IYA YONAI

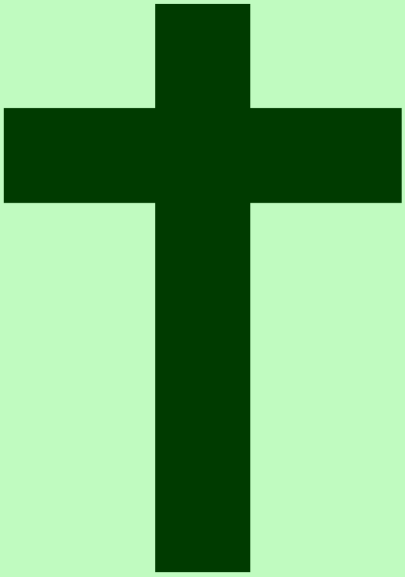

The New Testament in the Umanakaina Language of Papua New Guinea

IYA YONAI
The New Testament in the Umanakaina Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Umanakaina long Niugini

Copyright © 1999 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Umanakaina

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 31 Aug 2023
92bb28a8-6181-5bd4-a67f-1906ab635008

Contents

FRT 1
Mateyu 3
Maki 91
Ruki 144
Diyoni 233
Bususu 294
Roumi 377
1 Korini 415
2 Korini 451
Garasiya 473
Epeso 486
Piripai 499
Korosiya 508
1 Tesaronika 517
2 Tesaronika 525
1 Simosi 530
2 Simosi 541
Taitos 549
Paerimoni 554
Iburu 557
Diyemesi 585
1 Pita 595
2 Pita 606
1 Diyoni 613
2 Diyoni 622
3 Diyoni 624
Diyudi 626
Matatapupu 629

Iya Yonai

The New Testament in the Umanakaina language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Umanakaina long Niugini

Iya Yonai
The New Testament in the Umanakaina language of Papua New Guinea
[gdn]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 1999 The Bible Society of Papua New Guinea

Print publication, 1999 by The Bible Society of Papua New Guinea

Web version
2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

http://pngscriptures.org

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait
Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri.** Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long *http://tokplesbaibel.org.* Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating.** Na tu, **yu no ken senisim Tok.**

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.
Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela.**
Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long *http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode.*
Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela.**

Oka garugaru mena weupamana empamana ki kabuwai

MATEYU
Iyesu e yonai bagi kawaya apunu Mateyu okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Takari kawaya Mamanuga God badidi gwaiyabawena e bonanai waina-pamawa ragidai badidi tadeyawa ki makeya makeya ka Iyesu wenawena kawayawena upiwagawa umawa manako siyareya powena ko ade iyawena kipu ubupu. Gwaiyaba ropani kawaya ki badidi maba matarawagawa ki yonai ka apunu Mateyu ubupu Mamanuga God e okai bagi kawaya yau rabineya okapupu. Iyesu e ka Mesaiya. E ka oragai apunai Dewida e gidaragai.

Oka yau rabineya ka Iyesu badidi kabuwawagawa umawa ki yonai ropani kawaya.

Oka debai empamana ki kabuwai

Iyesu e ripakwarakwaraiyoma ade e wenawena yonai *1:1-2:23*
Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e upi *3:1-12*
Iyesu siruwa kawapu ade kerapu wadewade e bameya bauwena *3:13-4:11*
Iyesu tawana Gariri rabineya upiwagawa *4:12-18:35*
Iyesu natere Diyerusaremu deneya upiwagawa kaniyawa *19:1-20:34*
Pura siyarai natere Diyerusaremu rabineya *21:1-27:66*
Iyesu iyawena kipu ubupu ade matarawagawa *28:1-20*

Iyesu Keriso e ripa kwarakwaraiyoma
(Ruki 3:23-38)

1 Yau ka Iyesu Keriso e ripakwarakwaraiyoma dai mu simaga. Oragai apunai Eburamu e momoiyoma wenatagamawa kebomawa da paunau ka kaiwawo Dewida wena-wena. Ade kaiwawo Dewida e momo-iyoma we-natagamawa kebomawa da siyareya ka Iyesu wenawena.
2 Apunu Eburamu e ubupu manako e gubagai Aisiki wenawena.
Aisiki e ubupu manako e gubagai Diyaikapu wenawena.
Diyaikapu e ubupu manako e gubagai Diyuda e yowaiyoma mete kina wenatagubu.
3 Diyuda e ubupu manako e gubagai-yoma Peresi yo Tara wenatagubu. Mu inamaga ka Tama.
Peresi e ubupu manako e gubagai Esironi wenawena.
Esironi e ubupu manako e gubagai Rama wenawena.
4 Rama e ubupu manako e gubagai Aminadapu wenawena.
Aminadapu e ubupu manako e gubagai Nasoni wenawena.
Nasoni e ubupu manako e gubagai Saramoni wenawena.
5 Saramoni e ubupu manako e gubagai Bowasi wenawena. Bowasi e inai ka ridi Reyabu.
Bowasi e ubupu manako ridi Rusi pokaiya ka e gubagai Obedi wenapupu.
Obedi e ubupu manako e gubagai Diyese wenawena.
6 Diyese e ubupu manako e gubagai apunu kawai Dewida wenawena.
Apunu kawai Dewida e ubupu manako e gubagai Soromoni wenawena. Soromoni e inai ka apunu Uriyasi e koboroi.
7 Soromoni e ubupu manako e gubagai Reyabowamu wenawena.
Reyabowamu e ubupu manako e gubagai Abaidiya wenawena.
Abaidiya e ubupu manako e gubagai Ata wenawena.
8 Ata e ubupu manako e gubagai Diyosapasi wenawena.

Diyosapasi e ubupu manako e gubagai Diyoramu wenawena.
Diyoramu e ubupu manako e gubagai Usiya wenawena.
9 Usiya e ubupu manako e gubagai Diyotamu wenawena.
Diyotamu e ubupu manako e gubagai Ayasi wenawena.
Ayasi e ubupu manako e gubagai Esekiya wenawena.
10 Esekiya e ubupu manako e gubagai Manase wenawena.
Manase e ubupu manako e gubagai Amoni wenawena.
Amoni e ubupu manako e gubagai Diyosaiya wenawena.
11 Diyosaiya e ubupu manako e gubagai Diyokonaiya e yowai-yoma mete kina wenatagubu. Mara ki makeya ka tawana Babironi ragidai bautagubu tawana Isiraero ragidai tetampu diburatampu tawana Babironi kayatagubu.
12 Tawana Isiraero ragidai tawana Babironi were ade wiratagubu bautagubu ki makeya ka apunu Diyokonaiya e ubupu manako e gubagai Siyasiyero wenawena.
Siyasiyero e ubupu manako e gubagai Serababero wenawena.
13 Serababero e ubupu manako e gubagai Abiyusi wenawena.
Abiyusi e ubupu manako e gubagai Eraiyakimu wenawena.
Eraiyakimu e ubupu manako e gubagai Asoro wenawena.
14 Asoro e ubupu manako e gubagai Diyadoki wenawena.
Diyadoki e ubupu manako e gubagai Akimu wenawena.
Akimu e ubupu manako e gubagai Eriyudi wenawena.
15 Eriyudi e ubupu manako e gubagai Eriyesa wenawena.
Eriyesa e ubupu manako e gubagai Matanu wenawena.
Matanu e ubupu manako e gubagai Diyaikapu wenawena.
16 Diyaikapu e ubupu manako e gubagai Diyosepa wenawena. Apunu Diyosepa e ka ridi Meri e nobomoi.
Ade ridi Meri e ka Iyesu e inai.
Ko Iyesu e si daikere ka mu Keriso simupu.
17 Oragai apunai Eburamu e momo-iyoma wenatagamawa popotagamawa ade wenatagamawa popotagamawa inako kwaetagamawa kebomawa da ida esida kewowena kerapu apeya apeya (14) ki makeya ka kaiwawo Dewida wenawena. Ade kaiwawo Dewida e momoiyoma wenatagamawa popotagamawa ade wenatagamawa popotaga-mawa inako kwaetagamawa kebomawa da ida esida kewowena kerapu apeya apeya (14) ki makeya ka tawana Babironi ragidai bautagubu tawana Isiraero ragidai tetampu diburatampu tawana Babironi kayatagubu. Ade ki eweya ka tawana Isiraero ragidai wenatagamawa popotagamawa ade wenatagamawa popotagamawa inako kwaetagamawa kebomawa da ida esida kewowena kerapu apeya apeya (14) ki makeya ka Keriso e wenawena.

Iyesu Keriso wenawena
(Ruki 2:1-7)

(v22) Takari kawaya ka Mama-nuga God ubupu e bonanai waina-piyawa wagawa apunai mosi sibu, manako e ubupu oka inako tapu, wagubu ke; (v23) ‘Aita ewa ka onowa mosi romodoyagisi manako munu uratanai wenapoto. Ko onowa ki ka apunu mo mete eba iwa. Munu wena-yagisi ki mu e si Imanuwero siyomoto. (Si Imanuwero ki mibai mete kina ko ki mibai ka ‘Mamanuga God nu mete idiwei.’)

18 Mamanuga God e okai wagubu ki makeya makeya ka Iyesu Keriso wenawena yau kena; E inai Meri ka onowa tondawa da yaraga mo si

ka Diyosepa pokaiya winemupu da e uwarana ki nana. Mu didiwa eba ukwapamawa ko pa idiwa. Onowa Meri inako pa tondawa kaniyawa da Mama-nuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu e rabineya minibu siwa manako Keyai ki kasiyarai pokaiya ka e romodowena.

19 Apunu Diyosepa e ka notai eyaka mena supasupai apunai, ko e gurabai Meri romodowena empupu ka e notai wagubu ke; 'Ki nima romodoi wagubu?' E notai inako wagubu, ko e eba nuwaiya iyapana Meri siyamana midimama kweyamana ki pokere e ebo mena weki gwaiya wareta kwae-tagubu ki meyana puru kayawagana ki nana wainapiyawa.

20 E inako notapiyawa tondawa da Mamanuga God aneya mo tonopupu e bameya bauwena waro were maba sibu, wagubu ke; "Diyosepa, kau ka oragai apunai Dewida e wenai. Kau notagi eba koyogono ko kau gurabagi Meri ki e idai karako tepi kupi. Nau suwagani wainapi; Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu Meri rabineya minibu siwa kasiyara kwebu manako kasiyara ki pokaiya ka e romodowena.

21 Ko munu uratanai aita wenayagisi ki kau e si Iyesu siyo, mibai ka e iyapanaiyoma mu bigimaga empoto surupoto manako iya tageni." Aneya ki inako wagubu.

22 (-)

23 (-)

24 Apunu Diyosepa yabuwena kipu ubupu ka e aneya badidi sibu ki makeya makeya kwaewena e gurabai Meri uwapu.

25 Ko e wainai mete eba iwa ko pa idiwa kebomawa da e gubagai we-nawena ka e ubupu munu ki si Iyesu sibu. Naiya ka e wainai mete eba ukwapamawa ko munu ki wenawena eweya ka mu waina nobomo ewapuru idiwa.

2

Munu Iyesu wenawena ki iyapana e empamana ki nana bautagubu

1 Apunu Erodi tawana Diyudiya ragidai kawaimaga tondawa ki makeya ka munu Iyesu natere Beteriyemu tawana Diyudiya rabineya wenawena. E wenawena eweya ka iyapana supama iyabatamawa ragidai dai ki madega posiwagau deneya idiwa ki kimpu ubumpu madega kaniyau surau deneya kayatagubu natere Diyerusaremu bautagubu.

2 Bautagubu, manako manu inako wadumupu, tagubu ke; "Wi Diyu ragidai Kaiwawoga wauni wenawena ki e bani tondau? Nu madega posiwagau ki deneya idiweya da e supamai wauni posiwena ki tanai emipi ki pokere nu munu wenawena ki taragapamana e si tepapamana ki nana baigibi."

3 Apunu kawai Erodi ade natere Diyerusaremu ragidai kuduba mete kina yona ki wainamupu ka mu notamaga babawena,

4 ki pokere apunu Erodi ubupu Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina mu bibimaga tonopupu manako manutapu, wagubu ke; "Keriso aita baiyagisi ki ka e tawana bani wenayagisi?"

5 E inako wagubu manako mu denai tagubu ke; "E natere Beteriyemu tawana Diyudiya rabineya wenayagisi, mibai ka takari kawaya ka Ma-manuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi oka tapu, wagubu ke;

6 'Natere Beteriyemu tawana Diyuda rabineya, kau ka natere marai munta ko ade natere kuduba tawana Diyuda rabineya mu paunamugu kau mena ka natere kawaya, mibai kau rabinageya ka Kaiwawo kawaya

mo wenayagisi. E uburoto nau iyapananiyoma Isiraero ragidai kwayubatamono tondono.' "

7 Apunu Erodi yona ki wainapupu ka e supama iyabatamawa ragidai ki mu bibimaga tonopupu bautagubu manako weki gwaiya manutapu, wagubu ke; "Wi gwede mara supama wauni posi-wena ki yabiri emupu?"

8 Mu denai tagubu manako e tadebu tonotapu, wagubu ke; "Wi natere Beteriyemu kaiwagi munu wawayai ki naigida mena kwaenepumuri empumuri manako ewa wiraiwagi baiwagi nau sidimuri da nau mete kayasugani e empani taragapani."

9 Supama iyabatamawa ragidai yona ki wainamupu ka mu kimpu ubumpu kayatagubu kaiwa manako supama naiya mu mubo tawanamaga deneya posiwena emupu ki yabiritapu kaya-wena kaniyawa da yabaramugu munu wenawena kawareya uburawa ki mu ade emupu.

10 Mu supama ki emupu ka mu mamama kawaya wainamupu,

11 manako kayatagubu kaiwa da munu tondawa tawai ki bautagubu. Mu tawa rabineya yampu ka mu munu ki e inai Meri mete kina ika idiwa emitampu manako kwarisitagubu ramatamaga kawareya ubumpu munu ki taragamupu e si esida tepamupu. Mu e si tepa-pamawa idiwa da kamadumpu ka mu igwamaga rabineya puyo bagibagi bowa yamayamai ade ripa otai aurere aurere kiyabumaga ebo ebo denimaga kawa-kawaya ki inako waramupu puyo kwemupu.

12 Mu ade wiratagubu kayatagamawa makeya ka mu yawata naiya bautagubu yawatai ki eba kaya-tagubu, mibai ka mu waro were emupu da mu apunu Erodi bameya eba kaya-tagamana ki nana. Mu kimpu ubumpu manako yawata kudubai mosi mu mubo tawanamugu ade kayatagubu.

Mu tawana Idipi kayatagubu

13 Supama iyabatamawa ragidai ki kayatagubu eweya ka Mamanuga God e aneyai mo tonopupu kunumau kawapu manako apunu Diyosepa bameya bauwena waro were sibu, wagubu ke; "Apunu Diyosepa, kau garugaru mena kiri uburi kau ridigi munugi tetami wakapaiwagi kaiwagi tawana Idipi idiwoi, mibai ka apunu Erodi kau munugi miniyana po ki kwaenei kwaewagau. Ko wi ade wiraigamana marai ki nau ewa were kau kabuwaniyani." Aneya ki inako wagubu.

14 Apunu Diyosepa waro were yona ki wainapupu ka e garugaru mena kipu ubupu munu ki e inai mete kina wara-tapu kemora ki rabineya tawana Idipi deneya kayatagubu.

15 Mu kayatagubu kaiwa da bautagubu ka mu ika idiwa kebomawa da apunu Erodi powena eweya ka mu ade wiratagubu mu mubo tawanamugu ade kayatagubu.

Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi oka inako tapu, wagubu ke; 'Kaiwawonuga e wagubu ke; Nau gubagani tawana Idipi kamadana yabadana ki nana suwagubuwani.' Oka badidi wagubu ki mibai wana wena-wena karako yau kena.

16 Supama iyabatamawa ragidai apunu Erodi beramupu yawata kudubai mo kayatagubu ki sisiyai Erodi waina-pupu ki ka e nuwai pupuwena. E piyara ragidai tadebu da mu kayatagamana munu uratanai mu kwamuramaga apeya ade erida ki natere Beteriyemu ade natere Beteriyemu bameya ika idiwa ki mu kuduba namutamana gawarara ki nana wagubu. Supama iyabatamawa ragidai gwede mara supama wauni posiwena emupu ki yonai apunu Erodi kataiwena ki pokere e wainapupu da piyara ragidai munu kwamuramaga apeya ade erida ki namutamana ki ka baganai.

17 Apunu Erodi berokoi yau kwae-wena ki pokaiya ka Mamanuga
God takari kawaya e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Diyeremaiya
kabuwa-pupu oka tapu ki mibai wana wena-wena. Oka ki wagubu ke;
18 'Tawana Rama rabineya ka apena yo yadi ki mumugarai bauwena
kayawena iyapana wainamupu. Ridi Raisero e munuiyoma kuduba
popotagubu gawarara ki pokere e mu yadimaga kirau. Iyapana e
rabinai minimana kwarisi ki nana kwaetagamu ko e rabinai eba
kwarisiwena mibai ka e munuiyoma kuduba popotagubu gawarara.'

Mu wiratagubu natere Nasareta kayatagubu

19 Apunu Erodi powena ki makeya ka Mamanuga God e aneyai mo tono-
pupu kunumau kawapu tawana Idipi rabineya apunu Diyosepa bameya
bauwena manako waro were sibu,
20 wagubu ke; "Kau kiri uburi munu ki e inai mete kina karako waratami
manako wiraiwagi tawana Isiraero naiya idiwa watagau ki ade kaiwagi. Kau
munugi minimana po kwaetaga-mawa ragidai ki mu kuduba popo-tagubu
gawarara."
21 Apunu Diyosepa yona ki waina-pupu ka e kipu ubupu munu ki e
inai mete waratapu ade wiratagubu kaya-tagubu kaiwa da tawana Isiraero
bautagubu.
22 Mu ika bautagubu ka apunu Erodi e gubagai si ka Akerausi e mamai
watai wadubu tawana Diyudiya ragidai kawaimaga tondawa ki sisiyai
Diyosepa wainapupu. E kudu waina-pupu ade waro mo mete wadubu ki
pokere mu ade kimpu ubumpu tawana Diyudiya kamadumpu manako kaya-
tagubu kaiwa da tawana Gariri bau-tagubu.
23 Mu ika bautagubu ka mu ade kayatagubu kaiwa idiwa da natere mo si ka
Nasareta bautagubu manako ika idiwa. Takari kawaya ka Mamanuga God
e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai Iyesu nene oka inako tamupu,
tagubu ke; 'Iyapana e tawana Nasareta apunai siyomoto.' Oka badidi
wagubu ki mibai wana wenawena karako yau kena.

3

Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e Iyesu yawatai mebu
(Maki 1:1-8; Ruki 3:1-18; Diyoni 1:19-28)

1 Mara ki makeya ka iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni tawana
Diyudiya rabineya iyapana eba idiwu tawaneya ki bauwena manako di-
mawagawa iyapana tadeyawa, wagawa ke;
2 "Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana
ki marai rogobiwena ki pokere wi beraga berokoi oragai ki wi karako
kamadumuri wi notaga wirayagisi."
3 Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa
apunai Aisaiya apunu Diyoni nene oka yau okapupu, wagubu ke;
"Apunu mosi gwabau umau e bonanai ragiragi kawaya wagau ke; Kai-
wawonuga e yawatai gwaba memuri da e taneya mena baiyagisi
kayayagisi."
4 Apunu Diyoni e gwedegwedei ka eba bagi. E papa kameru kumai kau-
piyawa ade e naurai taburuba papa kwakwarai pokaiya yamanamupu ki
umarawa umawa. E bani ka manigowa yo tapoi borepa ki mena kupawa
tondawa.
5 Natere Diyerusaremu ragidai, iyapana awana Diyoudani bameya idiwa
ragidai, ade iyapana tawana Diyudiya kuduba inako ki mu e bameya bau-
tagubu,

6 manako mu bigi badidi kwaetagamawa ki mu tagamawa matara mu
idamaga kerapumaga rikapamawa manako apunu Diyoni ubupu mu awana
Diyoudani rabineya siruwatapu.
7 Parisi ragidai ade Sadusi ragidai ropani kawaya mete kina e siruwa-
tamana ki nana bautagubu emitapu ki ka e ubupu mu tadebu, wagubu ke;
“Wi ka motamota berokoi e munuiyoma. Nima nidibu da wi Mamanuga God
e nuwa pupui wi bamagau bauwagana kwaewagau ki kudeya wakapaigubu
yewe siruwaigamana ki nana baigubu?
8 Wi mibai iyaga wirapamana weta-wetara ki nana wainapiyamu ki ka wi
iyaga oragai ki kuduba kamadumuri manako supasupai mena idiwoi.
9 Ade eba notapiyoi da wi yona mena iwaga-mana ka baganai, iwagi ke;
‘Nu ka oragai apunai Eburamu e momoiyoma ki pokere Mamanuga God e
nu waina-niyau da nu ka baganai.’ Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga
God e nuwaiya ki ka e bowa ropani kawaya yau tadeni manako mu eyaka
eyaka oragai apunai Eburamu e momoiyoma wenatagisi.
10 Karako ka ripa kerareya dokopana apunai okukunawena kewo-wena
da e ripa meyana ki nana. Ripa ururutanai kuduba ki e dokopoto matau
isiyapoto.”
11 Apunu Diyoni iyapana ade tadebu, wagubu ke; “Wi notaga wirawena
beraga berokoi kamadumpu ki mibi-pamana ki nana ka nau awana pokaiya
wi siruwaniyakani. Ko nau ewaneya ka apunu mosi baiyagisi. E kasiyarai
ka kawaya esida ko nau kasiyarani ka marai munta erida. Nau apunu ki e
bigabigai kwaesugana waitapana e kerarai kwakwarai bibiyopana ko nau
eba bagi da nau upi ki kwaesugani. E baiyagisi ki ka e Mamanuga God e
Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai pokaiya ade mata nonarai pokaiya wi
siruwaniyoto.
12 E diba idaiya wadubu kewowena ki pokaiya e gwaba madai ki tek-
waripoto da mibai gwegwetagisi wateya ukwopomoto. Ko gwaba ki kwarai
ka mugu ki pokere nusuru tepoto madaneya nakapoto. Madai gwetagubu ki
e tepoto e tawaiya magara nakapoto, ko mugui ki e mata maramara urau ko
ewa mo eba poyagisi ki kawareya isiyapoto.” Apunu Diyoni inako wagubu.

Apunu Diyoni Iyesu siruwapupu
(Maki 1:9-11; Ruki 3:21-22)

13 Mara ki makeya ka Iyesu tawana Gariri kamadubu awana Diyoudani
papateya bauwena da apunu Diyoni uburana e awana ki rabineya siruwa-
pana ki nana.
14 Ko apunu Diyoni ubupu Iyesu notai wirapana ki nana sibu, wagubu ke,
“Nau ka eba bagi da nau uburani kau siruwaniyani. Nau kau bamageya
bausugubena da kau nau siruwasinibena ki ka baganai, ko kau gwede nana
nau bamaneya baunugibi?”
15 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau mara karako nene nau
siruwasini ki ka supasupai. Nu inako kwaigomu ki ka Mamanuga God e
badidi supasupai wainapiyau ki mibai wenapoto.” Apunu Diyoni yona ki
wainapupu ka e ubupu Iyesu siruwapupu.
16 Iyesu awana rabineya supu ade matarau posiwagawa ki makeya ka
kunuma yagarawena manako Mama-nuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya
ki midiwari umago maba kawapu e kawareya minibu siwa ki e empupu.
17 Ki makeya ka bonana mosi kunumau kawapu, wagubu ke; “Yau ka
nau Gubagani. Nau nuwaneya po eyo ki pokere nau karako e mamamai
suwagakani.” Bonana ki inako wagubu.

4

Berokoi Apunai Seitani Iyesu beraberapiyawa kerapu taisinipiyawa (Maki 1:12-13; Ruki 4:1-13)

1 Ki eweya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu manako
yabiriwena Iyesu bananapupu iyapana eba idiwu tawaneya kaya-tagubu.
2 Iyesu bani eba kupawa ko ika pa umawa wadawa da mara apunai apeya
(40) kewowena eweya ka e wetei mebu.
3 E wetei meyawa makeya ka kerapu wadewade apunai Seitani e bameya
bauwena manako sibu, wagubu ke; "Kau God e Gubagai baganai ki kau
nuwagi da bowa yau bani wenayagisi kupi."
4 E inako wagubu ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Mamanuga God e okai
mosi wagubu ke; Iyapana iyamaga kerarai ka eba bani mena ko Mamanuga
God e umuneya badidi wagau ki pokaiya ka mu iya wadamu."
5 Berokoi Apunai Seitani Iyesu yonai ki wainapupu ka e wirawena Iyesu
idaiya wadubu kayatagubu natere Bagi Kawaya Diyerusaremu bautagubu,
manako e Iyesu wadubu Mamanuga God e Tawai iyarau kawaya ki tagaiya
tapu,
6 manako sibu, wagubu ke; "Kau God e Gubagai baganai ki kau kwarara
yau sikipi wairau uburi." E inako wagubu ade wagubu ke; "God oka inako
tapu, wagubu ke;
'Nau aneyagiyoma tonotamani eminimoto idamaga rabineya wadinimoto
sumoto ki pokere kau keraragi bowa eba miniyoto.' "
7 Berokoi Apunai Seitani e Mamanuga God yonai kawareya inako wagubu,
ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Mama-nuga God e okai mosi wagubu ke;
Wi nau kasiyarani matarau empamana ki nana asusu eba kwaiwogoi."
8 Iyesu inako wagubu, ko Seitani ubupu Iyesu idaiya ade wadubu
banana-pupu ewapuru kweya iyarau mo yamupu manako e tawana bag-
ibagi kuduba madega kauwagau madega posiwagau ki kabuwapupu sibu,
wagubu ke;
9 "Kau yabaraneya kwarisinuwagi kau rama-tagi kawareya uburi nau
sini tepapi manako ewa ka nau gwedegwede bagibagi yau kuduba kau
negeyani."
10 E inako wagubu, ko Iyesu denai e nakaripupu sibu, wagubu ke; "Seitani,
kau kamadisini kayanuwagi. Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; Nu
Mamanuga God e ebo mena si tepa-pomu ade e mena notapomu bigabigai
kwaigomu."
11 Iyesu yona ki wagawa makeya ka Berokoi Apunai Seitani e kamadubu
kayawena, manako aneya bautagubu Iyesu waitamupu togimupu.

Iyesu e upi kerarai tawana Gariri rabineya birikapupu (Maki 1:14-15; Ruki 4:14-15)

12 Iyapana apunu Diyoni wadumpu diburamupu ki sisiyai Iyesu waina-
pupu ki ka e ade wirawena tawana Gariri kayawena.
13 E ika bauwena ka e ebo tawaneya natere Nasareta rabineya eba ton-
dawa ko e kayawena kaniyawa da natere Kaponiyamu bauwena manako ika
tondawa. Natere Kaponiyamu ka kaburu kawaya Gariri ki papateya tawana
Teburoni yo Natari ragidai mu wairamaga kawareya.
14 E ika tondawa ki ka Mamanuga God e bonanai waina-piyawa wagawa
apunai Aisaiya takari kawaya oka badidi tapu ki mibai wana wenawena yau
kena. E oka inako tapu, wagubu ke;

15 ‘Tawana Teburoni ade tawana Natari awana Diyoudani papasi buridere
egi yawatai deneya ade tawana Gariri iyapana kwaiyanai ragidai
mete idiwu ki tawanai,
16 wi yona yau wainapumuri; Iyapana sisipu rabineya idiwu ki mu ka tanai
kawaya mo emupu. Ade sisipu kudeya wainapiyamu idiwu ragidai ki
mu kawarimugu ka tanai ki mete minibu siwa.’

17 Mara ki makeya ka Iyesu yona ki mibai dimawagana kerarai birikapupu.
E iyapana tadeyawa, wagawa ke; “Mamanuga God e gari rabineya kaiwana
e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai rogobiwena. Ki pokere wi beraga
berokoi oragai ki wi karako kamadu-muri wi notaga wirayagisi.”

Iyesu kimai ragidai apeya apeya ki mu nene wagubu (Maki 1:16-20; Ruki 5:1-11)

18 Mara ki makeya ka Iyesu kaburu Gariri papateya kaniyawa da apunu
Saimoni si daikere Pita ade e yowai Enduru mete kina raubiyo nene kaburu
kawaya ki papateya ika puwaritaga-mawa idiwa emitapu. Mu ka kimai
wasisinai ragidai bowa madai wada-mana ki nana eboga ki kwaetagamawa.
19 Ko Iyesu mu emitapu tadebu, wagubu ke; “Kebomuri nau ewaneya
ubumuri. Wi karako raubiyo tepiyamu iwu ki maba nau wi kabuwaniyani
da wi kaiwagi iyapana nene iwagi tetamuri.”
20 Mu Iyesu yonai wagubu ki waina-mupu ka mu garugaru mena puwari-
muguma ika nakamupu kamadumpu manako kimpu ubumpu e eweya
kayatagubu.

21 Iyesu ade kayawena kaburu papateya kaniyawa ka e apunu Tabadi
e gubagaiyoma Diyemesi e yowai Diyoni mete kina mamamaga mete ika
waka rabineya puwarimaga badipamawa idiwa emitapu. E mu nene mete
wagubu,
22 manako garugaru mena ka mu kimpu ubumpu mamamaga ki ika waka
rabineya kamadumpu manako deni mena Iyesu eweya kayatagubu.

Iyesu iyapana tadeyawa kabukabuwa ade iyatamiyawa (Ruki 6:17-19)

23 Iyesu tawana Gariri rabineya tawa tawa kuduba bauwena kayawena.
E Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya iyapana kabuwatamiyawa
mu Mamanuga God e gari rabineya kai-wana e kasiyarai pokaiya idiwana ki
yonai bagi kawaya dimawagawa ade iyapana sigiramaga kiyabui ebo ebo ki
kuduba mete iyatamiyawa.
24 E badidi kwaewagawa ki yonai tawana Siriya rabineya kuduba
kawayawena kaya-wena ki pokere iyapana ubumpu sigira kiyabui ebo
ebo wadumpu ragidai ki waratampu e bameya bautagubu. Iyapana
makari kawaya wainapamawa ragidai, iyapana notamaga gogagoga-
wagawa kakasimaga meme dokodoko-pupu ragidai, idamaga kerapumaga
badabadamawena bisi kayawena ragidai, ade kweya kairapu iyapana
giritampu mu rabinamugu idiwa ragidai ki mu kuduba kebompu Iyesu
bameya bautagubu manako e ubupu mu iya-tapu.
25 Iyapana ropani kawaya tawana Gariri rabineya idiwa ragidai, natere
Ida Esida Kewowena rabineya idiwa ragidai, natere Diyerusaremu rabineya
idiwa ragidai, tawana Diyudiya rabineya idiwa ragidai, ade awana Diy-
oudani papasi buridere idiwa ragidai ki mu kuduba e ewakumapamawa
iwa.

5

Iyesu kweya mo kawareya dimawagawa
(Ruki 6:20-23)

1 Iyapana ropani kawaya Iyesu ewakumapamawa iwa emitapu ki ka e
kweya mo yapu manako ika kwarisi-wena tondubu. E tadeyau kabukabuwa
ragidai bautagubu e kwagaramupu idiwa,
2 manako e tadebu kabukabuwa, wagubu ke;
3 "Iyapana gwedewau mu nuwa-maga notamaga Mamanuga God kataipa-
mana wainapiyamu ko mu kataimaga ka eba kawaya ki pokere mu
ida kasikasi maba e bameya bautagamu ki mu mamamatogomono,
mibai ka Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya
idiwana watai ka mu nene.
4 Iyapana gwedewau karako yadi wadamu ragidai ki mu mete mamamato-
gomono, mibai ka Mamanuga God mu rabinamaga miniyoto kwarisi
nuwanusuru tageni.
5 Iyapana gwedewau kwarisitagubu moyamoyakai idiwu ragidai ki mu
mete mamamatogomono, mibai ka Mamanuga God e gwede tageyana
gwaiyabai wagubu ki e mu tageni.
6 Iyapana gwedewau mu nuwamaga notamaga eyaka mena bagi supasupai
idiwana ki mena notapiyamu ragidai ki mu mete mamamatogomono,
mibai ka mu badidi notapiyamu ki kuduba mu bananapomoto.
7 Iyapana gwedewau mu kowa-muguma nuwanuwatamiyamu ragidai ki mu
mete mamamatogo-mono, mibai ka Mamanuga God e uburoto mu
mete nuwanuwa-tamini.
8 Iyapana gwedewau mu rabina-mugu nota bagi mena waina-piyamu
ragidai ki mu mete mamamatogomono, mibai ka mu ubumoto yabu-
mugere Mamanuga God empomoto.
9 Iyapana gwedewau kowamuguma nuwarara tagarara idiwu ki dobo-
tamiyamu ragidai ki mu mete mamamatogomono, mibai ka Ma-
manuga God uburoto e eya munuiyoma mu tadeni.
10 Iyapana gwedewau Mamanuga God e nene bagi supasupai kwaetagamu
manako ki pokaiya ka iyapana mu giritamiyamu pasutamiyamu
ragidai ki mu mete mamamatogomono, mibai ka aita ewa ka mu
Mamanuga God e gari rabineya kaiwoto e kasiyarai pokaiya idiwono.
11 Nau pokanere ka iyapana wi wainanimoto siyasiya, wi tagararani-moto,
wi wereyakauranimoto ade bera yonai berokoberoko ebo ebo wi narini-
moto. Ko mu wi bamagau inako kwae-togomono ki ka wi mamamaiwogoi.
12 Ena, mara ki baiyagisi ki ka wi mibi mamamai idiwoi, mibai ka
wi puyoga kawaya ki wi nawanaga usi kunumau tondau. Iyapana wi
giriniyamu pasuniyamu ki maba takari kawaya ka iyapana ubumpu Ma-
manuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai inako mete giri-
tamawa pasutamawa."

Aidaba ade Tanai ki kabuwai
(Maki 9:50; Ruki 14:24-35)

13 "Wi yewe wairau iyapana kuduba mu paunamugu idiwu ki ka wi
midiyaga ka aidaba maba. Ko wainapumuri; Aidaba ki kwerereyagisi e
midiyai kewoyagisi ki ka wi badidi maba kwaiwagi da aidaba ki midiyai ade
wenapoto? Ae, ki pa mena. Aidaba ki midiyai kewoyagisi ki ka pa mugu da
iyapana isiyapomoto taisi kurakura-pomoto.
14 Wi yewe wairau iyapana kuduba mu paunamugu idiwu ki ka wi taniga
duna urau ki tanai maba. Iyapana kweya kwauneya natere mo wadumupu,

natere ki ka iyapana yabumugu matarau uburau ko eba weki gwaiya uburau.
15 Ade iyapana mosi duna beupoto ki ka e duna ki bani taroto? E kurari umuneya wekepoto bo? Ae, pa mena, e duna matarau taroto manako iyapana e tawai rabineya duna ki taneya idiwono.
16 Ki maba, wi wiga taniga duna maba iyapana kawarimugu miniyoto siwa da mu wi iyaga bagi kawaya ki empomoto ki ka mu Mamanuga God Kunumau Tondau e si esida tepapomoto."

Mamanuga God e gorai oragai ki kabuwai

17 "Oragai apunai Mosisi gora tapu ade Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai badidi tagubu ki nau koritapana kwenupana ki nana bausugubuwani bo? Pa mena, wi inako eba wainapiyoi. Nau eba gora oragai ki koritapana ki nana bausugu-buwani ko mu badidi tagubu ki mibai wenawagana ki nana ka nau bausugu-buwani.
18 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana badidi maba idiwana ki gorai ka e wateya tondau. Iyapana gora ki wirapamana bo e okai marai munta mo surupamana ki yawatai mo pa mena. Gora oragai tampu ki mibai makeya makeya wena-yagisi kewoyagisi eweya ka kunuma yo waira kuduba gogatagisi.
19 Ki pokere iyapana gwedewau gora oragai ki marai munta mo paerepomoto bo mu kowa-muguma gora marai munta ki kamadamana ki nana kabuwatamini, ki ka aita kunumau Mamanuga God e gari rabineya ka iyapana ki maimeretagisi tariya kawareya idiwono. Ko iyapana gwedewau gora oragai ki makeya makeya kwaetogomono ade kowa-muguma kabuwatamono da mu kwae-tagamu ki kawareya mu kowamuguma inako mete kwaetogomono, ki ka aita kunumau Mamanuga God e gari rabineya ka iyapana ki kawakawaya-tagisi kebari bagi kawaya ki kawareya idiwono.
20 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai mete kina ki mu wainapiyamu da; 'Nu ka Mamanuga God e yabuiya bagi supasupai kwaigemei ragidai.' Ko wainapumuri; Mu bagi supasupai kwaetagamu ki maba wi mete inako kwaiwagi ko ade eba wade ewaiwatamuri, ki ka Mama-nuga God wi iyapana bagi supasupai eba nidini ade e gari rabineya kunumau ki wi eba posiwagi."

Nuwapupu ki kabuwai

21 "Gora oragai inako wagau; 'Kau waretagi eba mini poyo. Kau ki kwae-nuwagi ki ka iyapana kau wadinimoto idamaga gurai kau naurigeya ugwadini-moto ragiragi manako kau paeregi ki bimbinai makeya makeya bita negeni.' Wi kataigau da takari kawaya ka oragai ragidai gora ki wainapamawa kwae-tagamawa.
22 Ko nau nidiyani wainapu-muri; Kau nima waretagi bameya nuwagi pupuwagau ki ka iyapana kau wadinimoto idamaga gurai kau nauri-geya ugwadinimoto ragiragi manako kau paeregi ki denai bita negeni. Ade kau nima yona berokoi pokaiya kau waretagi kirapiyei ki ka iyapana kau wadinimoto kawakawai ragidai mu yabaramugu tamunimoto. Ade kau nima waretagi siyei da e ka notababa apunai ki kau mata nonarai ki yawateya kayanugana kwaenugei.
23 Ki pokere nau ade nidiyani wainapumuri; Kau nima puyo Mamanuga God e kepakepai kawareya tarana kwaenugei manako ki makeya ka kau notagi yagisi ke; 'Akae, nau waretani bameya kwaesugubuwani siyasiya ki e wainapiyau tondau.' Kau notagi inako yogono,

24 ki kau puyogi ika kamadi manako kayanuwagi kau waretagi bameya
kau paeregi ki wade supasupapi ade besipi were ewa wiranuwagi
baunuwagi kau puyogi ki Mamanuga God nene ika tari.
25 Kau gwede mo paerepipi ki gwawai kau iyaragi wadiniyoto kawakawai
ragidai mu bamamugu kayayogono ki kau yawatau e mete wibo mena kau
paeregi ki wadumuri supasupa. Kau ki eba kwaenuwagi ki ka e uburoto kau
wadiniyoto idamaga gurai iyapana naurimugu ugwaditami-yamu ragiragi
ragidai mu idamaga rabineya kau tamuniyoto. Tamuniyoto manako mu
ubumoto kau wadinimoto supasupa manako ewa wiratagisi pinai ragidai
idamaga rabineya kau tamuni-moto da mu ubumoto kau diburanimoto.
26 Nau nidiyani wainapi; Kau dibura rabineya tondowa yarowa da kau
paeregi ki denai kuduba kau kewopi were."

Sipuma goragora eba rauru kawakawara kasiwaraigamana ki kabuwai

27 "Oragai ragidai oka tampu ki wi kataigau. Mu oka inako tampu, tagubu
ke; 'Wi sipuma goragora eba rauru kawakawara kasiwaraiwogoi idiwoi.'
28 Ko nau karako wi nidiyani wainapu-muri; Apunu mo uburoto ridi
mo empoto manako e rabineya ridi ki mete ukwapamana poisiyasiyai
wainapono ki ka e notai ororeya mena bigiwena sipuma goragora rauru
kawakawara-wena.
29 Ki pokere, kau yabugi garu berokoi kwaenugana ki nana weyaweya-
niyau taininiyau ki kau kiya uburi yabugi ki wadi toporu kwenupi. Kau
inako kwaenuwagi ki kau midigi kwakware-pugi bani makariyagisi ko ki
ka eba gwedei mete kina mibai ka aita ewa ka kau bagi kawaya tondowa.
Ko kau inako eba kwaenuwagi ki kau bani wainapiyei da kau midigi kwak-
warepugi ka bagi kawaya ko aita ewa ka mu kau midigi kwakwarepugi bagi
kawaya ki yadini matau kwenupomoto.
30 Ade kau idagi garu berokoi kwaenugana ki nana weyaweyaniyau tain-
iniyau ki kau kiya idagi ki mei puru kwenupi. Kau inako kwaenuwagi ki
kau midigi kwakware-pugi bani makariyagisi ko ki ka eba gwedei mete
kina mibai ka aita ewa ka kau bagi kawaya tondowa. Ko kau inako eba
kwaenuwagi ki kau bani wainapiyei da kau midigi kwakware-pugi ka bagi
kawaya ko aita ewa ka mu kau midigi kwakwarepugi bagi kawaya ki kuduba
yadini matau kwenupomoto."

Ridi apunu ragi kasiwaratagamu ki kabuwai
(Mateyu 19:9; Maki 10:11-12; Ruki 16:18)

31 "Oragai ragidai oka inako mete tampu, tagubu ke; 'Apunu mosi e wainai
kamadana wainapiyau ki ka e anika meyana puru ki okai okapoto kweyoto.'
32 Ko nau karako nidiyani wainapumuri; Apunu mosi e wainai apunu mo
mete eba iwa ko e wainai ki pa asusu ragipupu manako ridi ki ewa kayayagisi
apunu kudubai mo uworoto, ki ka e nobomoi yabiri kwaewena siyasiya ki
pokaiya ka ridi ki e nobomoi yabiri ki rauru kawakawarapupu. Ade apunu
ridi wakeyara uwapu ki e mete kina ka ridi ki e nobomoi yabiri ki rauru
kawakawarapupu." Iyesu inako wagubu.

Gwede mo si pokaiya gwaiyaba kaimatana iwegemei ki kabuwai

33 "Oragai ragidai oka tampu ki wi kataigau. Mu oka inako tampu,
tagubu ke; 'Wi badidi kwaigamana ki nana gwede mo e si pokaiya gwaiyaba
kaima-tana Mamanuga God bameya iwagubu ki kuduba wi makeya makeya
kwaiwogoi ko eba paerepiyoi.'
34 Ko nau karako nidiyani wainapumuri; Wi gwaiyaba yonai mo iwagi ki
ka wi gwede mo e si pokaiya gwaiyaba kaimatana eba iwagi. Wi kunuma

si pokaiya gwaiyaba kaima-tana eba iwagi mibai ka kunuma ka Mamanuga
God e tondau ki watai.
35 Ade wi waira si pokaiya gwaiyaba kaimatana eba iwagi mibai ka waira
ka Mamanuga God e kerarai tainipiyau uburau ki watai. Ade wi natere
Diyerusaremu e si pokaiya gwaiyaba kaimatana eba iwagi mibai ka natere
ki ka nu Kaiwawonuga Kawaya e naterei.
36 Ade wi wiga debaga pokaiya gwaiyaba kaimatana mete eba iwagi mibai
ka wi wiga kasiyaraga pokaiya iwagi ki ka gwede mo eba wenayagisi. Wi
badidi iwagi ki pokaiya ka wi debaga kumai eyaka mena kwaitana poe bo
pinai eba wenapoto. Pa mena.
37 Ko wi yau mena kwaiwagi; Wi wainapiyamu da gwede mo ka pa mena
ki ka wi 'pa mena' iwagi, ade wi waina-piyamu da gwede mo ka mibai ki ka
wi 'mibai' iwagi. Wi yona ki kawareya gwede mo iwagi, yona ki kuduba ka
Berokoi Apunai e deneya bauwagau."

Nu deni deni bimbina kasiwaraigemei ki kabuwai (Ruki 6:29-30)

38 "Oragai ragidai oka tampu ki wi kataigau. Mu oka inako tampu, tagubu
ke; 'Apunu mosi e waretai yabui mini-yoto sukwana ki ka bidara wadubu
apunai ki gwawai uburoto e waretai ki yabui mete miniyoto sukwana. Ade
apunu mosi e waretai uwarai miniyoto siwa ki ka bidara wadubu apunai ki
gwawai uburoto e waretai ki uwarai mete miniyoto siwa.'
39 Ko nau karako wi nidiyani wainapumuri; Iyapana mosi gwede berokoi
mo kau bamageya kwaeyogono ki kau denai bimbina eba wadi. E kau
kwanabugi garu minibu ki kau denai e eba mini ko kamadi da e kau
kwanabugi tenene ki mete miniyoto ka baganai.
40 Ade kau waretagi mo bameya kau kwaenugibi siyasiya manako e denai
kau midigi tatamai kweyana ki nana yagisi ki kau eba kau midigi tatamai ki
mena rikapi kwei ko nusuru tatamai ki mete kwei.
41 Ade piyara apunai mosi kau e waitapana yawata eba rowarowa e igwai
ketowa-pana wagau ki kau yawata rowarowai-tau ade yari e igwai ketowapi
were kwei.
42 Ade iyapana mosi kau gwede-gwedegi ki genei yagisi ki kau e kwei,
ade iyapana mosi baiyagisi kau gwede-gwedegi pa wadana empana ki nana
yagisi ki kau eba gwandagi nuwagi ko kamadi da e yadini."

Nu iyaranuguma mete nota kwarikwarisitamana ki kabuwai (Ruki 6:27-28, 32-36)

43 "Oragai ragidai oka tampu ki wi kataigau. Mu oka inako tampu, tagubu
ke; 'Wi kowaguma nota kwarikwarisi-tamiyoi ko wi iyaraguma keitamiyoi.'
44 Ko nau karako nidiyani wainapu-muri; Wi iyaraguma ki mete nota
kwarikwarisitamuri ade wi giriniyamu pasuniyamu ragidai ki mu nene ka
wi Mamanuga God bameya guriguriwagi.
45 Wi inako kwaiwagi ki ka wi kunumau tondau apunai Mamanuga God
e munuiyoma mibai. E yagisi ki ka e umuneya madega uburoto iyapana
bagai ade eba bagai ki mu kawarimugu tapapoto, ade e yagisi ki ka e
umuneya nawaya baiyagisi iyapana supasupai kwaetagamu ragidai ade eba
supasupai kwaetagamu ragidai ki mu kawarimugu kaworoto.
46 Kau nota kwarikwarisi-niyamu ragidai ki mu mena denai nota kwarik-
warisitamiyowa ki ka Mamanuga God kau gwede nana wadiniyoto bagi?
Kau kwaenugibi ki ka eba gwede kawaya mosi. Iyapana takesi wadamu
ragidai ki mu mete inako kwaetagamu.

47 Ade kau kowagiyoma nuwageya po ragidai ki mu mena waretatamiyowa mete yonaiwogoi ki kau gwede bagi mo eba kwaenugibi. Mamanuga God eba kataimugu ragidai ki mu mete inako kwaetagamu.
48 Ki pokere, wi Mamaga kunumau tondau e bagi supasupai mena kwaewagau ki maba wi mete inako bagi supasupai mena kwaiwogoi." Iyesu inako wagubu.

6

Gwedegwedemaga pa mena ragidai waitatamana ki kabuwai

1 Iyesu yona ade mosi tadebu, wagubu ke; "Naigida mena idiwoi. Wi gwedegwede kuduba Mamanuga God nene kwaiwogoi ki ka eba iyapana wi eminimana ki nana kwaiwogoi ko wi weki gwaiya mena kwaiwogoi. Wi iyapana eminimana ki nana kwaiwagi ki ka wi Mamaga kunumau tondau aita puyo wi eba negeni.
2 Ki pokere wi iyapana gwedegwede-maga pa mena ragidai waitatamana wainapiyamu ki ka eba iyapana wi eminimana ki nana yonai iwagi kawaya ko giyansu mena mu waitatamuri. Iyapana midimaga pa matakawagau ragidai ki mu maba wi inako eba kwaiwogoi. Mu ka guriguri tawai rabineya ade imatau noda gongomu-tagamu iyapana mu emitamana simaga tepapamana ki nana matarau kwae-tagamu. Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Mu upimaga denai ka mu yewe wairau wadumpu kewowena.
3 Wi iyapana waitatamana ki nana waina-piyamu ki ka wi matarau iyapana yabumugu mu eba waitatamuri ko wi wibo mena weki gwaiya mu waitata-muri da kowaguma wi bagi badidi kwaigubu ki sisiyai mete eba kataitagisi.
4 Wi inako kwaiwagi ki ka wi Mamaga ki nu weki gwaiya badidi kwaigemei ki kuduba matarau empiyau apunai ki e uburoto denai puyo wi negeni."

Nu Mamanuga God bameya gurigurigamana ki kabuwai
(Ruki 11:2-4)

5 "Wi Mamanuga God bameya gurigurigamana kwaiwagamu ki ka wi iyapana midimaga pa matakawagau ragidai ki mu maba inako eba guriguriwogoi. Mu ka iyapana mu emita-mana ki nana guriguri tawai rabineya ade imatau mete kina matarau ubumu guriguritagamu. Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Mu denimaga ka mu ororeya mena wadumpu kewowena.
6 Wi gurigurigamana kwaiwagamu ki ka wi wibo tawaga rabineya kaiwuri gudu umamuri manako wi Mamaga ki nu yabunugu matarau eba empemei apunai ki e bameya guriguriwagi. Wi inako kwaiwagi ki ka wi Mamaga ki nu weki gwaiya badidi kwaigemei ki kuduba matarau empiyau apunai ki e uburoto wi bagi kawaya kwaigubu ki denai puyo wi negeni.
7 Wi Mamanuga God bameya gurigurigamana kwaiwagamu ki ka wi iyapana kwaiyanai ragidai mu buburi-maga kororai mibi pa mena rowarowa kawaya tagamu kaiwu idiwu ki mu maba wi inako eba guriguriwogoi. Mu notapiyamu da; 'Nu rowarowa kawaya inako buburigomu ki ka e nu wainaniyoto'. Mu inako notapiyamu,
8 ko wi mu maba inako eba kwaiwogoi. Wi nuwaga notaga kuduba ki Mamanuga God e matarau empiyau ki pokere wi gwede nene wainapiyamu ki e ororeya mena kataiwena kewowena were ewa wi e bameya gurigurigubu.
9 Wi Mamanuga God bameya guriguriga-mana ki wi guriguri yau maba iwagi;

‘Mamanuga, kau ka Kunumau tondei. Nu nuwanugu kau sigi bagi kawaya ki kawayayagisi.
10 Nu nuwanugu kau garigi rabineya kaiwana kau kasiyaragi pokaiya idiwana ki marai baiyagisi. Nu nuwanugu kau kaubo nuwageya kunumau badidi wainapiyei kwaenugei ki maba kau yewe wairau inako mete kwaenuwagi da wenayagisi.
11 Nu baninuga karako nene waina-pemei ki kau nege.
12 Ade kowanuguma berokoi nu bamanugu kwaetagubu ki nu nubo notanugu deni mena surumipi ki maba berokoi nu kwaigibi ki kuduba kau mete kau kaubo notageya deni mena surupi.
13 Kau kwayubaniyo da gwede ragiragi mosi eba baiyagisi nu nukeniyoto, ade kau Berokoi Apunai bodapi da e eba baiyagisi nu giriniyoto. Kau ka Kaiwawo maramara tondei. Kau kasiyaragi ade kau tanigi kawaya ki mara-mara tondono kaniyono. Ki mibai.’

Wi inako guriguriwagi.

14 Ade yona yau mete wainapumuri; Iyapana bera berokoi mo wi bamagau kwaetagubu ki ka mu berokoi badidi kwaetagubu ki wi notagau deni mena surupumuri. Wi inako kwaiwagi ki ka wi Mamaga kunumau tondau ki e mete uburoto wi bigi badidi kwaigubu ki kuduba deni mena notagogapoto.

15 Ko iyapana bera berokoi mo wi bamagau kwaetagubu ki wi notagau deni mena eba surupumuri ki ka wi Mamaga kunumau tondau ki e mete wi bigiga ki eba empoto notagogapoto. Pa mena.”

Mamanuga God e nene bani kamadamu ki kabuwai

16 “Wi gurigurigamana ki nana Mamanuga God e nene bani kamadu-muri ki ka wi iyapana midimaga pa matakawagau ragidai badidi kwae-tagamu ki mu maba wi inako eba kwaiwogoi. Mu ka kiyabumaga nuwa-boya kiyabui maba idiwu da iyapana mu kiyabumaga ki empamana manako ki pokaiya kataitagamana da mu Mamanuga God nene bani kamadumpu idiwu. Ko nau nidiyani wainapumuri; Mu kwaetagubu ki denai ka mu wadu-mupu kewowena.

17 Wi Mamanuga God e nene bani kamadumuri ki ka wi kiyabuga siruwapumuri monagaiwagi ade wi debaga isiwaripumuri.

18 Wi inako kwaiwagi ki ka iyapana wi midiga bagi kawaya ki empomoto manako eba kataitagisi da wi Mamanuga God nene bani kamadumpu idiwu. Wi Mamaga ki nu yabunugu eba empemei apunai ki e mena kataiya. E ka wi weki gwaiya badidi kwaiwagamu ki kuduba matarau empiyau apunai ki pokere aita ewa ka e uburoto wi badidi kwaigubu ki denai puyo negeni.”

Nu puyo denai kunumau yadamu
(Ruki 12:33-34)

19 “Wi gwedegwedega yewe wairau eba bondaiwogoi magara miniyoi. Yewe wairau ka ketere baitagisi wi gwede-gwedega purupomoto ade wi gwede-gwedega niniyagisi. Ade kuwa ragidai mete baitagisi wi tawaga baupomoto wi bondaga magara nakamupu ki kuwa-tagisi.

20 Ko wi Mamanuga God e nene kwaiwogoi ki ka wi deniga ki e kunumau wi nene puyo tapu ki kawayayogono yarono. Kunumau ka ketere eba baitagisi wi puyoga ki purupomoto ade wi puyoga ki eba niniyagisi. Ade kuwa ragidai mete eba baitagisi wi deniga ki kuwatagisi. Pa mena.

21 Wi yewe wairau magaraga damupumuri ki ka wi nuwaga notaga waira yau purapurai ki mena kawareya ukworono. Ko wi magaraga kunumau damupumuri ki ka wi nuwaga notaga kunuma purapurai ki mena kawareya ukworono.”

Mamanuga God e tanai nu rabinanugu tondau ki kabuwai
(Ruki 11:34-36)

22 "Wi yabuga ka wi kwakwarepuga ki dunai. Wi yabuga bagi negai
kawaya ki ka wi midiga kwakwarepuga mete tanai kawaya,
23 ko wi yabuga gwaku-gwakuyagisi berokoyagisi ki ka wi midiga kwak-
warepuga tanai ki sisipupoto. Ki maba, tanai wi rabinagau ki sisipuyagisi,
akae, ki ka wi rabinagau sisipu kawaya umoroto."

Mamanuga God ade waira yau gwedegwedei ki kabuwai
(Ruki 16:13; 12:22-31)

24 "Iyapana mosi e kawakawaiyoma apeya mu bigabigamaga kwaeyogono
ki ka e badidi maba mo yogono ki e umunui yodono ade wirayogono mo
yogono ki e umunui mete yodono? Ki pa mena mibai ka e uburoto mosi
nota kwarikwarisipono ko ade mosi keipono ade uburoto mosi e diriwai
kwaeyogono ko ade mosi tagararapono. Ki maba, wi Mamanuga God e
nene wainapamana wainapiyamu ki ka wi waira yau gwedegwedei nene
notagogapumuri. Ade wi waira yau gwedegwedei nene wainapamana
wainapiyamu ki ka wi Mamanuga God notagogapumuri.
25 Ki pokere, nau nidiyani wainapu-muri; Wi karako yewe idiwana ki iyai
nene eba wainapiyoi. Wi masura kupamana bo awana kubamana bo midi
tatamai umamana ki bani deneya baiyagisi ki nene wi eba wainapiyoi bo
nuwaboyaiwogoi. Bani ka eba gwede kawaya mosi ko wi iyaga ka kawaya
esida. Ade sipuma goragora ka eba gwede kawaya mosi ko wi midiga
kwakwarepuga ka kawaya esida.
26 Nau keyakeyai mosi midiwari naureya nidiyani ki wi wainapumuri;
Midiwari iyarau iwu ki mu upi eba kwaetagamu, mu raupomu eba kwae-
tagamu, ade mu bani magara nakapamana tawai pa mena, ko mu banimaga
ka Mamanuga God maramara mu tageyau iyatamiyau. Mamanuga God e
yabuiya wi ka kawaya esida ko midiwari mu ka erida.
27 Wi yewe wairau idiwana ki iyai nene wainapiyoi nuwaboyaiwogoi ki ka
wi iyaga ki pokaiya eba rowarowayagisi. Pa mena, wi iyaga piri munta mena
mete eba rowarowayagisi.
28 Wi sipuma bo goragora umamana ki nuwaboyai mete eba
wainapiyoi nuwaboyaiwogoi. Nau keyakeyai mosi paraparawasi naureya
kabuwaniyani ki wi wainapumuri; Paraparawasi mu ka eba upitagamu ade
mu kwakwarepu-maga sikwapamana nene mete eba wainapiyamu,
29 ko wainapumuri; Kaiwawo Soromoni e ka purapura apunai ade e
gwedegwedei umapu monagawena ki tanai ka kawaya, ko e gwedegwedei ki
tanai ka ade marai munta erida ko paraparawasi mu tanimaga Mamanuga
God mu pa tagebu ki tanai ka kawaya esida.
30 Gwaba karako kasiga uburau ko tawiri pasumoto ki uroto kewoyagisi,
ko wainapumuri; Mamanuga God gwaba kaina ki pa monagatamiyau ki ka
e sipuma goragora wi negeni monaganiyoto bo? Ena e wi negeni mona-
ganiyoto. Akae, wi sumaga Mamanuga God bameya ka marai munta erida
wainapakani.
31 Ki pokere wi bani kupamana bo awana kubamana ki nene eba
wainapiyoi nuwaboyaiwogoi, ade wi gwedegwede umamana ki nima
negeyana ki nene mete eba notapiyoi.
32 Mamanuga God eba kataimugu ragidai tawana tawana idiwu ki mu
inako notapiyamu kwaenetagamu iwu, ko wi Mamaga kunumau tondau ki e
kataiya da wi bani pa mena ade gwedegwede pa mena pa idiwana ki ka eba
baganai.

33 Wi e gari rabineya idiwana ki kwaenei mena kwaiwogoi ade wi nuwaga
notaga e nuwaiya badidi wainapiyau ki mena supasupai makeya makeya
kwaiwogoi ki ka e bani yo gwedegwede kuduba inako deni mena wi negeni.
34 Ki pokere mara marawani nene ki wi karako eba notapiyoi nuwaboya-
iwogoi. Mara marawani baiyagisi ki ka wi e bitai bo e nuwaboyai kataiwagi,
ko wi eba karako ki notapiyoi nuwaboya-iwogoi. Mara marawani ki ebo
marawani nene ade mara karako ki ebo karako nene."

7

Iyapana berokoi eba tadeyomu
(Ruki 6:37-38, 41-42)

1 Iyesu ade tadebu, wagubu ke; "Wi kowaguma emitamuri ki ka wi
garugaru mena mu eba waigubatamuri da Mamanuga God wi mete eba
waigubaniyoto.
2 Wi iyapana gwede maraitau tagemuri ki denai ka Mama-nuga God wi
maraitau negeni, ade wi iyapana gwede kawaya daganani tagemuri ki ka
Mamanuga God denai kawaya daganani wi negeni."
3 Iyesu inako wagubu, manako ade tadebu, wagubu ke; "Kau nima ware-
tagi e yabuiya gwede mugu marai munta mo kenepupu empipi nuwegei ki
kau badidi pokere kau kiya yabugeya ripa tapai kawaya mo kenepupu ki eba
empipi were nuwegei.
4 Kau gwede nana yabarayabara kau waretagi siyei, nuwegei ke; 'Kabai,
kau yabi da nau waitaniyani mugu marai munta kau yabugeya supu ki
koritapani.' Kau gwede nana inako nuwegei ko ripa tapai kawaya kau kiya
yabugi kenepupu ki kau eba empipi were nuwagibi?
5 Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Wi yabiri ripa tapai kawaya wi
wiga yabuga kenepupu ki koritapumuri da wi tawana naigida empumuri
were ewa ka wi kowaguma yabumugu mugu marai munta kenepupu ki
waitatamuri koritapumuri.
6 Gwede bagi Mamanuga God e nene ki wi taku eba tagemuri kwaenda
taku ade wiratagisi wi wiga menimoto. Ade wi taene monabu bagi kawaya
ki wi boyo yabaramugu eba nakapumuri kwaenda boyo dogiya mete taisi
kurakurapomoto utapomoto."

Mamanuga God e kwaenepamu e gudui miniyamu
(Ruki 11:9-13)

7 "Nau suwagani ki wi naigida mena wainapumuri; Wi Mamanuga God
bameya badidi iwagi ki e negeni. Wi iya yawatai kwaenepumuri ki ka e
yawata ki wi kabuwaniyoto. Wi e gudui mini-muri ki ka gudu ki wi nene
siwayagisi,
8 mibai ka iyapana gwedewau Mama-nuga God bameya genetogomono ki
ka e denai mu tageni. Ade iyapana gwedewau kwaenetogomono ki ka mu
mibai bananapomoto. Ade iyapana gwedewau gudu minimono ki ka gudu
ki mu nene siwayagisi.
9 Wi gwedewau munuguma mete kina ki wi yona yau wainapumuri; Wi
munuga mosi baire nene yagisi ki ka wi e bowa kwemuri kupoto bo? Ae, pa
mena.
10 Ade e menamena kupana nene yagisi ki ka wi e motamota berokoi
kugura kwemuri da e ki kupoto bo? Ae, pa mena.
11 Ki pokere wainapumuri; Wi iyapana kaina yewe wairau idiwu ki wi
ka eba bagi ko wi munuguma mu bamamugu ka wi bagi mena kwaiwa-
gamu puyo ebo ebo bagi mena mu tageyamu. Ki maba, Mamanuga God e ka
bagi kawaya esida kunumau tondau ki apunai ki pokere nu mete kataigibi

wetawetara da iyapana gwedewau e bameya genetagisi ki ka e denai puyo
bagi ebo ebo ki mena mu tageni.
12 Ki pokere, wi nuwagau iyapana wi bamagau badidi kwaetagamana
waina-piyamu ki wi yabiri mu bamamugu inako mete kwaiwogoi. Oragai
apunai Mosisi gora tapu ade Mamanuga God e bonanai wainapamawa
tagamawa ragidai badidi tagubu ki mibai kuduba ka ki kena."

Katamuru kapokaporoi ade katamuru dadarai ki kabuwai
(Ruki 13:24)

13 "Wi kunuma katamurui kapo-kaporoi ki rabineya kaiwuri. Bita
wadamana tawanai ki katamurui ka dadarai kawaya ade yawata ki kay-
atagamana ka eba ragiragi ki pokere iyapana ropani kawaya yawata ki
kayatagamu.
14 Ko iya yawatai ki katamurui ka kapokaporoi ade yawata ki kayataga-
mana ka ragiragi kawaya ki pokere iyapana eba ropani yawata ki ba-
nanamupu kayatagaubu."

Ripa mibai kirau ki kabuwai
(Ruki 6:43-44)

15 Iyesu iyapana ade tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e yonai mu
mubo notamaga pokaiya beratagamu tagamu iwu ragidai ki mu wi naigida
mena emitamiyoi. Mu midimaga kwakwarepu-maga matarau empumuri ka
papa sipi maba moyamoyakai ko mu rabinamugu ka berokoi taku kamarai
wasibena maba tayatayabadai.
16 Mu badidi kwae-tagamu ki pokaiya ka wi mu kiyabumaga kataiwagi.
Gaya madai kauma eba wenapoto ade impunewa madai damaya eba we-
napoto.
17 Ripa iruirui kawaya ka mibai bagi kawaya naigida mena kiroto ko ripa
wayowayoi ka mibai kiroto siyasiya.
18 Ripa iruirui kawaya ka mibai berokoi eba kiroto, ade ripa wayowayoi ka
mibai bagi kawaya eba kiroto.
19 Nau nidiyani wainapumuri; Ripa mosi e mibai eba kirau ki ka mu ripa
ki meyomoto yadini matau kwenupomoto.
20 Ki maba, iyapana mu mubo notamaga pokaiya Mamanuga God e yonai
beratagamu tagamu iwu ragidai ki mu badidi tagamu kwaetagamu iwu ki
pokaiya ka wi mu kiyabumaga matarau emitamuri."

Mamanuga God yagisi ke; 'Nau eba kataineya wiyo'
(Ruki 13:25-27)

21 Nau nidiyani wainapumuri; "Iyapana ropani kawaya nau sidiyamu
tagamu ke; 'Kaiwawoni, Kaiwawoni.' Mu inako tagamu ko mu dai mena ka
Mamanuga God e gari rabineya kunumau baitagisi. Iyapana gwedewau nau
Mamai kunumau tondau e nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya makeya
kwaetagamu ragidai ki mu mena ka e bameya baitagisi.
22 Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba mu nauri-mugu ugwa-
ditamana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ka iyapana ropani kawaya
baitagisi nau sidini, tagisi ke; 'Kaiwawoni, Kaiwawoni, nau kau sigi pokaiya
Mamanuga God e yonai dimasugekeya ade kau sigi pokaiya ka nau kweya
kairapu ropani kawaya siwakeketamekeya ade matakira ebo ebo mete
kwaesugekeya mibai wena-piyawa.'
23 Mu inako tagisi ko nau denai mu tadeyani, suwagani ke; 'Wi bani
baigubu? Nau eba kataineya wiyo. Wi ka bera berokoi kwaiwagamawa
ragidai ki pokere kamadisinimuri kaiwagi."

Iyapana apeya tawa wadumupu ki keyakeyai
(Ruki 6:47-49)

24 "Iyapana nima nau bamaneya baiyagisi manako nau yonani suwagu-
buwani ki makeya makeya kwaeyogono ki e iyai badidi maba ki keyakeyai
nau karako suwagani wainapumuri; E ka apunu notanotai mosi ki e tawai
bebedai ki urubai rorowa kawakawaya ukwatapu supu bebeda nunutapu
ki maba.
25 Nawaya aniyata wagubu ade awana goya ade nusuru bauwena tawa ki
kweyana gwairi kwaewagawa, ko e tawa ki bebedai rorowa kawakawaya
ukwatapu nunutapu ki pokere tawa ki eba gwairiwena.
26 Ko iyapana nima nau yonani yau wainapoto ko makeya makeya eba
kwaeyogono ki ka e notababa apunai ki e tawai bebedai ki urubai iyaruiyaru
ukwatapu nunutapu ki maba.
27 Nawaya aniyata wagubu, awana goya bauwena ade nusuru tapu tawa
ki minibu da tawa ki deni mena gwairiwena rororororowena."
28 Iyesu yona ki wagubu kewowena makeya ka iyapana kuduba e yonai
wainamupu mu notamaga kowena kodabamaga kamupu,
29 mibai ka e kabuwai ka kasiyarai kawaya ko Mama-nuga God e gorai
kataimugu ragidai ki mu kabuwamaga ka kasiyarai pa mena.

8

Iyesu ubupu apunu mosi sigira berokoi wadubu ki iyapupu
(Maki 1:40-45; Ruki 5:12-16)

1 Iyesu kwaunai ki kamadubu kawarawa ka iyapana ropani kawaya e
ewakumamupu.
2 Ki makeya ka apunu mosi sigira berokoi wadubu e kwakwarepui kwatak-
watawena ki bauwena Iyesu empupu. E garugaru mena yabadubu Iyesu
yabareya kwarisi-wena e ramatai kawareya ubupu manako genepupu,
wagubu ke; "Kaiwa-woni, kau kaubo nuwageya ko kau nuwanuwasiniyei ki
kau nau wadisini bagi."
3 Iyesu apunu ki e nuwaboyai wainapupu ki pokere e idai roronapupu
apunu ki e mideya tapu manako sibu, wagubu ke; "Nau nuwaneya kau iya
negeyani ki pokere kau sigiragi ki nau karako surupakani da kewoyagisi."
Iyesu yona ki wagubu makeya ka apunu ki e sigirai garugaru mena ke-
wowena e midi wateya wateya bauwena manako e iyawena.
4 Ko Iyesu apunu ki tatama-pupu, wagubu ke; "Nau karako iyani-buwani
ki sisiyai kau iyapana eba tade ko kau deni mena Mamanuga God Bameya
Dobopiyamu Ragidai mu bamamugu kayanuwagi da mu kau eminimoto
manako ewa kayanuwagi oragai apunai Mosisi gora tapu ki makeya makeya
kwaenuwagi Mama-nuga God bameya puyo tari. Kau inako kwaenuwagi ki
ka iyapana kawakawai kau eminimoto manako mibipomoto da kau sigiragi
wana kewowena." Iyesu inako wagubu.

Apunu kawai mosi e bigabigai apunai sigirawena
(Ruki 7:1-10)

5 Iyesu natere Kaponiyamu rabineya bauwena ka tawana Roumi ragidai
mu piyaramuguma kawaimaga mosi e ika bananapupu manako waita nene
Iyesu genepupu sibu, wagubu ke;
6 "Kaiwa-woni, nau bigabigani apunai sigira kawaya wadubu e idai kerarai
bada-badamawena bisi kawayawena kebari kawareya makariwagau ukwa-
rau."
7 Iyesu yona ki wainapupu, ka e denai sibu, wagubu ke; "Baganai, kaigomu
da nau e empani iyapani."

8 E inako wagubu, ko piyara apunai ki garugaru mena denai wagubu ke;
“Kaiwawoni, ki pa mena. Kau ka apunu bagi kawaya ko nau ka eba bagi da
kau nau tawaneya yari. Kau pa yona mena nuwagi manako nau bigabigani
apunai iyayagisi.
9 Nau mete kina ka iyapana kawakawai dai mu kobamugu ade nau
kobaneya ka piyara dai mete kina. Nau mu kayatagamana suwagani ki
mu kayatagisi. Nau mu kebomana suwagani ki mu kebomoto. Ade nau
bigabigani apunai nau bigani mo kwaewagana siyani ki e nau bigani ki
kwaeyagisi.”
10 Iyesu yona ki wainapupu, ka e notai wagubu ke; “Akae, apunu yau e
sumai ka kawaya.” E inako notapupu manako wirawena iyapana ropani
kawaya e ewakumapamawa ika ubu-mawa ki tadebu, wagubu ke; “Nau
nidiyani wainapumuri; Tawana Isiraero ragidai wi paunagau ka nau apunu
yau e sumai maba mo eba bananapuwani.
11 Nau yona mibai nidiyani wainapu-muri; Iyapana kwaiyanai ragidai
tawana tawana kuduba madega kau-wagau madega posiwagau were bai-
tagisi manako kebomono Mamanuga God e gari rabineya kunumau wi
ripakwarakwaraguma Eburamu, Aisiki ade Diyaikapu mete kina mu mete
ewapuru mamamatogomono bani kupomono idiwono.
12 Wi Diyu ragidai wi ka Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki
ragidai ko wi eba suma-iwagamu ki pokere Mamanuga God uburoto wi
teniyoto matarau gari tagaiya sisipu rabineya isiyaniyoto manako wi ika
makariwogoi uwariga sisiripiyoi ‘aige, aige’ iwogoi idiwoi.”
13 Iyesu inako wagubu manako wira-wena piyara apunai ki sibu, wagubu
ke; “Kau tawageya ade kayanuwagi. Kau nau sumasinibi ki pokere kau
bigabigagi apunai ki iyayagisi.”
Iyesu yona ki wagawa makeya ka piyara apunai ki e bigabigai apunai deni
mena iyawena.

Iyesu iyapana ropani kawaya iyatamiyawa
(Maki 1:29-34; Ruki 4:38-41)

14 Ki eweya ka Iyesu apunu Pita e tawaiya kayawena. Apunu Pita e
memenagui ridai muyamuyawena ika kebari kawareya ukwarawa,
15 ki pokere Iyesu kanibu e idai ridi ki kawareya tapu manako ki makeya
ka e muyamuyawena ki deni mena kewowena manako e kipu ubupu kanibu
Iyesu diriwai kwaewena bani dai warapupu kwebu.
16 Kemorawagawa ka iyapana ubumpu kowamuguma kweya kairapu ra-
binamugu idiwa ki tetampu Iyesu bameya bautagubu manako e yona mena
pokaiya keyai berokoi kuduba ki siwakeketapu bautagubu kayatagubu ade
sigira ragidai kuduba mete iyatapu.
17 Mamanuga God e bonanai waina-piyawa wagawa apunai Aisaiya takari
kawaya wagubu oka tapu ki mibai wana wenawena yau kena. E oka tapu ki
inako wagubu ke; ‘Sigira ebo ebo nu umeme dokodokonibu ki e rikapupu
wadubu kayawena.’

Nu Iyesu eweya badidi maba kaigamu
(Ruki 9:57-62)

18 Iyapana ropani kawaya bautagubu Iyesu kwagaramupu emitapu ka e
tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu da e yo mu ewapuru waka kawareya
kaburu papasi daikere kayatagamana ki nana wagubu.
19 Ki makeya ka Mama-nuga God e gorai ki kataiya apunai mosi bauwena
Iyesu sibu, wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kau kayanuwagi tawa
tawa umowa ki nau kau ewakumaniyoni mete iwomu.”

20 E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Taku kamarai ki
mu ka waira umuneya ukwapamu gawara-maga mete kina. Ade midiwari
iyarau iwu ki mu ka tawamaga ripa kawareya mete kina. Ko nau Kunumau
Kawa-puwani Apunai gawara nau ukwarana bo aiyatasugana ki watai mo
pa mena.”
21 E tadeyau kabukabuwa apunai mosi bauwena e sibu, wagubu ke;
“Kaiwawoni, kamadisini da nau yabiri kayasugani nau mamai powena ki
ononopani were ewa ki nau bausugani kau ewageya kayasugani.”
22 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Iya-
pana keyaimaga powena ragidai ki mu mena ubumoto popotagubu ragidai
onono-tamini, ko kau kiya uburi nau ewaneya yabodowa.”

Nusuru kawaya mo bauwena Iyesu wagubu puruwena (Maki 4:35-41; Ruki 8:22-25)

23 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina waka kawareya
yamupu.
24 Mu kayatagubu kaiwa ka nusuru kawaya mo garugaru mena bauwena
towawa wirawena yabadubu waka rabineya posiwena da waka waunitau
kaburu surana kwaewagawa. Ko Iyesu ika waka rabineya ukwarawa,
25 ki pokere e tadeyau kabukabuwa ragidai kaimupu e wadumupu
yabuyabu manako simupu, tagubu ke; “Kaiwawo-nuga, nu waunitau
popoigamana kwaigemei ki pokere garugaru mena waitaniyo.”
26 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi gwede
nana kudu wainapiyamu? Wi sumaga ka eba kawaya.” E inako wagubu
manako ubupu ragiragi kawaya nusuru towawa tadebu manako ki makeya
ka nusuru pamenawena, towawa bigawena, manako kaburu kwarisiwena
ukwapu.
27 Iyapana kuduba matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kodabam-
aga kamupu, tagubu ke; “Apunu yau e ka nima? E bonanai ragiragi kawaya
wagubu makeya ka nusuru yo towawa e umunui wadumupu.”

Iyesu kweya kairapu siwakeketapu (Maki 5:1-20; Ruki 8:26-39)

28 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina waka kawareya kay-
atagubu kaiwa da papasi buridere Gadara ragidai mu tawanamugu bau-
tagubu. Bautagubu ka iyapana apeya ika idiwa ki Iyesu emupu manako
matarau bautagubu. Mu tawa rabineya eba idiwa ko popotagubu ragidai
nakapiyamu wateya ki ragumaga rabineya ukwapamawa. Kweya kairapu
iyapana apeya ki mu rabinamugu idiwa ki kasiyara tagemawa da mu yawira
kwaetagamawa ki pokere tawana ki ragidai mu kudumugu wainapamawa
ragu ki yawatai deneya eba iwa.
29 Iyapana apeya ki Iyesu ika bauwena emupu ka mu kwetagubu bo-
nanamaga ragiragi kawaya e simupu, tagubu ke; “Nu katainugu da kau
ka God e Gubagai. Nu bita wadamana marai ki eba bauwena ko nu
nawananuga tondau ki pokere kau karako gwede berapana ki nana nu
bamanugu baunugibi?.” Mu inako tagubu.
30 Karako kweya madanai daikere eba uwama ka papa boyo ropani
kawaya eba bigabigai buri sipura-tagamawa idiwa.
31 Kweya kairapu papa boyo ki emitampu ka mu Iyesu genemupu, tagubu
ke; “Kau nu siwakekeniyana ki nana baunugibi ki kau tononiyo da nu
kaigamu bo buri rabinamugu teteigamu idiwomu.”

32 “Ki baganai, kaiwagi.” Iyesu inako wagubu manako ki makeya ka
keyai berokoi ki kimpu ubumpu iyapana apeya ki kamaditampu mata-
rau bautagubu kayatagubu kaiwa da bo ki rabinamugu tetetagubu. Ki
makeya ka bo ki kuduba yabaramaga babawena kweya ki erida mena
garugarumupu kaburu sikisiki-mupu manako nonamaga kubabu da mu
kuduba popotagubu gawarara.
33 Bo baikamutagamawa ragidai ika idiwa badidi wenawena ki mu mubo
yabumugere emupu ki ka mu wakapa-tagubu kayatagubu natere ki ra-
bineya badidi wenawena sisiyai ade iyapana apeya rabinamugu kweya
kairapu idiwa mu bamamugu badidi wenawena ki sisiyai mete kina iyapana
tademawa iwa.
34 Iyapana yona ki wainamupu ka mu kuduba Iyesu empamana ki nana
kayatagubu manako mu e bameya bautagubu ka mu e baiyonomupu da e
mu tawanamaga ki kamadana kayawagana ki nana simupu.

9

Idai kerarai badabadamawena bisi kayawena apunai
(Maki 2:1-12; Ruki 5:17-26)

1 Iyesu waka kawareya yapu manako wirawena e ebo tawaneya kaya-
wena.
2 E ika bauwena ka iyapana dai mu waretamaga sigirawena e idai
kerarai badabadamawena bisi kaya-wena kebari kawareya ukwarawa ki
kawaramupu e bameya bautagubu. Mu sumamaga kawaya Iyesu bameya
ki e empupu ki pokere e sigira apunai ki sibu, wagubu ke; “Gubagani,
kau kasiyara wainapi. Kau bigigi ki nau empuwani karako deni mena
surupakani.”
3 Iyesu yona ki wagubu ka Mama-nuga God e gorai kataimugu ragidai
ika idiwa wainamupu manako mu deni deni manu kasiwaratagamawa,
tagamawa ke; “Apunu yau ka Mamanuga God e si giripiyau wainapemei.”
4 Mu inako notapamawa ko mu notamaga ki kuduba Iyesu empupu ke-
wowena ki pokere e mu manutapu, wagubu ke; “Wi gwede nana karako nota
berokoi inako wi rabinagau wainapiyamu?
5-6 Nau e bigi surupana suwagubuwani ko wi bera umani nau sidimpu
mibai ka wi wainapiyamu da ki ka pa yona da muyai pa mena. Ko nau
karako yona ade mosi suwagani manako wi nau matakirani muyai kawaya
empumuri. Nau Kunumau Kawapuwani Apunai iyapana bigimaga empana
surupana ki nana ki kasiyarai wadubuwani ki wi karako nau mibisini-muri.”
E inako wagubu manako wira-wena sigira apunai ki sibu, wagubu ke; “Kau
kiri uburi kebarigi ewopi kawarapi kau tawageya kayanuwagi.”
7 Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki garugaru mena kipu ubupu e
ebo tawaiya kayawena.
8 Iyapana kuduba ika idiwa matakira ki emupu ka mu notamaga kowena
kudu mete wainamupu, tagubu ke; “Mamanuga God e iyapana kaina karako
kasiyara kwebu ki nu yabunugere emipi.’ Mu inako tagubu manako Ma-
manuga God e si esida tepamupu.

Iyesu apunu Mateyu nene wagubu
(Maki 2:13-17; Ruki 5:27-32)

9 Iyesu tawana ki kamadubu manako kayawena kaniyawa ka e iyapana
wairamaga denai takesi wadawa ki apunai mosi si ka Mateyu ika takesi
wadamawa wateya tondawa empupu. Empupu manako sibu, wagubu ke;
“Kau karako yabi nau ewaneya kayanuwagi.”

E inako wagubu, manako ki makeya ka apunu Mateyu deni mena kipu
ubupu Iyesu eweya kayawena.
10 Mara mosi ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina apunu
Mateyu e tawaiya daiyo bautagubu. Iyapana takesi wadamawa ragidai
ropani kawaya ade iyapana beramaga berokoi ki iyapana mu keitamawa
ragidai ki mu dai mete bautagubu mete ika dibimupu ewapuru kupetaga-
mawa idiwa.
11 Parisi ragidai iyapana ki emitampu ka mu bautagubu Iyesu e tadeyau
kabukabuwa ragidai manu-tampu, tagubu ke; "Wi Nidiyau Kabu-kabuwa
Apunai e ka badidi pokere iyapana takesi wadamu ade bigi kwae-tagamu
ragidai ki mu mete dibimupu ewapuru kupetagamu idiwu?"
12 Iyesu mu yonamaga ki wainapupu ka e denai tadebu, wagubu ke; "Sigira
ragidai ki mu mena ka muramura apunai bameya kayatagisi ko midimaga
bagi ragidai ki mu ka muramura apunai ki e bameya asusu eba kayatagisi.
13 Wi kaiwagi manako Mamanuga God e okai yau nene badidi wagubu ki
mibai wi kwaenepumuri empumuri. E okai inako wagubu ke;

'Wi nau nene papa puyo pasumana ki nau eba nuwaneya, ko wi nuwaga
notaga iyapana nuwanuwatamana ade mu nene kwaiwagamana ki
nau nuwaneya.'

Nau eba iyapana bagi ki mu nene bausugubuwani ko nau iyapana berokoi
bigibigi ki mu nene bausugubuwani da mu notamaga wirayagisi." Iyesu
inako wagubu.

Iyapana Mamanuga God e nene bani kamadumpu
(Maki 2:18-22; Ruki 5:33-39)

14 Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e tadeyawa kabukabuwa
ragidai Iyesu bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke; "Nu ade
Parisi ragidai mete kina nu kuduba ka mara dai Mamanuga God e nene bani
kame-demei pa gurigurigemei idiwei ko kau tadeyei kabukabuwa ragidai
mu ka badidi pokere inako eba kwaetagamu?"
15 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Wi badidi waina-
piyamu? Anika waunai ki kupei kawa-reya ka apunu ewai ade ridi ewai
bani eba kupomono ko nuwaboyatagisi pa idiwono bo? Ae, pa mena,
bananatamini kupe ki kawareya baitagisi ki ka mu anika waunai apunai
ki mete ewapuru kupetogomono ko eba nuwaboya nene idiwono. Ko mara
baiyagisi da iyapana ubumoto anika waunai apunai ki yadini dokodoko kay-
atagisi. Mara ki makeya ka e kowaiyoma nuwaboyatagisi bani kamadini."
16 Iyapana nota oragai ade nota waunai ki eba dibipamana ki nana ka
Iyesu waigugu mosi mu ade tadebu, wagubu ke; "Iyapana mosi e midi
tatamai oragai tegereyagisi ki ka e eba uburoto dabuwa tenai waunai mosi
tegerepoto manako yadini oragai ki naureya popopoto. Pa mena. E inako
kwaeyagisi ki ka dabuwa tenai waunai ki ewa kaporopoto manako e midi
tatamai oragai ki popopupu wateya purupuruyagisi.
17 Ki maba; Awana waeni waunai ki wi awana kororai oragai
kakokakowena rabineya eba gwepumuri. Wi ki kwaiwagi ki ka awana
waeni waunai ki ebo totoripoto kawayayagisi ko awana kororai ki ka
kakokakoi ki pokere wateya tondono da tegereyagisi sukwanayagisi manako
awana waeni mete baiyagisi kayayagisi. Ko awana waeni waunai ki wi
awana kororai papa kwakwarai wauni waka-mupu ki rabineya gwepumuri.
Awana kororai ki ka nenanenaitau ki pokere awana waeni ebo totoripoto
kawaya-yagisi ki ka kororai ki mete kawayayagisi manako awana waeni ade
awana kororai ki ewapuru bagi kawaya idiwono."

Munu ridi popai ade ridi sigisigirai
(Maki 5:21-43; Ruki 8:40-56)

18 Iyesu yona ki wagawa makeya ka iyapana gurigurimaga tawai ki
kwayubapiyau apunai mosi bauwena Iyesu yabareya kwarisiwena e ra-
matai kawareya ubupu manako sibu, wagubu ke; "Nau peteni waunitau
yewe powena ki pokere kau yabodowa da nau tawa-neya kaigamu manako
kau idagi e kawareya tari da e iyayagisi ade umono."
19 Iyesu yona ki wainapupu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina
kimpu ubumpu apunu ki mete kaya-tagubu.
20-21 Iyapana mu paunamugu ka ridi mosi ika kaniyawa ko e ka kwamura
ida esida kewowena kerapu apeya (12) ki rabineya sigira mena tondawa. E
kobaiya ka dara maramara bauwagawa. Ridi ki e notai inako wagubu ke;
'Nau kaniyani e midi tatamai mena geyapani ki nau iyasugani.' E notai inako
wagubu ki pokere e karako Iyesu tagere bau-wena manako e midi tatamai
giyansu mena geyapupu.
22 Ko Iyesu wirawena ridi ki empupu manako sibu, wagubu ke; "Peteni,
kau kasiyara wainapi. Kau sumasinibi ki pokere kau karako iyanugibi." E
yona ki wagawa makeya ka ridi ki deni mena iyawena.
23 Iyesu apunu kawai ki e tawaiya bauwena ka e tawa rabineya yapu
manako iyapana ika ratapamawa apena meyamawa munu ridai powena ki
pokere durere siyamawa ika idiwa emitapu.
24 Emitapu manako baiyono-tapu, wagubu ke; "Wi kuduba baiwagi kai-
wagi. Munu ridai yau eba powena ko e pa ukwarau." E inako wagubu, ko
mu e gwaigwitamupu.
25 Iyapana kuduba bautagubu kaya-tagubu eweya ka Iyesu e eya mena
kanibu munu ridai ki bameya bauwena e idaiya wadubu manako ki makeya
ka munu ridai ki ade iyawena kipu ubupu.
26 Iyesu badidi kwaewena ki sisiyai garugaru mena kawayawena
kayawena iyapana kuduba tawana ki rabineya idiwa ragidai wainamupu.

Iyapana apeya yabumaga kenekenei ki Iyesu iyatapu

27 Iyesu natere ki kamadubu kaya-wena kaniyawa ka iyapana apeya yabu-
maga kenekenei e ewakumamupu manako bonanamaga ragiragi kawaya
wena siyamawa, tagamawa ke; "Oragai apunai Dewida e momai; Kau nu
nuwa-boyanuga wainapiyei bo pa mena?"
28 Iyesu tawa mo yapu ka yabumaga kenekenei ragidai ki mu mete bauta-
gubu e eweya tawa ki rabineya yamupu manako e mu manutapu, wagubu
ke; "Wi wainapiyamu da nau wi iyaniyana ki kasiyarai nau bamaneya bo?"
"Ena, Kaiwawonuga nu kau sumanimei."
29 Mu inako tagubu ki pokere Iyesu ubupu e idai mu yabumaga kawareya
tapu manako tadebu, wagubu ke; "Wi badidi sumaiwagamu ki makeya
makeya wi bamagau wenayagisi."
30 E yona ki wagawa makeya ka mu yabumaga pawena tawana ade
emupu. Ko Iyesu mu umunumaga umapu, wagubu ke; "Nau wi bamagau
kwaesugubuwani ki sisiyai wi iyapana eba tadeyoi."
31 E inako wagubu, ko mu e umunui eba wadumupu ko mu tawana ki
rabineya kayatagubu kaiwa e sisiyai iyapana tademawa iwa.

Apunu mosi e tenawarai bisi kayawena yona eba wagawa

32 Iyapana apeya ki iyatagubu kayatagubu eweya ka iyapana dai ki apunu
mosi e rabineya kweya kairapu mo tondawa ki pokere e tenawarai bisi
kayawena yona eba wagawa ki wadumpu Iyesu bameya bautagubu.

33 Iyesu kweya kairapu ki siwakekepupu bauwena kayawena makeya ka
apunu ki e tenawarai tekatekawena manako e yona supasupai kawaya ade
wagubu. Iyapana kuduba ika idiwa matakira ki emupu ka mu notamaga
kowena kodaba-maga kamupu, tagubu ke; “Tawana Isiraero rabineya ka nu
naiya gwede mo yau maba inako eba wenawena emipi.”
34 Ko Parisi ragidai Iyesu badidi kwaewena emupu ka mu tagubu ke;
“Kweya kairapu mu kawaimaga kasiyara kwebu manako kasiyara ki
pokaiya ka e uburau kweya kairapu siwakeketamiyau da mu bautagamu
kayatagamu.”

Iyesu e iyapanaiyoma mu nuwaboyamaga wainapupu

35 Iyesu kayawena natere natere tawa tawa bauwagawa kayawagawa
umawa. E Diyu ragidai mu guriguri-maga tawai rabineya iyapana tadeyawa
kabukabuwa ade mu Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai
pokaiya idiwana ki yonai bagi kawaya dimawagawa umawa. Iyapana sigira-
maga kiyabui ebo ebo e bameya bau-tagamawa ki ka e mu iyatamiyawa.
36 Iyapana ropani kawaya e bameya inako bautagamawa emitapu ka e
mu nuwaboyamaga wainapupu, mibai mu ka gwe papa sipi mu kwayu-
batamiyau apunai pa mena ki maba nuwasiyasiya-tagamawa iwa.
37 Iyesu iyapana emitapu ka e wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai
tadebu, wagubu ke; “Emitamuri, maura ka kawaya daganani ko raupomu
ragidai ka eba ropani,
38 ki pokere upi apunai e bameya guriguriwogoi da e raupomu ragidai e
kokoreya raupomutagamana ki nana tonotamini.” E inako wagubu.

10

Iyesu apunu ida esida kewowena kerapu apeya winetapu
(Maki 3:13-19; Ruki 6:12-16)

1 Mara ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida
kewowena kerapu apeya mu nene wagubu e bameya bautagubu manako
e ubupu kasiyara tagebu da mu kayataga-mana keyai berokoi siwakeketa-
mana ade iyapana sigiramaga kiyabui ebo ebo ki mete iyatamana ki nana.
2 Iyesu tonotapu ragidai ida esida kewowena kerapu apeya winetapu ki
mu simaga ka yau kena; Apunu Saimoni ki e si daikere Pita sibu ade e yowai
Enduru mete kina; apunu Tabadi gubagaiyoma Diyemesi ade e yowai Diyoni
mete kina;
3 apunu Piripo, apunu Batoromaiya, apunu Tomasi, ade iyapana waira-
maga denai takesi wadawa apunai Mateyu mete kina; apunu Arapiyasi
gubagai Diyemesi; apunu Tadeyasi;
4 iyapana wairamaga gwandagi wagau apunai mosi si ka Saimoni; ade
Iyesu yogoi ewa wagubu apunai Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tonotapu kayatagubu
(Maki 6:7-13; Ruki 9:1-6)

5 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya
ki tadebu tonotapu, wagubu ke; “Wi iyapana kwaiyanai ragidai mu ba-
mamugu eba kaiwagi ade tawana Sameriya ragidai mu nateremaga mo
rabineya mete eba kaiwuri.
6 Wi tawana Isiraero ragidai mu mena bamamugu kaiwagi, mibai mu ka
gwe papa sipi yawata paeremupu kwakotagubu ki mu maba iwu.
7 Wi kaiwagi manako dimaiwogoi, iwogoi ke; ‘Nu Mamanuga God e gari
rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai waunitau baiyagisi.’

8 Wi inako dimaiwogoi manako sigira ragidai iyatamiyoi. Iyapana kwak-
warepumaga kwatakwata-wena ki wi iyatamiyoi ade kweya kairapu iya-
pana rabinamugu idiwu ki wi mete siwakeketamiyoi da mu baitogomono
kayatogomono. Iyapana dai mibai popotagubu emitamuri ki ka wi iwogoi
manako mu ade iyatogomono kimono ubumono. Nau kasiyara deni mena
wi puyo negebuwani ki pokere kaiwagi iyapana deni mena iyatamiyoi ko
eba mu gwede mo denai wi negemana ki nene iwogoi.
9 Wi bani iwoi ki ka wi bowa madai dai mete eba tepumuri,
10 igwa eba tepumuri, wi midiga tatamai yapakai eba tepumuri, wi ker-
apuga kwakwarai eba tepumuri, ade wi gunaga mete eba tepumuri ko pa
ida kasikasi kaiwagi mibai ka iyapana gwedewau nau upini kwaetagamu
ragidai ki mu ka upimaga ki denai mete bananapomoto."
11 Wi natere bo tawa mo baiwagi manako iyapana mo wi diriwaga kwaeyo-
gono ki ka wi e bameya yamuri idiwoi da wi natere ki kamadumuri kaiwagi
makeya. Ko wi tawa yaba-yababa mo eba ukwapumuri.
12 Wi tawa mo yamuri ki ka wi yabiri yona inako iwagi ke; "Parau kawaya
nuwabagi rabineya idiwoi.'
13 Iyapana mosi ika nuwabagi rabineya tondau ki ka e wi parauga ki mibai
wainapoto. Ko tawa ki rabineya iyapana mo inako pa mena ki ka wi parauga
ki wirayagisi wi wiga wainapumuri.
14 Ko wi tawa bo natere mo baiwagi da iyapana wi nene eba kwaeto-
gomono ki ka wi waigugu mena inako kwaiwagi; Wi kerapuga dogiyai mena
tawamaga pasipumuri.
15 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e idai gurai iyapana
kuduba wi naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ki ka
tawana Sodomu yo Gomora ragidai bita maraitau yadini ko natere ki ragidai
ki mu ka bita kawaya daganani bananapomoto."

Iyapana nu girinimoto pasunimoto ki yonai
(Maki 13:9-13; Ruki 21:12-17)

16 "Nau karako wi tononiyakani, ko nau nidiyani wainapumuri; Papa sipi
munai taku kamarai wasibena ropani kawaya paunamugu iwu ki maba ka
nau wi tononiyani kaiwagi. Ki pokere motamota baibiga kwaetagamu ki
maba wi mete baibigaga inako kwaiwogoi, ade wi iyapana paunamugu bagi
supasupai mena kwaiwogoi idiwoi.
17 Yabu yabu idiwoi mibai ka iyapana baitagisi wi tenimoto kayatagisi
mu gurigurimaga tawai rabineya mu idamaga gurai wi naurigau ugwadini-
moto ragiragi manako taburuba pokaiya wi raukekenimoto girinimoto
pasuni-moto.
18 Nau pokanere ka wi aita kaiwawo kawakawai ragidai mu yabaramugu
ubumuri nau yonani bagi kawaya mu tademuri ade iyapana kwaiyanai
ragidai mete tademuri da mu mete kina nau yonani ki wainapomoto.
19 Wi mu yabaramugu ubumu ki ka mu wi manunimana ki denai wi badidi
iwagamana bo badidi maba tademana ki wi notaga eba koyogono mibai ka
wi yona denai iwagamana marai baiyagisi ki ka wi yona badidi iwagamana
ki nau wi kabuwaniyani.
20 Wi yona denai iwagi ki ka eba wi wibo yonaga ko ki ka wi Mamaga e eya
Keyai wi rabinagau tondau ki e yagisi.
21 Tatai uburoto yagisi manako e yowai poyagisi. Yowai uburoto yag-
isi manako e tatai poyagisi. Mamai ubu-roto yagisi manako e munuiy-
oma popotagisi. Munumuguma ubumoto mu inamuguma mamamuguma
tagarara-tamini tagisi manako mu inamuguma mamamuguma popotagisi.

22 Nau pokanere ka iyapana wi nidimono siyasiya ade wi tagararanimono,
ko iyapana nima nau eba tagararasiniyau ko giruru maba ki kobaiya tewa-
gau buridere bauwagau ki ka aita ewa, mara kwauneya, ka Mamanuga God
uburoto iyapana ki iya waunai kweyoto.
23 Mu natere mo rabineya wi girinimoto pasunimoto ki ka wi wakapaiwagi
kaiwagi natere mo rabineya idiwoi. Nau yona mibai nidiyani wainapumuri;
Wi kaiwagi tawana Isiraero rabineya nau yonani natere natere tawa tawa
iwogoi iwoi ko wi upiga ki wi eba kewopumuri were ka nau Kunumau
Kawapuwani Apunai ade wirasugani bausugani.
24 Iyapana gwede mosi kataitagamana wainapiyamu ki ka mu eba ubu-
moto kabuwamaga apunai ki e raurupomoto. Ade bigabiga kwaetagamu
ragidai ki ka mu eba ubumoto kawakawaimuguma raurutamini.
25 Kabuwawagau apunai badidi bananapoto ki e kabuwai waina-piyamu
ragidai mete bananapomoto ki ka baganai. Ade kawai apunai badidi
bananapoto ki e bigabigaiyoma mete bananapomoto ki ka baganai. Nau
ka wi Kaiwawoga ade wi ka nau iyapana-niyoma ki pokere wainapumuri;
Mu tawa apunai nau sidimono da nau ka kweya kairapu mu kawaimaga
Besaboro ki ka mu tawa rabineya idiwu ragidai wi mete nidimono siyasiya."

Nu nima kudeya wainapomu?
(Ruki 12:2-7)

26 "Ki pokere, wi iyapana kaina mu kudumugu eba wainapiyoi, mibai
ka gwedegwede kuduba karako utamupu ki utai ka mara mosi wakayagisi,
ade gwedegwede kuduba karako weke-piyamu ki kuduba ewa marai mosi
matarayagisi.
27 Nau yona karako sisipu rabineya badidi nidiyakani ki wi nawaru
puruyagisi makeya matarau iwagi, ade nau wenagugau umana mis-
imisinibuwani ki yonai ka wi aita ewa tawa tagaiya yamuri matarau wena
siyamuri da iyapana kuduba wainapomoto.
28 Iyapana wi kwakwarepuga mena minimoto poyo ko wi mibiga rabi-
nagau ki eba minimoto poyo ki mu kudumugu wi eba wainapiyoi. Ko
Mamanuga God e mena kudeya wainapiyoi mibai ka e nuwaiya ki ka e
uburoto wi teniyoto manako wi kwakwarepuga ade wi mibiga rabinagau ki
ewapuru bita wadamana wateya giritamini.
29 Wainapumuri, wi waibora eyaka mena pokaiya midiwari gunototo
apeya gimaratamuri mibai ka midiwari ki ka maimerei munta. Mu ka
maimerei munta ko mu Mamanuga God e kwayubai rabineya idiwu ki
pokere mu mo asusu wairau eba kauyagisi.
30-31 Ko ade wainapumuri; Mamanuga God e yabuiya ka midiwari ki
maimerei munta erida ko wi ka kawakawaya esida. Wi debaga kumai eyaka
eyaka ka e iyaba-pupu kewowena wi kwayubaniyau ki pokere wi kudu eba
wainapiyoi."

Iyapana dai Iyesu nene tagamu ko dai e tagararapiyamu
(Ruki 12:8-9)

32 "Nau suwagani wainapumuri; Iyapana nima iyapana paunamugu mata-
rau yagisi ke, 'Nau ka Iyesu nene', iyapana nima inako yagisi ki ka nau mete
kina nau Mamai kunumau tondau e yabareya suwagani da apunu bo ridi ki
e ka nau nene.
33 Ko iyapana nima iyapana paunamugu matarau yagisi ke, 'Nau ka eba
Iyesu e iyapanai', iyapana nima inako yagisi ki ka nau mete kina aita ewa
nau Mamai kunumau tondau e yabareya matarau suwagani da apunu bo
ridi ki e ka eba nau nene."

Iyesu ka iyapana ewanauwanibu apunai
(Ruki 12:51-53; 14:26-27)

34 "Wi bani wainapiyamu da nau bausuwagubuwani da iyapana
nuwabagi rabineya yewe wairau idiwana ki nana. Ko ki pa mena, nau
eba ki nene bau-sugubuwani. Nau iyapana purutamana ewanauwatamana
ki nana bausugu-buwani.
35 Nau bausugubuwani ki pokaiya ka munumuguma ubumoto mu ma-
mamuguma iyaratamini, ade pete-muguma ubumoto mu inamuguma
iyaratamini, ade wawanepumuguma ubumoto mu naimuguma iyaratamini.
36 Wi iyaranimana ragidai ka wi wiga wenaga eyaka mena ki rabineya.

37 Iyapana nima nau maraitau nota kwarikwarisisiniyau ko e eya inai
mamai kawaya daganani nota kwarikwarisitamiyau ki e kwaitana ka nau
ewaneya eba uburoto kayayagisi. Ade iyapana nima nau maraitau nota
kwarikwarisisiniyau ko e eya gubagai-yoma ade e peteiyoma kawaya da-
ganani nota kwarikwarisitamiyau ki e kwaitana ka nau ewaneya eba
uburoto kayayagisi.
38 Iyapana nima nuwaboya ade midi makari nau bananapakani ki maba e
mete bananapana ko e tagararapiyau e eya ripa korosi ki eba kawarapiyau,
iyapana ki e kwaitana ka nau ewaneya eba uburoto kayayagisi.
39 Iyapana nima e eya iyai karako tondana ki nene mena wainapiyau ade
wadau doko ki e ka e eya iyai ewa wadana ki mete kaupiyau. Ko iyapana
nima e eya iyai karako nene nau pokanere kaupiyau ki e ka aita ewa iya
mibai ki bananapoto."

Mamanuga God deni mena nu puyonuga negeni
(Maki 9:41)

40 "Iyapana nima wi diriwaga kwaewagau ki ka e nau diriwani mete
kwaewagau, ade iyapana nima nau diriwani kwaewagau ki ka e nau
Tonosinibu Apunai e diriwai mete kwaewagau.
41 Iyapana nima nuwaiya ka Mamanuga God e bonanai waina-piyau wa-
gau apunai e diriwai kwae-wagana wainapiyau manako e diriwai kwaeyo-
gono ki ka aita ewa Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai
puyo yodono makeya ki ka iyapana ki e mete uburoto puyo ki maba mo
yadini. Ade iyapana nima nuwaiya ka iyapana bagi supasupai kwaewagau
apunai e diriwai kwaewagana wainapiyau manako e diriwai kwaeyogono
ki ka aita ewa Mamanuga God iyapana bagi supasupai ki puyo kweyono
makeya ki ka iyapana ki mete uburoto puyo ki maba mo yadini.
42 Nau yona mibai nidiyani wainapu-muri; Iyapana nima nuwaiya ka
awana kasiga miniyana bo gwede mo inako wadana nau ewakumasiniyau
ridai bo apunai simaga eba kawaya ki mo kweyana wainapiyau manako
kweyau ki ka aita ewa e denai puyo bagi kawaya bananapoto mibai ka e nau
ewakuma-siniyawa apunai bo ridai ki waitapupu."

11

Apunu Diyoni e kowakowaiyoma Iyesu bameya tonotapu
(Ruki 7:18-35)

1 Iyesu yona ki e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena ker-
apu apeya tadebu kewo-wena ka e ade kipu ubupu tawana ki kamadubu
manako kayawena tawana Gariri rabineya tawa tawa dimawagawa iyapana
tadeyawa kabukabuwa umawa.

2 Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni dibura rabineya tondawa man-
ako Iyesu badidi kwaewagawa umawa ki sisiyai wainapupu ka e eya tadeyau
kabukabuwa ragidai dai Iyesu manupamana ki nana tonotapu.
3 Mu Iyesu bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke; “Kau nidi
da nu wainapamu; Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni apunu mosi
ewa bauwagana sisiyai wagubu wainamipi ki apunai ka kau baganai bo nu
apunu kudubai mosi e bauwagana nawanai idiwomu?”
4 Iyapana ki inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi wirai-
wagi kaiwagi manako wi yabugere badidi empiyamu bo wainapiyamu ki
sisiyai kuduba wi apunu Diyoni simuri, iwagi ke;
5 ‘Iyapana yabumaga kenekenei ki tawana ade empiyamu; iyapana
kerapu-maga badabadamai bo kiyokiyoi ki iyatagubu ka iwu; iyapana
kwakwarepu-maga kwatakwatawena ki ade bagi-tagubu; iyapana wenagu-
maga kenekenei ki yona ade wainapiyamu; popotagubu ragidai ki mu dai
ade iyatagubu kimpu ubumpu ade iyapana nuwasiyasiya nene idiwu ragidai
ki mu ka yona bagi kawaya ki mete wainapiyamu.
6 Iyapana nima e midi nau bamaneya eba togayogono ki ka e mibi mama-
mai tondono.’ ” Iyesu inako wagubu.
7 Apunu Diyoni e tonotapu ragidai ki wiratagubu kayatagubu eweya ka
Iyesu iyapana ropani kawaya ika dibimupu idiwa ki apunu Diyoni e nene
yona yau tadebu, wagubu ke; “Wi apunu Diyoni bameya iyapana eba idiwu
tawaneya kaigubu ki ka wi gwede empamana ki nana wainapamawa? Wi
gwaba mosi nusuru gipiyau ki empamana ki nana kaigubu bo?
8 Wi gwede empamana ki nana kaigubu? Wi apunu mosi e midi tatamai
bagibagi monagawena ki empamana ki nana kaigubu bo? Pa mena. Iyapana
midimaga tatamai bagibagi inako umamu ragidai ki mu ka kawakawai
ragidai mu tawamaga bagi kawaya rabineya idiwu.
9 Ko nau sidimuri; Wi gwede empamana ki nana kaigubu? Wi Mamanuga
God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi ki empamana ki nana
kaigubu bo? Ena, wi ki nene kaigubu. Ko nau nidiyani wainapumuri; Apunu
Diyoni e ka Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai mosi ko e
ka ade kawaya esida.
10 Mamanuga God e Okai apunu Diyoni nene inako wagubu ke;

‘Nau yonani wagana apunai ka nau bibi yabiri tonopani kau yawatagi
meyoto.’

11 Oka ki inako wagubu, ko nau ade nidiyani wainapumuri; Iyapana
kuduba emitamiyamu mu paunamugu ka iyapana siruwatamiyau apunai
Diyoni e mena ka kawaya esida, ko aita ewa, Mamanuga God e gari rabineya
idiwana ki marai baiyagisi makeya, ki ka iyapana nima kwarisiwena munu
marai munta maba tondau ki e ka ade apunu Diyoni raurupoto esida.
12 Apunu Diyoni e yonai dimawagawa makeya yabadawa da karako
ka yawira ragidai ropani kawaya Mamanuga God e watai kunumau ki
wadamana giripamana pasumana ki nana kwaetagamu.
13 Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai oka badidi
tampu ade oragai apunai Mosisi gora tapu mete kina ki mu kuduba ka
mara ewa badidi wenawagana ki nana tagubu were ewa ka apunu Diyoni
bauwena.
14 Wi nuwagau mu tagubu ki mibai wainapamana wainapumuri? Ki
baganai, wi yona yau mete wainapu-muri; Mu tagubu da oragai apunai
Eraidiya aita ewa ade wirawagana bauwagana ki nana ki ka mu apunu
Diyoni e nene tagubu.

15 Wi wenaguga mete kina ki ka nau yona yau suwagu-buwani ki mibai wi
naigida mena wainapumuri.
16 Wi karako idiwu ragidai wi iyaga badidi maba ki keyakeyai nau badidi
maba suwagani? Nau nidiyani wainapu-muri; Wi ka munu rasi imatau
damu-piyamu idiwu ki mu maba. Mu ka mu mubo deni deni tagamu
kasiwara, tagamu ke;
17 'Wi taereigamana ki nana durere siyemeya ko wi eba taereigubu. Nu
nuwaboya umayoi umayoigemeya ko wi yadi eba wadumupu.'
18 Nau nidiyani wainapumuri; Apunu Diyoni bauwena ki ka e Mamanuga
God nene bani ragipupu ade awana waeni ki mo e mete eba kubabu. Ko
iyapana e kwaewena ki emupu ka mu e simpu siyasiya, tagubu ke; 'Kweya
kairapu mosi e rabineya tondau.'
19 Ade nau Kunumau Kawapuwani Apunai bausugubuwani ki ka nau
bani yo awana kubabuwani manako iyapana nau sidimupu, tagubu ke;
"Empumuri, e ka kupekupei ade awana kawaya daganani kubarau e
yabarai baba-wagau. E takesi wadamu ragidai ade iyapana bigibigi nu
tagararatamemei ragidai ki mu waretamaga." Mu inako tagamu, ko Ma-
manuga God e katai ka kawaya esida. Iyapana gwedewau Mamanuga God e
yonai wainapomoto mibipomoto ki mu ka e katai mibai ki mete kataitagisi."
Iyesu inako wagubu.

Iyesu eba sumapiyamu ragidai ewa bita yadini (Ruki 10:13-15)

20 Iyesu kayawena tawa tawa natere natere kunuma kasiyarai pokaiya
matakira ebo ebo kwaewagawa ki iyapana mu yabumugere matarau
emupu. Ko mu notamaga eba wirawena ade mu beramaga berokoi ki mu
eba kamadumpu ki pokere e natere ki ragidai nakaritapu tadebu, wagubu
ke;
21 "Akae, natere Korasini ragidai. Akae, natere Betaida ragidai. Wi
ka bita kawaya daganani bananapumuri. Nau matakira kawakawaya wi
paunagau kwaesugekeya. Nau matakira ki maba natere Taya yo natere
Saidoni ragidai mu bamamugu kwaesugubena ki ka mu ororeya mena mu
beramaga berokoi ki kamadumpena mu notamaga wira-mpena Mamanuga
God kabuwampena manako gwedegwede tegetegerei umampena ku pa-
sitagumpena ade mibi nuwaboyai idimpena.
22 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e idai gurai
iyapana naurigau ugwa-diniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka e natere
Taya yo natere Saidoni ragidai kawaya daganani nuwanuwa-tamini ko e wi
maraitau nuwanuwa-niyoto.
23 Ade wi natere Kaponiyamu ragidai; Wi bani wainapiyamu da wi wibo
kasiyaraga pokaiya esida kunumau yamuri, ko nau nidiyani wainapumuri;
Pa mena, wi ka deni mena erida bita wadamana wateya sumuri. Nau
matakira kawakawaya wi paunagau kwaesugekeya. Nau matakira ki maba
natere Sodomu ragidai mu bamamugu kwaesugubena empena ki ka mu
nateremaga ki eba giriwagubena ko mu karako mete idimpibena.
24 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e idai gurai
iyapana wi naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka e natere
Sodomu ragidai mu kawaya daganani nuwanuwatamini ko e wi maraitau
nuwanuwaniyoto." Iyesu inako wagubu.

Nau bamaneya baiwagi aiyata maramara idiwoi (Ruki 10:21-22)

25 Ki makeya ka Iyesu Mamanuga God bameya parauwena, wagubu ke;
"Mamai, kau ka kunuma yo waira Kaiwawoi ki pokere nau kau parau-
niyakani. Gora kataimugu ragidai ade katai ebo ebo kataitagubu ragidai ki
mu bamamugu ka kau yonagi wekepipi. Ko iyapana karako munu rasi maba
idiwu ki mu mena bamamugu ka kau notagi matarapipi.
26 Ena, Mamai, kau kaubo nuwageya wainapipi da ki ka baganai ki pokere
kau inako kwaenugibi."
27 Iyesu e Mamai bameya inako parauwena kewowena ka e iyapana ade
tadebu, wagubu ke; "Nau Mamai gwedegwede kuduba tegebu umani sidibu.
E mena e eya Gubagai nau kataisinibu wetawetara ade nau niya mena ka
nau Mamai kataipuwani wetawetara. Ade iyapana gwedewau nau naubo
nuwaneya winetapuwani da mu nau Mamai kataipamana ragidai ki mu
mena ka nau Mamai mete kataipomoto.
28 Wi gwedewau bita kawaya kawara-piyamu ki pokere wi wairoroigubu
kasiyaraga kewowena ragidai ki wi kuduba nau bamaneya baiwagi manako
nau aiyata wi negeyani.
29 Nau kewatani kawarapakani ki wi mete wadumuri wi kwepokaragau
tamuri manako nau kwaesugakani ki wi nau emisinimuri makeya makeya
kwaiwogoi. Wi inako kwaiwogoi ki ka wi aiyata bananapu-muri mibai ka
nau kwarisisugubuwani moyamoyakai tondakani.
30 Nau kewatani ki daikerei wi kawarapamana ki nana negeyakani ki bitai
ka eba bisi kawaya ko tekatekai." Iyesu inako wagubu.

12

Aiyata pa idiwana marai ki yonai
(Maki 2:23-28; Ruki 6:1-5)

1 Mara eba rowarowa kewowena eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa
ragidai mete kina aiyata marai ki makeya yawata mo kaya-tagubu manako
yawatau ka mu kokora mo bameya bautagubu. E tadeyau kabukabuwa
ragidai kokora ki kawareya kaiwa ka mu gwaba mosi ki madai dai asusu
toporupamawa tepa-mawa idamugu kotopamawa manako madai mibai ki
kupamawa kaiwa.
2 Mu inako kupamawa kaiwa ki ka Parisi ragidai dai mu emitampu
manako mu bautagubu Iyesu simupu, tagubu ke; "Kau kowakowagiyoma
buri emitami. Nu aiyatanuga marai ki makeya mu inako kwaetagamu ki ka
mu goranuga ki raurupiyamu."
3 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Takari kawaya
oragai apunai Dewida badidi kwaewena ki bususui mu oka tampu ki wi
iyaba-mupu kataigubu bo pa mena? E kowakowaiyoma mete kina wetei
metapu,
4 manako oragai apunai Dewida Mamanuga God e Tawai rabineya yapu
bani buredi ki iyapana Mamanuga God nene puyo ika naka-mupu ki dai e
tepupu kubabu ade dai mete tepupu e kowakowaiyoma tagebu kupamupu.
E inako kwaewena, ko gora wagau da bani ki ka Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai ki mu mena kupomoto.
5 Ade oragai apunai Mosisi gora tapu ki wi iyabamupu bo pa mena? Gora
wagau da Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu ka aiyata
marai ki makeya mete kina Mamanuga God e Tawai rabineya upitogomono.
Mu aiyata marai ki kaisi raurupiyamu ko Mamanuga God e yabuiya ka mu
eba paerepiyamu.
6 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e Tawai ka gwede mo
kawaya ko ade gwede mo kawaya esida ki karako bauwena.

7 Oka mo wagubu ke; ‘Wi papa nau nene puyo pasumu ki nau eba
nuwaneya, ko wi nuwaga notaga iyapana nuwanuwatamana mu nene
kwaiwagamana ki nana ki nau nuwaneya.’ Wi yona ki mibai kataigu-mpena
ki ka wi karako nari yonai pa asusu iwagamu ki eba iwagumpena.
8 Kunumau Kawapu Apunai e ka aiyata marai ki debai. E ka esida, ko aiyata
marai ka erida.”

Apunu mosi e idai kiyokiyowena
(Maki 3:1-6; Ruki 6:6-11)

9 Iyesu tawa ki kamadubu manako kayawena guriguri tawai mo yapu.
10 Tawa ki rabineya ka apunu mosi e idai kiyokiyowena bisi kayawena ika
tondawa. Ko mara ki ka aiyata marai ki pokere iyapana dai Iyesu naigida
mena empamana da e aiyata marai ki makeya gwede mo paerepana manako
mu ki pokaiya e siyamana wirawira ki nana ika mete bautagubu. Bautagubu
manako manumupu, tagubu ke; “Sigira ragidai ki nu aiyata marai ki makeya
mu iyatamomu bo pa mena? Nu goranuga ki nene badidi wagau?”
11 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi papaga sipi
mosi aiyata marai ki makeya uruba mo rabineya kauyagisi ki ka wi sumuri
papa ki tainipumuri iyapumuri bo pa mena? Ena, wi sumuri tainipumuri
iyapumuri.
12 Papa sipi ki ka eba gwede kawaya mosi ko iyapana ka kawaya esida ki
pokere nu sigira ragidai aiyata marai ki makeya waita-tamomu ki ka nu gora
eba raurupemei.”
13 E inako wagubu manako wirawena idai kiyokiyoi apunai ki sibu,
wagubu ke; “Kau idagi roronapi.”
Apunu ki e idai roronapiyawa makeya ka e idai ki garugaru mena supasu-
pawena iyawena e idai daikere ki maba wenawena.
14 Parisi ragidai Iyesu kwaewena ki emupu ka mu tawa ki kamadumpu
manako e minimana po ki keketai kupamawa.

Mamanuga God e bigabigai apunai winepupu

15 Parisi ragidai Iyesu minimana po keketai kupamawa ki e eya wainapupu
ki pokere e kipu ubupu tawana ki kamadubu kayawena. Iyapana ropani
kawaya e ewakumamupu kayatagubu. Iyapana dai mu sigiramaga mete
kina ki ka e mu kuduba iyatapu,
16 ko e mu tatamatapu tadebu da mu e sisiyai ki iyapana eba tademana ki
nana.
17 E inako kwaewena ki ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa
wagawa apunai Aisaiya takari kawaya oka tapu ki mibai wenawagana ki
nana. Oka ki wagubu ke;
18 ‘Mamanuga God inako wagau; Yau ka nau bigabigani apunai winepuwani.
Nau nuwaneya po eyo ade e mamamai nau suwagakani. Nau Keyaini
ki nau e rabineya tapuwani ade nau kasiyara kwe-buwani da iyapana
kuduba, madega kauwagau madega posiwagau e umuneya nau no-
tani bagi supasupai ki kataipamana ki nana.
19 Iyapana e siyomoto siyasiya ki e denai eba yagisi ade e bonanai ragiragi
kawaya eba yagisi. Natere natere imatau ka mu e bonanai eba
wainapomoto.
20 Iyapana gwedewau kasiyaramaga pa mena ragidai ki mu bamamugu ka e
kwarisiyagisi naigida mena kwayubatamono, ade iyapana gwedewau
waitamaga pa mena da mu notamaga kauwena ragidai ki e mu togita-
mini. E inako kwae-yogono yarono da nota bagi supasupai baiyagisi
nota oragai kuduba raurutamini kewoyagisi makeya.

21 E mu waitatamana ki nana ka iyapana tawana tawana kuduba mu notamaga e bameya nota-pomono ade e nawanai idiwono.'

Oragai apunai Aisaiya e Mamanuga God yonai oka inako tapu.

Iyesu ade Besaboro
(Maki 3:20-30; Ruki 11:14-23)

22 Ki makeya ka iyapana dai ubumpu apunu mosi kweya kairapu e rabineya tondawa ki pokere e yabui kenewena ade e tenawarai bisi kayawena yona eba wagawa ki wadumpu Iyesu bameya bautagubu. Iyesu apunu ki iyapupu manako e yabui papupu makeya ki ka e tawana empupu ade yona mete wagubu.

23 Iyapana ropani kawaya ika idiwa Iyesu matakira kwaewena ki emupu ka mu notamaga kowena kodabamaga kamupu manako mubo manu kasiwara-tagamawa, tagamawa ke; "Apunu yau ka oragai apunai Dewida e momai ki nawanai nu idiwei ki e baganai bo?"

24 Parisi ragidai iyapana inako tagubu wainamupu ka mu denai tagubu ke; "Ki pa mena. Kweya kairapu kawai-maga Besaboro e rabineya tondau kasiyara kweyau manako kasiyara ki mena pokaiya ka e kweya kairapu kuduba ki siwakeketamiyau."

25 Mu inako tagubu, ko mu nuwa-maga notamaga ka Iyesu ororeya mena empupu kewowena ki pokere e denai tadebu, wagubu ke; "Tawana mosi ki ragidai nuwarara tagarara kande kasiwaratogomono idiwono ki ka mu purutagisi mu mubo mubo kayatagisi manako tawanamaga ki gumoroyagisi gwaba umuroto. Ade iyapana tawa eyaka mena bo natere eyaka mena rabineya purupomoto kandetogomono idiwono ki ka mu iyamaga giriyagisi mu mubo mubo kayatagisi.

26 Ki maba, Berokoi Apunai Seitani e ebo kowaiyoma mete kande kasiwaratogomono ki ka e kasiyarai badidi maba uburono, mibai ka e kowakowaiyoma purupurutagubu mu mubo mubo idiwu.

27 Wi iwagamu da nau kweya kairapu kawaimaga Besaboro e kasiyarai tegeyau pokaiya kweya kairapu siwakeketamakani, ko nau e kasiyarai pokaiya kwaesugubena maba ki ka wi wiga kowaguma nima kasiyarai pokaiya kweya kairapu ki siwakeke-tamuimbena? Besaboro mu mete kasiyara tageyau bo? Wi wiga kowa-guma ki manutamuri da mu muga tagisi.

28 Nau ka eba Besaboro e kasiyarai pokaiya kwaesugakani ko nau Mamanuga God e eya Keyai ki kasiyarai pokaiya kweya kairapu siwakeketamakani bautagamu kayatagamu. Ki pokaiya ka wi kataiwagi da Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai wana wi bamagau bauwena.

29 Iyapana mosi nuwaiya ka kasiyara apunai mosi e tawai baupana e gwede-gwedei kuwawagana wainapiyau ki ka e yabiri kayayagisi kasiyara apunai ki yadini e idai kerarai umeme dokodoko-poto taroto were ewa tawa ki yaroto apunu ki e gwedegwedei kuwayagisi.

30 Iyapana nima nau diriwani eba kwaewagau ki ka e nau tagararasiniyau, ade iyapana nima nau eba waitasiniyau nau iyapananiyoma eba waratamiyau ki ka e mu daburitamiyau.

31 Nau suwagani wainapumuri; Iyapana berokoi badidi kwaetagubu bo tagubu ki kuduba ka Mamanuga God empoto surupoto e tagaiya deni mena kwenupoto. Ko iyapana nima uburoto Mamanuga God e eya Keyai ki siyoto siyasiya ki ka Mamanuga God iyapana ki e bigi empana notagogapana ki yawatai pa mena.

32 Iyapana gwedewau nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau sidimoto
siyasiya ki ka Mamanuga God mu bigimaga ki empana surupana yawatai
mete kina. Ko iyapana gwedewau ubumoto Mamanuga God e eya Keyai
Tanai Bagi Kawaya ki siyomoto siyasiya ki ka Mamanuga God mu bigimaga
ki empoto ko mara karako ade mara ewa ka e mu bigimaga ki eba surupoto."

Ripa mibai kirau ki yonai
(Ruki 6:43-45)

33 "Ripa iruirui kawaya ki e ka mibai bagi mena kiroto, ade ripa wayowayoi
ki e ka mibai berokoi mena kiroto. Wi ripa mibai empumuri ki pokaiya ka
wi kataiwagi da ripa bani ka iruirui ade ripa bani ka wayowayoi.
34 Wi ka motamota berokoi ki e momoiyoma. Wi rabinagau ka nota
berokoi mena posiwena ki pokere wi badidi maba wi umunuga pokaiya yona
bagi iwagi? Ki pa mena. Iyapana nima yona berokoi e umuneya wagau ki ka
e rabineya berokoi badidi notapiyau ki mena makeya e umuneya posiwagau.
35 Ki maba, apunu bagai ki e nuwai notai ka taniwena ki pokere e bagi
mena kwaewagau. Ko apunu berokoi e nuwaiya notaiya ka berokoi mena
posiwena ki pokere e berokoi mena kwaewagau.
36 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e idai gurai iyapana
kuduba wi naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ki
ka e uburoto wi yewe wairau yona mibai pa mena kororai iwagamawa ki
kuduba e mete matarapoto denai negeni.
37 Wi yona supasupai iwagubu bo yona eba supasupai iwagubu wi yonaga
ki pokaiya ka e wi iyapana bagi nidini bo iyapana berokoi nidini."

Iyapana matakira nene tagamawa ki yonai
(Maki 8:11-12; Ruki 11:29-32)

38 Ki makeya ka Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi
ragidai dai mete kina bautagubu Iyesu simupu, tagubu ke; "Nidiyei Kabuk-
abuwa apunai, nu nuwanugu kau matakira mo kwaenuwagi da nu em-
pamu."
39 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Wi karako
idiwu ragidai wi beraga ka eba bagi ade wi Mamanuga God bameya rauru
kawa-kawara ki berai maba kwaiwagamu idiwu ki pokere wi kunuma
matakirai empamana ki nana iwagamu. Ko matakira inako mo wi bamagau
eba wenayagisi. Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai
Diyouna e bameya badidi wenawena, waigugu ki mena maba wi bamagau
wenayagisi.
40 Oragai apunai Diyouna mara apeya eyaka iyana kawaya mo rabineya
tondawa ki maba ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai mara apeya eyaka
waira rabineya surani tondoni.
41 Oragai apunai Diyouna dimawagawa makeya ka tawana Niniwe ragidai
mu notamaga wirawena mu beramaga berokoi kuduba kamadumpu. Ko wi
inako eba kwaigubu ki pokere Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba
wi naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka tawana Niniwe
ragidai ki mu mete ubumoto mu idamaga gurai wi naurigau ugwadini-moto
ragiragi. Oragai apunai Diyouna e ka apunu kawaya, ko nau suwagani
wainapumuri; E ka ade erida ko karako bauwena apunai ki e ka kawaya
esida.
42 Ade takari kawaya ka tawana Seba ragidai mu ridimaga kawai mosi
tawana uwama kawaya were yabadubu apunu kawai Soromoni e notai
supasupai pokaiya dimawagawa ki yonai waina-pana ki nana. Apunu
Soromoni e ka kawaya, ko nau suwagani wainapu-muri; E ka ade erida ko

karako bau-wena apunai ki e ka kawaya esida. Ki pokere Mamanuga God e idai gurai iyapana naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka ridi kawai ki e mete uburoto e idai gurai iyapana karako idiwu ragidai wi naurigau ugwadiniyoto ragiragi.

43 Nau nidiyani wainapumuri; Keyai berokoi iyapana mosi kamadini baiyagisi kayayagisi ki ka e aiyata tondana aiyatawagana tawai waunai mosi kwaenepono umono. E wata bagi mosi eba bananapoto,

44 ki ka e notai yagisi ke; 'Nau karako ade wirasugani wata naiya tondekeya ki wateya ade kaya-sugani.' E notai inako yagisi manako e wirayagisi baiyagisi ki ka e tawa memupu waramupu monagamupu bagi kawaya ki empoto,

45 ki pokere e mamamayagisi kayayagisi e kowaiyoma e maba ko ade berokoi kawakawaya esida ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki waratamini manako mu baitagisi ewapuru iyapana ki e rabineya ika idiwono. Naiya, keyai berokoi eyaka mena iyapana ki rabineya tondawa makeya, ki ka iyapana ki bagasitau tondawa. Ko karako ka keyai berokoi ropani kawaya e rabineya idiwu ki pokere e iyai ka berokoi kawaya. Iyapana mara karako bera berokoi kwaetagamu idiwu ragidai ki mu ka bita kawaya ki maba bananapomoto." Iyesu inako wagubu.

Iyesu inai ade e eya yowaiyoma
(Maki 3:31-35; Ruki 8:19-21)

46 Iyesu iyapana inako tadeyawa kabukabuwa tondawa makeya ka e eya inai ade e eya yowaiyoma mete kina ika bautagubu. Mu tawa rabineya eba yamupu ko ika matarau ubumawa Iyesu kawarana da mu e mete yonatagamana ki nana ki yonai mena tawa rabineya tonomupu.

47 Mu yona mena tonomupu manako iyapana mosi ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; "Kau inagi ade kau yowagi-yoma mete kina bautagubu tawa ureya ubumu kau mete yonaigamana ki nana tagamu."

48 E inako wagubu, ko Iyesu e denai sibu, wagubu ke; "Nau inai ka nima? Ade nau yowaniyoma ka gwedewau?"

49 E inako wagubu ade wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai emitapu manako iyapana tadebu wagubu ke; "Nau tadeyakani kabukabuwa ragidai yau emitamuri. Mu ka nau nau yowani-yoma ade nau inaniyoma.

50 Iyapana gwedewau nau Mamai kunumau tondau e nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya makeya kwaetogomono ki mu ka mibai nau yowaniyoma, nau egapuniyoma, ade nau inaniyoma." Iyesu inako wagubu.

13

Momai upu ki waigugui
(Maki 4:1-9; Ruki 8:4-8)

1 Mara eyaka mena ki rabineya ka Iyesu tawa ki kamadubu manako kayawena kaburu kawaya ki papateya bauwena kwarisiwena ton-dubu manako e iyapana ika tadeyawa kabukabuwa tondawa.

2 Iyapana ropani kawaya eba bigabigai bautagubu e yonai wainapamana ki nana e kwagara-mupu idiwa ki pokere Iyesu waka mosi ika kaburu papateya uburawa ki kawareya yapu tondawa ko iyapana kuduba ka kaburu ki papateya wairau idiwa.

3 E yona marai kawai kuduba waigugu were tadeyawa manako paunau ka e waigugu mosi inako tadebu, wagubu ke;

"Apunu mosi ka momai dai urana kayawena.

4 E momai ki urawa umawa da momai dai yawatau kerapu dabireya gweg-
wetagubu manako midiwari garugaru mena bautagubu momai ki kupampu
gawarara.
5 Momai dai ka e yaroyaro kawareya upu manako momai ki garugaru
mena ugwadubu susukwana. Ko waira ki ka eba kawaya,
6 ki pokere madega ubupu urabu ki ka momai ki garugaru mena
suratagubu, mibai ka witai waira rabineya eba supu.
7 Ade momai dai ka gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu wenatagubu
ko gwaba ubupu niniuraurapupu ki pokere wenatagubu ko mibai eba kipu.
8 Ko momai dai ka e waira bageya upu manako ugwede susukwanapupu
wenatagubu kawakawayatagubu mibai kipu. Dai ka mibai apunai ida
daikere mena (100) kipu, dai ka mibai apunai apeya eyaka (60) kipu, ade dai
ka apunai eyaka mena ida esida mena (30) inako kipu.
9 Wi wenaguga mete kina ki ka wi nau waiguguni yau suwagu-buwani ki
mibai naigida mena wainapu-muri." Iyesu inako wagubu.

Iyesu gwede nana waigugu were tadeyawa?
(Maki 4:10-12; Ruki 8:9-10)

10 Iyesu yona ki wagubu eweya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e
bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke; "Kau badidi pokere
iyapana waigugu were tadeyei?"
11 Mu inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e
gari rabineya idiwana ki yonai weke-wekei ki mibai kuduba ka nau wi mena
nidiyakani ko mu eba tadeyakani.
12 Iyapana nima Mamanuga God e yonai mibai wainapupu wadubu doko
ki ka e yona waunai mosi ade wainapoto yadini manako Mamanuga God e
eya katai iyapana ki e rabineya kawaya-yagisi. Ko iyapana nima yona ki eba
wainapupu wadubu doko ki ka e ewa mo eba yadini ade marai munta waina-
pupu ki mete gogayagisi.
13 Nau iyapana waigugu were tadeyakani ki mibai ka mu yabutamiyamu
ko mu mibai eba empiyamu. Ade mu wenagu-mugere wainapiyamu ko mu
mibai eba wainapiyamu.
14-15 Mu inako kwae-tagamu ki ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa
wagawa apunai Aisaiya takari kawaya oka tapu ki mibai wena-wena yau
kena. Oka ki wagubu ke;

'Wi wenaguga wi wiga bodamupu. Wi yabuga wi wiga kenemupu. Ade wi
rabinagau wi wiga gudu uma-mupu.
Ki pokere wainapiyoi, wainapiyoi, ko wi mibai eba wainapumuri. Yabu
tamiyoi, yabu tamiyoi, ko wi mibai eba empumuri.
Wi empamana eba wainapiyamu. Wi wainapamana eba wainapiyamu. Wi
kataigamana mete eba waina-piyamu.
Wi wainampena ki ka wi mibai mete bananampena manako wi no-
taga wirawagubena wi Mamaga God nau bamaneya da nau iya wi
negebena.'

16 Iyesu Mamanuga God e okai ki kawareya inako wagubu manako e
tadeyau kabukabuwa ragidai ki ade tadebu, wagubu ke; "Ko wiyo, wi ka
wi yabuga pokaiya empiyamu ade wi wenaguga pokaiya wainapiyamu ki
pokere mamamaiwogoi.
17 Nau yona mibai suwagani wainapumuri; Oragai Mamanuga God e bo-
nanai wainapamawa tagamawa ragidai ropani kawaya ade iyapana ropani
kawaya naiya idiwa mete kina ki mu ka wi karako empiyamu ki mu mete
empamana wainapamawa ko mu eba emupu. Ade wi karako waina-piyamu

ki mu mete wainapamana wainapamawa ko mu eba wainamupu." Iyesu inako wagubu.

Momai urawa waigugui ki mibai Iyesu matarapupu
(Maki 4:13-20; Ruki 8:11-15)

18 "Apunu momai urawa ki waigugui mibai nau karako suwagani wainapu-muri;
19 Iyapana gwedewau Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki yonai wainapomoto ko mu mibai naigida eba kataitagisi, ki mu ka momai yawatau kerapu dabireya gwegwetagubu ki maba. Iyapana ki mu ka Mamanuga God e yonai waina-pomoto ko Berokoi Apunai Seitani garugaru mena baiyagisi mu notamaga yadini gogapoto manako yona badidi wainamupu ki e surupoto.
20 Momai yaroyaro kawareya gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana dai Mamanuga God e yonai wainapomoto manako mamamatagisi,
21 ko yona ki mibai mu rabinamugu eba supu tawa-wena ki pokere mu rowarowa kawaya eba mamamatogomono. Mu yona ki pokaiya berokoi mosi bananapomoto bo iyapana dai ubumoto mu giritamini pasutamini ki ka mu Mamanuga God e yonai ki garugaru mena notagoga-pomoto ewamugere wiratagisi.
22 Ade momai gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana dai Mamanuga God e yonai wainapomoto ko mu mubo iyamaga nene mena notapomono ade waira yau purapurai empomono yabumaga midiyayogono. Mu notamaga ka ki mena kawareya ukworono manako nota ki uburoto Mamanuga God e yonai badidi wainamupu ki utapoto da mu mibimaga mo eba kiroto.
23 Ko iyapana dai ka e momai waira bageya upu ki maba. Mu ka Mamanuga God e yonai wainapomoto sumapomoto manako mu mibimaga mete kiroto. Dai ka mu mibimaga apunai ida daikere mena (100) kiroto, dai ka mu mibimaga apunai apeya eyaka (60) kiroto, ade dai ka mu mibimaga apunai eyaka mena ade ida esida mena (30) kiroto." Iyesu inako wagubu.

Gwaba kokorau wenawena ki waigugui

24 Iyesu waigugu ade mosi tadebu, wagubu ke; "Wi Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai mosi nau nidiyani wainapumuri; Ki ka apunu mosi momai bagibagi dai tepupu e kokoreya upu ki maba.
25 Kemora mo rabineya iyapana kuduba ukwapamawa tetamugu ka apunu ki e iyarai mosi gwaba berokoi ki momai dai tepupu apunu ki e kokoreya bauwena manako momai bagi kawaya ki kawarimugu ka e momai berokoi ki kwisipupu kayawena.
26 Momai bagi kawaya upu ki kawayawena supupu ki kaparimugu ka gwaba berokoi ki mete wenatagubu.
27 Wenatagubu emupu ka upi ki apunai e bigabigaiyoma dai e bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Bada, kau momai bagi mena upi ko badidi pokere ka gwaba berokoi ki mete kaparimugu wenatagubu."
28 Upi apunai yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; "Nau iyarani mo bauwena ki kwaewena."
E inako wagubu manako mu e ade manumupu, tagubu ke; "Kau nuwageya nu kaigamu gwaba berokoi ki kwai-pamu isiyapamu bo?"
29 Ko e denai tadebu, wagubu ke; "Pa mena, wi inako kwaiwagi ki ka wi kwaenda momai bagi dai mete kwaipu-muri,

30 ki pokere karako pa idiwomu yamomu da maura marai baiyagisi were.
Nu inako kwaigomu ki ka momai bagi ade gwaba berokoi ki ewapuru kawak-
awayatagisi manako maura marai baiyagisi ki ka nau raupomu ragidai
tonotamani da mu yabiri gwaba berokoi ki kwaipomoto bawapomoto matau
pasumoto manako ewa ka mu mibai bagi ki raupomutagisi nau tawani
rabineya nakapomoto."

Damaya madai ki waigugui
(Maki 4:30-32; Ruki 13:18-19)

31 Iyesu iyapana waigugu were inako tadebu ko kawareya ade wagubu
ke; "Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana
ki keyakeyai mosi nau karako wi nidiyani wainapu-muri; Ki ka apunu mosi
ripa damaya madai tepiyau urau ki maba.
32 Ripa dai mu madimaga ka kawakawaya ko damaya madai rabineya ka
momai rasirasi. Momai marai munta eyaka mena inako ki kauyagisi wairau
suroto wena-yagisi ki ka aita ripa kawaya mo wena-yagisi ragaragapoto
manako midiwari baitagisi ragai ki kawareya tawatagisi."

Bani buredi kawayawagana ki waigugui
(Ruki 13:20-21)

33 Iyesu waigugu mosi iyapana ade tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God
e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai ade mosi
nau karako wi nidiyani wainapumuri; Ki ka ridi mosi bani buredi kawaya-
wagana domai marai munta mo yadini suguna mete wirapoto taroto man-
ako suguna ki kawayayagisi yaroto ki maba."

Iyesu waigugu mena pokaiya iyapana tadeyawa
(Maki 4:33-34)

34 Iyesu waigugu mena pokaiya iyapana ropani kawaya tadeyawa umawa
ko e yona matarau mo mu eba tadebu.
35 Mamanuga God e bonanai waina-piyawa wagawa apunai mosi naiya
oka tapu ki mibai wenawagana ki nana ka e inako kwaewena. Oka ki
wagubu ke;
'Mamanuga God kunuma waira yamanapupu makeya yabadawa da karako
e yonai mibai iyapana eba kataitagamana ki nana wekepupu ki yonai
ka nau waigugu mena pokaiya mu tadeyani.'

Momai bagi ade berokoi ki waigugui Iyesu matarapupu

36 Iyesu iyapana ropani kawaya ki kamaditapu tawa rabineya yapu ton-
dubu makeya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu man-
ako manumupu, tagubu ke; "Kaiwawonuga, kau gwaba momai berokoi
kokorau wenawena ki waigugui nuwagibi ki mibai kau karako matarau
nuwagi da nu wainapamu."
37 Mu inako tagubu, ki pokere Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Momai bagi
upu apunai ki e ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai.
38 Kokora ki ka waira kuduba madega kauwagau madega posiwagau, ade
momai bagi ka iyapana kuduba ki aita ewa Mamanuga God e gari rabineya
kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki ragidai. Gwaba berokoi ki momai
kwisipupu ka Berokoi Apunai Seitani e iyapanaiyoma,
39 ade iyara apunai ki ka Berokoi Apunai Seitani e eya. Maura marai ki ka
mara siyareya, ade raupomutagamana ragidai ki mu ka Mamanuga God e
aneyaiyoma.
40 Mu gwaba berokoi ki kwaimpu matau isiyamupu ki maba mara siyareya

41 ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau aneyaniyoma tonotamani
da mu nau garini rabineya kayatagisi gwede kuduba iyapana bigi tageyau
ade iyapana gwedewau berokoi kwaetagamu ragidai ki mu kuduba mete
kina purutamini damutamini,
42 manako tetamini mata maramara urau ki nonareya isiyatamini. Isiy-
atamini manako mu ika yadi kimono uwarimaga sisiripomono 'aige, aige'
togomono idiwono.
43 Mara ki makeya ka Mamanuga God e eya iyapanaiyoma bagi supasupai
kwaetagamawa ragidai ki mu tanimaga madega maba tapapoto manako mu
e gari rabineya idiwono. Wi wenaguga mete kina ki ka wi nau waigugu
suwagubuwani yau ki mibai naigida mena wainapumuri."

Waigugu yonai dai yau kena

44 Iyesu inako wagubu manako waigugu dai ade tadebu, wagubu ke;
"Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki
keyakeyai ade mosi nau karako wi nidiyani wainapumuri. Ki ka apunu
mosi waira ukwapupu rabineya purapura bagi kawaya mo bananapupu
ki maba. E purapura ki empupu ade utapupu kamadubu manako mibi
mamamai garugaru mena kayawena e ebo gwedegwedei kuduba tepupu
nidapupu manako denai bowa madai wadubu ki pokaiya ka e wirawena
waira ki gimarapupu. E waira gimara-pupu kewowena ki ka purapura waira
rabineya ki mete e nene.
45 Ade Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idi-
wana ki keyakeyai ade mosi ka yau kena; Ki ka purapura deni deni nida
kasiwarawagau apunai mosi taene bagi kawaya mo kwaenepiyau umau ki
maba.
46 E taene bagi kawaya mo bananapoto ki ka e wirayagisi kaya-yagisi e ebo
purapurai kuduba nidapoto manako denai bowa madai yadini ki pokaiya ka
e kayayagisi taene bagi kawaya ki gimarapoto.
47 Ade Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idi-
wana ki keyakeyai ade mosi ka yau kena; Ki ka iyapana kimai wasisinai
ragidai puwarimuguma tempu kaya-tagubu kaburu rabineya nunumupu
manako raubiyo kiyabumaga ebo ebo waramupu ki maba.
48 Mu puwari-muguma tainitamini borau positagisi ki ka mu raubiyo
kwanapomoto. Raubiyo bagi ki mu kodemaga rabineya nunu-moto ko
berokoi ki mu isiyapomoto.
49 Mara siyarai ki marai baiyagisi ki ka inako maba wenayagisi. Ma-
manuga God e aneyaiyoma kayatagisi iyapana bagi supasupai ragidai mu
paunamugu iyapana beramaga berokoi ki kwana-tamini,
50 manako tetamini mata maramara urau ki nonareya isiyatamini. Isiy-
atamini manako mu ika yadi kimono uwarimaga sisiripomono 'aige, aige'
togomono idiwono."
51 Iyesu waigugu ki wagubu kewo-wena ka e tadeyau kabukabuwa ragidai
ki emitapu manako manutapu, wagubu ke; "Nau keyakeyai karako suwagu-
buwani ki mibai wi wainamupu bo pa mena?"
"Ena, nu wainamipi."
52 Mu inako tagubu ki pokere Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Nau
keyakeyai mo wi nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e gorai kataimugu
ragidai ubumoto nau sumasinimoto manako Mamanuga God e gari rabineya
kayatagisi yona waunai mete kataitagisi ki ka mu tawa apunai e tawai
rabineya kaniyau e gwedegwedei waunai ade oragai ewapuru tepiyau ki
maba." Iyesu inako wagubu.

Natere Nasareta ragidai Iyesu tagararamupu
(Maki 6:1-6; Ruki 4:16-30)

53 Iyesu waigugu kuduba ki wagubu kewowena ka e tawana ki kamadubu,
54 manako wirawena e ebo tawaneya ade kayawena. E guriguri tawai
rabineya Mamanuga God e yonai iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa.
Iyapana ropani kawaya e yonai wagawa ki wainapamawa ka mu notamaga
kowena, tagamawa ke; "Apunu yau ka yona kawaya kawaya yau bani
wainapupu bauwena wagau? Nota yau ka nima e kwebu? E matakira ebo
ebo mete kwaewagau ki kerarai ka badidi?
55 E ka ripa meyau kaitepiyau tawa wadau apunai ki e gubagai. E inai ka
Meri ade e yowaiyoma ka Diyemesi yo Diyosepa yo Saimoni yo Diyudiyasi.
56 Ade e egapuiyoma ka nu mete yewe idiwei. E ka pa tawa munai ko e
katai kawaya yau ka e bani wadubu?"
57 Iyapana inako tagubu manako Iyesu simpu siyasiya tagararamupu.
Ko Iyesu iyapana tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e bonanai
wainapiyau wagau apunai ki e ka tawana tawana umono manako iyapana
e wiwirapomono e diriwai kwaetogo-mono ko e wirayagisi e ebo tawaneya
baiyagisi ki ka e eya iyapanaiyoma e eba wiwirapomono ade e diriwai mete
eba kwaetogomono."
58 Iyapana ika idiwa e eba suma-mupu ki pokere natere ki rabineya ka e
matakira ropani kawaya eba kwaewena.

14

Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni powena
(Maki 6:14-29; Ruki 9:7-9)

1 Mara ki makeya ka tawana Gariri ragidai mu kawaimaga si ka Erodi Iyesu
sisiyai wainapupu,
2 manako e kowakowaiyoma tadebu, wagubu ke; "Apunu yau kena e ka
bani iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni powena ki ade iyawena kipu
ubupu ki pokere e kasiyara wadubu matakira ebo ebo inako kwaewagau."
3-5 Apunu Erodi inako wagubu ki mibai ka e naiya e yowai Piripo e wainai
si ka Erodiyasi kuwawena uwapu ki pokere iyapana siruwatamiyawa
apunai Diyoni ubupu e kawareya kawareya sisibapiyawa, wagawa ke; "Kau
nadawagi kuwanugibi ki kau gora raurupipi bera berokoi kwaenugibi."
Apunu Diyoni inako wagawa tondawa ki pokere apunu Erodi gagayawena
Diyoni deni mena miniyana po wainapupu. Ko e Diyu ragidai mu kudumugu
mete wainapupu mibai ka iyapana kuduba kataimugu da apunu Diyoni e
ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi. Apunu
Erodi iyapana kudumugu wainapupu ki pokere e piyara ragidai tadebu
da mu Diyoni pa wadamana e idai kerarai umamana dokodoko manako
diburapamana ki nana wagubu.
6 Ki eweya, iyapana apunu Erodi wenawena marai ki kupei kupe-
tagamawa idiwa ki mareya ka ridi Erodiyasi e petei bauwena apunu Erodi
e daiyoi bautagubu ragidai mete mamamatagamana ki nana mu yabara-
mugu taerewagawa kaniyawa yabadawa. Apunu Erodi munu ridai ki badidi
kwaewena empupu ka e rabinai bagiwena,
7 manako gwaiyaba kaimatana e sibu, wagubu ke; "Nau mibai nidiyakani;
Kau gwede mo nene wainapiyei nuwagi ki kuduba nau kau negeyani."
8 Apunu Erodi inako wagubu, manako munu ridai ki e inai nuwaiya badidi
wainapiyawa ki e kataiya ki pokere e denai wagubu ke; "Nau nuwaneya
kau tegeyana ka yau kena; Iyapana siruwa-tamiyawa apunai Diyoni e gobai

wi karako memuri puru manako e debai ki wi yogo kawareya tamuri nau
tegemuri.”
9 Apunu Erodi yona ki wainapupu ka e nuwaboyawena. Ko e ororeya
mena e daiyoi bautagubu ragidai mu yabumugu munu ridai ki gwaiyaba
kaimatana sibu ki pokere e piyara ragidai tadebu da mu munu ridai ki
nuwaiya badidi ki makeya makeya kwaetagamana ki nana wagubu,
10 manako mu e umuneya kayatagubu apunu Diyoni dibura rabineya
tondawa ki e gobai mempu puru.
11 Mempu puru manako e debai yogo mo kawareya tampu wadumpu
bautagubu munu ridai ki kwemupu, manako e ubupu yogo ki wadubu
kayawena e inai kwebu.
12 Apunu Diyoni e tadeyau kabukabuwa ragidai e powena sisiyai
wainamupu ka mu bautagubu e kwakwarepui wadumpu kayatagubu
ononomupu. Ki eweya ka mu kayatagubu apunu Diyoni powena sisiyai ki
kuduba Iyesu simupu.

Iyesu iyapana 5000 bani mibai tagebu
(Maki 6:30-44; Ruki 9:10-17; Diyoni 6:1-14)

13 Iyesu apunu Diyoni powena sisiyai wainapupu ka e tawana ki ka-
madubu waka kawareya iyapana eba idiwu tawanai mo kayawena e ebo
mena ika tondana ki nana. Ko iyapana e kaya-wena sisiyai wainamupu ki ka
mu e kayawena ki deneya kaburu papateya kerapumugu kayatagubu kaiwa
e duwareya buri bautagubu manako e nawanai ika idiwa.
14 Iyesu buri bau-wena waka kamadana wairau surana kwaewagawa ka e
iyapana ropani kawaya bautagubu e nawanai ika idiwa emitapu manako e
mu nuwaboyamaga wainapupu ubupu sigiramaga ebo ebo ki iyatapu.
15 Kemorawagawa makeya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya
bautagubu manako simupu, tagubu ke; “Madega surana kwaewagau, ko
tawana yau ka tawa pa mena ki pokere kau iyapana ropani kawaya yau
karako tonotami da mu kayatagisi tawa tawa bani dai mu mubo gimarapo-
moto teyomoto kupomoto.”
16 Mu inako tagubu, ko Iyesu mu emitapu denai tadebu, wagubu ke;
“Ae, mu eba kayatagisi ko wi wiga baniga dai tepumuri tagemuri da mu
kupomoto.”
17 E yona ki wagubu ka mu denai tagubu ke; “Akae, nu ka bani buredi ida
daikere mena ade raubiyo apeya ki mena yewe temipi.”
18 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Ki baganai, bani
ki tepumuri nau tegemuri.”
19 E inako wagubu manako iyapana kuduba dewarepa kawareya idiwana
ki nana tadebu. E bani buredi ida daikere mena ade raubiyo apeya mete kina
ki tepupu esida kunumau yabu tapu e Mamai bameya parauwena manako
bani buredi ki gerepupu e tadeyau kabukabuwa ragidai tagebu manako mu
ubumpu iyapana tagempu kayatagubu.
20 Iyapana kuduba bani ki kupampu matetagubu manako mu kupampu
kewowena eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai bani pirai ki
kwanamupu kode rabineya nunumupu ka kode ida esida kewowena kerapu
apeya (12) positagubu.
21 Ko mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya eba bigabigai bani ki
kupampu matetagubu. Apunu mena ka kuduba 5000, ko ridi yo munu mete
kina ki mu eba iyabatampu.

Iyesu e kerareya kaburu kawareya kaniyawa
(Maki 6:45-52; Diyoni 6:15-21)

22 Iyapana bani ki kupampu kewo-wena eweya ka Iyesu e tadeyau kabu-
kabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Wi yabiri waka kawareya kaburu
papasi daikere kaiwagi ko nau ka ewa ika bausugani.” E inako wagubu
manako wirawena iyapana kuduba ika dibimupu idiwa ki tonotapu mu
mubo tawana-mugu tawanamugu kayatagubu.
23 Iyapana kayatagubu kewowena eweya ka Iyesu e eya mena kwaunai mo
yapu manako e eya mena e Mamai bameya ika guriguriwagawa tondawa da
kemorawena.
24 Kemora ki rabineya ka nusuru towawa wirawena waka kaburu paunau
gipiyawa kaniyawa,
25 da mara waunitau dumai tarana kwaewagawa ka Iyesu kipu ubupu
supu e kerareya kaburu kawareya e tadeyau kabukabuwa ragidai mu ewa-
mugu kayawena.
26 E kayawena kaniyawa da mu bamamugu bauwagana kwaewagawa ka
mu e kaburu kawareya e kerareya mu denemugu yabadawa emupu ki ka mu
kudu ebotau wainamupu didiguramaga wagubu, tagubu ke; “Guba diyayai
mo bauwagau.” Mu inako tagamawa kwetagamawa idiwa.
27 Ko Iyesu garugaru mena tadebu wagubu ke; “Yau ka nau, ki pokere kudu
eba kwaiwogoi ko kasiyarai kawaya idiwoi.”
28 Apunu Pita Iyesu yonai ki waina-pupu ka e denai wagubu ke; “Kaiwa-
woni, ki kau baganai ki kau nuwagi da nau mete kina nau kerapuneya
kaburu kawareya kau bamageya kaniyani.”
29 “Ki baganai, yabi.” Iyesu inako wagubu manako apunu Pita kipu ubupu
waka kamadubu e kerareya kaburu kawareya Iyesu bameya kayawena.
30 E kaburu kawareya kaniyawa ka e nusuru kasiyarai kawaya bauwena
e weupana kwenupana kwaewagawa ki kudeya wainapupu. E kudu
wainapiyawa makeya ka e kaburu rabineya surana kwaewagawa ki pokere
e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; “Kaiwawoni, nau kaburu rabineya
surakani ki pokere waitasini.”
31 E inako wagubu, ko Iyesu garugaru mena e idaiya wadubu manako
sibu, wagubu ke; “Pita, kau badidi pokere kau notagi apeya apeya inako
wainapiyei? Kau kawaya daganani nau eba sumasiniyei.”
32 Mu waka kawareya positagubu makeya ka nusuru kewowena.
33 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai matakira ki emupu ka mu e si
tepamupu, tagubu ke; “Mibai, kau ka Mamanuga God e eya Gubagai.”

Iyesu sigira ragidai tawana Genesare rabineya iyatamiyawa
(Maki 6:53-56)

34 Mu waka kawareya ade kaya-tagubu kaiwa da papasi buridere tawana
Genesare bautagubu.
35 Iyapana ika idiwa Iyesu kiyabui emupu ka mu garugaru mena kimpu
ubumpu tawa tawa kayatagubu sigira ragidai tetampu Iyesu bameya bau-
tagubu.
36 Mu e midi tatamai mena geyapamana da mu iyatagamana ki nana e
genemupu, manako sigira ragidai ki e midi tatamai geyamupu makeya ki ka
mu kuduba iyatagubu gawarara.

15

Nu ripakwarakwaranuguma mu kabuwamaga
(Maki 7:1-3)

1 Parisi ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina
natere Diyerusaremu were bautagubu manako Iyesu manumupu, tagubu
ke;
2 “Kau tadeyei kabukabuwa ragidai badidi pokere nu goranuga oragai
ki nu ripakwarakwaranuguma nu kabuwanimawa kebomawa ki mu rau-
rupiyamu mu idamaga gora ki pokaiya eba siruwapiyamu were bani ku-
pamu?”
3 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi gwede nana wi
wiga goraga naigida mena wiwira-piyamu ko Mamanuga God e gorai tapu ki
wi raurupiyamu?
4 Mamanuga God e okai wagubu ke; ‘Kau inagi mamagi naigida mena
wiwiratamiyowa ade mu umunumaga wadowa’. Ade e okai mosi inako
wagubu ke; ‘Iyapana nima e eya inai mamai tadebu siyasiya ki ka wi denai e
minimuri poyo.’
5 Mamanuga God e okai inako wagubu ko wi wibo nuwagau iwagamu
da iyapana mosi e inai mamai nuwasiyasiya nene idiwu ki emitamini
manako yagisi ke; ‘Nau wi waitaniyana gwede mo negeyana ko nau gwede
ki winepuwani Mamanuga God nene tapuwani ki pokere nau wi negeyana
ka eba baganai.’
6 E inako yagisi ki ka wi iwagi ke; ‘Baganai, kau inagi mamagi eba
waitatamiyowa.’ Ko wi iyapana inako tadeyamu ki ka wi paerepiyamu
Mamanuga God e gorai tapu ki wi raurupiyamu manako wi wibo kabuwaga
ade wi wibo kaisiga ki mena makeya makeya kwaiwagamu.
7 Wi ka wi midiga pa matakawagau ragidai. Oragai apunai Aisaiya takari
kawaya wi karako kwaiwagamu idiwu ki uwamau empupu manako wi nene
oka mibai inako tapu, wagubu ke;
8 ‘Mamanuga God e wagau; Iyapana yau nau sini pa umunumaga pokaiya
tagamu wiwirasiniyamu, ko mu nuwamaga notamaga ka uwama
kawaya, eba nau bamaneya.
9 Mu tagamu da mu nau sini tepa-piyamu ko mu kwaetagamu ki mibai ka
pa mena. Mu muga goramaga iyapana naiya mu mubo notamaga
pokaiya kwaetagamawa iwa ki mena mu makeya makeya kwae-
tagamu ade mu kowamuguma mete kabuwatamiyamu iwu. Ko gora
kuduba mu wiwirapiyamu ki ka eba nau gorani. Pa mena.’
Oragai apunai Aisaiya wi sisiyaga inako wagubu.”

Gwede ka iyapana bigi negeyau?
(Maki 7:14-23)

10 Iyesu iyapana ropani kawaya ika idiwa ki mu nene wagubu bautagubu
manako tadebu, wagubu ke; “Nau yona yau suwagani ki mibai wi naigida
mena wainapumuri kataiwagi wetawetara;
11 Wi gwede mosi wi umunugere kupumuri ki ka eba bani ki wi bigi negeni.
Ko wi wibo rabinagau berokoi notapiyamu manako wi umunuga pokaiya
matarau iwagamu ki mena wi bigi negeyau.”
12 Iyesu yona ki wagubu kewowena eweya ka e tadeyau kabukabuwa
ragidai e bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; “Parisi ragidai kau
yonagi ororeya mena nuwagibi ki mu wainamupu gagayatagubu ko kau ki
wainapipi bo pa mena?”
13 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu wagubu ke; “Gwede ripai
kuduba ki nau Mamai kunumau tondau e idere eba utapu ki ripai ka e aita
ewa uburoto kwaitamini,

14 ki pokere wi Parisi ragidai mu nene eba wainapiyoi. Mu ka iyapana
yabumaga kenekenei ragidai mu kawakawaimuguma, ade mu muga mete
yabumaga kenekenei ki pokere mu yawata paerepiyamu. Yabui kenekenei
apunai mosi ki eba uburoto e waretai yabui kenekenei ki e idaiya yadini
yawata kabuwapoto. E inako kwaeyogono ki ka mu ewapuru yawata
paerepomoto bobau gwepomoto."
15 Iyesu yona ki wagubu ka apunu Pita denai wagubu ke; "Kau waigugu
nuwagibi ki mibai kau matarau nu kabuwaniyo."
16 Ko Iyesu denai mu kuduba tadebu, wagubu ke; "Wi mete kina mu maba
notababa wadamu bo?
17 Wi badidi pokere eba wainapiyamu? Bani kiyabui ebo ebo kupumuri
ki suroto wi rabinagau tondono manako ewa baiyagisi kayayagisi. Ki ka eba
bani ki wi nuwaga notaga bigi kweyau,
18 ko ki ka wi wibo rabinagau berokoi badidi wainapiyamu manako wi
umunugere matarau iwagamu ki mena wi bigi negeyau.
19 Wi wibo nuwaga notaga nota berokoi ebo ebo wainapiyamu taininiyau
ki pokaiya ka wi minimini popoiwagamu, deni deni rauru kawakawarai-
wagamu, taku maba igida yauda asusu yabayababa iwu, kuwaiwagamu,
yona beraiwagamu ade yanuwe teyateyama iwagamu.
20 Nota berokoi ebo ebo inako ki wi bigi negeyau, ko wi idaga eba
siruwapiyamu were bani kupamu eba ki wi bigi negeyau." Iyesu inako
wagubu.

Ridi kwaiyanai mosi Iyesu sumapupu
(Maki 7:24-30)

21 Iyesu tawana ki kamadubu kaya-wena kaniyawa da tawana mosi natere
Taya yo natere Saidoni bamamugu ika bauwena,
22 ka tawana Kainani ragidai mu ridimaga mosi ika tondawa ki Iyesu
bameya bauwena manako e bonanai ragiragi kawaya sibu, wagubu ke;
"Oragai apunai Dewida e momai, kau nau nuwaboyani wainapiyei bo pa
mena? Kweya kairapu berokoi mosi nau peteni rabineya tondau ki pokere e
makariwagau naigida eba ukwarau."
23 Ridi ki inako wagubu, ko Iyesu yona daikere eba wagubu ki pokere e
tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu manako simupu, tagubu
ke; "Kau ridi yau tonopi da e kayayagisi mibai ka e midi togatoga nene yona-
wagau tondau."
24 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; "Tawana Isiraero ragidai
papa sipi maba yawata paeremupu kwakotagubu kayatagubu ki mu nene
mena ka nau Mamai nau tonosinibu kawapuwani."
25 E yona ki wagawa makeya ka ridi ki Iyesu yabareya kwarisiwena e
ramatai kawareya ubupu manako sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, kau nau
waitasini."
26 E inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau munu rasi banimaga
tepani takumuguma kupamana nene isiyapani ki ka eba baganai."
27 Iyesu inako wagubu, ko e waigugu wagubu ki mibai ka ridi ki wainapupu
ki pokere e denai wagubu ke; "Kaiwawoni, kau yona mibai nuwagibi, ko
munu rasi ki mu banimaga kupomono da pirai gwetagisi ki ka taku mete
kupomoto."
28 Iyesu yona ki wainapupu ka e denai sibu, wagubu ke; "Ridi, kau kawaya
daganani nau sumasiniyei ki pokere kau petegi nene badidi wainapiyei ki
nau kwaesugani." Iyesu yona ki wagawa makeya ka ridi ki e petei deni mena
iyawena.

Iyesu ubupu iyapana ropani kawaya iyatapu

29 Iyesu tawana ki kamadubu kayawena kaburu Gariri papateya bauwena
manako kanibu kwaunai mo yapu kwarisiwena tondubu.
30 E ika tondawa ka iyapana ropani kawaya e bameya ika bautagubu.
Mu kowa-muguma idamaga kerapumaga bada-badamawena ragidai,
yabumaga kenekenei ragidai, idamaga kerapu-maga korekorei ragidai,
tenawarimaga badabadamawena bisi kayawena yona eba tagamawa
ragidai, ade iyapana sigiramaga kiyabui ebo ebo ragidai ki mu tetamawa ika
bautagamawa Iyesu yabareya nakatamawa manako e ubupu mu kuduba
iyatapu.
31 Iyapana tenawarimaga badabadamawena bisi kayawena yona eba
tagamawa ragidai ki mu ka yona ade tagubu, idamaga kerapumaga koreko-
rei ragidai ki mu ka ade supasupatagubu, iyapana idamaga kerapumaga
badabadamawena bisi kayawena ragidai ki mu ubumpu kerapumugu kay-
atagubu, ade iyapana yabumaga kenekenei ragidai ki mu ka tawana ade
emupu. Iyapana kuduba ika idiwa matakira ki emupu ka mu nota-maga
kowena kodabamaga kamupu manako tawana Isiraero ragidai mu Mama-
maga God ki e si mu esida tepamupu.

Iyesu iyapana 4000 bani mibai tagebu
(Maki 8:1-10)

32 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu nene wagubu bautagubu,
manako tadebu, wagubu ke; “Nau iyapananiyoma yau mu nuwaboyamaga
wainapakani. Mu dai ka tawana uwama kawaya were bautagubu mara
apeya eyaka nu mete yewe idiweya ko mu banimaga ka pa mena. Nau
mibi wetei mu tonotamani ki ka mu yamono da yawatau kasiyaramaga
kewoyagisi wairorotagisi.”
33 Iyesu inako wagubu ko e tadeyau kabukabuwa ragidai denai e
manumupu, tagubu ke; “Tawana yau ka gwabau iyapana eba idiwu tawanai
ki pokere nu kaigamu iyapana ropani kawaya yau waitatamamu ki ka mu
banimaga ki nu bani maba tepamu tageyamu da mu kupomoto?”
34 Mu inako tagubu, ko Iyesu mu manutapu, wagubu ke; “Wi masura
boromai badibadi ika nunumupu?”

Mu denai tagubu ke; “Nu masura ida daikere kewowena daikere apeya
ki mena yewe temipi ade menamena maimerei munta eba ropani dai mete
temipi.”
35 Iyesu yona ki wainapupu ka e iyapana kwarisitagamana waira
kawareya idiwana ki nana wagubu,
36 manako e masura ida daikere kewo-wena daikere apeya ki ade mena-
mena ki mete tepupu kunumau esida Mamanuga God bameya parauwena.
E bani ki gerepupu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai tagebu manako mu bani
ki temupu iyapana tagemupu kaya-tagubu.
37 Mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya ki kuduba bani ki kupampu
matetagubu. Mu kupamawa idiwa da kamadumpu ka e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai bani pirai kwana-mupu kode rabineya nunumupu manako
kode ida daikere kewowena daikere apeya (7) positagubu.
38 Iyapana ropani kawaya bani ki kupampu matetagubu apunu mena ka
kuduba 4000 ko ridi yo munu mete kina ki mu eba iyabatampu.
39 Ko Iyesu iyapana tonotapu kaya-tagubu manako e tadeyau kabukabuwa
ragidai mete waka rabineya yamupu tawana Magadani kayatagubu.

16

Iyesu matakira mo kwaewagana ki nana tagubu
(Maki 8:11-13; Ruki 12:54-56)

1 Ki eweya ka Parisi ragidai ade Sadusi ragidai Iyesu kerareya wadamana
da e yona mo paerepana bo eba paerepana ki empamana ki nana e bameya
bautagubu manako manumupu, tagubu ke; "Kau kunuma kasiyarai pokaiya
matakira mo kwaenuwagi da nu kau eminiyamu."
2 Iyesu yona ki wainapupu ka e denai tadebu, wagubu ke; "Madega surau
gugu beuwagau empiyamu ki ka wi iwagi ke; 'Gugu beuwena ki pokere
marawani ka kwamura puruyagisi',
3 ade wi didiburu oroguma pinipini-wagau empiyamu ki ka wi iwagi ke;
'Oroguma pinipiniwena ki pokere kemora nene ka nawaya baiyagisi.' Wi
ka kunuma yo waira kiyabumaga empiyamu manako ki pokaiya ka wi
kataiwagamu da nawaya baiyagisi bo kwamura uburoto. Ko Mamanuga
God karako kwaewagau ki mibai wi badidi pokere eba empiyamu bo
wainapiyamu?
4 Wi karako idiwu ragidai wi beraga ka eba bagi ade Mamanuga God
bameya ka wi rauru kawakawara ki berai maba kwaiwagamu ki pokere wi
kunuma matakirai empamana ki nana iwagamu ki mo nau eba kwaesugani.
Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Diyouna matakira
badidi kwae-wena ki kawareya mena nau wi kabuwa-niyani." Iyesu inako
wagubu manako kamaditapu kayawena.

Parisi ragidai ade Sadusi ragidai mu beramaga
(Maki 8:14-21)

5 Mu waka kawareya kayatagubu kaiwa ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa
ragidai wainamupu da mu masura dai eba temupu.
6 Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; "Nau suwagani wainapumuri; Parisi ragidai
ade Sadusi ragidai mete kina mu banimaga bedebedepupu ki wi naigida
mena empiyoi kaisipiyoi kwaenda mu banimaga kinokinoi ki wi pasiniyoto
giriniyoto."
7 Iyesu yona ki wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai babatagubu
manako mu mubo mubo deni deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke;
"Nu masuranuga dai eba temipi ki pokere e inako wagau bo?"
8 Mu notamaga badidi wagawa ki Iyesu ororeya mena kataiwena ki pokere
e manutapu, wagubu ke; "Wi badidi pokere masura dai eba temupu ki
kawareya iwagamu? Wi sumaga nau bamaneya ka eba kawaya.
9 Nau keyakeyai suwagubuwani ki mibai wi eba wainamupu bo? Nau
naiya bani buredi ida daikere mena gerepuwani iyapana uratanai mena
5000 tagebuwani kupampu matetagubu gawarara ki ka wi bani pirai ubu-
rawa ki kode badibadi positampu? Wi ki wainapiyamu bo pa mena?
10 Ade nau masura ida daikere kewowena daikere apeya gerepuwani
iyapana 4000 tagebuwani kupampu matetagubu ki ka wi bani pirai uburawa
ki kode badibadi positampu?"
11 Nau eba bani kaina nene suwagubuwani ko nau Parisi ragidai ade
Sadusi ragidai mu banimaga bedebedepupu ki wi naigida mena empamana
kaisipamana ki nana suwagubuwani. Ko wi badidi pokere keyakeyai ki
mibai eba wainamupu?"
12 Iyesu yona ki wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai wainamupu da
e eba bani kaina bedebedepupu kinokino-wena ki nene wagubu ko e Parisi
ragidai ade Sadusi ragidai mu kabuwamaga ki naigida mena empamana
kaisipamana ki nana wagubu.

Apunu Pita ubupu Iyesu nu Iya Negeyana Apunai Keriso sibu
(Maki 8:27-30; Ruki 9:18-21)

13 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina natere
Sisaraiya Piripai ade natere dai bameya bameya mete kina ki deneya kaya-
tagubu. Mu yawatau kayatagubu kaiwa ka Iyesu mu manutapu, wagubu ke;
"Nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau nene ka iyapana badidi tagamu?"
14 "Mu dai tagamu da kau ka iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni, ade
dai tagamu da kau ka oragai apunai Eraidiya ade wiranugibi baunugibi,
ade dai tagamu da kau ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa
apunai Diyeremaiya bo ade e waretai mosi."
15 Mu inako tagubu manako Iyesu mu ade manutapu, wagubu ke; "Ko
wiyo, wi wainapiyamu da nau ka nima?"
16 E inako wagubu ka apunu Saimoni si daikere Pita denai wagubu ke; "Kau
ka Mesaiya. Kau ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso. Kau ka Mamanuga God
mara-mara tondau apunai e eya Gubagai."
17 Apunu Pita inako wagubu manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke;
"Apunu Diyouna e gubagai Saimoni, kau yona mibai nuwagibi ki pokere
mamama-nugowa. Kau yona inako nuwagibi ki ka eba iyapana kaina mo
kau kabuwanibu ko nau Mamai kunumau tondau e mena kau kabuwanibu
ki makeya kau nuwagibi.
18 Apunu Pita, nau nidiyani wainapi; Kau sigi ka waigugu ko ki mibai ka
'bowa' ki pokere bowa ki kawareya ka nau bebedani kaupani nau tawani
yadani manako nau sumasiniyamu ragidai kau pokagere ropanitagisi ade
mu sumamaga ragiragiyagisi. Po kasiyarai ki baiyagisi nau sumasiniyamu
ragidai ki bodata-mana kwaeyogono ko po kasiyarai ki mu eba raurutamini
bo bodatamini. Pa mena.
19 Mamanuga God e gari kunumau ki kasiparai nau kau negeyani ki
pokere kau yewe wairau gwede mo bodapana eba wenawagana nuwagi ki
ka Mamanuga God usi kunumau ki e mete bodapoto da eba wenayagisi. Ade
kau yewe wairau gwede mo wenawagana ki nana baganai nuwagi ki ka
Mamanuga God usi kunumau ki e mete baganai yagisi."
20 Iyesu inako wagubu manako wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai
mu umunumaga umapu, wagubu ke; "Nau ka wi Iya Negeyana Apunai
Keriso ko yona ki wi iyapana eba tademuri."

Iyesu bita midi makari bananapana powagana ki yonai wagubu
(Maki 8:31-9:1; Ruki 9:22-27)

21 Naiya ka Iyesu e powagana sisiyai e tadeyau kabukabuwa ragidai
matarau eba tadebu ko karako ade ewa ka e mu inako tadebu, wagubu
ke; "Nau natere Diyerusaremu kayasugani manako iyapana kawakawai
Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Mamanuga God e gorai
kataimugu ragidai mete kina ki mu ubumoto nau wadisinimoto bita midi
makari kawaya daganani tegeni. Mu nau wadisinimoto deni mena susin-
imoto poyo ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ka nau ade iyasugani
kirani uburani."
22 Iyesu e powagana sisiyai matarau inako wagubu wainapupu ka apunu
Pita ubupu Iyesu wadubu paere bananapupu mubo kayatagubu manako e
ubupu Iyesu sisibapupu, wagubu ke; "Kaiwawoni, mu kau bamageya inako
kwaetogomono ki ka Mamanuga God mu bodatamini da kau bamageya
inako eba wenayagisi."
23 E inako wagubu ko Iyesu wira-wena e empupu manako denai sibu,
wagubu ke; "Pita, kau ka Seitani. Kau nau yawatani bodapiyei ki pokere nau

taganeya kayanuwagi. Kau eba nau Mamai God e nuwaiya ki nuwegei ko kau iyapana kaina mu notamaga ki nuwegei."

24 Iyesu inako wagubu manako ade wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba tadebu, wagubu ke; "Iyapana nima nuwaiya nau ewaneya kayawagana wainapiyau ki ka e gwedegwede kuduba e eya iyai nene wainapiyau ki kamadini manako e bita makari nau pokanere bananapana ki kudeya e eba wainapono ko kasiyarai kawaya uburoto e eya korosi kawarapoto yabadini nau ewaneya uburoto kayayagisi.

25 Iyapana nima e ebo iyai karako nene wainapiyau ki ka e eya iyai ewa nene ki e kaupiyau. Ko iyapana nima nau pokanere e eya iyai karako nene kaupiyau ki ka aita ewa ka e iya mibai bananapoto yadini.

26 Iyapana mosi e eya iyai karako nene wainapiyau ade waira purapurai kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki tepiyau niniyapiyau, ki ka e poyagisi makeya ka e gwedegwedei ki kuduba kamadini kayayagisi ko denai mo eba yadini. E eya iyai mibai ki e kaupupu kewowena.

27 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai uburani nau Mamai e tanai bagi kawaya ki kasiyarai pokaiya nau aneyaniyoma tetamani mete kawamamu makeya ki ka iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau mu badidi kwae-tagamawa ki makeya mena ka nau mu denai tageyani.

28 Nau yonani yau nidiyakani ki wi naigida mena wainapu-muri; Wi karako idiwu ragidai nau Kunumau Kawapuwani Apunai kaiwawo-sugana ki marai baiyagisi emisinimuri were ka wi dai popoiwagi."

17

Iyesu kiyabui wirawena taniwena
(Maki 9:2-13; Ruki 9:28-36)

1 Mara ida daikere kewowena daikere eyaka mena ki eweya ka Iyesu ubupu apunu Pita, apunu Diyemesi ade Diyemesi e yowai Diyoni mete kina waratapu mu muga mena kweya kawaya mo yampu kwauneya positagubu.

2 Mu ika idiwa ka Iyesu e midi kuduba wirawena ebo wenawena. E kiyabui wirawena tanai ka madega sinini maba ade e midi tatamai poe kawaya wirawena taniwena ki mu mete emupu.

3 Mu empamawa idiwa ka oragai popotagubu ragidai Mosisi yo Eraidiya mataratagubu bautagubu Iyesu mete yonatagamawa idiwa ki mu emitampu.

4 Emitamawa ka apunu Pita ubupu Iyesu inako sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, nu wi mete yewe idiwei ka bagi kawaya. Kau nuwageya ki ka nau karako nabonabo apeya eyaka yewe yadani, mosi kau nene, mosi apunu Mosisi nene ade mosi apunu Eraidiya nene."

5 Apunu Pita yona ki wagawa makeya ka oroguma poe tanai kawaya mo mu kawarimugu kawapu manako bonana mosi oroguma rabineya mete bauwena, wagubu ke; "Yau ka nau Gubagani. Nau nuwaneya po eyo ki pokere e mamamai nau suwagakani. E mena yonai ki wi wainapiyoi idiwoi."

6 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai bonana ki wainamupu ka mu notamaga kowena kudu mete wainamupu manako gwairitagubu nikapu mempu wairau ukwampu.

7 Ko Iyesu mu bamamugu bauwena geyatapu manako tadebu wagubu ke; "Kimuri ubumuri ko kudu eba wainapiyoi."

8 E inako wagubu ka mu yabu tampu manako mu Iyesu e ebo mena ika uburawa emupu.

9 Mu kweya were wiratagubu kawamawa ka Iyesu mu tatamatapu,
wagubu ke; “Wi karako badidi yabugere matarau waro were maba emupu
ki sisiyai wi iyapana eba tademuri. Nau Kunumau Kawapuwani Apunai
posugani ade iyasugani kirani uburani eweya ka wi iyapana tademuri.”
10 Iyesu inako wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ki e manumupu,
tagubu ke; “Gora kataimugu ragidai badidi pokere tagamu da oragai apunai
Eraidiya e yabiri baiyagisi?”
11 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Mu apunu
Eraidiya nene inako tagamu ki mibai. E yabiri baiyagisi gwedegwede
kuduba okukuna-yagisi.
12 Ko nau ade suwagani wainapu-muri; Oragai apunai Eraidiya e ororeya
mena wirawena bauwena ko iyapana e gogomupu manako mu mubo
nuwamugu e bameya berokoi badidi kwaetagamana wainamupu ki mu
kwaetagubu. Ki kwaitana ka iyapana ubumoto Kunumau Kawapuwani
Apunai nau bamaneya inako mete kwaetagisi.”
13 Iyesu yona ki wagawa makeya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai katai-
tagubu da e wagubu ki ka e iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni ki e nene
wagubu.

Kweya kairapu munu mosi rabineya tondawa
(Maki 9:14-29; Ruki 9:37-43)

14 Mu ade wiratagubu iyapana ropani kawaya ki mu bamamugu bau-
tagubu ka apunu mosi Iyesu bameya bauwena e yabareya kwarisiwena e
ramatai kawareya ubupu,
15 manako sibu, wagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nau gubagani
e nuwaboyai ki kau wainapi. Kweya kairapu mosi e rabineya tondau ki e
wadau kwisikwisi-piyau ku kawareya matau kwenupiyau ade awanau mete
kwenupiyau.
16 Nau e wadubuwani kau tadeyei kabukabuwa ragidai mu bamamugu
bausugubuwani da mu e iyapamana ki nana, ko mu kwaetagubu ko e eba
iyawena.”
17 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; “Wi nau eba
sumasini-yamu ragidai. Wi nau matesiniyamu idiwu. Nau mara badibadi
yabaranugu wi mete yewe idiwomu da wi nau suma-sinimuri? Ko baganai,
munu ki wadu-muri nau bamaneya kebomuri.”
18 Mu munu ki wadumpu bautagubu ka Iyesu kweya kairapu munu ki
rabineya tondawa ki siwakekepupu bauwena kayawena manako ki makeya
ka munu ki deni mena iyawena.
19 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mubo mena e bameya
bautagubu manako manumupu, tagubu ke; “Nu badidi pokere keyai berokoi
ki simipi ko e eba bauwena kayawena?”
20 Mu inako manumupu, ko Iyesu denai tadebu wagubu ke; “Ki mibai
wi sumaga ka eba kawaya. Ko nau nidiyani wainapumuri; Ripa damaya
madai ki bonai rabineya ka rasirasi. Wi marai munta ki maba nau mibai
sumasinimuri ki ka wi kweya yau simuri, iwagi ke; ‘Kau kiya kiri uburi buri
kayanuwagi’, wi inako iwagi ki ka kweya ki kiroto uburoto kayayagisi. Wi
nau inako sumasiniyoi ki ka wi badidi iwagi ki kuduba wenayagisi.
21 Ko wi kweya kairapu yau maba siwakekepamana ki ka wi yabiri
Mamanuga God e nene bani kamadumuri ade guriguriwagi were ewa e
siwakekepumuri da e baiyagisi kaya-yagisi.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu e powagana ade kirana uburana yonai ade wagubu
(Maki 9:30-32; Ruki 9:43-45)

22 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba tawana Gariri rabineya
bautagubu dibimupu idiwa ka Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Iyapana
ubumoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau nidani tagisi manako iyapana
dai ki mu idamaga rabineya tamusinimoto,
23 da mu nau susinimoto poyo. Mu nau susinimoto poyo, ko mara apeya
eyaka kewoyagisi eweya ki nau ade iyasugani kirani uburani.”
Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki wainamupu ka mu
nuwaboya-tagubu.

Apunu Pita Mamanuga God e Tawai ki takesi tapu

24 Mu natere Kaponiyamu bautagubu ka Mamanuga God e Tawai ki takesi
wadamu ragidai bautagubu apunu Pita manumupu, tagubu ke; “Wi Nidiyau
Kabukabuwa Apunai ki e nu wairanuga denai takesi tarau bo pa mena?”
25 “Ena, e takesi tarau.” Pita inako wagubu ko e tawa rabineya yapu
ka Iyesu wirawena e sibu, wagubu ke; “Saimoni, kau badidi wainapiyei?
Iyapana gwedewau waira yau kawakawaimuguma mu bamamugu takesi ta-
moto? Iyapana kwaiyanai ragidai mu mena takesi ki tamoto bo taubanuwai
ragidai mete kina?”
26 “Ki ka iyapana kwaiyanai ragidai ki mu mena takesi ki tamoto.” Pita
inako wagubu ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Baganai, inako ki ka nu
taubanuwai ragidai waira ki denai takesi eba tamana.
27 Ko Mamanuga God e tawai ki takesi wadamu ragidai nu bamanugu
eba gunaratagamana ki nana ka kau kayanuwagi kimai kaburu kwenupi
manako menamena yabiri tainipi ki e kodabai ki kau wadi waka manako
e rabineya ka kau nu takesi tamana ki bowai madai ika emani. Kau bowa
madai ki wadi manako kaya-nuwagi takesi wadamu ragidai mu bamamugu
nau yo wi ewapuru takesinuga tari.” Iyesu inako wagubu.

18

Nima ka kawaya esida?
(Maki 9:33-42; Ruki 9:46-48; 17:1-2)

1 Mara ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya
bautagubu manako manumupu, tagubu ke; “Kunumau, Mamanuga God e
gari rabineya nima si ka kawaya esida?”
2 Ko Iyesu munu marai munta mo nene wagubu bauwena wadubu mu
yabaramugu tapu,
3 manako tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai nidiyani wainapumuri;
Iyapana kawakawai wi notaga munu rasi mu notamaga maba ki ka wi
Mamanuga God e bameya kaiwuri e gari rabineya bagi kawaya idiwoi. Ko wi
notaga eba munu rasi mu notamaga maba ki ka wi Mamanuga God e bameya
eba kaiwuri ade e gari rabineya eba idiwoi.
4 Nima iyapana yabaramugu ebo kwarisiyagisi manako munu marai
munta yau e notai maba tondono ki ka aita ewa Mamanuga God e gari
rabineya ka iyapana ki kawaya-yagisi.
5 Ade iyapana nima nau sini pokaiya munu yau maba e diriwai kwaewa-
gau ki ka e nau diriwani mete kwaewagau.
6 Ko iyapana nima uburoto nau sumasiniyau apunai bo ridai ki pisip-
isipoto da e sumai nau bamaneya ki kauyagisi, akae, iyapana ki ka aita
bita kawaya mo bananapoto. Iyapana e wadumpena bowa bisi kawaya mo
taburuba pokaiya kwimpena e gobaiya umampena manako egi rabineya
kwenumpena ki ka e nene baganai.

7 Gwede marai kawai iyapana tainitamiyau da mu paerepiyamu bigi
kwaetagamu, ko iyapana nima e waretai ki e kerareya wadau da e bigi
kwaewagau, akae, iyapana ki ka aita berokoi kawaya eba marai bananapoto.
8 Ki pokere, kau idagi bo kau kerapugi daikere berokoi kwaenugana ki
nana taininiyau da kau sumagi ki pokaiya kaupana kwaenugei, ki kau
kaubo uburi kau idagi bo kau kerapugi ki mei puru kwenupi. Kau idagi
bo kau kerapugi daikere mena pokaiya kanenenugowa umowa da ewa iya
maramara tondana kaniyana ki iyai bananapi ki ka bagi kawaya. Ko kau
idagi bo kau kerapugi daikere daikere pokaiya inako umowa da mu aita
ewa kau wadinimoto mata maramara urau ki nonareya kwenuni-moto ki
ka berokoi kawaya.
9 Ade kau yabugi daikere berokoi kwaenugana ki nana taininiyau da kau
sumagi ki pokaiya kaupana kwaenugei, ki kau kaubo uburi kau yabugi ki
wadi toporu kwenupi. Kau yabugi eyaka mena bagi ki mena pokaiya umowa
da ewa iya maramara tondana kaniyana ki iyai bananapi ki ka bagi kawaya.
Ko kau yabugi daikere daikere pokaiya inako umowa da mu aita ewa kau
wadinimoto mata maramara urau ki nonareya kwenunimoto ki ka berokoi
kawaya.

Papa sipi kwakowena ki keyakeyai
(Ruki 15:3-7)

10 Wi munu rasi yau maba eba waigubatamiyoi mibai ka mu aneya-
muguma ka maramara kunumau nau Mamai e yabareya ubumu.
11 Iyapana Mamanuga God e yawatai paeremupu ragidai ki mu warata-
mana iya waunai tageyana ki nana ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai
bausugubuwani.
12 Nau keyakeyai mo suwagani waina-pumuri; Apunu mosi e papaiyoma
sipi ropani kawaya apunai ida daikere mena (100) manako e papaiyoma
ki mu paunamugu papa sipi eyaka mena mo yadini kaupoto ki ka e badidi
kwae-yagisi? Nau nidiyani wainapumuri; E papaiyoma dai ki kuduba 99
ki gwabau kamaditamini manako papa eyaka mena wadubu kaupupu ki e
kwaenei kayayagisi.
13 E kwaenepono umono da bananapoto ki ka e papa eyaka mena ki e nene
mamama kawaya wainapoto ko e papaiyoma ropani kawaya eba waditapu
nunutapu ki mu nene ka e mamama maraitau wainapoto.
14 Ki maba, wi Mamaga kunumau tondau e eba nuwaiya e munui eyaka
mena yau maba mo yawata paerepoto kwakoyagisi.”

Iyapana bigi nu bamanugu kwaetagisi ki nu badidi kwaigamu?

15 Iyesu ade tadebu, wagubu ke; “Kau waretagi mosi berokoi mo kau
bamageya kwaeyagisi ki kau yabiri e bameya kayanuwagi manako wi apeya
wiga mena e paerei kwaewena ki wadumuri supasupa. E kau yonagi
wainapoto ki ka baganai,
16 ko e kau yonagi ki eba wainapiyau ki kau uburi kau kowagiyoma apeya
bo apeya eyaka inako waratami e bameya kaiwagi manako e badidi wagau
ki mu mete wainapomoto. Kau inako kwaenuwagi ki kau Mamanuga God e
okai wagubu ki makeya kwaenugei. Oka ki wagubu ke; ‘Iyapana apeya bo
apeya eyaka baitagisi gwede ewapuru emupu ki tagisi matara ki ka wi mu
yonamaga ki mibipumuri.’
17 Ko paere kwaewena apunai ki uburoto kau kowagiyoma mu yonamaga
mete eba wainapoto ki kau kayanuwagi iyapana ika Mamanuga God nene
dibipiyamu idiwu ragidai kuduba mu paunamugu uburi nuwagi da mu mete
kina e badidi kwaewena ki sisiyai mu wainapomoto. Ko e mu yonamaga

mete eba wainapoto ki kau e deni mena kamadi kayanuwagi. Mamanuga God tagararapiyamu ragidai ade takesi wadamu ragidai mu bama-mugu wi badidi kwaiwagamu ki maba kau e bameya inako mete kwaenuwagi tagararapi.

18 Nau wi kuduba yona mibai nidiyani wainapumuri; Wi yewe wairau gwede mo bodapamana eba wena-wagana iwagi ki ka Mamanuga God usi kunumau gwede ki mete bodapoto da eba wenayagisi. Ade wi yewe wairau gwede mo wenawagana ki nana baganai iwagi ki ka Mamanuga God usi kunumau gwede ki nene mete baganai yagisi.

19 Ade nau yona yau mete suwagani wainapumuri; Wi apeya yewe wairau gwede mo nene wi nuwaga notaga eyaka mena pokaiya guriguriwagi ki ka nau Mamai kunumau tondau wi badidi iwagubu ki makeya makeya e kwae-yagisi.

20 Mibai, wi apeya bo apeya eyaka nau sini pokaiya ewapuru dibipu-muri idiwoi ki ka nau mete kina ika wi paunagau."

Iyapana paeremaga ki nu notanugu deni mena surupamu

21 Ki makeya ka apunu Pita Iyesu bameya bauwena manako manupupu, wagubu ke; "Kaiwawoni, nau waretani nau girisiniyono pasusiniyono ki ka nau mara badibadi e paere nau bamaneya kwaewena ki nau notaneya deni mena surupani? Nau mara ida daikere kewo-wena daikere apeya ki kwaesugani ka baganai bo?

22 Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kau eba mara ida daikere kewowena daikere apeya mena inako kwaenuwagi ko maramara kawareya kawareya ka kau e badidi paerepiyau ki kau notageya deni mena surupi.

23 Ki pokere, Mamanuga God e gari rabineya kunumau ka badidi maba ki nau karako keyakeyai mosi wi kabuwaniyani wainapumuri; Mara mosi ka apunu kawai mo ubupu iyapana e bameya gwedegwede sikwatagubu ki denai e kweyamana ki nana mu yona-maga tonopupu.

24 Mu denai kweya-mana marai ki bauwena ka e kowa-kowaiyoma dai tonotapu kayatagubu yabiri e bigabigai apunai mosi ki bowa madai kawaya daganani eba iyaba-pamana makai e bameya sikwawena apunai ki wad-umpu bautagubu e yabareya tamupu.

25 Bigabiga apunai ki sikwa kawaya daganani kwaewena denai tarana ki makai eba wadubu ki pokere apunu kawai ki ubupu bigabiga apunai ki sibu, wagubu ke; 'Kau ridigi munugiyoma mete kina ade kau gwedegwedegi kuduba ki iyapana baitagisi tepomoto manako mu bowa madai wi deniga tamoto ki nau yadani.'

26 Bigabiga apunai yona ki waina-pupu ka e kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako e kawai ki genepupu sibu, wagubu ke; 'Bada, kau nuwagi nau bamaneya ki eba pupu-yogono ko nawananugowa. Nau sikwasugubuwani ki denai kuduba nau ewa were kau negeyani.'

27 E inako wagubu ka apunu kawai ki e notai wirawena e bigabigai apunai ki e nuwaboyai wainapupu manako e ubupu apunu ki e bameya badidi sikwawena ki kuduba deni mena surupupu pa tonopupu kayawena.

28 Bigabiga apunai ki tawa ki kama-dubu bauwena kayawena kaniyawa ka e waretai mosi ika bananapupu. E waretai ki ka naiya bowa madai eba ropani bigabiga apunai ki e bameya sikwawena ko bigabiga apunai ki e waretai karako empupu ka e kanibu e gobaiya wadubu manako ragiragi kawaya sibu, wagubu ke; 'Kau naiya nau bamaneya sikwa-nugibi ki denai kau karako mena tege.'

29 E waretai yona ki wainapupu ka e kwarisiwena e ramatai kawareya
ubupu manako bigabiga apunai ki sibu, wagubu ke; ‘Kabai, kau nuwagi nau
bamaneya eba pupuyogono ko nawananugowa. Nau sikwasugubuwani ki
denai kuduba nau ewa were kau negeyani.’
30 E inako wagubu, ko bigabiga apunai ki e waretai ki e nuwaboyai eba
wainapupu ko e wadubu diburapupu ika tondana da e sikwa-wena ki denai
kuduba bodapana were.
31 Bigabiga ragidai dai ki mu wareta-maga badidi kwaewena emupu ka mu
gagayatagubu manako kayatagubu kawaimaga sisiya ki kuduba simupu.
32 Apunu kawai ki yona ki wainapupu ka e bigabiga apunai ki e nene ade
wagubu bauwena manako nakaripupu sibu, wagubu ke; ‘Kau ka berokoi.
Kau bigabiga beranugei. Kau genesinibi ki pokere kau bowa madai kawaya
daganani nau bamaneya sikwanugibi ki kuduba nau deni mena surupuwani
notagogapuwani.
33 Nau kau nuwanuwa-nibuwani ki pokere kau mete kina ka kau waretagi
e nuwaboyai wainapena.’
34 Apunu kawai ki e nuwai e bigabigai apunai ki bameya pupuwena
manako e wadubu diburapupu ika tondana bita wadana da e sikwawena ki
denai kuduba bodapana were.”
35 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewo-wena ka e wirawena e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Nau keyakeyai suwagubuwani ki maba
ka wi kowaguma paere wi bamagau badidi kwaetagamu ki kuduba wi
notagau deni mena surupumuri. Wi inako eba kwaiwagi ki ka nau Mamai
kunumau tondau e uburoto apunu kawai ki e bigabigai apunai bameya
badidi kwae-wena ki maba e wi bamagau inako mete kwaeyagisi.” Iyesu
inako wagubu.

19

Ridi apunu anikatagubu ko ragi kasiwaratagamu
(Maki 10:1-12; Ruki 16:18)

1 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka e tawana Gariri kama-dubu
kayawena kaniyawa da tawana Diyudiya bauwena ka e awana Diyoudani
purupupu papasi daikere bauwena tondawa.
2 Iyapana ropani kawaya e ewakumapamawa iwa ki e mu ika iyatapu.
3 E ika tondawa ka Parisi ragidai dai bautagubu e manupamana da e
yona mo paerepana manako mu ki pokaiya e wadamana ki nana e bameya
bautagubu manako simupu, tagubu ke; “Apunu mosi e ebo nuwaiya e wainai
pa ragipana wainapiyau ki ka nu goranuga wagau da ki ka baganai bo eba
baganai?”
4 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu manutapu, wagubu ke; “Mamanuga
God e okai ki wi iyabamupu bo pa mena? E okai wagubu da e kunuma waira
yamanapupu makeya ki ka e ridi yo apunu ewapuru yamanatapu.
5 E mu yamanatapu manako wagubu ke; ‘Apunu mosi karako e inai
mamai kamaditamini ridi mosi uworoto manako mu apeya wainai nobomoi
ewapuru eyaka mena idiwono.’
6 Naiya ka mu mubo mubo idiwa ko karako ka mu ewapuru eyaka mena
idiwu ki pokere Mamanuga God ridi yo apunu inako dibitapu ki ka iyapana
mo eba baiyagisi mu wade purupurutamini.”
7 Iyesu inako wagubu wainamupu ka Parisi ragidai ki denai e manumupu,
tagubu ke; “Kau nuwegei ki mibai maba ki ka oragai apunai Mosisi badidi
pokere nu goranuga tapu, wagubu ke; ‘Apunu mosi nuwaiya ka e wainai

ragipana wainapiyau ki ka e anika meyana puru ki yonai oka pokaiya taroto manako e ridi ki tonopoto deni mena kayayagisi." '
8 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; "Wi rabinaga ka ragiragi kawaya ki pokere ka oragai apunai Mosisi gora ki wi nene tapu. Ko kerareya Mamanuga God iyapana yamanatapu makeya ka inako pa mena.
9 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Ridi mosi rauru kawakawara ki berai mo eba kwaewena ko e nobomoi uburoto e wainai ki pa asusu ragipoto manako kayayagisi ridi kudubai mosi uworoto, ki ka apunu ki e wainai yabiri ki rauru kawakawarapupu." Iyesu inako wagubu.
10 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki wainamupu ka mu Iyesu simupu, tagubu ke; "Waina nobomo inako idiwana ki ka nu ridi eba tauwamana ko pa idiwana wainapemei."
11 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Nau yona suwagubuwani ki iyapana kuduba eba waina-pomoto ko Mamanuga God yona ki wainapamana notai tagebu ragidai ki mu mena ka yona ki mibai wainapomoto.
12 Mibai ebo ebo ki pokaiya ka iyapana dai ridi eba tauwamu; Dai wenatagubu siyasiya ki pokere, dai ka iyapana mu kwakwarepumaga rigamupu ki pokere, ade dai ka Mamanuga God e gari kunumau ki mena diriwai kwae-tagamu ki pokere mu ridi eba tauwamu. Iyapana gwedewau yona yau wainapa-mana wainapiyamu ki ka baganai mu wainapomoto." Iyesu inako wagubu.

Iyesu munu rasi waditapu bagi
(Maki 10:13-16; Ruki 18:15-17)

13 Iyapana dai mu munumuguma tetampu Iyesu bameya bautagubu da e idai mu kawarimugu tarana mu nene guriguriwagana ki nana. Ko e tadeyau kabukabuwa ragidai ubumpu iyapana ki nakaritampu baiyonotampu.
14 Mu inako kwaetagamawa ko Iyesu tadebu, wagubu ke; "Munu rasi nau bamaneya kebomono ki wi mu yawata-maga eba bodapiyoi. Mu ka nau Mamai God e gari rabineya kaiwoto e kasiyarai pokaiya bagi kawaya idiwono."
15 E inako wagubu manako e idai munu ki kawarimugu tapu waditapu bagi manako ewa kamaditapu kayawena.

Apunu mosi e gwedegwedei ropani kawaya
(Maki 10:17-31; Ruki 18:18-30)

16 Mara mosi ka apunu mosi Iyesu bameya bauwena manako manupupu, wagubu ke; "Sidiyei Kabukabuwa Apunai, nau bagi badidi maba kwaesugani da nau denai iya waunai banana-pani maramara tondoni kaniyoni?"
17 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kau gwede bagi nene nau manusinibi ki mibai ka badidi? Mamanuga God e eya mena ka bagi. Kau e gorai tapu ki makeya makeya kwaenugowa ki kau iya ki wadi."
18 Iyesu inako wagubu, ko apunu ki denai wagubu ke; "Nau gora bani wadana makeya makeya kwaesugana ki nana nuwegei?"
E inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; 'Iyapana mo eba mini poyo; Kau waretagi eba raurupi e wainai eba wadi; Gwedegwede mo eba kuwanuwagi; Kau waretagi badidi kwaewena empipi ki kau bera eba nuwagi;
19 Kau inagi mamagi wiwiratamiyowa ade kau kiya nene wainapiyei ki maba kau kowagiyoma mu nene inako mete wainapiyowa."
20 Iyesu inako wagubu, ko apunu ki denai wagubu ke; "Gora nuwagibi ki nau makeya makeya naigida mena kwaesugekeya yabedekeya da karako, ko ki kawareya ka nau gwede kwaesugani?"

21 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu ade sibu, wagubu ke; “Kau nuwageya
bagi kawaya tondana wainapiyei ki kau kayanuwagi kau gwedegwedegi
kuduba tepi iyapana gwedegwedemaga pa mena imagei ragidai tage man-
ako ewa yabi nau ewaneya uburi. Kau inako kwaenuwagi ki kau denai bagi
kawaya mosi aita kunumau bananapi.”
22 Apunu ki e gwedegwedei ka ropani kawaya ki pokere e Iyesu yonai
ki wainapupu ka e nuwaboyawena nuwasiyasiya nene e tagai wirapupu
kayawena.
23 Iyesu apunu ki nuwasiyasiya nene inako kayawena empupu ka e
wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Iyapana
gwedegwedemaga ropani kawaya ragidai mu Mamanuga God sumapamana
ade e gari rabineya kunumau kaiwana idiwana ka ragiragi kawaya.
24 Yawata ki katamurui ka tainugu umunai ki maba. Papa kawaya
‘kameru’ kwaitana tainugu umunai ki teyagisi ki ka e daikere eba baiyagisi
kayayagisi, mibai ka tainugu umunai ka marai munta ko papa ki ka kawaya.
Ko nau suwagani wainapumuri; Papa kawaya ‘kameru’ ki tainugu umuneya
tewagana ki ka ade matarau ko iyapana mu gwedegwedemaga ropani
kawaya ragidai ubumana Mamanuga God sumapamana ade e gari rabineya
kaiwana idiwana ki ka ragiragi kawaya.”
25 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki wainamupu ka mu notam-
aga kowena manako e manu-mupu, tagubu ke; “Akae, inako ki ka nima iya
waunai yadini?”
26 Mu inako tagubu, ko Iyesu mu emitapu manako denai tadebu, wagubu
ke; “Iyapana wi wiga kasiyaraga pokaiya iya ki eba wadumuri ko Mamanuga
God e badidi yagisi ki e umuneya ka gwedegwede kuduba ade wenayagisi.”
27 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Kau wainapi, nu
ka tawanuga kuduba kamadimpi kau ewageya kaigibi ki pokere denai ka nu
gwede yadamu?”
28 E inako wagubu, ko Iyesu mu kuduba tadebu, wagubu ke; “Nau
yona mibai nidiyani wainapumuri; Mara ewa, nau Kunumau Kawapuwani
Apunai kaiwawo kemai tanai bagi kawaya ki kawareya tondoni makeya,
ki ka wi nau ewakumasiniyamu ragidai ida esida kewowena kerapu apeya
(12) ki wi kawakawaiwagi manako wi kemaga kawareya idiwoi tawana
Isiraero ragidai kunu ida esida kewowena kerapu apeya (12) kuduba ki mu
yabiyabirimuguma idiwoi.
29 Iyapana gwedewau wi tawaga, wi yowaguma tataguma, wi inaguma
mamaguma, wi munuguma bo wi wairaga inako ki kuduba nau pokanere
kamaditamuri kaiwagi, ki ka wi denai kawaya daganani wadumuri manako
maramara idiwana kaiwana ki iyai wi mete wadumuri.
30 Iyapana ropani kawaya karako yewe wairau kawakawayatagubu idiwu
ki mu ka mara mosi maimeretagisi ewa ubumoto. Ade iyapana ropani
kawaya karako maimeretagubu idiwu ki mu ka mara mosi kawakawayatag-
isi yabiri ubumoto.” Iyesu inako wagubu.

20

Iyapana kokorau upitagamawa ki keyakeyai

1 “Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana
ki keyakeyai mosi nau karako wi kabuwaniyani wainapumuri; Mara mosi
nawaru dumai tarawa makeya ka apunu kawai mosi ubupu iyapana e upi
kwaetagamana ki nana mu kwaene-maga kayawena.

2 Mu mara eyaka mena upitagamana ki denimaga bowa madai baura
eyaka mena wadamana ki yonai e mu mete ewapuru tagubu mibimupu
manako ewa tonotapu e kokoreya kayatagubu upitagamawa.
3 Madega kaidenai pisikanawagawa makeya ka e ade ubupu kanibu iya-
pana dai ika imatau pa ubumawa iwa emitapu.
4 Emitapu manako e mu mete tadebu, wagubu ke; “Wi kaiwagi nau upini
kwaiwagi ki ka nau wi deniga kemora nene negeyani.”
5 E inako wagubu manako mu mete kina e kokoreya kayatagubu.

Madega paunau wadawa makeya ade madega kekerawagawa makeya ka
e inako mete kwaewena iyapana dai e kokoreya tonotapu.

6 Kemora nene ka e ade ubupu iyapana dai ika pa ubumawa iwa ki emitapu
manako tadebu, wagubu ke; ‘Wi madega kawaya yau gwede nana pa asusu
giripiyamu iwu?’
7 E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; ‘Ki mibai ka iyapana mo e upi
kwaigamana ki nana nu eba nidibu.’ Mu inako tagubu ki pokere apunu
kawai ki iyapana ki mete tadebu, wagubu ke; ‘Baganai, wi kaiwagi nau
kokoraneya upiwagi.’

8 Kemorawagawa makeya ka apunu kawai ki ubupu e kobaiya upiwagawa
apunai mosi sibu, wagubu ke; ‘Kau nau upini kwaetagamawa ragidai ki mu
nene nuwagi baitagisi manako mu upitagamawa ki denimaga tage. Ewa
bautagubu ragidai mu denimaga ki kau yabiri tage ko yabiri bautagubu
ragidai mu denimaga ki kau siyarai tage.’

9 Iyapana kemora nene bautagubu ragidai ki mu ka yabiri bautagubu
manako mu denimaga bowa madai baura eyaka mena ki mu eyaka eyaka
wadumupu.
10 Iyapana didiburu bau-tagubu ragidai ki emupu ka mu nota-maga
wagubu ke; ‘Nu ka didiburu mena baigibi muya nunumeya idiweya da
kemorawena ki pokere nu ka bani deninuga kawaitau yadamu.’ Mu nota-
maga inako wagubu ko mu mete bowa madai baura eyaka mena ki mena
wadumupu.
11 Mu ki mena wadumupu ki pokere mu apunu kawai ki e bameya
gunaratagubu, tagubu ke;
12 ‘Iyapana yau mu ka kemora nene bautagubu eba rowarowa up-
itagamawa ko nu ka didiburu mena baigibi kau upigi kwaigemeya muya
nunumeya da karako kemorawena. Kau bowa madai baura eyaka mena mu
tagebi ki kau nu mete negebi ko ki ka eba supasupai.’

13 Mu inako tagubu, ko apunu kawai ki wirawena e upi kwaewagawa
apunai ki mosi sibu, wagubu ke; ‘Kabai, nau eba paerepuwani kau bamageya
berokoi mo eba kwaesugubuwani. Nau didiburu kau mete ewapuru iwagibi
mibimipi da kau nau upini mara eyaka mena upi-nugowa ki nau kau denigi
bowa madai baura eyaka mena negeyani.
14 Kau denigi ki wadi kau tawageya kaya-nuwagi. Nau siyarai bautagubu
ragidai ade wi yabiri baigubu ragidai wi deniga kawayai eyaka mena nege-
buwani ki ka nau naubo mena.
15 Nau naubo bowani madai pokaiya badidi kwaesugana wainapakani ki
nau kwaesugani, ko kau wainapiyei da ki ka eba baganai bo? Nau ewa
bautagubu ragidai denai kawaya tagebuwani ki nene kau nuwaroronugei
bo?”
16 Iyesu keyakeyai ki wagubu ade tadebu wagubu ke; ‘Iyapana gwedewau
karako siyareya ubumu ki mu ka aita yabiri ubumoto ade iyapana gwede-
wau karako yabiri ubumu ki mu ka aita siyareya ubumoto.”

Iyesu powagana ade iyawagana sisiyai ki ade wagubu
(Maki 10:32-34; Ruki 18:31-34)

17 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya
mete kina kayatagubu natere Diyerusaremu yawatau yamawa ka e mu wa-
ditapu paere bananatapu mubo mena kayatagubu manako tadebu, wagubu
ke;
18 "Nau suwagani wainapu-muri; Nu karako natere Diyerusaremu
kaigamu ki ka iyapana ubumoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau
wadisinimoto iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina ki mu
idamaga rabineya nau tamusinimoto. Mu idamaga rabineya tamusinimoto
manako iyapana ki ubumoto mu idamaga gurai nau naurineya ugwadi-
sinimoto ragiragi, tagisi ke; 'Kau kaubo beragi ki pokere karako denai
ponuwagi.' Mu inako tagisi,
19 manako wadisinimoto kwaiyanai ragidai mu idamaga rabineya
tamusinimoto manako mu ubumoto nau waegeyageyamasinimoto, wikuku
pokaiya raukekesinimoto manako ewa susinimoto poyo. Nau mibai
posugani ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ka nau ade iyasugani
kirani uburani." Iyesu inako wagubu.

Apunu Diyemesi yo Diyoni mu inamaga Iyesu genepupu
(Maki 10:35-45)

20 Ki makeya ka apunu Tabadi e wainai ubupu e gubagaiyoma apeya
waratapu Iyesu bameya bautagubu. Ridi ki Iyesu yabareya kwarisiwena e
ramatai kawareya ubupu manako e nuwaiya badidi wainapiyawa ki e Iyesu
kwaewagana ki nana gwaiyabapupu.
21 "Kau nuwageya gwede?" Iyesu inako wagubu manako ridi ki de-
nai wagubu ke; "Nau nuwaneya ka yau kena; Kau nau gwaiyabasini da
kau Kaiwawo-nuwagi makeya ki ka nau gubaganiyoma apeya yau kau
madanigeya idiwono, mosi kau idagi garu deneya ade mosi kau idagi tenene
ki deneya."
22 Ridi ki inako wagubu ka Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kau nuwegei ki
mibai kau kiya eba kataigeya." E inako wagubu manako wirawena ridi ki e
gubagaiyoma ki tadebu, wagubu ke; "Nau nuwaboya nene awana suwakarai
kubarani makari bananapani ki wi mete kubamuri baganai bo?"
23 "Ena, nu baganai."
Mu inako tagubu, ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Baganai, nau
nuwaboya nene awana suwakarai kubarani ki wi mete kubamuri. Ko
iyapana nima nau idani garu deneya tondana ade nima nau idani tenene
deneya tondana ki sisiyai ka nau eba suwagani. Iyapana gwedewau nau
Mamai mu watamaga ki winepupu ragidai ki mu mena ka aita kaiwoto wata
ki idiwono."
24 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida mena ki apunu Diyemesi
yo Diyoni mu sisiyamaga ki wainamupu ka mu bamamugu rabina-maga
pupuwena.
25 Ko Iyesu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba mu nene
wagubu bautagubu manako tadebu, wagubu ke; "Wi kataigau da Mamanuga
God tagararapiyamu ragidai mu kawakawaimuguma ubumoto mu mubo
kasiyaramaga pokaiya gwede mo togomono ki ka mu kobamugu idiwu
ragidai ki mu umunumaga yodomono makeya makeya kwaetogomono.
26 Ko wi bamagau ka inako pa mena. Wi mo nuwagau kawaigamana
wainapiyamu ki ka wi yabiri kwarisiwagi wi kowaguma mu bigabigamaga
kwaiwogoi.

27 Ade wi mo nuwagau yabiri ubumana waina-piyamu ki ka wi yabiri
kowaguma mu ewamugu ubumoi mu bitamaga kawara-piyoi.
28 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai mete kina inako kwaesugakani.
Eba iyapana ubumana nau bigani kwaetagamana ki nana bausugubuwani
ko nau uburana mu bigamaga kwae-sugana ki nana nau bausugubuwani.
Nau posugani manako nau pokanere ka iyapana ropani kawaya mu
bigimaga kuduba rikayagisi deni mena goga-yagisi."

Iyapana apeya yabumaga kenekenei
(Maki 10:46-52; Ruki 18:35-43)

29 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina natere Diyeriko ka-
madamana kayatagamana kwae-tagamawa ka iyapana ropani kawaya mu
ewakumatampu.
30 Iyapana apeya yabumaga kenekenei ika yawata kwaiya idiwa ki Iyesu
ika yabadawa sisiyai wainamupu ka mu bonanamaga ragiragi kawaya
patamupu, tagubu ke; "Oragai apunai Dewida e momai, kau nu nuwaboy-
anuga wainapiyei bo pa mena?"
31 Mu inako tagamawa ka iyapana ropani kawaya ika ubumawa iyapana
apeya ki yona kerekeretagamana ki nana nakaritampu ko mu bonanamaga
ragiragi kawaya kawareya kawareya ade wena siyamawa, tagamawa ke;
"Oragai apunu Dewida e momai, kau nu nuwaboyanuga wainapiyei bo pa
mena?"
32 Iyesu yona ki wainapupu ka e yawatau ubupu iyapana apeya ki mu nene
wagubu bautagubu manako tadebu, wagubu ke; "Wi nuwagau nau gwede wi
nene kwaesugani?"
33 E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; "Kaiwawonuga, nu nuwa-nugu
ka kau nu yabunuga wadi papi da nu tawana empamu."
34 Mu inako tagubu wainapupu ka Iyesu mu nuwaboyamaga wainapupu
manako mu yabumaga geyapupu. E mu yabumaga geyapiyawa makeya
ka iyapana ki tawana matarau emupu manako mu kimpu ubumupu Iyesu
eweya kayatagubu.

21

Iyesu natere Diyerusaremu bauwena manako iyapana e paraupamawa
(Maki 11:1-11; Ruki 19:28-40; Diyoni 12:12-19)

1 Mu kebomawa da natere Diyerusaremu bameya bau-tagamawa ka mu
ripa 'oripi' wena-tagubu kweyai ki yamupu manako natere marai munta
mo si ka Bepage bautagubu. Mu ika bautagubu ka Iyesu ubupu e tadeyau
kabukabuwa ragidai apeya tadebu, wagubu ke;
2 "Wi natere buri yabaranugu ki yabiri kaiwagi manako papa 'donki' mosi
e munui mete kina taburuba pokaiya yawata uwareya umatampu ki ika
emitamuri. Wi papa 'donki' ki e munui mete kina taburubamaga rikapumuri
manako bananatamuri kebomuri.
3 Ko iyapana mosi wi eminiyoto, yagisi ke; 'Wi badidi pokere inako kwai-
wagamu?', e inako yagisi ki ka wi denai e simuri, iwagi ke; 'Nu Kaiwawonuga
papa 'donki' yau e munui mete kina ki mu nene wagubu. E garugaru ade
tonotamini wiratagisi baitagisi."
4 Iyesu inako wagubu ki ka Mama-nuga God e bonanai wainapiyawa
wagawa apunai mosi oka tapu ki mibai wenawena. E okai ki inako wagubu
ke;

5 'Tawana Saiyoni ragidai yona yau tade; Wi Kaiwawoga kwarisiwena papa 'donki' kawareya wi nene yabadau empumuri. E papa 'donki' ki munai kawareya yabadau.'

6 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya ki kayatagubu manako mu natere buri bautagubu ka mu Iyesu badidi tadebu ki makeya makeya kwaetagubu.

7 Mu papa 'donki' ki e munui mete kina tetampu wiratagubu bautagubu ade mu muga midimaga tatamai rikatampu papa ki kawarimugu nakatampu manako Iyesu yapu papa 'donki' ki kawareya tondubu kayawena.

8 E kayawena kaniyawa ka iyapana ropani kawaya ika ubumawa ki mu mete kina mu midimaga tatamai dai rikatamawa yawatau nakapamawa ade dai ka ripa kwarai meyamawa naka-pamawa da Iyesu ki kawareya bauwagana kayawagana ki nana.

9 Iyapana dai yabiritagubu ade dai ewatagubu inako kayatagubu yamawa manako mu ewapuru mena Iyesu paraupamawa Mamanuga God e si tepa-pamawa, tagamawa ke;

"Ousana kaiwa kaiwa. Oragai apunai Dewida e momai, nu kau sigi tepape-mei. Mamanuga God kau wadiniyoto bagi. Kau karako Mamanuga God e kasiyarai pokaiya baunugibi. Mamanuga God usi kunumau tondau e si nu karako tepapemei."

Iyapana inako tagamawa.

10 Iyesu natere Diyerusaremu bau-wena ka iyapana kuduba notamaga kowena purere igida yauda bautaga-mawa, tagamawa ke; 'Apunu yau e ka nima?'

11 Ko iyapana e ewakumapamawa mete bautagubu ragidai ki mu denai tagubu ke; "Apunu yau e ka Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai mosi si ka Iyesu. E ka natere Nasareta tawana Gariri rabineya ki mu iyapana-maga mosi." Mu inako tagubu.

Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya kayawena (Maki 11:15-19; Ruki 19:45-48; Diyoni 2:13-22)

12 Iyesu Mamanuga God e Tawai ki rabineya kayawena manako iyapana ika deni deni nida kasiwaratagamawa idiwa ki nakaritapu siwakeketapu. Bowa madai deni deni nida kasiwaratagamawa ragidai ki mu wataramaga ki e korita-pupu isiyapupu ade midiwari bowa madai nene nidatagamawa ragidai ki mu kebarimaga ki e mete tarapupu isiya-pupu,

13 manako tadebu, wagubu ke; "Takari kawaya ka mu Mamanuga God e okai mosi inako tampu, tagubu ke; 'Nau Tawani ki ka guriguri tawai.' Mamanuga God e okai inako wagubu, ko wi ka kuwa ragidai yewe maramara weki gwaiya kuwaiwagamu idiwu." Iyesu inako wagubu.

14 Mamanuga God e Tawai rabineya ka iyapana yabumaga kenekenei ade tagamaga korekorei Iyesu bameya bautagubu manako e mu iyatapu.

15 Ko Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade gora kataimugu ragidai mete kina Iyesu bagi kawaya badidi kwaewagawa emupu, ade munu rasi Mamanuga God e Tawai rabineya e si tepapamawa idiwa ki mu yonamaga mete wainamupu, ki ka mu nuwamaga pupuwena. Munu rasi ki inako taga-mawa ke; 'Oragai apunai Dewida e momai, nu kau sigi tepapemei.'

16 Iyapana kawakawai ki Iyesu bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Mu yona tagamu ki kau wainapiyei bo pa mena?"

"Ena, nau wainapakani. Ko Mama-nuga God e okai ki wi iyabamupu bo?
Oka ki wagubu ke; 'Mamanuga, kau munu rasi kabuwatapi da mu kau sigi
bagi kawaya ki tepapiyamu.' "
17 Iyesu inako wagubu manako iyapana ki kamaditapu natere
Diyerusaremu kamadubu kayawena umawa da natere Betani bauwena
manako e kemora ki ika ukwapu.

Iyesu ripa damaya sibu
(Maki 11:12-14, 20-24)

18 Mu ika ukwampu nawaru puru-wena manako natere Betani kama-
dumpu kayatagubu kaiwa ka Iyesu wetei mebu.
19 E wetei meyawa ka e yabu tapu manako ripa damaya mo buri yawata
kwaiya uburawa ki empupu. Ko ki ka eba damaya madai kirau ki marai ki
pokere e ripa ki bameya bauwena ka e damaya madai mo eba empupu. E
kwarai mena empupu ki pokere e ripa ki sibu, wagubu ke; "Kau mibigi ewa
eba kiroto." Iyesu yona ki wagubu makeya ka ripa ki deni mena surawena.
20 E tadeyau kabukabuwa ragidai badidi wenawena emupu ka mu nota-
maga kowena kodabamaga kamupu, tagubu ke; "Ripa damaya yau badidi
maba garugaru mena inako surawena?"
21 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Nau yona mibai ni-
diyani wainapumuri; Wi notaga eba apeya apeya ko eyaka mena Mamanuga
God sumapiyoi ki ka nau ripa damaya bameya badidi kwaesugubuwani ki
maba wi mete inako kwaiwagi. Ko eba ki mena. Wi kweya buri simuri, iwagi
ke; 'Kau kiya kiri uburi kayanuwagi egi suri', wi inako iwagi ki ka kweya ki
eya kiroto uburoto kayayagisi.
22 Wi Mamanuga God bameya guriguri pokaiya gwede mo nene geneiwagi
ki ka wi notaga eyaka mena inako nota-pumuri, iwagi ke; 'Nau karako
suwagu-buwani ki wenayagisi.' Wi inako sumaiwagi ki ka wi iwagubu ki
wana e negeni." Iyesu inako wagubu.

Diyu ragidai kawakawaimuguma Iyesu pari wirawirapamawa
(Maki 11:27-33; Ruki 20:1-8)

23 Iyesu wirawena Mamanuga God e Tawai rabineya ade kanibu manako
iyapana ika idiwa ki tadeyawa kabukabuwa tondawa ka Mamanuga God
bameya dobopiyamu ragidai ade iyapana kawakawai dai ki e bameya bau-
tagubu manako manumupu, tagubu ke; "Kau nima kasiyara negebu were
kwaenugei? Kasiyara ki nima negebu?"
24 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Yabiri ka nau wi
manuniyani denai sidimuri were ewa ka nau nima kasiyara tegebu ki sisiyai
wi nidiyani.
25 Apunu Diyoni iyapana siruwatamana ki nana bauwena ki ka e Ma-
manuga God wagubu ki pokaiya kwaewagawa bo iyapana kaina mo wagubu
were kwaewagawa? Wi ki iwagi da nau wainapani."
Kawakawai ragidai e manui ki wainamupu ka mu denai e badidi siya-
mana ki nana dibimupu deni deni tagamawa kasiwara idiwa. Mu inako
tagamawa ke; "Nu denai iwagamu da; 'Apunu Diyoni, e ka Mamanuga God
wagubu umuneya kwaewagawa', nu inako iwagamu ki ka apunu ki denai
nidiyoto, yagisi ke; 'Baganai, ko wi badidi pokere apunu Diyoni e yonai eba
sumamupu?'
26 Ko nu iwagamu da; 'Apunu Diyoni, e ka iyapana kaina mo wagubu
umuneya kwaewagawa', nu inako iwagamu ki ka nu iyapana-nuguma
pakasi ragidai badidi tagisi, mibai ka mu kuduba wainapiyamu da apunu

Diyoni e ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa ki apunai
mosi.”
27 Kawakawai ragidai inako waina-mupu ki pokere mu denai Iyesu
simupu, tagubu ke; “Nima Apunu Diyoni tono-pupu ki nu eba katainugu.”
Iyesu yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Baganai, wi nau eba
sidimupu ki pokere nima kasiyara nau tegebu pokaiya kwaesugakani ki
sisiyai nau wi mete eba nidiyani.”

Apunu mosi e gubagaiyoma apeya ki keyakeyai

28 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; “Wi karako badidi wainapiyamu;
Apunu mosi e gubagaiyoma apeya mete idiwa manako mara mosi ka e
ubupu e gubagai yabiri wenawena ki e bameya bauwena manako sibu,
wagubu ke; ‘Gubagani, kau karako kokorau kaya-nuwagi upinuwagi.’
29 E inako wagubu ko e gubagai ki basarawena, denai wagubu ke; ‘Pa
mena, nau eba nuwa-neya’. E inako wagubu ko ewa ka e notai ade wirapupu
manako kokorau kayawena.
30 Ki eweya ka apunu ki wirawena e gubagai mosi ki e bameya kayawena
manako e mete sibu da e kokorau kayawagana upiwagana ki nana. E
gubagai ki garugaru mena wagubu ke; ‘Baganai, eba wainapi, nau kokorau
kayasugani’. E inako wagubu ko ewa ka e notai wirapupu manako kokorau
eba kayawena.
31 Karako sidimuri da nau wainapani; Munu nima ubupu e mamai umunui
wadubu, yabiri ki kena bo ewa ki kena?”
Iyesu yona ki wagubu ka kawakawai ragidai ki denai tagubu ke; “Munu
yabiri ki kena.”
Mu inako tagubu, manako Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Nau yona
mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana takesi wadamu ragidai ade ridi
yawata kawakawareya iwu ragidai ki mu ka aita wi raurunimoto Ma-
manuga God e gari rabineya yabiri kaiwoto, ko wi ka ewaiwagi.
32 Apunu Diyoni wi bamagau bauwena yawata supasupai kabuwa-nibu,
ko e yonai ki wi eba wainamupu sumamupu. Takesi wadamu ragidai ade ridi
yawata kawakawareya iwu ragidai e yonai wainamupu sumamupu manako
mu beramaga berokoi kamadumpu ki wi yabugere emitampu ko wi wiga
beraga berokoi ki wi eba kamadumpu ade wi notaga eba wiramupu.”

Upi kwayubapamawa ragidai mu keyakeyaimaga
(Maki 12:1-12; Ruki 20:9-19)

33 Iyesu ade tadebu, wagubu ke; “Nau keyakeyai ade mosi suwagani
wainapumuri; Waira apunai mosi e gari umapu manako ripa ‘waeni’ ki
momai dai tepupu gari ki rabineya upu. Ki eweya ka e ripa madai ki
botopamana watai yamanapupu manako iyapana e upi ki kwayubapamana
watai iyarau mo mete wadubu. Wadubu kewowena ka e iyapana dai mu
nene wagubu bau-tagubu manako gwaiyabatapu, wagubu ke; “Wi nau upini
yau naigida mena kwayubapiyoi manako maura marai ki makeya ka wi
madai dai wi wiga tepiyoi ko dai nau nene nakapiyoi. Nau niya ka tawana
mo kayasugani umoni da ewa marai mosi ade bausugani.” E inako wagubu
manako kamaditapu kayawena.
34 Maura marai bauwena ka e ubupu e bigabigaiyoma ripa madai dai
tepa-mana ki nana upi kwayubapamawa ragidai ki mu bamamugu tonotapu
kayatagubu.
35 Ko mu ika bautagubu ka upi kwayubapamawa ragidai ki ripa madai mo
mu eba tagempu ko mu ubumpu iyapana ki tetampu mo guda-pamawa da pa
tonomupu kayawena, mo minimupu poyo ade mosi bowa were minimupu.

36 Ki eweya ka upi ki apunai e bigabigaiyoma ragidai ropani kawaya
inako ade tonotapu kayatagubu. Ko mu iwa da buri bautagubu ka upi
kwayuba-pamawa ragidai ubumpu yabiri bau-tagubu ragidai bamamugu
badidi kwaetagamawa ki maba mu ewa bautagubu ragidai ki mu bama-
mugu inako mete kwaetagubu.
37 Upi apunai e bigabigaiyoma inako tonotamiyawa da kewowena ka e eya
gubagai tonopupu. E notai wagubu ke; 'Nau niya gubagani tonopani ki ka mu
e naigida mena wiwirapomoto waina-pakani.'
38 Ko e gubagai kayawena umawa da buri upi kwayubapamawa ragidai
bamamugu bauwagana kwae-wagawa ka mu e yabadawa emupu manako
mu mubo mena tagubu ke; 'Waira yau ewa wadana apunai ki bauwena yau
kena ki pokere karako miniyamu poyo da e gwedegwedei yau kuduba ka aita
nu tepamu.'
39 Mu inako tagubu manako mu munu ki wadumpu dokodoko gari tagaiya
kwenumupu manako minimupu poyo."
40 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e iyapana ki ade manutapu,
wagubu ke; "Wi badidi wainapiyamu; Waira ki apunai e eya aita wirayagisi
baiyagisi ki ka e upi kwayubapamawa siyasiya ragidai ki mu bamamugu
badidi kwaeyagisi?"
41 Iyesu inako wagubu ka kawakawai ragidai ki denai e simupu, tagubu
ke; "Mu berokoi kwaetagubu ki pokere e mu tetamini namutamini manako
ewa e upi kwayubapamana ragidai kudubai dai ki mu nene yagisi baitagisi
manako mu ubumoto e upi naigida mena kwayuba-pomono da maura marai
baiyagisi ki ka mu bani tepomoto manako daikere apunu kawai ki e nene
nakapomoto."
42 Iyapana ki inako tagubu manako Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke;
"Mamanuga God e okai ki wi iyaba-mupu bo pa mena? Oka ki wagubu ke;
'Wi tawa wadamu ragidai waina-mupu da e ka bebeda berokoi ki pokere
kwenumupu. Ko Mamanuga God bebeda ki wadubu ade wowo
bebedai kaupupu. Nu Kaiwawo-nuga ki kwaewena ka bagi kawaya
nu yabunugere emipi.' "
43 Iyesu Mamanuga God e okai kawareya inako wagubu manako ade
tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God wi wataga e gari rabineya winepupu
tapu ki e koritapoto iyapana kudubai mibi-maga kipu ragidai ki mu tageni
da mu ika idiwono.
44 Nau nidiyani wainapu-muri; Iyapana kaiwoto da bebeda ki pokaiya
pisipisitamini gwepomoto ki ka mu bidara yadini midimaga purupuru-
tagisi. Ade bebeda ki mu kawarimugu kauyagisi ki ka mu tauniyoto kwere-
kwerere." Iyesu inako wagubu.
45 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Parisi ragidai mete
kina wainamupu da Iyesu keyakeyai ki wagubu ki ka e mu nene wagubu,
46 ki pokere mu gagayatagubu e wadamana yawatai kwaenepamawa. Ko
mu e eba wadumupu mibai ka mu pakasi ragidai ropani kawaya ika idiwa ki
mu kudu-mugu wainamupu. Pakasi ragidai tagubu da Iyesu e ka Mamanuga
God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi.

22

Mamanuga God e poragai kawaya ki waigugui
(Ruki 14:15-24)

1 Iyesu waigugu pokaiya iyapana ade tadebu, wagubu ke;

2 “Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki
keyakeyai mosi ka yau kena; Apunu kawai mosi e gubagai anikawagana ki
kupei kawaya mo okukunawena.
3 E okukunawena kewowena ka e bigabiga-iyoma dai tonotapu da mu
kayataga-mana iyapana bibitapu ragidai ki waratamana kupe kawareya
bautaga-mana ki nana. E bigabigaiyoma kaya-tagubu iyapana tademupu,
ko iyapana ki basaratagubu eba bautagubu.
4 Ko apunu kawai ki e bigabigaiyoma dai ade tonotapu tadebu, wagubu
ke; ‘Wi kaiwagi nau bibitapuwani ragidai inako tademuri, iwagi ke;
‘Nau kupe yau okukunasugubuwani kewowena. Nau papaniyoma bu-
rumakau munumuguma mete kina ki nau namutapuwani bani teyamipi
nawananimei ki pokere wi kuduba kupe yau kawareya garugaru mena
baiwagi.’
5 E bibi tonotapu ragidai kayatagubu yona ki iyapana tademupu ko iya-
pana basaratagubu umunumaga eba wadumpu ko mu mubo nuwamugu
nuwamugu mena kwaetagubu. Mosi e ebo kokoreya kayawena ade mosi e
ebo baikamu wateya ki kayawena. Mu inako kwaetagubu,
6 ade mu dai ubumpu bibi ragidai ki tetampu giritampu pasutampu
manako ewa taunimupu popo.
7 Iyapana kwaetagubu siyasiya ki sisiyai apunu kawai ki wainapupu man-
ako e nuwai pupuwena e piyara-iyoma dai tonotapu kayatagubu berokoi
kwaetagubu ragidai ki kuduba namu-tampu gawarara manako mu natere-
maga mete pasumupu.
8 Ki eweya ka e bigabigaiyoma ragidai mu nene wagubu bautagubu man-
ako tadebu, wagubu ke; ‘Nau gubagani anikawagana ki kupei nau ororeya
mena okukunasugubuwani kewowena. Ko iyapana bibimaga tonopuwani
ragidai ki mu ka eba bagi da mu bautagamana makai,
9 ki pokere wi karako kaiwagi imatau ade yawata kawakawareya iyapana
ropani kawaya pa asusu ika idiwu ki waratamuri da mu kupe yau kawareya
baitagisi.’
10 E inako wagubu manako e bigabigaiyoma kayatagubu imatau ade
yawata kawa-kawareya iyapana bagi ade eba bagi ki kuduba waratampu
bautagubu tawa kuduba posiwena.
11 Apunu kawai ki iyapana bau-tagubu ragidai mu emitamana ki nana
tawa rabineya yapu manako e apunu mosi ika tondawa ki e anika monagai
eba umapu ki empupu sibu, wagubu ke;
12 ‘Kabai, kau anika monagai eba umapi ki pokere kau badidi maba nau
tawaneya baunugibi?’ E inako wagubu, ko apunu ki yona daikere mo eba
wagubu ko pa tondawa.
13 E pa tondawa ki pokere apunu kawai ki e bigabigaiyoma tadebu,
wagubu ke; ‘Apunu yau wadumuri e idai kerarai umamuri dokodoko man-
ako gari tagaiya sisipu rabineya kwenupumuri. E ika makariyogono uwarai
sisiripono yadi kirono tondono.”
14 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e iyapana ki ade tadebu,
wagubu ke; “Mamanuga God e iyapana ropani kawaya bibitapu ko e iyapana
eba ropani winetapu.”

Iyapana wairamaga denai takesi tamoto bo pa mena?
(Maki 12:13-17; Ruki 20:20-26)

15 Ki makeya ka Parisi ragidai mubo mena paeretagubu Iyesu beraberapa-
mana manupamana da e yona mo paerepana manako mu ki pokaiya e
wadamana ki nana ki keketai kupamawa.

16 Mu ubumpu mu muga tademawa kabukabuwa ragidai ade apunu Erodi
e kowaiyoma dai mete kina ki tonotampu kayatagubu Iyesu bameya bau-
tagubu manako simupu, tagubu ke; “Nidiyei kabukabuwa apunai, nu katain-
ugu da kau iyapana eba beratamiyei ko kau yona mibai mena nuwegei. Iya-
pana kawakawai kau bamageya bautagamu ki kau bera yonai eba nuwegei
beratamiyei. Ade iyapana pakasi ragidai kau bamageya bautagamu ki kau
mu mete eba beratamiyei yona kudubai mosi nuwegei. Pa mena. Kau
maramara yona eyaka mena Mamanuga God e yawatai ki yonai mibai ki
mena kawareya kawareya iyapana kabuwatamiyei.
17 Ki pokere, kau badidi wainapiyei ki kau karako kiya nuwagi da nu
wainapamu; Nu tawana Roumi ragidai mu kawaimaga Sita bameya nu
wairanuga denai takesi tamana ki nene ka nu goranuga badidi wagau? Nu
takesi ki tamana ka baganai bo eba baganai?”
18 Iyapana ki Iyesu wadamana ki nana dayaya yonai tagamawa ki Iyesu
ororeya mena kataiwena ki pokere e denai tadebu, wagubu ke; “Wi ka
midiga pa matakawagau ragidai. Wi badidi pokere nau wadisinimana ki
nana dayaya yonai iwagamu?
19 Ko baganai, wi takesi tamana ki bowai madai mo tegemuri da nau
empani.”
Mu bowa madai mo wadumpu kwemupu,
20 manako e mu manutapu, wagubu ke; “Yau ka nima keyai bowa madai
yau naureya tondau? Nima si bowa madai yau naureya okamupu?”
21 E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; “Yau ka tawana Roumi ragidai
mu kawaimaga Sita e keyai ki naureya tondau.”
Mu inako tagubu, manako Iyesu denai wagubu ke; “Baganai, ki pokere
apunu kawai Sita e nene ki wi e ebo kwemuri, ade Mamanuga God e nene
ki wi e ebo kwemuri.”
22 Iyesu yona ki wagubu ka iyapana ki mu notamaga kowena denai
siyamana babatagubu manako kamadumpu kayatagubu.

Popai ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto
(Maki 12:18-27; Ruki 20:27-40)

23 Mara eyaka mena ki rabineya ka Sadusi ragidai dai Iyesu bameya bau-
tagubu. Sadusi ragidai mu ka iyapana inako tadeyamu, tagamu ke; ‘Nu
popoigamu ki ka nu ewa eba iyaigamu ade kimamu ubumamu.’
24 Sadusi ragidai ki Iyesu bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke;
“Nidiyei Kabukabuwa Apunai, oragai apunai Mosisi nu goranuga inako tapu,
wagubu ke; ‘Apunu mosi e wainai munu eba wenapoto manako e nobomoi
poyagisi, ki ka apunu ki e yowai koboro ki uworoto manako munu wenapoto
ki aita popai apunai ki e watai yadini.’
25 Kau karako wainapi; Iyapana ida daikere kewowena daikere apeya (7)
nu mete yewe idiweya manako mu tata-maga ridi mo uwapu. E ridi mo
uwapu ko e munu eba wenapupu manako apunu ki powena. E powena
ki pokere e yowai koboro ki uwapu ko e mete powena ko munu mo eba
wenawena.
26 Mu inako kwaetagamawa yamawa da iyapana ida daikere kewowena
daikere apeya (7) koboro ki uwamupu ki mu kuduba popotagubu gawarara
ko munu mo eba wenawena.
27 Ko siyareya ka ridi ki e eya mete powena.
28 Kau karako nuwagi da nu wainapamu; Mara kwauneya iyapana
popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto makeya ki ka ridi ki nima
wainai? Mibai ka e iyapana ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki
tauwapu.”

29 Sadusi ragidai ki inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke, “Wi
paerepiyamu kawaya daganani. Wi Mamanuga God e yonai eba kataigau
ade e kasiyarai mete eba kataigau.
30 Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto makeya ki
ka mu eba anikatagisi. Mu ka aneya kunumau idiwu ki mu maba inako
idiwono.
31 Ko iyapana popotagubu ragidai ewa ade iyatagamana kimana ubumana
ki yonai ka Mamanuga God e okai wi kabuwanibu kewowena. Ko e yonai ki
wi bani eba iyabamupu bo? E okai ki wagubu ke;
32 ‘Apunu Eburamu e Mamai God ka nau. Apunu Aisiki e Mamai God ka
nau. Ade apunu Diyaikapu e Mamai God ka nau.’ ”
Iyesu ubupu Mamanuga God e okai kawareya inako wagubu manako ade
tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e ka eba iyapana kwakwarepumaga
ononopiyamu puwawagau ki mu Mamamaga. E ka popai ragidai mu
keyaimuguma iyaiya idiwu ki mu Mamamaga, ki pokere e okai wagubu ke;
‘Apunu Eburamu e Mamai God ka nau. Apunu Aisiki e Mamai God ka nau.
Ade apunu Diyaikapu e Mamai God ka nau.”
33 Iyapana ropani kawaya Iyesu kabuwai ki wainamupu ka mu nota-maga
kowena.

Gora bani ka kawaya
(Maki 12:28-34; Ruki 10:25-28)

34 Iyesu badidi wagubu ki pokaiya Sadusi ragidai yona denai tagamana
babatagubu ki sisiyai Parisi ragidai wainamupu manako mu bautagubu
ewapuru dibimupu.
35 Mu ewapuru dibimupu manako mu paunamugu ka Mamanuga God e
gorai kataiya apunai mosi ubupu Iyesu manupana da e yona mo paerepana
ki nana e manupupu, wagubu ke;
36 “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, Mamanuga God e gorai ropani kawaya
nakapupu ki paunamugu gora bani ka kawaya esida?”
37 E inako wagubu, manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Gora kawai ka
yau kena; ‘Mamanuga God e eya mena ka Kaiwawo. Wi nuwaga notaga ade
wi mibiga kuduba e mena mara-mara nota kwarikwarisipiyoi idiwoi.’
38 Gora ki mena ka kawaya esida,
39 ade gora ki kobaiya ka yau kena; ‘Kau kiya nene wainapiyei ki maba kau
kowagi-yoma mu nene mete wainapiyowa.’
40 Gora apeya yau mena ka kawakawaya. Mamanuga God e bonanai
wainapamawa tagamawa ragidai badidi tagubu ade oragai apunai Mosisi
gora badidi tapu ki kuduba ka gora apeya yau mu koba-mugu.” Iyesu inako
wagubu.

Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ka nima?
(Maki 12:35-37; Ruki 20:41-44)

41 Parisi ragidai ika bautagubu dibimupu idiwa ki pokere Iyesu mu manu-
tapu, wagubu ke;
42 “Wi badidi wainapiyamu; Wi Iya Negeyana Apunai Keriso ki e ka nima
e momai?”
E inako wagubu manako mu denai tagubu ke; “E ka oragai apunai Dewida
e momai.”
43 Mu inako tagubu ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Keriso ka oragai
apunai Dewida e momai ki yonai ka mibai maba ki ka Mamanuga God e
Keyai badidi pokere apunu Dewida kabuwapupu da e uburoto Keriso e eya
Kaiwawoi siyana ki nana sibu? Mama-nuga God e okai wagubu ke;

44 'Nau Mamai God nau Kaiwawoni sibu, wagubu ke; Kau nau madanani
garu deneya tondowa da nau kau iyaragiyoma kuduba kwanatamani
kau kerapugi kobaiya nakatamani kewoyagisi were.'
45 Oragai apunai Dewida ubupu wi Iya Negeyana Apunai Keriso e eya
Kaiwawoi sibu, ko ade badidi maba ka e eya Kaiwawoi sibu Keriso ki ade
apunu Dewida e eya momai?"
46 Iyesu yona ki wagubu ka Parisi ragidai yona denai tagamana ba-
batagubu. Mara ki makeya ade ewa ka iyapana dai eba bautagubu Iyesu
manumupu.

23

Iyesu iyapana kawakawai sisibatapu
(Maki 12:38-39; Ruki 11:43-46; 20:45-46)

1 Ko Iyesu wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai ade iyapana ropani
kawaya mete kina ki tadebu, wagubu ke;
2 "Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai ki mu ka
oragai apunai Mosisi e watai wadumupu,
3 ki pokere mu Mamanuga God e yonai tagamu ki wi wainapiyoi makeya
makeya kwaiwogoi. Ko mu kwaetagamu ki kawareya wi inako eba kwai-
wogoi, mibai ka mu yona tagamu ki mu muga paerepiyamu ko eba kwae-
tagamu.
4 Mu mubo goramaga bisi kawaya ki mu wadamu pakasi ragidai mu
kwepokaramugu tamu. Ko iyapana gora ki makeya kwaetagamana ki nana
muya nunumu ki ka kawakawai ragidai ki pa ubumu mu emitamiyamu ko
eba waitatamiyamu.
5 Iyapana mu emitamana ki nana ka mu Mamanuga God e yonai dai
oka-piyamu mu yabaramugu painipiyamu ade mu idamugu katama maba
umamu. Mu midimaga tatamai umamu ki kisiyarai rorowa kawakawaya
taini-piyamu iwu.
6 Poraga kawareya ka mu iyapana mu emitamana wiwiratamana ki
nana kebari bagi kawaya kawareya idiwu ade guriguri tawai rabineya ka
mu kawai gisipiyamu kawakawai ragidai mu watamaga bagi kawaya ki
kawareya idiwu.
7 Mu nuwamugu kayatagamana imatau iwana da iyapana ropani kawaya
ika idiwu mu emitamana naigida mena parautamana ki nana manako
tagamana ke; 'Wi ka nu Nidiyamu Kabukabuwa Ragidai'.
8 Mu inako kwaetagamu, ko nau nidiyani wainapumuri; Wi wiga
kowaguma eba tademuri da mu ka wi 'Nidiyamu Kabukabuwa Ragidai',
mibai ka wi Nidiyau Kabukabuwa Apunai ka eba ropani ko eyaka mena.
9 Ade yewe wairau ka wi iyapana kaina mo eba simuri da e ka wi 'Mamaga',
mibai ka wi Mamamaga eyaka mena ka kunumau tondau.
10 Ade wi Kaiwawoga ka Keriso e eya mena ki pokere iyapana kaina mo wi
Kaiwawoga eba simuri.
11 Iyapana nima wi paunagau kawaiwagana wainapiyau ki ka e
kwarisiyagisi e kowaiyoma mu bigabigamaga kwaeyogono.
12 Iyapana nima e ebo si tepapiyau ki ka aita ewa ka e kwarisiyagisi
suroto. Ko ade iyapana nima e ebo kwarisiwena tondau ki ka aita ewa ka
e kawayayagisi."

Parisi ragidai mu midimaga pa matakawagau
(Maki 12:40; Ruki 11:39-42, 44, 52; 20:47)

13-14 Iyesu ade wagubu ke; “Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai
ade Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka midiga pa
matakawagau ragidai. Mamanuga God e gari kunumau ki katai iyapana
kataitagamana katamurui ki kasiparai ka wi umamupu dokodoko. Wi wiga
ka katai ki eba kataigamana wainapiyamu ade iyapana katai ki kataitaga-
mana wainapiyamu kaiwu mu yawatamaga ki wi bodapiyamu.
15 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi ragidai, wi ka
aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau ragidai.
Iyapana eyaka mena kwaitana e notai wirapa-mana da wi kwaiwagamu ki
maba e mete inako kwaewagana ki nana ka wi ubumu tawana tawana igida
yauda egi kawareya mete kina kwaeneiwagamu iwu. Wi iyapana mo inako
bananapumuri ki ka wi beraga berokoi e kabuwapumuri da e wi badidi
kwaiwagamu ki maba e inako mete kwaeyogono. Ko berokoi e kwae-yogono
ka kawaya esida ki pokere e yo wi bita wadamana tawaneya baiwagi ki ka e
bita kawaya daganani esida bananapoto.
16 Akae, wi yabuga kenekenei iyapana waratamiyamu yawata paere-
piyamu kabuwatamiyamu ragidai. Wi ka aita bita kawaya bananapumuri.
Wi iyapana tadeyamu, iwagamu ke; ‘Nima uburoto Mamanuga God e Tawai
ki si pokaiya gwede mo gwaiyaba kaimatana yagisi manako gwaiyaba
wagubu ki e ewa eba kwaeyagisi, ki ka baganai, eba gwedei mete kina. Ko
e uburoto bowa yamayamai Mamanuga God e Tawai rabineya ki si pokaiya
gwaiyaba kaima-tana ki yagisi, ki ka gwaiyaba wagubu ki e makeya makeya
kwaeyogono ko eba paerepoto.’
17 Wi inako iwagamu ki mibai ka wi yabuga ka kenekenei ade wi ka
notababa ragidai. Gwede ka kawaya esida? Bowa yamayamai ki kena
bo Mamanuga God e Tawai ki kena? Nau nidiyani wainapumuri; Gwede
yamayamai tawa rabineya ki kuduba ka tawa ki pokaiya Mamanuga God e
nene.
18 Ko wi iyapana inako mete tadeyamu, iwagamu ke; ‘Nima uburoto
Mamanuga God e kepakepai ki si pokaiya gwede mo gwaiyaba kaimatana
yagisi manako gwaiyaba wagubu ki e ewa eba kwaeyagisi, ki ka baganai,
eba gwedei mete kina. Ko e uburoto puyo kepakepa kawareya tampu ki si
pokaiya gwaiyaba kaimatana ki yagisi, ki ka gwaiyaba wagubu ki e makeya
makeya kwae-yogono ko eba paerepoto.’
19 Wi yabuga kenekenei ragidai. Gwede ka kawaya esida? Kepakepa ki
kena bo puyo kepakepa kawareya ki kena? Nau nidiyani wainapumuri;
Gwede kepa-kepa kawareya ki kuduba ka kepakepa ki pokaiya Mamanuga
God e nene.
20 Iyapana nima uburoto kepakepa ki si pokaiya gwede mo gwaiyaba
kaimatana yagisi ki ka e puyo kepakepa kawareya nakamupu ki kuduba
simaga pokaiya gwaiyaba kaimatana ki mete wagubu.
21 Ade iyapana nima uburoto Mama-nuga God e Tawai ki si pokaiya gwede
mo gwaiyaba kaimatana yagisi ki ka e tawa ki apunai e si pokaiya gwaiyaba
kaimatana ki mete wagubu.
22 Ade ki kwaitana; Iyapana nima uburoto kunuma si pokaiya gwede
mo gwaiyaba kaimatana yagisi ki ka e Mamanuga God e kemai ade kema
kawareya tondau apunai ki mu simaga pokaiya gwaiyaba kaimatana ki mete
wagubu.
23 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi ragidai, wi ka
aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Wi
ka gwedegwedega kuduba naigida mena damupiyamu manako damu ida
esida mena ki damui eyaka mena ka wi Mamanuga God nene tamu. Ena,

eba wi gwedegwedega ki mena ko kusura kwarai yo gumai ebo ebo inako ki wi mete tepiyamu naigida mena damu-piyamu. Ko Mamanuga God e gorai kawakawai karako suwagani ki wi eba wainapiyamu kwaiwagamu; Wi Iyapana bamamugu supasupai kwaiwagamana ki wi eba kwaiwagamu, wi iyapana eba nuwanuwatamiyamu, ade wi badidi kwaiwagamana iwagamu ki wi eba kwaiwagamu. Damu eyaka mena Mamanuga God nene tamana ki ka baganai ko e gorai kawakawai ki wi mete makeya makeya kwaigamana ki nana.

24 Wi yabuga kenekenei iyapana waratamiyamu yawata paerepiyamu kabuwatamiyamu ragidai, wi ka badidi maba ki keyakeyai nau karako wi nidiyani wainapumuri; Wi ka apunu mosi e kapai rabineya kwagama marai munta supu ki empupu tekwaripupu kwenupupu ko buwamuku kawaya e kapai rabineya supu ki e eba empupu ko mete kubabu, ki wi ka apunu ki maba.

25 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Wi kapaga yo wi yogoga tagai mena ki wi siruwapiyamu da iyapana wi eminimana baganai tagamana ki nana, ko wi rabinagau berokoi posiwena uburau ki wi utapiyamu kapoi ade taisi teyateyama ki mena kwaiwagamu idiwu.

26 Wi yabuga kenekenei Parisi ragidai, nau yona yau nidiyani ki wi wainapumuri; Wi kapaga yo wi yogoga ki rabinai yabiri siruwapumuri ki ka tagai mete taniyagisi.

27 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Popotagubu ragidai mu rakimaga iyapana tarapiyamu bagi kawaya monagapiyamu, ki wi ka ade raki ki maba. Raki kawareya ka tanai kawaya ko raki rabineya ka popai ragidai mu suwanamaga ade mu midimaga kwakwarepumaga puwawena ika uburau.

28 Ki maba, iyapana wi midiga kwakwarepuga empiyamu ka bagi kawaya ko wi midiga pa matakawagau. Wi rabinagau ka bigi mena posiwena uburau."

Mamanuga God uburoto Parisi ragidai bita tageni (Ruki 11:47-51)

29 Iyesu ade wagubu ke; "Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ade bagi supasupai kwaetagamawa ragidai naiya mena popotagubu ononotampu ki mu ononotampu rakimaga ki wi karako naigida mena monagapiyamu ade kwayubapiyamu.

30 Wi iwagamu ke; 'Nu ripakwarakwaranuguma ubumpu Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai namutampu ki ka mu idiwa makeya nu ika mete idimpena ki ka mu berokoi kwaetagubu ki maba nu inako eba kwaigumpena.'

31-32 Wi inako iwagamu, ko nau nidiyani wainapumuri; Wi ripakwarakwaraguma nene iwagamu ki ka wi wiga nene mete iwagamu, mibai wi ka mu momo-muguma. Ko baganai, mu naiya Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai namutamawa ki bigi wi karako wadumuri riyapumuri yamuri kewopumuri.

33 Wi ka motamota berokoi e munuiyoma ade wi motamota e munuiyoma mete wenatamiyamu. Mamanuga God wi bita negeyana watai ki wi badidi maba baibigapumuri?

34 Nau nidiyani wainapumuri; Nau bonanani wainapamana tagamana
ragidai yo katai ragidai yo wi nidimana kabukabuwa ragidai ki mu kuduba
nau wi bamagau tonotamani manako mu nau yonani togomono iwono. Ko
nau kataineya da aita ewa ka wi ubumuri manako mu dai wi namutamuri,
dai wi ripa korosi naureya ikokotamuri da popotagisi, dai wi tetamuri
guriguri tawai rabineya raukeketamuri, ade dai wi siwakeketamuri tawa
tawa kaya-tagisi.
35 Wi mu bamamugu inako kwaiwagi ki pokere wainapumuri; Iyapana
naiya ubumpu bagi supasupai apunai Eiboro minimpu poyo ade e eweya
supasupai kwaetagamawa ragidai mete namutamawa kebomawa da apunu
Barakaiya e gubagai Sekaraiya Mama-nuga God e Tawai rabineya 'Puyo
Tamu Watarai' ade 'Wata Tanai Bagi' ki paunau minimpu poyo, mu berokoi
ki kuduba kwaetagamawa ki denai ka bita wi bananapumuri.
36 Ena, nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana kuduba naiya
namutampu popotagubu ragidai mu bimbinamaga ka wi karako idiwu
ragidai wadumuri."

Iyesu natere Diyerusaremu nene nuwaboyawena
(Ruki 13:34-35)

37 Iyesu ade wagubu ke; "Natere Diyerusaremu ragidai, natere
Diyerusaremu ragidai. Mamanuga God e bonanai wainapiyamu ragidai ki
wi namutamiyamu ade e bibi tonotapu ragidai ki wi bowa were tauniyamu
popo. Kokoroku inai e munuiyoma e mabui kobaiya nakatamiyau kwayuba-
tamiyau ki maba ka nau maramara wi kuduba nau idani rabineya
dibiniyana ki nana wainapekeya ko wi nau bodabodasinimawa.
38 Ko wainapumuri, karako nau kamadiniyani kayasugani manako wi
tawaga gumoroyagisi.
39 Ade nau yonani yau mete wainapumuri; Waunitau ka wi nau mo eba
emisinimuri, ko mara baiyagisi da wi iwagi ke; 'Kau Mamanuga God e
kasiyarai pokaiya baunugibi ki pokere e kau wadiniyoto bagi,' wi yona ki
iwagi makeya ka wi nau ade emisinimuri." Iyesu inako wagubu.

24

Mara siyarai bauwagana ki makai nu badidi maba empamu
(Maki 13:1-2; Ruki 21:5-6)

1 Iyesu Mamanuga God e Tawai ki kamadubu kayawena kaniyawa ka e
tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu e tawa bagi kawaya ki
naigida mena empana ki nana simupu.
2 Ko e tadebu, wagubu ke; "Wi gwedegwede yau kuduba em-piyamu? Nau
yona mibai suwagani wainapumuri; Tawa yau bowa pokaiya wadumupu
ki ka iyapana ewa marai mosi baitagisi baupomoto giripomoto pasumoto
manako bowa mo kawareya pasimupu ki kuduba mu yadini rorororo
isiyapomoto kewoyagisi.

Nuwboya ade bita makari yabadau ki yonai
(Maki 13:3-13; Ruki 21:7-19)

3 Iyesu ripa 'oripi' wenatagubu kweyai ki kawareya tondawa makeya ka
e tadeyau kabukabuwa ragidai mubo mena e bameya bautagubu manako
manumupu, tagubu ke; "Kau nidi; Nuwaboya yo midi makari nene nuwagibi
ki gwede mara baiyagisi? Kau wiranugana baunugana marai ade mara si-
yarai ki marai bauwagana ki nu gwede matakirai empamu da nu kataigamu
mete idiwomu?"

4 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi kwayubaga naigida mena kwaiwogoi yabu yabu idiwoi kwaenda iyapana baitagisi wi beranimoto kerapugau yadini.
5 Iyapana ropani kawaya nau ewaneya baitagisi nau sini pokaiya beratagisi, tagisi ke; ‘Nau ka wi Iya Negeyana Apunai Keriso.’ Mu inako beratagisi manako iyapana ropani kawaya notamaga wirapomoto da mu sumatamini.
6 Wi ta yo yawira ki sisiyai wainapumuri, ade ta yo yawira kwaetagamana kwaetagisi ki sisiyai mete wainapumuri. Ko kudu eba wainapiyoi. Ta yo yawira ki kuduba wenayagisi ko mara siyarai tondau, eba bauwagana kena.
7 Tawana tawana ka natere mo uburoto natere kudubai mo mete yawiratagisi, ade tawana mo kawaimaga e iyapanaiyoma tetamini kayatagisi tawana mo kawaimaga e iyapanaiyoma mete kandetagisi. Tawana dai ka kapoi kawaya daganani uburoto ade tawana dai ka waira nutanuta mete baiyagisi.
8 Ko nuwaboya yau kuduba ka ridi munu wenapana tagai urau ki makarai maba. Makarai kawaya ka ewa baiyagisi.
9 Mara ki baiyagisi makeya ka iyapana ubumoto wi dai tenimoto iyara ragidai mu idamaga rabineya naka-nimoto manako mu ubumoto wi girinimoto pasunimoto manako namunimoto. Nau pokanere ka iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau wi tagararanimoto.
10 Mara ki makeya ka nau sumasiniyamu ragidai ropani kawaya mu sumamaga kaupomoto manako kowamuguma tagararatamono deni deni yogo kasiwaratogomono.
11 Ki makeya ka Mamanuga God e yonai beratagamu mubo nuwamugu nuwa-mugu tagamu ragidai ropani kawaya mete baitagisi iyapana kerapumugu waditamono notamaga wirapomono.
12 Mara ki makeya ka berokoi e upi kawayayagisi kayayagisi ki pokere iyapana ropani kawaya mu rabinamugu ka nota kwarikwarisi ki notai nusuru-yagisi.
13 Ko iyapana gwedewau ragiragi kawaya ubumoto giruru maba kobaiya tetetagisi kaiwono da mara siyarai baiyagisi ki mu ka iya waunai yadini.
14 Iyapana tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau, ki ka mu Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki yonai bagi kawaya yau wainapomoto kewoyagisi were ewa ka mara siyarai ki baiyagisi.”

Berokoi kawaya mosi yabadau (Maki 13:14-23; Ruki 21:20-24)

15 “Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Daniyero wagubu da aita ewa ka Berokoi Kawaya mosi baiyagisi manako wata bagi kawaya e eba uburana watai ki wateya e uburoto. (Nima yona yau iyabapono ki ka e yona yau mibai ki naigida mena notapono.) Wi berokoi ki ika uburono empumuri,
16 ki ka wi tawana Diyudiya ragidai garugaru mena wakapaiwagi kweyau kaiwagi.
17 Iyapana mosi tawa tagaiya yapu tondau ki e eba suroto e ebo gwedegwedei tawa rabineya nakapupu ki tepoto. Pa mena.
18 Ade iyapana mosi kokorau umau ki ka e eba wirayagisi e midi tatamai ki kai tawau kayayagisi. Pa mena.
19 Akae, mara ki makeya ridi mosi mibi romodoi bo munu wawayai mete kina ki ka e badidi maba wakapayagisi garugaru kaya-yagisi?

20 Ade ki maba, wi Mamanuga God bameya guriguriwogoi da berokoi ki
nusuru marai bo aiyata marai ki makeya eba baiyagisi.
21 Mibai, mara ki makeya ka nuwaboya yo bita kawaya daganani wenayag-
isi. Mamanuga God ubupu waira yo gwedegwede kuduba yamanatapu
makeya idiweya kebomeya da karako ka iyapana bita inako mo eba emupu.
Ade ewa, mara siyareya, ka mu bita inako mo mete eba empomono. Ko
paunau ka bita kawaya yau wenayagisi.
22 Mamanuga God e bita ade nuwaboya ki marai yadini rowarowa ki ka
iyapana mo eba tondono ko mu kuduba popo-tagisi gawarara. Ko e eya
iyapanaiyoma winetapu ragidai ki mu nene e waina-piyau ki pokere e mara
ki yadini rogobi da mu eba popotagisi ko idiwono.
23 Mara ki makeya iyapana mo baiyagisi wi nidiyoto, yagisi ke; 'Kebo-
muri empumuri, Keriso yewe bauwena tondau,' bo ade mo yagisi ke; 'Keriso
bauwena burida tondau,' iyapana mosi baiyagisi inako yagisi ki ka wi e yonai
ki eba sumapumuri.
24 Iyapana dai ubumoto beratagisi, tagisi ke; 'Nau ka Keriso.' Ade dai be-
ratagisi, tagisi ke; 'Nau ka Mamanuga God e bonanai wainapuwani makeya
nidiyakani yau kena.' Mu inako tagisi manako mu matakiramaga marai
kawai mete kwaetogomono wi kabuwanimono. Mu iyapana beratamini
manako kasiyara-tagisi ki ka mu ubumoto Mamanuga God e eya iyapanaiy-
oma winetapu ragidai ki mu notamaga mete wira-pomoto.
25 Ki pokere wi wibo kwayubaga kwaiwogoi yabu yabu idiwoi. Gwedeg-
wede kuduba aita ewa wenayagisi ki sisiyai nau karako yabiri nidibuwani
yau kena.
26 Iyapana dai wi nidimoto, tagisi ke; 'Empumuri, e bauwena iyapana eba
idiwu tawaneya buri tondau', mu inako tagisi ki ka wi rabinaga pakarayagisi
mu ewamugu eba kaiwagi. Ade mu tagisi ke; 'Empumuri, e nu bamanugu
yewe bauwena tawanugu tondau', mu inako tagisi ki ka wi mu yonamaga ki
mete eba sumapumuri.
27 Yangwara wadau kunuma kuduba miniyau siwa ki maba ka Kunumau
Kawapuwani Apunai nau marani baiyagisi manako iyapana kuduba nau
inako matarau emisini-moto.
28 Ko nau waigugu yau suwagani ki wi wainapumuri; Gwede mosi powena
ika ukwarau ki ka midiwari kusuketa ika mete dibipomoto e kwakwarepui
ki kupamana ki nana baitagisi."

Kunumau Kawapu Apunai ade wirayagisi baiyagisi (Maki 13:24-27; Ruki 21:25-28)

29 "Bita makari kawaya ki marai kewoyagisi ki ka madega sisipupoto
manako siragamu ewa eba taniyagisi. Supama kunumau gwegwetagisi
manako kunuma kasiyarai mubo mubo geyageyatagisi.
30 Mara ki makeya ka iyapana tawana tawana kuduba, madega kauwa-
gau madega posiwagau, Kunumau Kawapuwani Apunai nau matakirani
kunumau kwaesugani ki mu empomoto manako yadi kimono apena mey-
omono. Ki makeya ka Kunumau Kawapuwani Apunai nau tanini bagi
kawaya ade nau kasiyarani mete kina kunumau oroguma kawareya ade
kaworoni ki wi nau emisinimuri.
31 Bawiwi kawaya ki yogono makeya ka nau aneyaniyoma tonotamani
manako tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau,
kunuma waira kerareya, ki mu kayatagisi nau iyapananiyoma wineta-
puwani ragidai kuduba kwanatamini manako wata eyaka mena damu-
tamini."

Waigugu mosi ripa damaya naureya
(Maki 13:28-31; Ruki 21:29-33)

32 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; “Karako keyakeyai ripa
damaya naureya kabuwaniyani ki wi wainapumuri; Ripa damaya mibai
toporuyagisi gumai bagi kawaya posiwagana kwaeyogono ki ka wi kataigau
da bodu marai waunitau baiyagisi.
33 Baganai, wi gwedegwede kuduba nidibuwani ki mibai wena-yogono
empiyoi ki ka wi mete kataiwagi da mara siyarai ka waunitau.
34 Nau yona mibai suwagani wainapu-muri; Nau yonani yau kuduba nidi-
buwani ki mibai matarayagisi empu-muri were ka wi dai yewe wairau idiwu
ragidai ewa popoiwagi.
35 Kunuma waira kuduba gogatagisi, ko nau yonani badidi suwagubuwani
ki eba gogayagisi ko maramara tondono kaniyono.”

Iyesu gwede mara ade wirayagisi baiyagisi
(Maki 13:32-37; Ruki 17:26-30, 34-36)

36 “Nau gwede mara kemorau bo nawarau ade wirasugani bausugani
ki ka iyapana kuduba wi eba kataigau, aneya kunumau idiwu mete eba
katai-mugu, ade nau niya Mamanuga God e eya Gubagai ki nau mete eba
kataineya. Nu Mamanuga God e eya mena mara ki kataiya.
37 Iyapana oragai apunai Nowa tondawa makeya badidi kwaetagamawa
idiwa ki maba ka nau Kunumau Kawa-puwani Apunai ade wirasugana bau-
sugana makeya iyapana inako mete kwaetagisi.
38 Oragai takari kawaya awana goya kawaya ki eba bauwena makeya ka
iyapana bani kupamawa, awana kubamawa, apunu ridi tauwa-mawa ade
petemuguma apunu tauwa-mawa, mu inako kwaetagamawa kebomawa da
apunu Nowa waka kawaya ki kawareya yapu posiwena.
39 Mara ki makeya ka iyapana eba kataimugu da awana goya kawaya
ki yabadawa, ko goya kawaya ki bauwena iyapana kuduba bibiyotapu
gawarara. Nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugana bausugana
marai ka inako wenayagisi.
40 Nau bausugani ki ka iyapana apeya upitagamu idiwu ki nau mo yadani
ko mosi kamadani.
41 Ridi apeya bani madai musupiyamu idiwu ki nau mo yadani ko mosi
kamadani.
42 Ki pokere wi wibo kwayubaga kwaiwogoi yabu yabu idiwoi. Nau
wi Kaiwawoga gwede mara ade wira-sugana bausugana marai ki wi eba
kataigau.
43 Nau yona yau mete suwagani ki wi naigida mena wainapu-muri; Tawa
apunai e eba kataiya da kuwa apunai kemorau gwede madega baiyagisi.
E kataiwagubena ki ka e dagurai tondibena manako kuwa apunai ki eba
bauwagubena e tawai baupena.
44 Baganai, ki maba nau nawanani yabu yabu idiwoi. Wi wainapiyoi
da nau eba bausugana marai ki nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade
wirasugani bausugani.” Iyesu inako wagubu.

Bigabiga apunai bagi ade eba bagi
(Ruki 12:41-48)

45 “Bigabiga apunai nima e upi eba kamadau ko e notai supasupai kawaya
mena kwaewagau ki e bameya badidi wenayagisi ki nau karako wi nidiyani
wainapumuri; Kawai apunai tawa kamadini kayayogono ki ka e bigabiga
apunai ki e nene yagisi baiyagisi manako siyoto da e yabiyabiri uburono

manako e kowaiyoma bigabiga ragidai kuduba mu upimaga badidi up-
itagamu ki makeya mu denimaga tageyono.
46 Bigabiga apunai ki uburoto e upi wadubu ki naigida mena
kwayubapono kwaeyogono tondono da apunu kawai ki ade wirayagisi
baiyagisi e empoto, ki ka apunu kawai ki e mamamai yagisi.
47 Ena, nau mibai suwagani wainapu-muri; Bigabiga apunai ki e upi
naigida mena inako kwayubapono kwaeyogono tondono ki ka tawa apunai
ki e tepapoto kawaiyagisi manako siyoto, yagisi ke; ‘Nau tawani ade nau
gwedegwedeni kuduba ki kau mete kwayubapiyowa.’
48 Ko bigabiga apunai ki e berai eba bagi ki ka e upi naiya wadubu ki
naigida eba kwayubapono ko e notai yagisi ke; ‘Nau kawaini e wirawagana
bauwagana marai ki e paerepupu rowarowa kawaya umau wadau’.
49 E inako notapono manako e eya kawai gisipono e kowaiyoma bigabiga
ragidai ridi yo apunu ki tauniyono makari tageyono ade bani kawaya
daganani kupono awana suwakarai mete kuburono da e yabarai babayagisi.
50 Ko ki makeya ka tawa apunai ki ade wira-yagisi baiyagisi manako
bigabiga apunai ki nainipoto.
51 E eba nawanawagawa ki pokere apunu kawai ki baiyagisi bigabiga
apunai ki yadini gudapoto bidara kweyoto manako ewa yadini iyapana
midimaga pa matakawagau ragidai mu watamugu kwenupoto. Kwenupoto
manako e ika yadi kirono uwarai sisiripono tondono.” Iyesu inako wagubu.

25

Onowa ida esida mena badidi kwaetagubu ki keyakeyai

1 Iyesu ade tadebu, wagubu ke; “Mara ki makeya wi Mamanuga God e
gari rabineya badidi maba kaiwana ki keyakeyai mosi ka yau kena; Onowa
ida esida mena ki mu duna-muguma temupu anika waunai apunai ki
bananapamana nawanai kayatagubu.
2 Onowa ki mu paunamugu ida daikere mena ka notanotai ko ade ida
daikere ka notababa ragidai.
3 Notababa ragidai ki mu dunamuguma mena temupu ko duna awanai
yapaka ki mu eba temupu.
4 Ko onowa notanotai ki mu ka mu duna-muguma ki awanai yapaka mete
temupu.
5 Anika apunai ki garugaru eba bauwena ki pokere onowa ki kuduba pa
nawana idiwa da paunau ka mu yabu-maga towena manako oro wadumpu.
6 Tedera paunau ka apunu mosi ubupu e bonanai ragiragi kawaya wagubu
ke; ‘Anika apunai bauwagana kwaewagau, wi kebomuri e banana-pumuri.’
7 E yona ki wagubu ka onowa ida esida ki kuduba wakapa giritagubu
kimpu ubumpu mu dunamuguma wade kawakawayamupu,
8 ko notababa ragidai ki mu dunamuguma awanai kewowena ki pokere
mu ubumpu notanotai ragidai ki tademupu, tagubu ke; ‘Wi dunaga awanai
dai nu negemuri, mibai ka nu dunanuguma awanai ki kewowena.’ Mu inako
tagubu,
9 ko onowa notanotai ki denai mu tademupu, tagubu ke; ‘Pa mena, nu nubo
denenugu mena minimipi ki pokere dai wi nege-mana ka eba baganai. Wi
kaiwagi wi wibo awanaga ki gimarapumuri.’
10 Mu inako tagubu manako notababa ragidai ki ubumpu mu duna-
muguma awanai ki gimarapamana ki nana kayatagubu.
Mu kayatagubu ewamugu ka anika apunai ki bauwena. Onowa notanotai
ida daikere mena ki mu ka okukuna-tagubu kewowena ika nawana idiwa ki

pokere anika apunai ki bauwena ka e mu emitapu waratapu tawa rabineya
anika kupei kupetagamana ki nana yamupu manako ewa gudu umamupu.
11 Notababa ragidai iwa da ewa bautagubu ka mu gudu umampu ki tagaiya
wadedetagamawa, tagamawa ke; 'Kaiwawonuga, Kaiwawonuga, kau gudu
nu nene kwaipi.'
12 Mu inako tagubu, ko apunu ki denai tadebu, wagubu ke; 'Ki pa mena,
nau eba kataineya wiyo.' "
13 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e iyapana ade tadebu, wagubu
ke; "Nau gwede mara bo gwede madega bausugani ki wi eba kataigau ki
pokere yabu yabu idiwoi."

Bigabiga ragidai apeya eyaka mu keyakeyaimaga
(Ruki 19:11-27)

14 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Mara ki makeya wi Mamanuga
God e gari rabineya badidi maba kaiwana ki keyakeyai mosi ka yau kena;
Apunu kawai mosi tawana uwama kawaya mo kayawagana kwaewagawa
ki pokere e bigabigaiyoma apeya eyaka ki mu nene wagubu bautagubu
manako e gwede-gwedei kuduba mu idamaga rabineya nakapupu da mu
kwayubapamana ki nana.
15 Mu eyaka eyaka kataimaga kawayai ki makeya makeya ka e bowa madai
mu tagebu. Mosi ka e bowa madai 5000 kwebu, mosi ka e 2000 kwebu, ade
mosi ka e 1000 kwebu. E inako kwaewena manako kamaditapu tawana mo
kayawena.
16 Bowa madai 5000 wadubu apunai ki e kayawena bowa madai ki pokaiya
upi mo kwaewagawa manako bowa madai ki kawayawagawa yarawa da e
kawareya ade 5000 wadubu.
17 Bowa madai 2000 wadubu apunai ki e mete inako kwaewena. E
kayawena bowa madai ki pokaiya upiwagawa yarawa da bowa madai ki
kawareya ka e ade 2000 wadubu.
18 Ko bowa madai 1000 wadubu apunai ki e upi mo eba kwae-wena ko e
ubupu apunu kawai ki e bowai madai wadubu kayawena uruba ukwapupu
manako rabineya wekepupu.
19 Apunu kawai ki umawa wadawa da mara rowarowa kawaya kewowena
eweya ka e ade wirawena bauwena manako e bigabigaiyoma mu nene
wagubu bautagubu tadebu, wagubu ke; 'Nau bowa madai wi kwayubapa-
mana ki nana negebuwani ki wi karako tepumuri baiwagi da nau empani.'
20 Bowa madai 5000 wadubu apunai ki e yabiri bauwena manako wagubu
ke; 'Bada emani, kau bowa madai 5000 nau idani rabineya tapi ko ki pokaiya
ka nau upisugekeya da kawareya ade 5000 wadubuwani karako negeyakani
yau kena.'
21 E yona ki wagubu ka apunu kawai ki denai e sibu, wagubu ke; 'Kau
midigi eba togawena ko kau upi bagi kawaya kwaenugibi apunai. Nau
marai munta negebuwani ki kau naigida mena kwayubapiyeya ki pokere
nau karako kawaya daganani negeyani ki kau mete kwayubapiyowa. Kau
yabi da nau mete ewapuru idiwomu mamamaigomu.'
22 Ki eweya ka bowa madai 2000 wadubu apunai ki e mete bauwena
manako wagubu ke; 'Bada emani, kau bowa madai 2000 nau idani rabineya
tapi ko ki pokaiya ka nau upisugekeya da kawareya ade 2000 wadubuwani
karako negeyakani yau kena.'
23 E yona ki wagubu ka apunu kawai ki denai e sibu, wagubu ke; 'Kau
midigi eba togawena ko kau upi bagi kawaya kwaenugibi apunai. Nau
marai munta negebuwani ki kau naigida mena kwayubapiyeya ki pokere

nau karako kawaya daganani negeyani ki kau mete kwayubapiyowa. Kau
yabi da nau mete ewapuru idiwomu mamamaigomu.'
24 Siyarai ka bowa madai 1000 wadubu apunai ki e mete bauwena manako
wagubu ke; 'Bada, nau kataineya da kau midigi kwakwarepugi ka tay-
atayabadai. Kau eba upinugibi kokoreya ki kau bani tepiyei ade kau momai
eba upi wateya ki kau raupomunugei.
25 Nau kau kudugeya wainapekeya ki pokere kau bowagi madai ki
nau tepuwani waira rabineya wekepuwani ko ki kuduba nau karako ade
negeyakani yau kena.'
26 Bigabiga apunai yona ki wagubu wainapupu ka apunu kawai ki denai
e sibu, wagubu ke; 'Kau ka berokoi ade kau ramatagi ka togatogai upi
eba kwaenugei apunai. Nau eba upisugubuwani kokoreya ki nau bani
tepakani ade nau momai eba upuwani wateya ki nau raupomusugakani ki
kau katainugibi nuwegei?
27 Baganai, kau katainugibi ki pokere bowa madai negebuwani ki kau
wadubena kayanugubena bowa madai kawayawagau wateya tapena da nau
karako wirasugubuwani bausugubuwani ki kau bowa madai dai kawareya
tapena ki nau mete tegebena.'
28 Apunu kawai ki inako wagubu manako e bigabigai-yoma tadebu,
wagubu ke; 'Bowa madai 1000 apunu yau kwebuwani ki wi wadmuri bowa
madai kawaya daganani 10000 wadubu apunai ki e kwemuri.
29 Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana nima marai munta wadubu ki
pokaiya uburau upi naigida mena kwaewagau kwayubapiyau ki kawareya
ka e ropani kawaya bananapoto ade e bondai ki mete uburono. Ko iyapana
nima e bameya marai munta uburau ki kawareya ka e mo eba yadini ade
marai munta e bameya uburau ki mete gogayagisi.
30 Wi apunu berokoi yau karako wadumuri sisipu tawaneya gari tagaiya
kwenupu-muri. E ika yadi kirono e uwarai sisiri-pono tondono.' Apunu
kawai ki inako wagubu."

Mamanuga God iyapana bagi ade berokoi purutamini

31 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau Kunumau Kawapuwani Apunai
kaiwawosugani nau aneyaniyoma bananasinimoto kaworoni makeya ki ka
wi nau kepakepani tanai bagi kawaya ki kawareya tondoni emisinimuri.
32-33 Iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki mu baitag-
isi Kunumau Kawapu apunai e yabareya dibipomoto idiwono manako papa
sipi yo papa gote kwayuba-tamiyamu ragidai mu papamuguma badidi
maba purupiyamu papa sipi daikere nakapiyamu ade papa gote daikere
nakapiyamu ki maba ka e uburoto iyapana bagi supasupai kwae-tagamawa
ragidai tetamini e idai garu deneya nakatamini ade eba supasupai kwaetaga-
mawa ragidai ki tetamini e idai tenene deneya nakatamini.
34 E inako kwaeyagisi kewoyagisi eweya ka wi Kaiwawoga uburoto e idai
garu deneya idiwu ragidai ki tadeni, yagisi ke; 'Nau Mamai wadinibu bagi
ragidai wi karako kebomuri manako e kunuma waira kerareya wi wataga e
gari rabineya yamanapupu ki rabineya ka wi e kasiyarai pokaiya idiwoi.
35 Nau wetei mesiniyawa makeya ka wi nau bani tegemupu kububuwani,
ade nau awana gobani wagawa ki makeya ka wi nau awana tegemupu
kubabuwani. Nau gogai wi bamagau bausugubuwani ki wi nau diriwani
kwaigubu,
36 ade nau sipumani pa mena ki wi nau sipuma-sinimupu. Nau sigirasug-
ubuwani ki wi nau kwayubasinimawa ade nau dibura rabineya tondekeya
ki wi nau kasiyara tegemana ki nana nau daiyoni baigubu.'

37 E inako yagisi ki ka iyapana bagi supasupai kwaetagamawa ragidai de-
nai e siyomoto, tagisi ke; ‘Kaiwawonuga, kau gwede mara wetei meniyawa
manako nu bani kau negemipi, ade kau gwede mara awana gobagi wagawa
manako nu awana kau negemipi?
38 Kau gwede mara nu bamanugu iyapana gogai maba baunugibi manako
nu kau diriwagi kwaigibi ade gwede mara ka kau sipumagi pa mena manako
nu kau sipumanimpi?
39 Kau gwede mara sigiranugibi manako nu kau eminimpi bo kau gwede
mara dibura rabineya tondeya manako nu kau daiyogi baigibi?’
Mu inako tagisi,
40 ko wi Kaiwawoga denai yagisi ke; ‘Nau yona mibai nidiyani waina-
pumuri; Wi ubumpu nau iyapananiyoma kupamu siyasiya iwu ragidai mu
diriwamaga kwaigubu ki ka wi nau diriwani mete kwaigubu ki kena.’
41 E inako yagisi manako ade wirayagisi iyapana e idai tenene deneya
ubumu ragidai ki tadeni, yagisi ke; ‘Mamanuga God e kowagai rabineya
idiwu ragidai, wi paepereiwagi kamadisinimuri kaiwagi. Berokoi Apunai
Seitani e aneyaiyoma mete kina mu watamaga mata maramara urau ki
tawaneya Mamanuga God yamanapupu ki wateya ki wi mete ika kaiwagi.
42 Nau wetei mesiniyawa makeya ki wi nau bani eba tegemupu, ade nau
awana gobani wagawa ki makeya ka wi nau awana mete eba tegemupu.
43 Nau gogai wi bamagau bausugubuwani ki wi nau diriwani eba
kwaigubu, ade nau sipumani pa mena ki ka wi nau eba sipumasinimpu.
Nau sigirasugubuwani ade dibura rabineya tondekeya ki wi nau nene eba
kwaigamawa.’
44 E inako yagisi ki ka mu denai tagisi ke; ‘Kaiwawonuga, kau gwede
mara wetei menibu, bo awana gobagi wagubu, bo kau iyapana gogai maba
baunugibi, bo kau sipumagi pa mena, bo kau sigiranugibi bo ade dibura
rabineya tondeya manako nu kau eba eminimpi waitanimpi?’
Mu inako tagisi,
45 ko wi Kaiwawoga denai yagisi ke; ‘Nau yona mibai nidiyani waina-
pumuri; Wi nau iyapananiyoma kupamu siyasiya iwu ragidai mu diriwa-
maga eba kwaigubu ki ka wi nau diriwani mete eba kwaigubu ki kena.’ E
inako yagisi,
46 manako uburoto iyapana ki tonotamini bita maramara wadamana ki
tawaneya kayatagisi. Ko iyapana bagi supasupai kwaetagamawa ragidai
ki mu e tonotamini iya maramara idiwana ki wateya kayatagisi idiwono.”
Iyesu inako wagubu.

26

Iyapana kawakawai Iyesu minimana po ki keketai kupamawa
(Maki 14:1-2; Ruki 22:1-2; Diyoni 11:45-53)

1 Iyesu yona yau kuduba iyapana kabuwatapu kewowena ka e wirawena
e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Wi kataigau da mara
apeya yabaranugu ka ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki marai.
2 Poraga ki kawareya ka iyapana ubumoto nau Kunumau Kawapuwani
Apunai wadisinimoto piyara ragidai mu idamaga rabineya nau tamusini-
moto manako mu ubumoto nau ripa korosi naureya susinimoto poyo.”
3 Mara ki makeya ka iyapana kawakawai ade Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mete kina ewapuru mena Mamanuga God bameya
dobo-piyamu ragidai kawaimaga si ka Kaipasi e tawaiya dibimupu,

4 manako mu Iyesu wekei gwaiya wadamana minimana po ki keketai
kupamawa.
5 Iyapana ropani kawaya ika poraga kawareya bautagubu ki pokere
kawakawai ragidai ki tagubu ke; “Iyapana ropani kawaya yewe bautagubu
ki ubumana nu yawirani-mana kudeya ki pokere kamadamu da poraga yau
kewoyagisi were ewa ka nu apunu ki yadamu.” Mu inako tagubu.

Ridi mosi ubupu Iyesu monagapupu
(Maki 14:3-9; Diyoni 12:1-8)

6 Ki makeya ka Iyesu apunu mosi si ka Simiyoni e bameya natere Betani
rabineya tondawa. Apunu Simiyoni e ka naiya sigira berokoi mo wadubu e
kwakwarepui kwatakwatawena, ko e karako iyawena.
7 Mu kupetagamawa idiwa ka ridi mosi ripa otai aurai bagi kawaya awana
kororai mo rabineya minibu ki wadubu Iyesu bameya bauwena. Awana
ki denai ka kawaya daganani, ade awana kororai ka mu bowa si ‘arabata’
pokaiya yamanamupu. Ridi ki Iyesu bameya bauwena manako ripa otai bagi
kawaya ki Iyesu debaiya kwebu wira.
8 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ridi ki badidi kwaewena emupu ka
mu rabina-maga urabu manako mu mubo mena inako tagubu ke; “Ridi yau
awana bagi kawaya ki gwede nana pa giripupu?
9 E kayawagubena iyapana gimarampena manako denai bowa madai
kawaya daganani kwempena ki e wadubena iyapana gwedegwedemaga pa
mena imagei ragidai ki tagebena.” Mu inako tagubu.
10 Ko mu badidi notapamawa ki Iyesu e ororeya mena kataiwena ki pokere
e tadebu, wagubu ke; “Ridi yau kamadumuri midimama eba kwemuri. E
bauwena nau nene badidi kwaewena ka bagi kawaya.
11 Gwedegwedemaga pa mena imagei ragidai ki mu ka maramara wi mete
idiwoi da wi mu waitatamiyoi, ko nau marani rogobiwena da nau ewa wi
mete eba idiwomu.
12 Ridi yau badidi kwaewena ki kuduba bagi mena. Nau posugana marai
waunitau ki pokere e karako bauwena nau monagasinibu awana bagi
kawaya yau nau debaneya kwebu wira.
13 Nau mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana tawana tawana idiwu aita
ewa nau yonani bagi kawaya wainapomoto ki ka mu ridi yau nau nene
badidi kwaewena ki sisiyai mete waina-pomoto manako e werei togomono.”

Iyesu wadamana yonai ki apunu Diyudiyasi mibipupu
(Maki 14:10-11; Ruki 22:3-6)

14 Iyesu yona ki wagubu makeya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ida
esida kewowena kerapu apeya apunai mosi si ka Diyudiyasi si daikere ka
Isikariyoto e kipu ubupu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu
bamamugu kayawena,
15 manako manutapu, wagubu ke; “Nau karako waitaniyani da wi Iyesu
wekei gwaiya wadumuri ki ka wi denai nau gwede tegemuri?”
Mu bowa madai apunai eyaka mena ade ida esida mena (30) ki iyabamupu
kwemupu,
16 ki pokere apunu Diyudiyasi kayawena Iyesu wadana mu idamaga
rabineya tarana ki yawatai kwaenepiyawa umawa.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kupetagamawa
(Maki 14:12-21; Ruki 22:7-14, 21-23; Diyoni 13:21-30)

17 ‘Parawa Pa Pasumana Kupei’ ki marai yabiri bauwena ki makeya ka
Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu manako simupu,

tagubu ke; “Kau nuwageya nu tawa bani rabineya yamamu tawiyaigamu da
kau ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki kupei kupenuwagi?”
18 Mu inako tagubu manako e denai tadebu, wagubu ke; “Wi natere
Diyerusaremu kaiwagi, manako apunu mosi ika bananapumuri ki wi
simuri, iwagi ke; Nu Nidiyau Kabukabuwa Apunai nu tononibu wagubu
ke; Nau marani wana bauwena ki pokere kau tawageya ka nau tadeyakani
kabu-kabuwa ragidai mete kina ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki
kupei ika kupeigamu.”
19 Iyesu inako tadebu tonotapu manako mu kayatagubu natere ki rabineya
e wagubu ki makeya makeya kwaetagubu ‘Mamanuga God Nu Raurunibu
Poragai’ ki ika tawiyatagubu.
20 Kemorawagana kwaewagawa ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai
ida esida kewowena kerapu apeya mete ika dibimupu kupetagamawa idiwa,
21 manako paunau ka e ubupu mu tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai
nidiyani wainapumuri; Waunitau ka apunu mosi wi paunagau uburoto nau
yogoni yagisi.”
22 Iyesu yona ki wagubu wainamupu ka mu notamaga kowena nuwaboya-
tagubu manako mu eyaka eyaka e manumupu, tagubu ke; “Kaiwawoni, kau
nau nene nuwegei bo? Kau eba nau nene nuwegei?”
23 Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; “Ki ka apunu eyaka mena mosi karako nau
mete ewapuru bani pikapana ki nana awanau kaupiyau yogo yau kawareya
nau mete ewapuru kupemei apunai ki waunitau nau nidani yagisi.
24 Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa
ragidai ubumpu nau Kunumau Kawapuwani Apunai posugana ki yonai oka
tamupu. Ko apunu nima nau nidani yagisi ki e ka aita bita kawaya daganani
bananapoto. Akae, apunu ki eba wenawagubena ki e nene baganai.”
25 Iyesu yona ki wagubu ka e yogoi tapu apunai Diyudiyasi e empupu
manako wagubu ke; “Sidiyei Kabu-kabuwa Apunai, kau nau nene nuwegei
bo? Kau eba nau nene nuwegei?”
E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu wagubu ke; “Kau kiya yona ki
nuwagibi.”

Iyesu e kupe siyarai
(Maki 14:22-26; Ruki 22:14-20; 1 Korini 11:23-25)

26 Mu kupetagamawa idiwa da paunau ka Iyesu bani buredi mo wadubu
Mamanuga God bameya parauwena piripiri gerepupu manako e tadeyau
kabukabuwa ragidai tagebu, tadebu, wagubu ke; “Bani buredi yau ka nau
kwakwarepuni ki pokere tepumuri kupumuri.”
27 E inako wagubu manako kapa mo wadubu Mamanuga God bameya
ade parauwena manako tagebu tadebu, wagubu ke; “Wi kuduba awana yau
piripiri kubamuri.
28 Awana ‘waeni’ daragai yau ka nau darani. Nau Mamai uburana iyapana
ropani kawaya mu bigimaga deni mena surupana ki nana gwaiyabawena
ki mibai wenawagana ki nana ka nau karako posugani manako nau darani
baiyagisi kaworoto.
29 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Awana daragai yau ka nau
ewa mo eba kubarani. Ko aita ewa nau Mamai God e gari rabineya e
kasiyarai pokaiya tondoni makeya ki nau awana ‘waeni’ waunai mosi wi
mete ewapuru kubamamu.”
30 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka mu Mamanuga God e si umayo
pokaiya tepamupu manako kayatagubu kaimpu ripa ‘oripi’ wenatagubu
kweyai ki yampu kayatagubu.

Iyesu kataiya da apunu Pita yona yagisi bodaboda
(Maki 14:27-31; Ruki 22:31-34; Diyoni 13:36-38)

31 Mu kayatagubu kaiwa ka Iyesu yona mo mu ade tadebu, wagubu ke;
"Nau kataineya da kemora yau rabineya ka wi kuduba nau kamadisinimuri
kudu wakapaiwagi kaiwagi, mibai ka takari kawaya ka Mamanuga God
e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi nau nene oka inako tapu,
wagubu ke;
'Mamanuga God wagubu ke; Aita ewa ka nau papa sipi kwayubatamiyau
apunai miniyani manako papa sipi kuduba daburipomoto mu mubo
mubo kayatagisi."
32 Iyesu inako tadebu, manako ade tadebu wagubu ke; "Nau posugani ade
iyasugani kirani uburani ki nau yabiri kayasugani tawana Gariri rabineya
wi nawanaga ika tondoni."
33 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; "Mu dai ka
bani kau kamadinimoto kudu wakapatagisi kayatagisi ko nau kau eba
kamadiniyani kayasugani."
34 Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Pita,
nau mibai nidiyani wainapi; Kemora yau rabineya ka kau mara apeya
eyaka nuwagi bodaboda da kau eba kataigeya nau. Kau inako beranugowa
manako ewa ka kokoroku yagisi manako nawaru puruyagisi."
35 Iyesu inako wagubu, ko apunu Pita e midi minibu, wagubu ke; "Akae,
nau inako eba suwagani. Kau ponuwagi ki ka nau mete posugani." Apunu
Pita inako wagubu manako Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba Pita
umunui kawareya ki mu mete tagubu.

Iyesu tawana Gesemane rabineya guriguriwagawa tondawa
(Maki 14:32-42; Ruki 22:39-46)

36 Mu kayatagubu kaiwa da tawana Gesemane bautagubu ka Iyesu mu
munatapu, wagubu ke; "Wi yewe idiwoi ko nau niya mena kayasugani nau
Mamai bameya gurigurisugani."
37 E inako wagubu manako ubupu apunu Pita ade apunu Tabadi e guba-
gaiyoma apeya ki mu mena waratapu mete kayatagubu.
Ki makeya ka Iyesu nuwaboya kawaya wainapupu ade e rabinai giriwena
pasuwena,
38 ki pokere e kowakowaiyoma ki emitapu tadebu, wagubu ke; "Nau
karako nuwaboya kawaya wainapakani ade nau rabinaneya po mete waina-
pakani ki pokere wi nau mete yabu yabu yewe idiwoi ko oro eba ukwopoi."
39 E inako tadebu kamaditapu kanibu e ebo mena ubupu manako kwarisi-
wena wairau ukwapu e Mamai bameya guriguriwena, wagubu ke; "Mamai,
berokoi nau karako banana-pani ki kau surupi bo? Kau wainapiyei da
baganai ki kau baunuwagi nau nuwaboyani kerarai kapa tegebi ki kau wadi
kwenupi. Ko Mamai, kau kaubo nuwageya ki kwaenuwagi ko eba nau
nuwaneya ki kau kwaenuwagi."
40 Iyesu inako guriguriwena manako e ade wirawena bauwena ka e
tadeyau kabukabuwa ragidai apeya eyaka ki ika ukwapamawa emitapu.
Emitapu, wade yabuyabutapu, manako e apunu Pita empupu sibu, wagubu
ke; "Nau eba rowarowa kanibuwani ko wi apeya eyaka badidi pokere nau
mete yabu yabu eba idiwei?
41 Yabu yabu idiwoi, ade Mamanuga God bameya guriguriwogoi da gwede
mosi eba baiyagisi wi kerapugau yadini. Wi nuwaga notaga ka wi bani
kasiyara wainapiyamu ko wi kwakwarepuga ka kasiyarai pa mena."

42 Iyesu inako tadebu manako wirawena kanibu e Mamai bameya ade
guriguriwena, wagubu ke; “Mamai, kau kapa tegebi ki nau kamadana
yawatai pa mena ki ka baganai, nau kubarani. Eba nau nuwaneya ki kau
kwaenuwagi ko kau kaubo nuwageya ki kwaenuwagi.”
43 E inako guriguriwena manako ade wirawena bauwena e kowakowaiy-
oma ki yabumaga ade bisi kayawena ukwa-pamawa emitapu.
44 E mu emitapu kamaditapu ade kanibu e Mamai bameya naiya guriguri-
wena ki kawareya ade guriguriwena.
45 E guriguriwagawa da kamadubu ka e wirawena bauwena e
kowakowaiyoma ki ade ukwapamawa idiwa emitapu manako wade
yabuyabutapu tadebu, wagubu ke; “Wi oro mena ukwapamu idiwu bo? Ko
karako kewowena. Nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau marani wana
bauwena da nau nidani wagubu apunai ki baiyagisi nau wadi-siniyoto
manako iyapana beramaga berokoi ragidai mu idamaga rabineya nau
tamusiniyoto.
46 Ki pokere, kimuri ubumuri da kaigomu. Nau yogoni tapu apunai ki
wana bauwena empumuri.”

Iyapana Iyesu wadumupu
(Maki 14:43-50; Ruki 22:47-53; Diyoni 18:3-12)

47 Iyesu yona ki wagawa makeya ka mu apunu Diyudiyasi ika matarau
bauwena emupu. E ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewo-
wena kerapu apeya ki apunai mosi. Diyu ragidai mu kawakawaimuguma
ade Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mete kina ki mu iyapana
ropani kawaya tonotampu ta yo kepata inako temupu apunu Diyudiyasi
mete ika bautagubu.
48 Yawatau ka yogo tapu apunai ki iyapana ki inako tadebu, wagubu ke;
“Nu kaigamu buri baigamu ki wi nau mena emisiniyoi manako apunu ki nau
kiyauyauponi ki e wi naigida mena wadumuri dokodoko kaiwagi.”
49 Apunu Diyudiyasi inako tadebu, ki pokere mu karako bautagubu ka e
deni mena kayawena Iyesu bameya bauwena manako paraupupu, wagubu
ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kaiwa kaiwa.” E inako wagubu, manako
kanibu Iyesu kiyauyaupupu.
50 Ko Iyesu apunu Diyudiyasi empupu manako sibu, wagubu ke; “Nau
waretani, kau badidi kwaenugana wainapiyei ki kau garugaru mena
kwaenuwagi.”
E yona ki wagubu makeya ka iyapana ki Iyesu waipara mena wade
dokodokomupu ubumawa.
51 Ko Iyesu mete iwa apunai mosi ubupu e kerebai wadubu iyara apunai ki
mosi e wenagui mebu puru. Bidara wadubu apunai ki e ka Mamanuga God
bameya dobopiyamu ragidai kawaimaga ki e bigabigai apunai mosi.
52 Ko Iyesu wirawena kereba wadubu apunai ki sibu, wagubu ke; “Kau
kerebagi wadi wateya ade tari. Iyapana gwedewau kereba sumeya kwae-
tagamu ragidai ki mu ka aita kereba pokaiya popotagisi.
53 Nau naubo nuwaneya kwaesugubena ki ka nau Mamai kabuwapena
manako e aneyaiyoma ropani kawaya eba bigabigai nau waitasinimana
ki nana kunumau tonotapena kawampena nau waitasinimpena, ko ki wi
wainapiyamu bo pa mena?
54 Nau Mamai inako sibena ki ka e bonanai wainapamawa tagamawa
ragidai takari kawaya oka tampu ki mibai eba wenawagubena, ko nau eba
sibuwani mibai ka nau nuwaneya oka ki wenawagana ki nana.”

55 Iyesu inako wagubu manako wirawena iyapana ropani kawaya ika
bautagubu ki mu emitapu tadebu, wagubu ke; “Nau ka eba yawiyawirai. Wi
ta yo kepata wi tawagau kamadumpena pa baigumpena, ko wi gwede nana
ki mete temupu nau yawirani baigubu? Nau maramara Mamanuga God e
Tawai rabineya wi nidiyekeya kabukabuwa tondekeya ko wi badidi pokere
mara ki makeya nau eba wadisinimupu?
56 Ko baganai; Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa
ragidai takari kawaya oka tampu ki mibai karako wenayagisi.”
Iyesu yona ki wagubu wainamupu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai
kuduba e kamadumpu wakapatagubu garugaru mena kayatagubu.

Iyapana kawakawai Iyesu siyamawa wirawira
(Maki 14:53-65; Ruki 22:54-55, 63-71; Diyoni 18:13-14, 19-24)

57 Iyapana ki Iyesu wadumpu dokodoko kayatagubu kaiwa da Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai kawaimaga si ka Kaipasi e tawaiya bau-
tagubu. Diyu ragidai kawakawaimuguma ade Mamanuga God e gorai
kataimugu ragidai kuduba mete kina ika dibimupu idiwa.
58 Apunu Pita Iyesu eweya weke-wagawa yabadawa da tawa ki kaka-
pareya tewena imatau bauwena manako kanibu iyara ragidai ika idiwa ki
mu paunamugu tondubu. E Iyesu bameya badidi wenawagana ki empana
ki nana ika tondawa.
59 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Diyu ragidai mu
kawakawaimuguma mete kina ki mu nuwamugu Iyesu minimana po waina-
mupu ki pokere e paere mo kwaewena ki mu beratagamana ade matarapa-
mana ki yawatai mu kwaenepamawa idiwa.
60 Iyapana ropani kawaya bautagubu mu mubo mubo beratagamawa
ko mu rabinamaga ka eba eyaka mena ki pokere mu mibai mo eba ba-
nanamupu. Mu mubo mubo inako manu kasiwara-tagamawa idiwa da
paunau ka iyapana apeya ubumpu,
61 manako tagubu ke; “Apunu yau wagubu ki nu wainamipi, e wagubu
ke; ‘Mamanuga God e Tawai ki nau koritapani manako mara apeya eyaka
rabineya ka nau tawa ki waunai ade yadani.’ ”
62 Iyapana apeya ki inako tagubu wainamupu ka Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu kawaimaga ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; “Mu yona
tagubu ki denai kau mo nuwagi bo pa mena? Mu gwede yonai tagubu?”
63 E inako wagubu, ko Iyesu kererewena yona denai mo eba wagubu ki
pokere Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai kawaimaga ki ubupu
e ade sibu, wagubu ke; “Maramara tondau apunai Mamanuga God e kau
eminiyau ki pokere e yabuiya karako matarau nuwagi da nu wainapamu;
Mamanuga God e eya Gubagai ade nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki kau
baganai bo?”
64 E yona ki wagubu ka Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Ena, ki kau
ba nuwegei. Ko nau wi kuduba nidiyani wainapumuri; Nau Kunumau
Kawapuwani Apunai aita ewa uburani nau Mamai Kasiyarai Kawaya Esida
Apunai e idai garu deneya tondoni ki wi nau emisinimuri manako nau
kunumau oroguma kawareya ade wirasugani kaworoni ki wi nau mete
emisinimuri.”
65 Iyesu yona ki wagubu makeya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawaimaga ki e yabui dara wirawena manako e ubupu e eya midi
tatamai wadubu tegere manako iyapana ika idiwa ki manutapu, wagubu ke;
“E yona berawena Mamanuga God e si giripupu ki wi wainamupu bo? E eya
wagubu ki nu kuduba wainamipi kewowena ki pokere e paere kwaewena

iwagamana matara ki yonai nu kwaene-pemeya idiweya ki kwaenei karako kewowena.
66 Apunu yau Mamanuga God bameya berawagau ki pokere wi wainapiyamu da nu karako e bameya badidi kwaigamu?”
E inako wagubu ka kawakawai ragidai ki mu kuduba ubumpu ewapuru mena mu idamaga gurai Iyesu naureya ugwadumpu ragiragi, tagubu ke; “E Mamanuga God e si giripiyau ki pokere e denai karako poyagisi.”
67 Mu inako tagubu manako mu dai ubumpu Iyesu kiyabuiya tepotepo-pamawa ade minimawa ade dai e kwanabeya minimawa manako waegeyageyamapamawa, tagamawa ke;
68 “Ki nima nunibu? Kau nu Iya Negeyana Apunai Keriso baganai ki ka kau nima nunibu ki e si nuwagi da nu wainapamu.” Mu inako tagubu.

Apunu Pita wagubu bodaboda
(Maki 14:66-72; Ruki 22:56-62; Diyoni 18:15-18, 25-27)

69 Ki makeya ka apunu Pita ika imatau tondawa manako Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai kawaimaga e bigabigai munu ridai mosi bauwena e empupu sibu, wagubu ke; “Kau mete kina ka tawana Gariri apunumaga Iyesu mete iwa apunai mosi eminiyakani.”
70 Munu ridai ki inako wagubu ko Pita iyapana kuduba yabaramugu denai wagubu bodaboda, wagubu ke; “Kau apunu nima nene nuwegei? Kau yonagi ki nau eba wainapakani.”
71 Apunu Pita inako wagubu manako kipu ubupu kanibu tawa kakapareya uburawa.
E ika uburawa ka munu ridai ade mosi bauwena e empupu manako iyapana ika idiwa ki tadebu, wagubu ke; “Apunu burida ka tawana Nasareta apunai Iyesu mete iwa apunai mosi.”
72 E inako wagubu ko Pita ade wagubu bodaboda, wagubu ke; “Mamanuga God nau emisiniyau; Apunu ki nene iwagamu ki nau eba kataineya.”
73 Mu idimupu eba rowarowa ka iyapana ika idiwa ki Pita naigida mena yabu dokodokomupu manako simupu, tagubu ke; “Nu katainugu da kau ka e mete iwa apunai mosi, mibai kau ka tawana Gariri ragidai mu bonanamaga nuwegei.”
74 Pita yona ki wainapupu ka e midi minibu, wagubu ke; “Apunu ki nene iwagamu ki e nau eba kataineya. Mamanuga God e kataiya da nau yona mibai suwagakani. Nau berasugakani ki ka e kowaga tegeni ka baganai.”
Apunu Pita yona ki wagawa makeya ka e kokoroku mo wagubu waina-pupu,
75 manako e wenagui paparawena Iyesu naiya badidi wagubu ki waina-pupu. Iyesu naiya e inako sibu, wagubu ke; ‘Kemora yau rabineya ka kau mara apeya eyaka nuwogowa bodaboda da kau eba kataigeya nau. Kau inako beranugowa manako ewa ka kokoroku yagisi manako nawaru puruyagisi.’ Iyesu naiya inako wagubu ki makeya makeya apunu Pita waina-pupu manako e kipu ubupu matarau kayawena yadi kawaya daganani kipu.

27

Iyesu apunu Pairasi yabareya ubupu
(Maki 15:1; Ruki 23:1-2; Diyoni 18:28-32)

1 Nawaru dumai tarawa ka Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Diyu ragidai kawakawaimuguma kuduba mete kina Iyesu badidi maba minimana po ki keketai kupamawa.

2 Mu wadumupu e idai umamupu dokodoko manako bananamupu kayatagubu tawana Roumi ragidai piyaramuguma mu kawaimaga Pairasi bameya bautagubu.

Apunu Diyudiyasi kwikwiwena
(Bususu 1:18-19)

3 Iyesu yogoi wagubu apunai Diyudiyasi mu Iyesu wadumupu sisiyai wainapupu ka e rabinai wirawena e badidi paerepupu ki wainapupu, manako e bowa madai apunai eyaka mena ade ida esida mena (30) naiya kwemupu ki tepupu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Diyu ragidai kawakawaimuguma mete kina ki mu bamamugu kayawena.
4 E mu bamamugu bauwena ka e tadebu, wagubu ke; "Nau kwaesugubuwani siyasiya. Iyesu berokoi mo eba kwae-wena ki pokere nau e nidai suwagu-buwani ki nau paerepuwani kawaya daganani."
Apunu Diyudiyasi inako wagubu ko mu denai tagubu ke; "Ki ka eba nuyo ko kau kaubona."
5 Mu inako tagubu ka apunu Diyudiyasi bowa madai kuduba ki tepupu Mamanuga God e Tawai rabineya isiyapupu manako kamaditapu bauwena kayawena kanibu e ebo kwikwiwena.
6 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai bowa madai ki kwanamupu manako tagubu ke; "Nu bowa madai yau Mamanuga God e Tawai nene tamamu ki ka nu goranuga raurupamu mibai ka bowa madai yau ka yogo tampu ki bowai madai."
7 Mu yona ki kawareya tagamawa idiwa da mu rabinamaga eyakamenawena ka mu kayatagubu kurari yamanawagawa apunai mosi e bameya bowa madai ki pokaiya waira mo gimaramupu. Waira ki rabineya ka mu kwaiyanai ragidai popotagamana ki ika ononotamana ki nana.
8 Mara ki makeya yabadawa da karako ka iyapana waira ki si 'Apunu Darai Waira Yau Wadubu' ki tagamawa.
9 Mamanuga God e bonanai waina-piyawa wagawa apunai Diyeremaiya takari kawaya oka tapu ki mibai wena-wena yau kena. E oka tapu ki inako wagubu ke;
'Tawana Isiraero ragidai mu rabina-maga eyakamenawena manako mu bowa madai apunai eyaka mena ade ida esida mena (30) ki tempu apunu powagana ki e yogoi tamupu.
10 Bowa madai ki pokaiya ka mu kurari yamanawagawa apunai mosi e wairai gimaramupu. Mamanuga God nau sidibu ki makeya makeya inako wenawena.'
Oragai apunai Diyeremaiya e oka inako tapu.

Iyesu apunu Pairasi e yabareya ubupu
(Maki 15:2-5; Ruki 23:3-5; Diyoni 18:33-38)

11 Mu Iyesu wadumpu apunu Pairasi bameya bautagubu e yabareya tamupu manako tawana Roumi kawaimaga ki ubupu Iyesu manupupu, wagubu ke; "Kau Diyu ragidai mu Kaiwawomaga kawai ki kau baganai bo?"
E inako manupupu manako Iyesu denai wagubu ke; "Ena, ki kau ba nuwegei."
12 Iyesu inako wagubu ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Diyu ragidai kawakawaimuguma mete kina e kawareya kawareya naripamawa bera ropani kawaya siyamawa ko e yona denai mo eba wagubu.
13 E yona denai mo eba wagubu ki pokere apunu Pairasi Iyesu ade sibu, wagubu ke; "Mu rowarowa kawaya kau mena kekeniyamu idiwu ko mu yona tagamu ki kau wainapiyei bo pa mena?"

14 Ko Iyesu yona denai mo eba wagubu, ki pokere apunu kawai ki e notai
babawena.

Apunu Pairasi Iyesu minimana po yonai wagubu
(Maki 15:6-15; Ruki 23:13-25; Diyoni 18:39-19:16)

15 Kwamura makeya makeya 'Mamanuga God Nu Raurunibu Pora-
gai' poragatagamawa ki kawareya ka tawana Roumi piyaramuguma mu
kawaimaga ubupu dibura gudui kwai-pupu manako dibura apunai eyaka
mena nima iyapana e si tagamawa ki apunai dibura kamadubu manako pa
bauwena kayawena.
16 Karako ka apunu mosi si ka Barabasi ika diburawena tondawa. E si
kawayawena kayawena iyapana kuduba wainamupu.
17 Iyapana kuduba ika bautagubu dibimupu idiwa ki apunu Pairasi mu
emitapu manako e ubupu mu manutapu, wagubu ke; "Wi nuwagau nau
karako nima e idai rikapani da e baiyagisi kayayagisi? Nau apunu Barabasi
e idai rikapani baiyagisi kayayagisi bo apunu Iyesu si daikere Keriso tagamu
ki e idai rikapani bai-yagisi kayayagisi?"
18 Apunu Pairasi yona ki wagubu ki mibai ka e kataiya da Diyu ragidai
mu kawakawaimuguma gunaratagubu ki pokere mu Iyesu wadumpu e idai
rabineya tamupu.
19 Apunu Pairasi e idai gurai iyapana naurimugu ugwaditamana ragiragi
ki kemai kawareya tondawa makeya ka e eya wainai bauwena yona mo e
bameya tonopupu sibu, wagubu ke; 'Apunu ki e berokoi mo eba kwaewena
ki pokere kamadi. Nau kemorau e waro were empuwani manako e pokaiya
ka nau oro naigida eba ukwapuwani.' E yona inako tonopupu.
20 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Diyu ragidai mu
kawakawaimuguma mete kina ki garugaru mena bautagubu iyapana pakasi
ragidai mu rabinamaga kupa-mpu, tagubu ke; "Apunu Pairasi wi ade ma-
nuniyoto ki ka wi apunu Barabasi e idai rikapana da bauwagana kayawa-
gana ki nana iwagi ko mu ubumoto apunu Iyesu pa minimana po ki yonai
iwagi."
21 Apunu kawai Pairasi iyapana ade manutapu, wagubu ke; 'Wi nuwagau
nau nima e idai rikapani da e baiyagisi kayayagisi?'
Ko mu denai tagubu ke; 'Nu nuwanugu kau apunu Barabasi e idai rikapi
da e baiyagisi kayayagisi.'
22 Mu inako tagubu ki pokere apunu Pairasi mu ade manutapu, wagubu ke;
"Ko apunu Iyesu si daikere Keriso tagamu ki e bameya ka nau karako badidi
kwaesugani?"
E yona ki wagubu ka mu kuduba tagubu ke; 'Ripa korosi naureya mini-
muri poyo.'
23 Mu inako tagubu ki pokere apunu Pairasi mu ade manutapu, wagubu
ke; "E poyagisi ki mibai ka badidi? E gwede paere kwaewena?"
Ko mu naiya tagubu ki kawareya mu bonanamaga ragiragi kawaya ade
tagamawa ke; "Ripa korosi naureya minimuri poyo."
24 Iyapana inako kawareya kawareya tagamawa ki pokere apunu Pairasi
e notai wagubu ke; 'Iyapana yau nau bonanani eba wadamu ade mu
waunitau yawira kwaetagamana kwaetagamu.' E notai inako wagubu ki
pokere e iyapana kuduba yabaramugu waigugu mo kwaewena e idai bigi
siruwapupu manako tadebu, wagubu ke; "Apunu yau powagana ki yonai ka
wi iwagubu ko eba nau suwagubuwani, ki pokere e poyagisi ki bimbinai ka
aita wi wadumuri ko eba nau yadani."

25 E inako wagubu, ko iyapana ropani kawaya ki denai tagubu ke; “E
poyagisi ki bimbinai nu yadamu ade nu mununuguma mete yadini ki ka
baganai, eba gwedei mete kina.’
26 Iyapana yona ki tagubu waina-pupu ka apunu Pairasi ubupu dibura
rabineya tondawa apunai Barabasi e idai kerarai rikapupu tonopupu bau-
wena kayawena. Ko e piyara ragidai tadebu da mu Iyesu wikuku pokaiya
raukekepamana ki nana wagubu manako ewa ubupu Iyesu wadubu mu
idamaga rabineya tapu, wagubu ke; “Wi apunu yau wadumuri ripa korosi
naureya minimuri poyo.”

Piyara ragidai Iyesu waegeyageyamapamawa
(Maki 15:16-20; Diyoni 19:2-3)

27 Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu kawaimaga tawai rabineya kaimpu
manako kowamuguma nene tagubu bautagubu ewapuru mena ika
dibimupu idiwa.
28 Mu e eya midi tatamai rika-mupu manako midi tatamai daragai bagi
kawaya mo wadumpu monaga-mupu.
29 Mu impunewa tempu e debaiya painimupu ade guna mosi wadumpu e
idai garu tampu kwempu manako e yabareya kwarisitagubu mu ramatam-
aga kawareya ubumupu e waegeyageyamapamawa parau bera-tagamawa
siyamawa, tagamawa ke; “Kaiwa kaiwa, Diyu ragidai mu Kaiwawomaga
Kawaya.”
30 Mu inako tagubu manako ubumpu Iyesu kiyabuiya tepotepopamawa
ade guna idaiya wadubu ki mu wadumpu e debaiya kawareya kawareya
minimawa.
31 Mu e inako waegeyageyamapamawa da kamadumpu ka mu midi
tatamai daragai bagi kawaya ki ade rikamupu e ebo gwedegwedei ade
umamupu kwemupu manako ripa korosi naureya minimana po ki nana
wadumpu kaya-tagubu.

Mu Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu
(Maki 15:21-32; Ruki 23:26-43; Diyoni 19:17-27)

32 Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu kayatagamawa yamawa ka mu
tawana Sairini apunumaga mo si ka Saimoni ika yawatau bananamupu. Mu
e Iyesu korosi kawarapana ki nana simupu manako apunu Saimoni ubupu
ripa korosi ki kawarapupu.
33 Mu Iyesu wadumpu yampu tawana mo si ka ‘Gorogata’ bautagubu ko
tawana ki si mibai ka Deba Suwana.
34 Ika bautagubu ka mu ripa otai suwakarai mosi wadumpu awana ‘waeni’
mete wiramupu manako awana ki Iyesu kubarana ki nana kwemupu. E
awana ki piri munta remopupu ko e eba nuwaiya kubarana wainapupu.
35 Ki eweya ka mu Iyesu wadumpu ripa korosi naureya ikokomupu man-
ako e midi tatamai rikamupu. Mu yanuwa munta mo mete kwaetagubu da
nima si yanuwa ki rabineya yabiri bauwena ki ka e ubupu Iyesu midi tatamai
ki e wadubu.
36 Mu inako kwaetagamawa da kewowena ka mu kwarisitagubu e ika
empamawa idiwa.
37 Iyesu debaiya ripa korosi naureya ka mu e badidi pokere powagana ki
kerarai oka inako tamupu; ‘Yau ka Iyesu, Diyu ragidai mu Kaiwawomaga’.
38 Mu iyapana berokoi apeya mete ripa korosi naureya ikokotampu, mosi
ka Iyesu e idai garu deneya ade mosi ka e idai tenene deneya.
39 Iyapana ika esidaeridatagamawa kaiwa kebomawa Iyesu emupu ka mu
debamaga gipamawa e waegeyageyama-pamawa siyamawa, tagamawa ke;

40 ‘Kau karako kiri uburi kwaenuwagi. Kau naiya nuwagibi da kau
Mamanuga God e Tawai ki koritapana mara apeya eyaka rabineya ade
wadana ki nana nuwagibi ki pokere kau Mamanuga God e Gubagai mibai ki
kau karako iyanuwagi ripa korosi ki kamadi kawari da nu kau eminiyamu.”
41 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai, Mamanuga God e gorai
kataimugu ragidai, ade Diyu ragidai mu kawakawaimuguma mete kina ki
mu bautagubu Iyesu inako mete gwaigwita-pamawa, tagamawa ke;
42 “E iyapana iyatamiyawa ko e eya iyawagana ka badidi pokere e kasiyarai
pa mena? E mibai tawana Isiraero ragidai nu Kaiwawonuga ki ka e ebo ripa
korosi ki kamadini kaworoto da nu yabunugere e empamu sumapamu.
43 E wagubu da e Mamanuga God sumapiyau ade wagubu da e ka Ma-
manuga God e eya Gubagai ki pokere e mibai wagubu ki ka Mamanuga God
karako e iyapoto da nu empamu.”
44 Iyapana kawakawai ki inako tagubu ade iyapana berokoi apeya e
madanai daikere daikere ikokotampu ki mu mete kina Iyesu inako waegeya-
geyamamupu.

Tawana sisipu umapu
(Maki 15:33-41; Ruki 23:44-49; Diyoni 19:28-30)

45 Madega paunau wadawa makeya ka tawana kuduba sisipu umapu, ko
ade madega kanibu kekerawagawa napusi apeya eyaka wadawa makeya ka
sisipu ki ade negawena.
46 Sisipu ki ade negawagawa makeya ka Iyesu e bonanai ragiragi kawaya
wagubu ke; “Eroi, Eroi, rama sabaktani.” Ki mibai ka inako; ‘Mamani God,
Mamani God, kau badidi pokere nau kamadisinibi?’
47 Iyapana dai ika ubumawa e yonai ki wainamupu ka mu tagubu ke;
“Wainapumuri, e oragai apunai Eraidiya e wenai siyanau.”
48 Apunu ki mosi dabuwa tenai mo wadubu garupupu awana suwakarai
mo rabineya kaupupu manako sikurupupu Iyesu umuneya tapu da e
kubarana ki nana.
49 Ko mu dai tagubu ke; “Kamadi, idiwomu da empomu. Oragai apunai
Eraidiya baiyagisi e iyapoto bo?”
50 Ko Iyesu e bonanai ragiragi kawaya ade wagubu manako e nonai
toporuwena powena.
51 Iyesu powagawa makeya ka aukwara mosi Mamanuga God e Tawai
rabineya gudu maba uburawa ki paunau tegerewena esida da erida. Waira
nutanuta kawaya mo mete bauwena ade bowa susukwanatagubu.
52 Mamanuga God e iyapanaiyoma naiya popotagubu ragidai ki mu dai
uruba rabineya ade iyatagubu kimpu ubumpu.
53 Iyesu ade iyawena kipu ubupu eweya ka iyapana popotagubu ade iy-
atagubu kimpu ubumpu ragidai ki Mamanuga God e naterei Diyerusaremu
rabineya matara-tagubu manako iyapana ropani kawaya mu yabumugere
emitampu.
54 Piyara ragidai kawaimaga ade e kobaiya idiwa ragidai mete kina ika
Iyesu empamawa idiwa ki waira nutanuta ade gwedegwede kuduba we-
nawena ki mete emupu ka mu notamaga kowena kudu mete waina-mupu
manako tagubu ke; “Mibai, apunu yau e ka Mamanuga God e eya Gubagai.”
55-56 Ridi ropani kawaya ika uwamautau Iyesu empamawa ubumawa mu
paunamugu ka ridi Meri Magidarini, apunu Diyemesi yo Diyose mu inamaga
si ka Meri, ade apunu Tabadi e wainai. Iyesu naiya tawana Gariri rabineya
umawa wadawa ki makeya ka ridi ropani kawaya ki e ewakumapamawa
waitapamawa wadamawa tekateka iwa.

Mu Iyesu kwakwarepui ragu tamupu
(Maki 15:42-47; Ruki 23:50-56; Diyoni 19:38-42)

57 Kemorawagana kwaewagawa ka purapura apunai mosi si ka Diyosepa
ika bauwena. E ka Iyesu ewakuma-piyawa umawa apunai mosi tawana
Arimateya were bauwena.
58 E kaya-wena apunu kawai Pairasi e yabareya ubupu manako Iyesu
kwakwarepui wadana ononopana ki nana ki genei wagubu. Apunu Pairasi
wagubu da baganai,
59 ki pokere apunu Diyosepa kayawena Iyesu kwakwarepui wadubu
kwarisi aukwara waunai mosi pokaiya gerowopupu,
60 manako wadubu kayawena ragu waunai mosi ki e eya nene gimarapupu
ki rabineya tapu. Tapu manako bowa kawaya mosi gwairipupu kanibu ragu
umunai ki minibu bodapupu manako kamadubu kayawena.
61 Ridi Meri Magidarini ade e waretai si ka Meri ki mu ika uwamautau
ubumawa manako apunu Diyosepa badidi kwaewena ki kuduba mu yabu-
mugere emupu.

Piyara ragidai ragu ki katamurui dagurapamawa ubumawa

62 Nawaru puruwena aiyata marai ki makeya ka Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu kawakawai-muguma ade Parisi ragidai dai mete
kina apunu Pairasi bameya kayatagubu,
63 manako simupu, tagubu ke; “Kawainuga, bera apunai powena e naiya
iyaiya tondawa makeya badidi wagubu ki nu notapemei. E inako wagubu
ke; ‘Nau posugani ko mara apeya eyaka eweya ki nau ade iyasugani kirani
uburani.’
64 E inako wagubu ki pokere kau nuwagi da piyara ragidai kayatagisi
ragu ki katamurui dagurapomono da mara apeya eyaka kewoyagisi werena.
Wi inako eba kwaiwagi ki ka e tadeyawa kabukabuwa ragidai kwaenda
kai baitagisi e kwakwarepui ki kuwatagisi kayatagisi manako iyapana be-
ratamini, tagisi ke; ‘E iyawena kipu ubupu.’ Mu inako bera-tagisi ki ka
mu yonamaga ki kawaya-yagisi kayayagisi. E naiya eya berawena ki ka
maraitau erida ko mu karako ewa inako beratagisi ki ka kawaya esida.”
65 Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Baganai, wi
piyara ragidai bananatamuri kaiwagi manako wi badidi wainapiyamu ki wi
makeya kwaiwogoi ragu ki naigida mena kwayubapiyoi.”
66 E inako wagubu manako mu kayatagubu iwa da buri bautagubu ka mu
ragu katamurui rima umamupu manako ripa otai mo rima ki kawareya
pasimupu da iyapana rima ki koritapomoto ki ka mu idamaga kewoi bowa ki
naureya tondono ki mu em-pomoto. Mu inako kwaetagubu manako piyara
ragidai ki ika dagura ubumana ki nana kamaditampu kayatagubu.

28

Iyesu powena, ko e ade iyawena kipu ubupu
(Maki 16:1-10; Ruki 24:1-12; Diyoni 20:1-10)

1 Diyu ragidai aiyatamaga marai ki idiwa da kewowena manako ukwampu
nawaru dumai tarawa ka ridi Meri Magidarini ade e waretai si ka Meri
ki kimpu ubumpu Iyesu kwakwarepui tampu ki ragui empamana ki nana
kayatagubu.
2 Garugaru mena ka waira nutanuta kawaya mo bauwena manako ki
makeya ka Mamanuga God e aneyai mosi kunumau kawapu bowa kawaya
ragu umunai bodapupu ki gwairipupu ragu madaneya tapu manako yapu
bowa ki kawareya tondubu ki mu yabumugere emupu.

3 Aneya ki e kiyabui sinini tanai ka yangwara maba ade e midi tatamai ka
poe kawaya midiwari weyaku ki maba.
4 Piyara ragidai ika gopara ubumawa aneya ki emupu ka mu kudu ebotau
wainamupu didiguramaga wagubu manako iyapana popai ki maba notam-
aga gogagogawena.
5 Ko aneya ridi ki inako tadebu, wagubu ke; “Wi notaga eba koyogono,
kudu eba wainapiyoi. Nau kataineya da ripa korosi naureya minimpu poyo
yewe ragu tampu apunai Iyesu e midi kwakwarepui ki wi empamana ki nana
baigubu.
6 Ko e yewe eba ukwarau. E naiya nidibu ki makeya makeya e iyawena
kipu ubupu kayawena. Mu e tampu watai yau kena ki wi karako kebomuri
empumuri.
7 Ko karako garugaru mena kaiwagi e tadeyau kabukabuwa ragidai
tademuri, iwagi ke; ‘Iyesu iyawena kipu ubupu yabiri kayawena tawana
Gariri rabineya wi nawanaga ika tondau ki pokere karako kaiwagi e ika
bananapumuri.’ Nau karako nidibuwani ki wi naigida mena wainapumuri.”
8 Aneya yona ki wagubu ka ridi ki garugaru mena ragu kamadumpu
Iyesu kowakowaiyoma tademana ki nana mibi didigurai garugarumupu
kayatagubu, ko mu mamama mete wainamupu.
9 Ki makeya ka Iyesu garugaru mena bauwena mu yabaramugu ubupu
manako parautapu, wagubu ke; “Kaiwa kaiwa.” Mu e yonai ki wainamupu
ka mu e yabareya kwarisitagubu ramata-maga kawareya ubumpu e ker-
areya wadumpu doko manako e si esida tepamupu.
10 Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; “Kudu eba wainapiyoi ko karako kaiwagi
nau kowaniyoma nau sumasiniyamu ragidai ki mu tademuri, iwagi ke; ‘Wi
kaiwagi manako tawana Gariri rabineya ika bananasinimuri.’ ” Iyesu inako
tadebu.

Ragu katamurui dagura ubumawa ragidai mu yonamaga

11 Ridi ki ragu kamadumpu wira-tagubu kayatagamawa ka piyara
ragidai ika katamuru dagurapamawa ubumawa ki wiratagubu natere
Diyerusaremu kayatagubu manako badidi wenawena mu yabumugere
emupu ki sisiyai mu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawakawaimuguma tade-mupu.
12 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki yona ki waina-mupu ka
mu Diyu ragidai kawakawai-muguma mete dibimupu mu badidi kwaetaga-
mana ki yonai tagamawa kasiwara manako bowa madai kawaya daganani
tempu piyara ragidai ki tagempu,
13 tadempu, tagubu ke; “Wi yona yau mena iyapana tadeyoi, iwogoi ke;
‘Nu kemorau ukwepemeya tetanugu ka e tadeyawa kabukabuwa ragidai
bautagubu e midi kwakwarepui ki kuwatagubu kayatagubu.’ Wi inako
mena iwogoi,
14 ko wi ukwapamawa sisiyai ki wi kawaiga wainapana manako ki pokaiya
bita negeyana ki kudeya ki wi eba wainapiyoi. Yawata ki ka nu mena
yadamu supasupa.”
15 Diyu ragidai kawakawaimuguma inako tagubu ki pokere piyara ragidai
bowa madai ki temupu manako kawa-kawai ragidai ki mu badidi kwaetaga-
mana ki nana tademupu ki mu makeya makeya kwaetagubu. Mu bera yonai
iyapana tademupu ki kawayawagawa yabadawa da karako Diyu ragidai
inako mete wainapiyamu.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu matarawena
(Maki 16:14-18; Ruki 24:36-49; Diyoni 20:19-23; Bususu 1:6-8)

16 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu eyaka
mena ki kimpu ubumpu tawana Gariri kayatagubu manako kweya mosi ki
Iyesu naiya mena kabuwatapu ki ika bautagubu.
17 Mu Iyesu emupu ka mu e si tepapamawa ko mu dai notamaga apeya
apeya mete wagawa.
18 Ko Iyesu mu bamamugu bauwena, manako tadebu, wagubu ke;
“Kunuma waira ki kasiyarai kuduba ka nau tegebu wadu-buwani,
19 ki pokere kimuri ubumuri tawana tawana kuduba, madega kauwagau
madega posiwagau ki kaiwagi iyapana bani bani idiwu ki tadeyoi iwoi da
mu nau ewakuma-sinimono. Mamanuga God e si pokaiya ade e Gubagai
nau sini pokaiya ade e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki e si pokaiya ka wi
mu siruwatamiyoi,
20 ade yona kuduba nau nidibuwani ki wi kaiwagi mu tadeyoi kabuk-
abuwa iwoi da nau yona kuduba suwagubuwani ki mu makeya makeya
kwaetagamana ki nana. Nau suwagani wainapumuri; Wi inako kwaiwogoi
ki ka nau maramara wi mete idiwomu yamomu da mara siyarai ki baiyagisi.”
Iyesu inako wagubu.
Ika kewowena.

MAKI
Iyesu e yonai bagi kawaya apunu Maki okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Mamanuga God e yonai bagi kawaya apunu Maki okapupu yau rabineya ka Iyesu e upi badidi kwaewagawa umawa ki yonai ropani kawaya ko e badidi kabuwawagawa umawa ki yonai ka eba ropani.

Oka yau rabineya ka Iyesu e eya si wagubu da e ka Kunumau Kawapu Apunai.

Oka debai empamana ki kabuwai.

Yona bagi kawaya ki kerarai *1:1-13*
Iyesu tawana Gariri rabineya upiwagawa *1:14-9:50*
Iyesu natere Diyerusaremu deneya upiwagawa kaniyawa *10:1-52*
Pura siyarai natere Diyerusaremu rabineya *11:1-15:47*
Iyesu iyawena kipu ubupu *16:1-8*
Iyesu matarawena ade kunumau kayawena *16:9-20*

Apunu Diyoni Iyesu sisiyai wagawa
(Mateyu 3:1-12; Ruki 3:1-18; Diyoni 1:19-28)

1 Mamanuga God e Gubagai Iyesu Keriso e yonai bagi kawaya ki kerarai ka
yau kena.
2 Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa
apunai Aisaiya Mamanuga God e okai yau tapu, wagubu ke;
'Nau bibini yabiri kayawagana wagana apunai ki nau yawata yabiyabiri
tonopani da e kau yawatagi meyoto taniyagisi.
3 Iyapana eba idiwu tawaneya ka e bonanai ragiragi kawaya inako wagau
ke;
'Kaiwawonuga e yawatai gwaba memuri da e taneya baiyagisi kayayagisi.' '
4 Oragai apunai Aisaiya oka inako tapu ki pokere mara ki bauwena makeya
ka apunu Diyoni iyapana eba idiwu tawaneya ubupu iyapana siruwa-
tamiyawa dimawagawa, wagawa ke; "Wi beraga berokoi oragai ki wi karako
kamadumuri wi notaga wirayagisi da nau uburani wi siruwaniyani manako
Mamanuga God e uburoto wi bigiga ki kuduba deni mena surupoto."
5 E yona inako wagawa manako tawana Diyudiya ade natere
Diyerusaremu ragidai e empamana ki nana kebomupu ika bautagubu.
Bautagubu ka mu berokoi badidi kwaetagamawa ki tagubu matara mu
idamaga kerapumaga rikapamawa manako apunu Diyoni ubupu mu awana
Diyoudani rabineya siruwatapu.
6 Apunu Diyoni e gwedegwedei ka eba bagi. E papa kameru kumai kau-
piyawa ade e naurai taburubai ka papa kwakwarai pokaiya yamanamupu
ki e umarawa umawa. E bani ka manigowa yo tapoi borepa ki mena kupawa
tondawa.
7 E dimawagawa iyapana tadeyawa, wagawa ke; "Apunu nau ewaneya
baiyagisi e kasiyarai ka kawaya daganani esida ko nau kasiyarani ka
maraitau erida. Nau e bigabigai kwaesugana waitapana e kerarai kwak-
warai ki rikapana ko nau eba bagi da nau upi ki kwaesugani.
8 Nau awana pokaiya wi siruwaniyakani ko e uburoto Mamanuga God e
Keyai Tanai Bagi Kawaya ki pokaiya wi siruwaniyoto." Apunu Diyoni inako
wagubu.

Apunu Diyoni ubupu Iyesu siruwapupu
(Mateyu 3:13-4:11; Ruki 3:21-22; 4:1-13)

9 Mara ki makeya ka Iyesu natere Nasareta tawana Diyudiya rabineya ki
kamadubu kayawena yabadawa da apunu Diyoni bameya bauwena man-
ako Diyoni ubupu Iyesu wadubu awana Diyoudani rabineya siruwapupu.
10 Iyesu awana rabineya supu ade matarau posiwagawa makeya ka e
kunuma yagarawena empupu manako Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi
Kawaya ki midiwari umago maba kawapu e kawareya tondubu,
11 manako bonana mosi kunumau kawapu ki wagubu ke; "Kau ka nau
Gubagani. Nau nuwaneya po kau ki pokere nau karako kau mamamagi
suwagakani." Bonana ki inako wagubu.
12 Ki makeya, garugaru mena, ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi
Kawaya bauwena Iyesu sibu yabiripupu da e iyapana eba idiwu tawaneya
ki kayawagana ki nana,
13 ki pokere e kipu ubupu manako tawana ki kayawena mara apunai apeya
(40) rabineya e eya mena ika umawa wadawa. Ko Berokoi Apunai Seitani
maramara e bameya bauwagawa e beraberapiyawa ade e rabinai kupawa.
Papa kamarai ika mete idiwa ko Mamanuga God e aneyaiyoma bautagubu
Iyesu kwayubapamawa.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu nene wagubu
(Mateyu 4:12-22; Ruki 4:14-15; 5:1-11)

14 Iyapana apunu Diyoni wadumpu diburamupu eweya ka Iyesu tawana
Gariri rabineya bauwena Mamanuga God e yonai bagi kawaya ki dimai
wagawa iyapana tadeyawa, wagawa ke;
15 "Mara wana bauwena. Iyapana ubumana nau Mamai God e gari
rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai wana bauwagana
kwaewagau. Ki pokere wi beraga berokoi ki wi karako kamadumuri wi
notaga wirayagisi manako yona bagi kawaya yau mena wainapumuri suma-
pumuri." E inako wagubu.
16 Mara ki makeya ka Iyesu kaburu Gariri papateya kaniyawa da apunu
Saimoni e yowai Enduru mete kina raubiyo nene kaburu kawaya ki pap-
ateya ika puwaritagamawa idiwa emitapu. Mu ka kimai wasisinai ragidai
bowa madai wadamana ki nana ika ebogatagamawa.
17 Ko Iyesu mu emitapu manako tadebu, wagubu ke; "Kebomuri nau
ewaneya ubumuri. Wi karako raubiyo tepiyamu iwu ki maba nau wi
kabuwaniyani da wi kaiwagi iyapana nene iwagi tetamuri."
18 Iyesu yona ki wagubu wainamupu ka mu garugaru mena puwarimaga
tampu kamadumpu manako kimpu ubumpu e eweya kayatagubu.
19 Mu kayatagubu kaburu papateya kebomawa da apunu Tabadi e
gubagai-yoma Diyemesi yo Diyoni mete kina ika wakamaga rabineya
puwarimaga badipamawa idiwa emitampu.
20 Iyesu garugaru mena apunu Diyemesi yo Diyoni mu nene wagubu
manako mu kimpu ubumpu mu mamamaga Tabadi e kowakowaiyoma mete
kina ika waka rabineya kamaditampu manako sumpu deni mena Iyesu
eweya kayatagubu.

Keyai berokoi apunu mo rabineya tondawa
(Ruki 4:31-37)

21 Mu kayatagubu kaiwa da natere Kaponiyamu bautagubu ka mu ika
idiwa da aiyata marai ki makeya ka mu guriguri tawai ki rabineya yamupu
manako Iyesu ika dimawagawa iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa.

22 Ko iyapana ika idiwa e yonai ki waina-mupu ka mu notamaga kowena
kodaba-maga kamupu mibai ka Iyesu e yonai ki kasiyarai ka kawaya ko iya-
pana kawakawai Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ki mu yonamaga
ka kasiyarai pa mena.
23 Iyesu ika dimawagawa tondawa manako ki makeya ka keyai berokoi
apunu mosi rabineya tondawa ki ika bauwena Iyesu empupu manako e
bonanai ragiragi kawaya Iyesu sibu, wagubu ke;
24 "Iyesu, tawana Nasareta apunai, kau nuwageya gwede nu bamanugu
berapana ki nana? Kau nu giriniyana ki nana baunugibi bo? Nau kataineya
kau. Kau ka Mamanuga God e umunui wadei apunai bagi kawaya."
25 Ko Iyesu wirawena keyai berokoi apunu ki rabineya tondawa ki empupu
manako e bonanai ragiragi kawaya siwakekepupu sibu, wagubu ke; "Kau
kererenuwagi apunu yau kamadi baunuwagi matarau kayanuwagi."
26 E yona ki wagubu makeya ka keyai berokoi ki apunu ki ragiragi kawaya
wadubu kwisikwisipupu manako e kwewena bauwena kayawena.
27 Ko iyapana kuduba Iyesu badidi kwaewena emupu ka mu notamaga
kowena mu mubo mubo kowamuguma mete manu kasiwaratagamawa,
tagamawa ke; "Yau ka badidi? Yau ka kabuwa waunai mosi bo? Apunu yau
e kasiyarai ka kawaya esida. E keyai berokoi siwakeketamiyau wagau ki ka
mu e bonanai wadamu bautagamu kayatagamu." Iyapana inako tagubu,
28 manako Iyesu badidi kwaewena ki sisiyai garugaru mena tawana Gariri
rabineya kawayawena kayawena iyapana kuduba wainamupu.

Iyesu iyapana ropani kawaya iyatamiyawa (Mateyu 8:14-17; Ruki 4:38-41)

29 Iyesu kipu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai ade apunu Diyemesi yo
Diyoni mete kina waratapu guriguri tawai ki kamadumpu manako kaimpu
apunu Saimoni yo Enduru mu tawamugu yamupu.
30 Tawa ki rabineya ka apunu Saimoni e memenagui ridai muya-
muyawena ika ukwarawa ki sisiyai mu Iyesu simupu,
31 manako e kanibu ridi ki waitapupu e idaiya wadubu kipu ubupu. Ridi ki
kirawa uburawa makeya ka e sigirai ki garugaru mena kewo-wena manako
e kanibu mu diriwamaga kwaewena bani warapupu tagebu.
32 Madega kanibu supu kemora-wagawa ka iyapana dai kayatagubu sigira
ragidai ade keyai berokoi mu rabinamugu idiwa ragidai inako tetampu Iyesu
bameya bautagubu.
33 Natere ki ragidai kuduba ika bautagubu tawa ki ureya ubumawa,
34 manako Iyesu ubupu iyapana sigiramaga ebo ebo ki iyatamiyawa ade
keyai berokoi mu dai rabinamugu idiwa ki mete siwakeke-tamiyawa bau-
tagamawa kayataga-mawa. Keyai berokoi ki kuduba katai-mugu da Iyesu
ka nima ko mu yona ki matarau eba tagamana ki nana ka e mu tatamatapu.

Iyesu tawana Gariri rabineya dimawagawa umawa (Ruki 4:42-44)

35 Mu ukwapamawa da nawaru dumai tarawa ka Iyesu kipu ubupu iya-
pana yabumaga sipeya tawa ki kamadubu kanibu e ebo mena gari tagaiya e
Mamai bameya guriguri-wagawa tondawa.
36 Ko apunu Saimoni e kowaiyoma mete kina Iyesu kwaenei kayatagubu
kwaenepamawa iwa da bananamupu,
37 manako simupu, tagubu ke; "Natere yau ragidai kuduba kau kwae-
neniyamu."
38 Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Nau Mamai e yonai iyapana kuduba
tadeyana ki nana nau tono-sinibu bausugubuwani ki pokere nu yewe mena

eba idiwomu ko tawana tawana mete kaigamu da nau ika mete dimasugoni umoni.”
39 Iyesu inako wagubu manako tawana Gariri rabineya tawa tawa umawa wadawa ade Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya mete kina Mamanuga God e yonai wagawa umawa. E keyai berokoi dai mete siwakeketamiyawa bautagamawa kayatagamawa.

Iyesu apunu mosi sigira berokoi wadubu ki iyapupu
(Mateyu 8:1-4; Ruki 5:12-16)

40 Apunu mosi sigira berokoi mo wadubu e kwakwarepui kwatakwatawena ki Iyesu bameya bauwena parau-pupu e yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako genepupu sibu, wagubu ke; “Kau kaubo nuwageya nau nene wainapiyei ki kau wadisini bagi.”
41 Iyesu apunu ki e nuwaboyai wainapupu ki pokere e idai roronapupu sigira apunai ki e mideya tapu manako sibu, wagubu ke; “Nau nuwaneya kau iya negeyani ki pokere kau sigiragi nau karako surupakani da deni mena kewoyagisi.”
42 Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki e sigirai garugaru mena kewowena e midai wateya wateya bauwena manako e iyawena.
43 Ko Iyesu apunu ki tatamapupu sibu tonopupu, wagubu ke;
44 “Nau karako iyanibuwani ki sisiyai kau iyapana eba tade ko kau deni mena Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu bamamugu kayanuwagi da mu kau eminimoto manako ade kau sigiragi kewowena ki mu mete em-pomoto manako ewa kayanuwagi oragai apunai Mosisi gora tapu ki makeya makeya kwaenuwagi papa kumerekumere Mamanuga God bameya puyo tari. Kau inako kwaenuwagi ki ka iyapana kawakawai ki kau eminimoto manako mibipomoto da kau sigiragi wana kewowena.”
45 E inako sibu ko apunu ki e umunui eba wadubu ko e kayawena Iyesu e badidi maba iyapupu ki sisiyai tawa tawa wagawa umawa ki pokere Iyesu tawana tawana matarau eba umawa ko e gari tagaiya wekei gwaiya mena umawa. Ko iyapana ropani kawaya tawana tawana maramara e bameya bautagamawa.

2

Apunu mosi e idai kerarai badabadamawena ki Iyesu iyapupu
(Mateyu 9:1-8; Ruki 5:17-26)

1 Mara dai kewowena eweya ka Iyesu ade wirawena natere Kaponiyamu e ebo tawaneya bauwena manako e bauwena sisiyai kawayawena kayawena iyapana ropani kawaya wainamupu e empamana ki nana diriwai bautagubu.
2 Bautagubu ka tawa rabineya, katamuru ade imatau iyapana posiwena tawa rabineya yamana watai mo pa mena.
Iyesu tawa rabineya kabuwagawa tondawa ki makeya,
3 ka iyapana apeya apeya mu waretamaga e idai kerarai badabadamawena bisi kayawena ki gagara umampu rabineya kaumpu ki kerorampu ika bautagubu.
4 Mu nuwa-mugu apunu ki wadamana Iyesu bameya yamana ki nana ko tawa rabineya iyapana posiwena ki pokere mu apunu ki mibi gagarai wadumpu tawa tagaiya yampu manako Iyesu tondawa kawareya tawa tagai wadu-mpu bebere apunu ki mibi gagarai taburuba pokaiya kwimpu kaumpu Iyesu rabineya supu.

5 Mu sumamaga kawaya daganani Iyesu bameya ki e empupu ki pokere
e sigira apunai ki sibu, wagubu ke; “Gubagani, kau beragi berokoi ki nau
empuwani da karako surupakani.”
6 Iyesu yona ki wagubu ka iyapana kawakawai Mamanuga God e gorai
kataimugu ragidai ika idiwa waina-mupu manako mu notamaga wagubu ke;
7 “E ka badidi pokere inako wagau? Mamanuga God e mena nu beranuga
berokoi ki empiyau surupiyau. Apunu yau ka berawagau Mamanuga God e
si giripiyau ade e eya si tepapiyau wainapemei.”
8 Mu inako notapamawa, ko Iyesu mu notamaga ki e garugaru mena
empupu manako manutapu, wagubu ke; “Wi karako gwede nana sidiyamu
da nau Mamanuga God e si giripakani?
9 Nau e bigi surupana suwagubuwani ko wi bera umani nau sidimupu
mibai ka wi wainapiyamu da ki ka pa yona da muyai pa mena. Ko nau
karako yona ade mosi suwagani manako wi nau matakirani muyai kawaya
empumuri.
10 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai iyapana beramaga berokoi em-
pana surupana ki kasiyarai wadubuwani kawapuwani ki wi karako nau
mibisinimuri.” E inako wagubu, manako wirawena sigira apunai ki sibu,
wagubu ke;
11 “Nau suwagani wainapi; Kau kiri uburi gagaragi wadi kawarapi kau
tawageya kayanuwagi.”
12 Iyesu yona ki wagubu makeya ka apunu ki kipu ubupu iyapana yabu-
mugu e gagarai wadubu kawarapupu manako garugaru mena bauwena
kayawena. Iyapana ika idiwa matakira ki emupu ka mu notamaga kowena
kodabamaga kamupu manako Mamanuga God si tepamupu, tagubu ke; “Nu
naiya inako mo eba emipi.”

Iyesu apunu Riwai nene wagubu
(Mateyu 9:9-13; Ruki 5:27-32)

13 Iyesu ade wirawena kayawena kaburu Gariri papateya bauwena ka iya-
pana ropani kawaya e bameya bautagubu manako e ubupu dima-wagawa
Mamanuga God e yonai mu tadeyawa kabukabuwa tondawa.
14 E tadeyawa kabukabuwa tondawa da kamadubu ade kayawena
kaniyawa ka e apunu Aropiya e gubagai si ka Riwai ika empupu. Apunu
Riwai e ka tawana ki mu wairamaga denai ‘takesi’ wadawa ki apunai mosi
ika ‘takesi’ wateya tondawa. Ko Iyesu apunu Riwai empupu manako sibu,
wagubu ke; “Kau karako yabi nau ewaneya uburi.” E inako wagubu manako
apunu Riwai kipu ubupu e eweya kayawena.
15 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina apunu
Riwai e tawai rabineya kupetagamawa idiwa. Iyapana ‘takesi’ wadamawa
ragidai ade beramaga eba bagi ki pokere iyapana mu tagararatampu ragidai
ropani kawaya mete kina Iyesu ewakumapamawa iwa manako mu dai e
mete ika kupetagamawa idiwa.
16 Parisi Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai iyapana ki Iyesu mete
kupe-tagamawa idiwa emitampu ka mu ubumpu Iyesu tadeyau kabuk-
abuwa ragidai tademupu, tagubu ke; “E badidi pokere bera berokoi kwae-
tagamu ragidai ki mu mete ewapuru kupe-tagamu idiwu?”
17 Iyesu mu yonamaga ki wainapupu ka e denai tadebu, wagubu ke; “Sigira
ragidai ki mu mena ka muramura apunai bameya kayatagisi, ko midimaga
bagi ragidai ki mu ka muramura apunai ki e bameya asusu eba kayatagisi.
Nau ka eba iyapana bagi supasupai ki mu nene bausugubuwani ko iyapana

berokoi bigibigi ki tadeyana da mu nau bamaneya kebomana ki nana nau bausugubuwani.

Iyapana Mamanuga God nene bani kamadumpu
(Mateyu 9:14-17; Ruki 5:33-39)

18 Mara mosi ka iyapana siruwa-tamiyawa apunai Diyoni e tadeyau kabukabuwa ragidai ade Parisi ragidai dai mete kina gora pokaiya Mamanuga God nene bani kamadumpu idiwa, manako iyapana dai Iyesu bameya bautagubu e manumupu, tagubu ke; "Apunu Diyoni e tadeyau kabukabuwa ragidai ade Parisi ragidai mu tadeyamu kabukabuwa ragidai mete kina ki mu kuduba ka Mamanuga God nene bani kamadumpu idiwu ko kau tadeyei kabukabuwa ragidai ki mu ka badidi pokere inako eba kwaetagamu?"
19 Iyapana ki inako tagubu ko Iyesu denai waigugu were tadebu, wagubu ke; "Anika waunai kupei ki kawareya ka apunu ewai ade ridi ewai bani eba kupomoto ko pa idiwono bo? Ae, pa mena. Bananatamini kupe ki kawareya baitagisi ki ka mu eba nuwaboya nene idiwono ko anika waunai ki mete kupetogomono idiwono.
20 Ko mara baiyagisi da iyapana ubumoto anika waunai apunai ki yadini dokodoko kayatagisi. Mara ki makeya ka e kowai-yoma nuwaboyatagisi bani kamadini."
21 Iyapana nota oragai ade nota waunai ki eba dibipamana ki nana ka Iyesu waigugu were ade tadebu, wagubu ke; "Gwedegwede oragai mo tegereyagisi ki ka wi dabuwa tenai oragai mo wadumuri ki naureya tamuri popopumuri. Ko wi dabuwa tenai waunai mo wadumuri tamuri popopumuri ki ka dabuwa tenai waunai ki ewa kaporopoto manako gwedegwede oragai ki wi popomupu wateya purupuruyagisi.
22 Ade keyakeyai mosi ka yau kena; Awana 'waeni' waunai ki wi awana kororai papa kwakwarai waunai pokaiya yamanamupu ki rabineya gwepumuri. Awana kororai ki ka nenanenaitau ki pokere awana 'waeni' ebo totoripoto kawayayagisi ki ka kororai ki mete kawayayagisi. Ko wi awana 'waeni' waunai ki awana kororai oragai kakokakowena rabineya gwepumuri ki ka awana 'waeni' waunai ki totoripoto kawayayagisi ko awana kororai ki ka kakokakoi ki pokere wateya mena tondono da baurayagisi manako awana 'waeni' ki mete baiyagisi kayayagisi." Iyesu waigugu inako wagubu.

Aiyata pa idiwana marai
(Mateyu 12:1-8; Ruki 6:1-5)

23 Aiyata marai ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina tawana mo kayatagubu manako yawatau kokora mo kawareya bautagubu. Bautagubu ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai gwaba maba mosi ki madai kupemei kena ki asusu toporu-pamawa tepamawa kaiwa.
24 Parisi ragidai mu emitampu ka mu bautagubu Iyesu simupu, tagubu ke; "Kau kowa-kowagiyoma buri emitami. Nu aiyata-nuga marai mu inako kwaetagamu ki ka mu nu goranuga ki giripiyamu."
25 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Takari kawaya oragai apunai Dewida badidi kwaewena ki bususui mu oka tampu ki wi iyaba-mupu kataigubu bo pa mena? E kowakowaiyoma mete kina wetei metapu,
26 manako e Mamanuga God e Tawai rabineya yapu bani buredi ki iyapana Mamanuga God nene puyo ika nakamupu ki dai e tepupu kubabu. Mara ki makeya ka apunu Abayata Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga tondawa. Oragai apunai Mosisi nu goranuga tapu da

bani ki kena ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu mena
ku-pomoto ko apunu Dewida e ka bani ki dai tepupu kubabu ade dai e
kowakowai-yoma mete tagebu kupamupu."
27 Iyesu inako wagubu manako siyareya ka e mu ade tadebu, wagubu ke;
"Mamanuga God e ubupu aiyata marai ki iyapana kuduba nu baginuga nene
tapu ko eba nu aiyata marai ki si tepapamana ki nana nakanibu.
28 Kunumau Kawapu Apunai e ka aiyata marai ki debai. E ka kawaya esida
ko aiyata marai ki ka e kobaiya."

3

Iyesu apunu mosi e idai kiyokiyowena ki iyapupu
(Mateyu 12:9-14; Ruki 6:6-11)

1 Ki eweya ka Iyesu wirawena guriguri tawai ki ade kayawena manako
tawa ki rabineya ka e apunu mosi e idai daikere kiyokiyowena bisi kayawena
ika tondawa empupu.
2 Ko mara ki ka aiyata marai ki pokere iyapana dai Iyesu naigida mena
empamana da e gwede mo paerepana manako mu ki pokaiya e siyamana
wirawira ki nana ika bautagubu. E apunu idai kiyokiyoi ki aiyata marai ki
iyapoto bo pa mena? Mu inako nota-pamawa.
3 Ko Iyesu apunu ki sibu, wagubu ke; "Kau yabi yewe iyapana yabaramugu
uburi."
4 E inako wagubu, manako wirawena iyapana ika idiwa ki tadebu, wagubu
ke; "Aiyata marai ki ka nu bagi kwaigomu bo berokoi kwaigomu? Ade nu
iyapana iyatamomu bo giritamomu? Nu goranuga ki nene badidi wagau?"
Ko iyapana ki denai mo eba tagubu.
5 Iyesu mu emitapu manako e rabinai berokowena. Ko e mu nuwaboyam-
aga mete wainapupu mibai ka mu tagamawa mama ade mu rabina-maga
ka ragiragi kawaya. Ko e idai kiyokiyoi apunai ki empupu manako sibu,
wagubu ke; "Kau idagi roronapi." E idai roronapupu makeya ka e idai ki
garugaru mena supasupawena.
6 Parisi ragidai Iyesu kwaewena ki emupu ka mu garugaru mena tawa
ki kamadumpu bautagubu kayatagubu manako apunu Erodi e kowaiyoma
mete dibimupu Iyesu minimana po ki yanuwei teyamawa.

Iyapana ropani kawaya kaburu ki papateya bautagubu

7 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina kaburu kawaya si
Gariri tagamu ki papateya kayatagubu, manako iyapana ropani kawaya mu
ewakumatampu. Iyapana ki mu ka tawana Gariri yo tawana Diyudiya ki
ragidai.
8 Mu dai ka tawana Idumeya yo natere kawaya Diyerusaremu were bau-
tagubu ade mu dai ka awana Diyoudani papasi buridere ade natere Saidoni
yo Taya ki deneya bautagubu. Mu kuduba ka Iyesu e badidi kwaewena
ki sisiyai wainamupu ki pokere mu karako e empamana ki nana ika bau-
tagubu.
9 Iyapana ropani kawaya inako bautagubu tawana kuduba posiwena ki
pokere Iyesu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke;
"Waka mo wadumuri da nau waka rabineya tondoni mibai ka iyapana yau
kuduba nau tatarasiniyamu kapisinimana kwaetagamu."
10 Iyesu sigira ragidai ropani kawaya iyatapu ki pokere sigira ragidai ade
dai bautagubu mu kowamuguma tataratamawa mibai ka mu nuwamugu ka
garugaru mena Iyesu bameya bautagamana da e mu iyatamana ki nana.

11 Iyapana rabina-mugu keyai berokoi idiwa ki mu mete ika bautagubu
manako mu Iyesu emupu ki ka mu e yabareya gwaigwiritagubu bonana-
maga ragiragi kawaya e simupu, tagubu ke; “Kau ka Mamanuga God e
Gubagai.”
12 Ko Iyesu keyai berokoi ki tatamatapu ragiragi kawaya tadebu, wagubu
ke; “Nau ka nima ki sisiyai wi iyapana eba tadeyoi.”

Iyesu e tonotapu ragidai winetapu
(Mateyu 10:1-4; Ruki 6:12-16)

13 Iyesu kwaunai mo yapu posiwena manako e ebo nuwaiya iyapanai ki
mu nene wagubu e bameya bautagubu,
14 manako apunu ida esida kewowena kerapu apeya (12) winetapu tadebu,
wagubu ke; “Wi ka nau tononiyana ragidai. Nau yonani nidiyani ki wi
wainapiyoi mete iwomu manako nau kasiyara negeyani were ewa ka wi
kaiwagi nau yonani ki dimaiwogoi iwoi,
15 ade keyai berokoi iyapana dai mu rabinamugu idiwu ki wi mete si-
wakeketamiyoi.”
16 Iyesu e winetapu ragidai ida esida kewowena kerapu apeya mu simaga
ka yau kena; Saimoni si daikere Pita sibu;
17 apunu Tabadi e gubagaiyoma Diyemesi yo Diyoni simaga waunai
Bowanagesi tadebu (Simaga Bowanagesi ki mibai ka gaiya).
18 Ade iyapana dai simaga ka; Enduru yo Piripo yo Batoromaiya yo Mateyu
yo Tomasi, ade apunu Arapiyasi e gubagai si ka Diyemesi. Ade dai ka apunu
Tadeyasi yo apunu Saimoni mosi. Apunu Saimoni e ka iyapana wairamaga
gwandagi wagau ki apunai.
19 Ko siyarai ka apunu Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto. E ka Iyesu e
yogoi ewa wagubu ki apunai.

Berokoi Apunai Seitani si daikere ka Besaboro
(Mateyu 12:22-32; Ruki 11:14-23; 12:10)

20 Ki eweya ka Iyesu ade wirawena e tondawa tawaiya kayawena ko
iyapana ropani kawaya e ewakumamupu mete kayatagubu. E tadeyau
kabukabuwa ragidai mete kina bani kupetagamana kwaetagamawa ko mu
kupetagamana yawatai mo pa mena mibai ka iyapana ropani kawaya ika
bautagubu mu kwagaratampu idiwa.
21 Iyesu inai ade e eya yowaiyoma sisya ki wainamupu ka mu kimpu
ubumpu e bananapamana tawamugu tamana ki nana, mibai ka mu
wainamupu da e yabarai babawena.
22 Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai natere Diyerusaremu were
bautagubu ki Iyesu badidi kwaewena emupu ki ka mu e wereyakauramupu,
tagubu ke; “Keyai berokoi mu kawai-maga Besaboro e rabineya tawawena
tondau kasiyara kweyau manako kasiyara ki pokaiya ka e keyai berokoi
kuduba siwakeketamiyau.”
23 Mu inako tagubu ko Iyesu mu nene wagubu e bameya bautagubu
manako e waigugu were mu tadebu, wagubu ke; “Berokoi Apunai Seitani e
ka badidi maba uburoto ade e eya siwakekeyagisi? Ki pa mena.
24 Tawana mosi ki ragidai nuwarara tagarara kande kasiwaratogomono
idiwono ki ka mu purupurutagisi mu mubo mubo kayatagisi manako mu
tawanamaga ki gumoroyagisi gwaba umoroto.
25 Ade iyapana tawa eyaka mena rabineya ewa nauwa idiwono ki ka mu
iyamaga giriyagisi mu mubo mubo kayatagisi.
26 Ki maba, Berokoi Apunai Seitani e ebo kowaiyoma mete purupomoto
kande kasiwaratagisi ki ka e kasiyarai garugaru mena kewoyagisi.

27 Iyapana nima nuwaiya ka apunu kasiyarai mosi e tawai baupana e
gwedegwedei kuwawagana wainapiyau ki ka e yabiri kasiyara apunai ki
yadini e idai kerarai umoroto doko-doko taroto manako ewa tawa ki yaroto
apunu ki e gwedegwedei kuwayagisi."
28 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; "Nau suwagani wainapumuri;
Iyapana berokoi badidi kwaetagubu bo tagubu ki kuduba ka Mamanuga God
empoto deni mena surupoto nota-gogapoto.
29 Ko iyapana nima Mama-nuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki
siyoto siyasiya ki e paerei ka Mamanuga God eba empoto surupoto ko e bigi
ki maramara tondono kaniyono."
30 Iyesu yona ki wagubu mibai ka iyapana dai e simupu, tagubu ke; 'Keyai
berokoi mosi e rabineya tawawena tondau.'

Iyesu inai ade e eya yowaiyoma
(Mateyu 12:46-50; Ruki 8:19-21)

31 Ki makeya ka Iyesu inai ade e eya yowaiyoma mete kina ika bautagubu.
Mu tawa ki rabineya eba yamupu ko ika tawa ureya ubumawa Iyesu mu
bama-mugu kawarana ki nana ki yonai mena tawa rabineya tonomupu.
32 Iyapana ropani kawaya Iyesu kwagaramupu ika idiwa yona ki
wainamupu ka mu Iyesu simupu, tagubu ke; "Kau inagi ade kau kiya
yowagiyoma mete kina bautagubu kau nene tagamu."
33 Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Nau inai ka nima? Nau yowani-
yoma ka gwedewau?"
34 E inako wagubu manako wirawena iyapana ika kwagaramupu idiwa ki
kuduba emitapu, tadebu, wagubu ke; "Nau kwagara-siniyamu mete idiwei
ragidai wi kuduba ka nau yowaniyoma ade nau inaniyoma.
35 Iyapana gwedewau nau Mamai God e badidi wagau ki wainapiyamu
makeya makeya kwaetagamu ragidai ki mu ka mibai nau yowaniyoma, nau
egapuni-yoma, ade nau inaniyoma."

4

Momai upu ki keyakeyai
(Mateyu 13:1-9; Ruki 8:4-8)

1 Mara mosi ka Iyesu kaburu Gariri papateya iyapana ade tadeyawa
kabukabuwa tondawa. Iyapana ropani kawaya eba bigabigai bautagubu e
yonai wainapamana ki nana e kwagara-mupu idiwa ki pokere Iyesu waka
mosi ika kaburu papateya uburawa ki kawareya yapu tondawa ko iyapana
kuduba ka kaburu ki papateya wairau idiwa.
2 E yona marai kawai kuduba waigugu were tadeyawa manako paunau ka
e inako wagubu ke;
3 "Nau yona yau suwagani wainapu-muri; Apunu mosi e momai dai urana
ki nana kayawena.
4 E momai ki urawa umawa da momai dai kerapu dabireya gwegwetagubu
manako midiwari garugaru mena bautagubu momai ki kupampu gawarara.
5 Momai dai ka e yaroyaro kawareya upu manako momai ki garugaru
mena ugwadubu susukwana. Ko waira ki ka eba kawaya,
6 ki pokere madega ubupu urabu ki ka momai ki garugaru mena
suratagubu mibai ka witai waira rabineya eba supu.
7 Ade momai dai ka gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu wenatagubu
ko gwaba ubupu niniuraurapupu ki pokere wenatagubu ko mibai eba kipu.
8 Ko momai dai ka e waira bageya upu manako ugwede susukwanapupu
wenatagubu kawakawayatagubu mibai kipu. Dai ka mibai apunai eyaka

mena ida esida mena (30) kipu, dai ka mibai apunai apeya eyaka (60) kipu,
ade dai ka mibai apunai ida daikere mena (100) inako kipu.
9 Wi wenaguga mete kina ki ka wi nau yonani yau suwagubuwani ki mibai
naigida mena wainapumuri." Iyesu inako wagubu.

Iyesu badidi pokere iyapana waigugu were tadeyawa?
(Mateyu 13:10-17; Ruki 8:9-10)

10 Ki eweya Iyesu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai ida esida kewowena
kerapu apeya (12) ade e ewakumapa-mawa ragidai mete kina mu muga
mena e mete ika idiwa ki makeya ka mu e manupupu, tagubu ke; "Kau yona
waigugu were nuwagibi ki mibai ka badidi?"
11 Mu inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Wi Mamanuga God
e gari rabineya idiwana ki yonai wekewekei ki mibai kuduba nau matarau
wi nidiyakani ko iyapana gwedewau gari ki tagaiya idiwu ragidai ki ka nau
waigugu mena pokaiya mu tadeyakani,
12 da mu;
'Yabutamono, yabutamono ko mibai eba empomoto. Wainapomono
wainapomono ko mibai eba waina-pomoto. Mu wainampena ki ka
mu notamaga wirawagubena Mamanuga God bameya manako e mu
bigimaga ki empena surupena mu tagamugu kwenupena.' "

Iyesu waigugu wagubu ki mibai matarapupu
(Mateyu 13:18-23; Ruki 8:11-15)

13 Iyesu inako wagubu, manako manutapu, wagubu ke; "Nau momai upu
ki waigugui suwagubuwani ki ka eba waigugu wekewekei. Wi waigugu ki
mibai eba wainamupu ki ka wi badidi maba waigugu were ewa suwagani ki
mibai wainapumuri?
14 Waigugu suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Momai urau apunai ki e
ka Mamanuga God e yonai wagau apunai.
15 Mara mosi ka momai upu ki kerapu dabireya gwegwetagubu ko ki mibai
ka yau kena; Iyapana dai Mamanuga God e yonai wainapomoto ko Berokoi
Apunai Seitani garugaru mena baiyagisi yona waina-mupu ki surupoto.
16 Momai yaroyaro kawareya gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iya-
pana dai Mamanuga God e yonai wainapomoto mamamatagisi,
17 ko yona ki mibai mu rabinamugu eba supu tawawena ki pokere mu
yona ki pokaiya berokoi mosi bananapomoto bo iyapana dai baitagisi mu
giritamini pasutamini ki ka mu Mamanuga God e yonai ki garugaru mena
notagoga-pomoto.
18 Ade momai gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu ki mibai ka yau
kena; Iyapana dai Mamanuga God e yonai wainapomoto,
19 ko mu mubo mubo iyamaga nene mena notapomono ade waira yau
purapurai empomono yabumaga midiyayogono. Mu notamaga ka ki mena
kawareya ukworono manako nota ki uburoto Mamanuga God e yonai badidi
wainamupu ki utapoto da mu mibimaga mo eba kiroto.
20 Ko iyapana dai ka e momai waira bageya upu ki maba. Mu ka Ma-
manuga God e yonai wainapomoto sumapomoto manako mu mibimaga
mete kiroto. Dai ka mu mibimaga apunai eyaka mena ade ida esida mena
(30) kiroto, dai ka mu mibimaga apunai apeya eyaka (60) kiroto, ade dai ka
mu mibimaga apunai ida daikere mena (100) kiroto."

Duna eba wekepamana ki waigugui
(Ruki 8:16-18)

21 Iyesu inako wagubu ade tadebu, wagubu ke; “Apunu mosi duna beupoto
ki ka e duna ki bani taroto? E digumau taroto bo kurari umuneya wekepoto
bo? Ae, e duna ki matarau taroto da tanai tawa rabineya miniyoto siwa.
22 Ki maba, wi weki gwaiya badidi kwaiwagamu ki ka ewa marai mosi
matarayagisi. Ade wi gwede mosi utapiyamu ki utai ka ewa marai mosi
wakayagisi matarayagisi.
23 Ki pokere wi wenaguga mete kina ki ka wi nau yonani suwagubuwani
yau ki mibai naigida mena wainapumuri wetawetara.
24 Wi yona badidi maba wainapu-muri ki wi naigida mena notapumuri
wainapumuri. Wi kawareya kawareya inako wainapiyoi yamoi ki ka wi
mibai wainapumuri ade mibai ki kawareya mete wainapumuri.
25 Iyapana nima Mamanuga God e yonai mibai waina-pupu wadubu doko
ki ka e yona waunai mosi ade wainapoto yadini. Ko iyapana nima yona ki
eba wainapupu wadubu doko ki ka e ewa mo eba yadini ade marai munta
wainapupu ki mete gogayagisi.”

Momai mosi wenawagau kawayawagau ki waigugui

26 Iyesu inako wagubu ade tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e gari
rabineya idiwana kaiwana ki waigugui mosi ka yau kena; Iyapana mosi
momai dai uroto kamadini,
27 manako e tawaiya kayayagisi ukworono ade kirono uburono inako
kwaeyogono umono. Ko momai upu ki badidi maba waira rabineya ugwede
susukwanatapu positagubu ki ka eba apunu ki e kwae-wena.
28 Ki ka waira ebo kwaewena manako momai ki ugwede susukwanatapu
matarau positagubu kawakawayatagubu kwarai wenapupu supupu man-
ako ewa mibai kipu.
29 Mibai kipu ki raiyagisi ki ka raupomu marai wana bauwena ki pokere
apunu ki e kerebai yadini baiyagisi mibai ki meme kaikirapoto raupomuyag-
isi.”

Damaya madai ki waigugui
(Mateyu 13:31-32, 34; Ruki 13:18-19)

30 Iyesu inako wagubu ade tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e kasi-
yarai pokaiya e gari rabineya idiwana ki ka badidi maba? Ki keyakeyai nu
gwede naureya iwagamu?
31 Ki ka ripa damaya madai ki maba. Ripa dai ki mu madi-maga ka
kawakawaya ko damaya madai rabineya ka momai rasirasi. Momai marai
munta eyaka mena inako ki kauyagisi wairau suroto wenayagisi,
32 ki ka ripa kawaya mo wenayagisi ragai isiyapoto manako midiwari
baitagisi ragai ki kawareya tawatagisi.”
33 Iyesu waigugu were iyapana inako tadeyawa kabukabuwa tondawa.
Mu e waigugu wagubu ki mibai wainamupu ki ka e waigugu waunai mosi
kawareya ade tadebu. Ko mu eba wainamupu ki ka e yona waunai mosi mu
eba tadebu.
34 E waigugu mena pokaiya wagawa umawa ko yona matarau mo iyapana
eba tadeyawa. Ko e eya tadeyau kabukabuwa ragidai mete muga mena ewa-
puru idiwa ki ka e waigugu were wagawa ki mibai kuduba mu bamamugu
matarapiyawa.

Nusuru kawaya mo bauwena manako Iyesu wagubu umuneya puruwena
(Mateyu 8:23-27; Ruki 8:22-25)

35 Mara ki kemoreya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu,
wagubu ke; “Kebomoi da nu waka kawareya kaburu papasi daikere
kaigamu.”

36 E yona ki wagawa ka e eya waka rabineya tondawa ki pokere e tadeyau
kabukabuwa ragidai kimpu ubumpu iyapana ropani kawaya ika idiwa ki
kamaditampu e eweya waka kawareya positagubu manako mu ewapuru
mena kayatagubu. Ko waka dai mete kayatagubu.
37 Mu kayatagubu kaiwa da nusuru kawaya mo bauwena towawa
wirawena yabadubu waka rabineya posiwena manako waka waunitau
kaburu surana kwaewagawa.
38 Ko Iyesu waka nikareya kunuwana tapu ukwarawa, ki pokere e tadeyau
kabukabuwa ragidai kaimpu e wadumpu yabuyabu simupu, tagubu ke;
"Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nu popoigamana kwaigemei ko kau nu nene
wainapiyei bo pa mena?"
39 Mu inako tagubu manako Iyesu yabuwena kipu ubupu e bonanai
ragiragi kawaya nusuru yo towawa ki tadebu, wagubu ke; "Purupuruiwagi!
Bigabigaiwagi!" E yona ki wagawa makeya ka nusuru puruwena, towawa
bigawena, manako kaburu kwarisiwena daumoro ukwapu.
40 Ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai emitapu tadebu, wagubu ke;
"Wi gwede nana kudu kwaiwagamu? Wi nau sumasinimpena ki ka wi kudu
eba wainampena ko wi nau eba suma-siniyamu ki pokere wi kudu mete
wainapiyamu."
41 Mu notamaga kowena kudu ebotau wainamupu manako mu mubo
mena tagubu ke; "Apunu yau ka nima? Nusuru yo towawa e wagubu
umuneya bigabigatagubu."

5

Keyai berokoi apunu mosi giripupu
(Mateyu 8:28-34; Ruki 8:26-39)

1 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina waka kawareya kay-
atagubu kaiwa da papasi daikere Gerasini ragidai mu tawanamugu bau-
tagubu.
2 Bautagubu ka Iyesu waka kamadubu kanibu wairau supu manako apunu
mosi iyapana popotagubu ononotampu ki rakimaga kawareya tondawa
ki Iyesu empupu e diriwai yabadubu. Keyai berokoi apunu ki rabineya
tondawa ki pokere e yabarai babawena,
3 raki ki kawareya ukwarawa. Iyapana e wadamana kwarisi ki kwaetaga-
mawa ko e kasiyarai ka kawaya daganani ki pokere e iyapana weutamiyawa
isiyatamiyawa.
4 Mu maramara e idai kerarai taburuba ragiragi kawaya pokaiya uma-
mawa dokodoko ko e kwikwi gengemupiyawa manako taburuba ki purupu-
rutagamawa ki pokere iyapana karako e kamadumpu e ebo mena umawa
wadawa.
5 E kemora nawaru kweyau umawa raki kawareya tondawa kwewagawa
bowa were e eya midi minimini sipasipara-piyawa mibai darai umawa
wadawa.
6 Apunu ki yabu tapu Iyesu buri empupu ka e diriwai garupupu Iyesu
yabareya bauwena manako e paraupana ki nana kwarisiwena e ramatai
kawareya ubupu.
7-8 Ko Iyesu apunu ki empupu manako keyai berokoi e rabineya tondawa
ki mete empupu manako e keyai berokoi ki siwakeke-pupu sibu, wagubu ke;
"Kau apunu yau rabineya tondei ki karako kamadi baunuwagi kayanuwagi."
E inako wagubu siwakekepupu ko keyai berokoi ki denai bonanai ragiragi
kawaya Iyesu sibu, wagubu ke; "Iyesu, Kawainuga God kunumau tondau e
Gubagai ka kau. Kau gwede berapana ki nana nau bamaneya baunugibi?

Kawainuga God e yabuiya ka nau suwagakani yau kena; Nau eba girisini
kwaenda makari nau bamaneya baiyagisi."
9 Keyai berokoi ki inako wagubu, ko Iyesu e manupupu, wagubu ke; "Kau
sigi ka badidi?"
"Nu keyai berokoi ropani kawaya yewe dibimipi idiwei, ki pokere nau sini
ka Damu Kawaya."
10 Keyai berokoi ki inako wagubu manako kawareya kawareya
nuwasiyasiya nene Iyesu siyawa, wagawa ke; "Waira kudubeya eba
tononiyo ko waira orageya yewe idiwomu."
11 Karako ka kweya madani daikere papa boyo ropani kawaya buri sipura-
tagamu iwu,
12 ki pokere keyai berokoi papa boyo ki emitampu ka mu Iyesu genepa-
mawa kawareya kawareya siyamawa, tagamawa ke; "Kau nuwagi, manako
nu kaigamu bo buri rabina-mugu teteigamu idiwomu."
13 "Ki baganai, kaiwagi." Iyesu inako wagubu, manako keyai berokoi
apunu ki kamadumpu matarau bautagubu kayatagubu bo ki rabina-
mugu tete-tagubu. Ki makeya ka bo ropani kawaya eba iyabapamana
makai kuduba 2000 kwaitana mu yabaramaga babawena kweya ki erida
mena garugarumupu kaburu sikisikimupu manako nonamaga kubabu
popotagubu gawarara.
14 Baikamu ragidai ika idiwa gwede wenawena ki emupu ka mu
wakapa-tagubu kayatagubu tawa tawa iyapana tademupu manako iyapana
waratampu kayatagubu Iyesu bameya mu mubo yabumugere empamana ki
nana bau-tagubu.
15 Bautagubu ka mu apunu ki naiya keyai berokoi ropani kawaya e ra-
bineya idiwa ki ika monagawena bagi kawaya tondawa emupu. Empamawa
ka mu notamaga kowena kudu mete wainamupu.
16 Ko bo baikamu-tagamawa ragidai ubumpu apunu ki sisiyai ade bo
popotagubu ki sisiyai mete kina iyapana tademawa,
17 ki pokere tawana ki ragidai Iyesu kawareya kawareya baiyonopamawa
da e mu tawanamaga ki kamadana kayawagana ki nana.
18 Iyesu waka kawareya ade kayawagana kwaewagawa ka wadubu bagi
apunai ki e ewakumapupu mete kayatagamana ki nana ika bauwena.
19 Ko Iyesu apunu ki munapupu, sibu, wagubu ke; "Kau kowagiyoma mu
bamamugu kayanuwagi. Mamanuga God e notai kawaya daganani kau nene
wainapupu. E kau nene bagi kawaya badidi kwaewena ki sisiyai kuduba kau
iyapana tawageya idiwu ki tadeyowa da mu mete wainapomoto."
20 Iyesu inako wagubu manako apunu ki kayawena tawana Dekaporisi
rabineya Iyesu e bameya badidi kwaewena ki sisiyai iyapana tadeyawa
umawa. Iyapana kuduba yona ki wainamupu ka mu notamaga kowena.

Munu ridai popai ade ridi sigisigirai
(Mateyu 9:18-26; Ruki 8:40-56)

21 Iyesu ade wirawena waka kawareya kayawena kaburu papasi daikere
bauwena manako iyapana ropani kawaya bautagubu e ika banana-mupu
kwagaramupu idiwa.
22 Iyesu ika kaburu papateya uburawa ka guriguri tawai ki kwayubapiyau
apunai mosi si ka Yairusi bauwena Iyesu empupu manako garugaru mena
e diriwai yabadubu e yabareya kwarisiwena ramatai kawareya ubupu
manako nuwasiyasiya nene Iyesu gigipiyawa, wagawa ke;

23 “Nau peteni marai sigirawena powagana kwaewagau ki pokere kau
yabodowa nau tawaneya mete kaigamu kau idagi e kawareya tari da e
iyayagisi ade umono.”
24 Apunu ki Iyesu inako gigipiyawa da bananapupu ko iyapana ropani
kawaya Iyesu paupunampu mete kayatagubu.
25 Iyapana ropani kawaya ki mu paunamugu ka ridi mosi ika kaniyawa.
Kwamura ida esida kewowena kerapu apeya (12) ki rabineya ka e sigira
mena tondawa. E kobaiya ka dara maramara bauwagawa.
26 Sigira ki kataimugu ragidai e iyapamana ki nana kawareya kawareya
muramura kweyamawa ko e sigirai ki eba kewowena ko e maramara makari
wainapiyawa tondawa. Mu e iyapamana ki denai ka e bowai madai tagebu
gawarara ko e eba iyawena ko e sigirai ki kawayawagawa yarawa.
27 Ridi ki Iyesu sisiyai wainapupu ki pokere e empana ki nana karako
iyapana paunamugu e tagere bauwena.
28 E kaniyawa da e notai wagubu ke; “Nau karako kaniyani e aukwarai
mena geyapani ki nau bani iyasugani.”
29 E notai inako wagubu manako kanibu Iyesu bameya bauwena e auk-
warai ki giyansu mena geyapupu. E aukwarai geyapiyawa makeya ka e ra-
bineya e ebo mena wainapupu da e kobaiya dara bauwagawa ki kewowena
ade e sigirai ki mete garugaru mena kewowena.
30 Ki makeya ka Iyesu e nuwaiya mena wainapupu da e kasiyarai mo
bauwena kayawena ki pokere e iyapana paunamugu wirawirawagawa yabu
tarawa, wagawa ke; “Nau aukwarani ka nima geyapupu?”
31 E inako wagubu ko e tadeyau kabukabuwa ragidai denai e simupu,
tagubu ke; “Empiyei, karako iyapana ropani kawaya bautagubu kau
paupunanimpu ki geyaniyamu, ko kau nima geyanibu were nuwegei?”
32 Mu inako tagubu ko Iyesu nima geyapupu ki e nene yabu tarawa
tondawa,
33 ki pokere ridi ki e ebo mena wainapupu da e sigirai kewowena ki kudu
mibi didigurai bauwena Iyesu yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya
ubupu manako e geyapupu sisiyai ki kuduba wagubu matara.
34 Ko Iyesu ridi ki empupu denai sibu, wagubu ke; “Peteni, kau sumasinibi
ki pokere kau karako iyanugibi. Kau sigiragi wana kewowena ki pokere kau
rabinagi kwarisiyagisi nuwabagi rabineya mibi mamamai kayanuwagi.”
35 Iyesu inako wagawa makeya ka iyapana dai apunu Yairusi bibi bau-
tagubu simpu, tagubu ke; “Kau petegi powena. Nu Nidiyau Kabukabuwa
Apunai ki ororeya mena bauwagubena ki ka baganai ko kau petegi karako
wana powena ki pokere apunu ki siyo da e wirayagisi kayayagisi.”
36 Mu inako tagubu ko Iyesu e wenagui mena yona ki wainapupu ka-
madubu manako wirawena apunu Yairusi sibu, wagubu ke; “Kau notagi eba
koyogono ko nau mena sumasiniyowa.”
37 E inako wagubu iyapana kuduba munatapu manako apunu Yairusi ade
e eya tadeyau kabukabuwa ragidai Pita yo Diyemesi ade Diyemesi yowai
Diyoni mete kina ki mu mena mete kayatagamana ki nana wagubu manako
waratapu apunu Yairusi tawaiya kayatagubu.
38 Mu apunu Yairusi tawaiya bau-tagubu ka Iyesu iyapana ika yadi
wadamawa nuwamaga notamaga giri kandiwagawa ki emitapu,
39 manako e kanibu tawa rabineya yapu iyapana ki tadebu, wagubu ke:
“Wi gwede apenai meyamu? Munu ridai ki eba powena ko e pa ukwarau.”
40 E inako wagubu ko mu e gwaigwitapamawa ki pokere e iyapana ki
baiyonotapu bautagubu matarau kayatagubu. E eya ade munu ridai ki inai

mamai ade e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya eyaka mete kina ki mu
mena tawa rabineya munu ki bameya idiwa.
41 Iyesu kanibu munu popai ki bameya bauwena e idaiya wadubu manako
sibu, wagubu ke; “Tarita kumi!” (Yona ki mibai ka; ‘Munu ridai, nau nidiyani
wainapi; Kau kiri uburi!’)
42-43 Iyesu inako wagawa makeya ka munu ridai ki garugaru mena
iyawena kipu ubupu kanibu yabadubu. Tawa rabineya idiwa ragidai
matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kodabamaga kamupu didig-
uramaga mete wagubu. Ko Iyesu mu umunumaga umapu tadebu, wagubu
ke; “Iyapana eba tademuri. Wi petega wana iyawena ki pokere karako bani
dai kwemuri kupoto.” Ko munu ridai iyawena ki e kwamurai ka ida esida
kewowena kerapu apeya (12).

6

Natere Nasareta ragidai Iyesu tagararamupu
(Mateyu 13:53-58; Ruki 4:16-30)

1 Iyesu tawana ki kamadubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai mete
kina e ebo tawaneya ade kayatagubu.
2 Aiyata marai ki makeya ka e guriguri tawai rabineya Mamanuga God
e yonai iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa. Iyapana ropani kawaya
e yona wagawa ki wainapamawa ka mu notamaga kowena, tagamawa ke;
“Apunu yau ka yona kawaya kawaya yau bani wainapupu bauwena wagau?
Nota yau ka nima kwebu? E matakirai ebo ebo mete kwaewagau ki kerarai
ka badidi?
3 E ka ridi Meri e gubagai ki gwedegwede marai kawai ripa pokaiya
yamanawagau ki apunai. E yowaiyoma ka Diyemesi yo Diyose yo Diyudiyasi
yo Saimoni, ade e egapuiyoma ka nu mete yewe idiwei.” Iyapana inako
tagubu manako Iyesu simpu siyasiya tagarara-mupu.
4 Ko Iyesu iyapana tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e bonanai
wainapiyau wagau apunai tawana tawana umono da iyapana e wiwira-
pomono e diriwai kwaetogomono. Ko e wirayogono e ebo tawaiya baiyo-
gono ki ka e eya iyapanaiyoma e eba wiwira-pomono ade e diriwai mete eba
kwaetogomono.”
5 Mu Iyesu eba sumamupu ki pokere e natere ki rabineya matakira kawaya
mo eba kwaewena. E idai sigira ragidai dai mena mu kawarimugu nakapupu
manako mu iyatagubu.
6 Tawana ki ragidai e eba sumamupu ki pokere e notai babawena
nuwaboyawena.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tonotapu kayatagubu
(Mateyu 10:5-15; Ruki 9:1-6)

7 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya
(12) mu nene wagubu bautagubu manako kasiyara tagebu da mu tawana
tawana kayatagamana keyai berokoi siwakeketamana ki nana. E tadebu,
wagubu ke; “Wi apeya tawana anu kaiwagi ade wi apeya tawana anu
kaiwagi.” E inako tadbu tonotapu,
8 ade wagubu ke; “Wi kaiwagi ki ka wi yawata gwedegwedei mete eba tepu-
muri. Igwa, masura, bowa madai ki kuduba wi kamaditamuri,
9 ko wi kerapuga tatamai ade wi midiga tatamai eyaka eyaka ki mena
umamuri wi gunaga mena tepumuri kaiwagi.

10 Wi kaiwagi iwoi da natere mo baiwagi manako iyapana mo wi nene
kwaewagau ki ka wi e bameya ukwapu-muri ko wi tawa yabayababa mo eba
ukwapumuri.
11 Ko wi natere mo baiwagi da iyapana wi nene eba kwaetogomono ade
wi yonaga eba wainapomono ki ka wi waigugu mena inako kwaiwagi; Wi
kerapuga dogiyai mu tawamaga mena pasipumuri manako kamaditamuri
kaiwagi. Mu waigugu ki empomoto ki ka mu notamaga yagisi ke; 'Akae,
nu beranuga ka eba bagi ki pokere mu waigugu mena nu bamanugu kwae-
tagubu yau kena." '
12 Iyesu inako tadebu tonotapu manako mu kayatagubu tawana tawana
bautagamawa dimatagamawa iwa, tagamawa ke; "Wi beraga berokoi ka-
madumuri ade wi notaga wirayagisi Mamanuga God bameya."
13 Mu inako tagamawa manako keyai berokoi ropani kawaya mete si-
wakeketamawa bau-tagamawa kayatagamawa. Ade mu sigira ragidai
ropani kawaya mete iyatamawa awana dobiri monamonai maba ki pokaiya
mu kwakwarepumaga pasipamawa.

Erodi apunu Diyoni e gobai mebu puru
(Mateyu 14:1-12; Ruki 9:7-9)

14-16 (-)
17-19 Apunu kawai Erodi e ka e yowai Piripo e wainai si ka Erodiyasi
kuwawena uwapu ki pokere iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e
kawareya kawareya sisibapiyawa, wagawa ke; "Kau nadawagi gwede nana
kuwanugibi? Kau ki kwaenugibi ki kau gora raurupipi bera berokoi
kwaenugibi." Apunu Diyoni inako wagubu ki pokere ridi Erodiyasi
gagayawena e deni mena miniyana po wainapupu. Ko apunu Erodi e
tatamapupu piyara ragidai tadebu da mu apunu Diyoni e idai kerarai
umamana pa diburapamana ki nana wagubu.
20 Apunu Erodi wainapupu da apunu Diyoni e ka tanai supasupai bagi
kawaya ki apunai ade e kudeya mete wainapupu ki pokere e tatamai inako
wagubu. Apunu Diyoni badidi yonawagawa ki ka apunu Erodi nuwaiya
yona ki wainapana waina-piyawa ko e yonai ki wainapiyawa ki ka e notai
mete babawagawa.
21 Ki eweya mara mosi ka ridi Erodiyasi apunu Diyoni bameya badidi
kwaewagana notapiyawa ki matara-wena. Apunu Erodi wenawena kupei
ki marai bauwena ka iyapana kawakawai e kobaiya idiwu ragidai yo piyara
ragidai mu kawakawaimuguma yo tawana Gariri ragidai mu kawakawai-
muguma dai mete kina ika Erodi bameya daiyo bautagubu.
22 Mu kupetagamawa idiwa ka ridi Erodiyasi e petei bauwena mu mama-
matagamana ki nana mu yabaramugu taerewagawa kaniyawa yabadawa.
Apunu Erodi e daiyoi bautagubu ragidai mete kina e taerewagawa ki empa-
mawa ki ka mu rabinamaga bagiwena manako apunu Erodi ubupu munu
ridai ki sibu, wagubu ke; "Kau nuwageya gwede ki kau nuwagi manako
gwede ki kuduba ka nau kau negeyani."
23 E inako sibu manako gwaiyabapupu, wagubu ke; "Nau mibai ni-
diyakani; Kau nuwa-geya gwede nene wainapiyei ki kuduba nau kau
negeyani. Nau kasiyarani daikere ki nau mete negeyani."
24 Apunu Erodi inako wagubu ko munu ridai ki e inai bameya kayawena
manako manupupu, wagubu ke; "Inani, nau gwede tegeyana ki nana
siyani?"
"Mu iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e gobai meyamana puru ade
e debai kau negemana ki nene nuwagi."

25 E inai inako wagubu, ki pokere munu ridai ki garugaru mena apunu
Erodi bameya ade kayawena, manako sibu, wagubu ke; “Nau nuwaneya kau
tegeyana ka yau kena; Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e gobai wi
karako memuri puru manako e debai yogo kawareya tamuri tege-muri.”
26 Apunu Erodi yona ki waina-pupu ka e nuwaboyawena ko e ororeya
mena iyapana ropani kawaya ki mu yabumugu munu ridai ki gwaiyaba
kaimatana sibu ki pokere e apunu Diyoni e tatamai ade wagana ki yawatai
pa mena.
27 E piyara apunai mo sibu da e kayawagana apunu Diyoni e gobai meyana
puru ki nana wagubu manako apunu ki kayawena apunu Diyoni e gobai
mebu puru.
28 E gobai mebu puru kewowena ka e debai ki yogo kawareya tapu manako
wadubu kanibu munu ridai ki kwebu manako e ubupu yogo ki wadubu e inai
kwebu.
29 Ko apunu Diyoni e tadeyau kabukabuwa ragidai e powena sisiyai
wainamupu ka mu bautagubu e kwakwarepui wadu-mupu ononomupu.
(v14) Iyesu badidi kwaewagawa umawa ki sisiyai kawayawena kayawena
manako apunu Erodi sisiya ki mete wainapupu. Iyapana dai Iyesu nene
inako tagubu ke; “Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni powena ki ade
iyawena wirawena bauwena yau kena ki pokere e upi kasiyarai kawaya
kwaewagau.”
(v15) Ko dai tagubu ke; “E ka bani oragai apunai Eraidiya ade wirawena
bauwena.”
Ko ade dai tagubu ke; “E ka Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau
apunai mosi ki naiya idiwa tagamawa ki maba mosi.”
(v16) Mu inako tagamawa ki apunu Erodi mete wainapupu, manako e
wagubu ke; “Ki mibai, e ka apunu Diyoni ade wirawena bauwena yau kena.
Nau suwagubuwani manako mu apunu Diyoni e gobai mempu puru powena
ko e karako ade iyawena wirawena bauwena yau kena.”

Iyesu iyapana 5000 bani mibai tagebu
(Mateyu 14:13-21; Ruki 9:10-17; Diyoni 6:1-14)

30 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ade wiratagubu bautagubu man-
ako mu badidi kwaetagamawa ade iyapana badidi tademawa teyateyama ki
sisiyai kuduba mu makeya makeya Iyesu simupu.
31 Mu kupetagamana kwaetagamawa ko iyapana ropani kawaya mu
bama-mugu bautagamawa ade kayatagamawa bautagamawa ade kayataga-
mawa ki pokere mu bani kupamana babatagubu. Babatagubu ki pokere
Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Iyapana yau
kamaditamamu nu nubo mena tawana mosi iyapana pa mena tawanai ki
kaigamu da wi ika naigida mena aiyataiwagi.”
32 E inako wagubu manako mu waka kawareya positagubu mubo mena
kayatagubu.
33 Iyapana ika idiwa ragidai mu kayatagamawa emitampu ki ka mu kimpu
ubumpu mu kayatagamawa ki deneya kaburu papateya garugarumupu
manako Iyesu duwareya naiya buri bautagubu e nawanai ika idiwa. Tawana
ki ragidai ropani kawaya ika mete bautagubu ewapuru mena dibi-mupu
idiwa.
34 Iyesu waka kawareya kaniyawa da bauwena manako iyapana ropani
kawaya ika bautagubu e nawanai idiwa emitapu ki ka e mu nuwaboyamaga
wainapupu. Mu ka papa sipi kwayuba-tamiyau apunai pa mena ki maba
idiwa. E mu nuwaboyamaga wainapupu ki pokere e ubupu yona marai
kawai mu tadeyawa kabukabuwa tondawa.

35 E inako tadeyawa kabukabuwa tondawa da kemorawagana kwae-
wagawa ka e tadeyau kabukabuwa ragidai bautagubu e simupu, tagubu ke;
"Madega surana kwaewagau ko tawana yau ka tawa pa mena,
36 ki pokere kau iyapana kwagaraniyamu yau karako tonotami da mu
tawanamugu tawana-mugu kayatagisi bani tepomoto teyomoto kupomoto."
37 Mu inako tagubu ko Iyesu mu emitapu manako denai tadebu, wagubu
ke; "Ae, wi inako eba iwagi. Wi wiga baniga ki dai tepumuri tagemuri da mu
kupomoto."
E yona ki wagubu ka mu denai tagubu ke; "Akae, nu gwede tageyamu?
Nu kaigamu bani dai gimarapamu tageyamu kupomoto bo? Mu ka ropani
kawaya ko bani ki denai ka kawaya daganani. Bowa madai kawaya 200 yau
ka maraitau."
38 Mu inako tagubu, ko Iyesu mu manutapu, wagubu ke; "Wi yawata
masurai nu nuga denenugu badibadi temupu? Kaiwagi empumuri." E inako
wagubu, manako mu kaimpu emupu ade bautagubu, tagubu ke; "Nu bani
buredi ka ida daikere mena ade raubiyo apeya ki mena temipi."
39 Mu inako simupu manako Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Ki baganai.
Sumuri iyapana tademuri da mu dewarepa yau kawareya mu mubo mubo
damupomoto idiwoto kayatagisi."
40 E inako wagubu, manako e kowakowaiyoma ki kaya-tagubu iyapana ki
tademupu, dai 100 idimpu, dai 50 idimpu, mu inako kayatagubu iyapana
damutamawa iwa.
41 Ko Iyesu bani buredi ida daikere mena ade raubiyo apeya mete kina ki
tepupu esida yabu tapu e Mamai bameya parauwena manako bani buredi ki
gerepupu e tadeyau kabukabuwa ragidai tagebu manako mu bani ki tempu
iyapana tagempu kayatagubu. E raubiyo apeya ki mete purupupu iyapana
kuduba tagemana ki nana wagubu.
42-44 Ko mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya eba bigabigai apunu
mena kuduba 5000 bani ki kupampu matetagubu. Mu kupetagamawa idiwa
da kamadumpu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai bani pirai kwana-mupu
kode rabineya nunumupu ka kode ida esida kewowena kerapu apeya (12)
positagubu.

Iyesu kerareya kaburu kawareya kaniyawa
(Mateyu 14:22-33; Diyoni 6:15-21)

45 Iyapana bani kupampu kewowena ka Iyesu ubupu e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Wi yabiri waka kawareya kaburu papasi
buridere tawana Betaida kaiwagi ko nau ka iyapana ropani kawaya yau
tonotamani kayatagisi were wi ewagau ika bau-sugani."
46 E inako wagubu kuwenatapu ade wirawena iyapana kuduba ika
dibimupu idiwa ki tonotapu kayatagubu manako ewa kwaunai mosi yapu
e Mamai bameya ika guriguriwagawa tondawa.
47 Kemorawagawa ka waka wana kaburu paunau kaniyawa ko Iyesu e ebo
mena borau tondawa.
48 Nusuru towawa wirawena waka gipiyawa kaniyawa ki pokere e
tadeyau kabu-kabuwa ragidai waka barapamana ka ragiragi kawaya ki e mu
emitapu.
Nawaru dumai waunitau tarana kwaewagawa ka Iyesu kipu ubupu supu
e kerareya kaburu kawareya e tadeyau kabukabuwa ragidai mu ewamugu
kayawena. E kayawena kaniyawa da mu bamamugu bauwena ade wade
ewaiwatamana kwaewagawa,
49-50 ka mu e kerareya kaburu kawareya yabadawa emupu manako kudu
ebotau wainamupu didiguramaga mete wagubu, tagubu ke; "Ki ka guba

diyayai mo bauwena." Mu inako tagamawa kwetagamawa idiwa mibai ka e ika yabadawa ki mu kuduba matarau emupu manako notamaga kowena.

Ko Iyesu garugaru mena tadebu, wagubu ke; "Yau ka nau ki pokere kudu eba kwaiwogoi ko kasiyarai kawaya idiwoi."

51 E inako wagubu kanibu waka kawareya yapu posiwena manako ki makeya ka nusuru bigawena. E tadeyau kabukabuwa ragidai e kwaewena ki emupu ka mu notamaga kowena kodabamaga kamupu,

52 mibai ka mu notamaga ka ragiragi kawaya. Iyesu naiya bani buredi gerepupu iyapana tagebu ko matakira ki mibai ki mu naigida eba wainamupu.

Iyesu tawana Genesare rabineya sigira ragidai iyatamiyawa (Mateyu 14:34-36)

53 Mu waka kawareya ade kaya-tagubu kaiwa da papasi buridere tawana Genesare bautagubu. Mu waka taburubai wadumpu kwimpu,

54 manako waka ika kamadamana kwaetagamawa ka iyapana ika idiwa ki Iyesu kiyabui emupu,

55 manako mu garugaru mena kimpu ubumpu tawa tawa kayatagubu Iyesu bauwena sisiyai iyapana tademawa iwa. Tawana ki ragidai yona ki wainamupu ka mu sigira ragidai mibi gagarai tetampu manako tawa tawa Iyesu bani umawa ki mu e bameya ika bautagamawa.

56 E tawa tawa bau-wagawa ki ka mu sigira ragidai imatau nakatamawa da mu Iyesu midai geyapamana bo pa mena ki ka mu e midi tatamai mena geyapamana da mu ki pokaiya iyatagamana ki nana. Iyapana gwedewau e geyapamawa ki ka mu iyatagamawa.

7

Parisi ragidai mu mubo kaisimaga ki kwaetagamawa (Mateyu 15:1-9)

1-4 Parisi ragidai ade Diyu ragidai dai mete kina mu ripakwarakwaramuguma gora tampu ki mu makeya makeya naigida mena kwaetagamu idiwu. Mu bani kupomoto ki ka mu naiya goramaga badidi wagau ki makeya makeya kwaetagisi mu idamaga siruwapomoto were ewa bani ki kupomoto. Mu bani gimarapomoto ki ka mu naiya bani ki naigida mena siruwapomoto were ewa tawiyatagisi ade kapa yo kurari yo gwedegwede kuduba inako ki mu asusu eba siruwapomoto ko oragai ragidai badidi kwaetagamawa ki maba mu makeya makeya inako kwae-togomono siruwapomono.

Parisi ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina natere Diyerusaremu were bautagubu ki mu kaimpu Iyesu kwagaramupu idiwa manako e tadeyau kabukabuwa ragidai gora pokaiya idamaga eba siruwamupu ko bani pa kupamawa idiwa ki mu emitampu,

5 ki pokere mu Iyesu manu-mupu, tagubu ke; "Nu ripakwarakwaranuguma goranuga oragai kabuwanimpu kebomawa ki kau tadeyei kabukabuwa ragidai badidi pokere raurupiyamu idamaga eba siruwapiyamu were bani tepiyamu kupamu?"

6 Mu inako tagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Ko wi kwaiwagamu ki nene ka oragai apunai Aisaiya takari kawaya uwamau empupu manako e oka mibai inako tapu, wagubu ke;

'Mamanuga God e wagau; Iyapana yau nau sini pa umunumaga pokaiya tagamu wiwirasiniyamu, ko mu nuwamaga notamaga ka uwama kawaya, eba nau bamaneya.

7 Mu tagamu da mu nau sini tepa-piyamu ko mu kwaetagamu ki mibai ka
pa mena. Mu muga goramaga iyapana naiya mu mubo notamaga
pokaiya kwaetagamawa iwa ki mena mu makeya makeya kwae-
tagamu ade mu kowa-muguma mete kabuwatamiyamu iwu. Ko gora
kuduba mu wiwirapiyamu ki ka eba nau gorani. Pa mena.'
Oragai apunai Aisaiya wi nene inako wagubu,
8 ki kawareya nau karako wi nidiyakani yau kena; Mamanuga God e gorai
ki wi wadumpu tagagau kwenu-mupu ko iyapana kaina mu yonamaga ki wi
wadamu doko wi rabinagau tamu makeya makeya kwaiwagamu."
9 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e yonai ki
wi wadamu kiyokiyo wi tagagau tamu ko wi wibo kabuwaga ki wi naigida
mena wiwirapiyamu esida tepapiyamu.
10 Oragai apunai Mosisi Mamanuga God e gorai tapu, wagubu ke; 'Kau
inagi mamagi wiwiratamiyowa ade mu naigida mena kwayubatamiyowa.
Iyapana nima e eya inai mamai kiratamono tadeyono siyasiya ki ka e denai
poyagisi.'
11 Oragai apunai Mosisi inako wagubu ko wi ka wibo nuwagau inako
iwagamu ke; 'Iyapana mosi e inai mamai nuwasiyasiya nene idiwu ki
emitamini manako yagisi ke; 'Nau wi waitaniyana gwede mo negeyana ko
nau gwede ki winepuwani Mamanuga God nene tapuwani ki pokere nau wi
negeyana ka eba baganai.'
12 E inako yagisi ki ka wi iwagi ke; 'Ki ka bagi kawaya. Gwedegwede
Mamanuga God nene tapi ki kau inagi mamagi eba tage.'
13 Ko wi iyapana inako tadeyamu ki ka wi paerepiyamu Mamanuga God e
gorai raurupiyamu manako wi wibo kabuwaga ade wi wibo kaisiga ebo ebo
ki mena kwaiwagamu. Wi gwedegwede marai kawai yau maba mete paere-
piyamu kwaiwagamu."

Gwede ka iyapana bigi negeyau?
(Mateyu 15:10-20)

14 Iyesu iyapana ropani kawaya ika idiwa ki mu nene ade wagubu bau-
tagubu manako tadebu, wagubu ke; "Nau yona yau suwagani ki mibai wi
kuduba naigida mena wainapumuri;
15-16 Wi gwede mosi umunugere kupu-muri ki ka eba bani ki wi bigi negeni.
Ko wi wibo notaga pokaiya waina-piyamu matarau kwaiwagamu ki mena wi
bigi negeyau."
17 Iyesu iyapana ropani kawaya ki kamaditapu tawa yapu ki ka e tadeyau
kabukabuwa ragidai e bameya bau-tagubu manako manumupu, tagubu ke;
"Kau nuwagibi ki mibai ka badidi?"
18 Mu inako tagubu, ko e denai tadebu, wagubu ke; "Wi mete notababa
wadamu bo? Wi badidi pokere eba wainapiyamu? Bani kiyabui ebo ebo
kupemei ki ka eba bani ki uburoto wi bigi negeni.
19 Bani kupumuri ki suroto wi rabinagau tondono manako ewa baiyagisi
kayayagisi. Ki ka eba bani ki uburoto wi nuwaga notaga bigi kweyoto. Pa
mena." Iyesu yona ki wagubu ki ka e bani kuduba ka bagi mena ki yonai
wagubu.
20 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Ki ka wi wibo rabinagau waina-
piyamu ade matarau kwaiwagamu ki mena wi bigi negeyau.
21 Wi wibo nuwagau notagau nota berokoi waina-piyamu ki pokaiya ka wi
taku maba igida yauda asusu iwu, kuwaigamu, minimini popoiwagamu,
22 mibi anikai sipuma goragora rauru kawakawara kasiwaraiwagamu,
wibo kapoiwagamu, bera berokoi ebo ebo kwaiwagamu, kowaguma

weyaweyatamiyamu, midimama berai kwaiwagamu, nuwaroroiwagamu, kowaguma yanuwe-maga teyamu, wibo yabara kawa-kawaraiwagamu, wi notaga pa mena maba babaibitau inako kwaiwagamu iwu.
23 Nota berokoberoko yau kuduba wi wibo rabinagau wainapiyamu ade ewa matarau kwaiwagamu ki mena wi bigi negeyau." Iyesu inako wagubu.

Ridi kwaiyanai mosi Iyesu sumapupu
(Mateyu 15:21-28)

24 Iyesu tawana ki kamadubu kayawena kaniyawa da tawana mosi natere Taya bameya bauwena manako tawa mo yapu. E eba nuwaiya iyapana e empamana ki nana ko e bauwena sisiyai ki kawayawena kayawena iyapana kuduba wainamupu.
25 Ridi kwaiyanai mosi ika mete tondawa ki Iyesu bauwena sisiyai wainapupu. E ka eba Diyu ragidai mu ridimaga ko e ka tawana Sairoponisiya mu ridimaga mosi.
26 Keyai berokoi mosi ridi ki e petei rabineya tondawa ki pokere ridi ki karako garugaru mena bauwena Iyesu yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako Iyesu genepupu da e uburana keyai berokoi e petei rabineya tondawa ki siwakeke-pana ki nana.
27 Ko Iyesu denai e waigugu were sibu, wagubu ke; "Nau yabiri munu rasi bani tageyani da mu kupomoto mate-tagisi. Ko mu banimaga taku nene isiyapani ki ka eba baganai."
28 E inako wagubu ko ridi ki Iyesu waigugui ki mibai wainapupu manako denai sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, kau yona mibai nuwagibi ko munu rasi banimaga kupomono da pirai gwetagisi ki ka taku mete kupomoto."
29 Iyesu yona ki wainapupu manako denai e sibu, wagubu ke; "Kau yona denai bagi kawaya nuwagibi ki pokere kau tawageya kayanuwagi. Keyai berokoi kau petegi rabineya tondawa ki karako wana bauwena kayawena."
30 Iyesu inako wagubu manako ridi ki kayawena e tawaiya bauwena ka e petei iyawena midi bagi kawaya kebari kawareya ukwarawa empupu. Keyai berokoi ki ororeya mena e kamadubu bauwena kayawena.

Apunu mosi e wenagui kenekenei ki Iyesu e iyapupu

31 Iyesu natere Taya kikireya ki kamadubu kayawena umawa da tawana Saidoni bauwena manako kayawena kaniyawa da tawana Dekaporisi bauwena ade surawa da kaburu Gariri papateya bauwena.
32 E ika bauwena ka iyapana dai ki apunu mosi e wenagui kenekenei yona naigida eba wagawa ki wadumpu Iyesu bameya bautagubu, manako genemupu, tagubu ke; "Kau yabi kau idagi apunu yau kawareya tari da e iyayagisi."
33 Iyesu apunu ki wadubu paere mu mubo mena kaimupu manako e idai gurai apeya apunu ki e wenagui umuneya daikere daikere nunupu. Nunupu toporupupu ade e idai gurai tepopupu apunu ki e tenawarai kawareya tapu.
34 E inako kwaewena wirawena kunumau esida yabu tapu e nonai warapupu manako e apunu ki sibu, wagubu ke; "Epata!" (Ki mibai ka; 'wenagugi paparayagisi.')
35 Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki e wenagui paparawena ade e tenawarai tekatekawena manako e yona supasupai kawaya wagubu.
36 Ko Iyesu wirawena bauwena iyapana tadebu, wagubu ke; "Nau apunu yau wadubuwani bagi ki sisiyai wi iyapana eba tademuri." E kawareya kawareya inako tatamatamiyawa umunumaga umarawa ko mu e umunui kwenumupu manako tawana tawana kayatagubu iyapana tademawa iwa.

37 Iyapana sisiya ki wainamupu ka mu notamaga kowena Iyesu e si esida
tepapamawa, tagamawa ke: “Apunu Iyesu badidi kwaewagau ki kuduba
bagi mena. Wenagui kenekenei iyapanai ki yona wainapiyau ade yona eba
wagau ki karako yona wagau.” Mu inako tagamawa.

8

Iyesu iyapana 4000 bani mibai tagebu
(Mateyu 15:32-39)

1 Mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya ade dai bautagubu dibi-
pamawa idiwa ko mu banimaga ka pa mena. Mu banimaga ka pa mena
ki pokere Iyesu mu nuwaboyamaga waina-pupu manako e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai mu nene wagubu bautagubu tadebu, wagubu ke;
2 “Nau iyapanani-yoma yau mu nuwaboyamaga waina-pakani. Mu dai ka
tawana uwama kawaya were bautagubu mara apeya eyaka nu mete yewe
idiweya ko mu banimaga ka pa mena.
3 Nau mibi wetei mu tonotamani ki ka mu yamono da kasiyaramaga
yawatau kewoyagisi wairorotagisi.”
4 Iyesu inako tadebu ko e tadeyau kabukabuwa ragidai denai tagubu ke;
“Tawana yau ka tawa pa mena ki pokere bani ki nu bani tepamu tageyamu
da mu kupomoto?”
5 Mu inako tagubu ko Iyesu mu manutapu, wagubu ke; “Wi masura
boromai badibadi ika nunumupu?” Mu denai tagubu ke; “Nu masura ida
daikere kewowena daikere apeya ki mena yewe temipi.”
6 Iyesu yona ki wainapupu ka e iyapana kwarisitagamana wairau idiwana
ki nana wagubu. E masura ida daikere kewowena daikere apeya ki e idaiya
tepupu kunumau esida Mama-nuga God bameya parauwena manako bani ki
geretapu e tadeyau kabukabuwa ragidai tagebu manako mu bani ki tempu
iyapana tagempu kayatagubu.
7 Ko raubiyo rasirasi eba ropani ika mete idiwa ki mu tempu Iyesu
kwemupu manako e Mamanuga God bameya ade parauwena. E parauwa-
gawa da kamadubu, iyapana tagemana ki nana wagubu manako e tadeyau
kabukabuwa ragidai raubiyo ki mete tempu iyapana tagempu kayatagubu.
8-9 Mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya kuduba 4000 kwaitana
bani ki kupa-mpu matetagubu. Mu kupamawa idiwa da kamadumpu
ka e tadeyau kabu-kabuwa ragidai bani pirai kwanamupu kode rabineya
nunumupu manako kode ida daikere kewowena daikere apeya positagubu.
10 Ko Iyesu iyapana tonotapu kaya-tagubu manako e tadeyau kabukabuwa
ragidai mete waka rabineya yamupu mu mubo mena tawana Daromanuta
kayatagubu.

Parisi ragidai Iyesu matakira mo kwaewagana ki nana tagubu
(Mateyu 16:1-4)

11 Ki eweya ka Parisi ragidai dai Iyesu kerareya wadamana da e yona mo
paerepana bo eba paerepana ki empa-mana ki nana e bameya bautagubu
manako manumupu, tagubu ke; “Kau kunuma kasiyarai pokaiya matakira
mo kwaenuwagi da mibai bo bera ki nu kau eminiyamu.”
12 Iyesu yona ki wainapupu ka e midi togawena e debai gipupu manako e
denai tadebu, wagubu ke; “Iyapana karako idiwu ragidai wi badidi pokere
matakira nene maramara nau sidiyamu iwu? Nau yona mibai suwagakani;
Nau matakira inako mo wi eba kabuwa-niyani empumuri.”
13 E inako wagubu kamaditapu waka kawareya ade yapu manako e
kowakowaiyoma mete kina kaburu ki papasi buridere kayatagubu.

Parisi ragidai ade apunu Erodi mu beramaga
(Mateyu 16:5-12)

14 Mu waka kawareya kayatagubu kaiwa ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa
ragidai wainamupu da mu masura dai eba temupu. Mu bani buredi eyaka
mena ki mena wadumpu.
15 Ko Iyesu waigugu were tadebu, wagubu ke; "Nau suwagani waina-
pumuri; Parisi ragidai ade apunu Erodi mete kina mu banimaga bedebede-
pupu ki wi naigida mena empiyoi kaisipiyoi kwaenda mu banimaga kinoki-
noi ki wi pasiniyoto giriniyoto."
16 Iyesu yona ki wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai baba-tagubu
manako mu mubo mubo deni deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke;
"Nu masura dai eba tempi ki pokere e inako wagau bo?"
17-18 Mu inako manu kasiwara-tagamawa idiwa ki Iyesu kataiwena ki
pokere e manutapu, wagubu ke; "Wi badidi pokere masura dai eba
tempu ki kawareya iwagamu? Nau waiguguni suwagubuwani ki mibai
wi wainamupu bo eba wainamupu? Wi yabuga mete kina ko wi badidi
pokere eba em-piyamu? Wi wenaguga mete kina ko wi badidi pokere eba
wainapiyamu? Wi notaga mete kina bo pa mena?
19 Nau naiya bani buredi ida daikere mena gerepuwani iyapana uratanai
mena 5000 tagebuwani kupampu matetagubu gawarara ki ka wi bani pirai
uburawa ki kode badibadi positampu? Wi ki waina-piyamu bo pa mena?"
E inako manutapu manako mu denai tagubu ke; "Nu kode ida esida
kewowena kerapu apeya (12) inako positampi."
20 Mu inako tagubu manako Iyesu mu ade manutapu, wagubu ke;
"Baganai, ko nau bani buredi ida daikere kewowena daikere apeya gereta-
puwani iyapana 4000 tagebuwani kupampu matetagubu ki ka wi bani pirai
uburawa ki kode badibadi positampu?"
Ko mu denai tagubu ke; "Nu kode ida daikere kewowena daikere apeya (7)
inako positampi."
21 Mu inako tagubu ko Iyesu tadebu, wagubu ke; "Baganai, wi matakira ki
kuduba emupu ko wi badidi pokere matakira ki mibai eba kataigubu?"

Apunu mosi e yabui kenewena ki Iyesu iyapupu

22 Mu natere Betaida bautagubu ka iyapana ubumpu apunu mosi e
yabui kenekenei ki wadumpu Iyesu bameya bautagubu manako genemupu,
tagubu ke; "Kau yabi manako kau idagi apunu yau e yabui kawareya tari da
e yabui payagisi tawana empoto."
23 Mu inako tagubu ki pokere Iyesu kanibu apunu ki e idaiya wadubu
bananapupu gari tagaiya kayatagubu manako e yabui ki puwapupu.
Puwapiyawa da kamadubu ka e idai daikere daikere e yabui kawareya
nakapupu ade kamadubu manako sibu, wagubu ke; "Kau gwede mo empiyei
bo pa mena?"
24 Iyesu inako wagubu manako apunu ki iyarau esida yabu tapu igida
yauda yabu tapu, wagubu ke; "Nau iyapana emitamakani ko nau yabuni
keyai kaniyau yabadau iyapana ripa maba kaiwu kebomu emitamakani."
25 E inako wagubu ki pokere Iyesu e idai daikere daikere apunu ki e yabui
kawareya ade naka-pupu ade kamadubu manako ki makeya ka apunu ki
e yabui bonai keyai kani-yawa yabadawa ki kewowena manako e tawana
naigida mena empiyawa.
26 Ko Iyesu apunu ki e ebo tawaiya tonopupu sibu, wagubu ke; "Kau natere
buri eba kayanuwagi ko kau kaubo tawageya ki deni mena kayanuwagi."

Apunu Pita ubupu Iyesu nu Iya Negeyana Apunai Keriso sibu
(Mateyu 16:13-20; Ruki 9:18-21)

27 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina natere
Sisaraiya Piripai ade natere dai bameya bameya mete kina ki deneya kay-
atagubu. Mu yawatau kayatagubu kaiwa ka Iyesu mu manutapu, wagubu
ke; "Wi karako iwagi da nau wainapani; Iyapana nau sini badidi tagamu?"
28 "Mu dai tagamu da kau ka iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni ade
wiranugibi baunigibi, ade dai tagamu da kau ka oragai apunai Eraidiya ade
wiranugibi baunugibi, ade dai tagamu da kau ka Mamanuga God bonanai
wainapiyei nuwegei ki apunai mosi."
29 Mu inako tagubu ki pokere Iyesu mu ade manutapu, wagubu ke; "Ko
wiyo, wi wainapiyamu da nau ka nima?"
E inako wagubu ka apunu Pita denai e sibu, wagubu ke; "Kau ka nu Iya
Negeyana Apunai Keriso."
30 Apunu Pita yona ki wagubu ka Iyesu ubupu e tadeyau kabukabuwa
ragidai ki kuduba mu umunumaga umapu, wagubu ke; "Ki kau mibai
nuwegei ko nau sisiyani ki wi iyapana eba tadeyoi."

Iyesu bita midi makari bananapana powagana ki yonai wagubu
(Mateyu 16:21-28; Ruki 9:22-27)

31 Naiya ka Iyesu e powagana sisiyai e tadeyau kabukabuwa ragidai
matarau eba tadebu ko karako ka e tadebu, wagubu ke; "Nau Kunumau
Kawapuwani Apunai aita bita midi makari kawaya daganani mo banana-
pani. Iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina ki mu kuduba nau
tagarara-sinimoto manako nau wadisinimoto susinimoto poyo. Nau mibai
posugani ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ka nau ade iyasugani
kirani uburani."
32 Iyesu e powagana sisiyai matarau inako wagubu ki pokere apunu Pita
kanibu Iyesu bananapupu mu mubo mena paeretagubu manako e Iyesu
sisibapupu.
33 Ko Iyesu wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai emitapu manako
denai Pita sisibapupu, wagubu ke; "Pita, kau ka Seitani ki pokere nau
taganeya kayanuwagi. Kau ka eba nau Mamai God e nuwaiya badidi ki
nuwegei ko kau iyapana kaina mu notamaga ki nuwegei."
34 Iyesu ubupu iyapana ropani kawaya ade e tadeyau kabukabuwa ragidai
mete kina ki mu nene wagubu bautagubu manako tadebu, wagubu ke;
"Iyapana nima nuwaiya ka nau ewaneya kayawagana wainapiyau ki ka
gwedegwede e eya iyai nene waina-piyau ki kuduba e kamadini manako
nau ripa korosi kawareya makarisugani ki maba e mete bita makari nau
pokanere bananapana ki kudeya e eba wainapoto ko kasiyarai kawaya e eya
korosi ki kawarapoto yabadini nau ewaneya uburoto.
35 Iyapana nima e ebo iyai karako nene wainapiyau ki ka e eya iyai ewa
nene ki e kaupiyau. Ko iyapana nima nau pokanere ade nau yonani bagi
kawaya ki pokaiya e eya iyai karako nene kaupiyau ki ka e iya mibai aita
ewa yadini.
36 Iyapana mosi e eya iyai karako nene wainapiyau ade waira gwedeg-
wedei kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki tepiyau manako
poyagisi, ki ka e poyagisi makeya ka e gwedegwedei kuduba ki kamadini
kayayagisi ko denai mo eba yadini. E eya iyai mibai ki e kaupupu kewowena.
37 E ebo gwede-gwedei ki pokaiya iya mibai ki ade wadana ki yawatai mo
pa mena.

38 Mara karako idiwei ki rabineya ka iyapana mu mubo notamaga berokoi
pokaiya kwae-tagamu iwu ade Mamanuga God bameya rauru kawakawara
ki berai maba kwaiwagamu idiwu. Ki pokere nima nau pokanere bo nau
yonani pokaiya iyapana ki mu yabaramugu midimamayagisi ki ka nau
Kunumau Kawapuwani Apunai uburani nau Mamai e tanai pokaiya nau
aneyaniyoma bagi kawaya mete wirasugani bausugani makeya ki ka nau
ridi bo apunu ki mete midimamapani."

9

1 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau yonani yau nidiyakani ki wi
naigida mena wainapumuri; Wi yewe idiwu ragidai Mamanuga God e gari
rabineya idiwana ki kasiyarai matara-yagisi wi yabugere empumuri were
ewa ka wi dai popoiwagi."

Iyesu kiyabui wirawena taniwena
(Mateyu 17:1-13; Ruki 9:28-36)

2 Mara ida daikere kewowena daikere eyaka mena ki eweya ka Iyesu
ubupu apunu Pita yo Diyemesi yo Diyoni waratapu mu muga mena kweya
kawaya mo yampu kwauneya posi-tagubu. Mu Iyesu empamawa idiwa ka e
kiyabui ade e midi kuduba wirawena ebo wenawena ki mu emupu,
3 ade e midi tatamai poe kawaya ki mete wirawena nainiwara kawareya
wadawa ki mu mete emupu. Iyapana gwede-gwede bigibigi ki taniwagana
siruwa-pemei ki tanai ka maraitau ko e midi tatamai poe ki tanai ka bagi
kawaya.
4 Mu inako empamawa idiwa ka oragai ragidai Eraidiya yo Mosisi Iyesu
bameya mataratagubu mete yona-tagamawa ubumawa ki mu mete emita-
mpu.
5 Emitamawa ka apunu Pita ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; "Nidiyei Kabuk-
abuwa Apunai, nu yewe wi mete idiwei ka bagi kawaya ki pokere karako ka
nu nabonabo apeya eyaka yewe waditamamu, mosi ka kau nene, mosi ka
apunu Mosisi e nene, ade mosi ka apunu Eraidiya e nene."
6 Apunu Pita e kowaiyoma apeya ki mete kina kudu ebotau wainapamawa
ki pokere e babawena yona ki wagubu.
7 Ki makeya ka oroguma kawapu mu ruputapu manako bonana mosi
oroguma rabineya mete bauwena, wagubu ke; "Yau ka nau Gubagani. Nau
nuwaneya po eyo ki pokere e mena yonai ki wi wainapiyoi idiwoi."
8 Mu bonana ki wainapamawa ka mu kokakokaratagubu notamaga
babawena. Mu yabu tamawa ko mu iyapana mo eba emupu ko Iyesu e eya
mena ika uburawa emupu.
9 Mu kweya were wiratagubu kawamawa ka Iyesu mu umunumaga
umapu, wagubu ke; "Wi gwedegwede kuduba karako yabugere emupu
ki sisiyai wi iyapana eba tadeyoi. Nau Kunumau Kawapuwani Apunai
posugani ade iyasugani were ka wi nau sisiyani yau iyapana tademuri."
10 E wagubu ki mu e umunui wadu-mupu ko mu mubo mubo deni deni
manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; "E powagana ade iyawagana yonai
wagubu ki mibai ka badidi?"
11 Mu inako tagubu manako wiratagubu Iyesu manumupu, tagubu ke;
"Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ka badidi pokere oragai apunai
Eraidiya yabiri bauwagana ki nana tagamu?"
12-13 Mu inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Mu apunu
Eraidiya nene tagamu ki mibai, ko nau suwagani wainapumuri; Oragai
apunai Eraidiya e ka ororeya mena wirawena bauwena manako iyapana e

bameya berokoi badidi kwaetagamana wainamupu ki mu Mamanuga God e okai apunu Eraidiya nene wagubu ki makeya makeya mena kwaetagubu. Apunu Eraidiya e ororeya mena bauwena gwedegwede kuduba okukunawena kewowena nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau yawatani mebu. Ko Mamanuga God e okai nau nene badidi wagubu ki wi mete wainapumuri. Oka ki wagubu da iyapana aita ubumoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau tagararasinimoto manako bita midi makari tegeni."

Keyai berokoi munu mo rabineya tondawa ki Iyesu siwakekepupu (Mateyu 17:14-21; Ruki 9:37-43)

14 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya eyaka ki mete kweya kawareya ade wiratagubu kawamawa da kweya kerareya bautagamawa ka mu kowamuguma ika kamaditampu ragidai ki iyapana ropani kawaya mete idimpu wiwirampu ika idiwa emitampu. Mu ka iyapana kawakawai Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete yona deni deni tagamawa kasiwara idiwa.
15 Iyapana ika idiwa ki Iyesu yabadawa emupu ka mu wakapa giritagubu manako garugaru mena e diriwai bameya kayatagubu.

16 Ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ki manutapu, wagubu ke; "Wi gwede yonai deni deni yewe mu mete iwagamawa kasiwara idiwa?"
17 E inako wagubu manako apunu mosi iyapana paunamugu ika uburawa ki bauwena denai wagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nau karako nau gubagani wadubuwani kau bamageya bausugu-buwani mibai ka keyai berokoi mosi e rabineya tondau ki pokere e yabarai babawena yona eba wagau.
18 Keyai berokoi ki nau gubagani wadau wairau kwenupiyau manako e umunui gipoporai bauwagau uwarai sisiripiyau manako e idai kerarai kuduba patoto-tagamu. Nau kau tadeyei kabukabuwa ragidai keyai berokoi ki siwakeke-pamana ki nana tadebuwani ko mu siwakekemupu ko e eba bauwena kayawena." Apunu ki inako wagubu.

19 Iyesu yona ki wainapupu manako iyapana emitapu tadebu, wagubu ke; "Wi nau eba sumasiniyamu ragidai, wi nau matesiniyamu idiwu. Nau mara badibadi yabaranugu wi mete yewe idiwomu da wi nau sumasinimuri? Nau mara badibadi wi bitaga kawaraponi yaroni tondoni? Ko baganai, munu ki wadumuri kebomuri da nau e empani."

20 Iyesu inako wagubu manako iyapana dai kayatagubu munu ki wadumpu e bameya bautagubu. Mu e bameya bautagamana kwaetagamawa ka keyai berokoi ki Iyesu empupu manako munu ki wadubu kwisipupu gwairiwena wairau ukwapu wiriwiri-wagawa pisi kandawa e umunui gipoporai bauwagawa.
21 Munu ki inako kwaewagawa ki Iyesu empupu manako e wirawena munu ki mamai sibu, wagubu ke; "Kau gubagagi kwamura badibadi inako kwaewagawa?" Ko apunu ki wagubu ke; "E munu marai munta makeya berokoi yau banana-pupu.
22 Keyai berokoi yau nau gubagani mara ropani kawaya wadawa ku kawareya kwenupiyawa mata urana po ki nana kwaewagawa. E awanau kwenupiyawa nonai kubarana ki nana inako mete kwaewagawa. Ki pokere nau nidiyani wainapi; Kau karako nu nuwaboyanuga wainapiyei bo pa mena? Kau kasiyaragi mete kina ki kau nuwagi manako nau gubagani iyayagisi."

Apunu ki inako wagubu,

23 ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau badidi pokere inako nuwegei?
Kau nau sumasiniyei bo eba sumasiniyei? Kau nau sumasini ki nau gwedeg-
wede kuduba kau bamageya kwaesugani.”
24 Iyesu yona ki wagubu ka munu ki mamai e bonanai ragiragi kawaya
wagubu ke; “Nau sumaniyakani ko nau notani mete apeya apeya ki pokere
kau waitasini nau notani wirapi da nau kau mena sumaniyoni.”
25 Ki makeya ka Iyesu wirawena iyapana ropani kawaya e bameya ika
kebomawa emitapu ki pokere e wira-wena e bonanai ragiragi kawaya
pokaiya keyai berokoi ki siwakekepupu sibu, wagubu ke; “Kau sigi ka Keyai
Berokoi Wenagugi Kenekenei Umunugi Bodabodai. Nau karako nidiyakani;
Kau baunuwagi deni mena kayanuwagi ko ewa mo eba wiranuwagi munu
yau rabineya.” Iyesu inako wagubu.
26 Keyai berokoi ki Iyesu yonai wainapupu ka e kwewena munu ki wadubu
ragiragi kawaya kwisikwisi-pupu wairau kwenupupu manako matarau
bauwena kayawena. E bau-wena kayawena makeya ka munu ki powena
maba ika wairau ukwapu ki pokere iyapana kuduba tagubu ke; “Munu ki
wana powena.”
27 Ko Iyesu kanibu munu ki e idaiya wadubu bagipupu manako munu ki
iyawena kipu ubupu.
28 Iyesu tawa rabineya kanibu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai e
bameya bautagubu weki gwaiya giyansu mena e simupu, tagubu ke; “Nu
keyai berokoi ki siwakekemipi ko e badidi pokere eba bauwena kayawena?”
29 Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Guriguri mena pokaiya ka wi keyai
berokoi yau kwaitana siwakekepumuri manako e baiyagisi kayayagisi ko wi
inako eba guriguriwagi ki ka e eba baiyagisi kayayagisi.” Iyesu inako tadebu.

Iyesu powagana ade kirana uburana yonai ade wagubu (Mateyu 17:22-23; Ruki 9:43-45)

30-31 Mu tawa ki kamadumpu manako tawana Gariri bautagubu kay-
atagubu. Iyesu nuwaiya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai mu mubo mena
yona mo kabuwatamana ki nana wainapiyawa ko e eba nuwaiya iyapana
kuduba e yonai ki kataitagamana ki nana.
E tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Iyapana ubumoto
Kunumau Kawapuwani Apunai nau nidani tagisi manako wadisinimoto
iyapana dai mu idamaga rabineya nau tamusinimoto da mu nau susinimoto
poyo. Mu nau susinimoto poyo ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ki
nau ade iyasugani kirani uburani.”
32 Iyesu inako wagubu ko e tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki eba
waina-mupu. E mibai badidi wagubu ki mu e manupamana ko mu kudu
mete waina-pamawa ki pokere e eba manumupu.

Nima ka kawaya esida? (Mateyu 18:1-5; Ruki 9:46-48)

33 Mu natere Kaponiyamu bautagubu tawa rabineya yampu ka Iyesu e
tadeyau kabukabuwa ragidai manutapu, wagubu ke; “Yawatau ka wi gwede
yonai deni deni iwagamawa kasiwara kebomawa?”
34 Ko nima mu paunamugu ka kawaya esida ki sisiyai mu deni deni
tagamawa kasiwara kebomawa ki pokere Iyesu mu manutapu ki ka mu
midimama waditapu kerekereretagubu idiwa ko yona denai mo eba tagubu.
35 Ko Iyesu kwarisiwena tondubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai
ida esida kewowena kerapu apeya (12) ki tadebu, wagubu ke; “Iyapana
nima yabiri uburana wainapiyau ki ka e naiya yabiri eba uburoto ko e
kwarisiyagisi e kowaiyoma mu bigabigamaga kwae-yogono.”

36 E inako wagubu manako munu marai munta mo wadubu e wereyeya
tapu manako tadebu, wagubu ke;
37 "Iyapana nima nau sini pokaiya munu yau maba e diriwai kwaewagau
ki ka e nau diriwani mete kwaewagau. Ade iyapana nima nau diriwani
kwae-wagau ki ka e eba nau mena diriwani kwaewagau ko e nau Tonosinibu
Apunai e diriwai mete kwaewagau."

Nima nu eba tagararaniyau ki e ka nu waretanuga
(Ruki 9:49-50)

38 Iyesu inako wagubu manako apunu Diyoni ubupu e sibu, wagubu ke;
"Nidiyei Kabukabuwa Apunai, apunu mosi kau sigi pokaiya keyai berokoi
mo siwakekepiyawa ki nu emipi ko e ka eba nu mete ewapuru iwei ki pokere
e badidi kwaewagawa ki nu e kamadana ki nana simipi."
39 Apunu Diyoni inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Ae, wi e
inako eba bodampena mibai ka iyapana nima nau sini pokaiya matakira
kwaeyagisi ki ka e garugaru mena eba wirayagisi nau sini giripoto.
40 Nima nu eba tagarara-niyau ki e ka nu waretanuga ko eba nu iyaranuga.
41 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Wi ka nau iyapananiyoma ki
pokere iyapana nima wi diriwaga kwaeyagisi awana kasiga bo inako mo wi
negeni ki ka aita ewa ka e denai bagi kawaya mo bananapoto."

Bigi taininiyau ki nu kwaigamana wainapemei
(Mateyu 18:6-9; Ruki 17:1-2)

42 Iyesu inako wagubu ade tadebu, wagubu ke; "Iyapana nima uburoto
munu marai munta nau sumasiniyau yau maba e kerareya yadini da e
nau kamadisiniyoto ki iyapanai ka aita ewa bita kawaya daganani mo
bananapoto. Akae, iyapana e wadumpena bowa kawaya mosi taburuba
pokaiya kwi-mpena e gobaiya umampena egi kwenumpena ki ka e nene
baganai.
43-44 Ki pokere, kau idagi daikere berokoi kwaenugana ki nana
weyaweyaniyau ki kau idagi ki mei puru kwenupi. Kau idagi daikere bagi ki
mena pokaiya umowa wadowa da ewa iya maramara tondana kaniyana ki
iyai bananapi ki ka bagi kawaya. Ko kau idagi berokoi ki mete inako umowa
wadowa da ewa mata nonarai tawaneya kayanuwagi ki ka berokoi kawaya.
Mata nonarai ki eba poyagisi ko maramara kau uraniyono tondono.
45-46 Ade kau keraragi daikere berokoi kwaenugana ki nana
weyaweyaniyau ki kau keraragi ki mei puru kwenupi. Kau keraragi
daikere bagi ki mena pokaiya kanenenugowa umowa wadowa da ewa
iya maramara tondana kaniyana ki iyai bananapi ki ka bagi kawaya. Ko
kau keraragi berokoi ki mete inako umowa wadowa da mu ewa kau mata
nonareya kwenunimoto ki ka berokoi kawaya.
47 Ade kau yabugi berokoi kwaenugana ki nana weyaweyaniyau ki kau
yabugi ki wadi toporu kwenupi. Kau yabugi daikere bagi ki mena pokaiya
umowa wadowa da ewa Mamanuga God e kasiyarai pokaiya e gari rabineya
kani tondowa ki ka bagi kawaya. Ko kau yabugi berokoi ki mete umowa
wadowa da mu ewa kau mata nonareya kwenunimoto ki ka berokoi kawaya.
48-49 Mata ki tawaneya ka 'motamota rasirasi wi rabinagau idiwono ki eba
popotagisi ade mata nonarai ki mu eba popomoto.' "
Iyesu inako wagubu manako ade tadebu, wagubu ke; "Puyo kuduba Ma-
manuga God bameya nakapiyamu ki midiyawagana ki nana ka mu aidaba
mete kawareya kweyamu wira. Ko wainapumuri; Mu aidaba pasumu
ku wenawagau ki maba ka mata kaworoto iyapana kuduba wi uraniyoto
manako Mamanuga God yabuiya ka midiyai ewa wenayagisi.

50 Aidaba ki ka gwede mo midiyai bagi kawaya ko aidaba ki kwerereyagisi
midiyai ki kewoyagisi ki ka wi badidi maba kwaiwagi da aidaba ki midiyai
ade wenapoto? Ki pokere, aidaba midiyai bagi kawaya ki maba wi mete
inako idiwoi ade deni deni kwayuba kasiwaraiwogoi idiwoi." Iyesu waigugu
inako wagubu.

10

Ridi apunu anikatagubu ko ragi kasiwaratagamu
(Mateyu 19:1-12; Ruki 16:18)

1 Iyesu tawana ki kamadubu manako kayawena kaniyawa da tawana
Diyudiya bauwena ka e awana Diyoudani purupupu papasi daikere
bauwena tondawa. Iyapana ropani kawaya e bameya bautagubu kwagara-
mupu idiwa manako e ubupu Mama-nuga God e yonai mu tadeyawa kabu-
kabuwa tondawa. E tawana tawana umawa wadawa ki ka e maramara
inako mena kwaewagawa umawa.
2 E ika tondawa ka Parisi ragidai dai bautagubu e manupamana da e
yona mo paerepana manako mu ki pokaiya e wadamana ki nana e bameya
bautagubu manumupu, tagubu ke; "Apunu mosi e ebo nuwaiya e wainai
ragipana waina-piyau ki ka baganai bo eba baganai?"
3 Mu inako tagubu ko Iyesu denai manutapu, wagubu ke; "Oragai apunai
Mosisi gora tapu e ki nene badidi wagubu?"
4 Ko mu denai tagubu ke; "Oragai apunai Mosisi e gora inako tapu, wagubu
ke; 'Apunu mosi e wainai ragipana wainapiyau ki ka e yabiri uburoto anika
meyana puru ki yonai okapoto manako ewa ridi ki tonopoto deni mena
kayayagisi."
5 Mu inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Wi rabinaga ka
ragiragi kawaya ki pokere ka oragai apunai Mosisi gora ki wi nene inako
tapu.
6 Ko naiya mena, kunuma waira kerareya Mamanuga God iyapana ya-
manatapu makeya ki ka e ridi yo apunu ewapuru yamanatapu.
7 E inako kwaewena ki pokere apunu mosi karako e inai mamai kamadita-
mini ridi mosi uworoto manako mu apeya wainai nobomoi ewapuru eyaka
mena idiwono.
8 Naiya ka mu mubo mubo idiwa ko karako ka mu ewapuru eyaka mena
inako idiwono.
9 Ki pokere waina-pumuri; Mamanuga God ridi yo apunu inako dibitapu
ki ka iyapana eba baitagisi mu wade purupurutamini." Iyesu inako wagubu.
10 Mu ade wiratagubu yampu tawa rabineya idiwa ka e tadeyau kabu-
kabuwa ragidai bautagubu Iyesu simupu da e yona ki kawareya mu ade
kabuwatamana ki nana tagubu,
11 ki pokere Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Apunu mosi uburoto e
wainai ragipoto manako ewa kayayagisi ridi kudubai mosi uworoto ki ka
apunu ki e wainai yabiri ki rauru kawakawarapupu.
12 Ade ridi mosi uburoto e nobomoi ragipoto manako ewa kayayagisi
apunu kudubai mosi uworoto ki ka ridi ki e nobomoi yabiri ki mete rauru
kawa-kawarapupu."

Iyesu munu rasi waditapu bagi
(Mateyu 19:13-15; Ruki 18:15-17)

13 Iyapana munumuguma tetampu kebompu Iyesu bameya bautagubu
da e idai mu kawarimugu tarana waditamana bagi ki nana. Ko e tadeyau
kabukabuwa ragidai ubumpu munu rasi ki inamuguma mete kina nakarita-
mpu baiyonotampu, tagubu ke; "Wi kaiwagi."

14 Mu inako tagamawa ki Iyesu wainapupu manako e rabinai berokowena tadebu, wagubu ke; “Munu rasi nau bamaneya kebomu ki wi eba bodatamiyoi mibai mu ka nau Mamai God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya bagi kawaya idiwono.
15 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana kawakawai wi notaga munu rasi mu notamaga maba ade wi mu maba Mamanuga God e umunui wadumuri sumapumuri ki ka wi e bameya mete kaiwuri e gari rabineya bagi kawaya idiwoi. Ko wi notaga eba munu rasi mu notamaga maba ki ka wi e bameya eba kaiwuri ade e gari rabineya ki wi eba idiwoi.”
16 Iyesu inako wagubu manako munu rasi ki taiyatapu e idai mu kawarimugu tapu manako waditapu bagi.

Gwedewau Mamanuga God e gari rabineya kaiwoto idiwono (Mateyu 19:16-30; Ruki 18:18-30)

17 Iyesu ade kayawagana kwae-wagawa ka apunu mosi garugaru mena bauwena e yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako sibu, wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai bagi, nau badidi kwaesugani da nau iya waunai bananapani maramara tondoni kaniyoni?”
18 E inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Kau gwede nana nau apunu bagi sidibi? Mamanuga God e eya mena ka bagi.
19 Ko kau manusinibi ki denai nau nidiyani; Mamanuga God e gorai kuduba ki kau kataigeya; ‘Iyapana mo eba mini poyo; Kau waretagi eba raurupi e wainai eba wadi; Gwede-gwede mo eba kuwanuwagi; Kau waretagi badidi kwaeyagisi emani ki kau bera eba nuwagi; Kau rabinageya bera berokoi mo eba wainapiyowa ade iyapana eba beratamiyowa; Kau inagi mamagi tagisi ki mu umunumaga wadi ade mu naigida mena wiwiratamiyowa.”
20 Iyesu yona ki wagubu ka apunu ki denai e ade sibu, wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, nau munu marai munta tondekeya makeya kaniyekeya da karako ka nau Mamanuga God e gorai tapu ki kuduba nau naigida mena wiwirapekeya tondekeya.”
21 E inako wagubu ko Iyesu apunu ki empupu e nene wainapupu manako sibu, wagubu ke; “Kau gwede mo eyaka mena yau eba kwaenugibi; Kau kaya-nuwagi kau gwedegwedegi kuduba tepi iyapana gwedegwedemaga pa mena ragidai tage manako ewa yabi nau ewaneya uburi. Kau inako kwaenuwagi ki kau denai bagi kawaya mo aita kunumau bananapi.”
22 Apunu ki e gwedegwedei marai kawai ropani kawaya ki pokere e Iyesu yonai ki wainapupu ka e notai kauwena e gwedegwedei nene wainapiyawa manako e nuwaboyawena Iyesu eweya eba kayawena ko nuwasiyasiya nene e tagai wirapupu deni mena kayawena.
23 Iyesu apunu ki kayawena empupu ka e wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Iyapana gwedegwedemaga ropani kawaya ki Mamanuga God e umunui wadamana sumapamana ade e gari rabineya kaiwana idiwana ki ka ragiragi kawaya.”
24 E inako wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai mu notamaga babawena. Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Mununiyoma, nau nidiyani wainapumuri; Iyapana Mamanuga God sumapamana ade kaiwana e gari rabineya idiwana ki ka ragiragi kawaya.
25 Yawata ki katamurui ka tainugu umunai ki maba. Papa kawaya ‘kameru’ kwaitana tainugu umunai ki teyagisi ki ka e daikere eba baiyagisi kayayagisi mibai ka tainugu umunai ka marai munta ko papa ki ka kawaya. Ko nau suwagani wainapumuri; Papa kawaya ‘kameru ‘tainugu umunai ki

teyagisi ki ka ade matarau ko iyapana gwedegwede-maga ropani kawaya
Mamanuga God sumapamana e gari rabineya kaiwana idiwana ki ka ragi-
ragi kawaya."
26 Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki wainamupu ka mu notam-
aga kowena kodabamaga kamupu manako tagubu ke; "Akae, inako ki ka
nima iya waunai yadini?"
27 Mu inako tagubu ko Iyesu mu emitapu manako denai tadebu, wagubu
ke; "Iyapana wi wiga mena iya ki eba wadumuri ko Mamanuga God wi
iyaniyana yagisi ki ka wi e bameya kaiwuri e gari rabineya e kasiyarai
pokaiya idiwoi. Mamanuga God e badidi yagisi ki e umuneya ka gwedeg-
wede kuduba wenayagisi."
28 Iyesu inako wagubu ko apunu Pita ubupu e sibu, wagubu ke; "Kau
wainapi; Nu ka gwedegwedenuga kuduba kama-dimpi kau ewageya kaigibi
ki pokere denai ka nu gwede yadamu?"
29 Apunu Pita inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau mibai
suwagani wainapumuri; Wi gwedewau nau pokanere bo nau yonani bagi
kawaya yau pokaiya wi tawaga bo wi kokoraga bo wi inaguma, mamaguma,
yowaguma, tataguma, munuguma bo inako ki kuduba kamaditamuri man-
ako kaiwagi tawana mo idiwoi,
30 ki ka denai wi tawaga yo wi kokoraga ropani-yagisi ade iyapana ropani
kawaya wi inamamatamuri yowatatatamuri gubagatamuri idiwoi. Ko wi
nau Mamai e umunui inako wadoi kwaiwogoi ki ka iyapana dai mete
baitagisi wi girini-moto. Ko mara waunai baiyagisi ki makeya ka wi iya mara
mara idiwana kaiwana ki iyai wadumuri.
31 Iyapana gwedewau yewe wairau kawakawaya-tagubu idiwu ki mu ka
mara mosi maimeretagisi ewa ubumoto. Ade iyapana gwedewau karako
maimere-tagubu idiwu ki mu ka mara mosi kawakawayatagisi yabiri ubu-
moto." Iyesu inako wagubu.

Iyesu powagana ade iyawagana sisiyai ki ade wagubu (Mateyu 20:17-19; Ruki 18:31-34)

32 Mu kayatagubu natere kawaya Diyerusaremu yawateya yamawa ka
Iyesu yabiriwena ko e tadeyau kabu-kabuwa ragidai mu notamaga kowena
e eweya kayatagubu. Iyapana dai mu ewamugu yamawa ki mu mete kudu
wainapamawa.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya
(12) ki mu nene ade wagubu kaimpu e madaneya ubumpu manako iyapana
e bameya badidi kwaetagamana ki sisiyai e tadebu, wagubu ke;
33 "Nau suwagani wainapumuri; Nu karako natere Diyerusaremu
kaigamu ki ka apunu mosi uburoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau
yogoni yagisi manako iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete
kina ki mu idamaga rabineya nau tamusiniyoto. Mu idamaga rabineya
tamusiniyoto manako mu ubumoto mu idamaga gurai nau naurineya
ugwadisinimoto ragiragi, tagisi ke; 'Kau kaubo beragi ki pokere karako
denai ponuwagi.' Mu inako tagisi manako ubumoto nau wadisinimoto
iyapana kwaiyanai ragidai mu idamaga rabineya tamusinimoto,
34 manako mu ubumoto nau waegeyageyamasinimono gwaigwitasini-
mono tepoteposinimono manako ewa susinimoto poyo. Nau mibai posugani
ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ka nau ade iyasugani kirani ubu-
rani." Iyesu inako wagubu.

Apunu Diyemesi yo Diyoni Iyesu manumupu
(Mateyu 20:20-28)

35 Apunu Tabadi e gubagaiyoma Diyemesi yo Diyoni kaimpu Iyesu bameya
bautagubu manako manumupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai,
nu nuwanugu ka kau gwede mosi nu nene kwaenuwagi.”
36 Mu inako tagubu manako Iyesu denai wagubu ke; “Wi nuwagau gwede
ki wi karako nau kabuwasinimuri da nau wainapani.”
37 E inako wagubu, manako mu tagubu ke; “Nu nuwanugu ka yau kena;
Kau aita ewa Mamanuga God e gari rabineya e taneya tondowa makeya ki
kau nuwagi manako nu apeya kau madanigeya idiwomu, mosi kau idagi
garu deneya ade mosi kau idagi tenene ki deneya.”
38 Mu inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi yona baba-
piyamu ki pokere wi inako sidiyamu. Nau nuwaboya nene awana suwakarai
kubarani ki wi mete kubamuri baganai bo? Nau nuwaboya nene siruwasug-
ani ki wi mete inako siruwaiwagi bo?”
39 “Ena, nu baganai.”

Mu inako tagubu ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Baganai, nau
nuwaboya nene awana suwakarai kubarani ki wi mete kubamuri ade nau
nuwaboya nene siruwasugani ki wi mete inako siruwaiwagi.
40 Ko iyapana gwedewau nau idani garu deneya bo nau idani tenene
deneya idiwana ki sisiyai ka eba nau suwagani. Iyapana gwedewau nau
Mamai mu watamaga ki winepupu ragidai ki mu mena ka aita kaiwoto wata
ki idiwono.”
41 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai dai ki apunu Diyemesi yo Diyoni
mu sisiyamaga ki wainamupu ka mu bamamugu rabinamaga pupuwena.
42 Ko Iyesu ubupu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai kuduba mu nene
wagubu bautagubu manako tadebu, wagubu ke; “Wi kataigau da iyapana
kwaiyanai ragidai mu kawakawai-muguma kasiyaramaga pokaiya gwede
mo tagisi ki ka mu kobamugu idiwu ragidai ubumoto mu umunumaga
yadini makeya makeya kwaetogomono. Ade iyapana kawakawai ki mu
kawarimugu esida ragidai badidi tagisi ki ka kawakawai ragidai ki ubumoto
mu umunumaga mete yadini makeya makeya kwaetogomono.
43 Ko wi bamagau ka inako pa mena. Wi mo nuwagau kawaigamana
wainapiyamu ki ka wi naiya kwarisiwagi wi kowaguma mu bigabigamaga
kwaiwogoi.
44 Ade wi mo nuwagau yabiri ubumana waina-piyamu ki ka wi naiya
kwarisiwagi kowaguma mu ewamugu ubumoi ade mu bitamaga kawara-
piyoi.
45 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai mete kina inako kwaesugakani.
Eba iyapana ubumana nau bigani kwaetagamana ki nana bausugubuwani
ko nau uburana mu bigamaga kwaesugana ki nana nau bausugubuwani.
Nau posugani manako nau pokanere ka iyapana ropani kawaya mu
bigimaga kuduba rikayagisi deni mena gogayagisi.

Yabui kenekenei apunai Basimiyasi
(Mateyu 20:29-34; Ruki 18:35-43)

46 Mu kayatagubu kaiwa da natere Diyeriko bautagubu ade kayatagubu
kaiwa ka iyapana ropani kawaya Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete
kina bananatampu mete kayatagubu. Yawata kwaiya ka apunu mosi e yabui
kenekenei bowa madai nene gene-wagawa ika tondawa. Apunu ki ka apunu
Simiyasi e gubagai si ka Basimiyasi.

47 Tawana Nasareta apunai Iyesu ika yabadawa sisiyai ki apunu
Basimiyasi wainapupu manako e bonanai ragiragi kawaya wena siyapu,
wagubu ke; “Iyesu, oragai apunai Dewida e wenai, kau nau nuwaboyani
wainapiyei bo pa mena?”
48 E inako wagubu ka iyapana bau-tagubu e nakarimupu simpu tagubu
ke; “Kau yona kamadi.” Mu inako tagubu ko e bonanai ragiragi kawaya
kawareya kawareya ade wena siyanawa, wagawa ke; “Apunu Dewida e
wenai, kau nau nuwaboyani wainapiyei bo pa mena?”
49 Iyesu ubupu iyapana tadebu, wagubu ke; “Wi apunu ki simuri da e
yabadini.” E inako wagubu manako iyapana kaimpu apunu yabui kenekenei
ki simupu, tagubu ke; “Kau kiri uburi kau notagi kasiyara wainapiyowa. E
kau nene wagau nawananiyau.”
50 Mu inako tagubu wainapupu ka apunu Basimiyasi e aukwarai wadubu
waka kwenupupu bagi ubupu manako Iyesu diriwai garugaru mena
kayawena.
51 E bameya bauwena ka Iyesu wirawena e empupu manako manu-pupu,
wagubu ke; “Kau nuwageya nau gwede kwaesugani kau bamageya?”
Ko e denai wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kau yabuni wadi
papi da nau tawana empani.”
52 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Ki baganai, kayanuwagi. Kau sumasinibi
ki pokere kau karako iyanugibi.” Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu
ki e yabui papupu tawana empupu manako e kipu ubupu Iyesu eweya
kayawena.

11

Iyesu natere Diyerusaremu bauwena manako iyapana e paraupamawa (Mateyu 21:1-11; Ruki 19:28-40; Diyoni 12:12-19)

1 Mu kebomawa da natere Diyerusaremu bautagamana kwaetagamawa
ka mu ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai ki yamupu manako natere marai
munta mo si ka Betani bautagubu kamadumpu kayatagubu da natere mo si
ka Bepage bautagubu.
2 Ika bautagubu ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya tadebu,
wagubu ke; “Wi yabiriwagi natere buri yabaranugu ki kaiwagi manako papa
‘donki’ mosi taburuba pokaiya yawata uwareya kwimupu uburau ki ika em-
pumuri, ko papa ‘donki’ ki kawareya ka iyapana mo naiya eba kayawena. Wi
papa ‘donki’ ki e taburubai rikapumuri manako bananapumuri kebomuri.
3 Ko iyapana mo wi eminiyoto, yagisi ke; ‘Wi gwede nana inako kwai-
wagamu?’, e inako yagisi ki ka wi denai e simuri, iwagi ke; ‘Nu Kaiwawonuga
papa ‘donki’ yau nene wagubu ko e garugaru mena ade tonopoto wirayagisi
baiyagisi.”
4 Iyesu inako wagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya ki
kayatagubu papa ‘donki’ buri yawata uwareya tawa katamuruiya kwimupu
ki emupu manako mu kaimpu papa ki rikapamupu.
5 Rikapamawa ka iyapana ika idiwa ragidai mu emitampu manako manu-
tampu, tagubu ke; “Wi gwede nana asusu baigubu papa ‘donki’ munai yau e
taburubai rikapiyamu?”
6 Iyapana ki inako tagubu ko Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai ki Iyesu
badidi tadebu ki mu makeya makeya iyapana tademupu manako iyapana ki
denai tagubu ke; “Baganai, papa ‘donki’ ki wadumuri kaiwagi.”

7 Mu papa ‘donki’ ki wadumpu bautagubu manako mu muga midimaga
tatamai rikatampu tempu papa ki tagaiya nakamupu manako Iyesu yapu
papa donki ki kawareya tondubu kayawena.
8 Tondubu kayawena kaniyawa ka iyapana ropani kawaya mu mete kina
mu midimaga tatamai rikatamawa yawatau nakapamawa ade dai ka ripa
kwarai meyamawa nakapamawa da Iyesu bauwagana ki kawareya kaya-
wagana ki nana.
9 Iyapana dai yabiri-tagubu ade dai ewatagubu inako kaya-tagubu ya-
mawa manako ewapuru mena Iyesu paraupamawa ade Mamanuga God e
si tepapamawa, tagamawa ke;
“Ousana kaiwa kaiwa. Mamanuga God e si nu karako tepapemei. E kau
wadiniyoto bagi. Kau karako Mamanuga God e kasiyarai pokaiya
baunugibi.
10 E kau wadiniyoto bagi. Kau ka nu ripakwarakwaranuga Dewida kai-
wawowena e watai wadana nu kwayubaniyana tondana ki nana
baunugibi. Mamanuga God usi kunumau tondau e si nu karako
tepapemei.”
11 Iyesu natere Diyerusaremu bau-wena ka e Mamanuga God e Tawai
rabineya kanibu gwedegwede kuduba empiyawa wiwirapiyawa ko kemora-
wagana kwaewagawa ki pokere e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida
kewowena kerapu apeya mete wira-tagubu kayatagubu natere Betani bau-
tagubu.

Iyesu ripa damaya sibu
(Mateyu 21:18-19)

12 Mu ika ukwampu nawaru puru-wena manako natere Betani kamada-
mana kwaetagamawa ka Iyesu wetei mebu.
13 E wetei meyawa ka e yabu tapu manako ripa damaya kwarai buri
empupu ki pokere e madai dai kupana wainapupu kayawena. Ko ki ka eba
damaya madai kirau ki marai ki pokere e buri bauwena ka e damaya madai
mo eba empupu.
14 E kwarai mena empupu ki pokere e ripa damaya ki sibu, wagubu ke;
“Kau mibigi ewa eba kiroto. Iyapana mo kau mibigi eba kupoto.” Iyesu yona
ki wagubu ki ka e tadeyau kabukabuwa ragidai mu kuduba wainamupu.

Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya kanibu
(Mateyu 21:12-17; Ruki 19:45-48; Diyoni 2:13-22)

15 Mu natere Diyerusaremu ade bautagubu ka Iyesu kanibu Mamanuga
God e Tawai rabineya kayawena manako iyapana ika deni deni nida kasi-
waratagamawa idiwa ki emitapu manako nakaritapu siwakeketapu. Bowa
madai deni deni nida kasiwara-tagamawa idiwa ragidai ki mu watara-maga
ki e koritapupu isiyapupu ade midiwari bowa madai nene nida-tagamawa
ragidai ki mu kebarimaga ki e mete tepupu isiyapupu.
16 Iyapana gwedegwede marai kawai tepamana Mamanuga God e Tawai
rabineya kebomana kwaetagamawa ki ka e mu yawatamaga bodapupu,
17 manako iyapana kabuwatapu tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e
okai wagau; ‘Nau Tawani ki ka guriguri tawai ki rabineya iyapana tawana
tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki baitagisi nau
bamaneya guriguritogomono idiwono.’ Ko wi ka yona ki eba waina-piyamu.
Wi ka kuwa ragidai yewe maramara weki gwaiya kuwaiwagamu idiwu.”
Iyesu inako wagubu.
18 Iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade
Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina Iyesu kwaewena sisiyai

ki wainamupu ka mu e minimana po yanuwei teyamawa. Ko iyapana ropani kawaya Iyesu eweya kayatagubu e yonai kasiyarai kawaya ki wainapamawa e si tepapamawa iwa ki pokere kawakawai ragidai ki e kudeya mete wainapamawa.

19 Kemora nene ka Iyesu e kowakowaiyoma mete kina natere Diyerusaremu kamadumpu kayatagubu.

Ripa damaya sibu ki surawena emupu
(Mateyu 21:20-22)

20 Mu ukwampu nawaru puruwena ka mu didiburu kayatagubu kebomawa da ripa damaya ki bameya bautagubu manako ripa ki kwarai, ragai ade witai kuduba suratagubu emupu.

21 Mara yomi ka Iyesu ripa ki sibu ki apunu Pita wainapupu ki pokere e wagubu ke; "Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kau ripa burida emani. Kau yomi ripa ki sibi ko karako ka surawena."

22 Apunu Pita inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau mibai nidiyani wainapumuri; Wi notaga eyaka mena Mamanuga God sumapumuri,

23 ki ka wi kweya buri simuri, iwagi ke; 'Kau kiri uburi egi kayanuwagi', ki ka kweya ki kiroto uburoto egi kayayagisi. Ko wi notaga apeya apeya notapiyoi were simuri ki ka e eba kiroto uburoto kayayagisi. Wi notaga eyaka mena iwagi ke; 'Nau karako suwagubuwani ki wenayagisi', wi notaga inako yagisi ki ka wi iwagubu ki wana wenayagisi.

24 Ki pokere, nau karako yona mo ade suwagani wainapumuri; Wi Mamanuga God bameya guriguri pokaiya gwede mo nene geneiwagi ki ka wi notaga eyaka mena inako notapu-muri, iwagi ke; 'Nau karako suwagubuwani ki wenayagisi.' Wi inako sumaiwagi ki ka wi iwagubu ki wana e negeni.

25 Ade yona yau mete wainapu-muri; Iyapana bera berokoi mo wi bamagau kwaewena manako wi rabinaga berokowena ki ka wi naiya berokoi ki wi notagau deni mena surupumuri notagogapumuri manako ewa ubumuri guriguriwagi. Wi inako kwaiwagi ki ka Mamanuga God kunumau tondau wi wiga bigiga ki mete empoto deni mena surupoto.

26 Ko iyapana mo bera berokoi wi bamagau kwaewena manako wi berokoi ki wi notagau eba surupumuri notagogapumuri ki ka Mamanuga God kunumau tondau wi wiga bigiga ki mete eba notagogapoto."

Diyu ragidai kawakawaimuguma Iyesu pari wirawirapamawa
(Mateyu 21:23-27; Ruki 20:1-8)

27 Mu natere Diyerusaremu ade bautagubu ka Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya ade kayawena manako iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai, Mama-nuga God e gorai kataimugu ragidai, ade iyapana kawakawai dai mete kina ki e bameya bautagubu,

28 manako manumupu, tagubu ke; "Kau nima kasiyara negebu were kwaenugei? Kasiyara ki nima negebu?" Mu inako tagubu.

29 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Yabiri nau wi manuniyani denai sidimuri were ewa ka nau nima kasiyara tegebu ki sisiyai wi nidiyani.

30 Nau yonani ka yau kena; Apunu Diyoni iyapana siruwatamana ki nana bauwena ki ka e Mamanuga God wagubu ki pokere kwaewagawa bo iyapana kaina mo wagubu were kwae-wagawa? Wi ki iwagi da nau wainapani."

31 Kawakawai ragidai e manui ki wainamupu ka mu mubo mubo deni deni manu kasiwaratagubu, tagubu ke; "Nu denai iwagamu da; 'Apunu Diyoni, e ka Mamanuga God wagubu umuneya kwaewagawa', nu inako iwagamu ki

ka apunu ki denai inako nidiyoto, yagisi ke; ‘Baganai, ko wi badidi pokere
apunu Diyoni e yonai eba sumamupu?’
32 Ko nu iwagamu da; ‘Apunu Diyoni, e ka iyapana kaina mo wagubu
umuneya kwaewagawa’, nu inako iwagamu ki ka nu iyapananuguma pakasi
ragidai badidi tagisi?” (Mu iyapana kudumugu mete wainapamawa mibai
ka pakasi ragidai kuduba wainamupu da apunu Diyoni e ka Mamanuga
God e wagubu umuneya bauwena ade e ka Mamanuga God e bonanai
wainapiyawa wagawa ki apunai mosi.)
33 Kawakawai ragidai kudu mete wainapamawa ki pokere mu denai Iyesu
simupu, tagubu ke; “Nima apunu Diyoni tonopupu ki nu eba katainugu.”
Iyesu yona ki wainapupu ka e denai tadebu, wagubu ke; “Baganai, wi nau
eba sidimupu ki pokere nima kasiyara tegebu ki sisiyai nau wi mete eba
nidiyani.” Iyesu denai inako wagubu.

12

Upi kwayubapamawa ragidai mu keyakeyaimaga
(Mateyu 21:33-46; Ruki 20:9-19)

1 Iyesu keyakeyai mo tadebu, wagubu ke; “Apunu mosi e gari umapu
manako ripa ‘waeni’ ki momai dai tepupu gari ki rabineya upu. Ki eweya
ka e ripa madai ki botopamana watai yamanapupu manako iyapana e upi
ki kwayubapamana ragidai wata-maga iyarau mo mete wadubu. Wadubu
kewowena ka e iyapana dai nene wagubu bautagubu manako gwaiyaba-
tapu, wagubu ke; “Wi nau upini yau naigida mena kwayubapiyoi manako
maura marai ki makeya ka wi madai dai wi wiga tepiyoi ko dai wi nau nene
nakapiyoi. Nau niya ka tawana mo kayasugani umoni da ewa marai mosi
ade bausugani.” E inako wagubu manako kayawena.
2 Maura marai bauwena ka e ubupu e bigabigai apunai mosi ripa madai ki
dai tepana ki nana upi kwayubapamawa ragidai ki mu bamamugu tonopupu
kayawena.
3 Ko e ika bauwena ka mu e ripa madai ki eba kwemupu ko mu e wad-
umupu pa gudapamawa da tono-mupu ida kasikasi wirawena kayawena.
4 Ki eweya ka upi ki apunai e bigabigai apunai ade mosi tonopupu manako
e kayawena umawa da buri bauwena ka upi ki kwayubapamawa ragidai
e mete wadumupu e debai minimupu sukwana ade midimama berai e
bameya kwaetagubu manako e mete pa ida kasikasi tonomupu kayawena.
5 Ki eweya ka upi apunai ki e bigabigai ade mosi tonopupu ko e umawa da
buri bauwena ka upi ki kwayubapamawa ragidai e wadumupu minimupu
poyo. Upi apunai ki e bigabigaiyoma ragidai ropani kawaya inako eyaka
eyaka tonotamiyawa kayatagamawa ko mu iwa da buri bautagamawa ka upi
ki kwayuba-pamawa ragidai iyapana ki kuduba giritamawa pasutamawa.
Dai mu taunimawa popo ade dai mu pa bidara tagemawa ida kasikasi
tonotamawa kayatagamawa.
6 Mu inako kwaetagamawa yamawa da siyareya ka upi apunai ki e
bigabiga-iyoma kuduba inako tonotapu kewo-wena. E eya gubagai nuwaiya
po apunai ki e mena ika e bameya tondawa. E notai wagubu ke; ‘Nau niya
gubagani tonopani ki ka mu e naigida mena wiwirapomoto wainapakani.’ E
inako wainapupu manako e eya gubagai ki tonopupu kayawena.
7 E gubagai kayawena umawa da mu bamamugu bauwagana kwaewa-
gawa ka upi kwayubapamawa ragidai ki mu mubo mena tagubu ke; ‘Waira
yau ewa wadana apunai bauwena yau kena ki pokere karako miniyamu
poyo da e gwedegwedei yau kuduba ka aita nu tepamu.’

8 Mu inako tagubu manako kaimpu apunu ki e gubagai ki deni mena
minimupu poyo manako gari tagaiya kwenumupu."
9 Iyesu keyakeyai ki wagubu manako manutapu, wagubu ke; "Waira ki
apunai e gubagai powena ki bimbinai ka e badidi kwaeyagisi? Nau suwagani
wainapumuri; E baiyagisi manako upi kwayubapamawa siyasiya ragidai ki
tetamini namutamini manako mu upimaga ka e kowaiyoma kudubai dai
tageni.
10 Mamanuga God e okai tampu ki wi iyabamupu bo pa mena? Oka ki
wagubu ke;
'Wi tawa wadamu ragidai waina-mupu da e ka bebeda berokoi ki pokere
kwenumupu. Ko Mamanuga God bebeda ki wadubu ade wowo
bebedai kaupupu.
11 Nu Kaiwawonuga ki kwaewena ka bagi kawaya.' "
Iyesu inako wagubu.
12 Diyu ragidai kawakawaimuguma wainamupu da Iyesu waigugu
wagubu ki ka e mu nene wagubu ki pokere mu e wadamana ki nana mete
wainamupu. Ko mu iyapana ropani kawaya ika idiwa mu kudumugu mete
wainapamawa ki pokere mu e kamadumpu kayatagubu.

Iyapana wairamaga denai takesi tamoto bo pa mena?
(Mateyu 22:15-22; Ruki 20:20-26)

13 Ki eweya ka kawakawai ragidai ki ubumpu Parisi ragidai dai ade apunu
Erodi e kowaiyoma dai mete kina Iyesu beraberapamana manupamana da
e yona mo paerepana manako mu ki pokaiya e wadamana ki nana e bameya
tonomupu.
14 Mu e bameya bautagubu manako dayaya yonai inako tagubu ke; "Ni-
diyei kabukabuwa apunai, nu katainugu da kau iyapana eba beratamiyei
ko kau yona mibai mena nuwegei. Iyapana kawakawai kau bamageya
bautagamu ki kau bera yonai mo eba nuwegei mu beratamiyei. Ade iyapana
pakasi ragidai kau bamageya bautagamu ki kau mu mete eba beratamiyei
yona kudubai mosi nuwegei. Pa mena. Kau maramara yona eyaka mena
Mamanuga God e yonai mibai ki mena kawareya kawareya nuwegei. Ki
pokere nu karako kau nidimei ki kau wainapi; Nu tawana Roumi ragidai
mu kawaimaga Sita e bameya nu wairanuga denai takesi tamamu ki kau
wainapiyei baganai bo eba baganai?
15 Nu takesi ki tamamu bo eba tamamu?"
Mu inako tagubu, ko Iyesu e rabineya wainapupu da; 'Mu ka nau ba-
maneya dayayatagamu nau kerapuneya wadamu', ki pokere e denai tadebu,
wagubu ke; "Wi gwede nana inako manusiniyamu kerapuneya wadamu?
Bowa madai mo tegemuri da nau empani."
16 Mu kayatagubu bowa madai mo wadumpu bautagubu kwemupu man-
ako e bowa madai ki empupu tadebu, wagubu ke; "Yau ka nima keyai bowa
madai yau naureya tondau? Nima si bowa madai yau naureya okapupu?"
E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; "Yau ka tawana Roumi ragidai mu
kawaimaga Sita e keyai ki naureya tondau."
17 Mu inako tagubu, manako Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Baganai,
apunu kawai Sita nene ki wi e ebo kwemuri ade Mamanuga God nene ki wi
e ebo kwemuri." Iyesu yona ki wagubu ka iyapana ki mu notamaga kowena
denai siyamana babatagubu.

Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto
(Mateyu 22:23-33; Ruki 20:27-40)

18 Ki makeya ka Sadusi ragidai dai Iyesu manupamana ki nana e bameya
bautagubu. (Sadusi ragidai mu iyapana inako tadeyamu, tagamu ke; “Nu
popoigamu ki ka nu ewa eba iyaigamu kimamu ubumamu.”)
19 Sadusi ragidai ki Iyesu bameya bautagubu manako e simupu, tagubu
ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, oragai apunai Mosisi nu goranuga inako
tapu, wagubu ke; ‘Apunu mosi e wainai munu eba wenapoto ko e nobomoi
poyagisi ki ka apunu ki e yowai koboro ki uworoto manako munu e we-
napoto ki aita popai apunai ki e watai yadini.
20 Karako tawana mosi ka iyapana ida daikere kewowena daikere apeya
(7) ika idiwa manako mu tatamaga ridi mo uwapu. E ridi mo uwapu ko e
munu eba wenapupu manako apunu ki powena.
21 E powena ki pokere e yowai koboro ki uwapu ko e mete powena ko munu
mo eba wenawena. Munu eba wenawena ki pokere e yowai ade mosi ubupu
koboro ki ade uwapu manako e mete powena ko munu mo eba wenawena.
22 Mu inako kwaetagamawa yamawa da iyapana ida daikere kewowena
daikere apeya (7) koboro ki uwamupu ki mu kuduba popotagubu gawarara
ko munu mo eba wenawena. Ko siyareya ka ridi ki e eya mete powena.
23 Kau karako nuwagi da nu wainapamu; Mara kwauneya ka iyapana
popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto makeya ki ka ridi ki nima
wainai? Mibai ka e iyapana ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki
tauwapu.”
24 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai Sadusi ragidai ki tadebu, wagubu
ke, “Wi kawaya daganani paerepiyamu. Wi Mamanuga God e yonai eba
kataigau ade e kasiyarai mete eba kataigau.
25 Iyapana popotagubu ragidai ade kimoto ubumoto makeya ki ka mu eba
anikatagisi. Mu ka aneya kunumau idiwu ki maba inako idiwono.
26 Ko iyapana popotagubu ragidai ewa ade iyatagamana kimana ubumana
ki yonai ka oragai apunai Mosisi oka tapu kewowena ko e yonai ki mibai wi
bani eba wainapiyamu bo? Mara mosi ka oragai apunai Mosisi kayawena
kaniyawa da e ripa mo beuwena empupu manako e Mamanuga God e
bonanai inako wainapupu, wagubu ke; ‘Apunu Eburamu e Mamai God ka
nau. Apunu Aisiki e Mamai God ka nau. Apunu Diyaikapu e Mamai God ka
nau.’
27 Oragai apunai Mosisi Mamanuga God e bonanai inako wainapupu ki
mibai nau karako wi nidiyani wainapumuri; Oragai ragidai Eburamu yo
Aisiki yo Diyaikapu ki mu ka orageya mena popotagubu gawarara ko mu
keyai-muguma iyaiya idiwu ki pokere Mamanuga God wagubu ke; ‘Mu
Mamamaga God ka nau.’ Ko wi waina-piyamu da iyapana popotagisi ki mu
ewa eba iyatagisi kimoto ubumoto ki pokere wi kawaya daganani paere-
piyamu.” Iyesu inako tadebu.

Yona kawakawaya apeya
(Mateyu 22:34-40; Ruki 10:25-28)

28 Mamanuga God e gorai ki kataiya apunai mosi ika uburawa mu waina-
tamiyawa ki Iyesu yona denai bagi kawaya Sadusi ragidai tadeyawa ki
wainapupu manako e kanibu Iyesu bameya bauwena e sibu, wagubu ke;
“Mamanuga God e gorai ropani kawaya nakapupu ki paunamugu gora bani
ka kawaya esida?”
29 E inako wagubu manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Gora kawai ka
yau kena; ‘Tawana Isiraero ragidai, wi wainapumuri; Mamanuga God e eya
mena ka Kaiwawo.

30 Ade wi nuwaga notaga, wi mibiga kuduba ade wi kasiyaraga kuduba ki
pokaiya ka wi maramara wi Mamaga God e mena nota kwarikwarisipiyoi
idiwoi.'
31 Gora kawai mosi ka yau kena; 'Kau kiya nene wainapiyei ki maba
kau kowagiyoma mu nene mete wainapiyowa.' Gora apeya yau mena ka
kawakawaya."
32 Iyesu inako wagubu manako apunu ki ubupu denai wagubu ke; "Sidiyei
Kabukabuwa Apunai, kau yona mibai kawaya nuwegei. Mamanuga God e
eya mena ka Kaiwawo. Tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega
posiwagau ka kaiwawo mo e maba pa mena.
33 Nu nuwanuga notanuga ade nu kasiyaranuga kuduba ki pokaiya
Mamanuga God kawaya daganani nota kwarikwarisipomu ade nu
kowanuguma mu nene mete notatamomu idiwomu ki ka gora kawakawaya
esida. Nu papa pasumei puyo Mamanuga God kweyemei bo denai gwede
mo inako kwaigemei ki kuduba ka erida."
34 Apunu ki yona supasupai kawaya inako wagubu ki pokere Iyesu denai
e sibu, wagubu ke; "Kau yona mibai nuwagibi. Nau wainapakani da kau
waunitau Mamanuga God sumapi e umunui wadi manako e gari rabineya
e kasiyarai pokaiya uburi."
Iyesu inako wagubu wainamupu ka iyapana ika idiwa kudu mete waina-
mupu ko mu manu mo e eba simupu.

Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ka nima?
(Mateyu 22:41-46; Ruki 20:41-44)

35 Iyesu Mamanuga God e Tawai ki rabineya iyapana tadeyawa kabu-
kabuwa tondawa ka e mu manutapu, wagubu ke; "Mamanuga God e gorai
kataimugu ragidai ka badidi pokere tagamu da 'Nu Iya Negeyana Apunai
Keriso e ka oragai apunai Dewida e momai?'
36 Nau suwagani wainapumuri; Takari kawaya ka Mamanuga God e Keyai
Tanai Bagi Kawaya oragai apunai Dewida kabuwapupu manako e ubupu oka
yau tapu, wagubu ke;
'Nau Kaiwawoni God nau Kaiwawoni sibu, wagubu ke; Kau nau madanani
garu deneya tondowa da nau kau iyaragiyoma kuduba kwanatamani
kau kerapugi kobaiya nakatamani kewoyagisi were.'
37 Oragai apunai Dewida ubupu Keriso e eya Kaiwawoi sibu, ko ade badidi
maba ka e eya Kaiwawoi sibu Keriso ki ade apunu Dewida e eya momai?"
Iyesu inako wagubu manako iyapana pakasi ragidai ropani kawaya ika
idiwa ki mibi mamamai e yonai ki waina-pamawa.

Iyesu Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mu sisiyamaga wagubu
(Mateyu 23:1-36; Ruki 20:45-47)

38 Ko Iyesu ubupu iyapana ade tadeyawa kabukabuwa, wagawa ke; "Yabu
yabu idiwoi kwaenda Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai baitagisi wi
kerapugau yadini. Iyapana mu emitamana ki nana ka mu monagamaga ro-
rowa kawakawaya inako umamu imatau kaiwu kebomu da iyapana ropani
kawaya ika idiwu ki mu emitamana wiwiratamana ki nana.
39 Guriguri tawai rabineya ka mu kawai gisipiyamu kawakawai ragidai
mu watamaga bagi kawaya ki kawareya idiwu. Ade poraga kawareya
ka iyapana mu emitamana simaga tepapamana ki nana ka mu iyapana
yabaramugu kebari bagi kawaya kawareya idiwu.
40 Ridi koboro mu gwedegwedemaga ade mu tawamaga kuduba ki mu
asusu tepiyamu ko mu beramaga ka badidi maba ki iyapana eba kataiga-
mana ki nana ka mu ubumu iyapana yabaramugu guriguri rowarowa

kawaya tagamu. Mu inako kwaetagamu ki pokere mu aita ewa denai bita banana-pomoto ki bitai ka kawaya esida."

Koboro mosi bowa madai Mamanuga God nene tapu
(Ruki 21:1-4)

41 Iyesu kanibu Mamanuga God e Tawai rabineya iyapana bowa madai Mamanuga God nene puyo tamawa watai ki madaneya tondubu manako iyapana ika bautagamawa bowa madai dai puyo nakapamawa ki mu emitami-yawa. Gwedegwedemaga ropani kawaya ragidai bautagamawa bowa madai kawaya daganani nunumawa,
42 ko ridi koboro mosi e gwedegwedei pa mena ki bauwena bowa madai waibora apeya ki mena ika nunupu.
43 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu nene wagubu bautagubu, manako tadebu, wagubu ke; "Nau yonani yau nidiyani wainapumuri; Iyapana kuduba bowa madai ika nunumawa mu ka puyo maraitau nakapamawa ko ridi koboro ki e mena ka puyo kawaya daganani tapu.
44 Gwedegwede ropani kawaya ragidai ki mu ka tagamaga mesi mete nakamupu ko ridi koboro ki e gwedegwedei ka pa mena ko waibora marai munta e bameya tondawa ki kuduba e Mamanuga God nene tapu." Iyesu inako wagubu.

13

Mamanuga God e Tawai ki iyapana yadini rorororo
(Mateyu 24:1-14; Ruki 21:5-19)

1 Iyesu Mamanuga God e Tawai ki kamadana kwaewagawa ka e tadeyau kabukabuwa apunai mosi e bameya bauwena manako sibu, wagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, tawa bagi kawaya bowa bagibagi pokaiya wadumupu yau emani."
2 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kau gwede-gwede yau kuduba empiyei? Nau yona mibai nidiyani wainapi; Tawa yau bowa pokaiya wadumupu ki ka iyapana ewa marai mosi baitagisi baupomoto giri-pomoto pasumoto manako bowa eyaka mena kwaitana mo e wateya eba tondono ko mu kuduba rorororotagisi kewoyagisi."
3 Ki eweya, Iyesu ripa 'oripi' wenatagubu kweyai ki kawareya yapu tondawa ka e Mamanuga God Tawai ki bamanugutau burida empupu. Apunu Pita yo Diyemesi yo Diyoni yo Enduru mu muga mena e bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke;
4 "Kau kabuwaniyo; Nuwaboya marai nene nuwagibi ki gwede mara baiyagisi? Ade mara ki bauwagana ki nu gwede matakirai empamu da nu kataigamu mete idiwomu?"
5 Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Yabu yabu idiwoi da iyapana eba baitagisi wi beranimoto wi notaga wirapomoto.
6 Iyapana ropani kawaya nau ewaneya baitagisi nau sini pokaiya beratagisi, tagisi ke; 'Nau ka eyo.' Mu inako beratagisi manako ubumoto iyapana ropani kawaya kerapumugu waditamini notamaga wirapomoto da mu sumatamini.
7 Wi ta yo yawira sisiyai wainapumuri ade ta yo yawira kwaetagamana kwaetagisi ki sisiyai mete wainapumuri. Ko kudu eba wainapiyoi. Ta yo yawira ki kuduba wenayagisi ko mara siyarai tondau eba bauwagana kena.
8 Tawana tawana ka natere mo uburoto natere kudubai mo mete yawiratagisi, ade tawana mo kawaimaga e iyapanaiyoma tetamini kayatagisi tawana mo kawaimaga e iyapanaiyoma mete kandetagisi. Tawana ebo ebo

ka tawana mosi waira nutanuta baiyagisi ade tawana mosi ka kapoi kawaya uburoto. Ko nuwaboya yau ki ka ridi munu wenapana tagai urau ki makarai maba. Makari kawaya ka ewa baiyagisi.

9 Wi wibo kwayubaga kwaiwogoi idiwoi. Iyapana wi tenimoto kawakawai ragidai mu bamamugu idamaga gurai wi naurigau ugwadinimoto ragiragi manako guriguri tawai rabineya wi nunimoto. Nau pokanere ka wi aita kawakawai ragidai mu yabaramugu ubumuri nau sisiyani mu tademuri wainapomoto.

10 Yabiri ka iyapana tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau nau yonani bagi kawaya yau wainapomoto kewoyagisi were ewa ka mara siyarai ki baiyagisi.

11 Tawana tawana ebo ebo iyapana aita ubumoto wi tenimoto idamaga gurai wi naurigau ugwadinimoto ragiragi ki ka wi denai iwagamana ki nene kudu eba wainapiyoi ko yabarayabara ubumoi. Wi yona denai iwagamana marai baiyagisi ki ka wi pa yona iwagi manako ki makeya ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya wi kabuwaniyoto manako wi yona ki mena makeya makeya iwagi.

12 Tatai uburoto yagisi manako e yowai poyagisi. Yowai uburoto yagisi manako e tatai poyagisi. Mamai uburoto yagisi manako e munuiyoma popotagisi. Munumuguma ubumoto mu inamuguma mamamuguma tagarara-tamini tagisi manako mu inamuguma mamamuguma popotagisi.

13 Nau pokanere ka iyapana wi kiranimono beroberoko ko iyapana nima nau eba tagararasiniyoto ko giruru maba kobaiya teyagisi buridere baiyagisi ki ka mara siyareya ka Mamanuga God uburoto iyapana ki iya waunai kweyoto."

Berokoi kawaya mosi yabadau
(Mateyu 24:15-28; Ruki 21:20-24)

14 "Aita ewa ka 'Berokoi Kawaya' mosi baiyagisi manako e eba uburana watai ki wateya uburoto. (Nima yona yau iyabapono ki ka e yona yau mibai ki naigida mena notapono.) Wi berokoi ki ika uburono empumuri ki ka wi tawana Diyudiya ragidai garugaru mena wakapaiwagi kweyau kaiwagi.

15 Iyapana mosi imatau tondau ki ka e eba yaroto e ebo gwedegwedei tawa rabineya nakapupu ki tepoto. Pa mena.

16 Ade iyapana mosi kokorau umau ki ka e eba wirayagisi e midi tatamai ki kai tawau kayayagisi. Pa mena.

17 Akae, mara ki makeya ka ridi mosi mibi romodoi bo munu wawayai mete kina ki ka e badidi maba wakapayagisi garugaru kayayagisi?

18 Mamanuga God bameya guriguriwagi da berokoi ki nusuru mareya eba baiyagisi.

19 Mibai, mara ki makeya ka nuwaboya ade bita kawaya daganani wenayagisi. Kerareya Mamanuga God waira gwedegwede kuduba yamanapupu makeya idiweya kebomeya da karako ka iyapana bita inako mo eba bananamupu. Ade ewa, mara siyareya ki nu bita inako mo mete eba bananapamu. Ko paunau ka bita kawaya yau wenayagisi.

20 Mamanuga God e bita ade nuwaboya ki marai yadini rowarowa ki ka iyapana mo eba tondono ko mu kuduba popotagisi gawarara. Ko e eya iyapanaiyoma winetapu ragidai ki mu nene e wainapiyau ki pokere e mara ki yadini rogobi da mu eba popotagisi ko idiwono.

21 Mara ki makeya iyapana mo baiyagisi wi nidiyoto, yagisi ke; 'Kebo-muri empumuri, Keriso yewe bauwena tondau.' Bo ade mo yagisi ke; 'Keriso

burida bauwena tondau.' Iyapana mo baiyagisi inako yagisi ki ka wi e yonai
ki eba sumapumuri.
22 Iyapana dai ubumoto beratagisi, tagisi ke; 'Nau ka Keriso.' Ade dai
beratagisi, tagisi ke; 'Nau ka Mamanuga God e bonanai wainapuwani
nidiyakani yau kena.' Mu inako tagisi manako mu matakiramaga marai
kawai mete kwaetogomono wi kabuwanimono. Mu iyapana beratamini
ade Mamanuga God e iyapanaiyoma winetapu ragidai mu notamaga wira-
pamana ki nana mete kwaetogomono,
23 ki pokere wi wibo kwayubaga kwaiwogoi idiwoi. Gwedegwede kuduba
aita ewa wenayagisi ki sisiyai nau karako yabiri nidibuwani yau kena."

Iyesu kunumau oroguma kawareya kaworoto (Mateyu 24:29-31; Ruki 21:25-28)

24 "Bita kawaya ki marai kewoyagisi ki ka madega sisipupoto manako
siragamu ewa eba taniyagisi.
25 Supama kunumau gwegwetagisi manako kunuma kasiyarai mubo
mubo geyageyatagisi.
26 Mara ki makeya ka Kunumau Kawapuwani Apunai nau kasiyarani
kawaya tanini bagi kawaya mete oroguma kawareya ade kaworoni ki wi nau
emisinimuri.
27 Nau aneyaniyoma tonotamani manako tawana tawana kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau ki mu kayatagisi Mamanuga God
e winetapu ragidai kuduba kwana-tamini ewapuru mena damutamini."

Waigugu mosi ripa damaya naureya (Mateyu 24:32-35; Ruki 21:29-33)

28 Iyesu inako wagubu ade tadebu, wagubu ke; "Karako waigugu ripa
damaya naureya kabuwaniyani ki wi wainapumuri; Ripa duwapiyau empu-
muri ki wi kataigau da bodu marai waunitau baiyagisi.
29 Baganai, wi gwedegwede kuduba nidibuwani ki mibai wenayogono
empiyoi ki wi mete kataiwagi da mara siyarai ka waunitau.
30 Nau yona mibai suwagani wainapu-muri; Nau yonani yau kuduba nidi-
buwani ki mibai matarayagisi wi yabugere empumuri were ka wi dai karako
idiwu ragidai ewa popoiwagi.
31 Kunuma waira kuduba gogatagisi ko nau yonani suwagubuwani ki eba
gogayagisi ko maramara tondono kaniyono."

Iyesu gwede mara wirayagisi baiyagisi ki nu eba katainugu (Mateyu 24:36-44)

32 "Nau gwede mara kemorau bo nawarau ade wirasugani bausugani ki
ka iyapana kuduba wi eba kataigau, aneya kunumau idiwu mete eba katai-
mugu, ade Mamanuga God e eya Gubagai nau niya mete kina ka mara ki eba
kataineya. Nau Mamai e eya mena mara ki kataiya.
33 Ki pokere yabu yabu idiwoi wi kyayubaga mete kwaiwogoi mibai ka
mara ki gwede mara baiyagisi ki wi eba kataigau.
34 Mara ki badidi maba baiyagisi ki nau karako suwagani; Apunu kawai
mosi e tawana mo kaya-yagisi ki ka e naiya e bigabigaiyoma ragidai mu
upimaga purupoto mubo mubo denemugu tageni ade katamuru uburau
apunai gwaiyabapoto da e yabu yabu tondono.
35 Baganai, katamuru uburau apunai yabu tarau tondau ki maba ka wi
mete inako yabu tamiyoi idiwoi mibai ka tawa apunai gwede mara ade
wirayagisi baiyagisi ki wi eba kataigau. E kemora nene baiyagisi bo kemora

paunau baiyagisi bo mara dumai tarono ki makeya baiyagisi bo nawaru puruyagisi didiburu mena baiyagisi bo, ki wi eba kataigau.
36 E garugaru mena baiyagisi manako wi oro were naininiyoto ki ka eba baganai.
37 Nau karako wi nidiyakani ki nau eba wi nene mena suwagakani ko iyapana kuduba mu nene mete suwagakani yau kena; Yabu yabu idiwoi.”

14

Iyapana kawakawai Iyesu minimana po ki keketai kupamawa
(Mateyu 26:1-5; Ruki 22:1-2; Diyoni 11:45-53)

1 Mara ki makeya ka iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina Iyesu weki gwaiya minimana po ki keketai kupamawa. Mara ki tetaiya ka iyapana poragamaga kawaya ki mu si ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ tagamu ade poraga ki rabineya ka kupe mosi ki mu si ‘Parawa Pa Pasumana Kupei’ tagamu ki mete kina.
2 Iyapana kawakawai ki Iyesu wadamana sisiyai tagamawa ko mu iyapana yawiratagamana kudumugu mete wainapamawa ki pokere mu mubo mena tagubu ke; “Iyapana ropani kawaya yewe poraga nene bautagubu ki ubumana nu yawiranimana kudeya ki pokere kamadamu da poraga yau kewoyagisi were ewa yadamu.” Mu inako tagubu.

Ridi mosi ubupu Iyesu monagapupu
(Mateyu 26:6-13; Diyoni 12:1-8)

3 Ki makeya ka Iyesu apunu mo si ka Simiyoni si daikere ka ‘Kwata Apunai’ ki e bameya natere Betani rabineya bauwena.
Mu kupetagamawa idiwa ka ridi mosi ripa otai aurai bagi kawaya awana kororai mo rabineya minibu ki wadubu bauwena. Ripa otai ki si ka ‘nada’ ko ki denai ka kawaya daganani. Awana kororai ki mu bowa ‘arabata’ pokaiya yamanamupu. Ridi ki Iyesu bameya bauwena awana kororai ki minibu sukwana manako e ripa otai bagi kawaya ki Iyesu debaiya kwebu wira.
4 Iyapana dai tawa rabineya Iyesu mete idiwa ki ridi ki inako kwaewena emupu ka mu rabinamaga urabu mu mubo mena tagubu ke; “Ridi yau awana bagi kawaya ki gwede nana pa kwebu wira?
5 E wadubena kayawagubena iyapana gimarampena manako denai bowa madai kwempena ki e wadubena iyapana gwedegwedemaga pa mena ragidai tagebena ki ka baganai.” Mu inako tagubu manako mu ridi ki sisibapamawa.
6 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Ridi yau kamadumuri midimama eba kwemuri. E bauwena nau nene badidi kwaewena ki ka bagi kawaya.
7 Gwede-gwede pa mena ragidai ki mu ka maramara wi mete idiwoi da wi mu waitatamiyoi ko nau marani rogobi-wagau da nau wi mete eba idiwomu.
8 Ridi yau e ebo nuwaiya badidi waina-pupu nau nene kwaewena ki kuduba bagi mena. Nau posugana marai ka waunitau ki pokere e karako bauwena nau monagasinibu awana bagi kawaya yau nau debaneya kwebu wira.
9 Nau mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana tawana tawana idiwu aita ewa nau yonani bagi kawaya wainapomoto ki ka mu ridi yau e nau nene badidi kwae-wena ki sisiyai mete wainapomoto manako e werei togomono.”

Mu Iyesu wadamana ki apunu Diyudiyasi mibipupu
(Mateyu 26:14-16; Ruki 22:3-6)

10 Iyesu yona ki wagubu makeya ka e tadeyau kabukabuwa apunai mosi
si ka Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto kipu ubupu kayawena iyapana
kawakawai Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu bamamugu
bauwena manako tadebu, wagubu ke; “Nau karako waitaniyani da wi Iyesu
weki gwaiya wadumuri.”
11 E yona ki wagubu wainamupu ka kawakawai ragidai ki mu rabinamaga
bagiwena poyo manako mu denai e simupu, tagubu ke; “Ki ka bagi kawaya.
Kau inako waitaniyo ki ka nu denai aita bowa madai dai kau negeyamu.”
Mu inako tagubu ki pokere apunu Diyudiyasi kayawena Iyesu wadamana
minimana po ki yawatai kwaenepiyawa umawa.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kupetagamawa
(Mateyu 26:17-25; Ruki 22:7-14, 21-23; Diyoni 13:21-30)

12 Mara karako mena idiwono da marawani ka mu ‘Parawa Pa Pasumana
Kupei’ ki kupetagisi. Ko karako ka mu bususumaga wagubu ki mu makeya
makeya kwaetagisi papa sipi munai mo ugwadinimoto poyo ki pokere Iyesu
tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu manako simupu, tagubu
ke; “Kau nuwageya nu bani kaigamu tawiyaigamu da kau ‘Mamanuga God
Nu Raurunibu Poragai’ ki kupei kupenuwagi?”
13 Ko Iyesu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya tonotapu tadebu,
wagubu ke; “Wi yabiriwagi natere Diyerusaremu baiwagi manako apunu
mosi ika yawatau awana miniyoto kawarapoto kaniyono empumuri ki e
eweya kaiwagi.
14 E tawa bani yaroto ki wi mete ika yamuri manako wi tawa ki apunai
ika tondau ki simuri, iwagi ke; Nu Nidiyau Kabukabuwa Apunai wagubu ke;
‘Nau watani bani da nau tadeyakani kabukabuwa ragidai mete kina ‘Mama-
nuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki kupei ika kupeigamu?’
15 Wi manu inako iwagi manako nu kupenuga watai kawaya mosi ki mu
ororeya mena okukunatagubu kebari mempu kewo-wena ki e yaroto ika
tawa rabinai tetaiya wi kabuwaniyoto. Nu baninuga ki wi ika tawiyaiwagi
manako nu ika kupeigamu.”
16 Iyesu inako wagubu manako mu kayatagubu natere ki rabineya bau-
tagubu ka mu Iyesu badidi wagubu ki makeya makeya banana-mupu man-
ako mu ika tawiyatagubu.
17 Kemorawagana kwaewagawa ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai
ida esida kewowena kerapu apeya mete kina ika bautagubu manako mu
tawa ki rabineya kupetagamawa idiwa.
18 Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai nidiyani wainapumuri;
Wi ba bananasinimpu baigubu yewe mete kupemei idiwei ko waunitau ka
apunu mosi wi paunagau uburoto nau yogoni yagisi.”
19 Iyesu yona ki wagubu wainamupu ka mu notamaga kowena nuwaboya-
tagubu manako mu eyaka eyaka e manupamawa, tagamawa ke; “Kau nau
nene nuwegei bo? Kau eba nau nene nuwegei?”
20 Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Ki ka wiyo, nau nidiyakani kabuk-
abuwa ragidai ida esida kewo-wena kerapu apeya ki mosi. Karako tena yau
kawareya nau mete ewapuru kupemei apunai mosi ki waunitau uburoto
nau nidani yagisi.
21 Takari kwaya ka Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa
ragidai ubumpu Kunumau Kawapuwani Apunai nau aita posugana ki yonai
okamupu. Ko apunu nima nau nidani yagisi ki ka aita ewa ka e bita kawaya
daganani bananapoto. Akae, apunu ki eba wenawagubena ki ka e nene
baganai.” Iyesu inako wagubu.

Kupe siyarai
(Mateyu 26:26-30; Ruki 22:14-20; 1 Korini 11:23-25)

22 Mu kupetagamawa idiwa da paunau ka Iyesu bani buredi mo wadubu
Mamanuga God bameya parauwena piripiri gerepupu manako e tadeyau
kabukabuwa ragidai tagebu, wagubu ke; "Bani buredi yau ka nau kwak-
warepuni ki pokere tepumuri kupumuri."
23 E inako wagubu manako ade kapa mo wadubu Mamanuga God bameya
ade parauwena manako tagebu ewapuru mena kubamupu.
24 Kubamawa da kamadumpu ka e tadebu, wagubu ke; "Awana 'waeni'
daragai yau ka nau darani. Nau Mamai naiya iyapana ropani kawaya mu
iyamaga nene gwaiyaba kaimatanawena ki mibai wenawagana ki nana ka
nau karako posugani manako nau darani baiyagisi kaworoto.
25 Nau yona mibai suwagani wainapumuri; Awana daragai yau ki nau ewa
mo eba kubarani. Ko aita ewa, nau Mamai God e gari rabineya e kasiyarai
pokaiya tondoni makeya ki ka nau awana 'waeni' waunai mosi kubarani."
26 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka mu Mamanuga God e si umayo
pokaiya tepamupu manako kayatagubu kaimpu ripa 'oripi' wenatagubu ki
kweyai yamupu.

Iyesu kataiya da apunu Pita yagisi bodaboda
(Mateyu 26:31-35; Ruki 22:31-34; Diyoni 13:36-38)

27 Mu kayatagubu kaiwa ka Iyesu yona mo tadebu, wagubu ke; "Nau
kataineya da wi kuduba waunitau nau kamadisinimuri kudu wakapaiwagi
kaiwagi mibai ka takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa
wagawa apunai mosi nau nene oka inako tapu, wagubu ke; 'Aita ewa ka
Mamanuga God papa sipi kwayuba-tamiyau apunai miniyoto poyo manako
papa sipi kuduba daburipomoto mu mubo mubo kayatagisi.' "
28 Iyesu inako wagubu manako ade tadebu, wagubu ke; "Nau posugani ade
iyasugani kirani uburani ki nau yabiri kayasugani tawana Gariri rabineya
wi nawanaga ika tondoni."
29 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; "Kau nidiyei
kabukabuwa ragidai dai ka bani kau kamadinimoto kudu wakapatagisi
kayatagisi ko nau kau eba kamadiniyani kayasugani."
30 Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Pita, nau
mibai nidiyani wainapi; Kemora yau rabineya ka kau mara apeya eyaka
nuwogowa bodaboda da kau eba kataigeya nau. Kau inako nuwogowa were
ewa ka kokoroku apeya yagisi manako nawaru puruyagisi."
31 Iyesu inako wagubu ko apunu Pita e midi minibu, wagubu ke; "Akae,
nau inako eba suwagani ko kau ponuwagi ki ka nau mete posugani." Apunu
Pita inako wagubu manako Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba Pita
umunui kawareya ki mu mete tagubu.

Iyesu tawana Gesemane rabineya guriguriwena
(Mateyu 26:36-46; Ruki 22:39-46)

32 Mu kayatagubu kaiwa da tawana Gesemane bautagubu ka Iyesu mu
munatapu, wagubu ke; "Wi yewe idiwoi ko nau niya mena kaniyani nau
Mamai bameya gurigurisugani."
33 E inako wagubu manako ubupu apunu Pita yo Diyemesi yo Diyoni ki mu
mena waratapu mete kayatagubu.
Ki makeya ka Iyesu nuwaboya kawaya wainapupu ade e rabinai giriwena
pasuwena ki pokere e kowakowaiyoma ki emitapu tadebu, wagubu ke;
34 "Nau karako nuwaboya kawaya daganani wainapakani ade nau rabi-
nani giripakani pasurakani. Wi yewe yabu yabu idiwoi ko oro eba ukwopoi."

35 E inako tadebu kamaditapu kanibu e ebo mena ubupu manako kwarisi-
wena wairau ukwapu e Mamai bameya guriguriwena, wagubu ke; “Mamai,
berokoi nau karako bananapani ki kau surupi bo?”
36 Ade wagubu ke; “Mamai, Mamai, kau badidi wainapiyei nuwagi ki
kuduba wenayagisi. Nau nuwaboyani kerarai kapa tegebi ki nau eba
kubarana wainapakani ki pokere kapa ki wadi kayanuwagi. Ko Mamai, kau
kaubo nuwageya ki kwaenuwagi ko eba nau nuwaneya ki kau kwaenuwagi.”
37 Iyesu inako guriguriwena manako e ade wirawena bauwena ka e
tadeyau kabukabuwa ragidai ki ika ukwa-pamawa emitapu. Emitapu, wade
yabuyabutapu, manako e apunu Pita si daikere Saimoni empupu sibu,
wagubu ke; “Saimoni, kau ukwerei bo? Nau eba rowarowa kanibuwani ko
kau yabu eba tondei.
38 Yabu yabu idiwoi ade Mama-nuga God bameya guriguriwogoi da gwede
mosi eba baiyagisi wi rabinaga kweyoto wira. Wi nuwaga notaga ka bani
kasiyara wainapiyamu ko wi kwakwarepuga ka kasiyarai pa mena.”
39 Iyesu inako tadebu manako wirawena kanibu e Mamai bameya naiya
guriguriwena ki kawareya ade guriguriwena.
40 E guriguriwagawa da kamadubu ka e ade wirawena bauwena manako
e kowakowaiyoma ki yabu-maga ade bisi kayawena ukwapamawa emitapu.
Emitapu ade wade yabu-yabutapu ko mu yona denai e siyamana ki mu
babatagubu.
41 Ko Iyesu ade kanibu e Mamai bameya guriguriwagawa da kamadubu
manako ade wirawena bauwena ka e kowakowaiyoma ki ade ukwapamawa
emitapu. Emitapu ka e tadebu, wagubu ke; “Wi oro mena ukwapamu idiwu.
Ko karako kewowena. Kunumau Kawa-puwani Apunai nau marani wana
bauwena da nau nidani wagubu apunai baiyagisi nau wadisiniyoto manako
iyapana beramaga berokoi ragidai mu idamaga rabineya nau tamusiniyoto.
42 Ki pokere kimuri ubumuri da kaigomu. Nau yogoni wagubu apunai ki
burida bauwena empumuri.”

Iyapana Iyesu wadumupu
(Mateyu 26:47-56; Ruki 22:47-53; Diyoni 18:3-12)

43 Iyesu yona ki wagawa makeya ka mu apunu Diyudiyasi ika matarau
bauwena emupu. E ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewo-
wena kerapu apeya ki apunai mosi. Diyu ragidai mu kawakawaimuguma
yo Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai yo Mamanuga God e gorai
kataimugu ragidai mete kina ki mu iyapana ropani kawaya tonotampu
karako ta yo kepata inako temupu apunu Diyudiyasi bananamupu mete
bautagubu.
44 Yawatau ka yogo wagubu apunai ki iyapana ki tadebu, wagubu ke; “Nu
kaigamu usi baigamu ki ka wi nau mena emisiniyoi manako apunu ki nau
kiyauyauponi ki e wi naigida mena wadumuri dokodoko kaiwagi.”
45 Apunu Diyudiyasi inako tadebu ki pokere mu karako bautagubu ka
e deni mena kanibu Iyesu bameya bauwena manako paraupupu sibu,
wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai.” E inako wagubu manako Iyesu
kiyauyaupupu.
46 E kiyauyaupiyawa emupu ka iyapana ki kaimpu Iyesu wade doko-
dokomupu ubumawa.
47 Ki makeya ka Iyesu mete iwa apunai mosi kereba wadubu iyara apunai
ki mosi e wenagui mebu puru. Bidara wadubu apunai ki e ka Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai kawaimaga e bigabigai apunai mosi.

48 Ko Iyesu iyapana ki emitapu manako tadebu, wagubu ke; “Nau ka eba
yawiyawirai. Wi ta yo kepata wi tawagau kamaditampena pa baigu-mpena
ka baganai ko wi gwede nana ki mete temupu nau yawirani baigubu?
49 Nau maramara Mamanuga God e Tawai rabineya wi nidiyekeya kabu-
kabuwa tondekeya ko wi badidi pokere mara ki makeya nau eba wadisin-
imupu? Ko baganai; Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa
ragidai takari kawaya e yonai oka badidi tampu ki mibai karako wenayag-
isi.”
50 Iyesu yona ki wagubu wainamupu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai
kuduba e kamadumpu wakapatagubu kayatagubu.
51 Ko yaraga mosi aukwara mena utawena ika Iyesu eweya kaniyawa
ki iyara ragidai e emupu manako mu e wadamana ki nana wadumupu
paeremupu e aukwarai mena wadumupu rika,
52 ki pokere apunu ki ni matarau wakapawena kayawena.

Iyapana kawakawai Iyesu siyamawa wirawira
(Mateyu 26:57-68; Ruki 22:54-55, 63-71; Diyoni 18:13-14, 19-24)

53 Iyapana ki Iyesu wadumpu dokodoko kayatagubu kaiwa da Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga tawaiya bau-tagubu. Diyu
ragidai kawakawai-muguma kuduba Iyesu siyamana wirawira ki nana mete
ika bautagubu dibimupu idiwa.
54 Apunu Pita Iyesu eweya weke-wagawa yabadawa da tawa ki kaka-
pareya tewena imatau bauwena manako kanibu iyara ragidai mata pa-
sumpu ika idiwa ki mu paunamugu tondubu mete mata empiyawa tondawa.
55 Iyapana kawakawai Iyesu siyamana wirawira ki nana ika dibimupu
idiwa ki mu nuwamugu e paerei mo kwaene-pamana bananapamana da mu
ki pokaiya e minimana po ki nana ko mu kwaenepamawa idiwa ko mibai mo
eba bananamupu.
56 Iyapana ropani kawaya ubumpu mu mubo nuwamugu nuwa-mugu
beratagamawa ko mu rabinamaga ka eba eyaka mena ki pokere mu mibai
mo eba bananamupu.
57 Mu inako tagamawa idiwa da tagamawa idiwa da paunau ka iyapana
dai ubumpu bera inako tagubu ke;
58 “Apunu yau wagubu ki nu wainamipi, e wagubu ke; ‘Mamanuga God e
Tawai iyapana idamugu wadumupu ki nau koritapani manako mara apeya
eyaka rabineya ka nau tawa ki waunai ade yadani. Ko tawa nau yadani ki ka
eba iyapana mu idamugere wadamu ki maba nau yadani.’ E inako wagubu
ki nu wainamipi.”
59 Iyapana ki inako tagubu ko mu mete rabinamaga ka eba eyaka mena ki
pokere mu mibai mo eba bananamupu.
60 Ki makeya ka mu kawaimaga ki ubupu Iyesu manupupu, wagubu ke;
“Yona mu tagubu ki kau denai mo nuwagi bo pa mena? Kau sisiyagi tagubu
ki kau wainapiyei mibai bo bera?”
61 E inako manupupu ko Iyesu yona denai mo eba wagubu ko pa tondawa
ki pokere mu kawaimaga ki ubupu e ade manupupu, wagubu ke; “Ma-
manuga God si tepapemei e Gubagai ki kau baganai bo? Nu Iya Negeyana
Apunai Keriso ki kau baganai? Kau kiya sisiyagi karako matarau nuwagi da
nu wainapamu.”
62 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai kawaimaga yona ki
wagubu ka Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Ki ka nau. Nau ka Kunumau
Kawapuwani Apunai. Aita ewa ka nau uburani nau Mamai Kasiyarai
Kawaya Apunai e idai garu deneya tondoni ki wi nau emisinimuri manako

nau kunumau oroguma kawareya ade wirasugani bausugani ki wi nau mete
emisinimuri."
63 Iyesu yona ki wagawa makeya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawaimaga ki e yabui dara wirawena manako e ubupu e eya midi
tatamai wadubu tegere manako iyapana ika idiwa ki manutapu, wagubu ke;
"E yona berawena Mamanuga God e si giripupu ki wi wainamupu bo? E eya
wagubu ki pokere yona yau yewe kewowena wainapakani.
64 Apunu yau Mamanuga God bameya berawagau ki pokere wi
wainapiyamu da nu karako e bameya badidi kwaigamu?" E inako wagubu
manako kawakawai ragidai ki kuduba ewapuru mena mu idamaga gurai
Iyesu naureya ugwadumpu ragiragi, tagubu ke; "E Mamanuga God e si
giripiyau ki pokere e denai karako poyagisi."
65 Mu inako tagubu manako mu dai kimpu ubumpu Iyesu tepotepopa-
mawa mu idamaga e yabui bodapamawa ade dai e kwanabeya minimawa
manako waegeyageyamapamawa, tagamawa ke; "Ki nima nunibu? Kau
mibai Mamanuga God e Gubagai ki kau nima nunibu ki e si nuwagi da nu
wainapamu." Ta ragidai dai mete bautagubu e minimawa.

Apunu Pita wagubu bodaboda
(Mateyu 26:69-75; Ruki 22:56-62; Diyoni 18:15-18, 25-27)

66 Ki makeya ka apunu Pita ika imatau tondawa manako Mamanuga God
bameya dobopiyamu ragidai kawaimaga e bigabigai kwaewagawa munu
ridai mosi ika bauwena e em-pupu.
67 E Pita ika mata empiyawa tondawa empupu manako yabu doko-
dokopupu sibu, wagubu ke; "Kau tawana Nasareta apunumaga Iyesu e mete
iwa eminibuwani."
68 Ko Pita denai wagubu bodaboda, wagubu ke; "Kau nima nene nuwegei?
Kau yonagi ki nau eba wainapakani." E inako wagubu manako kipu ubupu
kanibu tawa kakapareya uburawa manako ki makeya ka kokoroku wagubu.
69 E ika uburawa ka ridi ki ade bauwena e empupu manako wirawena
iyapana ika idiwa ki tadebu, wagubu ke; "Apunu burida ka mu wadumupu
apunai ki e mete iwa apunai mosi e kiyabui empakani."
70 E inako wagubu, ko Pita ade wagubu bodaboda.
Mu idimpu eba rowarowa ka iyapana ika idiwa ki Pita naigida mena yabu
dokodokomupu manako simupu, tagubu ke; "Nu katainugu da kau ka e mete
iwa apunai mibai kau ka tawana Gariri apunai."
71 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e midi minibu, wagubu ke; "Apunu ki
nene iwagamu ki nau eba kataineya. Mamanuga God e kataiya da nau yona
mibai suwagakani."
72 E yona ki wagawa makeya ka e kokoroku ade wagubu wainapupu
manako e wenagui paparawena Iyesu naiya badidi wagubu ki wainapupu.
Iyesu naiya e inako sibu, wagubu ke; 'Kemora yau rabineya ka kau mara
apeya eyaka nuwogowa bodaboda da kau eba kataigeya nau, ko ki eweya
ka kokoroku apeya yagisi manako nawaru puruyagisi.' Iyesu naiya inako
wagubu ki makeya makeya Pita wainapupu manako e rabinai makariwena
yadi kipu.

15

Iyesu apunu Pairasi e yabareya ubupu
(Mateyu 27:1-2, 11-14; Ruki 23:1-5; Diyoni 18:28-38)

1 Nawaru dumai tarawa ka Diyu ragidai mu kawakawaimuguma kuduba
yonatagubu kewowena ade mu rabinamaga eyakamenawena ki pokere mu

Iyesu wadumpu e idai umamupu dokodoko manako bananamupu kaya-
tagubu piyara ragidai mu kawaimaga Pairasi bameya bautagubu.
2 Bautagubu ka apunu Pairasi ubupu Iyesu manupupu, wagubu ke; "Diyu
ragidai mu kaiwawo-maga kawai ki kau baganai bo?"
Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Ena, ki kau ba nuwegei."
3 Iyesu inako wagubu ko iyapana kawakawai Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai bautagubu e kawareya kawareya naripamawa bera
ropani kawaya siyamawa,
4 ki pokere apunu Pairasi wirawena Iyesu ade sibu, wagubu ke; "Kau
yona denai mo nuwagi bo pa mena? Mu rowarowa kawaya kau mena
kekeniyamu idiwu ko kau pa tondei."
5 Ko Iyesu yona denai mo eba wagubu ki pokere apunu Pairasi e notai
babawena.

Apunu Pairasi ubupu mu Iyesu minimana po wagubu (Mateyu 27:15-26; Ruki 23:13-25; Diyoni 18:39-19:16)

6-7 Karako ka iyapana dai dibura-tagubu ika idiwa. Mu naiya yawira
kayatagubu kawakawai ragidai dai namutampu ko mu paunamugu ka
apunu mo si ka Barabasi ika mete tondawa. Diyu ragidai mu bususumaga
ka kwamura makeya makeya 'Mama-nuga God Nu Raurunibu Poragai'
poragatagamawa ki kawareya ka mu dibura apunai mo eyaka mena e
si tagamawa manako apunu Pairasi dibura gudui kwaipiyawa manako si
tagamawa apunai ki pa bauwagawa kayawagawa.
8 Mu bususumaga inako ki pokere iyapana karako apunu Pairasi bameya
bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Kau kwamura makeya makeya
kwae-nugei ki kau karako mete kwaenuwagi dibura gudui ade kwaipi bo?"
9-10 Iyapana inako tagubu ko apunu Pairasi e rabineya mena wainapupu
da Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu nuwarorotagubu
ki pokere mu Iyesu wadumupu e idai rabineya tamupu. E notai inako
wagubu ki pokere e denai iyapana ki manutapu, wagubu ke; "Wi nuwagau
nau uburani manako Diyu ragidai wi kaiwawoga yau e idai rikapani da e
baiyagisi kayayagisi bo?"
11 Ko Diyu ragidai kawakawai-muguma ki garugaru mena bautagubu iya-
pana ika idiwa ki mu rabinamaga kupamupu, tagubu ke; "Iyesu bauwagana
kayawagana ki nana eba iwagi ko apunu Barabasi e si iwagi da e baiyagisi
kayayagisi." Mu inako tagubu ki pokere iyapana kuduba apunu Barabasi e
si tagubu.
12 Ko apunu Pairasi iyapana ade manutapu, wagubu ke; "Ko Diyu ragidai
wi kaiwawoga siyamawa apunai yau e bameya ka nau badidi kwaesugani?"
13 E yona ki wagubu ka iyapana mu bonanamaga ragiragi kawaya denai
tagubu ke; "Wadumuri ripa korosi naureya ikokopumuri da e poyagisi."
14 Mu inako tagubu ki pokere apunu Pairasi iyapana ki ade manutapu,
wagubu ke; "E poyagisi ki mibai ka badidi? E paere badidi kwaewena?"
Ko mu kawareya kawareya bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa ke;
"Wadumuri ripa korosi naureya ikoko-pumuri da e poyagisi."
15 Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e iyapana rabinamaga bagiwagana
ki nana dibura gudui kwaipupu manako apunu Barabasi matarau bauwena
kayawena. Ki eweya ka e ubupu piyara ragidai tadebu da mu Iyesu kuwe
pokaiya minimana ki nana wagubu manako ewa kanibu Iyesu wadubu mu
idamugu tapu, wagubu ke; "Wadumuri ripa korosi naureya e minimuri
poyo."

Piyara ragidai Iyesu waegeyageyamapamawa
(Mateyu 27:27-31; Diyoni 19:2-3)

16 Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu mu kawaimaga tawai rabineya
kaimpu manako kowamuguma nene tagubu bautagubu ewapuru mena ika
dibimupu idiwa.
17 Mu aukwara daragai bagi kawaya mo wadumpu Iyesu monaga-mupu
ade impunewa tempu e debaiya painimupu,
18 manako waegeyageyama-pamawa, tagamawa ke; "Kaiwa kaiwa, Diyu
ragidai Kaiwawomaga Kawaya."
19 Mu inako tagamawa, e debaiya auda were minimawa ade e kiyabuiya
tepotepopamawa manako e yabareya ramatamaga kawareya ubumpu pa-
rau beratagamawa.
20 Mu inako waegeya-geyamapamawa da kamadumpu, aukwara daragai
bagi kawaya ki ade rikamupu e ebo midi tatamai ade umampu kwempu
manako ripa korosi naureya minimana po ki nana wadu-mpu kayatagubu.

Mu Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu
(Mateyu 27:32-44; Ruki 23:26-43; Diyoni 19:17-27)

21 Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu kayatagamawa ka tawana Sairini
apunu-maga mo si ka Saimoni ika gwabau gari tagaiya yabadawa da
yawatau banana-mupu. Bananamupu ka mu e Iyesu korosi kawarapana
ki nana simupu manako apunu Saimoni ubupu ripa korosi ki kawarapupu.
(Apunu Saimoni e ka Arekisanda yo Rupai mu mama-maga.)
22 Mu Iyesu wadumpu kaimpu tawana mo si ka 'Gorogata' tagamu ki
bautagubu. Si 'Gorogata' ka keyakeyai ko ki mibai ka Deba Suwana.
23 Ika bautagubu ka mu ripa otai suwakarai mosi awana 'waeni mete
wiramupu ki Iyesu kubarana ki nana e kwemupu ko e awana ki eba kubabu.
24-25 Didiburu madega kaidenai pisikanawagawa makeya ka mu Iyesu ripa
korosi naureya ikokomupu manako piyara ragidai ubumpu e midi tatamai
rikamupu ki yanuwa munta mo pokaiya nida kasiwaratagubu. Nima si
yanuwa ki rabineya yabiri bauwena ki e ubupu Iyesu midi tatamai ki e
wadubu.
26 Iyesu powagana ki kerarai ka mu oka pokaiya inako tamupu, "Yau ka
Diyu ragidai mu Kaiwawomaga'.
27-28 Mu Iyapana berokoi apeya mete ripa korosi naureya ikokotampu ki
mosi ka Iyesu e idai garu deneya ade mosi ka e idai tenene ki deneya. Mu
inako kwaetagubu ki ka Mamanuga God e okai takari kawaya badidi wagubu
ki makeya makeya mu kwaetagubu. Oka ki wagubu ke; 'Kuwa ragidai mu
paeremaga bimbinai banana-mupu ki daikere e mete bananapupu.'
29 Iyapana ika esidaeridatagamawa kaiwa kebomawa Iyesu emupu ka
mu debamaga gipamawa e waegeyageyama-pamawa, tagamawa ke; 'Kau
karako kiri uburi da nu kau eminiyamu. Kau naiya nuwagibi da kau
Mamanuga God e Tawai ki koritapana mara apeya eyaka rabineya tawa
waunai mo ade wadana nuwagibi,
30 ki pokere karako kau kiya kasiyaragi pokaiya ripa korosi ki kamadi
kawari iyanuwagi da nu kau eminiyamu."
31 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Mamanuga God e
gorai kataimugu ragidai ki mu mete kina Iyesu gwaigwitapamawa, taga-
mawa ke; "E iyapana iyatamiyawa ko e eya iyawagana ka badidi pokere e
kasiyarai pa mena.
32 E mibai tawana Isiraero ragidai nu Kaiwawonuga ade nu Iya Negeyana
Apunai Keriso ki ka e ebo ripa korosi ki kamadini kaworoto da nu

yabunugere empamu manako sumapamu." Iyapana apeya e madanai daikere daikere ikokotampu ki mu mete kina Iyesu inako waegeyageyamapamawa.

Tawana sisipu umapu
(Mateyu 27:45-56; Ruki 23:44-49; Diyoni 19:28-30)

33 Madega paunau wadawa makeya ka tawana kuduba sisipu umapu ko ade madega kanibu kekerawagawa napusi apeya eyaka wadawa makeya ka sisipu ki ade negawena.
34 Sisipu ki ade negawagawa makeya ka Iyesu e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; "Eroi, Eroi, rama sabaktani." Ki mibai ka; 'Mamani God, Mamani God, kau badidi pokere nau kamadisinibi?'
35 Iyapana dai ika ubumawa e yonai ki wainamupu, ka mu tagubu ke; "Wainapumuri, e oragai apunai Eraidiya nene wena siyanau."
36 Apunu mosi dabuwa tenai mo wadubu garupupu awana suwakarai rabineya kaupupu manako sikurupupu Iyesu umuneya tapu da e kubarana ki nana manako wagubu ke; "Idiwomu empomu. Oragai apunai Eraidiya baiyagisi e ripa korosi naureya yadini pakara bo?"
37 Ko Iyesu e bonanai ragiragi kawaya wagubu manako e nonai toporuwena powena.
38 Iyesu powagawa makeya ka aukwara mosi Mamanuga God e Tawai rabineya gudu maba uburawa ki paunau tegerewena, esida da erida.
39 Piyara apunai mosi ika ripa korosi kerareya uburawa ki Iyesu bonanai ragiragi kawaya wagubu ki wainapupu ade e badidi maba powena ki mete empupu ki ka e wagubu ke; "Mibai, apunu yau e ka Mamanuga God e eya Gubagai."
40 Ridi dai ika uwamau Iyesu em-pamawa ubumawa mu paunamugu ka ridi Meri Magidarini, ridi Saromi, ade apunu Diyemesi marai yo apunu Diyose mu inamaga si ka Meri.
41 Iyesu naiya tawana Gariri rabineya umawa wadawa ki makeya ka ridi ki e wadamawa tekateka waitapamawa iwa. Ade ewa, e natere Diyerusaremu kayawena ki makeya ka ridi ropani kawaya dai ki e mete ewakumapamawa, ko mu mete kina karako bautagubu ika empamawa ubumawa.

Apunu Diyosepa Iyesu kwakwarepui ragu tapu
(Mateyu 27:57-61; Ruki 23:50-56; Diyoni 19:38-42)

42-43 Diyu ragidai mu kawaimaga mosi si ka Diyosepa. E tawanai ka Arimasiya. Iyapana e werei tagamawa mibai ka e berai bagi kawaya. E maramara Mamanuga God notapiyawa ade Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki marai bauwagana nawanai mete tondawa.
Kemora nene ka apunu Diyosepa yabarayabara apunu Pairasi bameya kayawena manako Iyesu kwakwarepui ki genei wagubu da e wadana ononopana ki nana.
44 Apunu Pairasi Iyesu powena yonai ki wainapupu ka e wakapa giriwena piyara apunai mo nene wagubu manako manupupu, wagubu ke; "E ororeya mena powena ki mibai?"
45 "Ena, e ororeya mena powena." Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e ubupu apunu Diyosepa kayawagana Iyesu kwakwarepui ononopana ki nana wagubu.
46 Apunu Diyosepa kayawena aukwara bagi kawaya mo gimarapupu wadubu kayawena ripa korosi kerareya bauwena manako e kowaiyoma mete kina Iyesu kwakwarepui ripa korosi naureya wadumupu kwarisi manako aukwara ki pokaiya gerowomupu. Gerowopamawa da kamadumpu ka

mu e kwakwarepui wadumpu kayatagubu ragu mosi ki iyapana idamugu
ukwa-mupu ki rabineya tamupu manako bowa kawaya mosi gwairimupu
ragu umunai ki minimupu bodamupu.
47 Mu inako kwaetagamawa ki ka mu ridi Meri Magidarini yo apunu
Diyose e inai si ka Meri mu yabumugu kwaetagubu.

16

Iyesu powena ko e ade iyawena kipu ubupu
(Mateyu 28:1-8; Ruki 24:1-12; Diyoni 20:1-10)

1 Diyu ragidai aiyatamaga marai ki idiwa da kewowena makeya ka ridi
Meri Magidarini, ridi Saromi ade apunu Diyemesi e inai si ka Meri ki
kimpu ubumpu ripa otai aurai bagi kawaya dai gimaratampu da mu ewa
kayatagamana Iyesu powena e kwakwarepui monagapamana ki nana.
2 Pura kawaiya didiburu mena madega posiwagawa makeya ka mu kimpu
ubumpu Iyesu kwakwarepui ragu rabineya tampu ki empamana ki nana
kayatagubu.
3 Mu kayatagubu kaiwa da yawatau ka mu muga manu kasiwara-tagubu,
tagubu ke; “Bowa kawaya ragu katamurui minimpu bodampu ki nima
waitaniyoto da nu gwairipamu?” (Mibai ka bowa ki ka kawaya eba marai.)
4 Mu inako manu kasiwaratagamawa kaiwa da buri bautagubu ka mu
yabu tampu manako bowa ki ororeya mena gwairiwena emupu.
5 Emupu manako ragu rabineya kaimpu yabu tampu ka mu yaraga mosi
e midi tatamai poe rowarowa kawaya umapu ki mu idamaga garu deneya
ragu rabineya tondawa emupu. Empamawa ka mu notamaga kowena
kodabamaga kamupu.
6 Ko apunu ki mu tadebu, wagubu ke; “Wi notaga eba koyogono. Nau
kataineya da wi tawana Nasareta apunumaga Iyesu ripa korosi naureya
minimpu poyo yewe ragu tampu ki e midi kwakwarepui empamana ki nana
baigubu. Ko e yewe eba ukwarau. E ororeya mena iyawena kipu ubupu
kayawena. Mu tampu watai yau karako yewe empumuri.
7 Wi karako kaiwagi e tadeyau kabukabuwa ragidai apunu Pita e kowaiy-
oma mete tademuri, iwagi ke; ‘Iyesu naiya mena nidibu da e yabiri kayawa-
gana tawana Gariri rabineya wi nawanaga ika tondana ki nana wagubu
ki pokere wi karako e eweya kaiwagi tawana Gariri rabineya e banana-
pumuri.”
8 Apunu ki inako wagubu ko ridi ki kudu wainamupu ragu kamadumpu
manako yona mo eba tagubu ko mibi didigurai garumupu kayatagubu.

Iyesu ridi Meri Magidarini e bameya matarawena
(Mateyu 28:9-10; Diyoni 20:11-18)

9 Iyesu pura kawaiya didiburu mena ade iyawena kipu ubupu ka e yabiri
ridi Meri Magidarini e bameya matarawena. Ridi ki ka naiya keyai berokoi
ida daikere kewowena daikere apeya (7) e rabineya idiwa manako Iyesu mu
siwakeketapu ki ridai.
10 E Iyesu iya-wena empupu ka e kayawena Iyesu tadeyau kabukabuwa
ragidai Iyesu nene nuwaboyatagamawa yadi wadamawa idiwa ki mu ba-
mamugu bauwena manako e Iyesu iyawena matarau empupu ki sisiyai mu
tadebu.
11 Mu e yonai ki wainamupu ko mu e eba sumamupu.

Iyesu e kowakowaiyoma apeya bamamugu matarawena
(Ruki 24:13-35)

12 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya tawana mo kayatagubu yawatau kaiwa manako Iyesu kiyabui wirawena ebo mo wenawena ki mu emupu.
13 Mu ade wiratagubu kayatagubu kowamuguma tademupu ko mu yonamaga ki ka mu kowamuguma ki eba sumamupu.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai bamamugu matarawena
(Mateyu 28:16-20; Ruki 24:36-49; Diyoni 20:19-23; Bususu 1:6-8)

14 Siyareya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewo-wena kerapu eyaka mena bani ku-pamawa idiwa manako e eya mu bamamugu matarawena. E iyawena kipu ubupu ki sisiyai ka iyapana dai naiya bautagubu mu tademupu ko mu yonamaga ki eba mu sumamupu. Mu rabinamaga ka ragiragi kawaya ki pokere Iyesu mu sisibatapu manako tadebu, wagubu ke;
15 "Karako kimuri ubumuri tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki kaiwagi nau yonani bagi kawaya yau iyapana tadeyoi iwoi.
16 Iyapana nima nau sumasiniyoto ade nau sini pokaiya siruwayagisi ki ka e iya waunai yadini. Ko iyapana nima nau eba sumasiniyoto ki ka e bita bananapoto.
17 Nau sumasinimono ragidai mu ka nau kasiyarani pokaiya matakira ebo ebo kwaetogomono; Nau sini pokaiya ka mu keyai berokoi siwakeketamono da keyai berokoi ki matarau baitogomono kayatogomono. Mu tenawarimaga ka wirayagisi da mu yona naiya eba tagamawa ki mu togomono.
18 Motamota berokoi mu metamini ki ka mu eba popotagisi ade mu awana berokoi mo kubomoto ki ka mu mete eba popotagisi. Mu idamaga sigira ragidai kawarimugu nakapomono ki ka sigira ragidai ki iyatagisi."
19 Nu Kaiwawonuga Iyesu yona ki wagubu kewowena ka kasiyara mo kawapu e wadubu tepapupu kunumau yapu kayawena manako Mamanuga God e idai garu deneya e tapu tondubu.
20 Ko e tadeyau kabukabuwa ragidai ki mu kayatagubu tawana tawana, madega kauwagau madega posiwagau ki e sisiyai iyapana tademawa iwa. Nu Kaiwawonuga mu kasiyara tageyawa manako kasiyara ki pokaiya ka mu matakira ebo ebo mete kwaetagamawa iwa. Iyapana matakira ki empamawa pokaiya ka mu yonamaga ki mete mibipamawa sumapamawa.
Ika kewowena.

RUKI
Iyesu e yonai bagi kawaya apunu Ruki okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Iyesu e yonai bagi kawaya apunu Ruki okapupu yau rabineya ka Iyesu e wenawena bususui, e kawayawena upi badidi kwaewagawa umawa ki bususui ade e powena ko ade iyawena kipu ubupu kunumau kayawena ki bususui

Oka yau rabineya ka Iyesu sigira ragidai ropani kawaya iyatamiyawa ade Mamanuga God e kasiyarai pokaiya matakira ebo ebo kwaewagawa ki bususui mete kina.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-4*
Apunu Diyoni ade Iyesu wenatagubu *1:5-2:52*
Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e upi *3:1-20*
Iyesu siruwa kawapu ade kerapu wadewade e bameya bauwena *3:21-4:13*
Iyesu tawana Gariri rabineya upiwagawa *4:14-9:50*
Iyesu natere Diyerusaremu deneya upiwagawa kaniyawa *9:51-19:27*
Pura siyarai natere Diyerusaremu rabineya *19:28-23:56*
Iyesu iyawena, matarawagawa, ade kunumau kayawena *24:1-53*

1 Kaiwa kaiwa apunu Teopirasi, nau parauniyakani kawaya kau bamageya.
Nu paunanugu badidi wenawena ki sisiyai ka iyapana ropani kawaya naigida mena wainamupu were oka-mupu.
2 Ade gwede wenawena yabumugere empamawa iyapana tademawa kebomawa ragidai badidi tagubu ki iyapana ki makeya makeya oka tamupu.
3 Nau kawaini Teopirasi, kerareya badidi wenawena yabadawa da karako ki bususui nau mete naigida mena kataisugana ki nana ka nau iyapana manutamekeya ade oka dai mete iyabapekeya manako karako ka nau bususu ki kuduba makeya makeya kau bamageya okapana wainapakani.
4 Iyapana naiya kau badidi ka-buwanimawa ki mibai kau naigida mena wainapana wetawetara ki nana ka nau karako oka yau kau nene tarakani.

Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e wenawagana sisiyai

5 Yabiri badidi wenawena ka yau kena; Apunu Erodi tawana Diyudiya ragidai mu kawaimaga tondawa ki makeya ka Mamanuga God bameya dobopiyau apunai mosi si ka Sekaraiya ika tondawa. Apunu Sekaraiya e ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai dai mu debaimaga si ka Abaidiya e kobaiya tondawa upiwagawa. Apunu Sekaraiya e wainai si ka Erisabeta. E mete kina ka oragai apunai Aroni e momai.
6 Mamanuga God yabuiya ka apunu Sekaraiya e wainai mete kina iya bagi supasupai mena idiwa. Nu Kaiwawonuga e gorai kuduba ki mu naigida mena wiwirapamawa makeya makeya kwaetagamawa idiwa. Mu paeremaga mete pa mena.
7 Ridi Erisabeta e ka kagara tondawa da karako ka e nobomoi mete kina ewapuru maguratagubu.
8 Mara mosi ka apunu Sekaraiya e kowaiyoma mete kina Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi kwae-tagamawa,
9 manako ki makeya ka e kowaiyoma ki apunu Sekaraiya wine-mupu da e kayawagana nu Kaiwawo-nuga e Tawai rabineya gwede mosi aurai bagi kawaya Mamanuga God e kepakepai kawareya pasurana ki nana.

Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu goramaga pokaiya ka mu maramara inako kwaetagamawa mu waretamaga mo winepamawa da e upi ki kwaewagana ki nana.

10 Apunu Sekaraiya e ebo mena tawa ki rabineya kanibu manako e gwede aurai bagi kawaya ki pasurana madegai wadawa makeya ka iyapana ropani kawaya ika imatau Mamanuga God bameya guriguritagamawa ubumawa.
11 Ki makeya ka Mamanuga God e aneyai mosi e bameya ika matarawena gwede aurai bagi kawaya pasumu ki kepakepai idanuga garu deneya ika uburawa.
12 Apunu Sekaraiya aneya ki empupu ka e notai kowena kudu mete waina-pupu,
13 ko aneya ki e sibu, wagubu ke; “Sekaraiya, kau kudu eba wainapiyowa. Kau Mamanuga God bameya gwede nene gurigurinugeya ki e wainapupu mibipupu ki pokere kau wainagi Erisabeta ka aita romodoyagisi manako kau gubagagi ki wenayagisi. Ko e wenayagisi ki kau e si Diyoni siyo.
14 Kau gubagagi wenayagisi ki pokaiya ka kau mamama wainapiyowa ade iyapana ropani kawaya ka e mamamai mete mamamatogomono.
15 Nu Kaiwawonuga e yabuiya ka kau gubagagi ki apunu kawai mosi uburoto. E awana ‘waeni’ ade awana suwakarai mo eba kuboroto, mibai ka e wenayagisi makeya ka Mamanuga God uburoto e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya kau gubagagi bameya tonopoto e rabineya posiyagisi kasiyara kweyoto.
16 Kau gubagagi pokaiya ka tawana Isiraero ragidai ropani kawaya mu notamaga wirayagisi da mu ubumoto nu Kaiwawonuga mu Mamamaga God siyomoto.
17 Oragai apunai Eraidiya kasiyarai kawaya uburawa ki maba ka kau gubagagi kasiyarai kawaya uburoto yawata yabiyabiri kayayagisi nu Kaiwa-wonuga e yawatai meyoto. E iyapana kawakawai mu notamaga wirapoto da mu munumuguma notatamono, ade iyapana Mamanuga God e yonai tagararamupu ragidai ki e mu mete wiratamini da mu iya bagi supasupai idiwana ki yawatai naiya kataitagubu ko tagararamupu ki yawatai mu ade kataitagisi. Nu Kaiwawonuga e eya iyapanaiyoma mu nuwamaga notamaga ki e wirapoto da mu Kaiwawonuga e nawanai idiwono.”

18 Aneya yona ki wagubu manako apunu Sekaraiya denai e sibu, wagubu ke; “Nau badidi kataisugani da yona yau ka mibai? Nau ka apunu magurai ade nau ridini e mete magurawena.”

19 Ko aneya ki denai wagubu ke; “Nau ka Gebiro, karako Mamanuga God e yabareya uburakani. E nau tonosinibu da nau yona bagi kawaya yau kau nidiyana ki nana bausugubuwani,
20 ko nau nidibuwani ki kau eba mibisinibi ki pokere nau karako kau nidiyani wainapi; Mamanuga God e winepupu marai baiyagisi ki ka nau suwagubuwani ki mibai makeya makeya wenayagisi. Ko kau nau yonani ki eba sumapipi ki pokere Mamanuga God uburoto kau umunugi deni mena bodapoto manako kau pa tondowa yarowa da nau gwaiyaba nidibuwani ki mibai matara-yagisi makeya ki kau tenawarigi tekatekayagisi manako kau yona ade nuwagi.”

21 Apunu Sekaraiya aneya ki mete yonatagamawa makeya ka iyapana kuduba ika imatau e nawanapamawa ubumawa. Ko e garugaru eba bauwena ki pokere mu notamaga babawena, tagubu ke; “E badidi pokere Mamanuga God e Tawai rabineya rowarowa kawaya inako tondau?” Mu inako tagamawa idiwa.

22 Apunu Sekaraiya matarau bauwena ki ka e yona wagana kwaewagawa
ko gwede mo e bonanai bodapupu ki pokere e yona mo eba wagubu ko idai
mena pokaiya keyai kwaewagawa. Iyapana e bameya badidi wenawena
ki emupu ka mu notamaga wagubu ke; "E ka bani waro were maba mosi
Mamanuga God e Tawai rabineya empupu ki pokere e inako kwaewagau."
23 Apunu Sekaraiya e upi Mamanuga God e Tawai rabineya kewopupu
manako ade wirawena e ebo tawaiya kayawena.
24 Mara dai kewowena eweya ka e wainai Erisabeta romodo-wena. E
romodowena siragamu ida daikere ki rabineya ka e tawa rabineya mena
tondawa.
25 E wagubu ke; "Nau Kaiwawoni karako nau waitasinibu. E nuwai
notai kawaya daganani nau nene wainapiyawa ki pokere nau kagara ton-
dekeya manako iyapana kuduba nau emisinimawa ki midimamai e wadubu
kwenupupu."

Aneya Iyesu wenawagana yonai onowa Meri sibu

26 Ridi Erisabeta romodowena siragamu ida daikere kewowena ki makeya
ka Mamanuga God ubupu aneya Gebiro ade tonopupu kunumau kawapu
tawana Gariri bauwena manako e kayawena natere mo si ka Nasareta
bauwena.
27 Ika bauwena ka e kayawena onowa mo si ka Meri bameya bauwena.
Onowa Meri e ka apunu mo mete eba iwa ko e yaraga mo si ka Diyosepa
pokaiya tonabamupu da e uwarana ki nana. Apunu Diyosepa e ka oragai
apunai Dewida e momai.
28 Aneya ki bauwena Meri sibu, wagubu ke; "Meri, kaiwa kaiwa. Nu
Kawainuga God e nuwaiya po kau. E kawaya daganani kau notaniyau da
karako kau wadiniyoto bagi." Aneya ki Meri inako paraupupu.
29 Onowa Meri parau ki wainapupu ka e notai babawena, inako notapupu;
"Ki ka gwede parui parausiniyau?"
30 Ko aneya e ade sibu, wagubu ke; "Meri, kau notagi eba koyogono. Nu
Kawainuga God e notai kawaya daganani kau nene wainapiyau ki pokere
karako ka e deni mena kau wadiniyoto bagi.
31 Nau suwagani wainapi; Kau romodonuwagi manako munu uratanai
wenayagisi ki kau e si Iyesu siyo.
32 E kaiwawoyagisi manako iyapana tagisi ke; "Mamanuga Kawai
Kunumau Tondau e Gubagai ka yau kena." Takari kawaya ka oragai apunai
Dewida ubupu kaiwawowena ko karako ka nu Kawainuga God kaworoto
kasiyara e Gubagai kweyoto manako e uburoto e ripakwarakwarai Dewida
e watai yadini kaiwawoyagisi.
33 E kaiwawoyogono manako uburono tawana Isiraero ragidai maramara
kwayubatamono tondono ko e kasiyarai ki eba kewoyagisi."
34 Aneya yona ki wagubu ka Meri denai e sibu, wagubu ke; "Nau apunu
mo mete eba iweya. Nau pa tondekeya ki pokere nau munu asusu badidi
wenapani?"
35 Ko aneya denai e sibu, wagubu ke; "Nu Kawainuga God e eya Keyai Tanai
Bagi Kawaya ki kaworoto kau rabinageya miniyoto siwa manako e kasiyarai
kau kawarigeya tondono. Ki pokere munu bagi kawaya ki aita wenayagisi ki
e ka nu Kawainuga God e ebo nene manako iyapana tagisi ke; "Mamanuga
God e Gubagai ka yau kena."
36 Nau suwagani wainapi; Kau rakarakagi Erisabeta e ka kagara ton-
dawa da magurawena ko Kawainuga God wagubu ki pokere e karako

romodowena. E romodo matara-pupu siragamui ka ida daikere kewo-wena daikere eyaka mena.
37 Nu Kawainuga God e kasiyarai pokaiya badidi yagisi ki e umuneya ka gwedegwede kuduba wenayagisi.” Aneya ki inako wagubu.
38 Onowa Meri yona ki wainapupu ka e denai aneya ki sibu, wagubu ke; “Baganai, nau ka Kaiwawoni e bigabigai kwaesugakani ki ridai ki pokere e badidi wagubu ki makeya nau bamaneya wenayagisi.” E inako wagubu manako aneya ki e kamadubu kayawena.

Onowa Meri e rakarai Erisabeta bameya daiyo kayawena

39 Mara ki makeya ka onowa Meri kipu ubupu manako garugaru mena natere mosi kweyau ika tawana Diyudiya rabineya ki kayawena.
40 E kayawena kaniyawa da natere ki bauwena ka e kanibu apunu Sekaraiya tawaiya yapu manako e rakarakai Erisabeta ika paraupupu.
41 Ridi Erisabeta parau ki wainapiyawa makeya ka e rabineya munu ki geyageyawena manako Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu ridi Erisabeta kawareya minibu siwa,
42 manako Erisabeta ubupu e bonanai ragiragi kawaya Meri sibu, wagubu ke; “Ridi kuduba nu paunanugu ka Mamanuga God kau mena kawaya daganani wadinibu bagi ade munu kau aita wenapi e mete kina ka Mamanuga God deni mena yadini bagi.
43 Ko nau ka eba bagi da nau Kaiwawoni e eya inai nau daiyoni bauwagana mamama kawaya yau nau tegeyana ki nana.
44 Nau suwagani wainapi; Kau nau parau-siniyeya ki makeya ka munu nau romodoneya ki mamamawena yapu kawapu.
45 Nu Kaiwawonuga kau bamageya badidi kwaewagana wagubu ki kau sumapipi ki pokere e deni mena wadiniyana bagi ki mamamai kau wainapiyowa tondowa.” Ridi Erisabeta inako wagubu.

Onowa Meri umayo pokaiya Mamanuga God e si tepapupu

46 Ko onowa Meri Mamanuga God e si tepapupu, wagubu ke;
“Nau nuwani notani pokaiya karako nau Kaiwawoni e si esida tepa-pakani.
47 Nau Mamai God e ka nau Iyasinibu Apunai ki pokere nau rabinaneya ka nau mamama kawaya wainapakani.
48 Nau ka pa iyapana kaina eba bagi ade e bigabigai mena kwae-sugakani ki ridai, ko e nau nene wainapiyau ki pokere nau mibi mamamai tondakani. Mara karako ade ewa ka iyapana kuduba Mamanuga God nau wadisinibu bagi ridai sidimono.
49 Mamanuga God e kasiyarai ka kawaya daganani esida. E gwede kawaya mosi nau nene kwae-wena ki pokere iyapana nau inako sidimono. Mamanuga God e si ka bagi kawaya esida.
50 Iyapana naiya idiwa, karako idiwei ade ewa mete idiwono ragidai nu gwedewau e mayapemei ki ka e nu nuwanuwaniyono ade wadiniyono bagi.
51 E idai roronapupu manako e kasiyarai pokaiya ka e matakira ebo ebo kwaewagawa. Iyapana yabara kawakawaratagamawa ragidai mu notamaga ade mu muga mete kina ki e daburitapu mubo mubo kayatagubu.
52 Yewe wairau kawakawayatagubu ragidai ki mu simaga ka e erida nunupu ade iyapana simaga wekewena ragidai ki mu simaga ka e esida tepapupu.
53 Wetei idiwu ragidai ki e bani yo gwedegwede bagibagi tagebu ko gwedegwedemaga ropani kawaya ragidai ki mu e ida kasikasi tonotapu.

54 E nu ripakwarakwaranuguma badidi gwaiyabatapu ki e notai
eba gogawena. E bigabigaiyoma tawana Isiraero ragidai nu
nuwanuwaniyana ade toginiyana ki nana ka e bauwena.
55 Nu ripakwarakwaranuga Eburamu e momoiyoma ka nuyo. Ma-
manuga God nu eba notagoganibu ko e maramara nu notaniyau, nu
nuwanuwaniyau ade nu wadiniyau bagi."
56 Onowa Meri umayo pokaiya yona ki wagubu manako e rakarakai Erisa-
beta mete ika idiwa da siragamu apeya eyaka kewowena eweya ka e
ade wirawena e ebo tawaneya kayawena.

Iyapana siruwatamana apunai Diyoni e wenawena

57 Ridi Erisabeta e munu wenapana marai ki bauwena ka e munu uratanai wenapupu.
58 Nu Kaiwawonuga ridi Erisabeta bameya bagi kawaya badidi kwaewena ki sisiyai e kowaiyoma, e rakarakaiyoma ade e tawanai eyaka mena ragidai kuduba wainamupu manako mu ika bautagubu e mete ewapuru mamamatagubu.
59 Munu ki wenawena e purai eyaka mena kewowena ki eweya ka iyapana e kwakwarepui wakapamana ki nana bautagubu. Mu e mamai ebokowai siyamana ki wainapamawa,
60 ko e inai mu bodatapu, wagubu ke; "Pa mena, nu e si Diyoni siyamu."
61 E inako wagubu ko mu e denai simupu, tagubu ke; "Akae, ki badidi? Kau ewagi mu paunamugu ka iyapana mo si ka Diyoni ki pa mena wainapemei."
62 Munu ki mamai e bonanai boda-pupu tondawa ki pokere iyapana mu idamaga pokaiya keyai kwaetagubu simpu da e munu ki si wagana ki nana.
63 E yona ki wainapupu ka e oka tarana gwedegwedei nene keyai kwaewena manako e oka okapupu ki inako wagubu ke; "E si ka Diyoni". Iyapana e okai okapupu ki emupu ka mu nota-maga kowena kodabamaga kamupu.
64 Apunu Sekaraiya oka ki okapupu makeya ka e bonanai ade matarawena manako e yona supasupai ade wagawa Mamanuga God e si esida tepapiyawa.
65 Tawana ki ragidai e ade yonawagawa ki matakirai emupu ka mu wakapa giritagubu notamaga kowena manako mu badidi emupu ki sisiyai ka tawana Diyudiya kweyau ki tawa tawa garugaru mena kawayawena kayawena.
66 Iyapana kuduba yona ki wainapamawa ka mu manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; "Munu ki kawayayagisi ki ka e gwede upi kwaeyogono?" Mu yona ki tagamawa mibai ka mu kuduba kataimugu da nu Kaiwawonuga e eya kasiyarai munu ki bameya mete kina.

Apunu Sekaraiya ewa badidi wenawagana ki yonai wagubu

67 Ki makeya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya munu ki e mamai Sekaraiya rabineya posiwena kasiyara kwebu da e uburana mara ewa badidi wenawagana ki yonai iyapana tadeyana ki nana. E ubupu wagubu ke;
68 "Nu Kaiwawonuga e ka tawana Isiraero ragidai nu Mamanuga God ki
pokere e si nu karako esida tepapemei. E nu bamanugu bauwena
gwede umanibu dokodoko ki e rikapupu.
69 E nu Iyaniyana Apunai kasiyarai kawaya mo tonopupu nu bamanugu
bauwena da nu e pokaiya iya wadamana ki nana. E tonopupu apunai
ki e ka Mama-nuga God e bigabigai apunai Dewida e momai.

70 Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapamawa taga-mawa e
nene idiwa ragidai badidi wainamupu ki mu makeya makeya inako
okamupu, tagubu ke;
71 'Nu iyaranuguma mu idamaga rabineya idiwei ki e nu rikaniyana ki
nana gwaiyabawena, ade nu giriniyamu pasuniyamu ragidai ki mu
kasiyaramaga ki e mete bodapoto.'
72 Nu ripakwarakwaranuguma ki e nuwanuwatamana ki nana wagubu,
ade e gwaiyabai bagi kawaya mu bamamugu wagubu ki e eba nota-
gogapoto.
73-74 E ubupu nu ripakwarakwara-nuga Eburamu badidi gwaiyaba sibu
ki maba e karako nu bamanugu inako mete kwae-yagisi. Nu
iyaranuguma mu idamaga rabineya idiwei ki e nu rikaniyoto teniyoto
da nu kudu pa mena yabarayabara e bigabigai mena kwaigomu.
75 Nu yewe wairau idiwei ki ka nu maramara e nene mena idiwomu ade
supasupai bagi mena kwaigomu."
76 Apunu Sekaraiya Mamanuga God e okai kawareya inako wagubu, ade
wagubu ke;
"Gubagani, aita ewa ka iyapana kau nidimoto, tagisi ke; 'Kau ka Iyarau
Tondau Apunai e bonanai wainapiyei nuwegei ki apunai.' Kau ka nu
Kaiwawonuga e yawatai meyana ki nana yabiri kayanuwagi manako
e baiyagisi kau ewageya taneya mena kayayagisi.
77 Kau e iyapanaiyoma tade da mu bigimaga kuduba ki ka Mamanuga God e
notaiya deni mena surupoto manako ki pokaiya ka mu iya yadini.
78 Mamanuga God e ka nu ragiragi kawaya eba nidiyoto ko e nu nuwaboy-
anuga wainapoto ade nuwanuwaniyoto. E iyai tanai bagi kawaya ki e
kunuma were tonopoto kaworoto nu bamanugu baiyagisi,
79 manako iyapana kuduba yewe sisipu idiwei ade po kasiyarai nu umanibu
dokodoko rabineya idiwei ki nu kawarinugu ka tanai ki miniyoto
siwa. Nuwabagi rabineya idiwana yawatai ki e nu kabuwaniyoto."
Apunu Sekaraiya ewa badidi wenawagana yonai ki inako wagubu.
80 Mu munumaga wenawena ki kawayawagawa ade nota supasupai mete
wadawa. E iyapana eba idiwu tawaneya e ebo mena tondawa umawa da
e tawana Isiraero ragidai mu yabara-mugu uburana ki marai bauwena ki
makeya ka e iyapana bamamugu matarau bauwena.

2

Iyesu Keriso wenawena ki bususui
(Mateyu 1:18-25)

1 Mara ki makeya ka apunu kawai mosi si ka Sita Ogatasi yona tono-
pupu tawana Roumi rabineya iyapana kuduba mu mubo tawanamugu
kayatagamana simaga tamana ki nana wagubu.
2 Ki makeya ka apunu Kwiriniyasi tawana Siriya kwayuba-piyawa ton-
dawa. Iyapana naiya mu simaga inako eba tamawa,
3 ko mu kawaimaga wagubu ki pokere iyapana tawana tawana idiwa ki
karako wira-tagubu mu mubo tawanamugu kaya-tagubu manako simaga
ika tamupu.
4 Mara ki makeya ka apunu Diyosepa natere Nasareta tondawa. Natere
ki ka tawana Gariri rabineya. Apunu Diyosepa e ka oragai apunai Dewida
e momai mosi ki pokere e karako oragai apunai Dewida e naterei si ka
Beteriyemu e si ika tarana ki nana kayawena. (Natere Beteriyemu ka tawana
Diyudiya rabineya.)

5-6 E kipu ubupu onowa Meri ki mu e uwarana tonabamupu ki banana-
pupu manako natere Beteriyemu kayatagubu. Ko onowa Meri e ka romodo
matarapupu ki pokere mu kaiwa idiwa da bautagubu ka e munu wenapana
makarai waina-pupu.
7 E munu wenapana makarai wainapiyawa ko natere Beteriyemu ra-
bineya ka iyapana posiwena ukwapamana watai pa mena ki pokere mu
idiwa da e gubagai amu suwakarai ki wenawena ki ka e ubupu munu
ki aukwara pokaiya sikwapupu manako kanibu papa burumakau bani
kupamu ki tenamaga mo rabineya tapu ika ukwarawa.

Papa sipi baikamutagamawa ragidai

8 Kemora ki rabineya ka papa sipi baikamutagamawa ragidai dai ika
gwabau mu papamuguma kwayuba-tamawa idiwa,
9 manako Mamanuga God e aneyai mosi mu bamamugu matarawena.
Mu aneya ki empamawa idiwa ka Mamanuga God e eya sinini tanai mu
kawarimugu kawapu tawana minibu siwa manako mu kudu waina-mupu
didiguramaga mete wagubu.
10 Ko aneya ki mu tadebu, wagubu ke; “Kudu eba wainapiyoi. Nau
yona bagi wadubuwani kawapuwani iyapana tawana tawana kuduba wi
rabinaga bagiwagana mamamaigamana ki nana.
11 Kemora yau rabineya ka wi Iya Negeyana Apunai wenawena oragai
apunai Dewida e tawaneya. Munu wenawena ki e ka Keriso, wi Kaiwawoga.
12 Ko e badidi maba wenawena ki nau karako wi nidiyani da wi kaiwagi e
empumuri mibipumuri; Wi munu wawayai aukwara pokaiya sikwamupu
papa burumakau bani kupamu ki tenai rabineya tampu ukwarau ki e
kwaenei kwaiwagi.”
13 Aneya yona ki wagubu kewowena ka aneya ropani kawaya eba bi-
gabigai kunumau mamataratagubu kawamupu Mamanuga God e si esida
tepapamawa, tagamawa ke;
14 “Mamanuga God kunumau esida tondau e mena si nu tepapemei, ade
waira kawareya ka e iyapanaiyoma nuwaiya po ki mu kuduba ka nuwabagi
rabineya idiwono.”
15 Aneya ropani kawaya ki inako tagubu ade wiratagubu kunumau kaya-
tagubu ka iyapana ika gwabau idiwa ki deni deni tagubu kasiwara, tagubu
ke; “Edama, natere Beteriyemu kaigamu da Kaiwawonuga e gwede yonai
wagubu ki nu kwaenepamu empamu.”
16 Mu inako tagubu manako kimpu ubumpu garugaru mena kayatagubu
kaiwa da ridi Meri yo apunu Diyosepa mete kina mu bamamugu bautagubu
manako mu munu wawayai ika tena rabineya ukwarawa ki emupu.
17 Mu e emupu ka mu aneya munu ki e yonai badidi tadebu ki mu iyapana
ika idiwa kabuwatampu.
18 Iyapana yona ki wainamupu ka mu kuduba notamaga kowena kodaba-
maga kamupu.
19 Ko ridi Meri e ka yona ki kuduba wadubu doko e rabineya mena
notapiyawa tondawa.
20 Papa sipi baikamutagamawa ragidai ade wiratagubu kayatagubu.
Aneya bauwena mu badidi tadebu ki mu makeya makeya yabumugere
emupu ki pokere mu Mamanuga God mamama-pamawa ade e si esida mena
tepa-pamawa kaiwa.

Mu Iyesu wadumpu natere Diyerusaremu kayatagubu

21 Pura eyaka mena kewowena eweya ka mu gubagamaga e kwakwarepui
wakapamana ki marai bauwena manako aneya naiya ridi Meri eba romod-
owena makeya e munu wenapana si Iyesu siyana sibu ki mu makeya makeya
kwaetagubu e si Iyesu simupu.

22 Oragai apunai Mosisi e gorai wagubu da ridi munu wenapoto ki ka e
pura dai pa tondono manako pura ki kewoyogono makeya ka kiroto uburoto
puyo mosi Mamanuga God bameya taroto. Gora inako wagubu ki pokere
apunu Diyosepa e wainai Meri mete kina idiwa da gora badidi wagubu ki
kwaetagamana marai bauwena ki ka mu munumaga ki wadumpu natere
Diyerusaremu kayatagubu manako mu munumaga ki Mamanuga God nene
tamupu.

23 Mu inako kwaetagubu ki mibai ka Mamanuga God e okai mosi wagubu
ke; “Munu uratanai amu suwakarai mo wenayagisi ki ka e inai mamai mu
munumaga ki yadini Mamanuga God nene tamoto.”

24 Ade e okai mosi wagubu ke; “Munu wenayagisi ki ka e inai mamai midi-
wari umago apeya bo midiwari wabarauwa munai apeya inako tepomoto
manako Mamanuga God bameya puyo naka-pomoto.” Oka ki inako wagubu
ki pokere Iyesu e inai mamai kayatagubu gora badidi wagubu ki makeya
kwae-tagubu.

25 Mara ki makeya ka apunu mosi si ka Simiyoni ika natere Diyerusaremu
rabineya tondawa. E ka apunu bagi mosi Mamanuga God mayapiyawa
tondawa ki apunai. Mamanuga God uburana tawana Isiraero ragidai
waditamana bagi ki marai bauwagana ki nana ki nawanai e tondawa ade
Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki e rabineya mete minibu
siwa.

26 Mamanuga God e Keyai naiya mena e kabuwapupu da nu Kaiwawonuga
uburana Keriso tonopana gwaiyabai wagubu ki marai ka apunu Simiyoni e
yabere empoto were ewa poyagisi,

27 ki pokere Mamanuga God e Keyai ki karako bauwena apunu Simiyoni
yabiripupu da e Mamanuga God e Tawai rabineya kanibu. Ki makeya ka
Iyesu e inai mamai gora badidi wagubu ki makeya makeya mu munumaga
bameya kwaetagamana ki nana ika bautagubu,

28 manako apunu Simiyoni mu emitapu ka e kanibu mu munumaga ki
wadubu taiyapupu manako Mamanuga God e si esida tepapupu, wagubu ke;

29 “Kaiwawoni, kau naiya nau badidi gwaiyabasinibi ki kau karako
makeya kwaenugibi ki pokere karako kau bigabigagi apunai nau eba bo-
dasini ko nau nuwabagi rabineya waira yau kamadani.

30 Nu Iya Negeyana Apunai tonopipi ki e karako nau naubo yabunere
empuwani.

31 Iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau nu iyanuga
yawatai ki kau mebi.

32 Munu yau pokaiya ka iyapana kwaiyanai ragidai kau tanigi matarau
empomoto ade e pokaiya ka kau iyapanagiyoma Isiraero ragidai nu sinuga
mete kawayayagisi.”

33 Iyesu e inai mamai apunu Simiyoni mu munumaga nene badidi wagubu
ki wainamupu ka mu notamaga kowena kodabamaga kamupu,

34 ko apunu Simiyoni mu emitapu waditapu bagi manako e munu ki inai
Meri yona yau sibu, wagubu ke; “Nau nidiyani wainapi; Mamanuga God
kau gubagagi yau winepupu da e pokaiya ka tawana Isiraero ragidai ropani
kawaya pisipisi-tamini gwepomoto ko ade e pokaiya ka tawana Isiraero
ragidai ropani kawaya iya mete yadini. E pokaiya ka Mama-nuga God e

nuwaiya badidi wainapiyau ki matarayagisi ko ade iyapana ropani kawaya e mete wereyakaurapomoto.

35 Iyapana ropani kawaya mu wekemaga ki e matarapoto ko kau kiya ka nuwaboya kawaya mosi aita ewa kau rabinageya ta maba ugwadiniyoto makari negeni.” Apunu Simiyoni inako wagubu.

36-37 Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa ridai mosi si ka Ana ika mete tondawa. E ka apunu Panuero e petei. E kunui ka Asi. Ridi ki e naiya anikawena apunu naureya tondawa ka kwamura ida daikere kewowena daikere apeya (7), ko e nobomoi powena kwamura rowarowa kawaya (84) kewowena ki rabineya ka e koboro tondawa da karako magurawena. Kemora nawaru ka e Mamanuga God e Tawai rabineya Mamanuga God e si tepapiyawa ade mara dai Mamanuga God nene bani kamadawa e bameya guriguriwagawa tondawa.

38 Apunu Simiyoni ridi Meri siyawa da kewowena ki makeya ka ridi Ana ika mete bauwena manako Mamanuga God paraupupu. Mamanuga God natere Diyerusaremu ragidai iyatamana ki nana ki nawanai ika idiwa ragidai ki mu bamamugu ka e munu ki sisiyai mu tadeyawa.

39 Apunu Diyosepa e wainai Meri mete kina Mamanuga God e gorai badidi wagubu ki makeya makeya kwaetagubu kewowena ki ka mu kimpu ubumpu wiratagubu mu mubo nateremaga Nasareta tawana Gariri rabineya ki ade kayatagubu.

40 Mu ika bautagubu idiwa ka mu munumaga ki kawayawagawa yarawa ade Mamanuga God e deni mena wadubu bagi ki pokere e nuwai notai supasupai mena kwaewagawa ade katai ebo ebo e rabineya posiwena.

Munu Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya tondawa

41-42 Iyesu munu waunai e kwamurai ka ida esida kewowena kerapu apeya (12) kewowena ki makeya ka e inai mamai mete kayatagubu natere Diyerusaremu rabineya poraga kawaya mo ika kupamana ki nana. Poraga kawaya ki ka Diyu ragidai e si ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki tagubu. Kwamura eyaka eyaka ki rabineya poraga marai ki bauwagawa ki ka Iyesu e inai mamai poraga ki kawareya kayatagamawa.

43 Poraga ki kewowena ka mu ade wiratagubu tawanamugu kayatagubu manako mu wainamupu da mu munu-maga ki iyapana kaparimugu mete ika kawarawa ko ki pa mena. Mu e ika natere Diyerusaremu rabineya kamadumpu kayatagubu.

44 Mu kaya-tagubu kaiwa da yawatau ukwapamana kwaetagamawa ka mu munumaga ki eba emupu ki pokere mu kayatagubu tawa tawa ki mu kowamuguma bama-mugu e kwaenepamawa iwa.

45 Mu e kwaenepamawa iwa ko eba banana-mupu ki pokere mu wiratagubu natere Diyerusaremu ade kayatagubu.

46 Ika bautagubu ka mu e kwaenei kwaene-tagamawa iwa da mara apeya eyaka kewowena eweya ka mu Mamanuga God e Tawai rabineya e ika tondawa emupu. E iyapana tadeyamu kabukabuwa ragidai ki mu paunamugu tondawa mu yonamaga wainapiyawa ade yona denai mu mete manutamiyawa.

47 Iyapana kuduba e denai supasupai kawaya wagawa ki wainapamawa ka mu notamaga kowena e nene ebotau wainapamawa.

48 E inai mamai e kwaenepamawa iwa da iyapana kawakawai ragidai ki mu paunamugu ika tondawa emupu ka mu mete notamaga kowena manako e inai kanibu e bameya bauwena empupu sibu, wagubu ke; “Gubagani, kau

gwede nana nu yabunuga minibi kayanugibi? Nau mamagi mete kina nu notanuga kowena kau kwaenegi kwaigemeya."
49 Ko Iyesu denai wagubu ke; "Wi gwede nana nau kwaeneni kwaigamawa? Nau Mamai e Tawai rabineya tondana ki nana ko ki wi kataigau bo pa mena?"
50 Ko e badidi wagubu ki mibai mu eba wainamupu.
51 Iyesu ubupu mu mete kayatagubu sumawa da mu nateremaga Nasareta ki ade bautagubu manako e inai mamai wiwiratamiyawa ade mu umunumaga wadawa tondawa. Ko e inai ka badidi wenawena yau kuduba e ebo mena rabineya notapiyawa tondawa.
52 Mu munumaga Iyesu kawayawagawa yarawa ade e notai mete kawayawagawa yarawa. Mamanuga God ade iyapana mete kina e nene ebotau wainapamawa ade e mamamai tagamawa.

3

Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni
(Mateyu 3:1-12; Maki 1:1-8; Diyoni 1:19-28)

1 Apunu Sita Taibiriyasi tawana Roumi ragidai mu kawaimaga tondawa kaniyawa da kwamura ida esida kewowena kerapu daikere kewo-wena (15) ki makeya ka apunu Ponsiyasi Pairasi tawana Diyudiya ragidai mu kawaimaga tondawa, apunu Erodi ka tawana Gariri ragidai mu kawaimaga tondawa, apunu Erodi e yowai Piripo ka tawana Isuriya yo Tarakoniyasi ragidai mu kawaimaga tondawa, apunu Raisaniyasi ka tawana Abirini ragidai mu kawaimaga tondawa,
2 ade apunu Anasi yo apunu Kaipasi ki mu ka Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai kuduba mu kawakawai-muguma idiwa. Mara ki makeya ka apunu Sekaraiya e gubagai Diyoni ika iyapana eba idiwu tawaneya tondawa. Mamanuga God e yonai e bameya bauwena,
3 manako e ubupu tawa tawa awana Diyoudani bameya ki kayawena dimawagawa umawa iyapana tadeyawa, wagawa ke; "Wi beraga berokoi ki wi karako kamadumuri wi notaga wira-yagisi da nau wi siruwaniyani manako Mamanuga God uburoto wi bigiga ki empoto surupoto."
4 Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya oka yau tapu, wagubu ke;
"Apunu mosi gwabau umau e bonanai ragiragi kawaya wagau ke; 'Kaiwawonuga e yawatai gwaba memuri da e taneya baiyagisi kayayagisi.
5 Gonu kuduba ki wi waira utapu-muri da posiyagisi ade kweya kuduba ki kwarisitagisi manako dobu wenapoto. Yawata ninoki tapu ki supasupayagisi ade yawata bowa ganaganai ki kuduba momomoi wenapoto,
6 manako iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki ka mu Mamanuga God e Iya Negeyau Apunai mu yabumugere empomoto."

Oragai apunai Aisaiya oka inako tapu.

7 Iyapana ropani kawaya apunu Diyoni bameya bautagubu da e mu siruwatamana ki nana, ko e mu tadebu wagubu ke; "Wi ka motamota berokoi e munuiyoma. Nima nidibu da wi Mama-nuga God e nuwa pupui wi bamagau bauwagana kwaewagau ki kudeya wi wakapaigubu yewe siruwaigamana ki nana baigubu?
8 Wi mibai iyaga wirapamana wainapiyamu ki ka wi iya oragai ki kuduba kamadumuri supasupai mena kwaiwogoi. Ade eba notapiyoi da wi yona mena iwagamana ka baganai, iwagi ke; 'Nu ka oragai apunai Eburamu e

momoiyoma ki pokere Mamanuga God e nu wainaniyau da nu ka baganai.'
Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e nuwaiya ki ka e bowa ropani
kawaya yau tadeni manako mu eyaka eyaka oragai apunai Eburamu e
momoi-yoma wenatagisi.
9 Karako ka ripa kerareya dokopana apunai okukuna-wena kewowena da
e ripa ki meyana kwaewagau. Ripa ururutanai kuduba ki e dokopoto matau
isiyapoto."
10 Apunu Diyoni inako wagubu ki ka iyapana e denai manumupu, tagubu
ke; "Nu badidi kwaigamu?'
11 Ko e denai tadebu, wagubu ke; "Kau nima midigi tatamai apeya ki kau
mo wadi kau waretagi midi tatamai pa mena apunai ki kwei. Ade kau nima
bani mete kina ki kau waretagi bani pa mena apunai dai kwei."
12 Iyapana wairamaga denai 'takesi' wadamawa ragidai dai apunu Diy-
oni mu siruwatamana ki nana e bameya bautagubu manako manumupu,
tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nu badidi kwaigamu?"
13 Ko e denai tadebu, wagubu ke; "Iyapana wairamaga denai mempu puru
tampu ki mena makeya wi takesi wadoi ko ki kawareya wi wibo nuwagau
asusu eba tepiyoi."
14 Piyara ragidai dai mete kina bautagubu e manumupu, tagubu ke; "Ko
nuyo, nu ka badidi kwaigamu?"
Ko e denai tadebu, wagubu ke; "Iyapana eba keraputaisini pokaiya mu
gwedegwedemaga tepiyoi ade iyapana yabayababa eba naritamiyoi. Wi
upiga badidi kwaiwagamu ki denai wadamu ki mena mamamai iwogoi ko
eba kaupuwaiwogoi."
15 Apunu Diyoni inako dimawagawa ka iyapana notamaga kipu ubupu,
tagubu ke; "Apunu yau ka bani nu Iya Negeyana Apunai Keriso ba bauwena
yau kena."
16 Mu inako wainapamawa ki sisiyai apunu Diyoni wainapupu ki pokere
e iyapana ki kuduba yona yau tadebu, wagubu ke; "Nau ka awana pokaiya
wi siruwaniyakani ko nau ewaneya ka apunu mosi baiyagisi. E kasiyarai
ka kawaya esida ko nau kasiyarani ka maraitau erida. Nau e bigabigai
kwaesugana waitapana e kerarai kwakwarai rikapana ko nau eba bagi da
nau upi ki kwaesugani. E baiyagisi ki ka e Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi
Kawaya ki kasiyarai pokaiya ade mata nonarai pokaiya wi siruwaniyoto.
17 E diba idaiya wadubu kewowena ki pokaiya e gwaba madai ki tek-
waripoto da mibai gwegwetagisi wateya ukwo-pomoto ko gwaba ki kwarai
ki ka mugu ki nusuru tepoto madaneya nakapoto. Gwaba mibai gwetagubu
ki e tepoto e tawaiya magara nakapoto ko mugui ki e mata maramara urau
ko ewa mo eba poyagisi ki wateya isiyapoto."
18 Apunu Diyoni e bonanai ragiragi kawaya yona ebo ebo iyapana
tadeyawa teyateyama. Ade e ubupu Mamanuga God e yonai bagi kawaya
ki mete dimawagawa tondawa.
19 Ko apunu kawai Erodi e nuwai pupuwena apunu Diyoni bameya mibai
ka Diyoni ubupu e nakaripupu, wagubu ke; "Kau berokoi kwaenugibi kau
nadawagi Erodiyasi kuwanugibi uwapi." Apunu Erodi e eba berokoi ki mena
kwaewena ko e berokoi ebo ebo dai mete kwaewagawa ki pokere Diyoni
ubupu e inako nakari-pupu.
20 Apunu Erodi berokoi kuduba kwaewena ki kawareya ka e yau mete
kwaewena; E apunu Diyoni wadubu dibura rabineya tapu.

Apunu Diyoni ubupu Iyesu siruwapupu
(Mateyu 3:13-17; Maki 1:9-11)

21 Apunu Diyoni iyapana kuduba siruwatapu kewowena eweya ka e Iyesu
mete siruwapupu. Ki eweya, Iyesu guriguriwagawa ki makeya, ka kunuma
gudui siwawena,
22 manako Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya midiwari
umago maba kawapu Iyesu kawareya tondubu, manako bonana mosi
kunuma were kawapu, wagubu ke; "Kau ka nau Gubagani. Nau nuwaneya
po kau ki pokere kau mamamagi nau karako wainapakani." Bonana ki inako
wagubu.

Yau ka Iyesu e ripakwarakwaraiyoma (Mateyu 1:1-17)

23-38 Iyesu bauwena Mamanuga God e upi kerarai birikapupu ki makeya ka
e kwamurai apunai eyaka mena kewo-wena ida esida mena (v30). Iyapana
naiya wenamaga eyaka mena wenatagamawa kebomawa da siyarai Iyesu
wenawena mu simaga ka yau kena; (v38) Kerareya ka Mamanuga God
apunu Adamu pasipupu.
Adamu ubupu manako e gubagai Seti wenawena.
Seti ubupu manako e gubagai Inosi wenawena.
(v37) Inosi ubupu manako e gubagai Keinani wenawena.
Keinani ubupu manako e gubagai Marareo wenawena.
Marareo ubupu manako e gubagai Diyere wenawena.
Diyere ubupu manako e gubagai Inoki wenawena.
Inoki ubupu manako e gubagai Mesusera wenawena.
(v36) Mesusera ubupu manako e gubagai Remeki wenawena.
Remeki ubupu manako e gubagai Nowa wenawena.
Nowa ubupu manako e gubagai Semu wenawena.
Semu ubupu manako e gubagai Apakesedi wenawena.
Apakesedi ubupu manako e gubagai Keinani wenawena.
(v35) Keinani ubupu manako e gubagai Sira wenawena.
Sira ubupu manako e gubagai Iba wenawena.
Iba ubupu manako e gubagai Pereki wenawena.
Pereki ubupu manako e gubagai Reu wenawena.
Reu ubupu manako e gubagai Seroki wenawena.
(v34) Seroki ubupu manako e gubagai Neyo wenawena.
Neyo ubupu manako e gubagai Tera wenawena.
Tera ubupu manako e gubagai Eburamu wenawena.
Eburamu ubupu manako e gubagai Aisiki wenawena.
Aisiki ubupu manako e gubagai Diyaikapu wenawena.
Diyaikapu ubupu manako e gubagai Diyuda wenawena.
Diyuda ubupu manako e gubagai Peresi wenawena.
Peresi ubupu manako e gubagai Esironi wenawena.
Esironi ubupu manako e gubagai Anai wenawena.
Anai ubupu manako e gubagai Atamini wenawena.
(v33) Atamini ubupu manako e gubagai Aminadapu wenawena.
Aminadapu ubupu manako e gubagai Nasoni wenawena.
Nasoni ubupu manako e gubagai Saramoni wenawena.
Saramoni ubupu manako e gubagai Bowasi wenawena.
Bowasi ubupu manako e gubagai Obedi wenawena.
Obedi ubupu manako e gubagai Diyese wenawena.
(v32) Diyese ubupu manako e gubagai Dewida wenawena.
Dewida ubupu manako e gubagai Natani wenawena.
Natani ubupu manako e gubagai Matata wenawena.

Matata ubupu manako e gubagai Mena wenawena.
(v31) Mena ubupu manako e gubagai Mereya wenawena.
Mereya ubupu manako e gubagai Erayakimi wenawena.
Erayakimi ubupu manako e gubagai Diyonamu wenawena.
Diyonamu ubupu manako e gubagai Diyosepa wenawena.
Diyosepa ubupu manako e gubagai Diyuda wenawena.
Diyuda ubupu manako e gubagai Simiyoni wenawena.
(v30) Simiyoni ubupu manako e gubagai Riwai wenawena.
Riwai ubupu manako e gubagai Matata wenawena.
Matata ubupu manako e gubagai Diyorimi wenawena.
Diyorimi ubupu manako e gubagai Eriyesa wenawena.
(v29) Eriyesa ubupu manako e gubagai Diyosuwa wenawena.
Diyosuwa ubupu manako e gubagai Eri wenawena.
Eri ubupu manako e gubagai Eremadamu wenawena.
Eremadamu ubupu manako e gubagai Kotami wenawena.
Kotami ubupu manako e gubagai Adi wenawena.
Adi ubupu manako e gubagai Meruki wenawena.
(v28) Meruki ubupu manako e gubagai Narai wenawena.
Narai ubupu manako e gubagai Siyasiyero wenawena.
Siyasiyero ubupu manako e gubagai Serababero wenawena.
Serababero ubupu manako e gubagai Resa wenawena.
(v27) Resa ubupu manako e gubagai Diyonani wenawena.
Diyonani ubupu manako e gubagai Diyoda wenawena.
Diyoda ubupu manako e gubagai Diyoseki wenawena.
Diyoseki ubupu manako e gubagai Semaini wenawena.
Semaini ubupu manako e gubagai Matataiyasi wenawena.
Matataiyasi ubupu manako e gubagai Masu wenawena.
(v26) Masu ubupu manako e gubagai Nagui wenawena.
Nagui ubupu manako e gubagai Esiri wenawena.
Esiri ubupu manako e gubagai Neuma wenawena.
Neuma ubupu manako e gubagai Aimosi wenawena.
(v25) Aimosi ubupu manako e gubagai Matataiyasi wenawena.
Matataiyasi ubupu manako e gubagai Diyosepa wenawena.
Diyosepa ubupu manako e gubagai Diyanai wenawena.
Diyanai ubupu manako e gubagai Meruki wenawena.
Meruki ubupu manako e gubagai Riwai wenawena.
Riwai ubupu manako e gubagai Matata wenawena.
(v24) Matata ubupu manako e gubagai Erai wenawena.
Erai ubupu manako e gubagai Diyosepa wenawena.
Diyosepa ubupu manako e gubagai Iyesu wenawena.
(v23) Iyapana Iyesu mamai Diyosepa simupu, ko Iyesu e ka eba apunu Diyosepa e gubagai mibai.

4

Berokoi Apunai Seitani Iyesu beraberapiyawa kerapu taisinipiyawa (Mateyu 4:1-11; Maki 1:12-13)

1 Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya Iyesu rabineya posiwena kasiyara kwebu manako Iyesu awana Diyoudani kamadubu wirawena ki makeya ka Mamanuga God e Keyai ki bauwena e yabiripupu bananapupu iyapana eba idiwu tawaneya ki kaya-tagubu.
2 Mu ika bautagubu ka Berokoi Apunai Seitani ubupu Iyesu bameya bauwena manako mara apunai apeya kewowena (40) ki rabineya ka e

maramara Iyesu beraberapiyawa kerapu taisinipiyawa. Mara ki rabineya
ka Iyesu bani eba kupawa ko e maramara pa umawa wadawa da ewa wetei
mebu.
3 E wetei meyawa makeya ka Seitani e bameya bauwena sibu, wagubu ke;
"Kau God e Gubagai baganai ki kau nuwagi da bowa yau bani wenayagisi
kupi."
E inako wagubu,
4 ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke: "Mamanuga God e okai mosi inako
wagubu ke; 'Iyapana iyamaga kerarai ka eba bani mena."
5 Ko Seitani ade ubupu Iyesu yabiri-pupu ewapuru iyarau mo yamupu
manako namari maba mo garugaru mena wadubu tawana tawana, madega
kauwagau madega posiwagau ki kuduba minibu siwa matarau emupu.
Empamawa ka Seitani wirawena Iyesu sibu wagubu ke;
6 "Gwedegwede bagibagi yau kuduba empiyei ki kasiyarai mete kina ki
nau kau negeyani. Yau kuduba ka nau nene ki pokere nau nuwaneya
iyapana mo kweyana wainapani ki nau e kweyani.
7 Ko kau naiya nau parausini nau yabaraneya kwarisinuwagi ramatagi
kawareya uburi nau sini tepapi were ewa ki nau bagibagi yau kuduba kau
negeyani."
E inako wagubu,
8 ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke: "Mamanuga God e okai mosi wagubu
ke; 'Nu Mamanuga God e ebo mena si tepapomu ade e mena notapomu
bigabigai kwaigomu."
9 Berokoi Apunai Seitani Iyesu yonai ki wainapupu bananapupu natere
kawaya Diyerusaremu kayatagubu manako e Iyesu wadubu Mamanuga God
e Tawai ki tagaiya iyarau yamupu manako sibu, wagubu ke; "Kau God e
Gubagai baganai ki kau kwarara yau sikipi wairau uburi." E inako wagubu,
ade wagubu ke;
10 "God oka yau tapu, wagubu ke;
'Nau aneyaniyoma tonotamani eminimoto naigida mena kwayubanimoto.'
11 Ade e oka yau mete tapu;
'Aneya idamaga rabineya kau wadinimoto sumoto ki pokere kau keraragi
bowa eba miniyoto.' "
Berokoi Apunai Seitani e Mamanuga God yonai kawareya inako wagubu,
12 ko Iyesu wirawena e empupu manako denai sibu, wagubu ke; "Ma-
manuga God e okai mosi inako wagubu ke; 'Wi nau kasiyarani matarau
empamana ki nana asusu eba kwaiwogoi."
13 Berokoi Apunai Seitani e Iyesu beraberapiyawa kerapu taisinipiyawa da
kewowena manako kamadubu kayawena. Ko e eba deni mena kamadubu
kayawena.

Iyesu e upi kerarai tawana Gariri rabineya birikapupu
(Mateyu 4:12-17; Maki 1:14-15)

14 Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya Iyesu rabineya posiwena
ki kasiyarai pokaiya ka e wirawena tawana Gariri ade kayawena. E ika
bauwena ki sisiyai garugaru mena kawayawena kayawena tawana ki ra-
bineya iyapana kuduba wainamupu.
15 E Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai ebo ebo ki rabineya iyapana
tadeyawa kabukabuwa umawa ade iyapana kuduba e mamamai tagamawa
e si esida mena tepapamawa.

Natere Nasareta ragidai Iyesu tagararamupu
(Mateyu 13:53-58; Maki 6:1-6)

16 Ki eweya ka Iyesu e naiya kwempu kawaya ki wateya natere Nasareta
ade bauwena. Aiyata marai ki makeya ka e maramara guriguri tawaiya
kayawagawa ki pokere e karako ika Nasareta bauwena ka e inako mete
kwaewena guriguri tawaiya yapu. E iyapana paunamugu Mamanuga God
e okai mo iyabapana ki nana bagi ubupu,
17 manako mu kaimpu Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa
apunai Aisaiya takari kawaya oka badidi okapupu wikumupu ki Iyesu
kwemupu manako e wiku ki rikapupu wadubu rorona manako yona yau
iyabapupu, wagubu ke;

18 'Mamanuga God e nau winesinibu, manako e eya Keyai nau rabinaneya
tapu minibu siwa da nau kayasugana e yonai bagi kawaya iyapana
imagei ragidai tadeyana ki nana. Umatampu dokodoko ragidai mu
idamaga kerapumaga rikawagana sisiyai mu tadeyana ki nana ka e
nau tonosinibu. Iyapana yabumaga kenewena ki tawana ade empa-
mana ade iyapana bita kawaya wadamu ki bitamaga tekatekawagana
ki nana ka nau bausugubuwani.

19 Mamanuga God e iyapanaiyoma iyatamana ki marai bauwena ki sisiyai
nau mu tadeyani.'

20 Iyesu oka ki iyabapupu kewowena ade wikupupu tawa ki kawaimaga
ade kwebu manako kwarisiwena tondubu. Iyapana kuduba tawa ki ra-
bineya e yabu dokopamawa idiwa,
21 manako e tadebu, wagubu ke; "Nau oka yau iyabapekeya ki mibai
karako wi yabugere makeya makeya matarawena."

22 Iyapana kuduba e badidi wagubu ki wainamupu ka mu mamamatagubu
mibai ka e yonai ka midiyai kawaya. Ko mu ade notamaga babawena mu
mubo mubo tagubu ke; "E ka apunu Diyosepa e gubagai diyayai wainapemei
ko e badidi maba yona bagi kawaya inako wagau?"

23 Ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; "Nau kataineya da iyapana tagamu
yonai ki wi wirapumuri nau sidimuri, iwagi ke; 'Iyapana Iyatamiyei Apunai,
kau karako kiya iyanuwagi.' Ade wi yona yau mete sidimuri, iwagi ke; 'Kau
natere Kaponiyamu rabineya badidi kwaenugeya wainamipi ki maba kau
karako kau kiya tawanageya yewe mete kwaenuwagi da nu kau eminiyamu.'
24 Ko nau karako kawareya ade suwagani wainapumuri; Mamanuga God
e bonanai wainapiyau wagau apunai e ebo tawaneya baiyagisi ki ka e eya
iyapanaiyoma e diriwai eba kwae-tagisi.
25 Nau nidiyani wainapumuri; Naiya takari kawaya Mamanuga God e
bonanai wainapiyawa wagawa apunai Eraidiya tondawa ki makeya ka ridi
koboro ropani kawaya tawana Isiraero rabineya idiwa. Kwamura apeya
eyaka ade siragamu ida daikere kewowena daikere eyaka mena ki rabineya
ka nawaya mo eba bauwena ki pokere tawana kuduba ka kapoi kawaya
ubupu.
26 Koboro taubanuwai ropani kawaya ika mibi wetei idiwa ko Mamanuga
God e eba ubupu oragai apunai Eraidiya mu waitamaga nene tonopupu.
Pa mena. Ridi kwaiyanai mosi ki tawana Saidoni natere Sarepita rabineya
koborowena ki e mena bameya ka e apunu Eraidiya tonopupu.
27 Ade Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Eraisa ton-
dawa ki makeya ka tawana Isiraero taubanuwai ropani kawaya mu kwak-
warepumaga kwatakwatawena. Mu ropani kawaya inako sigiratagubu
idiwa ko oragai apunai Eraisa mu mo eba iyatapu ko e ubupu tawana Siriya
ragidai mu apunumaga Namani ki e mena iyapupu." Iyesu inako wagubu.

28 Iyapana kuduba guriguri tawai ki rabineya Iyesu yonai wagubu ki
waina-mupu ka mu nuwamaga pupuwena,
29 manako mu kimpu ubumpu e weumpu kwenumpu matarau bautagubu
manako tainimupu gari tagaiya kayatagubu. Mu nateremaga ka kweya mo
kwauneya ki pokere mu e kwarareya kaupamana ki nana wainamupu.
30 Ko Iyesu mu yabumaga minibu manako mu pauna-mugu bauwena
kayawena.

Keyai berokoi apunu mo rabineya tondawa (Maki 1:21-28)

31 Ki eweya ka Iyesu natere Kaponiyamu tawana Gariri rabineya ki
kayawena umawa da bauwena manako aiyata marai ki makeya ka e iyapana
ika idiwa mete tadeyawa kabukabuwa tondawa.
32 Iyapana kuduba e yonai wainamupu ki mu notamaga kowena kodaba-
maga kamupu mibai ka e yonai ki kasiyarai ka kawaya.
33 Diyu ragidai gurigurimaga tawai ki rabineya ka apunu mosi ika mete
kina ki e rabineya kweya kairapu mosi tondawa. Apunu ki Iyesu empupu ka
e bonanai ragiragi kawaya kwewena wagubu ke;
34 "Iyesu tawana Nasareta apunai, kau nu bamanugu badidi kwaenugana
ki nana baunugibi? Kau nu giriniyana ki nana baunugibi bo? Nau kataineya
kau. Kau ka Mamanuga God e bibi tononibu apunai bagi kawaya."
35 E inako wagubu, ko Iyesu keyai berokoi apunu ki rabineya tondawa
ki empupu manako siwakekepupu ragiragi kawaya sibu, wagubu ke; "Kau
yona kererenuwagi apunu yau kamadi baunuwagi kayanuwagi." E inako
wagubu makeya ka keyai berokoi ki apunu ki wadubu kwisipupu iyapana
yabaramugu kwenupupu manako bauwena kayawena. Ko apunu ki bidara
mo eba wadubu.
36 Iyapana kuduba Iyesu matakira badidi kwaewena ki emupu ka mu
notamaga kowena mu mubo mubo kowamuguma mete manu kasiwara-
tagubu, tagubu ke; "Yau ka badidi? Yau ka kabuwa waunai mosi bo? Apunu
yau e kasiyarai ka kawaya. E keyai berokoi siwakeketamiyau wagau ki ka
mu e bonanai wadamu bautagamu kaya-tagamu."
37 Mu inako tagamawa manako Iyesu badidi kwaewena ki sisiyai tawana
ki rabineya tawa tawa kawayawena kayawena.

Iyesu iyapana ropani kawaya iyatamiyawa (Mateyu 8:14-17; Maki 1:29-39)

38 Iyesu Diyu ragidai mu guriguri-maga tawai ki kamadubu manako apunu
Saimoni tawaiya kayawena. E ika bauwena ka apunu Saimoni e memenagui
ridai ki muyamuyawena ika ukwarawa ki sisiyai mu Iyesu simupu,
39 ki pokere e kanibu ridi kebari kawareya ukwarawa ki e madaneya
ubupu manako e bonanai ragiragi kawaya sigira ki baiyonopupu. Ki makeya
ka ridi ki e muyai ki kewowena manako e deni mena kipu ubupu kanibu mu
diriwamaga kwaewena bani dai warapupu tagebu.
40 Kemorawagana kwaewagawa ki makeya ka iyapana ubumpu mu kowa-
muguma sigisigirai ropani kawaya sigiramaga ebo ebo ki tetampu Iyesu
bameya bautagubu manako e ubupu e idai mu eyaka eyaka kawarimugu
tapu da mu kuduba iyatagubu gawarara.
41 Kweya kairapu iyapana dai rabina-mugu idiwa ki e mete siwakeketapu
da mu matarau bautagubu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; "Kau ka
Mamanuga God e Gubagai." Kweya kairupu ki mu kataimugu da e ka Keriso
ki pokere e mu tatamatapu da mu e sisiyai matarau eba tagamana ki nana.

42 Mu ukwapamawa da nawaru dumai tarawa ki makeya ka Iyesu e eya
mena kipu ubupu iyapana kuduba yabumaga sipeya gari tagaiya kayawena.
Ko iyapana e kwaenepamawa iwa da bananamupu manako munamupu da
e mu eba kamaditamana kayawagana ki nana.
43 Ko e denai tadebu, wagubu ke; "Iyapana Mamanuga God e gari ra-
bineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki yonai bagi kawaya ka nau iyapana
tawana tawana kuduba mu mete tadeyana ki nana. Nau Mamai ki nene
nau tonosinibu bausugubuwani ki pokere nau yewe mena eba tondoni ko
tawana tawana mete kayasugani dimasugoni umoni."
44 Iyesu tawana tawana umawa wadawa Diyu ragidai mu gurigurimaga
tawai rabineya dimawagawa iyapana tadeyawa kabukabuwa umawa.

5

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yabiri winetapu
(Mateyu 4:18-22; Maki 1:16-20)

1 Mara mosi ka Iyesu kaburu kawaya Genesare papateya uburawa manako
iyapana ropani kawaya Mamanuga God e yonai wainapamana ki nana ika
bautagubu e kwagarampu paupunampu ubumawa.
2 Ika kaburu papateya ka waka apeya ika nakamupu ki kimai ragidai
kaburu papateya puwarimuguma ika siruwatamawa idiwa.
3 Waka ki mosi ka apunu Saimoni e nene manako Iyesu waka ki kawareya
yapu apunu Saimoni sibu, wagubu ke; "Kau waka riyapi da kaburu kaniy-
oto." Apunu Saimoni waka riyapupu manako Iyesu waka ki rabineya ton-
dawa iyapana ropani kawaya kaburu papateya idiwa ki tadeyawa kabuk-
abuwa tondawa.
4 E yonawagawa da kewowena ka e apunu Saimoni ade sibu, wagubu ke;
"Kau kowagiyoma mete kina waka riyapumuri kaburu paunau kaniyoto
manako raubiyo nene puwari nunumuri."
5 Ko apunu Saimoni denai e sibu, wagubu ke; "Sidiyei Kabukabuwa
Apunai, kemora ka nu kimaigemeya idiweya da nawaru yabunugu pu-
ruwena ko nu raubiyo mo eba wadimipi. Ko kau nuwegei ki pokere nau
puwari ade kaupani ka baganai."
6 Apunu Pita e kowaiyoma mete kina puwari ki nunu-mupu ka puwari
rabineya raubiyo posiwena da puwari waunitau purupuru-tagamana kwae-
tagubu,
7 ki pokere mu kowamuguma waka mosi kawareya ki kebomana mu
waitatamana ki nana ida were taunimupu. Mu bautagubu ka mu ewapuru
raubiyo kuduba waramupu waka apeya positampu da waka apeya ki wau-
nitau kaburu sumana kwae-tagubu.
8 Apunu Saimoni si daikere ka Pita raubiyo ropani kawaya ki empupu
ka e Iyesu yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako sibu,
wagubu ke; "Kaiwawoni, nau ka apunu berokoi bigibigi ki pokere nau
kamadisini kayanuwagi."
9-10 Mu raubiyo ropani kawaya temupu ki matakirai ka apunu Saimoni e
iyapanaiyoma ade e kowaiyoma apunu Tabadi gubagaiyoma Diyemesi yo
Diyoni mete kina emupu manako mu notamaga kowena kodabamaga ka-
mupu. Ko Iyesu wirawena apunu Saimoni sibu, wagubu ke; "Kau kudu eba
wainapiyowa. Kau karako raubiyo tepipi ki maba ka mara karako ade mara
ewa ki kau iyapana tepiyowa."
11 Ki makeya ka mu wakamuguma tainitampu borau nakatampu manako
gwedegwede kuduba ika kamaditampu Iyesu eweya kayatagubu.

Iyesu ubupu apunu mosi sigira berokoi wadubu ki iyapupu (Mateyu 8:1-4; Maki 1:40-45)

12 Mara mosi Iyesu natere mo bauwena ka apunu mosi sigira berokoi
mo wadubu e kwakwarepui kwatakwatawena ki ika tondawa. Apunu ki
Iyesu bauwena empupu ka e garugaru mena yabadubu Iyesu yabareya
gwairiwena nikapu mebu manako genepupu sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni,
kau kaubo nuwageya nau nene wainapiyei ki kau nau wadisini bagi."
13 Iyesu apunu ki e nuwaboyai wainapupu ki pokere e idai roronapupu e
mideya tapu manako sibu, wagubu ke; "Nau nuwaneya kau iya negeyani ki
pokere kau sigiragi ki nau karako surupakani da kewoyagisi." Iyesu yona
ki wagawa makeya ka apunu ki e sigirai garugaru mena kewowena e midai
wateya wateya bauwena manako e iyawena.
14 Ko Iyesu apunu ki tatama-pupu sibu, wagubu ke; "Nau karako
iyanibuwani ki sisiyai kau iyapana eba tade ko kau deni mena Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai mu bama-mugu kayanuwagi da mu kau
eminimoto manako ewa kayanuwagi oragai apunai Mosisi gora tapu ki
makeya makeya kwaenuwagi puyo Mamanuga God bameya tari da iyapana
ki empomoto ki mu kataitagisi da kau sigiragi wana kewowena."

15 Iyesu apunu ki tatamapupu ko e bameya badidi kwaewena ki
sisiyai garugaru mena kawayawena kayawena iyapana tawana tawana
wainamupu ki pokere iyapana ropani kawaya eba bigabigai Iyesu bameya
bautagamawa e yonai wainapamana ade e uburana mu sigiramaga ebo ebo
ki iyatamana ki nana.
16 Ko mara dai ka Iyesu tawana tawana matarau eba umawa ko e gari
tagaiya e ebo mena guriguriwagawa tondawa.

Idai kerarai badababadamawena bisi kayawena apunai (Mateyu 9:1-8; Maki 2:1-12)

17 Mara mosi Iyesu iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa ka Parisi
ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina ika bau-
tagubu e yonai wainapamawa empamawa idiwa. Mu ka natere natere
kuduba tawana Gariri rabineya, tawana Diyudiya rabineya, ade natere
Diyerusaremu were mete bau-tagubu. Iyesu yonawagawa makeya ka Ma-
manuga God iyapana iyatamana ki kasiyarai e rabineya posiwena,
18 manako ki makeya ka iyapana dai ki mu waretamaga sigirawena e
idai kerarai badababadamawena bisi kaya-wena gagara rabineya tamupu ki
wadumpu ika bautagubu. Mu nuwa-mugu tawa rabineya yamana apunu ki
wadamana Iyesu yabareya tamana ki nana,
19 ko tawa rabineya iyapana posiwena yamana watai pa mena ki pokere
mu apunu ki wadumpu tawa tagaiya yamupu manako Iyesu tondawa
kawareya tawa tagai wadumpu bebere apunu ki mibi gagarai taburuba
pokaiya kwimpu kaumpu iyapana paunamugu Iyesu yabareya supu.
20 Mu sumamaga kawaya daganani Iyesu bameya ki Iyesu empupu ki
pokere e sigira apunai ki sibu, wagubu ke; "Waretani, kau bigigi ki nau
empuwani karako surupakani."

21 Iyesu yona ki wagubu ka Mama-nuga God e gorai kataimugu ragidai
ade Parisi ragidai ika idiwa wainamupu manako mu mubo mubo manu
kasiwaratagamawa, tagamawa ke; "Apunu yau ka nima? Mamanuga God
e mena nu biginuga empiyau surupiyau ki pokere apunu yau berawagau
Mamanuga God e si giripiyau."

22 Mu inako notapamawa ko mu notamaga ki kuduba ka Iyesu empupu
ki pokere e wirawena mu manutapu, wagubu ke; “Wi gwede nana inako
notapiyamu wereyakaurasiniyamu?
23-24 Nau sigira apunai yau e bigi surupana ki nana suwagubuwani ko wi
bera umani nau sidimupu mibai ka wi wainapiyamu da ki ka pa yona da
muyai pa mena. Ko nau karako yona ade mosi suwagani manako wi nau
matakirani muyai kawaya empumuri. Nau Kunumau Kawapuwani Apunai
iyapana bigimaga empana surupana ki kasiyarai wadubuwani ki wi karako
nau mibisinimuri.” E inako wagubu manako wirawena sigira apunai ki
sibu, wagubu ke; “Kau kiri uburi kebarigi ewopi kawarapi kau tawageya
kayanuwagi.”
25 Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki iyapana kuduba yabumugu
garugaru mena kipu ubupu e kebari ewopupu kawarapupu manako mibi
mamamai Mamanuga God e si tepapupu e ebo tawaiya kayawena.
26 Iyapana kuduba ika idiwa matakira ki emupu ka mu notamaga kowena
kudu mete wainamupu manako Mamanuga God e si esida tepapamawa,
tagamawa ke: “Karako ka nu gwede bagi kawaya mosi nu nubo yabunugere
emipi.”

Iyesu apunu Riwai nene wagubu
(Mateyu 9:9-13; Maki 2:13-17)

27 Ki eweya ka Iyesu tawa ki kamadubu matarau bauwena manako iya-
pana wairamaga denai takesi tamawa ki wadawa apunai mosi si ka Riwai ika
takesi wadawa wateya tondawa empupu. Empupu manako sibu, wagubu ke;
“Kau karako yabi nau ewaneya uburi mete kaigamu.”
28 E inako wagubu manako apunu Riwai deni mena kipu ubupu e gwedeg-
wedei kuduba ika kamadubu manako Iyesu eweya kayawena.
29 Mara mosi ka apunu Riwai e ebo tawaiya kupe kawaya mo Iyesu nene
kwaewena. Iyapana takesi wadamawa ragidai ropani kawaya ade iyapana
dai ki mete kina ika bautagubu Iyesu mete kupetagamawa idiwa.
30 Parisi ragidai ade mu kowamuguma Mamanuga God e gorai kataimugu
ragidai mete kina Iyesu ika iyapana mete kupetagamawa idiwa emitampu
ka mu gagayatagubu manako kaimpu Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai
manutampu, tagubu ke; “Wi badidi pokere takesi wadamu ragidai ade
iyapana bigi kwaetagamu nu tagararatamemei ragidai ki mu mete kupei-
wagamu idiwu?”
31 Iyesu mu yonamaga ki wainapupu ka e denai tadebu, wagubu ke; “Sigira
ragidai ki mu mena ka muramura apunai bameya kayatagisi ko midimaga
bagi ragidai ki mu ka muramura apunai ki e bameya asusu eba kayatagisi.
32 Nau ka eba iyapana bagi supasupai ki mu nene bausugubuwani ko
nau iyapana bigi kwaetagamu ragidai ki mu nene bausugubuwani da mu
notamaga wirayagisi.” Iyesu inako wagubu.

Iyapana Mamanuga God nene bani kamadumpu
(Mateyu 9:14-17; Maki 2:18-22)

33 Iyapana dai Iyesu bameya bau-tagubu manako simupu, tagubu ke;
“Apunu Diyoni e tadeyau kabukabuwa ragidai ade Parisi ragidai mu
tadeyamu kabukabuwa ragidai mete kina ki mu kuduba ka mara dai Ma-
manuga God nene bani kamadamu pa guriguritagamu idiwu ko kau tadeyei
kabukabuwa ragidai mu ka badidi pokere inako eba kwaetagamu ko mu
bani kupamu ade awana mete kubamu?”
34 Iyapana ki inako tagubu ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi badidi
wainapiyamu? Anika waunai kupei ki kawareya ka apunu ewai ade ridi

ewai bani eba kupomono ko pa idiwono bo? Ae, pa mena, bananatamini kupe ki kawareya baitagisi ki ka mu eba nuwa-boya maba idiwono ko anika waunai ki apunai mete kupetogomono idiwono.
35 Ko mara baiyagisi da iyapana anika waunai apunai ki yadini dokodoko kayatagisi. Mara ki makeya ka e kowa-iyoma nuwaboyatagisi bani kamadini."
36 Iyapana nota oragai ade nota waunai ki eba dibipamana ki nana ka Iyesu keyakeyai mosi mu ade tadebu, wagubu ke; "Iyapana mosi e midi tatamai oragai tegereyagisi ki ka e eba uburoto e midi tatamai waunai mosi tegerepoto tenai yadini manako oragai ki naureya popopoto. Pa mena. E inako kwaeyagisi ki ka e midi tatamai waunai ki giripoto ade dabuwa tenai wadubu ki ka eba dabuwa oragai ki mete kiyabu-maga eyaka mena.
37-38 Ki maba; Awana 'waeni' waunai ki wi awana kororai papa kwakwarai waunai wakamupu ki rabineya gwepumuri. Awana kororai ki ka nenanenaitau ki pokere awana 'waeni' ebo totoripoto kawayayagisi ki ka kororai ki mete kawayayagisi. Ko wi awana 'waeni' waunai ki awana kororai oragai kakokakowena ki rabineya gwepumuri ki ka awana 'waeni' waunai ki totoripoto kawayayagisi ko awana kororai ki ka kakokakoi ki pokere wateya tondono da baurayagisi manako awana 'waeni' ki baiyagisi kayayagisi.
39 Ade keyakeyai mosi ka yau kena; Iyapana awana 'waeni' waunai kubomoto ade oragai mete kubomoto ki ka mu waunai ki kamadini oragai mena wainapomono mibai ka awana 'waeni' oragai ka midiyai bagi kawaya ko awana 'waeni' waunai ka midiyai pa mena." Iyesu inako wagubu.

6

Aiyata pa idiwana marai ki yonai
(Mateyu 12:1-14; Maki 2:23-28; Maki 3:1-6)

1 Aiyata marai ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina tawana mo kayatagubu manako yawatau ka mu kokora mo kawareya bautagubu. E tadeyau kabukabuwa ragidai kokora ki kawareya kaiwa ka mu gwaba mosi ki madai dai asusu toporu-pamawa tepamawa idamugu kotopamawa manako madai mibai ki kupa-mawa kaiwa.
2 Ko Parisi ragidai dai mu emitampu manako manutampu, tagubu ke; "Wi badidi pokere inako kwaiwagamu? Nu goranuga aiyata marai nene badidi wagau ki wi raurupiyamu."
3 Ko Iyesu denai iyapana ki tadebu, wagubu ke; "Takari kawaya oragai apunai Dewida badidi kwaewena ki bususui mu oka tampu ki wi iyabamupu kataigubu bo pa mena? E kowakowai-yoma mete kina wetei metapu,
4 manako oragai apunai Dewida Mamanuga God e Tawai rabineya yapu bani buredi ki iyapana Mamanuga God nene puyo ika nakamupu ki dai e tepupu kubabu ade dai mete tepupu e kowakowaiyoma tagebu kupamupu. E inako kwaewena, ko gora wagau da bani ki ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu mena kupomoto."
5 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; "Kunumau Kawapu Apunai e ka aiyata marai ki Debai. E ka kawaya esida ko aiyata marai ki ka erida."
6 Aiyata marai mosi ka Iyesu Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai mo yapu manako e ubupu iyapana ika tadeyawa kabukabuwa tondawa. Apunu mosi ika tondawa e idai garu ka kiyokiyowena bisi kayawena.
7 Ko mara ki ka aiyata marai ki pokere Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai dai mete kina ika bautagubu Iyesu naigida mena empamana ki nana idiwa. Mu wainamupu da e sigira ragidai aiyata marai ki

makeya iyatamini bo gwede mo paerepoto gora raurupoto ki ka mu ubumoto
e pari wirawirapomoto.
8 Mu inako notapamawa ko mu notamaga ki ka Iyesu e ororeya mena
empupu kewowena ki pokere e apunu idai kiyokiyowena apunai ki sibu,
wagubu ke; “Kau yabi yewe iyapana yabara-mugu uburi.” E inako wagubu
manako apunu ki kipu ubupu kanibu iyapana kuduba mu yabaramugu
ubupu.
9 Ko Iyesu iyapana tadebu, wagubu ke; “Wi nau sidimuri da nau waina-
pani; Aiyata marai ki ka nu bagi kwaigomu bo berokoi kwaigomu? Ade nu
iyapana iyatamomu bo giritamomu? Nu goranuga ki nene badidi wagau?”
10 E wirawena mu kuduba emitamiyawa da kamadubu manako ade
wirawena idai kiyokiyoi apunai ki sibu, wagubu ke; “Kau idagi roronapi.”
Apunu ki e idai roronapiyawa makeya ka e idai ki garugaru mena supasu-
pawena.
11 Kawakawai ragidai matakira ki emupu ka mu nuwamaga pupuwena
manako mu mubo mubo tagamawa kasiwara Iyesu bameya badidi kwae-
tagamana ki keketai kupamawa.

Iyesu apunu ida esida kewowena kerapu apeya winetapu (Mateyu 10:1-4; Maki 3:13-19)

12 Mara ki makeya ka Iyesu e eya mena kweya mo yapu posiwena manako
kemora ki rabineya ika Mamanuga God bameya guriguriwagawa tondawa
da nawaru puruwena.
13 Nawaru puru-wagawa ka e ubupu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai ki mu
nene wagubu bautagubu manako apunu mena ida esida kewowena kerapu
apeya winetapu mu simaga e ‘Tononotapu Ragidai’ tadebu. E winetapu
ragidai eyaka eyaka mu simaga ka yau kena;
14 Apunu Saimoni ki e si daikere Pita sibu ade Saimoni e yowai Enduru
mete kina. Apunu Diyemesi yo apunu Diyoni, apunu Piripo yo apunu
Batoromaiya,
15 apunu Mateyu yo apunu Tomasi, apunu Arapiyo gubagai si ka Diyemesi,
apunu Saimoni mosi (e ka iyapana wairamaga gwandagi wagau ki apunai
mosi),
16 apunu Diyemesi gubagai si ka Diyudiyasi ade apunu Diyudiyasi Isikariy-
oto. E ka Iyesu yogoi wagubu ki apunai.

Iyesu iyapana tadeyawa kabukabuwa ade iyatamiyawa (Mateyu 4:23-25; Mateyu 5:1-12)

17 Iyesu e tonotapu ragidai mete kina kweyau kawamawa da dobu mo bau-
tagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ropani kawaya e ika kwagara-
mupu ubumawa. Iyapana ropani kawaya natere natere kuduba tawana
Diyudiya rabineya ade natere Diyerusaremu ade natere Taya yo Saidoni egi
papasi deneya ki mete ika bautagubu e kwagaramupu ubumawa.
18-19 Mu nuwamugu e badidi kabuwawagawa ki wainapamana ade e
uburana mu sigiramaga ebo ebo ki mete iyatamana ki nana ika bautagubu.
Iyesu kasiyarai e rabineya ki matarau bau-wagawa kayawagawa da iyapana
iyatagamawa ki pokere mu kuduba e geyapamana manako iyatagamana ki
nana wainapamawa. Iyapana gwedewau keyai berokoi mu giritamiyawa ki
mu mete bautagamawa manako mu iya-tagamawa.
20 Iyesu ubupu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai emitapu manako tadebu,
wagubu ke;
“Wi gwabau idiwu ragidai karako mamamaiwogoi, mibai ka Mamanuga God
e gari rabineya kaiwana idiwana watai ki ka wi nene.

21 Wi karako wetei idiwu ragidai ki wi mete mamamaiwogoi, mibai ka aita
ewa ki ka wi mateiwagi.

Wi karako yadi wadamu ragidai ki wi mete mamamaiwogoi, mibai ka aita ewa ki ka wi gwaita wadumuri.

22 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau pokanere ka iyapana wi
wainanimoto siyasiya, wi tagarara-nimoto, wi wereyakauranimoto ade wi
iyapana berokoi nidini. Ko mu wi bamagau inako kwaetogamu ki ka wi
mamamaiwogoi.
23 Mara ki baiyagisi ki ka wi mibi mamamai taereiwogoi mibai ka wi
puyoga kawaya ka kunumau wi nawanaga tondau. Wi giriniyamu pa-
suniyamu ragidai ki mu bodamuguma ka naiya mena Mamanuga God e
bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ki inako mete giritamawa pasu-
tamawa.
24 Akae, gwedegwede ropani kawaya wi bamagau uburau ragidai. Wi
karako mamamaiwagamu ki ewa kewo-yagisi.
25 Akae, wi karako mateigubu idiwu ragidai. Aita ewa ka wi nuwaboyai-
wagi mibi wetei idiwoi.
Akae, wi karako gwaita wadamu ragidai. Aita ewa ka wi apena meyoi ade
yadi kimoi.
26 Akae, wi gwedewau iyapana wi werega tagamu wi siga esida tepapiyamu
ragidai. Naiya takari kawaya ka iyapana inako mete kwaetagamawa.
Mu dai beratagamawa tagamawa da 'nu ka Mamanuga God e bonanai
wainapemei iwegemei ragidai', manako iyapana mu weremaga taga-
mawa."

Nu iyaranuguma mete nota kwarikwarisitamomu
(Mateyu 5:38-48; 7:12)

27 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau wainasiniyamu ragidai, nau
karako wi nidiyani ki wi naigida mena wainapumuri; Wi iyaraguma ki
wi ubumuri mu nota kwarikwarisitamuri, ade wi wainaniyamu siyasiya
ragidai ki mu bamamugu ka wi denai bagi mena kwaiwagi.
28 Wi simaganiyamu ragidai ki denai ka wi mu waditamuri bagi, ade wi
giriniyamu pasuniyamu ragidai ki denai ka wi mu nene Mamanuga God
bameya guriguriwagi.
29 Iyapana mosi kau kwanabugeya miniyoto ki kau denai e eba mini ko
kamadi da e kau kwanabugi daikere mete miniyoto ka baganai. Ade iyapana
mosi kau nusurugi tatamai yadini ki kau e eba bodapi ko kamadi da e kau
midigi tatamai mosi mete yadini ka baganai.
30 Iyapana mosi kau gwedegwedegi ki genei yagisi ki kau e kwei, ade
iyapana mosi kau gwedegwedegi mo pa wadubu ki kau eba nuwagi kasiwara
ade wadi.
31 Kau nuwageya iyapana kau bamageya badidi kwaetagamana
wainapiyei ki kau yabiri mu bamamugu inako mete kwaenuwagi.
32 Kau nota kwarikwarisiniyamu ragidai ki mu mena kau denai nota
kwarikwarisitamiyowa ki ka Mamanuga God badidi pokere ki pokaiya kau
wadiniyoto bagi? Kau kwaenugibi ki ka eba gwede kawaya mosi. Bigi
kwae-tagamu ragidai ki mu mete kina inako deni deni nota kwarikwarisi
kasiwara-tagamu idiwu.
33 Ade iyapana bagi mena kau bamageya kwaetagamu ragidai ki mu mena
bamamugu kau bagi kwaenugowa ki ka Mamanuga God badidi pokere ki
pokaiya kau wadini-yoto bagi? Kau kwaenugibi ki ka eba gwede kawaya
mosi. Bigi kwaetagamu ragidai ki mu mete kina inako kwae-tagamu.

34 Ade kau gwede mosi iyapana mo kwebi manako kau notapiyei da e
uburoto kau suruwagi ki denai wirapana negeyana wainapiyei ki ka Ma-
manuga God badidi pokere ki denai kau wadiniyoto bagi? Bigi kwaetagamu
ragidai ki mu mete kina ka mu mubo kowamuguma bigi kwaetagamu
ragidai gwede mosi tageyamu ki mu suruwa-maga ade denai wirapamana
tagemana ki wainapiyamu.
35 Wi inako eba kwaiwogoi ko yau mena kwaiwogoi; Wi iyaraguma nota
kwarikwarisitamiyoi ade mu bamamugu bagi mena kwaiwogoi. Wi iyapana
gwede mo tagemuri ki ka mu denai wi suruwaga wirapamana negemana
ki eba wainapiyoi. Wi bagi supasupai mena inako kwaiwogoi yamoi ki ka
wi deniga kawaya ki wi aita ewa wadumuri ade wi ka mibai Mamanuga
God Iyarau Tondau Apunai e munuiyoma. Wainapumuri; Berokoi kwae-
tagamu ragidai ade puyo wadamu ko denai parau eba tagamu ragidai ki ka
Mamanuga God mu mete waitatamiyau.
36 Ki pokere Mamanuga God wi nuwanuwaniyau ki maba wi kowaguma
inako mete nuwanuwa-tamiyoi."

Iyapana berokoi eba tadeyomu
(Mateyu 7:1-5)

37 "Wi kowaguma emitamuri ki ka wi garugaru mu eba waigubatamuri
da Mamanuga God wi mete eba waiguba-niyoto. Ade wi idaga gurai wi
kowaguma naurimugu eba ugwaditamuri ragiragi da Mamanuga God e
idai gurai wi naurigau mete eba ugwadini ragiragi. Iyapana berokoi wi
bamagau badidi kwaetagubu ki wi deni mena notagogapumuri. Wi inako
kwaiwagi ki ka berokoi wi badidi kwaigubu ki kuduba ka Mamanuga God
mete notagogapoto.
38 Wi kowaguma puyo werenatamiyoi ki ka Mamanuga God wi mete puyo
werenaniyoto. E negeni ki ka wi idagau posiyagisi siwagapoto iyapana
poka nunumu dompiyamu ade kawareya kawareya nunumu dompiyamu
posiwagau siwagapiyau ki maba posiyagisi siwagapoto. Ko wi iyapana
gwede maraitau tagemuri ki denai ka Mamanuga God wi maraitau negeni,
ade wi iyapana gwede kawaya daganani tagemuri ki ka Mamanuga God
denai kawaya daganani wi negeni."
39 Iyesu inako wagubu manako keyakeyai mo tadebu, wagubu ke; "Iya-
pana yabui kenekenei apunai mosi ki ka e eba uburoto e waretai yabui
kenekenei ki e idaiya yadini yawata kabuwapoto. Pa mena. E inako kwae-
yogono ki ka mu apeya ewapuru yawata paerepomoto bobau sumoto.
40 Iyapana gwede mosi kataitagamana wainapiyamu ki ka mu eba ubu-
moto kabuwamaga apunai ki e raurupomoto. Ko e badidi kabuwatamiyau
ki mu kataitagisi kewoyagisi ki ka mu katai-maga ka kabuwamaga apunai ki
e katai mete eyaka mena.
41 Kau nima kau waretagi e yabuiya gwede mugu marai munta mo kene-
pupu empipi nuwegei ki ka kau badidi pokere naiya kau kiya yabugeya ripa
tapai kawaya mo kenepupu ki eba empipi were nuwegei.
42 Kau gwede nana kau waretagi siyei, nuwegei ke; 'Kabai, kau yabi da
nau waitaniyani mugu marai munta kau yabugeya supu ki koritapani.' Kau
gwede nana inako nuwegei ko ripa tapai kawaya kau kiya yabugi kenepupu
ki kau eba empipi were nuwagibi? Wi ka midiga pa matakawagau ragidai.
Wi yabiri ripa tapai kawaya wi wiga yabuga kenepupu ki koritapumuri
da wi tawana naigida empumuri were ewa ka wi kowaguma yabumugu
mugu marai munta kene-pupu ki waitatamuri koritapumuri." Iyesu inako
wagubu.

Ripa mibai kirau ki yonai
(Mateyu 7:16-20; 12:33-35)

43 "Ripa iruirui kawaya ki mibai berokoi eba kiroto ade ripa wayowayoi ki
mibai bagi eba kiroto.
44 Ripa mibai kirau ki pokaiya ka wi ripa makamaga kataiwagi. Damaya
madai ki siporo eba wenapoto ade impunewa ki madai kauma eba we-
napoto.
45 Ki maba, iyapana bagai ki e nuwai notai ka taniwena ki pokere e bagi
mena kwaewagau ko iyapana berokoi ki e nuwai notai ka berokoi mena
posiwena uburau ki pokere e berokoi mena kwaewagau. Iyapana nima e
nuwai notai nota bagi mena notapiyau ki e umuneya ka yona bagi mena
bauwagau, ko iyapana nima e nuwai notai nota berokoi mena notapiyau ki
e umuneya ka yona berokoi mena bauwagau."

Tawa wadamu ragidai apeya mu keyakeyaimaga
(Mateyu 7:24-27)

46 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Wi badidi pokere kawareya
kawareya 'Kaiwawoni, Kaiwawoni' sidiyamu ko nau nidiyakani ki wi
makeya makeya eba kwaiwagamu?
47 Iyapana nima nau bamaneya baiyagisi manako nau yonani
suwagubuwani ki e makeya makeya kwaeyogono ki e iyai badidi maba
ki keyakeyai nau karako wi kabuwaniyani wainapumuri;
48 E ka apunu mosi e tawai bebedai uruba rorowa kawa-kawaya ukwatapu
bebeda nunutapu ubumu ki maba. Awana goya bauwena tawa ki kweyana
gwairi kwaewagawa ko tawa ki bebedai ragiragi kawaya uburawa ki pokere
tawa ki eba gwairi-wena.
49 Ko iyapana nima nau yonani pa wainapoto ko makeya makeya eba
kwaeyogono ki ka e apunu mosi e tawai bebedai uruba iyaruiyaru ukwa-
pupu kaupupu ki e maba. Awana goya bauwena tawa ki minibu manako
tawa ki bebedai deni mena siwawena gwairi-pupu ki pokere tawa ki rororo-
rowena manako awana kawarapupu kaya-wena." Iyesu inako wagubu.

7

Apunu kawai mosi e bigabigai apunai sigirawena
(Mateyu 8:5-13)

1 Iyesu dimawagawa tondawa da kamadubu manako kipu ubupu
kayawena umawa da natere Kaponiyamu bauwena.
2 Natere Kaponiyamu rabineya ka apunu kawai mosi tawana Roumi were
bauwena ika tondawa. Piyara ragidai mu kawaimaga ka eyo. Apunu ki e
bigabigai nuwaiya po apunai mosi sigirawena powagana kwaewagawa.
3 Piyara apunai ki Iyesu sisiyai wainapupu ki pokere e ubupu Diyu ragidai
mu kawakawaimuguma dai bibi tonotapu da mu Iyesu siyamana bauwa-
gana manako uburana sigira apunai ki iyapana ki nana.
4 Mu kayatagubu Iyesu bameya bautagubu manako mu nuwamaga no-
tamaga eyaka mena e simupu, tagubu ke; "Nu tononibu apunai ka apunu
bagi kawaya ki pokere kau nu mete kaigamu manako e bigabigai apunai
sigirawena ki kau iyapi.
5 Piyara apunai ki nu Diyu ragidai nu nene ebotau wainapiyau ade nu
gurigurinuga tawai ki e nu nene mete wadubu."
6 Mu Iyesu inako simupu manako bananamupu mete kayatagubu.
Mu umunamawa da tawa kikireya bautagamana kwaetagamawa ka pi-
yara apunai ki yona mo ade tonopupu, wagubu ke; "Wi kaiwagi Kaiwawo

apunai ki simuri da e nau tawaneya eba umunoto. Nau ka eba gwede mo
bagi kwaesugubuwani da e nau bamaneya baiyagisi,
7 ade nau e bameya surana ki mete eba baganai. Ko wi simuri da e wateya
mena ika uburoto yagisi ki ka nau bigabigani apunai iyayagisi.
8 Nau mete kina ka iyapana kawakawai dai mu kobamugu. Mu gwede mo
tagisi ki nau makeya makeya kwaesugani. Ade iyapana dai nau kobaneya.
Nau mu kayatagamana suwagani ki mu kaya-tagisi ade mu kebomana
suwagani ki mu kebomoto. Ade nau bigabigani apunai nau bigani mo
kwaewagana siyani ki ka e nau bigani ki kwaeyagisi. Ko ki maba wi karako
Iyesu simuri da e yona mena yagisi manako e umuneya ka nau bigabigani
apunai iyayagisi." Piyara apunai ki yona inako tonopupu manako iyapana
kayatagubu Iyesu bameya bautagubu yona ki makeya makeya e simupu.
9 Iyesu yona ki wainapupu ka e notai wagubu ke; "Akae, apunu ki e sumai
ka kawaya." E inako notapupu manako wirawena iyapana ropani kawaya
e eweya umunamawa ki tadebu, wagubu ke; "Nau suwagani wainapumuri;
Tawana Isiraero ragidai wi paunagau ka nau iyapana yau e sumai maba mo
eba bananapuwani."
10 Bibi ragidai ki wiratagubu kaya-tagubu piyara apunai e tawaiya ade
bautagubu ki ka mu sigira apunai ki iyawena ika tondawa emupu.

Koboro mosi e gubagai powena ki Iyesu iyapupu

11 Eba rowarowa ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ade
iyapana ropani kawaya mete kina e bananamupu natere Naini kayatagubu.
12 Natere Naini kikireya gari umampu teta nakampu ki bameya bautaga-
mawa ka mu natere ki ragidai yaraga mosi powena keroramupu gari tagaiya
ononopamana ki nana ika kebomawa emitampu. Powena apunai ki e inai ka
koboro, e gubagai eyaka mena ki po-wena. Ko tawa ki ragidai ropani kawaya
ridi ki mete bautagubu kebomawa.
13 Nu Kaiwawonuga koboro ki empupu ki ka e nuwaboyai kawaya da-
ganani wainapupu manako sibu, wagubu ke: "Kau yadi eba kirowa."
14 E inako wagubu manako kanibu e idai gerowo kawareya tapu. Ki
makeya ka onodiba ragidai ubumpu doko manako Iyesu ubupu powena
apunai ki sibu, wagubu ke; "Munu waunai, nau nidiyani wainapi; Kau kiri
uburi."
15 Iyesu yona ki wagawa makeya ka powena apunai ki ade iyawena kipu
ubupu bagi tondubu manako yona daikere wagubu. Ko Iyesu munu ki
wadubu e inai kwebu.
16 Iyapana kuduba matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kudu
mete wainamupu manako Mamanuga God e si tepamupu, tagubu ke; "Kau
yonagi wagau apunai kawaya mosi nu paunanugu bauwena. Mamanuga
God e iyapanaiyoma nu iyaniyana ki nana ka e karako apunu yau tonopupu
nu bamanugu bauwena yau kena."
17 Mu inako tagamawa manako Iyesu e badidi kwaewena ki sisiyai
kawayawena kayawena tawana Diyudiya rabineya ade tawana tawana
Diyudiya bameya ki mete kina ka iyapana kuduba e badidi kwaewena sisiyai
mu kuduba waina-mupu gawarara.

Apunu Diyoni e kowakowaiyoma Iyesu bameya tonotapu (Mateyu 11:2-19)

18 Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e kowakowaiyoma e bameya
bautagubu manako Iyesu badidi kwae-wagawa umawa ki sisiyai e kabuwa-
mupu.

19 E yona ki wainapupu ka e kowakowaiyoma apeya ki ade tonotapu da
mu manu yau nu Kaiwawonuga manupamana, tagamana ke; “Apunu nu
nawanai idiwei ki kau baganai bo nu apunu kudubai mosi bauwagana ki e
nawanai idiwomu?”
20 Iyapana apeya ki Iyesu bameya bautagubu ka mu e simupu, tagubu
ke; “Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni kau manunimana ki nana nu
tononibu baigibi. Nu karako kau manunimei yau kena; ‘Apunu nu nawanai
idiwei ki kau baganai bo nu apunu kudubai mosi bauwagana ki e nawanai
idiwomu?”
21 Iyapana apeya ki Iyesu bameya bautagubu ki makeya ka Iyesu iya-
pana sigiramaga ebo ebo iyatamiyawa, keyai berokoi iyapana giritamiyawa
ki siwakeketamiyawa, ade iyapana yabu-maga kenekenei ki dai mete iy-
atamiyawa da mu tawana ade empamawa,
22 ki pokere e denai mu tadebu, wagubu ke; “Wi wiraiwagi kaiwagi
manako wi yabugere badidi empiyamu bo waina-piyamu ki kuduba wi
apunu Diyoni simuri, iwagi ke; ‘Iyapana yabumaga kenekenei ki tawana ade
empiyamu; iyapana kerapumaga badababadamai bo kiyokiyoi ki iyatagubu
ka iwu; iyapana kwakwarepumaga kwatakwatawena ki ade iyatagubu;
iyapana wenagumaga kenekenei ki yona ade wainapiyamu; popotagubu
ragidai ki mu dai ade iyatagubu kimpu ubumpu, ade gwabau idiwu ragidai
ki mu ka yona bagi kawaya mete wainapiyamu.
23 Iyapana gwedewau mu midimaga nau bamaneya eba togawagau
ragidai ki mu ka mibi mamamai idiwono.’ Wi apunu Diyoni inako simuri.”
Iyesu inako tadebu.

24 Apunu Diyoni e tonotapu ragidai ki wiratagubu kayatagubu eweya ka
Iyesu iyapana ropani kawaya ika dibimupu idiwa ki apunu Diyoni e nene
yona yau tadebu, wagubu ke; “Wi naiya apunu Diyoni bameya iyapana eba
idiwu tawaneya kaigubu ki ka wi gwede empamana ki nana kaigubu? Wi
gwaba mosi nusuru gipiyau ki empamana ki nana kaigubu bo?
25 Wi gwede empa-mana ki nana kaigubu? Wi apunu mosi e gwedegwedei
bagibagi monagawena ki empamana ki nana kaigubu bo? Pa mena, iyapana
gwedegwede bagibagi umamu ragidai ki mu ka upi eba kwaetagamu ko mu
ka kawakawai ragidai mu tawamaga bagi ki rabineya pa idiwu.
26 Ko karako nau sidimuri; Wi mibai gwede empamana ki nana kaigubu?
Wi Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi ki e
empamana ki nana kaigubu bo? Ena, wi ki nene kaigubu. Ko nau ni-
diyani wainapumuri; Apunu Diyoni e ka eba Mamanuga God e bonanai
wainapiyawa wagawa apunai ki mena ko e ka ade kawaya esida,
27 mibai ka Mamanuga God e okai e nene inako wagubu ke;

‘Nau yonani wagana apunai ka nau bibi yabiri tonopani da e kau yawatagi
meyoto.’

28 Oka ki inako wagubu ko nau ade nidiyani wainapumuri; Iyapana kuduba
emitamiyamu mu paunamugu ka apunu Diyoni e mena ka kawaya
esida. Ko aita ewa Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki marai
baiyagisi makeya ka iyapana nima munu marai munta maba tondau
ki e ka ade apunu Diyoni raurupoto esida.”

29 Iyapana pakasi ragidai kuduba ade takesi wadamu ragidai mete kina
Iyesu e yonai ki wainamupu ka mu tagubu ke; “Ki mibai, Mamanuga God e
yawatai kabuwaniyau ki ka supasupai kawaya.” Mu inako tagubu ki mibai
ka apunu Diyoni ororeya mena mu siruwatapu.

30 Ko Parisi ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ki mu
notamaga ka eba wirawena ade Mamanuga God mu nene kwaewena ki mu
tagararamupu ki pokere apunu Diyoni mu eba siruwatapu.
31 Ko Iyesu iyapana ika idiwa ki ade tadebu, wagubu ke; "Wi karako idiwu
ragidai wi iyaga badidi maba ki keya-keyai nau badidi maba suwagani?
32 Wi ka munu rasi imatau yanuwatagamu ki mu maba. Mu ka mu
mubo deni deni tagamu kasiwara, tagamu ke; 'Wi taereigamana ki nana nu
kainaga minimei ko wi eba taereiwagamu.' Bo ade tagamu ke; 'Nu nuwaboya
umayoi iwegemei ko wi yadi eba kimu.'
33 Nau keyakeyai ki suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Iyapana
siruwatamiyawa apunai Diyoni bauwena ki ka e Mama-nuga God nene bani
kamadubu ade awana 'waeni' mo e mete eba kubabu. Ko wi e kwaewena
ki emupu ki ka wi e simpu siyasiya, iwagubu ke; 'Kweya kairapu mosi e
rabineya tondau.'
34 Ade nau Kunumau Kawapuwani Apunai bausugubuwani ki ka nau bani
yo awana kubabuwani manako wi nau sidimupu, iwagubu ke; 'Empumuri,
e ka kupekupei ade awana kawaya daganani kubarau e yabarai babawagau.
E takesi wadamu ragidai ade iyapana bigibigi nu tagarara-tamemei ragidai
ki mu waretamaga.'
35 Wi inako iwagamu ko iyapana gwede-wau Mamanuga God e yonai
suma-pomoto ki mu kataitagisi da Mamanuga God e notai ka mibai supasu-
pai bagi kawaya esida." Iyesu inako wagubu.

Ridi mosi bigi mena kwaewagawa ki Iyesu bameya bauwena

36 Parisi apunai mosi Iyesu nene bibi tonopupu da e bauwagana e tawaiya
mete kupetagamana ki nana wagubu ki pokere Iyesu ika bauwena tawa
rabineya kanibu tondubu manako mete kupetaga-mana kwaetagamawa.
37 Natere ki rabineya ka ridi mosi bigi mena kwae-wagawa ridai ki ika
mete tondawa. Iyesu bauwena Parisi apunai ki e tawaiya kupewagawa
tondawa ki sisiyai ridi ki wainapupu manako e karakara mosi ki mu bowa
pokaiya yamanamupu ki rabineya e ripa otai aurai bagi kawaya mo minibu
ki e wadubu Iyesu bameya kayawena.
38 E Iyesu tagere bauwena e kerareya ubupu manako yadi kipu. E yadi ki-
rawa ki yabui iwai supu Iyesu kerarai pasipupu manako ridi ki kwarisi-wena
tondubu e yabui iwai Iyesu kerareya ki e debai kumai rowarowa kawaya
pokaiya surupupu. Surupupu kewowena ka e Iyesu kerarai kiyauyau-pupu
manako ewa ripa otai aurai bagi kawaya ki wadubu e kerarai kawareya
kwebu wira.
39 Parisi apunai ki ridi ki badidi kwaewena empupu ka e notai wagubu ke;
"Apunu yau Mamanuga God e bonanai mibai wainapibena waguibena ki ka
e ridi yau karako e midi geyapiyau ki e iyai berokoi mete kataiwagubena,
mibai ka ridi yau ka bigibigi." E notai inako wagubu.
40 Ko Iyesu apunu ki empupu manako sibu, wagubu ke; "Saimoni, nau yona
mo kau nidiyana wainapakani."
E inako wagubu ka apunu Saimoni denai wagubu ke; "Sidiyei Kabuk-
abuwa Apunai, kau badidi wainapiyei ki kau sidi."
41 Ko Iyesu keyakeyai mo e sibu, wagubu ke; "Iyapana apeya mu ka apunu
kawai mosi e bameya bowa madai dai sikwatagubu. Mosi ka bowa madai
kawaya daganani (500) sikwa-wena ko mosi ka bowa madai maraitau (50) ki
mena sikwawena.
42 Iyapana apeya bowa madai sikwatagubu ki denai wirapamana marai
bauwena ki ka mu bowa madai pa mena ki pokere apunu kawai ki mu
nuwaboyamaga wainapupu manako mu sikwamaga ki kuduba e deni mena

surupupu. Ko nau karako kau manuniyani; Mu apeya ki mu paunamugu ka
nima mamama kawaya mu kawaimaga ki e bameya wainapupu?”
43 Iyesu inako wagubu manako apunu Saimoni denai wagubu ke; “Nau
wainapakani da bowa madai kawaya daganani sikwawena apunai e sikwai
surupupu ki kena.”
“Ena, kau yona mibai nuwagibi.”
44 Iyesu inako wagubu manako wira-wena ridi ki empupu manako apunu
Saimoni ade sibu, wagubu ke; “Kau ridi yau empiyei? Nau kau tawageya
bausugubuwani ki kau nau kerarani siruwapana awanai mo eba tegebi. Ko
ridi yau ka e eya yabui iwai pokaiya nau kerarani siruwapupu manako ewa
e debai kumai pokaiya nau kerarani surupupu.
45 Nau tawageya bausugu-buwani ki kau diriwani eba kwaenugibi nau eba
kiyauyausinibi. Ko ridi yau ka nau tawageya bausugubuwani ki makeya ka
e nau kerarani mena kiyauyaupiyawa tondawa da karako yau kena.
46 Kau awana monamonai nau debaneya eba kwebi wira ko ridi yau e ka
ripa otai aurai bagi kawaya nau kerapuni kawareya kwebu wira.
47 Nau nidiyani wainapi; Ridi yau e paere ropani kawaya kwaewena ki
kuduba nau karako deni mena surupuwani kewowena ki pokere e kawaya
daganani nau nota kwarikwarisi-siniyau. Ko iyapana nima paere marai
munta kwaewena manako nau uburani paere marai munta ki surupani ki
denai ka iyapana ki uburoto maraitau mena nau nota kwarikwarisisiniyono.
48 Iyesu inako wagubu manako wirawena ridi ki empupu sibu, wagubu
ke; “Kau bigi badidi kwaenugibi ki kuduba nau deni mena surupakani kau
tagageya kwenupakani.”
49 Iyapana ika bani kupamawa idiwa Iyesu yonai ki wainamupu ka mu
mubo mubo umana misimisitagawa, tagamawa ke; “Apunu yau ka nima? E
wagubu da e bigi deni mena surupana kwenupana ki nana wagau.”
50 Mu inako tagubu ko Iyesu ridi ki ade sibu, wagubu ke; “Kau sumagi
pokaiya ka kau iya bananapipi ki pokere naigida mena nuwabagi rabineya
kayanuwagi.”

8

Momai upu ki keyakeyai
(Mateyu 13:1-23; Maki 4:1-20)

1 Mara dai kewowena eweya ka Iyesu tawana tawana natere natere
kayawena Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya badidi maba
idiwana ki yonai bagi kawaya dimawagawa umawa. E tadeyau kabukabuwa
ragidai ida esida kewo-wena kerapu apeya,
2 ade naiya sigira ebo ebo wadumupu keyai berokoi mu rabinamugu idiwa
ko Iyesu mu iyatapu ridi dai ki mu mete kina e mete kaya-tagubu. Ridi ki mu
simaga ka yau kena; Mosi ka Meri si daikere Magidarini tagubu (naiya ka
keyai berokoi kuduba ida daikere kewowena daikere apeya (7) e rabineya
idiwa ko Iyesu berokoi ki kuduba siwakeketapu gawarara),
3 mosi ka Diyona (e nobomoi ka kaiwawo Erodi e piyaraiyoma mu
kawaimaga mosi si ka Kusa), ade mosi ka Susana. Ridi ki kena ade ridi ropani
kawaya dai mete kina karako Iyesu ade e tadeyau kabukabuwa ragidai mete
kayatagubu mu waitatamawa iwa.
4 Iyapana tawana tawana bautagubu Iyesu empamana ade e yonai waina-
pamana ki nana e kwagaramupu idiwa manako e mu paunamugu ubupu
waigugu were tadebu, wagubu ke;

5 “Apunu mosi ka momai dai urana kayawena. E momai ki urawa umawa
ka momai dai kerapu dabireya gwegwe-tagubu manako midiwari garugaru
mena bautagubu momai ki kupampu gawarara.
6 Momai dai ka e yaroyaro kawareya upu. Momai ki ugwadubu susukwana
ko garugaru mena sura-tagubu mibai ka witai waira rabineya eba supu ade
waira ki awana pa mena.
7 Ade momai dai ka gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu wenatagubu
ko gwaba niniuraurapupu ki pokere wenatagubu ko mibai eba kipu.
8 Ko momai dai ka e waira bageya upu manako ugwede susukwanapupu
wenatagubu kawakawayatagubu momai eyaka eyaka mibai apunai ida
daikere mena (100) kipu.”

Iyesu inako wagubu ade wagubu ke; “Wi wenaguga mete kina ki ka
wi nau waigugu suwagubuwani yau mibai naigida mena wainapumuri
wetawetara.”
9 Ki eweya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e manumupu, tagubu ke;
“Kau waigugu nuwagibi ki mibai ka badidi?”
10 Ko e denai tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e gari rabineya idiwana
ki yonai wekewekei ki mibai kuduba ka nau matarau wi nidiyakani ko iya-
pana dai ki nau waigugu mena pokaiya mu tadeyakani da mu yabu tamono
ko mibai eba empomoto ade wainapomono ko mibai eba kataitagisi.”
11 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; “Waigugu suwagubuwani
ki mibai ka yau kena; Momai upu ki ka Mamanuga God e eya yonai.
12 Momai ki kerapu dabireya gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iya-
pana dai mu ka Mamanuga God e yonai wainapomoto ko Berokoi Apunai
Seitani garugaru mena baiyagisi mu notamaga yadini gogapoto manako
yona ki surupoto da mu yona ki eba sumapomoto ade iya waunai mete eba
yadini.
13 Momai yaroyaro kawareya gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iya-
pana dai mu ka Mamanuga God e yonai wainapomoto mamamatagisi ko
yona ki mibai mu rabinamugu eba supu tawawena ki pokere gwede mo mu
sumamaga nukepana empana ki nana baiyagisi ki ka mu Mamanuga God e
yonai ki garugaru mena notagogapomoto.
14 Ade momai gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu ki mibai ka yau
kena; Iyapana dai mu ka Mamanuga God e yonai wainapomoto ko mu
waira yau gwedegwedei empomono yabumaga midiyayogono ade mu mubo
gwede-gwedemaga kawayawagana ki nana mete wainapomono ki pokere
Mama-nuga God e yonai wainamupu ki mu notamaga ki utapoto manako mu
mibimaga mo eba kiroto raiyagisi.
15 Ko iyapana dai mu ka e momai waira bageya upu ki maba. Mu ka
Mamanuga God e yonai wainapomoto sumapomoto mu rabinamugu yadini
doko manako kasiyarai kawaya ubumono da mu mibimaga bagi kawaya
kirono.”

Duna eba wekepamana ki waigugui
(Maki 4:21-25)

16 Iyesu ade tadebu, wagubu ke; “Iyapana mosi duna beupoto ki ka e duna
ki bani taroto? E digumau taroto bo kurari umuneya wekepoto bo? Ae, pa
mena, e duna matarau taroto manako iyapana e bameya baitagisi ki ka duna
tanai tawa miniyau siwa ki mu empomoto.
17 Wi gwedegwede kuduba weki gwaiya kwaiwagamu ki ka ewa marai
mosi matarayagisi. Ade wi gwedegwede kuduba utapiyamu ki utai ka ewa
marai mosi wakayagisi matarayagisi taneya tondono.

18 Ki pokere wi yona badidi maba wainapumuri ki wi naigida mena
notapumuri wainapumuri. Iyapana nima yona mibai wainapupu wadubu
doko ki ka e yona waunai mosi ade wainapoto yadini. Ko iyapana nima yona
ki eba wainapupu wadubu doko ki ka e ewa mo eba yadini ade marai munta
wadubu ki mete gogayagisi."

Iyesu e inai ade e eya yowaiyoma
(Mateyu 12:46-50; Maki 3:31-35)

19 Iyesu e eya inai ade e eya yowai-yoma mete kina e bameya bautagubu
ko iyapana ropani kawaya e kwagara-pamawa idiwa ki pokere mu e bameya
bautagamana mete yonatagamana ki ka ragiragi kawaya.
20 Iyapana mosi bauwena Iyesu sibu, wagubu ke; "Kau inagi ade kau
yowagiyoma mete kina bautagubu tawa ureya ubumu kau nene tagamu."
21 Ko Iyesu denai wagubu ke; "Iyapana gwedewau nau Mamai God e badidi
wagau ki wainapiyamu makeya makeya kwaetagamu ragidai ki mu mena ka
mibai nau yowaniyoma ade nau inaniyoma."

Nusuru kawaya mo bauwena Iyesu wagubu puruwena
(Mateyu 8:23-27; Maki 4:35-41)

22 Mara mosi ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina waka
mo kawareya yamupu manako e ubupu mu tadebu, wagubu ke; "Waka
yau kawareya kaburu papasi daikere kaigomu." E inako wagubu manako
kayatagubu.
23 Mu kayatagubu kaiwa ka Iyesu e yabui towena ki pokere e kwarisi-
wena ukwarawa. Garugaru mena ka nusuru kawaya mo bauwena towawa
wirawena yabadubu waka rabineya posiwena manako waka waunitau
kaburu surana kwaewagawa.
24 Iyesu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai kaimpu e wadumpu yabuyabu
simupu, tagubu ke; "Kaiwawonuga, Kaiwawonuga, nu popoigamana
kwaigemei."
Iyesu yabuwena kipu ubupu ragiragi kawaya nusuru towawa tadebu
manako ki makeya ka nusuru pamenawena ade towawa bigawena manako
kaburu kwarisiwena ukwapu.
25 Ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Wi sumaga
ka bani?" E inako wagubu ko mu notamaga kowena kudu mete wainapa-
mawa mu mubo mubo tagamawa kasiwara, tagamawa ke; "Apunu yau ka
nima? E bonanai ragiragi kawaya wagubu manako nusuru yo towawa e
bonanai wadumupu."

Kweya kairapu apunu mosi giripupu
(Mateyu 8:28-34; Maki 5:1-20)

26 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina tawana Gariri kamad-
umpu waka kawareya kaya-tagubu kaiwa da papasi daikere Gerasini ragidai
mu tawanamugu bautagubu.
27 Iyesu waka kamadubu kanibu wairau surawa ki makeya ka apunu mosi
bauwena e ika bananapupu. Apunu ki ka natere ki mu apunumaga mosi ko
kweya kairapu dai e rabineya idiwa. E ebo tawaiya eba tondawa ko mara
ropani kawaya ka e iyapana popai kwakwarepumaga ragu rabineya naka-
pamawa ki mu watamugu ukwarawa. E sipuma eba umarawa ko ni matarau
umawa.
28 E Iyesu empupu ki ka e kwewena Iyesu yabareya gwairiwena ukwapu
manako e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; "Iyesu, Kawainuga God
Kunumau Tondau e Gubagai ka kau. Kau gwede berapana ki nana nau
bamaneya baunugibi? Nau nidiyani; Kau eba girisini."

29 E yona ki wagubu ki mibai ka Iyesu ororeya mena kweya kairapu e
rabineya tondawa ki siwakekepupu.

Naiya, mara ropani kawaya ka keyai berokoi ki apunu ki wadubu doko
kasiyara kweyawa. E bigawagana ki nana ka iyapana kawareya kawareya e
idai kerarai taburuba pokaiya umamawa dokodoko, ko e kwikwi gengemu-
wagawa taburuba ki purupurutagamawa manako kweya kairapu ki e
yabiripiyawa da e iyapana eba idiwu tawaneya ki kayawagawa umawa.

30 Ko Iyesu apunu ki empupu manako kweya kairapu e rabineya tondawa
ki manupupu, wagubu ke; "Kau sigi ka badidi?"

"Nau sini ka Damu Kawaya." E inako wagubu ki mibai ka kweya kairapu
ropani kawaya apunu ki e rabineya idiwa.
31 Kweya kairapu ki kawareya kawareya nuwasiyasiya nene Iyesu siya-
mawa, tagamawa ke; "Bita wadamana tawaneya waira kobaiya ki kau eba
tononiyo."

32 Karako ka kweya madanai daikere eba uwama ka papa boyo ropani
kawaya eba bigabigai buri sipuratagamawa idiwa. Kweya kairapu papa
boyo ki emitampu ka mu Iyesu kawareya kawareya siyamawa, tagamawa
ke; "Kau nuwagi manako nu kaigamu bo buri rabinamugu teteigamu idi-
womu."

"Ki baganai, kaiwagi." Iyesu inako wagubu,
33 manako kweya kairapu ki kuduba apunu ki kamadumpu matarau bau-
tagubu kayatagubu manako bo ki rabinamugu tetetagubu. Ki makeya ka bo
ki kuduba mu yabaramaga babawena kweya ki erida mena garugarumupu
kaburu sikisikimupu manako nonamaga kubabu popotagubu gawarara.

34 Bo baikamutagamawa ragidai ika idiwa gwede wenawena ki kuduba
emupu ka mu wakapatagubu kaya-tagubu tawa tawa iyapana tademawa
iwa,
35 manako iyapana ki waratampu kayatagubu Iyesu bameya mu mubo
yabumugere empamana ki nana bau-tagubu. Bautagubu ka mu apunu ki
naiya kweya kairapu e rabineya idiwa ko karako kamadumpu kayatagubu
ki e yabarai supasupawena monagawena ika Iyesu kerareya bagi kawaya
tondawa emupu. Mu matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kudu
mete waina-pamawa.
36 Ko bo baikamutagamawa ragidai ubumpu mu mubo yabumugere
apunu ki badidi maba iyawena emupu ki sisiyai kuduba mu kowamuguma
kabuwatampu.
37 Tawana Gerasini ragidai kuduba yona ki wainamupu ka mu kudu
ebotau wainamupu didigura-maga mete wagubu manako mu Iyesu baiy-
onomupu ki pokere e waka rabineya ade yapu posiwena kamaditapu kaya-
wena.
38 Iyawena apunai ki Iyesu mete kayatagamana ki nana wagubu ko Iyesu
e munapupu sibu, wagubu ke;
39 "Ae, ki pa mena. Kau wiranuwagi kau tawageya kayanuwagi manako
Mamanuga God kau nene bagi kawaya badidi kwaewena ki sisiyai kuduba
kau kowagiyoma tade."

Iyesu inako wagubu manako apunu ki kayawena natere ki rabineya
e bameya Iyesu badidi kwaewena ki sisiyai kuduba iyapana tadeyawa
umawa.

Munu ridai popai ade ridi sigisigirai
(Mateyu 9:18-26; Maki 5:21-43)

40 Iyesu waka kawareya ade wira-wena kayawena kaburu papasi daikere
bauwena ka iyapana kuduba e nawanai ika idiwa ki e paraupamawa ade e
diriwai kwaetagamawa.
41-42 Ki makeya ka Diyu ragidai gurigurimaga tawai ki debai apunai mosi
ika bauwena Iyesu yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu.
Apunu ki e petei eyaka mena ki e kwamurai ka ida esida kewowena kerapu
apeya (12) ki e sigirawena powagana kwaewagawa ki pokere apunu ki Iyesu
gigipiyawa da e tawaiya e mete kayatagamana ki nana wagubu.

Iyesu mete kayatagubu ko iyapana ropani kawaya e kwagaramupu
paupuna-mpu mete kayatagubu.
43 Iyapana ropani kawaya ki mu paunamugu ka ridi mosi ika kaniyawa
ki kwamura ida esida kewowena kerapu apeya (12) rabineya sigira mena
tondawa ko e kobaiya dara maramara bauwagawa. Iyapana e iyapamana
kwaetagamawa ko e eba iyawena.
44 Ridi ki iyapana paunamugu Iyesu tagere ika kaniyawa manako e
giyansu mena kanibu Iyesu midi tatamai ki madanai mena geyapupu man-
ako ki makeya ka e kobaiya bau-wagawa ki deni mena kewowena.

45 Ko Iyesu wirawena iyapana manutapu, wagubu ke; “Ki nima nau
geyasinibu?”

Iyapana kuduba tagubu bodaboda ki pokere apunu Pita kanibu Iyesu sibu,
wagubu ke; “Kaiwawoni kau emani, iyapana ropani kawaya karako kau
kwagaranimpu ki geyaniyamu.”

46 Ko Iyesu wagubu ke; “Kasiyara mo nau rabinaneya bauwena kayawena
ki nau wainapuwani ki pokere nau kataineya da iyapana mosi nau
geyasinibu.”
47 Ridi ki wainapupu da e kwaewena ki wekepana yawatai pa mena
ki pokere e kudu mibi didigurai bauwena Iyesu kerareya kwarisiwena e
ramatai kawareya ubupu manako iyapana kuduba yabaramugu ka e gwede
nana Iyesu geyapupu ade e badidi maba garugaru mena iyawena ki sisiyai
kuduba e wagubu matara.
48 Ko Iyesu ridi ki empupu manako denai sibu, wagubu ke; “Peteni, kau
sumagi ki pokaiya kau iyanugibi. Kau sigiragi wana kewowena ki pokere
nuwabagi rabineya kayanuwagi.”

49 Iyesu yona ki wagawa makeya ka iyapana mosi apunu Yairusi e tawai
deneya bauwena apunu Yairusi sibu, wagubu ke; “Kau petegi powena. Nu
Nidiyau Kabukabuwa Apunai yau wauneya bauwagubena ki ka baganai ko
kau petegi karako powena ki pokere siyo da e wirayagisi kayayagisi.”

50 Iyesu yona ki e wenagui mena wainapupu kamadubu manako apunu
Yairusi sibu, wagubu ke; “Kau notagi eba koyogono ko nau mena sumasiniy-
owa ki kau petegi ade iyayagisi.”

51 Mu tawau bautagubu ka Iyesu iyapana kuduba munatapu manako
apunu Pita yo Diyoni yo Diyemesi ade munu ridai ki e inai mamai mete kina
ki mu mena waratapu tawa rabineya yamupu.
52 Iyapana kuduba ika idiwa munu ki powena ki yadi wadamawa apenai
meyamawa ki pokere Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Wi gwede apenai
meyamu? Munu ridai ki eba powena ko e pa ukwarau.”

53 E inako wagubu ko mu kataimugu da munu ki mibai powena ki pokere
mu e gwaigwitapamawa.
54 Ko Iyesu kanibu munu popai ki idaiya wadubu manako sibu, wagubu
ke; “Peteni, nau nidiyani wainapi; Kau kiri uburi.”

55 Ki makeya ka munu ridai ki e keyai ade bauwena e rabineya yapu
ugwadubu iyaiya manako e garugaru mena kipu ubupu. Ko Iyesu mu
tadebu, wagubu ke; “Wi bani dai kwemuri kupoto.”
56 Munu ridai ki e inai mamai mu notamaga kowena kodabamaga kamupu
ko Iyesu mu tatamatapu da mu petemaga badidi maba iyawena ki sisiyai mu
iyapana eba tademana ki nana wagubu.

9

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tonotapu kayatagubu
(Mateyu 10:5-15; Maki 6:7-13)

1-2 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu
apeya mu nene wagubu bautagubu manako e kasiyara tagebu da mu kay-
atagamana kweya kairapu ebo ebo siwakeketamana ade iyapana sigira-
tagubu ragidai mete iyatamana ki nana. E kasiyara inako tagebu manako
Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki yonai iyapana tademana ki nana
mu tonotapu,
3 tadebu, wagubu ke; “Yawata gwedegwedei, guna, igwa, masura, bowa
madai, ade gwedegwede raragai inako ki kuduba wi kamadumuri pa ida
kasikasi kaiwagi.
4 Wi tawa mo baiwagi manako iyapana mo wi nene kwaewagau ki ka wi
e bameya ukwapu-muri idiwoi da wi natere ki kamadu-muri makeya, ko wi
tawa yabayababa mo eba ukwapumuri.
5 Ko wi natere mo baiwagi manako iyapana wi nene eba kwaetogomono
ki ka mu beramaga berokoi matarapamana ki nana ka wi waigugu yau
mena kwaiwagi; Wi kerapuga dogiyai mu tawamaga katamuruiya mena
pasipumuri. Mu waigugu ki empomoto ki mu kataitagisi da mu paeremupu.”
6 Iyesu inako tadebu manako mu kayatagubu kaiwa tawana tawana tawa
tawa Mamanuga God e yonai bagi kawaya iyapana tademawa ade sigira
ragidai mete iyatamawa iwa.

Apunu kawai Erodi e notai babawena
(Mateyu 14:1-12; Maki 6:14-29)

7 Tawana Gariri ragidai mu kawai-maga Erodi gwedegwede yau kuduba
wenawena ki sisiyai wainapupu ka e notai babawena. Iyapana dai tagubu
da iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni naiya powena ki ade iyawena
kipu ubupu,
8 dai tagubu da oragai apunai Eraidiya ade wirawena bauwena, ade dai
tagubu da Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi
ki naiya takari kawaya tondawa ko powena ki ade iyawena kipu ubupu
bauwena.
9 Apunu Erodi iyapana yonamaga ki wainapupu ka e notai babawena,
wagubu ke; “Nau apunu Diyoni e gobai meyamana puru ki yonai
suwagubuwani ko apunu karako bauwena matakira ebo ebo kwaewagau
wainapakani ki e ka nima?” Apunu Erodi e notai inako wagubu manako e
Iyesu empana ki nana ki yawatai kwaenepiyawa tondawa.

Iyesu iyapana 5,000 bani tagebu
(Mateyu 14:13-21; Maki 6:30-44; Diyoni 6:1-14)

10 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ade wiratagubu bautagubu man-
ako mu badidi kwaetagamawa ki sisiyai mu makeya makeya Iyesu simupu.
Simpu kewowena ka e mu waratapu iyapana kamaditampu manako mu
mubo mena kayatagubu natere mo si ka Besaida bautagubu.

11 Ko mu tawana bani deneya kaya-tagamawa ki iyapana ropani kawaya
mu emitampu manako ewakumatampu kayatagubu mu bamamugu ade
bau-tagubu. Iyesu iyapana nuwaboyamaga wainapupu ki pokere e mu
diriwamaga kwaewena Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki yonai mu
tadeyawa ade sigira ragidai mete iyatamiyawa.
12 Madega kanibu kekerawagawa ka Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai
e bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Madega surana kwaewa-
gau ko tawana yau ka tawa pa mena ki pokere iyapana ropani kawaya yau
tonotami da mu tawa tawa kayatagisi ukwapamana watai kwaenepomoto
ade bani kupamana ki mete kwaenetagisi."
13 Mu inako tagubu ko Iyesu mu emitapu manako denai tadebu, wagubu
ke; "Ae, ki inako pa mena. Wi wiga baniga dai tagemuri da mu kupomoto."
Ko mu denai e simupu, tagubu ke; "Akae, nu bani buredi ida daikere mena
ade iyana apeya ki mena nu nuga masuranuga temipi, ko iyapana yau ka
ropani kawaya eba bigabigai. Nu kaigamana mu banimaga gimarapamana
ki nene nuwegei bo?"
14 (Iyapana ika damumupu idiwa ka ropani kawaya, uratanai mena ka
kuduba 5,000.)
Ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Wi kaiwagi
iyapana tademuri da damu mo rabineya ka iyapana 50 idiwoto ade mosi
rabineya ka 50 idiwoto, mu inako idiwoto kaya-tagisi."
15 E tadeyau kabukabuwa ragidai kaimpu iyapana makeya makeya inako
nakatampu kewowena,
16 ka Iyesu bani buredi ida daikere mena ade iyana apeya ki mete tepupu
pairawena esida kunumau yabu tapu Mamanuga God bameya parauwena
manako bani ki gerepupu e tadeyau kabukabuwa ragidai tagebu da mu bani
ki iyapana tagemana ki nana wagubu.
17 Iyapana kuduba bani ki kupampu matetagubu manako ki eweya ka
Iyesu kowakowai-yoma bani pirai kwanamupu kode rabineya nunumupu
manako kode ida esida kewowena kerapu apeya posi-tagubu.

Apunu Pita Iyesu nu Iya Negeyana Apunai Keriso sibu (Mateyu 16:13-28; Maki 8:27-9:1)

18 Mara mosi ka Iyesu e eya mena guriguriwagawa tondawa manako e
tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu. Ko Iyesu mu manutapu,
wagubu ke; "Sidimuri; Iyapana tawana tawana idiwu ki mu nau nene badidi
tagamu? Mu wainapiyamu da nau ka nima?"
19 Ko mu denai e simupu, tagubu ke; "Mu dai wainapiyamu da kau ka
iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni. Ade dai tagamu da kau ka oragai
apunai Eraidiya ade wiranugibi baunugibi. Ade dai tagamu da kau ka takari
kawaya Mamanuga God e bonanai wainapiyeya nuwegeya ko ponugibi
manako ade iyanugibi kipi ubupi ki apunai."
20 Mu denai inako tagubu manako Iyesu mu ade manutapu, wagubu ke;
"Ko wiyo, wi wainapiyamu da nau ka nima?"
E yona ki wagubu ka apunu Pita denai e sibu, wagubu ke; "Kau ka nu Iya
Negeyana Apunai Keriso, Mamanuga God e nene."
21 Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu mu umunumaga umapu da mu yona
ki iyapana mo eba siyamana ki nana,
22 manako ade tadebu, wagubu ke; "Nau Kunumau Kawapuwani Apunai
aita ewa midi makari kawaya mo bananapani. Iyapana kawakawai, Ma-
manuga God bameya dobopiyamu ragidai, ade Mamanuga God e gorai
ki kataimugu ragidai mete kina ki mu kuduba ka nau tagararasinimoto

manako ubumoto nau wadisinimoto susinimoto poyo. Nau posugani ko
mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ka nau ade iyasugani kirani uburani."
23 E inako wagubu manako mu kuduba ade tadebu, wagubu ke; "Iyapana
nima nuwaiya nau ewaneya kayawagana wainapiyau ki ka gwedegwede
kuduba e eya iyai nene wainapiyau ki kuduba e kamadini manako nau ripa
korosi kawareya makarisugani ki maba e mete bita makari nau pokanere
maramara bananapana ki kudeya e eba wainapono ko kasiyarai kawaya e
eya korosi maba kawarapoto yabadini nau ewaneya uburoto.
24 Iyapana nima e eya iyai karako yewe wairau ki nene wainapiyau ki ka
e eya iyai ewa nene ki e kaupiyau. Ko iyapana nima nau pokanere e eya iyai
karako nene kaupiyau ki ka aita ewa ka iya mibai bananapoto yadini.
25 Iyapana nima waira yau gwede-gwedei kuduba tepiyau ko e eya iyai ewa
nene ki e kaupiyau manako e poyagisi ki ka e aita ewa gwede yadini?
26 Iyapana nima nau pokanere bo nau yonani suwagubuwani ki pokaiya
midimamayagisi ki ka aita ewa nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau
Mamai ade e aneyaiyoma bagi kawaya mete kina mu tanimaga pokaiya ade
wirasugani bausugani makeya ki nau uburani iyapana ki mete midimama-
pani.
27 Nau yona yau mibai wi nidiyakani; Wi karko idiwu ragidai Mamanuga
God e kasiyarai matarayagisi wi yabugere empumuri were ewa ka wi dai
popoiwagi."

Iyesu kiyabui wirawena taniwena
(Mateyu 17:1-8; Maki 9:2-8)

28 Iyesu yona ki wagubu makeya pura eyaka mena kwaitana kewowena
eweya ka e apunu Pita yo Diyoni yo Diyemesi waratapu mu mubo mena
guriguritagamana ki nana kweya mo yamupu.
29 Iyesu guriguriwagawa makeya ka e kiyabui wirawena ebo wenawena
ade e midi tatamai poe kawaya ki mete wirawena taniwena sinini tawana
kuduba minibu siwa.
30 Garugaru mena ka iyapana apeya ika mataratagubu Iyesu mete
yonatagamawa ubumawa. Mosi ka oragai apunai Mosisi ade mosi ka oragai
apunai Eraidiya.
31 Kunuma tanai bagi kawaya kawapu mu kawarimugu minibu siwa
manako Mamanuga God e ebo nuwaiya winepupu tapu ki makeya Iyesu
natere Diyerusa-remu rabineya bita bananapana powagana ki sisiyai mu e
mete tagamawa ubumawa.
32 Apunu Pita e kowaiyoma mete kina ukwapamawa ki yabutagubu ki
ka mu Iyesu kiyabui tanai kawaya ki emupu ade iyapana apeya e mete
yonatagamawa ubumawa ki mu mete emitampu.
33 Iyapana apeya ki Iyesu kamadamana kwaetagamawa ka apunu Pita
ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, nu yewe wi mete idiwei ka bagi
kawaya. Karako ka nu nabonabo apeya eyaka yewe waditamamu, mosi ka
kau nene, mosi ka oragai apunai Mosisi e nene, ade mosi ka oragai apunai
Eraidiya e nene. (Apunu Pita yona ki wagawa ka e notai babawena wagawa.)
34 E yona ki wagawa makeya ka oroguma kawapu mu ruputapu ki pokere
mu notamaga kowena kudu mete wainapamawa.
35 Ko bonana mosi oroguma rabineya mete bauwena, wagubu ke; 'Yau ka
nau Gubagani. Nau e winepuwani ki pokere e mena yonai ki wi wainapiyoi
idiwoi."
36 Bonana ki yona inako wagubu kewowena eweya ka mu Iyesu e eya
mena ika uburawa emupu. E tadeyau kabukabuwa ragidai apeya eyaka

ki mu yabumugere badidi emupu ade waina-mupu ki mu mubo mena notapamawa idiwa ko sisiya ki mu iyapana mo eba simupu.

Keyai Berokoi munu mosi giripupu
(Mateyu 17:14-18; Mateyu 17:22-23; Maki 9:14-27; Maki 9:30-32)

37 Nawaru puruwena ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kweya kawareya ade wiratagubu kawamawa manako mu kweya kerareya bautagamawa makeya ka iyapana ropani kawaya mu ika bananatampu.
38 Iyapana ropani kawaya ki mu pauna-mugu ka apunu mosi ika uburawa e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nau nidiyakani wainapi; Kau waitasini nau gubagani eyaka mena yau emani.
39 Maramara ka keyai berokoi mosi garugaru mena bauwagau kwewagau nau gubagani wadau wairau kwenupiyau da e idai kerarai kuduba patototagamu manako e umunai gipoporai bauwagau uwari sisiripiyau. Keyai berokoi ki kawareya kawareya e makari kweyau ko garugaru mena eba kamadau.
40 Kau tadeyei kabukabuwa ragidai mu keyai berokoi ki siwakekepamana ki nana nau tadebuwani, ko mu siwakekemupu ko e eba bauwena kayawena.”
41 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; “Wi nau eba suma-siniyamu ragidai. Wi paerepiyamu kawaya daganani. Nau mara badibadi yabaranugu wi mete yewe idiwomu? Nau mara badibadi wi bitaga kawaraponi yaroni tondoni?” E inako wagubu manako wirawena apunu ki sibu, wagubu ke; “Baganai, kau gubagagi wadi nau bamaneya yabi.”
42 Munu ki yabadawa makeya ka keyai berokoi ki e ragiragi kawaya minibu wairau kwenupupu manako munu ki e idai kerarai kuduba patototagubu. Ko Iyesu e bonanai ragiragi kawaya keyai berokoi ki siwakekepupu, munu uratanai ki iyapupu manako wadubu e mamai kwebu.
43 Iyapana kuduba Mamanuga God e kasiyarai kawaya ki emupu ka mu notamaga kowena kodabamaga mete kamupu.
Iyesu bagi kawaya badidi kwae-wagawa umawa ki kawareya iyapana deni deni tagamawa kasiwara idiwa ki pokere Iyesu wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke;
44 “Nau karako wi nidiyani ki wi notaga eba gogayagisi; Iyapana ubumoto nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau yogoni tagisi manako iyapana dai ki mu idamaga rabineya nau tamusinimoto.”
45 E inako wagubu ko mu notamaga ka gwede mo bodapupu da mu yona ki mibai eba wainamupu. Mu e manupamana ko mu kudu mete waina-mupu ki pokere eba manumupu.

Nima ka kawaya esida?
(Mateyu 18:1-5; Maki 9:33-40)

46 Mara mosi ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu paunamugu nima ka kawaya esida ki sisiyai mu mubo deni deni tagamawa kasiwara idiwa.
47 Mu notamaga badidi nota-pamawa ki Iyesu e ororeya mena kataiwena ki pokere e munu mosi wadubu e madaneya tapu,
48 manako tadebu, wagubu ke; “Iyapana nima nau sini pokaiya munu yau maba e diriwai kwaewagau ki ka e nau diriwani mete kwaewagau. Ade iyapana nima nau diriwani kwaewagau ki ka e nau Tonosinibu Apunai ki e diriwai mete kwaewagau. Nau yona mibai suwagani wainapumuri; Wi wainapiyamu da wi paunagau nima ka erida ki e ka esida, ade wi wainapiyamu da wi paunagau nima ka esida ki e ka erida.”

49 Iyesu inako wagubu, ko apunu Diyoni ubupu e sibu, wagubu ke; “Nidiyei
Kabukabuwa Apunai, apunu mosi kau sigi pokaiya kweya kairapu siwakeke-
tamiyawa ki nu emipi, ko e ka eba nu mete ewapuru iwei ki pokere e badidi
kwaewagawa ki nu e kamadana ki nana simipi.”
50 Apunu Diyoni inako wagubu, ko Iyesu wirawena e tadeyau kabukabuwa
ragidai apunu Diyoni mete kina denai tadebu, wagubu ke; “Ae, wi e inako
eba bodampena, mibai ka iyapana nima wi eba tagararaniyau ki e ka wi
waretaga.”

Tawana Sameriya ragidai Iyesu tagararamupu

51 Mamanuga God e Iyesu ade tepapana kunumau kayawagana ki marai
rogobiwena ki makeya ka Iyesu natere Diyerusaremu kayawagana ki nana
wainapupu ki pokere e kipu ubupu deni mena natere ki yawatai kayawena.
52 E kowakowaiyoma yabiri tonotapu e nene okukunatagamana ki nana
ki mu kayatagubu kaiwa da yawatau ka mu tawana Sameriya ragidai mu
nateremaga mo bautagubu.
53 Natere ki ragidai wainamupu da Iyesu natere Diyerusaremu kayawa-
gawa ki ka mu gagayatagubu e diriwai eba kwaetagubu ko baiyonomupu.
54 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai Diyemesi yo Diyoni yona ki
wainamupu ka mu nuwamaga pupuwena manako wira-tagubu Iyesu
simupu, tagubu ke; “Kaiwawonuga, kau badidi wainapiyei? Nu Mamanuga
God siyamu da mata nonarai kunuma were kaworoto natere yau ragidai ki
uratamini popo bo?”
55 Mu inako tagubu, ko Iyesu mu nakaritapu,
56 manako mu natere ki kamadumpu natere mo kayatagubu.

Nu Iyesu eweya badidi maba kaigamu
(Mateyu 8:19-22)

57 Mu yawatau kayatagubu kaiwa ka apunu mosi Iyesu bameya bauwena
manako sibu, wagubu ke; “Kau tawana bani kayanuwagi ki nau mete kina
kau ewakumaniyoni umoni.”
58 E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Taku kamarai ki mu
gawaramaga mete kina ade midiwari iyarau iwu ki mu tawamaga mete ripa
kawareya wadamu ko nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau ukwarana
bo aiyatasugana gawarani mo pa mena.”
59 E apunu ade mosi sibu, wagubu ke; “Kau yabi nau ewaneya uburi mete
kaigamu.”
Ko apunu ki denai wagubu ke; “Kaiwawoni, kamadisini da nau yabiri
kayasugani nau mamai powena ki ononopani were ewa ka nau bausugani
kau ewageya kayasugani.”
60 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Iya-
pana keyaimaga powena ragidai ki mu mena ubumoto popotagubu ragidai
onono-tamini, ko kau upigi ka yau kena; Iyapana kebomana Mamanuga God
e gari rabineya idiwana ki yonai kau dimanugowa umowa.”
61 Ade apunu mosi bauwena Iyesu sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, nau
kau ewageya kayasugani ko kau naiya tonosini da nau niya iyapananiyoma
parautamani were ewa ka nau uburani kau ewageya kaniyani.”
62 E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Iyapana nima
Mama-nuga God e upi kwaewagau ko ade wirawagau ewere kayawagana
ki wainapiyau ki e kwaitana ka Mama-nuga God e gari rabineya e kasiyarai
pokaiya idiwana ki upi eba kwaeyagisi.”

10

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tonotapu kayatagubu

1 Ki eweya ka nu Kaiwawonuga e tadeyau kabukabuwa ragidai ropani
kawaya (72) ki winetapu da mu e upi kwaetagamana ki nana. E tawana
tawana ewa kayawagana wainapiyawa ki tawanai ka e mu apeya tawana
mo tonotapu ade apeya tawana mo tono-tapu. E inako kwaewena,
2 manako yona yau tadebu, wagubu ke; 'Maura ka kawaya daganani ko
raupomu ragidai ka eba ropani ki pokere upi apunai bameya guriguriwogoi
da e raupomu ragidai e kokoreya raupomutagamana ki nana tonotamini.
3 Karako wi kaiwagi, ko nau nidiyani wainapumuri; Wi ka papa sipi
munai ki maba ko taku kamarai wasibena ki mu paunamugu ka nau wi
tononiyakani.
4 Wi kaiwagi ki ka bowa madai ki sikwai bo igwa bo kerapuga tatamai
inako ki wi eba tepiyoi ko ida kasikasi mena kaiwagi. Ade wi iyapana
yawatau bananatamuri ki wi eba ubumoi mu parautamiyoi kwaenda wi
madega kewopumuri.

5 Wi tawa mo yamuri ki ka wi yabiri yona yau mena iwagi ke; "Parau
kawaya nuwabagi pokaiya."
6 Iyapana mosi ika nuwabagi rabineya tondau ki ka e wi parauga ki mibai
wainapoto. Ko tawa ki rabineya iyapana mo inako pa mena ki ka wi parauga
iwagubu ki wirayagisi wi wiga rabinagau mete wadumuri kaiwagi.
7 Wi tawa mo yamuri ki ka wi tawa ki mena rabineya kupeiwogoi idiwoi
ko eba tawa roroneya iwoi. Iyapana ubumoto bani yo awana wi negemoto
ki ka baganai, ki ka wi upiga kwaiwagamu ki denai.

8 Wi natere mo baiwagi manako iyapana ika idiwu wi diriwaga kwae-tagisi
ki ka baganai, mu bani negemoto ki wi kupumuri.
9 Sigira ragidai dai ika mete kina ki wi ubumuri mu iyatamuri ade iyapana
tademuri, iwagi ke; "Wi Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki
marai waunitau wi bamagau baiyagisi."
10 Ko wi natere mo baiwagi manako iyapana ika idiwu wi diriwaga eba
kwaetagisi ki ka wi imatau ubumuri manako iyapana ika idiwu ki yona yau
mena tademuri, iwagi ke;
11 "Wi tawanaga dogiyai nu kerapunugu pasipupu ki nu wiga wairagau
minimei gwepemei. Ko wainapumuri; Mamanuga God e gari rabineya
kaiwana idiwana ki marai wana rogobiwena." Wi inako mena mu tademuri.
12 Nau nidiyani wainapu-muri; Iyapana bigimaga denai wadamana ki
marai baiyagisi ki ka natere Sodomu ragidai bita maraitau yadini ko wi
diriwaga eba kwaetagubu ragidai ki mu ka bita kawaya daganani bananapo-
moto.
13 Akae, natere Korasini ragidai. Akae, natere Betaida ragidai. Wi ka aita
ewa bita kawaya daganani bananapu-muri. Matakira kawakawaya wi pau-
nagau wenawena ki wi yabugere emupu ko wi notaga eba wirawena. Natere
Taya yo natere Saidoni ragidai matakira ki maba empena ki ka mu ororeya
mena mu beramaga berokoi ki kamadumpena mu notamaga wirawagu-
bena Mamanuga God kabuwampena manako mu ubumpena gwedegwede
tegetegerei umampena ku pasitagu-mpena ade mibai nuwaboyai idimpena.
14 Mamanuga God e idai gurai wi naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai
baiyagisi ki ka e uburoto natere Taya yo natere Saidoni ragidai kawaya
daganani nuwanuwatamini ko e wi maraitau nuwanuwaniyoto.

15 Ade natere Kaponiyamu ragidai, wi waina-piyamu da wi wibo kasi-
yaraga pokaiya esida kunumau yamuri, ko nau nidiyani wainapumuri; Ki
pa mena. Mamanuga God e deni mena wi erida nununiyoto giriniyoto."
16 Iyesu inako wagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai yona yau
mete tadebu, wagubu ke; "Iyapana gwedewau wi yonaga wainapiyamu ki ka
mu nau mete wainasiniyamu. Ade iyapana gwedewau wi tagararaniyamu
ki ka mu nau mete tagararasiniyamu. Ade iyapana gwedewau nau tagarara-
siniyamu ki ka mu nau Tonosinibu Apunai ki e mete tagararapiyamu."

Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai wiratagubu ade bautagubu

17 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ropani kawaya (72) ki mibi mama-
mai ade wiratagubu Iyesu bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke;
"Kaiwawonuga, nu kweya kairapu kau sigi pokaiya siwakeketameya ki ka
mu nu umununuga wadamawa bautagamawa kayatagamawa."
18 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Berokoi
Apunai Seitani e gwairiwena kauwena yangwara maba kunuma were
kawapu ki nau empuwani.
19 Nau nidiyani wainapumuri; Nau kasiyara kuduba negebuwani da wi
ubumuri wi iyaraga Seitani e raurupumuri manako e kasiyarai kuduba ki
wi bamagau pamenayagisi. Nau kasiyara wi nege-buwani da wi motamota
berokoi bo tori bo gwede berokoi inako ki wi taisi kurakuratamuri ko mu
bidara wi eba negeni.
20 Nau yona yau nidibuwani ki kuduba ka mibai ko nau ade nidiyani
wainapumuri; Keyai berokoi wi umunuga wadumupu bautagubu kaya-
tagubu ki pokaiya wi eba mamama-iwogoi ko Mamanuga God wi siga
kunumau okapupu ki mena pokaiya wi mamamaiwagi."
21 Ki makeya ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya Iyesu
rabineya posiwena mamama kwebu manako e mibi mamamai Mamanuga
God bameya parauwena, wagubu ke; "Mamai, kau ka kunuma yo waira ki
Kaiwawoi ki pokere nau parauniyakani. Gora kataimugu ragidai ade katai
ebo ebo kataitagubu ragidai ki mu bama-mugu ka kau yonagi wekepipi, ko
iyapana karako munu rasi maba idiwu ki mu mena bamamugu ka kau notagi
matarapipi. Ena, Mamai, kau kaubo nuwageya wainapipi da baganai ki
pokere kau inako kwaenugibi."
22 Iyesu Mamanuga God bameya inako parauwena kewowena ki ka e ade
wagubu ke; "Nau Mamai gwedegwede kuduba tegebu nau umani sidibu.
E mena e eya Gubagai nau kataisinibu wetawetara ade nau niya mena ka
nau Mamai kataipuwani wetawetara. Ade iyapana gwedewau ki nau naubo
nuwaneya winetapuwani da mu nau Mamai kataipamana ragidai ki mu
mete kina ka nau Mamai kataipomoto."
23 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka e wirawena e tadeyau kabukabuwa
ragidai mu mubo mena yona yau tadebu, wagubu ke; "Gwedegwede iyapana
eba empiyamu ki wi yabugere empiyamu ki pokere mamamaiwogoi.
24 Nau yona mibai nidiyani wainapu-muri; Oragai Mamanuga God e
bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ropani kawaya ade kawakawai
ragidai ropani kawaya mete kina ki mu ka wi karako badidi empiyamu
ki mu mete empamana wainapamawa ko mu eba emupu. Ade wi karako
badidi wainapiyamu ki mu mete wainapamana wainapamawa ko mu eba
wainamupu." Iyesu inako wagubu.

Keyakeyai tawana Sameriya apunai mosi e naureya

25 Mamanuga God e gorai kataiya apunai mosi Iyesu kerareya wadana ki
nana e bameya bauwena manako manupupu, wagubu ke; “Sidiyei Kabuk-
abuwa Apunai, nau badidi maba kwaesugani da nau denai maramara
tondana kaniyana ki iyai yadani?”
26 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau manugi ki denai ka Mamanuga
God e okai rabineya ka badidi wagau? Kau oka ki iyabapipi ki mibai kau
badidi maba wainapiyei?”
27 Iyesu inako wagubu manako apunu ki denai wagubu ke; “Mamanuga
God e okai wagubu ke; ‘Kau nuwagi notagi, kau mibigi ade kau kasiyaragi
kuduba ki pokaiya nu Kaiwawonuga God deni mena nota kwarikwarisi-
piyowa’, ade wagubu ke; ‘Kau kiya nene nota kwarikwarisinugei ki maba
kau waretagi kau madanigeya tondau iyapanai ki e mete inako nota kwari-
kwarisipiyowa.’
28 Apunu ki inako wagubu, manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau
yona mibai nuwagibi ki pokere kau inako mena kwaenugowa ki kau iya
tondowa kaniyowa.”
29 Ko apunu ki e nuwaiya ka e ebo notai utautapana wainapiyawa ki
pokere e Iyesu ade manupupu, wagubu ke; “Mamanuga God e okai iyapana
madaninugu idiwu nene wagubu ki ka iyapana gwedewau?”
30 E inako wagubu ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau keyakeyai
mo karako suwagani ki kau wainapi; Apunu mosi natere Diyerusaremu
kamadubu natere Diyeriko yawatai ki kayawena surawa da yawatau ka
kuwa ragidai bautagubu e minimupu weumpu kwenumpu. E gwedegwedei
ki mu rikamupu kuwamupu manako kawareya kawareya gudapamawa da
e powagana kwaewagawa ka mu e pa kamadumpu kayatagubu.
31 Mu kayatagubu eweya ka Mama-nuga God bameya dobopiyau apunai
mosi yawata ki surawa. E bidara wadubu apunai ki buri empupu ka e
paerewena tagai wirapupu deni mena kayawena, ko e eba waitapupu.
32 Ki eweya ka kunu Riwai mu apunumaga mosi yawata ki mete surawa.
Ko e mete kina bidara wadubu apunai ki empupu manako paerewena tagai
wirapupu deni mena kayawena.
33 Siyarai ka tawana Sameriya ragidai mu apunumaga mosi ika yawatau
surawa da bidara wadubu apunai ki buri empupu. E nuwaboyai wainapupu,
34 ki pokere e kanibu e bameya bauwena manako awana monamonai
mosi ade awana ‘waeni’ mete kina ki tepupu apunu ki e kwatai kawareya
pasipupu manako sikwapupu. E kwatai sikwapupu kewowena ka e apunu ki
wadubu e ebo papai ‘donki’ ki kawareya tapu manako togipupu kayatagubu
kaiwa da tawa mo bau-tagubu ka e bidara wadubu apunai ki ika tawa
rabineya tapu manako ika kwayubapiyawa tondawa.
35 Nawaru puruwena ka e bowa madai bauburai apeya warapupu tawa
ki apunai mosi kwebu manako sibu, wagubu ke; ‘Bidara wadubu apunai
yau kau kwayubapiyowa. Kau bowa madai e pokaiya kwenupi ki nau ade
wirasugani bausugani makeya ka nau ki kuduba denai makeya makeya kau
negeyani.’ E inako wagubu.”
36 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e Mamanuga God e gorai
kataiya apunai ki manupupu, wagubu ke; “Karako kau badidi wainapiyei?
Iyapana apeya eyaka bautagubu bidara wadubu apunai ki emupu, ko mu
paunamugu nima ubupu nu kowa-nuguma madaninugu idiwu mu bama-
mugu bagi kwaigemei ki maba apunu ki bameya kwaewena?”
37 Gora kataiya apunai ki denai wagubu ke; “Nau wainapakani da apunu
bauwena e nuwaboyai waina-pupu ki kena.”

E inako wagubu manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau yona mibai nuwagibi ki pokere kayanuwagi ki maba kau mete inako kwaenugowa.” Iyesu inako wagubu.

Ridi Meri yo Mata mu yonamaga

38 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kayatagubu iwa da natere mo bautagubu ka ridi mosi si ka Mata mu bibitapu ki pokere mu e tawaiya kayatagubu.
39 Ridi Mata e yowai Meri kanibu nu Kaiwawonuga bameya kwarisiwena tondubu manako e yona-wagawa ki yonai naigida mena waina-piyawa tondawa.
40 Ko ridi Mata e eba tondubu ko e tawiya ade upi marai kawai tawa rabineya e ebo mena kwaewagawa ki pokere Iyesu badidi yonawagawa ki e eba wainapupu. E yowai bameya eba bagi wainapupu manako e kanibu Iyesu empupu sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, nau niya mena karako wi tawiyaga kwaesugakani. Nau yowani nau eba waitasiniyau ki kau empiyei bo pa mena? Kau siyo da e yabadini nau waitasiniyoto.”
41 Ridi Mata inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Mata, Mata, kau upi marai kawai kwaenugei ki nene notapiyei ki pokere kau rabinagi urau.
42 Ko gwede mo eyaka mena ka kawaya esida. Kau yowagi Meri e ka supasupai bagi kawaya kwaewena. E nau yonani wainapana ki diriwai kwaewagau ki pokere iyapana mo eba baiyagisi e bodapoto.”

11

Mamanuga God bameya gurigurigamana ki yonai
(Mateyu 6:9-13; 7:7-11)

1 Mara mosi Iyesu Mamanuga God bameya guriguriwagawa tondawa da kewowena ki makeya ka e tadeyau kabukabuwa apunai mosi e bameya bauwena manako sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, iyapana siruwa-tamiyawa apunai Diyoni e ka e eya tadeyau kabukabuwa ragidai mu badidi maba Mamanuga God bameya guriguritagamana ki nana ki yawatai mu kabuwatapu. Kau mete kina nu inako kabuwaniyo.”
2 E inako wagubu manako Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi Mamanuga God bameya guriguriwagi ki ka wi inako iwagi ke;
‘Mamanuga, nu nuwanugu kau sigi bagi kawaya ki kawayayagisi. Nu nuwanugu kau garigi rabineya kaiwana kau kasiyaragi pokaiya idiwana ki marai baiyagisi.
3 Kau nu baninuga maramara negeyowa,
4 ade nu kowanuguma berokoi nu bamanugu kwaetagubu ki nu nubo notanuga deni mena surumipi ki maba berokoi nu kwaigibi ki kuduba kau mete kau kaubo notageya deni mena surupi.
Kau kwayubaniyo da gwede ragiragi mo eba baiyagisi nu nukeniyoto.’
Wi inako guriguriwagi.”
5-6 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka e tadeyau kabukabuwa ragidai ade tadebu, wagubu ke; “Nau keyakeyai mo suwagani wainapumuri; Tedera paunau kau waretagi mosi e bameya kaya-nuwagi e gudui mini, nuwagi ke; ‘Kabai, iyapana mo kemora yau rabineya nau bamaneya bauwena ko nau diguma kororo ki pokere bani dai waitasini da nau tawiyasugani bani kweyani.’ Kau inako nuwagi,

7 ko kau waretaga ki denai yagisi ke; ‘Kau badidi pokere nau girisiniyei?
Nau gudu umapuwani ade nau ridini mununiyoma mete kina ukwepemei
ki pokere nau eba uburani bani kau negeyani.’
8 Iyesu inako wagubu manako ade wagubu ke; Keyakeyai suwagubuwani
ki mibai wi wainapu-muri; Kau apunu ki bameya kawareya kawareya
genenugowa tondowa ki ka e kemora ki rabineya gudu kwaipoto bani
negeni. Ki ka eba kau e waretai ki pokere e uburoto bani ki negeni ko
kau midimama eba wadinibu ko kawareya kawareya e gudui miniyeya
genepiyeya tondeya ki pokere e uburoto bani dai tepoto kau negeni.
9 Ki maba, wi Mamanuga God bameya badidi iwagi ki e negeni ade wi iya
yawatai kwaenepumuri ki ka e yawata ki wi kabuwaniyoto ade wi e gudui
minimuri ki ka gudu ki wi nene siwayagisi,
10 mibai ka iyapana gwedewau Mamanuga God bameya genetogomono ki
ka e denai mu tageni ade iyapana gwedewau kwaenetogo-mono ki ka mu
mibai bananapomoto ade iyapana gwedewau gudu minimono ki ka gudu ki
mu nene siwayagisi.
11 Wi gwedewau munuguma mete kina ki wi yona yau wainapumuri; Wi
munuga mosi menamena kupana nene yagisi ki ka wi e motamota berokoi
kugura kwemuri bo? Ae, pa mena, wi menamena ki kwemuri.
12 Ade e midiwari bonai kupana nene yagisi ki ka wi e sisiya kawakawaya
pakira ki kwemuri kupoto bo? Ae, pa mena, wi midiwari bonai ki kwemuri.
13 Ki pokere wainapumuri; Iyapana wi ka eba bagi ko wi munuguma
mu bamamugu ka wi bagi mena kwaiwagamu ade puyo bagi mena mu
tageyamu. Ko Mamanuga God e ka bagi kawaya esida kunumau tondau ki
apunai ki pokere wi mete kataigau da nima uburoto e bameya geneyagisi ki
denai ka e uburoto e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya iyapana ki puyo kweyoto.”
Iyesu inako wagubu.

Berokoi Apunai Seitani si daikere ka Besaboro (Mateyu 12:22-30; Mateyu 12:43-45; Maki 3:20-27)

14 Kweya kairapu mosi apunu mo e umunai bodapupu da e yona eba wa-
gawa ki Iyesu siwakekepupu manako kweya kairapu ki matarau bauwena
kayawagawa makeya ka apunu ki yona supasupai ade wagubu. Iyapana
ropani kawaya Iyesu matakira kwaewena ki emupu ka mu notamaga
kowena kodabamaga mete kamupu,
15 ko dai tagubu ke; “Kweya kairapu mu kawai-maga Besaboro e rabineya
tondau kasiyara kweyau manako kasiyara ki pokaiya ka e kweya kairapu
kuduba ki siwakeketamiyau.”
16 Iyapana dai inako tagubu ade dai nuwamugu Iyesu kerareya wadamana
ki nana e simupu, tagubu ke; “Kau kunuma kasiyarai pokaiya matakira mo
kwaenuwagi da nu empamu.”
17 Mu inako tagubu ko mu nuwa-maga notamaga ki Iyesu kataiwena
kewowena ki pokere e denai tadebu, wagubu ke; “Tawana mosi ki ragidai
nuwarara tagarara kande kasiwaratogomono idiwono ki ka mu purupuru-
tagisi mu mubo mubo kaya-tagisi manako mu tawanamaga ki gumoroyagisi
gwaba umuroto. Ade iyapana tawa eyaka mena rabineya ewa nauwa
idiwono ki ka mu iyamaga giriyagisi mu mubo mubo kayatagisi.
18 Ko ki maba, Berokoi Apunai Seitani e ebo kowaiyoma mete kande
kasiwara-tagisi ki ka e kasiyarai badidi maba uburono? Ki pa mena. Wi
iwagamu da nau keyai berokoi mu kawaimaga Besaboro e kasiyara tegeyau
pokaiya keyai berokoi siwakeketamakani, ko ki badidi maba? Keyai berokoi

mu kawai-maga nau rabinaneya tondibena ki ka nau badidi maba nau niya kowaniyoma ki siwakeketapena?

19 Ade Besaboro e kasiyarai pokaiya nau kwaesugubena maba ki ka wi wiga kowaguma nima kasiyarai pokaiya keyai berokoi ki siwakeketamuimbena? Besaboro mu mete kasiyara tageyau bo? Nau nidiyani wainapumuri; Wi wiga kowaguma ki manutamuri da mu tagisi.

20 Nau Mamanuga God e kasiyarai pokaiya keyai berokoi ki siwakeketamakani bautagamu kayatagamu manako ki pokaiya ka wi kataigamana da Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki marai wi bamagau bauwena."

21 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; "Apunu kasiyarai kawaya ta yo kepata tepoto e ebo tawai taububarai purupono koyagai tondono ki ka kuwa apunai eba baiyagisi e tawai ki baupoto bo e gwedegwedei giripoto.

22 Ko kasiyara kawaya esida apunai mosi baiyagisi tawa apunai ki e tai ade e kepatai taoropoto ki ka e tawa apunai ki raurupoto e tawaiya yaroto. Tawa apunai e sumai ka e tai ade e kepatai ki bamamugu tondau, ko ki ka eba baganai. Kasiyara kawaya esida apunai ki baiyagisi ki ka e tawa apunai ki raurupoto e gwedegwedei kuduba tepoto nidapoto.

23 Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana nima nau diriwani eba kwaewagau ki ka e nau tagararasiniyau. Ade nima nau nene iyapana eba waratamiyau ki ka e mu daburitamiyau."

24 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; "Nau nidiyani wainapumuri; Keyai berokoi iyapana mosi kamadini baiyagisi kayayagisi ki ka e tondana aiyatawagana tawanai waunai mo kwaenepono umono. E wata bagi mosi eba bananapoto ki ka e notai yagisi ke; 'Nau karako ade wirasugani wata naiya tondekeya ki kayasugani.'

25 E notai inako yagisi manako e wirayagisi baiyagisi ki ka e tawa meme warawaramupu monagamupu bagi kawaya ki empoto,

26 ki pokere e mamamayagisi kayayagisi e kowaiyoma ida daikere kewowena daikere apeya (7) e maba ko ade berokoi esida ki waratamini manako mu baitagisi ewapuru mena ika idiwono. Naiya keyai berokoi eyaka mena iyapana ki rabineya tondawa ki makeya ka e bagasitau tondawa ko karako ka keyai berokoi ropani kawaya e rabineya tawatagubu idiwu ki pokere e iyai ka berokoi kawaya." Iyesu inako wagubu.

27 Iyesu yona ki wagawa makeya ka ridi mosi ika iyapana paunamugu uburawa ki e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; "Ridi nima kau wenanibu ade e amui kau kubabi ki ridai ka mibi mamamai tondono."

28 Ko Iyesu denai wagubu ke; "Kau yona ki nuwegei ko iyapana gwedewau Mamanuga God e yonai wainapomono makeya makeya kwaetogomono ragidai ki mu ka mibi mamamai idiwono." E inako wagubu.

Iyapana matakira empamana ki nana tagamawa (Mateyu 12:38-42)

29 Iyapana ropani kawaya Iyesu kwagaramupu ubumawa ka e wirawena mu tadebu, wagubu ke; Iyapana karako idiwu ragidai wi beraga ka eba bagi. Wi kunuma matakirai ki empamana ki nana iwagamu ko matakira inako mo wi bamagau eba wenayagisi. Oragai apunai Diyouna badidi kwaewena ki mena maba wi bamagau matarayagisi.

30 Mamanuga God e takari kawaya apunu Diyouna pokaiya tawana Niniwe ragidai e kasiyarai empamana ki nana kabuwatapu ki maba ka e karako nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau pokanere iyapana karako idiwu ragidai e kasiyarai wi kabuwaniyoto.

31 Naiya takari kawaya ka tawana Seba mu ridimaga kawai mosi tawana
uwama kawaya were yabadubu apunu Soromoni e notai supasupai pokaiya
dimawagawa ki yonai wainapana ki nana bauwena. Apunu Soromoni
e ka apunu kawaya ko nau suwagani wainapumuri; E ka ade erida ko
apunu karako bauwena apunai ki e mena ka kawaya esida. Ko e yonai ki
wi eba wainapiyamu ki pokere Mamanuga God e idai gurai wi naurigau
ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka ridi kawai ki e mete uburoto e
idai gurai iyapana karako idiwu ragidai wi naurigau ugwadiniyoto ragiragi.
32 Oragai apunai Diyouna dimawagawa makeya ka tawana Niniwe ragidai
mu notamaga wirawena manako mu beramaga berokoi kuduba kamad-
umpu. Ko wi inako eba kwaigubu ki pokere Mamanuga God e idai gurai
iyapana kuduba wi naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka
tawana Niniwe ragidai ki mu mete ubumoto mu idamaga gurai wi naurigau
ugwadini-moto ragiragi. Oragai apunai Diyona e ka apunu kawaya, ko nau
suwagani wainapumuri; E ka ade erida ko karako bauwena apunai ki e mena
ka kawaya esida."

Mamanuga God e tanai nu rabinanugu tondau
(Mateyu 5:15; 6:22-23)

33 Iyesu iyapana ade tadebu, wagubu ke; "Iyapana mosi e duna beupoto ki
ka e duna ki eba wekepoto bo kurari umuneya taroto. Pa mena. E matarau
taroto da iyapana e tawai rabineya yamoto ki ka mu duna ki tanai em-
pomoto.
34 Ki maba, wi yabuga ka wi midiga kwakwarepuga ki dunai. Wi yabuga
bagi negai kawaya ki ka wi midiga kwakwarepuga ade wi notaga ki mete
tanai kawaya. Ko wi yabuga gwakugwakuyagisi berokoyagisi ki ka wi
midiga kwakwarepuga ade wi notaga tanai ki sisipupoto.
35 Ki pokere naigida mena idiwoi kwaenda tanai wi rabinagau ki sisipu
umoroto.
36 Wi nuwaga notaga tanai mena ade wi midiga daikere mo sisipu rabineya
eba tondau ki ka iyapana duna pasumu tanai miniyau siwa ki maba tanai ka
wi midiga kwakwarepuga kuduba miniyoto siwa." Iyesu inako wagubu.

Iyesu iyapana kawakawai sisibatapu
(Mateyu 23:1-36; Maki 12:38-40)

37 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka Parisi apunai mosi bauwena e
bibipupu da e mete kayatagamana e tawaiya bani ewapuru kupetagamana
ki nana wagubu. Iyesu apunu ki banana-pupu e tawaiya yapu manako kupe
wateya kwarisiwena tondubu.
38 Mu kupetagamana kwaetagamawa ka Diyu ragidai mu goramaga
pokaiya idamaga siruwapiyamu ki makeya Iyesu eba kwaewena ki pokere
Parisi apunai ki Iyesu empupu manako e notai babawena.
39 Ko nu Kaiwawonuga wirawena apunu ki sibu, wagubu ke; "Wi Parisi
ragidai ka wi kapaga yo wi yogoga ki tagai mena siruwapiyamu da iyapana
wi eminimana tagamana da wi ka baganai. Ko wi rabinagau ka berokoi
posiwena kapoi mena kwaiwagamu idiwu.
40 Wi ka notababa ragidai. Wi midiga kwakwarepuga yamanapupu
apunai ki ka e eba wi kwakwarepuga ki mena yamanapupu ko e wagubu
umuneya ka wi nuwaga notaga mete wenapupu.
41 Nau nidiyani wainapu-muri; Gwede bani wi kapaga yo wi yogoga
rabineya posiwena uburau ki wi tepumuri iyapana imagei ragidai tagemuri.
Wi inako kwaiwagi ki ka wi nuwaga notaga ade wi kwakwarepuga bigi
posiwena ki mete taniyagisi.

42 Akae, Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka
kusura gumai ade kwarai ebo ebo ki tepiyamu naigida mena damupiyamu
manako damu ida esida mena ki damu eyaka mena ki wi Mamanuga God
nene tamu. Ko iyapana bamamugu supasupai kwaiwagamana ki wi eba
kwaiwagamu ade Mamanuga God e wi eba nota kwarikwarisipiyamu. Wi ki
mete kwaigumpena ko eba damu eyaka mena Mamanuga God kweyamana
ki mena wainampena.
43 Akae, Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Guriguri
tawai rabineya ka wi kawai gisipiyamu kawakawai ragidai mu watamaga
bagi kawaya ki kawareya idiwu. Wi ka imatau kaiwu kebomu da iyapana
wi eminimana paraunimana naigida mena wiwiranimana ki nana kwai-
wagamu.
44 Akae, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Popotagubu ragidai mu
rakimaga gwaba utapupu ki iyapana eba empiyamu ki pokere kawareya
asusu kaiwu kebomu da ki pokaiya bigitagamu ki maba ka wi mete kina
iyapana bigi tageyamu."
45 Iyesu yona inako wagubu ki Mamanuga God e gorai kataiya apunai mosi
wainapupu manako e Iyesu sibu, wagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai,
kau Parisi ragidai inako tadeyei ki kau Mamanuga God e gorai kataigibi
ragidai ki nu mete nidiyei siyasiya."
46 E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Akae, Mamanuga
God e gorai kataigau ragidai, wi mete kina ka aita bita bananapumuri.
Wi wibo goraga ragiragi kawaya ki wi iyapana kwepokaramugu bita
nakapiyamu ko iyapana wi goraga ki makeya makeya kwaetagamana ki
nana muya nunumu ki ka wi mu eba waitatamiyamu.
47-48 Akae, wi ka aita bita bananapu-muri. Naiya takari kawaya ka wi
ripakwarakwaraguma ubumpu Mama-nuga God e bonanai wainapamawa
tagamawa ragidai ki namutamawa manako ononotamawa. Ko mu onono-
tampu watamaga ki wi karako monagatamiyamuki pokere mu berokoi
badidi kwaetagamawa ki wi mibi-piyamu. Mu yo wi paerega ka eyaka mena.
49 Wi inako kwaiwagamu ki pokere Mamanuga God e katai pokaiya ka e
inako wagubu ke; 'Nau bonanani wainapamana tagamana ragidai ade nau
bigabiganiyoma ragidai mete kina ki nau tonotamani iyapana paunamugu
nau yonani togomono iwono ko iyapana ubumoto mu dai namutamini ade
dai mu giritamini pasutamini.'
50 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e kunuma waira yamana-
pupu makeya yabadubu da karako ka wi ripakwara-kwaraguma paerepa-
mawa e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ki mu namutamawa
kebomawa ko ki bimbinai ka wi karako idiwu ragidai wadumuri.
51 Naiya takari kawaya mu apunu Eiboro minimpu poyo yabadawa da
Mamanuga God e Tawai rabineya 'Puyo Tamu Watarai' ade 'Wata Tanai Bagi'
ki paunau ka mu ubumpu apunu Sekaraiya minimpu poyo, mu berokoi
kuduba kwaetagamawa ki bimbinai ka wi wadumuri. Ena, nau yona mibai
nidiyani wainapumuri; Iyapana kuduba namutampu popotagubu ragidai
mu bimbinamaga ka wi karako idiwu ragidai wadumuri.
52 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai, wi ka aita bita kawaya
bananapumuri. Iyapana Mamanuga God e notai kataitagamana ki kata-
muruiya kaiwana ki katamurui ka wi kasipara tamu. Wi wiga ka nota
ki eba kataigamana wainapiyamu ade iyapana nota ki kataitagamana
wainapiyamu kaiwu ragidai ki mu yawatamaga ki wi bodapiyamu." Iyesu
inako wagubu.

53-54 Iyesu wata ki kamadubu bauwena kayawagawa makeya ka Mamanuga God e gorai ki kataimugu ragidai ade Parisi ragidai mete kina e kerareya wadamana da e yona mo paerepana manako mu ki pokaiya e wadamana ki nana ki yawatai kwaene-pamawa. Mu e kawareya kawareya pari wirawirapamawa, manupamawa ade ragiragi kawaya wereyakaurapamawa.

12

Midinuga eba pa matakawagana ki sisibai
(Mateyu 10:26-33; 12:32; 10:19-20)

1 Mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya eba iyabapamana makai Iyesu e yonai wainapamana ki nana dibimupu tatara kasiwaratagamawa idiwa manako Iyesu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai naiya mu muga mena yona yau tadebu, wagubu ke; "Nau nidiyani wainapumuri; Parisi ragidai mu banimaga bedebedepupu ki wi naigida mena empiyoi kaisipiyoi kwaenda mu banimaga kinokinoi ki wi pasiniyoto. Nau waigugu suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Parisi ragidai mu ka pa midimaga matakawagau ragidai.

2 Gwedegwede kuduba iyapana uta-piyamu ki utai ka mara mosi wakayagisi, ade gwedegwede kuduba wekewekei ki ewa marai mosi matarayagisi.

3 Wi yona ebo ebo sisipu iwagubu ki kuduba ka nawarau matarayagisi, ade wi yona ebo ebo wi tawaga gudu umampu rabineya umana misimisi iwagubu ki yonai ka iyapana tawa tagaiya yamoto wena siyomoto da iyapana kuduba waina-pomoto.

4 Kowaniyoma, nau nidiyani wainapu-muri; Iyapana wi kwakwarepuga mena minimoto poyo ko gwede mosi kawareya eba kwaetagisi ki mu kudumugu wi eba wainapiyoi.

5 Wi nima kudeya waina-pamana ki e nau karako wi kabuwa-niyani; Mamanuga God e mena kudeya wi wainapiyoi. E wi namuniyana ki kasiyarai wadubu ade wi teniyana bita wadamana tawaneya isiyaniyana ki kasiyarai e mete wadubu. Ena, nau nidiyani wainapumuri; E mena kudeya wi wainapiyoi.

6-7 Iyapana midiwari gunototo ida daikere mena tepomoto iyapana gimarapomoto ki ka mu denai marai munta waibora daragai apeya ki mena yadini mibai ka midiwari ki ka rasirasi. Ko wainapumuri; Midiwari ki ka rasirasi ko Mamanuga God e ka mu mo eyaka mena kwaitana eba notagogapupu. E yabuiya ka midiwari ki maimerei munta erida ko wi ka kawakawaya esida. Wi debaga kumai eyaka eyaka ki e iyaba-pupu kewowena wi notananiyau ki pokere wi kudu eba wainapiyoi."

8 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; "Nau suwagani wainapumuri; Nima uburoto iyapana paunamugu matarau yagisi ke; 'Nau ka Iyesu e nene', nima inako yagisi ki ka aita ewa ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai mete uburani manako Mamanuga God e aneyaiyoma mu yabaramugu suwagani ke; 'Iyapana yau ka nau nene.'

9 Ko nima uburoto iyapana paunamugu matarau yagisi ke; 'Nau ka eba Iyesu e iyapanai', nima inako yagisi ki ka aita ewa ka nau mete uburani manako Mamanuga God e aneyaiyoma mu yabaramugu suwagani ke; 'Iyapana yau ka eba nau nene.'

10 Iyapana nima uburoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau sidiyoto siyasiya ki ka Mamanuga God iyapana ki e bigi deni mena surupana yawatai mete kina. Ko iyapana nima uburoto Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi

Kawaya ki siyoto siyasiya ki ka Mamanuga God iyapana ki e bigi deni mena surupana yawatai pa mena.
11 Iyapana wi tenimoto mu guriguri-maga tawai rabineya bo kawakawai ragidai ebo ebo mu yabaramugu wi nakanimoto manako nidimoto wirawira ki ka wi taububaraga badidi iwagamana ki pore eba wainapiyoi.
12 Wi yona denai iwagamana marai baiyagisi ki ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya wi badidi iwagamana kabuwanibu ki makeya mena wi iwagi." Iyesu inako wagubu.

Apunu mosi notababa wadubu

13 Iyapana ropani kawaya ki mu paunamugu ka apunu mosi kanibu Iyesu sibu, wagubu ke; "Sidiyei Kabukabuwa Apunai, nau tatai siyo da nu mamanuga e buderi ki e purupoto daikere nau tegeni ade daikere e eya yadini."
14 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kabai, ki ka wi wibo keteketega. Nau ka eba wi paunagau uburana wi gwedegwedega purupana negeyana ki upi wadubuwani."
15 E inako wagubu ade iyapana kuduba tadebu, wagubu ke; "Wi kwayubaga naigida kwaiwogoi idiwoi kwaenda kapoi ade nuwaroro ki notai wi umaniyoto dokodoko. Wi gwedegwedega mete kina bo pa mena ki ka asusu. Ki ka eba wi gwedegwedega ki pokaiya wi iya mibai wadumuri."
16 Iyesu inako wagubu manako keyakeyai yau tadebu, wagubu ke; "Mara mosi ka purapura apunai mosi e kokorai maura kawaya daganani yabadubu,
17 manako e notai wagubu ke; 'Nau banini magara nakapana tawai ororeya mena posiwena,
18 ki pokere nau inako kwaesugani; Nau banini magara nakapana tawai oragai dai nau koritatamani ade tawa waunai kawakawaitau dai nau waditamani manako nau banini magara ade nau gwedegwedeni kuduba ki nau bonda ika nakapani.
19 Nau inako kwaesugani manako nau niya sidisugani, suwagani ke; 'Nau karako bani yo gwedegwede kwamura ropani kawaya nene bonda nakapuwani ki pokere nau pa aiyata-sugoni mibi mamamai bani irimagere kuponi ade awana kuboroni tondoni.'
20 Apunu ki e notai inako wagubu, ko Mamanuga God e sibu, wagubu ke; 'Kau ka notababa apunai. Kemora yau rabineya ka kau ponuwagi manako kau banigi ade kau gwedegwedegi kiya nene bonda nakapipi ki nima tepoto?"
21 Iyesu keyakeyai ki wagubu manako iyapana ade tadebu, wagubu ke; "Nau suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Iyapana gwedewau magara usi kunumau ki nene eba wainapiyamu ko mu muga kwakwarepumaga yewe wairau ki mena wainapiyamu gwedegwedei damupiyamu ki mu bamamugu ka apunu yau bameya wenawena ki maba mu bamamugu inako mete wenayagisi."

Mamanuga God mena sumapomu
(Mateyu 6:25-34)

22 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Nau nidiyani wainapumuri; Wi karako yewe idiwana ki iyai nene eba wainapiyoi. Wi masura kupamana bo midi tatamai umamana ki bani deneya baiyagisi ki nene wi eba wainapiyoi bo nuwaboyaiwogoi.
23 Bani ka eba gwede kawaya mosi ko wi iyaga ka kawaya esida. Ade sipuma goragora ka eba gwede kawaya mosi ko wi midiga kwakwarepuga ka kawaya esida.

24 Nau keyakeyai mosi midiwari ogaoga naureya suwagani ki wi wainapumuri; Midiwari ki mu upi eba kwaetagamu, mu raupomu eba kwaetagamu, ade mu bani magara nakapamana tawai pa mena, ko Mamanuga God maramara mu bani tageyau. Wainapumuri; Mamanuga God e yabuiya wi ka kawaya esida ko midiwari mu ka erida ki pokere wi bani nene eba wainapiyoi bo nuwaboya-iwogoi.
25 Kau yewe wairau tondana ki iyai nene mena notapiyowa kwaenepiyowa yarowa ki pokaiya kau wainapiyei da kau iyagi piri munta rowarowayagisi yaroto bo? Ki pa mena.
26 Nau nidiyani wainapumuri; Wi notaga pokaiya kwaenepiyoi yamoi manako ki pokaiya wi iyaga piri munta maba eba rowarowayagisi ki ka wi gwede nana waira yau e gwedegwedei nene wainapiyamu nuwaboyaiwagamu?
27 Ade nau keyakeyai mosi paraparawasi naureya nidiyani ki wi wainapumuri; Paraparawasi mu ka eba upitagamu ade mu kwakwarepumaga nene eba wainapiyamu. Ko wainapu-muri; Apunu kawai Soromoni e ka purapura apunai ade e gwedegwedei umapu monagawena ka tanai kawaya, ko e gwedegwedei ki tanai ka ade marai munta erida ko paraparawasi mu tanimaga Mamanuga God mu pa tagebu ki tanai ka kawaya esida.
28 Gwaba karako kasiga bagi kawaya uburau ko tawiri pasumoto ki uroto kewoyagisi. Ko wainapumuri; Mamanuga God gwaba kaina ki pa monagatamiyau ki ka e sipuma goragora wi negeni monaganiyoto bo? Ena, e wi negeni monaganiyoto. Akae, wi sumaga Mamamanuga God bameya ka marai munta erida wainapakani.
29 Wi bani kupamana bo awana kubamana ki nene eba wainapiyoi bo nuwaboyaiwogoi.
30 Mamanuga God eba kataimugu ragidai tawana tawana idiwu ki mu inako kwaetagamu kwaenetagamu iwu, ko wi Mamaga kunumau tondau e kataiya da wi bani pa mena ade gwedegwede pa mena pa idiwana ka eba baganai.
31 Wi e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki kwaenei mena kwaiwagi ki ka bani yo gwedegwede inako ki kuduba e deni mena wi negeni.
32 Kowaniyoma, wi ka eba ropani ko nau nidiyani wainapumuri; Wi notababa eba wadoi mibai ka wi Mamaga e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki puyoi e nuwaiya wi negeyana wainapiyau.
33 Wi wiga gwedegwedega nidapumuri manako denai bowa madai wadumuri ki wi iyapana imagei ragidai tagemuri, ade wi magaraga yewe wairau eba bondaiwogoi ko wi nuwaga notaga kunuma magarai aita ewa eba gogawagana ki kawareya ukworono. Usi kunumau ka kuwa ragidai eba baitagisi wi gwedegwedega kuwatagisi ade ketere eba baitagisi wi gwedegwedega purupomoto.
34 Wi magaraga yewe wairau damupiyoi ki ka wi nuwaga notaga magara ki mena kawareya ukworono. Ko wi magaraga kunumau damupiyoi ki ka wi nuwaga notaga kunuma gwedegwedei ki mena kawareya ukworono."

Yabu yabu idiwana ki nana

35-36 Iyesu inako wagubu ade wagubu ke; "Apunu kawai mosi e bigabigaiyoma e nawanai idiwu ki maba wi inako mete idiwoi. Apunu kawai ki uburoto anika kupei kawareya kayayagisi ki ka e bigabigaiyoma e tawai ki kwayubapomono idiwono. E ade wirayagisi baiyagisi gudu miniyono ki ka mu yabu idiwu ki pokere gudu garugaru mena kwaipomoto. Ki maba wi

mete kina wi midiga tatamai uma-muri duna pasumuri manako nawana yabu yabu idiwoi.
37 Bigabiga ragidai yabu yabu nawana idiwono da mu kawaimaga ade wirayagisi baiyagisi mu emitamini ki ka e mu mamamamaga yagisi. Ena, nau nidiyani wainapumuri; E eya gwedegwedei bagi ki e rikapoto nakapoto manako e bigabigaiyoma tadeni da mu idiwoto manako e eya uburoto mu banimaga warapoto tageni.
38 Wainapumuri; Mu kawaimaga tedera paunau bo nawaru sisipui tey-onono makeya baiyagisi manako e biga-bigaiyoma e nawanai yabu yabu idiwu ki emitamini ki ka e mu mamamamaga kawaya yagisi.

39 Ko wi yona yau mete naigida mena wainapumuri; Tawa apunai ki kuwa apunai gwede madega bauwagana ki madegai kataiwagubena ki ka e dagurai tondibena da kuwa apunai e tawai eba baupena.
40 Ki maba, nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugana bausug-ana marai ki wi eba kataigau ki pokere wi mete kina yabu yabu nau nawanasiniyoi idiwoi mibai ka wi notapiyoi da nau eba bausugana marai ki nau bausugani.” Iyesu inako wagubu.

41 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e Iyesu manupupu, wagubu ke; “Kaiwa-woni, kau keyakeyai nuwagibi ki kau nu nene mena nuwagibi bo iyapana kuduba ki mu nene mete nuwagibi?”

42 E inako wagubu, ko nu Kaiwawo-nuga wirawena denai e sibu, wagubu ke; “Bigabiga apunai mosi e upi eba kamadau ko e notai supasupai mena upiwagau ki ka tawa apunai uburoto bigabiga apunai ki tepapoto siyoto da e tawa ki gwedegwedei kuduba mete kwayubapono ade e kowaiyoma bigabiga ragidai upitagamu ki mu denimaga makeya makeya tageyana ki upi e mete kwaeyogono.
43 E upi bagi kawaya inako kwaeyogono tondono da tawa apunai ki ade wirayagisi baiyagisi e empoto ki ka apunu kawai ki uburoto e bigabigai apunai ki mamamapoto.
44 Ena, nau nidiyani wainapumuri; Bigabiga apunai bagi kawaya inako upiyogono ki ka tawa apunai uburoto e tepapoto manako siyoto, yagisi ke; ‘Nau tawani ade nau gwedegwedeni kuduba ki debai nau karako kau tamuniyakani.’
45 Ko bigabiga apunai ki e notai yagisi ke; ‘Nau kawaini wirawagana bau-wagana marai ki e bani paerepupu rowarowa kawaya umau wadau’, e inako notapoto manako e eya kawai gisipono e kowaiyoma bigabiga ragidai ridi yo apunu ki tauniyono makari tageyono ade bani kawaya daganani kupono awana suwakarai kuburono da e yabarai babayagisi,
46 e inako kwaeyogono ki makeya ka tawa apunai ki ade wirayagisi baiyag-isi manako e bigabigai apunai ki nainipoto. Tawa apunai ade wirawagana bauwagana ki e eba nawanapiyawa ki pokere apunu kawai ki uburoto e bigabigai apunai ki gudapoto bita kweyoto manako yadini iyapana e umunui eba wadamu ragidai ki mu paunamugu kwenupoto.

47 Iyapana nima bigabiga upi kwaewagau manako tawa apunai e upi badidi kwaewagana sibu ki e kataiwena ko e nawana eba tondau ade upi wadubu ki e eba kwaewagau, ki ka aita ewa ka auda kawaya iyapana ki meyoto.
48 Ko iyapana nima bigabiga upi kwaewagau ko tawa apunai e upi badidi kwaewagana sibu ki e naigida eba wainapupu ki pokere e kwaeyogono manako gwede mo paerepoto, ki ka auda maraitau iyapana ki meyoto. Iyapana nima gwede kawaya daganani wadubu ki ka e makeya kawaya

daganani ade wirapoto. Ade nima e idaiya gwede kawaya daganani naka-
mupu ki ka e makeya kawaya daganani ade wirapoto."

Iyesu ka iyapana ewanauwaniyau ki apunai
(Mateyu 10:34-36)

49 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau waira yau kawareya tawiri
pasurana ki nana bausugubuwani ko tawiri ki naiya mena beuwagubena ka
baganai.
50 Siruwa mosi nau nawanani tondau. Nau siruwa ki bitai ororeya mena
bananapena ki ka baganai ko karako ka bita ki nau nawanani tondau ki
pokere nau nuwaboya mete waina-pakani.
51 Wi bani wainapiyamu da wi nuwabagi rabineya yewe wairau idiwana
ki nana nau bausugubuwani? Ki pa mena. Nau eba ki nene bausugu-buwani.
Nau wi puruniyana ewanauwa-niyana ki nana bausugubuwani.
52 Mara karako ade yabaranugu esida yamomu ki ka iyapana ida daikere
mena tawa eyaka mena idiwu ki mu ewanauwa-tagisi. Apeya eyaka ubu-
moto apeya iyaratamini bo ade apeya ubumoto apeya eyaka iyaratamini.
53 Mamai uburoto e gubagaiyoma iyaratamini ade e gubagaiyoma ubu-
moto mu mama-maga iyarapomoto. Inai uburoto e peteiyoma iyaratamini
ade e peteiyoma ubumoto mu inamaga iyarapomoto. Memenagui uburoto e
wawanepui iyarapoto ade e wawanepui uburoto e memenagui iyarapoto."

Mara siyarai ki makai kataigamana ki nana
(Mateyu 16:1-3)

54 Iyesu iyapana inako tadebu ade tadebu, wagubu ke; "Wi oroguma
piniyogono empumuri ki wi notaga garugaru mena yagisi ke; 'Nawaya
bauwagana kwaewagau.' Manako nawaya baiyagisi.
55 Ade wi kaukabokabo empumuri ki ka wi notaga garugaru mena yagisi
ke; 'Kwamura uburana kwaewagau.' Manako kwamura uburoto.
56 Wi ka midiga pa mataka-wagau ragidai. Wi kunumau ade wairau badidi
wenawagau ki kiyabui empiyamu manako ki pokaiya ka wi kataigubu da
nawaya baiyagisi, nusuru baiyagisi, bo kwamura marai uburoto. Ko wi
gwede nana Mamanuga God karako badidi kwaewagau ki empiyamu ko wi
empiyamu ki mibai wi eba kataigubu?
57 Bagi ka bani kena ade berokoi ka bani kena ki wi badidi pokere eba
kataigubu?
58 Iyapana mosi kau paerepipi ki denai kau wadiniyoto wade supasu-
panimana ragidai mu bamamugu kayayagisi ki ka wi wiga mena paere ki
wadumuri supasupa kwaenda idai gurai wi naurigau ugwadiniyau ragiragi
apunai ki uburoto kau wadiniyoto pinai ragidai mu idamugu tamuniyoto
manako mu ubumoto kau diburanimoto.
59 Nau suwagani wainapumuri; Kau dibura ki rabineya tondowa yarowa
da kau paeregi ki denai kuduba kau kewopi were ki kau ade baunuwagi
kayanuwagi." Iyesu inako wagubu.

13

Bera berokoi kamadamu kwaenda po bananapamu

1 Mara ki makeya ka iyapana dai bautagubu Iyesu simupu, tagubu ke;
"Tawana Gariri ragidai dai ki Mamanuga God nene puyo naka-pamawa ki
makeya ka apunu Pairasi e piyaraiyoma bautagubu iyapana ki namutampu
gawarara."
2 Mu inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Wi bani
wainapiyamu da tawana Gariri ragidai ki mu bigimaga ka kawaya esida ki

pokere mu berokoi ki bananamupu ko ade tawana Gariri ragidai dai ki mu bigimaga ka marai munta ki pokere mu bita eba banana-mupu. Wi inako wainapiyamu bo?

3 Nau nidiyani wainapumuri; Wi wiga beraga berokoi ki wi eba kamadumuri ade wi notaga eba wirayagisi ki ka mu popotagubu ki maba wi mete inako popoiwagi.

4 Ade iyapana ropani kawaya (18) tawana Siramu rabineya idiwa da tawa iyarau kawaya ki rororororowena mu kawarimugu kawapu namutapu gawarara ki wi wainapiyamu da mu bigimaga ka kawaya esida ko iyapana dai ki natere Diyerusaremu rabineya idiwa ki mu bigimaga ka pa mena?

5 Nau kawareya ade suwagani wainapumuri; Ki pa mena, ko wi wiga beraga berokoi eba ki kamadumuri ade wi notaga eba wirayagisi ki ka mu popotagubu ki maba wi kuduba inako mete gogaiwagi."

6 Iyesu inako wagubu manako keyakeyai mo tadebu, wagubu ke; "Apunu kawai mosi e wairai kawareya ka ripa damaya ika uburawa. E ripa ki madipana ki nana kawareya kawareya empiyawa ko ripa ki eba madipupu ko ururutanai uburawa.

7 Mara mosi ka e ubupu e wairai ki kwayubapiyawa apunai sibu, wagubu ke; 'Nau kwamura apeya eyaka rabineya ripa yau madipana ki nana empekeya kwaepekeya ko e mibai eba kipu ki pokere karako ripa yau mei kaiyara. Ripa yau ka waira pa danapiyau.'

8 E inako wagubu ko e wairai ki kwayubapiyawa apunai denai inako wagubu ke; 'Kabai, kamadamu da kwamura eyaka mena yau kewoyagisi were empamu. Nau mugu ripa kerareya nakapani demanapani da mibai kiroto bo pa mena ki nu ika kataigamu.

9 Ripa ki kwamura yabaranugu yau rabineya mibai kiroto ki ka baganai ko pa mena ki kau ewa sidi manako nau meyani kaiyara.' "

Iyesu aiyata marai ki makeya ridi tagai kaikirai mosi iyapupu

10 Aiyata pa idiwana ki marai mosi ka Iyesu Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya kabuwawagawa tondawa.

11 Tawa ki rabineya ka ridi mosi ika mete tondawa ki kwamura ropani kawaya (18) ki rabineya keyai berokoi mosi e tagai wadubu korekore ki pokere kutokuto umawa.

12 Iyesu ridi ki empupu manako e bameya yabadana ki nana wagubu manako sibu, wagubu ke; "Ridi, kau sigiragi ki nau karako rikapakani da kau iyanuwagi."

13 E idai ridi ki kawareya tapu ki makeya ka ridi ki e tagai supasupawena bagi ubupu manako e Mamanuga God si tepapupu.

14 Iyesu aiyata pa idiwana marai ridi ki iyapupu ki pokere guriguri tawai ki debai apunai mosi e nuwai pupuwena manako e ubupu iyapana tadebu, wagubu ke; "Pura eyaka mena ki rabineya ka nu mara ida daikere kewowena daikere eyaka mena upigomu. Wi nuwagau iyaigamana wainapiyamu ki ka wi upi marai ki makeya baiwagi ko eba aiyata marai ki makeya baiwagi."

15 E inako wagubu ko nu Kaiwawo-nuga denai e sibu, wagubu ke; "Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Wi mete kina ka aiyata marai ki makeya upiwagamu. Wi papaga burumakau bo 'donki' ki wi aiyata marai ki makeya rikatamiyamu awana tageyamu bo pa mena? Ena, wi tageyamu.

16 Ridi yau e ka oragai apunai Eburamu e momai ko Berokoi Apunai Seitani kwamura ropani kawaya (18) ki rabineya e wadubu doko giripiyawa

tondawa. Wi badidi pokere iwagamu da gwede e umapu dokodoko ki nu aiyata marai ki makeya eba rikapamu?”
17 Iyesu yona ki wagubu ki pokaiya ka e iyaraiyoma mu debamaga musupupu. Ko iyapana pakasi ragidai e bagi kawaya kuduba kwaewagawa ki emupu ka mu e mamamai tagamawa.

Damaya madai ki keyakeyai
(Mateyu 13:31-32; Maki 4:30-32)

18 Iyesu iyapana manutapu, wagubu ke; “Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki ka badidi maba? Ki keyakeyai nu gwede naureya iwagamu?
19 Nau suwagani wainapu-muri; Ki ka ripa damaya madai rabineya momai rasirasi ki maba. Apunu mosi ka momai marai munta inako yadini uroto ki ka ripa kawaya mo wenayagisi ragai isiyapoto manako midiwari baitagisi ragai ki kawareya tawatagisi.”

Bani buredi kawayawagana ki keyakeyai
(Mateyu 13:33)

20 Iyesu iyapana ade manutapu, wagubu ke; “Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki badidi maba ki keyakeyai nau karako gwede naureya suwagani?
21 Nau suwagani wainapumuri; Ki ka ridi mosi bani buredi kawayawagana domai marai munta mo wadau suguna mete wirapiyau manako suguna ki kawayawagau yarau ki maba.”

Katamuru marai munta
(Mateyu 7:13-14, 21-23)

22 Iyesu natere Diyerusaremu yawateya kayawena kaniyawa ki ka e tawa tawa natere natere bauwagawa kabuwawagawa inako kwaewagawa kaniyawa,
23 manako iyapana mosi e manupupu, wagubu ke; “Kaiwawoni, Mamanuga God e iyapana kuduba iya waunai tageni bo iyapana dai mena iya ki tageni?”
E inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke;
24 “Kunuma katamurui ka kapokapori munta ki pokere kasiyara-iwagi nisi kandoi da wi katamuru ki teteiwagi. Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana ropani kawaya katamuru ki tetetagamana kwaetogomono ko mu eba tetetagisi.
25 Mara baiyagisi da tawa apunai uburoto gudu umoroto manako wi tawa katamuruiya ubumuri gudu minimuri, iwagi ke; ‘Kaiwawonuga, kau gudu nu nene kwaipi da nu yamamu.’
Ko e denai yagisi ke; ‘Wi bani baigubu? Nau eba kataineya wiyo.’
26 Ko wi denai iwagi ke; ‘Nu bani yo awana kau mete ewapuru dibipemeya kupemeya ade kau ubureya nu imatanugu kabuwaniyeya.’
27 Ko e denai yagisi ke; ‘Wi bani baigubu? Nau eba kataineya wiyo. Wi ka berokoi kwaigamawa ragidai ki pokere kamadisinimuri kaiwagi.’
28 Mara ki makeya ka wi yabu tamuri manako oragai apunai Eburamu yo Aisiki yo Diyaikapu ade Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai kuduba ki mete kina ika Mamanuga God e gari rabineya idiwono emitamuri. Nau suwagani wainapumuri; Mara ki makeya ka e uburoto gari tagaiya wi isiyaniyoto manako wi yadi wadoi wi uwariga meme kaikirapiyoi ‘ikui akui’ iwogoi.

29 Iyapana tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau
ki deneya baitagisi Mamanuga God e gari rabineya kaiwoto kupe wateya
wata yadini idiwono.
30 Mara ki makeya ka iyapana karako ewa ubumu ragidai ki mu yabiritag-
isi ade iyapana karako yabiri ubumu ragidai ki mu ka ewa ubumoto." Iyesu
inako wagubu.

Iyesu natere Diyerusaremu nene nuwaboyawena
(Mateyu 23:37-39)

31 Mara ki makeya ka Parisi ragidai dai Iyesu bameya bautagubu, tagubu
ke; "Apunu kawai Erodi kau nuniyana po wainapiyau ki pokere kau tawana
yau kamadi kayanuwagi."
32 Mu inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Wi kaiwagi
taku kamarai apunai ki simuri, iwagi ke; 'Kau wainapi; Nau karako ade
marawani kweya kairapu iyapana rabinamugu idiwu ki siwakeketamoni
ade sigira ragidai mete iyatamoni ko mara ki tetaiya ka nau upi ki kewopani.'
Wi kaiwagi e inako simuri,
33 mibai ka karako, marawani ade mara ki tetaiya ka nau tawana tawana
umoni da siyarai ka nau natere Diyerusaremu bausugani. Mu ubumoto
Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai natere kudubai mo
rabineya minimoto poyo ki ka eba baganai.
34 Akae, natere Diyerusaremu, natere Diyerusaremu; Kau iyapanagiyoma
ubumu Mamanuga God e bonanai wainapiyamu tagamu ragidai ki mu
namutamiyamu ade e bigabigaiyoma kau bamageya tonotamiyau ki mu
bowa were mete namutamiyamu. Kokoroku ridai e munuiyoma e mabui
kobaiya sikwatamiyau ki maba ka nau mara badibadi taganugu kayawena
nau idani rabineya wi idiwana wainapekeya ko wi nau bodabodasinimawa.
35 Wainapu-muri; Nau kamadiniyani kayasugani ki ka wi tawaga gumor-
oyagisi. Wi nau ewa mo eba emisinimuri ko wi idiwoi yamoi da wi iwagi ke;
'Kaiwawonuga e si kasiyarai pokaiya baunugibi Apunai, Mamanuga God kau
wadiniyoto bagi,' wi inako sidimuri ki makeya ka wi nau ade emisinimuri."

14

Iyesu sigira apunai mosi iyapupu

1 Aiyata pa idiwana marai mo bauwena ki makeya ka Iyesu Parisi ragidai
mu kawaimaga mosi e tawaiya kupewagana kayawena. Iyapana ika
dibimupu idiwa ki mu e naigida mena empamawa idiwa,
2 manako ki makeya ka apunu mosi e idai kerarai kurukurupawena ika
Iyesu bameya bauwena.
3 Iyesu wirawena Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi
ragidai mete kina ika idiwa ki manutapu, wagubu ke; "Karako ka aiyata
marai ki pokere nau apunu yau iyapani ki nau gora raurupani bo?"
4 E inako wagubu ko mu yona denai mo eba tagubu ki pokere e wirawena
sigira apunai ki wadubu iyapupu manako tonopupu kayawena.
5 Ko Iyesu iyapana ki ade manutapu, wagubu ke; "Aiyata marai ki
makeya wi munuga bo wi papaga mosi urubau kauyagisi ki ka wi sumuri
e tainipumuri bo pa mena?"
6 E inako wagubu ko mu denai tagamana babatagubu.
7 Iyapana ropani kawaya ika kupe ki kawareya bautagubu ki mu kuduba
nuwamugu ka kebari bagi kawareya idiwana kwaetagamawa ko mu tonau
eba idiwana wainapamawa. Iyesu mu emitapu manako e keyakeyai yau mu
tadebu, wagubu ke;

8 “Apunu mosi anikawagana ki kupei nene wi bibiniyoto ki ka wi kebari
bagi kawareya eba idiwuri kwaenda iyapana kawai mosi baiyagisi,
9 manako kupe ki kwaewagau apunai wi nidiyoto, yagisi ke; ‘Wi riyaiwagi
tonau idiwoi da apunu kawai yau kebari bagi ki kawareya tondini.’ E inako
yagisi manako wi iyapana yabu-mugu riyaiwagi tonau idiwuri ki ka wi
midimama wadiniyoto.
10 Ko nau karako wi nidiyani yau kwaiwagi; Iyapana mosi wi bibiniyoto
ki ka wi naiya kaiwuri tonau idiwoi manako kupe kwaewagau apunai ki wi
bamagau baiyagisi nidini, yagisi ke; ‘Edamani, kebomuri kebari bagi kawaya
yau kawareya idiwuri.’ E inako yagisi banananiyoto ki ka iyapana ika mete
idiwu ragidai wi eminimoto manako wi siga esida tepapomoto.
11 Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana nima e ebo si tepapiyau ki ka aita
ewa ka e kwarisiyagisi, ko iyapana nima e ebo kwarisiwena ki ka aita ewa
ka e kawayayagisi.”
12 Iyesu inako wagubu manako wirawena kupe ki apunai sibu, wagubu ke;
“Kau madegau bo kemorau tawiya mo kwaenuwagi ki kau kowagiyoma bo
kau rakarakagiyoma bo purapura ragidai ki tawa madanigeya idiwu ki mu
eba bibitami, mibai ka mu aita ewa kau kwaenugibi ki denai kwaetagisi kau
bibinimoto.
13 Kau kupe mo kwaenuwagi ki kau iyapana kaikayokayoi, iyapana tagam-
aga kaikirai, iyapana idamaga kerapumaga kiyokiyoi bo badabadamai, ade
iyapana yabumaga kenekenei, iyapana inako ki kau bibitami.
14 Kau inako kwaenuwagi ki ka Mamanuga God kau wadiniyoto bagi. Kau
kwae-nugibi ki denai ka iyapana ki kau eba negeni, ko bagi supasupai mena
kwae-tagamu ragidai ade iyatagamana kimana ubumana ki marai baiyagisi
makeya ki kau denai bagi kawaya mo bananapi.”

Mamanuga God e poragai kawaya ki keyakeyai (Mateyu 22:1-10)

15 Iyesu yona ki wagawa ka apunu mosi ika kupewagawa tondawa ki yona
ki wainapupu manako e ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; “Iyapana gwedewau
kupe kawaya Mamanuga God e gari rabineya ki kawareya kupetogomono ki
ka mu mibi mamamai idiwono.”
16 E inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau keyakeyai mo suwa-
gani wainapumuri; Apunu mosi poraga kawaya mo kwaewagana ki okuku-
nawena manako iyapana ropani kawaya e bameya bautagamana ki nana
mu kabuwatapu.
17 E okukunawena kewowena ka e bigabigai apunai mosi bibi tonopupu
da e kayawagana iyapana bibitapu ragidai ki garugaru mena kebomana ki
nana tadeni.
18 Bibi apunai ki kayawena iyapana tadeyawa umawa ko mu kuduba yona
ewa nauwa tagamawa. Yabiri bameya bauwena apunai ki e wagubu ke;
‘Kabai, nau bausugana ko nau kokora mo wadubuwani ki empana ki nana
kaya-sugani ki pokere nau poraga kawareya ika eba bausugani.’
19 Ade apunu mosi wagubu ke; ‘Kabai, nau bausugana ko nau burumakau
ida daikere mena waunitau yewe tepuwani waira waunai kawareya nakata-
mana kayasugani ki pokere nau poraga kawareya ika eba bausugani.’
20 Ade apunu mosi wagubu ke; ‘Nau bausugana ko nau waunitau yewe
anikasugubuwani ki pokere nau poraga kawareya ika eba bausugani.’
21 Bibitapu ragidai ki mu kuduba basaratagubu ki pokere bibi apunai
ki ade wirawena bauwena iyapana badidi tagubu ki sisiyai kuduba por-
aga kwae-wagawa apunai ki sibu. E yona ki wainapupu ka e nuwai

pupuwena manako e bibi apunai ki ade tonopupu, wagubu ke; ‘Kau garugaru mena kaya-nuwagi natere imatau bo kareya ubumu iwu ragidai, iyapana kaikayokayoi bo mu idamaga kerapumaga kiyokiyoi bo badabadamai bo mu yabumaga kenekenei ragidai ki inako waratami da mu poraga yau kawareya baitagisi.’
22 Bibi apunai ki kayawena ade wirawena bauwena ka e poraga kwaewagawa apunai ki sibu, wagubu ke; ‘Kabai, kau sidibi ki nau makeya makeya kwaesugubuwani iyapana waratapuwani bautagubu ko tawa eba posiwena ko wata ade uburau.’
23 E inako wagubu ki pokere apunu kawai ki bibi e ade tonopupu, wagubu ke; ‘Nau nuwaneya ka nau tawani yau posiyagisi ki pokere gari tagaiya mete kayanuwagi manako iyapana bani bani idiwu ki kau gigitami waratami baunuwagi.
24 Nau nidiyani wainapi; Iyapana naiya bibitapuwani ragidai ki mu mo eba baiyagisi nau banini yau siko kupoto. Ki pa mena.’ ” Iyesu keyakeyai ki wagubu.

Badidi maba Iyesu eweya kaigamu
(Mateyu 10:37-38)

25 Iyapana ropani kawaya Iyesu bananamupu mete kayatagubu kaiwa manako e wirawena mu emitapu tadebu, wagubu ke;
26 “Iyapana nima nau ewaneya yabodono ki ka e nuwai notai nau mena bamaneya tondono. E inai mamai bo e wainai bo e munui-yoma bo e yowaiyoma tataiyoma bo e egapuiyoma bo e eya iyai mete kina ki nene kawaya daganani notapono ko nau maraitau notasiniyono ki ka e eba yabadini nau ewaneya kayayagisi.
27 Iyapana nima nuwaboya midi makari nau bananapani ki e mete bananapana ko e eya korosi maba ki e eba kawara-pana wainapiyau ko e kamadau, iyapana e kwaitana ki e eba yabadini nau ewaneya kayayagisi. Pa mena.”
28 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; “Wi mosi tawa kawaya mo wadana wainapiyau ki ka e yabiri kwarisiyagisi naigida mena notapoto, yagisi ke; ‘Bowa madai nau bamaneya uburau ki ka tawa yau kwaitana yadani kewopani ki denai maka yadini bo?’
29 E inako eba notapoto were kwaeyagisi ki ka e bani tawa bebedai mena nunuroto manako e bowai madai ki kewoyagisi. E tawa paunau kamadini ki ka iyapana e gwaigwitapomoto, tagisi ke;
30 ‘Apunu yau tawa wadana wainapiyawa ko e tawa wadawa da paunau kamadubu.’
31 Nau keyakeyai mo ade nidiyani wainapumuri; Tawana mo kawaimaga uburana tawana mo kawaimaga mete kandetagamana wainapiyau ki ka e yabiri kwarisiyagisi naigida mena nota yadini were yawira kayayagisi. E notai yagisi ke; ‘Ta ragidai kuduba 10,000 nau bamaneya ko nau iyaraniyoma mu ka ropani kawaya 20,000 ki pokere nu kasiyaraigamu mu raurutamamu ki baganai bo?’
32 E wainapoto da ki eba baganai ki ka e iyaraiyoma kebomono makeya ki ka e dobo yonai garugaru mena tonopoto.
33 Ki maba, wi mosi nuwagau nau ewaneya kebomana wainapiyamu ko wi wiga gwedegwedega bo wi wiga notaga kuduba ki wi eba kamadamana wainapiyamu ki ka wi kwaitana nau ewaneya eba kebomuri.”

Aidaba ki midiyai pa mena
(Mateyu 5:13; Maki 9:50)

34 “Nau nidiyani wainapumuri; Aidaba ki ka gwede mosi midiyai bagi
kawaya ko aidaba ki kwerereyagisi midiyai ki kewoyagisi ki ka wi badidi
maba kwaiwagi da aidaba ki midiyai ade wenapoto? Ae, ki ka eba baganai.
35 Midiyai ki kewoyagisi ki ka wi aidaba ki wadumuri pa mugu
kwenupumuri. Iyapana bani kokorau kawayawagana ki nana ni tepiyamu
waira mete wira-piyamu ki ka baganai, kasiyarai mete kina. Ko aidaba
midiyai pa mena ki ka pa mugu da deni mena kwenupamana ki nana. Wi
wenaguga mete kina ki ka wi nau yonani yau suwagubuwani ki naigida
mena wainapumuri wetawetara.” Iyesu inako wagubu.

15

Papa sipi munai wadubu kaupupu ki keyakeyai
(Mateyu 18:12-14)

1 Mara mosi ka iyapana wairamaga denai takesi ki wadamawa ragidai ade
iyapana tagararatampu ragidai mete kina Iyesu e yonai wainapamana ki
nana e bameya ika bautagubu.
2 Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai mete
kina iyapana ki inako Iyesu bameya bautagubu emitampu ki ka mu
ungwerogwerorotagubu, tagubu ke; “Apunu yau e ka iyapana bigibigi
tagararatamemei ragidai ki mu diriwa-maga kwaewagau mete kupetagamu
idiwu ki pokere e paerepiyau.”
3 Mu inako tagubu ki pokere Iyesu keyakeyai mosi mu tadebu, wagubu ke;
4 “Wi paunagau iyapana mosi e papai-yoma sipi ropani kawaya (100)
manako e eyaka mena yadini kaupoto ki ka e badidi kwaeyagisi? Nau
nidiyani wainapumuri; E papaiyoma dai ki (99) ki e gwabau kamaditamini
manako e kiroto uburoto papa eyaka mena wadubu kaupupu ki e kwaenei
kaya-yagisi.
5 E kwaenepono umono da bananapoto ki ka e mibi mamamai papa ki
yadini e gobaiya kaupoto,
6 manako kawarapoto e tawaiya ade kayayagisi. E tawau baiyagisi ki ka e
kowaiyoma ade tawa e madaneya idiwu ragidai ki mu nene yagisi baitagisi
manako tadeni, yagisi ke; ‘Nau papani sipi wadubuwani kaupuwani ki nau
ade bananapuwani ki pokere kebomuri karako nau mete mamamaigamu.’ ”
7 Iyesu inako wagubu manako ade tadebu, wagubu ke; “Nau nidiyani
wainapumuri; Nau keyakeyai yau suwagubuwani ki maba kunumau ka
iyapana ropani kawaya (99) mu paeremaga pa mena ki mu nene ka Ma-
manuga God e aneyaiyoma mamamatagisi ko ki mamamai ka erida. Ko
iyapana eyaka mena e berai berokoi kwaewagawa ki kamadini manako e
notai wirayagisi ki ka mu e nene mamama kawaya esida wainapomoto.”

Ridi mosi bowa madai mo wadubu kaupupu ki keyakeyai

8 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Ridi mosi e bameya bowa madai
bauburai ida esida mena manako e eyaka mena yadini kaupoto ki ka e badidi
kwaeyagisi? E duna beupoto tawa meme warawarayagono kwaenepono
tondono.
9 E bananapoto ki ka e kowaiyoma ade e tawa madaneya idiwu ragidai
ki mu nene yagisi baitagisi, manako e uburoto mu tadeni, yagisi ke; ‘Nau
bowani madai wadubuwani kaupuwani ki nau ade bananapuwani ki pokere
kebomuri karako nau mete mamamaigamu.’ ”
10 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; “Nau nidiyani wainapumuri; Nau
keyakeyai yau suwagubuwani ki maba iyapana eyaka mena kwaitana e

berai berokoi kwaewagawa ki kamadini e notai wirayagisi ki ka Mamanuga God e aneyaiyoma kunumau e nene kawaya daganani mamamatagisi.”

Munu mosi kwakowena ki keyakeyai

11 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Apunu mosi e gubagaiyoma apeya,
12 manako mara mosi ka e gubagai marai e bameya bauwena sibu, wagubu ke; ‘Mamai, kau buderigi purupi nau nene karako tege.’ E inako wagubu ki pokere apunu ki e wairai ade e gwedegwedei kuduba purupupu e gubagaiyoma apeya ki mu denemugu denemugu tagebu.
13 Mara dai kewowena eweya ka e gubagai marai ki ubupu e gwedegwedei kuduba ki tepupu manako kipu ubupu e mamai kamadubu tawana uwama kawaya mo kayawena. E ika tondawa ka e midi kwakwarepui tainipiyawa poisiyasiyai wainapiyawa kwaewagawa ki mena pokaiya bowa madai ki deni mena giripupu gawarara.
14 E inako kwaewagawa tondawa yarawa da e gwedegwedei ade e bowai madai kuduba e bameya ki kewowena makeya ka kapoi kawaya mo tawana ki rabineya ubupu. Munu ki mibai wetei tondawa,
15 ki pokere e ubupu tawana ki apunai mosi bameya bagibagiwagana ki nana kayawena. Apunu ki e boiyoma baikamuwagana ki upi kwebu,
16 ko mu bani mo e eba kwemupu ki pokere e ika baikamuwagawa tondawa ka e bo mugumaga kabuma rabineya ki dai kupana wainapupu.
17 E inako kwaewagawa nuwasiyasiya nene tondawa kaniyawa da siyareya ka nota supasupai e bameya ade bauwena. E notai wagubu ke; ‘Nau mamai e bigabigaiyoma mu digumamugu ka bani kawaya daganani posiwena uburau ko nau yewe mibi wetei tondakani posugana kwaesugakani.
18 Nau karako tawana yau kamadani wirasugani nau mamai bameya ade kayasugani manako siyani, suwagani ke; ‘Mamai, nau paerepuwani kawaya daganani. Kau bamageya ade Mamanuga God bameya ka nau bigi kwaesugekeya.
19 Nau naiya kau gubagagi sidibi ko karako nau paerepuwani ki pokere nau wadisini pa bigagi kwaesugana apunai sidi.’
20 E notai inako wagubu manako e kipu ubupu wirawena e mamai bameya ade kayawena.
E kayawena kaniyawa da e mamai tawai ki kikireya bauwagana kwaewagawa ki ka e mamai yabu tapu e gubagai buri yabadawa empupu manako e nuwaboyai wainapupu garupupu e bameya bauwena barabarapupu ade kiyauyaupupu.
21 Ko e gubagai wagubu ke; ‘Mamai, nau paerepuwani kawaya daganani. Kau bamageya ade Mamanuga God bameya ka nau bigi kwaesugekeya. Kau naiya nau gubagagi sidibi ko karako nau paerepuwani ki pokere wadisini pa bigagi kwaesugana apunai sidi.’
22 E inako wagubu ko e mamai ubupu e bigabigaiyoma ragidai mu nene wagubu bautagubu manako tadebu, wagubu ke; ‘Wi garugaru mena kaiwagi gwedegwede bagibagi dai tepumuri nau gubagani monagapumuri. E idaiya katama nakapumuri ade e kerareya kerapu kwakwarai mete umamuri,
23 manako kaiwuri papa buyaga kawaya mo minimuri poyo da nau gubagani bauwena ki nu mamamapamu kupe-igamu.
24 Nau gubagani yau powena ko e ade iyawena. E kwakowena ko karako ade wirawena bauwena.’ E mamai inako wagubu manako e gubagai nene kupe kawaya mo bagipupu.
25 Ki makeya ka e gubagai kawai kokorau upiwagawa umawa manako e wirawena yawatau yabadawa da tawa kikireya bauwagana kwaewagawa

ki ka e iyapana kainagatagamawa ade taeretagamawa ki mumugarai waina-
pupu.
26 E bigabiga apunai mosi em-pupu manako manupupu, wagubu ke; ‘Mu
gwede taerei taeretagamu?’
27 Ko e denai wagubu ke; ‘Kau yowagi e midi kwakwarepui bagi kawaya
ade wira-wena bauwena ki pokere e mamama-pamana ki nana ka kau
mamagi papa buyaga kawaya mo minibu poyo.’
28 E yona ki wainapupu ka e gagaya-wena tawau eba yarana wainapupu
ki pokere e mamai matarau bauwena e gubagai tawau yarana ki nana
gigipupu.
29 Ko e gubagai ki e mamai inako sibu, wagubu ke; ‘Mamai, nau suwagani
wainapi; Nau kwamura ropani kawaya kau umunugi wadekeya kau bigagi
makeya makeya kwaesugekeya ko kau papa marai munta mo kwaitana eba
wadibi tegebi da nau kowaniyoma mete mamamaigamana ki nana. Pa
mena.
30 Ko kau gubagagi ki kau buderigi kuduba tepupu giripupu ridi yawata
kawakawareya mu pokamugere isiya-pupu gawarara ki ade wirawena bau-
wena ki kau e nene papa buyaga kawaya ki minibi poyo.’
31 E inako wagubu ko e mamai denai e sibu, wagubu ke; ‘Gubagani, kau ka
maramara nau mete yewe idiwei ki pokere gwedegwede kuduba nau nene
ki ka kau nene.
32 Ko nu kupe yau kwaigamu mamamaigamu ki mibai ka kau yowagi yau
e ka powena maba ko e karako ade iyawena. E kwakowena ko karako ade
wirawena bauwena.” Iyesu keyakeyai ki wagubu.

16

Kwayuba apunai mosi e keyakeyai

1 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai keyakeyai mo ade tadebu wagubu
ke; “Purapura apunai mosi e bigabigai apunai upi kwebu da e gwedegwedei
kuduba ki kwayubapana ki nana wagubu. Ki eweya mara mosi ka iyapana
dai bautagubu purapura apunai ki simupu, tagubu ke; ‘Kau gwedegwedegi
kwayubapiyau apunai ki e ka kau gwedegwedegi dai pa danapiyau.’
2 Iyapana ki inako tagubu ki pokere apunu kawai ki e bigabigai apunai
ki e nene wagubu bauwena manako sibu, wagubu ke; ‘Kau sisiyagi tagamu
wainapakani ki mibai ka badidi? Kau upigi negebuwani ki nau karako kau
koritaniyakani ade nau gwedegwedeni badibadi danapipi ki kawayai kau
garugaru mena nau kabuwasini.
3 Gwedegwede kwayubapiyawa apunai yona ki wainapupu ka e notai
wagubu ke; ‘Nau upi kwaesugekeya ki nau kawaini karako nau koritasiniy-
oto ki pokere nau badidi kwaesugani? Nau ka eba kasiyarani mete kina da
nau diba kandani bo upi ragiragi kawaya mo inako kwaesugani. Ade nau pa
tondoni genesugoni ki ka nau midimama wadisiniyoto.
4 Ko nau badidi kwae-sugani ki nau karako wainapakani manako nau upi
yau kamadani ki ka iyapana baitagisi nau waretasinimoto manako mu tawa-
mugu tawamugu nau bibisinimono ade nau diriwani mete kwaetogomono.’
5 E inako notapupu manako ubupu iyapana gwedewau apunu kawai ki
e gwedegwedei naiya sikwatagubu ragidai ki mu eyaka eyaka e bameya
bautagamana ki nana wagubu. Mu bautagubu ka e ubupu yabiri bauwena
apunai ki manupupu, wagubu ke; ‘Kau badibadi sikwanugibi?’
6 Ko e denai wagubu ke; ‘Nau awana monamonai karakara ropani kawaya
apunai ida daikere mena (100) ki sikwasugubuwani.’

Ko gwedegwede kwayubapiyawa apunai denai wagubu ke; ‘Pa mena, kau sikwanugibi ki okai kau karako wadi kwarisi manako apunai apeya ade ida esida mena (50) ki mena tari.’

7 Ki eweya ka e wirawena apunu ade mosi manupupu, wagubu ke; ‘Ade kau ka badibadi sikwanugibi?’

Ko e denai wagubu ke; ‘Nau gwaba madai baike ropani kawaya (1000) ki sikwasugubuwani.’

E inako wagubu ko gwedegwede kwayubapiyawa apunai ki denai e sibu, wagubu ke; ‘Kau sikwanugibi ki okai kau karako wadi kwarisi manako maraitau (800) ki mena tari.’ ”

8 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewo-wena ka e iyapana ade tadebu, wagubu ke; “Kwayuba siyasiyawagawa apunai e upi kewowagana ki eweya e badidi maba tondana ki nene mete notapiyawa ki pokere apunu kawai ki e eba nakari-pupu ko e empupu manako baganai sibu.” Iyesu inako wagubu manako ade wagubu ke; “Waira yau notai wadamu doko ragidai badidi maba waira yau gwedegwedei pokaiya mu kowamuguma mete deni deni waita kasiwaratagamana idiwana ki notai maramara notapiyamu ki maba ka Mamanuga God e tanai mu rabinamugu minibu siwa ragidai iya aita ewa nene ki inako maba mete notampibena, ko mu kawaya daganani inako eba notapiyamu.

9 Nau nidiyani wainapumuri; Wi waira yau e gwede-gwedei pokaiya iyapana waretatamuri da wi waira yau e gwedegwedei mete kina kamaditamana marai baiyagisi ki ka mu kunumau wi mamamanimoto manako wi iya maramara idiwana kaiwana tawanai ki rabineya mibi mamamai posiwagi.

10 Iyapana gwedewau gwede maraitau wadumupu ki naigida mena kwayubapomoto ki ka mu aita ewa gwede kawaya mo yadini ki mete naigida mena kwayubapomoto. Ko iyapana gwedewau gwede maraitau wadumupu ki kwayuba siyasiyapomoto ki ka mu aita ewa gwede kawaya mo yadini ki mete kwayuba siyasiyapomoto.

11 Kau nima waira yau e gwedegwedei naigida eba kwayubapiyei ki ka kau keyaigi ki puyoi badidi maba kwayubapi?

12 Ade kau nima iyapana mosi e gwedegwedei naigida eba kwayubapiyei ki ka kau kiya gwedegwedegi badidi maba kwayubapi? Ki pa mena ki pokere kau gwede bagi mo eba wadi.

13 Bigabiga kwaewagau apunai ki e kawakawaiyoma apeya ki ka e badidi maba mo yogono e umunui yodono ade wirayogono mo yogono e umunui yodono? Ki pa mena, mibai ka e uburono mosi nota kwarikwarisipono ko mosi keipono ade uburono mosi e diriwai kwaeyogono ko mosi tagararapono. Ki maba, wi Mamanuga God e nene waina-piyoi ki ka wi waira yau gwedegwedei notagogapumuri. Ko wi waira yau gwedegwedei nene wainapiyoi idiwoi ki ka wi Mamanuga God notagogapumuri.”

Iyesu yona ebo ebo wagubu
(Mateyu 11:12-13; 5:31-32; Maki 10:11-12)

14 Parisi ragidai mu notamaga ka bowa madai kawareya ukwarawa ki pokere Iyesu waira yau gwedegwedei ki sisiyai inako wagubu wainamupu ki ka mu e gwaigwitamupu ade mu madagura-maga e bameya memupu.

15 Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; “Wi ka iyapana yabumugu midiga pa matakawagau, ko wainapumuri; Mamanuga God e ka wi nuwaga notaga ki e empiyau. Gwede-gwede marai kawai ki iyapana waina-piyamu da ki ka kawakawaya ki ka Mamanuga God e yabuiya ki mibai ka pa mena.

16 Gora oragai ade Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa
ragidai oka badidi tamupu ki kuduba tondawa yabadawa da iyapana
siruwa-tamiyawa apunai Diyoni bauwena makeya. Ko ki eweya ka Ma-
manuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki yonai bagi kawaya ki mena
ka iyapana wainapamana wainapiyamu. Iyapana kuduba gari ki rabineya
kaiwana ki nana nisi kandamu,
17 ko nau nidiyani wainapumuri; Iyapana badidi maba idiwana ki gorai
ka wateya tondau. Kunuma yo waira gogawagana ki ka matarau ko iyapana
gora ki wirapamana e okai marai munta mo surupamana ki ka ragiragi
kawaya.
18 Apunu mosi e wainai ragipoto manako ridi mo ade uworoto ki ka e
wainai naiya ki rauru kawakawarapupu. Ade apunu mosi ridi wakeyara mo
uworoto ki ka ridi ki e nobomoi yabiri ki e rauru kawakawarapupu."

Purapura apunai ade apunu Yasarusi

19 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Mara mosi ka purapura apunai mosi
tondawa ki maramara e gwedegwedei bagibagi mena monagawagawa ade
bani bagibagi ki mena kupawa tondawa.
20 Apunu ki e tawai ki katamuruiya ka iyapana apunu mosi si ka Yasarusi
ki mideya kwata mena posiwena uburawa ki wadumpu ika tampu manako
e bani nene ika genewagawa tondawa.
21 Purapura apunai bani kupawa ki pirai gwetagamawa ki ka apunu
Yasarusi bani mugui ki kupana wainapiyawa. Taku bautagamawa e kwatai
ki remoremopamawa.
22 Mara mosi ka nuwasiyasiya nene tondawa apunai ki e powena man-
ako aneya kunuma were kawampu e wadumpu oragai apunai Eburamu e
madaneya kunumau tamupu. Purapura apunai ki e mete powena manako
iyapana e wadumupu ononomupu.
23 E popai ragidai mu watamugu bauwena ki ka e bita yo midi makari
kawaya ika bananapupu manako e yabu tapu apunu Yasarusi usi oragai
apunai Eburamu e idai garu deneya uwamau ika bagi kawaya tondawa
empupu,
24 ki ka e bonanai ragiragi kawaya wena siyapu, wagubu ke; 'Mamai
Eburamu, kau nau nene wainapiyei bo pa mena? Nau mata yau nonareya
midi makari kawaya daganani bananapuwani ki pokere apunu Yasarusi siyo
da e idai gurai awanau kaupoto kaworoto nau tenawarineya taroto da nau
sinamuni pikapoto.'
25 Apunu ki inako wagubu, ko oragai apunai Eburamu denai e sibu,
wagubu ke; 'Gubagani, nau yonani yau suwagani wainapi; Kau naiya
iyaiya tondeya makeya ki kau gwedegwede kuduba bagi mena ki kawareya
tondeya ko apunu Yasarusi e ka mugu ki mena kawareya tondawa. Karako
ka e yewe mamamayogono tondono ko kau ika makarinugowa tondowa.
26 Nau yona yau mete nidiyani wainapi; Kau yo nu paunanugu ka uruba
kawaya. Iyapana mosi nu mete yewe idiwei ki uruba kawaya ki raurupana
kau bamageya bauwagana ki yawatai mo pa mena. Ade iyapana mosi kau
bamageya mete idiwu ki uruba kawaya raurupana nu bamanugu bauwa-
gana ki mete yawatai mo pa mena.' Oragai apunai Eburamu inako wagubu.
27 Purapura apunai yona ki waina-pupu ka e denai wagubu ke; 'Akae,
Mamai Eburamu, kau nau nene waina-piyei ki kau apunu Yasarusi tonopi
da e nau mamai e tawaiya kayayagisi,
28 manako nau yowaniyoma ida daikere mena ika idiwu ki tadeni da
nau paerepuwani ki denai makari tawaneya yewe bausugubuwani ki mu

mete inako eba paerepomoto kwaenda mu mete kina yewe baitagisi berokoi
kawaya yau bananapomoto.'
29 Apunu ki inako wagubu ko oragai apunai Eburamu denai e sibu, wagubu
ke; 'Ae, pa mena. Oragai apunai Mosisi ade Mamanuga God e bonanai waina-
pamawa tagamawa ragidai oka badidi tamupu ki kuduba mu bamamugu
uburau ki pokere mu yona ki mena wainapomono.'
30 Ko purapura apunai ki wagubu ke; 'Ae, mamai Eburamu, yona ki mena
pokaiya ka mu notamaga eba wirayagisi. Ko iyapana mosi powena ki
iyayagisi ade kiroto uburoto manako yona ki tadeni ki ka mu e bonanai
waina-pomoto manako mu bigimaga ki mu kamadini notamaga wirayagisi.'
31 Apunu ki inako wagubu ko oragai apunai Eburamu denai e sibu, wagubu
ke; 'Mu oragai apunai Mosisi ade Mamanuga God e bonanai waina-pamawa
tagamawa ragidai badidi tagubu ki eba wainapomoto suma-pomoto ki ka
mu badidi maba iyapana mosi powena ko ade iyayagisi kiroto uburoto ki e
yonai wainapomoto sumapomoto? Ki pa mena.' " Iyesu keyakeyai ki iyapana
tadebu.

17

Bigi ki yonai
(Mateyu 18:6-7, 21-22; Maki 9:42)

1 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona yau tadebu, wagubu ke;
"Gwedegwede marai kawai iyapana pisipisitamini da mu paerepomoto
bigi kwaetagisi ko iyapana nima e waretai ki e kerareya wadau da e bigi
kwaewagau ki ka aita ewa ka e bita kawaya mo bananapoto.
2 Akae, iyapana bowa bisi kawaya mo wadumpena taburuba pokaiya
kwimpena iyapana ki e gobaiya umampena manako egi rabineya
kwenumpena ki ka e nene baganai. Iyapana nima munu marai munta mosi
e kerareya wadau manako munu ki bigi kwaewagau ki denai ka iyapana ki
aita bita kawaya esida bananapoto.
3 Ki pokere wi yabu yabu idiwoi.
Wi yowaga bo wi tataga gwede mo paerepoto bigi kwaeyagisi ki ka wi e
nakaripumuri. Ko e bigi kwaewena ki kamadini e notai wirayagisi ki ka wi e
badidi paerepupu ki wi notagau deni mena surupumuri.
4 Ena, nau nidiyani wainapumuri; E mara eyaka mena ki rabineya wi
bamagau bigi kawareya kawareya ida daikere kewowena daikere apeya (7)
ki kwaeyagisi ko ade mara ki rabineya ida daikere kewowena daikere apeya
(7) ki wirayagisi wi bamagau yagisi ke; 'Nau paerepuwani ki nau karako deni
mena kamadakani', e inako yagisi ki ka wi e bigi badidi kwaewena ki wi
notagau deni mena surupumuri."

Nu sumanuga

5 Iyesu tonotapu ragidai e simupu, tagubu ke; "Kaiwawonuga, kau nu
sumanuga wadi kawaya."
6 Mu inako tagubu ko e denai mu tadebu, wagubu ke; "Nau nidiyani
wainapumuri; Ripa damaya madai ki bonai rabineya ka rasirasi. Wi sumaga
marai munta ki maba nau sumasinimuri ki ka wi ripa kauma yau simuri,
iwagi ke; 'Kau kiya siwanuwagi kayanuwagi egi rabineya wenanuwagi,' wi
inako iwagi ki ka ripa ki wi umunuga yadini kayayagisi."

Bigabiga ragidai badidi maba upitogomono

7 Iyesu ade wagubu ke; "Apunu kawai mosi e bigabigai apunai kokorau
diba kandono bo papa sipi kwayuba-tamono da madega bigayagisi manako
e tawau baiyagisi ki ka apunu kawai ki e eba paraupoto, yagisi ke; 'Kau

garugaru yabi aiyatanuwagi manako nau bani warapuwani yau kupi.' E
inako eba yagisi,
8 ko e yagisi ke; 'Kau kayanuwagi siruwanuwagi monaganuwagi manako
nau tawiyani kwaenuwagi tege kupani were ewa ka kau kiya kupenuwagi.'
9 Bigabiga apunai e upi ka biga mena ki pokere wi badidi wainapiyamu;
Apunu kawai uburoto e bigabigai apunai upi kwaewena ki denai paraupoto
bo? Ae, pa mena.
10 Ki maba, nau nidibuwani ki wi makeya makeya kwaiwogoi da kewoy-
agisi ki ka wi inako mena iwagi ke; "Nu ka pa bigabiga ragidai. E nu
kwaiwagamana nidibu ki mena nu makeya makeya kwaigibi." Iyesu inako
wagubu.

Iyesu iyapana ida esida mena sigiratagubu ki iyatapu

11 Iyesu natere Diyerusaremu kaya-wena kaniyawa da tawana Sameriya
yo tawana Gariri paunau ika bauwena kaniyawa,
12 ki ka e natere mo bau-wena. Ika bauwena ka e iyapana ida esida mena
sigira berokoi mo wadumpu kwakwarepumaga kwatakwatatagubu ki ika
kebomawa bananatapu. Mu Iyesu bameya eba kaimupu ko uwamau buri
mu mubo mubo ubumawa,
13 manako mu bonanamaga ragiragi kawaya Iyesu wenawenamupu,
tagubu ke; "Kaiwawo-nuga Iyesu, kau nu nene wainapiyei bo pa mena?"
14 Mu inako tagubu manako Iyesu mu emitapu tadebu, wagubu ke;
"Baganai, Mamamanuga God e bameya dobopiyamu ragidai mu bamamugu
kaiwagi da mu wi kwakwarepuga empomoto." E inako wagubu manako mu
kayatagubu kaiwa da yawatau ka mu sigiramaga ki deni mena kewowena.
15 Apunu ki mosi ika kaniyawa da e sigirai kewowena ki wainapupu ki ka
e mamamawena manako wirawena e bonanai ragiragi kawaya Mamanuga
God e si tepapiyawa yabadawa da Iyesu bameya bauwena.
16 E ika bauwena ka e Iyesu yabareya kwarisiwena manako e iyawena ki
denai paraupupu. Apunu ki ka tawana Sameriya mu iyapanamaga mosi.
17-18 Ko Iyesu iyapana manutapu, wagubu ke; "Nau iyapana sigiratagubu
ragidai ida esida iyatapuwani ko badidi pokere ka iyapana kwaiyanai
apunai yau e mena wirawena Mamanuga God paraupiyau? E kowaiyoma
ida daikere kewowena daikere apeya apeya (9) ki mu mete bautagumpena
Mamanuga God e si tepampena."
19 Iyesu inako wagubu manako wirawena iyawena apunai ki empupu sibu,
wagubu ke; "Baganai, kau kiri uburi kayanuwagi. Kau nau sumasinibi ki
pokere kau iyanugibi." Iyesu inako wagubu.

Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki marai yabadau (Mateyu 24:23-28, 37-41)

20 Parisi ragidai dai Iyesu manu-mupu, tagubu ke; "Nu Mamanuga God e
gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai ka gwede mara
baiyagisi?"
Mu inako tagubu ko e denai tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e gari
rabineya idiwana marai ki baiyagisi ki ka eba matarau baiyagisi da wi
yabugere empumuri.
21 Iyapana mo eba yagisi ke; 'Empumuri, e yewe bauwena tondau', bo
yagisi ke; 'Empumuri, e burida bauwena tondau.' Mu inako eba tagisi mibai
ka Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki kasiyarai
ororeya mena bauwena wi rabinagau uburau."

22 Iyesu inako wagubu manako wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai
tadebu, wagubu ke; “Mara baiyagisi da wi ubumuri nau Kunumau Kawa-
puwani Apunai nau marani empamana ki nana wainapiyoi ko wi eba
empumuri.
23 Iyapana dai baitagisi wi nidini, tagisi ke; ‘Empumuri, e burida bauwena
tondau’, bo tagisi ke; ‘Empumuri, e yewe bauwena tondau.’ Mu inako
togomono ki ka wi notaga pakarayagisi mu ewamugu kwaene igida yauda
eba yabu tamiyoi iwoi.
24 Yangwara wadau kunuma kuduba miniyau siwa ki maba nau Kunumau
Kawapuwani Apunai nau marani baiyagisi ki ka iyapana kuduba ki maba
nau emisinimoto.
25 Ko yabiri ka nau nuwaboya ade bita makari kawaya daganani banana-
pani. Iyapana karako idiwu ragidai ki mu ubumoto nau keisinimoto ade
midi ragiragisinimoto.

26 Iyapana oragai apunai Nowa tondawa makeya badidi kwaetagamawa
ki maba nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugani bausugani
makeya ka iyapana inako ade kwae-tagisi.
27 Awana goya kawaya ki eba bauwena makeya ka iyapana bani kupa-
mawa awana kubamawa ade anikatagamawa petemuguma apunu tauwa-
mawa. Mu inako kwaetagamawa kebomawa da apunu Nowa waka ki
kawareya yapu posiwena makeya ka goya kawaya ki bauwena iyapana
kuduba bibiyotapu gawarara.

28 Ade oragai apunai Rote tondawa makeya iyapana badidi kwaetaga-
mawa idiwa ki maba ka iyapana mara ki baiyagisi makeya inako mete kwae-
tagisi. Mu bani kupamawa awana kubamawa deni deni nida kasiwara-
tagamawa upitagamawa ade tawa-tagamawa.
29 Mu inako kwaetagamawa yamawa da apunu Rote natere Sodomu
kamadubu kayawena ki makeya ka mata nonarai gwisi berokoi mete kina
kunumau kawapu mu uratapu popo-tagubu gawarara.
30 Iyapana naiya inako wakapa giritagubu ki maba ka nau Kunumau
Kawapuwani Apunai ade wirasugani bausugani marai baiyagisi ki ka iya-
pana inako mete kwaetagisi.

31 Mara ki baiyagisi ki ka iyapana mosi tawa tagaiya tondau ki ka e gwedeg-
wedei tawa rabineya kamadubu ki tepana kai eba suroto, ade iyapana mosi
kokorau upiwagau ki ka e eba wirayagisi e tawaiya kayayagisi. Pa mena.
32 Oragai apunai Rote e wainai bameya badidi wenawena ki wi naigida
mena wainapumuri.
33 Iyapana nima e eya iyai karako yewe wairau ki nene wainapiyau ki ka
e eya iyai aita ewa nene ki e kaupiyau. Ko iyapana nima nau pokanere e
eya iyai karako yewe wairau ki kaupiyau ki ka e eya iyai aita ewa nene ki e
yadini.
34 Nau nidiyani wainapumuri; Kemora ki rabineya ka iyapana apeya ke-
bari eyaka mena kawareya ukwopomono manako nau eyaka mena yadani
ko mosi kamadani.
35-36 Ade mara ki makeya ka ridi apeya ripa madai musupomono idiwono
manako nau eyaka mena yadani ko mosi kamadani.”

37 Iyesu yona ki wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e manu-mupu,
tagubu ke; “Kaiwawonuga, kau nuwagibi ki bani wenayagisi?”

Ko e denai wagubu ke; “Nau waigugu yau suwagani ki wi wainapumuri;
Gwede mosi powena e kwakwarepui ika ukwarau ki ka midiwari kusuketa
e kwakwarepui ki kupamana ki nana ika mete dibipomoto.”

18

Koboro mosi wade supasupa apunai bameya kayawena

1 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu notamaga eba kauwagana
ko maramara Mamanuga God bameya guriguritagamana ki nana ka e
keyakeyai yau mu tadebu, wagubu ke;
2 "Natere mo rabineya ka wade supasupa apunai mo tondawa ki Ma-
manuga God eba mayapiyawa ade iyapana mete eba wiwiratamiyawa.
3 Natere ki rabineya ka ridi koboro mosi mete ika tondawa ki maramara
wade supasupa apunai ki e bameya bau-wagawa siyawa, wagawa ke; 'Nau
iyarani mosi nau girisiniyana ki nana kwaewagau ki pokere waitasini
berokoi yau kuduba kau wade supasupapi.'
4 Mara ropani kawaya ka wade supasupa apunai ridi ki e bonanai eba
wainapiyawa ko siyareya ka e notai wagubu ke; 'Nau Mamanuga God e
kudeya eba wainapakani ade iyapana mu umunumaga mete eba wadakani,
5 ko ridi koboro yau e ka maramara nau waweresiniyau ki pokere nau e
waita-pani e nuwaboyai ki wade supasupa-pani. Nau ki eba kwaesugani ki
ka e maramara nau waweresiniyono tondono da nau midini togayagisi.' "
6 Nu Kaiwawonuga keyakeyai ki wagubu manako ade tadebu, wagubu ke;
"Wade supasupa apunai eba bagi ki e badidi wagubu ki wi naigida mena
wainapiyoi.
7 Ko ade wainapumuri; Mamanuga God e eya iyapanaiyoma maramara
kemora nawaru e bameya waita nene guriguritogomono ki ka e mu wai-
tatamini ade mu nuwaboyamaga wade supasupapoto bo pa mena? E mu
garugaru waitatamini bo eba garugaru waitatamini?
8 Nau nidiyani wainapu-muri; E garugaru mena mu waitatamini ade
mu nuwaboyamaga garugaru mena yadini supasupa. Ko nau Kunumau
Kawapuwani Apunai ade wirasugana bausugana ki marai baiyagisi makeya
ki ka nau suma ragidai yewe wairau mete bananatamani bo?" Iyesu inako
wagubu.

Parisi apunai ade takesi wadawa apunai

9 Iyapana dai wainamupu da mu muga ka baganai ki pokere mu muga
simaga tepapamawa ade kowamuguma mu simaga kaupamawa ki mu nene
ka Iyesu keyakeyai yau wagubu. E wagubu ke;
10 "Mara mosi ka iyapana apeya Mamanuga God e Tawai rabineya gurig-
uritagamana ki nana kayatagubu. Apunu ki mosi ka Parisi apunai ade mosi
ka iyapana wairamaga denai takesi ki wadawa apunai.
11 Parisi apunai ki wata mo e ebo mena ubupu manako Mamanuga God
bameya guriguri inako wagubu ke; 'Mamai God, iyapana supasupai mo
nau maba pa mena ki pokere nau parau-niyakani kawaya daganani. Nau
ka eba iyapana kuduba kwaetagamu ki maba kwaesugakani. Nau ka
eba kapokapoi, nau ka eba beraberai, nau ka eba sipuma goragora rauru
kawakawarasugakani. Nau parauniyakani da nau ka eba takesi wadau
apunai buri ki e maba.
12 Pura eyaka mena ki rabineya ka nau mara apeya kau nene bani ka-
madakani ade nau gwedegwedeni damupakani ida esida ki damu eyaka
mena ki nau kau nene tarakani.' E inako guriguriwena.
13 Takesi wadawa apunai ki e ka mibi nuwaboyai digumau uburawa
midimama diyayai e gobai kaupupu manako giyansugiyansu mena inako
guriguriwena, wagubu ke; 'Mamai God, nau ka berokoi bigibigi ki pokere
nau nuwaboyani ki kau wainapi waitasini.' "

14 Iyesu keyakeyai ki wagubu manako ade wagubu ke; “Nau nidiyani
wainapumuri; Mamanuga God e ka takesi wadawa apunai ki e bigi empupu
deni mena surupupu ki pokere Mama-nuga God e yabuiya ka apunu ki
supasupai bagi kawaya wirawena e tawaiya kayawena. Ko apunu ki mosi
e guriguri ki e eba mibipupu mibai ka iyapana nima e eya si tepapiyau ki ka
aita ewa e kwarisiyagisi ko iyapana nima e eya si kaupiyau ki ka aita ewa e
kawayayagisi.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu munu rasi waditapu bagi
(Mateyu 19:13-15; Maki 10:13-16)

15 Iyapana dai ki mu munumuguma wawayai temupu kebompu Iyesu
bameya bautagubu e idai mu debamugu tarana ki nana. E tadeyau kabuk-
abuwa ragidai iyapana ki emitampu nakari-tampu,
16 ko Iyesu munu rasi ki e bameya bautagamana ki nana wagubu manako
iyapana tadebu, wagubu ke; “Munu rasi nau bamaneya kebomono ki wi mu
yawatamaga eba bodapiyoi. Munu yau kwaitana ki mu ka nau Mamai God e
gari rabineya e kasiyarai pokaiya kaiwoto idiwono.
17 Nau yona yau suwagani ki wi notaga eba goga-yagisi; Iyapana
kawakawai wi notaga munu rasi mu notamaga maba ki ka wi Mamanuga
God bameya kaiwuri e gari rabineya bagi kawaya idiwoi. Ko wi notaga eba
munu rasi mu notamaga maba ki ka wi e bameya eba kaiwuri ade e gari
rabineya eba idiwoi.” Iyesu inako wagubu.

Apunu mosi e gwedegwedei ropani kawaya
(Mateyu 19:16-30; Maki 10:17-31)

18 Diyu ragidai mu kawaimaga mosi Iyesu bameya bauwena manako
manu-pupu, wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai Bagi, nau badidi
kwaesugani da nau iya maramara tondana kaniyana ki iyai bananapani?”
19 Apunu ki inako wagubu ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau gwede
nana nau apunu bagi sidibi? Mamanuga God e mena ka bagi.
20 Ko kau manu-sinibi ki denai nau nidiyani; Mamanuga God e gorai
oka tampu ki kuduba kau kataigeya; ‘Kau waretagi eba raurupi e wainai
eba wadi; Iyapana mo eba mini poyo; Gwedegwede mo eba kuwa-nuwagi;
Kau waretagi badidi kwaewena empipi ki kau bera eba nuwagi; Kau inagi
mamagi tagubu ki mu umunumaga wadi naigida mena wiwiratami.”
21 Iyesu inako wagubu ko apunu ki, wagubu ke; “Nau munu marai munta
tondekeya makeya ki ka Mamanuga God e gorai tapu ki kuduba nau naigida
mena wiwirapekeya tondekeya da karako kawayasugubuwani.”
22 E yona wagubu ki Iyesu waina-pupu manako e apunu ki empupu
denai yona yau sibu, wagubu ke; “Kau gwede mo eyaka mena yau mete
kwaenuwagi; Kau kayanuwagi kau gwedegwedegi kuduba tepi iyapana
gwedegwedemaga pa mena imagei ragidai tage manako ewa yabi nau
ewaneya uburi. Kau inako kwaenuwagi ki kau denai bagi kawaya mosi aita
ewa kunumau bananapi.”
23 Apunu ki e gwedegwedei ka ropani kawaya ki pokere e Iyesu yonai ki
wainapupu ka e nuwaboyawena.
24 Iyesu apunu ki nuwaboyawena empupu manako wagubu ke; “Iyapana
gwedegwedemaga ropani kawaya ragidai mu Mamanuga God e umunui
wadamana sumapamana ade e gari rabineya kaiwana idiwana ki ka ragiragi
kawaya.
25 Yawata ki katamurui ka tainugu umunai ki maba. Papa kawaya kameru
kwaitana tainugu umunai teyagisi ki ka e daikere eba baiyagisi kayayagisi
mibai ka tainugu umunai ka marai munta ko papa ki ka kawaya. Ko nau

ade suwagani wainapumuri; Papa kameru ki tainugu umunai teyagisi ki
ka ade matarau ko iyapana mu gwede-gwedemaga ropani kawaya ragidai
ubumana Mamanuga God sumapamana manako e gari rabineya kaiwana
idiwana ki ka ragiragi kawaya."
26 Iyapana yona ki wainamupu ka mu Iyesu manumupu, tagubu ke; "Akae,
ki inako ki ka nima kwaitana iya yadini?"
27 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Iyapana wi
wiga mena iya ki eba wadamana makai ko Mamanuga God badidi yagisi ki e
umuneya ka gwedegwede kuduba wenayagisi."
28 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; "Kau wainapi, nu
ka tawanuga kuduba kamadimpi kau ewageya kaigibi."
29 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Ena, kau yona mibai nuwegei. Nau
karako suwagani ki wi wainapumuri; Iyapana gwedewau Mamanuga God
e gari rabineya idiwana ki yonai iyapana tademana ki nana wi tawaga bo
wi wainaguma bo wi yowaguma tataguma bo wi inaguma mamaguma bo
wi munuguma inako ki kuduba kamadita-muri manako kaiwagi tawana mo
idiwoi,
30 ki ka denai wi tawaga ropani-yagisi ade iyapana ropani kawaya wi ina-
mamatamuri yowatatatamuri idiwoi. Ade mara waunai baiyagisi makeya ki
ka wi iya maramara idiwana kaiwana ki iyai mete wadumuri." Iyesu inako
wagubu.

Iyesu powagana sisiyai ki ade wagubu
(Mateyu 20:17-19; Maki 10:32-34)

31 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu
apeya ki mu nene wagubu waratapu mu mubo mena idiwa manako
tadebu, wagubu ke; "Nu karako natere Diyeru-saremu kaigamu ki ka Ma-
manuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai takari kawaya
nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau yonani badidi okamupu ki kuduba
makeya makeya wenayagisi.
32 Iyapana nau wadisini-moto iyapana kwaiyanai ragidai mu idimaga
rabineya nau tamusinimoto manako mu ubumoto nau waegeya-
geyamasinimoto, wereyakaurasinimoto ade tepoteposinimoto.
33 Mu nau kuwe pokaiya raukekesinimoto manako susinimoto poyo. Nau
posugani ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ki nau ade iyasugani kirani
uburani."
34 Iyesu inako wagubu ko e tadeyau kabukabuwa ragidai e yonai ki mibai
eba wainamupu. E yonai wagubu ki ka gwede mosi mu notamaga utapupu
diyayai. Mu mibai eba wainamupu ki pokere e badidi wagubu ki mu baba-
tagubu.

Apunu mosi e yabui kenewena ki Iyesu iyapupu
(Mateyu 20:29-34; Maki 10:46-52)

35 Iyesu natere Diyeriko kikirau bauwagana kwaewagawa ka apunu mosi
e yabui kenewena ika yawata kwaiya bowa madai nene genewagawa ton-
dawa.
36 E iyapana ropani kawaya ika kebomawa mu ratabamaga waina-pupu ki
pokere e iyapana dai manutapu, wagubu ke; "Yau ka gwede ratabai wagau?"
37 Ko mu denai tagubu ke; "Ki ka tawana Nasareta apunai Iyesu e
yabadau."
38 Apunu ki yona ki wainapupu ka e bonanai ragiragi kawaya wena siyapu,
wagubu ke; "Iyesu, oragai apunai Dewida e wenai, kau nau nene wainapiyei
bo pa mena?"

39 E inako wagubu ki ka iyapana e yabareya ika ubumawa ki e nakarimupu
yona kamadana ki nana simupu ko e bonanai ragiragi kawaya kawareya
kawareya ade wena siyanawa, wagawa ke; “Oragai apunai Dewida e wenai,
kau nau nene wainapiyei bo pa mena?”
40 Iyesu yona ki wainapupu ka e yawatau ubupu manako iyapana tadebu
da mu apunu yabui kenekenei ki wadamana e bameya bautagamana ki nana
tadebu. E bameya bauwena ka e apunu ki empupu manako manupupu,
wagubu ke;
41 “Kau nuwageya nau gwede kwaesugani kau bamageya?”
Ko e denai wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kau yabuni wadi
papi da nau tawana empani.”
42 E inako wagubu manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Ki ka baganai,
kau tawana emani. Kau nau sumasinibi ki pokere karako iyanugibi.”
43 Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki e yabui papupu tawana
empupu manako e kipu ubupu Iyesu eweya kayawena Mamanuga God
paraupiyawa kaniyawa. Iyapana kuduba matakira ki emupu ka mu Ma-
manuga God e si esida mena tepapamawa.

19

Apunu Sakiyasi

1 Iyesu natere Diyeriko bauwena ki ka e deni mena kayawagana kwaewa-
gawa.
2 Natere ki rabineya ka purapura apunai mosi ika tondawa. E ka iyapana
wairamaga denai takesi wadamawa ragidai mu kawaimaga si ka Sakiyasi.
3 E nuwaiya Iyesu empana ki nana wainapiyawa ko e ka apunu rogobi
munta ki pokere iyapana ropani kawaya ika ubumawa ki mu e bodamupu
da e Iyesu eba empupu.
4 Iyesu yawatau yabadawa ki ka apunu Sakiyasi yabiri garupupu Iyesu
empana ki nana ripa rowarowai mo yapu kawareya tondubu.
5 Iyesu kaniyawa da ripa ki kerareya bauwena ka e pairawena iyarau
yabu tapu apunu Sakiyasi ika tondawa empupu manako e sibu, wagubu ke;
“Sakiyasi, kau garugaru mena kawari. Nau karako kau tawageya kau mete
idiwomu.”
6 Apunu Sakiyasi yona ki wainapupu ka e garugaru mena wairau kawapu
Iyesu diriwai kwaewena manako mibi mamamai bananapupu e tawaiya
kayatagubu.
7 Iyesu apunu Sakiyasi tawaiya kayawena ki iyapana emupu manako mu
ungwerogwerorotagubu, tagubu ke; “Apunu yau e ka bigibigi apunai ki e
tawaiya daiyo kayawena.”
8 Ko apunu Sakiyasi kipu ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, kau
wainapi; Nau gwedegwedeni daikere ki nau karako iyapana imagei ragidai
tageyani ade nau iyapana beratapuwani mu gwedegwedemaga kuwasug-
ubuwani ki ka nau denai apeya apeya kawareya mu ade tageyani.”
9 Apunu Sakiyasi yona inako wagubu wainapupu ka Iyesu denai e sibu,
wagubu ke; “Sakiyasi, kau mete kina ka oragai apunai Eburamu e wenai.
Kau iyapanagiyoma mete kina wi bamagau ka iya karako bauwena.
10-11 Iyapana gwedewau Mamanuga God e yawatai paeremupu kwako-
tagubu ragidai ki mu tetamana iya tageyana ki nana ka nau Kunumau
Kawapuwani Apunai yewe wairau bausugubuwani.”
Natere Diyerusaremu ka eba uwama bamanugutau ki makeya ka Iyesu
yona ki wagubu.

Bowa madai ki keyakeyai
(Mateyu 25:14-30)

Iyapana ropani kawaya Iyesu yonai wainapamawa ki mu notamaga wagubu da Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai bauwagana kwaewagawa ki pokere Iyesu ubupu keyakeyai mo mu tadebu, wagubu ke;

12 "Nau apunu kawai mosi e bususui suwagani wainapumuri; Apunu ki tawana uwama kawaya mo kayawagana da e kaiwawo-wagana ki kasiyarai ika wadana manako ewa ade wirawagana bauwagana ki nana.

13 E waunitau kayawagana kwaewagawa makeya ki ka e bigabiga-iyoma ida esida kewowena ki mu nene wagubu bautagubu manako e bowa madai purupupu mu eyaka eyaka tagebu, tadebu, wagubu ke; 'Wi bowa madai yau tepumuri pokaiya upiwogoi da nau bausugani makeya ki ka nau bowa madai negebuwani ki kawayai empani. Ki kawayawena bo pa mena.'

14 Apunu ki kipu ubupu kayawena ko e eya iyapanaiyoma mu nuwamugu ka e pa mena ki pokere mu bibi ragidai tonotampu da e tawana bani kayawena ki mu mete kayatagamana manako tagamana ke; 'Nu eba nuwanugu apunu yau nu kawainuga uburono.'

15 Mu inako tagubu ko apunu ki e kaiwawo kasiyarai wadubu manako ade wirawena e ebo tawaneya ade bauwena. E ika bauwena ka e garugaru mena e bigabigaiyoma ragidai mu nene wagubu bautagubu manako tadebu, wagubu ke; 'Nau bowa madai negebuwani ki kawayai wi karako kabuwasinimuri da nau empani.'

16 Yabiri ubupu apunai ki bauwena e inako sibu, wagubu ke; 'Kaiwawoni emani, kau bowa madai nau idani rabineya tapi ki pokaiya ka nau upisugekeya da kawareya ade ida esida mena tepuwani karako negeyakani yau kena.'

17 E yona ki wagubu ka apunu kawai ki denai e sibu, wagubu ke; 'Kau ka bigabiga apunai bagi upi supasupai mena kwaenugibi apunai. Nau marai munta negebuwani ki kau naigida mena kwayubapiyeya ade kau midigi eba togawena ki pokere nau karako natere ida esida mena kau idageya nakatamakani da kau mu kawaimaga uburi kwayubatamiyowa.'

18 Ki eweya ka e bigabigai apunai ade mosi bauwena e yabareya ubupu manako sibu, wagubu ke; 'Kaiwawoni emani, kau bowa madai nau idani rabineya tapi ki pokaiya ka nau upisugekeya da kawareya ade ida daikere tepuwani karako negeyakani yau kena.'

19 E yona ki wagubu ka apunu kawai ki denai e sibu, wagubu ke; 'Nau karako natere ida daikere mena kau idageya nakatamakani da kau mu kawaimaga uburi kwayubatamiyowa.'

20-21 Siyarai ka e bigabigai apunai ade mosi bauwena e inako sibu, wagubu ke; 'Kaiwawoni, nau kataineya da kau midigi kwakwarepugi ka tayatayabadai. Gwedegwede eba kau nene ki kau tepiyei ade kau momai eba upi ki wateya ki kau raupomunugei. Nau kau kudugeya wainapekeya ki pokere kau bowagi madai ki nau wadubuwani pa wekepuwani karako ade negeyakani yau kena.'

22 Apunu kawai ki yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; 'Kau paerepipi upi supasupai eba kwaenugibi. Kau kaubo nuwagibi ki pokaiya ka nau karako denai bita kau negeyani. Kau kaubo nuwagibi da gwedegwede eba nau nene ki nau tepakani ade momai nau eba upuwani ki wateya ki nau raupomu-sugakani.

23 Kau badidi kwaenugubena ki yonai nau karako kau nidiyani; Kau kayanugubena bowa madai kawaya-wagau ki wateya tapena da nau karako

wirasugubuwani bausugubuwani ki kau bowa madai dai kawareya nau
mete tegebena.'
24 Apunu kawai ki inako wagubu manako e bigabigaiyoma dai ika ubu-
mawa ki tadebu, wagubu ke; 'Bowa madai eyaka mena kwebuwani ki wi
wadumuri bowa madai ida esida mena tepupu apunai ki e kwemuri.'
25 Ko mu denai e simupu, tagubu ke; 'Ko kaiwawonuga, apunu ki ka
ororeya mena bowa madai kawaya daganani ida esida mena ki e tepupu
kewowena.'
26 Mu inako tagubu, ko apunu kawai ki denai wagubu ke; 'Nau nidiyani
wainapumuri; Iyapana nima marai munta wadubu ki pokaiya upi naigida
mena kwaewagau kwayubapiyau ki kawareya ka e ropani kawaya banana-
poto. Ko iyapana nima e bameya marai munta uburau ki kawareya ka e mo
eba yadini ade marai munta e bameya uburau ki mete deni mena gogayagisi.'
27 E inako wagubu, manako ade tadebu, wagubu ke; 'Wi karako kaiwagi
nau iyaraniyoma ki nau eba kaiwawosugana ki nana tagubu ki mu kuduba
tetamuri nau yabuneya yewe namutamuri.' "

Iyesu natere Diyerusaremu bauwena manako iyapana e paraupamawa (Mateyu 21:1-11; Maki 11:1-11; Diyoni 12:12-19)

28 Iyesu yona ki iyapana tadebu kewowena manako yabiriwena natere
Diyerusaremu kayawena.
29 E ripa 'oripi' wenatagubu kweyai ki kerareya natere Bepage yo Betani
bamamugu bauwagana kwaewagawa ki ka e tadeyau kabukabuwa ragidai
apeya yabiri tonotapu,
30 tadebu, wagubu ke; "Wi yabiriwagi natere buri yabaranugu ki kai-
wagi manako wi ika baiwagi ki ka wi papa 'donki' mosi taburuba pokaiya
kwimupu uburau ki ika empumuri ko papa 'donki' ki kawareya ka iyapana
mo naiya eba kayawena. Wi papa ki e taburubai rikapumuri manako
banana-pumuri kebomuri.
31 Ko iyapana mo wi eminiyoto, yagisi ke; "Wi gwede nana inako kwai-
wagamu papa ki e taburubai rikapiyamu," e inako yagisi ki wi denai e
simuri, iwagi ke; "Nu Nidiyau Kabukabuwa Apunai e papa 'donki' yau nene
wagubu."
32 Mu kayatagubu kaiwa da buri bautagubu ki ka Iyesu badidi tadebu ki
mu makeya makeya bananamupu.
33 Mu papa 'donki' ki rikapamawa makeya ka papa ki apunai mu tadebu,
wagubu ke; "Wi asusu gwede nana baigubu papa 'donki' ki taburubai
rikapiyamu?"
34 Ko mu denai tagubu ke; "Nu Nidiyau Kabukabuwa Apunai papa 'donki'
yau nene wagubu."
35 Mu inako tagubu manako papa 'donki' ki rika-mupu wadumpu Iyesu
bameya kaya-tagubu. Mu ika bautagubu ka mu muga midimaga tatamai
rikatampu papa ki tagaiya nakamupu manako Iyesu waitamupu da e yapu
papa 'donki' ki kawareya tondubu kayawena.
36 E papa ki kawareya kayawena kaniyawa ka iyapana ropani kawaya mu
muga midimaga tatamai rikatamawa yawatau nakapamawa manako Iyesu
ki kawareya bauwagawa kayawagawa.
37 Iyesu kayawena kaniyawa da ripa 'oripi' wenatagubu kweyai ki
warateya natere Diyerusaremu deneya surawa ki makeya ka e ewakuma-
pamawa ragidai ropani kawaya mu bonanamaga eyaka mena Mamanuga
God e si tepapamawa manako gwedegwede bagibagi mu mubo yabumugere
emupu ki nene ka mu e paraupamawa iwa,

38 tagamawa ke;
"Kau ka nu Kaiwawonuga. Kau karako Mamanuga God e kasiyarai wadibi nu nene baunugibi. E kau wadiniyoto bagi.

Kunumau ka Mamanuga God e nuwabagi nu nene wainapiyau ki pokere nu karako e si esida mena tepapemei."

39 Iyapana inako tagubu ki yonai ka Parisi ragidai dai ika ubumawa ki mu wainamupu manako mu kaimpu Iyesu simupu, tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau kowakowagiyoma ki ragiragi kawaya tade da mu kerekerere-tagisi."
40 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Nau nidiyani wainapumuri; Mu kerekereretagisi ki ka bowa urida ki iyapana maba bonana-maga ragiragi kawaya yona ki tagisi."
41 Iyesu natere Diyerusaremu bameya bauwagana kwaewagawa ka e natere ki empupu yadi kipu,
42 manako wagubu ke; "Natere Diyerusaremu ragidai, nau nuwaneya po wi nuwabagi rabineya idiwana ki yawatai naigida mena kataigamana ki nana ko wi yabuga kenewena ki pokere wi yawata ki eba empiyamu.
43 Wi iyaraguma ewa baitagisi wi naterega kawaya yau kwagarapomoto. Wi wakapaigamana yawatai kuduba ki mu deni mena bodapomoto manako wi gariga rauru-pomoto.
44 Mamanuga God ubupu wi iyaniyana wadiniyana bagi ki nana wi ba-magau bauwena ko wi mara ki eba empamana wainamupu ki pokere wi iyaraguma ki baitagisi imatau wi ridiguma munuguma mete kina kuduba nunimoto isiyanimoto. Wi tawaguma bowa pokaiya waditampu ki kuduba mu wade rororororotamini da bowa eyaka mena kwaitana mo e wateya eba tondono." Iyesu inako wagubu.

Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya kanibu
(Mateyu 21:12-17; Maki 11:15-19; Diyoni 2:13-22)

45 Ki eweya ka Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya kanibu manako iyapana ika deni deni nida kasiwara-tagamawa idiwa ki siwakeketapu.
46 E tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e okai mo inako wagubu ke; 'Nau Tawani ka guriguri tawai ki rabineya iyapana baitagisi nau bamaneya guriguritogo-mono idiwono.' Ko wi ka yona ki eba wainapiyamu. Wi ka kuwa ragidai maba maramara tawa yau rabineya wekei gwaiya dibipiyamu idiwu."
47 Iyesu maramara Mamanuga God e Tawai rabineya iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa. Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai, Mama-nuga God e gorai kataimugu ragidai, ade iyapana kawakawai dai mete kina e minimana po ki yanuwei teyamawa,
48 ko iyapana pakasi ragidai ropani kawaya e yonai marai kawai badidi wagawa ki kuduba wainapamana wainapamawa ki pokere kawakawai ragidai ki e minimana po ki yawatai mo mu eba bananamupu.

20

Diyu ragidai kawakawaimuguma Iyesu pari wirawirapamawa
(Mateyu 21:23-27; Maki 11:27-33)

1 Mara mosi Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya e yonai bagi kawaya ki dimawagawa iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai, Mamanuga God e gorai katai-mugu ragidai ade kawakawai ragidai dai ki mete kina e bameya bautagubu,

2 manako simupu, tagubu ke; “Kau karako nidi; Kau kasiyara nima negebu
were kwaenugei? Kasiyara ki nima negebu?”
Mu inako tagubu,
3 ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau manu mosi wi manuniyani.
Wi nau sidimuri;
4 Apunu Diyoni iyapana siruwatamana ki nana bauwena ki ka e Ma-
manuga God wagubu ki pokere kwaewagawa bo iyapana kaina mo wagubu
were kwae-wagawa?”
5 Kawakawai ragidai e manui wagubu ki wainamupu ka mu mubo deni
deni manu kasiwaratagubu, tagubu ke; “Nu denai badidi siyamu? Nu
iwagamu da; ‘Mamanuga God wagubu e umuneya kwaewena’, ki ka e
denai yagisi ke; ‘Baganai, ko wi badidi pokere apunu Diyoni e yonai eba
sumamupu?’
6 Ko nu iwagamu da; ‘Iyapana kaina wagubu were e kwaewena’, ki ka
iyapana ropani kawaya yewe bautagubu ki mu gagayatagisi manako bowa
were nu namunimoto mibai ka mu kuduba wainapiyamu da apunu Diyoni
e ka Mamanuga God e bonanai ki waina-piyawa wagawa apunai mosi.”
7 Kawa-kawai ragidai ki mu mubo mubo inako tagubu manako mu denai
Iyesu simupu, tagubu ke; “Nima apunu Diyoni sibu were kwaewagawa ki nu
eba katainugu.”
8 Iyesu yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Baganai, wi nau
eba sidimupu ki pokere nima kasiyara nau tegebu ki sisiyai nau mete eba
suwagani.”

Upi kwayubapamawa ragidai mu keyakeyaimaga (Mateyu 21:33-46; Maki 12:1-12)

9 Ki eweya ka Iyesu keyakeyai mo iyapana tadebu, wagubu ke; “Apunu
mosi e ka ripa ‘waeni’ ki momai upu manako iyapana dai mu nene wagubu
bautagubu gwaiyabatapu, wagubu ke; ‘Wi nau upini yau naigida mena
kwayubapiyoi. Maura marai baiyagisi ki ka wi madai dai wi wiga nene
tepiyoi ko ade dai nau nene nakapiyoi. Nau tawana mo kayasugani umoni da
ewa marai mosi ade wirasugani bausugani.’ E inako wagubu manako kipu
ubupu kayawena mara rowarowa kawaya tawana mo tondawa.
10 Maura marai bauwena ki makeya ka apunu ki ripa madai e eya nene ki
dai tepana ki nana e bigabigai apunai mosi tonopupu upi kwayubapamawa
ragidai ki mu bamamugu kayawena. Ko e ika bauwena ka mu ripa madai
ki dai e eba kwemupu ko mu e pa guda-pamawa da tonomupu ida kasikasi
wirawena kayawena.
11 Upi ki apunai ubupu e bigabigai apunai ade mosi tonopupu ko e
kayawena umawa da buri bauwena ka upi kwayubapamawa ragidai ki e
mete gudapamawa ade midimama berai e bameya kwaetagamawa manako
pa ida kasikasi tonomupu wirawena kayawena.
12 Ki eweya ka upi ki apunai e bigabigai apunai ade mosi tonopupu ko e
mete kayawena umawa da buri bauwena ki ka mu e mete bidara kwemupu
manako wadumpu gari tagaiya kwenumupu.
13 Mu berokoi kawareya kawareya inako kwaetagamawa ki pokere upi ki
apunai e notai babawena, wagubu ke; ‘Nau karako badidi kwaesugani? Nau
niya gubagani ki nau nuwaneya po ki e nau tonopani ki ka mu e naigida
mena wiwirapomoto wainapakani.’ E notai inako wagubu ki pokere e eya
gubagai ki tonopupu.
14 Ko upi kwayubapamawa ragidai ki e gubagai ki ika yabadawa emupu ki
ka mu mubo tagubu ke; ‘Waira yau ewa wadana apunai ki e eya bauwena ki

pokere karako miniyamu poyo manako e gwedegwedei yau kuduba ki aita
nu tepamu.' Mu mubo inako tagubu,
15 manako mu apunu ki e gubagai ki wadumpu gari tagaiya kwenumupu
manako minimupu poyo."
Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e iyapana ika idiwa ki mu
manutapu, wagubu ke; "Waira ki apunai e gubagai powena ki bimbinai ka
e upi kwayuba-pamawa ragidai mu bamamugu badidi kwaeyagisi?
16 Nau nidiyani wainapu-muri; E baiyagisi manako kwayuba siyasiya
kwaetagamawa ragidai ki tetamini namutamini manako mu upimaga ki e
tepoto kwayuba ragidai kudubai dai ki mu idamaga rabineya nakapoto."
Iyapana e yonai ki wainamupu ka mu tagubu ke; "Ae, inako eba wenayag-
isi."
17 Mu inako tagubu ko Iyesu mu emitapu manako manutapu, wagubu ke;
"Ko Mamanuga God e okai ki kawareya nau karako suwagani ki mibai ka
badidi? Oka ki wagubu ke;
'Wi tawa wadamu ragidai waina-mupu da e ka bebeda berokoi ki pokere
kwenumupu.

Ko Mamanuga God bebeda ki wadubu ade wowo bebedai kaupupu.'

18 Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana kaiwono da bebeda ki pokaiya
pisipisitamini gwepomoto ki ka mu bidara yadini mu midimaga purupuru-
tagisi. Ade bebeda ki mu kawarimugu kauyagisi ki ka mu tauniyoto kwere-
kwerere." Iyesu inako wagubu.

Iyapana mu wairamaga denai takesi tamoto bo pa mena?
(Mateyu 22:15-22; Maki 12:13-17)

19 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Mamanuga God e
gorai kataimugu ragidai mete kina Iyesu waigugu wagubu ki wainamupu
ki ka mu deni mena e wadamana wainamupu mibai ka mu kataimugu da e
waigugu wagubu ki ka e mu nene wagubu. Ko mu iyapana kudumugu mete
waina-pamawa,
20 ki pokere kamadumpu manako mara bagi mosi ewa bauwagana da mu
e wadamana ki nawanai idiwa. Mu dayaya tagamana ragidai dai e bameya
tonotampu da mu e kerareya wadamana manupamana manako e yona mo
paerepana ki pokaiya ka mu e wadamana piyara ragidai mu kawai-maga e
idai rabineya tamana ki nana.
21 Dayaya ragidai ki Iyesu bameya bautagubu manako simupu, tagubu
ke; "Nidiyei kabukabuwa apunai, nu katai-nugu da kau iyapana eba be-
ratamiyei ko kau badidi kabuwanugei ki kau yona mibai mena nuwegei.
Iyapana kawa-kawai kau bamageya bautagamu ki kau bera yonai mo eba
nuwegei. Ade iyapana pakasi ragidai kau bamageya bautagamu ki kau mu
mete eba bera-tamiyei yona kudubai mosi nuwegei. Pa mena. Kau mara-
mara yona eyaka mena Mamanuga God e yonai mibai ki mena nuwegei.
22 Ki pokere nu karako kau nidimei ki kau wainapi; Nu tawana Roumi
ragidai mu kawaimaga Sita bameya nu wairanuga denai takesi tamamu ki
kau wainapiyei baganai bo eba baganai?
23 Nu takesi ki tamamu, bo eba tamamu?"
Mu inako tagubu ko mu rabinamugu e kerareya wadamana ki notai nota-
pamawa ki Iyesu e ororeya mena empupu kewowena ki pokere e denai mu
tadebu, wagubu ke;
24 "Bowa madai mo tegemuri da nau empani. Yau ka nima keyai
bowa madai yau naureya tondau? Mu nima si bowa madai yau naureya
okamupu?"

E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; “Yau ka tawana Roumi ragidai mu kawaimaga Sita e keyai ki naureya tondau.”

25 Mu inako tagubu, ki pokere Iyesu denai mu tadebu wagubu ke; “Baganai, apunu kawai Sita nene ki wi e ebo kwemuri ade Mamanuga God nene ki wi e ebo kwemuri.”

26 Iyesu yona ki wagubu ka iyapana ki mu notamaga kowena e denai siyamana babatagubu. Mu iyapana paunamugu e yona mo paerepana da mu ki pokaiya e wadamana ki nana wainapamawa ko mu e wadamana yawatai mo eba bananamupu.

Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto (Mateyu 22:23-33; Maki 12:18-27)

27 Iyapana Sadusi ragidai dai ki Iyesu manupamana ki nana e bameya bau-tagubu. Sadusi ragidai mu ka iyapana inako tadeyamu, tagamu ke; ‘Nu popoigamu ki ka nu ewa eba iyaigamu kimamu ubumamu.

28 Mu Iyesu bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, oragai apunai Mosisi nu goranuga inako tapu, wagubu ke; ‘Apunu mosi e wainai munu eba wenapoto ko e nobomoi poyagisi ki ka apunu ki e yowai uburoto koboro ki uworoto manako munu wenayagisi ki aita popai apunai ki e watai yadini.

29 Karako tawana mosi ka iyapana ida daikere kewowena daikere apeya (7) ika idiwa manako mu tatamaga ridi mo uwapu ko e munu eba wenapupu manako apunu ki powena.

30 E powena ki pokere e yowai koboro ki uwapu ko e mete munu mo eba wenapupu manako powena.

31 E powena ki pokere e yowai ade mosi ubupu koboro ki ade uwapu manako e mete powena ko munu mo eba wenawena. Mu inako kwaetaga-mawa yamawa da iyapana ida daikere kewowena daikere apeya (7) koboro ki uwamupu ki mu kuduba popotagubu gawarara ko munu mo eba wenawena.

32 Ko siyareya ka ridi ki e eya mete powena.

33 Kau karako nuwagi da nu wainapamu; Mara kwauneya iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto makeya ki ka ridi ki nima wainai? Mibai ka e iyapana ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki tauwapu.”

34 Mu inako tagubu ko Iyesu denai Sadusi ragidai ki tadebu, wagubu ke, “Ridi yo apunu yewe wairau idiwu ki ka mu anikatagamu,

35 ko iyapana gwedewau Mamanuga God e wainapiyau da mu ka baganai ki mu popotagisi ade kimoto ubumoto waira waunai kawareya idiwono ki ka mu eba anikatagisi.

36 Mu ka aneya kunumau idiwu ki mu maba inako idiwono manako ewa eba popotagisi. Mu ororeya mena popotagubu ko ade iyatagubu kimpu ubumpu ki pokere mu Mama-nuga God e eya munuiyoma idiwono.

37 Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto ki yonai ka oragai apunai Mosisi matarau nu kabuwanibu. E gwabau ripa mo beu-wena empupu ki bususui rabineya ka e ubupu Mamanuga God nene inako wagubu ke; ‘Apunu Eburamu e Mamai God ka nau. Apunu Aisiki e Mamai God ka nau. Apunu Diyaikapu e Mamai God ka nau.’

38 E inako wagubu ki mibai ka yau kena; Oragai ragidai Eburamu yo Aisiki yo Diyaikapu ki mu ka orageya mena popotagubu ko mu keyaimuguma ka iyaiya idiwu ki pokere Mamanuga God wagubu ke; ‘Mu Mamamaga God ka nau.’ E ka eba popai ragidai mu Mamamaga ko e ka iyapana keyaimaga

iyaiya idiwu ragidai ki mu Mamamaga. E yabuiya ka nu kuduba iyaiya idiwei."
39 Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ika idiwa ki Iyesu denai badidi wagubu wainamupu ki ka mu e simupu, tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau yona denai bagi kawaya nuwagibi."
40 Ki eweya ka iyapana mo eba ubupu Iyesu manupupu mibai ka mu kuduba e kudeya mete wainamupu.

Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ka nima?
(Mateyu 22:41-46; Maki 12:35-37)

41 Iyesu mu manutapu, wagubu ke; "Iyapana badidi pokere tagamu da; 'Keriso e ka oragai apunai Dewida e momai?'
42 Oka 'Umayo' rabineya ka oragai apunai Dewida oka inako tapu, wagubu ke;
'Nau Mamai God nau Kaiwawoni sibu, wagubu ke; Kau nau madanani garu deneya tondowa,
43 da nau kau iyaragiyoma kuduba kwanatamani kau kerapugi kobaiya nakatamani kewoyagisi were.'
44 Oragai apunai Dewida e ka Keriso e eya Kaiwawoi sibu ko ade badidi maba ka e eya Kaiwawoi sibu ki ade apunu Dewida e eya momai?" Iyesu inako wagubu.
45 Iyapana ropani kawaya e yonai ki wainapamawa ki pokere Iyesu wirawena e eya tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Yabu yabu idiwoi kwaenda Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai wi kerapugau yadini. Mu ka iyapana mu emitamana ki nana mu monagamaga rorowa kawakawaya inako umamu ade imatau kaiwu kebomu da iyapana ika idiwu ki mu emitamana wiwiratamana ki nana.
46 Guriguri tawai rabineya ka mu kawai gisipiyamu kawakawai ragidai mu watamugu idiwu ade poraga kawareya ka mu kebari bagi kawaya kawareya idiwana wainapiyamu.
47 Ridi koboro ragidai mu gwedegwedemaga ade mu tawamaga kuduba mete kina ki mu tepiyamu araratagamu ade iyapana mu emitamana ki nana ka mu iyapana yabaramugu ubumu guriguri rowarowa kawaya tagamu. Mu inako kwaetagamu ki pokere mu aita ewa denai bita banana-pomoto ki bitai ka kawaya esida."

21

Koboro mosi bowa madai Mamanuga God nene tapu
(Maki 12:41-44)

1 Iyesu wirawena manako iyapana gwedegwedemaga ropani kawaya ragidai bautagamawa Mamanuga God e Tawai rabineya 'Puyo Nakapemei Wateya' bowa madai kawaya daganani ika nunumawa ki e mu emitapu.
2 Ki makeya ka ridi koboro mosi e gwedegwedei pa mena ika bauwena bowa madai waibora apeya ki mena ika nunupu,
3 manako Iyesu ubupu yona yau iyapana tadebu, wagubu ke; "Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Iyapana kuduba bowa madai ika nunumawa mu ka puyo maraitau tamawa ko ridi koboro yau kena ki e mena ka puyo kawaya daganani esida tapu.
4 Gwedegwede-maga ropani kawaya ragidai ka mu tagamaga mesi mete nakamupu ko ridi koboro yau e gwedegwedei ka pa mena ko waibora marai muta e bameya tondawa ki kuduba e Mamanuga God nene tapu." Iyesu inako wagubu.

Mara siyarai bauwagana ki makai nu badidi maba empamu
(Mateyu 24:1-14; Maki 13:1-13)

5 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai Mamanuga God e Tawai ki tara-
gapamawa, tagamawa ke; “Tawa bagi kawaya bowa bagibagi pokaiya wad-
umupu ade puyo bagibagi Mamanuga God nene nakamupu ki empumuri.”
Mu inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke;
6 “Wi yau kuduba empiyamu ki nene ka nau karako wi nidiyani waina-
pumuri; Mara baiyagisi da iyapana tawa yau bowa pokaiya wadumupu ki
mu baupomoto giripomoto pasumoto manako bowa eyaka mena kwaitana
mo e wateya eba tondono ko mu kuduba rorororotagisi kewoyagisi.”
7 Iyesu inako wagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai denai e
manumupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau kabuwaniyo;
Nuwaboya marai nene nuwagibi ki gwede mara baiyagisi? Ade mara ki
bauwagana ki nu gwede matakirai empamu da nu kataigamu mete idi-
womu?”
8 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Yabu yabu idiwoi da iyapana eba
baitagisi wi beranimoto wi kerapugau yadini. Iyapana ropani kawaya nau
ewaneya baitagisi nau sini pokaiya beratagisi, tagisi ke; ‘Nau ka eyo’, bo ade
tagisi ke; ‘Mara wana bauwena.’ Mu inako togomono ki ka wi mu ewamugu
eba kaiwagi.
9 Wi ta yo yawira sisiyai wainapumuri ade ta yo yawira kwaetagamana
kwaetagamu ki sisiyai mete wainapumuri ki ka wi kudu eba wainapiyoi.
Ta yo yawira ki kuduba wenayagisi ko mara siyarai tondau eba bauwagana
kena.”
10 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; “Tawana tawana ka natere mo
uburoto natere kudubai mo mete yawiratagisi, ade tawana mo kawai-maga e
iyapanaiyoma tetamini kaya-tagisi tawana mo kawaimaga e iyapanaiyoma
mete kandetagisi.
11 Tawana mosi ka waira nutanuta baiyagisi ade tawana mosi ka kapoi
kawaya mete uburoto. Tawana tawana berokoi ebo ebo inako wenayag-
isi ade kunumau keyai ebo ebo mete matara-yagisi ki ka iyapana kudu
wainapomoto.
12 Ko naiya ka iyapana ubumoto wi tenimoto wi girinimoto pasunimoto
manako guriguri tawai rabineya mu idamaga gurai wi naurigau ugwadini-
moto ragiragi manako diburanimoto. Nau pokanere ka wi aita kaiwawo ade
kawakawai ragidai mu yabaramugu ubumuri,
13 ko ki ka mara bagi da wi ubumuri nau yonani kawakawai ragidai ki mu
mete tademuri.
14 Mara ki ewa baiyagisi ko wi taububuraga badidi maba iwagamana ki
nene wi karako eba notapiyoi bo nuwaboyaiwogoi.
15 Nau nidiyani wainapumuri; Mu wi wirawira-nimoto bo manunimoto
ki ka wi denai badidi iwagamana ki yonai nau naubo wi kabuwaniyani
manako wi ki makeya mena iwagi. Wi yona iwagi ki ka mu wi yonaga denai
tagamana ki mu baba-tagisi ade wi yonaga ki mu eba boda-pomoto.
16 Wi inaguma mamaguma bo wi yowaguma tataguma bo wi rakaraka-
guma bo wi kowaguma ki mu ubumoto wi tenimoto kawakawai ragidai mu
idamaga rabineya wi nakanimoto. Mu ubumoto wi dai mete namunimoto.
17 Nau pokanere ka iyapana kuduba wi keinimoto ade wi girinimoto
pasuni-moto,
18 ko wi kudu eba wainapiyoi. Wi debaga kumai eyaka mena kwaitana mo
eba siwayagisi.
19 Wi watagau mena ragiragi kawaya ubumoi ki ka wi iya bananapumuri.

20 Piyara ragidai natere Diyerusa-remu kwagarapomoto ubumono emitamuri ki wi kataiwagi da natere ki waunitau giriyagisi.
21 Mara ki makeya ka wi tawana Diyudiya ragidai garugaru mena wakapaiwagi kweyau kaiwagi. Wi gwedewau natere ki rabineya idiwu ki wi natere ki kamadumuri ade wi gwedewau gari tagaiya idiwu ki wi natere ki rabineya eba kaiwuri.
22 Mara ki ka iyapana mu paeremaga bimbinai ki wadamana marai. Mamanuga God e okai badidi wagubu ki mibai wenawena yau kena.
23 Akae, mara ki makeya ridi mosi mibi romodoi bo munu wawayai mete kina ki ka e badidi maba wakapa-yagisi garugaru kayayagisi? Mara ki makeya ka bita kawaya daganani waira yau kawareya kaworoto ade Mamanuga God e uburoto iyapana kowaga tageni.
24 Wi iyaraguma ubumoto wi dai kereba pokaiya namunimoto ade ubumoto wi dai tenimoto diburanimana ki nana tawana tawana madega kauwagau madega posiwagau ki kayatagisi wi nakanimoto. Iyapana kwaiyanai ragidai baitagisi natere Diyerusaremu inako giripomono pasumono yamono da mu maramaga ki kewoyagisi makeya.
25 Mara ki makeya ka matakira ebo ebo madega yo siragamu yo supama mu naurimugu wenayagisi ki iyapana empomoto. Egi towawa kawaya daganani totori wenapoto manako iyapana tawana tawana kuduba egi mumugarai ki kudeya wainapomoto babatagisi.
26 Nuwaboya kawaya ki marai baiyagisi ki ka iyapana waira kawareya gwede berokoi badidi wenawagana ki kudeya wainapomoto manako mu kiyabumaga giyagisi, mibai ka mara ki makeya ka kunuma kasiyarai kuduba geyageyatagisi.
27 Mara ki makeya ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau kasiyarani kawaya ade nau tanini bagi kawaya oroguma kawareya ade kaworoni ki mu nau emisinimoto.
28 Wi yau kuduba wenayogono empumuri ki ka wi kimuri ubumuri pairaiwagi kunumau esida yabu tamuri mibai ka Mamanuga God wi wadiniyana bagi iya negeyana ki marai ka waunitau."
Iyesu inako wagubu,
29 ade tadebu, wagubu ke; "Karako keyakeyai ripa damaya ade ripa dai ki mu naurimugu suwagani ki wi wainapumuri;
30 Ripa duwapiyau empumuri ki wi kataigubu da bodu marai waunitau baiyagisi.
31 Ki maba, gwedegwede kuduba nidibuwani ki mibai wenayogono empumuri ki wi mete kataiwagi da Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai waunitau baiyagisi.
32 Nau yona mibai suwagani wainapumuri; Nau yonani yau kuduba nidibuwani ki mibai matarayagisi wi yabugere empumuri were ewa ka wi dai waira yau kamadumuri.
33 Kunuma waira kuduba gogayagisi ko nau yonani suwagubuwani ki eba gogayagisi ko maramara tondono kaniyono.
34 Wi kwayubaga naigida mena kwaiwogoi ade wi notaga bani yo awana kawaya daganani kubamana ki nene eba notapiyoi. Ade wi waira yau iyai nene eba notapiyoi bo nuwaboya-iwogoi kwaenda mara ki garugaru mena baiyagisi wi naininiyoto.
35 Iyapana tawana tawana kuduba mu bamamugu ka mara ki baiyagisi mu nainitamini,
36 ki pokere maramara yabu yabu idiwoi. Wi maramara Mamanuga God bameya guriguriwogoi da e wi waitaniyoto kasiyara negeni da berokoi ki

kuduba wenayagisi ki ka wi berokoi ki baibigapumuri manako aita ewa
mara kwauneya ki ka wi Kunumau Kawapuwani Apunai nau yabaraneya
ubumuri." Iyesu inako wagubu.
37 Iyesu maramara Mamanuga God e Tawai rabineya dimawagawa iya-
pana tadeyawa kabukabuwa tondawa ko kemorawagawa ka e kayawena
ripa 'oripi' wenatagubu kweyai ki yapu.
38 Ko maramara nawaru puruwagawa didiburu ka iyapana kuduba e
yonai wainapamana ki nana Mamanuga God e Tawai rabineya ade bautaga-
mawa manako ika dibipamawa e kwagarapamawa idiwa.

22

Iyapana kawakawai Iyesu minimana po ki keketai kupamawa
(Mateyu 26:1-5; Maki 14:1-2; Diyoni 11:45-53)

1 Diyu ragidai mu poragamaga mo si 'Parawa Pa Pasumana Kupei' ki si
daikere 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' tagamu ki marai rogobi-
wena.
2 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade e gorai katai-mugu
ragidai mete kina Iyesu wadamana ki nana wainamupu. Ko mu iyapana
kudumugu mete wainapamawa ki pokere mu e minimana po ki yawatai
kwaenepamawa idiwa.
3 Ki makeya ka Berokoi Apunai Seitani bauwena Iyesu e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai ida esida kewo-wena kerapu apeya ki apunai mosi si ka
Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto e rabineya supu e notai wirapupu.
4 Apunu Diyudiyasi kipu ubupu kaya-wena Mamanuga God bameya dobo-
piyamu ragidai ade Mamanuga God e Tawai ki kwayubapiyamu ragidai mete
kina mu bamamugu bauwena manako e badidi maba Iyesu wadana mu
idamaga rabineya tarana ki yonai mu mete tagamawa.
5 E yona ki wagubu wainamupu ka kawakawai ragidai ki mu rabinamaga
bagiwena poyo manako mu denai e simupu, tagubu ke; "Ki ka bagi kawaya.
Kau inako waitaniyo ki nu denai aita bowa madai dai kau negeyamu."
6 Apunu Diyudiyasi baganai wagubu manako kayawena iyapana yabu-
maga sipeya Iyesu wadana kawakawai ragidai mu idamaga rabineya tarana
ki yawatai kwaenepiyawa umawa.

Kupe siyarai
(Mateyu 26:17-25; Maki 14:12-21; Diyoni 13:21-30)

7 Mu idiwa da 'Parawa Pa Pasumana Kupei' ki kawareya papa sipi nau-
mana pasumana manako 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki kupei
kupetaga-mana ki marai bauwena,
8 ki ka Iyesu ubupu apunu Pita yo Diyoni tadebu, wagubu ke; "Wi yabiri
kaiwagi 'Mama-nuga God Nu Raurunibu Poragai' ki kupei okukunaiwagi
manako nu kupeigamu."
9 Ko mu e manumupu, tagubu ke; "Kau nuwageya nu kaigamu tawa bani
rabineya tawiyaigamu."
10 E denai wagubu ke; "Wi natere buri baiwagi ki ka apunu mosi ika
yawatau awana minibu kawarapupu kaniyau ki wi bananapumuri. Apunu
ki bani kayayagisi ki wi e ewakumapumuri mete kaiwagi manako e tawa
bani yaroto ki wi mete ika yamuri,
11 manako tawa ki apunai ika tondau ki simuri, iwagi ke; Nu Nidiyau
Kabukabuwa Apunai wagubu ke; 'Nau watani bani da nau tadeyakani
kabukabuwa ragidai mete kina 'Mamanuga God Nu Rauru-nibu Poragai' ki
kupei ika kupeigamu?'

12 Wi inako iwagi manako nu kupenuga watai kawaya mosi tawa rabinai
tetaiya ki mu kebari ororeya mena mempu kewowena ki e wi kabuwaniyoto.
Nu baninuga ki wi ika tawiyaiwagi."
13 Iyesu inako tadebu tonotapu manako mu kayatagubu natere ki bau-
tagubu ki ka mu Iyesu yona badidi wagubu ki makeya makeya bananamupu
manako mu bani ika tawiyatagubu.
14 Mu bani kupamana madegai wadawa makeya ka Iyesu e tonotapu
ragidai mete kina kupetagamana wateya ika bautagubu idiwa,
15 manako e mu tadebu, wagubu ke; "Nau mara rowarowa kawaya wi
mete 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' yau kupeigamana ki nana nau
nuwani notani wadawa notapekeya yabedekeya. Nu kupe yau kupeigamu
eweya ka nau nuwaboya ade midi makari bananapani.
16 Nau suwagani wainapumuri; Nu yewe kupeigemei ki ka pa keyakeyai.
Nau kupe yau ewa mo eba kupesugani ko yaroni da aita ewa Mamanuga God
e gari rabineya kupe mibai wenayagisi were ki nau ade kupesugani."
17 Iyesu inako wagubu manako kapa mo wadubu Mamanuga God bameya
parauwena manako tagebu, wagubu ke; "Wi kapa yau wadumuri wi wibo
eyaka eyaka piripiri kubamuri.
18 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Awana daragai yau kena ki
nau ewa mo eba kubarani. Ko aita ewa, nu Mamanuga God e gari rabineya
kaiwana idiwana ki marai baiyagisi makeya ki nau ade kubarani."
19 Iyesu inako wagubu manako ki eweya ka e bani buredi mo wadubu Ma-
manuga God bameya parauwena gerepupu manako e tadeyau kabu-kabuwa
ragidai tagebu, wagubu ke; "Bani buredi yau ka nau midini kwakwarepuni
ki nau wi nene tarakani. Wi bani yau kupoi ki ka nau wi nene badidi
kwaesugubuwani ki wi notapiyoi ade nau mete notasiniyoi."
20 Mu kupetagubu kewowena eweya ka e naiya kwaewena ki maba
kawareya ade kwaewena kapa wadubu tagebu, manako tadebu, wagubu
ke; "Awana daragai 'waeni' yau ka nau darani manako nau darani wi nene
baiyagisi kaworoto ki pokaiya ka Mamanuga God gwaiyaba waunai mosi
yagisi.
21 Ko wainapumuri; Nau yogoni wagana apunai ki karako nu mete ewa-
puru yewe bani yau kupemei.
22 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai posugana ki marai ka Mamanuga
God e ororeya mena winepupu tapu, ko 'akae', nau yogoni wagana apunai ki
e ka aita bita kawaya daganani bananapoto."
23 Iyesu inako wagubu ki ka e tadeyau kabukabuwa ragidai mu mubo
mubo manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; "Nu paunanugu ki nima
uburoto inako kwaeyagisi?"
24 Ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu paunamugu
nima ka kawaya esida ki yonai kawareya mu deni deni tagamawa kasiwara
idiwa.
25 Ko Iyesu ubupu mu tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God eba kataimugu
ragidai mu kawakawaimuguma ki mu kasiyara mete wadumpu ki pokere
mu gwede mo tagisi ki ka mu kobamugu idiwu ragidai mu umunumaga mete
yadini. Ade mu kobamugu idiwu ragidai ki mu ubumu kawakawaimuguma
ki mu simaga esida tepapiyamu, tagamu ke; 'Nu kawakawainuguma ki mu
nu nene kwaetagamu.'
26 Ko wi mu maba eba kwaiwogoi. Wi paunagau nima nuwaiya kawai ubu-
rana wainapiyau ki ka e kwarisiyagisi munu marai munta maba tondono,
ade nima nuwaiya ka debai uburana wainapiyau ki ka e kwarisi-yagisi e
kowaiyoma mu bigabigamaga kwaeyagisi.

27 Iyapana nima ka kawai? Iyapana kebari bagi kawareya tondau bani
kupau ki kena bo iyapana bani warapiyau bigabiga upi kwaewagau ki kena?
Ki ka kebari kawareya tondau iyapanai ki kena. Ko nau karako nidiyani ki wi
naigida mena wainapu-muri; Nau wi paunagau bausugubuwani ki ka nau
wi bigaga kwaesugubuwani."
28 Iyesu inako wagubu ade tadebu wagubu ke; "Bita ebo ebo nau bamaneya
bauwagawa ki wi nau eba kamadisinimawa ko wi maramara nau mete
idiweya,
29 ki pokere nau iyapana yabaramugu kawai uburana ki kasiyarai nau
Mamai tegebu ki kwaitana ka nau kasiyara wi mete negeyakani.
30 Nau kasiyarani pokaiya ka wi nau Mamai e gari rabineya nau mete
idiwomu bani kupomu ade awana kubomomu. Wi kawakawaiwagi manako
wi kemaga kawareya idiwoi wi idaga gurai tawana Isiraero ragidai kunu
ida esida kewo-wena kerapu apeya (12) kuduba ki mu naurimugu ugwadi-
tamiyoi ragiragi."

Iyesu kataiya da apunu Pita yona yagisi bodaboda
(Mateyu 26:31-35; Maki 14:27-31; Diyoni 13:36-38)

31 Iyesu ade wagubu ke; "Saimoni, Saimoni, nau suwagani wainapi; Mu
bani wakapiyamu kwakwarai ebo nakapiyamu ade mibai ebo nakapiyamu
ki maba ka Berokoi Apunai Seitani bauwena wi kuduba nuteteniyana emi-
niyana ki nana manui wadubu ki Mamanuga God mibipupu,
32 ko Saimoni, nau kau nene gurigurisugu-buwani da kau sumagi eba
kauyagisi. Kau kamadisini ko ade wiranuwagi baunuwagi makeya ki kau
kowagiyoma togitamiyowa kasiyara tageyowa."
33 Iyesu yona ki wagubu ka apunu Pita denai e sibu, wagubu ke; "Kaiwa-
woni, kau diburanuwagi ki ka nau mete diburasugani ki baganai, ade kau
ponuwagi ki nau kau pokagere posugani ki mete baganai."
34 Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Pita,
nau nidiyani wainapi; Kemora yau rabineya ka kau mara apeya eyaka
nuwagi bodaboda da kau eba kataigeya nau. Kau inako nuwagi were ewa
ka kokoroku yagisi manako nawaru puruyagisi."
35 Iyesu inako wagubu manako wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai
kuduba tadebu, wagubu ke; "Nau naiya mena wi tononiyekeya manako wi
bowaga madai ki sikwai bo wi igwaga bo wi kerapuga kwakwarai bo inako
ki kuduba wi kamadamana pa ida kasikasi kaigamana suwagubuwani ki ka
wi mibi wetei iwa bo?"
"Pa mena, nu bagi kawaya iweya."
36 Mu inako tagubu manako Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Naiya ka
wi ida kasikasi kaigubu ko karako ka nima bowa madai bo e igwai mete kina
ki ka e gwedegwede ki tepoto, ade iyapana nima e kerebai pa mena ki ka e
kayayagisi e eya midi tatamai nidapoto manako denai bowa madai yadini ki
pokaiya ka e kereba gimarapoto.
37 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e okai nau
nene takari kawaya okamupu ki mibai karako wenawagana kwaewagau.
Oka ki wagubu ke; 'Kuwa ragidai mu pauna-mugu ki mu e mete ika tamupu.'
Oka wagubu ki kuduba wenayagisi."
38 Iyesu inako wagubu ki pokere e tadeyau kabukabuwa ragidai denai e
simupu, tagubu ke; "Kaiwawonuga, kau emani. Nu kerebanuga apeya yewe
mete temipi."
Ko e denai wagubu ke; "Kewowena."

Iyesu ripa 'oripi' wenatagubu kweyai ki kawareya guriguriwena
(Mateyu 26:36-46; Maki 14:32-42)

39 Iyesu natere ki kamadubu bau-wena kayawena manako maramara
tondawa wateya ripa 'oripi' wenatagubu kweyai ki kawareya yapu. E
tadeyau kabukabuwa ragidai e ewakumamupu eweya kayatagubu.
40 Mu kayatagubu kaiwa da ika bautagubu ka Iyesu mu tadebu, wagubu
ke; "Wi yewe guriguriwogoi idiwoi kwaenda gwede berokoi mosi baiyagisi
wi kerapugau yadini."
41 E inako wagubu manako kamadi-tapu kanibu nu bowa kwenupemei
kaniyau da kasiyarai kewowagau surau ki rowarowai makai maba ika
kwarisi-wena e ramatai kawareya ubupu manako e ebo mena ika e Mamai
bameya guriguriwagawa tondawa.
42 E guriguri yau guriguriwena, wagubu ke; "Mamai, kau nuwageya ki kau
nuwaboya karako kapa tegebi ki wadi kwenupi. Ko kau kaubo nuwageya ki
kwaenuwagi ko eba nau nuwaneya ki kau kwaenuwagi."
43 E inako guriguri-wena makeya ka aneya mo kunumau kawapu e
togipupu kasiyara kwebu.
44 E mibi nuwaboyai e Mamai bameya kawareya kawareya ragiragi
kawaya ade guriguriwagawa manako e kiyabuiya ka muya dara maba bau-
wagawa wairau tompiyawa.
45 Iyesu inako guriguriwagawa tondawa da kamadubu ka e ade kipu
ubupu kanibu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu bauwena
manako mu nuwaboyatagubu ki pokere wairorotagubu ika ukwapamawa
emitapu.
46 Emitapu ka e tadebu, wagubu ke; "Wi gwede oroi wadamu? Wi
kimuri ubumuri guriguriwogoi kwaenda gwede berokoi mosi baiyagisi wi
kerapugau yadini."

Iyapana Iyesu wadumupu
(Mateyu 26:47-56; Maki 14:43-50; Diyoni 18:3-11)

47 Iyesu yona ki wagawa makeya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai
ida esida kewowena kerapu apeya ki apunai mosi si ka Diyudiyasi iya-
pana ropani kawaya waratapu umunamawa mete ika bau-tagubu. Apunu
Diyudiyasi ubupu Iyesu paraupana kiyauyaupana ki nana yabadubu e
bameya bauwena,
48 ko Iyesu e empupu, wagubu ke; "Diyudiyasi, kau gwede nana nau
Kunumau Kawa-puwani Apunai kiyauyau pokaiya nau nidani nuwegei?"
49 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu badidi wena-
wagana kwaewagawa ki emupu ka mu Iyesu simupu, tagubu ke; "Kaiwawo-
nuga, nu kerebanuga pokaiya taububara-nuga ubumamu bo?"
50 Mu inako tagubu manako mu mosi garugaru mena ubupu e kerebai
wadubu iyara apunai ki mosi e wenagui mebu puru. Bidara wadubu apunai
ki e ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga e
bigabigai apunai mosi.
51 Ko Iyesu mu tadebu, wagubu ke; "Kamadumuri, wi inako mo eba
kwaiwagi." E inako wagubu manako e idai roronapupu bidara wadubu
apunai ki e wenagui kawareya tapu iyapupu.
52 Iyesu wirawena Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai, Mama-
nuga God e Tawai ki kwayubapiyamu ragidai ade iyapana kawakawai dai ki
mete ika bautagubu ki mu tadebu, wagubu ke; "Nau ka eba yawiyawirai ko
wi gwede nana ta yo kepata temupu nau yawirani baigubu?

53 Nau mara-mara Mamanuga God e Tawai rabineya iyapana tadeyekeya
kabukabuwa tondekeya ko wi badidi pokere mara ki makeya nau eba
wadisinimupu? Ko wi maraga karako wana bauwena da sisipu e kasiyarai
kawayayogono yarono." Iyesu inako wagubu.

Apunu Pita wagubu bodaboda
(Mateyu 26:57-58, 69-75; Maki 14:53-54, 66-72; Diyoni 18:12-18, 25-27)

54 Iyapana ki Iyesu wadumpu dokodoko kayatagubu kaiwa da Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga e tawaiya bautagubu. Ko
apunu Pita mu ewamugu weki gwaiya kaniyawa.
55 Iyapana ika imatau mata pasumpu idiwa ki pokere Pita ika bauwena ka
e kanibu mu paunamugu mata empiyawa tondawa.
56 Ko bigabiga munu ridai mosi Pita ika mata empiyawa tondawa empupu
ki ka e iyapana ika idiwa ki tadebu, wagubu ke; "Apunu ki kena ka mu
wadumupu apunai e waretai mosi e kiyabui diyayai empakani."
57 E inako wagubu ko Pita e midi minibu denai sibu, wagubu ke; "Ridi, kau
apunu ki nene nuwegei ki e nau eba kataineya."
58 Eba rowarowa eweya ka apunu mosi bauwena Pita ika empupu manako
sibu wagubu ke; "Nau kataineya da kau ka mu wadumupu apunai ki e
waretai mosi."
E inako wagubu ko Pita denai ade wagubu gogagoga, wagubu ke; "Kabai,
nau pa mena."
59 Madega napusi eyaka mena kwaitana kewowena eweya ka apunu ade
mosi bauwena ragiragi kawaya wagubu ke; "Apunu ki kena ka tawana
Gariri ragidai mu iyapanamaga ki pokere nu kataigibi wetawetara da e ka
wadumupu apunai ki e mete iwa apunai mosi."
60 Ko Pita denai ade wagubu ke; "Kabai, kau badidi nuwegei ki nau eba
kataineya."
E yona ki wagawa makeya ka e kokoroku daikere wagubu wainapupu.
61 Ko nu Kaiwawonuga wirawena Pita ika empupu manako ki makeya ka
apunu Pita e wenagui paparawena Iyesu yona naiya wagubu ki wainapupu.
Iyesu naiya e sibu, wagubu ke; 'Kemora yau rabineya ki kau mara apeya
eyaka nuwogowa bodaboda da kau eba kataigeya nau manako ki eweya ka
kokoroku yagisi nawaru puruyagisi.'
62 Iyesu naiya inako wagubu ki makeya makeya Pita wainapupu manako
e rabinai makariwena kipu ubupu gari tagaiya kayawena yadi kawaya
daganani kipu.

Mu Iyesu waegeyageyamapamawa ade minimawa
(Mateyu 26:67-68; Maki 14:65)

63 Iyara ragidai Iyesu wadumupu dokodoko ki mu ubumpu e waegeya-
geyamapamawa ade minimawa,
64 ade e yabui bodapamawa, siyamawa, tagamawa ke; "Kau pa yabaragi
pokaiya nuwagi da nu wainapamu; Ki nima nunibu?"
65 Mu inako tagamawa ade kira yonai ebo ebo e mete siyamawa
wereyakaurapamawa.

Iyesu iyapana kawakawai mu yabaramugu ubupu
(Mateyu 26:59-66; Maki 14:55-64; Diyoni 18:19-24)

66 Nawaru puruwena ka iyapana kawakawai, Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu kawakawai-muguma, ade Mamanuga God e gorai

kataimugu ragidai mete kina Iyesu pari wirawirapamana ki nana ika bau-
tagubu dibimupu idiwa. Mu Iyesu wadamana yabaramugu tamana ki nana
tagubu,
67 manako e bauwena ka mu e manu-mupu, tagubu ke; “Kau karako
matarau nidi da nu wainapamu; Nu Iya Nege-yana Apunai Keriso ki kau
baganai bo?”
Mu inako tagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau wi matarau nidiyani ki
wi nau eba sumasinimuri,
68 ade nau wi manuniyani ki wi denai nau eba sidimuri wainapakani.
69 Ko mara karako ade ewa ka Mamanuga God Kasiyarai Kawaya Esida
Apunai e idai garu deneya ka nau Kunumau Kawa-puwani Apunai ika
tondoni ki wi nau emisinimuri.”
70 E inako wagubu ki pokere mu denai e simupu, tagubu ke; “Kau inako
nuwagibi ki kau mete nuwegei da kau ka Mamanuga God e eya Gubagai bo?”
Ko e denai wagubu ke; “Wi wiga iwagubu da nau ka eyo.”
71 Iyesu yona ki wagubu makeya ka kawakawai ragidai ki denai tagubu ke;
“E eya wagubu ki nu kuduba wainamipi kewowena ki pokere e kwaewena
siyasiya ki mibai tagamana matara ragidai ki mu nene nu eba kwaene-
igomu.” Mu inako tagubu.

23

Iyesu apunu Pairasi e yabareya ubupu
(Mateyu 27:1-2, 11-14; Maki 15:1-5; Diyoni 18:28-38)

1 Kawakawai ragidai kuduba kimpu ubumpu Iyesu wadumpu kayatagubu
apunu Pairasi bameya bautagubu e yabareya tamupu,
2 manako Iyesu naripamawa tagamawa ke; “Apunu yau nu
iyapananuguma mu kerapumugu wadawa waratamiyawa yawata kwaiya
kayawagawa ki nu e emipi matara ki pokere nu e wadimpi yewe baigibi. Nu
kawainuga Sita e bameya wairanuga denai takesi tamana kwaigemeya ki e
nu bodabodaniyawa ade e eya wagawa da e ka nu Kaiwawonuga ade nu Iya
Negeyana Apunai Keriso.”
3 Iyapana inako tagubu ki pokere apunu Pairasi wirawena Iyesu manu-
pupu, wagubu ke; “Kau Diyu ragidai mu kaiwawomaga kawai ki kau baganai
bo?”
E inako manupupu, manako Iyesu denai wagubu ke; “Ki kau ba nuwegei.”
4 Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e wirawena Mamanuga God
bameya dobopiyamu ragidai ade iyapana ropani kawaya ika dibimupu
idiwa ki mu tadebu, wagubu ke; “Apunu yau e paerei mo nau eba banana-
puwani da nau ki pokaiya nau idani gurai e naureya ugwadani ragiragi.”
5 Ko iyapana ki mu ragiragi kawaya ade tagubu ke; “Apunu yau e uburau
e kabuwai pokaiya nu iyapananuguma mu rabinamaga wadau gayagaya.
E naiya tawana Gariri rabineya kwae-wagawa umawa da karako yewe
Diyudiya rabineya bauwena inako mete kabuwawagau umau.”
6 Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e mu manutapu, wagubu ke;
“Apunu yau e ka tawana Gariri ragidai mu iyapanamaga mosi bo?”
7 “Ena, e ka tawana ki apunai.” Mu inako tagubu ki pokere apunu
Pairasi ubupu Iyesu wadubu tawana Gariri ragidai mu kawaimaga si ka
Erodi bameya tonopupu. Mara ki makeya ka apunu Erodi ika natere
Diyerusaremu rabineya daiyo bauwena.
8 Apunu Erodi Iyesu empupu ki ka e rabinai bagiwena mibai ka e
rowarowa kawaya Iyesu sisiyai mena wainapiyawa ade e empana ki

nana mete waina-piyawa. E nuwaiya ka Iyesu kunuma kasiyarai pokaiya matakira dai kwaewagana da e empana ki nana.

9 E manu ebo ebo Iyesu manupiyawa ko Iyesu yona denai mo eba wagubu.

10 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade e gorai kataimugu ragidai mete kina ki kaimpu Iyesu madaneya ubumpu e ragiragi kawaya naripamawa.

11 Apunu Erodi e piyaraiyoma mete kina Iyesu bainamapamawa ade e waegeyageyamapamawa da kama-dumpu ka mu midi tatamai bagi kawaya mo wadumpu umampu kwempu manako tonomupu wirawena kaiwawo Pairasi bameya ade kayawena.

12 Naiya ka apunu Pairasi yo apunu Erodi mu nuwarara tagarara idiwa ko mara ki makeya ka mu waretatagubu nuwa-maga notamaga eyakame-nawena.

13 Apunu Pairasi ubupu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai, iyapana kawakawai ade iyapana kuduba mete kina ki mu nene wagubu bautagubu,

14 manako tadebu, wagubu ke; “Wi apunu yau wadumupu nau yabaraneya tamupu manako iwagubu da e ka iyapana kerapumugu wadawa ade waratamiyawa yawata kwaiya kayatagamawa. E paerei nene ki nau wi yabaragau e manupuwani, ko wi e siyamu wirawira ki mibai mo nau eba bananapuwani.

15 Apunu Erodi e mete kina apunu yau e paerei mo eba bana-pupu ko e ade pa tonopupu wirawena nau bamaneya bauwena ki pokere nau nidiyakani yau kena; Apunu yau gwede mo eba kwaewena siyasiya da e ki pokaiya denai poyagisi.

16-17 Nau piyara ragidai tadeyani da mu pa wikuku pokaiya e raukekepo-moto manako ewa tonopomoto baiyagisi kayayagisi.”

18 Iyapana ropani kawaya ika idiwa apunu Pairasi wagubu ki wainamupu ki ka mu bonanamaga ragiragi kawaya patamupu, tagubu ke; “Wi apunu yau minimuri poyo ko nu nene ka wi apunu Barabasi e idai rikapumur da e baiyagisi kayayagisi.”

19 (Naiya mena ka apunu Barabasi natere Diyerusaremu rabineya iyapana waratapu kawakawai ragidai mu yawiramaga bautagubu. E iyapana dai mete namutapu ki pokere gwawai ka piyara ragidai e wadumpu dibura-mupu.)

20 Apunu Pairasi e nuwaiya ka Iyesu e idai rikapana bauwagana kayawa-gana wainapiyawa ki pokere e iyapana notamaga wirawagana ki nana mu ade tadebu.

21 Ko mu denai mu bonana-maga ragiragi patapamawa, tagamawa ke; “Ripa korosi naureya minimuri poyo. Ripa korosi naureya minimuri poyo.”

22 Mu inako tagubu, ko apunu Pairasi mu kawareya ade tadebu, wagubu ke; “E poyagisi ki mibai ka badidi? E bera berokoi badidi kwae-wena? Apunu yau gwede mo eba kwaewena siyasiya da ki pokaiya e denai poyagisi. Nau piyara ragidai tadeyani da mu pa wikuku pokaiya e raukekepomoto manako ewa tono-pomoto baiyagisi kayayagisi.”

23 Apunu Pairasi inako wagubu ko tawana ki ragidai mu bonanamaga ragiragi kawaya ade patapamawa, tagamawa ke; “Ripa korosi naureya minimuri poyo.” Mu kawareya kawareya inako patapamawa idiwa da siyareya ka mu yonamaga ki mibai wenapupu.

24 Apunu Pairasi wainapupu da baganai manako e iyapana ki mu umunumaga wadubu Iyesu minimana po ki yonai wagubu.

25 Iyapana nuwa-mugu ki makeya makeya ka apunu Pairasi ubupu iyapana waratapu ade dai mete namutapu apunai Barabasi e idai kerarai rikapupu bauwena kayawena ko Iyesu ka e wadubu iyapana idamaga rabineya tapu da mu e bameya badidi kwaetagamana notapamawa ki mu kwaetagamana ki nana.

Mu Iyesu ripa korosi naureya minimupu poyo
(Mateyu 27:32-44; Maki 15:21-32; Diyoni 19:17-27)

26 Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu kayatagamawa ka mu tawana Sairini apunumaga mosi si ka Saimoni ika gari tagaiya yabadawa bananamupu. Mu simupu da e Iyesu waitapana ripa korosi ki kawarapana tagubu ki pokere e Iyesu eweya ubupu ripa korosi ki kawarapupu.
27 Iyapana ropani kawaya Iyesu ewakumapamawa mu paunamugu ka ridi dai e nene yadi wadamawa ade e apenai meyamawa.
28 Ko Iyesu wira-wena mu emitapu manako tadebu, wagubu ke; “Ridi kuduba natere Diyerusaremu ragidai, nau nidiyani wainapumuri; Wi nau nene eba yadi wadoi ko wi wiga nene ade wi munuguma ki mu nene yadi wadoi.
29 Mara yabadau da iyapana tagisi ke; ‘Ridi kagara munu eba wenatampu ade munu amu eba tageyamu ridai ki mu mamamatogomono.’
30 Mara ki makeya ka iyapana kweya siyomoto, tagisi ke; ‘Kweya, kau purunuwagi kawari utaniyo’, ade kwaunai mo siyomoto, tagisi ke; ‘Kau utaniyo da nu kau gwaiyageya idiwomu.’
31 Iyapana karako ubumu ripa kasiga e bameya berokoi kwaetagamu ki ka ripa sura-yogono makeya ki mu berokoi badidi kwaetagisi?” Iyesu inako wagubu.
32 Mu Iyesu minimana po ki nana wadumpu kayatagamawa ka mu iyapana apeya bera berokoi kwaetagubu ki denai taunimana popo ki mete waratampu.
33 Mu kayatagubu yamawa da kweya mo si ka ‘Deba Suwana’ tagubu ki ika bautagubu ka mu Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu manako iyapana apeya beramaga berokoi ki mete ika ikokotampu, mosi e idai garu deneya ade mosi e idai tenene ki deneya.
34 Ko Iyesu e Mamai paraupupu, wagubu ke; “Mamai, iyapana karako nau bamaneya badidi kwaetagamu ki mu bigimaga kau deni mena surupi notagogapi. Mu badidi kwaetagamu ki mibai mu muga eba kataimugu.”
Piyara ragidai ki mu nuwamugu ka Iyesu e midi tatamai wadamana waina-mupu ki pokere mu yanuwa marai munta mo kwaetagubu manako nima si yanuwa ki rabineya yabiri bauwena ki e ubupu Iyesu midi tatamai ki e wadubu.
35 Iyapana ika gayopamawa ubu-mawa ade Diyu ragidai mu kawakawaimuguma mete kina ki mu ewapuru Iyesu waegeyageyamapamawa, tagamawa ke; “E naiya iyapana dai iyatamiyawa ki pokere e mibai nu Iya Negeyana Apunai Keriso maba ki Mamanuga God e winepupu kawapu ki ka e ebo kasiyarai pokaiya iyayagisi ripa korosi ki kamadini kaworoto da nu empamu.”
36 Piyara ragidai dai ika bautagubu ki mu mete ubumpu e waegeyageyama-pamawa ade awana suwakarai mo si ka ‘winiga’ wadumpu e kubarana ki nana kwempu,
37 manako simpu, tagubu ke; “Kau mibai Diyu ragidai mu kaiwawo-maga ki kau kiya iyanuwagi da nu kau eminiyamu.”
38 Ko Iyesu e kawareya ka mu oka mosi ripa naureya minimupu. Oka ki wagubu ke; ‘Yau ka Diyu Ragidai mu Kaiwawomaga.’

39 Apunu berai berokoi mosi ki mu ika Iyesu madani daikere ikokomupu ki
e mete kina ka Iyesu waegeyageyama-pupu, wagubu ke; “Kau Keriso baganai
ki kau nuwagi da nu yo kau ewapuru iyaigamu.”
40 Ko e waretai ika Iyesu madanai daikere ikokomupu ki e waretai ki
nakaripupu sibu, wagubu ke; “Kau Mamanuga God e kudeya wainapiyei bo
pa mena? Mu idamaga gurai nu naurinugu mete ugwadumpu ragiragi.
41 Nu ka bera berokoi kwaigemeya ki pokere bimbinai nu karako bita yau
wademei ko apunu yau e ka bera berokoi mo inako eba kwaewena.”
42 E inako wagubu manako ade wirawena Iyesu sibu, wagubu ke; “Iyesu,
kau kasiyaragi pokaiya tondowa ki makeya ki kau nau eba notagogasini.”
43 E inako wagubu ko Iyesu e empupu manako denai sibu, wagubu ke;
“Nau suwagani wainapi; Karako ka nau yo kau ewapuru mena Paradaisi
kaigamu.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu powena
(Mateyu 27:45-56; Maki 15:33-41; Diyoni 19:28-30)

44 Madega paunau wadawa ki makeya ka tawana kuduba sisipu umapu ko
ade madega kanibu kekera-wagawa napusi apeya eyaka wadawa ki makeya
ka sisipu ki ade negawena.
45 Ki makeya ka aukwara mosi Mamanuga God e Tawai rabineya gudu
maba uburawa ki paunau tegerewena.
46 Ko Iyesu e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; “Mamai, nau keyaini
ki nau kau idageya tarakani.” E inako wagubu manako e nonai toporuwena
powena.
47 Piyara ragidai mu kawaimaga mosi ika Iyesu yabareya uburawa ki
badidi wenawena empupu ki ka e Mamanuga God e si esida tepapupu,
wagubu ke; “Mibai, apunu yau e ka bagi supasupai apunai mosi karako
powena yau kena.”
48 Iyapana ropani kawaya ika gayo bautagubu ki badidi wenawena emupu
ki ka mu mibi nuwaboyai mu tagamaga wiramupu tawamugu tawamugu
ade kayatagubu.
49 Ko Iyesu e ebo kowai-yoma ade ridi dai ki Iyesu naiya tawana Gariri
rabineya umawa wadawa mete ewakumapamawa iwa ragidai ki mu ika
uwamautau Iyesu empamawa ubumawa.

Mu Iyesu kwakwarepui ragu tapu
(Mateyu 27:57-61; Maki 15:42-47; Diyoni 19:38-42)

50-51 Diyu ragidai mu kawaimaga mosi si ka Diyosepa. E naterei ka
Arimateya tawana Diyudiya rabineya. E berai ka bagi supasupai kawaya
ki pokere iyapana e werei tagamawa. E maramara Mamanuga God no-
tapiyawa ade Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki marai
bauwagana ki nawanai e mete tondawa. E ka Diyu ragidai mu kawaimaga
mosi ko e kowaiyoma Iyesu bameya badidi kwae-tagamana tagubu ki e eba
mibipupu.
52 Apunu Diyosepa kipu ubupu kayawena apunu Pairasi e yabareya ubupu
manako Iyesu kwakwarepui wadana ononopana ki genei wagubu.
53 Ki eweya ka e kayawena Iyesu kwakwarepui ripa korosi naureya
wadubu kwarisi manako aukwara mo pokaiya gerowopupu wadubu ragu
mosi ki iyapana mu idamugu ukwamupu ki rabineya tapu. Ragu ki rabineya
ka mu iyapana mo naiya ika eba ononomupu.
54 Karako ka bagibagi siyarai ko marawani ka Diyu ragidai mu aiyata-maga
marai ki pokere karako kemora nene ka iyapana okukunatagamawa idiwa.

55 Ridi ki tawana Gariri rabineya Iyesu ewakumapamawa iwa da ika
bautagubu ragidai ki mu apunu Diyosepa eweya kayatagubu manako e Iyesu
kwakwarepui badidi maba ragu tapu ki mu yabumugere emupu.
56 Mu ade wiratagubu mu tawamugu kaya-tagubu manako ripa otai aurai
bagibagi dai mete okukunatagubu Iyesu kwakwarepui monagapamana ki
nana nakamupu. Ko Diyu ragidai mu gora-maga wagubu ki mu makeya
makeya kwaetagubu aiyata marai ki makeya pa aiyatatagamawa idiwa.

24

Iyesu ade iyawena kipu ubupu
(Mateyu 28:1-10; Maki 16:1-8; Diyoni 20:1-10)

1 Pura kawai nawaru dumai tarawa ki makeya ka ridi ki kimpu ubumpu
ripa otai aurai bagi kawaya naiya okukunatagubu ki tempu ragu kay-
atagubu.
2 Mu ika bautagubu ka mu bowa kawaya ragu umunai minimpu bodampu
ki gwairiwena emupu.
3 Mu ragu rabineya kaimpu ko nu Kaiwawonuga Iyesu e kwakwarepui ki
mu ragu rabineya mo eba emupu,
4 ki pokere mu notamaga babawena. Garugaru mena ka iyapana apeya
mu midimaga tatamai sinini tanai kawaya ki bautagubu ika madanimugu
ubumpu.
5 Ridi ki wiratagubu mu emitampu ka mu didiguramaga wagubu kudu
kwarisitagubu nikapu mempu.
Ko iyapana apeya ki tagubu ke; “Wi gwede nana baigubu iyawena tondau
apunai ki e kwaenei yewe popai ragidai mu watamugu kwaeneiwagamu?
6 E yewe eba ukwarau ko e iyawena kipu ubupu. E naiya tawana Gariri
rabineya wi badidi nidibu ki wi wainamupu bo pa mena?
7 E nidibu, wagubu ke; ‘Mu ubumoto Kunumau Kawapuwani Apunai
nau wadisinimoto iyapana beramaga berokoi mu idamaga rabineya nau
tamusinimoto. Mu wadisinimoto ripa korosi naureya nau susinimoto poyo
ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ki nau ade iyasugani kirani ubu-
rani.”
8 Ridi ki iyapana apeya yona tagubu ki wainamupu ki ka mu notamaga
paparawena Iyesu naiya badidi tadebu ki mibai mete wainamupu,
9 manako mu ragu ki kamadumpu wiratagubu kayatagubu badidi we-
nawena emupu ki sisiyai mu Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida
kewowena kerapu eyaka mena ade iyapana dai mete kina ika idiwa ki mu
tademupu.
10 Ridi ki mu simaga ka yau kena; Meri Magidarini yo Diyona yo apunu
Diyemesi e inai si ka Meri. Ridi ki ade ridi dai mete kina mu badidi
yabumugere emupu ki sisiyai kuduba mu Iyesu tonotapu ragidai tademupu,
11 ko mu yona ki waina-mupu ka mu ubumpu ridi ki bera umani tadempu,
mibai ka mu wainamupu da ridi ki bani babatagubu.
12 Ko apunu Pita yona ki wainapupu ka e kipu ubupu garupupu ragu
empana kayawena. E ika bauwena ka e kuwena ragu rabineya yabu
tapu manako gerowo mena ika ukwarawa empupu ko gwede mo ika eba
empupu. E notai kowena manako e wirawena tawau kayawena ki ka e
badidi wenawena empupu ki mena notapiyawa kaniyawa.

Iyesu natere Emeyasi yawateya matarawena
(Maki 16:12-13)

13 Mara eyaka mena ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai
apeya natere kawaya Diyerusaremu kamadumpu natere Emeyasi kaya-
tagubu. (Natere Emeyasi ka eba natere Diyerusaremu bameya ko yawata
ki ka rowarowaitau.)
14 Mu yawata ki kaya-tagubu kaiwa ka mu natere Diyerusa-remu rabineya
badidi wenawena ki sisiyai tagamawa,
15 manako ki makeya ka Iyesu mu tagamugu bauwena mu madanimugu
ubupu mete kayatagubu kaiwa.
16 E mete kayatagubu kaiwa ki mu emupu ko mu notamaga surupupu ki
pokere mu e gogomupu.
17 Mu e gogopamawa ko e eya mu manutapu, wagubu ke; "Wi gwede yonai
yewe deni deni iwagamu kaiwu?"

Iyesu inako wagubu ki ka iyapana ki mu kiyabumaga nuwaboya kiyabui
ubumupu,
18 manako apunu ki mosi si ka Kiropasi denai Iyesu inako sibu, wagubu
ke; "Natere Diyerusaremu rabineya mara badibadi taganugu kayawena ki
rabineya badidi wenawena ki iyapana kuduba kataimugu ko bani kau mena
eba kataigeya bo?"
19 E inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; "Gwede wenawena?"

E inako wagubu manako mu denai e simupu, tagubu ke; "Nu ka tawana
Nasareta apunai Iyesu e sisiyai iwegemei. E ka Mamanuga God e bonanai
wainapiyawa wagawa apunai mosi. E yonai ka kasiyarai kawaya ade e
Mamanuga God yabuiya nu paunanugu badidi wagawa kwaewagawa ki ka
iyapana kuduba nu yabunugere empemeya.
20 Ko Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade nu kawakawain-
uguma mete kina ki mu e wadumpu piyara ragidai mu idamaga rabineya
tamupu manako mu ubumpu mu idamaga gurai e naureya ugwa-dumpu
ragiragi manako ripa korosi naureya minimupu poyo.
21 Nu nota-mipi da e ka tawana Isiraero ragidai nu bitanuga rikapana
ade nu iyaniyana wadiniyana bagi ki apunai, ko e karako powena. Ko ade
wainapi; Mu ubumpu e ripa korosi naureya minimpu poyo ka mara apeya
eyaka kewowena,
22-23 ko karako didiburu nawaru dumai tarawa makeya ka ridi dai nu mete
idiwei ki kimpu ubumpu ragu ki rabineya Iyesu kwakwarepui tampu ki
empamana ki nana kayatagubu. Mu ika bautagubu ka mu e kwakwarepui
eba emupu ki pokere wiratagubu bautagubu nu nidimupu, tagubu ke; 'Nu
aneya dai waro were maba ika emitampi ki nu nidimupu, tagubu ke; 'Iyesu
e ka ade iyawena kipu ubupu'. Ridi ki bautagubu inako tagubu ki ka mu
naininimupu wakapa girigibi,
24 manako nu kowanuguma dai kimpu ubumpu ragu ki empamana ki
nana kayatagubu. Mu ika bautagubu ka mu ridi ki badidi tagubu ki makeya
makeya emupu ko mu Iyesu e eya eba emupu."
25 Iyapana apeya ki inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu wagubu ke;
"Wi ka notababa ragidai. Takari kawaya Mamanuga God e bonanai waina-
pamawa tagamawa ragidai badidi tagubu oka tampu ki wi garugaru eba
wainapiyamu sumapiyamu.
26 Mu ororeya mena tagubu da Keriso yabiri bita ade midi makari
bananapoto were ewa kunumau kayayagisi Mamanuga God e kasiyarai
pokaiya e taneya tondono, ko oka ki wi bani eba kataigubu bo?"
27 Iyesu inako wagubu manako ubupu oragai apunai Mosisi ade Mo-
sisi eweya Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai

kuduba Iyesu nene oka badidi tampu ki kuduba makeya makeya mu kabuwatamiyawa kaniyawa.

28 Mu kayatagubu kaiwa da natere Emeyasi bautagamana kwaetagamawa ka Iyesu gwe mu kamaditamana tawana mo kayawagana diyayai kwaewagawa,

29 ko mu e munamupu, tagubu ke; “Tawana kemorawagau ki pokere nu mete yewe ukwapamu.” Mu inako tagubu manako Iyesu mu mete tawau kayatagubu.

30 Mu tawau bautagubu idiwa da kupetagamana kwaetagamawa ka e ubupu bani buredi mo wadubu e Mamai bameya parauwena manako gerepupu piripiri tagebu.

31 E tageyawa makeya ka iyapana ki mu notamaga paparawena e kiyabui matarau emupu manako ki makeya ka Iyesu gogawena bani kayawena manako mu e ewa eba emupu.

32 Ko mu mubo deni deni tagubu kasiwara, tagubu ke; “Nu yawatau e mete iwegemeya kebomeya manako e Mamanuga God e yonai ki mibai matarapiyawa kabuwaniyawa wainamipi ki ka yona ki nu geyanibu nu rabinanugu mata maba urabu.”

33 Mu inako tagubu manako garu-garu mena kimpu ubumpu wiratagubu natere Diyerusaremu kayatagubu manako Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu eyaka mena ade iyapana dai mete kina ika dibimupu idiwa ki mu bamamugu bautagubu.

34 Bautagubu ka iyapana ika idiwa ki ubumpu mu tademupu tagubu ke; “Nu Kaiwawonuga ade iyawena kipu ubupu ki mibai. Apunu Saimoni e Iyesu matarau empupu.”

35 Mu inako tagubu manako iyapana apeya ki ubumpu Iyesu ika yawatau banana-mupu mu yabumugere badidi emupu ki sisiyai kuduba mu kowamuguma tadempu, tagubu ke; “E bani buredi gerepupu nu negeyawa ki makeya ka nu notanuga paparawena manako nu e kiyabui matarau emipi.” Mu inako tagubu.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu matarawena (Mateyu 28:16-20; Maki 16:14-18; Diyoni 20:19-23; Bususu 1:6-8)

36 Iyapana apeya yona ki tagamawa makeya ka Iyesu e eya garugaru mena bani bauwena mu paunamugu ubupu manako tadebu, wagubu ke; “Wi notaga kwarisiyagisi nuwabagi rabineya idiwoi.”

37 E inako wagubu ko mu notamaga kowena kudu mete wainapamawa. Mu notamaga wagubu da mu bani guba mo bauwena emupu.

38 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Wi gwede nana didiguraga wagau? Ade wi gwede nana wi rabinagau nota apeya apeya waina-piyamu?

39 Nau idani kerarani empu-muri ki ka wi kataiwagi da yau ka nau. Ade wi nau geyasinimuri ki ka wi mete kataiwagi wetawetara da nau ka eba guba mosi. Guba ka pa keyai ade e midi kwakwarepui ka pa mena, ko nau midini kwakwarepuni mete kina.”

40 Iyesu inako wagubu manako e idai kerarai mu kabuwatapu.

41 Mu mamamatagubu ko mu notababa mete wadumpu ade mu yabumugere badidi emupu ki mu eba sumamupu ki pokere Iyesu mu manutapu, wagubu ke; “Bani boromai mo wi bamagau mete kina bo?”

42 E inako wagubu manako mu raubiyo boromai ki pirai daikere wadumpu e kwempu,

43 manako e raubiyo ki wadubu mu yabumugu kubabu.

44 Ko iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Oragai apunai Mosisi ade Ma-
manuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai ade oka Umayo
okamupu ragidai ki mu kuduba nau nene badidi tagubu oka tampu ki mibai
kuduba karako wenawena yau kena. Nau naiya wi mete idiweya ki ka nau
yona ki wi mete nidiyekeya.”
45 E inako wagubu manako mu Mamanuga God e okai kuduba ki mibai
wainapamana ki nana ka e mu nota-maga gudui kwaipupu,
46 manako tadebu, wagubu ke; “Naiya, takari kawaya ka mu Mamanuga
God e okai inako tampu, tagubu ke; ‘Keriso yabiri bita ade midi makari
bananapoto poyagisi manako mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ki e ade
iyayagisi kiroto uburoto.’
47 Iyapana beramaga berokoi kamadamana mu nuwamaga notamaga
wirawagana da Mamanuga God mu bigimaga empana deni mena surupana
ki nana ki yonai ka wi nau kasiyarani pokaiya yabiri natere Diyerusaremu
rabineya dimaiwogoi manako ewa kimuri ubumuri tawana tawana kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau ki kaiwagi iyapana tadeyoi iwoi.
48 Wi yau kuduba wi wibo yabugere emupu ki pokere matarau iwagi.
49 Nau nidiyani wainapumuri; Nau Mamai God wi puyo negeyana
gwaiyabai wagubu ki nau wi bamagau tonopani. Ko wi natere yau eba ka-
madumuri ko yewe nawanaiwogoi da Mamanuga God e kasiyarai kunumau
ki tonopoto wi kawarigau kaworoto miniyoto siwa were ewa ki wi kaiwagi
nau dimani iwogoi iwoi.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu kunumau yapu kayawena
(Maki 16:19-20; Bususu 1:9-11)

50 Ki eweya ka Iyesu e kowakowai-yoma waratapu natere ki kamadumpu
kayatagubu natere Betani kikireya bautagubu manako e idai mu kawari-
mugu bagipupu waditapu bagi.
51 E mu waditamiyawa bagi ki makeya ka Mamanuga God e wadubu
tepapupu e kasiyarai pokaiya kunumau yapu kayawena.
52 E kowaiyoma e kayawena yarawa inako emupu ki ka mu e taraga-mupu
manako mibi mamamai wira-tagubu natere Diyerusaremu ade kayatagubu.
53 Mu Mamanuga God e Tawai rabineya maramara Mamanuga God para-
pamawa e si esida tepapamawa idiwa.
Ika kewowena.

DIYONI
Iyesu e yonai bagi kawaya apunu Diyoni okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau pokaiya ka apunu Diyoni nu kabuwaniyau da Iyesu e ka Mamanuga God e eya Yonai, e ka nu Iya Negeyana Apunai, e ka Tanai Apunai, e ka nu Iyanuga Bani, ade e ka nu Iya Awanai ki Negeyau Apunai mete kina. Iyapana nima e sumapoto ki ka e maramara tondana kaniyana ki iyai yadini.

Oka debai empamana ki kabuwai

Yona kerarai *1:1-18*
Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni *1:19-51*
Iyesu upiwagawa umawa *2:1-12:50*
Pura siyarai natere Diyerusaremu rabineya *13:1-19:42*
Iyesu iyawena ade matarawagawa *20:1-31*
Iyesu ade matarawena tawana Gariri rabineya *21:1-25*

Iyanuga yonai

1 Kunuma waira kerareya ka Yona Apunai tondawa. E ka Mamanuga God
mete idiwa. Yona Apunai ki e ka ade God.
2 E kunuma waira kerareya Mamanuga God bameya tondawa.
3 Gwedegwede kuduba mo bani eba bauwena ko Yona Apunai e pokaiya
ka Mamanuga God gwedegwede kuduba yamatapu.
4 Yona Apunai ki e ka Iya Kerarai, ade Iya Kerarai ki e ka iyapana kuduba
nu Dunanuga bauwena.
5 Duna ki tanai tawana sisipu minibu siwa ko tanai ki bodapamana
yawatai mo pa mena.
6 Mamanuga God e ubupu apunu mo si ka Diyoni tonopupu bauwena.
7 E tanai ki sisiyai iyapana tadeyana da mu e wagubu ki pokaiya Tanai
Apunai ki sumapamana ki nana.
8 Apunu Diyoni e ka eba Tanai ki apunai ko e Tanai Apunai e sisiyai wagana
ki nana bau-wena.
9 Tanai mibai kawapu yewe wairau bauwena karako iyapana kuduba nu
kawarinugu miniyau siwa.
10 Yona Apunai kawapu yewe wairau tondawa. E pokaiya ka Mamanuga
God waira yo kunuma kuduba yamanatapu, ko e bauwena ki ka e eya
iyapanaiyoma e gogomupu.
11 E eya tawaneya bau-wena ko e eya iyapanaiyoma mu nuwa-mugu ka e
pa mena ade e diriwai ki mu eba kwaetagubu.
12 Ko nu dai ki e diriwai kwaigibi sumamipi ki pokere Mamanuga God nu
e munuiyoma nidibu.
13 Nu ka eba inanuguma mamanuguma mu pokamugere iya waunai ki
wadimpi ko Mamanuga God e eya mena iya ki nu negebu.
14 Yona Apunai e iyapana kaina nu maba wenawena manako nu pau-
nanugu tondawa. Mamanuga God e eya Gubagai eyaka mena ka eyo ki
pokere e kasiyarai tanai bagi kawaya ki nu matarau emipi. E ka mibai
kawaya. E nu deni mena nota kwarikwarisiniyau ki pokere nu bitanuga ki
nu nubo wadamana ki e deni mena rikapupu manako puyo iya waunai nu
negebu.
15 Apunu Diyoni ubupu e bonanai ragiragi kawaya Iyesu sisiyai iyapana
tadeyawa, wagawa ke; “Nau naiya mena nidibuwani, suwagubuwani ke;

‘Nau ewaneya ka apunu mosi baiyagisi ko e ka apunu kawaya. Apunu ki e nau raurusinibu mibai ka e kunuma waira kerareya tondawa yabadawa da karako.’ Apunu ki nene suwegekeya apunai e karako bauwena yau kena.”

16 Apunu ki nu kuduba deni mena notaniyau ade bagi mena kawareya kawareya nu negeyau.

17 Nu goranuga ki ka Mamanuga God ubupu oragai apunai Mosisi pokaiya nu negebu, ko yona mibai ade iya waunai ki puyoi ka e Iyesu Keriso pokaiya nu negebu. Nu bitanuga ki nu nubo wadamana ki e rikapupu manako deni mena nu wadinibu bagi.

18 Nu iyapana kuduba Mamanuga God nu yabunugere mo eba emipi ko e madaneya ka e eya Gubagai mena tondau. E ka e eya Mamai maba. E ka ade God ki pokere nu e kataipamu ki ka nu e Mamai mete kataipamu.

Apunu Diyoni iyapana siruwatamiyawa Iyesu sisiyai wagawa (Mateyu 3:1-12; Maki 1:1-8; Ruki 3:1-18)

(v28) Apunu Diyoni awana Diyoudani papasi buridere tawana Betani bameya iyapana siruwatamiyawa tondawa,

19 manako Diyu ragidai mu kawakawaimuguma natere Diyerusaremu rabineya idiwa ki mu ubumupu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade mu kobamugu upitagamu ragidai dai mete kina ki tonotampu apunu Diyoni bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke; “Kau ka nima?”

20 Ko apunu Diyoni denai yona mo eba wekepupu ko e matarau mu tadebu, wagubu ke; “Nau ka eba wi Iya Negeyana Apunai Keriso.”

21 E inako wagubu ko mu e kawareya ade manumupu, tagubu ke; “Ko kau ka nima? Kau ka bani oragai apunai Eraidiya ade baunugibi bo?”

“Ae, nau ka eba eyo.”

Apunu Diyoni inako wagubu waina-mupu ka mu e ade manumupu, tagubu ke; “Mamanuga God e Bonanai Wainapiyei Nuwegei Apunai ki kau baganai bo?”

“Ki pa mena, nau ka eba eyo.”

22 Apunu Diyoni inako wagubu, ki pokere iyapana e kawareya ade manumupu, tagubu ke; “Ko kau kiya nidi; Kau ka nima? Nu tononimpu ragidai kau yonagi denai wainapamana ki nawanai idiwu ki pokere kau kiya sisiyagi karako matarau nuwagi da nu wainapamu manako nu kaigamu mu tadeyamu.”

23 Ko apunu Diyoni denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau ka gwabau yonasugakani tondakani apunai. Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya naiya wagawa tondawa ki kawareya nau karako ade suwagakani yau kena;

‘Kaiwawonuga e yawatai ki wi gwaba memuri da e taneya baiyagisi kayayagisi.’ ”

24 Apunu Diyoni manupamana empamana bautagubu ragidai dai ki ka Parisi ragidai. Mu e yonai ki waina-mupu ka mu e ade simupu, tagubu ke;

25 “Kau nuwagibi da kau ka eba nu Iya Negeyana Apunai ade kau ka eba oragai apunai Eraidiya ade kau ka eba Mamanuga God e Bonanai Wainapiyei Nuwegei apunai. Kau ki kuduba pa mena nuwegei ko kau iyapana gwede nana siruwatamiyei?”

26 Ko apunu Diyoni denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau uburakani awana pokaiya iyapana siruwa-tamakani, ko wi paunagau ka apunu mosi bauwena uburau ko wi e eba kataigau.

27 E nau ewaneya bau-wena ko e ka ade apunu kawaya eba nau maba.
Nau e bigabigai kwaesugana ko nau ka eba bagi da nau waitapani e kerarai
kwakwarai ki taburubai rikapani."
28 (-)

Mamanuga God e Papa Sipi Munai

29 Nawaru puruwena ka apunu Diyoni ubupu Iyesu ika yabadawa empupu
manako e iyapana ika idiwa ki tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e Papa
Sipi Munai burida yabadau ki wi empumuri. E ka iyapana kuduba, madega
kauwagau madega posiwagau nu biginuga surupana kwenupana ki apunai.
30 Nau naiya suwagubuwani da; 'Nau ewaneya ka apunu mo baiyagisi.
E ka apunu kawaya eba nau maba, mibai ka e nau raurusinibu kunuma
waira kerareya tondawa yabadawa da karako bauwena.' Apunu ki nene
suwegekeya ki apunai karako wana bauwena yau kena.
31 Wi tawana Isiraero ragidai e kataipamana ki nana ka nau bausugu-
buwani manako awana pokaiya wi siruwaniyakani. Ko e kiyabui ki nau
naiya mo eba empuwani."
32-33 Apunu Diyoni Iyesu sisiyai inako wagubu manako ade wagubu ke;
"E kiyabui nau naiya mo eba empuwani ko Mamanuga God e sidibu da
nau awana pokaiya wi siruwaniyana ki nana manako ade sidibu, wagubu
ke; 'Nau niya Keyaini kaworoto apunu mo kawareya miniyoto siwa emani,
apunu ki ka aita uburoto nau Keyaini Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai
pokaiya iyapana siruwatamini'. E inako wagubu manako ki eweya ka nau
Mamanuga God e eya Keyai midiwari umago maba kawapu apunu burida
yabadau ki e kawareya tondubu empuwani.
34 Ki pokere nau nidiyakani yau kena; Apunu burida bauwena ki e ka
Mamanuga God e eya Gubagai."

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai

35 Nawaru puruwena ka apunu Diyoni e kowakowaiyoma apeya mete ika
idiwa,
36 manako e yabu tapu Iyesu ika yabadawa empupu. Empiyawa manako e
kowakowaiyoma ki tadebu, wagubu ke; "Mamanuga God e Papai Sipi Munai
nu biginuga surupana ki nana bauwena ki yabadau buri empumuri."
37 Mu yona ki wainamupu ka mu kimpu ubumpu apunu Diyoni kamad-
umpu manako Iyesu eweya kayatagubu.
38 Mu Iyesu eweya kayatagubu kaiwa ka e wirawena mu emitapu manako
manutapu, wagubu ke; "Wi nima kwaenepiyamu?"
Ko mu denai tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau tawagi ka
bani?"
39 "Kebomuri empumuri." Iyesu inako wagubu manako mu e ba-
nanamupu mete kayatagubu. Ko ki ka kemora nene, madega napusi apeya
apeya wadawa makeya ki pokere mu Iyesu mete kaya-tagubu kaiwa da
e tondawa tawaneya bautagubu ki ka mu kemora ki rabineya e mete ika
ukwamupu.
40 Iyapana apeya apunu Diyoni e yonai wainamupu Iyesu ewakumamupu
ki mosi ka Enduru. E tatai ka Saimoni si daikere ka Pita.
41 Apunu Enduru garugaru mena kayawena e tatai Saimoni
kwaenepiyawa umawa da bananapupu manako sibu, wagubu ke; "Nu
Iya Negeyana Apunai Keriso ki e nu matarau emipi."
42 E inako wagubu manako e tatai ki bananapupu Iyesu bameya kay-
atagubu.

Mu bautagubu ka Iyesu yabu tapu apunu Saimoni ika yabadawa empupu, manako e sibu, wagubu ke; “Kau ka apunu Diyoni e gubagai. Kau sigi ka Saimoni ko nau kau sigi daikere Kepasi nidiyakani.” (Si Kepasi yo Pita ki ka yona eyaka mena ko ki mibai mu mubo yonamugere ka ‘bowa’.)

Iyesu apunu Piripo yo apunu Nataniyero mu nene wagubu

43 Nawaru puruwena ka Iyesu tawana Gariri kayawagana wainapupu. E apunu mo si ka Piripo ika yawatau bananapupu manako sibu, wagubu ke; “Kau yabi da nau mete kaigamu.”

44 (Apunu Piripo e ka apunu Pita yo Enduru mu mete tawanamaga eyaka mena natere Betaida were bautagubu.)

45 Apunu Piripo ubupu kayawena e waretai Nataniyero bananapupu manako sibu, wagubu ke; “Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ade oragai apunai Mosisi mete kina nu Iya Negeyana Apunai bauwagana sisiyai oka tampu, apunu ki karako bauwena nu yabunugere matarau emipi. E ka apunu Diyosepa e gubagai si ka Iyesu, tawana Nasareta were bauwena.”

46 Apunu Nataniyero yona ki waina-pupu ka e denai wagubu ke; “Gwede bagi mosi tawana Nasareta were eba bauwagana wainapakani.”

Ko Piripo e ade sibu, wagubu ke; “Kau yabi emani.”

47 Iyesu apunu Nataniyero ika yabadawa empupu ka e iyapana ika idiwa ki tadebu, wagubu ke; “Apunu burida yabadau ki e wi empumuri. E ka tawana Isiraero taubanuwai. E bameya ka bera mo pa mena.”

48 Apunu Nataniyero bauwena e eya sisiyai Iyesu iyapana tadeyawa ki wainapupu ka e kanibu Iyesu manu-pupu, wagubu ke; “Nau naiya kau mete eba idiweya ko kau badidi maba nau kataisinibi?”

Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau waretagi Piripo nau sisiyani kau eba nidibu kau ripa damaya kerareya gwaiya buripo tondeya ki makeya ka nau yewe tondekeya kau eminibuwani.”

49 Apunu Nataniyero yona ki waina-pupu ka e denai wagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau ka Mamanuga God e eya Gubagai. Kau ka tawana Isiraero ragidai nu Kaiwawonuga kawaya.”

50 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nataniyero, kau ripa damaya kerareya gwaiya buripo tondeya manako nau yewe tondekeya kau eminibuwani ki sisiyai nidibuwani wainapipi ki pokere kau nau sumasinibi. Ko ki ka eba matakira kawaya mosi. Matakira kawa-kawaya ki kau ewa were emani.”

51 E inako wagubu manako wirawena iyapana ika idiwa ki tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani wainapu-muri; Ewa ka wi kunuma gudui kwaipoto uburono empumuri ade Mamanuga God e eya aneyaiyoma Kunumau Kawa-puwani Apunai nau kawarineya yamono kawomono ki mete empumuri.”

2

Ridi apunu natere Kaina rabineya anikatagubu

1-2 Mara apeya kewowena eweya ka tawana Gariri ragidai natere Kaina rabineya anika kupei mo kupetagubu manako Iyesu e inai mete kina ade e tadeyau kabukabuwa ragidai ika mete kupe ki kawareya bautagubu.

3 Mu kupetagamawa idiwa da paunau ka awana ‘waeni’ kubamawa ki kewowena ki pokere Iyesu inai kanibu e sibu, wagubu ke; “Gubagani, awana ‘waeni’ ki kewowena.”

4 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Inai, kau gwede nana inako sidibi?
Nau marani tondau, mana bauwagana kena.”
5 E inako wagubu, ko e inai kanibu bani tawiyatagamawa ragidai ki
tadebu, wagubu ke; “Nau gubagani wi badidi nidini ki wi e umuneya makeya
makeya kwaiwagi.”
6 Karako Diyu ragidai mu goramaga ka ropani kawaya. Goramaga ki mosi
ka mu idamaga kerapumaga naigida mena siruwapamana ki nana ki pokere
tawa ki rabineya ka mu awana kororai kawakawaya ida daikere kewowena
daikere eyaka mena ika nakamupu. Awana kororai ki ka mu bowa pokaiya
yamanatampu.
7 Ko Iyesu tawiya ragidai ki tadebu, wagubu ke; “Kaiwagi awana kasiga
minimuri awana kororai yau posita-muri.” E inako wagubu manako mu kay-
atagubu e umunui wadumpu makeya makeya kwaetagubu awana kororai
kuduba ki awana positampu.
8 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Awana minimupu ki dai wi karako
kapa rabineya gwepumuri manako kupe yau kwaewagau apunai kwemuri
da e yabiri kuburoto.” E badidi wagubu ki mu makeya makeya kwaetagubu,
9 ko awana kasiga ki karako awana ‘waeni’ bagi kawaya mo wenapupu
ki pokere mu apunu ki kapa kwemupu ki ka e babawena, wagubu ke;
“Awana midiyai bagi kawaya yau ka bani bauwena?” Tawiya ragidai ki mu
kataimugu ko Iyesu badidi kwaewena sisiyai ki mu eba tagubu matara ki
pokere apunu ki kanibu anikawena apunai ki sibu, wagubu ke;
10 “Nu kupe inako kwaigemei ki ka nu awana ‘waeni’ midiyai bagi kawaya
yabiri iyapana tageyamu manako mu awana ki kubomono idiwono da
matetagisi ki ka nu awana ‘waeni’ rerarerai ki kawareya mu tageyamu. Ko
kau ka awana midiyai bagi kawaya yau wadibi doko tondeya yabedeya da
karako kupe siyareya iyapana tageyei.”
11 Iyesu matakira mo naiya inako eba kwaewena. E tawana Gariri natere
Kaina rabineya matakira kerarai yau birikapupu manako e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai e kasiyarai tanai bagi kawaya ki emupu sumamupu.
12 Kupe ki kewowena eweya ka Iyesu e inai ade e eya yowaiyoma ade
e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina kayatagubu natere Kaponiyamu
bau-tagubu manako e mara dai ika tondawa.

Iyesu ubupu iyapana siwakeketapu
(Mateyu 21:12-13; Maki 11:15-17; Ruki 19:45-46)

13 Diyu ragidai mu poragamaga kawaya si ‘Mamanuga God Nu Raurunibu
Poragai’ tagamu ki marai ka waunitau ki pokere Iyesu poraga ki kupei mete
kupetagamana ki nana natere Diyerusaremu kayawena.
14 Ika bauwena ka e Mamanuga God e Tawai rabineya kanibu manako
iyapana ika papa burumakau yo papa sipi yo midiwari umago yo bowa
madai mete kina inako deni deni nida kasiwara-tagamawa idiwa emitapu.
15 Emitami-yawa ka e nuwai pupuwena manako e taburuba mo wadubu
koyapupu wikukupupu manako papa ki kuduba siwakeketapu bautagubu
kayatagubu. E bowa madai deni deni nida kasiwara-tagamawa idiwa ragidai
mu watara-maga wade rororororopupu ade mu bowamaga madai kuduba ki
e mete tepupu isiyapupu.
16 E inako kwaewena manako e bonanai ragiragi kawaya iyapana ika midi-
wari umago nida-tagamawa idiwa ragidai ki mu tadebu, wagubu ke; “Wi
midiwari yau kuduba tepumuri kaiwagi. Nau Mamai e Tawai rabineya ka
wi bowa madai pokaiya deni deni inako eba nida kasiwara-iwogoi idiwoi.”

17 E tadeyau kabukabuwa ragidai e badidi kwaewena emupu ki ka mu
Mamanuga God e okai iyapana naiya okamupu ki mo wainamupu. Oka
ki wagubu ke; 'Mamai, nau kau Tawagi nene wainapakani ki pokere nau
rabinaneya muya warapiyau.'
18 Ko Diyu ragidai mu kawakawai-muguma Iyesu bameya ade bau-
tagubu manako simpu ragiragi, tagubu ke; "Nima kasiyara negebu pokaiya
kwaenugei? Kau kasiyaragi mete kina ki kau matakira mo kwaenuwagi da
nu kau eminiyamu."
19 Mu inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Mamanuga
God e Tawai yau koritapumuri manako mara apeya eyaka rabineya ki nau
mo ade yadani kewopani."
20-21 Iyesu ka e eya kwakwarepui ki waigugui wagubu ko mu wainamupu
da e mibai tawa wadana nene wagubu ki pokere mu denai e simupu, tagubu
ke; "Tawa yau ka mu kwamura ropani kawaya (46) ki rabineya wadamawa
yamawa da kewomupu. Ko kau mara apeya eyaka rabineya tawa yau maba
mo ade wadana nuwegei bo?"
22 Iyesu powena ade iyawena kipu ubupu eweya ka e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai mu notamaga baurawena e kwakwarepui waigugui wagubu
ki mibai wainamupu. Mamanuga God e okai badidi wagubu ade Iyesu e eya
badidi wagubu ki yonai kuduba mu mete sumamupu.

Iyesu iyapana kuduba nu nuwanuga notanuga empiyau

23 Iyesu 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki kawareya natere
Diyerusaremu rabineya tondawa ki makeya ka e kunuma kasiyarai pokaiya
matakira ebo ebo kwaewagawa ki pokere iyapana ropani kawaya e
sumamupu.
24 Mu e sumapamawa ko e denai mu eba sumatapu mibai ka mu nuwa-
maga notamaga kuduba ki e empupu kewowena.
25 Iyapana mu muga sisiyamaga e eba siyamana ki nana mibai ka mu
nuwamaga notamaga kuduba ki e ororeya mena kataiwena.

3

Apunu Nikodimasi ubupu Iyesu bameya bauwena

1 Apunu mo si ka Nikodimasi. E ka Parisi apunai Diyu ragidai mu
kawaimaga mosi.
2 Kemora mo rabineya ka e Iyesu bameya bauwena manako sibu, wagubu
ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nu katainugu da Mamanuga God kau
winenibu manako kau e yonai nu kabuwaniyana ki nana baunugibi. E
kasiyarai kau eba negebena ki ka matakira kawakawaya kwaenugei ki kau
eba kwaenugubena."
3 Apunu Nikodimasi inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Nau
yona mibai kau nidiyani wainapi; Kau wena waunai wenanuwagi ki kau
aita Mamanuga God e gari rabineya mara-mara tondowa kaniyowa. Ko kau
wena waunai inako eba wenanuwagi ki kau iya waunai ki eba wadi ade
Mamanuga God e kasiyarai pokaiya e gari rabineya maramara eba tondowa
kaniyowa."
4 Iyesu inako wagubu wainapupu ka apunu Nikodimasi babawena man-
ako e denai wagubu ke; "Nau ka apunu kawaya ko nau badidi maba ade
wenasugani? Nau inani rabineya tesugani ade wena-sugani bo?"
5 Ko Iyesu ade wagubu ke; "Nau yona mibai kau nidiyani wainapi;
Kau awana ade Mamanuga God e eya Keyai ki kasiyarai pokaiya eba we-
nanuwagi ki kau Mamanuga God e gari rabineya eba kaniyo.

6 Nu inanuguma mamanuguma mu ka nu kwakwarepunuga mena we-
napiyamu, ko nu keyainuga iyai ki ka Mamanuga God e ebo mena e eya Keyai
pokaiya nu negeyau.
7 Ki pokere, kau ade wenanugana yonai nidibuwani ki kau notagi eba
babayogono.
8 Nau keyakeyai mo suwagani wainapi; Obo ki ebo yawateya baiyagisi
kayayagisi. Kau e mumugarai wainapi ko obo ki bani deneya bauwagau ade
bani deneya kayawagau ki kau eba kataigeya. Ki maba, wi Mamanuga God
e Kasiyarai pokaiya wenaiwagi ki ka wi iya waunai ki mibai mete kataiwagi
ko wi badidi maba wena waunai ki wenaigubu ki wi eba kataigau."
9 Apunu Nikodimasi yona ki waina-pupu ka e kawareya Iyesu ade manu-
pupu, wagubu ke; "Ko ki ka badidi maba?"
10 Iyesu apunu Nikodimasi empupu manako denai e sibu, wagubu ke;
"Nikodimasi, kau ka apunu kawaya tawana Isiraero ragidai mu tadeyei
kabukabuwa apunai mosi, ki pokere nau nidibuwani ki kuduba kau katai-
nugubena.
11 Nau yona mibai kau nidiyani wainapi; Nu badidi emipi bo wainamipi ki
sisiyai nu wi nidimei ko nu yonanuga ki wi eba sumapiyamu.
12 Ki pokere, nau yewe wairau badidi matarau empuwani ki sisiyai
suwaga-kani manako wi nau eba sumasiniyamu ki ka nau kunuma ki wi eba
empiyamu ki sisiyai suwagani ki ka wi nau mete eba sumasinimana diyayai
wainapakani.
13 Kunumau Kawapuwani Apunai nau niya mena ka kunuma usi em-
puwani.
14 Oragai apunai Mosisi e eya iyapanaiyoma iyatamana ki nana ka e
gwabau ubupu motamota keyakeyai mo kaitepupu ripa teyapu naureya
umapu. Ki maba ka iyapana ubumoto Kunumau Kawapuwani Apunai nau
wadisinimoto ripa naureya iyarau nau bagisinimoto,
15 da iyapana nima nau sumasiniyono ki ka e iya waunai yadini manako
mara-mara tondono kaniyono.
16 Mamanuga God e iyapana kuduba, madega kau-wagau madega posiwa-
gau wi kawaya daganani nota kwarikwarisinibu ki pokere e eya Gubagai
eyaka mena wi iyaga nene nau tonosinibu da iyapana nima nau sumasiniy-
ono ki ka e eba giriyagisi poyagisi ko maramara tondono kaniyono.
17 Mamanuga God ubupu nau tonosinibu kawapuwani ki ka nau iyapana
kuduba wi iya waunai negeyana ki nana bausugubuwani ko eba nau idani
gurai wi naurigau ugwa-diniyana ragiragi ki nana bausugu-buwani.
18 Iyapana nima nau sumasiniyau ki ka e baganai. Mamanuga God eba
uburoto e idai gurai iyapana ki e naureya ugwadini ragiragi. Ko iyapana
nima Mamanuga God e Gubagai eyaka mena nau eba sumasiniyau ki ka e
ororeya mena paerepupu ki pokere Mamanuga God ororeya mena e idai
gurai iyapana ki e naureya ugwadubu ragiragi kewo-wena.
19 Nau Mamai wi dunaga nau tonosinibu yewe wairau kawapuwani, ko
wi bigiga pokaiya sisipu ki diriwai mena kwaiwagamu. Wi nuwagau tanai
apunai nau pa mena ki pokere Mamanuga God e idai gurai wi naurigau
ugwadau ragiragi.
20 Iyapana nima bera berokoi kwaewagau ki ka e tanai apunai nau midi
ragiragisiniyau mibai ka e eba nuwaiya tanai ki deneya kayayagisi da tanai
tawana miniyoto siwa manako e berai berokoi ki kuduba matarapoto.
21 Ko iyapana nima yona mibai mena wainapiyau ade makeya makeya
kwaewagau ki ka e tanai ki deneya kayayagisi manako tanai ki tawana

miniyoto siwa e upi bagi kawaya Mamanuga God e kasiyarai pokaiya kwaewena ki kuduba matarapoto.”

Iyesu yo apunu Diyoni mu bususumaga

22-24 Iyesu yona ki wagubu kewo-wena eweya apunu Diyoni eba dibura-wena ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina tawana Diyudiya kayatagubu. Mu ika bau-tagubu manako mara dai ika iyapana siruwatamawa idiwa. Apunu Diyoni e ka tawana Aenoni natere Sarimi bameya ika iyapana siruwatamiyawa tondawa mibai ka tawana ki ka awana kawaya. Iyapana ropani kawaya e bameya bautagamawa.
25 Mara ki makeya ka apunu Diyoni e kowakowaiyoma dai ubumpu nu idanuga kerapunuga rikapamana bususui ki kawareya Diyu apunai mosi mete deni deni tagamawa kasiwara idiwa.
26 Mu apunu Diyoni bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, nu naiya awana Diyoudani papasi buridere mete idiweya manako kau apunu mosi bauwagana ki e sisiyai nu nidiyeya, apunu ki karako bauwena iyapana buri siruwatamiyau. Iyapana kuduba karako e bameya kayatagamu ko kau mu kamadiniyamu.”
27 Mu inako tagubu ko apunu Diyoni ubupu denai mu tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e ebo mena kataiya. E nima kasiyara kweyoto ki apunai uburoto upi makeya makeya kwae-yogono. Ko e nima kasiyara eba kweyoto ki apunai eba uburoto upi ki kwaeyagisi.
28 Wi kataigau da nau naiya mena nidibuwani da nau ka eba wi Iya Negeyana Apunai Keriso. Nau ka Iya Apunai ki e yawata gewagewai bausugu-buwani.
29 Anikawagana apunai ki e mena ridi uworoto ko e tagawaiwitai e madaneya mena pa uburono e waretai ki e bonanai mena wainapono ade e mamamai yogono. Nau karako mamama ki maba wainapakani.
30 E ka esida ko nau ka erida. E kasiyarai ka kawaya-yogono yarono ko nau kasiyarani ka mareyayogono surono.”

Kunumau Kawapu Apunai ka nima?

31 Apunu Diyoni inako wagubu, ade wagubu ke; “Kunumau Kawapu Apunai e mena ka kawaya. Iyapana ade gwedegwede kuduba ka e kobaiya. Yewe wairau wenawena apunai ki ka yewe wairau ki yonai mena e kataiya. Ko kunuma were kawapu apunai ki e ka kawaya esida.
32 E badidi usi empupu bo wainapupu ki sisiyai e yogono ko iyapana e yonai ki eba wainapamana wainapomoto ade e eba sumapomoto.
33 Ko iyapana nima Kunumau Kawapu Apunai e yonai wainapiyau ade sumapiyau ki ka Mamanuga God badidi kwaewagau ki e mete mibipiyau.
34 Mamanuga God e Tonopupu Apunai ki e rabineya ka Mamanuga God e eya Keyai ki tanai posiwena minibu siwa ki pokere apunu ki yonayogono ki ka e Mamanuga God e eya yonai ki mena makeya makeya yogono tondono.
35 Mamanuga God e Gubagai kawaya daganani nota kwarikwarisipiyau ki pokere e ubupu gwedegwede kuduba e Gubagai idaiya nakapupu.
36 Iyapana nima Mamanuga God e Gubagai sumapiyau ki ka maramara tondana kaniyana iyai ki e mete wadubu kewo-wena. Ko iyapana nima Ma-manuga God e Gubagai e yonai kwenupiyau ki ka iya waunai ki e eba yadini ade Mamanuga God e nuwai iyapana ki bameya maramara pupuyogono tondono.”

4

Iyesu tawana Sameriya mu ridimaga mosi mete yonatagubu

1-3 Parisi ragidai mu kataitagubu da Iyesu e iyapanaiyoma siruwa-
tamiyawa ka ropani kawaya ko apunu Diyoni e iyapanaiyoma
siruwatamiyawa ka eba ropani. Mu notamaga ki ka Iyesu e ororeya mena
kataiwena ki pokere e kipu ubupu tawana Diyudiya kamadubu manako ade
wirawena tawana Gariri kayawena. (Ki ka eba Iyesu e eya ubupu iyapana
siruwatapu ko ki ka e tadeyau kabukabuwa ragidai mu kwaetagubu.)

4 Tawana Diyudiya yo Gariri paunau ka tawana Sameriya. Iyesu nuwaiya
ka tawana ki mete kayawagana waina-pupu,

5-6 ki pokere e ika bauwena ka e ade kaniyawa da madega paunau
wadawa makeya ka e natere mo si ka Saika bauwena. E ika bauwena ka
e midi makariwena ki pokere e kanibu awana usirai mo uruba rabineya
ki madaneya kwarisiwena tondubu. Takari kawaya ka oragai apunai
Diyaikapu uruba ki ukwapupu manako waira ki e gubagai Diyosepa umani
sibu ki pokere iyapana karako awana usirai ki si Oragai Apunai Diyaikapu
Awanai Usirai simupu.

7-8 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai natere ki rabineya bani dai gi-
marapamana ki nana kayatagubu ko Iyesu e eya mena ika awana usirai
ki madaneya tondawa. E ika tondawa ka tawana Sameriya ragidai mu
ridimaga mosi awana miniyana ki nana ika bauwena manako Iyesu ridi ki
sibu, wagubu ke; “Awana dai mini tege da nau kubarani.”

9 Karako ka Diyu ragidai yo tawana Sameriya ragidai mu rabinamaga ka
mubo mubo eba eyaka mena ki pokere ridi ki denai Iyesu sibu, wagubu ke;
“Kau ka Diyu apunai ko nau ka Sameriya ridai. Kau badidi pokere nau awana
miniyana negeyana nuwegei?”

10 E inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Mamanuga God e puyo kau
negeyana wagubu ki kau katainugubena ade nau karako awana miniyana
tegeyana nidibuwani apunai nau mete kataisinibena ki kau nau gen-
esinibena manako nau iya maramara idiwana ki awanai kau negebena.”

11 Iyesu inako wagubu manako ridi ki e ade sibu, wagubu ke; “Bada, uruba
yau ka rowarowa kawaya ko kau awana kororai mo eba wadibi. Iya awanai
nene nuwagibi ki kau badidi maba mini?

12 Nu ripakwarakwaranuga Diyaikapu awana usirai yau ukwapupu man-
ako e eya munuiyoma ade e papaiyoma mete kina awana yau kubamawa.
Ko kau karako nuwegei da kau ka nu kawainuga Diyaikapu e maba ko ade
esida bo?”

13 Ridi ki inako wagubu ko Iyesu e ade sibu, wagubu ke; “Iyapana nima
awana yau kuburoto ki ka e aita awana gobai ade yogono.

14 Ko iyapana nima awana nau kweyani ki kuburoto ki ka e aita ewa awana
gobai eba yogono. Awana nau e kweyani ki aita e rabineya awana yabai
maba maramara usirapono manako e iya maramara tondono kaniyono.”

15 Ridi ki yona ki wainapupu ka e denai Iyesu sibu, wagubu ke; “Bada, kau
awanagi ki mini tege kubarani da nau awana gobani eba yogono manako
ewa awana yau ki kai mo eba umoni.”

16 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau kayanuwagi kau nobomogi siyo
bananapi mete ewapuru nau bamaneya baiwagi.”

17 “Nau nobomoni pa mena.”

Ridi ki inako wagubu,

18 manako Iyesu denai wagubu ke; “Kau yona mibai nuwagibi. Kau
karako nobomogi pa mena. Kau naiya apunu ida daikere mena tauwapi da
kamaditapi ko apunu karako mete iwu ki e ka eba kau nobomogi.”

19 Ridi ki e eya sisiyai siyawa ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Sidiyei
Kabukabuwa Apunai, nau wainapakani da kau ka Mamanuga God e bonanai
wainapiyei nuwegei apunai mosi.
20 Nu Sameriya ragidai nu ripakwarakwaranuguma kweya yau kawareya
Mamanuga God bameya guriguritagamawa idiwa. Ko wi Diyu ragidai wi
iwagamu da Mamanuga God e si tepapamana watai ka natere Diyerusaremu
rabineya.”
21-24 Ridi ki inako wagubu ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Ridi, nau
yona yau nidiyani ki kau naigida mena wainapi; Kau ka nu tawana bani
rabineya gurigurigamana ki nene notapiyei. Ko ki ka eba gwede kawaya
mosi. Mamanuga God e ka eba iyapana kaina maba ko e ka ade Keyai ki
pokere nu e bameya gurigurigamu ki ka nu nuwanuga notanuga eyaka mena
e mena sumapamu were e eya Keyai ki pokaiya mibai supasupai mena e
bameya gurigurigamu. Nu guriguri-gamana watai ka asusu yabayababa eba
wata eyaka mena ko nu badidi maba gurigurigamana ki ka eba asusu. Mara
baiyagisi, ena mara ki wana bauwena, da iyapana ubumoto Mamanuga God
bameya supasupai mena inako guriguritogomono idiwono. Ko wi Sameriya
ragidai wi ka nima si tepa-piyamu bameya guriguriwagamu ki e wi naigida
eba kataigau. Iya ka Diyu ragidai nu paunanugu baiyagisi ki pokere nu
nima si tepapemei ki nu mena katainugu. Nau yona yau nidi-buwani ki kau
naigida mena wainapi.”
25 Iyesu inako wagubu manako ridi ki denai wagubu ke; “Nau kataineya da
Mesaiya ki ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso e baiyagisi ki ka e iya waunai
wadamana yonai ki kuduba nu ka-buwaniyoto.”
26 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Iya Negeyana Apunai ki karako bauwena
kau mete yonaigemei nau yau kena.”
27 Ki makeya ka e tadeyau kabu-kabuwa ragidai ade wiratagubu bau-
tagubu. Mu Iyesu ridi ki mete yona-tagamawa emitampu ki ka mu baba-
tagubu ko mu yona mo e eba simupu; ‘Kau nuwageya gwede?’ bo ‘Kau badidi
pokere ridi ki mete yonaiwagamu?’ Mu inako mo eba manumupu.
28 Ridi ki awana kororai ika kama-dubu manako wirawena garugaru mena
natere ki kayawena iyapana ika idiwa tadebu, wagubu ke;
29 “Kebomuri da apunu mosi nau naiya badidi kwae-sugekeya ki sisiyai
kuduba matarau nau sidibu ki empumuri. E ka nu Iya Negeyana Apunai
Keriso burida ba bauwena bo?”
30 Ridi ki inako wagubu manako e iyapana bananatapu Iyesu bameya
kayatagubu.
31 Iyapana ki waunai kebomawa makeya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa
ragidai ika bani waramupu manako Iyesu simupu, tagubu ke; “Nidiyei
Kabukabuwa Apunai, kau yabi bani dai kupi.”
32 Ko e denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau naubo banini dai nau bamaneya
uburau ko bani ki wi eba kataigau.”
33 Mu wainamupu da e pa bani kaina nene wagubu ki pokere mu mubo
manu kasiwaratagubu, tagubu ke; “Iyapana mo bani dai tepupu bauwena e
kwebu bo?”
34 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau banini ka nau Mamai God e badidi
wagubu ki kuduba nau kwaesugani ade e upi tegebu ki kuduba nau ke-
wopani. Nau banini ka ki kena.
35 Wi iwagamu da; ‘Siragamu apeya apeya kewoyagisi ki ka maura marai
baiyagisi’. Ko nau waigugu mo suwagani wainapumuri; Wi yabuga kokora
empumuri. Bani kuduba wana raiwena da raupomuigomu.

36 Raupomutagamu ragidai ka aita denai gwede bagi mosi yadini, mibai ka
maramara idiwana kaiwana bani ki mu tepiyamu. Ko upitagamu ragidai ade
raupomutagamu ragidai ki ka aita ewa ka mu ewapuru mena mamamatogo-
mono idiwono.
37 Wi iwagamu da; 'Apunu mosi upiyagisi ade mosi raupomuyagisi'. Wi
inako iwagamu ki ka wi yona mibai iwagamu.
38 Kokora ki nau wi raupomuigamana ki nana tononiyani kokora ki ka
iyapana dai ki naiya mena upitagubu ko wi ka bani ki pa irimagere mena
raupomuiwagi."
39-40 Tawana Sameriya ragidai ki Iyesu bameya bautagubu ka mu e diriwai
kwaetagubu manako simupu, tagubu ke; "Kau eba kayanuwagi ko nu mete
yewe idiwomu." Mu inako tagubu ki pokere Iyesu mara apeya mu mete ika
idiwa. Ridi ki naiya badidi kwae-wagawa ki sisiyai Iyesu e matarau sibu ki
pokere ridi ki ubupu Iyesu sisiyai iyapana tadeyawa umawa. Iyapana yona
ki wainamupu ka mu dai Iyesu sumamupu.
41 Iyesu Mamanuga God e yonai ika Sameriya rabineya iyapana tadeyawa
kabukabuwa tondawa da kamadubu ka mu ropani kawaya e yonai
sumamupu,
42 manako mu ridi ki simupu, tagubu ke; "Kau naiya nidibi ko karako ka
nu e yonai nu nubo wenagunugere waina-mipi ki pokere nu e sumapemei. E
ka iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau nu Iya Negeyana
Apunai ki ba bauwena yau kena."

Iyesu apunu kawai mosi e gubagai iyapupu

43 Mara apeya ki kewowena eweya ka Iyesu tawana ki kamadubu manako
tawana Gariri kayawena.
44 E iyapana naiya tadebu, wagubu ke; 'Mamanuga God e bonanai
wainapiyau wagau apunai ki tawana tawana umono da iyapana e diriwai
kwaetogomono ko e ebo tawaneya baiyagisi ki ka e eya iyapanaiyoma e
diriwai eba kwaetagisi.'
45 Iyesu iyapana naiya inako tadebu ko e karako tawana Gariri bauwena
ki ka e eya iyapanaiyoma ika idiwa e diriwai mete kwaetagubu. E
natere Diyerusa-remu rabineya 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki
kawareya badidi kwaewagawa ki mu mubo yabumugere emupu kewowena
ki pokere mu karako e mamamai kwaetagamawa.
46 Iyesu ika tondawa da kamadubu, manako wirawena natere Kaina ade
kayawena. Natere Kaina rabineya ka e naiya awana kasiga mo wirapupu
manako awana 'waeni' wenapupu ki tawanai. Natere ki rabineya ka apunu
kawai mosi ika bauwena ki e gubagai sigira kawaya mo ukwarawa. Ko e
gubagai ki natere Kaina rabineya eba tondawa ko e natere Kaponiyamu
tondawa.
47 Apunu ki Iyesu ika bau-wena sisiyai wainapupu ka e kayawena e
bameya bauwena manako sibu, wagubu ke; "Nau gubagani sigirawena
powagana kwaewagau ki pokere kau nau mete kaigamu natere Kaponiyamu
manako nau gubagani iyapi."
48 Ko Iyesu denai wagubu ke; "Wi nau matakirani empiyamu ki wi
nau sumasiniyamu ko wi nau matakirani eba empiyamu ki wi nau eba
sumasiniyamu."
49 Iyesu inako wagubu ko apunu ki e ade sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni,
nau yona mibai kau nidiyakani; Nau gubagani powagana kwaewagau ki
pokere garugaru mena yabi da nau mete kaigamu."

50 Apunu ki yona ki kawareya inako wagubu ki pokere Iyesu e empupu, manako denai sibu, wagubu ke; “Kau gubagagi eba poyagisi. Kau wiranuwagi kau kaubo tawageya kayanuwagi.”
Apunu ki Iyesu yonai ki sumapupu manako e wirawena e ebo tawaneya kayawena.
51 E kayawena kaniyawa da yawatau ka e kowakowaiyoma dai ki natere Kaponiyamu were bibi bau-tagubu, tagubu ke; “Kau gubagagi iyawena tondau.”
52 Munu ki e mamai yona ki waina-pupu ka e bibi bautagubu ragidai ki denai manutapu, wagubu ke; “E gwede mara iyawena?”
Ko mu tagubu ke; “Ki ka mara yomi madega napusi eyaka mena wadawa ki makeya ki ka e midi muyai ki kewo-wena manako e iyawena.”
53 Munu ki e mamai yona ki wainapupu ka e notai wagubu ke; “Akae, mara yomi madega napusi eyaka mena ki makeya ka Iyesu nau sidibu, wagubu ke; ‘Kau gubagagi eba poyagisi.” E notai ki notapiyawa kaniyawa da e tawaiya bauwena ki ka e eya ade e wainai ade e munuiyoma kuduba mete kina Iyesu sumamupu.
54 Iyesu karako tawana Gariri tondawa. Naiya mena, e tawana Diyudiya eba kayawena ki makeya, ka e awana ‘waeni’ ki matakirai ika kwae-wena. Ko e karako ade bauwena ka e munu iyapupu ki matakirai kwaewena.

5

Betata kaburui papateya apunu mosi iyawena

1 Ki eweya ka Iyesu ade wirawena natere Diyerusaremu rabineya Diyu ragidai mu poragamaga mosi ika kwaetagamawa ki kupei kupewagana ki nana kayawena.
2 Natere Diyerusaremu gari umampu ki katamurui mosi si ka ‘Papa Sipi Katamurui’ tagamawa. Katamuru ki bameya ka kaburu mosi ika mete kina ki mu yona Iburu were si Betata tagamu. Ade kaburu ki papateya ka mu nabonabo ida daikere mena waditampu ika ubumawa.
3 Nabonabo ki rabineya ka sigira ragidai ropani kawaya mu kerapumaga kiyokiyoi bo mu yabumaga kenekenei bo mu ida-maga kerapumaga badabadamai inako ki ika ukwapamawa idiwa. Mu kaburu ki giwagana empamana ki nawanai idiwa,
4 mibai ka makeya makeya ka Mamanuga God e aneyai mosi kawapu kaburu ki gipiyawa da awana euna-piyawa manako iyapana nima awana eunapiyawa makeya kaburu ki yabiri surawa ki e gwede sigirai wadubu ki ka e iyawagawa.
5 Apunu mosi ika ukwarawa ki rowarowa kawaya kwamura (38) ki rabineya maramara sigira mena ukwarawa.
6 Iyesu ika bauwena manako apunu ki empupu manupupu, wagubu ke; “Kau nuwageya iyanuwagi bo?”
7 Ko sigira apunai ki denai wagubu ke; “Bada, nau rowarowa kawaya yewe nawana ukwerekeya ko nau kowa-kowani pa mena ki pokere aneya bauwagau kaburu yau gipiyau ki ka nau surana kwaesugakani ko iyapana maramara nau wade ewaiwasiniyamu yabiri sumu.”
8 Apunu ki inako wagubu ko Iyesu e sibu, wagubu ke; “Kau kiri uburi kau kebarigi ewopi kawarapi kayanuwagi.”
9 Iyesu yona ki wagawa makeya ka sigira apunai ki iyawena kipu ubupu manako e kebari ki ewopupu wadubu kaniyawa yabadawa.
Ko mara ki ka Diyu ragidai mu aiyatamaga marai da mu kaisi gwede mo eba kawarapamana ki nana,

10 ki pokere kawakawai ragidai apunu ki iyawena emupu ki ka mu e
sisibamupu, tagubu ke; “Kau goranuga giripiyei. Yau ka nu aiyatanuga
marai ko kau kebarigi gwede nana kawarapiyei?”
11 Ko e denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau iyasinibu apunai e sidibu da
nau kebarini ewopana kawarapana ki nana wagubu ki pokere nau karako
kawarapuwani kaniyakani yau kena.”
12 Diyu ragidai yona ki wainamupu ka mu e ade manumupu, tagubu ke;
“Nidibu apunai ka nima?”
13 Mu inako tagubu ko e denai wagana ki e babawena mibai ka iyapana
ropani kawaya ika mete kina ko Iyesu mu paunamugu bani bauwena
kayawena.
14 Mara dai eweya ka Iyesu apunu ki Mamanuga God e Tawai rabineya ade
bananapupu manako sibu, wagubu ke; “Kau sigiragi wana kewowena. Kau
naigida mena umowa ade bera berokoi mo eba kwaenugowa ki ka aita ewa
bita kawaya mosi kau bamageya eba bai-yagisi.”
15 Iyesu inako wagubu ko apunu ki kayawena Diyu ragidai mu kawakawai-
muguma bamamugu bauwena manako tadebu, wagubu ke; “Nau iyasinibu
apunai ka Iyesu.”
16 E inako wagubu ki pokere mara ki makeya ka Diyu ragidai Iyesu bita
makari kweyamana ki kerarai birikamupu. E aiyata marai rabineya sigira
apunai ki iyapupu ki pokere mu ubumpu e kiramupu.
17 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau Mamai aiyata mo eba
tondau ki pokere nau mete kina aiyata mo eba tondoni.”
18 Diyu ragidai mu kawakawai-muguma e yonai ki wainamupu ka mu
nuwamaga pupuwena mibai ka e eba mu aiyatamaga marai ki mena raurupupu ko e mete wagubu da; ‘Mamanuga God e ka nau Mamai”. Mu
wainamupu da e eya si tepapupu ki pokere mu e minimana po ki yanuwei
mete teyamawa.

Mamanuga God Gubagai e kasiyarai

19 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani
waina-pumuri; Nau Mamai God e eya Gubagai ka nau ki pokere nau naubo
nuwaneya ki nau gwede mo eba kwaesugakani ko nau Mamai badidi
wainapiyau nau kabuwasiniyau ki mena nau makeya makeya kwaesugakani.
20 Nau Mamai e nuwaiya po nau ki pokere e badidi wainapiyau ki kuduba
e nau kabuwa-siniyau. Wi nau matakirani yau emupu ki ka eba gwede
kawaya mosi ko wi nau Mamai aita ewa badidi kabuwasiniyoto kwaesugani
empumuri ki ka wi notaga babayagisi.
21 Nau Mamai uburoto iyapana popotagubu ragidai iyatamini kimoto
ubumoto ki maba ka nau mete kina uburani iyapana nau naubo nuwaneya
iyatamana wainapakani ki ka nau mu waitatamani iyatamani.
22 Nau Mamai eba uburoto e idai gurai iyapana wi naurigau ugwadiniyoto
ragiragi. Kasiyara ki kuduba ka e nau tegebu da nau uburani nau idani gurai
wi naurigau ugwadani ragiragi.
23 Nau uburani inako kwaesugani ki ka wi nau Mamai e si tepapiyamu ki
maba ka wi nau sini mete tepapumuri. Nau Mamai nau tonosinibu ki pokere
iyapana gwedewau nau Mamai God e si tepapiyamu ki ka mu e Gubagai nau
sini mete tepapi-yamu, ade iyapana gwedewau nau sini eba tepapiyamu ki
ka mu nau Mamai e si mete eba tepapiyamu.
24 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Iyapana nima nau yonani
wainapiyau ade nau Tonosinibu Apunai e mete sumapiyau ki ka maramara

tondana kaniyana iyai ki e wadubu kewowena. Po watai ki e raurupupu karako iya wateya tondau ki pokere e berokoi badidi naiya kwaewagawa ki bimbinai e aita mo eba bananapoto.
25 Nau yona mibai wi nidiyani wainapu-muri; Mara yabadau, ena, mara ki wana bauwena da iyapana popotagubu ragidai Kunumau Kawapuwani Apunai nau bonanani wainapomoto manako iyatagisi kimoto ubumoto.
26 Nau Mamai e ka wi iyaniyau ki apunai ko e karako kasiyara ki kuduba nau tegebu da nau uburani wi iya negeyani.
27 Kunumau Kawapuwani Apunai ka nau ki pokere nau Mamai ubupu nau idani gurai iyapana kuduba wi naurigau ugwadana ragiragi ki upi nau tegebu.
28 Ki pokere, nau karako wi nidibuwani ki wi wainapiyoi ko eba babai-wogoi. Mara yabadau da popotagubu ragidai uruba rabineya ukwapamu nau bonanani wainapomoto kimoto ubumoto,
29 manako nima bagi kwae-wagawa ki e kiroto uburoto maramara tondana kaniyana ki iyai yadini, ko nima berokoi kwaewagawa ki e kiroto uburoto manako e paerepupu ki denai yadini."

Iyesu e yonai mibai

30 Iyesu Diyu ragidai ade tadebu, wagubu ke; "Nau badidi kwaesugakani ki ka nau naubo kasiyarani pokaiya eba kwaesugakani ko nau Mamai badidi sidiyau ki makeya makeya ka nau idani gurai wi naurigau ugwadiniyakani ragiragi ade mibai supasupai mena kwaesugakani. Nau naubo nuwaneya eba kwaesugakani ko nau Tonosinibu Apunai e nuwaiya badidi ki mena makeya makeya nau upisugakani.
31 Nau naubo sisiyani suwagani ki ka wi bera umani nau sidimuri.
32-33 Ko iyapana mosi e naiya mena bauwena nau sisiyani wagubu. Wi apunu Diyoni manupamana empamana ki nana wi iyapanaguma dai e bameya tonotampu manako e ubupu nau sisiyani mibai kawaya matarau wagubu ki wi waina-mupu kewowena. Ki pokere wi mete kataigubu da nau niya sisiyani karako suwagakani ki mibai.
34 Apunu Diyoni ubupu nau sisiyani wagubu ki ka nau nene eba gwede kawaya mosi ko wi iya waunai wadamana ki nana ka nau karako e badidi nau nene wagubu ki kawareya wi ade nidiyakani.
35 Apunu Diyoni e ka duna maba bauwena urawa ko wi mara eba ropani e mamamai kwaigubu.
36 Nau nidiyani wainapumuri; Apunu Diyoni badidi nau nene wagubu ki kuduba ka erida ko nau Mamai upi tegebu makeya makeya kwaesugakani matakirai empumuri ki kuduba ka esida. Wi nau matakirani ki empumuri ki ka Mamanuga God nau tonosinibu ki wi mete kataiwagi.
37 Nau Tonosinibu Apunai e ubupu nau sisiyani mete wagubu ko e bonanai ki wi eba wainamupu ade e kiyabui ki wi mete eba emupu.
38 E nau tonosinibu ko wi nau eba sumasiniyamu mibai ka nau Mamai e yonai ki wi rabinagau eba supu.
39 Mamanuga God e okai ki wi maramara iyabapiyamu idiwu, mibai ka wi wainapiyamu da oka ki pokaiya ka wi iya maramara idiwana kaiwana ki iyai bananapumuri.
40 Ko nau suwagani wainapumuri; Mamanuga God e okai kuduba ka nau sisiyani mena wagau ki pokere wi nau bamaneya baigumpena ki ka nau iya waunai ki wi negebena. Ko wi nau bamaneya eba baigamana wainapiyamu ki pokere iya waunai ki wi eba wadumuri

41 Nau eba iyapana nau sini tepapamana ki nana yona yau suwagu-
buwani.
42 Ko wi badidi maba idiwu ki nau kataineya. Ade nau mete kataineya da
wi nuwaga notaga Mamanuga God nene eba notapiyamu.
43 Nau Mamai e kasiyarai pokaiya bausugubuwani ko wi nau diriwani eba
kwaiwagamu. Ko iyapana mosi e ebo kasiyarai pokaiya baiyagisi ki ka wi e
diriwai garugaru mena kwaiwagi.
44 Wi badidi maba Mamanuga God sumapumuri? Ae, pa mena. Wi wibo
siga tepapamana ki nana yabara kawakawaraiwagamu idiwu ko Mamanuga
God e nuwaiya badidi ki kwaiwagamana da e wi mamamaga wagana ki
diriwai wi eba kwaiwagamu. Ki pokere wi badidi maba e sumapumuri? Ki
pa mena.
45 Nau nidiyani wainapumuri; Nau Mamai e yabareya ki nau eba uburani
nau idani gurai wi naurigau ugwadani ragiragi. Oragai apunai Mosisi e
uburoto inako kwaeyagisi. Wi wainapiyamu da oragai apunai Mosisi wi
waitaniyoto manako wi iya waunai wadumuri.
46 Ko nau ade nidiyani wainapumuri; Oragai apunai Mosisi nau okani tapu
ki yonai wi sumampena ki ka wi karako nau mete sumasinimpena.
47 E nau okani tapu ko wi oka ki eba sumapiyamu ki pokere nau yonani
suwagubuwani ki wi mete eba sumapiyamu." Iyesu Diyu ragidai inako
tadebu.

6

Iyesu iyapana 5000 bani mibai tagebu
(Mateyu 14:13-21; Maki 6:30-44; Ruki 9:10-17)

1 Ki eweya, 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki marai waunitau
ka Iyesu waka kawareya kaburu kawaya Gariri papasi buridere kayawena.
(Kaburu ki si daikere ka Taibiriyasi.)
2 E sigira ragidai dai iyatamiyawa ki matakirai ka iyapana ropani kawaya
mu mubo yabumugere emupu ki pokere mu karako e ewakumapamawa
iwa.
3-4 Iyesu kwaunai mo yapu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai mete
ika idiwa.
5 Idiwa da e yabu tapu manako iyapana ropani kawaya e deneya ika
umuna-mawa emitapu ki ka e wirawena apunu Piripo sibu, wagubu ke;
"Kau badidi wainapiyei, iyapana ropani kawaya urida umunamu ko mu
banimaga ki nu bani tepamu tageyamu da mu kupo-moto?"
6 (Iyesu e ewa badidi kwae-wagana ki e kataiya ko e nuwaiya ka Piripo e
nuwai notai naigida mena empana wetawetara ki nana ki pokere e yona ki
wagubu.)
7 Ko apunu Piripo denai wagubu ke; "Kaiwawoni, iyapana ka ropani
kawaya ko bani denai ka kawaya daganani. Nu kaigamu mu banimaga
gimarapamu manako iyapana eyaka eyaka bani piripiri tageyamu ki ka
bowa madai apunai ida daikere mena (200) ki maraitau wainapakani."
8 Apunu Piripo inako wagubu ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa apunai mosi
si ka Enduru (e ka apunu Saimoni si daikere Pita e yowai) ki e ubupu Iyesu
sibu, wagubu ke;
9 "Munu mosi yewe bauwena ki e masurai bani buredi ida daikere mena
ade menamena apeya ki mete tepupu bauwena. Ko ki ka eba bani kawaya.
Iyapana ropani kawaya bani ki kupomoto ka mu eba denemugu-yagisi."
10 Ko Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Iyapana
kuduba tademuri da mu dewarepa yau kawareya idiwoto." Ko iyapana

ropani kawaya ika dibimupu idiwa mu paunamugu uratanai mena ka
kuduba 5,000 kwaitana.
11 Iyesu bani buredi ki tepupu e Mamai bameya parauwena manako
iyapana kuduba bani ki tagebu. E menamena apeya ki mete tepupu inako
ade kwaewena manako iyapana kuduba bani ki kupamawa idiwa da mate-
tagubu.
12 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke;
"Wi kaiwagi bani pirai ki kuduba kwanapumuri kode rabineya nunumuri
ko mo eba kamadumuri."
13 E inako wagubu ki pokere mu kaimpu bani pirai ki naigida mena
kwanapamawa kode rabineya nunumawa da kewowena ka kode ida esida
kewowena kerapu apeya (12) ika positagubu. Ko bani kawaya ki kerarai ka
bani buredi ida daikere mena ade menamena apeya mete kina ki iyapana
kuduba kupampu matetagubu.
14 Iyapana ropani kawaya ika idiwa Iyesu matakira kawaya ki kwaewena
emupu ka mu tagubu ke; "Mibai, apunu yau ka Mamanuga God e Bonanai
Wainapiyau Wagau Apunai nawanai idiweya ki karako bauwena yau kena."
15 Mu inako tagubu ko Iyesu e rabineya mena wainapupu da mu e
wadamana doko mu kawaimaga watai tamana ki nana wainapamawa ki
pokere e ade wirawena e ebo mena kweyau kaya-wena.

Iyesu e kerareya kaburu kawareya kaniyawa (Mateyu 14:22-33; Maki 6:45-52)

16 Kemora nene ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai sumpu kaburu
papateya idiwa.
17 Mu Iyesu nawanai ika idiwa da kemorawena ko e eba bauwena
ki pokere mu waka rabineya positagubu manako wiratagubu kaburu ki
kawareya natere Kaponiyamu deneya kayatagubu.
18 Mu kaiwa idiwa da nusuru kawaya mo bauwena towawa wirawena
waka gipiyawa kaniyawa.
19 Mu bara-tagamawa kaiwa da kaburu paunau ka mu yabu tampu
manako Iyesu e kerareya ika kaburu kawareya waka deneya yabadawa ki
emupu. Em-pamawa ka mu notamaga kowena kudu ebotau wainapamawa.
20 Ko Iyesu mu tadebu, wagubu ke; "Yau ka nau. Kudu eba wainapiyoi."
21 Mu e yonai wagubu ki wainamupu ka mu e mamamai kwaetagubu
waitamupu waka rabineya posiwena manako ki makeya ka mu garugaru
mena kaburu papasi buridere mu kayatagamana tawanai ki bau-tagubu.

Iyapana Iyesu kwaenepamawa

22 Mu ukwampu nawaru puruwena ka iyapana ropani kawaya kaburu
papasi daikere idiwa ki Iyesu kwaenei kwaetagamawa. E tadeyau kabuk-
abuwa ragidai ka yomi mu muga mena waka kawareya kayatagubu ki mu
emitampu ko Iyesu e eya ka bani kayawena? Mu inako wainapamawa manu
kasiwara-tagamawa idiwa.
23 Yomi ka Iyesu bani buredi dai tepupu Mamanuga God bameya pa-
rauwena iyapana tagebu ko ki wateya ka tawana Taibiriyasi ragidai karako
waka ropani kawaya tempu ika bautagubu.
24 Mu bautagubu Iyesu kowakowaiyoma mete kina kwaene-tamawa da
pa mena manako mu iyapana ika idiwa ragidai ki mete waratampu waka-
muguma kawareya Iyesu kwaenei natere Kaponiyamu kayatagubu.

Iyesu e ka nu Iyanuga Bani

25 Ika bautagubu ka mu Iyesu banana-mupu manako manumupu, tagubu
ke; “Nidiyei Kabukabuwa Apunai, kau gwede mara yewe baunugibi?”
26 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani
waina-pumuri; Nau yomi bani negebuwani kupampu mateigubu ki pokere
wi nau kwaeneni kwaigamawa ko nau matakira kwaesugubuwani emupu
ki mibai wi eba sumamupu.
27 Bani kaina kupemei garugaru mena kewowagau ki diriwai eba kwai-
wagi ko iya maramara idiwana kaiwana iyai ki bani mena diriwai kwai-
wagi. Nau Kunumau Kawapuwani Apunai bani ki wi negeyana ki nana
bausugubuwani mibai ka nau Mamai God iya ki wi negeyana ki nana nau
winesinibu tonosinibu kawapuwani.”
28 Iyesu inako wagubu manako mu denai e simupu, tagubu ke; “Nu badidi
maba kwaigamu da Mamanuga God badidi wagubu ki upi nu makeya
makeya kwaigomu?”
29 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau Mamai God e nuwaiya ka
wi nau mena sumasinimana ki nana. E ki nene nau tonosinibu.”
30-31 E inako wagubu ko mu denai e ade simupu, tagubu ke; “Takari kawaya
nu ripakwarakwaranuguma gwabau iwa wadamawa ki makeya ka mu bani
mo si ka ‘mana’ ki kupamawa iwa. Oragai ragidai Mamanuga God e okai
mo inako tampu, tagubu ke; ‘Mamanuga God mu Kunuma Bani kupamana
ki nana tagebu.’ Kau kiya gwede matakira ki maba mo kwaenuwagi da nu
matakira ki empamu manako kau sumaniyamu.”
32 Iyapana ki inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau
yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Oragai apunai Mosisi e ka Kunuma
Bani mibai mu eba tageyawa. Kunuma Bani mibai ki ka nau Mamai God e
mena wi negeyau.
33 Bani ki kena ka kunuma were kawapu. Iyapana nima bani ki kupoto ki
ka e iya maramara tondana kaniyana ki iyai yadini.”
34 Iyapana yona ki wainamupu ka mu tagubu ke; “Nidiyei Kabukabuwa
Apunai, kau bani ki nu negeyana nuwegei ki kau maramara nu negeyowa.”
35 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Nau niya ka iya ki bani. Iyapana
nima nau diriwani kwaeyagisi ade nau bamaneya baiyagisi ki ka e wetei eba
wainapono. Ade iyapana nima nau sumasiniyoto ki ka e awana gobai eba
yogono.
36 Nau ororeya mena nidibuwani kewowena da wi nau emisiniyamu ko wi
nau eba sumasiniyamu.
37 Ko iyapana gwedewau nau Mamai uburoto mu notamaga wirapoto
da mu nau bamaneya baitagisi, iyapana ki nau eba tagararatamani bo
kamaditamani.
38 Nau kunuma were kawapuwani ki ka eba nau naubo nuwaneya ki kwae-
sugana ki nana nau bausugubuwani ko nau Tonosinibu Apunai e nuwaiya
badidi ki makeya makeya kwaesugana ki nana ka nau bausugubuwani.
39 Nau Tonosinibu Apunai e nuwaiya ka nau iyapana kuduba tegebu ki mo
eba wadana kaupana ki nana wagubu. Mara kwauneya ka nau suwagani
manako mu kuduba iyatagisi ade kimoto ubumoto.
40 Nau Mamai e nuwaiya ka inako wainapiyau; Iyapana nima e Gubagai
nau emisiniyau ade nau sumasiniyau ki ka iya maramara tondana kaniyana
iyai ki e yadini. Mara kwauneya ka nau suwagani manako iyapana ki ade
kiroto uburoto.”
41 Iyesu wagubu da; ‘Nau ka iya kunuma were kawapuwani ki bani’, e
inako wagubu ki pokere Diyu ragidai yona ki wainamupu ki ka mu umunu
kawakawaratagamawa, tagamawa ke;

42 “E inai mamai ki nu katainugu. E ka eba kunuma were kawapu ko e ka
apunu Diyosepa e gubagai.”

43 Mu inako tagubu ko Iyesu denai mu tadebu wagubu ke; “Wi umunu
kawakawara ki kamadumuri.
44 Iyapana asusu nau bamaneya eba baitagisi ko nau Mamai iyapana nima
nene yagisi, iyapana ki nau bamaneya baiyagisi. Mara kwauneya ki nau
suwagani manako iyapana ki ade iyayagisi kiroto uburoto.
45 Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai naiya oka
tamupu, tagubu ke; ‘Mamanuga God iyapana kuduba tadeyono kabuk-
abuwa.’ Oka ki inako wagau ki pokere nau suwagani wainapumuri; Iyapana
nima nau Mamai God e kabuwa yonai tapu ki naigida mena wainapiyau e
rabineya surau ki ka e nau bamaneya mete baiyagisi.
46 Iyapana kuduba wi paunagau ka mo eyaka mena kwaitana nau Mamai e
kiyabui eba empupu. Nau Mamai bameya tondekeya apunai nau niya mena
e kiyabui matarau empuwani.
47 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Iyapana nima nau
sumasiniyau ki ka iya maramara tondana kaniyana iyai ki e wadubu
kewowena.
48 Iya ki bani ka nau.
49 Wi ripakwarakwaraguma mu ka naiya gwabau bani ‘mana’ ki kupa-
mawa iwa ko mu kuduba popotagubu gawarara.
50 Ko iyapana nima kunuma were kawapu ki bani kupoto ki ka e eba
poyagisi ko maramara tondono kaniyono.
51 Nau ka kunuma were kawapuwani. Nau ka maramara idiwana kaiwana
ki bani. Bani ki nau wi negeyani ki ka nau niya midini kwakwarepuni ki
nau iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau wi iyaga nene
tarani. Iyapana nima bani ki kupoto ki ka e maramara tondono kaniyono.”

52 Diyu ragidai Iyesu yonai wagubu ki wainamupu ka mu notamaga baba-
wena mu bonanamaga ragiragi kawaya mubo mubo deni deni tagamawa
kasiwara, tagamawa ke; “Apunu yau ka badidi maba nu e midi kwakwarepui
kupamana ki nana wagau?”

53 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani waina-
pumuri; Wi Kunumau Kawapuwani Apunai nau midini kwakwarepuni eba
kupumuri ade nau darani mete eba kubamuri ki ka iya wi rabinagau ka
popai.
54 Nima nau midini kwakwarepuni kupoto bo ade nau darani mete
kuburoto ki ka iya maramara tondana kaniyana iyai ki e wadubu kewowena
manako mara kwauneya ka nau uburani e iyapani da e ade kiroto uburoto.
55 Nau midini kwakwarepuni ki ka bani mibai. Ade nau darani ki ka awana
mibai.
56 Iyapana nima nau midini kwakwarepuni kupoto ade nau darani mete
kuburoto ki e yo nau ka ewapuru eyaka mena. E nau mete idiwomu ade nau
e mete idiwomu.
57 Nau Mamai nau tonosinibu ki e ka maramara tondau ki apunai ki
pokere nau mete maramara tondoni. Ko ki maba, iyapana nima nau midini
kwakwarepuni kupoto ki ka nau pokanere ka e mete maramara tondono
kaniyono.
58 Bani mibai kunuma were kawapu ki ka eba wi ripakwarakwara-guma
bani kupamawa ade ewa popo-tagubu ki bani maba. Iyapana nima kunuma
bani nau kweyani ki kupoto ki ka e eba poyagisi ko iya maramara tondono
kaniyono.”

59 Iyesu natere Kaponiyamu guriguri tawai rabineya yona ki iyapana
kuduba kabuwatamiyawa tondawa.

Maramara idiwana kaiwana ki yonai

60 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki wainamupu ka mu ropani
kawaya dai tagubu ke; "Yona yau ka ragiragi kawaya nu eba wainapamana
wainapemei."
61 Mu mubo mubo inako notapa-mawa ko mu nuwamaga notamaga ki
kuduba Iyesu empupu kewowena ki pokere e tadebu, wagubu ke; "Nau
midini kwakwarepuni wi kupamana ki nana suwagubuwani ki pokere wi
notababa wadumpu ade nau kamadi-sinimana kaigamana wainapiyamu
bo?
62 Baganai, ko nau ade suwagani wainapumuri; Nau Kunumau Kawa-
puwani Apunai ade wirasugani nau naiya tondekeya wataneya ki ade
tondoni emisinimuri ki ka wi badidi iwagi?
63 Mamanuga God e eya Keyai ki e mena wi iya negeyau ko wi wiga mena
ka kasiyaraga pa mena. Nau yonani nidibuwani ki rabineya ka nau Mamai
e eya Keyai ika mete kina. Ki pokere, nau yonani suwagubuwani ki pokaiya
ka wi iya wadumuri."
64 Iyesu ewakumapamawa ragidai mu paunamugu ka iyapana dai e
naigida mena eba sumamupu ade mu paunamugu ka aita ewa yogo wagana
apunai ki mete kina. Ko ki kuduba ka Iyesu e ororeya mena kataiya ki
pokere e mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau kataineya da wi dai nau mete eba
sumasiniyamu,
65 ki pokere nau naiya mena nidibuwani da iyapana asusu nau bamaneya
eba baitagisi ko iyapana gwedewau nau Mamai uburoto mu rabinamaga
wirapoto ki mu mena nau bamaneya baitagisi."
66 Iyesu ewakumapamawa ragidai yona ki wainamupu ka mu ropani
kawaya mu midimaga togawena manako wiratagubu mu mubo mubo kay-
atagubu.
67 Mu ropani kawaya inako kayatagubu ki pokere Iyesu e eya tadeyau
kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya (12) ki mu mete
manutapu, wagubu ke; "Ade wi mete kina nau kamadisinimana kaigamana
wainapiyamu bo?"
68 Ko apunu Saimoni si daikere Pita ubupu denai wagubu ke; "Kaiwawoni,
nu kau kamadiniyamu ki ka nu bani kaigamu? Nu Iya Negeyana Yonai ki
kau mena nu nidiyei.
69 Nu katainugu da Mamanuga God e eya winepupu ade tonopupu apunai
tanai bagi kawaya ki kau kiya mena."
70 Apunu Saimoni inako wagubu, manako Iyesu denai wagubu ke; "Nau
iyapana ida esida kewowena kerapu apeya (12) wi winenibuwani, ko nau
nidiyani wainapumuri; Wi paunagau apunu eyaka mena ka Berokoi Apunai
Seitani e bigabigai."
71 Iyesu yona ki wagubu ki ka e apunu Saimoni mosi si daikere ka Isikariy-
oto e gubagai Diyudiyasi ki e nene wagubu. Apunu Diyudiyasi e ka Iyesu
e tadeyau kabukabuwa apunai mosi ko e ka ade Iyesu e yogoi ki wagana
apunai.

7

Iyesu e yowaiyoma mete kina mu bususumaga

1 Diyu ragidai mu kawakawaimuguma Iyesu minimana po ki nana waina-
pamawa ki pokere Iyesu tawana Diyudiya mo eba kayawena ko e tawana
Gariri rabineya mena umawa wadawa.

2 Diyu ragidai mu poragamaga mo si ka 'Nabonabo Poragai' tagamu ki
marai rogobiwena,
3 manako Iyesu e eya yowaiyoma e bameya bautagubu, simupu, tagubu
ke; "Kau tawana yau kamadi tawana Diyudiya ade kaya-nuwagi manako
kau matakiragi mo ika kwaenuwagi da kau tadeyei kabu-kabuwa ragidai
matakira ki empomoto manako kau sumanimoto.
4 Kau yewe Gariri rabineya weki gwaiya kwaenugei ki ka iyapana kau eba
eminimoto sumanimoto ko kau kayanuwagi ika poraga kawaya ki kawareya
kau matakiragi matarau kwaenugowa ki ka iyapana kuduba kau eminimono
sumanimono."
5 (Mu inako tagubu mibai ka mu mete kina e eba sumamupu.)

6 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Wi wainapiyamu da nau naubo
nuwaneya mena kwaesugakani, ko ki pa mena. Nau marani tondau, mana
bauwagana kena, ko wi maraga ka asusu.
7 Nau iyapana rabinamugu bigi posiwena uburau ki empuwani matarau
suwagakani ki pokere iyapana kuduba nau midi ragiragisiniyamu. Ko mu
wi mo eba kiraniyamu.
8 Ki pokere baganai, wi wibo poraga ki kawareya kaiwagi ko nau marani
eba bauwena ki pokere nau yewe tondoni."
9 Iyesu inako wagubu manako e tawana Gariri rabineya ika tondawa.

Iyesu 'Nabonabo Poragai' kawareya kayawena

10 Iyesu yowaiyoma poraga ki kawareya kayatagubu ka e mete kina mu
ewamugu kipu ubupu weki gwaiya kayawena.
11 Ko Diyu ragidai mu kawakawaimuguma ka poraga ki kawareya Iyesu
nene kwaenetagamawa yabu tamawa idiwa, tagamawa ke; "Apunu ki bani?
E baiyagisi bo pa mena?"

12-13 Iyapana pakasi ragidai mete kina Iyesu nene tagamawa ko mu
kawakawaimuguma kudumugu waina-pamawa ki pokere e sisiyai ki mu
weki gwaiya mena umana misimisi were manu kasiwaratagamawa idiwa.
Dai tagamawa ke; "E ka apunu bagi kawaya mosi." Ko dai tagamawa ke; "Pa
mena, e ka iyapana kuduba nu beraniyau."

14 Poraga ki paunau ka Iyesu kaya-wena Mamanuga God e Tawai ki
rabineya bauwena manako ika iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa.
15 E yonawagawa wainamupu ka Diyu ragidai kawakawaimuguma mu
nota-maga babawena manako mu tagubu ke; "E ka pakasi apunai mosi ko
e gwede ba yona kawaya kawaya inako wagau?"

16 Mu inako tagamawa ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Nau Mamai
God nau tonosinibu ki pokere nau karako nidiyakani ki ka eba nau naubo
yonani ko nau Mamai badidi kabuwasiniyau ki mena nau makeya makeya
suwagakani.
17 Nau Mamai God e yonai wi nidiyakani bo ade nau naubo notani pokaiya
suwagakani ki wi naigida kataigamana wainapiyamu ki ka wi Mamanuga
God e nuwaiya badidi ki makeya makeya kwaiwogoi were kataiwagi.
18 Iyapana nima e ebo kasiyarai pokaiya kwaewagau ki ka e ebo kawai
gisipiyau. Ko iyapana nima e tonopupu apunai e si tepapiyau kwae-wagau
ki ka e mibai mena kwaewagau. E bameya ka bera mo pa mena.

19 Oragai apunai Mosisi ubupu gora wi negebu ko wi gora ki makeya
makeya eba kwaiwagamu. Wi kwaigumpena ki ka wi eba nau susinimana
po wainampena."
20 Iyesu yona ki wagubu ka iyapana kuduba denai tagubu ke; "Kau ka
bani keyai berokoi mosi kau yabaragi giripiyau ki pokere kau babanugibi
nuwegei. Iyapana nima kau nuniyana po wainapiyau?"
21-23 Ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau ubupuwani apunu mosi aiyata marai
ki makeya iyapuwani ki pokere wi wakapa girigubu nau kirasiniyamu. Ko wi
mete kina aiyata marai inako upiwagamu. Munu uratanai mosi wenayagisi
ki ka mara ida daikere kewowena daikere apeya eyaka (8) ki kewoyagisi
makeya ki ka wi oragai apunai Mosisi gora badidi tapu ki makeya makeya
aiyata marai ki mete kwaiwagamu. (Ko ki ka eba oragai apunai Mosisi
gora ki yabiri tapu ko ki ka wi ripakwarakwaraguma bususu ki kerarai
birikamupu.) Ki pokere, nau apunu ki aiyata marai deni mena iyapuwani
ki ka wi badidi pokere nau kirasiniyamu? Wi mete aiyata marai ki makeya
upiwagamu.
24 Nari asusu yabayababa eba iwogoi ko naigida empumuri wetawetara
were iwagi." Iyesu inako tadebu.

Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ka Iyesu baganai bo?

25 Natere kawaya Diyerusaremu rabineya ka iyapana pakasi ragidai dai
ki Iyesu ika emupu manako mu mubo deni deni manu kasiwaratagamawa,
tagamawa ke; "Kawakawai ragidai apunu mo minimana po yanuwei teya-
mawa ki apunu yau baganai bo?
26 E bauwena nu matarau nidiyau kabukabuwa umau ko mu badidi pokere
e eba miniyamu poyo? Kawakawai ragidai mu notamaga karako wirawena
da mu mete wainapiyamu da e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso bo?"
27 Mu inako tagubu ade tagubu ke; "Ko badidi? Nu Iya Negeyana Apunai
Keriso baiyagisi ki ka nu e tawana bani deneya bauwagana ki nu eba
kataigamana ki nana ko apunu yau e bauwena tawanai ki nu katainugu."
28 Iyesu mu yonamaga ki wainapupu ka e Mamanuga God e Tawai ra-
bineya e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; "Wi iwagubu ke; 'E inai
mamai ki nu katainugu.' Ko nau nidiyani wainapu-muri; Nau tawana
bani deneya bausugubuwani ki wi eba kataigau. Nau ka eba nau naubo
kasiyarani pokaiya bausugubuwani. Nau Tonosinibu Apunai e ka mibai
mena kwaewagau ki apunai, ko e wi eba kataigau.
29 Nau kataineya eyo mibai ka nau e bameya tondekeya manako e nau
tonosinibu yewe wairau kawapuwani."
30 Iyesu yona ki wagubu makeya ka Diyu ragidai mu kawakawaimuguma
e wadamana kwaetagubu ko e wadamana marai eba bauwena ki pokere mu
e kamadumpu. Iyapana dai e wadamana wainamupu,
31 ko ade dai e sumamupu, tagubu ke; "Nu wainapemei da nu Iya Negeyana
Apunai Keriso ka apunu yau baganai. E matakirai kwaewagau ki ka mu
takari kawaya Keriso bauwagana matakira kwaewagana tagubu ki mataki-
rai maba e karako makeya makeya kwaewagau yau kena."

Kawakawai ragidai Iyesu wadamana kwaetagamawa

32 Parisi ragidai iyapana Iyesu sisiyai inako umana misimisi tagamawa
idiwa wainamupu ka mu ubumpu Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai mete kina piyara ragidai dai Iyesu wadamana ki nana tonotampu
kayatagubu.

33 Ko Iyesu wagubu ke; “Nau wi mete mara rowarowa kawaya eba idi-
womu. Nau waunitau ade wirasugani nau Tono-sinibu Apunai e bameya ade
kayasugani,
34 manako wi nau kwaeneni kwaiwogoi ko wi nau ewa mo eba emisin-
imuri mibai ka nau kayasugana tawanai ki wi kwaitana eba kaiwagi.”
35 Diyu ragidai mu kawakawai-muguma yona ki wainamupu ka mu ba-
batagubu mu mubo deni deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke;
“Apunu yau ka bani kayawagana da nu e ewa mo eba empamana ki nana
wagau? E tawana Gurisi rabineya Diyu ragidai dai ika idiwu tawanai ki
kayawagana manako tawana ki ragidai yona mo tadeyana kabukabuwa ki
nana wagau bo?
36 E wagubu da; ‘Wi nau kwaeneni kwaiwogoi ko wi nau ewa mo eba
emisinimuri’, ade wagubu da; ‘Nau kayasugana tawanai ki wi kwaitana eba
kaiwagi’, e inako wagubu ki mibai ka badidi?” Mu inako tagamawa.

Iya Maramara Idiwana Awanai

37 Mu poragamaga siyareya ka mu maramaga kawai manako ki makeya ka
Iyesu ubupu e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; “Iyapana nima awana
gobai wagau ki ka e nau bamaneya baiyagisi awana kuburoto.
38 Mamanuga God e okai mo wagubu ke; ‘Iyapana nima nau sumasiniyono
ki ka Iya Maramara Idiwana Awanai ki yabai e rabineya usirapono ton-
dono.”
39 Iyesu Iya Awanai nene wagubu ki ka e Mamanuga God e Keyai ki
waigugui wagubu. Ko ki ka e Mama-nuga God bameya kunuma taneya
yarana were ewa puyo ki tonopana ki nana wagubu. Iyapana nima uburoto
e sumapoto ki ka Mamanuga God e eya Keyai iyapana ki kweyoto.

Iyapana mu rabinamaga ka eba eyaka mena

40 Iyapana ropani kawaya Iyesu yonai ki wainamupu ka mu dai tagubu
ke; “Mamanuga God e Bonanai Waina-piyau Wagau Apunai ki nawanai nu
idiweya ki apunai karako wana bau-wena yau kena.”
41 Ade dai tagubu ke; “E ka Nu Iya Negeyana Apunai Keriso.”
Ko dai tagubu ke; “Pa mena. Apunu yau e ka tawana Gariri ragidai
mu apunumaga mosi ko Keriso e ka tawana Gariri were eba bauwagana
wainapemei.
42 Mamanuga God e okai mo wagubu ke; ‘Nu Iya Negeyana Apunai Keriso
e ka oragai apunai Dewida e momai. E ka oragai apunai Dewida e naterei
Beteriyemu rabineya wenayagisi.”
43 Iyapana Iyesu sisiyai inako mubo mubo tagamawa ko mu rabinamaga
ka eba eyaka mena.
44 Mu dai e wadamana wainapamawa ko mu e eba wadumupu.

Diyu ragidai mu kawakawaimuguma Iyesu eba sumamupu

45 Piyara ragidai Iyesu wadamana ki nana bautagubu ko eba wad-
umupu ki ade wiratagubu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade
Parisi ragidai mete kina mu bamamugu bautagubu. Bautagubu manako
kawakawai ragidai ki ubumpu mu manutampu, tagubu ke; “Wi badidi
pokere apunu ki eba wadu-mupu ko pa baigubu?”
46 Ko piyara ragidai ki denai tagubu ke; “Apunu ki e yonai ka kasiyarai
kawaya. Iyapana mo e maba inako pa mena.”
47 Kawakawai ragidai yona ki wainamupu ka mu denai kiratampu, tagubu
ke; “E wi mete rabinaga wira-pupu ki pokere wi e eba wadumupu baigubu
bo?

48-49 Wi pakasi ragidai ka bani Mamanuga God e kowagai rabineya idiwu
ki pokere oragai apunai Mosisi nu goranuga tapu ki wi eba wainapiyamu. Ko
nu kawakawai ragidai ade Parisi ragidai mete kina ki nu ka apunu beraberai
ki e yonai mo nu eba sumapemei."
50 Ki makeya ka Parisi ragidai mu iyapanamaga mosi naiya Iyesu bameya
weki gwaiya bauwena apunai si ka Nikodimasi ki e ubupu e kowaiyoma ki
inako tadebu, wagubu ke;
51 "Nu goranuga tapu ki inako wagau; 'Iyapana mosi e waretai siyoto
wirawira ki ka yabiri e waretai ki uburoto e eya yonai yagisi wainapamu
da nu e paerei ki kerarai kwaenepamu mibai bo bera. Ki eweya ka nu
ubumamu e bita kweyamu bo ade eba kweyamu."
52 Apunu Nikodimasi inako wagubu ko mu ubumpu e mete kiramupu,
tagubu ke; "Kau mete banipo tawana Gariri ragidai mu iyapanamaga mosi
bo? Kau Mamanuga God e okai tampu ki naigida mena empena ki kau katai-
nugubena da Mamanuga God e bonanai wainapana wagana apunai ki e ka
tawana Gariri were eba baiyagisi." Mu inako tagubu,
53 manako kimpu ubu-mpu mu mubo mubo tawanamugu kayatagubu.

8

Ridi mosi apunu mo mete iwa

1 Iyesu ripa 'oripi' wenatagubu kweyai ki yapu kayawena ukwapu nawaru
puruwena,
2 manako ade wirawena Mamanuga God e Tawai ki rabineya bauwena.
Bauwena ka iyapana ropani kawaya e bameya bautagubu manako e kwarisi-
wena tondubu ika yona mu tadeyawa kabukabuwa tondawa.
3 Ki makeya ka iyapana kawakawai Mamanuga God e gorai kataimugu
ragidai ade Parisi ragidai dai mete kina ridi mosi wadumpu Iyesu bameya
bautagubu. Ridi ki ka mibi anikai ko e nobomoi rauru kawakawarapupu
apunu mo mete iwa ki mu emupu matara ki pokere mu ridi ki karako
wadumpu bautagubu iyapana ropani kawaya ki mu yabaramugu tamupu.
4 Tamupu manako Iyesu simupu, tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa
Apunai, ridi yau ka e nobomoi rauru kawakawarapupu apunu mo mete iwa
da nu mu emitampi matara.
5 Oragai apunai Mosisi nu goranuga tapu da ridi mosi mibi anikai inako
kwaeyagisi ki ka nu bowa pokaiya e miniyamu poyo. Ko kau ridi yau nene
badidi wainapiyei? Nu e miniyamu poyo bo pa mena?"
6 Mu manu ki tagubu mibai ka mu nuwa-mugu Iyesu yona denai
paerepana da mu ki pokaiya e wadamana ki nana wainamupu. Ko Iyesu
yona mo eba wagubu ko e kuwena e idai gurai pokaiya waira pa okapiyawa.
7 Mu e kawareya kawareya ade manupamawa empamawa idiwa ki pokere
e pairawena mu emitapu manako tadebu, wagubu ke; "Baganai, kau nima
wainapiyei da kau bigigi pa mena ki kau yabiri kiri uburi bowa pokaiya ridi
yau mini."
8 E inako wagubu manako ade kuwena waira ade pa okapiyawa.
9 Iyapana e yonai ki wainamupu ka mu eyaka eyaka ridi ki kamadumpu
kayatagubu. Kawakawai ragidai mu yabiri kimpu ubumpu kayatagubu
manako mu ewamugu ka iyapana kuduba kayatagubu gawarara. Ko ridi ki
ebo mena Iyesu mete ika idiwa.
10 Iyesu ade pairawena manako ridi ki empupu manupupu, wagubu ke;
"Ridi, iyapana bani kayatagubu? Karako nima kau nidiyoto wirawira?"

11 Ko ridi ki denai e sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, iyapana mo yewe pa mena.”
E inako wagubu manako Iyesu denai wagubu ke: “Nau mete kina kau eba nidiyani ki pokere kau pa kayanuwagi. Ko kau bera berokoi kwaenugibi ki kau ewa inako mo eba kwaenuwagi.” Iyesu inako sibu.

Iyesu ka nu Tanainuga ki Apunai

12 Iyesu iyapana ade tadebu, wagubu ke; “Nau ka iyapana kuduba wi Tanai Negeyakani Apunai. Iyapana nima nau ewaneya yabadini ki ka e sisipu rabineya eba tondono ko e iya yawatai ki taneya maramara tondono kaniyono.”
13 Parisi ragidai yona ki wainamupu ka mu denai e simupu, tagubu ke; “Kau kiya sisiyagi nuwegei ade kau kiya sigi tepapiyei ki pokere kau yonagi ki mibai pa mena.”
14 Ko Iyesu denai mu ade tadebu, wagubu ke; “Nau niya sisiyani suwagubuwani ki ka nau eba berasugubuwani mibai ka nau tawana bani were bausugu-buwani ki ade kayasugani ki ka nau naubo mena kataineya. Ko tawana ki wi mo eba kataigau.
15 Wi ka waira yau notai pokaiya nari kasiwaraiwagamu idiwu ko nau wi mo eba nariniyakani.
16 Wi bera berokoi kwaiwagamu ki denai mo nau wi nidibena ki ka nau yona mibai mena wi nidibena mibai ka nau Tono-sinibu Apunai badidi kabuwasinibu ki mena nau makeya makeya mena wi nidibena.
17 Wi wiga goraga rabineya ka mu oka inako tampu, tagubu ke; ‘Iyapana apeya gwede mo ewapuru emupu ki baitagisi ewapuru tagisi matara ki mibai.’
18 Ki pokere, wainapumuri; Nau naiya badidi empuwani sisiyai suwagubuwani ki ka eba nau niya mena suwagubuwani ko ki ka ade nau Mamai tonosinibu ki e mete nau sisiyani ki wagubu. Ki pokere, nau yonani yau nidibuwani ki mibai.”
19 Iyesu inako wagubu, ko iyapana ki e ade manumupu, tagubu ke; “Ko kau mamagi ka bani?”
Ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau Mamai mete kina ki e wi eba kataigau. Wi nau kataisinimpena ki ka wi nau Mamai mete kataigumpena. Ko wi eba kataigau nau ki pokere nau Mamai ki e wi mete eba kataigau.”
20 Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya ‘Puyo Nakapiyamu Wateya’ ika iyapana yona ki tadeyawa kabukabuwa tondawa. Ko e marai eba bauwena ki pokere mu e eba wadumupu.

Iyesu kunumau ade kayawagana wagubu

21 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Nau kamadiniyani kayasugani ki ka wi nau kwaeneni kwaiwogoi ko wi beraga berokoi ki pokere wi bigiga pokaiya ka wi aita popoiwagi. Nau kayasugani tawanai ki wi kwaitana eba kaiwagi.”
22 Iyesu inako wagubu ki pokere Diyu ragidai mu kawakawaimuguma ubumpu mu mubo deni deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; “Nu e eweya eba kaigamana wagubu ki mibai ka badidi? E ebo wadewagana ki yonai wagubu bo?”
23 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Wi ka waira yau ragidai ko nau ka kunuma apunai. Wi ka yewe wairau wenaigubu ko nau ka pa mena.
24 Nau Mamai Tonosinibu Kawapuwani Apunai ka nau baganai ko nau sisiyani ki nau ororeya mena wi nidibuwani kewowena. Wi eba mibipumuri da nau ka eyo ki ka wi wibo paerega pokaiya popoiwagi, ko ki ka wi wibona.”

25 Iyesu inako wagubu ko mu e ade manumupu, tagubu ke; “Ko kau ka nima?”
26 E denai mu ade tadebu, wagubu ke; “Ki nau ororeya mena wi nidibuwani kewowena. Nau wi wade supasupaniyana ki nana yona kawaya daganani mo kawareya ade nidiyana wainapakani ko nau Tonosinibu Apunai badidi wagau ki mena nau makeya makeya wi nidiyani. E badidi wagau ki kuduba ka mibai.”
27 Iyesu inako wagubu ko mu eba wainamupu da e Mamanuga God nene wagubu ki pokere e mu ade tadebu, wagubu ke;
28 “Wi nau Kunumau Kawapuwani Apunai aita iyarau bagisinimuri makeya ki wi kataiwagi da nau ka eyo. Ki makeya ka wi mete kataiwagi da nau yona kuduba wi nidiyekeya ki ka nau Mamai badidi kabuwasiniyawa ki mena nau makeya makeya wi nidiyekeya.
29 Nau Tono-sinibu Apunai e ka maramara nau mete ewapuru idiwei. E nau eba kamadisini-yoto mibai ka nau badidi kwaesugakani ki ka nau e nuwaiya badidi ki mena kwaesugakani.”
30 Iyesu yona ki wagubu makeya ka iyapana ropani kawaya e sumamupu.

Apunu Eburamu e momai ade Berokoi Apunai Seitani e momai

31 Iyesu ubupu Diyu ragidai e sumamupu ki tadebu, wagubu ke; “Wi nau yonani nidibuwani ki makeya makeya kwaiwogoi ki ka wi mibai nau iyapananiyoma.
32 Ade wi nau yonani nidibuwani ki mibai mete wainapumuri ki ka yona mibai ki uburoto berokoi badidi umanibu dokodoko ki rikapoto manako wadiniyoto bagi.”
33 Iyesu inako wagubu ko mu denai e simupu, tagubu ke; “Nu ka oragai apunai Eburamu e ripakwarakwaraiyoma. Nu ka eba yabayababa da iyapana nu wadinimoto dokodoko manako nu mu bigamaga kwaigomu. Ko kau gwede nana nidiyei da gwede mosi nu umanibu dokodoko? Gwede mosi nu eba umanibu dokodoko wainapemei.”
34 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Iyapana nima bera berokoi kwaewagau ki ka nota berokoi ki e wadubu dokodoko.
35 Bigabiga mena kwaewagau apunai ki e ka kawai apunai e tawaiya maramara eba tondono. Ko kawai apunai ki e eya gubagai ki e ka mara-mara e mamai tawaiya tondono.
36 Ki pokere, Mamanuga God e Gubagai nau uburani nota berokoi wi umanibu dokodoko ki rikapani ki ka nota berokoi ki deni mena kewoyagisi ko ewa mo wi eba umaniyoto dokodoko.
37 Nau kataineya da wi ka oragai apunai Eburamu e momai. Ko nau yonani kabuwaniyakani ki wi rabinagau eba supu ki pokere wi nau susinimana po mete wainapiyamu.
38 Nau Mamai badidi kabuwasinibu ki makeya makeya nau wi nidiyakani ko wi wibo mamaga badidi nidiyau ki mena wi makeya makeya kwaiwagamu.”
39 Iyesu inako wagubu ko mu denai tagubu ke; “Nu mamanuga ka Eburamu.”
Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Wi mibai apunu Eburamu e munuiyoma maba ki ka wi e badidi kwae-wagawa ki maba wi mete inako kwaigumpena, ko wi ki eba kwaiwagamu.
40 Nau Mamai yona mibai mena nau sidibu ki mena nau wi nidiyakani ko wi nau susinimana po ki nana waina-piyamu. Oragai apunai Eburamu bera inako mo eba kwaewena,

41 ki pokere wi mamaga ka eba Eburamu. Wi mamaga ka apunu kudubai
mosi. E berai badidi kwaewagau kabuwaniyau ki wi karako makeya makeya
kwaiwagamu."
Iyesu inako wagubu ko mu denai tagubu ke; "Nu ka eba yawata kawa-
kawareya wenaigibi. Nu Mamanuga ka God eya mena."
42 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Wi Mamanuga God e
munuiyoma maba idimpibena ki ka wi nuwaga notaga nau bamaneya
tondibena, mibai ka nau naubo asusu eba bausugubuwani ko nau Mamai
nau tonosinibu yewe kawapuwani.
43 Nau nidiyani wainapumuri; Wi mamaga ka wi wenaguga bodapupu ki
pokere nau yonani suwagakani ki wi naigida eba wainapiyamu.
44 Wi mamaga ka Berokoi Apunai Seitani ki pokere wi nuwagau ka e badidi
kwaewagau ki wi kawareya inako mete kwaiwagamana waina-piyamu.
Berokoi Apunai Seitani e ka kerareya mena minimini popo kwae-wagawa. E
ka yona bera kuduba ki mamai, mibai ka e rabineya ka bera mena posiwena.
45 Nau yona mibai mena wi nidiyakani ko wi ubumu wi mamaga Seitani e
diriwai mena kwaiwagamu ki pokere nau yonani ki wi eba sumapiyamu.
46 Nau bera berokoi mo eba kwaesugubuwani emisinimupu. Nau yona
mibai mena wi nidiyekeya ki pokere wi nau sumasini-mpena, ko wi nau eba
sumasiniyamu.
47 Mamanuga God e munuiyoma ki mu ka e yonai wainapomono
sumapomono. Ko wi ka eba e munuiyoma ki pokere e yonai ki wi mete eba
wainapamana sumapamana wainapiyamu."

Oragai apunai Eburamu yo Iyesu mu yonamaga

48 Iyesu inako wagubu, ko Diyu ragidai gagayatagubu manako denai
tagubu ke; "Nu mibai iwegemei; Kau ka tawana Sameriya ragidai mu apunu-
maga mosi. Kau rabinageya ka kweya kairapu mosi tawawena tondau."
49 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Kweya kairapu
mosi nau rabinaneya eba tondau. Nau Mamai God e si mena nau tepapakani
ko wi ubumu nau sini kaupiyamu.
50 Nau ka eba iyapana nau sini tepapamana ki nana suwagakani. Nau
Mamai e mena nau sini tepapiyau ko ki e ewa nau nene uburoto yagisi.
51 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Iyapana nima nau yonani
wainapoto makeya makeya kwaeyagisi ki ka karako ade aita ewa ki e eba
poyagisi."
52 Diyu ragidai yona ki wainamupu ka mu Iyesu kawareya ade kirapa-
mawa, tagamawa ke; "Karako ka nu kataigibi kewowena da keyai berokoi
mosi kau rabinageya tondau. Oragai apunai Eburamu e powena ade
Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ki mu mete
popotagubu gawarara ko kau nuwagibi da, 'Iyapana nima nau yonani
wainapoto makeya makeya kwaeyagisi ki ka e eba poyagisi', kau inako
nuwagibi ki badidi maba?
53 Nu ripakwarakwaranuga kawai Eburamu e ka naiya takari kawaya
mena powena ade Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa
ragidai ki mu mete popotagubu gawarara. Ko kau ka nima? Kau wainapiyei
da mu kuduba ka kau kobageya bo? Nu wainapemei da kau kiya kawai
gisipiyei."
54-55 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Nau niya
sini tepapibena maba ki ka nau yonani mibai pa mena. Ko karako ka eba
nau niya sini tepapakani ko nau Mamai God e mena nau sini tepapiyau.
Wi iwagamu da; 'E ka nu Mamanuga God', ko nau suwagani wainapumuri;

Nau Mamai ki e wi eba kataigau. Nau niya mena e kataipuwani. Nau suwagubena da, 'Nau eba kataineya eyo', ki ka nau wi maba berasugubena. Ko nau Mamai God e nau kataipuwani kewowena ki pokere e badidi wagau ki nau makeya makeya kwaesugakani.

56 Wi ripakwarakwaraga Eburamu nau wenasugana yonai takari kawaya wainapupu ki ka e nau nene mamamawena. Ade e nau wenasugu-buwani emisinibu ki ka e ade mamama kawaya daganani mete wainapupu."

57 Diyu ragidai yona ki wainamupu ka mu Iyesu kawareya ade kirapamawa, tagamawa ke; "Kau ka munu waunai. Kau kwamuragi ka eba apunai apeya ade ida esida mena (50) kewowena. Oragai apunai Eburamu e ka ororeya mena powena were kau wenanugibi ko kau e matarau empipi nuwegei?"

58 Mu inako tagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Oragai apunai Eburamu eba wenawena makeya ki ka nau tondekeya yabedekeya da karako."

59 Iyesu yona ki wagawa ka iyapana e bowa were minimana po kwaetagubu. Ko e weki gwaiya Mamanuga God e Tawai ki kamadubu bauwena kayawena.

9

Apunu mosi e inai rabineya yabui kenekenei wenawena

1 Iyesu yawatau kaniyawa ka e apunu mosi e inai rabineya yabui kenekenei wenawena ki ika tondawa empupu.

2 Empupu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai bautagubu Iyesu manumupu, tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, apunu ki e inai rabineya inako e yabui kenekenei wenawena ki mibai ka badidi? E eya paerepupu ki pokere, bo e inai mamai paeremupu ki pokere e yabui kenewena?"

3 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; "Apunu yau e yabui kenewena ki ka eba e eya kwaewena bo e inai mamai paeremupu. Ki pa mena. E yabui kene-wena ki kerarai ka yau kena; E pokaiya ka Mamanuga God matakira mosi kwaeyagisi manako iyapana Mamanuga God e kasiyarai kawaya matarau em-pomoto.

4 Iyapana mosi, nawarau ki ka e upiyogono ko kemorau ki ka e pa tondono. Ki maba, nau Mamai tonosinibu e upi ki nu nawarau mena yodomu ko mara baiyagisi da sisipu umoroto da nu e upi kwaigamana ki yawatai mo pa mena.

5 Nau yewe wairau tondakani ki ka nau iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau wi dunaga."

6 Iyesu inako wagubu manako waira tepopupu e idaiya kotopupu da dogiya wenapupu manako kanibu apunu ki e yabuiya dogiya pasipupu.

7 E dogiya pasipupu kewowena ka e apunu ki sibu, wagubu ke; "Kau kayanuwagi kaburu Saromi rabineya kau kiyabugi siruwapi." (Yona 'Siramu' ki mibai ka 'Tonopupu'.) Apunu ki kayawena e kiyabui buri siruwapupu manako e wirawena yabadawa makeya ki wana e yabui pawena tawana empupu.

8 Naiya ka apunu ki maramara yawata kwaiya bowa madai nene genewagawa tondawa ki pokere e kowaiyoma ade iyapana e naiya badidi maba genewagawa tondawa empamawa ki karako e emupu ki ka mu babatagubu mu mubo deni deni manu kasiwara-tagamawa, tagamawa ke; "Apunu naiya genewagawa tondawa ki apunai yau baganai bo e ka apunu kudubai mosi?"

9 Dai tagubu ke; "Ki e baganai." Ko ade dai tagubu ke; "Pa mena, ki eba eyo ko apunu e maba mosi."

Mu inako tagamawa idiwa ki pokere apunu ki e eya wagubu ke; “Ki nau yau kena.”
10 E inako wagubu manako mu e manumupu, tagubu ke; “Ko kau yabugi badidi maba pawena karako tawana empiyei?”
11 Ko e denai wagubu ke; “Apunu si Iyesu tagamu ki e bauwena nau yabuni dogiya pokaiya pasipupu manako sidibu da nau kiyabuni kaburu Siramu rabineya siruwapana wagubu. Manako nau kiyabuni siruwapekeya ki makeya ka nau yabuni pawena tawana empuwani.”
12 Iyapana yona ki wainamupu ka mu tagubu ke; “Karako kau iyanibu apunai ki e ka bani?”
Ko e denai wagubu ke; “Ki nau eba kataineya.”

Parisi ragidai iyawena apunai ki pari wirawirapamawa

13-14 Iyesu dogiya wadubu kotopupu apunu yabui kenekenei ki e yabui pasipupu ade wadubu papupu ki ka pura kawaiya aiyata marai ki makeya ki pokere iyapana apunu ki wadumpu Parisi ragidai mu bamamugu kaya-tagubu.
15 Mu ika bautagubu ka kawakawai ragidai ki e yabui badidi maba pawena ki nene e manumupu manako e ubupu denai wagubu ke; “Apunu mosi dogiya wadubu kotopupu nau yabuni pasipupu manako nau kiyabuni siruwapekeya ki makeya ka nau yabuni pawena tawana empuwani.”
16 Parisi ragidai yona ki wainamupu ka mu dai tagubu ke; “Kwaewena apunai ki e goranuga raurupiyau ade nu aiyata-nuga marai ki kaisi e mete giripiyau ki pokere nu katainugu da e ka eba Mamanuga God e tonopupu bauwena.”
Ko dai ki tagubu ke; “E ka eba berokoi mibai ka e matakira bagi kawaya ebo ebo kwaewagau nu empemei.” Mu rabinamaga ka eba eyaka mena ki pokere mu mubo mubo deni deni tagamawa kasiwara idiwa.
17 Mu apunu yabui kenewena Iyesu iyapupu ki ade manumupu, tagubu ke; “Kau nuwagibi da apunu ki ubupu kau iyanibu ki pokere kau wainapiyei da e ka nima?”
Ko e denai wagubu ke; “Nau waina-pakani da e ka Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai mosi.”
18 Diyu ragidai mu kawakawai-muguma ki mu wainamupu da apunu ki ka bani eba e yabui kenekenei wena-wena ki pokere mu e inai mamai nene tagubu bautagubu,
19 manako manu-tampu, tagubu ke; “Wi gubagaga yabui kenekenei e inai rabineya wenawena tagamu ki apunu yau baganai bo? E badidi kwaewena da e karako tawana empiyau?”
20 Kawakawai ragidai inako tagubu manako e inai mamai denai tagubu ke; “Nu katainugu da e ka nu gubaganuga ade nu mete katainugu da e ka e yabui kenekenei inako wenawena,
21 ko e karako badidi maba e yabui bagiwena tawana empiyau ki nu eba katainugu. Nu gubaganuga ka apunu kawaya eba munu gegeyai ki pokere e ebo manupu-muri da e badidi maba iyawena ki sisiyai e eya yagisi.”
22 Mu inako tagubu mibai ka mu Diyu ragidai kawakawai-muguma mu kudumugu mete waina-pamawa. Kawakawai ragidai ki ororeya mena purumupu ade mu rabinamaga eyakamenawena da iyapana nima yagisi ke; ‘Iyesu, e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso’, nima inako yagisi ki e si mu deni mena surupomoto manako e ewa mu gurigurimaga tawai rabineya eba kaniyoto.

23 Kawakawai ragidai inako tagubu ki pokere iyawena apunai ki e inai
mamai karako tagubu ke; “Nu gubaganuga ka apunu kawaya eba gegeya ki
pokere e badidi maba iya-wena ki sisiyai e eya yagisi.”
24 Parisi ragidai ubumpu apunu yabui kenekenei e inai rabineya we-
nawena ki e nene ade tagubu bau-wena manako kawareya e ade manu-
mupu, tagubu ke; “Mamanuga God kau eminiyau ki pokere e yabuiya eba
beranuwagi. Nu kataigibi kewowena da iyanibu apunai e ka apunu berokoi,
ko kau badidi wainapiyei?”
25 Mu inako tagubu ko e denai wagubu ke; “E berokoi bo bagai ki nau eba
kataineya ko nau nota eyaka mena yau mena wainapakani; Naiya ka nau
yabuni kenekenei ko karako ka nau yabuni pawena tawana empakani.”
26 E inako wagubu ko Parisi ragidai e ade manumupu, tagubu ke; “Ko e
badidi kwaewena da kau yabugi bagiwena?”
27 E denai wagubu ke; “Nau yona ki ororeya mena wi nidibuwani ke-
wowena ko nau yonani ki wi eba wainamupu bo? Wi badidi pokere yona
ki ade wainapamana ki nana iwagamu? Banipo wi mete kina e kowakowai
kaigamana ki nana wainapiyamu bo?”
28 Apunu ki inako wagubu ki pokere Parisi ragidai ubumpu denai e nakari-
mupu mu bonanamaga ragiragi kawaya simupu, tagubu ke; “Kau ka bera
apunai ki e waretai mosi ko nu ka oragai apunai Mosisi e kowakowai eweya
iwei ragidai.
29 Nu katainugu da oragai apunai Mosisi e ka Mamanuga God e bonanai
mena wainapiyawa wagawa ko bera apunai ki e tawana bani were bauwena
ki nu eba katainugu.”
30 Mu inako tagubu ko iyawena apunai ki denai wagubu ke; “Akae, yau ka
badidi? E nau yabuni wadubu papupu ko e tawana bani were bau-wena ki
wi eba kataigau?
31 Nu iyapana kuduba katainugu da berokoi kwae-tagamu ragidai mu
bonanamaga ka Mamanuga God eba wainapiyau. Ko iyapana e mena si
tepapiyamu ade e mena umunui wadamu ragidai ki mu bonanamaga ka e
wainapiyau.
32 Kunuma waira kerareya yabadawa da karako ka iyapana mosi nau
maba e inai rabineya yabui kenekenei wena-wena ki nau iyasugubuwani
maba mo eba iyawena.
33 Ki pokere nau waina-pakani da Mamanuga God apunu yau eba
tonopena ki ka e matakira kawaya yau maba mo eba kwaewagubena.”
34 Apunu ki inako wagubu ko mu e ade nakarimupu, tagubu ke; “Kau
ka bigi rabineya wenanugibi ko kau karako uburei nu kawakawai ragidai
nu nidiyana kabukabuwa ade nu wadiniyana supasupa ki nana kwaenugei
bo?” Mu inako tagubu manako ubumpu apunu ki weumpu kwenumpu da e
guriguri tawai ki kamadubu kayawena.

Iyapana dai iyanuga yawatai eba empiyamu

35 Mu apunu ki weumpu kwenumpu ki sisiyai Iyesu wainapupu manako
e apunu ki ewa bananapupu ki ka e sibu, wagubu ke; “Kunumau Kawapu
Apunai ki e kau sumapiyei bo?”
36 Ko e denai wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, e ka nima ki kau
nau sidi da nau e sumapani.”
37 E inako wagubu manako Iyesu denai wagubu ke; “Kau ororeya mena e
empipi ko karako ade mete yonaigemei nau yau kena.”
38 Iyesu yona ki wagubu makeya ka apunu ki kwarisiwena e ramatai
kawareya ubupu manako wagubu ke; “Kaiwawoni, nau kau sumaniyakani.”

39 Ko Iyesu iyapana ika idiwa ki mu tadebu, wagubu ke; “Nau yewe wairau
kawapuwani ki mibai ka nau iyapana kuduba wi wadiniyana supasupa ki
nana bausugubuwani. Wi yabuga kenekenei ade sisipu idiwu ragidai ki wi
yabuga ka payagisi tawana empumuri, ko wi yabuga bagi ade tawana em-
piyamu wainapiyamu ragidai ki wi yabuga ka aita keneyagisi da wi tawana
eba empumuri.”
40 Parisi ragidai dai mete ika idiwa yona ki wainamupu ka mu Iyesu
manumupu, tagubu ke; “Kau nu mete yabunuga kenekenei nidiyei bo?”
41 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Wi yabuga kenewagubena ki ka wi Ma-
manuga God e yawatai naigida eba kataigumpena ki pokere wi paerega ki
denai ki wi eba wadumpena. Ko wi iwagamu da; ‘Nu yawatanuga ki nu
naigida mena empemei’, wi inako iwagamu, ki pokere wi badidi paere-mupu
ki denai wi nawanaga tondau.” Iyesu inako wagubu.

10

Papa sipi ki waigugui

1 Iyesu waigugu mosi mu tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani
wainapumuri; Iyapana nima papa sipi kwagaramaga katamuruiya ki eba
kaniyau ko gari asusu raurupiyau, ki e ka kuwa apunai.
2 Ko papa sipi kwayubatamiyau apunai ki e ka gari katamuruiya kaniyau,
3 manako katamuru uburau apunai gudu kwaipoto manako kaniyana
apunai ki baiyagisi kwagara ki rabineya kaniyoto. E kwagara rabineya
kaniyoto yogono ki ka papa sipi mu muga mamamaga ki e bonanai wainapo-
moto manako e mu simaga eyaka eyaka yogono waina-pomoto ki ka mu e
bameya kebomoto manako e mu waratamini matarau baitagisi.
4 Matarau baitagisi kewoyagisi ki ka mu mamamaga ki yabiriyagisi yagisi
manako mu e bonanai waina-pomoto e eweya kayatagisi.
5 Ko apunu kudubai mosi baiyagisi yagisi ki ka mu e bonanai wainapomoto
babapomoto manako e kudeya wakapatagisi kaya-tagisi.”
6 Iyesu yona ki wagubu ko waigugu ki mibai mu naigida eba wainamupu.

Iyesu e ka Papa Sipi Kwayubatamiyau Apunai Bagi Kawaya

7 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani
wainapumuri; Papa sipi mu kwagara-maga ki katamurui ka nau.
8 Naiya mena, nau eba bausugubuwani makeya, ki ka kuwa ragidai
ropani kawaya bautagamawa kayatagamawa ko papa sipi mu bonanamaga
wainapamawa babapamawa.
9 Katamuru ka nau ki pokere iyapana nima kwagara rabineya kaniyoto
nau uburakani bamaneya baiyagisi ki ka e iya waunai bananapoto manako
kayayagisi bani igida yauda asusu kupono umuno.
10 Kuwa apunai ki e ka kuwawagana ade wi nuniyana giriniyana pa-
suniyana ki nana baiyagisi ko nau ka iya waunai wi negeyana ki nana
bausugubuwani. Nau iya kororai wi eba negeyani ko iya mibai bagi kawaya
ki mena nau wi negeyani.
11 Nau ka papa sipi wi naigida mena kwayubaniyana ki apunai ki pokere
nau niya iyani nene eba wainapakani ko wi iyaga nene wainapakani. Nau
wi nene posugani ki mete baganai.
12-13 Papa sipi mu mamamaga e ka papa sipi ki apunai ki pokere e pa-
paiyoma ki e naigida mena kwayubatamiyau. Ko e waitapiyau apunai ki
e ka papa sipi ki naigida eba kwayubatamiyau. Papa ki ka eba e nene ki
pokere taku wasibena yawira baiyagisi ki ka e kudu wakapa-yagisi papa

ki kamaditamini kayayagisi manako papa ki daburipomoto mubo mubo kayatagisi.
14 Ko nau ka papa sipi wi naigida mena kwayubaniyakani apunai. Nau kataineya wiyo ade wi kataigau nau.
15 Nau Mamai nau nota kwarikwarisisiniyau ade nau e nota kwarikwarisipakani ki maba ka nau wi mete inako nota kwarikwarisiniyakani. Nau niya iyani nene eba wainapakani ko nau wi iyaga nene wainapakani. Nau wi nene posugani ki mete baganai.
16 Nau papaniyoma sipi ka eba yewe mena idiwu ko nau tawana tawana kayasugani mu kwanatamani manako mu kuduba nau bonanani wainapomoto nau ewaneya kebomoto. Nau wata eyaka mena mu damutamani manako nau niya mena ika uburoni mu kwayubatamoni.

17 Nau Mamai God e nuwaiya po nau mibai ka nau naubo nuwaneya ka nau niya iyani nau iyapananiyoma mu nene tarani. Ko ewa ka nau iyani ki ade yadani.
18 Nau Mamai kasiyara tegebu ade ragiragi kawaya sidibu da nau naubo nuwaneya ki nau niya iyani wi nene tarani ade ewa ade yadani. Ki pokere, iyapana nau asusu eba susinimoto poyo ko nau naubo nuwaneya ki mu makeya makeya kwaetagisi.”

19 Iyesu inako wagubu ki pokere Diyu ragidai mu mubo mubo yona ki kawareya tagamawa.
20 Mu dai tagubu ke; “Kweya kairapu mosi e rabineya tondau ki pokere e babawena wagau. Kamadamu, e bonanai ki nu gwede nana kawareya kawareya wainapamu.”

21 Ko dai tagubu ke; “Kweya kairapu mosi e rabineya tondibena maba ki ka e yona bagi kawaya yau eba wagubena. Keyai berokoi iyapana yabumaga kenekenei inako eba iyatapena.’

Diyu ragidai Iyesu tagararamupu

22 Mara ki makeya ka Diyu ragidai natere kawaya Diyerusaremu rabineya mu poragamaga mo si tagamu ‘Duna Pasumana Poragai’ ki poragatagamawa idiwa. Ki ka nusuru marai.
23 Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya Oragai Apunai Soromoni Wateya kaniyawa,
24 manako Diyu ragidai ropani kawaya bautagubu e kwagara-mupu manako simupu, tagubu ke; “Nu mara rowarowa kawaya kau yona matarau nuwagana wainapamana ki nawanai idiweya ko kau yona matarau mo nu eba nidibi. Karako nuwagi da nu wainapamu; Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki kau baganai bo?”

25 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau wi ororeya mena nidibuwani ko wi nau eba sumasiniyamu. Nau Mamai e kasiyarai pokaiya kwaesugakani ki wi naigida mena emisinimpena ki ka wi nau sumasinimpena.
26 Ko wi ka eba nau papaniyoma sipi. Nau bonanani ki wi eba wainapiyamu ade wi nau eba sumasiniyamu.
27 Nau papaniyoma sipi mu ka nau bonanani wainapiyamu. Nau kataineya muyo ade mu kataimugu nau ki pokere mu nau ewakumasiniyamu,
28 manako maramara idiwana kaiwana iyai ki nau mu tageyani. Mu karako ade aita ewa eba popotagisi ade iyapana mo eba baiyagisi nau taorosiniyoto.

29 Nau Mamai gwedegwede kuduba tegebu ki ka kawaya esida ki
pokere iyapana mo eba baiyagisi nau iyapananiyoma nau Mamai e idaiya
taoropoto.
30 Nau Mamai ade nau nu ka ewapuru eyaka mena."
31 Iyesu yona ki wagawa ka Diyu ragidai mu nuwamaga pupuwena man-
ako mu bowa dai temupu e minimana po kwaetagamawa.
32 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau Mamai upi bagi kawaya ebo
ebo tegebu ki nau wi bamagau kwaesugekeya emisinimawa ko nau badidi
maba paerepuwani da wi ki pokaiya karako nau bowa were susinimana po
kwaiwagamu?"
33 Ko Diyu ragidai denai e simupu, tagubu ke; "Kau ka eba gwede bagi
mo kwaenugeya da nu ki denai kau nuniyamu ko kau Mamanuga God e si
giripiyei ki gwawai ka nu karako kau nuniyamu. Kau ka iyapana kaina ko
kau ade nuwegei da kau ka God."
34 Mu inako tagubu ko Iyesu denai wagubu ke; "Wi goraga rabineya ka oka
mosi inako wagau ke; 'Wi kuduba ka wi Mamaga God nau maba.'
35 Mamanuga God e okai tapu ki kuduba mibai mena ki pokere iyapana
takari kawaya e yonai ki wainapamawa ki ka e mu ropani kawaya simaga
'God Nau Maba' tadebu.
36 Ko nau ka Mamanuga God e eya gubagai mibai ki pokere wi gwede nana
sidiyamu da nau e si giripakani? E ebo nau winesinibu manako tonosinibu
yewe wairau kawapuwani.
37 E nuwaiya badidi ki nau makeya makeya kwae-sugakani da wi nau
sumasinimana ki nana. Ko wi wainapiyamu da nau yona badidi suwagakani
ki ka eba e wagubu ki makeya makeya nau suwagakani ki ka eba nau yonani
suwagubuwani ki pokaiya nau sumasinimuri,
38 ko nau matakirani kwaesugakani empumuri ki mena pokaiya nau
sumasinimuri. Wi nau matakirani ki empumuri sumapu-muri ki ka wi
kataiwagi da nau Mamai ade nau nu ka ewapuru eyaka mena."
39 Iyesu yona ki wagawa ka Diyu ragidai e wadamana dokodoko kwae-
tagubu ko e mu yabumaga minibu kwekwe wirawira kayawena.
40 Iyesu ade wirawena kayawena awana Diyoudani papasi buridere
apunu Diyoni naiya iyapana siruwa-tamiyawa ki wateya bauwena tondawa,
41 manako iyapana ropani kawaya e bameya bautagubu, tagubu ke;
"Apunu Diyoni matakira kawaya mo eba kwaewena ko e ubupu apunu yau
nene badidi wagubu ki kuduba mibai kawaya."
42 Iyesu ika tondawa ka iyapana ropani kawaya e sumamupu.

11

Apunu Yasarusi powena

1 Mara ki makeya ka apunu mosi si ka Yasarusi sigirawena. Apunu ki
e egapuiyoma ka Meri yo Mata. Mu nateremaga ka Betani ki ka tawana
Diyudiya rabineya.
2 (Ridi Meri e ka awana otai bagi kawaya mo wadubu nu Kaiwawonuga
Iyesu e kerareya kwebu wira manako e ebo debai kumai pokaiya Iyesu
kerarai surusurupupu ki ridai.)
3 Apunu Yasarusi sigirawena ki pokere e egapuiyoma ubumpu Iyesu bibi
tonomupu, tagubu ke; "Kaiwawo-nuga, yona yau tonopemei ki kau wainapi;
Kau waretagi nuwegei apunai ki sigirawena." Mu bibi inako tonomupu.
4 Iyesu yona ki wainapupu ka e wagubu ke; "Iyapana Mamanuga God e
si tepapamana ki nana ka apunu Yasarusi sigira yau wadubu. E sigirawena

ko e eba poyagisi manako iyapana nau Mamai God Gubagai nau sini mete tepapomoto."
5 Iyesu ka ridi Meri yo Mata mu tatamaga Yasarusi mete kina mu nene ebotau wainapiyawa,
6 ko e Yasarusi sigirawena sisiyai wainapupu ki ka e midi mena ragiwena garugaru mu bamamugu eba kayawena ko mara apeya ika pa tondawa.
7 E mara apeya pa tondawa da kamadubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Karako ade wiraigamu tawana Diyudiya kaigamu."
8 E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, waunitau yewena ka Diyu ragidai kau bowa were nunimana po ki nana ika kwaetagamawa ko kau karako mu bamamugu ade kaigamana ki nana nuwegei?"
9 Mu inako tagubu, ko Iyesu waigugu were denai wagubu ke; "Mara eyaka mena rabineya ki ka madega posiwagau ade surau. Nu nawarau kaigamu ki ka nu madega taneya yawata empamu ki pokere gwede mo nu eba pisipisiniyoto.
10 Ko kemorayagisi sisipu umoroto duna pa mena kaigamu ki ka nu yawata eba empamu manako nu gwepamu bidara yadamu."
11 Iyesu inako wagubu manako ade tadebu, wagubu ke; "Nu waretanuga Yasarusi ukwarau ki pokere nau e wadana yabuyabu ki nana kayasugani."
12-13 E apunu Yasarusi mibi powena ki yonai wagubu ko mu eba wainamupu ko Yasarusi pa ukwarawa wainamupu, ki pokere mu denai tagubu ke; "Kaiwawonuga, e pa oro kirau ki ka baganai, e ukworono da ewa kiroto uburoto."
14 Mu inako wainamupu babamupu ki pokere Iyesu mu matarau tadebu, wagubu ke; "Apunu Yasarusi e ororeya mena powena.
15 Nau wi nene wainapakani ki pokere nau mamama mete kwaesugakani. Nu naiya e bameya kaigumpena ki ka wi nau maraitau sumasinimpena ko karako ka wi nau kawaya daganani sumasinimuri. Ko kayo, kaigamu da empamu."
16 Iyesu inako wagubu manako apunu Tomasi si daikere ka Nasuruwa simupu ki ubupu e kowaiyoma ki tadebu, wagubu ke; "Bananapamu kaigamu da iyapana e minimoto poyo ki ka mu nu mete nunimoto popo ki baganai."

Popai ragidai mu iyamaga kerarai ka Iyesu

17 Mu kayatagubu kaiwa da bau-tagubu ka apunu Yasarusi powena ragu tampu mara apeya apeya kewowena ki sisiyai Iyesu wainapupu.
18 Tawana Betani ka eba uwama ko natere Diyerusaremu bameya,
19 ki pokere Diyu ragidai ropani kawaya ridi Mata yo Meri mu tatamaga powena ki mu rabinamaga minimana kwarisi ki nana ika yadi bautagubu.
20 Ridi Mata Iyesu yabadawa sisiyai wainapupu ka e kipu ubupu e nawanai kayawena kaniyawa da yawatau bananapupu. Ko e yowai Meri ka tawau mena tondawa.
21 Ridi Mata Iyesu bananapupu manako sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, kau yewe tondibena ki ka nau inasi eba powagubena.
22 Ko nau kataineya da kau karako Mamanuga God bameya genenuwagi ki kau gwede nene nuwegei ki e uburoto kau negeni." Ridi Mata inako wagubu.
23 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kau inapugi powena ko e ade kiroto uburoto."

24 Ko Ridi Mata wagubu ke; “Nau kataineya; Mara kwauneya, popotagubu
ragidai kuduba ade iyatagisi kimoto ubumoto idiwono ki makeya ki ka e
mete kiroto uburoto.”
25 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Popo-tagubu ragidai iyatagisi kimoto ubu-
moto mu iyamaga kerarai ka nau ki pokere nau sumasiniyamu ragidai
popotagisi ki ka mu ade iyatagisi.
26 Wi nau sumasiniyoi idiwoi ki ka wi eba popoiwagi ko mara-mara idiwoi
kaiwoi. Nau yonani yau kau sumapiyei bo pa mena?”
27 Iyesu ridi Mata inako sibu manako e denai wagubu ke; “Kaiwawoni,
nau ororeya mena kau sumanibuwani kewowena. Kau ka Mamanuga God
e tononibu kawapi apunai ade nu Iya Negeyana Apunai. Kau ka Mamanuga
God e Gubagai yewe wairau tondana ki nana Mamanuga God naiya mena
gwaiyabawena ki makeya kau baunugibi.”

Iyesu yadi kipu

28 Ridi Mata inako wagubu manako wirawena tawau kayawena e yowai
Meri giyansu mena sibu, wagubu ke; “Nu Nidiyau Kabukabuwa Apunai
bauwena kau nene wagubu.”
29 Ridi Meri yona ki wainapupu ka e garugaru mena kipu ubupu Iyesu
bananapana diriwai kayawena.
30 (Iyesu mu tawa-mugu eba bauwena ko ridi Mata e muguta bananapupu
ki wateya buri tondawa.)
31 Diyu ragidai tawa rabineya Meri rabinai minimana kwarisi ki nana
bautagubu idiwa ki Meri inako garugaru mena bauwena kayawena emupu
ki ka mu notamaga wagubu ke; “E ka bani e inarai ononomupu wateya yadi
kirana ki nana kayawena.” Mu inako nota-mupu ki pokere mu garugaru
mena kimpu ubumpu e eweya kayatagubu.
32 Ridi Meri Iyesu empupu e bameya bauwena manako nuwasiyasiya
nene e yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu yadi kipu man-
ako sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, kau yewe tondibena ki nau inasi eba
powagubena.”
33 Iyesu Meri yadi kirawa empupu ade Diyu ragidai mete bautagubu
ki mu mete yadi wadamawa emitapu ki ka e nuwaboyawena e rabinai
makariwena manako manutapu, wagubu ke;
34 “Yasarusi powena e kwakwarepui ki wi bani tamupu ki nau kabuwasini-
muri.”
“Kaiwawonuga, kau yabi emani.”
35 Mu inako tagubu manako Iyesu yadi kipu.
36 Iyesu yadi kirawa emupu ka Diyu ragidai dai tagubu ke; “E ka e waretai
Yasarusi e nene wainapiyau ki pokere yadi kirau.”
37 Ko dai tagubu ke; “E ka apunu mosi e yabui kenekenei iyapupu ko karako
e eya waretai Yasarusi sigira-wena ki ka e badidi pokere garugaru mena eba
bauwena e iyapupu.” Mu inako tagubu.

Apunu Yasarusi powena, ko ade iyawena kipu ubupu

38 Iyesu nuwaboya kawaya daganani ade wainapupu kanibu ononomupu
wateya bauwena manako ragu tamupu ki empupu. Iyapana bowa kawaya
mosi ragu umuneya minimpu bodampu ki pokere Iyesu mu tadebu, wagubu
ke;
39 “Bowa yau weupumuri kwenupu-muri.” E yona ki wagubu ka powena
apunai ki e egarai Mata bauwena e sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, e powena
ka mara apeya apeya kewowena ki pokere e kokowawena wainapakani.”

40 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Mata, nau ororeya mena nidibuwani
ki kau notagi gogawena bo? Nau sumasini ki kau Mamanuga God e kasiyarai
bagi kawaya mo emani.”
41 E inako wagubu ka iyapana bowa ki gwairimupu manako Iyesu ubupu
e yabui kunuma esida empupu e Mamai bameya parauwena, wagubu ke;
“Mamai, nau rabinaneya mena nidi-buwani ki kau ororeya mena wainapipi
kewowena ki pokere nau karako parauniyakani kawaya daganani kau
bamageya.
42 Nau kataineya da kau maramara nau nuwani notani empiyei ko iyapana
yewe idiwu kau tonosinibi kawapuwani ki sumapamana ki nana ka nau
karako matarau kau parauniyakani yau kena.”
43 E inako wagubu manako wira-wena e bonanai ragiragi kawaya
wagubu ke; “Yasarusi, nau suwagani wainapi; Kau kiri uburi yabi matarau
baunuwagi.”
44 Iyesu yona ki wagawa makeya ka powena apunai ki iyawena kipu
ubupu yabadubu matarau bauwena. Ko mu e idai kerarai kiyabui kuduba
mete aukwara tenai pokaiya sikwamupu ki pokere e matarau bauwagawa
ka Iyesu iyapana tadebu, wagubu ke; “E idai kerarai ade e kiyabui gerowo
mete kina ki rikapumuri da e baiyagisi kayayagisi.” E inako wagubu.

Diyu ragidai Iyesu weki gwaiya minimana po wainapamawa (Mateyu 26:1-5; Maki 14:1-2; Ruki 22:1-2)

45 Diyu ragidai ropani kawaya Meri daiyoi bautagubu Iyesu badidi kwae-
wena emupu ki ka mu e sumamupu,
46 ko dai wiratagubu Parisi ragidai mu bamamugu kayatagubu manako e
kwaewena sisiyai kuduba mu tade-mupu.
47 Tademawa wainamupu ka Parisi ragidai ade Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mete kina ubumpu kawakawai ragidai mete ewapuru
dibimupu manako tagubu ke; “Apunu yau e matakirai kawaya kawaya
kwaewagau ki pokere karako ka nu badidi kwaigamu?
48 Nu e kamadamu manako e maramara inako kwaeyogono yarono ki
ka iyapana kuduba e suma-pomoto manako tawana Roumi ragidai mu
piyaramuguma baitagisi Mamanuga God e Tawai ade nu nuga tawananuga
gwedegwedenuga mete kina ki kuduba giripomoto pasumoto.”
49 Karako mu paunamugu ka apunu mosi si ka Kaipasi ika tondawa.
Kwamura ki rabineya ka e Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawaimaga tondawa ki pokere e ubupu e kowaiyoma ki tadebu, wagubu ke;
“Wi ka nota mo wainapiyamu bo wi kuduba notababa wadamu?
50 Nau suwagani wainapumuri; Nu kuduba popoigamu ki ka eba baganai
ko iyapana mosi nu kuduba nene poyagisi ki ka bagi kawaya.”
51 Kwamura ki rabineya ka apunu Kaipasi Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu kawaimaga tondawa ki pokere e yona ki wagubu.
Ko ki ka eba e ebo nuwaiya wainapupu wagubu ko Mamanuga God e
kabuwapupu da Iyesu Diyu ragidai mu pokamugere powagana ki nana
manako e ubupu yona ki wagubu.
52 Ko Iyesu e ka eba Diyu ragidai mu nene mena poyagisi ko Mamanuga
God e iyapana-iyoma kuduba tawana tawana idiwei ki dibiniyana da nu
rabinanuga eyaka-menawagana ki nana ka e poyagisi.
53 Mara ki makeya ka Diyu ragidai mu kawakawaimuguma Iyesu wada-
mana ki nana ki kerarai birikamupu manako e minimana po yanuwei
tagamawa,

54 ki pokere Iyesu tawana Diyudiya rabineya matarau eba umawa ko e
weki gwaiya iyapana eba idiwu tawanai ki deneya kayawena umawa da
natere mo si ka Eparimi bauwena manako e tadeyau kabukabuwa ragidai
mete ika idiwa.
55 Diyu ragidai mu poragamaga kawaya si 'Mamanuga God Nu Rau-
runibu Poragai' tagamu ki rogobiwena ki pokere iyapana ropani kawaya
mu mubo mubo tawanamaga kamadumpu mu idamaga kerapumaga rika-
pamana manako ewa poraga ki kupamana ki nana natere Diyerusaremu
kayatagubu.
56 Ika bautagubu ka mu Mamanuga God e Tawai rabineya Iyesu nene yabu
tamawa mu mubo deni deni umana misimisi were manu kasiwarataga-
mawa, tagamawa ke; "Wi badidi wainapiyamu; E poraga yau kawareya
baiyagisi bo pa mena?."
57 Mu inako tagamawa mibai ka Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai ade Parisi ragidai mete kina iyapana ragiragi kawaya tademupu,
tagubu ke; "Wi apunu Iyesu tawa bani empiyamu ki wi nu nidimuri da nu
e yadamu."

12

Ridi mosi ripa otai wadubu Iyesu kerareya kwebu wira
(Mateyu 26:6-13; Maki 14:3-9)

1 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ka mara ida daikere kewowena
daikere eyaka mena yabaranugu makeya, ko karako ka Iyesu natere Betani
apunu Yasarusi powena ko ade iyawena ki e tawaiya ade bauwena.
2 Mu Iyesu nene bani teyampu manako e apunu Yasarusi mete ika bani
kupamana wateya idiwa. Ko ridi Mata bani wara-piyawa mu tageyawa.
3 Ki makeya ka ridi Mata e yowai Meri ubupu ripa otai aurai bagi kawaya
mo si ka 'nada' ki denai mete kawaya daganani karakara maba mo rabineya
minibu ki wadubu bauwena. E kanibu Iyesu e kerarai kawareya ripa otai ki
kwebu wira manako ewa e ebo debai kumai rowarowa kawaya ki pokaiya
Iyesu kerarai surusurupupu manako ripa otai aurai bagi kawaya ki aurai
tawa rabineya posiwena.
4-6 Iyesu e tadeyau kabukabuwa apunai mosi si ka Diyudiyasi si daikere
ka Isikariyoto ridi ki badidi kwaewena empupu ki ka e wagubu ke; "Ridi
yau badidi pokere awana bagi kawaya ki pa kwebu wira? E wadubena
manako iyapana dai gimarampena da e denai kawaya daganani bowa madai
300 kwaitana kwempena ki e wadubena iyapana gwedegwedemaga pa
mena imagei ragidai ki tagebena." Apunu Diyudiyasi e ka Iyesu e yogoi
wagana apunai. E yona ki wagubu ki ka e eba iyapana gwedegwedemaga pa
mena ragidai mu nuwaboyamaga wainapupu ki pokere wagubu ko Iyesu e
tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina mu bowamaga madai sini kororai ki
e bameya tondawa ki pokere e bowa madai ki dai mete kuwawagana waina-
piyawa.
7 Ko Iyesu apunu Diyudiyasi sibu, wagubu ke; "Kau gwede nana ridi yau
siyei siyasiya? Kamadi. Nau posugubena ki ka e ripa otai bagi kawaya yau
pokaiya nau kwakwarepuni monaga-pena, ko e karako nau marani rogobi-
wagau ki makeya bauwena nau monaga-sinibu.
8 Gwedegwede pa mena ragidai ki mu ka maramara wi mete yewe idiwoi
da wi mu waitatamiyoi. Ko nau marani rogobiwena da nau wi mete eba
idiwomu."

Diyu ragidai apunu Yasarusi mete minimana po wainamupu

9 Diyu ragidai ropani kawaya Iyesu natere Betani bauwena ki sisiyai
waina-mupu ki ka mu e diriwai ika bautagubu. Mu eba Iyesu mena empa-
mana ki nana bautagubu ko apunu Yasarusi powena ade iyawena ki sisiyai
mu wainamupu ki pokere mu e mete empamana ki nana bautagubu.
10-11 Mu Yasarusi iyawena ki matakirai mu yabumugere emupu ka mu
Iyesu sumamupu ko mu muga kawakawaimuguma naiya sumatamawa
ragidai ki mu kamaditampu ki pokere kawakawai ragidai ki mu rabinamaga
berokowena manako gwawai apunu Yasarusi mete minimana po waina-
mupu.

Iyapana Iyesu mu kaiwawomaga simupu
(Mateyu 21:1-11; Maki 11:1-11; Ruki 19:28-40)

12 Nawaru puruwena ka iyapana ropani kawaya ika 'Mamanuga God
Nu Raurunibu Poragai' ki kawareya bau-tagubu ki Iyesu ika natere
Diyerusaremu yabadawa sisiyai wainamupu.
13 Waina-pamawa ka mu notowiya kwarai dai temupu manako e banana-
pamana nawanai kayatagubu. Mu ewapuru mena mu bonanamaga ragiragi
kawaya tagamawa ke;
"Kaiwa kaiwa! Nu karako Mamanuga God e si tepapemei.
Kau ka nu Isiraero ragidai nu Kaiwawonuga kawaya karako Mamanuga God
e kasiyarai pokaiya nu nene baunugibi.
Mamanuga God kau karako wadiniyoto bagi."
14 Iyapana inako tagamawa manako Iyesu papa 'donki' munai mo empupu
wadubu kawareya tondubu yabadawa. Mamanuga God e okai mosi Iyesu
nene inako wagubu ke;
15 'Natere Saiyoni ragidai, wi kudu eba wainapiyoi. Wi Kaiwawoga papa
'donki' munai mosi kawareya baiyagisi empumuri.'
16 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai eba kataimugu da oka ki ka Iyesu e
yonai. Ko e powena ade iya-wena kipu ubupu Mamanuga God e taneya posi-
wena tondawa eweya ki ka mu notamaga paparawena da mu Mamanuga
God e okai Iyesu nene inako wagubu ki mibai kuduba wainamupu. Iyapana
badidi makeya makeya e nene kwaetagubu ki mu mete wainamupu.
17 Iyapana ropani kawaya apunu Yasarusi powena ko Iyesu kasiyarai
pokaiya ade iyawena kipu ubupu matarau emupu ragidai ki mu kaya-tagubu
sisiya ki mu kowamuguma tademawa iwa,
18 ki pokere iyapana ropani kawaya matakira ki sisiyai wainamupu karako
Iyesu bameya bautagubu.
19 Ko Parisi ragidai iyapana ropani kawaya Iyesu diriwai inako kwaetaga-
mawa emitampu ki ka mu nuwarorotagubu, tagubu ke; "Emita-muri, nu eba
kasiyaraigemei ko iyapana kuduba karako apunu ki sumapiyamu e eweya
mena kayatagamu."

Tawana kwaiyanai ragidai Iyesu kwaenemupu

20 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki kawareya ka iyapana
kwaiyanai yona Guriki tagamu ragidai dai Mamanuga God e si tepapamana
ki nana ika mete bautagubu.
21 Bautagubu manako kaimpu natere Betaida tawana Gariri rabineya mu
apunumaga mosi si ka Piripo simupu, tagubu ke; "Kabai, nu nuwanugu ka
Iyesu empamu."
22 Apunu Piripo yona ki wainapupu ka e kayawena e waretai Enduru sibu
manako mu apeya kayatagubu Iyesu simupu.
23 Ko Iyesu mu tadebu, wagubu ke; "Nau Kunumau Kawapuwani Apunai
nau sini tepapamana marai karako bauwena yau kena.

24 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Nu momai mosi umamu ki
ka e eya ropayagisi puwayagisi ko mibai waunai miniyoto daburi. Ko momai
ki tawau mena tondono ki ka e mibai eba kiroto ade mibai waunai mete eba
miniyoto daburi.
25 Ki kwaitana, iyapana nima e ebo mena iyai nene wainapiyau ki ka e
eya iyai aita ewa nene ki e kaupiyau. Ko iyapana nima yewe wairau ki iyai
nene eba notapiyau ko ewa iyai ki nene mena notapiyau ki ka e maramara
tondana kaniyana ki iyai ewa yadini.
26 Iyapana nima nuwaiya ka nau upini kwaeyagisi ki ka e yabadini nau
ewaneya uburoto manako nau bani kayasugani tondoni tawanai ki ka e mete
ika baiyagisi manako nau mete ewapuru ika idiwomu. Iyapana nima inako
kwae-yagisi ki e si ka nau Mamai God empoto tepapoto."

Iyesu powagana sisiyai wagubu

27 Iyesu ade wagubu ke; "Karako nau nuwaboya wainapakani ko nau
badidi suwagani; 'Mamai, bita kawaya nau karako bananapani ki kau surupi
bo?' Ae pa mena, nau inako eba suwagani mibai ka nau bita kawaya yau
wadana ki nana bausugubuwani.
28 Ki pokere Mamai, kau kaubo nuwageya ki kwaenuwagi da kau sigi nau
pokanere kawayayagisi."
Iyesu yona ki wagawa makeya ka bonana mosi kunumau inako wagubu
ke; "Iyapana nau sini tepapamana ki nana ki nau ororeya mena kwaesugu-
buwani ade ewa mete kwaesugani."
29 Iyapana ropani kawaya ika ubumawa bonana ki wainamupu ka mu
tagubu ke; "Ki ka bani gaiya wagau." Ko ade dai tagubu ke; "Ae, ki ka eba
gaiya ko ki ka bani aneya mosi kunumau e nene wagubu."
30 Iyapana inako tagamawa ko Iyesu wagubu ke; "Bonana wainamupu ki
wi nene bauwena ko eba nau nene bau-wena.
31 Nau Mamai God iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwa-
gau e idai gurai wi naurigau ugwadana ragiragi ki marai karako bauwena
yau kena. Nau Mamai uburana waira yau notai ki kerarai apunai wadana
kwenupana ki marai bauwena.
32 Iyapana nau susinimoto poyo ade nau bagisinimoto makeya ki ka nau
iyapana kuduba tetamani da mu nau bamaneya baitagisi."
33 Iyesu inako wagubu ki ka e badidi maba powagana ki sisiyai wagubu.
34 Ko iyapana denai tagubu ke; "Mamanuga God e gorai oragai apunai
Mosisi kwebu ki wagau da nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki e eba poyagisi
ko maramara tondono kaniyono. Nu wainapemei da nu Iya Negeyana
Apunai ki kau baganai ko kau badidi pokere nuwegei da mu kau nunimana
poyo ade kau baginimana ki nana nuwegei. Kau ka Kunumau Kawapi
Apunai baganai bo?"
35 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Tanai Apunai mara eba rowarowa
wi mete yewe idiwoi ki pokere e taneya iwoi kwaenda sisipu baiyagisi wi
bodaniyoto. Iyapana nima sisipu umau ki ka e tawana eba empiyau ko pa
asusu umau.
36 Ko Tanai Apunai karako wi bamagau tondau ki pokere wi e suma-piyoi
ki ka wi e munuiyoma idiwoi."

Diyu ragidai Iyesu eba sumamupu

Iyesu yona ki wagubu kewowena ka e kayawena e ebo mena wekewena.
37 E naiya iyapana yabumugu matakira ropani kawaya kwaewagawa
empamawa ko mu e eba sumapamawa.

38 Takari kawaya ka oragai apunai Aisaiya iyapana ki mu sisiyamaga oka
pokaiya inako tapu, wagubu ke;
'Kaiwawonuga, kau yonagi iwagibi ki mu eba sumamupu.
Kau kasiyaragi ki mu matarau mete emupu ko mu denai kau eba suman-
impu.'
39 Iyapana Iyesu eba sumamupu mibai ka oragai apunai Aisaiya ade
wagubu ke;
40 'Mamanuga God mu yabumaga kenepupu ade mu notamaga gogapupu ki
pokere mu mibai eba bananamupu. E wagubu ke; Mu nau bamaneya
bautagumpena ki ka nau mu iyatapena ko mu nau bamaneya eba
bautagubu.'
41 Oragai apunai Aisaiya oka ki tapu mibai ka e takari kawaya Iyesu bau-
wagana ki tanai empupu were wagubu.
42 Iyapana kawakawai dai Iyesu sumamupu ko mu e sumamupu ki sisiyai
mu matarau eba tagubu mibai ka mu Parisi ragidai mu kudumugu mete
wainamupu. Parisi ragidai mu kasiyara-maga ka iyapana simaga guriguri
tawai rabineya surupamana ki nana,
43 ki pokere iyapana kawakawai ki mu notamaga wagubu ke; 'Nu Iyesu
sisiyai iwagamu ki ka Parisi ragidai ubumoto nu sinuga guriguri tawai ra-
bineya surupomoto siwakekenimoto.' Mu inako notapamawa mibai ka mu
eba nuwa-mugu iyapana mu simaga giripomoto. Mu nuwamugu iyapana
mu weremaga tagamana ki nene mena wainapamawa ko Mamanuga God
uburana mu were-maga wagana ki nene mu eba waina-pamawa.

Iyesu yonai ka aita ewa nu ugwadiniyoto ragiragi

44 Ko Iyesu e bonanai ragiragi kawaya iyapana tadebu, wagubu ke; "Nima
nau sumasiniyau ki ka e eba nau mena sumasiniyau ko nau Tonosinibu
Apunai e mete sumapiyau.
45 Iyapana nima nau emisiniyau ki ka e nau Tonosinibu Apunai e mete
empiyau.
46 Nau Tanai Apunai yewe wairau kawapuwani manako iyapana nima nau
sumasiniyono ki ka e sisipu rabineya eba umono.
47 Iyapana nima nau yonani wainapiyau ko makeya makeya eba kwaewa-
gau ki ka eba nau uburani nau idani gurai e naureya ugwadani ragiragi.
Nau eba ki nene bausugubuwani. Nau ka iyapana wi iya negeyana ki nana
bausugubuwani.
48 Iyapana nima nau tagararasiniyau bo nau yonani eba wadau ki ka
eba nau uburani nau idani gurai e naureya ugwadani ragiragi. Pa mena.
Aita ewa, mara kwauneya, ka nau yonani suwagubuwani wainapupu ko
kwenupupu ki yonai ka uburoto e naureya ugwadiniyoto ragiragi.
49 Nau yona mibai wi nidiyakani yau kena; Nau ka eba nau naubo kasi-
yarani pokaiya suwagubuwani ko nau Mamai Tonosinibu Apunai badidi
sidibu ki mena nau makeya makeya wi nidi-buwani.
50 Nau kataineya da iyapana e yonai sumapomoto ade yadini ki mu ka
maramara idiwana kaiwana ki iyai mete yadini. Ki pokere, nau badidi
nidiyakani ki nau eba asusu nidiyakani ko nau Mamai badidi wi nidiyana
wagubu ki makeya makeya nau wi nidiyakani." Iyesu inako wagubu.

13

Iyesu ubupu e kowakowaiyoma mu kerapumaga siruwapupu

1-3 Marawani ki ka 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki kupei ku-
petagamana marai ko karako kemora nene ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa

ragidai mete bani dai kupamawa idiwa. Berokoi Apunai Seitani e ka ororeya mena apunu Saimoni e gubagai si ka Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto e rabinai wira-pupu da e Iyesu yogoi wagana ki nana wainapiyawa. Iyesu kataiya da e naiya e Mamai bameya tondawa ade e mete kataiya da e waira yau kamadana e Mamai bameya ade kayawagana ki marai rogobiwena. E mete kataiya da e eya Mamai e kasiyarai kuduba ki e kwebu wadubu kewowena.

Iyesu e kerareya mena e kowakowai-yoma nene maramara nota kwarikwarisi-tamiyawa tondawa yabadawa da karako e mu kamaditamana marai rogobiwena ki ka e mu inako mete nota kwari-kwarisitamiyawa.

4 Mu kupetagamawa idiwa ki makeya ka e mu paunamugu kipu ubupu e midi tatamai rikapupu ade surusuru mo wadubu e naureya umapu,

5 awana wadubu kabuma mo rabineya kwebu wira manako e kanibu e tadeyau kabukabuwa ragidai eyaka eyaka mu kerapumaga bigi siruwapiyawa. E bigi siruwapupu kewowena ka e surusuru e naureya umapu ki pokaiya mu kerapu-maga ki surusurupiyawa.

6 E inako siruwatamiyawa yabadawa da apunu Pita bameya bauwena ki ka Pita e notai babawena Iyesu sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, nau kerarani bigi ki kau eba siruwapi.”

7 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau kwaesugakani ki kau karako eba kataigeya ko ewa were ki kau mibai ki katainuwagi.”

8 Ko apunu Pita ade wagubu bodaboda, wagubu ke; “Kau ka nau Kaiwawoni kawaya ki pokere nau kerarani bigi ki kau eba siruwapi.”

Apunu Pita inako wagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau kau keraragi bigi eba siruwapani ki nau kau mete eba eyaka mena.”

9 Apunu Saimoni si daikere ka Pita yona ki wainapupu ka e wagubu ke; “Kaiwawoni, kau eba nau kerarani bigi mena siruwapi ko nau idani yo nau debani ki mete siruwapi.”

10 Ko Iyesu wagubu ke; “Iyapana nima awanau siruwawena ki e midi ka kuduba tanai kawaya ko e kerarai mena dogiyapiyau. Wi kuduba ka tanai mena ko wi paunagau apunu mo eyaka mena ka bigibigi.”

11 (E yogoi wagana apunai ka nima ki Iyesu e kataiya ki pokere e wagubu ke; ‘Wi paunagau apunu mo eyaka mena ka bigibigi’.)

12 Iyesu mu kerapumaga bigi siruwa-piyawa da kamadubu, e midi tatamai ade wadubu umapu manako wirawena kanibu e wateya ade tondubu. Tondubu manako mu tadebu, wagubu ke; “Nau karako wi bamagau badidi kwaesugu-buwani ki mibai wi wainamupu bo pa mena?

13 Nau ka wi Nidiyakani Kabukabuwa Apunai sidiyamu ade wi Kaiwawoga sidiyamu ki ka wi mibai iwagamu.

14 Ki pokere, nau wi Kaiwawoga ade wi Nidiyakani Kabukabuwa Apunai wi kerapuga bigi siruwapuwani ki ka wi mete kina deni deni inako waita kasiyaraiwogoi idiwoi.

15 Nau keyakeyai yau kwaesugubuwani ki mibai ka wi keyakeyai ki empamana manako makeya makeya kwaigamana iwana ki nana nau kabuwanibuwani.

16 Nau yona mibai wi nidiyani wainapu-muri; Bigabiga ragidai ki mu eba ubumoto mu kawakawaimuguma raurutamini, ade bibi kayatagubu ragidai ki mu eba ubumoto mu tonotampu ragidai ki raurutamini.

17 Wi nau nidibuwani yau makeya makeya kwaiwogoi ki ka wi mibi mamamai mete idiwoi.”

18 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; “Nau ka eba wi kuduba nene suwagubuwani. Nau winenibuwani ragidai wi kuduba nau kataineya.

Mamanuga God e okai naiya tapu inako wagubu ke; ‘Apunu ki nau mete ewapuru kupeigibi apunai ki e nau tagararasinibu manako nau yogoni wagubu’. Oka ki mibai karako waunitau matarayagisi empumuri.
19 Nau yona yau karako wi nidiyakani da wi mibai aita ewa wenayagisi empumuri ki ka wi kataiwagi da Kunumau Kawapuwani Apunai ka nau yau kena.
20 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Iyapana nima nau tonopana apunai ki e diriwai kwaeyagisi ki ka e nau diriwani mete kwaeyagisi. Ade iyapana nima nau diriwani kwaeyagisi ki ka e nau Tonosinibu Apunai ki e diriwai mete kwaeyagisi.”

Iyesu e yogoi wagana apunai (Mateyu 26:20-25; Maki 14:17-21; Ruki 22:21-23)

21 Iyesu yona ki wagubu eweya ka e rabinai makariwena nuwaboya waina-pupu manako yona matarau mu tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Wi paunagau ka apunu mosi nau yogoni yagisi.”
22 E tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki wainamupu ka mu babatagubu mu mubo mubo empepe kasiwara-tagubu, tagubu ke; “E ka nima nene wagau?”
23 Iyesu madaneya ka e tadeyau kabukabuwa apunai mosi ki e nuwaiya po apunai ki ika tondawa,
24 manako apunu Saimoni si daikere ka Pita apunu ki yabu gedegedepupu sibu, wagubu ke; “Kau manupi; E nima nene wagau?”
25 Apunu ki riyawena Iyesu madaneya kanibu sibu, wagubu ke; “Kaiwa-woni, kau yogogi wagana apunai ka nima?”
26 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau karako yawi yau kawareya bani yadani kupani daikere kweyani ki apunai ka nau yogoni yagisi.” E inako wagubu manako bani mosi wadubu pikapana ki nana awana mo rabineya kaupupu manako wirawena apunu Saimoni Isikariyoto e gubagai si ka Diyudiyasi kwebu.
27 Apunu Diyudiyasi bani ki wadubu makeya ka Berokoi Apunai Seitani e rabineya supu manako Iyesu e sibu, wagubu ke; “Kau badidi kwaenugana wainapiyei ki kau garugaru mena kwaenuwagi.”
28 E tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba mete ika kupetagamawa idiwa yona ki waina-mupu ka mu notamaga babawena.
29 Apunu Diyudiyasi e ka mu bowamaga madai ki sini kororai kwayubapiyawa apunai ki pokere Iyesu apunu Diyudiyasi yona ki sibu ki ka mu notamaga wagubu da e Diyudiyasi kayawagana poraga bani dai gimarapana bo gwedegwede imagei ragidai bowa madai dai tageyana ki nana sibu.
30 Ko apunu Diyudiyasi bani ki wadubu manako garugaru mena kipu ubupu kemora ki rabineya tawa ki kamadubu kayawena.

Iyesu mu gora waunai tagebu

31 Apunu Diyudiyasi bauwena kayawena eweya ka Iyesu ubupu e kowakowaiyoma tadebu, wagubu ke; “Nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau sini karako kawayayagisi. Nau badidi kwaesugani ki pokaiya ka nau Mamai e si mete kawayayagisi.
32 E Gubagai nau badidi kwaesugani ki pokaiya ka nau Mamai e si kawayayagisi, ade nau Mamai badidi kwaeyagisi ki pokaiya ka nau sini garugaru mena mete kawayayagisi.
33 Mununiyoma, nau suwagani wainapumuri; Nau mara eba rowarowa kawaya wi mete yewe idiwomu. Nau Diyu ragidai naiya tadebuwani ki maba

nau karako wi mete nidiyakani yau kena; Nau karako kayasugana tawanai
ki wi eba kaiwagi.
34 Nau gora waunai mosi wi negeyakani yau kena; Wi denideni kwayuba
kasiwaraiwogoi idiwoi. Nau wi nota kwarikwarisiniyekeya ki maba wi
kowaguma mete inako nota kwari-kwarisitamiyoi.
35 Wi inako kwaiwogoi idiwoi ki ka iyapana kuduba wi eminimoto manako
kataitagisi da wi ka mibai nau yonani wainapiyamu kwaiwagamu idiwu
ragidai."
36 Iyesu inako wagubu manako apunu Saimoni si daikere ka Pita de-
nai e manupupu, wagubu ke; "Kaiwawoni, kau tawana bani kayanugana
nuwegei?"
Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Nau kayasugana tawanai ki kau
karako nau mete eba kaigamu ko ewa marai mosi ki kau nau bamaneya ika
baunuwagi."
37 Ko apunu Pita e ade manupupu, wagubu ke; "Kaiwawoni, nau badidi
pokere karako kau ewageya eba kayasugani? Kau ponuwagi ki ka nau kau
nene mete posugani ka baganai."
38 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kau mibai nau nene ponuwagi
bo? Nau nidiyani wainapi; Kemora yau rabineya ka kau mara apeya
eyaka nuwagi bodaboda da kau eba kataigeya nau. Kau inako nuwogowa
bodaboda manako ki eweya ka kokoroku yagisi nawaru puruyagisi."

14

Iyesu pokaiya ka nu Mamanuga God bameya kaigamu

1 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ade tadebu, wagubu ke; "Wi notaga
eba koyogono kudu eba wainapiyoi. Nau Mamai God e mena sumapiyoi ade
nau mete sumasiniyoi.
2 Nau Mamai e tawai rabineya ka wata ropani kawaya uburau. Ki pokere
yewe idiwoi mibai ka nau kayasugani wi wataga yamanapani. Nau wi
wataga ki eba yamanapena maba ki ka nau yona yau matarau wi eba
nidibena.
3 Nau wi wataga yamanapani kewoyagisi ki ka nau ewa ade wirasugani
bausugani manako nau wi teniyani da nau yo wi ewapuru kaigamu nau
tondana tawanai ki ika ewapuru idiwomu.
4 Tawana nau kayasugani ki yawatai ki wi kataigau."
5 Iyesu inako wagubu ko apunu Tomasi babawena denai e sibu, wagubu
ke; "Kaiwawoni, kau tawana bani kayanugei ki nu eba katainugu ki pokere
nu tawana ki yawatai badidi maba empamu manako ika baigamu?"
6 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Nau ka Yawata, nau ka Yona Mibai ade
nau ka wi Iya Negeyana ki Apunai. Iyapana nima nuwaiya nau Mamai God
e bameya kayawagana wainapiyau ki ka e yabiri nau bamaneya baiyagisi
manako nau sini pokaiya ka e nau Mamai bameya kayayagisi. Nau Mamai
bameya kaiwagamana yawatai kudubai mo pa mena.
7 Wi nau naigida mena kataisinimuri ki ka wi nau Mamai e mete kataiwagi.
Wi nau emisinimpu kewowena ki pokere nau Mamai ki e wi mete emupu
kewowena. Nau Mamai ki e wi kataigau."
8 Iyesu inako wagubu ko apunu Piripo denai wagubu ke; "Kaiwawoni, nu
nuwanugu ka kau Mamagi nu kabuwaniyo da nu e empamu."
9 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Piripo, nau mara rowarowa kawaya
wi mete yewe idiweya ko kau eba kataigeya nau bo? Iyapana nima nau

emisiniyau ki ka e nau Mamai mete empiyau. Ko kau gwede nana nau
Mamai wi kabuwaniyana ki nana nuwegei?
10 Nau ka nau Mamai mete ewapuru eyaka mena ade e ka nau mete
ewapuru eyaka mena. Nau yona suwa-gakani ki kau sumapiyei bo pa
mena?" Iyesu apunu Piripo inako sibu manako ade wirawena e tadeyau
kabukabuwa ragidai kuduba emitapu tadebu, wagubu ke; "Nau yona yau
nidibuwani ki ka eba nau naubo kasiyarani pokaiya wi nidibuwani. Nau ade
nau Mamai ki nu ka ewapuru eyaka mena ki pokere e ebo kasiyarai pokaiya
badidi kwae-wagau nau kabuwasiniyau ki mena nau makeya makeya kwae-
sugakani manako wi kabuwaniyakani.
11 Nau ade nau Mamai nu ka ewapuru eyaka mena yonai nidibuwani ki wi
naigida mena wainapumuri sumapumuri. Ko wi nau yonani suwagubuwani
ki eba sumapu-muri ki ka wi nau matakirani nau Mamai e kasiyarai pokaiya
kwae-sugekeya emisinimawa ki sumapumuri.
12 Nau yona mibai wi nidiyakani yau kena; Iyapana nima nau sumasiniy-
oto ki ka nau badidi kwaesugekeya ki maba e mete kwaeyagisi. Ko eba ki
mena. Nau ka aita ewa nau Mamai bameya kayasugani ki pokere nau badidi
maba kwaesugekeya ki ka maraitau erida ko nau sumasiniyau apunai badidi
maba kwaeyagisi ki ka kawaya esida.
13 Wi gwede mosi nene nau sini pokaiya geneiwagi ki nau kwaesugani
manako nau Mamai e si nau pokanere kawaya-yagisi.
14 Wi gwede mosi nau sini pokaiya geneiwagi ki kuduba nau kwaesugani."

Iyesu uburoto Mamanuga God e eya Keyai tonopoto

15 Wi nau nene notapiyoi idiwoi ki ka wi nau gorani nidibuwani ki makeya
makeya kwaiwogoi,
16-17 manako nau Mamai siyani da e wi Waitaga mosi wi nene tonopoto. Wi
Waitaga ki kena ka nau Mamai e eya Keyai Mibai Bagi Kawaya maramara
wi mete idiwana kaiwana ki nana baiyagisi. Iyapana nau Mamai mete
tagararaniyamu ragidai ki ka e Keyai Mibai Bagi Kawaya ki mu eba yadini
mibai ka mu e eba em-pomoto ade e eba kataitagisi. Ko wi e kataipumuri
mibai ka e wi rabinagau maramara tondono kaniyono."
18 "Nau deni mena wi eba kamadini-yani kayasugani ko nau ewa marai
mosi ade wirasugani wi bamagau bausugani.
19 Mara eba rowarowa yabaranugu ki ka iyapana nau Mamai mete
tagarara-niyamu ragidai nau ewa mo eba emisinimoto. Ko wi nau ade
emisini-muri. Nau iyaiya tondoni ki pokere wi mete inako iyaiya idiwoi.
20 Mara ki baiyagisi makeya ki ka wi kataiwagi da nau Mamai mete
ewapuru eyaka mena idiwei ki maba wi nau mete ewapuru eyaka mena
idiwomu ade nau wi mete ewapuru eyaka mena idiwomu.
21 Iyapana nima nau gorani tapuwani ki makeya makeya kwaewagau ki ka
e nau nota kwarikwarisisiniyau. E nau nota kwarikwarisisiniyono tondono
ki ka nau Mamai e mete inako nota kwarikwarisipono tondono ade nau e
mete notaponi e bameya bausugoni."
22 Iyesu inako wagubu manako Apunu Diyudiyasi (e ka eba Diyudiyasi
Isikariyoto ko apunu Diyudiyasi kudubai mosi) ki e ubupu denai wagubu ke;
"Kaiwawoni, kau gwede nana nu mena bamanugu baunugana nuwegei ko
kau tagararaniyamu ragidai ka badidi pokere pa mena?"
23 Apunu Diyudiyasi inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke;
"Iyapana nima nau nota kwarikwarisi-siniyau ki ka nau gorani tapuwani
ki e makeya makeya mete kwaeyogono manako nau Mamai notai e bameya
yodono ade nau mete ewapuru e bameya baigamu idiwomu.

24 Ko iyapana nima nau eba nota kwarikwarisisiniyau ki ka nau gorani
tapuwani ki e mete eba wadau. Nau yona yau nidiyakani ki ka eba nau
naubo yonani ko ki ka nau Mamai Tonosinibu Apunai ki e yonai.
25 Nau karako wi mete yewe ewapuru idiwei ki pokere nau yona yau
karako matarau wi nidiyakani,
26 ko nau wi kamadiniyani kayasugani eweya ki ka nau Mamai God
uburoto wi Waitaga mosi ki ka e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki nau
sini pokaiya wi nene tonopoto manako e uburoto gwedegwede kuduba wi
kabuwaniyoto. Nau yona kuduba naiya nidibuwani ko wi notaga gogawena
ki e wi notaga ade yadini papara manako wi nau yonani ki kuduba waina-
pumuri.
27 Nau nuwabagi wi bamagau tarakani. Nuwabagi ki nau niya rabina-neya
tondau ki nau wi negeyakani. Iyapana nau tagararasiniyamu ragidai ki mu
ka nuwabagi ki maba mo eba wainapomoto wi negeni. Ki pokere, wi notaga
eba koyogono kudu eba wainapiyoi.
28 Nau wi kamadiniyana kayasugana ade ewa mete wirasugana bausug-
ana ki yonai nau ororeya mena wi nidibuwani kewowena. Wi nau yonani
ki naigida mena sumampena nota kwarikwarisisinimpena ki ka nau Mamai
bameya ade kayasugana yonai nidibuwani ki mibai wi wainampena ade nau
mamamani mete kwaigumpena mibai ka nau Mamai e ka kawaya esida ko
nau ka e kobaiya.
29 Ko ewa badidi wenawagana yonai nidibuwani ki mibai aita ewa we-
nayagisi empumuri ki ka wi nau sumasinimuri.
30 Waira yau wadubu apunai Seitani yabadau ki pokere nau yona
rowarowa kawaya wi mete yewe eba iwogomu. E kasiyarai mo nau ba-
maneya pa mena,
31 ko iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau mu naigida
mena kataigamana ki nana da nau nuwani notani nau Mamai bameya
tondau ki pokere nau Mamai badidi wagubu ki makeya makeya nau karako
kwaesugani. Ki pokere, tawa yau kamadamu kaigamu."

15

Nu Iyanuga Kerarai Apunai ka Iyesu

1 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai waigugu were ade tadebu, wagubu
ke; "Nau ka ripa 'waeni' ko nau Mamai e ka ripa ki kwayubapiyau apunai.
2 Nau ragini mibai eba kiroto ki ka nau Mamai nau ragini ki purupoto
isiyapoto. Ko nau ragini mibai kiroto ki ka e nau ragini ki meyoto warapoto
taniyagisi manako mibai kawaya daganani ewa kiroto.
3 Ko wiyo, nau yonani nidibuwani ki pokaiya ka wi nuwaga notaga ororeya
mena taniwena.
4 Wi nau mete ewapuru eyaka mena idiwoi ki ka ade nau wi mete ewapuru
eyaka mena idiwomu. Ripa ragai mosi naureya kaiyarayagisi ki ka e mibai
eba kiroto. Ko ragai ki ripa naureya tondono ki ka e mibai kiroto. Ki maba,
wi wibo mena idiwoi ki ka wi mibiga eba kiroto. Ko wi nau naurineya idiwoi
ki ka wi mibiga kiroto."
5 Iyesu inako wagubu ade wagubu ke; "Ripa eya ka nau ko wi ka nau ragi-
niyoma. Iyapana nima nau naurineya nau mete eyaka mena idiwomu ade
nau e mete eyaka mena idiwomu ki ka e mibai kawaya daganani kiroto. Ko
wi nau kamadisinimuri nau naurineya eba idiwoi ki ka wi wibo kasiyaraga
pokaiya gwede mo kwaiwagi ki mibai eba wenapoto.

6 Iyapana nima nau mete ewapuru eyaka mena eba idiwomu ki apunai bo
ridai ka ripa ragai gwiya-mupu surawena ki maba surayagisi manako ewa
tepomoto mata pasumoto.
7 Wi nau mete ewapuru eyaka mena idiwomu ade nau yonani
suwagubuwani ki wainapumuri wi rabinagau suroto tawayagisi ki ka wi
gwede mosi nene wainapiyamu ki wi nau Mamai simuri manako wi badidi
simupu ki kuduba e uburoto wi negeni.
8 Wi mibiga inako kiroto ki ka wi nau yonani mibai wainapiyamu kwai-
wagamu ragidai manako nau Mamai e si wi pokagere kawayayagisi.
9 Nau Mamai kawaya daganani nau nota kwarikwarisisiniyau ki maba nau
wi mete kawaya daganani nota kwarikwarisiniyakani ki pokere wi inako
idiwoi ki ka nau maramara wi nota kwarikwarisiniyoni tondoni.
10 Nau Mamai e umunui nau wadakani ki pokere e nau nota kwarikwari-
sisiniyau. Ki maba, wi nau gorani tapuwani ki makeya makeya kwaiwogoi
ki ka nau wi maramara inako mete nota kwarikwarisiniyoni tondoni.
11 Nau yona yau nidibuwani da wi nau pokanere mibi mamamai deni
mena wainapamana idiwana ki nana.
12 Nau gorani tapuwani ka yau kena; Nau wi nota kwarikwarisiniyakani
ki maba wi inako mete denideni nota kwari-kwarisiwogoi ade kwayuba
kasiwara-iwogoi idiwoi.
13 Iyapana nima e kowaiyoma kawaya daganani nota kwarikwarisita-
miyau ki ka e eya midi kwakwarepui ki tagararapoto ade e kowaiyoma nene
poyagisi ki mete baganai. E nuwaiya po muyo ki pokere e inako kwaeyagisi.
14 Wi nau nidi-buwani ki makeya makeya kwaiwogoi idiwoi ki ka wi nau
kowaniyoma mibai.
15 Nau bigabiga ragidai wi eba nidiyakani ko nau kowaniyoma mibai wi
nidiyakani. Bigabiga apunai ki e kawai ki notai e eba kataiya. Ko nau Mamai
badidi sidibu ki yonai kuduba nau wi nidibuwani kataigubu kewo-wena ki
pokere wi ka eba bigabiga ragidai ko wi ka mibai nau kowani-yoma.
16 Wi eba nau winesinimpu ko nau wi winenibuwani da wi kaiwagi
maramara idiwana kaiwana ki mibai wi rabinagau kimono manako wi nau
sini pokaiya gwede mo nene iwagi ki kuduba ka nau Mamai uburoto wi
negeni.
17 Ki pokere, nau gorani negeyakani ka yau kena; Wi deni deni nota
kwarikwarisiwogoi ade kwayuba kasiwaraiwogoi idiwoi.”

Iyapana baitagisi nu girinimoto pasunimoto

18 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu ke; “Nau tagararasiniyamu
ragidai baitagisi wi girinimoto pasuni-moto ki wi wainapumuri da mu naiya
nau mete inako girisinimawa pasusini-mawa.
19 Wi mu mete ewapuru idimpena ki ka mu wi diriwaga kwaetagumpena.
Ko nau wi winenibuwani da wi waira yau notai ki kamadamana ki nana
suwagu-buwani ki pokere karako ka iyapana ki mu nuwamugu wi pa mena.
20 Nau naiya mena nidibuwani da bigabiga apunai eba uburoto e kawai
ki raurupoto. Nau nidibuwani ki mibai wi wainapumuri; Iyapana nau
girisinimupu ki ka mu wi mete girinimoto ade nau suwagubuwani ki nau
umununi mu wadumupu ki ka wi iwagi ki wi umunuga mu mete yadini.
21 Wi ka nau nene ki pokere mu berokoi kuduba ebo ebo wi bamagau
kwae-tagisi. Mu nau Tonosinibu Apunai kataitagumpena ki ka mu inako eba
kwaetagumpena ko mu eba kataimugu eyo ki pokere mu inako kwaetagisi.
22 Nau mu bamamugu eba bausugubena ade nau Mamai e yonai mu
eba tadebena wainampena ki ka mu eba paerempena bita wadumpena.

Ko nau tadebuwani ki mu wainamupu kewowena ko mu nau yonani ki eba mibimupu ki pokere mu beramaga berokoi ki denai mu nawana-maga tondau. Mu denai ki baibigapa-mana yawatai mo pa mena.
23 Iyapana nima nau girisiniyau ki ka e eba nau mena girisiniyau ko e ka nau Mamai mete giripiyau.
24 Nau matakira kawaya kawaya mu paunamugu kwaesugu-buwani. Naiya ka iyapana mosi nau kwaesugubuwani ki kwaitana mo eba kwaewena. Nau matakira ki eba kwae-sugubena ki ka mu beramaga berokoi ki denai mo mu eba wadumpena. Ko karako nau matakirani ki mu mubo yabumugere emupu kewowena ki pokere mu beramaga berokoi ki denai mu yadini. Mu nau girisiniyamu ade nau Mamai mete giripiyamu,
25 ko ki ka oragai apunai Mosisi oka tapu ki mibai wenawagana ki nana. Oka ki wagubu ke; 'Mu ka nau pa asusu girisinimawa.'
26 Nau Mamai bameya bausugani ki ka nau uburani nau Mamai e eya Keyai Mibai Tanai Bagi Kawaya e bameya tondau ki wi Waitaga tonopani da e wi bamagau baiyagisi manako nau yonani kuduba ki yagisi matara.
27 Nau upini kerarai birikapuwani makeya yabedekeya da karako ka wi maramara nau mete idiweya ki pokere wi mete kina nau yonani ki naigida mena iwogoi iwoi."

16

1 Iyesu inako wagubu ade mu tadebu, wagubu ke; "Wi nau eba kamadisinimana ade yawata eba paerepamana ki nana ka nau yona yau wi nidibuwani.
2-3 Iyapana mu midi-maga wi bamagau togayogono manako wi siga ki mu gurigurimaga tawai rabineya surupomoto wi siwakeke-nimoto. Mara yabadau da iyapana baitagisi wi nau sumasiniyamu ragidai nunimoto popo. Iyapana ki mu ka nau Mamai mete gogoniyamu, ki pokere mu inako kwaetogomono ki ka mu nota-maga yogono da; 'Nu ka Mamanuga God e upi mibai kwaigemei.' Ko mu eba e upi kwaetagamu.
4 Nau yona yau nidiyakani ki mibai kuduba aita ewa wenayagisi empumuri ki ka wi nau yonani nidibuwani yau mena notapiyoi."

Mamanuga God e Keyai badidi kwaewagau

"Nau wi mete idiweya kebomeya ki ka nau yona yau wi eba nidibuwani,
5-6 ko karako waunitau ka nau Tonosinibu Apunai e bameya ade wirasugani kayasugani ki pokere nau yona yau wi nidiyakani. Nau kataineya da nau yona suwagubuwani wainamupu ki ka wi nuwaboyaigubu manako wi mo nau eba manusinimpu, iwagubu ke; 'Kau bani kayanugei?'
7 Ko wainapumuri; Nau Mamai bameya eba kayasugani maba ki ka wi Waitaniyana Apunai wi bamagau eba baiyagisi. Ko nau kayasugani ki ka wi bagiga nene mibai ka nau uburani wi Waitaniyana Apunai ki tonopani manako e wi bamagau baiyagisi wi toginiyoto.
8 Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki wi bamagau matarau baiyagisi ki ka e uburoto nau tagarara-siniyamu ragidai badidi paeremupu mu kabuwatamini; Mu paeremaga ka badidi ade Mamanuga God e yabuiya supasupai idiwana ki mibai ka badidi ade nau Mamai God e idai gurai mu naurimugu aita ewa ugwaditamini ragiragi ki mibai ka badidi ki kuduba e uburoto mu kabuwatamini.
9 Mu paeremaga ki mibai kabuwatamini ka yau kena; Mu nau eba sumasiniyamu.

10 Ade Mama-nuga God e yabuiya supasupai idiwana ki mibai
kabuwatamini ka yau kena; Nau Mamai bameya kayasugani manako mu
nau ewa mo eba emisinimoto.
11 Ade e idai gurai mu naurimugu ugwaditamana ragiragi ki mibai ka yau
kena; Nau Mamai God e ororeya mena e idai gurai waira yau wadubu apunai
Seitani e naureya ugwadubu ragiragi kewowena."
12 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; "Nau yona kawaya mosi wi ade
nidiyana wainapakani ko nau yona ki suwagani ki ka wi notaga bani baba-
yagisi.
13 Ko nau Mamai e Keyai mibai kawaya ki baiyagisi ki ka gwedegwede
kuduba mibai mena ki e wi kabuwa-niyoto. E ka eba e ebo nuwaiya ki yagisi
ko nau Mamai badidi siyoto wainapoto ki makeya makeya e yagisi manako
gwedegwede kuduba ewa wenayagisi ki yonai e wi mete kabuwaniyoto.
14 Nau wi nidiyana yonai wainapakani ki kuduba e yagisi manako ki
pokaiya ka nau sini kawayayagisi.
15 Gwedegwede kuduba nau Mamai e nene ki kuduba mete nau nene. Ki
pokere, nau Mamai e Keyai badidi siyani wainapoto ki e makeya makeya wi
nidini."

Nuwaboya yo mamama ki yonai

16 "Nau waunitau wi kamadiniyani kayasugani manako wi nau eba
emisini-muri. Ko eba rowarowa eweya ki wi nau ade emisinimuri."
17 Iyesu inako wagubu ki ka e tadeyau kabukabuwa ragidai dai mu mubo
deni deni manu kasiwaratagamawa, taga-mawa ke; "E inako wagubu ki
mibai ka badidi? E nidibu da 'Nau Mamai bameya kayasugani ki pokere
waunitau ka wi nau eba emisinimuri ko ade waunitau ka wi nau ade
emisinimuri'.
18 E yona 'waunitau' nene wagubu ki mibai ka badidi? Nu nota baba
wademei." E tadeyau kabukabuwa ragidai mu mubo mena inako tagamawa.
19 Iyesu kataiya da mu e manu-pamana wainapamawa ki pokere e wagubu
ke; "Nau suwagubuwani da; 'Waunitau ka wi nau eba emisinimuri ko ade
waunitau ka wi nau ade emisini-muri', nau yona ki suwagubuwani ki pokere
wi wibo deni deni manu kasiwaraiwagamu idiwu bo?
20 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Nau tagararasiniyamu
ragidai mu ka waunitau mamamatogomono ko nau sumasiniyamu ragidai
ki wi ka waunitau nuwaboyaiwagi nau yadini wadoi. Wi nuwaboyaiwogoi
ko mara eba rowarowa eweya ki ka wi nuwaboyaga ki kewo-yagisi manako
wi rabinagau kwarisiyagisi mibi mamamai idiwoi.
21 Mara ki waigugui ka yau kena; Ridi mosi munu wenapana marai
baiyagisi ki ka e makari wainapono yadi kirono. Ko munu ki wenayagisi
eweya ki ka e makari ki notagogapoto mamamayagisi mibai ka e munui
wenawena ki pokere.
22 Ki maba, karako ka wi nuwaboya wainapiyamu ko waunitau yewena ka
wi nau ade emisinimuri manako wi ade mamamaiwagi. Wi mamamaga ki
ka iyapana mo eba baiyagisi surupoto.
23 Mara ki baiyagisi makeya ki ka wi eba gwede mosi nene nau bamaneya
genesinimuri ko wi nau sini pokaiya ki kuduba deni mena nau Mamai
simuri. Nau nidiyani wainapumuri; Wi badidi nau sini pokaiya nau Mamai
bameya inako iwagi ki e uburoto wi negeni.
24 Wi naiya nau sini pokaiya nau Mamai bameya inako mo eba iwagubu
ko wi karako iwagi da e negeni manako wi mibi mamamai idiwoi."

Iyesu e tagararapiyamu ragidai kuduba raurutapu

25 “Naiya ka nau waigugu pokaiya wi nidiyekeya ko mara yabadau da nau
waigugu ki kamadani manako nau Mamai e yonai matarau wi nidiyani.
26 Mara ki baiyagisi ki ka wi wibo nau sini pokaiya deni mena nau Mamai
bameya geneiwagi ko eba nau uburani wi nene nau Mamai siyani. Pa mena.
27-28 Nau Mamai nuwaiya po wiyo mibai ka wi nuwaga notaga nau
bamaneya tondau ade wi mibipiyamu da e nau tonosinibu yewe wairau
kawapuwani. Ko karako waunitau ka nau ade wirasugani nau Mamai
bameya ade kayasugani.”
29 Iyesu inako wagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai denai e
simupu, tagubu ke; “Karako ka kau waigugu kamadibi yona matarau nu
nidiyei.
30 Nu karako wainapemei da gwedegwede kuduba ki kau kataigeya ki
pokere iyapana mo kau ewa eba manuniyoto eminiyoto. Karako ka nu
kau sumanimei ade nu kataigibi wetawetara da kau ka Mamanuga God kau
Tononibu Kawapi ki Apunai.”
31 Mu inako tagubu ko Iyesu denai wagubu ke; “Wi karako nau suma-
siniyamu iwagubu ko nau nidiyani wainapumuri;
32 Mara yabadau, ena mara ki wana bauwena da wi kuduba nau kama-
disinimuri wakapaiwagi daburipumuri wi wibo wibo tawagau kaiwagi. Wi
nau kamadisinimuri kaiwagi ko nau niya mena eba tondoni mibai ka nau
Mamai e uburoto nau togisiniyono tondono.
33 Nau yona yau nidibuwani da wi nau pokanere nuwabagi rabineya
idiwana ki nana. Nau tagararasiniyamu ragidai baitagisi wi girinimono
pasunimono ko kasiyaraiwogoi kudu eba wainapiyoi. Waira yau e notai ki
kuduba nau raurupuwani kewowena.”

17

Iyesu e Mamai bameya guriguriwena

1 Iyesu yona ki wagubu kewowena pairawena kunumau esida yabu
tapu manako e Mamai bameya guriguriwena, wagubu ke; “Mamai, nau
marani wana bauwena ki pokere kau Gubagagi nau sini karako tepapi da
kawayayagisi manako iyapana ki empomoto kataitagisi ki ka mu kau sigi
mete tepapomoto.
2 Kau madega kauwagau madega posiwagau kasiyara kuduba tegebi da
nau uburana kau iyapanagiyoma kuduba tegebi ki maramara idiwana
kaiwana iyai mu tageyana ki nana nuwagibi.
3 Mamai, kau kiya mena ka mibai ki pokere iya maramara idiwana
kaiwana kerarai ka yau kena; Iyapana nima kataiya kau ade kau Tonosinibi
Apunai Iyesu Keriso nau mete kina kataisiniyau ki ka iya maramara tondana
kaniyana iyai ki e wadubu kewowena.
4 Kau upini tegebi ki nau yewe waira kawareya kuduba kewopuwani. Kau
sigi nau yewe tepa-pekeya ki pokere Mamai;
5 Nau yo kau kunuma waira eba yamanamipi makeya ewapuru mena
tanai bagi kawaya rabineya idiweya manako nu sinuga kawayawena
kayawena ki maba nau karako kau yabarageya uburakani tanai ki ade tege
da nau sini karako mete kawayayagisi.
6 Waira yau ragidai kau winetapi nau idani rabineya nakatapi tegebi ki nau
ubupuwani mu kau sisiyagi tade-buwani manako kau yonagi ki kuduba mu
wadumupu kewowena.
7 Mu karako kataitagubu wetawetara da gwedegwede kuduba kau tegebi
ki kerarai ka kau kiya mena.

8 Kau yonagi kuduba nau mu tadeyana ki nana sidibi ki nau mu tadebuwani manako mu kau yonagi ki sumamupu. Mu karako kataitagubu wetawetara da nau ka kau Tonosinibi Kawapuwani ki Apunai.

9 Nau karako kau kiya iyapanagi-yoma winetapi tegebi ki mu nene gurigurisugakani. Nau eba iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki mu nene guriguri-sugakani.

10 Gwedegwede kuduba nau nene ki kau nene ade kau nene ki kuduba nau nene ki pokere nu iyapananuguma mu pokamugere ka nau sini karako kawayawagau yarau.

11 Nau karako waira yau kamadana kau bamageya ade yarana kwaesugakani ko mu ka yewe wairau idiwono. Mamai, kau ka Bagi Kawaya Tanai Apunai. Nau yo kau nu sinuga ka eyaka mena ki pokere nau sini sidibi ki kasiyarai pokaiya mu kwayubatamiyowa tondowa. Nau yo kau ewapuru eyaka mena idiwei ki maba mu mete kina mu rabinamaga ewapuru eyaka mena inako idiwono.

12 Nau mu mete ewapuru idiweya ki ka nau sini sidibi ki kasiyarai pokaiya ka nau mu kwayubatamekeya tondekeya ki pokere mu mo nau eba kamadisinimpu. Ko kau yonagi oka naiya tamupu ki mibai wenawagana ki nana ka tawana berokoi kayawagana apunai eyaka mena ki e mena nau kamadisinibu.

13 Nau karako waunitau kau bamageya yarani ko mu yewe wairau idiwono ki pokere mu nau mamamani kawaya daganani mete wainapamana ki nana ka nau yona yau matarau suwagakani.

14 Kau yonagi kuduba ki nau mu tadebuwani kewowena. Nau yo mu ka eba waira yau ragidai ki pokere waira yau ragidai nu girinimana pasunimana kwaetagamu.

15 Kau eba nau iyapana-niyoma yau tetamana tawana kudubeya nakatamana ki nana gurigurisugakani ko nau nuwaneya kau uburi mu kwayubatamiyowa da Berokoi Apunai Seitani eba baiyagisi mu giritamini.

16 Nau ka eba waira yau apunai ade mu mete kina ka eba waira yau ragidai.

17 Ki pokere, kau yonagi mibai kawaya ki pokaiya kau tanigi tonopi mu rabina-mugu miniyoto siwa da mu iyamaga kuduba kau idagi rabineya nakapomoto manako kau iyapanagiyoma mibai idiwono.

18 Kau nau tonosinibi yewe wairau kawapuwani ki maba nau karako mu mete tonotamakani da mu tawana tawana kayatagisi.

19 Mu pokamugere ka nau karako nau naubo iyani kau bamageya tarakani da mu mete kina mu mubo iyamaga kuduba kau idagi rabineya nakapomoto.

20 Mamai, nau karako eba mu nene mena gurigurisugakani ko iyapana kuduba ki aita mu yonamaga pokaiya nau sumasinimoto ki mu nene nau mete gurigurisugakani.

21 Mamai, kau waita-tamiyowa da mu nuwarara tagarara eba idiwono ko mu rabinamaga eyaka mena idiwono. Kau nau mete ewapuru eyaka mena ade nau kau mete ewapuru eyaka mena ki maba karako waitatamiyowa da mu mete kina nu mete ewapuru eyaka mena inako idiwomu. Mu inako idiwono ki ka iyapana karako nau tagararasiniyamu ragidai mu emitamini manako mu notamaga wirayagisi da kau tonosinibi ki mu mete sumapomoto.

22 Nau yo kau ewapuru eyaka mena idiwei ki maba mu mete inako rabinamaga eyaka mena idiwana ki nana ka nau ubupuwani Tanai Bagi Kawaya kau tegebi ki mu mete tagebuwani.

23 Kau nau mete ewapuru eyaka mena ki maba nau mu mete ewapuru eyaka mena da mu kuduba deni mena mu rabinamaga eyakame-

naigamana ki nana. Mu notamaga eyaka mena inako idiwono ki ka nau tagararasiniyamu ragidai mu emitamini manako kataitagisi da kau nau tonosinibi bausugubuwani. Kau nau nota kwarikwarisisiniyei ki maba nau sumasiniyamu ragidai kau mu mete kina inako nota kwarikwarisitamiyei, ko ki ka iyapana ki mete kataitagisi.

24 Mamai, kau kunuma waira eba yamanapipi makeya ki kau nau notasiniyeya. Kau iyapanagiyoma kuduba nau idaneya nakapipi ki nau tanini tegebi ki maramara empamana ki nana ka nau nuwaneya nau bani tondoni tawanai ki mu mete ika idiwono.

25 Mamai, kau ka Notagi Eyaka Mena Supasupai Apunai. Kau tagararaniyamu ragidai mu eba kataimugu kau ko nau kataineya kau ade nau sumasiniyamu ragidai ki mu mete kataimugu da kau nau tonosinibi kawapuwani.

26 Kau yonagi ki nau mu tadebuwani kewowena ade aita ewa ka nau kawareya mu ade tadeyoni da mu kataitagisi da kau nau nota kwarikwarisisiniyei ki maba ka mu mete inako deni deni nota kwarikwarisi kasiwaratogomono idiwono manako nau mu mete ewapuru eyaka mena idiwomu ade mu nau mete inako ewapuru eyaka mena idiwomu.”

18

Iyapana Iyesu wadumupu kayatagubu
(Mateyu 26:47-56; Maki 14:43-50; Ruki 22:47-53)

1 Iyesu Mamanuga God bameya guriguriwena kewowena manako kipu ubupu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete waratapu tawana ki kamadumpu kayatagubu awana marai munta mo si ka Kidoni purumupu manako papasi buridere tawana mo bautagubu.

2 Wata ki ka Iyesu yogoi tapu apunai Diyudiyasi ki e mete kataiya. Naiya mena ka Iyesu mara ropani kawaya e tadeyau kabukabuwa ragidai mu mete ika idiwa.

3 Apunu Diyudiyasi karako piyara ragidai ade iyapana dai ki Parisi ragidai ade Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu tonotampu ki bananatapu mete wata ki kayatagubu. Mu siwe beumpu ade ta yo kepata mete tempu bautagubu.

4 Iyesu bameya gwede mosi badidi ewa wenawagana ki kuduba e kataiya ki pokere yawira ragidai ki bautagubu ka e kanibu mu yabaramugu ubupu manako manutapu, wagubu ke; “Wi nima kwaenepiyamu iwu?”

5 “Nu ka Iyesu, tawana Nasareta apunai ki e kwaenepemei.”

Mu inako tagubu manako Iyesu denai wagubu ke: “Nau yau kena.”

E yogoi tapu apunai Diyudiyasi ika piyara ragidai mu paunamugu uburawa.

6-7 Iyesu yona denai inako wagubu wainamupu ka iyapana ki kudu tagamugere danatagubu gwempu wairau ukwampu. Ko Iyesu kawareya mu ade manutapu, wagubu ke; “Wi nima kwaenepiyamu iwu?”

E inako wagubu, manako mu ade tagubu ke; “Nu ka Iyesu, tawana Nasareta apunai ki e kwaenepemei.”

8 Ko Iyesu denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau ororeya mena nidibuwani da ‘Nau yau kena’, ki pokere wi nau kwaenesiniyamu iwu ka baganai ko nau kowakowaniyoma yau mu kamadita-muri kayatagisi.

9 (E yona ki wagubu mibai ka e naiya e Mamai badidi sibu ki mibai wenawagana ki nana. E naiya e Mamai sibu, wagubu ke; ‘Iyapana kuduba tegebi ki eyaka mena mo nau eba wadubuwani kaupuwani.’)

10 Ki makeya ka apunu Saimoni si daikere ka Pita e kerebai wadubu iyara
apunai mosi minibu manako e wenagui garu deneya mebu puru. Apunu ki
bidara wadubu e ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-
maga e bigabigai apunai mosi si ka Marukasi.
11 Ko Iyesu wirawena apunu Pita sibu, wagubu ke; "Kau kerebagi wadi
ade wateya tari. Nau Mamai nau makari bananapana sisiyai sidibu ki nau
karako bananapani ko yawata ki kau eba bodapi."

Mu Iyesu wadumupu apunu Anasi bameya bautagubu

12 Piyara ragidai mu kawaimaga mete kina ade yawira ragidai dai ki mu
kaimpu Iyesu wadumpu dokodoko e idai umamupu,
13 manako wadumpu apunu Kaipasi e memenaguwai si ka Anasi tawaiya
kayatagubu. Kwamura ki makeya ka apunu Kaipasi Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu kawaimaga tondawa.
14 E naiya Diyu ragidai inako tadebu, wagubu ke; 'Nu kuduba popoigamu
ki ka eba baganai, ko iyapana mosi nu kuduba nene poyagisi ki ka bagi
kawaya.'

Apunu Pita Iyesu nene wagubu gogagoga
(Mateyu 26:69-70; Maki 14:66-68; Ruki 22:55-57)

15 Apunu Saimoni si daikere ka Pita ade Iyesu e tadeyau kabukabuwa
apunai mosi ki Iyesu eweya weki gwaiya kayatagubu kaiwa. Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga ki Pita waretai ki e kataiya
ki pokere mu apunu kawai ki e tawaiya bautagubu ka Pita waretai ki Iyesu
eweya tawa ki yapu,
16 ko Pita e eya ka ika gari tagaiya uburawa. Pita e waretai ade wirawena
matarau bauwena manako munu ridai mosi ika gari katamurui dagura
uburawa ki sibu manako ewa kanibu Pita wadubu gari rabineya kebomupu.
17 Mu kebomawa ka munu ridai ki Pita empupu manako sibu, wagubu ke;
"Kau ka mu wadumpu apunai ki e kowakowai mosi diyayai eminiyakani."
Ko Pita e midi minibu, wagubu ke; "Ae, nau pa mena."
18 Ki ka nusuru kawaya ki pokere apunu kawai ki e bigabigaiyoma imatau
mata mo pasumpu ika mata emi-tamiyawa idiwa manako Pita ika bau-wena
ka e mete kina kanibu mata empiyawa.

Mu Iyesu siyamawa wirawira
(Mateyu 26:59-66; Maki 14:55-64; Ruki 22:66-71)

19 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu kawaimaga ki e
ubupu Iyesu yona badidi iyapana tadeyawa ki nene e manupiyawa ade e
tadeyau kabukabuwa ragidai mu sisiya-maga mete kina e siyana ki nana
manu-piyawa.
20 Ko Iyesu denai wagubu ke; "Nau yona weki gwaiya mo eba suwege-keya
ko guriguri tawai rabineya ade Mamanuga God e Tawai ki rabineya ka nau
iyapana kuduba mu paunamugu uburekeya yona matarau mena suwege-
keya.
21 Ki pokere kau gwede nana nau inako manusiniyei? Nau wainasinimawa
ragidai ki mu mena manutami. Nau badidi tadeyekeya ki kuduba mu katai-
mugu ki pokere mu tagisi."
22 Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu kawai ki e bigabigai apunai
mosi ika Iyesu madaneya uburawa ki Iyesu kwanabeya minibu manako
sibu, wagubu ke; "Kau Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawaimaga inako eba siyowa."

23 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau yona mo paerepuwani suwagu-
buwani ki kau sisiya ki iyapana yau kuduba matarau tade da mu waina-
pomoto. Ko nau yona mibai suwagu-buwani ki kau badidi pokere nau
susinibi?”
24 Mu yonamaga kewowena ka apunu Anasi ubupu Iyesu wadubu Ma-
manuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga Kaipasi bameya
tonopupu ko e idai umamupu ki taburubai mu eba rikamupu.

Pita Iyesu nene ade wagubu gogagoga
(Mateyu 26:71-75; Maki 14:69-72; Ruki 22:58-62)

25 Ki makeya ka apunu Pita ika mata empiyawa tondawa manako iyapana
dai ki e simupu, tagubu ke; “Nu wainapemei da kau ka mu wadumupu
apunai ki e waretai mosi.”
Ko apunu Pita denai wagubu gogagoga, wagubu ke; “Ae, nau ka eba e mete
iweya.”
26 Mu Iyesu wadamawa makeya ka apunu Pita Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu kawaimaga e bigabigai apunai mosi e wenagui
mebu puru, ko karako ka apunu ki e rakarakai mosi Pita empupu manako
sibu, wagubu ke; “Mu apunu ki buri wadamawa wateya ki ka nau kau mete
ika emini-buwani wainapakani.”
27 Ko Pita ade wagubu gogagoga manako ki makeya ka e kokoroku wagubu
wainapupu.

Iyesu kaiwawo Pairasi yabareya ubupu
(Mateyu 27:1-2, 11-14; Maki 15:1-5; Ruki 23:1-5)

28 Nawaru puruwena didiburu mena ka iyapana ki Iyesu wadumpu apunu
Kaipasi tawai ki kamadumpu manako piyara ragidai mu kawaimaga e
tawaiya kayatagubu. Ika bautagubu ka Diyu ragidai tawa ki rabineya eba
kaimupu ko mu ika imatau ubumawa mibai ka mu wainamupu da mu
tawana kwaiyanai ragidai ki mu tawamugu kaiwoto ki ka mu bigi tageni
manako mu ewa ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki eba kupomoto.
29 Mu inako wainapamawa ki pokere tawa ki apunai si ka Pairasi ubupu
mu bamamugu matarau bauwena manako manutapu, wagubu ke; “Apunu
yau berokoi badidi kwaewena emupu were e kirapiyamu?”
30 Ko mu denai tagubu ke; “E berokoi mo eba kwaewagubena maba ki
ka nu e asusu eba wadumpena kau bamageya baigumpena ko e berokoi
kwaewena ki pokere nu e wadimipi kau bamageya baigibi.”
31 Mu inako tagubu ki pokere apunu Pairasi denai wagubu ke; “Wi wibo
wadumuri kaiwagi manako wi wibo goraga badidi wagau ki pokaiya e
makeya makeya wade supasupa-pumuri.”
Ko Diyu ragidai ki denai tagubu ke; “Nu ka ororeya mena nu nubo
goranuga pokaiya e paerei ki wadimipi supasupa kewowena ko e paerei ki
denai e mini-mana poyo ki kasiyarai ka piyara ragidai wi bamagau ko eba
nu bamanugu.”
32 (Iyesu naiya badidi maba powagana sisiyai wagubu ki mibai karako
wenawena yau kena.)
33 Apunu Pairasi wirawena e tawai rabineya ade kanibu manako
wirawena Iyesu empupu sibu, wagubu ke; “Diyu ragidai mu Kaiwawomaga
kau baganai bo?”
34 Ko Iyesu denai wagubu ke; “Nau yonani ki nuwagibi ki kau kaubo
yabarageya nuwagibi bo iyapana dai kau nidimupu were nuwagibi?”
35 Ko apunu Pairasi denai wagubu ke; “Nau ka eba Diyu ragidai wi
iyapanaga ko kau kiya iyapanagiyoma ade Mama-nuga God bameya

dobopiyamu ragidai mete kina mu kau wadinimpu nau idani rabineya tamunimpu. Ki pokere, kau berokoi badidi kwaenugibi ki kau matarau nau kabuwasini."
36 Apunu Pairasi inako wagubu, manako Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Nau ka eba waira yau e kaiwawoi. Nau waira yau kaiwawoi tondibena ki ka nau kowakowaniyoma karako bau-tagumpena taburuba pokaiya umasinimpu yau purumpena manako Diyu ragidai nau eba wadisinimpena. Nau ka eba waira yau nene kaiwawosugu-buwani."
37 Iyesu inako wagubu ki pokere apunu Pairasi e ade manupupu, wagubu ke; "Kau mibai kaiwawo ki karako matarau nuwagi da nau wainapani."
Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke: "Ena, kau ki kei nuwegei. Nau iyapana yona mibai tadeyana ki nana waira yau kawareya kawapuwani ki pokere yona mibai wainapiyamu ragidai ki mu ka nau yonani ki mete wainapiyamu."
38 Iyesu yona ki wagubu ka apunu Pairasi ubupu e ade manupupu, wagubu ke; "Ko yona mibai ka gwede?"

Apunu Pairasi Iyesu powagana yonai wagubu
(Mateyu 27:15-31; Maki 15:6-20; Ruki 23:13-25)

Apunu Pairasi yona ki wagubu ade wirawena matarau ade bauwena, manako Diyu ragidai tadebu, wagubu ke; "Apunu ki berokoi kwaewena ki mibai mo nau eba bananapuwani.
39 Ko wi bususuga ka 'Mamanuga God Raurunibu Poragai' ki kawareya iyapana mo diburawena ki e si iwagi manako nau dibura gudui kwaipani da dibura apunai ki baiyagisi kayayagisi. Ki pokere, wi nuwagau nau karako Diyu ragidai wi Kaiwawoga yau tonopani da e baiyagisi matarau kayayagisi bo?"
40 E inako wagubu ko mu denai mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; "Eba eyo ko kau apunu Barabasi tonopi da e baiyagisi kayayagisi." (Apunu Barabarasi e ka apunu yawiyawirai mosi ki pokere diburawena.)

19

1 Ki eweya ka apunu Pairasi ubupu piyara ragidai Iyesu taburuba pokaiya minimana ki nana tadebu,
2 manako mu e raukekepamawa da kamadumpu ka mu impunewa dai tempu e debaiya painimupu ade midi tatamai daragai bagi kawaya mosi wadumpu e monagamupu,
3 manako waegeyageyamapamawa siyamawa, tagamawa ke; "Kaiwa kaiwa Diyu ragidai mu Kaiwawomaga." Mu inako tagamawa manako kaimpu Iyesu kwanabeya minimupu.
4 Ko apunu Pairasi e ade wirawena matarau bauwena manako iyapana tadebu, wagubu ke; "E berokoi badidi kwaewena ki mo nau eba bananapuwani ki pokere nau karako yadani matarau bausugani tarani da wi e empumuri."
5 E inako wagubu manako Iyesu impunewa debaiya painimupu ade midi tatamai daragai monagamupu inako mete matarau bauwena ika ubupu. Ika uburawa ka apunu Pairasi iyapana tadebu, wagubu ke; "Empumuri, apunu ki yau kena."
6 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu bigabigamuguma mete kina Iyesu ika uburawa emupu ka mu ewapuru mena mu bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa ke; "Ripa korosi naureya minimuri poyo. Ripa korosi naureya minimuri poyo."

Ko apunu Pairasi denai mu tadebu, wagubu ke; “Ki ka wi wibo wadumuri ripa korosi naureya e minimuri poyo mibai ka e berokoi badidi kwaewena ki mo nau eba bananapuwani.”
7 Apunu Pairasi inako wagubu, ko Diyu ragidai denai tagubu ke; “Apunu yau poyagisi mibai ka e goranuga raurupiyawa e eya wagawa da e ka Mamanuga God e Gubagai.”
8 Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e notai kowena kudu wainapupu,
9 manako ubupu Iyesu wadubu wira-tagubu tawa rabineya kaimpu manako Iyesu ade manupupu, wagubu ke; “Kau tawana bani were baunugibi?”
E inako wagubu ko Iyesu yona denai mo eba wagubu,
10 ki pokere apunu Pairasi e ade sibu, wagubu ke; “Kau badidi pokere yona denai mo eba nuwegei? Nau kasiyarani pokaiya ki kau baunuwagi matarau kayanuwagi ade nau kasiyarani pokaiya ki kau ripa korosi naureya ponuwagi. Nau kasiyarani inako ki kau kataigeya bo pa mena?”
11 Apunu Pairasi inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau Mamai kau kasiyaragi ki eba negebena ki ka kau kasiyaragi nau bamaneya pa mena ade kau inako eba nuwagubena. Ki pokere, kau paeregi ki bigi ka maraitau erida ko nau wadisinibu kau idagi rabineya tamusinibu apunai ki e paerei ki bigi ka kawaya esida.”
12 Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e Iyesu tonopana matarau bauwagana kayawagana ki yawatai kwaenepiyawa, ko Diyu ragidai ewapuru mena mu bonanamaga ragiragi kawaya ade tagubu ke; “Iyapana nima yagisi da e eya ka kawai ki ka e nu kawainuga kawai Sita e iyarai ki pokere kau apunu yau tonopi matarau baiyagisi kayayagisi ki ka kau eba nu kawainuga kawai Sita e waretai.”
13 Apunu Pairasi mu yonamaga ki wainapupu ka e Iyesu wadubu matarau bauwena manako e ebo kemai ki kawareya yapu tondubu. Kema ki watai ki mu yona Iburu were si ‘Gabata’ tagamu, ko ki ka gwarantana.
14 Karako ka madega paunau wadana kwaewagawa ko marawani ka ‘Mama-nuga God Nu Raurunibu ki Poragai’. Ko apunu Pairasi ubupu Diyu ragidai tadebu, wagubu ke; “Wi Kaiwawoga ka yau kena.”
15 Ko mu denai patapamawa mu bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa ke; “Wadumuri kaiwagi. Ripa korosi naureya minimuri poyo.”
Iyapana inako tagamawa ko apunu Pairasi mu ade manutapu, wagubu ke; “Wi mibai nuwagau nau uburani wi Kaiwawoga yau ripa korosi naureya miniyani poyo bo?”
Ko Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai denai tagubu ke; “Nu kaiwawonuga ka Sita eya mena. Nu kaiwawonuga kudubai mo pa mena.”
16 Mu inako tagamawa ki pokere apunu Pairasi ubupu Iyesu wadamana ripa korosi naureya minimana poyo ki yonai e piyaraiyoma tadebu.

Mu Iyesu ripa korosi naureya minimupu poyo
(Mateyu 27:32-44; Maki 15:21-32; Ruki 23:26-43)

17 Piyara ragidai Iyesu wadumupu ripa korosi mosi yamanamupu ki wadumpu kwempu manako e ripa korosi ki kawarapupu kaniyawa da tawana mo si ka Deba Suwana tagubu ki bautagubu. Yona Iburu were ka mu tawana ki si ‘Gorogata’ tagamu.
18 Ika bautagubu ka mu Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu ade iyapana apeya mete tetampu e madanai daikere daikere ikokotampu.
19-20 Ko apunu Pairasi oka mo yona Iburu were ade yona Roumi were ade yona Guriki pokaiya okapupu ki mu Iyesu debaiya ripa korosi naureya minimupu. Oka tapu ki inako wagubu; ‘Yau ka tawana Nasareta apunai

Iyesu. Diyu ragidai mu Kaiwawomaga ka eyo.' Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu watai ka eba rowarowa kawaya ko natere Diyerusa-remu bameya ki pokere Diyu ragidai ropani kawaya ika yawatau kebomawa oka ki iyabamupu.

21 Ko Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ubumpu apunu Pairasi simupu, tagubu ke; "Kau yona 'Diyu ragidai mu Kaiwawomaga ka eyo', ki kau eba tapena ko kau yona inako okapena; 'Apunu yau wagubu da e ka Diyu ragidai mu Kaiwawomaga'.

22 Mu inako tagubu ko apunu Pairasi denai mu tadebu, wagubu ke; "Nau oka badidi okapuwani ki nau okapuwani kewowena."

23 Piyara ragidai apeya apeya ki Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu kewowena ka mu e gwedegwedei rikamupu ki damumupu mubo mubo temupu. E midi tatamai bagi rowarowa kawaya pa painiwagawa umawa ki mu mete wadumupu,

24 tagubu ke; "Dabuwa bagi kawaya yau ki nu eba purupamu ko nu yanuwa munta mo kwaigamu manako nima si yanuwa ki rabineya yabiri baiyagisi ki e yadini. Mu inako tagubu ki ka Mamanuga God e okai mosi badidi wagubu ki makeya makeya wenawena. Oka ki inako wagubu ke; 'Mu nau gwedegwedeni purumupu mu mubo denemugu dene-mugu temupu manako yanuwa mo kwaetagubu ki pokaiya mu nau midini tatamai wadumupu.'

Piyara ragidai yona ki makeya makeya kwaetagubu.

Iyesu e waretai mosi ubupu Iyesu inai inapupu

25 Ripa korosi bameya ka ridi apeya apeya ika ubumawa. Mosi ka Iyesu e eya inai, mosi ka Iyesu inai ki e yowai, mosi ka apunu Koropasi e wainai si ka Meri, ade mosi ka Meri Magidarini.

26 Iyesu inai ika uburawa empupu ade e tadeyau kabukabuwa apunai mosi ki e nuwaiya po eyo ki mete ika uburawa empupu ki ka e inai inako sibu, wagubu ke; "Inani, apunu ki kau karako gubagapi."

27 Ade e tadeyawa kabukabuwa apunai ki mete empupu sibu, wagubu ke; "Kau inagi ki kena." Iyesu inako wagubu ki pokere mara ki makeya ka e tadeyau kabukabuwa apunai ki Iyesu inai inapupu manako ewa bananapupu tawaiya kayatagubu manako mu ewapuru mena idiwa.

Iyesu powena
(Mateyu 27:45-56; Maki 15:33-41; Ruki 23:44-49)

28 Iyesu wainapupu da e upi kuduba kewowena. Ko oragai ragidai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai takari kawaya oka tampu ki mibai makeya makeya wenawagana ki nana ka e wagubu ke; "Awana gobani wagau."

29 Ika wairau ka awana suwakarai mosi si ka winiga karakara kopakai pokaiya minimpu posiwena ika tampu tondawa ki pokere iyapana dai dabuwa tenai mosi awana ki rabineya kaumupu manako sikurumupu Iyesu umuneya tamupu.

30 Iyesu umuneya tamupu manako e dabuwa ki remoremopiyawa da kamadubu, wagubu ke; "Ika kewo-wena." E inako wagubu kuwena manako e nonai toporuwena powena.

Piyara apunai mosi Iyesu ta were ugwadubu

31 Mara karako ka bagibagi siyarai, ki pokere Diyu ragidai poraga bani yo gwedegwede kuduba tepiyamu tawiya-tagamu okukunatagamu da marawani ki ka mu maramaga kawai da mu pa aiyata idiwana marai. Diyu

ragidai dai karako kayatagubu apunu Pairasi bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke; “Kau badidi wainapiyei? Marawani ka nu maranuga kawai da nu pa idiwana marai ki pokere nu nuwa-nugu ka wi piyara ragidai karako kaiwagi iyapana ripa korosi naureya ikokotampu ki mu kerapumaga suwanai gaipumuri da mu garugaru mena popotagisi manako mu kwakwarepu-maga karako mena tepumuri kaiwagi ononotamuri.”
32 Kaiwawo Pairasi wagubu da baganai manako e piyara ragidai dai tonotapu kayatagubu ripa korosi wateya bautagubu manako apunu ki Iyesu madanai daikere uburawa ki e kerarai suwanai gaimupu manako ewa e waretai ki e kerarai suwanai mete gaimupu.
33 Mu Iyesu bameya bautagubu ko e ororeya mena powena emupu ki pokere e kerarai suwanai ki mu eba gaimupu,
34 ko piyara apunai ki mosi ta wadubu kanibu Iyesu madaneya ugwadubu baura manako e darai ade e awanai ki garugaru mena bauwena kayawena.
35 (Nau yau kuduba nau naubo yabunere matarau badidi empuwani ki nau karako oka pokaiya tarakani da wi ki mete wainapamana sumapamana ki nana. Nau kataineya da nau karako suwagubuwani ki kuduba mibai.)
36 Piyara ragidai Iyesu kerarai suwanai eba gaimupu ki mu Mamanuga God naiya Iyesu nene badidi wagubu oka tampu ki makeya kwaetagubu. Oka ki mosi inako wagubu ke; ‘E suwanai mo ki mu eba minimupu kaiyara’.
37 Ade Mamanuga God e okai mosi takari kawaya tampu ka yau kena; ‘Ta were ugwadumpu apunai ki mu yabumugere empomoto.’

Mu Iyesu kwakwarepui ragu tamupu
(Mateyu 27:57-61; Maki 15:42-47; Ruki 23:50-56)

38 Tawana Arimateya mu apunu-maga mosi si ka Diyosepa. E Iyesu sumapiyawa ko e Diyu ragidai mu kawakawaimuguma mu kudumugu mete wainapiyawa ki pokere e Iyesu sisiyai matarau eba wagawa umawa. Karako ka e ubupu kaiwawo Pairasi bameya kayawena Iyesu kwakwarepui wadana ononopana ki manui wadubu manako ewa kayawena Iyesu kwakwarepui ripa korosi naureya rikapupu.
39 Apunu mosi si ka Nikodimasi. E naiya Iyesu bameya kemorau bauwena apunai ki kena. E karako ripa otai aurai bagi kawaya mo wadubu mete ika bauwena. Ripa otai ki ka bisi kawaya igwa posiwena ki bitai maba.
40 Iyapana apeya ki Iyesu kwakwarepui wadumupu ripa otai pokaiya monagamupu manako ewa aukwara tenai rowarowa kawaya mo wadumpu e midi kwakwarepui kuduba painimupu. Diyu ragidai popotagamu ki ka mu inako kwaetagamu were ononotamiyamu.
41 Ripa korosi naureya minimpu poyo ki watai bameya ka ragu waunai mosi ika uburawa ki rabineya iyapana mosi naiya ika eba ononomupu.
42 Marawani ka Diyu ragidai mu aiyatamaga kawaya ki marai ki pokere iyapana apeya ki karako Iyesu kwakwarepui wadumpu ragu ki rabineya tamupu.

20

Iyesu powena, ko ade iyawena kipu ubupu
(Mateyu 28:1-8; Maki 16:1-8; Ruki 24:1-12)

1 Pura kawaiya, nawaru sisipui teyanawa makeya ka ridi mosi si ka Meri Magidarini kipu ubupu ragu ki rabineya Iyesu kwakwarepui tampu ki empana kayawena. E ika bauwena manako bowa kawaya ki ragu minimpu bodampu ki gwairiwena empupu.

2 Empiyawa da kamadubu ka e garugaru mena wirawena kayawena
apunu Saimoni si daikere ka Pita ade Iyesu e tadeyau kabukabuwa apunai
mosi ki Iyesu nuwaiya po apunai ki mete kina mu bamamugu bauwena.
Bauwena manako tadebu, wagubu ke; “Nu Kaiwawonuga e kwakwarepui
ragu rabineya tamupu ki mu wadumupu kayatagubu bani tamupu ko ki nau
eba kataineya.”
3 Mu yona ki wainamupu ka apunu Pita e waretai ki mete kina kimpu
ubumpu garugaru mena ragu ki empa-mana ki nana kayatagubu.
4 Mu garu-garupamawa ko e waretai ki yabiri ragu bauwena ko Pita ewa
bauwena.
5 Yabiri bauwena apunai ki tapu kekera ragu rabineya yabu tapu manako e
Iyesu gerowoi mena ika ukwarawa empupu. Ko e ragu rabineya eba kanibu
ko matarau ika uburawa.
6 Apunu Saimoni si daikere ka Pita ewa bauwena ragu rabineya garugaru
mena kutokuto kanibu yabu tapu manako e mete kina gerowo mena ika
ukwarawa empupu.
7 Aukwara tenai mosi ki mu Iyesu debaiya painimupu ki ika bonipupu
daikere ukwarawa empupu. Gerowoi ki daikere ukwarawa empupu.
8 Yabiri bauwena apunai ki e mete ragu rabineya kaimupu manako e mete
empupu sumapupu.
9 Oragai ragidai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa
ragidai Iyesu iyawagana kirana uburana yonai takari kawaya tagubu oka
tampu ki ka apunu Pita ade e waretai ki mu naiya eba kataimugu.
10 Mu ragu ki kamadumpu manako wiratagubu mu mubo tawamugu ade
kayatagubu.

Ridi Meri Magidarini Iyesu matarau empupu (Mateyu 28:9-10; Maki 16:9-14)

11 Ko ridi Meri Magidarini ragu madaneya ika yadi kirawa uburawa
manako e tapu kekera ragu rabineya yabu tapu,
12 manako aneya apeya mu midimaga tatamai poe utatagubu ki ika ragu
rabineya idiwa emitapu. Aneya mosi ka Iyesu naiya ukwarawa watai
debaiya tondawa ko mosi ka e ukwarawa watai kerareya tondawa.
13 Aneya ki Meri emupu manako simupu, tagubu ke; “Ridi, kau gwede yadi
kirei?”
Ko e denai wagubu ke; “Nau Kaiwawoni powena ko mu e kwakware-pui
wadumpu kayatagubu bani tamupu ki nau eba kataineya ki pokere nau yadi
kirakani.”
14 E inako wagubu manako wirawena apunu mosi ika tagaiya uburawa ki
empupu. Apunu ki ka Iyesu ko Meri e gogopupu.
15 Gogopiyawa ko Iyesu ubupu ridi Meri empupu manako sibu, wagubu
ke; “Ridi, kau gwede yadi kirei? Kau nima kwaenepiyei?”
Meri wainapupu da apunu ki ka waira ki kwayubapiyau apunai mosi
ki pokere denai e sibu, wagubu ke: “Bada, e kwakwarepui ki kau wadibi
kayanugibi bo? Ki kau bani tapi ki kabuwasini da nau kayasugani yadani.”
16 Ko Iyesu denai Meri sibu, wagubu ke; “Meri.”
Ki makeya ka ridi Meri wirawena Iyesu naigida mena empiyawa manako
e bonanai kawaya e yonai Iburu were wagubu ke; “Raboni.” (Ki ka; ‘Sidiyei
Kabukabuwa Apunai.’)
17 Ko Iyesu e sibu, wagubu ke; “Kau nau midini eba wadi mibai ka nau
waunitau nau Mamai bameya ade kayasugani. Ko karako kayanuwagi
nau yowaniyoma nau sumasiniyamu ragidai ki mu tade, nuwagi ke; ‘Iyesu

wagubu ke; Nau wirasugani kayasugani nau Mamai God bameya, nau yo wi
ewapuru Mamanuga God e bameya."
18 Iyesu inako wagubu manako ridi Meri Magidarini kipu ubupu
kayawena Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu bauwena
manako tadebu, wagubu ke; "Nu Kaiwawonuga nau matarau empuwani."
E inako wagubu manako Iyesu badidi sibu ki makeya makeya e mu mete
tadebu.

Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai e eya matarau emupu
(Mateyu 28:16-20; Maki 16:14-18; Ruki 24:36-49)

19 Pura kawai ki kemoreya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai Diyu
ragidai kudumugu mu tawamaga rabineya gudu umamupu idiwa. Mu
gudu umamupu idiwa ko Iyesu bani bauwena mu paunamugu uburawa
manako yona inako tadebu, wagubu ke; "Wi notaga kwarisiyagisi kudu eba
wainapiyoi ko nuwabagi rabineya idiwoi."
20 E inako wagubu, manako e idai daikere daikere e madanai mete ugwad-
umpu baura ki watai mu kabuwatapu emupu. Emupu ka mu e mamamai eb-
otau wainamupu manako tagubu ke; "Kaiwawonuga, kau mibai baunugibi."
21 Ko Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Wi notaga kwarisiyagisi kudu eba
wainapiyoi ko nuwabagi rabineya idiwoi. Nau Mamai naiya nau tonosinibu
kawapuwani ki maba karako nau wi mete tononiyakani."
22 E inako wagubu, manako e umunai aurai pokaiya mu puwatapu,
wagubu ke; "Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki nau karako
negeyakani ki wi wadumuri."
23 Ade wagubu ke; "Wi iyapana bera-maga berokoi mo empumuri manako
nau kasiyarani pokaiya surupumuri ki ka nau mu beramaga berokoi ki mete
surupani kewoyagisi. Ko wi iyapana beramaga berokoi mo empumuri ko
nau kasiyarani pokaiya eba surupumuri ki ka nau mete kina mu beramaga
berokoi ki eba surupani." Iyesu inako tadebu.

Apunu Tomasi e notai apeya apeya

24 Iyesu ika mu bamamugu bauwena ki makeya ka e tadeyau kabukabuwa
ragidai ida esida kewowena kerapu apeya (12) ki apunai mosi si Tomasi si
daikere ka Nasuruwa simupu ki tawana mo kayawena.
25 E ewa bauwena manako e kowaiyoma e simupu, tagubu ke; "Nu
Kaiwawonuga ade iyawena yewe bamanugu bauwena ki nu yabunugere
matarau emipi." Mu inako tagubu ko apunu Tomasi denai wagubu ke; "E
idai ikoko pokaiya minimupu watai ki nau empena nau idani gurai wateya
tapena ade e madaneya ugwadumpu wateya nau idani kweupena ki nau wi
sumanibena. Ko wi iwagubu ki nau eba sumapakani."
26 Pura eyaka mena kewowena eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa
ragidai apunu Tomasi mete kina gudu umampu tawa rabineya idiwa man-
ako Iyesu ade bani bauwena mu paunamugu ubupu, wagubu ke; "Wi notaga
kwarisi-yagisi kudu eba wainapiyoi ko nuwabagi rabineya idiwoi."
27 E inako wagubu manako wirawena apunu Tomasi empupu sibu,
wagubu ke; "Kau idagi gurai yewe tari nau idani emani. Kau idagi yewe
roronapi nau madanineya kweupi. Kau nau eba sumasinibi ko karako kau
notagi apeya apeya ki kamadi kau notagi eyaka mena nau sumasiniyowa."
28 Apunu Tomasi yona ki wainapupu ka e denai Iyesu sibu, wagubu ke;
"Kaiwawoni. Kau ka nau Kaiwawoni, kau ka God."
29 Ko Iyesu ubupu apunu Tomasi ade sibu, wagubu ke; "Kau nau matarau
emisinibi ki pokere nau sumasinibi. Iyapana nau eba emisini-yamu ko pa
sumasiniyamu ki ka mu mamamatogomono idiwono." Iyesu inako wagubu.

Apunu Diyoni oka yau tapu ki kerarai

30 Iyesu ubupu nu nidiyawa kabu-kabuwa ragidai nu yabunugu matakira
ropani kawaya kwaewagawa empemeya ko oka yau rabineya ka nau ki dai
mena okapuwani.
31 Ko wi naigida mena kataigamana wetawetara ki nana da Iyesu e ka
nu Iya Negeyana Apunai Keriso ade e ka Mamanuga God e eya Gubagai ki
pokere ka nau karako oka yau mena okapakani. Wi e sumapiyoi idiwoi ki ka
wi e si pokaiya iya waunai wadumuri idiwoi.

21

Iyesu e kowakowaiyoma bamamugu ade matarawena

1 Ki eweya ka Iyesu kaburu kawaya Taibiriyasi papateya e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai mu bamamugu ade matarawena.
2 Apunu Saimoni si daikere ka Pita yo apunu Tomasi e si mu Nasuruwa
simupu yo natere Kainani tawana Gariri rabineya mu apunumaga mosi si
ka Nataniyero yo apunu Tabadi e gubagai-yoma apeya yo Iyesu e tadeyau
kabu-kabuwa ragidai apeya dai mete kina ki mu kuduba ewapuru mena ika
dibi-mupu idiwa,
3 manako apunu Pita ubupu e kowaiyoma ki tadebu, wagubu ke; “Nau
karako raubiyo nene kayasugani.”
“Ki baganai, nu mete kaigamu.”
Mu ewapuru mena kaimpu waka rabineya yampu manako kemora ki
rabineya kaburu kawareya raubiyo nene puwaritagamawa kaiwa idiwa da
nawaru puruwena ko mu raubiyo mo eba wadu-mupu.
4 Madega wauni posiwagawa makeya ka Iyesu ika bauwena kaburu pap-
ateya uburawa ko e tadeyau kabu-kabuwa ragidai ki mu e gogomupu.
5 Gogopamawa ko e wena siyapu, wagubu ke; “Edamani, wi raubiyo dai
tempu bo pa mena?”
Ko mu denai e simupu, tagubu ke; “Pa mena, nu mo eba wadimipi.”
6 Mu inako tagubu manako Iyesu denai wagubu ke; “Wi puwari wadu-
muri waka madanai idanuga garu deneya kwenupumuri ki ka wi raubiyo
dai tepumuri.” Mu e umunui wadumupu puwari wadumpu kaburu ra-
bineya ade kwenumupu manako ki makeya ka raubiyo puwari posiwena mu
tainipa-mana ko bisi kawaya.
7 Iyesu e tadeyau kabukabuwa apunai mosi ki Iyesu nuwaiya po eyo ki
wirawena apunu Pita sibu, wagubu ke; “Ki ka nu Kaiwawonuga bauwena
diyayai.” Apunu Pita yona ki wainapupu ka e midi tatamai rikapupu tapu
ki garugaru mena e naureya ade umapu manako e Iyesu diriwai kaburu
sikipupu e bameya kayawena.
8 Ko Pita e kowai-yoma e eweya waka kawareya puwari tainipamawa
kebomawa. Kaburu papasi ka eba rowarowa ko bamanugutau.
9 Mu kaburu papateya bautagubu ka mu raubiyo dai matau kapusir-
atagubu urawa emupu ade bani dai mete ika emupu.
10 Ko Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Raubiyo karako temupu ki dai mete
tepumuri kebomuri pasumuri.”
11 Apunu Saimoni si daikere ka Pita kanibu waka kawareya yapu puwari
ki tainipupu papateya ade bauwena. Puwari ki rabineya ka raubiyo
kawakawai ropani kawaya (153) ika uburawa. Ki ka bisi kawaya ko puwari
ki eba puru-wena.
12 Ko Iyesu mu tadebu, wagubu ke; “Kebomuri bani dai kupumuri.” E
tadeyau kabukabuwa ragidai e manu-pamana ko mu kuduba kataimugu da

e ka mu Kaiwawomaga ki pokere mu mo e eba manumupu, tagubu ke; “Kau ka nima?”
13 Ko Iyesu kanibu bani ki raubiyo mete tepupu mu tagebu.
14 Iyesu powena ade iyawena kipu ubupu eweya ka e yabiri e tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu matarawena, paunau mo ade matarawena, ade karako ade matarawena yau kena.

Iyesu apunu Pita mete yonatagamawa

15 Mu kupetagamawa da kewowena eweya ka Iyesu apunu Saimoni si daikere ka Pita inako sibu, wagubu ke; “Apunu Diyoni e gubagai Saimoni, nau karako kau nidiyani wainapi; Kau kowagiyoma yau kuduba nau nota kwarikwarisisiniyamu ko kau notagi nau bamaneya ka mu notamaga maba bo kau notagi ka ade kawaya esida nau nota kwarikwarisisiniyei?”
Iyesu inako wagubu ko Pita denai wagubu ke; “Ena, Kaiwawoni, kau kataigeya da nau nuwaneya po kau.”
Pita inako wagubu manako Iyesu denai e ade sibu, wagubu ke; “Baganai, nau papaniyoma sipi ki kuduba kau naigida mena kwayubatamiyowa.”
16 E inako wagubu manako Pita ade manu-pupu, wagubu ke; “Apunu Diyoni e gubagai Saimoni, kau nau nota kwari-kwarisisiniyei bo pa mena?”
“Ena, Kaiwawoni, kau kataigeya da nau nuwaneya po kau.”
Pita kawareya inako ade wagubu manako Iyesu e ade sibu, wagubu ke; “Baganai, nau papaniyoma sipi ki kau naigida mena kwayubatamiyowa.”
17 Ki eweya ka Iyesu apunu Pita kawareya ade manupupu, wagubu ke; “Apunu Diyoni e gubagai Saimoni, kau nau nota kwarikwarisisiniyei bo pa mena?”
Iyesu Pita mara apeya eyaka inako manupiyawa ka Pita nuwaboyawena manako e denai Iyesu sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, gwedegwede kuduba ki kau kataigeya ki pokere nau nuwaneya po kau ki kau mete kataigeya.”
Pita inako wagubu manako Iyesu denai e ade sibu, wagubu ke; “Baganai, nau papaniyoma sipi ki kau naigida mena kwayubatamiyowa.
18 Nau yona mibai kau nidiyani wainapi; Kau yaraga tondeya makeya ki kau gwedegwedegi tepiyeya asusu kau kaubo nuwageya kayanugana wainapiyeya ki umeya. Ko karako kau kawayanugibi makeya ka iyapana mosi baiyagisi kau idagi roronapipi ki yadini doko manako kau eba nuwageya kayanugana tawanai ki e kau tononiyoto kayanuwagi.”
19 Iyesu yona ki wagubu ki ka e apunu Pita ewa badidi maba powagana Mamanuga God e si tepapana ki nana ki waigugui wagubu. Iyesu yona ki wagubu kewowena ka e apunu Pita ade sibu wagubu ke; “Kau karako nau ewaneya yabodowa.”

Nau Diyoni sisiyani Iyesu wagubu

20 Apunu Pita wirawena manako Iyesu e tadeyau kabukabuwa apunai mosi ki Iyesu nuwaiya po apunai ki ika ewamugu yabadawa empupu. Apunu ki ka naiya kupe siyarai ki kawareya riyawena kanibu Iyesu madaneya tondubu manako manupupu, wagubu ke; ‘Kaiwawoni, kau yogogi wagana apunai ka nima?’ Iyesu yo Pita mu ewamugu kaniyawa apunai ki kena ka nau Diyoni oka yau tarakani.
21 Apunu Pita nau emisinibu manako e wirawena Iyesu manupupu, wagubu ke; “Kaiwa-woni, ko ade apunu yau bameya ka gwede wenayagisi?”
22 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Nau nuwaneya e tondana kaniyana da nau ade wirasugana bausugana makeya ki ka nau naubo mena ko ki ka eba kau nene da kau ki katainuwagi. Ko kau nau mena ewaneya yabodowa.”

23 Iyesu yona ki wagubu ki pokere e sumapemei ragidai nu paunanugu ka
yona kawayawena kayawena da nau Diyoni eba posugana ki nana. Ko Iyesu
eba ki nene wagubu ko e wagubu ke; ‘Nau nuwaneya e tondana kaniyana
da nau wirasugana bausugana makeya ki ka nau naubo mena.’ E yona ki
wagubu ki ka e nau Diyoni nau sisiyani wagubu.
24 Nau Diyoni yona yau suwagakani ade oka yau tarakani ko wi kuduba
kataigau da nau yona mibai mena suwagakani.
25 Iyesu gwedegwede marai kawai badidi kwaewagawa ki ka nau dai mena
yewe okapuwani. Nu e gwedegwede kuduba kwaewena ki makeya makeya
oka pokaiya tampena ki ka tawana tawana, madega kauwagau madega
posiwagau kuduba e okai ki posiwagubena.
Ika kewowena.

BUSUSU
Iyesu Tonotapu Ragidai mu bususumaga
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Iyesu Tonotapu Ragidai mu bususumaga ka apunu Ruki e okapupu. Iyesu sumapamawa ragidai baididi kwaetagamawa Iyesu sisiyai iyapana badidi maba tademawa iwa ki bususui ropani kawaya oka yau rabineya. Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya tonopupu iyapana kawarimugu minibu siwa kasiyara tagebu manako kasiyara ki pokaiya ka mu matakira ebo ebo kwaetagamawa iwa.

Oka debai empamana ki kabuwai

Bususu yau kerarai *1:1-26*
Mu upimaga natere Diyerusaremu rabineya *2:1-8:3*
Mu upimaga tawana Diyudiya yo Sameriya rabineya *8:4-12:25*
Apunu Poru yabiri kayawena upiwagawa umawa *13:1-14:28*
Apunu Poru natere Diyerusaremu kayawena *15:1-35*
Apunu Poru paunau kayawena upiwagawa umawa *15:36-18:22*
Apunu Poru siyarai kayawena upiwagawa umawa *18:23-21:16*
Apunu Poru diburawena *21:17-28:31*

Iyesu e kowakowaiyoma bamamugu matarawagawa

1-2 Kaiwa kaiwa nau waretani Teopirasi. Iyesu e upi kerarai birikapupu badidi kwaewagawa e iyapana-iyoma badidi tadeyawa kabukabuwa yarawa da kwauneya Mamanuga God e kasiyarai pokaiya kunumau yapu kayawena ki sisiyai kuduba nau naiya mena oka pokaiya kau kabuwanibuwani kewowena. Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai pokaiya ka e ubupu e winetapu tonotapu ragidai gwaiyaba tadebu manako ewa kunumau yapu kayawena.

3 E powena ade iya-wena kipu ubupu manako mara apunai apeya (40) ki rabineya ka e mareya mareya mu bamamugu matarawagawa matakira ebo ebo kwaewagawa da mu e iyawena kipu ubupu ki mibai mu mubo yabumugere naigida mena empamana ki nana. E mu bamamugu bauwagawa manako Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki sisiyai mu tadeyawa.

4 Mara mosi ka e mu bananatapu mete kupetagamawa idiwa da paunau ka e ubupu mu tadebu, wagubu ke; “Wi natere Diyerusaremu eba kamadumuri ko Mamanuga God e puyo mo wi nege-yana gwaiyabai wagubu ki nawanai mena ika idiwoi. Puyo ki sisiyai nau ororeya mena wi nidibuwani kewowena.

5 Apunu Diyoni ubupu awana pokaiya wi siruwanibu ko waunitau ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya kaworoto wi siruwaniyoto manako kasiyara negeni.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu kunumau yapu kayawena

6 Mu banabananatagubu mete idiwa manako mu e manumupu, tagubu ke; “Kaiwawonuga, kau gwede mara nu Isiraero ragidai nu bitanuga rikapi da nu bodanuguma bagi kawaya idiwa ki maba nu mete ade inako idiwomu? Kau gwede waunitau nu negeyana nuwagibi ki kau yau nene nuwagibi bo?”

7 Mu inako manumupu ko Iyesu denai wagubu ke; “Mara ki kena ki ka eba wi kataigau da wi kataiwagi. Mamanuga God e ebo mena gwede madega bo

gwede mara e ebo kasiyarai pokaiya naiya mena winepupu tapu ki e mena
kataiya.
8 Ko e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kaworoto wi kawarigau miniyoto siwa
kasiyara negeni manako ewa ki wi kaiwagi natere Diyerusaremu rabineya,
tawana Diyudiya rabineya, tawana Sameriya rabineya, manako tawana
tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki inako kaiwagi wi
yabugere badidi emupu bo wi wenagugere badidi wainamupu ki kuduba
iyapana tadeyoi iwoi."
9 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka Mamanuga God e wadubu tepapupu
manako e kunumau yarawa mu yabu-mugere empamawa yarawa da
oroguma gwaiya tewena kayawena manako mu e ewa mo eba emupu.
10 Mu kunumau esida yarawa ki empamawa idiwa manako iyapana apeya
mu midimaga tatamai poe utatagubu ki garugaru mena bautagubu ika
madanimugu ubumpu, tagubu ke;
11 "Tawana Gariri ragidai, wi gwede nana yewe ubumu kunumau esida
yabu tamiyamu? Apunu Iyesu karako wi kamadinibu Mamanuga God e
kasiyarai pokaiya kipu ubupu kunumau yapu kayawena. Ko e kipu ubupu
kayawena emupu ki maba ka e ewa marai mosi ade wirayagisi baiyagisi."
Iyapana apeya ki inako tagubu.

Apunu Diyudiyasi e watai apunu Mataiyasi wadubu

12 Mu yona ki wainamupu ka mu wiratagubu ripa 'oripi' wenatagubu
kweyai ki kamadumpu manako natere Diyerusaremu ade kayatagubu.
(Natere Diyerusaremu ki ka eba uwama.)
13 Mu natere Diyerusaremu bautagubu, manako ukwapamawa tawai ki
rabinai tetaiya mo yamupu. Iyapana ki mu simaga ka yau kena: apunu
Pita, apunu Diyoni, apunu Diyemesi, apunu Enduru, apunu Piripo, apunu
Tomasi, apunu Batoromaiya, apunu Mateyu, apunu Arapiyesi e gubagai si
ka Diyemesi, apunu Saimoni (e ka iyapana waira-maga gwandagi wagau ki
apunai mosi), ade apunu Diyemesi e gubagai si ka Diyudiyasi.
14 Iyapana ki kena, ridi dai ki, Iyesu inai, ade Iyesu e eya yowa-iyoma mete
kina ki mu maramara dibipamawa idiwa mu nuwamaga notamaga eyaka
mena Mamanuga God bameya guriguritagamawa idiwa.
15 Mara ki makeya ka Iyesu suma-pamawa ragidai kuduba apunai ida
daikere kewowena daikere eyaka mena (120) ewapuru mena idiwa manako
apunu Pita mu paunamugu ubupu,
16-17 dimawena, wagubu ke; "Iyapana-niyoma, takari kawaya ka Ma-
manuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya oragai apunai Dewida kabuwapupu
da e uburana apunu ki ewa Iyesu wadamana yawatai iyapana kabuwata-
mana ki e sisiyai matarau wagana ki nana. Oragai apunai Dewida Ma-
manuga God e okai badidi tapu ki mibai wana wenawena. Apunu Diyudiyasi
e ka nu waretanuga. Nu Kaiwawonuga ubupu e mete wine-pupu ade e upi
ka nu upinuga mete eyaka mena."
18 (Apunu Diyudiyasi e bera berokoi mo kwaewena manako denai bowa
madai kwemupu ki pokaiya ka e waira mo gimarapupu. Waira ki kawareya
ka e gobere supu powena manako e romodoi sukwanawena e rewonai
matarau bauwena.
19 Natere Diyerusa-remu rabineya ka iyapana kuduba e powena sisiyai
ki wainamupu manako mu yonamugere ka mu waira ki si 'Akerodama'
simupu, ki ka; 'Apunu darai waira yau wadubu.)
20 Apunu Pita ade wagubu ke; "Oragai apunai Dewida e ubupu Oka Umayo
rabineya oka yau tapu, wagubu ke;

‘E tawai gabo uburono da iyapana ewa tawa ki rabineya eba idiwono.’
Ade oka mosi tapu, wagubu ke;
‘E watai ka apunu mosi yadini.’
21-22 Oragai apunai Dewida oka inako tapu ki pokere apunu mosi karako uburoto apunu Diyudiyasi e watai yadini manako nu mete ubumamu Iyesu iyawena kipu ubupu ki sisiyai iyapana tadeyomu iwomu. Ko apunu asusu mo inako eba uburoto ko apunu mosi ki apunu Diyoni iyapana siruwatamiyawa ki e idai kerarai empupu mete idiweya yameya da paunau nu Kaiwawonuga Iyesu Mamanuga God e kasiyarai pokaiya kipu ubupu kayawena ki mete empupu, apunu ki mosi karako uburoto nu mete inako iwomu.”
23 Apunu Pita yona ki wagubu kewowena ka mu ubumpu iyapana apeya mu simaga tagubu. Mosi ka Diyosepa si daikere ka Basabasi tagubu. (E si mosi ka Diyastasi). Ade apunu mosi ka Mataiyasi.
24-25 Mu simaga inako nakamupu manako guriguri-tagubu, tagubu ke; “Kaiwawonuga, kau iyapana kuduba nu nuwanuga notanuga empiyei. Kau apunu Diyudiyasi nu mete winenibi da e nu mete iwana kau upigi kwaigamana ki nana. E kwaewena siyasiya ki pokere powena e ebo kayawagana tawanai ki kayawena. Ko kau karako kabuwaniyo; Kau nima winepipi da e karako uburoto apunu Diyudiyasi e watai yadini?”
26 Mu inako guriguritagamawa da kamadumpu, kimpu ubumpu yanuwa marai munta mo kwaetagubu manako ki pokaiya ka mu apunu Mataiyasi e si bananamupu, ki pokere e kanibu Iyesu tonotapu ragidai ida esida kewowena kerapu eyaka mena ki mu naurimugu ubupu.

2

Mamanuga God e eya Keyai kawapu mu kawarimugu minibu siwa

1 Mara si tagamu ke ‘Pentikosi’ ki bauwena ka Iyesu sumapamawa ragidai kuduba wata eyaka mena mo dibimupu idiwa,
2 manako nusuru obo maba ki mumugarai kunumau kawapu tawa rabineya posiwena wainamupu.
3 Wainamupu manako mata nonarai maba kawapu iyarau daburiwena iyapana kuduba ki eyaka eyaka mu debamugu debamugu beuwena kayawena.
4 Mu debamugu debamugu beuwagawa kayawagawa manako Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki iyapana eyaka eyaka ki mu rabinamugu supu tanai minibu siwa manako mu tenawarimaga wirawena yona yona kuduba ki mu naiya eba kataitagubu ki mu mete tagamawa. Mamanuga God e Keyai badidi kwae-wagawa ki mu e kasiyarai pokaiya deneya deneya tagamawa.
5 Mara ki makeya ka Diyu ragidai ropani kawaya ki Mamanuga God e nene wainapamawa tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau were bautagubu karako natere Diyerusaremu rabineya idiwa.
6 Mu mumugara ki wainapamawa ka iyapana ropani kawaya ki garugaru mena kimpu ubumpu empamana diriwai bautagubu. Iyesu sumapamawa ragidai ubumpu tawana kudubai ragidai ki mu yonamaga ebo ebo tagamawa ki mu wainamupu ki pokere iyapana ki mu notamaga kowena kodabamaga kamupu,
7 babatagamawa, tagamawa ke; “Iyapana yau tagamu ki mu kuduba ka tawana Gariri ragidai,
8 ko mu gwede ba yona ebo ebo kuduba tagamu ade nu nuga yewe baigibi ragidai nu yonanuga mete tagamu wainapemei?

9 Nu ka tawana tawana Pasiya yo Midiya yo Iramu yo Mesuputamiya yo
Diyudiya yo Kapadokiya yo Pontasi yo Aisiya ragidai.
10 Ade nu dai ka tawana Pirigiya yo Pampiriyo yo Idipi yo Ribiya tawana
Sairini bameya ki ragidai. Ade nu dai ka natere Roumi were baigibi.
11 Mibai, nu dai ka Diyu ragidai ade nu dai ka iyapana kwaiyanai karako
Diyu ragidai mu bususumaga ki mete kataigibi mibimipi ragidai. Nu dai
ka tawana Kureta yo Araibiya ragidai kebompi baigibi mete yewe idiwei.
Ko Mamanuga God e badidi bagi kawaya kwaewena ki sisiyai iyapana yau
karako nu nubo nubo yonanugere tagamu wainapemei."
12 Iyapana ki inako tagubu manako mu notamaga kowena baba-tagubu
mu mubo deni deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; "Iyapana yau
yona yona badidi katai-tagubu were tagamu ki mibai ka badidi?"
13 Ko iyapana dai ki ubumpu Iyesu sumapamawa ragidai bainamata-
mawa, tagamawa ke; "Mu ka bani awana suwakarai mo kubamupu ki
pokere mu yabaramaga babawena tagamu."

Apunu Pita dimawena

14 Ki makeya ka apunu Pita Iyesu tonotapu ragidai ida esida kewowena
kerapu eyaka mena mete ubumupu manako e bonanai ragiragi kawaya
wagubu ke; "Diyu ragidai, natere Diyerusaremu kuduba mete kina, wi
karako badidi empiyamu ki mibai nau karako nidiyani wi wenagugere
naigida mena wainapumuri.
15 Wi wainapiyamu da nu awana suwakarai mo kubamipi manako nu
yabaranuga babawena nidiyamu. Ko nu awana mo eba kuba-mipi. Yau ka
didiburu mena. Awana kubamana madegai ki eba wadubu.
16 Ko wi karako badidi empiyamu ki ka Mamanuga God takari kawaya e
bonanai wainapiyawa wagawa apunai Diyowero kabuwapupu.
17 Oragai apunai Diyowero oka yau tapu, wagubu ke;
'Mamanuga God e wagau; Mara kwauneya ka nau yau kwaesugani;
Tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki
nau Keyaini tonopani iyapana kuduba mu kawarimugu miniyoto
siwa kasiyara tageni manako nau kasiyarani pokaiya ka wi guba-
gaguma ade wi peteguma nau bonanani wainapomono matarau to-
gomono, wi yaragaguma gwedegwede marai kawai waro were maba
empomono ade iyapana magurai mete warotogomono.
18 Mibai, mara ki makeya ka nau bigabiganiyoma uratanai yo ridai nau
Keyaini mete tageyani mu kawarimugu miniyoto siwa manako mu
nau kasiyarani pokaiya ubumoto nau bonanani wainapomono mata-
rau togomono.
19 Nau suwagani manako nau matakirani ebo ebo kunumau baitagisi kay-
atagisi. Nau wairau mete kwaesugani ki wi empumuri manako wi
notaga koyagisi. Dara, mata nonarai, gwisi kawaya ki wi empumuri.
20 Madega sisipupoto ki wi empumuri. Siragamu tanai dara maba dara-
gayagisi ki wi empumuri manako ki eweya ka nau marani kawaya ki
baiyagisi. Wi Kaiwawoga nau marani tanai bagi kawaya ki baiyagisi.
21 Mara ki makeya ka iyapana nima yagisi ke; 'Kaiwawoni ke, kau iyasini',
nima inako yagisi ki nau e waitapani iya waunai kweyani.' "
22 Apunu Pita Mamanuga God e okai ki kawareya inako wagubu manako
ade dimawena, wagubu ke; "Tawana Isiraero ragidai, nau yonani yau suwa-
gani wainapumuri; Tawana Nasareta mu apunumaga Iyesu e ka Mamanuga
God e kasiyarai pokaiya upiwagawa umawa wi paunagau matakira marai
kawai ebo ebo kwaewagawa da wi ki empamana manako kataigamana da

Mamanuga God e tonopupu bauwena. E matakirai ebo ebo kwaewagawa ki
kuduba wi emupu kewowena.
23 Ko Mamanuga God e naiya mena e ebo nuwai notai pokaiya wainapupu
da baganai ki pokere e apunu Iyesu wi idaga rabineya tapu. Wi e minimana
po wainamupu ki pokere wi e wadumupu iyapana berokoi Mamanuga God
eba kataimugu ragidai mu idamaga rabineya e tamupu manako mu ubumpu
wi iwagubu umunugere e ripa korosi naureya minimupu poyo.
24 E powena ko Mamanuga God po makari rikapupu da e iyawena kipu
ubupu, mibai ka po tawanai ki kasiyarai ka maraitau erida e wadana doko
ki eba baganai.
25 Takari kawaya ka oragai apunai Dewida ubupu Iyesu nene wagubu ke;
‘Nau Kaiwawoni maramara nau gwanawasiniyau tondau ki nau empakani.
Nau rabinani bigawagana ki nana ka e nau madanani garu deneya
nau togisiniyau uburau.
26 Ki pokere, nau nuwani notani bagiwena ade nau yonani mibi mamamai
mete suwagakani. Nau posugani ko nau notani eba koyagisi. Nau
kataineya da nau ade iyasugani kirani uburani.
27 Nau po tawaneya kayasugani ko nau deni mena eba posugani. Kau kiya
bigabigagi apunai mibai ka nau ki pokere nau kataineya da kau nau
eba kamadisini. Nau midini kwakwarepuni ka uruba rabineya eba
puwayagisi.
28 Iya yawatai ki kau nau kabuwasinibi kewowena. Kau gwanawasiniyei
tondei ki pokere nau mamama kawaya waina-pakani.’ ”
29 Apunu Pita Mamanuga God e okai kawareya inako wagubu ade di-
mawena, wagubu ke; “Iyapananiyoma, nau karako yona ki mibai matarau
suwagani ki wi wainapumuri. Nu bodanuga Dewida e naiya mena powena
ononomupu. E ononomupu watai ki nu bamanugu yewena.
30 Ko e ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa ki apunai
ki pokere Mamanuga God naiya badidi gwaiyaba sibu ki kuduba apunu
Dewida e kataiya. Takari kawaya ka Mamanuga God wagubu da apunu
Dewida e momai mosi aita ewa uburoto manako Dewida e watai yadini
kaiwawo-yagisi.
31 Gwedegwede kuduba aita ewa wenawagana ki kuduba oragai apunai
Dewida e kataiwena ki pokere e wagubu da, ‘Nau po tawaneya kaya-sugani
ko nau deni mena eba posugani. Nau kwakwarepuni uruba rabineya eba
puwayagisi,’ e inako wagubu ki ka e nu Iya Negeyana Apunai Keriso ade
iyawagana kirana uburana ki e nene wagubu.
32 Ko nau suwagani wainapu-muri; Yona ki mibai karako wenawena yau
kena; Apunu Iyesu e ka Mamanuga God e kasiyarai pokaiya iyawena kipu
ubupu ki nu yabunugere matarau emipi. E sisiyai nu karako wi nidimei yau
kena.
33 E ka Mamanuga God wagubu umuneya kipu ubupu kunumau yapu
kayawena karako Mamanuga God e taneya e idai garu deneya tondau.
Mamanuga God naiya mena gwaiyaba wagubu da ewa marai mosi ka e
uburoto e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya tonopoto iyapana puyo negeni.
Apunu Iyesu karako puyo ki wadubu tonopupu nu kawarinugu minibu siwa
kasiyara negebu ki pokere wi karako badidi empiyamu bo wainapiyamu ki
ka wi e puyoi tonopupu ki matakirai empiyamu yau kena.
34 Oragai apunai Dewida e ka kunumau eba yapu ko e apunu Iyesu e sisiyai
yau wagubu ke;
‘Nu Kaiwawonuga Kawaya ubupu nau Kaiwawoni sibu, wagubu ke; Kau
madanani garu deneya tondowa,

35 da nau kau iyaragiyoma kuduba kwanatamani kau keraragi kobaiya
nakatamani kewoyagisi werena.' "

36 Apunu Pita inako wagubu, ade wagubu ke; "Iyapananiyoma, tawana Isiraero ragidai kuduba, nau yonani yau suwagani ki wi naigida mena wainapu-muri; Nau apunu Iyesu e sisiyai suwagu-buwani. Wi ubumpu ripa korosi naureya e minimupu poyo ko Mamanuga God ubupu e nu Kaiwawonuga sibu ade nu Iya Negeyana Apunai Keriso mete sibu."

Iyapana dai Iyesu sumamupu

37 Iyapana apunu Pita dimawagawa yonai ki wainamupu ka mu rabinamaga wadubu. Mu notamaga kowena manako ubumpu Pita yo Iyesu tonotapu ragidai dai mete kina ki emitampu manutampu, tagubu ke; "Edamani, nu badidi kwaigamu?"

38 Ko apunu Pita denai mu tadebu, wagubu ke; "Wi wibo wibo bigiga kamadumuri wi notaga wirayagisi, manako ubumuri da nu Iyesu Keriso e si pokaiya wi siruwaniyamu. Wi inako kwaiwagi ki ka Mamanuga God wi bigiga ki empoto surupoto manako e Keyai Tanai Bagi Kawaya tonopoto puyo wi mete negeni.

39 Mamanuga God naiya mena gwaiyaba wagubu da e puyo ki wi negeni, wi munuguma tageni ade iyapana kwaiyanai ragidai tawana tawana idiwu ki mu mete tageni. E ka nu Mamanuga God, nu Mamanuga Kawai. E iyapana nima nene yagisi ki e puyo ki mete kweyoto."

40 Apunu Pita yona ki wagubu kewowena ka e kawareya kawareya ragiragi kawaya mu tadeyawa teya-teyama, wagawa ke; "Yewe wairau idiwu ragidai bera berokoi waina-piyamu kwaetagamu ki mu ka aita ewa bita kawaya mo bananapomoto ki pokere kamaditamuri wi wibo iyaga nene kwaiwagi da wi iyaiwagi."

41 E iyapana inako gwaiyabatamiyawa da kamadubu manako iyapana nima e yonai wainapupu sumapupu ki e mu bananamupu Iyesu si pokaiya siruwa-mupu. Mara ki makeya ka iyapana kuduba 3000 Iyesu sumapamawa ragidai mete dibimupu idiwa.

42 Mu maramara Iyesu tonotapu ragidai mu yonamaga wainapamawa ade maramara ewapuru mena bani ku-pamawa Mamanuga God bameya guriguritagamawa idiwa.

Iyesu sumapamawa ragidai ewapuru mena idiwa

43 Iyesu tonotapu ragidai Mamanuga God e kasiyarai pokaiya matakira ropani kawaya ebo ebo kwaetagamawa ki pokere iyapana matakira ki empamawa ka mu notamaga kowena kudu mete wainapamawa.

44 Iyesu sumapamawa ragidai ewapuru mena idiwa mu gwedegwedemaga mete deni deni nida kasiwara-tagamawa idiwa.

45 Apunu bo ridi mosi e purapurai mete kina ki ka e purapura ki wadubu iyapana e bameya gimara-mupu manako mu denai bowa madai kwemupu ki e wadubu e waretai bani pa mena apunai bo ridai ki kwebu.

46 Mu maramara Mamanuga God e Tawai rabineya ewapuru mena dibipamawa idiwa ade maramara ka mu tawamugu tawamugu nuwabagi rabineya mibi mamamai bani ewapuru mena kupamawa idiwa.

47 Mu Mamanuga God e si esida mena tepa-pamawa ade iyapana kuduba mu emitamawa ki ka mu mamamamaga ade mu weremaga mete tagamawa. Mamanuga God maramara iyapana waunai iya tageyawa manako mu mete bautagamawa Iyesu sumapamawa ragidai mete ewapuru dibipamawa idiwa.

3

Pita yo Diyoni ubumpu apunu mosi iyamupu

1 Mara mosi madega kekerawagawa iyapana Mamanuga God e Tawai
rabineya guriguritagamana madegai wadubu ki makeya ka apunu Pita yo
Diyoni kimpu ubumpu Mamanuga God e Tawaiya kayatagubu.
2 Tawa ki katamurui mosi si ka 'Katamuru Bagi' tagamawa ki madaneya
ka mu apunu mosi e kerarai badabadamawena bisi kayawena ki ika ton-
dawa emupu. Apunu ki e inai rabineya inako wenawena inako tondawa
yabadawa da karako kawayawena. E kowaiyoma maramara e werokapa-
mawa Mamanuga God Tawai ki katamurui madaneya tamawa manako e ika
iyapana kaiwa kebomawa ki bowa madai nene gene-tamiyawa tondawa.
3 Apunu Pita yo Diyoni tawa rabineya kaiwana kwaetagamawa ka apunu
kerarai berokoi ki mu emitapu, genetapu, wagubu ke; "Bowa madai dai nau
tegemuri."
4 Ko Pita yo Diyoni apunu ki emupu manako Pita ubupu e sibu, wagubu ke;
"Kau nu eminiyo."
5 E yona ki wagubu ka apunu ki mu bowa madai dai e kweyamana ki nana
waina-pupu ki pokere e mu emitapu.
6 Ko Pita ade wagubu ke; "Bowa madai nau bamaneya pa mena ko gwede
bagi mosi nau bamaneya uburau ki nau karako kau negeyani. Iyesu Keriso,
tawana Nasareta apunai ki e si pokaiya ka nau karako kau nidiyakani; E
kasiyarai pokaiya kau kiri uburi kayanuwagi."
7 Apunu Pita yona ki wagubu manako kanibu apunu ki e idai garu deneya
wadubu manako waitapupu kipu ubupu. E kipu ubupu makeya ka e kerarai
supasupawena tainipupu ragiragi,
8 manako e sikipupu supu ubupu kanibu yabadubu. E Pita yo Diyoni
bananatapu Mamanuga God e Tawai rabineya kaimupu manako ika mama-
mawagawa sikipiyawa taerewagawa mibi mamamai Mamanuga God e si
esida tepapiyawa.
9 E inako kwaewagawa umawa ki pokere iyapana kuduba e kiyabui emupu
ki ka mu tagubu ke;
10 'Akae, ki ka apunu ki maramara 'Katamuru Bagi' ki madaneya bowa
madai nene gene-wagawa tondawa apunai ki karako iyawena yau kena."
Mu inako tagamawa manako mu notamaga kowena kodabamaga mete
kamupu.

Apunu Pita ade dimawena

11 Kerarai berokoi apunai ki Pita yo Diyoni eba kamaditapu ko mete
ewakumatamiyawa umawa ki pokere iyapana ika idiwa e badidi kwaewena
emupu ki ka mu notamaga kowena kimpu ubumpu garumupu apunu Pita
yo Diyoni mu diriwamaga bautagubu. Mu Mamanuga God e Tawai rabineya
wata mo si tagamu ke; 'Oragai Apunai Soromoni Watai', ki ika dibimupu
idiwa.
12 Apunu Pita iyapana inako bau-tagamawa dibipamawa idiwa emitapu ki
ka e mu tadebu, wagubu ke; "Tawana Isiraero ragidai, apunu yau e kerarai
iyawena ko wi notaga badidi baba-wagau? Wi gwede nana nu eminiyamu
idiwu? Wi bani wainapiyamu da apunu yau nu nubo kasiyaranuga pokaiya
bo nu nubo beranuga bagi pokaiya iyapamana da e ka umana ki waina-
piyamu bo? Ko ki pa mena.
13 Ki ka Mamanuga God e kwaewena yau kena. Nu ripakwarak-
waranuguma Eburamu yo Aisiki yo Diyaikapu mu yo nu Mamanuga God

e ubupu e bigabigai apunai Iyesu esida tepapupu. Nau suwagani wainapumuri; Wi ka apunu Iyesu wadumpu kawakawai ragidai mu idamaga rabineya e tamupu. Apunu Pairasi nuwaiya ka e idai rikapana da e kayawagana ki nana ko wi e wadumupu dokodoko.

14 Iyesu e ka apunu bagi supasupai kawaya. E bameya berokoi mo pa mena. Ko wi rabinaga eyakamena-wena e tagararamupu manako apunu berokoi mosi iyapana naurawa apunai ki e nene wi notapamawa ki pokere apunu Pairasi dibura gudui kwaipupu manako apunu ki e mena bauwena kayawena.

15 Ko Iya Kerarai Apunai Iyesu ki e wi minimupu poyo. Wi e minimupu poyo ko Mamanuga God wagubu umuneya ka e ade iyawena kipu ubupu. Ko ki nu yabunugere matarau emipi manako e sisiyai nu karako wi nidimei.

16 Iyesu e si pokaiya ka apunu yau naiya e kerarai berokowena ki karako iyawena ka umau yau kena. Nu Iyesu sumapemei manako nu sumanuga pokaiya ade Iyesu e si kasiyarai pokaiya ka wi kataigau apunai yau deni mena iyawena, ko ki wi kuduba yabugere karako empiyamu yau kena.

17 Kowaniyoma, nau suwagani wainapumuri; Nau kataineya da wi kawakawaiguma mete kina notababa wadumupu ki pokere wi Iyesu minimupu poyo.

18 Takari kawaya ka Mama-nuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai kuduba oka yau tamupu, tagubu ke; ‘Nu Iya Negeyana Apunai Keriso e ka aita bita midi makari bananapoto.’ Wi Iyesu bameya badidi kwaigubu ki ka wi Mamanuga God e naiya mena wagubu ki makeya makeya kwaigamawa.

19 Ko wi beraga berokoi ki wi karako kamadumuri, wi notaga wirayagisi da Mamanuga God uburoto wi bigiga ki empoto surupoto,

20 manako e ade wirayagisi wi gwanawaniyono tondono nuwanusuru waunai bagi mosi wi negeni manako e Gubagai Iyesu ade tonopoto kaworoto nu bamanugu baiyagisi. Apunu Iyesu e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso. Mamanuga God naiya mena upubu Keriso wi nene winepupu.

21 E karako kunumau nawana tondono kaniyono da Mama-nuga God gwedegwede kuduba yewe wairau iyatamana marai baiyagisi ki ka e ade kaworoto nu bamanugu baiyagisi. Takari kawaya ka Mamanuga God ubupu iyapana bagi e nene notapamawa e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai sisiya ki kuduba mu kabuwa-tapu manako mu ubumpu sisiya ki oka pokaiya okamupu.

22 Oragai apunai Mosisi yona yau wagubu ke; ‘Mara aita ewa ka Mamanuga God wi iyapanaga mosi wi waitaga winepoto tonopoto manako e nau maba wi paunagau uburono Mamanuga God e bonanai wainapono nidiyono kabukabuwa. E aita badidi yogono ki wi naigida mena wainapiyoi kwaiwogoi.

23 Ko wi e yonai ki eba wainapiyoi ki ka Mamanuga God deni mena wi suruniyoto da wi e iyapanaiyoma mete eba idiwoi.’ Oragai apunai Mosisi inako wagubu.

24 Oragai ragidai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai apunu Samuwero makeya yauda mu kuduba mara karako idiwei yamei ki nene tagamawa.

25 Mu momo-muguma ka wiyo ki pokere Mamanuga God gwede bagi mosi mu tageyana ki nana gwaiyaba wagubu ki e karako wi mete negeni. E oragai apunai Eburamu sibu, wagubu ke; ‘Kau ewagi pokere ka nau iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki aita ewa waditamoni bagi umoni.’

26 Mamanuga God e takari kawaya inako wagubu ki mibai wana bauwena
yau kena. E apunu Iyesu winepupu tonopupu yabiri Diyu ragidai wi
bamagau bauwena da wi notaga wirawagana manako wi beraga berokoi
kamadamana da e wi wadiniyana bagi ki nana."

4

Kawakawai ragidai apunu Pita yo Diyoni pari wirawiratamawa

1 Pita yo Diyoni inako dimatagamawa idiwa ka Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu kawakawaimuguma, Mamanuga God e Tawai ki
kwayubapiyamu ragidai mu kawaimaga mosi, ade iyapana Sadusi ragidai
dai mete kina mu nuwamaga pupuwena mu bamamugu bautagubu.
2 Mu nuwamaga pupuwagawa ki mibai ka apunu Pita yo Diyoni iyapana
tademawa, tagamawa ke; 'Apunu Iyesu e powena ade iyawena kipu ubupu
ki pokere nu ewa popoigamu ki ka nu mete iyaigamu kimamu ubumamu.'
Yona ki ka kawakawai ragidai ki mu eba nuwamugu,
3 ki pokere mu karako bautagubu Pita yo Diyoni pari wirawira-tamana ki
nana tetampu. Ko kemora-wena ki pokere mu diburatampu da marawani
nawaru puruyagisi werena.
4 Iyapana ropani kawaya apunu Pita yo Diyoni naiya dimatagamawa mu
yonamaga wainamupu mibimupu ragidai ki mu ubumpu Iyesu sumapa-
mawa ragidai mete dibimupu idiwa ki pokere iyapana ropaniwena, uratanai
mena ka kuduba 5000 kwaitana.
5 Mu ukwampu nawaru puruwena ka Diyu ragidai mu
kawakawaimuguma kuduba, debai ragidai ade Mamanuga God e gorai
ki kataimugu ragidai mete kina ki natere Diyerusaremu rabineya dibimupu
idiwa.
6 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga si ka
Anasi, e beteyai si ka Kaipasi, e wenai eyaka mena ragidai apunu Diyoni
yo apunu Arekisanda ade e wenai ki dai mete kina ki mu ika bautagubu
ewapuru dibimupu idiwa.
7 Mu Pita yo Diyoni nene tagubu bautagubu mu yabaramugu nakatampu
manako manutampu, tagubu ke; "Wi badidi kwaigubu ki wi nima kasiyarai
pokaiya bo nima si pokaiya kwaigubu? Ki sisiyai wi karako matarau iwagi
da nu wainapamu."
8 Ki makeya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya apunu Pita
rabineya posiwena kasiyara kwebu manako e denai wagubu ke; "Kawa-
kawainiyoma ade debai ragidai mete kina,
9 wi karako apunu kerarai berokoi yau nene iwagamu ade nu gwede bagi e
bameya badidi kwaigibi ade e badidi maba iyamipi ki nene nu manuniyamu,
10 ki ka wi tawana Isiraero ragidai kuduba yona yau suwagani ki naigida
mena wainapumuri; Tawana Nasareta apunai Iyesu Keriso e si pokaiya ka
apunu yau iyawena karako wi yabaragau uburau yau kena. Wi ubumpu
Iyesu wadumpu ripa korosi naureya e mini-mupu poyo ko Mamanuga God
wagubu umuneya ka e ade iyawena kipu ubupu.
11 Oragai ragidai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa
ragidai e nene oka yau tamupu, tagubu ke;
'Wi tawa wadamu ragidai wi waina-mupu da e ka bebeda berokoi ki pokere
e kwenumupu.
Ko Mamanuga God bebeda ki wadubu ade wowo bebedai kaupupu.'
12 Nu Iya Negeyana Apunai ka Iyesu eya mena. Tawana tawana kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau ka Mamanuga God iya kerarai si mo
eba tapu tondau da nu ki pokaiya iya yadamu."

13 Kawakawai ragidai ki apunu Pita yo Diyoni inako yabarayabara kudu
pa mena ubumawa yona supasupai kawaya tagamawa wainamupu ki ka
mu baba-tagubu mu notamaga wagubu ke; “Iyapana yau ka pakasi katai pa
mena ragidai ko mu nota kawaya yau badidi maba wadumupu?” Mu inako
nota-pamawa manako ki makeya ka mu wainamupu da Pita yo Diyoni mu
ka naiya Iyesu mete iwa ki ragidai.
14 Apunu kerarai berokoi ki iyawena Pita yo Diyoni mu madanimugu
ika uburawa ki mu mete emupu ki pokere yona denai tagamana ki mu
babatagubu.
15 Baba-tagubu ki pokere mu ubumpu apunu Pita yo Diyoni yona yau mena
tade-mupu, tagubu ke; “Wi matarau kaiwagi da nu nubo mena yonaigamu
kewo-yagisi were ade baiwagi.”
16 Mu inako tagubu, manako mu mubo mena keketa kupamawa, taga-
mawa ke; “Iyapana apeya ki mu bamamugu ka nu badidi kwaigamu?
Mu matakiramaga kawaya kwaetagubu ki sisiyai ka natere Diyerusaremu
ragidai kuduba waina-mupu kewowena ki pokere yona ki bodapamana
yawatai mo pa mena.
17 Ko nu eba nuwanugu mu notamaga ki kawayayagisi kayayagisi ki
pokere karako ragiragi kawaya tatamatamamu da mu apunu ki e sisiyai ewa
iyapana eba tademono iwono.”
18 Mu inako tagubu gudu kwaimupu apunu Pita yo Diyoni nene ade
tagubu bautagubu manako ragiragi kawaya tademupu, tagubu ke; “Apunu
Iyesu e sisiyai wi ewa mo eba iwogoi ade e bususui mo wi iyapana eba
kabuwatamiyoi iwoi.”

19 Mu inako tagubu ko apunu Pita yo Diyoni denai tagubu ke; “Wi wibo
wainapumuri; Nu Mamanuga God e yabuiya idiwei ki pokere e nuwaiya nu
karako wi bonanaga yadamu bo e bonanai yadamu?
20 Nu yabunugere badidi matarau emipi bo wainamipi ki sisiyai nu karako
iwegemei ko wi nu tatamaniyamu ki ka nu wi bonanaga ki eba yadamu.”

21 Mu inako tagubu ko kawakawai ragidai ki mu bonanamaga ragiragi
kawaya kawareya ade tatamatamawa. Mu gudatamana mete wainapa-
mawa ko ade kamaditampu tonotampu kaya-tagubu. Mu iyapana kudu-
mugu waina-pamawa mibai ka iyapana ropani kawaya apunu Pita yo Diyoni
mu matakiramaga emupu manako ki pokaiya Mamanuga God e si esida
tepapamawa.
22 Kerarai berokoi iya-wena apunai ki e kwamurai ka apunai apeya (40)
kewowena.

Iyesu sumapamawa ragidai guriguritagamawa

23 Apunu Pita yo Diyoni tawa ki kamadumpu kayatagubu mu kowa-
muguma bamamugu ade bautagubu manako Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai ade debai ragidai mete kina badidi maba tatamatampu
ki sisiyai kuduba mu kowamuguma tademupu.
24 Tademawa da kama-dumpu manako mu rabinamaga eyakamenawena
Mamanuga God bameya guriguritagubu, tagubu ke; “Mamanuga Kawai, kau
kunuma yamanapipi, kau waira yamanapipi, ade kau egi yamanapipi. Kau
umunugeya ka gwedegwede kuduba wenatagubu gawarara.
25 Kau Keyaigi Tanai Bagi Kawaya ki kau naiya takari kawaya tonopipi kau
bigagi kwaewagawa apunai nu ripakwarakwaranuga Dewida sibi manako e
ubupu wagubu ke;

'Iyapana kwaiyanai ragidai mu rabinamaga pupuwagau ki mibai ka badidi?
Mu Mamanuga God bameya wainapiyamu siyasiya ki mibai ka badidi?
26 Kaiwawo ragidai kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ubumu
kawakawai ragidai dai ki mete dibipiyamu manako Mamanuga God
e si kaupiyamu e yanuwei teyamu ade e winepupu apunai Keriso e si
mete kau-piyamu.'
27 Mamanuga, oragai apunai Dewida inako wagubu ki mibai wana we-
nawena yau kena. Natere yau rabineya ka iyapana kawakawai apeya,
apunu Erodi yo apunu Pontiyasi Pairasi, ki mu ubumpu tawana Isir-
aero ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai mete dibi-mupu manako
kau bigagi kwaewagawa apunai Iyesu, nu Iya Negeyana Apunai Bagi
Kawaya, ki e yanuwei mu teya-mupu.
28 Mu e yanuwei teyamawa ko mu asusu eba kwaetagamawa. Kau kiya naiya mena kau kasiyaragi pokaiya winepipi tapi ki mu makeya makeya mena kwaetagubu.
29 Ki pokere Mama-nuga; Mu karako mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu tatamanimpu ki kuduba kau kataigeya. Kau upigi nu kwaigemei ki pokere kasiyara nege da nu yabarayabara ubumomu kau yonagi iwogomu iwomu.
30 Kau idagi roronapi kasiyara nege da nu kau bigabigagi apunai bagi kawaya Iyesu e si pokaiya sigira ragidai iyatamomu iwomu manako iyapana kau matakiragi ebo ebo ki matarau empomono."

31 Mu Mamanuga God bameya inako guriguritagamawa da kamadumpu makeya ka mu tawamaga ki geyageya-wena. Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kawapu mu kawarimugu minibu siwa kasiyara tagebu manako mu kimpu ubumpu kayatagubu Mamanuga God e yonai tagamawa iwa ko mu kudu mo eba wainapamawa.

Mu gwedegwedemaga ewapuru dibimupu

32 Iyesu sumapamawa ragidai mu nuwamaga notamaga eyaka mena idiwa. Iyapana mo eba wagubu ke; "Gwedegwede yau ka nau nene." Pa mena, mu gwedegwedemaga kuduba deni deni nida kasiwaratagamawa idiwa.
33 Nu kaiwawonuga Iyesu e iyawena kipu ubupu ki e tonotapu ragidai mu mubo yabumugere matarau emupu ki pokere mu kasiyarai kawaya e sisiyai ki iyapana tademawa iwa. Mama-nuga God e iyapanaiyoma deni mena waitatamiyawa nota tageyawa,
34-35 ki pokere mu paunamugu ka e iyapanai mo eba nuwasiyasiya wainapiyawa. Iyapana gwedewau mu wairamaga bo tawamaga mete kina ki ka mu waira-maga bo tawamaga ki iyapana mu bamamugu gimarapamawa manako denai bowa madai wadamawa ki mu tepamawa Iyesu tonotapu ragidai tagemawa. Tagemawa manako mu ubumawa iyapana mo mu paunamugu bani pa mena iyapanai ki bowa madai dai waitapamawa.

36 Apunu mo si ka Diyosepa. E kunui ka Riwai tawana Saiparasi rabineya wenawena. Iyesu tonotapu ragidai apunu Diyosepa e si daikere Banabasi simupu. (Si Banabasi ka keyakeyai ko ki mibai mete kina, ki ka; 'Iyapana Mu Rabinamaga Wadau Bagi ki Apunai'.)
37 Iyapana dai apunu Diyosepa bameya e wairai mo gimaramupu manako denai bowa madai kwemupu ki e tepupu Iyesu tonotapu ragidai mu bamamugu bau-wena tagebu.

5

Apunu Ananaiyasi e wainai Sapaira mete kina

1 Mara ki makeya ka iyapana dai apunu mo si ka Ananaiyasi e wainai
Sapaira mete kina mu bamamugu bautagubu mu wairamaga mo gimara-
mupu,
2 manako denai bowa madai tagemupu ki ka apunu Ananaiyasi wadubu
daikere e ebo bondai tapu ko daikere ka e wadubu kayawena Iyesu tonotapu
ragidai tagebu. Tagebu manako berawena, wagubu ke; "Nau wairani
gimaramupu denai bowa madai tegemupu ki kuduba yau kena." Apunu
Ananaiyasi inako kwaewena ki ka e ororeya mena e wainai mete mibimupu
were inako berawena.
3 Ko Pita ubupu apunu Ananaiyasi sibu, wagubu ke; "Ananaiyasi, kau
badidi pokere Berokoi Apunai Seitani e gudui kwaipipi kau rabinageya
bauwena? Kau Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki bameya
beranugibi. Kau wairagi gimaramupu denai bowa madai negemupu ki
daikere kau kaubo bondagi tapi.
4 Waira ki naiya ka kau nene ade mu gimaramupu denai bowa madai
negemupu ki bowai madai kuduba ki mete kau nene, ko kau badidi pokere
bera kau rabinageya wainapipi weki gwaiya kwaenugibi. Kau eba iyapana
kaina nu beranibi ko kau Mamanuga God e berapipi.
5 Apunu Ananaiyasi yona ki waina-piyawa makeya ka e gwairiwena deni
mena powena. Iyapana kuduba e powena sisiyai ki wainamupu ka mu kudu
wainamupu,
6 manako iyapana yaraga dai bautagubu e kwakwarepui sikwamupu
wadumpu kayatagubu ononomupu.
7 Madega napusi apeya eyaka kwaitana kewowena eweya ka apunu
Ananaiyasi e wainai mete ika bauwena, ko e nobomoi powena ki sisiyai e
eba kataiya ko pa asusu bauwena.
8 Bau-wena manako Pita ridi ki empupu, manupupu, wagubu ke; "Kau sidi,
kau nobomogi mete kina wi wairaga gimaramupu denai bowa madai nege-
mupu ki yau mena baganai bo?"
"Ena, nu denai negemupu ka ki mena."
9 Ridi ki inako wagubu manako Pita e ade sibu, wagubu ke; "Kau nobomogi
mete kina wi rabinaga eyakamenawena were Mamanuga God e Keyai
berapa-mana empamana ki nana kwaigubu ki mibai ka badidi? Kau nobo-
mogi onono-mupu ragidai karako bautagubu katamuru ubumu waunitau
kau kwakwarepugi mete yadini kayatagisi."
10 Apunu Pita yona ki wagawa makeya ka ridi ki Pita yabareya gwairi-
wena deni mena powena. Onodiba ragidai bautagubu e ika powena uk-
warawa emupu ka mu e kwakwarepui mete wadumupu wira-tagubu e
nobomoi madaneya onono-mupu.
11 Ko Iyesu sumapamawa ragidai kuduba Mamanuga God nene dibipa-
mawa idiwa ade iyapana dai mete kina sisiya ki wainamupu ka mu kuduba
notamaga kowena kudu ebotau waina-pamawa.

Iyapana ropani kawaya Iyesu sumamupu

12 Iyesu tonotapu ragidai iyapana paunamugu kunuma kasiyarai pokaiya
matakira ebo ebo kwaetagamawa. E sumapamawa ragidai maramara
Mama-nuga God e Tawai rabineya 'Oragai Apunai Soromoni Wateya' ika
dibi-pamawa idiwa.
13 Iyapana mu were-maga tagamawa ade mu kudumugu mete wainapa-
mawa ki pokere mu mete ewapuru eba idiwa.

14 Ko maramara ka ridi yo apunu waunai ropani kawaya mu notamaga wirawagawa Kaiwawo-nuga Iyesu sumapamawa manako mu bautagamawa e iyapanaiyoma mete dibipamawa ewapuru mena idiwa.
15 Iyesu tonotapu ragidai Mamanuga God e kasiyarai pokaiya badidi kwaetagamawa ki kuduba ka bagi mena ki pokere iyapana ubumpu sigira ragidai tetampu yawata kwaiya mibi gagarai ade kebari kawareya mete nakatampu idiwa da apunu Pita ewa mu madani-mugu bauwagana kayawagana ki ka e gwakui mu kawarimugu kaniyana manako mu iyatagamana ki nana.
16 Iyapana inako kwaetagamawa ki pokere tawana tawana natere Diyerusa-remu bameya ka iyapana ubumpu sigira ragidai ade keyai berokoi mu giritampu ragidai inako mete tetampu kebompu bautagubu manako mu kuduba iya-tagubu gawarara.

Iyapana kawakawai Iyesu tonotapu ragidai giritapu

17 Ki makeya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga ade e kowaiyoma Sadusi ragidai mete kina ubumpu Iyesu tonotapu ragidai mu bamamugu nuwaroro-tagubu,
18 ki pokere bautagubu mu tetampu diburatampu.
19 Diburatampu ko kemora ki rabineya ka Mamanuga God e aneyai mosi tonopupu kawapu dibura gudui kwaipupu manako Iyesu tonotapu ragidai waratapu matarau bautagubu, wagubu ke;
20 “Wi baiwagi kaiwagi manako Mamanuga God e Tawai rabineya iya waunai ki sisiyai kuduba iyapana tadeyoi iwoi.”
21 Mu aneya ki e umunui wadumupu manako nawaru puruwagawa ki makeya ka mu kaimpu Mamanuga God e Tawai rabineya iya waunai ki sisiyai iyapana ade tademawa kabukabuwatamawa idiwa.

Ki makeya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga e kowaiyoma mete kina bibi tonomupu da Diyu ragidai mu kawakawaimuguma kuduba bautaga-mana dimatagamu wateya ika ewapuru dibipamana ki nana. Mu bautagubu dibimupu idiwa manako diburatampu ragidai ki mu yonamaga tonomupu.
22 Ko bibi ragidai kaimpu dibura gudui kwaimpu ki ka mu iyapana mo eba emupu ki pokere mu wiratagubu iyapana kawakawai ki mu bamamugu ade bautagubu manako tademupu, tagubu ke;
23 “Nu dibura tawaiya baigibi gudu umamupu ki nu emipi ade dibura katamurui dagurapamawa ragidai ika ubumawa mete emitampi ko nu gudu kwaimipi ki ka nu tawa rabineya iyapana mo eba emipi.”
24 Mamanuga God e Tawai ki kwayubapiyamu ragidai mu kawaimaga ade Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mete kina yona ki wainamupu ka mu notamaga babawena gwede aita ewa badidi wenawagana ki notapamawa.
25 Ki makeya ka apunu mosi bau-wena yona yau wagubu ke; “Edamani, diburatampi ragidai karako Mamanuga God e Tawai rabineya ade bautagubu iyapana tadeyamu kabukabuwa idiwu.”
26 Mu yona ki wainamupu ka Mama-nuga God e Tawai ki kwayubapiyamu ragidai mu kawaimaga ubupu e kowakowaiyoma dai tetapu mete kayatagubu Iyesu tonotapu ragidai mu bamamugu bautagubu manako giyansu mena mu tetampu bananatampu dimatagamu wateya ade kayatagubu. Mu ragiragi kawaya eba tetampu kayatagubu mibai ka mu pakasi ragidai ubumana Iyesu tonotapu ragidai mu gwawimaga bowa were mu taunimana ki kudumugu wainapamawa.

27 Mu dimatagamu wateya bautagubu bananatampu kawakawai ragidai
mu yabaramugu ubumpu manako Mama-nuga God bameya dobopiyamu
ragidai mu kawaimaga ki ubupu Iyesu tonotapu ragidai tadebu, wagubu ke;
28 "Nu ragiragi kawaya nidimipi da wi apunu ki e sisiyai iyapana eba
tademana kabukabuwa ki nana iwagibi. Wi nu umununuga ki wi eba wad-
umupu ko wi iyapana tademawa iwa manako wi yonaga ki karako natere
Diyerusaremu kuduba kawayawena kayawena. Wi nu sinuga giripiyamu
ade apunu powena ki e nari nu mete nariniyamu."

29 E inako wagubu ko apunu Pita e kowaiyoma mete kina denai tagubu ke;
"Nu ka Mamanuga God e umunui wademei ragidai ki pokere nu e bonanai
ki kwenupamu manako iyapana wi umunuga yadamu ki ka eba supasupai.
30 Wi ubumpu Iyesu wadumpu ripa korosi naureya minimupu poyo ko
nu ripakwarakwaranuguma mu yo nu ewapuru Mamanuga God e ubupu
wagubu manako e umuneya ka Iyesu ade iyawena kipu ubupu kayawena.
31 Isiraero ragidai nu beranuga berokoi kamadamana ade nu notanuga
wirawagana da Mamanuga God nu biginuga surupana ki nana ka e ubupu
Iyesu wadubu tepapupu e idai garu deneya kunumau nu Iya Negeyana
Apunai ade nu Kaiwawonuga kawaya ika tondana ki nana tapu tondau.
32 Nu badidi yabunugere matarau emipi ki sisiyai nu karako iwegemei. Ko
nu eba nu nubo nuwanugu wi nidimei ko Mamanuga God e eya Keyai Tanai
Bagi Kawaya yona ki mete nu kabuwaniyau. Iyapana nima Mamanuga God
e umunui yadini ki ka Mamanuga God uburoto e eya Keyai iyapana ki puyo
mete kweyoto."

33 Iyapana kawakawai yona ki wainamupu ka mu nuwamaga pupuwena
mu yabumaga daragawena manako mu Iyesu tonotapu ragidai ki taunimana popo wainapamawa.
34 Ko Parisi ragidai mu kawaimaga mosi si ka Gamariyo ki Mamanuga God
e gorai kataiya ade iyapana kuduba e werei tagamawa apunai ki e ubupu
e kowaiyoma ki tadebu, wagubu ke; "Iyapana yau tonotamamu matarau
kayatagisi da nu nubo mena yonaigamu kewoyagisi were ade baitagisi." E
inako wagubu, tonotapu kayatagubu,
35 manako e ade ubupu dimawena, wagubu ke; "Tawana Isiraero
ragidai, wi iyapana yau mu bamamugu badidi kwaiwagi ki ka wi rabinaga
pakarayagisi naigida mena notapumuri were kwaiwagi.
36 Wi kataigau da waunitau yewena ka apunu Teyudasi e kawai gisipiyawa
manako iyapana 400 kwaitana e eweya kaya-tagubu. Ko iyapana dai
ubumpu apunu ki minimupu poyo manako ki eweya ka e kowaiyoma
daburimupu mu mubo mubo kayatagubu gawarara manako e notai ki
kanibu supu mibai pa mena.
37 Ki eweya, iyapana simaga tamawa ki makeya ka tawana Gariri mu
apunu-maga mosi si ka Diyudiyasi ubupu manako e mete iyapana waratapu
da mu e eweya kayatagamawa. Ko iyapana dai ubumpu e mete minimupu
poyo manako e kowaiyoma kuduba daburi-mupu mu mubo mubo kay-
atagubu gawarara.
38 Ki pokere, nau yonani suwagani ki wi naigida mena wainapu-muri; Nu
iyapana yau karako kamadi-tamamu ade gwede berokoi mosi mu bama-
mugu eba kwaigamu. Mu mubo notamaga pokaiya kwaetagamu ki ka mu
kwaetogomono yamono da mu notamaga ki aita gogayagisi.
39 Ko Mamanuga God e nota yau tagebu ki ka nu kwaitana nota ki eba
surupamu. Nota ki mu notamaga eba gogayagisi ko nu kwaenda aita
Mamanuga God mete kandomu nene."

Iyapana kawakawai ki apunu Gamariyo e umunui wadumupu,
40 manako mu Iyesu tonotapu ragidai nene tagubu bautagubu. Mu kuwe
pokaiya mu taunimawa da kamaditampu manako bonanamaga ragiragi
kawaya mu ade tatamatampu, tagubu ke; “Wi Iyesu sisiyai ewa eba iwogoi.”
Mu inako tatamatampu mu idamaga rikamupu manako tonotampu kay-
atagubu.
41 Iyesu tonotapu ragidai dimatagamu watai ki kamadumpu kayatagubu
ka mu mubo mena tagamawa ke; “Nu karako Iyesu nene midi makari
bananamipi ko Mamanuga God e nu eminiyau wagau da nu ka baganai ki
pokere nu mamama mete wainapemei.”
42 Mu inako tagubu manako maramara Mamanuga God e Tawai rabineya
iyapana tademawa kabukabuwa iwa ade mu mubo tawa-mugu tawamugu
Mamanuga God e yonai bagi kawaya iyapana tademawa, tagamawa ke;
“Apunu Iyesu e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki Mamanuga God takari
kawaya nu bamanugu tonopana gwaiyabai wagubu.”

6

Mu iyapana ida daikere kewowena daikere apeya winetampu

1 Iyesu sumapamawa ragidai ropaniwagawa yarawa ki makeya ka mu
dai ki yona Guriki tagamu ragidai ubumpu yona Iburu tagamu ragidai
mu bamamugu gunaratagubu, tagubu ke; “Wi maramara iyapana bani
tageyamu kupamu ko nu koboronuguma ka wi bani naigida eba tageyamu.”
2 Mu gunara inako tagubu ki pokere Iyesu tonotapu ragidai ida esida
kewowena kerapu apeya ubumpu Iyesu suma-pamawa ragidai kuduba mu
nene tagubu bautagubu manako tademupu, tagubu ke; “Nu upinuga kawai
ka Mamanuga God e yonai wi kabuwanimana ki nana. Nu upinuga ki
kamadamu manako bani mena wi negeyomu ki ka nu upinuga kawaya ki
giriyagisi.
3 Ki pokere waina-pumuri; Iyapana uratanai ida daikere kewowena
daikere apeya ki wi wibo nuwagau ki mu simaga wi karako iwagi manako nu
iyapana bani tagemana ki upi mu tageyamu. Ko iyapana asusu mu simaga
eba iwagi ko iyapana notamaga supasupai ade Mamanuga God e Keyai Tanai
Bagi Kawaya mu rabinamugu posiwena uburau ki ragidai mu simaga wi
iwagi da mu kebomoto nu bamanugu baitagisi.
4 Ko nu nuga ka Mamanuga God bameya maramara gurigurigomu ade e
yonai mena wi nidiyomu kabu-kabuwa idiwomu.
5 Iyapana yona ki wainamupu ka mu rabinamaga bagiwena manako mu
mubo nuwamugu iyapanai ki winetampu simaga tagubu. Apunu ki mosi
ka Stiweni. E sumai ka kawaya ade e nuwai notai kuduba Mamanuga God
bameya tondawa. Mamanuga God Keyai e rabineya posiwena. Iyapana dai
ki mu simaga ka Piripo yo Porokusi yo Naikano yo Taimoni yo Pamenasi yo
Nikorasi. Apunu Nikorasi e ka eba Diyu apunai ko e ka tawana Antiyoka
ragidai mu apunumaga mosi ki Diyu ragidai mu bususumaga naigida mena
kataiwena wetawetara makeya makeya kwae-wagawa.
6 Iyesu sumapamawa ragidai ubumpu iyapana ida daikere kewowena
daikere apeya ki bananatampu Iyesu tonotapu ragidai mu bamamugu bau-
tagubu manako mu ubumpu idamaga mu kawarimugu nakamupu manako
Mamanuga God bameya mu nene guriguritagubu.
7 Mamanuga God e yonai kawaya-wagawa yarawa. Natere Diyerusaremu
rabineya ka iyapana waunai mete notamaga wirawagawa maramara Iyesu

sumapamawa ragidai mete dibipamawa idiwa. Iyapana kawakawai Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ropani kawaya mete kina Iyesu sumamupu.

Iyapana gagayatagubu apunu Stiweni wadumupu

8 Mamanuga God apunu Stiweni deni mena wadawa bagi ade deni mena
kasiyara kweyawa ki pokere e ubupu iyapana paunamugu kunuma kasi-
yarai pokaiya matakira ebo ebo kwaewagawa.
9 Ko Diyu ragidai dai ki mu guriguri-maga tawai eyaka mena simaga
tagubu ke; 'Idamaga Rikatagubu Ragidai', ki mu ubumpu apunu Stiweni
kiramupu. Iyapana ki kena mu ka tawana Sairini yo Arekisandiya ragidai
karako Diyu ragidai tawana Sirisiya yo Aisiya were bautagubu ki mu mete
dibimupu manako ewapuru mena apunu Stiweni pari wirawirapamawa
idiwa.
10 Ko Mamanuga God e Keyai apunu Stiweni e rabineya posiwena nota
supasupai mena kwebu ki pokere e yonawagawa ki ka mu denai tagamana
babatagubu.
11 Mu denai tagamana babatagamawa ki pokere mu bowa madai dai
temupu e yogoi iyapana dai tagemupu da mu Stiweni e si kaupamana ki
nana. Mu yogo inako tamupu manako iyapana ki ubumpu beratagubu,
tagubu ke; "Apunu Stiweni e ka oragai apunai Mosisi ade Mamanuga God
mete kina mu simaga giripiyau umau ko ki nu wenagunugere wainamipi
kewowena."
12 Mu bera inako tagubu ki pokere tawana ki ragidai yo Diyu ragidai mu
kawakawai-muguma yo Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete
kina ki mu nuwamaga apunu Stiweni bameya pupuwena. Mu e wadumupu
kawakawai ragidai kuduba mu bamamugu bau-tagubu,
13 manako bera mubo nuwa-mugu tagamawa ragidai ki mu nene mete
tagubu bautagubu manako mu ubumpu yona beratagubu, tagubu ke; "Ma-
manuga God e Tawai ki ka gwede bagi kawaya mosi. Ko apunu yau tawa ki
eba mayapiyau ade oragai apunai Mosisi gora tapu ki e mete eba kaisipiyau
ko maramara giripiyau umau.
14 E badidi wagubu ki nu kuduba wainamipi. E wagubu da tawana
Nasareta mu apunumaga Iyesu e uburoto Mamanuga God e Tawai kori-
tapoto manako nu bususunuga ki oragai apunai Mosisi naiya mena nu
negebu ki e mete surupoto waunai mosi taroto."
15 Mu inako tagamawa ka kawakawai ragidai kuduba apunu Stiweni igida
mena empamawa manako e kiyabui tanai kawaya aneya maba wirawena
emupu.

7

Apunu Stiweni dimawena

1 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga ki ubupu
apunu Stiweni manupupu, wagubu ke; "Kau sisiyagi tagubu ki mibai bo
bera?"
2 Ko apunu Stiweni denai wagubu ke; "Mamaniyoma, tataniyoma, yowani-
yoma, nau karako suwagani wainapu-muri; Takari kawaya, nu ripakwara-
kwaranuga Eburamu tawana Erani eba bauwena ko tawana Mesuputamiya
rabineya tondawa ki makeya,
3 ka Tanai Bagi Kawaya Apunai Mamanuga God e eya kawapu e bameya
bauwena tanai minibu siwa manako sibu, wagubu ke; "Eburamu, kau
tawanagi ade kau iyapanagiyoma mete kina ki kamaditami manako tawana
waunai mosi ki nau kau kabuwaniyani ki deneya kayanuwagi."

4 Mamanuga God inako wagubu ki pokere apunu Eburamu kipu ubupu
tawana Kadeya ki kamadubu manako e kayawena kaniyawa da tawana
Erani bauwena manako ika tondawa. Apunu Eburamu e mamai powena
eweya ka Mamanuga God ade wagubu manako e umuneya ka apnu Eburamu ade kipu ubupu kayawena yabadawa da tawana karako idiwei yau
bauwena.
5 Ki makeya ka Mamanuga God apunu Eburamu waira mo eba winepupu
kwebu.
Doboro Eburamu e munui mo pa mena ko Mamanuga God e gwaiyaba sibu
da aita ewa ka e waira mo kweyoto manako apunu Eburamu e ewai waira ki
yadini idiwono.
6 E munui mo pa mena ko Mamanuga God e sibu, wagubu ke; 'Kau ewagi
ka aita tawana kudubai mosi rabineya idiwono da kwamura 400 kewoyagisi.
Mu tawana ki ragidai mu bigabigamuguma kwaetogomono yamono manako
tawana ki ragidai ubumoto kau ewagi giritamono pasuta-mono idiwono.
7 Kwamura 400 ki kewoyagisi eweya ka nau tawana ki ragidai bita tageyani
manako kau ewagi tawana ki kamadini kebomoto baitagisi tawana yau
rabineya nau sini tepapo-mono idiwono.'
8 Mamanuga God e ubupu apunu Eburamu inako sibu manako ewa e ade
sibu, wagubu ke; 'Nau gwaiyaba nidibuwani ki kau ewagi mete kina eba
notagogapamana ki nana ka wi yau kwaiwagi; Wi munuguma uratanai aita
ewa wenatagisi ki wi mu kwakwarepumaga wakapumuri. Wi ki kwaiwagi
ki pokaiya ka wi kataiwagi da wi ka mibai nau iyapananiyoma.' Mamanuga
God inako wagubu ki pokere apunu Eburamu e gubagai Aisiki wenawena
makeya pura eyaka mena kewowena eweya ka e ubupu e gubagai kwakwarepui ki wakapupu. Ki eweya ka Aisiki ubupu e gubagai Diyaikapu e
kwakwarepui wakapupu manako Diyaikapu tondawa yarawa da e gubagaiyoma ida esida kewowena kerapu apeya, nu ripakwarakwaranuguma kunu
kerarai ragidai ki wenatagubu ki ka e mu kwakwarepumaga inako mete
wakatapu.

Kunu kerarai ragidai

9 Nu ripakwarakwaranuguma mu yowamaga Diyosepa bameya
nuwaroro-tagubu manako mu ubumpu e nida-mupu tawana Idipi ragidai
mu bigabiga-maga kwaewagana ki nana tagemupu manako denai bowa
madai dai wadu-mupu. Mu kwaetagubu siyasiya ko apunu Diyosepa e ka
Mamanuga God e idai rabineya tondawa.
10 Bita ropani kawaya e bameya bauwagawa ko Mamanuga God e
kwayubapiyawa tondawa. E tawana Idipi ragidai mu kawaimaga Pero e
yabareya ubupu ki makeya ka Mamanuga God e waitapupu manako e berai
bagi kawaya ade e notai supasupai kawaya ki apunu Pero mete empupu
e werei wagubu manako sibu, wagubu ke; 'Kau ka apunu supasupai bagi
kawaya ki pokere nau kobaneya nau iyapananiyoma, nau wairani ade nau
tawani gwedegwedeni kuduba mete kina ki kau mu debaimaga uburi.'
11 Mara mosi eweya ka kapoi kawaya mo ubupu manako tawana Idipi yo
Kainani rabineya ka iyapana kuduba mibi wetei idiwa. Nu ripakwarakwaranuguma mu banimaga ka pa mena.
12 Ko mu mamamaga Diyaikapu e tawana Idipi rabineya bani dai uburawa
ki sisiyai wainapupu ki pokere e ubupu e munuiyoma, nu ripakwarakwaranuguma ki tonotapu tawana Idipi rabineya bani gimarapamana ki nana
kayatagubu. Mu ika bautagubu ade wiratagubu mu tawanamugu ade kayatagubu.

13 Ki eweya ka mu tawana Idipi ade kayatagubu manako ki makeya
ka mu yowamaga Diyosepa mu matarau tadebu, wagubu ke; 'Wi yowaga
nidasinimupu apunai Diyosepa ka nau yau kena.' E inako wagubu, manako
ki makeya ka apunu kawai Pero apunu Diyosepa e mamai ade e tataiyoma
mete kina mu bususumaga wainapupu.
14 Ki eweya ka apunu Diyosepa bibi tono-pupu da e mamai Diyaikapu ade
e ewai ridi yo apunu ropani kawaya kuduba (75) mete kina ki e bameya
kebomana tawana Idipi rabineya e mete ika idiwana ki nana wagubu.
15 Doboro Diyaikapu yona ki wainapupu ka e kipu ubupu e tondawa
tawanai ki kamadubu manako kayawena kaniyawa da tawana Idipi
bauwena manako e ika tondawa kaniyawa da ewa powena. E gubaga-iyoma
mete kina ika idiwa kaiwa da popotagubu gawarara,
16 ko mu kwakwarepumaga ka iyapana tetampu kayatagubu kaiwa idiwa
da tawana Sekamu rabineya ononotampu. Takari kawaya ka oragai apunai
Eburamu ubupu apunu Emo e ewai ika Sekamu rabineya idiwa ki mu
bamamugu waira munta mo bowa madai pokaiya gimara-pupu. Waira ki
kawareya ka iyapana ubumpu nu ripakwarakwaranuguma mu kwakware-
pumaga ika ononotampu."

Apunu Mosisi e bususui

17 Apunu Stiweni inako wagubu, ade wagubu ke: "Nu iyapananuguma
ika Idipi rabineya idiwa kebomawa da kwamura 400 kewowena ki makeya,
Mamanuga God naiya oragai apunai Eburamu badidi ewa wenawagana
sisiyai gwaiyabai sibu ki wenawagana marai bauwena, ki ka nu iyapana-
nuguma Isiraero ragidai ika kawaya-wena minibu daburi.
18 Ki makeya ka apunu kawai mosi apunu Diyosepa e bususui eba kataiya
apunai ki tawana Idipi ragidai mu kawaimaga ubupu.
19 E nu ripakwarakwaranuguma berabera-tamiyawa giritamiyawa pa-
sutamiyawa manako e bonanai ragiragi kawaya mu tadebu, wagubu ke;
'Wi munuguma wawayai kuduba tetamuri gwabau asusu nakatamuri da
popotagisi.'
20 Ki makeya ka apunu Mosisi wenawena. E ka Mamanuga God e yabuiya
munu komeruwana bagi kawaya wenawena. E siragamu apeya eyaka e eya
inai mamai mu bamamugu tondawa,
21 ko mu munumaga wawayai ki matarau tamupu ki makeya ka apunu
kawai ki e petei e empupu bagi kawaya manako wadubu kodapupu,
22 ki pokere Mosisi ridi ki bameya tondawa kaniyawa da kawaya-wena. E
tawana Idipi mu notamaga kuduba kataiwena ade kawaiwena apunu yonai
kasiyarai kawaya.
23 Apunu Mosisi inako tondawa yarawa da e kwamurai apunai apeya
(40) kewowena ki ka e eya iyapana-iyoma tawana Isiraero ragidai mu nene
wainapupu manako mara mosi mu emitamana ki nana kayawena.
24 E kayawena kaniyawa da tawana Idipi mu apunumaga mosi ubupu Isir-
aero iyapanai mosi gudapiyawa giripiyawa pasurawa ki empupu manako e
nuwai pupuwena kanibu gwawai Idipi apunumaga ki minibu poyo.
25 Mosisi wainapupu da e eya iyapanaiyoma e empamana ki ka mu
kataitagamana da Mamanuga God e mu waitatamana bitamaga rikapana ki
nana mu bamamugu tonopupu bau-wena, ko mu ki eba wainapamawa.
26 Mu ukwampu nawaru puruwena ka e tawana Isiraero ragidai ade
emitamana ki nana kayawena. E eya iyapanaiyoma apeya mu mubo ika
kandetagamawa emitapu manako e kanibu mu baramaga wadawa, wagubu

ke; ‘Iyapananiyoma, wi tawanaga ka eyaka mena ko wi gwede nana kira
kasiwaraiwagamu kandamu idiwu?’
27 E inako wagubu ko apunu ki mosi e waretai minibu apunai ki ubupu
Mosisi weupupu kwenupupu manako sibu, wagubu ke; ‘Kau nupara kamadi.
Nima kau apunu kawai nidibu? Nima wagubu da kau idagi gurai nu
naurinugu ugwedei?
28 Kau yomi tawana Idipi mu apunumaga minibi poyo ki maba kau karako
nau mete susiniyana po ki nana wainapiyei bo?’
29 Apunu ki ubupu Mosisi inako sibu ki pokere Mosisi kudu wainapupu
tawana Idipi kamadubu manako wakapawena tawana Midiyani kayawena
manako e ika tondawa yarawa da e gubagaiyoma apeya ika wenatagubu.
30 Kwamura ropani kawaya apunai apeya (40) kewowena ki eweya ka
apunu Mosisi mara mosi iyapana eba idiwu tawaneya kweya Sainai bameya
ki kayawena manako ripa mo beuwena nonarai rabineya ka aneya mo ika
tondawa ki e empupu.
31 E notai kowena manako e ripa ki bameya naigida mena empana ki nana
kaniyawa da Mama-nuga God e eya bonanai wainapupu. Bonana ki wagubu
ke;
32 ‘Mosisi, kau ripakwarakwaragiyoma Eburamu yo Aisiki yo Diyaikapu
mu Mamamaga eyaka mena God ka nau.’ Apunu Mosisi yona ki wainapupu
ka e kudu waina-pupu e didigurai wagubu ade e yabui mete topupu.
33 Ko Mamanuga God e ade sibu, wagubu ke; ‘Waira kawareya uburei ki ka
waira tanai bagi kawaya ki pokere nau wiwirasini kau kerapugi kwakwarai
rikapi nakapi.
34 Nau iyapananiyoma tawana Isiraero ragidai tawana Idipi rabineya
nuwaboyatagamu idiwu ki nau mu emitamakani ade mu makaritagamu
‘aige aige’ tagamu ki nau mu mete wainatamakani ki pokere mu bitamaga
rikapana waditamana bagi ki nana ka nau karako kunumau kawapuwani
yau kena. Kau yabi, nau karako kau tononiyani tawana Idipi kayanuwagi.’ ”

Isiraero ragidai iyapana eba idiwu tawaneya iwa wadamawa

35 Apunu Stiweni inako wagubu, ade wagubu ke; “Nu iyapananuguma
mu ka oragai apunai Mosisi e midi togamupu, tagubu ke; ‘Nima kau apunu
kawai nidibu? Nima wagubu da kau idagi gurai nu naurinugu ugwedei?’ Mu
inako simupu midi ragiragimupu ko aneya naiya ripa beuwena ki rabineya
matara-wena ki kawapu apunu Mosisi e waitai bauwena. E pokaiya ka
Mamanuga God ubupu apunu Mosisi wadubu tawana Isiraero ragidai mu
yabiyabirimaga sibu ade mu bitamaga ki rikapana apunai winepupu tapu.
36 Oragai apunai Mosisi kasiyarai kawaya ubupu e iyapanaiyoma banana-
tapu tawana Idipi kamadumpu kaya-tagubu. E kwamura apunai apeya (40)
ki rabineya kunuma kasiyarai pokaiya matakira ropani kawaya ebo ebo
kwaewagawa, tawana Idipi rabineya, Egi Daragai ki rabineya, ade iyapana
eba idiwu tawanai ki rabineya.
37 E tawana Isiraero ragidai tadebu, wagubu ke; ‘Aita ewa ka Mamanuga
God wi iyapanaga mosi winepoto manako e nau maba wi paunagau uburoto
Mamanuga God e bonanai wainapono makeya makeya wi nidiyono kabuk-
abuwa tondono.’
38 Apunu Mosisi e madanai ka daikere daikere. Nu ripakwarak-
waranuguma iyapana eba idiwu tawaneya dibipamawa idiwa ki ka Mosisi
mu mete ika idiwa. Ko kweya Sainai kawareya ka aneya kawapu ki e
bonanai e wainapiyawa manako Mamanuga God e gwedegwede kuduba nu

iya negeyana yonai siyawa ki e mete wainapiyawa manako wirawena iya yonai ki iyapana tadeyawa.

39 Ko nu ripakwarakwaranuguma ubumpu apunu Mosisi e yonai ki mu kwenumupu ade e umunui ki mu eba wadumupu. Mu e weumpu kwenumpu tawana Idipi ewamugere ade wirataga-mana kayatagamana wainamupu,

40 ki pokere bautagubu apunu Mosisi e tatai Aroni simupu, tagubu ke; 'Apunu ki nu waranibu tawana Idipi kamadimpi kebompi yewe baigibi ko e karako bani kayawena ki nu eba katainugu ki pokere karako Mamanuga God e keyakeyai dai kau idagi pokaiya kaitepi manako nu keyakeyai ki sumatamamu da mu nu waranimoto kaigamu.'

41 Mara ki makeya ka mu papa burumakau munai mosi e keyakeyai mu idamugu yamanamupu, manako tagubu ke; 'Nu Kawainuga God e eya mibai ka yau kena.' Mu inako tagamawa manako keyakeyai ki mu mubo idamugugere yamanamupu ki mu mamamapamawa, taeretagamawa, papa tepamawa pasumawa puyo kweyamawa.

42 Mu inako kwaetagamawa ki pokere Mama-nuga God mu kamaditapu mu notamaga wirapupu da mu madega yo supama yo siragamu inako bamamugu buburi-tagamawa idiwa. Nu ripakwarakwara-nuguma badidi inako kwaetagamawa kebomawa ki mu nene ka Mamanuga God e bonanai wainapamawa taga-mawa ragidai oka yau okamupu, tagubu ke;

'Isiraero ragidai, wi kwamura apunai apeya (40) ki rabineya iyapana eba idiwu tawaneya iwa wadamawa, papa namutamawa pasutamawa, ade keyakeyai wi wibo idagau kaitemupu ki mu bamamugu wi puyo kwaigamawa. Ko wi nau nene eba kwaigamawa.

43 Wi nuwaga notaga ka eba nau bamaneya ko wi nuwaga notaga ka Moraki e bameya. E tawai papa kwakwarai pokaiya wadumupu ki wi bagi kawarapamawa iwa. Wi kawaiga mosi ka supama Repani. E keyakeyai dai wi idagau yamanatampu mu bamamugu ka wi buburigamawa idiwa ki pokere nau karako wi baiyononiyani tawana uwama kawaya tawana Babironi tagere ki nau wi tononiyani kai-wagi.'

44 Nu ripakwarakwaranuguma iyapana eba idiwu tawaneya iwa wadamawa ki ka mu Mamanuga God e tawai papa kwakwarai pokaiya wadu-mupu ki mete ika bagi kawarapamawa iwa manako mu tawa ki emupu, tagubu ke; 'Mamanuga God e eya tawa yau rabineya tondau.' Mu tawa ki asusu eba wadamawa ko Mamanuga God apunu Mosisi usi kunumau ki keyakeyai badidi kabuwapiyawa ki makeya makeya mu tawa ki wadamawa.

45 Apunu Mosisi e powena eweya ka Mamanuga God apunu Diyosuwa kasiyara kwebu manako e ubupu nu ripakwarakwara-nuguma waratapu Mamanuga God e tawai ki bagi kawarapamawa iwa. Ko Mamanuga God ubupu e eya kasiyarai pokaiya iyapana tawana ki idiwa ragidai siwakeke-tapu bautagubu kayatagubu manako mu wairamaga ki ka nu ripakwarak-waranuguma wadumupu. Mu waira ki wadumupu kewowena ka mu tawa papa kwakwarai bagi kawara-pamawa iwa ki ika bagimupu manako tawa ki ika uburawa yabadawa da uburawa yabadawa da siyareya ka apunu Dewida wenawena.

46 Mamanuga God apunu Dewida e mamamai wagubu manako Dewida ubupu guriguriwena, wagubu ke; 'Mamai, oragai apunai Diyaikapu e Mamai God ka kau. Nau tawa bagi kawaya kau nene wadana wainapakani.'

47 Apunu Dewida inako guriguriwena ko e eya tawa waunai ki eba wadubu
ko e gubagai Soromoni ki e ubupu Mamanuga God e Tawai ki wadubu.”

48 Apunu Stiweni tawana Isiraero ragidai mu bususumaga kawareya
inako wagawa tondawa da kamadubu, ade wagubu ke; “Oragai apunai
Soromoni e ubupu Mamanuga God e Tawai wadubu ko nau suwagani
wainapumuri; Mama-nuga God Esida Kunumau Tondau e ka tawa kaina
rabineya badidi tondono? Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai
wainapiyawa wagawa apunai mosi oka yau okapupu, wagubu ke;

49 ‘Mamanuga God e wagau; Nau tondakani watani ka kunumau. Nau
kerarani tainipana watai ka wairau. Wi tawa badidi maba nau nene
wadamana ki nana? Nau aiyatasugana tondana watai ki wi bani
wadumuri?

50 Gwedegwede kuduba ki nau naubo idanere yamanapuwani kewowena.’

Mamanuga God e okai inako wagau.”

51 Apunu Stiweni inako dimawagawa tondawa da kamadubu manako
e bonanai ragiragi kawaya kawakawai ragidai ki ade tadebu, wagubu
ke; “Wi ka Mamanuga God bameya iwagamu mama ragidai. Wi we-
naguga ka boda-bodai. Mamanuga God e yonai ki wi eba wainapiyamu ki
pokere wi Mamanuga God eba kataigau diyayai maba inako kwaiwagamu.
Nu ripakwarakwara-nuguma Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya
tagararapamawa idiwa ki maba wi mete inako kwaiwagamu.

52 Takari kawaya ka iyapana ubumpu Mamanuga God e bonanai waina-
pamawa tagamawa ragidai kuduba giritampu pasutampu ade ubumpu iya-
pana gwedewau Mamanuga God e Bigabigai Apunai bagi kawaya ki bauwa-
gana sisiyai iyapana tademawa ragidai ki kuduba namutampu gawarara.
Mu inako kwaetagamawa ko wi ka apunu bagi supasupai kawaya ki e nidai
iwagubu manako iyapana e minimupu poyo.

53 Aneya naiya kawampu Mama-nuga God e gorai nu ripakwarakwara-
nuguma mu idamugu tampu ki yabadawa da kwauneya wi wadumupu ko
gora ki wi raurupiyamu ade makeya eba kwaiwagamu.” Apunu Stiweni
inako wagubu.

Mu apunu Stiweni bowa were minimupu poyo

54 Iyapana kawakawai apunu Stiweni e yonai ki wainamupu ka mu nuwa-
maga pupuwena uwarimaga sisirimupu mu kakasimaga memupu.

55 Ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya apunu Stiweni e rabineya
posiwena minibu siwa manako e kunumau esida yabu tapu ka e Mamanuga
God e eya Tanai Bagi Kawaya ki empupu ade Iyesu kunumau Mamanuga God
e idai garu deneya uburawa ki mete empupu.

56 Empiyawa, manako wagubu ke; “Empumuri, kunuma gudui siwawena
ki nau empa-kani. Kunumau Kawapu Apunai ki e nau Mamanuga God e idai
garu deneya ika uburau mete empakani.”

57 Apunu Stiweni yona ki wagawa makeya ka kawakawai ragidai ki mu
bonanamaga ragiragi kawaya e nakari-mupu mu wenagumaga bodamupu
manako weu kasiwaratagubu garugaru-mupu kaimpu apunu Stiweni wadu-
mupu.

58 Wadumpu dokodoko gari tagaiya kwenumupu manako bowa dai
temupu kawareya kawareya bowa were e minimawa.

Bowa tempu minimawa ragidai mu monagamaga rikamupu ki mu apunu
yaraga mosi si ka Soro e bameya nakamupu.

59 Mu apunu Stiweni inako bowa were kawareya kawareya minimawa
idiwa ko e eya ka Mamanuga God bameya guriguriwena, wagubu ke; “Kai-
wawoni Iyesu, kau nau keyaini wadi.”
60 E inako wagubu kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako e
bonanai ragiragi kawaya ade wagubu ke; “Kaiwawoni, mu berokoi yau
karako kwaetagamu ki kau deni mena surupi ko eba notapiyowa tondowa.”
E inako wagubu manako powena.
Iyapana apunu Stiweni minimupu poyo ki ka apunu Soro mu emitapu,
wagubu ke; “Wi bagi kawaya e mini-mupu poyo.”

8

Apunu Soro Iyesu sumapamawa ragidai giritapu

1 Mara ki eyaka mena ka iyapana ubumpu natere Diyerusaremu rabineya
Iyesu sumapamawa ragidai Mamanuga God nene dibipamawa idiwa ki mu
kuduba giritamana pasutamana ki kerarai birikamupu. Iyesu tonotapu
ragidai mu muga mena natere ki rabineya idiwa ko e sumapamawa ragidai
kuduba yawira kudeya mu mubo mubo daburimupu wakapatagubu tawana
Diyudiya yo Sameriya kaya-tagubu.
2 Mamanuga God maramara nota-pamawa ragidai dai ki apunu Stiweni
powena ki e apenai meyamawa yadi wadamawa da kamadumpu manako
mu ubumpu e kwakwarepui wadumpu kayatagubu ononomupu.
3 Ko apunu Soro ubupu Iyesu suma-pamawa ragidai giritamiyawa pasu-
tamiyawa umawa. E kayawagawa tawa tawa ridi apunu mu idamugu taini-
tamiyawa tetamiyawa dibura rabineya nakatamiyawa umawa.

Apunu Piripo tawana Sameriya kayawena

4 Iyesu sumapamawa ragidai bani bani daburimupu kayatagubu ki ka nu
Kaiwawonuga Iyesu e sisiyai mu mete tagamawa iwa.
5 Apunu Piripo ubupu natere mosi tawana Sameriya rabineya kayawena
manako e ika dimawagawa iyapana tadeyawa, wagawa ke; “Iyesu, e ka nu
Iya Negeyana Apunai Keriso.”
6 Iyapana kuduba apunu Piripo e yonai ki wainapamawa ade e matakirai
kunuma kasiyarai pokaiya kwaewagawa ki mu yabumugere mete empa-
mawa ki ka mu yona kerekereretagubu e yonai naigida mena wainapamawa
idiwa.
7 E wagawa manako keyai berokoi iyapana ropani kawaya mu rabina-
mugu idiwa ki matarau bautagamawa kwetagamawa kayatagamawa. Iya-
pana kiyokiyoi ade iyapana idamaga bo kerapumaga badabadamai ki mu
mete kina e bameya bautagamawa manako mu kuduba iyatagamawa,
8 ki pokere natere ki rabineya ka iyapana mu rabinamaga bagiwena
mamamatagamawa idiwa.

Kweri wasisinai apunai mosi Iyesu sumapupu

9 Natere ki rabineya ka apunu kweri wasisinai apunai mosi si ka Saimoni
ika tondawa. E kawai gisipiyawa ko iyapana kuduba tawana Sameriya ra-
bineya e badidi kwaewagawa ki empamawa ki ka mu notamaga kowagawa
e si esida tepapamawa.
10 Iyapana kawakawai ade maimerei kuduba apunu Saimoni e yonai mibi-
pamawa, tagamawa ke; “Apunu yau ka Mamanuga God e maba. Mamanuga
God e kasiyarai kawaya wadau apunai ka yau kena.”
11 Iyapana inako tagamawa ki mibai ka mu rowarowa kawaya apunu
Saimoni iyapana kweritamiyawa ki matakirai kwaewagawa umunawa em-
pamawa ki pokere mu e sumapamawa.

12 Ko apunu Piripo karako bauwena Mamanuga God e gari rabineya
idiwana ki yonai bagi kawaya iyapana tadeyawa ade nu Kaiwawonuga Iyesu
nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki e sisiyai mete kabuwa-tamiyawa, ki ka
mu apunu Piripo e yonai sumamupu manako e ubupu ridi yo apunu Iyesu si
pokaiya siruwatapu.
13 Apunu Saimoni e mete kina Iyesu yonai ki sumapupu siruwa kawapu
manako ewa ubupu apunu Piripo maramara ewakumapiyawa umawa. E
Piripo e matakirai ebo ebo kunuma kasiyarai pokaiya kwaewagawa ki
empiyawa ki ka e notai kowena e kodabai kapupu.
14 Iyesu tonotapu ragidai natere Diyerusaremu rabineya idiwa tawana
Sameriya ragidai Mamanuga God e yonai sumamupu ki sisiyai wainamupu
ki ka mu apunu Pita yo Diyoni tawana Sameriya tonotampu kayatagubu.
15 Mu sumawa da bautagubu ka mu Mamanuga God bameya gurig-
uritagubu da e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki tonopana iyapana ki mu
kawarimugu mete miniyana siwa kasiyara tageyana ki nana.
16 Mu inako guriguritagubu mibai ka iyapana ki nu Kaiwawonuga Iyesu e
si pokaiya siruwa kawampu ko Mamanuga God e Keyai mu kawarimugu eba
kawapu minibu siwa.
17 Apunu Pita yo Diyoni ubumpu mu idamaga iyapana ki mu kawarimugu
nakamupu manako ki makeya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya
kawapu mu kawarimugu minibu siwa kasiyara tagebu.
18 Apunu Pita yo Diyoni mu idamaga iyapana kawarimugu inako naka-
pamawa da mu Mamanuga God e kasiyarai wadumupu ki matakirai ka
kweri wasisinai apunai Saimoni e empupu manako e bowa madai dai tepupu
kanibu Pita yo Diyoni mu bamamugu bauwena, wagubu ke;
19 “Bowa madai yau tepumuri manako denai wi kasiyaraga ki nau mete
tege-muri da nau idani iyapana kawarimugu tarani manako Mamanuga God
e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki mu kawarimugu mete miniyoto siwa kasiyara
tageni.”
20 E inako wagubu ko apunu Pita wirawena denai ragiragi kawaya e
nakaripupu, wagubu ke; “Mamanuga God puyo deni mena nu negeyau ki
kau bowa madai pokaiya gimarapana wainapiyei ki pokere karako kau
bowagi madai mete kina gogaiwagi.
21 Nu yo kau upinuga ka eba eyaka mena. Kau Mamanuga God e yabuiya
supasupai eba kwaenugei ade kau nuwagi notagi ka eba eyaka mena.
22 Ko karako kau beragi berokoi ki kamadi kau notagi wirayagisi manako
Mama-nuga God bameya gurigurinuwagi da kau berokogi ki e empoto
surupoto. Kataina, e surupoto bani, pa mena bani,
23 mibai ka kau rabinageya nuwaroro kwaenugei ki nau empakani ade kau
beragi berokoi paininibu umanibu dokodoko ki nau mete empakani.”
24 Apunu Pita inako wagubu ka apunu Saimoni kudu wainapupu, wagubu
ke; “Nu Kaiwawonuga bameya nau nene guriguriwagi da berokoi ki nau
bananapana iwagubu ki mo nau bamaneya eba baiyagisi.” E inako wagubu.
25 Apunu Pita yo Diyoni Mamanuga God badidi kwaewagawa mu yabu-
mugere empamawa ki sisiyai mu iyapana tademawa iwa ade Iyesu badidi
tadebu ki yonai mu mete makeya makeya kabuwa-tagamawa iwa da ka-
madumpu ki ka mu wiratagubu natere Diyerusaremu ade kayatagubu. Mu
yawatau kayatagubu kaiwa ka mu tawana tawana Sameriya rabineya Iyesu
e sisiyai bagi kawaya iyapana tademawa kabukabuwa kaiwa.

Tawana Isiyopiya mu kawaimaga mosi Iyesu sumapupu

26 Mamanuga God e aneyai mosi kawapu apunu Piripo sibu, wagubu ke;
“Kau kiri uburi suri tawana Diyudiya deneya yawata Diyerusaremu yo Gata
paunau iyapana eba idiwu tawanai ki tenuwagi kayanuwagi.”
27 Apunu Piripo yona ki wainapupu manako kipu ubupu kayawena
kaniyawa da yawatau ka e tawana Isiyopiya mu kawaimaga mosi ika ba-
nanapupu. Apunu ki ka tawana Isiyopiya ragidai mu kawaimaga ridai si ka
Kandasi e purapurai kuduba kwayuba-piyawa tondawa ki apunai mosi. E
Mamanuga God e si tepapana ki nana natere Diyerusaremu daiyo umawa,
28 ko e karako wirawena e ebo tawaneya kayawena. E kayawena kaniyawa
papa osi iyapana kawareya idiwana anai nikareya tainipamawa kaiwa ki
kawareya tondawa manako oragai apunai Aisaiya Mamanuga God e okai
tapu ki okai mosi iyabapiyawa kaniyawa.
29 Ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya apunu Piripo sibu,
wagubu ke; “Kau buri kaniyo papa osi nikareya tainipiyau anai ki madaneya
kaniyowa.”
30 E inako wagubu manako Piripo garupupu kanibu e bameya bauwena
manako apunu ki ika Mamanuga God e yonai oragai apunai Aisaiya sibu oka-
pupu ki iyabapiyawa kaniyawa waina-pupu. Wainapiyawa manako e apunu
ki manupupu, wagubu ke; “Oka iyabapiyei ki mibai kau wainapiyei bo pa
mena?”
31 Ko apunu ki denai wagubu ke; “Ae, nau badidi wainapani? Nau oka yau
pa iyabapakani tondakani ko nima sidiyoto kabukabuwa da nau oka yau
mibai mete wainapani? Kau umuni nau madanineya yewe tomi.”
32 Apunu ki Mamanuga God e okai iyabapiyawa ka yau kena;
‘Papa sipi mo yadamu miniyamu poyo ki ka e yona eba yagisi. Papa sipi
munai mo kumai purupamu ki ka e yona mete eba yagisi. Ki maba
ka iyapana apunu yau wadumupu ko e yona denai mo eba wagubu.
33 Mu iyapana yabumugu e midimama kweyamawa ade naripamawa yona
mibai mo e bameya eba tagamawa. Iyapana e minimupu poyo ki
pokere e tawanai gumorowena. E ewai mu sisiyamaga ka nima
yagisi?’
34 Apunu kawai ki wirawena Piripo empupu manako manupupu, wagubu
ke; “Kabai, kau sidi; Mamanuga God e okai yau tapu apunai ki ka e nima nene
wagubu? E eya nene wagubu bo e apunu kudubai mosi nene wagubu?”
35 E inako wagubu manako Piripo yabiri Mamanuga God e okai iyabapupu
ki mibai e kabuwapupu manako ewa Iyesu sisiyai bagi kawaya kuduba ki
mete kabuwapupu.
36 Mu yawatau kayatagubu sumawa da awana mo papateya bautagubu
ka apunu ki wagubu ke; “Awana yau emani. Ki gwedei mo mete kina nau
kwaesugani da kau uburi Iyesu e si pokaiya nau siruwasini bo?”
37 Ko apunu Piripo denai e sibu, wagubu ke; “Kau nuwagi notagi kuduba
Mamanuga God bameya sumapi ki nau uburani kau siruwaniyani.”
Apunu ki denai wagubu ke; “Iyesu Keriso e ka Mamanuga God e Gubagai
ki nau sumapakani.”
38 E inako wagubu manako papa osi ki uburana wagubu manako mu apeya
ewapuru mena kaimupu awanau sumupu manako Piripo ubupu Iyesu e si
pokaiya apunu ki siruwapupu.
39 Mu awana kamadumpu borau positagubu ka Mamanuga God e Keyai
Tanai Bagi Kawaya gwede mo kwae-wena da Piripo gogawena bani kaya-
wena ki pokere apunu kawai ki Piripo ewa mo eba empupu. E mibi
mamamai e ebo tawaneya kayawena.

40 Apunu Piripo gogawena ko tawana Asidoni rabineya ade matara-wena
manako ewa tawana tawana bauwena kayawena Iyesu sisiyai bagi kawaya
iyapana tadeyawa kabukabuwa umawa da tawana Sisaraiya bauwena.

9

Apunu Soro e notai wirawena

1 Mara ki makeya ka apunu Soro Iyesu sumapamawa ragidai taunimana
popo ki yonai ragiragi kawaya wagawa umawa. E kayawena Mamanuga God
bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga sibu,
2 da e tawana Damaskasi ragidai mu okamaga tarana ki nana manako
apunu kawai ki ubupu Diyu ragidai tawana Damaskasi rabineya idiwa ki
mu okamaga yau okapupu; 'Apunu Soro wi bamagau baiyagisi manako
ridi yo apunu gwedewau Iyesu Yawatai kataimugu ragidai ki kwaenetamini
tetamini ki ka e mu idamaga umatamini wiratagisi natere Diyerusaremu
baitagisi.' E oka inako okapupu apunu Soro kwebu manako sibu, wagubu ke;
"Kau oka yau wadi tawana Damaskasi kayanuwagi manako kau Diyu ragidai
mu guriguri-maga tawaiya idiwu ki mu bamamugu baunuwagi ki kau debai
ragidai oka yau mu kabuwatami."
3 Apunu Soro kayawena kaniyawa da natere Damaskasi bameya bauwa-
gana kwaewagawa ka tanai kawaya mosi garugaru mena kunumau kawapu
e midi kuduba minibu siwa.
4 E gwairi-wena wairau ukwapu manako e bonana mosi yona yau wagubu
ki wainapupu; "Apunu Soro, apunu Soro, kau gwede nana nau girisiniyei?"
5 "Kaiwawoni, kau nima?" Soro inako wagubu manako e bonana ki ade
wainapupu, wagubu ke; "Nau ka Iyesu. Kau nau girisiniyei,
6 ko kau karako kiri uburi natere buri kayanuwagi manako kau ewa badidi
kwaenuwagi ki sisiyai apunu mosi baiyagisi kau nidini."
7 Iyapana Soro mete iwa ragidai bonana ki wainamupu ka mu notamaga
kowena yona kerekereretagubu ubumawa. Mu bonana ki wainamupu ko
nima wagubu ki mo mu eba emupu.
8 Apunu Soro bagi ubupu e yabui papupu ko e yabui kenewena tawana eba
empupu ki pokere e kowakowa-iyoma ki e idaiya wadumpu banana-mupu
kayatagubu kaiwa da natere Damaskasi bautagubu.
9 Bautagubu ka apunu Soro mara apeya eyaka tawana mo eba empiyawa
tondawa. E bani yo awana kuduba ragipupu.

Apunu Ananaiyasi Soro iyapupu

10 Natere Damaskasi rabineya ka Iyesu sumapiyawa apunai mosi si ka
Ananaiyasi ika tondawa. E waro were maba nu Kaiwawonuga Iyesu e
bonanai wainapupu, wagubu ke; "Apunu Ananaiyasi."
Manako Ananaiyasi denai wagubu ke; "Kaiwawoni, nau yewena."
11 E denai inako wagubu manako nu Kaiwawonuga Iyesu e ade sibu,
wagubu ke; "Kau kiri uburi yawata mo si ka Supasupai tagamu ki
kayanuwagi manako kau apunu Diyudiyasi e tawaiya baunuwagi ki kau
tawana Tasisi mu apunumaga mosi si ka Soro ki e nene manu wadi. E ika
guriguriwagau,
12 ko e waro were maba kau eminibu e bameya baunugibi kau idagi e
kawareya tapi manako e yabui pawena tawana ade empupu. E waro were
maba kau inako eminibu."
13 Apunu Ananaiyasi Iyesu yonai inako wainapupu manako e denai
wagubu ke; "Kaiwawoni, apunu Soro natere Diyerusaremu rabineya kau

kiya iyapanagiyoma giritamiyawa pasu-tamiyawa ki sisiyai iyapana ropani kawaya tagubu nau wainapuwani.
14 Iyapana kawakawai Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai kasiyara e kwemupu da e karako yewe Damaskasi bauwena nu notanimei sumanimei ragidai mete teniyana diburaniyana ki nana."

15 Apunu Ananaiyasi inako wagubu, ko nu Kaiwawonuga Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Apunu Soro e ka nau bigabigani apunai winepuwani ki pokere kau e bameya kayanuwagi ko kudu eba wainapiyowa. E ewa kaya-yagisi tawana kwaiyanai ragidai yo kaiwawo dai ki yo tawana Isiraero ragidai mete kina mu bamamugu nau sisiyani yogono umono manako nau sini e pokaiya kawayayagisi kayayagisi.
16 E aita nau pokanere bita midi makari bananapoto ade nuwaboya kawaya wainapoto ko ki nau niya aita ewa e kabuwapani."

17 Apunu Ananaiyasi yona ki waina-pupu ka e kipu ubupu kayawena kaniyawa da tawa ki bauwena manako kanibu e idai apunu Soro e mideya tapu, wagubu ke; "Waretani Soro, nu Kaiwawonuga Iyesu ki kau yabedeya yawatau matarawena tanai empipi ki e karako kau yabugi kenewena ki ade pawagana da kau tawana ade empana ki nana nau tonosinibu bausugubuwani. Kau tawana ade emani manako Mama-nuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya kaworoto kau kawarigeya miniyoto siwa manako kasiyara negeni."
18 E inako wagawa makeya ka iyana tagai yadai maba apunu Soro e yabuiya gwegwetagubu manako e yabui pawena tawana ade empupu. Tawana empupu kipu ubupu manako mu e Iyesu si pokaiya siruwamupu.
19 Siruwamupu kewowena ka e bani kubabu manako kasiyara e mideya ade bauwena.

Apunu Soro natere Damaskasi rabineya Iyesu sisiyai wagawa umawa

Apunu Soro Iyesu sumapamawa ragidai natere Damaskasi rabineya mara dai mu mete ika idiwa.
20 E garugaru mena Diyu ragidai mu gurigurimaga tawaiya kayawena manako ubupu Iyesu sisiyai dimawagawa, wagawa ke; "Apunu Iyesu e ka Mamanuga God e eya Gubagai."
21 Iyapana kuduba e yonai ki wainamupu ka mu notamaga kowena babatagubu, tagubu ke; "Apunu yau e notai badidi wirawena? Natere Diyerusaremu rabineya ka iyapana gwedewau Iyesu si tagubu ki ka e ubupu mu namutapu ade e karako Iyesu kowaiyoma yewe Damaskasi rabineya mete tetamana kawakawai ragidai natere Diyerusaremu idiwu mu idamugu nakatamana ki nana bauwena. Ko karako e notai ade badidi wirawena?"
22 Diyu ragidai inako tagubu ko apunu Soro e kasiyarai kawayawagawa yarawa. E mu paunamugu uburawa Mamanuga God e yonai ki mibai kuduba matara-piyawa kasiyarai kawaya wagawa ke; "Iyesu e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso." Diyu ragidai kuduba natere Damaskasi idiwa yona ki wainamupu ka mu denai tagamana babatagubu.

23 Mara ropani kawaya kewowena eweya ka Diyu ragidai dai bautagubu dibimupu idiwa manako apunu Soro minimana po ki keketai kupamawa.
24 Natere Damaskasi kikiramugu ka iyapana gwarantana iyarau kawaya mosi minimupu wiwiramupu ko tawa ka gwarantana ki rabineya. Diyu ragidai mu nuwamugu ka Soro minimana po ki nana wainapamawa ki pokere mara-mara kemora nawaru ka mu gwarantana ki katamuruiya e dagurai idiwa. Ko Soro mu sisiyamaga wainapupu,

25 ki pokere e tadeyau kabukabuwa ragidai kemorau e wadumupu
keketa rabineya kaumupu manako gwarantana kawareya ubumpu tabu-
ruba pokaiya e kwimpu tagaiya kaumpu manako e supu wairau ubupu
kayawena.

Apunu Soro natere Diyerusaremu kayawena

26 Apunu Soro kayawena natere Diyerusaremu bauwena ka e Iyesu suma-
pamawa ragidai ika mete dibipa-mana ewapuru mena idiwana ki nana
wainapupu. E Iyesu mibai sumapupu ko mu e berawagana wainamupu ki
pokere e kudeya mete kwaetagamawa.
27 Ko apunu mosi si ka Banabasi e bauwena Soro bananapupu Iyesu
tonotapu ragidai mu bamamugu bautagubu manako tadebu, wagubu ke;
"Apunu yau ka yawatau kaniyawa da nu Kaiwawonuga Iyesu bananapupu
e bonanai matarau wainapupu manako e ewa kipu ubupu kayawena natere
Damaskasi rabineya kasiyarai kawaya ubupu nu Kaiwa-wonuga Iyesu e
sisiyai iyapana tadeyawa kabukabuwa umawa."
28 Apunu Banabasi yona inako wagubu ki pokere Soro kanibu Iyesu
sumapamawa ragidai mete ewapuru idiwa manako natere Diyerusaremu
rabineya kasiyarai kawaya mete ubupu Iyesu sisiyai wagawa umawa.
29 E Diyu ragidai yona Guriki tagamawa ki mu mete yona deni deni
tagamawa ko mu denai e minimana po wainamupu.
30 Mu e minimana po ki yonai ka Iyesu sumapamawa ragidai wainamupu
ki pokere mu Soro bananamupu tawana Sisaraiya kayatagubu manako tono-
mupu natere Tasisi kayawena.
31 Mara ki makeya ka Iyesu suma-pamawa ragidai ika tawana Diyudiya
yo Gariri yo Sameriya rabineya Mamanuga God nene dibipamawa ki mu
kuduba bagi kawaya idiwa. Iyapana yawira mo mu bamamugu eba kwae-
tagamawa. Mamanuga God mu gwanawatamiyawa ade e Keyai Tanai Bagi
Kawaya pokaiya kasiyara mu tageyawa ki pokere iyapana ropani kawaya
mu notamaga wirawena Iyesu sumapamawa ragidai mete dibipamawa ewa-
puru mena idiwa. Mu nuwamaga notamaga eyaka mena nu Kaiwawonuga
wainapamawa wiwira-pamawa idiwa.

Apunu Pita tawana Rida yo Diyopa kayawena

32 Apunu Pita tawana tawana umawa wadawa manako mara mosi ka e Ma-
manuga God e iyapanaiyoma tawana Rida rabineya idiwa ki mu daiyomaga
kayawena.
33 Ika bauwena ka e apunu mosi si ka Aeneyasi ki e idai kerarai bad-
abadamawena bisi kaya-wena kwamura ida daikere kewowena daikere
apeya eyaka (8) ika kebari kawareya deni mena ukwarawa ki empupu.
34 Empupu manako sibu, wagubu ke; "Aeneyasi, Iyesu Keriso karako iya
kau negeyau. Kau kiri uburi kau kebarigi ewopi." Apunu Pita yona ki
wagawa makeya ka sigira apunai ki iyawena kipu ubupu.
35 Tawana Rida yo Seroni ragidai kuduba matakira ki emupu ka mu
nuwamaga notamaga wirawena nu Kaiwawonuga sumamupu.

Ridi mo powena ade iyawena kipu ubupu

36 Tawana Diyopa rabineya ka Iyesu sumapiyawa ridai mosi si ka Tabita
ika tondawa. (Yona Guriki were ka mu e si Dokasi simupu.) E maramara
bagi mena kwaewagawa iyapana nuwasiyasiya-tagamawa ragidai wait-
atamiyawa tondawa,

37 ko mara mosi ka e sigira-wena manako powena. Iyapana e kwakwarepui wadumpu siruwamupu manako tawa rabinai tetaiya kebari mempu kawareya tamupu.

38 Tawana Diyopa yo Rida ka eba uwama ki pokere Iyesu sumapamawa ragidai ika Diyopa rabineya apunu Pita tawana Rida bauwena ki sisiyai waina-mupu ka mu garugaru mena iyapana apeya bibi tonotampu Pita kai kaya-tagubu. Mu kayatagubu kaiwa da bautagubu ka mu Pita simupu, tagubu ke; "Kau garugaru mena nu mete kaigamu."

39 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e garugaru mena kipu ubupu mete kayatagubu manako ika bautagubu ka mu e bananamupu tawa rabinai tetaiya ki yamupu. Koboro ropani kawaya mete bautagubu e kwagaramupu yadi wadamawa powena ridai ki e werei tagamawa. E naiya iyaiya tondawa makeya gwedegwede marai kawai mu nene yamanapupu tagebu ki mu mete temupu Pita kabuwa-mupu, tagubu ke; "E idai watai ka yau kena."

40 Apunu Pita ubupu ridi ki kuduba matarau kayatagamana ki nana wagubu manako e eya mena ika tondawa kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu Mamanuga God bameya parauwena manako wirawena powena ridai ki sibu, wagubu ke; "Tabita, kau kiri uburi." E yona ki wagawa makeya ka ridi ki e keyai bauwena e rabineya tewena yabui papupu Pita empupu manako e kirana uburana kwaewena.

41 E kirana uburana kwaewagawa ka Pita e idai kwebu waitapupu wadubu bagipupu. Pita ubupu Iyesu sumapamawa ragidai koboro ki mu nene mete wagubu bautagubu manako e powena ridai ki wadubu iyaiya mu tagebu.

42 Matakira ki sisiyai garugaru mena kawayawena kayawena tawana Diyopa rabineya manako iyapana ropani kawaya nu Kaiwawonuga sumamupu.

43 Apunu Pita mara ropani kawaya tawana Diyopa rabineya papa kwakwarai kwererewagana upi kwaewagawa apunai mosi si ka Saimoni e tawaiya mete ika idiwa.

10

Pita yo Koneriyasi mu bususumaga

1 Tawana Sisaraiya rabineya ka piyara apunai mosi si ka Koneriyasi tawana Roumi were bau-wena ki ika tondawa. Piyara ragidai simaga tagubu ke 'Itari Piyarai' mu dai ropani kawaya (100) mu kawaimaga ka eyo.

2 E notai kawaya Mamanuga God bameya ade e tawai eyaka mena ragidai mete kina maramara Mamanuga God e si tepapamawa idiwa. Diyu ragidai dai ki imagei ragidai ki e maramara mu waitatamiyawa ade Mamanuga God bameya guriguriwagawa tondawa.

3 Mara mosi madega kekerawagawa makeya ka e waro were maba matarau kawaya Mamanuga God e aneyai mosi e bameya bauwena uburawa ki empupu. Aneya ki e sibu, wagubu ke; "Apunu Koneriyasi."

4 E inako wagawa ka apunu Koneriyasi kudu kwaewena aneya ki igida mena empiyawa manako denai e sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, badidi?"

Ko aneya ki daikere wagubu ke; "Kau gurigurinugei iyapana imagei ragidai waitatamiyei ki kau Mamanuga God e yabuiya kwaenugei. E kau nene wainapiyau,

5 ki pokere karako uburi iyapana dai tonotami tawana Diyopa kayatagisi manako apunu mo si ka Saimoni si daikere ka Pita e bameya baitagisi.

6 E ka apunu Saimoni mosi papa kwakwarai kwererewagana upi kwaewagau apunai ki e tawai egi papateya ki e bameya tondau."

7 Aneya yona ki wagubu kewowena ade kayawena ka apunu Koneriyasi ubupu e bigabigaiyoma apeya yo piyara apunai mosi ki maramara Mamanuga God notapiyawa ade Koneriyasi e diriwai mete kwaewagawa apunai ki mu nene wagubu bautagubu,
8 manako e aneya bauwena badidi sibu ki sisiyai kuduba mu tadebu tonotapu tawana Diyopa kayatagubu.

Apunu Pita waro maba mo wadubu

9 Mu ukwampu nawaru puruwena ade kayatagubu kaiwa da tawana Diyopa bautagamana kwaetagamawa ka apunu Pita madega paunau wadawa ki makeya kanibu tawa tagaiya yapu Mamanuga God bameya guriguriwagana ki nana.
10 E guriguriwagawa tondawa da wetei mebu manako iyapana tawa rabineya tawiyatagamawa ki makeya ka e waro maba mo wadubu.
11 E kunuma yagarawena empupu manako aukwara maba mosi nikakawaneya taburuba apeya apeya umamupu ki kawarawa empupu.
12 Aukwara ki rabineya ka papa kiyabumaga ebo ebo, motamota, midiwari mete kina inako idiwa emitapu,
13 manako bonana mosi kunuma were kawapu e sibu, wagubu ke; “Apunu Pita, kau kiri uburi papa yau namutami kupi.”
14 Ko Pita denai wagubu ke; “Ae, Kaiwawoni, nau ki pa mena. Nau ka Diyu apunai, nau kaisini mete kina. Papa bigibigi ki nau eba kupakani kena.”
15 Apunu Pita inako wagubu ko bonana ki kunuma were ade kawapu, wagubu ke; “Mamanuga God gwede-gwede kuduba iyapana nene bagi kawaya tapu ki kau bigibigi eba siyo.”
16 Bonana ki kawapu marai apeya eyaka manako ki eweya ka aukwara ki mibi papai ade wirawena kunumau yapu kayawena.
17 Apunu Pita waro maba wadubu ki mibai notapiyawa tondawa ki makeya ka iyapana apunu Koneriyasi tonotapu ragidai ki apunu Saimoni tawai kwaene-pamawa iwa da imateya bautagubu
18 manako tawa ki ragidai manutampu, tagubu ke; “Apunu mo si ka Saimoni si daikere ka Pita wi daiyoga bauwena ki e yewe tondau bo pa mena?”
19 Ki makeya ka Pita tawa tagaiya waro maba wadubu ki mibai notapiyawa tondawa manako Mamanuga God e Keyai e bameya bauwena, wagubu ke; “Kau wainapi; Iyapana apeya eyaka karako bautagubu kau nene manu wadamu,
20 ki pokere uburi mu bamamugu kayanuwagi. Nau mu tonotapuwani bautagubu ki pokere mu kudumugu eba wainapi ko kiri uburi mu mete kaiwagi.”
21 Mamanuga God e Keyai inako wagubu ki pokere Pita kipu ubupu supu iyapana ki mu bamamugu bauwena manako tadebu, wagubu ke; “Apunu kwaenei kwaigamawa apunai ki nau yau kena. Wi gwede nana yewe baigubu?”
22 Pita inako wagubu manako mu denai tagubu ke; “Piyara ragidai nu kawainuga apunu Koneriyasi nu tononibu ki pokere nu yewe baigibi. E ka apunu bagi kawaya maramara Mamanuga God notapiyau tondau. Diyu ragidai e werei mete tagamu. Ko Mamanuga God e aneyai tanai bagi kawaya mo tonopupu kawapu e bameya bauwena manako sibu da apunu mosi si ka Saimoni si daikere ka Pita e bameya bauwagana yona mo kabuwapana da e wainapana ki nana wagubu.”

23 Bibi bautagubu ragidai inako tagubu manako Pita denai mu tadebu,
wagubu ke; “Baganai, ko karako kemorawagau ki pokere umunumuri da nu
mete yewe ukwapamu manako marawani were kaigamu.”
Mu ukwampu nawaru puruwena ka mu Pita bananamupu mete kay-
atagubu. Tawana Diyopa ragidai Iyesu suma-pamawa ki mu dai mete
kayatagubu. Mu kayatagubu kaiwa idiwa da kemora-wena yawatau uk-
wamupu,
24 manako nawaru puruwena ade kayatagubu kaiwa da tawana Sisaraiya
apunu Koneriyasi e tawaiya bautagubu. Apunu Koneriyasi tawaiya bautaga-
mawa ka e eya mu nawanamaga ika tondawa. E tawai rabineya ka iyapana
ropani kawaya, e ewai ade e kowaiyoma mete kina ki ika ewapuru mena
dibimupu idiwa.
25 Pita tawa rabineya yarana kwae-wagawa ka apunu Koneriyasi yauda
bauwena e empupu manako kwarisi-wena e ramatai kawareya ubupu Pita
wiwirapupu e si esida tepapupu.
26 Ko Pita ubupu e idaiya wadubu manako sibu, wagubu ke; “Kau uburi.
Nau ka eba kawai mosi. Nau ka pa iyapana kaina.”
27 Pita apunu Koneriyasi inako sibu mete ewapuru tawa rabineya yapu
manako e yabu tapu iyapana ropani kawaya ika tawa rabineya dibimupu
idiwa ki emitapu.
28 E tadebu, wagubu ke; “Nu Diyu ragidai nu kaisinuga ki wi kataigau.
Iyapana kwaiyanai ragidai wi maba ki wi bamagau nu daiyoga eba baigamu.
Ko Mamanuga God karako nau kabuwasinibu da nau iyapana berokoi bo
bigibigi eba nidiyana ki nana wagubu,
29 ki pokere wi nau bibini tonomupu ki nau eba basarasugu-buwani ko
nau garugaru mena bausugu-buwani yau kena. Ko karako nau sidimuri; Wi
gwede nana nau nene iwagubu?”
30 Apunu Pita inako wagubu manako apunu Koneriyasi denai e sibu,
wagubu ke; “Mara yau makeya mara apeya apeya nu taganugu kayawena
madega kekerawagawa ki makeya ka nau Mamanuga God bameya guriguri-
sugekeya tondekeya manako apunu mosi e aukwarai poe tanai kawaya
utawena ki nau yabaraneya bauwena uburawa empuwani.
31 Empekeya manako e ubupu nau sidibu, wagubu ke; “Apunu Koner-
iyasi, kau guriguri-nugei ade iyapana imagei ragidai waitatamiyei ki kau
Mamanuga God e yabuiya kwaenugei. E kau nene wainapiyau,
32 ki pokere karako iyapana dai bibi tonotami kayatagisi tawana Diyopa
rabineya apunu mosi si ka Saimoni si daikere ka Pita e bameya baitagisi. E
ka apunu Saimoni mosi papa kwakwarai kwererewagana upi kwaewagau ki
e tawai egi papateya ki e bameya tondau.”
33 Aneya ki nau inako sidibu ki pokere nau ubupuwani kau bibigi
tonopuwani manako kau bagi kawaya garugaru mena nau diriwani siyapi
baunugibi. Nu karako yewe Mamanuga God e yabuiya dibimipi idiwei
nu Kaiwawonuga gwede yonai nu kabuwaniyana nidibu ki wainapa-mana
nawanai kau nawananimei.”

Apunu Pita dimawena

34 Apunu Koneriyasi inako wagubu manako Pita ubupu dimawena,
wagubu ke; “Nau karako wainapakani weta-wetara da Mamanuga God e
yabuiya ka iyapana kuduba nu kiyabunuga eyaka mena.
35 Tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau iya-
pana nima Mamanuga God wiwira-piyau ade e berai bagi mena kwaewagau
ki ka Mamanuga God yagisi da e ka baganai.

36 Wi kataigau da Mamanuga God yona mosi tonopupu nu Isiraero ragidai
nu bamanugu bauwena. Yona ki kena ki ka nu Iya Negeyana Apunai
Iyesu Keriso e yonai bagi kawaya. Mamanuga God e eya Gubagai Iyesu nu
doboniyana ki nana tonopupu da e yo nu kuduba rabinanuga eyakamena-
wagana ki nana. Iyesu e ka iyapana kuduba nu Kaiwawonuga kawaya.
37 Apunu Diyoni dimawagawa iyapana siruwatamiyawa makeya yauda
badidi yabiri tawana Gariri rabineya wena-wagawa yabadawa manako ewa
tawana Diyudiya rabineya mete wenawena ki sisiyai kuduba wi wainamupu
kewo-wena.
38 Wi kuduba kataigau da Mama-nuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki
kawapu tawana Nasareta mu apunu-maga Iyesu e kawareya minibu siwa
kasiyara kwebu. Mamanuga God e mete ewapuru iwa ki pokere Iyesu
tawana tawana umawa wadawa upi bagi mena kwaewagawa. Iyapana
gwedewau Berokoi Apunai Seitani e idai rabineya idiwa ki ka e mu mete
iyatamiyawa umawa.
39 Nu Diyu ragidai nu tawanugu tawanugu ade natere Diyerusaremu
rabineya mete kina e badidi kwae-wagawa umawa nu yabunugere matarau
empemeya ki sisiyai nu karako iwegemei. Iyapana ubumpu ripa korosi
naureya e minimupu poyo,
40 ko mara apeya eyaka kewowena eweya ka Mamanuga God wagubu
manako e ade iyawena kipu ubupu nu paunanugu matarawena, ko ki
kuduba nu yabunugere emipi.
41 Eba iyapana kuduba e iyawena kipu ubupu ki emupu ko nu gwedewau
Mamanuga God nu winenibu da nu e sisiyai iyapana tademana ki nana ki nu
mena ka e ade iyawena kipu ubupu ki matarau emipi ade bani yo awana e
mete kubamipi.
42 Ko Iyesu nu nidibu, wagubu ke; “Yona yau iyapana tadeyoi; Nau Mamai
God nau mena winesinibu da nau aita ewa uburani iyapana iyaiya bo popai
kuduba nau idani gurai mu naurimugu ugwaditamoni ragiragi.”
43 Oragai ragidai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa
ragidai ki mu kuduba Iyesu sisiyai yau tagamawa ke; ‘Iyapana nima e
sumapoto ki ka Mama-nuga God uburoto Iyesu e si kasiyarai pokaiya iya-
pana ki e bigi kuduba deni mena surupoto.’ ”

44 Apunu Pita yona ki wagawa makeya ka Mamanuga God e Keyai Tanai
Bagi Kawaya kawapu apunu Pita e yonai wainapamawa ragidai kuduba mu
kawarimugu minibu siwa kasiyara tagebu.
45 Diyu ragidai Iyesu suma-pamawa Pita mete bautagubu ragidai gwede
wenawena ki emupu ka mu notamaga kowena mibai ka Mamanuga God
naiya e Keyai Tanai Bagi Kawaya mu muga puyo tagebu ki maba e karako
tawana kwaiyanai ragidai mete kina puyo ki tagebu.
46 Tawa ki ragidai mu tenawarimaga wirawena da mu yona yona kuduba
tagamawa Mamanuga God e si tepapamawa ki apunu Pita e kowa-iyoma
mete kina mu mubo wenagu-mugere wainamupu,
47-48 ki pokere Pita wagubu ke; “Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya
naiya nu kawarinugu minibu siwa kasiyara negebu ki maba e karako
iyapana yau mete kasiyara tagebu ki pokere mu karako Iyesu e si pokaiya
siruwatagisi. Mu yawatamaga ki nu eba bodapamu.”

Pita mu siruwatamana ki nana wagubu ki pokere mu Iyesu Keriso e si
pokaiya iyapana ki siruwatampu. Siruwatampu kewowena ka iyapana ki
apunu Pita munamupu, tagubu ke; “Kau garugaru mena eba kayanuwagi ko
mara dai nu mete yewe idiwomu were kayanuwagi.”

11

Pita natere Diyerusaremu kayawena

1 Tawana kwaiyanai ragidai Mamanuga God e yonai waina-mupu
sumamupu ki sisiyai Iyesu tonotapu ragidai mu kowamuguma mete kina
tawa tawa tawana Diyudiya rabineya wainamupu.
2 Apunu Pita wirawena natere Diyerusaremu ade kayawena manako e ika
bauwena ka iyapana Iyesu sumapamawa ragidai dai ki iyapana kwakware-
pumaga mete wakapamana yonai tagamawa ragidai ki e bameya bautagubu
manako mu bonanamaga ragiragi kawaya e simpu wirawira, tagubu ke;
3 "Kau kaisi beranugibi tawana kwaiyanai ragidai mu kwakwarepumaga
eba wakamupu ki mu bamamugu daiyo kayanugibi ade mu banimaga mete
kubabi."
4 Mu inako tagubu ki pokere Pita ubupu e badidi empupu bo wainapupu
ki kuduba supasupai mena mu kabuwa-tapu, wagubu ke;
5 "Nau tawana Diyopa rabineya Mamanuga God bameya gurigurisugekeya
tondekeya da nau waro maba bagi kawaya mo wadu-buwani. Nau gwede
mosi aukwara kawaya maba nikakawaneya taburuba apeya apeya pokaiya
umamupu kunumau kawarawa da nau bamaneya bauwena ki empuwani.
6 Empuwani wetawetara manako aukwara ki rabineya ka nau papa
kiyabumaga ebo ebo ade motamota yo midiwari ropani kawaya inako
emitapuwani.
7 Emita-puwani manako nau bonana mosi wainapuwani, wagubu ke; 'Pita,
kau kiri uburi papa yau namutami kupi.'
8 Bonana ki inako wagubu ko nau denai suwagubuwani ke; 'Ae, Kaiwa-
woni, nau ki pa mena. Nau ka Diyu apunai. Nau kaisini mete kina. Papa
bigibigi ki nau eba kupakani kena.'
9 Nau inako suwagubuwani manako bonana ki kunumau ade kawapu,
wagubu ke; 'Mamanuga God gwedegwede kuduba iyapana nene bagi
kawaya tapu ki kau bigibigi eba siyo.'
10 Bonana ki kawapu marai apeya eyaka manako ki eweya ka aukwara ki
mibi papai ade wirawena kunumau yapu kayawena.
11-12 Yapu kayawagawa makeya ka iyapana apeya eyaka tawana Sisaraiya
were nau kani bautagubu. Bibi ragidai ki mu ka eba Diyu ragidai ko mu
tawa ki nau tonde-keya ki bautagubu ki ka Mamanuga God e Keyai Tanai
Bagi Kawaya nau sidibu da nau kudu eba wainapana ko iyapana ki mete
kayasugana ki nana wagubu ki pokere nau kipuwani ubupuwani mu mete
kaigibi. Nau natere Diyopa ragidai ida daikere kewowena daikere eyaka
mena (6) yau mete waratapuwani iyapana ki bananamipi mete kaigibi. Nu
kaigibi iweya wade-meya da tawana Sisaraiya baigibi ki ka nu apunu mosi
si ka Koneriyasi e tawaiya yamipi,
13 manako apunu Koneriyasi yona yau nidibu, wagubu ke; 'Aneya mosi
bauwena nau tawaneya uburawa empuwani manako e nau sidibu, wagubu
ke; 'Bibi ragidai tonotami tawana Diyopa kayatagisi apunu Saimoni si
daikere ka Pita siyomoto da e yabadini.
14 E baiyagisi manako kau tawagi eyaka mena ragidai mete kina Ma-
manuga God iya waunai negeyana ki sisiyai e uburoto wi nidini manako wi
kuduba iya waunai wadumuri.'
15 Apunu Koneriyasi ubupu nu inako nidibu manako nau waunai
dimasuge-keya makeya ki ka Mamanuga God e Keyai naiya nu kawarinugu
minibu siwa kasiyara negebu ki maba e tawana kwaiyanai ragidai ki mu
kawarimugu inako mete minibu siwa kasiyara tagebu.

16 Nau ki kuduba empuwani ki ka nau notani paparawena nu Kaiwa-
wonuga Iyesu naiya nidibu ki yonai nau wainapuwani. E naiya yona yau
nu nidibu, wagubu ke; 'Apunu Diyoni ubupu awana pokaiya wi siruwanibu
ko nau uburani Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki pokaiya
wi siruwaniyani kasiyara negeyani.'
17 Nu naiya ubumpi nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso sumamipi manako e
puyo Mamanuga God e Keyai tonopupu deni mena nu negebu ki maba e
karako tawana kwaiyanai ragidai mete tagebu. Nau ka iyapana kaina ki
pokere nau badidi maba Mamanuga God e yawatai bodapani?"
18 Apunu Pita yona ki wagubu wainamupu ka iyapana ki e yona denai
mo eba simpu wirawira ko mu Mama-nuga God e si tepamupu, tagubu ke;
"Mamanuga, kau nuwagibi manako kau tawana kwaiyanai ragidai mete
kina mu bigimaga surupipi mu rabinamaga wirapipi manako iya waunai
tagebi."

Iyesu sumapamawa ragidai natere Antiyoka rabineya idiwa

19 Iyapana apunu Stiweni bowa were minimupu poyo ki makeya ka mu
Iyesu sumapamawa ragidai kuduba mete giritampu pasutampu ki pokere
Iyesu sumapamawa ragidai ki daburimupu mu mubo mubo tawana tawana
kaya-tagubu. Mu dai ki tawana uwama kawaya kayatagubu tawana Ponisiya
yo Saiporosi yo natere Antiyoka bautagubu manako mu ika ubumupu Iyesu
e sisiyai Diyu ragidai mu mubo mena ika idiwa ki tademawa kabukabuwa.
Ko tawana kwaiyanai ragidai ki mu Iyesu sisiyai mu eba tademawa.
20 Ko Iyesu sumapamawa ragidai dai ki tawana Saiporosi yo Sairini were
bautagubu ki mu kimpu ubumpu natere Antiyoka kayatagubu manako mu
ubumpu nu Kaiwawonuga Iyesu e yonai bagi kawaya tawana kwaiyanai
ragidai ika idiwa ki mu mete tademupu.
21 Mamanuga God mu kasiyara tagebu ki pokere iyapana ropani kawaya
mu yonamaga wainamupu manako mu notamaga wirawena nu Kaiwa-
wonuga mete sumamupu.
22 Natere Antiyoka ragidai mu notamaga wirawena ki sisiyai Iyesu suma-
pamawa ragidai Mamanuga God nene dibipamawa ika natere Diyerusa-
remu rabineya idiwa ki wainamupu manako mu apunu Banabasi tonomupu
natere Antiyoka kayawena.
23 E ika bauwena manako iyapana ika idiwa bita mubo wadamana ki
Mamanuga God e rikapupu deni mena mu waditapu bagi ki matakirai apunu
Banabasi empupu ki pokere e rabinai bagiwena manako e ubupu iyapana ki
gwaiyaba-tapu, wagubu ke; "Wi Kaiwawonuga Iyesu bameya naigida mena
kwaiwogoi, e mena notapiyoi sumapiyoi ade e mena yonai wadoi yamoi."
24 Apunu Banabasi e ka apunu bagi kawaya. E notai kawaya daganani
Iyesu bameya ade Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya e rabineya
posiwena. E sumai ka mete kawaya ki pokere iyapana ropani kawaya e yonai
wainamupu ki ka mu nu Kaiwawonuga sumamupu.
25 Apunu Banabasi ubupu apunu Soro e kwaenei tawana Tasisi supu
kayawena,
26 manako umawa da bananapupu ka mu ewapuru mena wiratagubu
natere Antiyoka ade kaya-tagubu. Mu kwamura eyaka mena ika idiwa Iyesu
sumapamawa ragidai Mamanuga God nene ika dibipamawa ki mu ropani
kawaya mete yona tademawa kabukabuwa idiwa. Ki makeya ka natere
Antiyoka ragidai Iyesu suma-pamawa ragidai yabiri simaga waunai 'Keriso
Ragidai' tademupu.

27 Mara ki makeya ka iyapana dai ki Mamanuga God e bonanai waina-
pamawa tagamawa ragidai natere Diyerusaremu kamadumpu sumpu
natere Antiyoka bautagubu.
28 Mu iyapanamaga mosi si ka Agabasi. E Mamanuga God e Keyai ki
kasiyarai pokaiya ubupu iyapana tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God
nau kabuwasinibu da nu yabaranugu ka tawana tawana kuduba kapoi
kawaya mosi yabadau.” (Kapoi ki ka tawana Roumi ragidai mu kawaimaga
Korodiyasi kaiwawowagawa tondawa ki makeya bauwena.)
29-30 Apunu Agabasi inako wagubu ki pokere Iyesu sumapamawa ragidai
eyaka eyaka mu kowamuguma waita-tamana ki nana wainamupu. Mu
mubo mubo bowa madai dai temupu mu mubo denemugu denemugu ewa-
puru dibimupu manako mu bowa madai ki temupu apunu Banabasi yo Soro
tagemupu da mu ubumana tawana Diyudiya kayataga-mana debai ragidai
Mamanuga God e iyapanaiyoma kwayubatamawa ika idiwa ki tagemana ki
nana.

12

Iyapana apunu Diyemesi minimupu poyo

1 Mara ki makeya ka kaiwawo Erodi Iyesu sumapamawa ragidai Ma-
manuga God nene dibipamawa idiwa ki mu giritamana pasutamana ki
kerarai birikapupu.
2 E wagubu manako piyara ragidai ubumpu apunu Diyoni e tatai Diyemesi
kereba pokaiya ugwadumpu poyo.
3 Diyu ragidai ki emupu ka mu rabinamaga bagiwena ki pokere kaiwawo
Erodi ubupu apunu Pita mete wadamana ki nana wagubu. (E yona ki
wagubu makeya ka Diyu ragidai ‘Parawa Pa Pasumana Kupei’ ki kupe-
tagamawa.)
4 Piyara ragidai apunu Pita wadumpu diburamupu manako piyara kuduba
ida esida kewowena kerapu daikere kewowena daikere eyaka mena (16)
mara mo apeya apeya bau-tagamawa Pita goparapamawa ade kayataga-
mawa manako mu ewamugu ka apeya apeya ade bautagamawa, mu inako
kwaetagamawa. Kaiwawo Erodi e notai wagubu da; “Mamanuga God
Nu Raurunibu Poragai’ yau kewoyagisi ki ka nau apunu Pita yadani Diyu
ragidai mu yabaramugu tarani nau idani gurai e naureya ugwadani ragiragi
manako mu ewa e minimoto poyo.’
5 E inako waina-pupu ko apunu Pita diburawena tondawa ka Iyesu suma-
pamawa ragidai kuduba dibimupu Mamanuga God bameya Pita nene mara-
mara mu nuwamaga nota-maga eyaka mena pokaiya guriguri-tagamawa
idiwa.

Apunu Pita dibura rabineya bauwena kayawena

6 Marawani didiburu mena ka kaiwawo Erodi nuwaiya ka apunu Pita Diyu
ragidai mu yabaramugu tarana e idai gurai e naureya ugwadana ragiragi
ki nana wainapupu. Ko kemora ki rabineya ka piyara ragidai apeya Pita
paupunamupu mete ukwapamawa. E idai ka mu taburuba apeya ragiragi
kawaya pokaiya umamupu dokodoko ade dibura katamuruiya ka piyara
ragidai dai mete dagura ubumawa.
7 Garugaru mena ka Mamanuga God e aneyai mosi ika bauwena manako
dibura tawai rabineya tanai minibu siwa. Aneya ki kanibu Pita mideya
minibu wadubu kwisipupu manako sibu, wagubu ke; “Pita, kau garugaru
mena kiri uburi.” Aneya ki inako wagawa makeya ka taburuba e idai
umamupu ki kuduba purupurutagubu gwetagubu,

8 manako aneya ki Pita ade sibu, wagubu ke; “Kau kerapugi kwakwarai
tepi umari ade kau mairagi kau naurigeya mete umari.” Pita ki kwaewena
ka aneya e ade sibu, wagubu ke; “Kau aukwaragi pokaiya utanuwagi nau
ewaneya yabodowa.”
9 Aneya Pita bananapupu ko mu dibura tawai ki kamadamana kwae-
tagamawa ka Pita aneya badidi kwae-wagawa empupu ki e notai wagubu
ke; “Yau ka nau bani waro maba wadakani.”
10 Mu sumpu dagura yabiri uburawa apunai ki raurumupu sumpu paunau
uburawa apunai ki mete raurumupu manako kaimpu gudu siyarai kirama
pokaiya yamanamupu ki bautagubu. Ika bautagamawa ka gudu ki natere
deneya ebo siwawena manako mu matarau bautagubu kayatagubu kaiwa
da yawatau ka aneya ki bani gogawena garugaru mena Pita kamadubu
kayawena.
11 Kamadubu kayawagawa makeya ka apunu Pita e notai paparawena,
wagubu ke; “Karako nau kataineya da nau waro maba eba wadubuwani ko
aneya ki matarau nau nene kwaewena. Mamanuga God e aneya ki tonopupu
da Diyu ragidai kaiwawo Erodi e kasiyarai pokaiya gwede mo nau bamaneya
berapamana wainapamawa ki mu eba kwaetagamana ki nana.”
12 Pita wainapupu da e mibai dibura tawai ki kamadubu matarau
bauwena ka e kayawena apunu Diyoni si daikere ka Maki e inai Meri e
tawaiya bauwena. Tawa ki rabineya ka Iyesu sumapamawa ragidai ropani
kawaya ika dibimupu guriguritagamawa idiwa.
13 Pita ika bauwena gudu minibu manako tawa ki bigabigai munu ridai
mosi si ka Roda gudu kwaipana ki nana kaniyabu.
14 E Pita bonanai wainapupu ka e mamama-wena gudu eba kwaipupu ko
garugaru mena wirawena iyapana tawa rabineya idiwa ki tadebu, wagubu
ke; “Apunu Pita bauwena gudu tagaiya burida uburau.”
15 Iyapana yona ki wainamupu ka mu denai tagubu ke; “Kau babanugibi
nuwegei.” Ko munu ridai ki yona ki kawareya kawareya ade wagawa
tondawa ki pokere iyapana tagubu ke; “Ki ka eba Pita e eya bauwena ko ki
ka bani e aneyai mosi ki bauwena.”
16 Ko Pita gudu kawareya kawareya miniyawa uburawa ki pokere iyapana
dai kaimpu gudu ki kwaimupu. Gudu kwaimupu manako Pita ika uburawa
emupu ka mu notamaga kowena kodabamaga kamupu.
17 Ko Pita e idai bagipupu mu yona kerekereretagamana ki nana wagubu
manako nu Kaiwawonuga dibura rabineya badidi kwaewena wadubu
tonopupu ki sisiyai kuduba e mu kabuwatapu. Kabuwatamiyawa da ka-
madubu ade wagubu ke; “Kaiwagi nau sisiyani yau apunu Diyemesi e
kowaiyoma kuduba mete tademuri.” E inako wagubu manako kamaditapu
tawana mo kayawena.
18 Mu ukwampu nawaru puruwena ka piyara dagura ubumawa ragidai
ki apunu Pita eba emupu ki pokere mu babatagubu, tagubu ke; “E ka bani
bauwena kayawena.”
19 Kaiwawo Erodi piyara ragidai Pita ade kwaenepamana ki nana tono-
tapu ko mu e eba banana-mupu ki pokere Erodi dagura ubumawa ragidai
ki mu muga nene wagubu bautagubu. Bautagubu, pari wirawira-tamiyawa
da kamadubu, mu taunimana po ki nana wagubu manako ewa kipu ubupu
tawana Diyudiya kamadubu supu tawana Sisaraiya bauwena manako ika
tondawa.

Kaiwawo Erodi powena

20 Kaiwawo Erodi tawana Taya yo Saidoni ragidai mu bamamugu gagaya
kawaya mo wainapupu ki pokere mara mosi ka iyapana ki kuduba dibimupu
kaiwawo Erodi e rabinai wadamana bagi ki nana e bameya kayatagubu.
Mu kayatagubu kaiwa da bautagubu ka mu yabiri kaiwawo Erodi e tawai
ki kwayubapiyawa apunai mosi si ka Barastasi e wade manamanamamupu
waretamupu manako ewa ka mu kaiwawo Erodi e eya bameya bau-tagubu.
Mu nuwamugu ka e mete dobopamana ki nana mibai ka mu banimaga
kuduba ka kaiwawo Erodi e tawaneya bauwagawa.

21 Mara mosi ki mu winemupu makeya ka kaiwawo Erodi e kaiwawo-wena
monagai aukwara bagi kawaya mo wadubu kaupupu manako yona-wagana
kemai kawareya yapu ika dimawagawa uburawa.
22 E ika dima-wagawa uburawa ka iyapana mu bonanamaga ragiragi
kawaya tagubu ke; “Yau ka eba apunu kaina mo wagau ko yau ka nu
kawainuga sumapemei e eya wagau.”
23 Kaiwawo Erodi yona ki wainapupu ka e rabinai bagiwena. E eba
Mamanuga God e si tepapupu ko e eya si tepapupu ki pokere Mamanuga God
e aneyai mosi garugaru mena bauwena Erodi bita kwebu manako ki makeya
ka motamota rasirasi dai e rewonai baumupu manako e powena.

24 Mara ki makeya ka Mamanuga God e yonai kawayawena kayawena.

25 Apunu Banabasi yo Soro mu upimaga natere Diyerusaremu rabineya
kwaetagamawa ki kewomupu manako ade wiratagubu natere Antiyoka
kaya-tagubu. Mu apunu Diyoni si daikere ka Maki bananamupu mete
kayatagubu.

13

Mu apunu Banabasi yo Soro winetampu tonotampu

1 Iyesu sumapamawa Mamanuga God nene dibipamawa ragidai natere
Antiyoka rabineya idiwa mu paunamugu ka iyapana dai Mamanuga God
e bonanai wainapamawa tagamawa ade dai e yonai iyapana tademawa
kabukabuwa mete kina. Iyapana ki mosi ka Banabasi, mosi ka Soro, mosi
ka Simiyoni ki mu si daikere Pinai Apunai simupu, mosi ka Rusiyasi tawana
Sairini mu apunumaga mosi, ade mosi ka Manaeni, e ka tawana Gariri
mu kaiwawomaga Erodi mete ewapuru kawakawayatagubu sipumamaga
eyaka mena.

2 Mara mosi mu guriguri nene bani kamadumpu Mamanuga God bameya
ewapuru mena guriguritagamawa si tepapamawa idiwa ka Mamanuga God
e Keyai Tanai Bagi Kawaya mu tadebu, wagubu ke; “Wi karako apunu
Banabasi yo Soro nau nene winetamuri tonota-muri da mu nau upini
purupuwani tagebuwani ki mu yodomono.”
3 Mama-nuga God e Keyai inako wagubu ki pokere iyapana ki guriguri
nene bani kamadumpu guriguritagamawa idiwa da kamadumpu manako
mu idamaga apunu Banabasi yo Soro mu kawarimugu nakamupu tono-
tampu kayatagubu.

Banabasi yo Soro tawana Saiparasi kayatagubu

4 Mamanuga God e Keyai apunu Banabasi yo Soro inako tonotapu ki mu
sumpu tawana Serusiya bautagubu manako waka mosi ika wadumupu ruku
mosi si ka Saiparasi kayatagubu.

5 Mu tawana Saiparasi bautagubu ka mu natere mosi si ka Saramisi
kayatagubu manako ika bautagubu ka mu kaimpu Diyu ragidai mu guri-
gurimaga tawai rabineya yamupu manako Mamanuga God e yonai ika di-
matagamawa idiwa. Apunu Diyoni si daikere ka Maki mete ika bauwena mu
waitatamiyawa tondawa.
6 Mu natere Saramisi kamadumpu manako kerapumugu kayatagubu
kaiwa idiwa da ruku ki papasi daikere tawana Paposi bautagubu manako
kweri wasisinai apunai mosi si ka Bara-Iyesu ika bananamupu. Apunu ki
ka Diyu apunai. E maramara wagawa da e ka Mamanuga God e bonanai
wainapiyawa wagawa ko ki pa mena. E yona pa berawagawa.
7 E waretai ka waira ki mu kawaimaga si ka Sogiyasi Porasi.

Apunu Sogiyasi Porasi e notai ka supasupai kawaya. E nuwaiya Mama-
nuga God e yonai wainapana waina-pupu ki pokere e apunu Banabasi yo
Soro nene wagubu bautagubu.
8 Ko kweri wasisinai apunai Bara-Iyesu (e si yona Guriki were ka Eremasi)
e bau-wena mu yonamaga bodabodapupu, mibai ka e eba nuwaiya e waretai
ki Iyesu sisiyai wainapana sumapana ki nana.
9 Ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu apunu Soro si
daikere ka Poru e rabineya posiwena kasiyara kwebu manako Poru ubupu
kweri wasisinai apunai ki yabu doko-dokopupu sibu, wagubu ke;
10 “Kau ka Berokoi Apunai Seitani e munui mosi. Gwedegwede bagibagi
supasupai kuduba ka kau iyaragiyoma. Nota berokoi ebo ebo kau rabi-
nageya posi-wena ki pokere kau maramara iyapana wade wirawiratamiyei
ade berabera-tamiyei tondei. Mamanuga God e yawatai supasupai bagi ki
kau maramara wade kiyokiyopana giripana wainapiyei,
11 ki pokere nau karako suwagani wainapi; Mamanuga God e kasiyarai
karako kaworoto kau bamageya bai-yagisi kau yabugi kenepoto da kau mara
badibadi madega tanai mo eba emani.”

Apunu Poru yona ki wagawa makeya ka gwede mosi oroguma pinai
kawaya maba garugaru mena bauwena apunu Eremasi e yabui kenepupu
manako e tawana mo eba empupu. E tawana mo eba empiyawa ki pokere e
iyapana e idaiya wadana waitapana kayawagana ki nana ki kwaenewagawa
kaniyawa yabadawa.
12 Waira ki kawaimaga gwede wenawena ki empupu ade nu Kaiwawonuga
Iyesu e sisiyai mete wainapupu ki ka e notai kowena manako e nu Kaiwa-
wonuga sumapupu.

Poru e kowaiyoma mete kina natere Antiyoka kayatagubu

13 Apunu Poru e kowaiyoma mete kina waka kawareya ade positagubu
tawana Paposi kamadumpu manako kayatagubu kaiwa da natere mosi si ka
Pega tawana Pampiriyo rabineya ki bautagubu. Bautagubu ka apunu Diyoni
si daikere ka Maki e midi togawena mu ika kamaditapu wirawena natere
Diyerusaremu ade kayawena,
14 ko apunu Poru yo Banabasi mu kimpu ubumpu natere Pega ki ka-
madumpu manako kayatagubu iwa wadamawa da natere Antiyoka tawana
Pisidiya rabineya ki bautagubu. Mu ika bau-tagubu idiwa da aiyata marai ki
mu kaimpu Diyu ragidai mu gurigurimaga tawaiya yamupu idiwa.
15 Mu idiwa da iyapana ubumpu oragai apunai Mosisi e gora tapu ki
iyabamupu kewowena ade oragai ragidai Mamanuga God e bonanai waina-
pamawa tagamawa ragidai mu okamaga ki dai mete iyabamupu kewowena
ka guriguri tawai ki debai ragidai ubumpu Poru yo Banabasi manutampu,

tagubu ke; “Edamani, iyapana rabinamaga kirana uburana mamama wainapamana yonai ki dai wi bamagau mete kina bo pa mena?”
16 Apunu Poru ubupu iyapana yona kerekereretagamana ki nana e idai bagipupu manako tadebu, wagubu ke; “Iyapananiyoma tawana Isiraero ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai mete kina yewe Mamanuga God wiwira-piyamu e si tepapiyamu idiwu, nau yonani suwagani ki wi wainapumuri;
17 Mamanuga God ubupu tawana Isiraero ragidai nu ripakwarakwaranuguma e eya iyapanaiyoma mu winetapu. Mu tawana Idipi rabineya iyapana bigabigamuguma kwae-tagamawa ki makeya ka e mu waita-tamiyawa da mu iyapanamuguma kawayawagawa yarawa. E kasiyarai kawaya ki pokaiya ka e mu waratapu tawana Idipi kamadumpu kayatagubu,
18 manako mu kwamura apunai apeya (40) kwaitana gwabau ukwapamawa idiwa ki rabineya ka e maramara mu kwayubatamiyawa tondawa ko e midi mu bamamugu eba togawena.
19 Tawana Kainani rabineya ka iyapana yonamaga ebo ebo kuduba ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki e ubupu mu siwakeketapu manako mu waira-maga ki e eya iyapanaiyoma tawana Isiraero ragidai umani tadebu.
20 Mu kwamura rowarowa kawaya 450 ika idiwa manako ki eweya ka Mamanuga God mu wade supasupatamana ragidai tagebu iyapana bagi kawaya idiwana ki nana. Mu inako idiwa yamawa da Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Samuwero ubupu.
21 Ki makeya ka iyapana kaiwawo nene genetagamawa manako Mamanuga God mu apunu Kisi e gubagai si ka Soro mu kaiwawomaga tagebu. Apunu Soro e ka kunu Bendimani ki wenai wenawena kwamura apunai apeya kewowena (40) ki rabineya kaiwawowagawa tondawa.
22 Kwamura apunai apeya (40) ki kewowena eweya ka Mamanuga God ubupu kaiwawo Soro e si kaupupu manako kaiwawo watai ki e apunu Dewida kwebu. E Dewida nene wagubu ke; ‘Apunu Diyesi e gubagai Dewida ki e kwaitana nau nuwaneya. Nau badidi suwagani ki e wainapoto deneya deneya kwaeyagisi.’
23 Oragai apunai Dewida e momai ka apunu Iyesu ki Mamanuga God nu Isiraero ragidai nu iya negeyana ki nana tonopupu. Mamanuga God naiya gwaiyaba wagubu ki mibai karako wana bauwena yau kena.
24 Iyesu eba bauwena ki makeya ka apunu Diyoni ubupu nu Isiraero ragidai nidibu, wagubu ke; ‘Wi beraga berokoi karako kamadumuri wi notaga wirayagisi da nau wi siruwa-niyani.’
25 Apunu Diyoni Mamanuga God e upi ki kewopana kwaewagawa ki makeya ka e iyapana manutapu, wagubu ke; “Wi wainapiyamu da nau ka nima? Apunu ki e nawanai wi idiwu ki eba nau ko e aita nau ewaneya baiyagisi. E bigabigai nau kwaesugana waitapana e kerarai kwakwarai ki rikapana ko nau ka eba bagi ki pokere tondakani.’ Apunu Diyoni inako wagubu.”
26 Poru bususu inako wagawa tondawa da kamadubu, ade wagubu ke; “Iyapananiyoma, oragai apunai Eburamu e wenai ade tawana kwaiyanai ragidai yewe Mamanuga God wiwirapiyamu e si tepapiyamu mete kina, nau yonani ade suwagani ki wi wainapumuri; Mamanuga God iya waunai nu negeyana yonai wagubu ki mibai nu bamanugu wana bauwena.
27 Ko natere Diyerusaremu ragidai ade nu kawa-kawainuguma mete kina ki mu eba wainamupu da Iyesu nu iyanuga nene bauwena. Oragai ragidai Mamanuga God e bonanai wainapamawa oka tamawa ki mu okamaga ki

mu aiyata marai maramara iyabapiyamu idiwu ko yona ki mibai mu eba wainapiyamu. Ko Iyesu powagana ki nana ki yonai Mamanuga God e okai takari kawaya wagubu ki mibai wenawagana ki nana ka mu Iyesu wadumpu ade mu idamaga gurai e naureya ugwadumpu ragiragi.

28 E gwede mo eba paerepupu da mu ki gwawai e minimana po ki nana ko mu e pa asusu wadumupu apunu Pairasi e idaiya tamupu, tagubu ke; 'Kau nuwagi da mu apunu yau minimoto poyo.'

29 Mamanuga God e naiya mena Iyesu nene wagubu ki kuduba mu makeya makeya kwaetagubu kewowena manako mu ubumpu e kwakwarepui ripa korosi naureya minimupu poyo ki wadumpu kayatagubu ragu mo rabineya tamupu.

30 Ko Mamanuga God e wagubu ki pokere e umuneya ka Iyesu ade iyawena kipu ubupu,

31 manako mara ropani kawaya mareya mareya iyapana tawana Gariri yo Diyerusaremu yawateya naiya e mete ika iwa ragidai ki mu bamamugu matarau bauwagawa. Iyapana ki kena mu karako Iyesu e sisiyai tawana Isiraero ragidai tadeyamu kabukabuwa iwu,

32-33 ade nu mete kina e yonai waunai bagi kawaya ki wadi-mipi karako wi nidimana ki nana yewe baigibi. Iyesu powena ko e Mamanuga God e kasiyarai pokaiya ade iyawena kipu ubupu kayawena ki pokere Mama-nuga God nu ripakwarakwaranuguma badidi tageyana ki nana gwaiyaba wagubu ki mibai karako nu yo wi ewapuru bamanugu wana bauwena yau kena. Mamanuga God e 'Umayo Okai' apeya ki rabineya ka mu Iyesu e sisiyai oka pokaiya tamupu, tagubu ke;

'Mamanuga God wagau; Karako nau Gubagani kau ade kau Mamagi ka nau.'

34 Iyesu e kwakwarepui uruba rabineya eba puwawagana ko e ade iyawa-gana kirana uburana ki nana ki sisiyai ka Mamanuga God naiya mena inako wagubu ke;

'Nau naiya mena apunu Dewida wadana bagi ki gwaiyabai bagi kawaya sibuwani,
ko ki nau karako kau nidiyakani mibai wadiniyakani bagi.'

35 Mamanuga God e okai mosi rabineya ka oragai apunai Dewida oka yau tapu, wagubu ke;

'Kau bigabigagi apunai bagi kawaya ki kau eba kamadi.
E kwakwarepui ka uruba rabineya eba puwayagisi.'

36 Oragai apunai Dewida oka ki tapu ko ki ka eba e eya nene wagubu. Apunu Dewida e ka e ebo marai ki makeya Mamanuga God e bigabigai kwae-wagawa umawa da powena manako iyapana e kwakwarepui wadumupu e ripakwarakwaraiyoma mu madanimugu ononomupu.

37 Oragai apunai Dewida e kwakwarepui ka ororeya mena puwa-wena ko apunu mosi ki powena e kwakwarepui ka eba puwawena. E powena ko Mamanuga God wagubu, manako e kasiyarai pokaiya ka e ade iyawena kipu ubupu.

38 Ki pokere iyapananiyoma, nau yonani suwagani ki wi naigida mena wainapumuri; Iyesu eba bauwagubena ki ka Mamanuga God nu biginuga eba surupena. Ko Iyesu bauwena nu nene powena e nonai toporuwena manako ewa ade iyawena kipu ubupu ki pokere Mamanuga God nu biginuga karako deni mena surupiyau nu taganugu kwenupiyau.

39 Oragai apunai Mosisi gora tapu ki ka baganai ko gora ki nu biginuga surupana kasiyarai pa mena. Nu Iyesu sumapamu ki mena pokaiya ka Mamanuga God nu biginuga empoto deni mena surupoto manako ki pokaiya ka nu e yabuiya bagi supasupai idiwomu.

40 Ki pokere wi naigida mena idiwoi da oragai ragidai Mamanuga God
e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai tagubu ki wi bamagau eba
baiyagisi. Mu tagubu ke;
41 'Waegeyageyamasiniyamu ragidai, nau yonani suwagani ki wi waina-
pumuri ade wi kodabaga kapiyoi da pa popoiwagi.
Nau aita gwede kawaya mosi wi yabugau kwaesugani ki wi eba sumapumuri
wainapakani,
ade iyapana dai ki wi bamagau baitagisi sisiya ki wi kabuwa-nimoto ki ka wi
mu yonamaga ki mete eba sumapumuri wainapakani.' "
42 Apunu Poru Mamanuga God e okai kawareya yonawagawa tondawa da
kamadubu manako apunu Banabasi mete guriguri tawai ki kamadamana
kwae-tagamawa ka Diyu ragidai ika idiwa mu tademupu, tagubu ke;
"Edamani, aiyata marai usida ki wi ade baiwagi manako yona karako
iwagubu ki kwaitana dai wi nu ade kabuwanimuri."
43 Diyu ragidai ropani kawaya ade iyapana kwaiyanai Diyu bususumaga
sumamupu mete kina ki mu kebompu Poru yo Banabasi ewakumatampu
mete kayatagubu kaiwa ki pokere Poru yo Banabasi ubumpu iyapana ki
tademupu teyateyama, tagubu ke; "Wi bitaga wibo wadamana ki ka Ma-
manuga God rikapupu deni mena wi wadinibu bagi ki pokere e yonai ki wi
eba kamadumuri ko sumapiyoi idiwoi."

Diyu ragidai Iyesu sisiyai ki mu eba nuwamugu

44 Pura usi yabaranugu aiyata marai ki bauwena ka natere ki ragidai
waunitau tawamaga kuduba kamadamana kaya-tagamana gawarara kwae-
tagamawa manako mu kebompu bautagubu nu Kaiwawonuga e yonai ki ade
waina-pamana ki nana.
45 Ko Diyu ragidai iyapana ropani kawaya inako dibimupu idiwa emita-
mpu ka mu nuwarorotagubu. Apunu Poru yonawagawa ki mu ubumpu e
yonai ki bodabodapamawa ade wereyakaurapamawa.
46 Mu inako kwaetagamawa ko Poru yo Banabasi kudu eba wainapamawa
ko kasiyarai kawaya ubumawa kawareya kawareya iyapana tademawa
tagamawa ke; "Nu Mamanuga God e sisiyai naiya wi Diyu ragidai nidimipi
ki ka supasupai kawaya. Ko wi yonanuga bodapiyamu tagararaniyamu,
wainapiyamu ke; 'Iya maramara idiwana kaiwana iyai nene tagamu ki
ka eba iyapana nu kwaitana nu yonanuga.' Wi inako wainapiyamu ki ka
wi mibai iwagamu. Nu karako wi kamadiniyamu iyapana kwaiyanai mu
bamamugu kaigamu.
47 Mamanuga God e nu tononibu manako nidibu, wagubu ke; 'Nau dunani
nakaniyakani da wi iyapana kwaiyanai mu bamamugu kaiwagi iya waunai
ki yonai tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki
iyapana tadeyoi kabukabuwatamiyoi iwoi."
48 Tawana kwaiyanai ragidai yona ki wainamupu ka mu rabinamaga
bagi-wena nu Kaiwawonuga e yonai esida tepamupu, tagubu ke; "Yau ka
yona bagi kawaya mosi." Mu inako tagamawa manako iyapana gwedewau
Mamanuga God mu iya maramara idiwana kaiwana iyai tageyana ki nana
winetapu ragidai ki mu notamaga wirawena Iyesu sumamupu.
49 Tawana ki rabineya ka Mamanuga God e yonai kawayawena kayawena,
50 ki pokere Diyu ragidai mu nuwamaga pupuwena manako kayatagubu
natere ki kawakawaimuguma ade ridi kawa-kawai dai ki Mamanuga God
si tepa-pamawa ki mu rabinamaga kupamupu manako mu ubumpu Poru
yo Banabasi tawana ki kamadamana ki nana kiratampu siwakeketampu
kayatagubu.

51 Ko Poru yo Banabasi waigugu kwae-tagubu mu kerapumaga dogiyai
iyapana ki mu tawamaga pasimupu manako kamaditampu tawana
Aikoniyamu kayatagubu.
52 Ko Iyesu sumapamawa ragidai ika Antiyoka rabineya mamama kawaya
wainapamawa. Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya mu kawari-
mugu minibu siwa mu rabinamugu posiwena.

14

Poru yo Banabasi natere Aikoniyamu idiwa

1 Apunu Poru yo Banabasi natere Aikoniyamu bautagubu manako mu
mubo manamamaga Diyu ragidai gurigurimaga tawaiya ki yampu ika di-
matagamawa idiwa. Mu yonamaga kasiyarai kawaya tagamawa ki pokere
Diyu ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai mete kina ropani kawaya Iyesu
sumamupu.
2 Ko Diyu ragidai dai ki Iyesu eba sumapamana wainamupu ki mu
ubumpu tawana kwaiyanai ragidai mu rabinamaga kupamupu ki pokere
mu midimaga togawena apunu Poru yo Banabasi mu kowamuguma mete
kina ki tagararatampu.
3 Ko Poru yo Banabasi mara rowarowa kawaya ika idiwa. Mu kudu
eba wainapamawa ko iyapana paunamugu yabarayabara ubumawa nu
Kaiwawonuga e yonai kasiyarai kawaya tagamawa. Bita nubo wadamana
ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi ki sisiyai
ka mu ubumpu iyapana tademawa iwa manako Mamanuga God kasiyara
tageyawa da mu e yonai ki tagamawa ki ka mu iyapana yabumugu matakira
ebo ebo mete kwaetagamawa.
4 Tawana ki rabineya ka iyapana mu notamaga apeya. Iyapana dai ka
Diyu ragidai mena sumatamawa ade dai ka Iyesu tonotapu ragidai ki mu
sumatamawa.
5 Tawana kwaiyanai ragidai ade Diyu ragidai mu kawakawaimuguma
mete kina ki mu nuwamugu ka Poru yo Banabasi giritamana bowa were
tauni-mana popo wainamupu.
6 Ko Poru yo Banabasi sisiya ki wainamupu manako wakapatagubu
tawana Raekoniya kayatagubu. Tawana Raekoniya rabineya ka mu natere
Rusitara yo Debe ki deneya kayatagubu,
7 manako Iyesu e yonai bagi kawaya ika dimatagamawa idiwa.

Poru yo Banabasi natere Rusitara kayatagubu

8 Tawana Rusitara rabineya ka apunu mosi ika tondawa ki e kerarai
kiyokiyowena kasiyarai pa mena. E inai rabineya inako wenawena ki
pokere e wenawena makeya yabadawa da karako ka e wateya mena ton-
dawa ko e kerareya eba umawa.
9 E apunu Poru dimawagawa ki yonai naigida mena wainapiyawa ton-
dawa manako Poru e notai wagubu ke; ‘Apunu ki e notai ka eyaka mena
wainapakani ki pokere e iyayagisi ki mete baganai.’ Poru e notai inako
wagubu manako e apunu ki empupu doko,
10 e bonanai ragiragi kawaya e sibu, wagubu ke; “Kau bagi uburi.” Kerarai
berokowena apunai yona ki wainapupu ka e garugaru mena kipu ubupu
kanibu yabadubu.
11 Iyapana kuduba apunu Poru e matakirai kwaewena ki emupu ki ka mu
mubo yonamaga Raekoniya were mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu
ke; “Nu daisusunuguma ade nu sumanuga kerarai ki mu karako iyapana
kaina wenatagubu nu nene kawampu nu bamanugu bautagubu yau kena.”

12 Mu inako tagubu manako ubumpu apunu Banabasi daisusu kerarai
mosi si ka Seusi e ebokowai simupu ko apunu Poru e ka dimawagau apunai
ki pokere mu daisusu kerarai mosi si ka Eremesi e ebokowai simupu.
13 Iyapana ki mu sumamaga kerarai Seusi e guriguri tawai ka gari tagaiya
eba uwama ki pokere nota ki kawaimaga garugaru mena tawa ki kayawena
papa burumakau uratanai yo rarema suya-mupu ki ika tepupu manako
wirawena gari teta umampu ki deneya ade bau-wena. Bauwena manako
e iyapana-iyoma tadebu, wagubu ke; "Papa yau ugwadamu pasumamu
manako nu daisusunuguma bautagubu yau mu puyo tageyamu."
14 Apunu Poru yo Banabasi iyapana yonamaga ki wainamupu ka mu
ubumpu mu mubo aukwaramaga wade tegetegeremupu manako garu-
garumupu damu kawaya ki mu paunamugu ubumpu manako bonanamaga
ragiragi kawaya iyapana tademupu, tagubu ke;
15 "Iyapananuguma, wi gwede nana inako kwaiwagamu? Nu ka eba
daisusu kerarai ko nu ka iyapana kaina wi maba. Nu yewe baigibi mibai
ka nu nuwanugu ka Iyesu Keriso e yonai waunai bagi kawaya wi nidimana
ki nana. Wi daisusu sumatamiyamu mu mibimaga ka pa mena ki pokere
wi kudubi kwaki yau kuduba kamadita-muri wi notaga wirayagisi manako
Mamanuga God mibai tondau apunai ki e mena sumapumuri. E ka waira yo
egi yo kunuma kuduba yamanapupu ade gwedegwede kuduba yewe idiwei
nu mete yamananibu ki apunai.
16 Kwamura kwamura nu taganugu kayawena ka iyapana kuduba mu
mubo nuwamugu nuwamugu nota ebo ebo beratagamawa kebomawa mu
mubo nuwamugu ki kwaetagamawa, ko Mamanuga God mu eba bodabodat-
apu
17 E eba wekewena tondawa ko e matakirai bagi kawaya ki e maramara
iyapana nu paunanugu nu nene kwaewagawa. E kunumau esida wagawa
manako e umuneya ka nawaya kawarawa, bani bagibagi wenataga-mawa
ade maura yabadawa. E mibi mamamai nu mete negeyawa."
18 Apunu Poru iyapana ki mu rabina-maga wadana kwarisi ki nana inako
wagubu ko ki ka ragiragi kawaya mibai ka iyapana ki mu rabinamaga
tatawa-wena. Mu wainamupu da Poru yo Banabasi mu ka daisusu ki kerarai
ki pokere mu papa pasumana puyo tagemana ki nana mete wainamupu.
19 Ki makeya ka Diyu ragidai dai ki natere Antiyoka tawana Pisidiya
rabineya ade natere Aikoniyamu were ika bautagubu. Mu iyapana rabinam-
aga kupamupu da mu ubumana Poru yo Banabasi giritamana pasutamana
ki nana nanamutampu ki pokere tawana ki ragidai ubumpu Poru bowa were
minimupu. Bowa were minimawa da e powena maba emupu ki ka mu e
tainimupu gari tagaiya kwenumupu.
20 Ko Iyesu sumapamawa ragidai bautagubu e kwagaramupu ki ka e mu
paunamugu ade iyawena kipu ubupu gari rabineya natere ki ade kayawena.
Nawaru puruwena ka e yo Banabasi kimpu ubumpu tawana ki kamadumpu
manako natere Debe kayatagubu.

Poru yo Banabasi natere Antiyoka ade kayatagubu

21 Mu natere Debe bautagubu manako nu Kaiwawonuga e yonai bagi
kawaya ika dimatagamawa idiwa da iyapana ropani kawaya mu yonamaga
ki sumamupu. Mu inako tagamawa iwa da kamadumpu mu ewamugere
wira-tagubu natere Rusitara yo Aikoniyamu ade bautagubu kayatagubu
manako iwa wadamawa da natere Antiyoka tawana Pisidiya rabineya ki ade
bautagubu.

22 Tawana tawana ka mu Iyesu suma-pamawa ragidai mu rabinamaga wadamawa bagi kasiyara tagemawa ade mu ubumana suma mena sumatagamana ki yonai kawareya kawareya mu tademawa, tagamawa ke; “Nu Mama-nuga God e gari rabineya kaigamana ki ka nu naiya bita kawaya kawaya mete bananapamu.”
23 Mu inako tagamawa manako tawaiya tawaiya Iyesu suma-pamawa ragidai Mamanuga God nene dibipamawa ki mu paunamugu debai ragidai dai mete nakatamawa. Mu mara dai guriguri nene bani kamadumpu manako Mamanuga God bameya iyapana nene guriguritagamawa, tagamawa ke; “Mamanuga God, kau iyapana yau kwayubatami da mu kau idagi rabineya idiwono manako mu naiya kau suma-nimawa ki maba mu kawareya kau ade sumanimono yamono.”
24 Mu tawana Pisidiya bautagubu kayatagubu iwa wadamawa da tawana Pampiriyo bautagubu,
25 manako kaya-tagubu kaiwa da natere Pega bautagubu. Natere Pega rabineya ka mu Iyesu e yonai tagamawa idiwa da kamadumpu manako ade kimpu ubumpu sumpu natere Atariya egi papateya bautagubu.
26 Natere ki rabineya ka mu waka wadumpu manako wiratagubu natere Antiyoka kayatagubu. Ika bautagubu ka mu naiya upimaga kerarai birikamupu ki wateya ade bautagubu. Naiya ka iyapana ika Antiyoka rabineya Mama-nuga God bameya mu nene guriguri-tagubu, tagubu ke; ‘Mamanuga God, nu karako apunu Poru yo Banabasi kau kaubo kwayubatamana ade deni mena waditamana bagi ki nana kau idagi rabineya mu nakatamemei tonotamemei.’ Mu upimaga wadumupu ki mu kewomupu manako karako wiratagubu bautagubu yau kena.
27 Mu natere Antiyoka rabineya Iyesu sumapamawa Mamanuga God nene dibipamawa ragidai kuduba mu nene tagubu bautagubu manako tademupu, tagubu ke; “Mamanuga God nu waitanibu kasiyara negebu manako e gudu kwaipupu da tawana kwaiyanai ragidai mete kina karako Iyesu sumapiyamu.”
28 Mu inako tagubu manako mara ropani kawaya Iyesu suma-pamawa ragidai mu mete ika idiwa.

15

Yona kawaya mosi natere Diyerusaremu rabineya

1 Mara ki makeya ka iyapana dai tawana Diyudiya were kawampu natere Antiyoka bautagubu manako mu ubumpu Iyesu sumapamawa ragidai tademupu, tagubu ke; “Oragai apunai Mosisi nu goranuga tapu da nu munu uratanai mu kwakwarepumaga waka-pamana ki nana. Wi ki eba kwaiwagi ki ka wi iya waunai naigida mena eba wadumuri.”
2 Apunu Poru yo Banabasi yona ki wainamupu ka mu ubumpu Diyu ragidai ki yona ragiragi kawaya mu mete deni deni tagamawa idiwa ki pokere Iyesu sumapamawa ragidai ubumpu Poru yo Banabasi ade iyapana dai mete kina ki tonotampu natere Diyerusaremu kayatagamana da mu Iyesu tonotapu ragidai ade debai ragidai mete kina mu bamamugu yona ki wadamana supasupa ki nana.
3 Mu tonotampu kayatagubu manako yawatau tawana Ponisiya yo Sameriya bautagubu kayatagubu ka tawana kwaiyanai ragidai mu notamaga wira-wena Iyesu sumamupu ki sisiyai mu iyapana tademawa iwa. Iyesu suma-pamawa Mamanuga God nene dibipa-mawa ragidai tawa tawa yona ki wainamupu ka mu rabinamaga bagi-wena.

4 Mu natere Diyerusaremu bau-tagubu ka Iyesu sumapamawa Mamanuga God nene dibipamawa ragidai yo Iyesu tonotapu ragidai yo debai ragidai mete kina ika idiwa ki mu ubumpu mu parautampu manako apunu Poru yo Banabasi ubumpu Mamanuga God e kasiyara tagebu pokaiya mu badidi kwaetagamawa iwa ki sisiyai kuduba mu kabuwatampu.
5 Ko Parisi ragidai dai ki Iyesu sumapamawa ki mu ubumupu, tagubu ke; "Baganai, ko tawana kwaiyanai ragidai Iyesu sumapiyamu ki mu mete kina ka mu kwakwarepumaga waka-pomoto. Oragai apunai Mosisi gora tapu ki mu mete wiwirapomono makeya makeya kwaetogomono."

Apunu Pita dimawena

6 Iyesu tonotapu ragidai ade debai ragidai mete kina yona ki wadamana supasupa ki nana dibimupu idiwa,
7 manako mu yonatagamawa idiwa da paunau ka apunu Pita ubupu wagubu ke; "Edamani, nau yonani suwagani wainapumuri; Wi kataigau da naiya mena ka Mamanuga God ubupu wi paunagau nau winesinibu da nau uburana tawana kwaiyanai ragidai e yonai bagi kawaya mu mete tadeyana kabukabuwa da mu Iyesu sumapamana ki nana.
8 Nu iyapana kuduba Mama-nuga God e yabuiya idiwei. Nu nuwa-nuga notanuga kuduba e kataiya. Tawana kwaiyanai ragidai mete kina ki e wainatamiyau da mu ka baganai ade e nuwaiya po muyo ki pokere e Keyai Tanai Bagi Kawaya puyo nu negebu ki maba e puyo ki mu mete tagebu.
9 Mamanuga God e yabuiya ka nu yo mu kiyabunuga eyaka mena ki pokere mu Iyesu sumamupu ki ka mu bigimaga rabinamugu uburawa ki kuduba e mete surupupu kewowena.
10 Ki pokere karako Mamanuga God e kerareya eba wadoi. Nu bodanuguma nu mete kina naiya bita kawayakawaya kawarape-meya gora ki kaisi makeya makeya kwaigemeya paerepemeya kebomeya ko nu ki pokaiya iya mibai mo eba wadi-mipi. Ki pokere gora ki bitai nu eba nu kowanuguma karako Iyesu waunai sumamupu ragidai mu tageyamu da mu kawarapomoto. Pa mena.
11 Nu yo mu ewapuru iyanuga kerarai ka eyaka mena yau kena; Nu Kaiwawonuga Iyesu sumapemei ki mena pokaiya ka Mamanuga God nu nene wainapiyau. Bita nubo wadamana ki e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi manako iya waunai deni mena nu negebu."
12 Apunu Pita inako wagubu ka iyapana kuduba ika dibimupu idiwa ki yona kereretagubu manako apunu Poru yo Banabasi ubumpu mu Mamanuga God e kasiyarai pokaiya matakira ebo ebo tawana kwaiyanai ragidai mu paunamugu badidi kwaetagamawa iwa ki sisiyai kuduba mu kabuwatampu.

Apunu Diyemesi dimawena

13 Mu yonatagubu kewowena ka apunu Diyemesi ubupu, wagubu ke; "Iyapananiyoma, nau suwagani wainapumuri;
14 Mamanuga God e tawana kwaiyanai ragidai mu nene wainapiyau manako mu paunamugu iyapana dai e eya nene winetapu ki sisiyai ka apunu Saimoni ika kabuwa-nibu kewowena.
15 Oragai ragidai Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai yona ki eyaka mena mete takari kawaya nu nidimupu teyateyama kewowena. Mu oka yau tamupu, tagubu ke;
16 'Nu Kaiwawonuga wagau; Mara ewa ki nau ade bausugani manako apunu Dewida e tawai ki mu wadumupu rorororo isiyamupu ki nau ade

bausugani wateya sunarapani. Girimupu pasumupu wateya ki nau
ade bausugani yadani bagi.
17 Nau inako kwaesugani ki ka iyapana kudubai bani bani idiwu ki mete
baitagisi nau kwaene-sinimoto. Tawana kwaiyanai nau nene ragidai
ki mu mete baitagisi manako nau mu Kaiwawomaga uburani.
18 Yau ka nu Kaiwawonuga e yonai ki e takari kawaya wagubu.' "
19 Apunu Diyemesi Mamanuga God e yonai kawareya inako wagubu
manako ade wagubu ke; "Edamani, nau waina-pakani ka yau kena; Tawana
kwaiyanai ragidai karako mu notamaga wirawena Mamanuga God mena
sumapiyamu ki pokere nu bita mo mu eba tageyamu.
20 Ko nu oka mena mu bamamugu tonopamu, iwagamu ke; 'Daisusu bo
momorapa bo inako bamamugu yadau umamu buburitagamu ki yadau
bo papai ki wi eba kupoi, ridi apunu taku maba igida yauda asusu eba
kwaiwogoi, onowa yaraga didiwa eba ukwopoi, papa ebo gobai wadubu ki
wi eba kupoi ade papa darai mete eba kupoi.'
21 Tawana kwaiyanai ragidai yona ki wainapomoto mibai ka maramara
aiyata marai ki makeya ka apunu Mosisi gora yau tapu ki ka Diyu ragidai nu
gurigurinuga tawai rabineya iwegemeya kebomeya tawana tawana iyapana
tademeya kabukabuwa iweya." Apunu Diyemesi inako wagubu.

Mu kwaiyanai ragidai okamaga tonomupu

22 Iyesu tonotapu ragidai yo debai ragidai yo Iyesu sumapamawa Mama-
nuga God nene dibipamawa ragidai kuduba mete kina ki mu ubumpu
iyapana dai purumupu apunu Poru yo Banabasi natere Antiyoka mete
kayatagamana ki nana. Iyapana ki mu winetampu ragidai mosi ka apunu
Diyudiyasi si daikere ka Basabasi tagubu ade mosi ka apunu Sairasi ki
iyapana maramara mu weremaga tagamawa ragidai.
23 Mu oka ki wadumpu kaya-tagubu ko oka ki rabineya ka mu yona yau
okamupu, tagubu ke;
'Kaiwa kaiwa iyapananuguma tawana kwaiyanai ragidai Iyesu suma-
piyamu ika Antiyoka rabineya idiwu, tawana Siriya rabineya idiwu, ade
tawana Sirisiya rabineya idiwu mete kina. Iyesu tononibu ragidai ade debai
ragidai mete kina yewe Diyerusaremu idiwei ki nu karako ewapuru mena
wi paraunimei.
24 Iyapana dai ki nu mete yewe idiweya ki kayatagubu wi bamagau bau-
tagubu manako yona mo mu mubo nuwamugu ki tagubu da wi nuwaboya-
igubu ki sisiyai nu wainamipi. Ko iyapana ki ka eba nu ubumpi mu
tonotampi ko mu mubo nuwamugu kayatagubu.
25 Nu karako yewe ewapuru dibimipi idiwei manako nu rabinanuga
eyaka-menawena iyapana dai purutampi nu kowanuguma Poru yo Ban-
abasi mete tonotampi da mu nu yonanuga yau wi kabuwanimana ki nana.
26 Apunu Poru yo Banabasi mu ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yonai
matarau tagamu iwu ki ragidai. Mu po kudeya eba wainapiyamu ade mu
muga iyamaga nene mete eba wainapiyamu.
27 Nu iyapananuguma apeya apunu Diyudiyasi yo Sairasi karako mu mete
tonotamemei da mu oka yau okamipi ki mu makeya makeya matarau wi ka-
buwanimoto.
28 Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya nu mete rabinanuga eyaka
mena purumipi da nu bita mosi wi eba negeyamu ko nu gora kawakawai yau
mena wi kabuwanimei;
29 Daisusu bo momorapa bo inako ki iyapana mu bamamugu yadau
umamu buburi-tagamu ki yadau bo papai ki wi eba kupoi, papa darai eba

kupoi ade papa ebo gobai wadubu ki wi mete eba kupoi. Ridi yo apunu taku maba igida yauda asusu eba kwaiwogoi ade onowa yaraga didiwa eba ukwopoi. Wi supasupai inako idiwoi ki ka bagi kawaya.
Nu yonanuga rogobi munta ka yau mena. Kaiwa kaiwa wi bamagau.'
30 Oka wadumpu kayatagubu ragidai ika natere Antiyoka bautagubu ki ka mu Iyesu sumapamawa ragidai kuduba mu nene tagubu bautagubu manako oka ki mu tagemupu.
31 Iyapana oka ki iyaba-mupu kewowena ki ka mu rabinamaga bagiwena ade mamama mete waina-mupu mibai ka oka ki mu kasiyara tagebu ade mu togitapu.
32 Apunu Diyudasi yo Sairasi mu ka Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai ki pokere mu mete rowarowa kawaya ika di-matagamawa Iyesu sumapamawa ragidai mu rabinamaga wadamawa bagi kasiyara tagemawa.
33 Mu mara dai mete ika idiwa da kamadumpu ka Iyesu sumapamawa ragidai ika Antiyoka idiwa ki ubumpu mu nuwabagi rabineya tonotampu manako mu wiratagubu kayatagubu naiya tonotampu ragidai ki mu bama-mugu ade bautagubu.
34-35 Apunu Poru yo Banabasi mara dai natere Antiyoka rabineya idiwa manako iyapana mete ewapuru upi-tagamawa Mamanuga God e yonai iyapana tademawa kabukabuwatamawa idiwa.

Poru yo Banabasi mu mubo mubo kayatagubu

36 Mara mosi eweya ka Poru apunu Banabasi inako sibu, wagubu ke; "Kayo, kaigamu da Iyesu sumapiyamu ragidai tawana tawana naiya nu Kaiwawonuga e yonai mu tademeya kabukabuwa iweya ki ade emitamamu. Mu bagi kawaya idiwu bo pa mena?"
37 Banabasi e nuwaiya ka apunu Diyoni si daikere ka Maki mete kayataga-mana waina-pupu,
38 ko Poru e nuwaiya ka pa mena mibai ka apunu Maki e ka naiya mu mete iwa Mamanuga God e yonai wagawa umawa ko paunau ka e midi togawena manako e tawana Pampiriyo rabineya mu kamaditapu kayawena.
39 Poru yo Banabasi apunu Maki kawareya deni deni inako tagamawa ragiragi ki pokere mu mubo mubo kayatagubu. Banabasi waka wadubu apunu Maki mete tawana Saiparasi kayatagubu,
40 ko Poru apunu Sairasi winepupu bananapupu daikere kaya-tagubu. Iyesu sumapamawa ragidai ubumpu Poru yo Sairasi Mamanuga God e idai rabineya nakatampu da e deni mena mu waditamana bagi ade togitamana ki nana guriguritagubu manako tonotampu kayatagubu.
41 Mu tawana Siriya yo Sirisiya bautagubu kayatagubu manako Iyesu sumapamawa Mamanuga God nene dibipamawa ragidai kuduba mu rabi-namaga wadamawa bagi kasiyara tagemawa iwa.

16

Poru apunu Simosi mete kayatagamana wagubu

1 Poru natere Debe bauwena manako ade kayawena umawa da natere Rusitara bauwena. Natere Rusitara rabineya ka Iyesu sumapiyawa apunai mosi si ka Simosi ika tondawa. Apunu Simosi e inai ka Diyu ragidai mu ridimaga ko e Iyesu mete sumapiyawa. E mamai ka eba Diyu apunai ko e ka yona Guriki wagawa ki apunai mosi.
2 Iyesu sumapamawa ragidai kuduba natere Rusitara yo Aikoniyamu rabineya apunu Simosi e werei tagamawa.

3 Poru nuwaiya ka Simosi uburana e mete kayatagamana wainapupu, ko
tawana ki rabineya ka Diyu ragidai ropani kawaya ki mu kuduba kataimugu
da Simosi e kwakwarepui ki mu eba wakamupu mibai ka e mamai ka tawana
kwaiyanai yona Guriki wagawa ki apunai mosi. Iyapana inako waina-mupu
ki Poru e kataiya ki pokere e ubupu apunu Simosi e kwakwarepui wakapupu
manako ki eweya banana-pupu mete kayatagubu.
4 Mu tawana tawana bautagubu kayatagubu manako Iyesu tonotapu
ragidai ade debai ragidai mete kina natere Diyerusaremu rabineya tawana
kwaiyanai ragidai nene badidi oka tamupu ki mu iyapana kabuwatamawa
makeya makeya kwaetagamana ki nana mu tademawa teyateyama iwa.
5 Mu iyapana inako tademawa ki pokere Iyesu sumapamawa Mamanuga
God nene dibipamawa ragidai mu sumamaga Iyesu bameya ki kawayawa-
gawa yarawa. Iyapana waunai ropani kawaya maramara bautagamawa
Iyesu suma-pamawa ragidai mete dibipamawa idiwa.

Poru natere Torowasi rabineya waro maba mo wadubu

6 Mu tawana Aisiya kayatagamana wainamupu ko Mamanuga God e Keyai
Tanai Bagi Kawaya mu yawatamaga bodapupu, wagubu ke; “Tawana Aisiya
rabineya Iyesu sisiyai eba iwogoi.” E inako wagubu ki pokere mu tawana
Pirigiya yo Garasiya bautagubu kaya-tagubu.
7 Mu tawana Misiya ragidai mu wairamaga ki kiya bautagubu ka mu
tawana Bisiniya kayatagamana waina-mupu, ko Iyesu e Keyai mu tatamat-
apu,
8 ki pokere mu tawana Misiya madaneya madaneya mena bautagubu
kayatagubu manako iwa wadamawa da natere Torowasi egi papateya ki
bautagubu.
9 Kemora ki rabineya ka Poru waro were maba tawana Makedoniya mu
apunumaga mosi waita nene uburawa wagawa ki empupu. Apunu ki
wagubu ke; “Tawana tondei ki kau karako kamadi manako yewe Make-
doniya yabi nu waitaniyo.’
10 Poru waro were maba apunu ki empupu eweya ka nu garugaru
mena kimpi ubumpi nu gwedegwedenuga temipi manako tawana Make-
doniya kaigibi. Nu wainamipi da Mamanuga God nu kabuwanibu da e
karako tawana Makedoniya ragidai Iyesu e yonai waunai bagi kawaya mu
kabuwatamana ki nana nu tononibu.

Ridi mosi si ka Ridiya Iyesu sumapupu

11 Nu waka kawareya natere Torowasi kamadimpi manako kaigibi kai-
weya idiweya da ruku mosi si ka Tamasuresi ki baigibi manako ika uk-
wampi. Ukwampi nawaru puruwena ade kimpi ubumpi kaiweya idiweya
da natere Neaporisi baigibi,
12 manako nu waka ika kamadimpi borau nu kerapu-nugu kaigibi iweya
da natere Piripai baigibi. Natere ki kena ka tawana Makedoniya ragidai
mu nateremaga kawaya. Tawana Roumi ragidai mu piyaramuguma ropani
kawaya ika mete idiwa. Nu mara dai ika idiweya,
13 manako aiyata marai ki bauwena ka nu gari tagaiya awanau kaigibi. Nu
notanuga wagubu da Diyu ragidai mu guriguritagamu watai ka bani ikana.
Ika baigibi ka nu idimipi manako ridi dai ika dibimupu idiwa ki mu mete
yonaigemeya yona dai mu tademeya kabukabuwa idiweya.
14 Ridi ki mosi si ka Ridiya ika tondawa nu yona iwegemeya ki waina-
piyawa. E naterei ka Tayataira. Iyapana maramara bautagamawa aukwara
daragidaragi bagi kawaya e bameya gimaratagamawa. E maramara Mama-
nuga God e si tepapiyawa. Nu Kaiwawo-nuga karako ridi ki e notai wadubu

papara da e Poru yonai wagawa ki naigida mena wainapiyawa ade suma-
piyawa,
15 ki pokere nu ubumpi ridi ki ade e iyapanaiyoma tawamaga eyaka mena
ragidai mete kina ki Iyesu e si pokaiya mu siruwatampi. Siruwatampi
kewowena ka ridi Ridiya nu giginibu, wagubu ke; “Wi wainapiyamu da
nau karako nu Kaiwawonuga mibai suma-pakani ki ka wi kebomuri nau
tawaneya kaigamu manako nau mete idiwomu.” E inako gigiwagawa ki
pokere nu kimpi ubumpi e tawaiya e mete kaigibi.

Poru yo Sairasi natere Piripai rabineya diburatagubu

16 Mara mosi nu guriguritagamu wateya kaigibi ki ka bigabiga munu ridai
mosi ki iyapana e gimaramupu da e mu bigabigamaga kwaewagawa ki e nu
ika bananamipi. Munu ridai ki ka keyai berokoi mosi e uwapu e rabineya
tondawa. Gwede mosi ewa wenawagana ki kuduba keyai berokoi ki e
kabuwa-piyawa manako munu ridai ki wirawena sisiya ki makeya makeya
iyapana tadeyawa ki pokere mu denai bowa madai kawaya daganani e
kweyamawa. Ko e eya bowa madai ki eba wadawa ko e gimaramupu ragidai
ki mu ubumpu bowa madai ki kuduba mu tepamawa.
17 Munu ridai ki bauwena Poru yo nu mete ewakumaniyawa umawa man-
ako e bonanai ragiragi kawaya wagawa ke; “Iyapana yau mu ka Mamanuga
God kunumau tondau e upi wadamu ragidai. Wi iya waunai badidi maba
wadamana ki sisiyai mu tagamu iwu.”
18 Munu ridai ki maramara nu sisiyanuga inako wagawa umawa ki pokere
Poru e midi togawena manako wirawena keyai berokoi munu ridai ki
rabineya tondawa ki sibu, wagubu ke; “Nau Iyesu Keriso e si pokaiya
kau nidiyakani; Munu ridai yau karako kamadi deni mena baunuwagi
kayanuwagi.” E inako wagawa makeya ka keyai berokoi ki munu ridai ki
deni mena kamadubu matarau bauwena kayawena.
19 Munu ridai ki gimaramupu ragidai gwede wenawena ki emupu ka mu
rabinamaga berokowena, tagubu ke; “Akae, iyapana yau karako bautagubu
nu bowa madai wademeya yawatai ki girimupu.” Mu inako tagubu manako
kayatagubu apunu Poru yo Sairasi wade dokodokotampu tainitampu iya-
pana kawakawai mu bamamugu imata paunau bautagubu,
20 manako tawana Roumi ragidai mu kawakawaimuguma tademupu,
tagubu ke; “Iyapana yau ka Diyu ragidai ko mu karako yewe bautagubu nu
naterenuga giripiyamu.
21 Mu mubo bususumaga ki mu nuwamugu nu mete kwaiwagamana ki
nana tagamu ko ki ka eba supasupai. Nu ki kwaigamu ki ka nu nuga
goranuga giripamu. Nu ka tawana Roumi ragidai ki pokere mu yonamaga
ki nu eba nuwanugu wainapamana bo kwaiwaga-mana wainapemei.”
22 Mu inako tagubu manako iyapana pakasi ragidai ropani kawaya mete
bautagubu mu yonamaga ki kawareya ade tagamawa.

Kawakawai ragidai ki ubumpu Poru yo Sairasi tetampu mu gwedegwede-
maga rikamupu manako iyapana dai tadempu, tagubu ke; “Baganai, kuwe
pokaiya raukeketamuri.”
23 Mu inako tagubu ki pokere iyapana dai bautagubu Poru yo Sairasi
kawareya kawareya raukeketamawa da kamadumpu manako tetampu
kaimpu dibura tawai rabineya isiyatampu. Isiyatampu manako dibura
gudui kwayubapiyawa apunai ki gudu naigida mena umarana ki nana
simupu,
24 ki pokere e wirawena Poru yo Sairasi tetapu kanibu dibineya nakatapu.
E ripa kawakawaya apeya tepupu, mosi mu kerapumaga kobaiya tapu ade

mosi kawareya tapu manako mu kerapumaga inako umeme dokodokotapu gudu umapu kamaditapu kayawena.

Dibura gudui kwayubapiyawa apunai ki Iyesu sumapupu

25 Kemora paunau wadawa makeya ka apunu Poru yo Sairasi dibura ra-
bineya guriguritagamawa umayo pokaiya Mamanuga God e si tepapamawa
idiwa, ko diburatagubu ragidai dai ki mu wainatamawa.
26 Ki makeya ka waira nutanuta kawaya mo bauwena manako dibura
tawai ki geyageyawena da e gudui daikere daikere ki wakawaka-tagubu.
Diburatagubu ragidai ika idamaga kerapumaga umatampu dokodoko ki
taburubai mubo mubo mete rikarikatagubu.
27 Dibura gudui kwayubapiyawa apunai wakapa giriwena gudu waka-
wakatagubu ki empupu ki ka e waina-pupu da dibura ragidai kuduba bani
bautagubu kayatagubu gawarara. E kudu wainapupu manako e kerebai
wadubu e eya wadewagana kwaewagawa.
28 Ko Poru apunu ki inako kwaewagana kwaewagawa empupu ki ka e
bonanai ragiragi kawaya e sibu, wagubu ke; “Kau kiya eba wadenuwagi. Nu
kuduba yewe idiwei.”
29 Dibura gudui kwayubapiyawa apunai yona ki wainapupu ka e siwe
nene wagubu beupupu manako garugaru mena kanibu Poru yo Sairasi mu
bama-mugu bauwena manako suyamaga ugwadubu didigurai wagubu mu
yabara-mugu kwarisiwena.
30 Kwarisiwena ade bagi ubupu manako bananatapu matarau kayatagubu
manako manutapu, wagubu ke; “Kawakawainiyoma, nau badidi kwaesug-
ani da nau iya waunai yadani?”
31 E inako wagubu manako mu denai e simupu, tagubu ke; “Kau yabi nu
Kaiwawonuga Iyesu sumapi ki ka e uburoto kau ridigi munugiyoma mete
kina iya waunai negeni.”
32 Mu inako tagubu manako ubumpu apunu ki e wainai ade e munuiyoma
ade e tawai eyaka mena ragidai kuduba mete kina ki nu Kaiwawonuga e
yonai mu kabuwatampu.
33 Kabuwatamawa da kewowena ka apunu ki garugaru mena kemora
ki rabineya apunu Poru yo Sairasi tetapu kanibu taunimupu sipasipara ki
kwatamaga siruwatapu manako mu muga ubumpu apunu ki e wainai ade e
munuiyoma mete kina ki tetampu nu Kaiwawonuga Iyesu e si pokaiya mu
siruwatampu.
34 Siruwa-tampu kewowena ka apunu ki Poru yo Sairasi bananatapu e ebo
tawaiya kayatagubu manako bani dai warapupu tagebu. E iyapanaiyoma
kuduba mete kina karako Mamanuga God suma-mupu. Mu rabinamaga
bagiwena mibi mamamai idiwa.
35 Mu ukwampu nawaru puruwena ka tawana Roumi ragidai
mu kawakawai-muguma piyara ragidai tonotampu dibura gudui ki
kwayubapiyawa apunai e bameya bautagubu manako simupu, tagubu
ke; “Kau dibura gudui kwaipi da iyapana apeya ki baitagisi kayatagisi.”
36 Mu inako tagubu manako apunu ki kanibu Poru sibu, wagubu ke;
“Tawana Roumi ragidai mu kawakawai-muguma yona tonomupu da wi pa
baigamana kaigamana ki nana, ki pokere wi kimuri ubumuri nuwabagi
rabineya mena kaiwagi.”
37 Ko Poru ubupu denai piyara ragidai ki tadebu, wagubu ke; “Wi
kawakawaiguma nu gwede mo paere-mipi ki mo mu eba bananamupu. Mu
iyapana yabumugu kuwe pokaiya nu pa asusu raukekenimawa. Nau ka Diyu
apunai ko nau ka ade tawana Roumi ki taubanuwai mete kina. Mu nu pa

tenimpu diburanimpu ade karako weki gwaiya nu pa tononimana tagamu,
ko ki ka eba supasupai. Mu muga yewe baitagisi tagisi manako nu mu yabu-
mugu baigamu kaigamu."
38 Piyara ragidai wiratagubu mu kawakawaimuguma bamamugu bau-
tagubu manako Poru badidi wagubu ki mu makeya makeya mu tademupu,
tagubu ke; "Apunu Poru yo Sairasi mu ka tawana Roumi ki taubanuwai."
Kawakawai ragidai yona ki waina-mupu ka mu kudu mete wainamupu.
39 Mu kimpu ubumpu Poru yo Sairasi mu bamamugu bautagubu manako
parautampu, tagubu ke; "Nu diburani-mpi ki ka nu kwaigibi siyasiya." Mu
inako tagubu manako bananatampu dibura tawai ki kamadumpu manako
besitampu tonotampu, tagubu ke; "Natere yau karako kamadumuri kai-
wagi."
40 Poru yo Sairasi dibura tawai ki kamadumpu manako ridi Ridiya e
tawaiya kayatagubu. Ika bautagubu ka mu kowamuguma dai ika ba-
nanatampu. Mu yona bagi kawaya mu tademawa da kamadumpu ade
kasiyara mete tage-mupu manako ewa kamaditampu kayatagubu.

17

Mu natere Tesaronika bautagubu

1 Poru yo Sairasi natere Ampiporosi yo Aporoniya bau-tagubu kayatagubu
manako iwa wadamawa da natere Tesaronika bautagubu. Natere Tesa-
ronika rabineya ka Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai mosi ika mete kina.
2 Poru e manamai ka guriguri tawai ki kayawagana ki nana, ki pokere mu
ika bautagubu ka e daikere kayawena tawa ki rabineya yapu manako aiyata
marai apeya eyaka rabineya ika Mamanuga God e Okai ki kawareya Diyu
ragidai mete deni deni tagamawa kasiwara idiwa.
3 E Mama-nuga God e Okai iyabapiyawa manako oka ki mibai wagawa
matara, wagawa ke; "Nu Iya Negeyana Apunai Keriso e iyapana nu nene eba
makariwagubena powagubena ade e eba iyawagubena kipena ubupena ki
ka e nu iyanuga yawatai ki mete eba mebena. Ko e nu nene makariwena
powena ade ewa iyawena kipu ubupu manako nu iyanuga yawatai ki e mebu
kewowena."
Apunu Poru inako wagubu, ade wagubu ke; "Apunu Iyesu e sisiyai nau
nidibuwani ki e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso eya ki kei."
4 Iyapana dai yona ki wainamupu mibimupu manako mu Poru yo Sairasi
mete ewapuru dibimupu idiwa. Yona Guriki tagamu ragidai ropani kawaya
ki Mamanuga God e si tepapamawa idiwa ade ridi kawakawai dai ki mete
kina ki mu mete bautagubu ewapuru mena dibimupu idiwa.
5 Ko Diyu ragidai mu nuwaroro-tagubu manako ubumpu iyapana berokoi
dai ika imatau idiwa ki tetampu iyapana ropani kawaya mete dibimupu. Mu
iyapana rabinamaga kupampu nanamutampu ki pokere natere ki ragidai
kuduba mu rabinamaga yayasi-pupu manako kimpu ubumpu apunu Poru
yo Sairasi mu yawiramaga kaya-tagubu. Mu wainamupu da Poru yo Sairasi
apunu Diyaisoni e tawaiya ika idiwana wainamupu ki pokere mu tawa ki
bodamupu gudu baupamana kwae-tagubu.
6 Mu Gudu baupamana kwae-tagamawa ko mu Poru yo Sairasi ika eba ba-
nanatampu ki pokere mu apunu Diyaisoni ade Iyesu sumapamawa ragidai
dai mete kina ki wade dokodoko-tampu tainitampu natere ki kawakawai-
muguma mu bamamugu kayatagubu.
Mu ika bautagubu manako mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke;
"Iyapana yau tawana tawana iyapana giritamawa pasutamawa iwa ko mu
karako nu naterenuga rabineya mete bautagubu.

7 Apunu Diyaisoni mu diriwamaga kwaewena tetapu e tawai rabineya
nakatapu mete idiwa. Nu kaiwawonuga kawai Sita e gorai tapu ki mu
giripiyamu, tagamu ke; 'Kaiwawo kawai ka eba Sita ko nu Kaiwawonuga
Kawai ka apunu kudubai mosi si ka Iyesu."
8 Iyapana kawakawai ade iyapana kuduba ika idiwa yona ki wainamupu
ka mu rabinamaga mete urabu mu yabara-maga warawarasiwena,
9 manako mu apunu Diyaisoni e kowaiyoma mete kina tademupu, tagubu
ke; "Wi kwaigubu siyasiya ki denai bowa madai dai yewe nakapumuri were
baiwagi kaiwagi. Ko wi ewa nu goranuga makeya makeya kwaiwogoi yamoi
ki ka wi ade baiwagi wi bowaga madai nakamupu ki ade tepumuri." Mu
inako tagubu ki pokere apunu Diyaisoni e kowaiyoma mete kina ubumpu
bowa madai dai ika nakamupu manako wiratagubu mu mubo tawamugu
ade kayatagubu.

Mu natere Bereya kayatagubu

10 Kemorawagawa makeya ka Iyesu sumapamawa ragidai ika idiwa Poru
yo Sairasi tonotampu natere mo si ka Bereya kayatagubu manako mu ika
bautagubu ka mu Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya yamupu.
11 Natere Bereya ragidai mu beramaga ka eba natere Tesaronika ragidai
mu beramaga maba ko mu nuwamugu ka Poru yo Sairasi mu yonamaga
naigida mena wainapamana ki nana. Mu rabinamaga ka pakarawena ki
pokere apunu Poru ubupu yona mo wagubu ki ka mu e yonai ki naigida
mena notapamawa manako Mamanuga God e Okai maramara iyabapa-
mawa Poru yona badidi wagubu ki mibai bo bera ki kwaenepamawa idiwa.
12 Mu ropani kawaya Iyesu sumamupu. Yona Guriki tagamawa ragidai mu
kawakawaimuguma dai ridi ade apunu mete kina Iyesu sumamupu.
13 Ko Diyu ragidai natere Tesaronika rabineya Poru natere Bereya mete
bauwena Iyesu sisiyai ika wagawa umawa ki yonai wainamupu ki ka mu
garugaru mena kebompu bautagubu manako iyapana ika Bereya mete kina
mu rabinamaga kupampu nanamutampu da mu Poru yo Sairasi siwakeke-
tamana ki nana.
14 Ko Iyesu sumapamawa ragidai iyapana yawiratagamana kwaetaga-
mawa ki sisiyai wainamupu ki pokere mu Poru garugaru mena banana-
mupu magamau kayatagubu ko apunu Sairasi yo Simosi mu muga mena ka
ika Bereyau idiwa.
15 Poru bananamupu ragidai e mete waka kawareya kaya-tagubu iwa
wadamawa da natere Ateni bautagubu manako mu Poru ika kamadumpu
ade wiratagubu kaya-tagubu. Ko Poru mu tadebu, wagubu ke; "Wi wiraiwagi
kaiwagi natere Bereya ade baiwagi ki ka wi apunu Sairasi yo Simosi tade-
muri da baganai ki ka mu garugaru mena kawomoto nau mete idiwomu."

Poru natere Ateni tondawa

16 Poru natere Ateni rabineya apunu Sairasi yo Simosi mu nawanamaga
tondawa ki ka e natere ki rabineya daisusu yo momorapa keyakeyai ki
iyapana mubo idamugere kaitetampu bamamugu buburitagamawa idiwa
ki ropani kawaya eba bigabigai ika ubumawa emitapu ki pokere e nuwaboy-
awena.
17 Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya ka e Diyu ragidai ade
tawana kwaiyanai ragidai Mamanuga God sumapamawa ki mu mete yona
deni deni tagamawa kasiwara idiwa. E maramara pakasi ragidai imatau
asusu bautagamawa ki mu mete tagamawa,
18 ade nota ragidai dai ki mu notamaga debai apeya, mosi ka Epikuriya yo
mosi ka Sitoiki, ki mu mete deni deni tagamawa kasiwara idiwa. Ko mu dai

tagubu ke; “Nota baba apunai yau gwede yonai wagau?” Ade dai tagubu ke; “E ka bani tawana kudubai ragidai mu daisusumaga mo empupu ki sisiyai bauwena wagau.” Iyapana inako tagamawa mibai ka Poru ubupu Iyesu e yonai wagawa ade iyapana popotagubu ragidai ade iya-tagamana kimana ubumana ki yonai mete wagawa.

19-20 Iyapana ki mu notamaga inako babawena ki pokere mu Poru wadumpu Kweya Areo yonatagamu wateya yamupu manako iyapana kawakawai mu yabaramugu tamupu, simupu, tagubu ke; “Kau yonagi nuwagibi ki mibai nu naigida eba wainapemei. Nu naiya nota inako mo eba wainamipi ki pokere kau nota waunai yau karako mibai matarau nuwagi da nu waina-pamu.”

21 Mu inako tagubu ki mibai ka natere Ateni taubanuwai ade tawana kwaiyanai ragidai ika idiwa mete kina ki mu ka maramara nota kudubi kwaki kwaetagamawa idiwa. Nota waunai mo bauwena ki ka mu rabinamaga kipu ubupu manako mu nota ki maramara wainapamawa sisiyai mena tagamawa idiwa.

22 Apunu Poru ika Areo yonatagamu wateya iyapana kawakawai mu yabara-mugu ubupu manako dimawena, wagubu ke; “Iyapananiyoma yewe Ateni idiwu, nau yonani suwagani ki wi naigida mena wainapumuri; Nau kataineya da wi wibo daisusuguma idagau yamanatampu ki mu nene wi maramara notapiyamu idiwu.

23 Natere yau rabineya ka keyakeyai wi idagau kaitetampu bamamugu buburiwagamu ropani kawaya ki nau emitamekeya umekeya manako keyakeyai ki mu paunamugu ka nau kepakepa mosi empuwani ki kawareya wi oka yau okamupu; ‘Daisusunuga suma kerarai; Kau sigi nu eba katainugu ko wata yau ka kau nene.’ Wi bameya pa asusu paruiwagamu idiwu ko e si wi eba kataigau ki kena, e sisiyai nau karako wi nidiyani wainapumuri;

24 Waira yo gwedegwede kuduba yamanapupu apunai Mamanuga God ki e ka ade kunuma yo waira kuduba nu Kaiwawonuga Kawaya. E eba tawa iyapana kaina nu idanugere wademei ki rabineya tondau. Pa mena.

25 Ade nu e waitapamana gwede mo puyo e kweyamana ki ka nu gwede e kweya-mana, mibai ka gwedegwede kuduba ki kerarai ka eyo. Nu iyanuga yo nu nonanuga yo gwedegwede kuduba ki e ubupu iyapana tawana tawana idiwei ki deni mena nu negebu.

26 Kerareya ka e apunu eyaka mena yamanapupu manako e momai pokaiya ka e iyapana kuduba kiyabuiya kiyabuiya madega kauwagau madega posiwagau ki mete yamananibu wenaigibi gawarara. Nu wairanuga ki e ebo purupupu damupupu manako makeya makeya nu nakanibu kayawena. Nu maranuga ki e mete purupupu nu negebu.

27 E inako kwaewena ki mibai ka e nuwaiya iyapana e kwaenei kwaenetogomono e nene togomono idiwono da mu e bananapomoto bani, pa mena bani. Ko Mamanuga God e ka eba uwama. E ka nu kuduba bamanugu yewena.

28 Apunu mosi oka yau tapu, wagubu ke; ‘Nu e kasiyarai pokaiya iwei idiwei ade ukwepemei.’ Ade wi wiga iyapanaga mosi oka yau tapu, wagubu ke; ‘Nu kuduba ka e munuiyoma.’

29 Ki pokere nau suwagani wainapumuri; Mamanuga God e ka eba gwede mosi da nu e keyakeyai bowa yamayamapiyau poe bo daragai bo gwedegwede ki maba pokaiya yamanapamana ki nana. E munuiyoma ka nuyo ki pokere nu iwagamu da Mamanuga God e ka keyakeyai mosi ki nu idanugere yamana-mipi ki ka nu beraigemei.

30 Naiya ka iyapana Mamanuga God e mu eba kataimugu ki pokere mu
inako kwae-tagamawa. E mu beramaga ki empiyawa ko e wainapiyawa
kamadawa. Ko karako ka e ragiragi kawaya nu nidiyau da iyapana tawana
tawana idiwei ki nu kuduba ubumana nu beranuga oragai ki kamadamana
manako nu notanuga wirawagana e mena notapamana idiwana ki nana.
31 E mara mosi nu yabaranugu winepupu da e uburoto apunu mosi ki
e ebo nuwaiya winepupu tapu ki apunai pokaiya ka e idai gurai iyapana
kuduba nu naurinugu ugwadini-yoto ragiragi. E eba nari maba yagisi ko e
yona supasupai mibai mena yagisi. Mamanuga God badidi inako winepupu
tapu ki iyapana kuduba nu naigida kataigamana wainapamana ki nana ki
matakirai ka yau kena; E winepupu apunai ki powena ko e ade iyawena kipu
ubupu."
32 Iyapana apunu mosi powena ko ade iyawena ki sisiyai wainamupu ka
mu dai Poru gwaigwitamupu ko dai e simupu, tagubu ke; "Nu nuwanugu kau
yonagi ki ewa marai mosi ade waina-pamana wainapemei."
33 Mu inako tagubu manako Poru kipu ubupu yonatagamu watai ki ka-
madubu kaya-wena.
34 Ko iyapana dai e yonai wagubu mibimupu ki mu kimpu ubumpu e
eweya kayatagubu. Apunu ki mosi ka kweya Areo ragidai mu kawaimaga
mosi si ka Daiyonisiyasi, ridi mosi si ka Damarisi ade iyapana dai ki mete
kina.

18

Poru natere Korini bauwena

1 Ki eweya ka Poru natere Ateni kamadubu manako kayawena umawa da
natere Korini bauwena.
2 Ika bauwena ka e Diyu apunai mosi si ka Akwira ika bananapupu.
Apunu Akwira e ka tawana Pontasi rabineya wenawena. E wainai Pirisira
mete kina karako waunitau tawana Itari were bautagubu. Mu tawana Itari
kamadumpu ki mibai ka Roumi ragidai mu kawaimaga si ka Korodiyasi e
ubupu Diyu ragidai kuduba baiyonotapu da mu natere Roumi kamadamana
kayatagamana ki nana wagubu. Poru apunu Akwira e wainai mete kina mu
bamamugu kayawena,
3 manako e mu mete idiwa ewapuru mena bagibagitagamawa idiwa mibai
ka mu kataimaga ka eyaka mena. Mu papa kwakwarai kapitagamawa
nabonabo waditamawa manako iyapana mu bamamugu bautagamawa
nabonabo ki gimarapamawa.
4 Ko aiyata marai ki makeya ka Poru ubupu Diyu ragidai ade Guriki
ragidai mete kina mu gurigurimaga tawai rabineya kanibu Iyesu e yonai ika
wagawa tondawa mu notamaga wira-wagana da mu suma mena sumataga-
mana ki nana.
5 Apunu Sairasi yo Simosi tawana Makedoniya were bautagubu ka Poru
bagibagi wadawa ki kamadubu manako e maramara umawa nu Kaiwa-
wonuga Iyesu e yonai Diyu ragidai tadeyawa kabukabuwa, wagawa ke;
"Apunu Iyesu e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki kei."
6 E inako dimawagawa umawa ko mu e umunai bodabodamupu bo e
simpu siyasiya ki ka e eya midi minibu manako waiguguwena e gwedeg-
wedei kui minibu gwepupu, wagubu ke; "Baganai, wi wibo paerega pokaiya
aita bita bananapumuri ki ka wi bona ko eba nau. Nau iya yonai wi
nidibuwani kewowena ko wi nau eba wainasini-mupu ki pokere nau karako
wi kama-diniyani tawana kwaiyanai ragidai mu bamamugu kayasugani."

7 E inako tadebu manako kamaditapu tawana kwaiyanai apunai mosi si ka
Taitayosi si daikere ka Diyastasi ki Mamanuga God si tepapiyawa apunai ki e
bameya kayawena tondawa. Apunu ki e tawai ka Diyu ragidai mu guriguri-
maga tawai ki madaneya.
8 Guriguri tawai ki debai apunai mosi si ka Kurisipa ade e wainai yo
e munuiyoma mete kina ki mu ubumpu nu Kaiwawonuga sumamupu
manako natere Korini ragidai ropani kawaya Iyesu e yonai wainamupu
mibimupu siruwa kawa-mupu.

9 Kemora mo rabineya ka Poru waro maba mo wadubu manako nu
Kaiwawo-nuga empupu ki e sibu, wagubu ke; “Kau kudu eba wainapiyowa
ko nau yonani maramara nuwogowa tondowa, ko eba kamodowa nene.
10 Nau niya kau madanigeya ika uburakani ade tawana yau rabineya ka
nau iyapanani-yoma ropani kawaya mete kina idiwu ki pokere iyapana mo
eba baiyagisi kau giriniyoto.”
11 Poru waro maba ki wadubu ki pokere e kwamura eyaka mena ade
siragamu ida daikere kewo-wena daikere eyaka mena ika natere Korini
rabineya Mamanuga God e yonai iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa.

12 Tawana Roumi mu apunumaga mosi si ka Gariyo tawana Akaiya mu
kawaimaga ubupu ki makeya ka Diyu ragidai dai ki Poru e yanuwei teya-
mawa ki kaimpu e wadumpu mu kawaimaga bameya bautagubu e idai gurai
Poru naureya ugwadana ragiragi ki nana.
13 Mu bautagubu manako e simupu, tagubu ke; “Apunu yau e iyapana nu
rabinanuga kupau da nu goranuga raurupamana manako yawata kudubai
mosi nidiyau ki mena pokaiya nu Mamanuga God e si tepapamana ki nana
wagau.”

14 Poru nuwaiya ka yona denai mo wagana ki nana ko kaiwawo Gariyo
ubupu Diyu ragidai ki tadebu, wagubu ke; “Apunu yau gwede berokoi mo
kwaewagubena sidimpena ki ka nau wi yonaga ki wainapena.
15 Ko yau ka wi Diyu ragidai wi wibo keteketega bo siga bo goraga ki
kawareya iwagamu idiwu ki pokere wi wibo yona ki wadumuri supasupa.
Ki ka eba nau sisiyani da nau suwagani.”

16 Apunu kawai ki inako wagubu manako yonatagamu wateya baiyono-
tapu matarau bautagubu kayatagubu.
17 Matarau bautagubu ka mu Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai ki debai
apunai mosi si ka Sotenesi wadumupu manako minimupu. Mu e minimawa
ki ka kaiwawo Gariyo e yabuiya ko e yona mo eba wagubu.

Poru tawana Antiyoka ade wirawena kayawena

18 Poru natere Korini rabineya Iyesu sumapamawa ragidai mete
rowarowa kawaya ika idiwa da kamadubu manako kamaditapu ridi
Pirisira yo apunu Akwira bananatapu manako waka mo wadumpu tawana
Siriya kayatagubu. Poru kayawagana kwaewagawa ki makeya ka e natere
Tenikiraiya rabineya gwaiyaba mo wagubu ade waigugu mo kwaewena e
debai kumai mebu manako ewa kipu ubupu kayawena.
19 Mu kayatagubu kaiwa da natere Epeso bautagubu ka Poru apunu
Akwira e wainai Pirisero mete kina ika kamaditapu manako e eya mena
kanibu Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya yapu manako ika
iyapana mete yona deni deni tagamawa kasiwara idiwa.
20 Mu nuwamugu ka e rowarowa kawaya mu mete ika idiwana ki nana
tagubu ko Poru e eba nuwaiya.

21 Ko e tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e yagisi da baganai ki ka nau
ewa mara mosi ade wirasugani wi bamagau bausugani.” E inako wagubu
manako natere Epeso kamadubu waka kawareya ade kaya-wena.
22 E waka kawareya kayawena kaniyawa da natere Sisaraiya bauwena
manako waka ika kamadubu e kerareya natere Diyerusaremu kayawena.
E natere Diyerusaremu bauwena ka e Iyesu sumapamawa Mamanuga God
nene dibipamawa ragidai ika idiwa ki mu parautapu manako ewa mu
kamaditapu natere Antiyoka kayawena.
23 E natere Antiyoka bauwena ka e rowarowaitau ika tondawa manako
ewa ade kipu ubupu tawana Garasiya yo Pirigiya ki kayawena Iyesu suma-
pamawa ragidai kuduba kasiyara tageyawa umawa.

Apunu Aporosi e bususui

24 Mara ki makeya ka Diyu apunai mosi si ka Aporosi ika natere Epeso
bauwena. E ka natere Arekisandiya tawana Idipi rabineya wenawena. E ka
dima waigugu apunai Mamanuga God e Okai mete naigida mena kataiwena
wetawetara ki apunai.
25 Iyapana naiya nu Kaiwawonuga Yawatai e kabuwa-mupu ki pokere
e ragiragi kawaya uburawa Iyesu e sisiyai kasiyarai kawaya supasupai
mena wagawa. Apunu Diyoni iyapana siruwatamiyawa ki sisiyai kuduba
e wainapupu kewo-wena ade Iyesu e yonai ki dabeya e mete kataiya ko yona
ki rabineya dai ka e naigida mena eba kataiwena wetawetara.
26 Mara mosi ka e Diyu ragidai mu gurigurimaga tawai rabineya
yabarayabara ubupu e yonai kasiyarai kawaya wagubu manako apunu Ak-
wira e wainai Pirisira mete kina ika bau-tagubu e yonai ki wainamupu. Mu
e yonai ki wainapamawa manako ewa bananamupu mu mubo tawamugu
kayatagubu manako Iyesu e yonai kuduba ade Mamanuga God e Yawatai ki
sisiyai mete kina ki naigida mena e kabuwamupu.
27 Apunu Aporosi e nuwaiya ka tawana Akaiya ki kayawagana waina-
pupu ki pokere Iyesu sumapamawa ragidai ika Epeso rabineya idiwa ki
ubumpu e waitamupu oka mo okamupu mete tonomupu da Mamanuga God
e iyapanaiyoma ika Akaiya rabineya oka ki empomoto manako e mamama-
pamana ki nana. E oka ki wadubu kayawena umawa da tawana ki bau-wena
manako Iyesu sumapamawa ragidai kuduba Mamanuga God deni mena mu
waditapu bagi ika idiwa ki mu waitatamiyawa tondawa.
28 Iyapana ropani kawaya mu paunamugu ka e ubupu dimawagawa ade
Diyu ragidai mete deni deni tagamawa kasiwara. E yonai ka kasiyarai
kawaya ki pokere Diyu ragidai kuduba e yonai denai tagamana ki mu ba-
batagamawa. E Mamanuga God e Okai kawareya wagawa matara, wagawa
ke; “Iyesu, e ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso.”

19

Poru natere Epeso bauwena

1 Apunu Aporosi natere Korini rabineya tondawa ki makeya ka Poru
yawata kweyau e kerareya kaya-wena umawa da natere Epeso bauwena. E
Iyesu sumapamawa ragidai dai ika bananatapu,
2 manako mu manutapu, wagubu ke; “Wi Iyesu wauneya suma-mupu
makeya ki ka wi Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai
mete wadumupu bo pa mena?”
Ko mu denai tagubu ke; “Pa mena, ki nu eba wadimipi. Mamanuga God e
Keyai Tanai Bagi Kawaya ki ka gwede? E sisiyai mo nu eba wainamipi.”

3 Mu inako tagubu, manako Poru mu ade manutapu, wagubu ke; “Ko wi gwede siruwai siruwaigubu?”
Mu tagubu ke; “Nu ka apunu Diyoni iyapana siruwatamiyawa ki e siruwai mena nu siruwaigibi.”
4 Mu inako tagubu ki pokere Poru mu ade tadebu, wagubu ke; “Apunu Diyoni naiya iyapana siruwatamiyawa ki ka e mu beramaga berokoi kamadamana ade mu notamaga wirawagana ki siruwai mu siruwatamiyawa. E mu siruwatamiyawa ka e mu mete tadeyawa, wagawa ke; ‘Apunu mosi nau ewaneya baiyagisi ki e mena sumapiyoi.’ Apunu Diyoni yona ki wagubu ki ka e Iyesu nene wagubu.”
5 Iyapana Poru e yonai wagubu ki wainamupu ki ka mu ubumpu nu Kaiwawonuga Iyesu e si pokaiya siruwatagubu,
6 manako Poru ubupu e idai mu kawarimugu tapu. E idai mu kawarimugu tarawa ki makeya ka Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu mu kawarimugu minibu siwa kasiyara tagebu manako mu tenawarimaga wirawena da mu yona ebo ebo tagamawa ade Mamanuga God e bonanai mete wainapamawa iyapana tademawa.
7 Iyapana ki kena mu ka iyapana uratanai mena ida esida kewowena kerapu apeya.

Poru upiwagawa umawa

8 Apunu Poru Diyu ragidai mu gurigurimaga tawaiya siragamu apeya eyaka kewowena ki rabineya maramara yabarayabara uburawa wagawa kasiwara ade iyapana Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki sisiyai mu mete deni deni tagamawa da mu notamaga wirawagana ki nana.
9 Ko mu dai tagamawa mama mu midimaga togawena manako iyapana kuduba mu yabaramugu ubumpu nu Kaiwawonuga Iyesu nu Iyanuga Yawatai mebu ki sisiyai girimupu. Giripamawa ki pokere Poru mu kamaditapu ubupu Iyesu sumapamawa ragidai waratapu kaya-tagubu kabuwa tawai mosi si ka ‘Siranisi’ ki rabineya maramara iyapana Mamanuga God e yonai ika tadeyawa kabukabuwa tondawa.
10 E iyapana inako tadeyawa kabuwa tondawa kaniyawa da kwamura apeya kewowena. Tawana Aisiya rabineya ka Diyu ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai mete kina nu Kaiwawonuga e yonai ki mu kuduba wainamupu gawarara.

Apunu Sikiwa e gubagaiyoma mu bususumaga

11 Mamanuga God apunu Poru pokaiya matakira ropani kawaya ebo ebo kwaewagawa.
12 Poru e kiyabui surusurui bo aukwarai bo inako ki iyapana te-pamawa kayatagamawa sigira ragidai mu kawarimugu nakapamawa manako sigira ragidai ki iyatagamawa ade keyai berokoi mu rabinamugu idiwa ki mete bau-tagamawa kayatagamawa.
13-14 Mara ki makeya ka Diyu ragidai dai ki mu mete kina keyai berokoi gwede mosi pokaiya siwakeketamawa iwa. Iyapana ki inako kwaetagamawa mu ka Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu kawaimaga si ka Sikiwa e gubagaiyoma ida daikere kewowena daikere apeya. Mu waina-mupu da apunu Poru e ka Iyesu e si pokaiya keyai berokoi siwakeketami-yawa umawa ki pokere mu notamaga wagubu ke; ‘Nu mete inako kwaigamu.’ Mu notamaga inako wagubu manako wiratagubu keyai berokoi mosi inako simupu, tagubu ke; “Apunu Iyesu e sisiyai apunu Poru wagau ki e si pokaiya nu karako kau nidimei; Kau karako baunuwagi kayanuwagi.”

15 Mu inako tagubu ko keyai berokoi ki denai mu tadebu, wagubu ke; “Nau
Iyesu kataineya ade apunu Poru e nau mete kataineya ko wi ka gwedewau?”
16 Keyai berokoi apunu ki rabineya tondawa ki inako wagubu manako e
kasiyarai apunu ki rabineya matara-wena da apunu ki ubupu iyapana ki
waipara mena taunibu sipasipara. E mu aukwaramaga tegerepupu ade mu
sipumamaga rikatapu manako mu nimaga matarau wakapatagubu tawa ki
kamadumpu garugarumupu kayatagubu.
17 Diyu ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai mete kina natere Epeso
rabineya idiwa sisiya ki wainamupu ki ka mu notamaga kowena kudu mete
waina-mupu manako nu Kaiwawonuga Iyesu e si tepamupu.
18 Iyesu sumapamawa ragidai ropani kawaya bautagubu iyapana yabara-
mugu ubumpu mu mubo beramaga berokoi wekemupu ki tagubu matara.
19 Iyapana dai muwara bo simaga kwaetagamawa ki ka mu muwara
bo simaga ki purapurai bo okai kuduba ki temupu iyapana yabaramugu
matau pasumupu kwarisi. Mu purapuramaga pasumupu kwarisi ki denai
ka kawaya daganani.
20 Mara ki makeya ka Mamanuga God e yonai kawayawagawa yarawa
manako iyapana ropani kawaya e yonai ki kasiyarai mete empamawa.

Natere Epeso ragidai yawira bautagubu

21 Gwedegwede yau kuduba wenawena eweya ka apunu Poru natere
Diyerusaremu ade kayawagana waina-pupu. E nuwaiya ka tawana Make-
doniya yo Akaiya ki yawatai kayawagana ki nana manako e iyapana tadebu,
wagubu ke; “Nau natere Diyerusaremu bausugani ki ka nau ewa natere
Roumi mete empana ki nana kayasugani.”
22 E inako wagubu manako e kowakowai-yoma Simosi yo Erastasi tono-
tapu tawana Makedoniya kayatagubu ko e eya ka mara dai ika tawana Aisiya
rabineya tondawa.
23 Mara ki makeya ka yawira kawaya mo wenawena natere Epeso
rabineya nu Kaiwawonuga Iyesu nu Iyanuga Yawatai mebu ki yonai
kawareya.
24-25 Natere ki rabineya ka mu daisusu ridai mosi si ka Atemesi e keyai
mu idamugu kaitemupu e tawai mete wadumupu ki ika uburawa manako
iyapana keyai ki bameya buburitagamawa idiwa.
Apunu mosi si ka Demeteresi. E ka daisusu ridai Atemesi e tawai ki
keya-keyai rasirasi dai bowa yamayamapiyau pokaiya yamanapupu man-
ako iyapana e bameya bautagamawa keyakeyai ki gimarapamawa. E
bigabigaiyoma mete kina upi ki pokaiya bowa madai kawaya daganani
wadamawa. Apunu Demeteresi ubupu iyapana kuduba keyakeyai bowa
yamayamapiyau pokaiya yamanataga-mawa ragidai ki mu nene wagubu
bautagubu manako tadebu, wagubu ke; “Edamani, nu bagibagi yau kwaige-
mei ki pokaiya ka nu bowa madai kawaya daganani wademei.
26 Ko apunu beraberai Poru yewe bauwena badidi kwaewagau ki wi
yabugere empiyamu bo pa mena? Nu iyapananuguma yewe Epeso rabineya
ade tawana Aisiya kuduba mete kina ki mu rabinamaga e wirapiyau da mu
ropani kawaya e eweya mena kayatagamu. E wagau da keyakeyai ki nu nubo
idanugu kaite-pemei ki mibai ka pa mena.
27 E inako wagau ki pokere iyapana kuduba e yonai ki sumapomoto ki
ka mu keyakeyai nu kaitepemei ki eba gimara-pomoto manako nu sinuga
giriyagisi. Ade nu daisusunuga sumapemei ridai Atemesi e tawai ki mu mete
kamadini gumoroyagisi. Ridi Atemesi e ka nu daisusunuga kawaya. Iyapana
kuduba tawana Aisiya rabineya ade tawana tawana madega kauwagau

madega posiwagau e si nu tepapemei idiwei. Ko iyapana karako apunu Poru
e yonai sumapomoto ki ka mu nu sumanuga ridai ki e si mete kaupomoto."
Apunu Demeteresi inako wagubu.

28 Iyapana kuduba ika dibimupu idiwa yona ki wainamupu ka mu nuwa-
maga pupuwena manako mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; "Nu
natere Epeso ragidai nima sumapemei ka ridi Atemesi e mena."
29 Mu inako tagamawa manako garugaru mena ka mu yonamaga ki
kawayawena kayawena iyapana kuduba natere ki rabineya mu nuwa-
maga pupuwena mete dibimupu yawira kayatagubu. Mu ubumpu Poru e
kowakowaiyoma apeya apunu Gaiyasi yo Aristakasi tawana Makedoniya
were bautagubu ki mu waditampu dokodoko manako tainitampu garu-
garumupu yonatagamu watai mosi ika bautagubu.

30 Poru nuwaiya ka yawira ragidai ki mu yabaramugu uburana ki nana
wainapiyawa ko Iyesu sumapamawa ragidai e munamupu.
31 Tawana ki mu kawakawaimuguma dai ki ka Poru e kowaiyoma ki
pokere mu yona tono-mupu e bameya simupu, tagubu ke; "Kabai, kau
yonatagamu wateya eba kayanuwagi kwaenda iyapana kau nunimoto
poyo."

32 Iyapana ika yonatagamu wateya dibipamawa patapamawa kwetaga-
mawa idiwa mu rabinamaga ka ebo ebo. Mu dai ki yona mubo tagamawa
ade dai ki yona kudubai mosi tagamawa, ko yawira ki kerarai ki mu eba
kataimugu.
33 Ki makeya ka Diyu ragidai dai ki mu apunumaga mosi si ka Arekisanda
wadumpu iyapana yabaramugu tampu ubupu ki pokere iyapana mu nota-
maga wagubu ke; 'Yawira yau debai ka bani eyo.' Apunu Arekisanda ubupu
iyapana kerekereretagamana da e yona denai mo wagana ki nana e idai
bagipupu,
34 ko ki makeya ka mu emupu da e ka Diyu apunai ki pokere mu bo-
nanamaga ragiragi kawaya madega napusi apeya rabineya ewapuru mena
kawareya kawareya patapamawa, tagamawa ke; "Nu natere Epeso ragidai
nima suma-pemei ka ridi Atemesi e mena."

35 Mu inako tagamawa idiwa da tagamawa idiwa da paunau ka natere ki
yona okai tarawa apunai mosi ubupu wagubu manako e umuneya ka iya-
pana kuduba yona kerekereretagubu. Apunu ki wagubu ke; "Kowaniyoma
natere Epeso ragidai, nau yonani suwagani wainapumuri; Iyapana tawana
tawana kuduba mu kataimugu da nu Epeso ragidai nu daisusunuga kawaya
suma-pemei ridai Atemesi e tawai yewe uburau ki nu kwayubapemei. Bowa
kawaya kunumau kauwena ki nu daisusunuga ki mete kaisitamemei.
36 Iyapana mo eba baiyagisi nu beraniyoto yagisi da ki pa mena. Ki pokere
wi karako kwe kamadumuri. Wi rabinaga kwarisiyagisi nota baba eba
wadoi.
37 Wi iyapana yau tempu yewe baigubu ki mu ka nu daisusunuga tawai ki
rabineya gwede mosi eba kuwatagubu ade nu sumapemei ridai Atemesi e si
mu mete eba giri-mupu.
38 Ko apunu Demeteresi e kowai-yoma mete kina mu nuwamugu mu
idamaga gurai iyapana mosi e naureya ugwadamana ragiragi ki nana waina-
piyamu ki ka nu iyapana tadeyamu wirawira tawai yewe mete kina da mu
tawa ki rabineya mu mubo empepe-togomono deni deni togomono.
39 Wi yona yau kawareya ade iwagamana wainapiyamu ki ka natere yau
ragidai kuduba baitagisi were nu yona ki iwagamu.

40 Ki pokere wi karako gwede ba ratapiyamu? Yawira yau debai ka nau yo
wi eba katainugu ki pokere iyapana kawakawai baitagisi nu manunimoto ki
ka nu denai badidi iwagamu?
41 Ko baganai, yona yau karako kewowena." Apunu ki inako wagubu
manako iyapana tonotapu mu mubo mubo tawamugu kayatagubu.

20

Poru tawana Makedoniya yo Gurisi kayawena

1 Iyapana ratapamawa ki kewowena eweya ka Poru ubupu Iyesu suma-
pamawa ragidai mu nene wagubu bautagubu. E kasiyara tagebu ade mu
rabinamaga wadubu kwarisi manako ewa kuwenatapu tawana Makedoniya
kayawena.
2 E tawana ki bauwagawa kayawagawa iyapana yona ebo ebo
kabuwatamiyawa kasiyara tageyawa umawa da tawana Gurisi bauwena.
3 Bauwena manako siragamu apeya eyaka ika tondawa da kewowena ka
e tawana Siriya waka kawareya ade kayawagana ki nana ko Diyu ragidai
e weki gwaiya minimana po sisiyai tagamawa ki e wainapupu ki pokere e
wirawena tawana Makedoniya yawatai ewere ade wirawena kayawena.
4 E tawana Bereya mu apunumaga Pirasi e gubagai si ka Topata ade
iyapana dai mete kina ki bananatapu ewapuru kayatagubu. Iyapana ki
mu simaga ka yau kena; apunu Aristakasi yo Sekondiyasi, mu ka natere
Tesaronika ragidai, apunu Gaiyasi, e ka natere Debe ki apunai, apunu
Simosi, ade tawana Aisiya ragidai Taikikasi yo Toropimasi.
5 Iyapana ki mu kerapu-mugu yabiri kayatagubu natere Torowasi bau-
tagubu manako mu nu nawananuga ika idiwa.
6 Iyapana 'Parawa Pa Pasumawa' ki kupei kupetagubu kewowena ka nu
natere Piripai rabineya waka mo wadimipi manako nu waka ki kawareya
kaigibi kaiweya idiweya da mara ida daikere kewowena ka nu natere
Torowasi baigibi manako nu kowa-nuguma dai ika bananatampi. Nu pura
eyaka mena mu mete ika idiweya.

Poru daiyo siyarai natere Torowasi tondawa

7 Pura marai ki kemora nene ka nu bani ewapuru mena kupamana ki
nana dibimipi idiweya manako nu paunanugu ka Poru ubupu yonawena.
Marawani ka e kai ki marai ki pokere e rowarowa kawaya yonawagawa
tondawa da kemora paunau wadubu.
8 Tawa iyarau rabinai apeya eyaka ki kawareya nu ika idiweya ki wateya
ka mu duna ropani kawaya ika pasutampu nakamupu.
9 Munu yaraga mosi si ka Yusikasi e katamuru iyarau tondawa. E Poru
yonawagawa ki yonai wainapiyawa tondawa da e yabui towena e notai
gogawena manako e tawa rabinai apeya eyaka wadumpu ki kawareya
kauwena wairau ukwapu. Iyapana garugaru mena sumpu e wadumpu
emupu ko e ororeya mena minibu powena.
10 Poru supu munu ki kawareya ukwapu e nodaiya wadubu manako
iyapana tadebu, wagubu ke; "Wi notaga eba koyogono ko e iyaiya ukwarau."
11 E inako wagubu manako tawa iyarau ade yapu bani mo gerepupu
kubabu manako iyapana ki mete yonatagamawa idiwa da nawaru pu-
ruwena ka e kipu ubupu mu kamaditapu kayawena.
12 Ko iyapana munu kauwena ki iyaiya wadu-mupu ki pokere mu rabina-
maga bagi-wena bananamupu e tawaiya kaya-tagubu.

Apunu Poru natere Mairitasi bauwena

13 Poru nu waka kawareya yabiri kaigamana wagubu ki pokere nu waka
mo wadimipi kaigibi ko e eya ka e kerareya kayawena. Nu waka kawareya
kaiweya idiweya da natere Asosi baigibi ka nu Poru e nawanai ika idiweya.
14 E ika bauwena ka nu e wadimipi waka kawareya mete kaigibi manako
nu kaiweya idiweya da natere Misirini baigibi.
15 Nu natere Misirini ukwampi nawaru puruwena ade kaigibi kaiweya
idiweya da tawana Kaiyosi baigibi manako ade kaiweya idiweya da yawatau
nawaru puruwena ka nu tawana Samowa baigibi. Nu tawana Samowa bai-
gibi manako ade kaiweya idiweya da natere Epeso kwempi paere manako
nawaru puruwena ka nu natere Mairitasi baigibi.
16 Nu natere Epeso raurumipi ki mibai ka Poru nuwaiya ka tawana Aisiya
garugaru mena kamadana natere Diyerusaremu kayawagana bauwagana
da e 'Pentikosi' marai ika tondana ki nana wainapupu.

Poru natere Epeso debai ragidai yona siyarai tadebu

17 Nu natere Mairitasi baigibi ka Poru ubupu Iyesu sumapamawa Ma-
manuga God nene dibipamawa ragidai natere Epeso rabineya idiwa ki mu
yabiyabirimuguma mu bibimaga tonopupu,
18 manako mu kawampu bautagubu ka e ubupu mu tadebu, wagubu ke;
"Nau naiya mena tawana Aisiya rabineya wi bamagau bausugu-buwani
mete idiweya nau badidi kwae-sugekeya umekeya ki kuduba wi nau emisin-
imupu kewowena.
19 Diyu ragidai nau girisinimawa pasusinimawa ade bita kawaya daganani
nau tegemawa ko nau niya sini kaupekeya mibi yadi umekeya. Nu Kaiwa-
wonuga e upi ki mo nau eba kamadubuwani.
20 Wi tawaga tawaga rabineya ade yonatagamu wateya mete kina ka nau
wi waitaniyana ki nana iya waunai ki yonai kuduba nidi-buwani kewowena
ko nau gwede mo eba wekepuwani.
21 Diyu ragidai yo tawana kwaiyanai ragidai mete kina wi beraga berokoi
kamadamana wi rabinaga wirawagana Mamanuga God bameya manako wi
ade ubumana nu Kaiwawo-nuga sumapamana ki nana, yona ki mena nau
wi nidiyekeya umekeya.
22 Ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya wagubu ki pokere e
umuneya ka nau karako natere Diyerusaremu kayasugani. Nau ika bausug-
ani ki ka mu nau bamaneya badidi kwaetagisi ki nau eba kataineya.
23 Nau yau mena kataineya; Tawana tawana nau bausuge-keya yabe-
dekeya ka Mamanuga God e Keyai nau sidiyawa da nau yabaraneya ka
dibura yo bita midi makari kawaya nau nawanasiniyau.
24 Nau naubo iyani nene eba wainapakani ade nau po kudeya mete eba
wainapakani ko nau Kaiwawoni Iyesu upi tegebu ki nau nuwaneya kuduba
kewopana waina-pakani. E upi tegebu ka yau kena; Bita nubo wadamana
ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi ko ki yonai
waunai bagi kawaya ka e nau uburana iyapana tadeyana kabu-kabuwa ki
nana sidibu."
25 Apunu Poru inako wagubu ade wagubu ke; "Nau wi paunagau igida
kaniyekeya yauda yabedekeya Mama-nuga God e gari rabineya e kasiyarai
pokaiya idiwana ki sisiyai nau dima-sugekeya umekeya. Ko nau karako
kataineya da wi nau kiyabuni ewa mo eba empumuri.
26 Nau mibai nidiyakani yau kena; Wi mosi aita wi iyaga kaupu-muri ki ka
eba nau paerepuwani ki pokere wi iyaga ki kaumupu.
27 Mama-nuga God wi badidi wainapamana ki nana wagubu ki yonai
kuduba nau wi nidibuwani kewowena ko gwede mo nau eba wekepuwani.

28 Ki pokere naigida mena idiwoi. Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi
Kawaya naiya mena wi winenibu da wi ubumana e suma-piyamu ragidai
wi tawanagau ki papa sipi maba naigida mena kwayubatamana ki nana
wagubu. E Gubagai Iyesu mu nene mete powena. E darai mu nene mete
yewe wairau kawapu ki pokere mu kuduba ka e iyapanaiyoma.
29 Nau kataineya da nau karako wi kamadiniyani kayasugani ki ka iyapana
dai ewa baitagisi Mamanuga God e iyapanaiyoma beratamini mu notamaga
wirapomoto. Mu ka taku kamarai wasibena papa sipi metamiyamu ki
maba baitagisi Mamanuga God e iyapanaiyoma giritamini. Ki pokere wi
iyapanaguma ki naigida mena kwayuba-tamiyoi idiwoi.
30 Mara baiyagisi da wi wibo iyapanaguma dai wi paunagau ubumoto
mu mubo rabinamugu bera-tagisi wi kerapugau yadini manako wi rabinaga
wirapomoto da wi mu ewa-mugu kaigamana ki nana.
31 Ki pokere yabu tamiyoi wi wibo kwayubaga kwaiwogoi idiwoi. Nau
kwamura apeya eyaka ki rabineya kemora nawaru mibi yadi mete kina wi
nidiyekeya kabu-kabuwa tondekeya, ko ki wi eba notagogapumuri.
32 Nau karako Mamanuga God e idai rabineya wi nakaniyakani ade e deni
mena wi wadiniyana bagi yonai ki mete gari maba umarakani da wi ki
rabineya idiwoi. Wi yona ki sumapiyoi ki ka e wi kasiyara negeni manako
gwede bagi mosi ki e iyapanaiyoma kuduba aita ewa tageyana ki nana
gwaiyaba wagubu ki puyoi e wi mete negeni.
33 Nau wi bowaga madai bo wi gwedegwedega empuwani ki nau yabuni
eba midiya-wena ade nau notani gwedegwede ki kawareya eba tondawa.
34 Wi kataigau da nau naubo idani pokaiya bagibagi-sugekeya manako ki
pokaiya ka nau kowakowaniyoma mete kina nu bani bo gwedegwede badidi
wainapemeya ki nu gimarapemeya.
35 Nau eba pa aiyata tondekeya ko nau ragiragi kawaya upisugekeya ki
mibai ka nau nuwaneya wi naigida mena kabuwaniyana weta-wetara da nu
ubumana iyapana kasiyara-maga pa mena ragidai mu waitatamana ki nana
ka baganai. Nu Kaiwawonuga Iyesu wagubu ki nu eba notagogapamu. E
wagubu ke; ‘Nu iyapana gwede mosi deni mena pa tageyamu ki ka nu nuga
mamama kawaya wainapamu. Ko nu gwede mosi denai yadamu ki ka nu
mamama wainapamu ko ki mamamai ka ade maraitau erida.’ ”
36 Apunu Poru yona ki wagubu kewowena ka e mu mete ewapuru
kwarisitagubu mu ramatamaga kawareya ubumpu manako mu Mamanuga
God bameya guriguritagubu.
37 Mu guriguri-tagamawa da kamadumpu ka iyapana ki mibi yadi Poru
barabaramupu kiyauyaumupu manako tonomupu.
38 Mu e ewa mo eba empamana wagubu ki pokere mu nuwaboya kawaya
daganani wainamupu. Mu kimpu ubumpu e waka kawareya tonopamana
kayawagana ki nana bananamupu kayatagubu manako ewa kuwenamupu
tonomupu kayawena.

21

Poru natere Diyerusaremu kayawena

1 Nu iyapana kuwenatampi kewowena manako kamaditampi waka
kawareya ruku mo si ka Kosi ki deneya kaigibi. Ika baigibi ka nu ukwampi
nawaru puruwena manako ade kaigibi kaiweya da ruku si ka Roda ki baigibi
manako ade kaiweya idiweya da natere Patara baigibi.
2 Ika baigibi ka nu waka mo tawana Ponisiya kayawagana kwae-wagawa
ki emipi ki pokere nu waka ki wadimpi kawareya kaigibi.

3 Nu egi kawareya inako iweya wademeya da ruku mo si ka Saiparasi nu
idanuga tenene deneya emipi ki nu ade kaiweya idiweya da tawana Siriya
baigibi. Nu tawana Siriya baigibi ka nu natere Taya ika borau sumipi mibai
ka waka ragidai gwedegwede dai ika nakapamana ki nana.
4 Nu suma sumatagamawa ragidai dai ika bananatampi manako nu pura
eyaka mena mu mete ika idiweya. Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai
pokaiya ka mu Poru simupu da e natere Diyerusaremu eba kayawagana ki
nana,
5 ko nu daiyonuga marai ki kewowena ka nu kimpi ubumpi mu kamadi-
tampi ade kaigibi. Iyapana ki mu ridimuguma munumuguma mete kina nu
banana-nimpu natere ki kamadimpi sumpi egi papateya baigibi manako nu
ika kwarisigibi nu ramatanuga kawareya ubumpi manako ewapuru mena
Mamanuga God bameya gurigurigibi.
6 Nu gurigurigibi kewowena ka nu besibesigibi manako nu waka
kawareya yamipi ko mu ade wiratagubu mu tawamugu kayatagubu.

7 Nu waka kawareya natere Taya kamadimpi manako kaiweya idiweya
da natere Toremesi baigibi. Nu Toremesi baigibi ka nu Iyesu sumapiyamu
ragidai dai ika bananatampi manako nu mara eyaka mena mu mete ika
idiweya.
8 Nu ukwampi nawaru puruwena manako iyapana ki kamaditampi waka
kawareya ade kaigibi kaiweya da natere Sisaraiya baigibi. Ika baigibi ka nu
Iyesu e sisiyai wagawa apunai mosi si ka Piripo e tawaiya kaigibi. Naiya
mena ka Iyesu sumapiyamu ragidai natere Diyerusa-remu rabineya apunu
ida daikere kewo-wena daikere apeya winetampu ko Piripo e ka apunu ki
mosi.
9 E peteiyoma onowa mena apeya apeya mete ika idiwa. Mu mete kina ka
Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa iwa ragidai.

10 Nu mara dai ika idiweya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa
wagawa apunai mosi si ka Agabasi tawana Diyudiya were ika bauwena.
11 E nu bamanugu bauwena manako keyakeyai mo kwaewena Poru e tabu-
rubai naureya umapu ki wadubu rika e ebo idai kerarai taburuba ki pokaiya
umapu dokodoko manako wagubu ke; “Mamanuga God e Keyai Tanai
Bagi Kawaya nau kabuwasinibu yau kena; Nau karako umesugubuwani
dokodoko ki maba ka Diyu ragidai natere Diyerusaremu rabineya tabu-
ruba yau e apunai waunitau yadini umomoto dokodoko manako tawana
kwaiyanai ragidai mu idamaga rabineya e tamoto.”

12 Apunu Agabasi yona ki wagubu wainamipi ka nu yo tawana ki ragidai
mete kina Poru ragiragi kawaya muna-mipi da e natere Diyerusaremu eba
kayawagana ki nana.
13 Ko e denai nu nidibu, wagubu ke; “Wi gwede nana yadi wadamu ade
nuwaboya nau tegeyamu? Nau karako natere Diyerusa-remu kayasugani
manako mu ubumoto nu Kaiwawonuga Iyesu e nene pokere nau umasini-
moto bo susinimoto poyo ki mete baganai.”
14 Nu e munamipi iwagibi ko e notai eba wirawena ko kayawagana waina-
pupu ki pokere nu yona ki kamadimpi, iwagibi ke; “Baganai, Mamanuga God
badidi waina-piyau ki e makeya makeya kwaeyagisi.”

15 Nu mara dai ika idiweya da kamadimpi manako nu gwedegwede-nuga
temipi natere Diyerusaremu kaigibi.
16 Iyesu sumapiyamu ragidai dai ika Sisaraiya idiwa ki mu kimpu ubumpu
nu bananananimpu mete kaigibi manako nu kaigibi iweya wademeya da
apunu Nesoni e tawaiya baigibi e bameya ukwapamana ki nana. Apunu

Nesoni e ka tawana Saiparasi mu apunumaga mosi ko e ka ade iyapana yabiri Iyesu sumapamawa ki mosi.

Poru apunu Diyemesi bameya daiyo kayawena

17 Nu natere Diyerusaremu baigibi ka Iyesu sumapiyamu ragidai kuduba nu diriwanuga kwaetagubu.
18 Nu ika ukwampi nawaru puruwena ka nu ubumpi Poru mete apunu Diyemesi empamana ki nana kaigibi. Debai ragidai ki mu kuduba ika mete idiwa.
19 Poru mu parautapu manako e Mamanuga God e kasiyarai pokaiya tawana kwaiyanai ragidai mu pauna-mugu badidi upiwagawa umawa ki sisiyai kuduba makeya makeya mu kabuwatapu.
20 Mu e yonai ki wainamupu ka mu kuduba Mamanuga God e si tepamupu manako denai Poru simupu, tagubu ke; "Nu sumanuga eyaka mena apunai, kau wainapi; Diyu ragidai ropani kawaya yewe Diyerusaremu rabineya karako Iyesu sumapiyamu ki kau yabugere emitamiyei. Ko mu kuduba ka oragai apunai Mosisi gora tapu ki mu mete wiwirapiyamu kaisi kwae-tagamu.
21 Mu yona wainamupu da kau kayanugibi Diyu ragidai tawana kwaiyanai ragidai mu paunamugu idiwu ki mu bamamugu iweya ki kau mu tadeyeya da oragai apunai Mosisi gora tapu ki mu kamada-mana munu uratanai mu kwakwarepu-maga eba wakapamana ade Diyu ragidai nu bususunuga mete kamada-mana ki nana nuwagibi.
22 Mu kau sisiyagi inako wainamupu ki pokere mu karako kau yewe baunugibi ki sisiyai wainapomoto baitagisi ki nu badidi kwaigamu?"
23 Apunu Diyemesi e kowaiyoma mete kina inako tagubu manako mu Poru ade simupu, tagubu ke; "Nu karako kau nidimei ki kau makeya makeya kwae-nuwagi; Nu iyapananuguma apeya apeya yewe Mamanuga God bameya gwaiyaba kaimatana mo tagubu.
24 Kau mu mete kaiwagi manako papa dai mu nene gimarapi da mu ubu-moto Diyu ragidai nu bususunuga pokere papa ki Mamanuga God bameya puyopomoto. Mu idamaga kerapumaga rikapomoto kewoyagisi ki ka mu Mamanuga God bameya gwaiyaba tagubu kaisi idiwu ki kewoyagisi manako mu ewa ubumoto mu debamaga meyomoto. Kau mu mete inako kwaiwagi ki ka iyapana kau eminimoto, tagisi ke; 'Baganai, apunu yau e ka mibai Diyu apunai. Oragai apunai Mosisi nu goranuga tapu ki e naigida mena kwaewagau ki pokere e kwaewena siyasiya yonai wainamipi ki mibai ka pa mena.' Mu inako tagisi manako mu rabinamaga kwarisiyagisi.
25 Ko tawana kwaiyanai ragidai Iyesu sumapiyamu ki mu nene ka nu gora purumipi mu okamaga okamipi, iwagibi ke; 'Daisusu bo momorapa bo inako ki mu bamamugu iyapana yadau umamu buburitagamu ki yadau bo papai ki wi eba kupoi, papa darai eba kupoi, ade papa ebo gobai wadubu ki wi mete eba kupoi. Ridi yo apunu taku maba asusu igida yauda eba kwaiwogoi ade onowa yaraga didiwa eba ukwopoi.' Nu oka mu nene inako tonomipi kewowena."
26 Apunu Diyemesi e kowaiyoma mete kina inako tagubu ki pokere Poru ubupu iyapana apeya apeya ki banana-tapu mete kayatagubu manako mu ukwampu nawaru puruwena ka mu Mamanuga God e yabuiya ewapuru mena mu idamaga kerapumaga rika-mupu. Rikamupu kewowena ka Poru Mamanuga God e Tawai rabineya kayawena mu mara badibadi kaisi idi-wana ade ewa mu eyaka eyaka Mamanuga God bameya puyo tamana ki sisiyai e iyapana kawakawai ika idiwa ki kabuwatapu.

Piyara ragidai Poru wadumupu

27 Mara ida daikere kewowena daikere apeya ki kewowagana kwae-
wagawa makeya ka Diyu ragidai dai ki tawana Aisiya were bautagubu ki
Poru ika Mamanuga God e Tawai rabineya tondawa emupu manako mu
iyapana kuduba ika idiwa ki mu rabinamaga kupampu manako kaimpu
Poru ragiragi kawaya wadumpu dokodoko.
28 Mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; "Tawana Isiraero ragidai,
garugaru kebomuri nu waitanimuri. Apunu yau tawana tawana umawa
wadawa iyapana kuduba tadeyawa da mu ubumana nu Diyu ragidai
tagararanimana ade oragai apunai Mosisi gora tapu ade Mamanuga God e
Tawai ki si mete kaupamana ki nana ki yonai wagawa umawa. E karako Ma-
manuga God e Tawai rabineya tawana kwaiyanai ragidai mete bananatapu
bautagubu ki pokere e inako kwaewena ki ka e tawa bagi kawaya yau bigi
kwebu."
29 Iyapana ki inako tagubu mibai ka mu natere Epeso mu apunu-
maga mosi si ka Toropimasi ika natere Diyerusaremu rabineya Poru mete
bauwena emupu manako mu notamaga wagubu da e bani Mamanuga God
e Tawai rabineya mete bananapupu bauwena.
30 Natere ki rabineya ka iyapana kuduba notababa kawayawena kaya-
wena manako mu garugarumupu kaimpu Mamanuga God e Tawai ra-
bineya Poru wadumpu dokodoko ubumawa. Mu e tainimupu matarau
bautagamawa makeya ka tawa ki kwayubapamawa ragidai tawa ki gudui
umamupu.
31 Iyapana Poru waunitau minimana po kwaetagamawa ade rata
kandamawa idiwa ki sisiyai tawana Roumi ragidai piyaramuguma mu
kawaimaga waina-pupu,
32 ki pokere e piyara ragidai dai ade mu kawakawaimuguma dai mete
kina ki tetapu garugaru mena sumpu iyapana ki mu paunamugu bautagubu.
Iyapana Poru ika minimawa idiwa ki piyara ragidai mu kawaimaga mete
kina bautagamawa emitampu ki ka mu Poru kamadumpu.
33 Apunu kawai ki Poru bameya bauwena kanibu piyara ragidai tadebu
da mu Poru e idai kerarai taburuba ragiragi pokaiya umanamana ki nana
wagubu manako wirawena iyapana manutapu, wagubu ke; "Apunu yau e
ka nima? E berokoi badidi kwaewena?"
34 E inako wagubu manako iyapana dai bautagubu mu mubo nuwamugu
beratagubu ade dai bautagubu mu mubo nuwamugu kudubai beratagubu,
ko mu rabinamaga ka eba eyaka mena. Mu inako rata kandamawa
idiwa ko mibai mo eba bananamupu ki pokere piyara mu kawaimaga ki
ubupu e kowakowaiyoma tadebu da mu Poru wadamana piyara tawamugu
kayataga-mana ki nana wagubu.
35 Mu Poru bananamupu teta kiya bautagamawa ka iyapana Poru gobai
wadamana ki nana kwaetagamawa ki pokere piyara ragidai e tepamupu
iyarau wadumpu kaya-tagubu.
36 Ko iyapana damu kawaya ki mu ewamugu umunamawa pata-pamawa
kwetagamawa mu bonana-maga ragiragi kawaya tagamawa ke; "Apunu yau
wadumuri kaiwagi mini-muri poyo." Mu inako tagamawa.

Poru ubupu e eya sisiyai wagubu

37 Piyara ragidai Poru wadumpu mu tawamaga rabineya kayatagamana
kwaetagamawa ka Poru piyara ragidai mu kawaimaga ki yona Guriki were
manupupu, wagubu ke; "Nau yona mo kau nidiyani bo?"
E inako wagubu ka piyara apunai ki Poru empupu manako denai e manu-
pupu, wagubu ke; "Akae, kau yona Guriki nuwegei ki apunai mosi bo?

38 Nau wainapuwani da kau ka tawana Idipi mu apunumaga mosi ki
waunitau yewena yawira ragidai 4000 yawira nene waratapu iyapana eba
idiwu tawaneya kayatagubu."
39 Ko Poru denai wagubu ke; "Ae, ki ka eba nau. Nau ka Diyu apunai
tawana Sirisiya natere Tatasi rabineya wena-sugubuwani. Nau ka natere
kawaya ki apunai. Ko nau nuwaneya karako iyapana yau yona mo mu
tadeyana wainapakani."
40 Piyara ragidai mu kawaimaga wagubu da baganai ki pokere Poru teta
kawareya ubupu iyapana erekereretaga-mana ki nana e idai bagipupu
manako yona Iburu were tadebu, wagubu ke;

22

1 "Mamaniyoma, tataniyoma, yowaniyoma, wi nau sidiyamu wirawira ki
pokere nau karako nau naubo yonani suwagani wainapumuri."
2 Apunu Poru mu yonamaga Iburu were yonawagawa wainamupu ka mu
kuduba naigida mena kerekereretagubu idiwa manako Poru ubupu mu ade
tadebu, wagubu ke;
3 "Nau ka Diyu apunai, tawana Sirisiya natere Tasisi rabineya wena-
sugubuwani, ko yewe Diyerusaremu rabineya ka nu Nidiyawa Kabukabuwa
Apunai Gameriyo nau tegebu kawaya nau sidiyawa kabukabuwa mete
yarekeya. Nu ripakwarakwaranuguma gora tamupu ki e mete nau kabuwa-
siniyawa manako nau gora ki makeya makeya ragiragi mena kwaesugekeya
yarekeya. Wi karako Mamanuga God nene kasiyarai kawaya kwaiwagamu
ki maba nau mete inako kwaesugekeya.
4 Apunu Iyesu Iya Yawatai kabuwatapu kwaetagamawa ragidai ki nau
giritame-keya pasutamekeya da mu dai mete popotagubu. Nau ridi yo
apunu ropani kawaya tetapuwani dibura rabineya nakatapuwani.
5 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga ade Diyu
ragidai nu kawakawai-nuguma mete kina ki mu kuduba kataimugu da
nau karako yona mibai suwagakani. Mu Diyu ragidai natere Damaskasi
rabineya idiwu ki mu oka-maga okamupu nau tegemupu manako nau oka
ki wadubuwani Iyesu suma-pamawa ragidai ika Damaskasi idiwa ki teta-
mana mu idamaga umeme doko-dokopamana manako waratamana natere
Diyerusaremu rabineya bita tagemana ki nana kayasugubuwani."

Poru e notai wirawena Iyesu nene wainapupu

6 "Nau ki kayasugubuwani kaniyekeya da natere Damaskasi kikireya
bausugana kwaesugekeya madega paunau wadawa ki makeya ka nau
kunumau yangwara maba kawapu nau kawarineya wadubu empuwani.
7 Empuwani ka nau kiyabuni giwena wairau kausugubuwani manako nau
bonana mosi wainapuwani ki nau sini mete wagubu, wagubu ke; 'Apunu
Soro, apunu Soro. Kau gwede nana nau girisiniyei?'
8 Bonana ki inako wagubu, manako nau denai suwagubuwani ke; 'Kaiwa-
woni, kau ka nima?' Manako e denai wagubu ke; 'Nau ka Iyesu, tawana
Nasareta apunai, ko kau nau girisiniyei pasusiniyei.'
9 Iyapana nau mete iweya ragidai ki ka mu tanai ki mete emupu ko nau
sidibu apunai badidi sidibu ki mu eba wainamupu.
10 Nau niya mena bonana ki wainapuwani manako nau suwagubuwani
ke; 'Kaiwawoni, nau karako badidi kwaesugani?' Nau inako suwagubuwani
manako nu Kaiwawo-nuga denai nau sidibu, wagubu ke; 'Kau kiri uburi
natere Damaskasi kayanuwagi manako Mamanuga God badidi kau nene
winepupu tapu ki sisiyai kuduba apunu mosi baiyagisi kau nidini.'

11 Yangwara maba wadubu tawana minibu siwa ki nau yabuni kenepupu
ki pokere nau mete iweya ragidai nau idaneya wadisinimpu bananasinimpu
natere Damaskasi kaigibi.
12 Natere ki rabineya ka apunu mosi si ka Ananaiyasi ika tondawa. E
Mamanuga God nene notapiyawa ade nu goranuga ki e mete naigida mena
kwaewagawa. Diyu ragidai kuduba ika Damaskasi idiwa e werei tagamawa.
13 E nau bamaneya bauwena nau madanineya ubupu manako sidibu,
wagubu ke; 'Nau waretani Soro, nau nidiyani wainapi; Kau yabugi papi
tawana ade emani.' Ki makeya ka nau yabuni papuwani manako nau
tawana ade empuwani ade apunu ki mete empuwani.
14 Ko e ade sidibu, wagubu ke; 'Nu ripakwara-kwaranuguma mu yo nu
ewapuru Mamanuga God e kau winenibu da e badidi wainapiyau wagau ki
kau katainuwagi manako e Bigabigai Apunai Supasupai ki e kau mete emani
ade e bonanai ki kau mete matarau wainapi.
15 Kau yabugere badidi empiyei ade kau wenagugere badidi wainapiyei ki
sisiyai kuduba kau iyapana tadeyowa umowa.
16 Ki pokere kau karako eba nawana-nugowa ko kiri uburi da iyapana
ubumoto Iyesu e si pokaiya kau siruwanimoto. Ade uburi e si pokaiya
gurigurinuwagi da Mamanuga God kau bigigi kuduba ki empoto deni mena
surupoto.' Apunu Ananaiyasi nau inako sidibu."

Poru tawana kwaiyanai ragidai mu bamamugu kayawena

17 "Nau wirasugubuwani natere Diyerusaremu ade bausugubuwani man-
ako mara mosi nau Mamanuga God e Tawai rabineya gurigurisugekeya
tondekeya ki ka nau waro were maba yau empuwani;
18 Nau Kaiwawonuga empuwani manako e nau sidibu, wagubu ke; 'Kau
garugaru mena kiri uburi natere Diyerusaremu kamadi kayanuwagi mibai
ka iyapana yewe idiwu ki ka nau yonani nuwegei ki mu eba sumapiyamu.'
19 E inako sidibu ko nau denai suwagubuwani ke; 'Diyu ragidai kuduba
mu kataimugu da nau naiya tawana tawana Diyu ragidai nu gurigurin-
uga tawaiya tawaiya ki umekeya wadekeya kau sumanimawa ragidai tau-
niyekeya ade tetamekeya diburatamekeya.
20 Iyapana ubumpu kau yonagi wagawa apunai Stiweni minimupu poyo
ki ka nau mete ika uburekeya, suwagubuwani ke; 'Ki bagi kawaya.' E
minimana po ragidai ki mu kaimpu mu midimaga tatamai nau bamaneya
nakapamawa.'
21 Nau inako suwagubuwani ko nu Kaiwawonuga denai nau sidibu,
wagubu ke; 'Kau kiri uburi kayanuwagi. Nau uwama kawaya tawana
kwaiyanai ragidai mu bama-mugu kau tononiyakani.' "
22 Poru inako bususuwena ki iyapana wainamupu ko e yona siyarai ki
wagubu ka mu nuwamaga pupuwena manako mu bonanamaga ragiragi
kawaya tagubu ke; "Wadumuri kaiwagi minimuri poyo. Iyapana e kwaitana
yewe eba tondono."
23 Mu inako kwetagamawa mu aukwaramaga rikapamawa iyarau isiyapa-
mawa ade popoku mete tepamawa isiyapamawa,
24 ki pokere piyara ragidai mu kawai-maga ki ubupu e kowakowaiyoma
tadebu da mu Poru wadamana mu tawamaga rabineya kayatagamana ki
nana wagubu. Mu e wadumpu tawa rabineya kaimpu manako apunu kawai
ki ubupu piyara ragidai dai tadebu da mu Poru kuwe pokaiya raukekepa-
mana da Diyu ragidai e nakaripamawa ki kerarai e matarau wagana ki nana.
25 Mu Poru e idai umamupu dokodoko manako e minimana kwae-
tagamawa ka Poru piyara apunai kawai mosi ika uburawa ki sibu, wagubu

ke; “Nau ka Diyu apunai ko nau ka ade tawana Roumi taubanuwai. Nau berokoi mo eba kwaesugubuwani ko wi nau eba manusinimpu emisinimpu ade nau paereni ki mo wi eba bananamupu ko wi nau pa asusu susinimana kwaiwagamu. Wi inako kwaiwagamu ki ka nu Roumi ragidai nu nuga goranuga ki wi rauru-piyamu wainapakani.”
26 Piyara apunai yona ki wainapupu ka e kanibu mu kawaimaga ki sibu, wagubu ke; “Kau badidi kwaenugei ki kau naigida wainapi wetawetara were kwaenuwagi. Apunu yau ka nu Roumi ragidai nu iyapananuga mosi.”
27 E inako wagubu ki pokere piyara ragidai mu kawaimaga ki kanibu Poru manupupu, wagubu ke; “Kau sidi, kau mibai tawana Roumi ki taubanuwai bo?”
“Ena, nau ka tawana ki taubanuwai.”
28 Poru inako wagubu manako piyara apunai ki denai e sibu, wagubu ke; “Nau bowa madai kawaya daganani kwenupuwani were iyapana nau tawana Roumi apunai sidimupu.”
Ko Poru denai wagubu ke; “Ko nau mamai nene ki ka nau tawana Roumi taubanuwai.”
29 Poru yona ki wagubu ka e wadu-mupu dokodoko ragidai nitaisinitagubu kudu wainamupu. Mu kawaimaga e eya kudu mete wainapiyawa mibai ka e mu muga goramaga raurupupu mu tawana-maga eyaka mena apunai Poru umamana dokodoko ki yonai wagubu.

Poru kawakawai ragidai mu yabaramugu ubupu

30 Mu ukwampu nawaru puruwena ka piyara ragidai mu kawaimaga ki e nuwaiya Diyu ragidai Poru siyamawa wirawira ki mibai naigida wainapana ki nana wainapupu ki pokere e ubupu Poru idai rikapamana ki nana wagubu manako Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga ade Diyu ragidai mu kawakawaimuguma mete kina ki mu bibimaga tonopupu da mu bautagamana yonatagamu wateya dibipamana ki nana. Mu bautagubu dibimupu idiwa ka e Poru wadubu mu yabaramugu teyapu uburawa.

23

1 Poru ubupu kawakawai ragidai ki igida mena emitapu manako wagubu ke; “Iyapananiyoma tawana Isiraero ragidai, nau ororeya mena Mamanuga God e yabuiya umekeya wadekeya da karako ka nau rabinaneya gwede berokoi mo eba kwaesugu-buwani wainapakani.”
2 Poru yona ki wagubu wainapupu ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga si ka Ananaiyasi ubupu iyapana Poru madaneya ubu-mawa ki e umunai musupamana ki nana tadebu.
3 Mu e minimawa da kamadumpu ka Poru wirawena apunu Ananaiyasi sibu, wagubu ke; “Kau ka pa midigi matakawagau ko kau rabinageya ka bigibigi. Ko Mamanuga God aita uburoto kau nuniyoto. Kau gora naigida mena empena pokaiya nau wadi-sinimpena supasupa ki ka baganai ko kau kiya karako nu goranuga giripiyei mibai ka kau iyapana asusu nau susinimana ki nana nuwagibi.”
4 Iyapana Poru madaneya ubumawa yona ki wainamupu ka mu e simupu, tagubu ke; “Kau Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga wereyakaurapiyei.”
5 Mu inako tagubu manako Poru denai wagubu ke; “Kaiwa kaiwa nau iyapananiyoma tawana Isiraero ragidai; Nau eba kataineya da e ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga. Nau kataisugubena ki ka nau yona ki eba suwagubena mibai ka Mamanuga God e gora yau tapu, wagubu ke; ‘Wi iyapanaguma kawakawai ki eba tademuri siyasiya.’ ”

6 Kawakawai ragidai ika dibimupu idiwa ki daikere ka Sadusi ragidai ade
daikere ka Parisi ragidai ko ki Poru mu emitapu ki pokere e ade wagubu
ke; “Iyapananiyoma, nau mamai ka Parisi apunai ade nau mete kina ka
Parisi apunai. Ko wi karako nau sidiyamu wirawira ki kerarai ka yau
kena; Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto ki nau
sumapakani nawanai tondakani.”
7 Apunu Poru yona ki wagawa makeya ka Parisi ragidai yo Sadusi ragidai
ika idiwa ki ubumpu mu mubo mubo purumupu manako deni deni kira
kasiwaratagamawa idiwa.
8 (Mu inako kwaetagamawa ki mibai ka Sadusi ragidai mu wainapiyamu
da iyapana popotagisi ki ka mu ewa eba iyatagisi kimoto ubumoto ade mu
wainapiyamu da aneya eba idiwu ade keyai mete eba idiwu. Ko Parisi
ragidai mu waina-piyamu da iyapana popotagisi ki ka mu ade iyatagisi
kimoto ubumoto ade mu wainapiyamu da aneya idiwu ade keyai mete
idiwu.)
9 Iyapana mu midimaga minimawa yona deni deni kira kasiwaratagamawa bonana ragiragitagamawa idiwa yamawa da paunau ka Parisi ragidai
dai ki Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ki ubumpu mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; “Apunu yau e paerei mo nu eba bananamipi.
Kataina, keyai mosi bo aneya mosi e bameya bauwena e sibu were wagau
bo?”
10 Iyapana deni deni kira kasiwara-tagamawa idiwa da waunitau kandetagamana kwaetagamawa ka piyara ragidai mu kawaimaga iyapana ubumana Poru minimana po teterepamana ki kudeya wainapupu ki pokere
e kowakowaiyoma dai tonotapu da mu yawira ragidai ki mu paunamugu sumana Poru wadamana paere kaya-tagamana mu mubo tawamugu
tamana ki nana wagubu.
11 Kemora ki rabineya ka nu Kaiwawonuga Poru bameya bauwena e
madaneya ubupu manako sibu, wagubu ke; “Kau kasiyaranugowa kudu
eba wainapiyowa. Kau nau yonani yewe Diyerusaremu rabineya nuwegeya
tondeya ki maba kau natere Roumi rabineya nau yonani inako mete nuwogowa.”

Iyapana Poru minimana poyo ki yanuwei teyamawa

12 Mu ukwampu nawaru puruwena ka Diyu ragidai dai dibimupu Poru
minimana po ki keketai kupamawa, tagamawa ke; “Karako nu nuga
gwaiyaba kasiwaraigamu mibipamu da nu bani yo awana ragipamu manako apunu Poru miniyamu poyo were ewa ade kupeigamu.”
13 Iyapana keketa ki weki gwaiya inako kupamawa ragidai mu ka iyapana
apunai apeya (40) kewowena ade dai kawareya mete kina.
14 Mu Poru minimana po ki yanuwei teyamawa idiwa da kamadumpu
ka mu kimpu ubumpu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade
iyapana kawa-kawai dai mete kina ki mu bamamugu kayatagubu manako tademupu, tagubu ke; “Nu karako purumipi gwaiyaba kasiwaraigibi
mibimipi kewowena da nu bani yo awana kuduba ragipamu manako apunu
Poru miniyamu poyo were ewa ade kupeigamu.
15 Ki pokere wi kawakawai ragidai mete kina karako yona mo tonopumuri
piyara ragidai mu kawaimaga bameya beraiwagi, iwagi ke; “Nu nuwanugu
ka apunu Poru e yonai naigida mena ade wainapamana wainapemei ki
pokere wadumuri kawamuri da e yona ade yagisi nu wainapamu.” Wi
inako beraiwagi manako mu e yadini kawomono ki ka nu yawatau dagura
idiwomu manako miniyamu poyo.”

16 Mu inako tagubu ko sisiya ki ka Poru e eya korogoi wainapupu manako
e kipu ubupu piyara ragidai mu tawa-mugu Poru bameya kayawena sisiya
ki kuduba e sibu.
17 Poru yona ki waina-pupu ka e piyara kawai mosi ika uburawa ki sibu,
wagubu ke; “Yaraga yau wadi kawaiga bameya kayanuwagi da e yona mosi
e siyoto.”
18 Piyara apunai ki yaraga ki wadubu mu kawaimaga bameya kayawena
manako sibu, wagubu ke; “Nu dibura-mipi apunai Poru e nuwaiya ka nau
yaraga yau wadana kau bamageya yona mo kau kabuwaniyana ki nana
sidibu ki pokere nau e wadubuwani bausugu-buwani karako yau kena.”
19 E inako wagubu ka piyara ragidai mu kawaimaga ki ubupu yaraga ki e
idaiya wadubu paeretagubu mu mubo mena idimupu manako manupupu,
wagubu ke; “Kau gwede yonai nau sidiyana ki nana baunugibi?”
20 Manako yaraga ki denai wagubu ke; “Diyu ragidai nu kawakawain-
uguma mu yona purumupu da mu marawani kau beraberanimoto. Mu
nuwamugu kau uburana nau wawai Poru ki wadana surana da mu e yonai
naigida mena ade wainapamana ki nana,
21 ko mu yona-maga ki kau eba wainapi. Iyapana apunai apeya (40)
kewowena ade dai kawareya mete kina ki mu nuwamugu nau wawai
minimana po ki nana ki pokere mu yawatau daguratogomono idiwono.
Mu e wadamana keketai ororeya mena kupa-mpu kewowena ade gwaiyaba
kasiwara-tagubu mibimupu da mu bani yo awana kuduba ragipomoto man-
ako e minimoto poyo were ewa ade kupetagisi. Mu karako okukunatagubu
idiwu kau yonagi denai ki nawanapiyamu.”
22 Piyara ragidai mu kawaimaga yona ki wainapupu ki ka e yaraga ki sibu,
wagubu ke; “Baganai, kau sibiyosinibi ki sisiyai kau iyapana eba tade.” E
inako wagubu manako tonopupu kayawena.

Mu Poru wadumupu apunu Pirikisi bameya tonomupu

23 Piyara ragidai mu kawaimaga ki ubupu e kowakowaiyoma apeya mu
nene wagubu bautagubu manako tadebu, wagubu ke; “Wi piyara kuduba
400 tetamuri daikere 200 ka yawira gwedegwedei marai kawai tepomoto
ade daikere 200 ka ta mena tepomoto ade papa osi kawareya iwono piyarai
kuduba 70 ki mete kina tetamuri manako kemora yau rabineya oro madegai
yodono ki makeya ka wi apunu Poru wadumuri natere Sisaraiya kaiwagi.
24 Papa osi dai mete tepumuri ki kawareya Poru kayawagana ki nana
manako e naigida mena kwayubapiyoi sumoi da natere Sisaraiya baiwagi
ki ka wi kaiwawo Pirikisi bameya e ika kamadumuri.”
25 E inako wagubu manako oka mo okapupu tagebu. Oka ki rabineya ka e
yona yau wagubu ke;
26 “Kaiwa kaiwa, nau kaiwawoni Pirikisi. Nau Korodiyasi Rausiyasi oka
yau tonopakani kau bamageya.
27 Diyu ragidai apunu yau wadumupu e minimana po ki nana kwaetaga-
mawa ko nau wainapuwani da e ka tawana Roumi apunai ki pokere nau
piyara dai tepuwani mete sumpi mu kodabamugu taorotampi.
28 Mu gwede nana e siya-mawa wirawira ki kerarai nau naigida waina-
pana ki nana wainapuwani ki pokere nau e wadubuwani supuwani Diyu
ragidai mu kawakawaimuguma yabaramugu tapuwani.
29 Ko e minimana poyo bo diburapamana ki nana ki e paerei mo nau eba
bananapuwani. Diyu ragidai mu idamaga gurai e naureya ugwadamawa
ragiragi ki ka mu pa mubo goramaga kawareya tagamawa.

30 Ko nau karako sisiya mo wainapuwani da mu e yanuwei teyamawa
e weki gwaiya minimana po ki yawatai kwaene-piyamu idiwu ki pokere
nau e wadu-buwani kau bamageya tonopakani yau kena. Nau Diyu ragidai
tadebuwani da mu e gwede mo ade siyamana wirawira wainapiyamu ki
ka mu sumoto kau bamageya yona ki tagisi. Kaiwa kaiwa, nau kaiwawoni
Pirikisi. Nau yonani rogobi munta kewowena yau kena."

E oka inako okapupu.

31 Piyara ragidai mu kawaimaga wagubu ki mu makeya makeya Poru
wadumpu kemora ki rabineya kaya-tagubu iwa da natere Ansipasi bau-
tagubu manako ika ukwamupu.
32 Nawaru puruwena ka piyara kerapu-mugu kebomupu ragidai
wiratagubu mu watamugu ade kayatagubu ko papa osi kawareya iwa
ragidai ki Poru banana-mupu mete kayatagubu.
33 Mu kaya-tagubu iwa wadamawa da natere Sisaraiya bautagubu ka mu
kaimpu kaiwawo Pirikisi bameya bautagubu manako oka ki Poru mete kina
e idaiya nakamupu.

34 Kaiwawo Pirikisi oka ki iyabapupu manako ubupu Poru manupupu,
wagubu ke; "Kau tawanagi ka bani kena?" Poru denai wagubu da e tawanai
ka Sirisiya,
35 ki pokere apunu ki ade wagubu ke; "Baganai, kau nidimawa wirawira
ragidai yewe baitagisi were ki nau uburani kau paeregi ki yonai kuduba
wainapani." E inako wagubu manako piyara ragidai tadebu da mu Poru
wadamana kaiwawo Erodi e tawai bagi kawaya ki rabineya tamana naigida
mena kwayubapamana ki nana ki mete wagubu.

24

Diyu ragidai Poru simpu wirawira

1 Mara ida daikere mena kewowena eweya ka Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu kawai-maga si ka Ananaiyasi, iyapana wade su-
pasupatamiyau apunai mosi si ka Totorasi ade iyapana kawakawai dai
mete kina ika Sisaraiya bautagubu manako mu kaimpu kaiwawo Pirikisi e
yabareya ubumpu Poru e paerei badidi kwaewena wainamupu ki sisiyai e
siyamana ki nana.
2 Kaiwawo Pirikisi wagubu da baganai manako apunu Totorasi ubupu e
idai gurai Poru e naureya ugwadubu ragiragi, wagubu ke;

"Kaiwawoni Pirikisi, nau yonani yau suwagani ki kau wainapi; Kwa-
mura ropani kawaya nu taganugu kayawena ki kau bagi kawaya nu
kwayubaniyeya yabedeya. Kau nu nene wainapiyeya manako nu nuwaboy-
anuga ebo ebo marai kawai ki kau wade supasupa-niyeya ade nu tomonuga
oragai mete wirapiyeya tomo waunai bagi kawaya mosi nu negeyeya.
3 Kau bera bagi kawaya inako kwaenugeya ki pokere nu rabinanuga
bagiwena poyo. Nu karako paraunimei kawaya daganani kau bamageya.
4 Nau yona rowarowa kawaya eba suwagani ko kau notagi wirapi nu
bamanugu da nu yona rogobi munta yau mena iwagamu ki kau wainapi;
5 Apunu yau Poru e berai ka eba bagi. E tawana tawana kuduba madega
kauwagau madega posiwagau ki kayawena Diyu ragidai yawirataga-mana
ki nana mu rabinamaga kupawa umawa. Nasareta notai wadamu doko
ragidai Mamanuga God bameya bera-tagamu idiwu ki mu kawaimaga ka
eyo.

6 E natere Diyerusaremu rabineya Mamanuga God e Tawai ki mete giripana kwaewagawa ki pokere nu ubumpi e wadimipi Diyu ragidai nu goranuga pokaiya e siyamana wirawira ki nana.
7-8 Baganai, nu karako ki nene yewe baigibi ki pokere kau kaubo e manupi da e paerei ki yonai badidi nidimipi ki e ebo yagisi wainapi."
9 Apunu Totorasi inako wagubu manako Diyu ragidai kuduba e tagawai-witai ika mete bautagubu ki mu kuduba tagubu ke; "E yona mibai wagau."

Poru denai e eya sisiyai wagubu

10 Diyu ragidai yona ki tagubu kewowena ka kaiwawo Pirikisi e yabui mena Poru bameya kwaewena da e uburana yona denai wagana ki nana wagubu manako Poru ubupu yona denai inako wagubu ke;
"Kaiwawo Pirikisi, nau kataineya da kau kwamura ropani kawaya tawana Isiraero ragidai nu wadiniyeya supasupa tondeya. Ki pokere, nau karako kau yabarageya uburakani mu yonamaga tagubu ki denai kau nidiyakani ki ka nau mibi mamamai suwagakani.
11 Waunitau yewena, mara ida esida kewowena kerapu apeya (12) nu taganugu kayawena ki makeya ka nau Mamanuga God e si tepapana ki nana natere Diyerusaremu yapuwani. Kau nuwageya nau yona mibai bo bera suwagubuwani ki bananapi ki kau iyapana manupi.
12 Mamanuga God e Tawai rabineya bo guriguri tawai rabineya bo ade natere ki rabineya ka nau iyapana eba kiratamekeya bo yawiratagamana ki nana mu rabina-maga kupekeya. Nau sidiyamu wirawira ragidai nau inako mo eba kwaesugu-buwani emisinimupu. Pa mena.
13 Mu karako naritagamu ubumu ki ka mu pa tagamu ko mu mibai mo eba banana-mupu were kau nidiyamu.
14 Ko mu yona eyaka mena tagamu ki mibai; Iya Yawatai ki yonai nau sumapakani manako nau sumani ki pokaiya ka nau uburakani nu ripakwara-kwaranuguma mu yo nu ewapuru Mamanuga God e si tepa-pakani. Iyapana yau mu tagamu da yawata ki ka bera, ko nau yawata ki sumapakani kaniyakani. Oragai apunai Mosisi gora tapu ade oragai ragidai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai oka badidi tampu ki kuduba nau mete sumapakani.
15 Iyapana karako bautagubu nau sidiyamu wirawira idiwu ki mu mete kina nu nuwanuga notanuga eyaka mena Mamanuga God bameya wainape-mei da iyapana bagi ade berokoi kuduba popoigamu ki ka nu ewa marai mosi ade iyaigamu kimamu ubumamu.
16 Nau ki mena sumapakani ki pokere nau maramara ragiragi kawaya uburakani Mamanuga God e yabuiya ade iyapana kuduba mu yabumugu mete kina ki nau bagi supasupai mena kwaesugakani. Nau inako tondakani ki ka nau rabinaneya mena wainapakani da nau baganai ade nau gwede mo eba paerepuwani."
17 Apunu Poru inako wagubu ade wagubu ke; "Nau kwamura badibadi natere Diyerusaremu kamadubuwani umekeya wadekeya ki ka tawana kwaiyanai ragidai ubumpu bowa madai nakamupu ki dai nau tegemupu da nau kayasugana nau iyapananiyoma natere Diyerusaremu rabineya wetei idiwa ki puyo mu tageyana ki nana. Nau ika bausugubuwani ki nau bususunuga pokaiya Mamanuga God bameya puyo papa pasumei ki mete wainapuwani,
18 ki pokere nau Mamanuga God e Tawai ki kayasugubuwani. Diyu ragidai nu bususunuga pokaiya ka nau idani kerarani rikapuwani manako nau ika tondekeya ki makeya ka Diyu ragidai dai bautagubu nau emisinimupu. Ko

iyapana damu kawaya nau mete eba dibimipi idiweya ade nu yawira mo
mete eba kwaigibi.
19 Diyu ragidai bautagubu nau emisinimupu ki mu dai ka tawana Aisiya
ragidai. Nau paere mosi mu yabumugere kwaesugubena emisinimpena
maba ki ka mu karako yewe bautagumpena yona ki matarau tagumpena da
kau katainugubena, ko mu yewe eba bautagubu.
20 Nau Diyu ragidai nu kawakawainuguma mu yabaramugu ubupuwani
ki makeya mu nau paereni badidi bananamupu ki kau iyapana yau mena
manutami da mu ubumoto kau kabuwanimoto.
21 Nau mu yabaramugu ubupuwani ki ka nau yona eyaka mena yau
mena nau bonanani ragiragi kawaya mu tadebuwani, suwagubuwani
ke; 'Popotagubu ragidai ewa ade iyatagisi kimoto ubumoto ki yonai nau
suwegekeya umekeya ki mena pokaiya ka wi karako wi idaga gurai nau
naurineya ugwadisiniyamu ragiragi idiwu.' "
Poru e eya sisiyai inako wagubu.
22 Iya Yawatai ki yonai ka Kaiwawo Pirikisi e naiya mena wainapupu
kewowena ki pokere e ubupu, wagubu ke; "Yona yau karako kamadamu.
Piyara ragidai mu kawaimaga Rausiyasi baiyagisi were ki nau uburani
apunu yau e paerei ka mibai bo bera ki suwagani." E inako wagubu,
23 manako wirawena piyara ragidai mu kawaimaga mosi sibu, wagubu
ke; "Kau kowakowa-giyoma mete kina apunu yau Poru ki naigida mena
kwayubapiyoi. E daiyo mo kayawagana wainapiyau ki ka baganai kayayag-
isi ade e gwede mo nene wainapiyau ki ka e kowaiyoma e bameya baitagisi
e kweyomoto ki mete baganai."

Poru kaiwawo Pirikisi e yabareya ubupu

24 Mara dai kewowena eweya ka kaiwawo Pirikisi e wainai Durusira (e ka
Diyu ragidai mu ridimaga mosi) ki bananapupu mete bautagubu. Kaiwawo
Pirikisi ubupu Poru nene wagubu bauwena manako Poru ubupu nu Iyesu
Keriso badidi maba sumapamana ki yonai dai mu kabukabuwatamiyawa da
paunau ka e wagubu ke;
25 "Naigida supasupai mena idiwoi ade wi notaga pakarayagisi were
kwaiwogoi. Bagi kwaetagamu ragidai ki mu ka aita bagi bananapomoto ko
berokoi kwaetagamu ragidai ki mu ka aita berokoi banana-pomoto mibai ka
Mamanuga God e ewa marai mosi uburoto e idai gurai nu iyapana kuduba
naurinugu ugwadiniyoto ragiragi."
Poru yona ki wagubu ka kaiwawo Pirikisi kudu wainapupu manako e
ubupu Poru sibu, wagubu ke; "Baganai, nau mara mosi pa tondoni makeya
ki nau kau nene ade suwagani manako nau kau yonagi ki wainapani."
26 Kaiwawo Pirikisi wainapupu da Poru dibura kamadana kayawagana ki
nana bowa madai dai e kweyana wainapupu ki pokere e mareya mareya
e nene wagawa mete deni deni tagamawa ko Poru bowa madai mo e eba
kwebu.
27 Mu inako idiwa kaiwa da kwamura apeya kewowena ka kaiwawo
Pirikisi upi mo wadubu manako apunu mosi si ka Pasiyasi si daikere ka
Pestasi ki bauwena e watai wadubu. Ko kaiwawo Pirikisi e nuwaiya ka Diyu
ragidai e werei tagamana ki nana ki pokere e Poru ika dibura rabineya pa
kamadubu kayawena.

25

Poru kaiwawo kawai Sita bameya kayawagana wagubu

1 Apunu Pestasi natere Sisaraiya bauwena kaiwawo Pirikisi e watai
wadubu ki ka e mara apeya eyaka mena ika tondawa manako ade kipu
ubupu natere Diyerusaremu kayawena.
2 E ika bauwena ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawai-maga ade Diyu ragidai mu kawakawai-muguma dai mete kina e
bameya bautagubu manako mu ubumpu apunu Poru bera berokoi badidi
kwaewena ki sisiyai naritagamawa, tagubu ke;
3 "Kau waitaniyo apunu Poru tonopi yewe Diyerusaremu baiyagisi." Mu
inako tagubu ki mibai ka mu nuwamugu yawatau daguratagamana da Poru
bauwagana manako mu e minimana po ki nana wainapamawa.
4 Ko kaiwawo Pestasi denai wagubu ke; "Apunu Poru karako natere
Sisaraiya dibura rabineya tondau ko nau waunitau ade wirasugani ika
kayasugani,
5 ki pokere wi wainapiyamu da e berokoi mo kwaewena ki ka wi
kawakawaiguma dai nau mete kaigamu manako wi idaga gurai uri Sisaraiya
rabineya e naureya ugwadumuri ragiragi."
6 Kaiwawo Pestasi mara ida daikere kewowena daikere apeya eyaka bo
ida esida mena ki kwaitana ika Diyerusa-remu tondawa da kamadubu ka e
ade wirawena natere Sisaraiya kayawena. E ika bauwena ukwapu nawaru
puruwena ka e yonatagamu tawaiya kaiwawo kemai umampu ki kawareya
yapu tondubu manako e iyapana Poru wada-mana ika bautagamana ki nana
ki yonai wagubu.
7 Poru ika bauwena emupu ka Diyu ragidai natere Diyerusaremu were
bautagubu e kwagaramupu yona ragiragi kawaya e empamawa tagamawa
ko mu yonamaga ki mibai ka pa mena.
8 Mu inako tagamawa yamawa da kamadumpu ka Poru ubupu e eya
sisiyai wagubu ke; "Diyu ragidai nu goranuga mo ki nau eba giripuwani,
Mamanuga God e Tawai ki nau eba sibuwani siyasiya ade tawana Roumi
ragidai mu kawainuga Sita bameya ki nau gwede berokoi mo eba kwaesug-
ubuwani."
9 Kaiwawo Pestasi e nuwaiya ka Diyu ragidai e si mete tepapamana ki
nana ki pokere e wirawena Poru sibu, wagubu ke; "Kau nuwageya nu natere
Diyerusaremu kaigamu manako mu usi nau yabuneya mu idamaga gurai
kau naurigeya ugwadinimoto ragiragi bo?"
10 Ko Poru denai kaiwawo Pestasi sibu, wagubu ke; "Nau karako tawana
Roumi ragidai nu kawainuga Sita e wadiniyana supasupa tawai rabineya
kau yabarageya ba uburakani yau kena ko nau badi pokere ade wirasugani
natere Diyerusaremu kayasugani? Kau kataigeya da mu karako nau nari-
siniyamu bera umani nau sidiyamu. Diyu ragidai mu bamamugu ki nau
gwede berokoi mo eba kwaesugu-buwani.
11 Nau gora mo giripena bo gwede berokoi mo kwaesugubena da wi
ki gwawai nau susinimpena poyo ki ka baganai, nau denai yona mo eba
suwagubena. Ko kau karako mu idamaga rabineya nau tamusiniyana ki
nana wainapiyei ki ka eba supasupai ki pokere nau nuwaneya ka kaiwa-
wonuga kawai Sita e yabareya uburani manako e mena nau wadisiniyoto
supasupa."
12 Kaiwawo Pestasi yona ki waina-pupu ka e wirawena e tagawaiwitai
yona dai mete yonatagubu kewowena manako ade wirawena Poru empupu
sibu, wagubu ke; "Kau kiya nu kaiwawo-nuga kawai Sita e bameya kayanu-
gana nuwagibi ki pokere nau tononiyani da kau e bameya kayanuwagi ka
baganai."

Poru kaiwawo Agiripa e yabareya ubupu

13 Mara dai kewowena eweya ka kaiwawo mosi si ka Agiripa e egarai
Bonisi mete kina natere Sisaraiya kayatagubu apunu Pestasi ika waunai
kaiwawowena ki paraupamana ki nana e daiyoi bautagubu.
14 Mu bautagubu mete idiwa da mara dai kewowena eweya ka kaiwawo
Pestasi ubupu apunu Poru e sisiyai kaiwawo Agiripa kabuwa-pupu, wagubu
ke; “Apunu mo si ka Poru yewe diburawena tondau ki kaiwawo Pirikisi
dibura rabineya pa kamadubu kayawena.
15 Nau natere Diyerusaremu yapuwani ka Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai ade Diyu ragidai mu kawakawaimuguma mete kina
ubumpu apunu ki e bera berokoi mo kwaewena ki denai nau bita e kweyana
ki nana sidimupu.
16 Mu sidimupu ko nau denai mu tadebuwani, suwagubuwani ke; ‘Nu
Roumi ragidai iyapana asusu bita eba tageyamu ko apunu mosi bera berokoi
mo kwaewena ki ka e bera berokoi kwaewena emupu ragidai ki baitagisi e
mete empepetagisi manako e eya uburoto e eya sisiyai mete yagisi.’
17 Nau inako suwagu-buwani ki pokere Diyu ragidai mu
kawakawaimuguma nau bamaneya yewe bautagubu ki ka nau mara mo eba
pa tondekeya ko nu ukwampi nawaru puruwena ka nau kaiwawo kemai
kawareya yapuwani manako iyapana apunu Poru wadamana bautagamana
ki nana suwagubuwani.
18 Nau waina-puwani da e bani bera berokoi kawaya mo kwaewena ki
pokere mu e siyamawa wirawira ko mu ubumpu tagubu ki ka mu berokoi
kawaya inako ki sisiyai mo eba tagubu.
19 Mu mubo sumamaga kawareya e kirapamawa ade powena apunai mo
si ka Iyesu ki Poru wagubu da e ka ade iyawena kipu ubupu mu yona ki
kawareya mena tagamawa.
20 Mu yonamaga mibai bo bera ki nau mete babasugubuwani ki pokere
nau apunu ki e eya manupuwani, suwagu-buwani ke; ‘Kau nuwageya nu
kaigamu natere Diyerusaremu manako mu usi nau yabuneya mu idamaga
gurai kau naurigeya ugwadinimoto ragiragi bo?’
21 Nau inako manupuwani ko e basara-wena sidibu da e nuwaiya dibura
yau rabineya tondana da ewa kayawagana nu kaiwawonuga kawai Sita e
yabareya uburana ki nana wagubu. E inako sidibu ki pokere nau piyara
ragidai e naigida mena kwayubapamana ki nana tade-buwani manako
ewa were ka nau uburani nu kaiwawonuga kawai Sita bameya e tonopani
kayayagisi.”
22 Kaiwawo Pestasi yona ki wagubu kewowena ka kaiwawo Agiripa denai
e sibu, wagubu ke; “Nau nuwaneya ka apunu ki yonayagisi manako nau e
yonai wainapani.”

E inako wagubu ki pokere kaiwawo Pestasi denai wagubu ke; “Baganai,
marawani ka e yonayagisi wainapi.”

23 Mu ukwampu nawaru puruwena ka kaiwawo Agiripa e egarai Bon-
isi mete kina kaiwawo monagai bagibagi ki monagatagubu manako gayo
tawaiya bautagubu. Piyara ragidai mu kawa-kawaimuguma ade natere ki
debai ragidai mete kina mu waratampu mete bautagubu. Kaiwawo Pestasi
ubupu Poru nene wagubu bauwena,
24 manako e iyapana ki tadebu, wagubu ke; “Kaiwawo Agiripa ade nau
iyapana-niyoma kuduba yewe baigubu mete kina, nau yonani suwagani ki
wi wainapumuri; Apunu yau empiyamu ki ka Diyu ragidai kuduba yewe Sis-
araiya rabineya ade natere Diyerusaremu mete kina ki mu eba nuwamugu

eyo. Mu nau bamaneya mu bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa ke; ‘E poyagisi, e poyagisi.’

25 Mu inako tagamawa ko e denai powagana kerarai ki nau berokoi mo eba bananapuwani ki pokere e eya wagubu da e nuwaiya kaiwawo kawai Sita e yabareya natere Roumi rabineya uburana ki nana ki ka nau suwagu-buwani da baganai.

26 E paerei ki nau kwaenepekeya tondekeya ko eba bananapuwani ki pokere e kaiwawo kawai Sita bameya kayayagisi ki ka nau nu kaiwawonuga kawai ki bameya oka badidi okapani?

Kaiwawo Agiripa, nau babasugu-buwani ki pokere nau karako apunu yau wadubuwani kau yabarageya tapuwani uburau yau kena. E wi kuduba yabaragau mete uburau da wi yo nau ewapuru e berokoi badidi kwaewena ki kwaene-pamu were ewa nau oka ki okapani tonopani.

27 Nau uburani e asusu pa tonopani ko ade gwede berokoi kwae-wena tagamu ki okai mo eba okapani ki ka eba supasupai wainapakani.”

26

Poru kaiwawo Agiripa e yabareya ubupu e ebo sisiyai wagubu

1 Kaiwawo Pestasi inako wagubu manako kaiwawo Agiripa wirawena Poru empupu sibu, wagubu ke; “Baganai, karako kau kaubo sisiyagi nuwagi da nu wainapamu.”

E inako wagubu manako Poru e idai bagipupu e ebo sisiyai wagubu ke;

2 “Kaiwawoni Agiripa, Diyu ragidai mu idamaga gurai nau naurineya ugwadisinimawa ragiragi ki pokere nau karako kau yabarageya uburakani nau naubo sisiyani suwagakani ki ka nau rabinani bagiwena.

3 Diyu ragidai nu bususunuga ade nu notanuga ebo ebo kuduba ki kau kataigeya ki pokere nau mamama mete wainapakani. Ko nau yonani suwagani ki kau naigida mena wainapi ko eba bodasini.

4 Nau munu marai munta makeya tondekeya yabedekeya da karako nau naubo tawanani rabineya ade natere Diyerusaremu rabineya mete kina badidi kwaesugekeya umekeya ki ka Diyu ragidai mu kuduba kataimugu.

5 Mu kwamura rowarowa kawaya nau emisinimawa kataisinimawa ko mu yona ki matarau tagisi bo pa mena ki nau eba kataineya. Mu kuduba katai-mugu da Parisi ragidai nu bususunuga ki nau naigida mena kwaesug-ekeya. Nu goranuga ragiragi kawaya ki mo nau eba kamadubuwani.

6 Ko nau karako yewe uburakani wi idaga gurai nau naurineya ugwadisiniyamu ragiragi ki mibai ka Mamanuga God nu ripakwara-kwaranuguma bamamugu badidi gwaiyaba wagubu kabuwanimpu ki bauwagana nawanai nau tondakani.

7 Nu Isiraero ragidai kunu kuduba ida esida kewowena kerapu apeya (12) kemora nawaru Mamanuga God e si tepapemei idiwei ki mibai ka popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto Mamanuga God wagubu ki yonai nu sumapemei ade mara ki bauwagana nawanai nu idiwei. Kai-wawoni Agiripa, Diyu ragidai karako mu idamaga gurai nau naurineya ugwadisiniyamu ragiragi ki kerarai ka yau kena; Mamanuga God takari kawaya gwaiyaba wagubu ki nau sumapakani ade nawanai tondakani.

8 Popotagubu ragidai Mamanuga God e umuneya ade iyatagisi kimoto ubumoto, ko wi badidi pokere wainapiyamu da ki pa mena?

9 Naiya mena ka nau mete waina-pekeya da nau ragiragi kawaya ubu-rekeya tawana Nasareta mu apunu-maga Iyesu e si giripekeya ki ka nau wainapekeya da nau bagi kawaya kwaesugekeya.

10 Nau natere Diyerusa-remu rabineya tondekeya ki ka nau inako
mete kwaesugekeya. Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawakawaimuguma nau kasiyara tegemupu manako kasiyara ki pokaiya
ka nau kayasugubuwani Iyesu iyapana-iyoma ropani kawaya ki tetamekeya
diburatamekeya. Kawakawai ragidai ubumpu mu idamaga gurai iyapana
ki mu naurimugu ugwaditamawa ragiragi ade denai popotagamana yonai
mu tademawa ki ka nau mete kina uburekeya suwegekeya ke; 'Ki baganai,
popotagisi.'
11 Mara ropani kawaya ka nau guriguri tawaiya tawaiya kaniyekeya Iyesu
iyapanaiyoma bita tageyekeya umekeya. Mu ubumana e wereyakaura-
pamana tagararapamana ade eba sumapamana ki nana ki yonai nau mu
tadeyekeya. Mu sumamaga ki nau nuwaneya pa mena ki pokere nau nuwani
pupuwena tawana uwama kawaya mete kayasugekeya Iyesu sumapamawa
ragidai ki giritamekeya pasutamekeya umekeya."

Poru e notai wirawena Iyesu sumapupu

12 Nau inako kwaesugekeya umekeya ki pokere mara mosi ka Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai mu kawa-kawaimuguma nau kasiyara
tegempu manako tonosinimpu tawana Damaskasi kayasugubuwani.
13 Kaiwawoni Agiripa, nau yawata ki kayasugubuwani kaniyekeya da
madega paunau wadawa ki makeya ka tanai kawaya mosi kawapu nau
kowakowaniyoma mete kina nu kawarinugu tawana minibu siwa. Tanai ki
sinini ka kawaya. Madega tanai ka marai munta.
14 Nu kuduba kiyabunuga giwena wairau gwemipi manako nau bonana
mosi yona Iburu were inako wagubu wainapuwani; 'Apunu Soro, apunu
Soro, kau gwede nana nau girisiniyei? Kau inako kwaenugei ki kau kiya
makarinugei.'
15 Nau denai suwagubuwani ke; 'Kaiwawoni, kau ka nima?'
Manako e denai wagubu ke; 'Nau ka Iyesu. Kau nau girisiniyei,
16 ko baganai, kau karako bagi kiri uburi. Nau kau bamageya bausug-
ubuwani ki mibai ka nau bigabigani kau winenibuwani da kau karako
emisinibi ki sisiyai kau iyapana kabukabuwatamiyowa ade nau ewa badidi
nidiyani ki sisiyai kuduba kau mete nuwogowa umowa.
17 Nau Diyu ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai mete kina mu bama-
mugu kau tononiya-kani. Mu kau nunimana po kwaetogo-mono ko nau
bausugani mu idamaga rabineya kau iyagi nene taorotamani.
18 Mu yabumaga kenekenei idiwu ki pokere mu yabumaga ki kau wadi-
tami papi. Mu sisipu rabineya idiwu ki pokere kau tetami tawana taneya
nakatami. Mu Berokoi Apunai Seitani e kasiyarai pokaiya idiwu ki pokere
mu bamamugu kayanuwagi mu nuwamaga notamaga wirapi da mu Ma-
manuga God e kasiyarai pokaiya idiwono. Iyapana nima nau sumasiniyoto
ki ka nau e berai berokoi ki empani ddeni mena surupani manako e Ma-
manuga God e iyapanaiyoma winetapu ragidai ki mu mete idiwono.' Iyesu
bauwena yona inako sidibu."

Poru e eya upiwagawa umawa ki sisiyai wagubu

19 Poru e eya sisiyai ade wagubu ke; "Kaiwawoni Agiripa, nau waro were
maba kunuma were bauwena empuwani ki nau eba notagogapuwani ko e
badidi sidibu ki nau makeya makeya kwae-sugekeya.
20 Nau upini ki kerarai ki nau yabiri natere Damaskasi rabineya birika-
puwani manako ewa kayasugu-buwani natere Diyerusaremu rabineya,
tawana Diyudiya rabineya ade tawana kwaiyanai ragidai mu bamamugu

mete kina ki nau umekeya wadekeya mu tadeyekeya da mu beramaga berokoi ki kamadamana mu notamaga wirawagana Mamanuga God bameya. Iyapana gwedewau mu notamaga wirawena ki ka nau mu tadeyekeya, suwegekeya ke; 'Wi notaga karako wirawena ki pokere naigida mena idiwoi da iyapana wi eminimoto, tagisi ke; Mu ka mibai mu notamaga oragai kamadumpu ragidai.'

21 Nau iyapana inako tadeyekeya umekeya manako mara mosi nau natere Diyerusaremu Mamanuga God e Tawai rabineya tondekeya ki ka Diyu ragidai dai bautagubu nau wadisinimupu dokodoko manako nau susinimana po mete kwaetagamawa.
22 Ko nau naiya mena tondekeya yabedekeya da karako ka Mamanuga God maramara nau waitasiniyawa mu idamaga rabineya nau taorosiniyawa ki pokere nau iyapana kawakawai maimerei wi yabaragau karako uburakani nau badidi empuwani ki sisiyai suwagakani yau kena. Nau eba gwede yonai suwagakani ko Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai oragai apunai Mosisi mete kina takari kawaya badidi tagamawa ki yonai nau mete suwagakani.
23 Mu naiya mena tagubu da nu Iya Negeyana Apunai Keriso bita kawaya bananapoto poyagisi manako yabiri ade iyayagisi kiroto uburoto. E duna maba nu negeni mibai ka Diyu ragidai ade tawana kwaiyanai ragidai mete kina ki nu bamanugu ka e uburoto iya sisiyai nidini da nu popoigamu ki ka nu e eweya mete kimamu ubumamu."

24 Poru yona ki wagawa ka kaiwawo Pestasi e bonanai ragiragi kawaya denai e sibu, wagubu ke; "Poru, kau baba-nugibi nuwegei. Kau nota ropani kawaya wainapiyei ki pokere kau yabaragi bani babawagau."

25 Kaiwawo Pestasi inako wagubu, ko Poru denai e sibu, wagubu ke; "Kaiwawoni, nau yabarani eba baba-wena. Nau yonani mibai naigida mena notapuwani were suwagubuwani.
26 Nau kataineya da kaiwawo Agiripa yona yau kuduba e kataiwena ki pokere nau karako e yabareya uburakani ki ka nau yona matarau suwagakani. Iyapana ropani kawaya mu kataimugu da apunu Iyesu e ade iyawena kipu ubupu. Ki ka eba gwede mosi tawa rabineya digumau weki gwaiya wenawena maba. Kaiwawo Agiripa, nau wainapakani da kau mete kina kataigeya,
27 ki pokere nau karako kau nidiyani wainapi; Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai badidi tagubu ki kau sumapiyei bo pa mena? Nau kataineya da mu yonamaga ki kau sumapiyei."

28 Poru inako wagubu manako kaiwawo Agiripa denai e sibu, wagubu ke; "Kau rogobitau yonanugibi ki pokaiya nau Keriso sumapana ki nana nuwegei bo?"

29 E inako wagubu manako Poru denai wagubu ke; "Yona rogobitau bo rowarowa kawaya ki kau bo mena. Nau karako Mamanuga God bameya guriguri-sugakani da kau yo iyapana kuduba karako nau yonani wainapiyamu ki wi nau maba ubumuri nu Iya Negeyana Apunai Keriso sumapumuri. Ko nau eba nuwaneya wi nau idaneya taburuba pokaiya umasinimpu ki kwaitana mu wi idaga mete umanimoto."

30 Apunu Poru yona ki wagubu kewowena ka kaiwawo Pestasi yo kaiwawo Agiripa e egarai Bonisi mete kina yo iyapana kuduba ika idiwa ki mu kimpu ubumpu kayatagubu,

31 manako mu matarau bautagubu ka mu mubo mubo deni deni tagamawa
ke; “Apunu yau powagana bo diburawagana ki e berokoi mo eba kwaewena
wainapemei.”
32 Mu inako tagubu manako kaiwawo Agiripa ubupu apunu Pestasi sibu,
wagubu ke; “Apunu Poru kaiwawo kawai Sita e yabareya uburana ki nana
eba wagubena ki ka nu e idai kerarai karako rikampena bauwagubena
kayawagubena. Ko e kaiwawo kawai Sita bameya kayawagana wagubu ki
pokere tonopamu da kayayagisi.”

27

Poru natere Roumi waka kawareya kayawena

1 Mu natere Roumi tononimana ki yonai purumupu kewowena ka mu
ubumpu Poru yo dibura ragidai dai mete kina ki tetampu piyara ragidai mu
kawaimaga mosi si ka Diyuriyasi e idaiya nakatampu. Apunu Diyuriyasi e ka
piyara ragidai tawana Roumi were bautagubu mu simaga ‘Kaiwawo Piyarai’
tagamawa ki mu kawaimaga mosi.
2 Ki makeya ka tawana Adirimisi ragidai mu wakamaga mosi tawana
Aisiya egi papateya papateya bau-wagana kayawagana ki kayawagana
kwaewagawa ki pokere nu waka ki kawareya yamipi manako kaigibi.
Tawana Makedoniya mu apunumaga mosi si ka Aristakasi natere Tesa-
ronika were bauwena ki nu banananibu mete kaigibi.
3 Nu kaiweya idiweya da nawaru puruwena ka nu natere Saidoni baigibi.
Piyara mu kawaimaga Diyuriyasi e ka apunu bagi kawaya mosi ki pokere
e Poru sibu, wagubu ke; “Kau nuwageya kau kowagiyoma mu bamamugu
kaya-nuwagi da mu yawata gwedegwedei mo kau waitanimoto ki ka eba
gwedei mete kina.” E inako wagubu ki pokere Poru e kowaiyoma bamamugu
kayawena.
4 Nu ika idiweya da kamadimpi waka kawareya ade posigibi manako kai-
gibi kaiweya idiweya da nusuru towawa wirawena yawatanuga bodapupu
ki pokere nu ruku mo si ka Saiparasi ki kwemipi wira rabineya kaigibi.
5 Nu egi kawareya inako kaiweya idiweya da tawana Sirisiya emipi ka-
madimpi ade kaiweya da tawana Pampiriyo emipi kamadimpi manako ade
kaiweya da natere Maira baigibi. Natere Maira ka tawana Risiya rabineya.
6 Nu ika baigibi ka piyara ragidai mu kawaimaga ki waka mosi natere
Arekisanda were bauwena ki natere Roumi kayawagana kwaewagawa ki
empupu manako e nu waka ki kawareya kaigamana ki nana wagubu.
7 Nu kimpi ubumpi waka ki kawareya yamipi manako nu mara dai kaigibi
kaiweya idiweya da kaiweya idiweya da nusuru towawa waka miniyawa ki
pokere nu giyansu munta mena kaiweya idiweya da natere Naidasi emipi
ki madaneya baigibi kaigibi. Nusuru towawa kawaya daganani nu yawata-
nuga bodapupu ki pokere nu wiraigibi sumpi ruku mo si ka Kurisi ki kwempi
wira rabineya kaigibi manako kaiweya idiweya da natere mo si ka Saromi
muduwaraiya ki kwemipi wira ade kaigibi.
8 Nusuru towawa kawaya daganani wirawena ki pokere nu egi papateya
papateya giyansu munta mena kaiweya idiweya da kaiweya idiweya da
tawana mosi si tagamu ke ‘Waka Bagi Kawaya Idiwu Tawanai’ ki baigibi.
Tawana ki ka natere Rasiya bameya.
9 Nu mara ropani kawaya ika idiweya da egi berokowagau ki marai
bauwena. Diyu ragidai nu maranuga kawai si ‘Bani Ragipemei Ki Marai’
mete taganugu kayawena. Egi berokowena ade nu kaigamana yawatai ki
ragiragi-wena ki pokere Poru waka ragidai ki tadebu, wagubu ke;

10 “Iyapananiyoma, nau wainapakani da nu ade kaigamu ki ka nu
gwede berokoi mosi bananapamu manako gwedegwede berokotagisi, waka
berokoyagisi, ade nu iyapana dai mete popoigamu.”
11 E inako wagubu ko waka ki apunai ade waka wadawa apunai mete kina
ki mu ubumpu nu ade kaigamana ki nana tagubu ki pokere piyara ragidai
mu kawaimaga yona ki mibipupu ko e Poru bonanai kwenupupu.
12 Waka idiwana watai ka eba bagi da nu nusuru marai ika idiwana ki
nana ki pokere waka ragidai ropani kawaya ade kayatagamana wainamupu,
tagubu ke; “Inako kaigamu da empamu. Nu natere Ponikisi baigemei bani
pa mena bani.” Natere Ponikisi ka tawana bagi kawaya mosi ruku si Kurisi
ki rabineya. Nusuru marai ki ka iyapana ika bagi kawaya idiwono mibai ka
nusuru towawa ika kwaitana eba baiyagisi.

Egi berokowena kawaya daganani

13 Nu nusuru towawa mareyawena emipi ka waka ragidai wainamupu da
nu kaigamana ka baganai ki pokere waka taburubai egi kaumupu ki mu ade
tainimupu manako nu kimpi ubumpi ruku si Kurisi ki egi papateya papateya
kaigibi.
14 Nu kaigibi eba rowarowa ka nusuru kawaya daganani mosi ki si tagamu
ke ‘Madega Posiwagau Deneya Nusurui’ ki ruku ki deneya bauwena.
15 Nusuru ki nu ade kaigamana ki nana nu yawatanuga bodapupu waka
yabarai minibu wira ki pokere nu kamadimpi manako nusuru ebo waka
wadubu kayawena ki deneya nu pa kaigibi.
16 Nu inako kaigibi kaiweya idiweya da ruku marai munta mosi si ka
Kauda ki kwemipi wira rabineya kaigibi ka nusuru piritau bigawagawa
manako nu kasiyaranuga pokaiya ka nu waka marai munta waka nikareya
tainipemeya ki waka kawai ki rabineya tamipi.
17 Waka ragidai taburuba ragiragi kawaya pokaiya nu wakanuga nau-
reya umampu dokodoko. Mu kudumaga ka kwaenda nu tawana Ribiya
bameya kaigamana ki nana mibai ka tawana Ribiya ki deneya ka egi naya
bamanugutau ki pokere nusuru waka yadini naya ki kawareya yarana ki
ka eba baganai. Mu kudu inako wainapamawa ki pokere mu kukakuka
kuduba kwarisitampu da nusuru mena waka wadana giyansu-giyansu
mena kayawagana ki nana.
18 Nusuru ade kawayawagawa yarawa ki pokere nu ukwampi nawaru pu-
ruwena ka mu waka tekatekawagana ki nana gwedegwede dai waramupu
egi isiyamupu.
19 Nu ade ukwampi nawaru puruwena ka mu waka ki ebo gwede-gwedei
mete kina ki temupu mu mubo idamugere egi isiyamupu.
20 Mara ropani kawaya ka nu madega yo supama eba emitamemeya ko
nusuru eba kewo-wena ko kasiyarai kawaya maramara bauwagawa waka
gipiyawa. Mara ki makeya ka nu notanuga kauwena iya mo wadamana ki
yawatai pa mena.
21 Waka ragidai mara ropani kawaya kewowena bani eba kupamawa ki
pokere Poru mu yabaramugu ubupu, wagubu ke; “Edamani, nau yonani
naiya suwagu-buwani ki wi eba wainamupu. Wi yona ki wainampena
tawana Kurisi idimpena ki ka waka yo gwedegwede yau kuduba eba berokotagumpena.
22 Ko nau karako suwagani ki wi wainapumuri; Kasiyara notapiyoi idiwoi.
Nau kataineya da nu kuduba yewe idiwei ragidai nu paunanugu ka nu mo
eba popoigamu ko waka mena berokoyagisi.

23 Nau ka Mamanuga God e iyapanai. E si nau tepapakani ko kemora ka e
aneyai mosi tonopupu nau bamaneya bauwena,
24 wagubu ke; “Poru, kau kudu eba wainapiyowa. Kau tawana Roumi
ragidai mu kaiwawomaga kawai Sita e yabareya uburi. Mamanuga God kau
deni mena notaniyau ade bagi mena kau bamageya kwaewagau ki pokere
iyapana kuduba yewe waka rabineya mete idiwu ki mo eba po-yagisi.”
Aneya ki nau inako sidibu,
25 ki pokere edamani, wi notaga eba kau-yagisi ko kasiyara notapiyoi
idiwoi. Mamanuga God sidibu ki wenayagisi ki nau sumapakani,
26 ko egi teniyoto ruku mosi kawareya isiyaniyoto.”

Waka berokowena

27 Nu pura apeya kewowena inako egi Adiriya ki kawareya nusuru kasi-
yarai pokaiya pa iweya wademeya da kemora paunau ka waka ragidai
wainamupu da nu egi papateya waunitau baigamana kwaigemei.
28 Mu bowa mosi taburuba pokaiya kwimupu egi rabineya kaumupu
manako bowa ki surawa da naya kawareya ukwapu ki ka mu ruwa makai
rowarowaitau emupu. Eba rowarowa eweya ka mu bowa ki ade kaumupu
manako ruwa makai rogobitau ki emupu ki pokere mu kataitagubu da egi
papatai ka bamanugutau.
29 Mu nade waka ugwadana bebere ki kudeya wainamupu ki pokere
mu waka nikareya taburuba apeya apeya egi nunumupu manako nawaru
garugaru puruwagana ki nawanai notapamawa idiwa.
30 Waka ki ragidai waka kamadamana weki gwaiya kayatagamana
wainamupu ki pokere mu waka marai munta ki wadumpu egi tamupu
manako bera-tagubu, tagubu ke; “Nu taburuba dai waka yabareya mete
nunumana ki nana kaigemei.”
31 Mu inako beratagubu ko Poru ubupu piyara ragidai mu kawai-maga
mete kina tadebu, wagubu ke; “Waka wadamu ragidai karako kaya-tagisi ki
ka nu eba iyaigamu.”
32 E inako wagubu ki pokere piyara ragidai ki kaimpu waka marai munta
ki e taburubai purumupu manako waka marai munta ki ebo mena egi kaya-
wena.
33 Mara dumai tarawa ki makeya ka Poru ubupu iyapana ki kuduba
bani dai kupamana ki nana tadebu, wagubu ke; “Pura apeya nu taganugu
kayawena ki wi pa idiwa bani mo eba kupamupu,
34 ki pokere nau yonani yau suwagani wainapumuri; Karako bani dai
kupu-muri da wi kasiyara wadumuri. Wi bani eba kupumuri ki wi eba
iyaiwagi ko wi ubumuri nau suwagubuwani ki makeya makeya kwaiwagi
ki nau kataineya da wi bidara mo eba wadumuri.”
35 Poru inako wagubu manako bani buredi mosi wadubu iyapana kuduba
nu yabunugu Mamanuga God bameya parauwena manako bani ki gerepupu
kubabu.
36 Iyapana ki emupu ka kasiyara mu bamamugu bauwena manako mu
mete kina bani dai kupamupu.
37 Nu waka ki rabineya idiweya ragidai ka iyapana ropani kawaya kuduba
276.
38 Nu bani kupamipi mateigibi kewowena ka mu waka tekatekawagana ki
nana bani ika uburawa ki kuduba mete egi isiyamupu.
39 Nawaru ririwagawa makeya ka waka wadamawa ragidai tawana bai-
gibi ki gogomupu ko mu egi papateya wata bagi kawaya naya mena mo
emupu ki pokere tagubu ke; “Kwaigamu da empamu. Waka naya ki
kawareya yaroto bo pa mena?”

40 Mu inako tagubu manako waka taburubai kuduba purumupu egi
kamadumpu ade waka wirapiyamu ki anai taburuba pokaiya umamupu
ki mete rikamupu manako kaimpu waka yabareya kukakuka mosi naiya
wadumpu kwarisi ki ade bagimupu da nusuru waka wadana egi papasi
deneya garugaru mena kayawagana ki nana.
41 Mu inako kwaetagamawa ko towawa wirawena waka yabarai egi pau-
nau naya kawareya yapu kekekeke-wena manako towawa kasiyarai kawaya
bauwena waka nikarai ki minibu puru.
42 Piyara ragidai wainamupu da dibura ragidai borau positagisi ki ka mu
wakapatagisi kayatagisi ki pokere mu kuduba taunimana popo wainamupu.
43 Ko piyara ragidai mu kawaimaga ki Poru nene wainapupu ki pokere
e ubupu e kowaiyoma ki tatamatapu, wagubu ke; “Nima eka kataiya ki
sikipoto ekayagisi yabiri borau posiyagisi,
44 ko wi dai ki waka musupupu ki tapai dai tepumuri kawareya kaiwagi.”
Nu inako kwaigibi manako nu kuduba bagi kawaya egi papateya borau
posigibi.

28

Nu tawana Marota baigibi

1 Nu bagi kawaya egi papateya borau posigibi ka tawana ki ragidai nu
nidimupu da ruku baigibi ki si ka Marota.
2 Iyapana ki bagi kawaya nu diriwanuga kwaetagubu. Tawana nawaya
nusuru bauwagawa ki pokere mu mata karamupu nu mata eminiyana ki
nana.
3 Poru mata dai bawapupu tepupu pasupu manako motamota berokoi
mosi bawa ki rabineya ukwarawa ki mata muyai wainapupu posiwena
manako Poru e idai mebu kekekeke painipupu.
4 Tawana ki ragidai motamota Poru idaiya inako mebu kekekeke
painipupu ki emupu ka mu mubo mubo tagamawa ke; “Apunu yau ka
bani naunuma apunai berokoi mosi. E egi supu eba powena ki pokere
bimbinai karako e bameya bauwena yau kena.”
5 Ko Poru e idai wiruwirukupupu manako motamota ki mata yabeya supu
urabu poyo ko Poru e eya makarai mo eba wainapupu.
6 Iyapana wainamupu da e idai ki waunitau kawayayagisi manako e
gwairipoto poyagisi ki pokere mu e empamawa idiwa da rowarowa kawaya.
Ko gwede mo inako eba wenawena ki pokere mu babatagubu, manako
tagubu ke; “Akae, e ka eba naunuma apunai ko e ka bani daisusu kerarai
ki kawai mosi bauwena yau kena.”
7 Tawana ki baigibi mu kaiwawo-maga si ka Pubirasi ko e tawai ka
bamanugutau eba uwama. E nu nene wagubu waranibu e tawaiya kaigibi
manako nu mara apeya eyaka e mete ika idiweya.
8 E mamai ka sigirawena nitetewena midi muya kawaya mara-mara kebari
kawareya mena ukwarawa ki pokere Poru kanibu e idai e kawareya tapu
Mamanuga God bameya guriguri-wena manako ki makeya ka apunu ki
garugaru mena iyawena.
9 E iyawena sisiyai ki garugaru mena kawayawena kayawena iyapana
wainamupu ki pokere tawana ki sigira ragidai kuduba Poru bameya
bautagubu manako e ubupu mu guriguritapu da mu kuduba iyatagubu
gawarara.
10-11 Iyapana ki nu puyo ropani kawaya negemupu manako nu ika idi-
weya da siragamu apeya eyaka kewowena eweya ka nu waka mosi natere
Arekisanda were bauwena ki kawareya yampi kaigibi. Waka ki mu si

‘Daisusu Nasuruwa’ simupu ki ororeya mena ika bauwena ko nusuru marai ki pokere ika uburawa. Nu waka ki kawareya yameya ka tawana ki ragidai bautagubu nu yawata masurai bani gwedegwede kuduba ki mete negemupu denenuguwena.

Nu tawana Marota kamadimpi natere Roumi baigibi

12 Nu waka ki kawareya kaigibi kaiweya idiweya da natere Sirakusi baigibi
ka nu mara apeya eyaka ika idiweya,
13 manako ade kaigibi kaiweya idiweya da natere Regiyamu baigibi. Nu
ukwampi nawaru puruwena ka nusuru mo nu kaigemeya deneya bauwena
ki pokere nu garugaru mena kaigibi kaiweya idiweya da mara apeya kewo-
wena ka nu natere Puteriyo baigibi.
14 Ika baigibi ka nu Iyesu sumapiyamu ragidai dai ika bananatampi
manako nu pura eyaka mena mu mete ika idiweya da kamadimpi ade kimpi
ubumpi natere kawaya Roumi kaigibi.
15 Nu kaigibi yameya ka Iyesu iyapanaiyoma ika idiwa nu sisiyanuga
wainamupu manako mu dai kebompu apunu Apiyasi e gimarai wateya
ika bananananimpu ko dai kebompu ‘Bareki Apeya Eyaka’ ubumu ki wateya
ika bananananimpu. Poru mu emitapu ka e rabineya kasiyara wainapupu
manako e Mamanuga God bameya parauwena.
16 Nu natere Roumi baigibi ka piyara ragidai mu kawaimaga wagubu da
Poru tawa mo e ebo mena tondana ki baganai. Ko e piyara apunai eyaka
mena Poru e kwayubai ika mete idiwana ki nana wagubu.

Poru natere Roumi rabineya tondawa

17 Mara apeya eyaka kewowena eweya ka Poru ubupu Diyu ragidai mu
kawakawaimuguma ika idiwa ki mu bibimaga tonopupu. Mu bautagubu
manako e mu tadebu, wagubu ke;
“Kowaniyoma, tawana Isiraero ragidai; Nu iyapananuguma bo nu
bususunuga ki ripakwarakwaranuguma nu negemupu ki mo nau eba
giripuwani bo sibuwani siyasiya. Ko Diyu ragidai natere Diyerusaremu
rabineya nau wadisinimpu tawana Roumi piyarai mu idamaga rabineya
nau tamusinimpu,
18 manako piyara ragidai ki nau manu-sinimawa emisinimawa. Nau paere
mo kwaesugubena ki gwawai posugubena ki ka baganai ko mu nau paereni
kerarai inako mo eba bananamupu.
19 Ko Diyu ragidai nau bodasinimupu ki pokere nau yawatani mo pa
mena. Nau tawana Roumi kaiwawonuga kawai Sita e yabareya uburana
ki nana suwagu-buwani. Ko nau kaiwawo Sita e yabareya uburani ki ka
nau iyapanani-yoma mu midimaga eba pasurani bo e yabareya mu mo eba
tadeyani siyasiya. Pa mena.
20 Ko nau yona ki pokaiya karako wi nene suwagubuwani baigubu da nu
yona ki kawareya iwagamu. Nu Isiraero ragidai nu Iya Negeyana Apunai
bauwagana nawanai idiwei e sisiyai nau suwegekeya ki pokere ki gwawai
ka mu ubumpu nau diburasinimpu.”
21 Poru inako wagubu manako iyapana ki denai e simupu, tagubu ke;
“Tawana Diyudiya ragidai kau sisiyagi mo oka pokaiya eba kabuwanimpu
ade nu kowanuguma natere Diyerusaremu were bautagubu nu mete yewe
idiwei ki mu kau sisiyagi mo eba tagubu ade kau sigi berokoi mo eba tagubu
nu waina-mipi.
22 Ko nu katainugu da iyapana tawana tawana kuduba kau sumagi
sumanugei ki mu siyamu siyasiya ki pokere nu nuwanugu kau kaubo
nuwagi da nu suma ki kerarai naigida mena wainapamu.”

23 Mu inako tagubu manako yona ki mara mosi ade tagamana ki nana
tagubu kayatagubu.
Mara tagubu ki bauwena ka iyapana ropani kawaya apunu Poru tondawa
tawai ki bautagubu manako didiburu mena ka Poru ubupu Mamanuga
God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya badidi maba kaiwana idiwana ki
sisiyai mu tadeyawa tondawa kaniyawa da kemorawena. Mamanuga God
e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai oka tampu ade oragai apunai
Mosisi gora tapu ki e mete iyabapiyawa manako iyapana ki mu notamaga
wirawagana da mu Iyesu sumapamana ki nana ka e oka ki kawareya mu
tadebu, wagubu ke; "Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki nawanai nu idiweya
ki ka apunu Iyesu bauwena ki kei."
24 Iyapana dai e yonai ki wainamupu sumamupu ko dai e yonai ki kwenu-
mupu.
25 Mu mubo mubo yona deni deni tagamawa tawa ki kamadamana
kwaetagamawa mibai ka Poru yona siyarai wagubu ke; "Mamanuga God
e Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu oragai apunai Aisaiya e umuneya nu
ripakwarakwaranuguma yona mibai kawaya mu tadebu. E wagubu ke;
26-27 'Kau kayanuwagi iyapana yau tade, nuwagi ke;
Wi wenaguga wi wiga bodamupu.
Wi yabuga wi wiga kenemupu.
Wi rabinagau wi wiga gudu uma-mupu.
Ki pokere wainapiyoi, wainapiyoi, ko wi mibai eba wainapumuri.
Yabu tamiyoi, yabu tamiyoi, ko wi mibai eba empumuri.
Wi empamana eba wainapiyamu.
Wi wainapamana eba wainapiyamu.
Wi kataigamana mete eba waina-piyamu.
Wi ki wainampena ki ka wi mibai mete bananampena,
manako wi notaga wirawagubena wi Mamaga God nau bamaneya da nau wi
iya negebena.' "
28 Apunu Poru oragai apunai Aisaiya e okai kawareya inako wagubu
manako yona siyarai mu tadebu, wagubu ke; "Nau karako yona matarau wi
nidiyani wainapumuri; Mamanuga God iya waunai wi negeyana ki yonai
wi tagararamupu, ki pokere e karako yona ki tawana kwaiyanai ragidai mu
bama-mugu tonopupu da mu ubumoto yona ki yadini sumapomoto.
29-30 Apunu Poru kwamura apeya e ebo mena tawa ki rabineya tondawa
ko e tawa ki denai bowa madai dai mete tarawa. Iyapana e bameya daiyo
bautagamawa ki ka e mu diriwamaga kwaewagawa.
31 Nu Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya badidi maba
kaiwana idiwana ki sisiyai e wagawa tondawa ade nu Kaiwawonuga Iyesu
Keriso e yonai kuduba ki e iyapana mete tadeyawa kabukabuwa tondawa.
E kudu pa mena yona kasiyarai kawaya wagawa ko iyapana e yonai mo eba
bodapamawa.
Ika kewowena.

ROUMI
Apunu Poru natere Roumi ragidai mu okamaga tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Poru e Iyesu sumapamawa ragidai natere Roumi rabineya idiwa ki mu bamamugu kayawagana wainapupu ki pokere e yawata wadana supasupa ki nana oka yau mu bamamugu okapupu.

Oka yau pokaiya ka e nu badidi sumaigamana ki notai wekewekei ropani kawaya matara-pupu ade nu supasupai badidi maba idiwana ki yonai e mete wagubu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-17*
Iyapana iya yawatai paeremipi *1:18-3:20*
Mamanuga God iya yawatai mebu *3:21-4:25*
Iya waunai Keriso e bameya *5:1-8:39*
Tawana Isiraero ragidai mu yonamaga *9:1-11:36*
Badidi maba idiwomu *12:1-15:13*
Oka gwede nana okapupu *15:14-33*
Parau siyarai *16:1-27*

1 Kaiwa kaiwa, nau Poru, Iyesu Keriso e bigabigai kwaesugakani apunai oka yau tarakani. Mamanuga God e nau winesinibu ade nau tono-sinibu da nau e yonai bagi kawaya iyapana tadeyana ki nana.
2 Yona bagi kawaya yau ka e naiya takari kawaya gwaiyaba wagubu manako e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai yona ki e Okai Tanai Kawaya ki rabineya okamupu.
3 E badidi wagubu okamupu ki ka e eya Gubagai nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso ki e nene wagubu. Keriso e ka tawiri ogayawa apunai. E madanai daikere ka e iyapana kaina nu maba oragai apunai Dewida e momai,
4 ko e madanai daikere ka e Mamanuga God e nene supasupai bagi kawaya ki apunai. E powena ko kunuma kasiyarai pokaiya ka e ade iyawena kipu ubupu manako ki pokaiya ka nu kataigibi wetawetara da e ka Mamanuga God e eya Gubagai.
5 Keriso pokaiya ka Mamanuga God deni mena nau wadisinibu bagi ade e eya bigabigai apunai nau sidibu tonosinibu. E Keriso nene nau winesinibu da nau kayasugana iyapana tawana tawana idiwu ki tadeyana da mu e sumapamana ki nana manako e badidi wagubu ki makeya makeya mete kwaetagamana ki nana.
6-7 Wi natere Roumi rabineya idiwu ragidai ki wi mete kina ka Mamanuga God wi winenibu da wi ka Iyesu Keriso e iyapanaiyoma. Wi gwedewau ika Mamanuga God e nota kwarikwarisi rabineya e nene idiwu ki wi nene ka nau oka yau okapakani. Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako wi waitanimoto da mu wi nene kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara manako nuwabagi rabineya idiwoi.

Apunu Poru guriguri pokaiya parauwena

8 Nau yonani yabiri suwagakani ka yau kena; Iyesu Keriso e pokaiya ka nau wi kuduba nene Mamanuga God parau-pakani mibai ka wi sumaga ki

sisiyai karako kawayawena kayawena iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau wainapiyamu.

9-10 Nau nuwani notani eyaka mena Mamanuga God e upi kwaesugakani ade e Gubagai e yonai bagi kawaya ki nau iyapana tadeyakani umakani. Nau Mamai God e kataiya da nau karako nidiyakani ki kuduba ka mibai.

Nau naiya mena wi daiyoga ika bausugana wainapekeya tondekeya ko nau karako Mamanuga God bameya ade gurigurisugakani da e nuwaiya waina-piyau baganai ki ka e nau yawatani yadini supasupa da nau waunitau wi bamagau ika bausugani. E kataiya da nau maramara gurigurisugakani ki ka nau wi nene mete gurigurisugakani.

11 Wi ragiragi kawaya ubumana ki nana ka nau nuwaneya po wi ade eminiyani mibai ka Mamanuga God e Keyai puyo tegebu ki pokaiya ka nau wi keyaiga togipana wainapakani.

12 Nau suwagakani ki mibai ka yau kena; Nau wi bamagau ika bausugani ki ka nau yo wi ewapuru togi kasiwaraigamu. Nau sumani pokaiya ka nau wi toginiyani ade wi sumaga pokaiya ka wi nau togisinimuri.

13 Kowaniyoma, nau nuwaneya wi yona yau naigida mena wainapumuri; Nau mara ropani kawaya wi bamagau ika bausugana wi eminiyana ki nana wainapekeya ko gwede mosi nau yawatani maramara bodabodapiyawa. Nau tawana tawana iyapana kwaiyanai ragidai mu paunamugu dima-sugekeya umekeya manako mu dai iyamaga wiramupu ki maba ka nau nuwaneya wi bamagau inako mete dimasugani da wi paunagau iyapana dai mu iyamaga inako mete wirapomoto.

14 Mamanuga God e nau nene bagi kawaya kwaewena ki nau eba kapoisugoni. Natereu idiwu ragidai ade gwabau idiwu ragidai, katai ragidai ade kataimaga pa mena ragidai, iyapana kuduba inako mu bamamugu ka nau e yonai mu tadeyana kabukabuwa ki nana wainapakani mibai ka nau yawatani mo pa mena.

15 Ki pokere natere Roumi ragidai, nau nuwaneya po wi bamagau ika mete bausugani manako yona bagi kawaya ki wi paunagau mete kabuwasugoni.

16 Nau yona bagi kawaya yau dima-sugakani umakani ki ka nau midimama eba wadisiniyau mibai ka yona yau kasiyarai ka kawaya. Yona yau kasiyarai pokaiya ka iyapana gwedewau Iyesu sumapomoto ki ka mu iya maramara idiwana kaiwana ki iyai yadini. Yabiri ka Diyu ragidai e yonai kataitagisi manako ewa ka iyapana kwaiyanai ragidai mete kataitagisi.

17 Nu Mama-nuga God e yabuiya supasupai badidi maba idiwana ki ka e yonai bagi kawaya ki mena matarapiyau nu kabuwaniyau. Nu eba gwede bagi mo kwaigamu da ki pokaiya supasupaigamu. Pa mena. Nu sumanuga mena pokaiya ka Mamanuga God nu iyapana bagi supasupai nidini. E yonai naiya okamupu ki inako wagubu ke; ‘Mamanuga God e yabuiya supasupai bagi kawaya idiwu ragidai ki mu suma-maga mena pokaiya ka mu e nene idiwono.’

Iyapana kaina nu paerenuga

18 Iyapana gwedewau mu mubo beramaga berokoi ebo ebo kwaetagamu manako ki pokaiya yona mibai boda-bodapiyamu mu bigimaga ki pokaiya ka Mamanuga God e nuwa pupui kunuma were kawarau.

19 Nu Mamanuga God badidi maba kataipamana ki ka matarau mibai ka e eya yamanai empemei ki pokaiya ka e eya kiyabui nu kabuwa-niyau. Ko iyapana Mamanuga God tagararapiyamu ragidai ki mu paere-maga pokaiya ka e nuwai mu bama-mugu pupuwagau ade bita mu tageyau.

20 Naiya takari kawaya Mamanuga God kunuma waira yamanapupu
makeya yabadawa da karako e eya badidi notapiyawa ade e eya kunumau
badidi maba tondawa ade e kasiyarai mara-mara tondau kaniyau ki pokaiya
badidi maba kwaewagawa yabadawa ki kuduba ka e eya yamanai pokaiya
matarapiyau nu kabuwaniyau. Nu e idai watai yabunugere badidi empemei
ki ka nu e eya kiyabui maba mete empemei. Ki pokere iyapana dai tagamu da
mu eba kataimugu Mamanuga God ki ka mu beratagamu ade mu paeremaga
ki wekepamana yawatai mo mu bama-mugu pa mena.
21 Mu ororeya mena Mamanuga God kataimupu ko mu e eba wi-
wirapiyamu. E si mu eba tepapiyamu ade e eba paraupiyamu. Mu notamaga
ka kororai, mu yabaramaga ka babawena ade mu nuwamaga notamaga ka
sisipu umapu.
22 Mu muga tagamu da mu ka katai ragidai. Ko ki pa mena, mu ka notababa
ragidai.
23 Mamanuga God e eya maramara tondau kaniyau apunai e si mu eba
tepapiyamu. Iyapana kaina aita ewa popotagisi bo midiwari bo papa ebo
ebo bo motamota bo gwedegwede kuduba inako ki keyakeyaimuguma mu
mubo idamugere yamanatampu ki mu mena simaga mu tepapiyamu ade mu
bamamugu buburitagamu.
24 Mu notababa notai inako waina-piyamu ki pokere Mamanuga God mu
eba togitamiyau ko e mu kamaditapu da mu mubo kwakwarepumaga taini-
tamiyau poisiyasiyai wainapiyamu ki mena mu kwaetagamu ade taku igida
yauda asusu iwu ki maba mu mubo midimaga deni deni nida kasiwara-
tagamu.
25 Mamanuga God e yonai mibai ki mu kaumupu ade bera yonai ki mu
wadumupu doko sumapiyamu. Gwedegwede kuduba yamanapupu apunai
ki e si mu eba tepapiyamu ko e yamanai kuduba kiyabumaga ebo ebo ki mu
mena simaga mu tepapiyamu. Mu inako kwaetagamu ki ka eba supasupai
mibai ka Mamanuga God e mena si nu maramara esida tepapamana idiwana
ki nana. Ki mibai.
26 Iyapana ki ka mu mubo nuwa-mugu taku maba kwaetagamana iwana ki
poisiyasiyai wainapiyamu ki pokere Mamanuga God mu kamaditapu da mu
midimama berai ebo ebo ki mena kwaetagamu iwu. Yewe waira kawareya
ridi apunu uworoto mete iwono ki ka baganai ko ridi ade e eya waretai ridi
mete ukwopomono ki ka eba baganai. Ko iyapana ki mu inako kwaetagamu.
27 Ade apunu ridi uworoto mete iwono ki ka baganai, ko apunu ade e eya
waretai apunu mete ukwopomono ki ka eba baganai. Iyapana midimama
berai deni deni inako kwaetagamu ki ka mu muga midimaga giripiyamu ki
pokere mu paeremaga ki pokaiya ka mu bita wadamu mu muga midimugu
tamu.
28 Mamanuga God e badidi kwae-wena yewe wairau tapu ki kuduba mu
kataimugu. Ko katai ki mibai mu tagararamupu ki pokere Mamanuga God
mu notamaga wirapupu ade notababa tagebu da mu eba kwae-tagamana
berai ki mu kwaetagamu.
29 Mu rabinamugu ka bigi ebo ebo posiwena manako berokoi ki pokaiya
ka mu kapoitagamu ade mu kowamuguma giritamiyamu pasutamiyamu.
Mu nuwarorotagamu ade mu kowamuguma namutamiyamu. Mu kande-
tagamu, deni deni kerapu wadewade kasiwaratagamu ade maramara mu
kowamuguma berokoi umani tadeyamu. Mu yanuwe-tagamu,
30 ade kowamuguma simaga berokoi tagamu. Mu Mamanuga God
midi ragiragipiyamu ade mu kowa-muguma bamamugu nuwamaga
pupuwagau gayagayatagamu. Mu mubo yabara kawakawaratagamu ade

noda gongomutagamu. Mu berokoi kawareya kawareya kwaetagamana
ki yawatai kwaekwenetagamu ade inamuguma mamamuguma mu
umunumaga kwenu-piyamu ko eba wiwiratamiyamu.
31 Mu yona mena tagamu ko mu badidi tagamu ki mibai mu muga eba
waina-piyamu. Mu badidi gwaiyabatagubu ki makeya mu eba kwaetagamu
ade mu kowamuguma nene eba notapiyamu mu nuwaboyamaga mete eba
wainapiyamu.
32 Mamanuga God e okai wagubu da iyapana gwedewau bera inako kwae-
togomono ki ka mu denai popotagisi. Gora supasupai inako wagubu ki mu
kataitagubu kewowena ko mu berokoi kwaetagamana wainapiyamu ki mu
eba kamadamu ko kawareya kawareya ade kwaetagamu. Ena, eba ki mena
ko mu kowamuguma bera inako mete kwae-tagamu emitamiyamu ki ka mu
tade-yamu, tagamu ke; “Wi bagi kawaya kwaiwagamu.”

2

Mamanuga God e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi

1 Kowaniyoma, wi gwedewau kowaguma paerepiyamu mu emitamiyamu
ki ka wi idaga gurai garugaru mena mu naurimugu eba ugwaditamuri
ragiragi. Wi ki kwaiwagi ki ka wi wiga paerega badidi maba wekepumuri?
Wi idaga gurai mu naurimugu uburono manako ade mu kwaetagamu ki
maba wi mete inako kwaiwogoi ki ka wi idaga gurai daikere wirawena wi
wiga naurigau uburau.
2 Nu katainugu da iyapana berokoi kwaetogomono ki ka Mamanuga
God supasupai mena kwaeyagisi e idai gurai mu naurimugu ugwaditamini
ragiragi.
3 Ki pokere wi kowaguma paerepiyamu emitamuri manako wi idaga gurai
mu naurimugu ugwaditamuri ragiragi ko ade mu kwaetagamu ki maba wi
wiga mete inako kwaiwogoi, ki ka wi badidi maba Mamanuga God e idai
gurai wi naurigau uburau ki baibigapumuri? Ki pa mena.
4 Wainapumuri; Mamanuga God e notai kawaya daganani wi notaniyau
ade wi paerega ki denai e bita garugaru mena wi eba negeyau. Wi notaga
wirawagana ki nana ka e wi nawananiyau, ko ki wi bani yanuwa dowaga
maba wainapiyamu bo? E nuwaiya ka wi beraga berokoi ki deni mena
kamadamana ki nana ade wi nuwaga notaga mete wirawagana ki nana, ko
ki wi wainapiyamu bo eba wainapiyamu?
5 Wi ka wagemama ragidai waina-pakani. Wi rabinaga ka ragiragi kawaya
ki pokere wi beraga berokoi ki wi eba kamadamana wainapiyamu. Wi bitaga
ki wi wiga wadamu kawaya. Mamanuga God supasupai mena kwaeyagisi
e idai gurai iyapana kuduba nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi ki marai
baiyagisi ki ka e uburoto e nuwai wadamawa pupu ragidai wi bita negeni.
6 Mibai, mara ki makeya ka Mamanuga God iyapana nima bagi kwaewa-
gawa ki e denai bagi kweyoto ade iyapana nima berokoi kwaewagawa ki e
denai bita kweyoto.
7 Iyapana gwedewau bagi supasupai mena kwaetagamu ade Mamanuga
God e tanai rabineya e mete maramara idiwana da e mu mamama-maga
wagana ki diriwai kwaetagamu ragidai, ki ka e uburoto mu maramara
idiwana kaiwana ki iyai puyo tageni.
8 Ko iyapana gwedewau mu mubo nene mena wainapiyamu ade yawata
supasupai keipiyamu berokoi kwaetagamana ki mena yawateya kay-
atagamu ragidai, ki ka Mamanuga God e nuwai mu bama-mugu pupuwagau
ki e matarapoto.

9 Iyapana gwedewau berokoi badidi kwaetagamu ki ka aita ewa ka mu
denai bita yo midi makari yo nuwaboya bananapomoto. Diyu ragidai yabiri
bita ki bananapomoto ko kwaiyanai ragidai ewa.
10 Ko iyapana gwedewau bagi supasupai mena kwaetagamu ki ka Ma-
manuga God denai mu weremaga yagisi, mu simaga tepapoto ade nuwabagi
tageni. Diyu ragidai yabiri bagi ki bananapomoto ko kwaiyanai ragidai ewa.
11 Mamanuga God e inako kwaeyagisi ki mibai ka e yabuiya nu kuduba ka
eyaka mena. Nu bagi kwaigomu ki nu denai bagi banana-pamu. Nu berokoi
kwaigomu ki nu denai berokoi bananapamu.

12 Oragai apunai Mosisi gora okapupu ki okai ka tawana kwaiyanai ragidai
mu bamamugu pa mena. Mu bigi kwae-tagamu ki ka mu eba gora pokaiya
paerepiyamu ko mu bigimaga pokaiya ka mu iya yawatai paerepiyamu
manako Mamanuga God iya waunai mu eba tageni. Ade Diyu ragidai mu
bamamugu ka gora mete kina. Mu bigi kwaetagamu ki ka Mamanuga God
gora ki pokaiya e idai gurai mu naurimugu ugwaditamini ragiragi manako
ki pokaiya ka e iya waunai mu mete eba tageni.
13 Iyapana gwedewau gora ki wainapiyamu ko makeya makeya eba kwae-
tagamu ki ka Mamanuga God yabuiya mu ka eba supasupai. Ko iyapana
gwedewau gora ki wainapiyamu ade makeya makeya kwaetagamu ki ka
Mamanuga God e yabuiya mu ka supasupai bagi kawaya.
14 Oragai apunai Mosisi e gora okapupu ki okai ka iyapana kwaiyanai
ragidai mu bamamugu pa mena. Ko mu mubo nuwamaga notamaga pokaiya
gora wagau ki makeya makeya kwaetogo-mono ki ka mu mubo nuwamaga
nota-maga badidi wagau kabuwatamiyau ki notai ka oragai apunai Mosisi
gora okapupu ki mete eyaka mena.
15 Nau yona yau suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Oragai apunai
Mosisi gora okapupu ki okai ka iyapana kwaiyanai ragidai mu bamamugu
pa mena ko mu mara dai paerepiyamu ki ka mu rabina-mugu wagau
kabuwatamiyau da mu paeremupu. Ade mu bagi supasupai kwaetagamu
ki ka mu rabinamugu wagau kabuwatamiyau da mu bagi supasupai kwae-
tagubu. Ki pokaiya ka nu kataigibi da Mamanuga God e eya gorai gwe mu
rabinamugu tapu diyayai.
16 Yona bagi kawaya nau dimasugakani ki wagau ke; ‘Mara baiyagisi
da Mamanuga God e uburoto Iyesu Keriso pokaiya iyapana kuduba nu
rabinanugu weki gwaiya badidi notapemei ki yadini matara manako e idai
gurai nu kuduba naurinugu ugwadiniyoto ragiragi.’

Diyu ragidai ade Mamanuga God e gorai

17 Wi dai bani noda gongomu-iwagamu, iwagamu ke; ‘Nu ka Diyu ragidai.
Nu ka eba iyapana kwaiyanai ragidai mu maba. Nu ka Mamanuga God e
winenibu ragidai ki pokere e eya gorai negebu ki pokaiya nu idiwei.
18 E nuwaiya nu badidi maba kwaiwaga-mana wainapiyau ki nu katain-
ugu. E gorai negebu ki pokaiya ka nu kataigibi da bagi ka bani kena ade
berokoi ka bani kena.
19 Iyapana yabumaga kenekenei ragidai ki yawata nu mu
kabuwatamemei, ade iyapana sisipu idiwu ragidai ki mu dunamaga maba
nu idiwei.
20 Iyapana notababa maba idiwu ki nu wade supasupatamemei, ade yona
eba wainapiyamu ragidai ki nu munu rasi kabuwatamemei ki maba nu
yona mu kabuwatamemei. Nu goranuga rabineya ka katai ade yona mibai
kuduba posiwena uburau.’

21 Wi notaga bani inako wagau ko nau nidiyani wainapumuri; Kau nima
iyapana kabuwatamiyei ki kau badi pokere kau kiya eba sidinugei? Kau eba
kuwatagamana ki dimai nuwegei ko kau kiya eba kuwanugei bo?
22 Ade kau eba rauru kawakawaratagamana ki dimai nuwegei ko kau
kiya eba rauru kawakawaranugei bo? Iyapana daisusu bo momorapa bo
inako mu bamamugu eba buburitagamana ki dimai kau nuwegei ko mu
buburitagamu ki tawai rabineya ki kau gwede mo tepiyei bo pa mena?
23 Kau nima Mamanuga God e gorai katainugibi ki pokaiya noda gongo-
munugei ki kau gora ki raurupiyei manako ki pokaiya Mamanuga God e si
giripiyei bo?
24 Wainapumuri; Mama-nuga God e yonai wagubu ke; 'Diyu ragidai wi
pokagere ka tawana kwaiyanai ragidai Mamanuga God e si giripiyamu ade
wereyakaurapiyamu.'
25 Kau gora makeya makeya kwaenugei ki ka mu kau kwakwarepugi
Mamanuga God nene wakamupu ki mibai mete kina. Ko kau gora raurupiyei
ki ka mu kau kwakwarepugi wakamupu ki mibai ka pa mena.
26 Iyapana kwaiyanai mu kwakwarepu-maga ka eba wakamupu ko mu
gora makeya makeya kwaetagamu idiwu ki ka Mamanuga God yabuiya mu
ka iyapana kwakwarepumaga wakamupu ragidai ki mu maba e nene idiwu.
27 Mu kwakwarepumaga ka mu eba waka-mupu ko Mamanuga God e gorai
tapu ki mu makeya makeya kwaetagamu pokere. Ko wiyo, wi ka kwak-
warepuga wakamupu ragidai ko Mamanuga God e gorai wi bamagau tapu
uburau ki wi eba wiwirapiyamu ade makeya makeya eba kwaiwagamu. Wi
midiga pa mataka-wagau ki pokere tawana kwaiyanai ragidai ki ubumoto
wi raurunimoto.
28 Nau suwagani wainapumuri; Iyapana gwedewau mu kwakwarepu-
maga Mamanuga God nene wakamupu ko ade mu nuwamaga notamaga e
bameya pa mena ko yona mena tagamu ke; 'Nu ka Diyu ragidai,' iyapana
inako tagamu ki ka mu eba mibai Diyu ragidai. Mu kwakwarepumaga ka mu
bani wakamupu ko mu nuwamaga notamaga ka eba wirawena ki pokere mu
kwakwarepumaga wakamupu ki mibai ka pa mena.
29 Iyapana nima e nuwai notai eyaka mena Mamanuga God bameya
tondau ki ka e mibai Diyu apunai. Mamanuga God Keyai bauwena e rabinai
wirapupu ko eba mu gora pokaiya e kwakwarepui wakamupu ki e rabinai
wirapupu. Pa mena. Iyapana nima supasupai inako tondau ki ka Mamanuga
God uburoto iyapana ki e mamamai yagisi. Ko eba iyapana kaina mu
ubumoto e mamamai tagisi.

3

1 Ki pokere wi badidi maba wainapiyamu? Diyu ragidai mu bama-
mugu gwede bagi mo mete kina bo pa mena? Ade mu kwakwarepumaga
wakapiyamu ki mibai mo mete kina bo?
2 Ena, ki mibai mete kina. Yabiri ka yau kena; Mamanuga God e yonai
iyapana tadeyana ki nana wainapupu ki ka e yabiri Diyu ragidai yona ki mu
tadebu.
3 Baganai, ko Diyu ragidai dai e yonai ki mu eba wadumupu sumamupu ko
tagararamupu ki pokere mu paere-maga ki pokaiya ka Mamanuga God mu
kuduba tagararatamini bo?
4 Pa mena, e naiya gwaiyaba wagubu ki e eba wira-poto ko e badidi wagubu
ki e makeya makeya mena kwaeyagisi. Nu iyapana kaina ka beraberai ko
Mamanuga God e eba berayagisi. E yonai mo okamupu ki wagubu ke;
'Kau yonagi kuduba nuwagibi ka supasupai kawaya iyapana waina-pomoto.

Mu ubumoto kau nidimoto wirawira ki ka mu kau eba raurunimoto. Pa mena.'

5-6 Ko wainapumuri; Nu berokoi kwaigomu sisipu idiwomu manako ki pokaiya Mamanuga God e iyai bagi supasupai ki tanai matarayagisi ki ka nu badidi iwagamu? Nu iwagamu ke; 'Duna kemorau ki tanai ka kawaya ko nawarau ka tanai marai munta. Ki kwaitana nu sisipu idiwomu berokoi kwaigomu ki ka nu Mamanuga God waitapemei diyayai e tanai wademei kawaya ki pokere e denai bita nu negeyau ki ka e paerepiyau.' Nu inako iwagamu bo? Ae, pa mena. Iyapana dai notababa yonai inako tagamu ki pokere nau suwagubuwani.

Mamanuga God e ka paere mo eba kwaewagau. E paere mo kwaewagubena ki ka e badidi maba aita ewa uburoto e idai gurai iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi?

7 Iyapana mo bani uburoto yagisi ke; 'Nau berasugoni umoni ki pokaiya ka Mamanuga God e yonai mibai ki tanai matarayagisi ki pokere e gwede nana nau bigibigi sidiyau ade denai bita nau tegeyau?'

8 Iyapana dai inako tagamu ki pokere karako ka nau mete kina yona ki kawareya berasugani, suwagani ke; 'Kaigamu berokoi kwaigomu da denai bagi kawaya nu bamanugu baiyagisi.' Wainapumuri, yona ki kuduba ka notababa yonai ko iyapana dai nau wereyakaurasinimupu tagubu da nau yona inako suwegekeya umekeya. Mamanuga God aita uburoto iyapana ki bita tageni ki ka baganai.

Mamanuga God e yabuiya ka iyapana mo eba supasupai

9 Baganai, nu badidi iwagamu? Nu iwagamu ke; 'Mamanuga God e yabuiya ka nu Diyu ragidai supasupai bagi kawaya ko iyapana kwaiyanai ragidai ki mu ka bigibigi.' Nu inako iwagamu bo? Ae, pa mena. Nau eba ki nene suwaga-kani. Nau ororeya mena nidibuwani kewowena da Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai nu kuduba ka bigi umanibu dokodoko ragidai.

10 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke;

'Iyapana bagi supasupai mo eba tondau.

11 Iyapana mo nota supasupai eba kataiwena ade iyapana mo Mamanuga God e kwaenei eba kwaewagau.

12 Iyapana kuduba Mamanuga God tagararamupu kwakotagubu yawata kwaiya kayatagubu. Mibai, iyapana eyaka mena kwaitana bagi supasupai mo eba kwaewagau.

13 Iyapana popai urubamaga eba utamupu gwisimaga posiwagau ki maba ka iyapana ki mu umunu-maga wakawena manako yona beroko beroko ebo ebo mu umunu-mugu bauwagau. Mu tenawarimaga pokaiya ka mu yona beratagamu iyapana kerapumugu wadamu. Motamota berokoi iyapana metamiyamu popotagamu ki maba ka mu ubumu mu yonamaga pokaiya iyapana giritamiyamu.

14 Mu umunumugu ka kira yonai beroko beroko mena bauwagau.

15 Mu garugaru mena iyapana bidara tageyamu namutamiyamu.

16 Mu tawana tawana iwu ki ka mu iyapana giritamiyamu pasutamiyamu ade nuwaboya mu tageyamu.

17 Nuwabagi yawatai ki mu eba kataimugu,

18 ade mu Mamanuga God eba mayapiyamu. Ki pa mena.'

Mamanuga God e okai inako wagubu.

19 Karako nu kataigibi da oragai apunai Mosisi gora tapu badidi wagau
ki ka iyapana kuduba gora wadumupu doko ragidai ki mu nene. Gora
ki pokaiya ka nu biginuga wekepamana yawatai mo pa mena ade gora
ki pokaiya ka Mamanuga God e idai gurai aita iyapana kuduba, madega
kauwagau madega posiwagau nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi.
20 Nu eba gora wademei doko makeya makeya kwaigemei ki pokaiya
Mamanuga God nu iyapana bagi supasupai nidini. Pa mena. Ko gora pokaiya
ka nu kataigibi da nu paeremipi bigi kwaigibi.

Sumanuga pokaiya ka Mamanuga God nu iyapana bagi supasupai nidiyau

21 Karako ka Mamanuga God yawata waunai mosi mebu da nu yawata
ki mena pokaiya e yabuiya bagi supasupai idiwana ki nana. Yawata ki
e eba gora pokaiya mebu ko gora apunu Mosisi okapupu ade Mamanuga
God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai takari kawaya aita ewa
badidi wenawagana uwamau emupu manako tagubu, yona ki mibai karako
wenawena yau kena.
22 Iyapana gwedewau Iyesu Keriso sumapomoto, mu sumamaga ki mena
pokaiya ka Mamanuga God mu iyapana bagi supasupai tadeni. E yabuiya ka
iyapana kuduba nu kiyabunuga ka eyaka mena.
23 Nu kuduba paeremipi bigi kwaigibi ki pokere nu Mamanuga God e gari
tagaiya uwama kawaya idiwei. Nu nubo kasiyaranuga pokaiya e taneya e
gari rabineya baigamana da e nu iyaniyana ki yawatai mo pa mena.
24 Ko nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ki ka Mamanuga God
e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi ade denai mena puyo karako
suwagani yau nu negebu; Bigi nu umanibu doko-doko ki kuduba ka e Keriso
Iyesu nu nene kwaewena ki pokaiya rikapupu kewowena da nu karako e
yabuiya bagi supasupai mena idiwei.
25 Mamanuga God nu biginuga surupana taganugu kwenupana ki nana
ka e Keriso tono-pupu nu nene powena manako e darai nu nene kawapu.
E inako kwaewena ki nu sumapemei ki mena pokaiya ka e nu biginuga
kuduba empiyau surupiyau. Mamanuga God e yawatanuga inako mebu ki
mibai ka e nuwaiya e notai bagi supasupai ki matarawagana ki nana. Takari
kawaya iyapana bigi kwae-tagamawa ki ka e denai garugaru mena bita mu
eba tageyawa ko e kwarisiwena mu nawanamaga tondawa.
26 Ko karako ka e ebo notai supasupai bagi kawaya ki matarapupu da
nu kuduba Iyesu suma-pamu ki mena pokaiya ka e uburoto nu biginuga
surupoto ade iyapana bagi supasupai nu nidini.

27 Mamanuga God ubupu nu nene inako kwaewena ki pokere nu nuga
ubumomu noda gongomuigomu yabara kawakawaraigomu bo? Pa mena.
Badidi pokere pa mena? Nu gora makeya makeya wiwirapemei ki pokaiya
ka Mamanuga God nu iyapana bagi supa-supai nidiyau bo? Ae, pa mena, ki
ka eba gora pokaiya ko nu sumanuga mena pokaiya.
28 Nu kataigibi wetawetara da eba nu ubumana oragai apunai Mosisi gora
okapupu ki wiwirapamana makeya makeya kwaigamana ki pokaiya Mama-
nuga God nu iyapana bagi supasupai nidini. Nu sumanuga mena pokaiya ka
e nu iyapana bagi supasupai nidini.

29 Mamanuga God e ka Diyu ragidai nu mena Mamanuga bo? Pa mena.
E ka Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai mete kina nu ewapuru
Mama-nuga God.
30 E ka eyaka mena ki pokere Diyu ragidai mu sumamaga pokaiya ka e
uburoto mu iyapana bagi supasupai tadeni ade iyapana kwaiyanai ragidai

mu sumamaga pokaiya ka e uburoto mu mete iyapana bagi supasupai tadeni.
31 Nu sumanuga yonai yau suwagu-buwani ki ka oragai apunai Mosisi gora okapupu ki nau kaupuwani bo? Pa mena. Nau sumanuga yonai suwagu-buwani ki ka nau gora ki togipuwani.

4

Oragai Apunai Eburamu e Mamanuga God sumapupu

1 Nu ripakwarakwaranuga Eburamu e nene ka nu badidi iwagamu? Nu sumanuga mena pokaiya Mamanuga God e yabuiya iyapana bagi supasupai idiwei ki katai ka e badidi maba katai-wena?
2 Nau nidiyani wainapumuri; Gwedegwede kuduba apunu Eburamu kwaewagawa ki pokaiya Mamanuga God ubupena e apunu bagi supasupai sibena ki ka e eya bani yabara kawakawarawagubena bo noda gongo-muwagubena. Ko Mamanuga God e yabuiya ka apunu Eburamu uburana noda gongomuwagana ki yawatai mo pa mena.
3 Mamanuga God e okai apunu Eburamu e nene wagubu ke; 'Apunu Eburamu e ka Mamanuga God suma-pupu ki pokere Mamanuga God denai e apunu bagi supasupai sibu.'
4 Ade yona keyakeyai mosi ka yau kena; Iyapana nima upiyogono ki ka e upiwagau ki denai yadini. E eba puyo yadini ko e muya nunurawa ki denai makeya yadini.
5 Ko Mamanuga God e ka iyapana bigi kwaetagamu ragidai mu bigimaga empiyau manako deni mena surupiyau ki apunai. Ki pokere iyapana nima paerepoto bigi kwaeyagisi ki ka e eba gwede bagi mo kwaewagana da Mamanuga God ki pokaiya e bigi suru-poto. Pa mena. E suma mena suma-yogono ki pokaiya ka e bigi badidi kwaewena ki kuduba ka Mamanuga God deni mena notagogapoto ade iyapana bagi supasupai e siyoto.
6 Nu eba nubo gwede mo kwaigamana da ki pokaiya supasupaigamana ki nana ko Mamanuga God e ebo kwaewena ki mena pokaiya ka nu mibi mamamai e yabuiya bagi supasupai idiwomu. Oragai apunai Dewida yona ki nene oka mo okapupu, wagubu ke;
7 'Iyapana gwedewau mu bigimaga Mamanuga God notagogapupu ade uta-pupu ki mu ka mibi mamamai idiwono.
8 Iyapana nima e bigi kwaewena ki Mamanuga God deni mena suru-pupu e tagaiya kwenupupu, ki ka e mibi mamamai tondono.'
9 Oragai apunai Dewida nu mibi mamamai idiwana yonai wagubu ki ka e iyapana kwakwarepumaga wakamupu ragidai ki mu nene mena yona ki wagubu bo? Pa mena, e iyapana kwaiyanai kwakwarepumaga eba wakamupu ragidai ki mu nene mete wagubu.
Nu Mamanuga God e okai kawareya iwagibi ke; 'Apunu Eburamu ubupu Mamanuga God sumapupu ki pokere Mamanuga God denai e apunu bagi supasupai sibu.'
10 Mamanuga God gwede mara e apunu bagi supasupai inako sibu? E kwakwarepui wakamupu were ewa yona ki sibu bo yabiri sibu were ewa e kwakwarepui wakamupu? E yabiri apunu bagi supasupai sibu were ewa e kwakwarepui wakamupu.
11 Oragai apunai Eburamu e sumai pokaiya ka Mamanuga God e apunu bagi supasupai sibu manako iyapana ki mibai naigida mena kataitagamana ki nana ka e ewa e kwakwarepui waka-pamana keyakeyai ki mete kabuwa-pupu. Apunu Eburamu inako kwaewena ki pokaiya ka iyapana kwaiyanai

mu kwakwarepumaga eba wakamupu ko sumamaga mena pokaiya Mamanuga God e yabuiya bagi supasupai idiwu ragidai ki mu ripakwarakwaramaga mibai ka Eburamu.
12 E ka nu Diyu ragidai nu mete ripakwarakwaranuga ko ki ka eba nu kwakwarepunuga wakamipi ki pokaiya. Pa mena. Oragai apunai Eburamu e kwakwarepui eba wakapupu makeya e sumai mena pokaiya badidi maba tondawa ki maba nu mete sumanuga mena pokaiya inako idiwomu manako ki mena pokaiya ka e nu ripakwarakwaranuga.

13 Apunu Eburamu e momoiyoma mete kina mu nene ka Mamanuga God gwaiyabawena, wagubu ke; 'Nau waira yau kuduba kau umani nidiyakani.' Mamanuga God gwaiyaba wagubu ki ka e eba apunu Eburamu gora makeya makeya kwaewagawa ki pokere e yona ki wagubu. Ko apunu Eburamu suma-wena ki mena pokaiya ka Mamanuga God ubupu e apunu bagi supasupai sibu ade gwaiyaba inako mete gwaiyaba-pupu.
14 Iyapana gora oragai ki mena makeya makeya kwaetagumpena manako ki pokaiya ka Mamanuga God mu denai gwaiyabatapena, ki ka mu sumamaga ki mibai pa mena ade Mamanuga God e gwaiyabai wagubu ki mete kororai.
15 Nu gora raurupemei ki pokaiya ka Mamanuga God e nuwa-pupui nu bamanugu tondau. Ko gora ika pa mena maba ki ka nu badidi maba gora raurupamu?

16 Oragai apunai Eburamu e sumai pokaiya ka Mamanuga God ubupu e gwaiyabapupu da e momoiyoma ewa wenatagisi ki mu kuduba naigida mena kataitagisi wetawetara da e gwaiyaba wagubu ki puyoi ka mu mete yadini. Nu Diyu gora wademei kwaigemei ragidai ade iyapana kwaiyanai apunu Eburamu sumawagawa ki maba mu mete suma-tagamu idiwu ragidai ki nu sumanuga mena pokaiya ka nu kuduba oragai apunai Eburamu e momoiyoma.
17 Mamanuga God e okai mosi apunu Eburamu nene wagubu ke; 'Iyapana ropani kawaya tawana tawana idiwu mu mamamaga ka kau.' Apunu Eburamu e ubupu Mamanuga God sumapupu ki pokere Mamanuga God e yabuiya ka nu kuduba apunu Eburamu e momoiyoma. Mamanuga God e yagisi ki ka popo-tagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto, ade e yagisi ke; 'Gwedegwede kuduba naiya eba wenatagubu ki karako mataratagisi', e inako yagisi ki ka gwedegwede ki kuduba e umuneya mete mataratagisi.

18-19 Oragai apunai Eburamu e sumawagawa da e munui wenawagana ki nana. E wainai ka kagara tondawa ki pokere e munu wenapana ki yawatai pa mena. Ko apunu Eburamu e munui wenawagana ki nana sumawagawa manako e sumai ki pokaiya ka e iyapana ropani kawaya tawana tawana kuduba nu ripakwarakwaranuga ubupu, mibai ka Mamanuga God e naiya gwaiyabapupu sibu, wagubu ke; 'Kau momogi ka aita ewa ropani kawaya supama maba miniyoto daburi.' Oragai apunai Eburamu e magurawena, e kwamurai ka apunai ida daikere kewo-wena (100) kwaitana. E midi ka roparopawena kasiyarai pa mena ade e wainai Sera e munu wenapana marai ki ororeya mena kewowena. Ko e sumai eba mareyawena ko e munui wena-wagana ki nana sumawagawa tondawa.
20 E sumai ki e eba kamadubu ade Mamanuga God e badidi gwaiyabapupu ki e notai apeya apeya eba wainapiyawa. E sumai ki uburawa e eya togipiyawa ki pokere e Mamanuga God e si esida mena tepapiyawa tondawa.
21 E katai-wena wetawetara da Mamanuga God badidi gwaiyabawena ki mibai kuduba aita wenayagisi.

22 E sumai ka ragiragi kawaya inako ki pokere ‘Mamanuga God ubupu e
apunu bagi supasupai sibu’.
23 Mu oka mibai bagi kawaya okamupu da ‘Mamanuga God e apunu bagi
supasupai sibu’, oka ki ka eba oragai apunai Eburamu e eya mena ki yonai,
24 ko ki ka iyapana gwedewau nu Kaiwawonuga Iyesu powena ki ade
iyapupu Apunai e sumapemei ki nu mete yonanuga. Nu sumanuga pokaiya
ka Mamanuga God nu iyapana bagi supasupai nidini.
25 Nu bigi kwaigemeya ki pokere ka Mamanuga God nu Kaiwawonuga
Iyesu wadubu iyapana idiamaga rabineya tapu da mu e mini-mupu poyo. Ko
e nu teniyana da nu Mamanuga God yabuiya bagi supasupai mena idiwana
ki nana ka Mamanuga God ubupu e ade iyapupu kipu ubupu.

5

Nuwabagi ade mamama ki yonai

1 Naiya ka nu Mamanuga God e iyaraiyoma idiweya ko nu nuwabagi
rabineya idiwana ki nana ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso bauwena tenibu
dobonibu da nu karako nu sumanuga pokaiya Mamanuga God e yabuiya
iyapana bagi supasupai idiwei.
2 Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki ka Mamanuga God
e Keriso pokaiya rikapupu deni mena nu wadinibu bagi karako idiwei. E
yawata-nuga mebu ki nu sumapemei ki pokere nu aita ewa Mamanuga God
e taneya e mete idiwana ki nawanai nu karako mibi mamamai idiwei.
3 Nuwaboya bita ebo ebo nu bamanugu bauwagau ki ka nu mibi mamamai
mete idiwei mibai ka nu katainugu da nu giruru maba ki kobaiya teteigamu
ki ka nu sumanuga ragiragiyagisi.
4 Nu giruru maba ki eba kamadamu ko kobaiya teteigamu buridere
baigamu ki ka Mamanuga God nu eminiyoto, yagisi ke; ‘Wi ka baganai’. E
inako yagisi manako ki pokaiya ka nu puyo aita ewa wadamana ki mete
notapomu nawanai idiwomu.
5 Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya puyo negebu ki pokaiya
ka e eya nota kwarikwarisi ki notai awana maba kwebu wira nu rabinanugu
posiwena ki pokere nu ewa puyo wadamana nawanai idiwei ki nu eba
paerepamu ko yadamu.
6 Nu naiya kwakoigibi kasiyaranuga pa mena iweya ki makeya nu Mama-
nuga God e ebo winepupu marai ki bauwena ka e Keriso tonopupu nu bigi
kwaigemeya ragidai nu nene powena.
7 Iyapana kaina nu nuga iyanuga nu kowanuguma supasupai kwaetagamu
ragidai ki mu iyamaga nene tamana mu nene popoigamana ki ka ragiragi
kawaya. Kataina, nu dai bani waina-pemei da iyapana bagi kawaya kwae-
tagamu ragidai ki mu nene nu popo-igamu ka baganai.
8 Ko Mamanuga God e notai nu bamanugu ka kawaya daganani esida,
mibai ka nu berokoi kwaigemeya bigi rabineya idiweya ki makeya ka e
Keriso tonopupu nu nene powena.
9 E nu nene powena ade e darai nu nene kawapu ki pokaiya ka nu karako
Mamanuga God e yabuiya bagi supa-supai idiwei. Ko eba ki mena ko kawaya
esida ka yau kena; Nu biginuga pokaiya ka Mamanuga God e nuwai nu bama-
nugu pupuwena ko e nuwapupui ki nu Keriso pokaiya baibigapamu bita eba
yadamu.
10 Naiya ka nu Mamanuga God e iyaraiyoma idiweya ko e Gubagai powena
ki pokaiya ka e tenibu dobo-nibu e eya kowaiyoma nu nidibu. Karako ka

Keriso ade iyawena kipu ubupu iyaiya tondau ki pokere e iyai ki pokaiya ka nu mete kina iya waunai ki bananapamu.
11 Ko eba ki mena; Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso pokaiya ka nu Ma-manuga God bameya mamama-igemei mibai ka e ubupu nu dobonibu ade e eya kowaiyoma nu nidibu.

Apunu Adamu yo Keriso

12 Bigi waira yau kawareya bauwena kawayawena kayawena ki kerarai ka apunu eyaka mena. Ade bigi ki pokaiya ka e po mete wadubu bauwena. Apunu Adamu e pokaiya ka iyapana kuduba bigi kwaetagamawa kebomawa ki pokere po mete kawayawena kayawena waira kuduba wadubu.
13 Gora eba bauwena makeya ki ka bigi ika mete kina ko ki makeya ka iyapana paere-pamawa ko mu bigimaga ka Mamanuga God empiyawa ko eba iyabapiyawa.
14 Apunu Adamu tondawa yabadawa da apunu Mosisi makeya ki ka po kawaya-wena kayawena waira kuduba wadubu. Mamanuga God badidi wagubu ki apunu Adamu wainapupu ko e ubupu Mama-nuga God e umunui kwenupupu ki pokere powena. Iyapana dai apunu Adamu paerepupu ki maba mu eba paeremupu ko mu mete ade popotagubu.

Apunu Adamu e ka apunu ewa bauwagana apunai ki e keyakeyai,
15 ko mu apeya ka eba ewapuru. Apunu Adamu e ka bigi wadubu nu negebu ko Mamanuga God e puyoi deni mena nu negebu yau ka eba Adamu bigi negebu ki maba. Pa mena. Apunu Adamu paerepupu ki pokaiya ka iyapana ropani kawaya popotagubu. Ko nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi. E inako kwaewena ka puyo kawaya esida. E puyoi ki kena ka e ubupu apunu eyaka mena Iyesu Keriso pokaiya deni mena nu negebu manako Keriso ubupu nu wadinibu bagi.
16 Mamanuga God e puyoi ade apunu Adamu e paerei ki mu ka eba ewapuru. Paere eyaka mena ki pokaiya ka Mamanuga God e idai gurai nu kuduba naurinugu ugwadiniyau ragiragi, wagau ke; ‘Wi kuduba ka bigibigi’. Ko e puyoi pokaiya ka e nu paerenuga ropani kawaya ki empiyau ko ade nidiyau, wagau ke; ‘Wi ka eba bigibigi ko supasupai.’
17 Mibai, apunu eyaka mena paerepupu ki pokaiya ka po kawaya-wena kayawena waira kuduba wadubu. E ka apunu eyaka mena ko e pokaiya ka po nu kuduba bamanugu bauwena. Ko ki kuduba ka erida. Apunu eyaka mena mosi Iyesu Keriso e kwaewena ki ka kawaya daganani esida. Iyapana kuduba nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki ka Mamanuga God e deni mena rikapupu kawaya daganani nu nene kwaewena manako wadinibu bagi. Iyapana gwedewau Mamanuga God e yabuiya supasupai idiwana ki puyoi wadumupu ragidai ki mu ka Keriso pokaiya iya yadini ade kaiwawotagisi idiwono.
18 Ki pokere wainapumuri; Apunu eyaka mena paerepupu bigi kwaewena ki pokaiya ka Mamanuga God nu iyapana kuduba bigibigi nidiyau. Ko ki maba, apunu ade mosi gwede bagi supasupai eyaka mena kwaewena ki pokaiya ka bigi nu kuduba umanibu dokodoko ki ka Mamanuga God ubupu rikapupu manako iyanibu.
19 Apunu eyaka mena ubupu Mamanuga God e umunui kwenupupu ki e pokaiya ka nu iyapana kuduba bigibigi. Ko ki maba, apunu ade mosi Mamanuga God e umunui wadubu ki e pokaiya ka Mamanuga God nu iyapana bagi supasupai nidiyau.

20 Gora pokaiya ka nu biginuga matarawena kawayawena kayawena. Ko
nu biginuga kawayawena kayawena ki ka maraitau erida ko Mamanuga God
e eya puyoi deni mena nu negebu ki kawayawena kayawena ka kawaya
esida.
21 Ki pokere baganai; Iyapana bigi kwaetagamawa ki pokaiya ka po
kawaiwena. Ko ade ki maba, nu Mamanuga God e yabuiya iyapana bagi
supasupai idiwei ki pokaiya ka e nu deni mena wadinibu bagi manako e
puyoi ki mete kawaiwena da nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso pokaiya ka
Mamanuga God uburoto nu waraniyoto manako iya maramara idiwana
kaiwana ki yawateya nu nakaniyoto.

6

Nu Keriso pokaiya iyaigibi ki pokere bigi kasiyarai kewowena

1 Nu yona iwagibi yau kawareya ka nu badidi iwagamu? Mamanuga God
nu deni mena wadinibu bagi ki puyoi kawayawagana ki nana ka nu bigi
kawareya kawareya ade kwaigomu bo?
2 Ae, pa mena. Bigi kasiyarai nu rabina-nugu ki kewowena ki pokere nu
badidi maba bigi kawareya ade kwaigomu?
3-4 Wi kataigubu kewowena da nu Keriso Iyesu e naureya idiwana ki
nana e si pokaiya siruwaigibi ki ka nu keyakeyai maba mete kwaigibi. Nu
siruwaigibi ki ka Keriso powena ki maba nu mete popoigibi ade e urubau
supu ki maba nu awana rabineya sumipi. Mamanuga God e kasiyarai tanai
bagi kawaya pokaiya Keriso iyapupu kipu ubupu ki maba e nu mete iyanibu
iya waunai negebu da nu karako iya ki rabineya idiwei.
5 Ko wainapumuri; E powena ki maba nu e naureya mete popoigibi ki
ka e iyawena kipu ubupu ki maba nu e naureya mete inako iyaigibi kimpi
ubumpi.
6 Nu katainugu da naiya ka bigi kasiyarai nu umanibu dokodoko ki
pokere nu bigi ki mena diriwai kwaige-meya. Ko bigi ki kasiyarai kuduba
karako kewowena mibai ka nu iyanuga oragai ka Keriso wadubu ripa korosi
naureya e mete ika minimupu poyo da gwede mosi karako nu eba umaniyau
dokodoko.
7 Mibai, iyapana nima powena ki ka bigi e naiya umapu dokodoko ki
kasiyarai kuduba e bameya wana kewowena.
8 Nu Keriso mete popoigibi ki ka nu mete sumapemei da e iyawena kipu
ubupu ki maba nu mete inako iyaigibi kimpi ubumpi karako e mete idiwei.
9 Nu kataigibi wetawetara da Keriso powena ki ka Mamanuga God e deni
mena iyapupu kipu ubupu ki pokere e ade ewa eba poyagisi. Po kasiyarai ki
kuduba e raurupupu kewowena.
10 E powena ki ka e nu biginuga nene po-wena manako bigi kasiyarai ki
kuduba ki e purupupu kewowena. Ko karako ka e iyawena kipu ubupu iya
maramara tondana kaniyana ki iyai wadubu manako Mamanuga God nene
tondau.
11 Ki maba, wi mete inako waina-piyoi. Bigi kasiyarai naiya wi umanibu
dokodoko ki kuduba kewowena. Wi karako Keriso Iyesu e naureya idiwu
ade e pokaiya iyaigubu ki pokere wi Mamanuga God e nene mena idiwoi.
12 Wainapumuri, wi midiga kwakware-puga aita ewa puwayagisi ki wi
naigida mena empiyoi kwaenda bigi kasiyarai wi taininiyoto da wi midiga
kwakware-puga poisiyasiyai wainapiyamu ki mena kwaiwagi.
13 Wi midiga bo wi idaga kerapuga mo berokoi nene eba nidapu-muri
kwaenda wi manamaiwagi bigi mena kwaiwagi. Ko wi nuwaga notaga
kuduba Mamanuga God mena kwemuri. Wi popoigubu ko ade iyaigubu

kewo-wena ki pokere wi nuwaga notaga ade wi idaga kerapuga kuduba ki deni mena Mamanuga God puyo kwemuri manako e upi bagi supasupai ki mena kwaiwagi.
14 Wi ka eba gora kobaiya idiwu ko wi paerega ki denai bita wibo wadamana ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi ki kasiyarai pokaiya ka wi idiwu. Ki pokere bigi eba wadumuri wi kawaiga simuri ko bigi tagararapumuri.

Bagi supasupai mena idiwana ki diriwai kwaigomu

15 Karako nu badidi iwagamu? Nu eba gora kobaiya idiwei ko Mamanuga God e ubupu nu bitanuga rikapupu deni mena nu wadinibu bagi ki pokere nu bigigomu ki ka baganai bo? Pa mena, ki ka eba baganai.
16 Wi kataigubu kewo-wena da wi iyapana mosi e umunui wadoi ade e bigabigai kwaiwogoi ki ka iyapana ki wi kawaiga ade wi ka e bigabigaiyoma. Ki maba, wi nota berokoi badidi kabuwaniyau ki makeya makeya bigi kwaiwogoi ki ka nota berokoi ki wi kawaiga manako denai ka wi po bananapumuri. Ko wi Mamanuga God e bonanai wadumuri makeya makeya kwaiwogoi ki ka Mamanuga God wi kawaiga manako denai ka e uburoto wi iyapana bagi supasupai nidini.
17 Karako Mamanuga God paraupamu; Naiya ka nota berokoi wi umanibu dokodoko manako nota ki badidi kabuwaniyawa ki wi makeya makeya e bigabigai mena kwaigamawa. Ko karako ka kabuwa mibai supasupai bauwena wi rabinagau tawawena manako kabuwa ki badidi kabuwaniyau ki mena wi makeya makeya kwaiwagamu.
18 Bigi naiya wi umanibu dokodoko ki ka Mamanuga God ororeya mena rikapupu kewowena ki pokere karako ka e yabuiya supasupai bagi kawaya idiwana ki notai mena wi umaniyoto dokodoko bigabigai kwaiwagi.
19 Wi kataiga ka eba kawaya ki pokere nau keyakeyai mamatarai ki mena suwagani da wi matarau waina-pumuri. Naiya ka wi midiga ade wi idaga kerapuga kuduba berokoi nene nidapamawa ade bigi ki mena bigabigai kwaigamawa. Ko karako ka wi nuwaga notaga kuduba Mamanuga God kwemuri manako e nene bagi supasupai idiwana ki notai mena notapiyoi bigabigai kwaiwogoi.
20 Wi naiya nota berokoi ki mena diriwai kwaiwagamawa ki makeya ka bigi wi umanibu dokodoko e bigabiga-iyoma idiwa ko Mamanuga God e yabuiya supasupai idiwana ki notai wi eba kataigubu.
21 Ko wi bigi inako kwaiwagamawa idiwa ki ka wi denai gwede bagi mo wadumupu bo pa mena? Ki pa mena. Tomo ki denai ka po ebo mena. Wi naiya badidi kwaiwagamawa ki karako wainapiyamu ki ka wi midimama wadiniyau.
22 Ko bigi kuduba naiya wi umanibu dokodoko ki ka Mamanuga God e karako rikapupu kewowena manako e eya bigabigaiyoma wi nakanibu. E inako kwaewena ki mibai kipu ka yau kena; Wi karako e eya nene bagi kawaya idiwu manako ki pokaiya ka wi maramara idiwana kaiwana ki iyai ewa wadumuri.
23 Nu bigi kwaigemei ki denai ka nu po bananapamu. Ko Mamanuga God e puyoi deni mena nu negebu ka yau kena; Nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu pokaiya ka nu iya maramara idiwana kaiwana ki iyai yadamu.

7

Keyakeyai mosi anika naureya

1 Kowaniyoma, wi ka gora kataigubu ragidai ki pokere nau karako
keyakeyai gora naureya suwagani ki wi wainapumuri; Iyapana iyaiya ton-
dau ki ka gora badidi wagau ki e makeya makeya kwaeyogono ko e poyagisi
ki ka gora ki kasiyarai e bameya ki mete kewoyagisi.
2 Ade keyakeyai mosi ka yau kena; Ridi nima e nobomoi iyaiya tondau ki
ka gora taburuba maba e naureya umapu dokodoko ki pokere e nobomoi ki
e eba ragipoto. Ko e nobomoi poyagisi ki ka gora taburuba maba e naureya
umapu dokodoko ki rikawena.
3 Ki pokere, ridi mosi e nobomoi iyaiya tondau manako ridi ki kayayagisi
apunu mosi mete iwono ki ka iyapana e siyomoto, tagisi ke; 'Kau nobo-
mogi rauru kawakawarapipi'. Ko e nobomoi poyagisi ki ka mu inako eba
tagisi mibai ka gora naiya e nobomoi naureya umapu dokodoko ki karako
rikawena. E apunu kudubai mosi uworoto ki mete baganai.
4 Kowaniyoma, nau keyakeyai yau suwagubuwani ki ka wi iyaga ki keya-
keyai. Keriso powena ki ka wi e mete popoigubu ki pokere gora naiya wi
umanibu dokodoko ki kasiyarai wi bamagau ki kewowena. Karako ka wi
iyawena kipu ubupu apunai ki e nene mena idiwu manako ki pokaiya ka nu
upinuga Mamanuga God nene ki mibai kirau.
5 Nu naiya nota oragai pokaiya nu midinuga kwakwarepunuga badidi
kabuwaniyawa ki makeya makeya mena kwaigemeya idiweya ki ka gora
bau-wena nu kwakwarepunuga poisiyasiyai wainapemeya ki notai yan-
garapupu da nu po upi ki mena kwaigemeya.
6 Ko karako ka nu eba gora kobaiya idiwei. Nu Keriso mete popoigibi ki
pokere gora naiya nu umanibu dokodoko ki ka Mamanuga God e rikapupu
kewowena. Naiya ka nu gora oragai oka pokaiya tamupu ki mena makeya
makeya kwaigemeya ko karako ka Mamanuga God e eya Keyai yawata
waunai mebu da nu yawata ki pokaiya upigemei idiwei.

Bigi ade gora ki yonai

7 Gora nene ka nu badidi iwagamu? Gora bigi negeyau bo? Ae, pa
mena. Ko gora eba bauwagubena ki ka nau badidi maba bigi ki yawatai
kataisugubena? Gora wagau ke; 'Kau waretagi e gwede-gwedei eba yabu
gedegedepiyowa.' Gora inako eba wagubena ki ka nau waretani e gwedeg-
wedei yabu gedegede-pana ki yawatai nau eba kataisugubena.
8 Nau bigi eba kwaesugana ki nana gora wagubu ko gora ki pokaiya ka
bigi nau rabinaneya ki yangarapupu kipu ubupu manako yabu gedegede ki
notai nau rabinaneya kawayawena. Gora ki eba tondibena ki ka bigi nau
rabinaneya ki kasiyarai mete eba matarawagubena.
9 Naiya, nau gora eba kataisugubuwani ki makeya ka nau iyaiya ton-
dekeya. Ko nau gora ki kataisugubuwani ki ka gora bauwena bigi nau
rabinaneya ki yangarapupu kipu ubupu,
10 manako nau keyaini po maba powena. Gora nau iyasiniyana ki nana
wainapuwani ko nau gora ki pokaiya eba iyasugubuwani ko nau po maba
posugubuwani.
11 Nau berokoi eba kwaesugana ki nana gora sidibu ko bigi nau yabarani
bodapupu ki ubupu nau beraberasinibu ade nau kerapuneya wadubu man-
ako ewa nau susinibu poyo.
12 Mamanuga God e gorai ka tanai kawaya ade gora ki rabineya debai ebo
ebo ka mete tanai kawaya, supasupai kawaya, ade bagi kawaya.
13 Gora bagi kawaya ki bauwena nau po tegebu bo? Pa mena. Ki ka eba
gora nau po tegebu ko bigi nau rabinaneya tondawa ki kipu ubupu gora
bagi kawaya ki pokaiya nau susinibu poyo. Bigi ka berokoi kawaya ko nu

ki mibai naigida mena kataiga-mana wetawetara ki nana ka gora bauwena
nu kabuwanibu. Gora pokaiya ka nu biginuga oragetapupu.
14 Nu katainugu da gora ki ka nu keyainuga nene. Ko nau ka iyapana kaina
ki pokere bigi nau umasinibu dokodoko ki yabirisiniyau da nau e mena
bigabigai kwaesugakani.
15 Nau badidi kwaesugakani ki nau babasugu-buwani. Nau eba nuwaneya
kwaesugana ki nau kwaesugakani ade nau nuwaneya kwaesugana ki nau
eba kwaesugakani.
16 Ko nau eba nuwaneya kwaesugana ki kwaesugakani ki pokaiya ka nau
mete mibipakani da Mamanuga God e gorai tapu ka supasupai kawaya.
17 Ki pokere nau eba nuwaneya kwaesugana ki kwaesugakani ki ka eba
nau niya ki kwaesugakani ko ki ka bigi nau rabinaneya tondau ki e kwaewa-
gau.
18 Nau kataineya da nau kwakwarepu-neya ka gwede bagi mosi eba
tondau. Nau nuwani notani pokaiya ka nau bagi mena kwaesugana waina-
pakani ko nau bagi mena kwaesugana ki kasiyarai nau bamaneya pa mena.
19 Gwede bagi ki nau kwaesugana wainapakani ki nau eba kwaesug-
akani ko berokoi ki nau eba nuwaneya kwaesugana waina-pakani ki nau
kawareya kawareya kwaesugakani.
20 Ki pokere, nau notani yau notapakani; Nau eba nuwaneya kwaesugana
wainapakani ki kwae-sugakani ki ka eba nau niya inako kwaesugakani ko ki
ka bigi nau rabina-neya tawawena tondau ki e kwaewagau.
21 Nau rabinaneya gwede upiwagau bananapuwani ka yau kena; Nau
bagi kwaesugana wainapakani ko berokoi garugaru mena bauwagau wata
ararawagau.
22 Nau nuwani notani pokaiya ka nau Mamanuga God e gorai tapu ki
mamamai wainapakani,
23 ko nau rabinaneya ka nau kasiyara kudubai mosi mete upiwagau
wainapakani. Kasiyara ki uburau nau rabinaneya notapakani ki mete
kandetagamu manako bigi nau kwakwarepuneya upiwagau ki kasiyarai
nau umasiniyau dokodoko.
24 Akae, nau babasugubuwani nuwaboya waina-pakani. Nau badidi
kwaesugani? Nau kwakwarepuni ka po yawateya kaya-wena kaniyau ki
pokere nima waitasini-yoto nau barani yadini?
25 Nau Mama-nuga God paraupakani. Nu Kaiwawo-nuga Iyesu Keriso e
mena kwaeyagisi.
Nau niya iyani nene ka nau inako wainapakani; Nau nuwani notani ka
Mamanuga God e gorai ki kawareya ukwarau ko nau midini kwakwarepuni
ka bigi deneya tainipiyau.

8

Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai pokaiya idiwomu

1 Ki pokere, nu Keriso Iyesu e naureya idiwomu ki ka nima mo eba
baiyagisi e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi yagisi ke; ‘Wi
paeremupu’. Pa mena.
2 Naiya ka bigi yo po ki kasiyarai nau umasinibu dokodoko ko Keriso Iyesu
pokaiya ka Mamanuga God e ebo Keyai ki kasiyarai pokaiya nau rikasinibu
iya tegebu.
3 Oragai apunai Mosisi e bauwena gora nu wadiniyana supasupa ki nana
tapu ko nu ka bigibigi ki pokere gora ki kasiyarai nubawena nu wadiniyana
supasupa ki yawatai mo pa mena. Ko Mamanuga God e ubupu e eya Gubagai
nu nene tonopupu nu yawatanuga mebu. Nu biginuga deni mena surupana

ki nana ka e iyapana kaina nu maba wenawena. E eya ka bigi pa mena ko e
iyapana kaina nu biginuga nene powena manako ki pokaiya ka e nu biginuga
kuduba ki kasiyarai taisi kurakurapupu kewo-wena.
4 Mamanuga God e inako kwae-wena da ki pokaiya ka gora supasupai
badidi wagau ki mibai kuduba nu rabinanugu matarawagana ki nana. Nu
ka eba nu nubo midinuga kwakwarepu-nuga kabuwaniyau ki kwaigemei
ko nu ka Mamanuga God e eya Keyai badidi kabuwaniyau ki mena makeya
makeya kwaigemei iwei.
5 Iyapana gwedewau mu mubo midimaga kwakwarepumaga nuwaiya
tainitamiyau ki makeya makeya kwae-tagamu ki mu nuwamaga notamaga
ka nota ki mena kawareya ukwarau. Ko iyapana gwedewau Mamanuga
God e Keyai badidi wagau ki makeya makeya kwaetagamu ki mu nuwamaga
nota-maga ka Mamanuga God e Keyai nuwaiya badidi wainapiyau ki mena
mu notapiyamu.
6 Iyapana nima e nuwai notai e ebo midi kwakwarepui tainipiyau ki
poisiyasiyai mena wainapiyau makeya makeya kwaewagau ki denai ka e po
bananapoto. Ko iyapana nima e nuwai notai Mamanuga God Keyai ki yabiri-
piyau makeya makeya kwaewagau ki denai ka e iya ade nuwabagi banana-
poto.
7 Iyapana nima e midi kwakware-pui ki poisiyasiyai mena wainapiyau ki
ka e Mamanuga God e iyarai. Mama-nuga God e gorai badidi wagau ki e eba
kwaewagau mibai ka e kwakwarepui pokaiya gora badidi wagau ki kwae-
wagana ki yawatai mo pa mena.
8 Iyapana gwedewau mu mubo midi-maga kwakwarepumaga nuwaiya ki
mena kwaetogomono ki ka Mamanuga God e rabinai ki mu eba wadamu
bagi.
9 Mamanuga God e eya Keyai wi rabinagau tondau ki ka e nuwaiya badidi
wainapiyau ki mena wi makeya makeya kwaiwagi. Ko iyapana gwedewau
Keriso e Keyai mu rabinamugu pa mena ki mu ka eba Keriso e nene.
10 Keriso e eya wi rabinagau tondau ki ka wi midiga kwakwarepuga
bigi pokaiya aita poyagisi ko wi keyaiga ka iyaiya tondono mibai ka wi
Mamanuga God e yabuiya supasupai bagi kawaya idiwu.
11 Keriso powena ko Mamanuga God e ade iyapupu kipu ubupu. E Keyai wi
rabinagau tondono ki ka e Keriso iyapupu kipu ubupu ki maba ka e Keyai wi
rabinagau tondau ki pokaiya ka e wi midiga kwakwarepuga aita puwayagisi
ki mete iyapoto.
12 Kowaniyoma, nau yonani yau wi nidiyani wainapumuri; Mamanuga
God nu nene kawaya daganani wainapupu kwaewena ki pokere denai ka
nu e nuwaiya badidi idiwana wainapiyau ki mena nu makeya idiwomu ko
eba nu midinuga kwakwarepunuga nuwaiya taininiyau ki inako idiwomu.
13 Nu midinuga kwakwarepunuga nuwaiya taininiyau ki mena kwaigomu
idiwomu ki ka nu denai po bananapamu. Ko nu berokoi badidi kwaiwaga-
mana waina-pemei ki kuduba Mamanuga God e Keyai negebu ki kasiyarai
pokaiya deni mena taisi kurakurapamu tainipamu poyo ki ka nu iya mara-
mara idiwana kaiwana ki iyai aita ewa yadamu.
14 Iyapana gwedewau Mamanuga God e eya Keyai mu yabiritamiyau
makeya makeya kayatagamu ki ka mu Mamanuga God e munuiyoma mibai.
15 Mamanuga God e eya Keyai wi negebu ki ka eba wi kudu ki bigabigai
ade kwaiwagamana ki nana negebu. Pa mena. E Keyai pokaiya ka nu e eya
munuiyoma mibai wenaigibi ki pokere e Keyai ki kasiyarai pokaiya ka nu
eyaka eyaka nu Kawainuga God inako parau-pomu, iwogomu ke; ‘Mamai,
kau ka nau Mamai mibai’.

16 Mamanuga God e eya Keyai bauwena iyapana kaina nu keyainuga mete
dibipupu ki matara-piyau da nu Mamanuga God e munui-yoma idiwei,
17 ki pokere e ubupu e iyapanaiyoma mu puyomaga winepupu e eya
bameya nakapupu ki puyoi e nu mete negeni yadamu. Ko eba ki mena; E
puyo Keriso kweyana ki nana winepupu nakapupu ki puyoi mete kina ki e
nu mete negeni yadamu. Keriso bita yo midi makari bananapupu ki maba nu
mete inako bananapamu ki ka aita ewa e esida kawaiwena tondau ki wateya
nu mete kina e mete ewapuru ika idiwomu.

Nu aita ewa Mamanuga God e taneya idiwomu

18 Nau inako wainapakani; Nu karako yewe wairau bita yo midi makari
bananapemei ki kuduba ka maraitau erida ko aita ewa Mamanuga God e
taneya e gwede bagi kawaya mosi matarapoto nu negeni ki ka kawaya esida.
19 Mamanuga God e munuiyoma nu watanuga matarapana negeyana
marai bauwagana ki nana ka e yamanai kuduba karako bagi ububu-
ratagamu nawanai idiwu.
20-21 Mamanuga God e ebo nuwaiya badidi notapupu ki e kwaewena ki
pokere gwedegwede kuduba yewe wairau wenatagubu ki idiwono kaiwono
da mu maramaga baiyagisi ki ka mu popotagisi puwa-tagisi. Ki ka eba
mu mubo nuwamugu puwatagamana ko Mamanuga God e ebo wagubu ki
makeya wenayagisi. Ko mara aita bauwagana da mu inako eba puwataga-
mana ki nana ki nawanai mu karako idiwu. Mara ki baiyagisi ki ka
Mamanuga God e yamanai kuduba ki mo eba puwayagisi. E ubupu e munu-
iyoma nu rikanibu e eya taneya nakanibu idiwei ki maba ka e uburoto
manako po kasiyarai e yamanai kuduba umatapu dokodoko ki e rikapoto da
mu mete kina e taneya bagi kawaya inako idiwono.
22 Nu katainugu da Mamanuga God kunuma waira yamanapupu makeya
yabadawa da karako ka ridi munu wenapamana makarai wainapiyamu ki
makarai maba ka e yamanai kuduba ki mu mete wainapiyamu ‘aige aige’
tagamu idiwu.
23 Ko eba mu mena makaritagamu ko nu e Keyai pokaiya puyo yabiri
wadimipi ragidai ki nu mete kina nu rabinanugu makarigemei ‘aige aige’
inako iwegemei. Mamanuga God ubupu nu kodanibu ki mibai e matara-
pana ade gwede oragai nu umanibu dokodoko ki kuduba e rikapana ki marai
bauwagana ki nana ki nawanai nu idiwei.
24 Karako ka nu mibai ki nu yabunugere matarau eba empemei ko Ma-
manuga God aita ewa gwede matara-wagana wagubu ki nu sumapemei.
Nu sumanuga ki pokaiya ka e iya waunai negebu manako gwede ewa
bauwagana wagubu ki nawanai nu idiwei. E gwede-gwede ki kuduba karako
nu negebena kewowagubena ki ka nu gwede mo eba sumampibena nawanai
idimpibena,
25 ko karako ka nu gwede eba empemei ki bauwagana nawanai idiwei ki
pokere nu eba iyaruiyaruigomu ko kwarisigomu nawanai idiwomu.
26 Ki maba, nu nuwanuga notanuga ka kasiyarai pa mena ko Mamanuga
God e eya Keyai negebu ki nu waita-niyau ade toginiyau. Nu badidi maba
Mamanuga God bameya waita nene gurigurigamana ki nana ki nu nuga
naigida eba katainugu. Ko e Keyai ki e madanai ka daikere daikere ki pokere
e nu nene uburau Mamanuga God kawareya kawareya siyau. Nu mibi yadi
ubumei Mamanuga God siyemei ki ka maraitau erida ko e eya Keyai nu nene
uburau nu nuwaboyanuga matarapiyau ade mibai ‘ikui akui’ Mamanuga
God kabuwapiyau ki ka kawaya esida eba iwagamana makai.

27 Mamanuga God e ka iyapana kuduba nu nuwanuga notanuga empiyau
ki apunai ki pokere e eya Keyai nu rabinanugu badidi waina-piyau ki e mete
empiyau. Ade Mama-nuga God e nuwaiya ki kuduba e eya Keyai ki mete
kataiwena ki pokere e keyai ki nu nene uburau Mamanuga God nuwaiya
badidi wainapiyau ki makeya mena kawareya kawareya e siyau.
28 Nu kataigibi wetawetara da Mama-nuga God e ebo nuwaiya winetapu
nakatapu e mena nota kwarikwarisi-piyamu ragidai ki mu bamamugu
gwede ebo ebo baitagisi ki ka Mamanuga God uburoto gwede ki kuduba
wirapoto mu bagimaga nene taroto.
29 Iyapana gwedewau Mamanuga God ororeya mena ubupu mu winetapu
ki ka e ororeya mena mu e eya nene mete nakatapu kewowena da mu
nuwamaga notamaga e Gubagai nuwai notai ki maba wenawagana ki nana.
Mu e munuiyoma inako idiwono ki ka e munuiyoma ropani kawaya ki mu
paunamugu ka e eya Gubagai yabiri uburono.
30 Iyapana gwedewau e eya nene winetapu ki mu nene e mete wagubu.
Ade iyapana gwedewau e mu nene wagubu ki ka e ubupu e eya yabuiya mu
iyapana bagi supasupai mete tadebu. Ade iyapana gwedewau e iyapana bagi
supasupai tadebu ki ka e eya tanai bagi kawaya ki mu mete tagebu.

Mamanuga God e Keriso pokaiya nu nota kwarikwarisiniyau

31 Nau suwagubuwani yau kuduba ki mibai nu wainapamu ki ka nu denai
badidi iwagamu? Mamanuga God nu nene uburau ki ka nima baiyagisi nu
raruniyoto? Ki pa mena.
32 Mamanuga God ubupu nu nene kwaewena ka kawaya daganani esida.
E eya Gubagai ki e eba wakitapupu ko e ubupu e Gubagai ki wadubu nu nene
puyo tapu ki pokere gwedegwede bagibagi kuduba ki e deni mena nu mete
negeni.
33 Nima maba uburoto Mamanuga God winenibu ragidai nu wereyakau-
raniyoto yagisi da nu paerenuga mete kina? Ki pa mena, mibai ka Ma-
manuga God e eya ubupu nu iyapana bagi supasupai nidibu.
34 Nima maba uburoto e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi
bita negeni? Ki pa mena, mibai ka Keriso Iyesu e bauwena manako nu nene
powena. Ko eba ki mena, e ade iyawena kipu ubupu karako Mamanuga God
e idai garu deneya tondau. E ka tawiri ogayawa apunai ki pokere e nu nene
uburau Mamanuga God bameya nu yonanuga wagau.
35 Keriso nu nota kwarikwarisiniyau ki pokere nima maba baiyagisi e
nu nota kwarikwarisiniyau ki notai meyoto puru ewanauwapoto? Bita nu
puruniyoto bo? Midi makari nu puruniyoto bo? Iyapana nu giriniyamu
pasuniyamu ki mu ubumoto nu puruni-moto bo? Wetei nu puruniyoto bo?
Kaikayokayoi idiwomu ki nu puruniyoto bo? Berokoi ebo ebo yabaranugu
bauwagau ki nu puruniyoto bo? Bo po nu bamanugu baiyagisi ki nu
puruniyoto bo? Ae, pa mena. Gwede mosi inako ki eba baiyagisi Keriso nu
nota kwari-kwarisiniyau ki notai meyoto puru. Pa mena.
36 Yona yau nene ka Mamanuga God e okai wagubu ke;
‘Kau pokagere ka nu maramara kemora nawaru po yawateya iwei.
Iyapana naunuma kwaetagamu papa naumu ki maba nu bamanugu mu
inako mete kwaetagamu.’
37 Bita ebo ebo yau kuduba nu bamanugu bauwagau ki ka nu eba kek-
eraigemei ko nu nota kwarikwarisi-niyau apunai ki e pokaiya ka nu wata-
nugu mena ragiragi kawaya ubumei.
38-39 Nau karako suwagani ki katai ka nau naigida mena
kataisuwagubuwani wetawetara yau kena; Nu Kaiwawonuga Keriso

Iyesu nu nene kwaewena ki pokaiya ka Mamanuga God nu nota kwarikwarisiniyau ko e notai ki ka gwede mosi eba baiyagisi bodapoto. Poyo bo iya bo kunuma aneyai bo kunuma kawakawai bo kunuma kasiyarai bo kunuma kawareya esida bo waira kobaiya erida bo gwede mo karako bananapemei bo mara ewa bananapamu bo Mamanuga God e yamanai marai kawai inako ki mo eba baiyagisi e nu nota kwarikwarisiniyau ki notai meyoto puru. Ki pa mena.

9

Mamanuga God ade e iyapanaiyoma winetapu ragidai

1 Nau ka Keriso e nene ki pokere nau yona mibai mena suwagakani ko eba berasugakani. Nau rabinaneya badidi sidiyau kabuwasiniyau ki ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki e mete mibipiyau da nau eba berasuga-kani.

2-3 Nau nuwani notani maramara nau niya iyapananiyoma nau wenani eyaka mena ragidai ki mu nuwaboya-maga wainapakani ade nau rabinani mu nene makariwagau. Mamanuga God nau tagararasinibena ade nau wadisini-bena e gari tagaiya kwenusinibena da ki pokaiya mu Keriso sumampena ki ka baganai.

4 Mamanuga God ubupu Diyu ragidai e ebo munuiyoma winetapu tadebu ade e eya tanai bagi kawaya ki mu kawarimugu kawapu mete iwa. E gwaiyabai wagubu ki ka mu nene ade e gorai oragai apunai Mosisi kwebu ki mu mete wadumupu. Mu e si badidi maba tepapamana ki yawatai e mu kabuwa-tapu ade gwaiyaba ebo ebo ki e mete tadebu kaimatana.

5 Diyu ragidai mu ripakwarakwaramuguma ka kunu kerarai ki ragidai. Keriso bauwena iyapana kaina nu maba wenawena ki ka e mu kunumaga ki rabineya wenawena. Keriso e ka gwedegwede kuduba ki debai. E ka ade nu Kawainuga God ki pokere e si nu maramara esida mena tepapomu idiwomu. Ki mibai.

6 Mamanuga God ubupu Diyu ragidai mu bamamugu gwaiyabawena ki ka e paerepupu mibai eba kwaewena bo? Ae, pa mena. Ko iyapana gwedewau kwakwarepu pokaiya tawana Isiraero ragidai wenatagubu ki ka eba mu kuduba Mamanuga God mu winetapu ragidai mibai.

7 Ade iyapana gwedewau mu kwakwarepumaga pokaiya oragai apunai Eburamu e kunui rabineya wenatagubu ki ka eba mu kuduba oragai apunai Eburamu e momai mibai. Pa mena. Mamanuga God ubupu apunu Eburamu sibu, wagubu ke; ‘Kau gubagagi Aisiki e mena ewai pokaiya ka kau sigi kawayagisi kawayayagisi.’

8-9 Yona ki ka keyakeyai, ko ki mibai ka yau kena; Mamanuga God ubupu apunu Eburamu gwaiyabapupu, wagubu ke; ‘Nau mara winepuwani tapuwani ki marai bai-yagisi ki ka nau ade wirasugani bausugani manako kau wainagi Sera kau gubagagi wenapoto’. E inako wagubu ki pokere apunu Eburamu e ewai kwakwarepu pokaiya wenatagubu ki ka eba mu kuduba e ewai mibai. Pa mena. Iyapana gwedewau Mamanuga God e gwaiyabai wagubu ki pokaiya wenatagubu ragidai ki mu mena ka oragai apunai Eburamu e ewai mibai.

10 Eba ki mena, ko keyakeyai mosi ka ade yau kena; Ridi Rebeka e gubagaiyoma apeya ki mu mamamaga ka eyaka mena nu ripakwarakwaranuga apunu Aisiki.

11-12 Ko ridi Rebeka e gubagaiyoma nasuruwa apeya mu nene Mamanuga God badidi notapupu ki eba mu wenamaga pokaiya matarawagana ko e ebo nuwaiya wainapupu baganai ki mena pokaiya matarawagana ki nana ka e

ridi Rebeka sibu, wagubu ke; ‘Tatai uburoto e yowai bigabigai kwaeyogono.’
Mu eba wenatagubu ade gwede bagi bo berokoi mo eba kwaetagubu ki
makeya ka Mamanuga God ridi Rebeka yona ki sibu manako ki pokaiya ka nu
kataigibi wetawetara da Mamanuga God eba mu upi badidi kwaetagubu ki
pokaiya mu mo e eya nene winepupu. E ebo nuwaiya wainapupu da baganai
ki mena pokaiya ka e inako kwaewena.
13 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; ‘Nau apunu Diyaikapu nota
kwarikwarisipuwani ko apunu Iso e nau keipuwani.’
14 Mamanuga God e inako wagubu, ki pokere nu badidi iwagamu? E eba
supasupai kwaewena bo? Ae, pa mena. E supasupai mena kwaewena,
15 mibai ka e oragai apunai Mosisi yona yau sibu, wagubu ke;
‘Nau iyapana gwedewau nuwanuwatamana wainapani ki nau mu
nuwanuwatamani.
Ade nau iyapana gwedewau waitatamana wainapani ki nau mu waitata-
mani.’
16 E yona ki wagubu ki pokere nu kataigibi wetawetara da ki ka eba iya-
pana kaina nu nubo nuwanugu wainapemei bo kwaigemei ki pokaiya Ma-
manuga God nu nene kwaewagau ko ki ka e ebo nuwaiya nuwanuwaniyana
wainapiyau ki mena makeya e kwae-wagau.
17 Takari kawaya ka Mamanuga God tawana Idipi ragidai mu kawai-maga
Pero e nene oka tapu ade sibu wagubu ke; ‘Kau apunu kawai uburana ki
nana winenibuwani ki mibai ka yau kena; Kau pokagere ka nau kasiyarani
matarayagisi ade ki pokaiya ka nau sini tawana tawana kuduba kawayayag-
isi kayayagisi.’
18 Ki pokere, Mamanuga God iyapana gwedewau nuwanuwa-tamana
wainapiyau ki ka e mu nuwanuwatamini ade gwedewau wagemamataga-
mana wainapiyau ki ka e uburoto mu rabinamaga yadini ragiragi.
19 Wi mosi nau bani sidimuri, iwagi ke; ‘Kau nuwegei ki mibai maba ki ka
nu iyapana kaina badidi maba Mama-nuga God e nuwaiya wainapiyau ki
baibigapamu? E ebo nuwaiya waina-piyau ki mena makeya wenawagau ki
ka e badidi maba uburoto nu nidiyoto wirawira?’
20 Wi mosi yona inako iwagi ki ka nau denai suwagani ke; ‘Kabai, kau ka
nima da kau Mamanuga God siyei siyasiya?’ Kurari yamanawagau apunai
kurari mosi e ebo nuwaiya wainapiyau ki makeya yamanapoto ki ka kurari
ki eba uburoto yamana apunai ki siyoto, yagisi ke; ‘Kau gwede nana nau
inako yamanasinibi?’
21 Kurari yamanawagau apunai nimadi yadini ki ka e ebo nuwaiya
wainapiyau ki makeya kwaeyagisi manako nimadi damu eyaka mena ki
pokaiya kurari apeya yamana-tamini; Mosi ka bagi kawaya poraga nene ko
mosi ka eba bagi asusu yaba-yababa nene.
22 Nau kurari naureya suwagubuwani ki ka pa keyakeyai ko ki mibai ka
yau kena; Mamanuga God e nuwapupui ade e kasiyarai matarawagana ki
nana ka e iyapana oragai bigi kwaetagamawa ki denai bita mu tageyana ki
nana waina-piyawa. Ko e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere
mu bita wadamana yawateya kayatagamawa ki ka e nuwai mu bamamugu
pupuwagawa ki e wirapupu manako kwarisiwena bita tageyana ki garugaru
mu eba tagebu.
23 Ade e tanai bagi kawaya ki mete matarawagana ki nana ka e nu karako
idiwei nu nuwaboyanuga kawaya daganani wainapupu. E ebo nuwaiya
wainapupu da baganai ki pokere e ubupu nau karako suwagani yau kwae-
wena; Nu gwedewau e ororeya mena winenibu da nu e tanai bagi kawaya ki

wadamana ki nana ki ka e nu tenibu manako e tanai bagi kawaya ki awana
maba nu kawarinugu kwebu wira.
24 Nu ka e iyapanaiyoma winenibu ragidai. E eba Diyu ragidai mu mena
paunamugu nu kwananibu ko iyapana kwaiyanai ragidai mu paunamugu
ka e iyapana-iyoma nu mete kwananibu.
25 Mama-nuga God e wagubu ki ka oragai apunai Oseya oka yau tapu,
wagubu ke;
'Iyapana gwedewau ki naiya nau iyapananiyoma mu eba tade-buwani ki
karako ka nau iyapananiyoma mu tadeyani.
Ade iyapana gwedewau ki nau eba nota kwarikwarisitamekeya ki karako ka
nau 'nota kwarikwarisi-niyakani ragidai' mu tadeyani.
26 Wata naiya nau iyapananiyoma mu eba tadebuwani wateya, wata eyaka
mena ki rabineya ka nau karako mu tadeyani suwagani ke;
Nau ka wi Mamaga God maramara tondakani apunai ade wi ka nau mu-
nuniyoma.'
27 Oragai apunai Aisaiya e ka tawana Isiraero ragidai mu nene ubupu
e bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; 'Mu ka ropani kawaya naya egi
papateya eba iyabapamana makai ki maba ko Mamanuga God mu eba
ropani iya-tamini.
28 Mibai, madega kauwagau madega posiwagau ka Mamanuga God garu-
garu mena e badidi wagubu ki kwaeyagisi iyapana kuduba bita tageni.'
29 Naiya mena ka apunu Aisaiya yona ade mosi wagubu ke;
'Nu Kaiwawonuga Kasiyarai Kawaya Esida Apunai nu momonuguma dai
eba kwanatapena nakatapena,
ki ka nu momonuguma ewa eba wenatagumpena,
ade tawana Sodomu yo Gomora gogatagubu ki maba nu mete inako
gogaigumpena.'

Tawana Isiraero ragidai eba sumatagubu

30 Karako ka nu badidi iwagamu? Nau suwagani wainapumuri; Iyapana
kwaiyanai ragidai ki ka Mamanuga God e yabuiya supasupai idiwana ki
nana ki yawatai mu eba kwaenepamawa kwaetagamawa ko mu sumamaga
mena pokaiya ka Mamanuga God mu iyapana bagi supasupai tadebu.
31 Ko tawana Isiraero ragidai ki ka mu mubo kasiyara-maga pokaiya ka mu
gora ki makeya makeya wiwirapamawa da mu gora ki pokaiya Mamanuga
God e yabuiya supasupatagamana ki nana kwaetaga-mawa, ko mu mibai mo
eba banana-mupu.
32 Mu badidi pokere mibai ki eba bananamupu? Ki mibai ka yau kena;
Mu ka mu mubo kasiyaramaga pokaiya kwaetagamawa ko eba mu suma-
maga pokaiya Mamanuga God e yabuiya supasupatagamana ki nana kwae-
tagamawa. Iyapana 'pisipisitamana bebedai' ki kawareya ka mu pisipisi-
tapu gwemupu manako madanai daikere sumupu.
33 Bebeda ki nene ka Mama-nuga God e okai wagubu ke;
'Empumuri, nau tawana Saiyoni rabineya bebeda mo winepuwani
kaupuwani.
Iyapana kaiwono manako bebeda ki pokaiya ka mu pisipisitamini gwepo-
moto.
Ko iyapana gwedewau e sumapomoto ki ka midimama mu eba waditamini.
Pa mena.'

10

1 Kowaniyoma, nau naubo iyapananiyoma tawana Isiraero ragidai mu
nuwaboyamaga waina-pakani ade nau nuwani notani eyaka mena pokaiya

Mamanuga God bameya mu nene gurigurisugakani da e iya waunai mu tageni.

2 Mu Mamanuga God notapiyamu e nene ragiragi kawaya kwaetagamu ki nau yabunere mu emitamakani ko mu mibai naigida eba kataitagubu were kwaetagamu.

3 Mamanuga God badidi maba iyapana tetamiyau e ebo iyapanaiyoma bagi supasupai mu nakatamiyau ki yawatai mu eba kataitagubu ko mu mubo supasupatagamana yawatai ki mena kwaenepiyamu. Nu Mamanuga God e yabuiya bagi supasupai idiwana ki yawatai nu kabuwanibu ki mu eba mibimupu.

4 Oragai apunai Mosisi gora tapu ki pokaiya nu Mamanuga God e yabuiya bagi supasupai idiwana ki marai ka ororeya mena kewowena. Keriso bauwena gora ki koritapupu ade yawata waunai mo mebu da iyapana gwedewau e sumapomoto ki mena pokaiya ka Mamanuga God uburoto e eya iyapanai-yoma bagi supasupai mu tadeni.

5 Iyapana gwedewau wainapiyamu da mu gora pokaiya Mamanuga God e yabuiya supasupai idiwana ki nana ki mu nene ka oragai apunai Mosisi oka yau tapu, wagubu ke; 'Iyapana nima gora badidi wagubu ki makeya makeya kwaewagana wainapiyau ki ka e gora kuduba ki kwaeyogono pokaiya tondono kaniyono.'

6 Ko nu sumanuga pokaiya Mamanuga God e yabuiya bagi supasupai idiwana ki nana ka Mama-nuga God e okai mosi wagubu ke; 'Wi mo eba notapumuri iwagi ke; Iyapana nima yaroto usi kunumau Keriso yadini kaworoto? Wi inako eba notapiyoi,

7 ade eba iwagi ke; 'Nima suroto uri waira kobaiya popai ragidai mu bama-mugu Keriso yadini umunoto?'

8 Nu inako eba iwogomu ko Mamanuga God e okai wagubu ka yau kena;

'Mamanuga God e yonai ka wi bamagau, wi umunugau, ade wi rabinagau.'

Suma yonai yau mena ki nu dimaigemei iwei;

9 Iyapana nima e umunui pokaiya matarau wagau ke, 'Iyesu e ka nau Kaiwawoni', ade e nuwai notai eyaka mena sumapiyau da Iyesu e ka powena ko Mamanuga God e ade iyapupu kipu ubupu, iyapana nima inako notapiyau ki ka e iya waunai yadini.

10 Nu nuwa-nuga notanuga pokaiya sumaigemei ki pokaiya ka Mamanuga God nu iyapana bagi supasupai nidiyau. Ade nu nubo umununuga pokaiya iwegemei da 'Iyesu e ka nu Kaiwawonuga', nu inako iwegemei ki pokaiya ka e iya nu negeyau.

11 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Iyapana nima uburoto nu Kai-wawonuga sumapoto ki ka e midimama eba yadini ko mibai bananapoto.'

12 Yona ki ka Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai nu kuduba yonanuga mibai ka Mamanuga God e yabuiya ka nu kuduba nu kiyabunuga eyaka mena. Iyapana kuduba nu Kaiwawonuga eyaka mena ka e eya mena. Iyapana gwedewau e nene tagisi ki ka e uburoto mu waditamini bagi.

13 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Iyapana nima yagisi ke; 'Kaiwawoni ke, kau iyasini', nima inako yagisi ki ka Mamanuga God uburoto e waitapoto manako iya waunai kweyoto.'

14 Ko iyapana e eba sumapiyamu ki ka mu badidi maba waita nene e bameya tagisi? Ade mu e yonai eba wainamupu ki ka mu badidi maba e sumapomoto? Ade iyapana dai ki e yonai eba dimatogomono ki ka iyapana badidi maba e yonai ki wainapomoto?

15 Ade e sumapiyamu ragidai eba ubumoto dimatagamana ragidai wine-
tamini tonotamini ki ka mu badidi maba kayatagisi e yonai dimatogomono
iwono? Ki pa mena. Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Mamanuga God
e yonai bagi kawaya tagamu ragidai bautagamu ki ka nu mamamaigamu.'
16 E yonai tagamawa ragidai mu bautagubu e yonai ki tagamawa ko
tawana Isiraero ragidai dai mena eba ropani yona ki mibimupu. Oragai
apunai Aisaiya ki nene oka yau tapu, wagubu ke; 'O, Kaiwawonuga, iyapana
eba ropani kau yonagi iwagibi ki waina-mupu sumamupu.'
17 Ko baganai, nu dimaigemei iyapana wainapiyamu ki mena pokaiya ka
mu rabinamugu suma matarawagau. Ade nu badidi dimaigemei ki ka nu
Keriso e yonai bagi kawaya ki mena dimaigemei.
18 Nau karako wi manuniyani; Tawana Isiraero ragidai mu ka Mama-nuga
God e yonai eba wainamupu ki pokere mu eba sumatagamu bo? Pa mena,
mu e yonai wainamupu mibai ka Mamanuga God e okai wagubu ke;
'Nau yonani tagamawa ragidai mu kayatagubu tawana tawana kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau nau yonani tagamawa iwa.
Mu badidi tagamawa ki yonai ka iyapana kuduba wainamupu gawarara.'
19 Nau wi ade manuniyani; Tawana Isiraero ragidai mu ka Mamanuga God
e yonai eba kataitagubu ki pokere eba sumatagamu bo? Pa mena. Mu e yonai
kataitagubu mibai ka oragai apunai Mosisi e takari kawaya yabiri ubupu
wagubu ke;
'Iyapana kwaiyanai pa asusu idiwu ragidai ki ka nau yonani mu tadeyani
manako mu bamamugu wi nuwaroroiwagi.
Katai bamamugu pa mena ragidai ade notababa idiwu ragidai ki ka nau
yonani mu kataitagisi manako wi nuwaga mu bamamugu pupuyag-
isi.'
20 Ki eweya ka oragai apunai Aisaiya yabarayabara ubupu yona matarau
wagubu ke;
'Iyapana nau kwaeneni eba kwae-tagamawa ragidai ki mu nau bananasin-
imupu,
ade iyapana nau nene eba tagamawa ragidai ki mu bamamugu ka nau
matarasugubuwani.'
21 E iyapana kwaiyanai ragidai mu nene inako wagubu ko tawana Isiraero
ragidai mu nene ka e wagubu ke; 'Mu waratamana ki nana ka nau maramara
kemora nawaru mu nawanamaga tondekeya ko nau umununi ki mu eba
wadumupu ko mu gagayasinimupu.'

11

Diyu ragidai eba ropani Mamanuga God sumamupu

1 Nau karako wi ade manuniyani wainapumuri; Mamanuga God e eya
iyapanaiyoma Isiraero ragidai ki e deni mena mu tagararatapu kamaditapu
bo? Ae, pa mena. E mu eba kamaditapu. Nau Poru nau ka mibai tawana
Isiraero ki taubanuwai mosi. Nau ripakwara-kwarani ka oragai apunai
Eburamu ade nau kununi ka Bendimani.
2 Mamanuga God e eya iyapanaiyoma ki e ororeya mena e eya nene
winetapu ragidai ki mu e eba kamaditapu. E okai rabineya oragai apunai
Eraidiya nene badidi wagubu ki wi kataigau. Mara mosi ka apunu Eraidiya
ubupu manako Mama-nuga God genepupu da e tawana Isiraero ragidai
giritamana pasutamana ki nana sibu, wagubu ke;
3 'Kaiwawoni, tawana Isiraero ragidai ubumpu kau bonanagi wainapa-
mawa tagamawa ragidai kuduba namutampu gawarara. Mu kau tagararan-
impu ade nu papa kau nene puyo pasumei watai ki mu mete koritamupu.

Karako nau niya mena tondakani kau yonagi suwagakani ko mu ubumu nau
mete susinimana po kwaetagamu.'
4 Oragai apunai Eraidiya inako wagubu ko Mamanuga God denai e badidi
sibu? E sibu, wagubu ke; 'Nau naubo iyapananiyoma momorapa Bara eba
tepapiyamu ragidai kuduba 7,000 ki nau winetapuwani nau naubo nene
nakatapuwani ika idiwu.' Mamanuga God e ubupu oragai apunai Eraidiya
inako sibu,
5 ko ki maba karako ka e mete ubupu e ebo iyapanaiyoma eba ropani
inako mete winenibu. Nu paere-nuga ki denai bita nubo wadamana ko nu
bitanuga ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi e
eya nene nakanibu idiwei.
6 Nu eba gwede bagi mosi e nene kwaigibi da e ki denai nu winenibu e
eya nene nakanibu. Pa mena. Ko e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki
pokere e inako kwaewena manako deni mena nu wadinibu bagi. Nu gwede
bagi mosi e nene kwaigumpena manako ki denai e nu wadinibena bagi ki ka
e ebo nuwai notai kawaya nu bamanugu ki mibai pa mena kororai.
7 Karako badidi? Nau nidiyani wainapumuri; Tawana Isiraero ragidai mu
mubo kasiyaramaga pokaiya gwede kwaenepamawa iwa ki mibai mu eba
bananamupu ko mu paunamugu ka Mamanuga God nu winenibu ragidai
eba ropani ki nu mena mibai ki banana-mipi. Nu iyapananuguma dai ki ka
mu wenagumaga bodamupu ki pokere Mamanuga God mu nene wagubu ki
mu eba wainamupu.
8 Mamanuga God e okai mu nene wagubu ke;
'E mu nuwamaga notamaga gudui umapu da mu katai mo eba kataitagisi,
ki pokere naiya mena idiwa kebomawa da karako ka mu yabu tamiyamu,
yabu tamiyamu ko gwede mo eba empiyamu;
Wainapiyamu, wainapiyamu ko mibai mo eba wainapiyamu.'
9 Oragai apunai Dewida e ka tawana Isiraero ragidai mu nene yona yau
wagubu ke;
'Mu poragatagamu ki nau nuwaneya mu mamamamaga ki denkoe maba
wirayagisi mu muga waditamini ade mu kerapumugu pisipisitamini
da mu gwepomoto bita yadini.
10 Nau nuwaneya sisipu mu yabu-maga kenepoto da mu mibai eba empo-
moto ade mu bitamaga kawarapiyamu ki mu tagamugu tauniyono da
mu maramara dudutogomono iwono.'
Oragai apunai Dewida mu nene inako wagubu,
11 ki pokere nau kawareya wi ade manuniyani; Diyu ragidai mu bigimaga
pisipisitapu ki ka mu deni mena gwemupu bo? Pa mena, mu eba deni mena
gwemupu ko mu paeremaga ki pokaiya ka Mamanuga God ubupu iyapana
kwaiyanai ragidai iya tagebu da Diyu ragidai nuwarorotagamana manako
iya ki mete kwaenepamana ki nana.
12 Diyu ragidai bigitagamawa kebomawa ki pokaiya ka Mamanuga God
wirawena iyapana kuduba tawana tawana idiwu ki mu waditapu bagi.
Diyu ragidai puyo naiya wadumupu ki puyoi mu kaumupu manako mu
paeremaga ki pokaiya ka Mamanuga God ubupu puyo bagibagi iyapana
kwaiyanai ragidai tagebu. Ko ki ka ade maraitau erida; Diyu ragidai kuduba
aita ewa mu notamaga wira-yagisi manako iyapana kwaiyanai ragidai mete
ewapuru dibipomoto ki makeya ka Mamanuga God e puyoi bagi kawaya
esida ki matarayagisi.

Iyapana kwaiyanai ragidai badidi maba iya wadumupu

13 Karako ka iyapana kwaiyanai ragidai wi yonaga nau suwagani; Wi nene
ka Mamanuga God nau tonosinibu ki pokere nau e upi tegebu wi paunagau
makeya makeya kwaesugakani ki ka nau midimama eba wainapakani ko
yabarayabara upisugakani.
14 Nau upini kwaesugakani ki pokaiya ka nau nuwaneya nau niya iya-
pananiyoma Diyu ragidai mu rabinamaga tepapani da mu wi iyaga waunai
ki empomoto ki ka mu dai mete notamaga wirayagisi da Mamanuga God mu
iyatamini.
15 E ubupu Diyu ragidai tagararatapu ki pokaiya ka e ade ubupu iyapana
tawana tawana kuduba naiya e iyaraiyoma idiwa ki mu wiratapu e eya
iyapanai-yoma tadebu. Ko aita ewa Diyu ragidai mete notamaga wirayagisi
da Mama-nuga God mu ade tetamini e gari rabineya nakatamini ki makeya
ki ka gwe iyapana popai ragidai ade iya-tagubu kimpu ubumpu ki maba.

16 Nau keyakeyai ki mo suwagani wainapumuri; Iyapana kokorau maura
amotana tepomoto puyo Mamanuga God kweyomoto ki ka kokora ki kuduba
mete e nene. Ade ripa mo witai Mama-nuga God nene ki ka ripa ki naurai ade
ragai kuduba mete e nene.

17 Mamanuga God e ripa mewara-pupu ki ragai dai ka e purupupu isiya-
pupu manako ripa kudubai dai mu ragimaga ki e tepupu ripa mewarapupu
ki naureya dibipupu manako sidara-pupu siwisiwipupu. Ripa kudubai ki
kena ka keyakeyai ko ki mibai ka wi iyapana kwaiyanai ragidai. Ade ripa
mewarapupu ki mete keyakeyai ko ki mibai ka Diyu ragidai. Mamanuga God
wi tenibu ripa mewarapupu ki naureya dibinibu da wi siwiga wenawena
manako karako ka wi ripa ki pokaiya iyaigubu ade ripa ki kasiyarai negeyau
ki pokaiya e naureya idiwu.
18 Ki pokere wi ripa mewarapupu ki ragai dai kaikira-tagubu emitamuri
ki ka wi mu eba wereyakauratamuri bo wi wiga yabara kawakawaraiwagi.
Wi ka eba ripa ki witai da wi yabara kawakawaraigamana ki nana ko wi ka
pa ripa ki ragai. Wainapumuri; Ripa witai uburau ripa naurai ade ripa ragai
kuduba togipiyau, ko eba ripa ragai uburau ripa witai ki togipiyau. Pa mena.

19 Ko wi bani inako wainapiyamu, iwagamu ke; ‘Mamanuga God ripa
mewarapupu ki ragai oragai dai puru-pupu da wata ki nu wadimipi.’
20 Ki mibai, ko ade wainapumuri; Diyu ragidai mu ka Mamanuga God
eba sumamupu ki pokere e mu purutapu, ade wi ka e sumamupu ki pokere
mu watamaga ki e wi negebu da wi karako e naureya idiwu. Ko e wi nene
kwaewena ki pokaiya wi eba yabara kawakawara-iwogoi ko Mamanuga God
e kudeya wainapiyoi,
21 mibai ka ripa ragai gwiyapupu apunai wi gwiyaniyana ki nana ki
kasiyarai e mete wadubu.

22 Keyakeyai yau pokaiya ka nu kataigibi da Mamanuga God e ka bagi
mena kwaewagau ki apunai ko e ka ade bita ragiragi mete negeyau ki
apunai. Diyu ragidai mu mubo bigimaga pokaiya paeremupu gwemupu ki
mu bamamugu ka e bita ragiragi tagebu ko wi bamagau ka e bagi mena
kwaewena. Wi e nuwaiya badidi wainapiyau ki mena makeya makeya
kwaiwogoi yamoi ki ka e bagi mena wi bamagau kwaeyogono yarono. Ko
wi paerepumuri ki ka e ripa ragai gwiyapiyau ki maba wi mete gwiyaniyoto.
23 Diyu ragidai mu suma-maga kauwena ki mu notamaga ade wirayagisi
da mu sumatogomono ki ka Mamanuga God mu tetamini mu wata-maga
oragai ki watamugu watamugu dibidibitamini sidarapoto wenatagisi, mibai
ka mu ade dibitamana ki kasiyarai e mete wadubu.

24 Wi iyapana kwaiyanai ragidai ki wi ka ripa kudubai ragimaga pu-
rumupu ki maba. Ko Mama-nuga God wi tenibu e eya ripai mewara-pupu
ki naureya dibinibu wenaigubu. Wi ka eba ripa ki e eya ragai ki pokere e wi
tenibu inako dibinibu ki ka ragiragi kawaya ko Mamanuga God e kasiyarai
pokaiya ka e ubupu wi nene inako kwaewena. Ko Diyu ragidai mu ka ripa
mewarapupu ki e eya ragaiyoma kaikiratagubu ki pokere Mamanuga God
ragai ki ade tetamana ripa ki naureya ade dibitamana ki yawatai ka eba
ragiragi.

Mamanuga God iyapana kuduba nu nuwaboyanuga wainapiyau

25 Kowaniyoma, nau yonani weke-wekei mosi karako suwagani wainapu-
muri. Wi yona yau wainapumuri ki pokaiya ka wi kataiwagi da wi wiga
kataiga ka eba kawaya. Nau yonani ka yau kena; Tawana Isiraero ragidai
Mamanuga God tagararamupu wagemamatagamu idiwu ki ka mu eba
maramara inako idiwono kaiwono. Pa mena. Mamanuga God uburoto
iyapana kwaiyanai e ebo winetapu ragidai ki kwanatamini e gari rabineya
nakatamini kewoyagisi makeya ki ka Diyu ragidai mu notamaga mete
wirayagisi da mu e sumapomoto.
26 Mara ki makeya ka tawana Isiraero ragidai kuduba iya waunai yadini.
Mamanuga God e okai mu nene wagubu ke;
‘Nu Iya Negeyana Apunai tawana Saiyoni were baiyagisi.
E baiyagisi ki ka e oragai apunai Diyaikapu e momoiyoma ki mu paeremaga
kuduba surupoto.’
Ade e okai mosi wagubu ke;
27 ‘Nau mu bigimaga surupani makeya ki ka nau gwaiyaba waunai mu
tadeyani.’
28 Iyapana kwaiyanai ragidai wi iya waunai wadamana ki nana ka Diyu
ragidai Mamanuga God e yonai bagi kawaya ki tagararamupu karako e
iyaraiyoma idiwu. Ko Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai
ki pokere mu ripakwarakwaramuguma pokamugere ka mu ade Mamanuga
God e kowaiyoma.
29 Mamanuga God e naiya mena iyapana gwedewau mu waditamana
bagi ki nana winetapu ki ka e mu waditamini bagi, mibai ka e badidi
gwaiyabawena ki e eba wirapoto ko makeya makeya kwaeyagisi.
30 Iyapana kwaiyanai ragidai wi ka naiya Mamanuga God e umunui
kwenu-mupu. Ko karako ka Diyu ragidai e umunui kwenumupu manako mu
paeremaga ki pokaiya ka Mamanuga God wi nuwanuwanibu ade wadinibu
bagi.
31 Mamanuga God wi nuwanuwa-niyana ki nana ka Diyu ragidai
karako e tagararamupu. Ko mu e tagararamupu ki pokaiya e ubupu
wi nuwanuwanibu ki maba aita ewa ka e uburoto mu mete inako
nuwanuwatamini.
32 Mamanuga God uburana iyapana kuduba nu nuwanuwaniyana ki nana
ka e nu notanuga wirapupu da nu e umunui kwenupemei manako dibura
maba rabineya idiwei.

Mamanuga God si tepapamu

33 Mamanuga God e bameya ka puyo ebo ebo posiwena uburau. E notai
ade e katai ka kawaya daganani esida. E badidi notapiyau ade e badidi
purupiyau ki ka iyapana nu kwaitana eba iwagamana mamatara makai. Ade
e badidi kwae-wagau ki mibai ka iyapana kaina nu kwaitana eba kataigamu.
34 E okai mo wagubu ke;
‘Iyapana nima Mamanuga God e nuwai notai kataiwena? Pa mena.

Iyapana nima Mamanuga God siyoto yadini supasupa. Pa mena.
35 Iyapana nima gwede mo Mamanuga God nida kwebu da e aita suruwa
denai wirapoto kweyoto? Pa mena.'
36 Mibai e ka gwedegwede kuduba yamananibu ki apunai. E pokaiya ka
gwedegwede kuduba matarawena ade e eya nene ka nu kuduba
idiwei. Mama-nuga God tanai bagi kawaya apunai e si nu karako
maramara esida mena tepapomu idiwomu. Ki mibai.

12

Nu Mamanuga God yabuiya badidi maba idiwomu

1 Ki pokere kowaniyoma, nau yonani yau ragiragi kawaya nidiyani ki wi wainapumuri; Mamanuga God nu kawaya daganani nuwanuwa-nibu ki pokere iyapana papa pasumu puyo Mamanuga God kweyamu ki maba ka wi mete kina karako wi iyaga kuduba e puyo kwemuri. Ko eba mu papa naumu ki maba wi iyaga e kwemuri ko wi nuwaga notaga eyaka mena e mena notapiyoi idiwoi da e wi mamamaga yogono ki ka wi puyoga mibai. Wi inako kwaiwogoi ki ka wi mibai Mamanuga God e si tepapiyamu.

2 Wi ka iyapana kaina ko wi kowaguma yewe wairau badidi maba kwaetagamu ki wi eba niniyatamiyoi ade mu kwaetagamu ki kawareya makeya makeya eba kwaiwogoi. Wi rabinagau Mamanuga God e gudui kwaipumuri da e wi notaga deni mena wirapoto manako wi iyaga oragai ki wi tagagau kayayagisi ade iya waunai ki baiyagisi wi rabinagau wata yadini. Wi inako kwaiwagi ki ka Mama-nuga God e nuwaiya badidi wainapiyau bagi ade e nuwaiya badidi mamama-piyau ade e empiyau da kewanai, e nuwai notai inako ki kuduba wi mete kataiwagi.

3 Mamanuga God nau puyoni deni mena tegebu ki pokaiya ka nau karako wi nidiyani wainapumuri; Wi eba yabara kawakawaraiwogoi ko Mamanuga God e iyapanaiyoma paunamugu wi eyaka eyaka wataga kabuwanibu ki wi wibo sumaga negebu ki pokaiya wi wiga rabinagau kwaenepumuri weupumuri empumuri.

4 Nau keyakeyai mo wi kabuwaniyani wainapumuri; Nu midinuga kwakwarepunuga ka eyaka mena ko nu idanuga bo nu kerapunuga bo nu yabunuga inako ki mu ka ropani kawaya, ade mu eyaka eyaka upimaga ka mete ebo ebo.

5 Ki maba, nu iyapana ka ropani kawaya ko Keriso nu tenibu e eya naureya nu dibinibu. E upi ebo ebo negebu ko e naureya ka nu kuduba ewapuru eyaka mena.

6 Mamanuga God nu eyaka eyaka wadinibu bagi puyo ebo ebo negebu ki pokere e puyo badidi negebu ki nu eba kaupamu ko e wadinibu bagi ki kasiyarai pokaiya ka nu makeya makeya upigomu. Iyapana mosi Mamanuga God e bonanai wainapana wagana ki puyoi wadubu ki ka e sumai ki kawayai makeya uburono dima-yogono.

7 E bigabiga upi kwaewagana ki puyoi wadubu ki ka e bigabiga upi kwaeyogono, ade e iyapana kabuwa-tamana ki puyoi wadubu ki ka e iyapana kabuwatamono.

8 E iyapana togitamana kasiyara tageyana ki puyoi wadubu ki ka e upi ki kwaeyogono, ade e iyapana werenatamana ki puyoi wadubu ki ka e eba kapoiyogono ko iyapana deni mena waitatamono. E yabiyabiri uburana ki puyoi wadubu ki ka e eba pa tondono ko ragiragi kawaya upiyogono, ade e iyapana nuwasiyasiya nene kwaetagamu ragidai ki mu nuwaboyamaga wainapana waitatamana ki puyoi wadubu ki ka e eba ungwerogweroroyogono ko ramataramata e kowaiyoma waitatamono.

9 Wi nuwaga notaga eyaka mena pokaiya deni deni nota kwari-
kwarisiwogoi idiwoi ko eba wi umunuga mena iwogoi. Berokoi kuduba
ki wi deni mena tagararapumuri ko gwede bagi kuduba ki wi wadumuri
doko.
10 Wi ka Keriso e iyapanaiyoma ki pokere deni deni kwayuba kasiwara-
iwogoi ade wiwira kasiwaraiwogoi.
11 Wi nuwaga notaga eyaka mena Mamanuga God e upi kwaiwagamana
notapiyamu ki ka wi midiga eba toga-yagisi ko ragiragi kawaya upiwogoi nu
Kaiwawonuga e bigabigai kwaiwogoi.
12 Mamanuga God e puyo wi nene tapu nawanai idiwu ki mena wi no-
tapiyoi mibi mamamai idiwoi. Bita midi makari ade nuwaboya wi bamagau
baiyagisi ki ka wi kwarisiwagi wi watagau mena idiwoi ade maramara
Mamanuga God bameya guriguriwogoi.
13 Mamanuga God e iyapanaiyoma dai ki mu gwede-gwede nene ba-
batagamu emitamuri ki ka wi mu waitatamuri, ade iyapana kudubai dai ki
wi bamagau baitagisi ki ka wi mu diriwamaga kwaiwagi waitatamuri.
14 Iyapana dai baitagisi wi girinimoto pasunimoto ki ka wi denai eba
kwaiwagi ko Mamanuga God simuri da e mu waditamini bagi.
15 Iyapana mosi mamamawagau ki ka wi e mete dibipu-muri mamamai-
wagi, ade iyapana mosi yadi kirau ki ka wi e mete dibipumuri ewapuru yadi
wadumuri.
16 Eba nuwarara tagarara idiwoi ko kwayuba kasiwaraiwogoi idiwoi, ade
eba wi yabiyabiri upi wadumupu ki pokaiya yabara kawakawaraiwogoi
ko kwarisiwagi bigabiga upi ki mete kwaiwogoi. Wi eba notapiyoi da
gwedegwede kuduba ki wi kataigubu kewowena. Wi inako eba notapiyoi.
17 Iyapana mosi baiyagisi wi girini-yono pasuniyono ki ka wi denai berokoi
mo e bameya eba kwaiwagi. Iyapana badidi wainapiyamu da bagi supasu-
pai ki mena wi makeya makeya kwaiwogoi.
18 Wi iyapana kuduba mete ewapuru nuwabagi rabineya idiwana ki nana
ka wi naigida mena idiwoi kwaenda nuwabagi ki wi pokagere giriyagisi
ewanauwayagisi.
19 Kowaniyoma, nau nidiyani wainapumuri; Iyapana bera berokoi wi
bamagau kwaetagisi ki ka wi wiga eba ubumuri ki denai kwaiwagi ko mu
badidi kwaetagubu ki wi Mamanuga God e idai rabineya nakapumuri da
e eya nuwapupui ki uburoto denai kwae-yagisi. Mamanuga God e okai
mosi wagubu ke; ‘Nu Kaiwawonuga wagau; Iyapana berokoi kwaetagamu ki
bimbinai kwaesugana apunai ka nau ade bita mu tageyana apunai ka mete
nau.’
20 Wi wiga denai eba kwaiwagi ko Mamanuga God e okai mosi badidi
wagubu ki mena kwaiwagi. E okai ki wagubu ke; ‘Kau iyaragi wetei meyau
ki kau e bani kwei, ade e awana gobai wagau ki kau e awana mete kwei. Kau
inako kwaenuwagi ki kau mata omakai yabere yabere ki maba e debaiya
nakapiyei urau da e midimama yadini.’
21 Berokoi wata eba kwemuri kwaenda e rauruniyoto ko wi bagi mena
pokaiya berokoi raurupumuri.

13

Waira yau kodirerei mu kobamugu idiwana ki nana

1 Wi kuduba waira yau kodirerei ragidai mu umunumaga wadoi mibai
ka waira yau kawakawai mu ka eba mu mubo kasiyaramaga pokaiya upi
ki wadumupu ko Mamanuga God ubupu mu upimaga ki tagebu. Tawana
tawana kodirerei kuduba ka Mamanuga God mu nakatapu,

2 ki pokere iyapana gwedewau waira yau kodirerei tagarara-tamiyamu ki
ka Mamanuga God badidi kwaewena ki mu mete tagararapiyamu manako
ki pokaiya ka mu muga midi-maga pasumu.
3 Iyapana gwedewau bagi mena kwaetagamu ki ka mu kawakawai ragidai
ki mu kudumugu eba wainapomono. Ko iyapana gwedewau berokoi kwae-
tagamu ki ka mu kawakawai ragidai mu kudumugu mete wainapomono.
Ki pokere nau suwagani wainapumuri; Wi kawakawai ragidai ki mu kudu-
mugu eba waina-pamana wainapiyamu ki ka wi bagi mena kwaiwogoi
idiwoi manako kawakawai ragidai ki wi eminimoto wi werega tagisi.
4 Waira yau kodirerei ragidai mu ka wi bagiga nene Mama-nuga God upi
ki tagebu. Ko wi gwede mo berokoi kwaiwagi ki ka wi kawa-kawai ragidai
ki mu kudumugu wainapiyoi mibai ka mu audamaga pa asusu eba temupu.
Mu ka Mamanuga God e bigabigaiyoma iyapana wade supasupatamana ki
nana nakatapu ki pokere iyapana gwedewau bera berokoi kwaetagisi ki ka
kawakawai ragidai ki ubumoto denai bita mu tageni.
5 Ki pokere waira yau kawakawai ragidai mu kobamugu idiwoi ade mu
umunu-maga wadoi. Eba mu bita negemana ki kudumugu wainapiyoi were
umunu-maga wadoi ko wi rabinagau nidiyau wirawira ki kabuwaniyana da
wi ka baganai ki pokere wi inako kwaiwogoi.
6 Ade waira yau kodirerei mu bamamugu wi wairaga ki denai takesi mete
tamoi. Mu upitagamu ki ka mu Mamanuga God e upi kwaetagamu ki pokere
wi takesi mu bamamugu tamuri ki ka supasupai kawaya.
7 Gwedegwede kuduba kawakawai ragidai mu nene ki wi mu tagemuri;
Wi wairaga denai takesi tamana tagisi ki wi takesi tamuri ade mu denai
mosi wadamana ki nene tagisi ki wi ubumuri mu tagemuri. Wiwiratamana
ragidai ki wi wiwira-tamiyoi ade simaga tepapamana ragidai ki mu simaga
wi tepapiyoi.

Nu deni deni waita kasiwaraigomu

8 Iyapana gwede mosi negebu ki suruwai kau bamageya tondau ki kau
denai garugaru mena wirapi kwei ko eba nawananugowa ewa kweyana ki
nene notapiyowa tondowa. Kau eyaka mena yau mena kwaenuwagi; Kau
waretagi mete deni deni nota kwari-kwarisigamana ki notai notapiyowa,
mibai ka iyapana nima e waretai nota kwarikwarisipiyau ki ka e gora
kuduba badidi wagubu ki makeya makeya mete kwaewagau.
9 Gora ka ropani kawaya. Gora mosi wagubu ke; ‘Ridi yo apunu, wi eba
rauru kawakawara kasiwaraiwagi.’ Ade mosi wagubu ke; ‘Kau waretagi
eba mini poyo.’ Ade mosi wagubu ke; ‘Kuwa eba kwaenugowa.’ Ade mosi
wagubu ke; ‘Gwedegwede kau waretagi nene ki kau eba yabu gedegedepi.’
Gora yau ade dai mete uburau ki mu kuduba ka baganai ko mu kuduba ka
gora kawaya karako suwagani yau rabineya; ‘Kau kiya nene wainapiyei ki
maba kau kowagiyoma mu nene mete wainapiyowa nota kwarikwarisita-
miyowa.’
10 Ki pokere iyapana nima e waretai nota kwari-kwarisipiyau ki ka e
berokoi mosi e waretai bameya eba kwaeyagisi. E waretai nota kwarik-
warisipono tondono ki pokaiya ka e gora kuduba ki mibai mete matarapiyau
ki kena.
11 Wi deni deni inako nota kwari-kwarisigamana idiwana ki mibai ka wi
kataigau da mara rogobiwagau. Wi oro wadamu ragidai karako yabuiwagi
kimuri ubumuri mibai ka wi Iyesu wauneya sumamupu makeya ki ka e
iya waunai negeyana ki marai rowarowaitau ko karako ka mara ki wana
rogobiwena nu bamanugutau yewena.

12 Nawaru dumai tarana kwaewagau. Sisipu waunitau kewoyagisi ki
pokere sisipu berai kuduba ki nu deni mena kama-damu manako piyara
ragidai bidara eba wadamana tatamai umamu ade ta yo auda mu idamaga
tepiyamu ki maba ka nu mete kina tanai ki tatamai mena yadamu uma-
mamu.
13 Nu ka nawarau idiwei ragidai ki pokere nu gwede mosi sisipu gwaiya
eba wekepamu ko bagi supasupai mena kwaigomu. Iyapana poraga
kawareya awana suwakarai kubamu yabaramaga babawagau bo taku
maba igida yauda asusu iwu bo midimama berai ebo ebo kwaetagamu bo
yawiratagamu bo nuwarorotagamu, bera kudubi kwaki inako ki mo nu eba
kwaigomu.
14 Ko nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e iyai ki wi wadumuri sipuma bo gor-
agora umemei ki maba wi naurigau umamuri. Wi midiga kwakwarepuga
taininiyau poisiyasiyai wainapiyamu ki diriwai wi eba kwaiwogoi ko nota
ki kuduba deni mena wi tagagau kwenupu-muri notagogapumuri.

14

Nu sumanuga eyaka mena ragidai eba tadeyamu siyasiya

1 Iyapana mosi e sumai eba kawaya wi bamagau baiyagisi ki ka wi e diriwai
kwaiwagi bananapumuri ko eba e badidi wainapiyau kaisiwagau ki pokaiya
e empumuri wereyakaurapu-muri.
2 Iyapana mosi sumawagau e sumai ki pokaiya ka e kaisi eba kwae-wagau
ko e bani asusu kupau. Ko iyapana mosi e sumai ka eba kawaya ki pokere e
bani dai kaisipiyau manako kusura mena kupau.
3 Papa yo bani asusu kupau apunai ki eba uburoto e waretai kaisi kwaewa-
gau apunai ki wereyakaurapoto. Ade kaisi kwaewagau apunai ki eba
uburoto e waretai papa yo bani asusu kupau apunai ki pari wirawirapoto
siyoto, yagisi ke; ‘Kau paerepiyei.’ E inako eba yagisi mibai ka Mamanuga
God e yabuiya ka e waretai ki baganai.
4 Kau waretagi kau biga-bigagi apunai maba tondibena ki kau e pari
wirawirapena ka baganai. Ko karako ka e apunu kawai mosi e bigabigai
kwaewagau ki pokere kau uburana e pari wirawirapana ka eba baganai.
Kau waretagi supasupai kwaewagau bo paerepiyau ki e kawai e mena
uburoto e kabuwapoto. Ade nu kataigibi kewo-wena da nu Kaiwawonuga
e madaneya uburau e togipiyau ki pokere e eba paerepoto.
5 Iyapana mosi e ebo notai pokaiya wainapiyau da Mamanuga God e
si tepapamana marai ka mara kawai eyaka mena ko ade iyapana mosi e
wainapiyau da Mamanuga God e si tepapamana marai ka mara asusu. Ki
ka eba gwede mete kina, ko mu eyaka eyaka ka mu mubo notamaga pokaiya
naigida mena notapomono wetawetara were kwaetogomono.
6 Iyapana nima mara eyaka mena ki nene wainapiyau ki ka e Kaiwa-
wonuga wiwirapana ki nana inako kwaeyogono. Ade iyapana nima papa
yo bani asusu kupau ki e mete kina ka nu Kaiwawonuga wiwirapana
ki nana inako kwaeyogono mibai ka e bani ki kuduba nene Mamanuga
God paraupiyau. Iyapana nima bani dai kaisipiyau ki e mete kina ka nu
Kaiwawonuga wiwirapiyau ade Mama-nuga God paraupiyau.
7 Iyapana mosi e notai eba yogono ke; ‘Nau naubo nene mena tondoni,’ bo
yogono ke; ‘Nau naubo nene mena posugani.’ E notai inako eba yogono.
8 Nu idiwei ki ka nu Kaiwawonuga e nene idiwei ade nu popoigamu ki ka
nu mete Kaiwawonuga e nene popoigamu. Ki pokere, nu iyaiya idiwomu bo
nu popoigamu ki ka asusu, mibai nu ka Kaiwawonuga e nene.

9 Keriso e ka iyapana iyaiya ade popai kuduba nu ewapuru Kaiwawo-nuga
uburana ki nana powena ade iyawena kipu ubupu,
10 ki pokere kau nima kusura mena kupei ki kau gwede nana uburei kau
waretagi pari wirawira-piyei? Ade kau nima papa yo bani asusu kupei ki
kau gwede nana uburei kau waretagi wereyakaurapiyei? Nu kuduba ka aita
ewa Mamanuga God e yabareya ubumamu manako e uburoto e idai gurai
nu kuduba naurinugu ugwadini-yoto ragiragi.
11 Mamanuga God e okai wagubu ke;

‘Nu Kaiwawonuga wagau; Nau ka maramara tondakani apunai ki pokere nau suwagakani ka mibai;

Iyapana kuduba nau yabaraneya kwarisitagisi mu ramatamaga kawareya ubumoto manako mu umunumaga pokaiya tagisi ke;

Kau mena ka Mamanuga God mibai.’

12 Mamanuga God e okai inako wagubu ki pokere wainapumuri; Mara baiyagisi da nu kuduba Mamanuga God e yabareya ubumamu manako nu eyaka eyaka badidi kwaigemeya ki nu e matarau siyamu ko mo eba wekepamu.

13 Ki pokere wainapumuri; Naiya ka nu kowanuguma mete idanuga
gurai deni deni ugwe kasiwaraigemeya idiweya ko karako ka nu bera ki
kamadamu manako nota yau mena notapomu; ‘Nau badidi kwaesugakani
ki pokaiya nau waretani pisipisipakani da e sumai nau pokanere giriyagisi
ki ka nau badidi kwaesugakani ki kuduba e nene kamadani.’
14 Nau ka nu Kaiwawonuga Iyesu e naureya tondakani ki pokere nau
kataisugubuwani wetawetara da bani kuduba ki mo eba bigibigi. Ko iyapana
mosi e rabineya wainapiyau da bani mosi ka bigibigi ki ka e mena bameya
ka bani ki bigibigi.
15 Ki pokere wi kowaguma bani kaisimupu ki bani wi mu yabumugu
kupumuri eminimoto manako mu sumamaga ki pokaiya giriyagisi ki ka wi
kowaguma ki wi eba nota kwarikwarisitamiyamu ko wi mu giritamiyamu.
Keriso mu nene mete powena ki pokere wainapumuri; Wi bani kupamana
da ki pokaiya wi kowaguma mu iyamaga giriwagana kudeya ki ka wi naigida
mena empiyoi popo were kupoi kwaenda mu iyamaga giriyagisi.
16 Gwedegwede kuduba wi wiga wainapiyamu da baganai ki wi mu
yabumugu naigida mena notapiyoi were kwaiwogoi kwaenda mu ubumoto
wi upiga badidi kwaigubu ki berokoi siyomoto.
17 Nau yona mibai wi nidiyani wainapumuri; Nu Mamanuga God e gari
rabineya kaiwana idiwana ki ka eba nu bani kupemei bo kaisipemei bo
awana kubemei bo eba kubemei ki pokaiya da nu ki kawareya iwogomu.
Ko ki ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya negebu da nu
bagi supasupai nuwabagi rabineya mibi mamamai idiwana ki nana ki mena
pokaiya.
18 Iyapana gwedewau Keriso e nene inako kwaetagamu idiwu ki ka Ma-
manuga God mu mamamamaga yagisi ade mu kowamuguma ki mete mu
weremaga tagisi.
19 Ki pokere wainapumuri; Nu nuwanuga notanuga eyaka mena ki
pokaiya nu kowanuguma mete deni deni togi kasiwaraigomu da nu ewa-
puru mena nuwabagi rabineya idiwomu.
20 Mamanuga God gwede bagi kawaya wi nene kwaewena ki wi eba bani
kupamana bo eba kupamana ki yonai pokaiya giripumuri pasumuri. Bani
kuduba ka bagi mena nu kupamana ki nana ko nu bani ki kupamu manako

ki pokaiya nu kowanuguma pisipisitamamu da mu sumamaga kauyagisi ki ka nu paerepemei.

21 Nu supasupai kwaiwagamana ka yau kena; Kau waretagi papa kupana bo awana ‘waeni’ kubarana ki e wainapiyau da ki ka eba baganai ki kau e yabuiya papa ki eba kupi ade awana ‘waeni’ ki mete eba kubari kwaenda e sumai ki pokaiya kauyagisi.

22 Ki pokere kau nima wainapiyei da kau papa bo bani asusu kupana, ki ka baganai kau kupi. Ade kau nima wainapiyei da kau kaisigi mete kina, ki ka mete baganai kau kaisi tondowa. Ko kau badidi wainapiyei ki kau rabinageya mena notapiyowa Mamanuga God mena sumapiyowa were kwaenugowa ko eba kau waretagi kau kwaenugei ki kawareya e mete kwaewagana ki nana siyowa. Iyapana nima e rabineya eba siyau wirawira ade e badidi wainapiyau baganai ki e makeya makeya kwae-wagau ki ka e mibi mamamai tondono.

23 Ko iyapana nima e notai apeya apeya pokaiya bani kupau ki ka Mamanuga God uburoto e siyoto, yagisi ke; ‘Kau paerepipi’, mibai ka e bani kubabu ki ka eba e sumai pokaiya bani ki kubabu ko e notai apeya apeya pokaiya kubabu. Gwedegwede kuduba nu sumanuga pokaiya eba kwaigemei ki ka nu Mamanuga God e yabuiya paerepemei.

15

1 Nu gwedewau sumanuga kawaitau ki ka nu kowanuguma sumamaga eba kawaya ki mete waita-tamomu mu bitamaga kawarapomu. Nu ka eba nu nubo iyanuga nene mena wainapomu,

2 ko nu kowanuguma mu bagimaga nene ade mu sumamaga kawayawagana ki nana ka nu bagi mena mu bamamugu kwaigomu togitamomu.

3 Keriso e ka eba e eya iyai nene waina-pupu ko Mamanuga God e okai Keriso nene wagubu ke; ‘Iyapana wereyakaura yonai kau nidiyamu ki wirawena nau bamaneya bauwena.’

4 Mamanuga God e okai kuduba naiya mena okamupu ki ka yawata supasupai nu kabuwaniyana ki nana okamupu. Nu giruru kobaiya teteigamu ki ka Mamanuga God e okai ki nu toginiyono kasiyara negeyono da nu buridere baigamana puyo ewa wadamana nawanai idiwei ki mena notapomu kaiwomu.

5 Nu giruru kobaiya teteigemei kaiwei ki ka Mamanuga God nu toginiyau ade kasiyara nu negeyau. E karako wi waitaniyoto kasiyara negeni da Keriso Iyesu keyakeyai kwaewena ki wi kataiwagi wetawetara ade makeya makeya kwaiwagi manako wi nuwaga notaga ewapuru eyaka mena idiwoi.

6 Wi inako idiwoi ki ka wi ewapuru mena wi bonanaga eyaka mena pokaiya nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yo nu Mamanuga God e si esida mena tepapiyoi idiwoi.

7 Keriso wi eba tagararanibu ko wi diriwaga kwaewena ki maba wi mete kina wi kowaguma eba tagararatamiyoi ko mu diriwamaga kwaiwogoi da ki pokaiya ka Mamanuga God e si kawaya-yagisi.

8 Nau nidiyani wainapumuri; Naiya takari kawaya Mamanuga God nu ripakwarakwaranuguma gwaiyabatapu ki mibai wenawagana ki nana ka e Keriso tonopupu Diyu ragidai mu bigabigamaga kwaewagana ki nana bauwena.

9 E bauwena ki pokaiya ka Mamanuga God iyapana kwaiyanai ragidai mete kina nuwanuwatapu da mu ki pokaiya e si esida tepapamana ki nana. Mamanuga God e okai wagubu ke;

‘Nau iyapana kwaiyanai ragidai mu paunamugu kau parauniyoni ade kau sigi umayo pokaiya esida tepaponi.’
10 Ade wagubu ke;
‘Iyapana kwaiyanai ragidai, wi ubumuri Mamanuga God e iyapanaiyoma winetapu ragidai mete dibipiyoi ewapuru mena mamamaiwogoi.’
11 Ade wagubu ke;
‘Iyapana kwaiyanai ragidai kuduba, nu Kaiwawonuga e si wi esida mena tepapiyoi,
ade iyapana kuduba tawana tawana idiwu, wi umayo pokaiya e mamamapiyoi.’
12 Ade oragai apunai Aisaiya oka mo inako okapupu, wagubu ke;
‘Apunu Diyesi e momai mosi aita ewa wenayagisi manako Mamanuga God e tepapoto da e iyapana kwaiyanai ragidai kuduba mu yabaramugu uburoto kaiwawo-yagisi.
E pokaiya ka mu mete kina iya ewa wadamana ki nawanai idiwono.’
13 Wi puyo aita ewa wadamana nawanai idiwu ki apunai ka Mamanuga God. Ko e karako waitaniyoto wi sumaga pokaiya mibi mamamai ade nuwabagi negeni da wi puyo ewa wadamana notapiyamu nawanai idiwu ki notai e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai pokaiya wi rabinagau kawayayogono yarono da posiyagisi siwagapoto.
Apunu Poru oka yau gwede nana okapupu?
14 Kowaniyoma, nau wi nene pore eba wainapakani; Wi ka gwedegwede supasupai mena kwaiwagamu ragidai. Gwedegwede kuduba ki wi kataigubu kewowena ade katai ki pokaiya wi deni deni kabuwa kasiwaraigamana ki mete baganai.
15 Ko nau oka yau pokaiya yona dai wi kawareya ade wainapa-mana ki nana ragiragi kawaya nidiyakani ki mibai ka Mamanuga God nau wadisinibu bagi ade upi bagi kawaya yau winepupu puyo tegebu,
16 da nau Keriso Iyesu e bigabigai kwaesugana iyapana kwaiyanai ragidai mu bamamugu upisugana ki nana. Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ubumu e bigabigai kwaetagamu papa pasumu puyo kweyamu ki maba ka nau mete inako uburakani e yonai bagi kawaya iyapana kwaiyanai ragidai mu bamamugu dimasugakani da mu mubo iyamaga puyo maba deni mena e kweyomoto. Nau nuwaneya ka Mama-nuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki mu winetamini Mamanuga God nene nakatamini da Mamanuga God e eya uburoto mu puyomaga ki eba tagarara-poto ko mibipoto yadini.
17 Nau Keriso Iyesu e naureya tondakani ki pokere nau yabarayabara uburakani Mamanuga God e bigabigai kwaesugakani.
18-19 Nau naubo badidi kwaesugakani ki yonai nau eba suwagakani ko Mamanuga God e eya Keyai ki kasiyarai pokaiya nau badidi dimasugekeya bo matakira ebo ebo kwaesugekeya da ki pokaiya Keriso bauwena iyapana kwaiyanai ragidai mu notamaga wirapupu da mu Mamanuga God e umunui wadumupu ki mena yonai nau yabarayabara uburakani suwagakani. Nau natere Diyerusaremu rabineya dimasugekeya yabedekeya da karako tawana Irurukamu rabineya bausugubuwani ki ka nau Keriso e yonai bagi kawaya ki mena dimasugakani umakani.
20 Nau notani kawaya maramara notapakani umakani ka yau kena; Iyapana gwedewau Keriso e yonai eba wainamupu kataitagubu ki mu bamamugu ka nau nuwaneya kaya-sugana e yonai bagi kawaya ika dimasugana ki nana wainapakani. E yonai wainamupu kataitagubu ragidai ki mu bamamugu ka nau eba kayasugana wainapakani kwaenda iyapana mosi

bebeda ororeya mena kaupupu e bebedai ki kawareya nau bebeda ade kaupani.
21 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke;
‘Iyapana gwedewau e yonai eba tademupu ragidai ki mu yabumaga payagisi mibai empomoto.
Ade e yonai naiya eba wainamupu ragidai ki mu ka e yonai waina-pomoto mete kataitagisi.’

Apunu Poru natere Roumi kayawagana wainapupu

22 Ki pokere kowaniyoma; Nau mara ropani kawaya wi bamagau ika bausugana wi eminiyana ki nana waina-pekeya ko gwede mosi nau yawatani maramara bodabodapiyawa.
23 Ko karako tawana yau rabineya ka nau upini kuduba kewowena ade nau kwamura ropani kawaya nu taganugu kayawena ki nau wi eminiyana ki nana mete wainapekeya,
24 ki pokere nau waunitau tawana Sipeini kayasugani ki ka nau kaniyoni da wi daiyoga ika mete bausugani. Nau nota yau wainapakani; Nau mara dai wi mete ika idiwomu da ewa ki ka wi nau waitasinimuri tonosinimuri da nau tawana Sipeini kayasugani.
25 Ko naiya ka nau Mama-nuga God e iyapanaiyoma natere Diyerusaremu rabineya idiwu ki mu bigamaga mo kwaesugani.
26 Iyesu sumapiyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana Makedoniya yo tawana Akaiya rabineya idiwu ki mu mubo nuwamugu bowa madai dai kwanamupu Mamanuga God e iyapanai-yoma natere Diyerusaremu rabineya wetei idiwu ki puyo mu tagemana ki nana wainamupu.
27 Mu mubo nuwa-mugu wainamupu da baganai ki pokere mu inako kwaetagubu. Ko nau nidiyani wainapumuri; Diyu ragidai mu poka-mugere ka iyapana kwaiyanai iya wadumupu ki pokere mu iya wadu-mupu ki denai mu mubo gwedegwede-maga dai tepomoto Diyu ragidai puyo tageni ki ka supasupai bagi kawaya.
28 Tawana Makedoniya yo tawana Akaiya ragidai puyo kwanamupu nau idaneya nakamupu ki nau yadani kayasugani Mamanuga God e iyapanai-yoma natere Diyerusaremu rabineya idiwu ki tageyani were ewa ka nau ade kirani uburani manako tawana Sipeini kayasugani kaniyoni da wi bamagau ika mete bausugani wi eminiyani.
29 Nau kataineya da nau ika bausugani ki ka Keriso nau pokanere kawaya daganani wi wadiniyoto bagi.
30 Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e pokaiya ade Mamanuga God e Keyai nu deni deni nota kwarikwarisigamana notai negebu ki pokaiya ka nau karako geneniyakani da wi nau waitasinimuri Mamanuga God bameya nau nene ragiragi kawaya guriguriwagi.
31 Guriguriwogoi da Mamanuga God nau kwayubasiniyono da nu sumanuga eba sumatagamu ragidai tawana Diyudiya rabineya idiwu ki mu eba baitagisi nau girisinimoto. Ade guriguriwogoi da Mamanuga God e iyapanaiyoma natere Diyerusaremu rabineya nau upi badidi kwaesugoni ki mu eba tagararapomoto ko mibi-pomoto.
32 Mamanuga God e waina-piyau da baganai ki ka nau upi ki kewopani manako ewa wi bamagau mibi mamamai ika bausugani kasiyara yadani were ewa ade kirani uburani kayasugani.
33 Nau nuwaneya ka nu nuwabagi negeyau apunai Mamanuga God mara-mara wi kwayubaniyono tondono. Ki mibai.

16

Apunu Poru iyapana parautapu

1-2 Iyesu sumapiyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai ika tawana Kenkiriya rabineya mu waita-maga ridai mosi si ka Pibi e werei nau suwagakani. E berai ka bagi kawaya ki pokere e wi bamagau baiyagisi ki ka wi e eba tagararapumuri ko nu Kaiwawo-nuga e si pokaiya e diriwai kwaiwagi. Nu Iyesu sumapemei ragidai inako kwaigamana ki nana. Ridi Pibi e ka iyapana ropani kawaya waitatamiyawa ade nau mete waitasinibu ki pokere e wi bamagau baiyagisi ki ka wi e denai waitapumuri.

3 Ridi Pirisira e nobomoi Akwira mete kina nau parauni yau mu tade-muri. Mu ka nau mete upinuga eyaka mena Keriso Iyesu e upi kwaigemei ragidai.

4 Mu nau waitasinimawa ki pokaiya waunitau popotagamana kwaetagubu ki pokere nau mu parau-tamakani. Eba nau mena mu parau-tamakani ko iyapana kwaiyanai ragidai tawana tawana Kersiso sumapiyamu Mamanuga God nene dibipiyamu idiwu ki mu mete parautamiyamu.

5 Keriso sumapiyamu ragidai kuduba apunu Akwira e wainai mete tawa-maga rabineya dibipiyamu guriguritagamu idiwu ki mu mete kina nau parauni yau mu tademuri.

Nau waretani Epaenetasi nau parauni yau e mete simuri. Tawana Aisiya rabineya ka e yabiri Keriso sumapupu.

6 Ridi Meri e wi nene ragiragi kawaya upiwagawa ki nau e mete parau-pakani.

7 Nau apunu Endurunikasi yo Diyuniyasi mu mete parautamakani. Nau yo mu ka Diyu ragidai. Mu naiya nau mete ewapuru diburanimpu dibura rabineya idiweya. Mu ka yabiri Iyesu sumamupu ko nau ka mu ewamugu e sumapuwani. Iyesu tonotapu ragidai mu paunamugu mu ka bagi kawaya kwae-tagamu ragidai.

8 Nau apunu Ampiriyatasi mete paraupakani. Nau nuwaneya po eyo mibai ka nau yo e sumanuga ka eyaka mena nu Kaiwawonuga bameya.

9 Nu Keriso e upi mete ewapuru kwaigemei apunai Ubanasi e mete kina nau paraupakani. Ade nau waretani Sitakesi nau parauni yau e mete simuri.

10 Nau apunu Aperesi e mete parau-pakani. E ka Keriso e upi bagi kawaya kwaewagau ki apunai ade e upi ka iyapana kuduba mibimupu.

Nau apunu Aristobarusi e tawai eyaka mena ragidai ki mu mete parau-tamakani.

11 Apunu Erodiyoni, nau yo e ka Diyu ragidai, nau parauni e mete simuri.

Keriso sumapiyamu ragidai kuduba apunu Narakisasi e tawai eyaka mena ragidai ki mu mete kina nau mu parau-tamakani.

12 Nu Kaiwawonuga e upi ragiragi kawaya kwaetagamu ragidai ridi Taraipina yo ridi Taraipota nau mu mete parautamakani.

Ade nau egasi Perisisi ki nu Kaiwawonuga e upi mete ragiragi kawaya kwaewena ridai nau parauni yau e mete simuri.

13 Nu Kaiwawonuga e upi bagi kawaya kwaewagau apunai Rupasi ade e inai nau gubagasinibu ridai ki nau parauni yau mu mete tademuri.

14 Apunu Asikiritasi yo Pirigoni yo Omesi yo Patorobasi yo Omasi ade Iyesu iyapanaiyoma mu mete dibipiyamu ragidai nau mu mete parautamakani.

15 Apunu Pirorogasi yo ridi Diyuriya yo apunu Nareyasi e egarai mete kina yo apunu Orimpasi yo Mamanuga God e iyapanaiyoma mu mete dibipiyamu ragidai kuduba ki mu mete kina nau parauni yau mu tademuri.

16 Wi yowaguma tataguma badidi maba parautamiyamu ki maba wi
Keriso sumapiyamu ragidai kuduba mu mete inako deni deni parau
kasiwara-iwogoi idiwoi.
Keriso sumapiyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana
tawana idiwu ki mu paraumaga kawaya daganani wi bamagau tonopiyamu.

Parau siyarai

17 Kowaniyoma, nau ragiragi kawaya wi nidiyani wainapumuri; Iyapana
gwedewau mu yonamaga pokaiya notababa negemana ade wi purunimana
ewanauwanimana ki yonai tagisi ki ka wi naigida mena mu emitamiyoi
kwaenda wi sumaga giriyagisi. Wi kabuwa mibai wauneya wainamupu
sumamupu ki mena wi wadumuri doko ko iyapana dai baitagisi kabuwa
kudubai mosi togo-mono ki ka mu yonamaga ki wi eba wainapumuri ko
tagararapumuri.
18 Iyapana baitagisi inako togomono ki ka mu eba nu Kaiwawonuga Keriso
e upi kwaetagamu ko mu ka mubo midimaga kwakwarepumaga nuwaiya
poyo ki mena wainapiyamu tagamu. Iyapana ki mu ubumoto iyapana
gwedewau eba kataitagubu da bagi ka bani kena ade berokoi ka bani kena ki
mu kerapumugu yadini mu bamamugu umunumaga midiyayogono dayaya-
togomono da mu notamaga wirawagana mu ewamugu kayatagamana ki
nana.
19 Wi Mamanuga God e yonai bagi kawaya wadumupu doko makeya
makeya kwaiwagamu ki sisiyai ka iyapana kuduba wainamupu kewowena
ki pokere nau wi mamamaga suwaga-kani. Ko nau nuwaneya gwede bagi
ki katai mena wi kataiwagi ko berokoi nene ka nau nuwaneya wi iyapana
gogoi ki mu maba idiwoi.
20 Wi inako kwaiwogoi ki ka nuwabagi negeyau apunai Mama-nuga God
waunitau uburoto Berokoi Apunai Seitani taisi kurakurapoto da e kasiyarai
kuduba kewoyagisi manako e wi kerapuga kobaiya tondono.
Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e
rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. Nu Kaiwawonuga Iyesu karako
waitaniyoto da e wi nene bagi kawaya inako kwaewena ki mibai wi naigida
mena kataiwagi wetawetara.
21 Nau mete ewapuru upigemei apunai Simosi e wi parauniyau ade apunu
Rusiyasi yo Diyaisoni yo Sosipa, nu kuduba ka Diyu ragidai, nu ewapuru
mena wi paraunimei.
22 Ade nau Teritasi, apunu Poru wagubu umuneya oka yau makeya
makeya okapuwani apunai ki nau mete kina nu Kaiwawonuga e si pokaiya
wi parauniyakani.
23 Apunu Gaiyasi e wi mete parauniyau. Nau Poru e tawaiya yewe
ukwarakani ade Iyesu sumapiyamu ragidai bautagamu e tawai rabineya
Mamanuga God nene dibipemei ki ka e nu kuduba diriwanuga kwaewagau.
Natere yau mu bowamaga madai kwayubapiyau apunai Erastasi ade nu
sumanuga eyaka mena apunai Kwatasi ki mu mete kina wi parauniyamu.
24 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e
rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. Nu Kaiwawonuga Iyesu karako
waitaniyoto da e wi nene bagi kawaya kwaewena ki mibai wi naigida mena
kataiwagi wetawetara. Ki mibai.
25 Karako nu Mamanuga God e si esida tepapamu. E yonai bagi kawaya
nau dimasugakani umakani ki ka Iyesu Keriso e yonai. Naiya kunuma waira
kerareya yabadawa da karako ka yona ki kuduba wekewena iyapana eba
wainamupu ko karako ka yona ki mibai matarawena. Wi yona ki wadumuri

doko ki ka Mamanuga God uburoto yona ki pokaiya wi waitaniyoto toginiyoto da wi sumaga pokaiya ragiragi kawaya ubumoi.

26 Naiya ka yona ki mibai wekewena ko Mamanuga God e bonanai wainapamawa taga-mawa ragidai ki ka mu e yonai ki mibai mataramupu oka pokaiya okamupu. Iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau Mamanuga God maramara tondau kaniyau apunai e sumapamana ade e umunui wadamana ki nana ka e yona ki tonopupu karako tawana tawana kawayawagau kayawagau.

27 Nu Mamanuga ka God eya mena ade e mena ka gwedegwede kuduba kataiya ki apunai. Iyesu Keriso pokaiya ka nu e si maramara esida mena tepapomu idiwomu. Ki mibai.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

1 KORINI
Apunu Poru natere Korini ragidai mu okamaga yabiri tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Naiya ka apunu Poru natere Korini rabineya Iyesu e yonai ika dimawagawa tondawa manako iyapana ropani kawaya Iyesu sumamupu ko karako ka Iyesu sumapamawa ragidai mu paunamugu notababa dai wenawena.

Apunu Poru oka yau mu wade supasupatamana ki nana okapupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-9*
Mu ewa nauwa idiwa *1:10-4:21*
Ridi yo apunu *5:1-7:40*
Suma ragidai ade pakasi ragidai *8:1-11:1*
Suma ragidai ewapuru idiwana ki nana *11:2-14:40*
Popoigamu ko ade kimamu ubumamu *15:1-58*
Puyo nakapamana ki nana *16:1-4*
Parau siyarai *16:5-24*

1-2 Wi sumaga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai ika natere Korini rabineya idiwu ki Mamanuga God wi winenibu da wi Keriso Iyesu e naureya e eya nene idiwana ki nana; Nau Poru ade nu sumanuga eyaka mena apunai Sotenisi mete kina oka yau wi bamagau okapemei.

Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere e winesinibu da Keriso Iyesu nau tonosini-yana da nau e upi kwaesugana ki nana. Iyapana gwedewau tawana tawana idiwu ki ubumu nu Kaiwawonuga siyamu, tagamu ke; 'Kaiwawoni ke, kau iyasini', iyapana gwedewau inako tagamu ki mu mete kina ka e iyapanaiyoma. E ka nu yo mu ewapuru Kaiwawonuga eyaka mena ki pokere nu karako wi kuduba nidimei yau kena.

3 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako wi waitanimoto da mu wi nene badidi kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

Mamanuga God e Keriso pokaiya nu wadinibu bagi

4 Keriso Iyesu pokaiya ka Mamanuga God wi wadinibu bagi ki pokere nau wi nene maramara e paraupakani.

5 Wi Keriso e naureya idiwu manako ki pokaiya ka wi yonaga yo wi kataiga yo wi iyaga kuduba ki supasupawena ade bagiwena.

6 Mibai, Keriso e yonai wi naiya wainamupu ki wi rabinagau supu tawawena witai nunupu,

7 ki pokere wi karako nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso ade matarawagana nawanai idiwu ki ka wi gwede mo nene eba wainapiyoi. Mamanuga God iyapana iyamaga nene puyo ebo ebo tageyau ki puyoi kuduba ka e wi mete negebu kewowena.

8 E wi kwayubaniyono toginiyono tondono da mara siyarai baiyagisi. Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e marai ki baiyagisi ki ka wi paerega pa mena yabara yabara ubumuri.

9 Mamanuga God badidi gwaiyabawena ki kuduba e makeya makeya
kwae-yogono. E wi winenibu da wi e Gubagai nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso
ki e mete ida wadewadeigamana ki nana.

Iyesu sumapiyamu ragidai ewa nauwa idiwa

10 Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e si pokaiya ka nau karako
yona yau wi nidiyani teyateyama waina-pumuri; Ewa nauwa eba idiwoi
ko wi badidi iwagamana ki ka wi kuduba mibipumuri were iwagi ade wi
nuwaga notaga eyaka mena pokaiya notapiyoi kwaiwogoi idiwoi.
11 Kowaniyoma, wainapumuri; Apunu Koroe e iyapanai-yoma dai nau
bamaneya bautagubu nau sidimupu da wi paunagau ka wi dai kira kasi-
waraiwagamu idiwu,
12 mibai ka wi yona ebo ebo iwagamu. Wi dai iwagamu ke; 'Nu apunu
Poru e eweya kaigemei'. Ade wi dai iwagamu ke; 'Nu apunu Aporosi e eweya
kaigemei'. Ade wi dai iwagamu ke; 'Nu apunu Pita e eweya kaigemei'. Ade
wi dai iwagamu ke; 'Nu ka Keriso e eweya kaigemei.'
13 Wi kuduba ka Keriso e naureya idiwu, ko e midi kwakwarepui ki wi bani
purumupu ewanauwamupu bo? Ki ka eba nau Poru ripa korosi naureya wi
nene posugubuwani. Ade ki ka eba nau sini pokaiya ki wi siruwaigubu. Ki
pa mena.
14 Nau Mamanuga God parau-pakani da nau wi mo eba siruwani-buwani.
Nau apunu Kurisipa yo Gaiyasi mu mena Iyesu e si pokaiya siruwa-
tapuwani,
15 ki pokere wainapumuri; Wi mo eba ubumuri iwagi ke; 'Nu ka Poru e si
pokaiya e nene siruwaigibi.'
16 (O, nau notani gogawena; Nau apunu Sitepanasi e iyapanaiyoma mete
siruwa-tapuwani ko nau iyapana dai mete siruwatapuwani bo pa mena ki
nau naigida eba wainapakani.)
17 Keriso e ka eba nau iyapana siruwatamana ki nana tonosinibu ko nau
e yonai bagi kawaya dimasugana ki nana nau tonosinibu. E eba nuwaiya
nau naubo kataini pokaiya kabuwa-sugana ki nana ko e nuwaiya ka nau
yona yau mena dimasugoni, suwogoni ke; 'Keriso e ka ripa korosi naureya
iyapana kuduba nu nene powena.' Yona ki mena ka kasiyarai kawaya ki
pokere nau eba nuwaneya yona kudubai dai dimasuwogoni kwaenda Keriso
nu nene powena ki kasiyarai pamenayagisi.

Mamanuga God e katai Keriso pokaiya matarapupu

18 Nau yona yau kawareya ade suwagani wainapumuri; Iya yawatai
paeremupu kwakotagubu ragidai ki mu wainapiyamu da Keriso nu iyanuga
nene ripa korosi naureya powena ki ka notababa yonai. Ko nu iya
yawateya kaigemei ade Keriso ripa korosi naureya nu nene powena ki yonai
sumapemei ragidai ki nu nene ka yona ki ka Mama-nuga God e kasiyarai
matarawena ki kena.
19 Mibai, Mamanuga God e okai wagubu ke;
'Iyapana gwedewau notapiyamu da mu gwedegwede kuduba kataimugu ki
mu kataimaga ki nau giripani deni mena kewoyagisi.
Ade iyapana gwedewau wainapiyamu da mu ka notanotai ki mu nota-maga
ki nau bodapani da gogayagisi.'
20 Mamanuga God e inako wagubu, ki pokere katai ragidai ki mu denai
badidi tagisi? Ade nota ragidai, ki mu denai badidi kwaetagisi? Ade waira
yau notai ki kawareya deni deni kabuwa kasiwaratagamu idiwu ragidai ki
mu bani idiwono? Pa mena. Mamanuga God e kwaewena ki pokaiya ka e nu
kabuwanibu wetawetara da waira yau notai ka kuduba notababa mena.

21 E mena katai ka kawaya daganani esida ki pokere e yau kwaewena;
Iyapana gwedewau mu mubo notamaga bo kataimaga pokaiya e kwaenepa-
mana bananapamana wainapiyamu ki yawatai e deni mena bodapupu. Ko
iyapana gwedewau iya yonai nu dimaigemei ki sumapamana wainapiyamu
ki ka e uburoto deni mena mu iya tageni.
Iyapana dai tagamu da yona yau ka eba iya yonai ko notababa negeyau ki
yonai.
22 Diyu ragidai mu tagamu ke; 'Wi kunuma kasiyarai pokaiya matakira mo
kwaiwagi eminiyamu were nu mibiniyamu.' Ade iyapana kwaiyanai ragidai
mu tagamu ke; 'Wi kataiga ki kerarai nu kabuwanimuri were mibi-niyamu.'
23 Ko nu ka Keriso ripa korosi naureya powena ki mena yonai dima-
igemei. Diyu ragidai mu ka yona ki eba wainapamana wainapiyamu ki
pokere pisipisitamiyau, ade iyapana kwaiyanai ki mu tagamu da yona ki ka
notababa yonai.
24 Ko iyapana gwedewau, Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai ki Ma-
manuga God mu winetapu da nu dimaigemei ki yonai mu sumapamana ki
nana ki mu muga rabinamugu ka mu kataitagisi da yona yau ka Keriso e eya
ki kena. Ade mu mete kataitagisi da Mamanuga God e kasiyarai ade e katai
kuduba ka Keriso e mena pokaiya.
25 Iyapana tagamu da Mamanuga God e yonai ka notababa yonai, ko
wainapu-muri; Notababa yonai ki katai ka kawaya esida. Iyapana kaina
kuduba nu katainuga ka e katai kobaiya marai munta erida. Iyapana tagamu
da Mamanuga God e badidi kwaewena ki ka eba gwede kawaya mosi, ko
wainapumuri; E kwaewena ka kawaya daganani esida. Iyapana mu mubo
notamaga pokaiya wainapiyamu kwaetagamu ki kuduba ka poi.
26 Kowaniyoma; Mamanuga God wauneya wi nene wagubu sumamupu
makeya wi badidi maba idiwa ki wi wainapumuri. Iyapana waira yau notai
mena wainapiyamu ragidai mu yabu-mugu ka wi paunagau katai nibadi
kataimugu ragidai eba ropani, ade wi paunagau ka iyapana kawakawai eba
ropani, ade wi wenaga rabineya ka iyapana eba ropani mu simaga kaya-
wena.
27 Ko iyapana waira ki notai pokaiya wainapiyamu da mu ka katai nibadi
kataitagubu ragidai ki mu midimama waditamana ki nana ka Mamanuga
God nu 'notababa' ragidai winenibu. Ade iyapana waira yau notai pokaiya
wainapiyamu da mu ka kawakawai kasiyara ragidai ki mu midimama
waditamana ki nana ka Mamanuga God ubupu nu pakasi kasiyaranuga pa
mena ragidai winenibu tenibu e eya nene nakanibu.
28 Iyapana waira yau notai wadamu doko ragidai ki mu nu eminiyamu
nu ka pa tawa ragidai gwede mo eba katainugu ki pokere mu ubumu nu
waigubaniyamu. Ko gwedegwede kuduba mu waina-piyamu da kawaya ki
kaupana ki nana ka Mamanuga God ubupu tawa ragidai nu winenibu.
29 E kwaewena ki pokaiya ka iyapana mo eba uburoto Mamanuga God
yabareya e eya si tepapoto noda gongomuyagisi. Pa mena.
30 Ko Mama-nuga God e wi tenibu Keriso Iyesu e naureya wi nakanibu ki
pokere karako ka Mamanuga God nu katainuga negebu ki ka Keriso e mena.
Keriso pokaiya ka e iyapana bagi supasupai nu nidiyau. Keriso e mena
pokaiya ka e tenibu e eya nene nakanibu ade gwede umanibu dokodoko ki e
Keriso pokaiya rikapupu kewowena.
31 Ki pokere Mamanuga God e okai wagubu ke; 'Iyapana nima noda
gongomuwagana wainapiyau ki ka e eya badidi kwaewena ki nene eba noda
gongomuyogono ko nu Kaiwawonuga badidi e nene kwaewena ki pokaiya e
noda gongomuyogono ka baganai.'

2

1 Kowaniyoma, karako nau niya sisiyani suwagani wainapumuri; Nau naiya wi bamagau bausugubuwani makeya ki ka nau Mamanuga God e yonai wekewekei ki mibai kabuwasinibu ki yonai wi nidiyana ki nana ika bausugubuwani. Ko nau uburekeya dimasugekeya ki ka nau eba iyapana dimadimai yona nibadi kataimugu ragidai yona kwekwe wirawira tagamu ki mu maba suwegekeya. Pa mena.

2 Nau wi paunagau uburekeya ki nau nota yau mena notapekeya; 'Yona kudubi kwaki ki nau kamadani ko Iyesu Keriso e mena yonai ade e ripa korosi naureya powena ki mena sisiyai nau suwogoni.'

3 Nau inako notapekeya ki pokere nau wi bamagau bausugubuwani ki ka nau niya kasiyarani pa mena. Nau kudu wainapekeya didigurani mete wagawa.

4 Nau uburekeya dima-sugekeya ki ka eba nau naubo yonani bo nau naubo kataini pokaiya wi notaga wirawagana sumaigamana ki nana kwaesugekeya. Pa mena. Nau Mama-nuga God e eya Keyai ki kasiyarai pokaiya dimasugekeya manako wi e kasiyarai kawaya ki matarawagawa empamawa.

5 Nau inako kwaesugekeya ki mibai ka nau nuwaneya wi sumaga Mamanuga God e kasiyarai matarawena emupu ki mena kawareya ukworono ko eba iyapana kaina mu kataimaga kawareya ukworono.

Mamanuga God e katai

6-7 Ko iyapana sumamaga bebeda maba irawawena ragidai ki mu bamamugu ka nau katai badidi wadubuwani ki yonai mete dimasugakani umakani. Nau badidi kataisugubuwani ki ka eba waira yau e notai ko ki ka Mamanuga God e eya katai ki e kunuma waira yamanapupu makeya wekepupu yaba-dawa da karako ki yonai. Naiya ka waira yau e notai kawayawagawa yarawa ade waira yau kawakawai ragidai nota ki mena wadumupu doko kwaetagamawa. Ko karako ka nota ki e kasiyarai mareyawagau surau. Mama-nuga God e ebo katai wekewekei ki e ororeya mena nu nene winepupu tapu da nu ki pokaiya e taneya e mete idiwana ki nana, katai ki yonai ki nau karako dimasugakani umakani.

8 Waira yau kawakawai ragidai mu ka katai ki eba kataitagubu. Mu kataitagumpena ki ka mu eba ubumpena tanai wadubu matara apunai nu Kaiwawonuga ki ripa korosi naureya minimpena poyo.

9 Ko Mamanuga God e okai wagubu ke;

'Mamanuga God e nota kwarikwarisi-piyamu ragidai ki mu nene e badidi winepupu tapu,
ki ka iyapana mo naiya e yabere eba empupu,
ki ka iyapana mo naiya e wenagere eba wainapupu,
ade ki ka iyapana mo naiya e notai pokaiya eba bananapupu.'

10 Iyapana naiya badidi eba emupu bo wainamupu bo notamupu ki ka Mama-nuga God karako e eya Keyai pokaiya matarapupu nu kabuwanibu.

Gwedegwede kuduba ka e eya Keyai ki empiyau ade matarapiyau. Mamanuga God e eya nuwai notai wekewekei ki e mete empiyau.

11 Nau keyakeyai mo suwagani wainapumuri; Nu iyapana kaina ki nu kowanuguma mu nuwa-maga notamaga ki nu eba empemei. Ridi bo apunu e rabineya badidi waina-piyau ki ka e ebo keyai ki e mena kataiya. Ko ki maba, nu iyapana kaina ki ka Mamanuga God e nuwai notai mo nu eba kataigibi. Mamanuga God e eya Keyai ki e mena ka Mamanuga God e nuwai notai ki kataiwena.

12 Nau keyakeyai suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Nu ka eba waira
yau notai ki keyai wadimipi ko nu ka Mamanuga God e eya Keyai nu ba-
manugu tono-pupu ki wadimipi nu rabinanugu tondau. Ki pokere gwedeg-
wede kuduba ki e nu nene kwaewena puyo deni mena negebu ki ka e eya
Keyai pokaiya nu kabuwanibu kataigibi.
13 Ki pokere Mamanuga God e Keyai tagebu ragidai ki mu bamamugu nu
iyanuga yonai mibai matarapamana ki nana ka nu eba waira yau katai ki
yonai iwegemei ko Mamanuga God e ebo Keyai nu badidi kabuwaniyau ki
yonai nu makeya makeya mena iwegemei.
14 Iyapana gwedewau mu rabinamugu Mamanuga God e Keyai pa mena
ki ka e Keyai badidi kabuwatamiyau ki mibai mu eba wainapiyamu. Ma-
manuga God e Keyai ka mu rabinamugu pa mena ki pokere mu badidi
wainapiyamu ki ka mu notababa tageyau. Nu iyanuga yonai mibai ki ka
Mamanuga God e Keyai ki e mena matarapiyau ki pokere iyapana nima e
rabineya Mamanuga God e Keyai pa mena ki ka e babayagisi yona ki mibai
eba wainapoto.
15 Iyapana nima e rabineya Mamanuga God e Keyai tondau ki ka e Keyai ki
pokaiya kataiyagisi da bagi ka bani kena ade berokoi ka bani kena. Iyapana
mo eba uburoto e wereyakaurapoto. Pa mena.
16 Mamanuga God e okai wagubu ke;
‘Iyapana nima Mamanuga God e notai kataiya? Ki pa mena.
Iyapana nima Mamanuga God siyoto kabukabuwa? Ki pa mena.’
Mamanuga God e okai inako wagubu, ko wainapumuri; Nu ka Keriso e eya
notai wadimipi ragidai.

3

Mamanuga God e bigabigai kwaigemei ragidai

1 Kowaniyoma, iyapana gwedewau Mamanuga God e Keyai mu rabina-
mugu tondau mu bamamugu nau badidi kabuwasugakani umakani ki wi
bamagau nau inako eba kabuwasugu-buwani mibai ka wi sumaga ka eba
ragiragiwena. Wi ka munu wawayai maba idiwa. Wi notaga ka waira yau
notai notapiyamu ragidai ki mu nota-maga maba,
2 ki pokere munu wawayai amu mena kubamu ki maba nau amu mena
wi negeyekeya ko bani ragiragi wi eba negeyekeya mibai ka wi bani ragiragi
kupamana ki marai eba bauwena. Karako ka wi bani ragiragi kupamana
marai ki ororeya mena bauwena,
3 ko wi watagau mena idiwu. Wi nuwaroro yo kira kasiwara kwaiwagamu
ki ka wi iyaga iyapana waira yau notai wadamu doko kwaetagamu ragidai
ki mu iyamaga maba wainapakani.
4 Wi dai iwagamu ke; ‘Nau ka apunu Poru e eweya kaya-sugakani.’ Ade wi
dai iwagamu ke; ‘Nau ka apunu Aporosi e eweya kayasugakani. Wi inako
iwagamu ki ka wi waira yau notai wadamu doko kwaetagamu ragidai ki mu
maba kwaiwagamu wainapakani.
5 Wainapumuri; Apunu Aporosi, e ka nima? Ade nau Poru ka nima?
Nau nidiyani wainapumuri; Nu ka Kaiwawo-nuga nu upinuga winepupu
negebu ki makeya makeya e bigabigai kwaigemei ragidai. Nu e bigabigai
kwaigemeya ki pokaiya ka wi e sumamupu.
6 Nau momai upuwani ade apunu Aporosi e nau ewaneya bauwena kokora
ki awana sipiyawa ko Mamanuga God e kasiyarai pokaiya ka kokora ki
rabineya bani wenatagubu mibai kipu.

7 Momai urau apunai ade awana sipiyau apunai ki mu ka asusu. Ko nima
kwaewagau pokaiya bani mibai kirau e ka eba asusu. Ki ka nu Mamanuga
God e ebo mena ki kwaewagau.
8 Mamanuga God e yabuiya ka momai urau apunai ade awana sipiyau
apunai ki mu ka ebo ebo. Mu upi badidi kwaetagamu ki denai ka e uburoto
mu puyomaga makeya makeya tageni.
9 Nu ka e nene ewapuru dibimipi upigemei ragidai ko wi ka e kokorai.

Ade nau keyakeyai mosi suwagani ka yau kena; Wi ka Mamanuga God e
tawai.
10 Mamanuga God puyo tegebu ki pokaiya ka nau tawa ki bebedai
nunupuwani. Nau bebeda ki asusu eba nunupuwani ko tawa wadamu katai-
mugu ragidai badidi kwaetagamu ki maba nau tawa bagipuwani. Iyapana
dai ki nau ewaneya bautagubu bebeda nunupuwani ki kawareya tawa
wadamu. Ko wi eyaka eyaka tawa badidi maba wadamana ki wi naigida
mena empiyoi were kwaiwogoi.
11 Mamanuga God e ororeya mena Iyesu Keriso winepupu wowo bebedai
maba kaupupu ki pokere iyapana mo eba baiyagisi wowo bebedai kudubai
mosi kaupoto.
12 Iyapana dai ka bowa yamayamapiyau bo bowa bagibagi ebo ebo bebeda
ki kawareya tawa wadamu ko iyapana dai ka tawa ki ripa yo wiwirowa yo
gwadagara pokaiya wadamu.
13 Nu eyaka eyaka upi supasupai kwaigemei bo upi kwaigemei siyasiya ki
nu aita ewa Keriso e marai baiyagisi ki makeya mibai matarayagisi empamu.
Mara ki makeya ka mata nonarai nu eyaka eyaka upinuga uroto manako
mata ki pokaiya ka nu upinuga bagi bo eba bagi ki nu yabunugere empamu.
14 Iyapana nima bebeda kawareya tawa wadubu ki mata urabu ko eba
urabu rerewara ki ka iyapana ki denai puyo bagi mo yadini.
15 Ko iyapana nima tawa wadubu ki mata urabu rerewara ki ka e puyo mo
eba yadini ade e upi badidi kwaewagawa ki kuduba gogayagisi. Ko e eya ka
eba gogayagisi ko e iyapana mata urana kwaewagawa wadumupu paere ki
maba pa tondono.

16 Wi wiga ka Mamanuga God e tawai bagi kawaya ade Mamanuga God e
eya Keyai wi rabinagau tondau, ko ki wi wainapiyamu bo pa mena?
17 Iyapana nima Mamanuga God e tawai ki giripono ki ka Mamanuga God
denai e mete giripoto. Mamanuga God e tawai ki ka e eya nene mena, ko ade
wainapumuri; E tawai ki mibai ka wiyo.

18 Ki pokere naigida mena kwaiwogoi kwaenda wi wiga kerapu
wadewade-iwagi. Nima mo wi paunagau wainapiyau da e waira yau katai
nibadi naigida mena kataiwena wetawetara ki ka e kwarisi-yagisi ‘notababa’
apunai maba tondono da ki pokaiya ka e katai mibai katai-yagisi.
19 Waira yau katai wadamu doko ragidai badidi wainapiyamu da ki ka
katai kawaya, katai ki ka Mamanuga God e yabuiya ki ka notababa e katai.
E okai mosi wagubu ke; ‘Iyapana gwedewau mu mubo kataimaga pokaiya
yabara kawakawaratagamu idiwu mu kataimaga ki pokaiya ka Mamanuga
God mu muga tapitamini.’
20 Ade e okai mosi wagubu ke; ‘Nu Kaiwawonuga e kataiya da waira yau
notai notapiyamu ragidai ki mu kataimaga ka mugu.’
21 Ki pokere kowaniyoma; Iyapana kaina mu simaga ki wi eba tepapumuri
bo yabara kawakawaraiwagi. Wainapumuri, gwedegwede kuduba ka wi
nene;

22 nau Poru ka wi nene, apunu Aporosi ka wi nene, ade apunu Pita ka mete
wi nene. Waira kuduba ka wi nene, iya kuduba ka wi nene, po ka wi nene,
ade mara karako ade mara ewa ki kuduba mete wi nene.
23 Ko wi wiga ka Keriso e nene ade Keriso e ka Mamanuga God e nene.

4

Keriso e tonotapu ragidai

1 Wi nu eminiyoi ki nau nuwaneya wi notaga inako yogono ke; 'Mu kuduba
ka Keriso e bigabigaiyoma. Mamanuga God e katai mibai naiya wekepupu
ki e mu idamugu tapu da mu katai ki matarapamana ki nana.'
2 Ko wainapumuri; Iyapana gwedewau bigabiga upi inako kwaetogomono
ki mu kawaimaga badidi yagisi ki mu eba paerepomoto ko makeya makeya
mena kwaetogomono.
3 Wi nau nene badidi wainapiyamu? Nau bigabiga upi ki naigida mena
kwaesugakani bo pa mena? Nau nidiyani wainapumuri; Wi bo iyapana dai
ki ubumuri waira yau notai pokaiya nau upini nene pari wirawirasinimuri
ki ka nau wi yonaga ki eba wainapani. Ade nau niya badidi sidisugani ki nau
mete eba wainapani.
4 Nau niya rabinaneya sidiyau kabuwa-siniyau da nau paere mo eba
kwaesugu-buwani, ko nau eba suwagani ke; 'Nau ka supasupai.' Nau inako
eba suwagani mibai ka nu Kaiwawonuga e mena aita ewa uburoto e idai
gurai nau naurineya ugwadisiniyoto ragiragi, yagisi ke; 'Kau supasupai
kwaenugeya', bo yagisi ke; 'Kau paerepiyeya.'
5 Paerepemei bo eba paerepemei ki matarapana marai wine-pupu tapu
ki karako eba bauwagana kena ki pokere nawanaiwogoi ko iyapana bagi
bo berokoi ki wi karako mu eba tadeyoi. Nu Kaiwawonuga ade wirayagisi
baiyagisi makeya ki ka e mena uburoto nu eyaka eyaka nu rabinanugu
badidi notapemei wekepemei ki matarapoto ade nu eyaka eyaka badidi
kwaigibi ki kerarai e mete matarapoto. Mara ki makeya ka Mamanuga God
nu kuduba eminiyoto manako nu badidi kwaigemeya kebomeya ki pokaiya
ka e makeya makeya nu mamamanuga yagisi.
6 Kowaniyoma, wi bagiga nene ka nau keyakeyai apunu Aporosi mete
kina nu naurinugu suwegekeya. Wi keyakeyai ki mibai wainapumuri ki
ka iyapana oka mo tamupu ki mibai wi mete wainapu-muri. Mu oka yau
okamupu, tagubu ke; 'Wi gora paupui ki makeya mena kwaiwagi.' Ki pokere
wi wibo notaga pokaiya eba iyapana mosi e si esida tepapumuri ade eba
iyapana mosi e si erida kaupumuri.
7 Kau nima waina-piyei da kau ka esida ki kau badidi maba katainugibi
da kau ka esida ko kau kowagiyoma mu ka erida? Gwede-gwede kuduba
kau bamageya ki Mama-nuga God kau negebu bo pa mena? Nau nidiyani
wainapi; Gwedegwede kuduba kau bamageya ki ka Mamanuga God kau
puyo pa negebu ki pokere kau gwede nana noda gongomunugei?
8 Wi bani wainapiyamu da wi bamagau ka baganai. Wi bani waina-
piyamu da wi keyaiga puyoi kuduba ka wi bamagau posiwena. Wi
bani waina-piyamu da wi ororeya mena kawakawa-igubu ko nu ka pa
mena. Kapore. Nau nidiyani wainapumuri; Nau nuwaneya po wi mibai
kawakawaigumpena da nu yo wi ewapuru mena kawakawaigumpena.
9 Nau nota yau wainapakani; Wata siyarai ka Mamanuga God e tonon-
ibu ragidai nu negebu. Iyapana ubumu berokoi kwaetagamu ragidai
tetamiyamu iyapana kuduba yabumugu namu-tamiyamu ki maba ka nu
mete kina inako kunuma aneyai ade iyapana kuduba mu paunamugu
ubumei da mu nu eminimana waigubanimana ki nana.

10 Keriso e nene ka iyapana ubumu notababa ragidai nu nidiyamu, ko
kataina, wi ka bani Keriso pokaiya katai nibadi kataigubu ragidai. Nu
kasiyara-nuga ka pa mena, ko kataina, wi ka bani kasiyara ragidai. Iyapana
nu sinuga kaupiyamu, ko kataina, wi siga ki mu bani esida tepapiyamu.
11 Naiya mena kebomeya da karako ka nu mibi wetei awana gobanuga
wagau iwei. Nu ka yopeyopei ade nu gwedegwedenuga ka tegetegerei.
Iyapana nu nuniyamu ade siwakekeniyamu tawa tawa igida yauda asusu
ukwepemei iwei.
12 Nu nubo idanuga kasiyarawagau ade muya nunumei ki pokaiya ka
nu kupemei iwei. Iyapana nu kowaga nidiyamu bo kiraniyamu ki ka nu
denai mu eba kiratamemei ko nu ubumei mu wadi-tamemei bagi. Iyapana
nu giriniyamu pasuniyamu ki ka nu eba taganugere wiraigemei ko nu bita
makari ki kobaiya teteigemei.
13 Iyapana nu wereyakaura-niyamu ki denai nu yona bagi mena mu
tademei. Nu naiya mena kebomeya da karako ka iyapana yabumugu ki ka
mu mugu yo kokowai nu nidiyamu.
14 Nau yona yau wi bamagau oka-pakani ki ka nau eba wi midimama
negeyana ki nana okapakani. Wi ka nau mununiyoma mibai. Nau
nuwaneya po wiyo ki pokere wi notaga wadana papara da wi kataigamana
ki nana ka nau oka yau okapakani.
15 Wi iyaga Keriso e naureya idiwu ki ka wi rapaniyamu ragidai ropani
kawaya eba iyabapamana makai bani ika mete kina. Baganai, ko wi mam-
aguma ka eba ropani ko nau niya mena. Keriso Iyesu e yonai bagi kawaya ki
nau wadubuwani yabiri wi bamagau bausugubuwani nidibuwani ki pokere
wi mamaga mibai ka nau.
16 Nau suwagani ki wi naigida mena wainapumuri; Nau wi bamagau
badidi suwegekeya bo kwae-sugekeya ki maba wi mete inako iwogoi kwai-
wogoi.
17 Wi inako kwaigamana ki nana ka nau nuwaneya po gubagani Simosi
wi bamagau tonopakani. Nu Kaiwawonuga badidi wagubu ki mo e eba
kamadubu ko makeya makeya kwaewagau. E wi bamagau baiyagisi ki
ka nau iyani Keriso naureya badidi maba tondekeya emisinimawa ki e wi
wenaguga ade yadini papara wi kabuwaniyoto. Nu badidi maba inako
idiwana yonai ki nau uburakani nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God
nene dibipiyamu ragidai tawana tawana idiwu ki mu kabuwatamakani ade
keyai mete matarau kwaesugakani umakani.
18 Wi dai bani wainapiyamu da nau garugaru wi bamagau eba bausugani
ki pokere wi yabara kawakawaraiwagamu idiwu.
19 Ko nu Kaiwawonuga e waina-piyau da baganai ki ka nau waunitau ika
bausugani manako iyapana gwedewau yabara kawakawaratagamu idiwu ki
mu emitamani. Mu yona mena tagamu bo mibai mete kwaetagamu ki nau
mu kasiyaramaga empani,
20 mibai ka iyapana gwedewau Mamanuga God e gari rabineya kaiwana
e kasiyarai pokaiya idiwana wainapiyamu ki ka mu eba pa yona mena
togomono ko e kasiyarai pokaiya mibai mete kwae-togomono.
21 Nau manuniyani; Nau wi bamagau ika bausugani ki wi nuwagau
badidi wainapiyamu? Nau auda pokaiya wi wadiniyani supasupa bo nota
kwarikwarisi ki notai pokaiya giyansu mena wi wade supasupaniyani?

5

Apunu mosi e kabarai mete iwa

1 Mibai, nau yona wainapuwani da wi paunagau ka iyapana mosi taku
maba kwaewagau. E midimama berai kwaewagawa ka berokoi kawaya
esida. Mamanuga God eba kataimugu ragidai ki mu inako mete eba kwae-
tagamu. Wi sisiyaga wainapuwani ka yau kena; Apunu mosi wi paunagau
ubupu e eya kabarai mete ukwapamawa.
2 Wi gwede pokaiya noda gongomuiwagamu? Wi rabinaga makari-
wagubena nuwaboya-igumpena ade apunu bera berokoi wi paunagau inako
kwaewena ki wi e baiyonompena da e kayawagubena.
3 Kwakwarepu pokaiya ka nau niya uwama kawaya yewena ko nau
keyaini pokaiya ka nau ika wi mete kina. Nau gwe wi bamagau ika tondakani
maba ki ka nau nu Kaiwawonuga Iyesu e kasiyarai pokaiya nau idani gurai
bigi kwaewena apunai ki e naureya ororeya mena ugwadubuwani ragiragi
kewo-wena,
4 ki pokere nau nuwaneya wi yau mena kwaiwagi; Wi ubumuri nu
Kaiwawonuga Iyesu e si pokaiya dibipumuri ki ka nau notani pokaiya wi
mete ika dibipamu manako nu Kaiwawo-nuga Iyesu e kasiyarai ika mete
kina,
5 ki kasiyarai pokaiya ka wi bigi kwae-wena apunai ki wadumuri e midi
kwakwarepui Berokoi Apunai Seitani e idai rabineya tamuri da e giripoto.
Wi inako kwaiwagi ki ka nu Kaiwawonuga ade wirayagisi baiyagisi makeya
ki ka e apunu ki e keyai ade iyapoto.
6 Wi noda gongomuiwagamu ka eba baganai. Iyapana tagamu ki wi
kataigau. Mu tagamu ke; ‘Parawa kawayawagana muramurai ‘yisti’ ki marai
munta dai mena parawa mete wirapumuri ki ka bani ki kawayayagisi.’
7 Nau nidiyani wainapumuri; Kawayawagana mura-murai oragai wi
paunagau uburau ki wi wadumuri kwenupumuri da bigi wi pasinibu ki
kewoyagisi. Wi inako kwaiwagi ki ka wi bani buredi waunai ‘yisti’ pa mena
ki maba iyapana waunai ubumuri. Nau kataineya da Mamanuga God wi
ororeya mena iyapana waunai bagi kawaya inako yamananibu, mibai ka
nu poraganuga kawaya ‘Raurunibu Poragai’ ki e Keriso pokaiya kwaewena
kewowena. Nau yonani suwagubuwani yau ka waigugu ko ki mibai ka yau
kena; Keriso e ka ororeya mena nu ‘Raurunibu Poragai’ ki papai sipi munai
maba e eya iyai puyo tapu powena.
8 Ki pokere nu poraga ki mibi mamamai poragaigamana ki nana ka nu
biginuga ade nu beranuga oragai ebo ebo ki parawa kawayawagana mu-
ramurai oragai maba nu taganugu isiyapamu manako bani buredi waunai
‘yisti’ pa mena ki mena kupamu. Bani buredi waunai ki ka nu iyanuga
waunai bigi pa mena ade gwede mibai kuduba ki keyakeyai.
9 Nau okani naiya wi bamagau tonopuwani ki rabineya ka nau iyapana
taku maba asusu igida yauda kwae-tagamu iwu ragidai ki wi mu kamadi-
tamana mete eba dibipamana idiwana ki nana suwagubuwani.
10 Nau yona ki suwagubuwani ki ka nau eba iyapana Mamanuga God e
yonai eba kataimugu ragidai ki mu kamaditamana ki nana suwagubuwani.
Mamanuga God e yonai eba kataimugu ragidai ropani kawaya ka taku
maba asusu igida yauda kwae-tagamu bo kapoitagamu bo kuwa-tagamu
ade daisusu bo momorapa bo dai mete kina inako mu bamamugu bubu-
ritagamu. Wi iyapana ki kamadi-tamana suwagubena ki ka wi tawana bani
kaigumpena mibai ka tawana tawana waira yau kawareya ka iyapana bera
inako kwaetagamu ragidai ropani kawaya idiwu.
11 Ko nau suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Iyapana mosi wi bamagau
baiyagisi, yagisi ke, ‘Nau ka wi mete sumanuga eyaka mena’, e inako
yagisi ko ade kayayagisi taku maba asusu igida yauda kwaeyogono umono

bo kapoiyogono bo daisusu bo momorapa bo dai mete inako bama-mugu buburiyogono bo yanuweyogono bo kuwayogono bo awana suwakarai kuborono da e yabarai babayogono, e inako kwaeyogono ki ka wi deni mena e kamadumuri ade e mete eba dibipumuri ewapuru kupeiwogoi. Pa mena.

12-13 Mamanuga God e gari tagaiya idiwu ragidai ki mu naurimugu ka nau idani gurai eba ugwaditamakani ragiragi. Mamanuga God e eya mena aita ewa ki kwaeyagisi. Ko wi sumaga eyaka mena Mamanuga God nene mete dibipiyamu ragidai ki mu wi naigida mena emita-muri wade supasupatamuri, mibai ka oka mosi wagubu ke; 'Ridi bo apunu mosi wi paunagau bigi inako kwae-yogono ki ka wi deni mena e koritapumuri baiyagisi kayayagisi.'

6

1 Iyesu sumapiyamu ragidai wi paunagau kira kasiwara wenawagau ki ka wi gwede nana ubumuri Mama-nuga God eba kataimugu ragidai ki wi wade supasupanimana ki nana mu bamamugu kaiwagamu? Ki ka eba supasupai. Wi kowaguma Iyesu suma-piyamu ragidai bamamugu kaigamana da mu wi wade supasupanimana ki nana ka baganai.

2 Nau suwagubuwani ki wi wainapiyamu bo pa mena? Mara ewa baiyagisi da Mamanuga God uburoto kunuma waira kuduba tetamini dibitamini ki makeya ka nu Iyesu suma-pemei ragidai ubumamu nu idanuga gurai iyapana kuduba mu naurimugu ugwaditamamu ragiragi ade wade supasupatamamu. Nu aita ewa upi ki yodomu ki pokere karako ka wi gwede nana paere maimerei munta wi pauna-gau ki wi wiga eba wade supasupapiyamu?

3 Mara ewa baiyagisi da nu ubumamu nu idanuga gurai aneya kunumau idiwu ki mu naurimugu ugwaditamamu ragiragi. Nu upi ki kwaigamu ki ka gwede mosi ragiragi kawaya ko nu karako yewe wairau paere maimerei munta nu paunanugu wenawagau ki wade supasupamana ki ka eba ragiragi. Nau suwagubuwani ki wi wainapiyamu bo pa mena?

4 Kira kasiwara bo gwede mosi inako wi paunagau wenawagau ki wi waina-piyamu da iyapana sumamaga eba wi mete eyaka mena ragidai baitagisi wi wade supasupanimoto ki ka baganai bo?

5 Wi midimama wadiniyana ki nana ka nau yona yau suwagakani; Wade supasupaniyana apunai mosi wi paunagau bani pa mena ki pokere wi inako kwaiwagamu bo?

6 Ena, ki bani pa mena wainapakani. Wi bani waina-piyamu da Iyesu sumapiyau apunai mosi uburoto e eya waretai yadini Mamanuga God eba kataimugu ragidai mu idamaga rabineya taroto da mu ubumoto e wade supasupapomoto ki ka baganai. Ko ki ka eba baganai.

7 Wi kowaguma mete iyapana bama-mugu kaiwagamu da mu wi paerega ki wade supasupapomoto ki ka wi paere-piyamu kawaya daganani. Wi wiga iyaga ki wi kaupiyamu. Wi supasupai badidi maba kwaiwagamana ki nau karako wi kabuwaniyani; Wi paunagau iyapana mosi uburoto e waretai giripoto manako e waretai ki gwawai gwede mo eba kwaeyagisi ki ka bagi kawaya. Ade wi paunagau iyapana mosi uburoto e waretai e gwedegwedei mo kuwayagisi manako e waretai ki denai gwede mo eba yagisi ki ka mete bagi kawaya.

8 Ko wi inako eba kwaiwagamu. Wi deni deni kira kasiwaraiwagamu ade deni deni kuwa kasiwaraiwagamu idiwu. Wi eba pakasi ragidai mete inako kwaiwagamu ko wi sumaga eyaka mena ragidai ki mu mete deni deni inako kwaiwagamu.

9 Wi kataigau bo pa mena? Iyapana berokoi kwaetogomono ki ka mu
Mama-nuga God e gari rabineya eba kaiwoto idiwono, ki pokere wi wiga eba
kerapu wadewadeiwagi. Iyapana gwedewau taku maba igida yauda asusu
iwu bo didiwa asusu ukwapamu bo daisusu bo momorapa ade dai mete in-
ako mu bamamugu buburitagamu bo rauru kawakawara kasiwaratagamu
bo apunu mosi uburoto e ebo waretai apunu uworoto mete iwono bo ade ridi
mosi uburoto e ebo waretai ridi uworoto mete iwono,
10 bo iyapana gwedewau kapoi-tagamu idiwu bo awana suwakarai
kubamu yabaramaga babawagau iwu bo kowamuguma yanuwetamiyamu
iwu bo kuwatagamu iwu bo kuwatagamu ki taububarai ubumu bo, iyapana
inako kwaetagamu ki ka mu Mamanuga God e gari rabineya eba kaiwoto
idiwono. Pa mena.
11 Naiya ka wi dai inako mete kwaiwagamawa iwa ko karako ka Ma-
manuga God wi bigiga ki kuduba surupu wi tagagau kwenupupu manako
e eya nene wi nakanibu. Nu Kaiwawo-nuga Iyesu Keriso e si pokaiya ade
Mamanuga God e eya Keyai ki kasiyarai pokaiya ka wi karako Mamanuga
God e yabuiya bagi supasupai idiwu.

Nu midinuga kwakwarepunuga ka Mamanuga God e nene.

12 Iyapana mosi bani yagisi ke; 'Gwede mosi nau eba bodasiniyau ki
pokere nau badidi kwaesugana waina-pakani ki nau kwaesugoni.' Ena,
ko nau denai suwagani ke; 'Gwedegwede kuduba ka bani baganai ko ki
dai mena ka nu midinuga kwakwarepunuga ade nu nuwanuga notanuga
togipiyau kasiyara kweyau.' Kataina, nau mete bani suwagani ke; 'Nau
badidi kwaesugana wainapakani ki nau kwaesugoni.' Ko gwede mosi inako
nau iyani rabineya kawayayagisi da nau ki mena niniyaponi kwaesugana
wainaponi ki ka nau ki kuduba kamadani ko eba kwaesugani.
13 Iyapana mosi bani yagisi ke; 'Mamanuga God bani ebo ebo yamana-
pupu da nu romodonuga nene, ade nu romodonuga ki e yamanapupu da
bani nene.' Ena, ko nau denai suwagani ke; 'Mara baiyagisi da Mamanuga
God e yagisi manako bani kuduba ade nu romodonuga mete kina ki ewapuru
gogatagisi.' Mamanuga God nu midinuga kwakwarepunuga yamanapupu
da nu Kaiwawonuga e upi kwaigamana ki nana ko eba nu ridi yo apunu
taku maba igida yauda asusu kwaetagamu iwu ki mu maba kwaigamana
ki nana. Nu midinuga kwakwarepunuga ka nu Kaiwawonuga e nene ade
nu Kaiwawo-nuga ki e uburau nu midinuga kwa-kwarepunuga kasiyara
kweyau.
14 Mama-nuga God e kasiyarai pokaiya ka e nu Kaiwawonuga iyapupu
kipu ubupu manako ki maba ka e kasiyarai pokaiya nu mete iyaniyoto
kimamu ubumamu.
15 Wi kataigubu wetawetara da wi Keriso e naureya idiwu ki pokere
wi midiga kwakwarepuga ki karako Keriso e eya midi kwakwarepui mete
dibipupu eyaka mena. Keriso e midi kwakwarepui mete dibipupu eyaka
mena apunai ki mosi kayayagisi ridi yawata kawa-kawareya umau ki ridai
mete kwa-kwarepumaga ewapuru dibipomoto ki wi wainapiyamu da ki ka
baganai bo? Akae, ki ka eba baganai.
16 Apunu mosi ridi yawata kawakawareya umau ki mete iwono ki ka e
eya midi kwakwarepui ridi ki mete dibipupu. Nau suwagu-buwani ki wi
wainapiyamu bo pa mena? Mamanuga God e okai wagubu ke; 'Ridi yo apunu
mu kwakwarepu-maga dibimupu ki ka mu eyakamena-tagubu.'
17 Wainapumuri; Iyapana nima e eya iyai nu Kaiwawonuga kwebu ade e
naureya tondau ki e nuwai notai ade e keyai ki ka nu Kaiwawonuga mete
ewapuru eyakamenatagubu.

18 Ridi yo apunu taku maba igida yauda asusu iwu ki berai wi deni mena
kamadumuri tagararapumuri. Nu berokoi ebo ebo kwaigemei ki kuduba ka
bigi ko bigi ki dai ka nu midinuga kwakwarepunuga bigi eba pasipiyau. Ko
iyapana nima taku maba igida yauda kwaewagau ki ka e midi kwakwarepui
nidapiyau ki pokere e eya midi kwa-kwarepui ki giripiyau bigi kweyau.
19 Wi midiga kwakwarepuga ka Mama-nuga God e Keyai negebu wi rabina-
gau tondau ki e tawai, ko ki wi waina-piyamu bo? Wi midiga kwakwarepuga
ka eba wi wibo nene ko Mamanuga God e nene.
20 Mamanuga God e wi teniyana e eya nene nakaniyana ki nana ka e
wi deniga kawaya daganani tapu ki pokere wi midiga kwakwarepuga eba
giripiyoi ko naigida mena kwayubapiyoi da Mamanuga God e si wi pokagere
kawayayagisi.

7

Mibai anikai mu yonamaga

1 Kowaniyoma, wi oka pokaiya nau manusinimupu ki denai nau karako
okapakani yau kena;

Apunu ridi eba uworoto ko pa tondono ki ka bagi kawaya.
2 Ko waira yau notai kawayawena kayawena da onowa yo yaraga didiwa
ukwapamu ade ridi yo apunu taku maba igida yauda asusu iwu ki pokere
nota ki wi kerapugu eba wadana ki nana ka nau nuwaneya yaraga eyaka
eyaka kuduba ridi tauwomoto ade onowa eyaka eyaka kuduba apunu
tauwomoto.
3-4 Apunu e midi kwakwarepui ka eba e ebo nene ko e wainai e nene mete
kina, ki pokere e wainai nobomoi nene kwaeyagisi ki ka e midi kwakwarepui
eba gwandagipoto. Ade ridi e midi kwakwarepui ka eba e ebo nene ko e
nobomoi e nene mete kina, ki pokere e nobomoi wainai nene kwaeyagisi ki
ka e midai eba gwandagi-poto.
5 Waina nobomo ewapuru mena ukwopomono ko eba midi ragiragitogo-
mono. Mu nuwamugu mara dai mu mubo pa idiwana Mamanuga God
bameya guriguritagamana ki nana wainapiyamu ki ka mu naiya ewapuru
tagisi mibipomoto were ewa mara dai mu mubo mubo inako idiwono. Ko
guriguri marai tagubu mibimupu ki kewoyagisi eweya ki ka mu garugaru
mena ade dibipomoto ewapuru ukwo-pomono kwaenda Berokoi Apunai
Seitani baiyagisi mu kerapumugu yadini. Wi ka iyapana kaina notaga eba
pakarawena ki pokere waina nobomo rowarowa kawaya mubo mubo eba
idiwono.
6 Nau yona yau suwagubuwani ki nau eba ninekenekenibuwani da wi
kuduba anikaigamana ki nana suwagu-buwani ko nau suwagakani da wi
nuwagau anikaiwagi ki ka baganai.
7 Nau nuwaneya ka wi kuduba nau maba idimpena ko Mamanuga God
nu eyaka eyaka puyo ebo ebo negeyau. Apunu mosi ki e nau puyoni maba
kwebu ade mosi ka e puyo kudubai mo kwebu.

8 Karako ka nau onowa yaraga ade koboro wi yonaga suwagani; Nau eba
anikasugubuwani ko pa tondakani ki maba wi mete inako pa idiwoi ki ka
bagi kawaya wainapakani.
9 Ko apunu, kau notagi ridi kawareya ukwarau, ade ridi, kau notagi apunu
kawareya ukwarau, ki ka baganai, wi anikaiwagi. Wi eba anikaiwagi ko
pa idiwoi manako wi midiga kwakwarepuga poisiyasiyai wainapiyamu ki
taininiyono da wi paerepumuri bigi kwaiwagi ki ka eba baganai.

10 Karako ka nau mibai anikai wi yonaga suwagani. Yona yau ka eba nau
naubo yonani ko ki ka nu Kaiwawonuga e eya yonai nau wi nidiyakani yau
kena; Ridi, wi wibo nobomoguma eba ragita-muri.
11 Ko kau nima nobomogi ragipipi ki kau pa tondowa ko apunu mo eba
uwari. Kau apunu nene wainapiyei ki kau nobomogi oragai ki e bameya ade
baunuwagi manako ewapuru idiwoi. Ade apunu, wi wibo wainaguma eba
ragitamuri ade anika eba memuri puru.
12 Karako wi dai ki wi yonaga nau suwagani wainapumuri. (Yau ka
nau Poru naubo wainapakani ki suwagakani ko eba nu Kaiwawonuga
nau kabuwa-sinibu were suwagakani.) Apunu mosi Keriso sumapiyau ko
e wainai Keriso eba sumapiyau ko e nuwaiya e nobomoi mete ewapuru
idiwana wainapiyau, ki ka apunu ki anika eba meyoto puru.
13 Ki maba, ridi mosi Keriso sumapiyau ko e nobomoi Keriso eba
sumapiyau ko e nuwaiya e wainai mete ewapuru idiwana wainapiyau, ki
ka ridi ki anika eba meyoto puru.
14 Apunu mosi Keriso eba sumapiyau ki ka e wainai mete midimaga kwak-
warepumaga eyaka mena ki pokaiya ka apunu ki mete kina Mamanuga God
nene. Ade ridi mosi Keriso eba sumapiyau ki ka e nobomoi Keriso sumapiyau
ki e mete midimaga kwakwarepumaga eyaka mena da ki pokaiya ka ridi
ki mete kina Mamanuga God nene. Mu ewapuru Mamanuga God nene
inako eba idimpibena ki ka mu munumuguma Mamanuga God e gari tagaiya
bigibigi idimpibena. Ko nu katainugu da mu munumuguma ka Mamanuga
God e nene idiwu.
15 Ko Keriso eba sumapiyau apunai bo ridai e wainai bo e nobomoi
Keriso sumapiyau ki ragipana kayawagana wainapiyau, ki ka baganai e
kayayagisi. Mamanuga God nu nuwabagi rabineya idiwana ki nana wagubu
ki pokere ragiwagana kayawagana apunai bo ridai ki e wainai bo e nobomoi
Keriso sumapiyau ki ka mu anikatagubu ki ragi kasiwaratagamana ki eba
basaratagisi ko taburuba meyomoto puru.
16 Keriso sumapiyei ridai, kau nobomogi Keriso eba sumapiyau kau pok-
agere e notai wirawagana sumawagana ki kau eba kataigeya. Ade Keriso
sumapiyei apunai, kau wainagi Keriso eba sumapiyau kau pokagere e notai
wirawagana suma-wagana ki kau mete eba kataigeya.
17 Mamanuga God nu eyaka eyaka winenibu makeya badidi maba idiweya
ki maba nu idiwomu ade nu Kaiwawo-nuga puyo nu eyaka eyaka negebu
ki pokaiya ka nu makeya makeya idiwomu yamomu. Nu sumanuga eyaka
mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana tawana idiwu ki mu
bamamugu ka nau yona ki mu kabuwatamakani umakani.
18 Diyu apunai mosi e kwa-kwarepui wakamupu ki Mamanuga God ubupu
e nene wagubu manako e karako Iyesu sumapiyau, ki ka eba e uburoto
e kwakwarepui wakamupu ki ade sunara-pana yawatai kwaenepono. Pa
mena. Ade ki maba, iyapana mosi e kwakware-pui eba wakamupu ki
Mamanuga God ubupu e nene wagubu manako e karako Iyesu sumapiyau,
ki ka eba e kwakware-pui wakapamana ki nene wainapono nisi kandono.
19 Kwakwarepunuga wakamupu bo eba wakamupu ki ka eba gwede
kawaya mosi ko nu Mamanuga God e umunui yodomu makeya makeya
kwaigomu ki mena ka gwede mosi kawaya esida.
20 Nu eyaka eyaka badidi maba idiweya da Mamanuga God nu nene
wagubu ki maba nu karako mete inako idiwomu yamomu.
21 Kau nima iyapana mo kobaiya tondeya e bigabigai kwaenugeya ki
makeya Mamanuga God kau nene wagubu, ki ka baganai, kau ki nene eba
wainapiyowa ko bigabiga upi ki kwaenugowa. Ko kau kawaigi yagisi ke;

‘Kau kayanuwagi kau kaubo nuwageya ki kwaenugowa umowa,’ e inako yagisi ki kau kayanuwagi.
22 Wainapumuri, iyapana nima bigabiga upi kwaewagawa da nu Kaiwawonuga e nene wagubu ki ka gwede e umapu dokodoko ki nu Kaiwawonuga pokaiya rikawena da e karako nu Kaiwawonuga e nene mena tondau. Ade iyapana nima naiya e ebo nuwaiya umawa wadawa da Keriso e nene wagubu ki ka e karako Keriso e naureya tondau ki pokere eba e ebo nuwaiya ki kwaeyogono ko e uburoto Keriso e bigabigai mena kwaeyogono tondono.
23 Wi Mamanuga God nene idiwana ki nana ka e wi deniga kawaya daganani tapu kewowena ki pokere wi ubumuri e bigabigai mena kwaiwagi ko eba iyapana kaina wi umanimoto dokodoko da wi mu mena bigabigamaga kwaiwagi.
24 Kowa-niyoma, nau nidiyani wainapumuri; Wi karako Mamanuga God mete ida wadewadeigubu e mete idiwu ki pokere e wi nene eba wagubu makeya upi badidi maba kwaiwagamawa idiwa ki wi karako inako mete kwaiwogoi yamoi.
25 Karako ka nau iyapana eba anikaigubu ko pa idiwu ragidai wi yonaga suwagani. Yona yau ka eba Keriso nau kabuwasinibu makeya suwagakani ko Mamanuga God e nau nuwanuwasinibu ade nau wadisinibu bagi ki pokere nau notani pokaiya badidi suwagani ki wi karako wainapu-muri mibipumuri. Nau naubo nota-pakani ka yau kena;
26 Karako ka nu nuwaboya makari marai ki kerarai birikamipi yamei ki pokere wi eba anikaiwagi ko pa idiwoi ki ka bagi kawaya wainapakani.
27 Wi gwedewau anikaigubu ki ka baganai, wi anika eba memuri puru. Ko wi eba anikaigubu ki ka wi ridi uwamana nene nisi eba kandoi.
28 Ko apunu nima anikawena ki e notai eba yagisi ke; ‘Nau paerepuwani.’ Ade onowa anikawena ki e notai mete eba yagisi ke; ‘Nau paerepuwani.’ Pa mena. Ko anikatagubu ragidai, yewe wairau ka mu upi bisi kawaya ebo ebo kawarapomono ki pokere wi bita ki eba bananapamana ki nana ka nau yona yau suwagubuwani.
29 Kowaniyoma, nau nidiyakani ki mibai ka yau kena; Mara rogobiwena ki pokere iyapana mibai anikai ki ka wi iyapana eba anikatagubu ragidai ki mu notamaga maba notapiyoi idiwoi.
30 Ade wi gwedewau apena meyamu ki ka wi kiyabuga iyapana yadi eba wadamu ki mu kiyabumaga maba idiwoi. Wi gwaita wadamu ki ka wi kiyabuga iyapana gwaita eba wadamu ki mu kiyabumaga maba idiwoi. Wi gwedewau waira yau gwedegwedei dai gimaraigubu ki ka baganai, ko wi eba gimaraigubu maba idiwoi,
31 ade wi gwedewau kemora nawaru waira yau gwedegwedei ki mena upiwagamu idiwu ki ka baganai, ko wi eba upiwagamu ragidai ki mu maba mete idiwoi, mibai ka waira yau e gwedegwedei mete kina karako empemei ki kuduba waunitau gogatagisi.
32 Nau yona nidiyakani yau mibai ka nau eba nuwaneya wi notaga waira yau upi ebo ebo ki kawareya ukworono. Apunu nima eba anikawena ko pa tondau ki e nuwai notai ka nu Kaiwawo-nuga e upi kwaewagana ade e mamama-pana ki mena notapono tondono.
33 Ko nima anikawena ki ka e wainai e rabinai badidi maba wadana bagi ki nene notapono ade waira yau upi ebo ebo mete kwaeyogono,
34 ki pokere e notai apeya daikere daikere e tainipiyau. Ridi eba anikawena bo onowa bo koboro bo wakeyara ki ka nu Kaiwawonuga e mena upi ki mu kwaetagamana waina-piyamu ade mu midimaga kwakwarepu-maga ade

mu nuwamaga notamaga kuduba ki mu deni mena e kweyamu. Ko ridi nima
e nobomoi mete kina ki ka e nobomoi e rabinai wadana bagi ki nene e waira
yau upi ebo ebo ki mete kwaeyogono.
35 Nau eba wi bodaniyana bo bita mo wi negeyana ki nana yona yau
suwagakani. Nau nuwaneya wi waitaniyana da wi supasupai mena idiwana
ki nana ade wi nuwaga notaga ade wi iyaga kuduba ki deni mena nu
Kaiwawonuga kweyamana ki nana nidiyakani.
36 Onowa yaraga anikatagamana ki nana tonabatampu mibimupu ko mu
apeya gwaiyabatagubu kasiwara da mu mubo mubo pa idiwana ki nana
manako mu inako idiwono yamono da yaraga ki e nuwaiya ridi ki mete
iwana wainapono, ki ka e ridi ki eba giripana kudeya garugaru mena
uworoto. Mu anikatagisi ki ka mu eba paeremupu. Pa mena.
37 Ko yaraga ki eba anikawagana ko pa tondana wainapiyau ade e kwarisi-
wena e notai ridi ki mete iwana eba waina-piyau, ki ka baganai e ridi ki eba
uworoto. E inako kwaeyagisi ki mete bagi kawaya.
38 Ki pokere apunu nima ridi uworoto ki ka baganai ko e eba uworoto ki ka
bagi kawaya.
39 Ridi mosi e nobomoi mete kina ki ka eba e nobomoi ki ragipana waina-
pono. Ko e nobomoi poyagisi ki ka e ebo nuwaiya anikawagana wainapiyau
ki ka baganai. Ko e apunu pakasi mo eba uworoto ko Keriso sumapiyau
apunai mosi uworoto.
40 Ko nau waina-pakani da e eba anikayagisi ko pa koboro tondono ki
ka e mamama kawaya esida wainapono. Nau yona yau nau naubo notani
pokaiya suwagubuwani, ko wainapumuri; Mamanuga God e Keyai nau
rabinaneya mete tondau.

8

Yadau umamu buburitagamu ki kabuwai

1 Nau karako daisusu bo momorapa bo dai mete kina inako bamamugu
buburitagamu yadau umamu ki nene manusinimupu ki yonai wi kabuwa-
niyani. Iyapana dai tagamu ke; ‘Nu kuduba ka katai ragidai.’ Ki mibai, ko ki
pokaiya ka iyapana kawai gisipiyamu. Nota kwarikwarisi ki mena notai nu
toginiyau.
2 Iyapana nima wainapiyau da e gwedegwede kuduba kataiwena ke-
wowena ki ka katai mibai ki e eba kataiwena.
3 Ko iyapana nima Mama-nuga God nota kwarikwarisipiyau tondau ki ka
Mamanuga God kataiya eyo.
4 Baganai, nau karako daisusu bo momorapa ade dai mete kina inako ba-
mamugu buburitagamu yadau umamu ki bani nu kupamu bo eba kupamu ki
sisiyai suwagani; Nu katainugu da daisusu bo momorapa ade dai mete kina
inako mu ka popai mu mibimaga pa mena. Mamanuga God e eya mena ka
mibai.
5 Iyapana tagamu da daisusu bo momorapa bo inako ropani kawaya
kunumau ade wairau posiwena uburau ki nu mu sumatamana ade
kawakawai tademana ki nana.
6 Ko nu katainugu da nima nu sumapamana ki ka Mamanuga God e eya
mena. E wagubu umuneya ka gwedegwede kuduba wenawena gawarara.
E nu mete yamananibu karako e nene idiwei. Nu Kaiwawonuga ka eyaka
mena Iyesu Keriso e mena. E pokaiya ka Mamanuga God kunuma waira
kuduba yamanapupu ade e pokaiya ka nu karako idiwei.

7 Ko karako ka iyapana ropani kawaya yona mibai ki mu naigida eba
kataitagubu. Mu daisusu bo momorapa ade dai mete kina inako bama-
mugu rowarowa kawaya buburitagamawa da manamatagubu ki pokere
mu karako Keriso sumapiyamu manako papa bo bani ki kupomoto ki ka
mu notamaga garugaru mena yagisi ke; 'Yau ka yadau umamupu ki bani.'
Mu Keriso naigida eba kataitagubu wetawetara ki pokere mu papa bo
bani ki kupomoto ki ka mu rabinamugu tadeyau wirawira ki yagisi da mu
paeremupu bigi bani ki kupa-mupu.
8 Ko ki ka eba papa bo bani kupemei bo eba kupemei ki nu teniyoto
Mamanuga God bameya baigamu. Nu gwede mo eba kupemei ki ka nu eba ki
pokaiya denai marai munta yadamu, ade eba nu gwede kupemei ki pokaiya
denai kawaya mo yadamu. Pa mena.
9 Wi kupoi ki ka baganai ko wi papa yo bani inako kupoi ki ka wi
kowaguma mu sumamaga eba ragiragiwena ragidai ki mu kwayubamaga
mete kwaiwogoi were kupoi kwaenda wi kupeiwogoi ki mu wi eminimoto
manako ki pokaiya ka wi mu pisipisitamuri da mu sumamaga kauyagisi.
10 Mibai, wi Mamanuga God e katai negebu ragidai ubumuri daisusu bo
momorapa bo inako bamamugu buburitagamu ki buburi tawai rabineya
kaiwuri yadau umampu ki papai bo bani kupoi manako iyapana mosi ki e
eba kataiya da daisusu bo momorapa bo inako ki ka gwede mo popai ki e
wi eminiyoto, ki ka e wi niniyagau bani ki mete tepoto kupoto ko e rabineya
siyau wirawira ki kabuwapiyau da e paere-pupu.
11 Keriso ubupu wi waretaga ki e nene mete powena ko iyapana ki e sumai
ka eba ragiragi ki pokere wi kataiga pokaiya ka wi e sumai girimupu ade e
iyai ki wi mete minimupu poyo.
12 Wi kowaguma bamamugu inako kwaiwagamu ki ka wi mu bamamugu
paerepiyamu ade Keriso e eya bameya mete paerepiyamu. Mu rabinamugu
tadeyau wirawira ki garugaru mena kabuwatamiyau da mu paeremupu
ki pokere wi inako kwaiwagamu ki ka wi mu rabinamaga giripiyamu ade
bidara nu tageyamu.
13 Ki pokere, nau niya nene yau wainapakani; Nau papa kupani manako
ki pokaiya nau waretani pisipisipani da e paerepoto ki ka nau papa ki deni
mena kamadani ko ewa mo eba kupani.

9

Iyesu tonotapu ragidai mu yonamaga

1 Wi wainapiyamu da gwede mosi nau umasiniyau dokodoko bo? Wi
wainapiyamu da Keriso nau eba tono-sinibu bo? Wi wainapiyamu da nu
Kaiwawonuga Iyesu nau yabunere matarau eba empuwani bo? Wi waina-
piyamu da ki ka eba upi nau kwaesuge-keya ki pokaiya wi karako nu
Kaiwawo-nuga kataimupu bo?
2 Iyapana dai nau sidiyamu, tagamu ke; 'Kau ka eba Keriso e tononibu
apunai.' Mu inako tagamu ko nau e upi kwaesugekeya manako ki pokaiya
wi iya waunai wadumupu nu Kaiwawonuga e naureya idiwu ki iyapana
empomoto ki ka mu kataitagisi ade mibipomoto da e nau tonosinibu.
3 Iyapana nau wereyakaurasiniyamu bo nau sidiyamu wirawira ki nau
uburani nau taububarani purupakani suwaga-kani ke;
4 Wi wainapiyamu da nau upisugakani ki denai ka iyapana bani yo awana
nau eba tegemana ki nana bo?
5 Wi wainapiyamu da nu Kaiwawonuga e eya yowaiyoma yo e tonotapu
ragidai apunu Pita mete kina ki mu waina-muguma waratamana mete

iwana ki ka baganai ko nau uburana sumawagau ridai mosi uwarana mete
iwana ki ka eba baganai bo?
6 Ade wi wainapiyamu da Mamanuga God e upi kwaetagamu ragidai
mu paunamugu ka nau yo Banabasi nu mena nu idanuga kasiyara-yogono
pokaiya kupomu iwomu bo?
7 Nau nidiyani wainapumuri; Piyara ragidai mu eyaka eyaka mu mubo
bowamaga madai pokaiya bani gimara-piyamu kupamu bo? Ki pa mena.
Mu kawakawaimuguma bani pa tageyamu. Ade kokora urau apunai ki e eya
bani 'waeni' upu ki mibai e eya mete kupoto bo? Ena, e kupoto. Ade papa
sipi baikamuwagau apunai e eya papaiyoma amumaga otai botopupu ki e
eya mete kuboroto bo? Ena, e kuboroto.
8 Nau yona yau suwagakani ki ka nu waira yau kawareya badidi kwaige-
mei ki keyakeyai suwagakani, ko wainapumuri; Oragai apunai Mosisi gora
tapu ki ka e yona yau kawareya mete wagubu.
9-10 E Mamanuga God e gorai okapupu, wagubu ke; 'Papa burumakau
uratanai wi nene upiyogono ki ka wi e umunui eba umamuri ko e upiwagau
ki denai bani mete kwemuri.' Mamanuga God e inako wagubu ki ka e papa ki
nene wainapupu wagubu bo e iyapana nu nene wainapupu yona ki wagubu?
E iyapana nu nene wainapupu wagubu.
Nau keyakeyai mosi ade suwagani wainapumuri; Diba kandau apunai ade
bani raupomuwagau apunai ki ka mu upi kwaetagamu ki pokere raupomu
marai baiyagisi ki ka mu ewapuru bani kupamana nawanai idiwono.
11 Nu baigibi wi iyaga nene Mamanuga God e momai wi rabinagau umipi
mibai kipu ko nu upinuga ki denai wi ubumana nu kwakwarepunuga
togipamana bo bani yo gwedegwede dai nu negemana ki wi wainapiyamu
da ki ka eba baganai bo?
12 Wainapumuri; Iyapana nu ewanugu bautagubu wi rabinagau momai
umipi ki raupamutagamu ki mu ubumu mu upimaga denai wi mu tagemana
ki nana tagamu. Ko nu yabiri baigibi diba kandimpi momai umipi ragidai
inako mete iwagumpena ki wi wainapiyamu da ki ka eba baganai bo?
Nu Keriso e upi kwaigemei ki pokere wi denai negemana iwagumpena ki
ka baganai. Ko nu yona mo inako eba iwagibi. Nu nuga muya nunumeya
mibai ka nu eba nuwanugu Keriso e yonai bagi kawaya nu pokanugere
bodayagisi.
13 Wi kataigubu wetawetara da iyapana puyo Mamanuga God nene e
Tawai rabineya nakapiyamu ki ka tawa ki rabineya upitagamu ragidai bani
ki dai mu muga mete kupomoto. Ade papa naumu kepakepa kawareya
puyo Mamanuga God nene pasumu ragidai ki ka papa ki dai mu muga mete
kupomoto.
14 Ki maba, nu Kaiwonuga e wagubu ke; 'Iyapana gwedewau nau yonani
bagi kawaya dimatogomono ki ka mu upi-maga kwaetagamu ki denai iya-
pana puyo nakapiyamu ki mu kupomono.'
15 Keriso inako wagubu ko nau wi bamagau denai mo tegemana ki
nene eba genenibuwani ade karako mete kina oka yau pokaiya wi eba
geneniyakani. Nau pa tondakani upi mena kwae-sugakani ki pokere nau
mamama kawaya mete wainapakani. Nau posugani ki ka baganai ko nau
geneniyani manako ki pokaiya nau karako mamamasugakani ki mamamai
kaupani ki ka eba baganai.
16 Nau eba gwede bagi mo kwaesugu-buwani ki pokere mamama yau
waina-pakani. Ko Keriso e nau tonosinibu da nau e yonai bagi kawaya ki
dimasugana ki nana sidibu ki pokere nau upi ki kamadani ki nau yawatani
pa mena. Akae, nau e yonai ki eba dimasugoni ki ka paere kawaya.

17 Nau naubo nuwa-neya upi yau kwaesuguibena ki ka wi gwede mosi nau
denai tegemana ki nana ki nau mete wainapibena. Ko karako ka eba nau
naubo nuwaneya upi yau kwaesugakani. Mamanuga God e emisinibu da
nau ka baganai manako e upi yau kwaesugana ki nana nau idani rabineya
tapu,
18 ki pokere nau upi badidi kwaesugakani ki denai nau gwede yadani?
Nau suwagani wainapu-muri; Nau Iyesu e yonai bagi kawaya pa dimasugoni
manako denai wadana ki nene eba notaponi bo genesugoni ki ka nau
rabinaneya mamama kawaya wainaponi. Nau upini denai wadakani ka
mamama nau rabinaneya ki kena.

19 Iyapana mosi e bigabigai kwae-sugana ki nana nau eba umasiniyau
dokodoko ko iyapana ropani kawaya mu notamaga wirawagana Keriso
sumapamana ki nana ka nau naubo nuwaneya kwarisisugubuwani mu
bigabigamaga kwaesugakani.
20 Nau Diyu ragidai mu paunamugu umakani ki ka mu notamaga wirawa-
gana Keriso sumapamana ki nana ka nau mu idiwu ki maba nau mete inako
tondakani. Oragai apunai Mosisi e gora okapupu ki nau yabaraneya eba
tarakani ko nau iyapana gora ki makeya makeya kwae-tagamu ragidai mu
paunamugu umakani ki ka mu notamaga wirawagana Keriso sumapamana
ki nana ka nau mu maba mete kwaesugakani.
21 Ki maba, nau iyapana kwaiyanai ragidai mu pauna-mugu umakani ki ka
mu notamaga wirawagana Keriso sumapamana ki nana ka nau Diyu ragidai
nu goranuga kamadakani manako iyapana kwaiyanai ragidai badidi maba
idiwu ki mu maba nau mete inako tondakani. Ko Mama-nuga God e eya
gorai ki nau eba rauru-pakani mibai ka nau Keriso e gorai nau yabaraneya
maramara tarakani.
22 Nau iyapana sumamaga Keriso bameya eba ragiragiwena ragidai mu
paunamugu umakani ki ka mu sumamaga ragiragi-wagana ki nana ka nau
uburakani mu tatamamaga kwaesugakani manako mu idiwu ki maba nau
mete inako tonda-kani. Nau iyapana kiyabumaga ebo ebo mu paunamugu
umakani ki ka nau mu badidi maba idiwu ki maba nau mete inako tondakani
da mu nau emisinimoto manako ki pokaiya ka nau mu dai iyatamani.
23 Keriso e yonai bagi kawaya ki kawayawagana ki nana ka nau inako
mena kwaesugakani da ki pokaiya ka yona badidi wagau ki mamamai nau
mete bananapani.

24 Nau keyakeyai mosi suwagani wainapumuri; Wi kataigau da yanuwa
kawareya ka iyapana ropani kawaya garugarupomono ko nima yabiri
baiyagisi ki e mena ka denai yadini. Ki maba, Keriso wi puyoga yabaragau
tapu ki wadamana ki nana ki wi nisi kandoi garugarupiyoi da wi katamuru
ki baiwagi.
25 Iyapana gwedewau waira yau yanuwai rabineya garugarupiyamu ki ka
mu kawareya kawareya garugaru-pomono da takotakotagisi. Mu nota-maga
ka yanuwa ki pokaiya puyo wadamana ki mena mu notapiyamu ki pokere
mu nonamaga eba tamu. Puyo deba tatamai mu yadini ki ka waira yau e
gwedegwedei da aita gogayagisi, ko nu garugarupemei ki denai deba tatamai
puyo yadamu ki eba gogayagisi ko maramara tondono kaniyono.
26 Nau puyo ki wadana ki mena notapakani ki pokere nau katamuru
yabaraneya ki deneya deni mena garupakani nisi kandakani ko eba igida
yauda kaniya-kani yabadakani. Iyapana yanuwa rabineya mu idamaga
bonipiyamu mu kowamuguma pa yakatatamiyamu ki mu maba nau eba
yakata kwaesugakani.

27 Nau niya midini kwakwarepuni nuwaiya tainisiniyau ki nau wade
supasupapakani makari kweyakani da nau notani nuwaiya wainapiyau ki
mena nau midini kwakwarepuni makeya makeya kwaeyagisi. Nau iyapana
ropani kawaya iya yawatai kabuwatapuwani ki pokere nau eba nuwaneya
kwaesugani siyasiya da nau niya puyoni yabaraneya tondau ki paerepani.

10

Isiraero ragidai mu naiya badidi bananamupu

1 Kowaniyoma, nau yonani yau suwagani wainapumuri; Nu ripakwarak-
waranuguma oragai apunai Mosisi eweya iwa ki ka Mamanuga God e
oroguma pokaiya mu baramaga wadubu. Mu kaburu kawaya egi maba ki
papateya bautagubu ka kaburu ki paunau puruwena manako iyapana ki
kuduba sumpu kaburu rabineya borau maba kayatagubu papasi daikere
positagubu.
2 Nu awana pokaiya siruwa kawemei ki maba ka iyapana ki kuduba
oroguma ki rabineya ade kaburu ki rabineya mete kina oragai apunai Mosisi
e mete ewapuru kayatagamana ki nana siruwatagubu.
3 Mamanuga God e kasiyarai pokaiya kunuma bani tage-yawa ki bani ka
mu kuduba maramara kupamawa iwa,
4 ade kunuma awanai ki e kasiyarai pokaiya mu tageyawa ki mu kuduba
mete kubamawa iwa. Awana ki ka bowa mosi Mamanuga God e kasiyarai
pokaiya mu tagebu ki rabineya usirapiyawa, ko bowa ki ka maramara mu
paunamugu mete umawa. Bowa ki ka keyakeyai, ko ki mibai ka Keriso e eya.
5 Ko wainapumuri; Mamanuga God mu kuduba bani yo awana inako tage-
yawa ko mu paeremupu ki pokere e ubupu mu ropani kawaya bamamugu
eba mamamawena ko e mu daburitapu da mu iyapana eba idiwu tawaneya
ika popotagubu tatariyatagubu.
6 Iyapana ki ka bera berokoi ebo ebo kwaetagamawa ki pokere bita ebo
ebo mu bamamugu bauwena. Ko ki kuduba ka keyakeyai. Nu keyakeyai ki
empa-mana kataigamana da mu kwaetaga-mawa ki maba nu mete inako eba
kwaigamana ki nana.
7 Mu dai ki ka daisusu bo momorapa bo ade dai mete kina inako mu
bamamugu buburitaga-mawa idiwa, ko mu kwaetagamawa ki maba nu
inako eba kwaigomu. Mama-nuga God e okai iyapana ki mu nene wagubu
ke; ‘Iyapana bani kupamawa, awana kubamawa manako taere-tagamawa
midimama berai ebo ebo mete kwaetagamawa.’
8 Mu dai ki taku maba igida yauda asusu kwaetagamawa ade didiwataga-
mawa iwa ki pokere mara eyaka mena ki rabineya ka iyapana ropani
kawaya eba iyabapamana makai kuduba 23.000 kwaitana popotagubu
gawarara. Mu kwaetagamawa ki maba nu mete inako eba kwaigomu.
9 Nu Kaiwawonuga e kasiyarai mete kina bo pa mena ki mu dai empa-
mana ki nana e kerareya wadamawa ki pokere denai ka motamota berokoi
bautagubu iyapana ki metampu da mu ropani kawaya popotagubu. Mu
ubumpu nu Kaiwawo-nuga e kerareya wadamawa ki maba nu mete inako
eba kwaigomu.
10 Mu dai ungwerogwerorotagamawa Mamanuga God awerapamawa iwa
ki pokere denai ka ‘Naunuma Aneyai’ ki bauwena iyapana ki ropani kawaya
namutapu. Mu kwaetagamawa ki maba nu inako mete eba kwaigomu.
11 Bita ebo ebo mu bamamugu bauwena ki yonai ka oragai ragidai oka
rabineya okamupu da nu ki empamana manako berokoi mu kwaetagamawa

ki maba nu mete inako eba kwaigamana ki nana. Mara siyarai bauwagana kwae-wagau ki pokere nu naigida mena idiwomu.

12 Iyapana nima wainapiyau da e ragiragi kawaya uburau ki ka e naigida mena uburono kwaenda da e kauyagisi.

13 Kerapu taisini ebo ebo wi bamagau bauwagau taininiyau ki ka eba wi mena ki bananapiyamu ko nu kuduba kerapu taisini inako mete maramara banana-pemei. Ko Mamanuga God e gwaiyaba wagubu ki e kwaeyagisi. E wi kwayuba-niyono tondono ki pokere kerapu taisini mo inako baiyagisi wi taininiyono ki ka e berokoi ki tatamapoto da berokoi ki kasiyarai wi eyaka eyaka kasiyaraga eba raurupoto nuniyoto gwaigwiri. Kerapu wade-wade inako wi bamagau baiyagisi ki ka Mamanuga God wi kasiyara negeni toginiyoto da wi giruru maba ki kobaiya kaiwuri ki ka wi eba kekeraiwagi ko buridere matarau baiwagi.

14 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo; Daisusu bo momorapa bo ade dai mete kina inako bamamugu buburi-tagamu ki maba wi mete inako eba kwaiwogoi ko wi bera ki deni mena kamadumuri tagararapumuri.

15 Wi ka eba notababa ragidai ko wi ka yona mibai ki wainapiyamu ragidai ki pokere nau yona yau nidiyakani ki wi wibo rabinagau wainapumuri.

16 Nu Kaiwawo-nuga e Kupei ki kawareya awana ‘waeni’ kubemei Ma-manuga God paraupemei ki ka nu mibipemei da Keriso e darai nu nene kawapu ki ka nu ewapuru e naureya ika mete popoigibi. Ade nu bani buredi gerepemei ewapuru mena kupemei ki ka nu mete mibipemei da Keriso e midi kwakwarepui nu nene tapu ki ka nu ewapuru e naureya ika mete popoigibi.

17 Nu eyaka eyaka Kupe ki kawareya bani buredi piri piri kupemei ki kerarai ka bani buredi eyaka mena. Ki maba, nu iyapana ka ropani kawaya ade nu kiyabunuga ka ebo ebo ko Keriso e naureya ka nu kuduba midinuga eyaka mena.

18 Tawana Isiraero ragidai badidi kwaetagamu ki keyakeyai nau mete suwagani wainapumuri; Mu gwedewau papa naumu kepakepa kawareya Mama-nuga God nene puyo pasumu ade papa ki pirai dai mu muga mete kupamu ki mu mibipiyamu da Mamanuga God mu mete ewapuru ika dibipiyamu.

19 Ki pokere wainapumuri; Nau daisusu bo momorapa bo ade dai mete kina inako ki mu nene suwagubuwani ade nau yadau umamu ki yonai mete suwagubuwani ki ka nau eba suwagu-buwani da mu ka mibai,

20 ko nau suwagubuwani ka yau kena; Iyapana gwedewau daisusu bo momorapa bo ade dai mete kina inako mu bamamugu buburitagamu yadau umamu ki ka mu eba puyo ki Mamanuga God kweyamu ko mu keyai berokoi bamamugu yadau ki umamu. Ko nau eba nuwaneya wi keyai berokoi ki mu mete ewapuru waretaiwagi. Pa mena.

21 Wi idaga daikere nu Kaiwawonuga e kapai wadoi kubomoi ko ade wi idaga daikere keyai berokoi mu kapamaga wadoi kubomoi ki ka eba supasupai. Ade nu Kaiwawo-nuga e yogoi kawareya wi kupeiwogoi ko ade daikere keyai berokoi mu yogomaga kawareya kupeiwogoi ki ka mete eba supasupai.

22 Wi bani waina-piyamu da wi inako kwaiwagi ki ka nu Kaiwawonuga eba nuwaroroyagisi bo? Ade wi bani wainapiyamu da iyapana kaina nu kasiyaranuga ka kawaya esida ko nu Kaiwawonuga e kasiyarai ka erida bo?

23 Iyapana dai tagamu ke; ‘Gwede mosi nu eba bodaniyau ki pokere nu nuwanugu badidi kwaiwagamana wainapemei ki nu kwaigomu.’ Ena, ko

nau ade suwagani ke; ‘Ki mibai, ko gwedegwede kuduba ka eba bagi.’
Iyapana dai tagamu ke; ‘Nu nuwanugu badidi kwaiwagamana wainapemei
ki nu kwaigomu.’ Ena, ko nau ade suwa-gani ke; ‘Ki mibai, ko ki dai mena
ka nu midinuga kwakwarepunuga ade nu nuwanuga notanuga waitapoto
togipoto.’
24 Nu eyaka eyaka eba iwogomu ke; ‘Nau naubo nene mena kwaesugoni.’
Pa mena. Ko nu notanuga yau mena yogono ke; ‘Nau eba nau naubo nene
mena kwaesugoni ko nau kowaniyoma mu bagimaga nene mete kwaesug-
oni.’
25 Papa yo bani kiyabui ebo ebo gimara kasiwaratagamu wateya uburau ki
empiyei manako ki dai kau gimara-pana kupana wainapiyei, ki ka baganai,
kau gimarapi kupi ko eba notapiyowa da ki ka yadau ki papai bo eba yadau
ki papai. Kau inako eba notapiyowa kwaenda kau rabinageya nidiyau wira-
wira ki notababa negeni.
26 Wainapu-muri; Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; ‘Waira ade
gwedegwede kuduba waira kawareya ki kuduba ka nu Kaiwawonuga e
nene.’
27 Suma eba sumawagau apunai mosi kau bibiniyoto da kau e tawaiya e
mete kupeigamana ki nana yagisi, ki ka baganai. Kau nuwageya e bameya
kayanuwagi ki ka gwede bani e kau rabinageya riyapiyau ki kau asusu tepi
kupi. Kau rabinageya nidiyono wirawira ki kau eba notapi, nuwagi ke;
‘Akae, nau gwede nana paerepuwani bani yau kubabuwani?’ Ki pa mena.
28 Ko iyapana mosi kau nidiyoto yagisi ke; ‘Bani yau ka daisusu bo mo-
morapa bo ade dai mete kina inako mu bamamugu yadau umamupu ki bani,’
e inako nidini ki ka e bagai nene ade e rabineya siyau wirawira ki eba siyana
wirawira ki nana ki kau bani ki kamadi.
29 Ki ka eba kau kiya rabinageya nidiyau wirawira ki nidibu ki pokere kau
bani ki kamadi, ko kau waretagi e rabineya siyau wirawira ki e sibu ki pokere
e togipana ki nana ka kau inako kwaenuwagi bani ki eba kupi.

Kataina, wi dai bani wainapiyamu, iwagamu ke; ‘Iyapana dai ki mu kaisi-
maga mete kina ko nau kaisini ka pa mena ade gwede mo nau eba bodaboda-
siniyau ki pokere nau gwede nana mu rabinamugu tadeyau wirawira tadebu
ki mu kaisimaga tondoni?
30 Ade nau bani kupana ki nana Mamanuga God paraupakani ki ka
iyapana gwede nana sidimoto siyasiya da nau paerepuwani?’
31 Baganai, nau nidiyani wainapu-muri; Wi bani kupamu bo awana
kubamu ki ka wi badidi kwaiwagamu ki pokaiya Mamanuga God e si
kawaya-wagana ki nana ki mena notapiyoi kwaiwogoi.
32 Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai ade wi sumaga eyaka mena
Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai mete kina ki mu paunamugu wi
idiwu ki pokere wi naigida mena kwaiwogoi kwaenda wi mu pisipisita-muri
manako mu sumamaga giriyagisi.
33 Nau kwaesugakani ki maba wi mete inako kwaiwogoi. Nau badidi kwae-
sugakani ki nau iyapana kuduba mu bagimaga nene mete kwaesugakani.
Mu notamaga wirawagana Keriso sumapa-mana ki nana ka nau niya iyani
nene eba wainapakani ko mu iyamaga nene wainapakani kwaesugakani.

11

1 Keriso badidi kwaewagawa ki kawareya nau ade inako kwae-sugakani.
Ki maba, nau badidi kwae-sugakani ki kawareya wi mete inako kwaiwogoi.

Supasupai mena dibipamu

2 Wi maramara nau notasiniyamu ade nau kabuwa yonai
kabuwanibuwani ki wi wainamupu wadumupu makeya makeya
kwaiwagamu ki pokere nau wi mamamaga suwagakani.
3 Ko nau nuwaneya wi yona yau ki mibai naigida mena wainapumuri;
Keriso e debai ka Mamanuga God, ade apunu nu debainuga ka Keriso, ade
ridi mu debaimuguma ka mu mubo nobomo-muguma.
4 Keriso e ka nu debainuga ki pokere apunu nima deba tatamai taroto man-
ako iyapana paunamugu uburoto Mamanuga God bameya guriguriyagisi bo
e bonanai wainapupu ki matarau yagisi ki ka e debanuga apunai Keriso eba
wiwirapiyau.
5-6 Ki maba, ridi e debai ka e nobomoi ki pokere ridi nima e eya debai
eba paiwapoto were iyapana paunamugu uburoto Mamanuga God bameya
guriguriyagisi bo e bonanai wainapupu ki matarau yagisi ki ka e eya nobo-
moi ki eba wiwirapiyau. Ridi nima e eya debai inako eba paiwapiyau ki e
kiyabui ka ridi paerepupu ki pokere iyapana e debai boyamupu midimama
kwemupu ki e kiyabui maba.
7 Mama-nuga God apunu e eya maba yamana-nibu ade e eya tanai negebu
ki pokere nu ubumamu gurigurigamu ki ka nu debanuga eba paiwapamu.
Ko ridi mu ka apunu pokamugere tanimaga wadu-mupu,
8 mibai ka Mamanuga God ridi apunu pokaiya yamanapupu ko eba apunu
ridi pokaiya yamanapupu.
9 Ade e ridi apunu nene yamanapupu ko eba apunu ridi nene yamana-
pupu.
10 Ridi mu debaimuguma ka mu nobomo-muguma. Mu nobomomuguma
koba-mugu idiwu ki aneya kunumau mu emitamana ki nana ka ridi kuduba
keyakeyai yau kwaetagisi mu mubo debamaga paiwapomoto.
11 Nau suwagubuwani yau kuduba ka mibai, ko nu Kaiwawonuga e
naureya ki ka eba ridi mu mubo mena idiwono bo ade eba apunu mu mubo
mena idiwono. Pa mena. Mu ka ewapuru eyaka mena e naureya idiwono.
12 Mamanuga God mara kerareya ridi apunu pokaiya yamanapupu ko ki
maba ka karako apunu ridi mu pokamugere wenatagamu. Ko gwedegwede
kuduba wenawagau ki kerarai ka Mamanuga God e eya mena.
13 Wi wibo wainapumuri supasupai bo eba supasupai; Ridi mu debamaga
eba paiwapomoto were iyapana pauna-mugu ubumoto Mamanuga God
bameya guriguritagisi ki wi wainapiyamu da ki baganai bo eba baganai?
14 Nu yewe wairau wenaigibi idiwei ki pokaiya ka nu katainugu da apunu
mu debamaga kumai rorowa kawakawaya wenatagisi ki ka gasitau,
15 ko ridi mu debamaga kumai rorowa kawakawaya ki pokaiya ka mu
mamamatogomono, mibai ka mu debamaga kumai ki ka mu monaga-maga
bagi kawaya. Mamanuga God mu deba kumai rorowa kawakawaya tagebu
da mu kumai ki pokaiya mu debamaga utapamana ki nana.
16 Nau suwagu-buwani ki kawareya iyapana mosi nau pari
wirawirasiniyana wainapiyau ki ka nau denai yona yau mena e siyani;
Nu yo nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai
tawana tawana idiwu ki nu kuduba inako mete kwaigemei.

Kaiwawonuga e Kupei

17 Wi badidi maba idiwana yonai wi nidiyana kwaesugakani yona ki
pokaiya ka nau karako wi sisibaniyani. Nau wi bamagau mamama
eba wainapakani mibai ka wi Mamanuga God e si tepapa-mana ki nana
dibipiyamu ki rabineya ka wi paere mete kwaiwagamu. Mibai, wi eba
dibimpena ki ka baganai.

18 Nau yonani yabiri ka yau kena; Iyapana dai wi yonaga nau sidimupu
da wi dibi-piyamu ki ka wi nuwarara tagarara ewa nauwa idiwu. Nau
wainapakani da mu tagubu ki dai ka eba bera,
19 mibai ka wi ewa nauwa idiwu ki pokaiya ka nu matarau kataigamana
da wi paunagau gwedewau ka Mamanuga God e yabuiya supasupai idiwu
ade gwedewau ka pa mena.
20 Wi ewapuru dibipiyamu ki ka wi eba nu Kaiwawonuga e kupei kupei-
wagamu wainapakani.
21 Wi dibipiyamu ki ka wi asusu kupeiwagamu; dai kawaya daganani ku-
pamu, dai wetei metamiyau maba kupamu, ade dai awana 'waeni' kawaya
daganani mete kubamu.
22 Wi wibo tawagau inako kwaigumpena ki ka baganai ko wi badidi pokere
Mamanuga God nene dibipiyamu ki kawareya inako kwaiwagamu? Wi
sumaga eyaka mena ragidai mete dibipiyamu ki mu giritamana ki nana bera
ki kwaiwagamu bo? Ade wi iyapana imagei banimaga pa mena ragidai ki mu
midimama tagemana ki nana inako kwaiwagamu bo? Nau badidi nidiyani?
Nau wi siga tepapani bo? Ae, pa mena.

23 Nu Kaiwawonuga nau badidi kabuwasinibu ki nau ororeya mena wi
kabuwanibuwani kewowena; Iyapana ubumpu nu Kaiwawonuga Iyesu e
yogoi tamupu ki kemoreya ka e bani buredi mo wadubu,
24 Mamanuga God bameya parauwena piripiri geregerepupu manako
wagubu ke; 'Yau ka nau midini kwakwarepuni ki nau wi nene tarakani. Nau
karako kwaesugakani ki wi mete kina ewa inako kwaiwogoi manako nau wi
nene badidi kwaesugubuwani ki wi notapiyoi ade nau mete notasiniyoi.'
25 Mu bani ki kupamupu eweya ka e naiya kwaewena ki maba ubupu kapa
mo wadubu manako tadebu, wagubu ke; 'Awana 'waeni' yau ka nau darani.
Nau darani yau pokaiya ka Mamanuga God yona waunai gwaiyabawena ki
wi mibipumuri manako wi ewa awana 'waeni' yau kubomoi makeya ki ka
wi nau badidi kwaesugubuwani ki notapiyoi ade nau mete notasiniyoi.' Nu
Kaiwawo-nuga inako wagubu.
26 Ki pokere wainapumuri; Wi maramara bani buredi yau kupoi bo awana
'waeni' yau kubomoi ki ka nu Kaiwawonuga nu nene badidi kwaewena
powena ki wi mibipiyoi yamoi da e ade wirayagisi baiyagisi makeya.

27 Ki pokere iyapana gwedewau bautagamu bani buredi ade awana
'waeni' supasupai eba wadamu manako ki pokaiya nu Kaiwawonuga
naigida eba wiwirapiyamu ki ka mu paere-piyamu e midi kwakwarepui ade
e darai ki mu giripiyamu.
28 Nu Kaiwawonuga e notapamana kupei kupamana kwaigomu ki ka
yabiri nu eyaka eyaka nu nubo iyanuga rabineya naigida mena nota-pamu
wetawetara were ewa nu bani buredi ki kupamu ade awana 'waeni' kapa
rabineya ki kubamamu.
29 Nu Kaiwawonuga e midi kwakwarepui ki mibai badidi nu eba nota-
pamu bo nu bani buredi kupemei yo awana 'waeni' kubemei ki mibai nu
naigida eba kataigamu ko pa asusu tepamu kupamu, ki ka bita nu nuga
wademei nu midinugu tamei.
30 Wi inako paerepamawa ki pokere wi ropani kawaya sigiraigubu, daiy-
ororoigubu ade wi dai mete popoigubu.
31 Ko nu nubo eyaka eyaka iyanuga rabinaneya naigida mena notapamu
wetawetara were bani ki kupamu ki ka Mamanuga God e idai gurai nu
naurinugu eba ugwadiniyoto ragiragi.

32 Nu Kaiwawonuga e idai gurai nu naurinugu ugwadau ragiragi ki ka e nu
wade supasupaniyau da nu ki pokaiya e nene naigida mena idiwomu. Waira
yau notai kwaetagamu ragidai ki mu maba nu eba kwaigomu kwaenda
Mamanuga God e bita mu tageyono ki daikere nu mete yadamu.
33 Ki pokere kowaniyoma, nu Kaiwawonuga e Kupei kawareya wi ewa-
puru dibipiyamu ki ka wi kowaguma mete nawanatamiyoi.
34 Iyapana nima wetei meyau ki ka e naiya e ebo tawaiya bani kupoto were
baiyagisi. Wi inako kwaiwogoi were dibipiyoi ki ka Mama-nuga God wi bita
eba negeni.
Wi yona yau kawareya iwagubu ade yona dai ki manui mete kina
nau manusinimupu ki nau naubo wi bamagau ika bausugani were wi
kabuwaniyani.

12

Mamanuga God Keyai puyo ebo ebo nu negeyau

1 Kowaniyoma, nau karako Mamanuga God e Keyai puyo ebo ebo nu
negeyau ki nene wi nau manusinimupu ki yonai nau suwagani da wi mibai
naigida kataiwagi.
2 Wi kataigau da naiya wi Iyesu eba sumapamawa makeya ki ka wi daisusu
yo momorapa ade dai mete kina inako ki mu bamamugu buburigamawa. Ko
gwedegwede ki kuduba ka popai ki pokere nota ki wi igida yauda waranibu
yawata kwaiya kaigamawa.
3 Ki pokere nau karako wi nidiyani wainapumuri; Iyapana nima Ma-
manuga God e eya Keyai e rabineya tondau ki e eba yagisi ke; ‘Iyesu, kau
bamageya kowaga baiyagisi.’ E yona inako wagana ki yawatai e bameya pa
mena. Ade iyapana nima Mamanuga God e Keyai e rabineya pa mena ki e eba
yagisi ke; ‘Iyesu, kau ka nau Kaiwawoni.’ E yona inako wagana ki yawatai e
bameya pa mena.
4 Mamanuga God e Keyai ka eyaka mena ko e Keyai ki puyo ebo ebo nu
negeyau.
5 Ade nu Kaiwawonuga e upi ebo ebo kwaigemei ko nu Kaiwawonuga ka
eyaka mena.
6 Ade nu upi ebo ebo ki kwaigemei ki ka nu katai ebo ebo mete wademei
ko katai ki negeyau apunai ka Mamanuga God e eya mena.
7 Nu kuduba ewapuru bagi kawaya idiwana ki nana ka Mamanuga God e
Keyai iyapana mosi puyo mo kweyau matarapiyau ade iyapana mosi puyo
kudubai mo kweyau matarapiyau.
8 Mamanuga God e Keyai ki iyapana mosi nota supasupai kweyau ade
e Keyai eyaka mena ki pokaiya ka e iyapana mosi katai bagi kawaya
kabuwapiyau.
9 Mamanuga God e Keyai eyaka mena ki pokaiya ka e iyapana mosi suma
kweyau ade iyapana mosi sigira ragidai iyata-mana ki nana ki puyoi kweyau.
10 Mama-nuga God e Keyai pokaiya ka e iyapana mosi matakira kwaewa-
gana ki kasiyarai kweyau, iyapana mosi e bonanai waina-pana wagana ki
kasiyarai kweyau ade iyapana mosi keyai bani ka mibai ade keyai bani ka
bera ki empana wagana ki kasiyarai kweyau. E iyapana mosi e tenawarai
wirapiyau yona ebo ebo wagana ki puyoi kweyau ade iyapana mosi yona
ebo ebo ki wirapana mibai matarapana ki puyoi kweyau.
11 Upi ebo ebo yau kuduba ka Mamanuga God e Keyai eyaka mena ki
kwaewagau. E ebo nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya e puyo ebo ebo
nu eyaka eyaka inako negeyau.

Keyakeyai nu midinuga naureya

12 Nu midinuga ka ripa maba naurai eyaka mena ko idai ragai ka ropani
kawaya. Ade nu iyapana ka ropani kawaya ko Keriso e naureya nu ka eyaka
mena.
13 Ki maba, nu Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai, bigabiga
ragidai ade pakasi ragidai, nu kuduba ka Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai
pokaiya siruwaigibi e naureya eyaka-menaigibi. Nu awana kubemei ki
maba ka Mamanuga God nu kuduba e Keyai eyaka mena ki kubamana ki
nana negebu.
14 Nu midinuga kwakwarepunuga ka ripa maba idai ragai ropani kawaya
ko eba idai ragai eyaka mena.
15 Nu kerapu-nuga yagisi ke; 'Nau ka eba iyapana e idai da nau e naureya
tondana ki nana,' e inako yagisi ki ka e berawagau mibai ka nu kerapunuga
ki ka nu midinuga kwakwarepunuga ki daikere.
16 Ade nu wenagunuga yagisi ke; 'Nau ka eba iyapana e yabui da nau e
naureya tondana ki nana,' e inako yagisi ki ka e berawagau mibai ka nu
wenagunuga ki ka nu midinuga kwakwarepunuga ki daikere.
17 Nu midinuga kwakwarepu-nuga kuduba yabunuga mena wenapena
ki ka nu badidi maba yona wainampena? Ade nu midinuga kwakware-
punuga kuduba wenagunuga mena wenapena ki ka nu badidi maba auru
susunumpena?
18 Ko Mamanuga God e ebo katai pokaiya wainapupu da baganai ki pokere
e ebo nuwaiya ka e nu midinuga kwakwarepunuga ragai ki makeya makeya
purupupu nakapupu negebu.
19 E ragai eyaka mena tapena ki ka nu midinuga eba wenapena.
20 Ko karako, nu midinuga kwakwarepunuga ki ka ripa maba naurai eyaka
mena ko e idai ragai ka ropani kawaya.
21 Ki pokere nu yabunuga eba uburoto nu idanuga siyoto, yagisi ke;
'Kayanuwagi, nau eba nuwaneya kau.' Ade nu debanuga eba uburoto nu
kerapunuga siyoto, yagisi ke; 'Kaya-nuwagi, nau eba nuwaneya kau.'
22 Wainapumuri; Nu midinuga kwa-kwarepunuga ragai dai ka noganogai
ko nu raginuga noganogai ki eba tondibena maba ki ka nu badidi
kwaigumpena?
23 Ade nu midinuga kwakwarepunuga ragai dai ki nu emitamemei
waiguba-tamemei ko nu mu mete naigida mena kwayubatamemei. Ade
nu raginuga dai ki midimama negeyamu ki ka nu mu naigida mena mon-
agatamemei,
24 ko nu raginuga dai ki midimama eba nege-yamu ki ka nu gwede nana
ubumamu mu monagatamamu? Ki pa mena.

Mamanuga God e ka nu midinuga kwakwarepunuga ripa ragai maba ebo
ebo nakapupu. Ragai dai ki nu waiguba-tamemei ki ka Mamanuga God mu
tepatapu bagi tadebu.
25 E inako kwae-wena ki pokere karako ka nu midinuga kwakwarepunuga
ka eyaka mena ko eba ebo ebo. Nu raginuga ka ropani kawaya ko mu kuduba
ka nu midinuga kwakwarepunuga daikere ki pokere mu eyaka eyaka nu
naurinugu deni deni waita kasiwaratagamu.
26 Nu midinuga kwakwarepunuga ragai mosi bidara yadini makariyagisi
ki ka nu midinuga kuduba makariyogono. Ade nu raginuga ki mosi iyapana
e si tepapomoto ki ka nu raginuga kuduba e mete mamama-togomono.
27 Wi kuduba ka Keriso e midi kwakwarepui. Wi kuduba ka Keriso e
naureya idiwu,

28 ki pokere nu sumanuga eyaka mena ragidai Mamanuga God nene
dibipemei nu kuduba paunanugu ka e nu upinuga ebo ebo winepupu
negebu; Yabiri ka e tonotapu ragidai nakatapu. Mu ewamugu ka e bonanai
wainapamana tagamana ragidai naka-tapu. Mu ewamugu ka e yonai iya-
pana kabuwatamana ragidai nakatapu. Mu ewamugu ka e matakira kwae-
tagamana ragidai nakatapu ade mu ewamugu ka e sigira ragidai iyatamana
ki puyoi wadu-mupu ragidai nakatapu, kowamuguma waitatamana ragidai
nakatapu, upi kuduba purupamana iyapana makeya makeya tagemana ki
ragidai nakatapu, ade siyarai ka e iyapana tenawarimaga wirawagana yona
ebo ebo tagamana ragidai ki nakatapu.
29 Nu kuduba ka eba e nu tononibu ragidai, ade nu kuduba ka eba e
bonanai wainapamana iwagamana ragidai, ade nu kuduba ka eba iyapana
e yonai tademana kabu-kabuwa ragidai. Nu kuduba ka eba matakira
kwaigamana ki puyoi wadi-mipi,
30 bo sigira ebo ebo wadumupu ragidai iyatamana ki puyoi wadimipi bo
nu tenawarinuga wirawagana yona ebo ebo iwagamana ki puyoi wadimipi
bo yona ebo ebo ki mibai wainapamana matarau iwagamana ki puyoi
wadimipi. Pa mena.
31 Mamanuga God e Keyai puyo ebo ebo nu negeyau ki dai ka kawakawaya
ade dai ka pa mena ki pokere wi notaga puyo kawakawaya ki tepamana ki
nana kawareya yodono.

Wi badidi maba kwaiwagamana nidibuwani ki ka bagi kawaya ko nau
karako kabuwaniyani yau ka bagi kawaya esida.

13

Nota kwarikwarisi ki yonai

1 Nau tenawarini wirayagisi da nau iyapana yonamaga ebo ebo kuduba
suwogoni ade aneya kunumau idiwu mu yonamaga mete suwogoni ko nota
kwarikwarisi ki notai nau rabina-neya pa mena, ki ka nau pa sini kororai
maba bo bero maba ratabani mena wagau ko nau mibini ka pa mena.
2 Nau uburoni Mamanuga God e bonanai wainaponi iyapana tadeyoni
bo katai wasisinai apunai maba tondoni yona wekewekei kuduba ki mibai
mataraponi bo nau sumani ragiragi kawaya ki pokaiya kweya mo siyani da e
kiroto uburoto kayayagisi, nau inako kwae-sugoni ko ade nota kwarikwarisi
ki notai nau bamaneya pa mena, ki ka nau badidi kwaesugakani ki mibai ka
pa mena pa kororai.
3 Nau niya gwedegwedeni kuduba iyapana tageyani gawarara ade nau
niya midini kwakwarepuni mete nida tageyani da mu nau matau pasusin-
imoto ko ade nota kwarikwarisi ki notai nau bamaneya pa mena, ki ka nau
badidi kwaesugakani ki pokaiya ka nau gwede bagi mo eba bananapani.
4 Nota kwarikwarisi ki notai nau rabinaneya tondono ki ka nau eba diriwa
diriwa kwaesugoni ko nau kwarisisugani bagi mena kwaesugoni. Nota
kwarikwarisi ki notai nau rabina-neya tondono ki ka nau eba nuwaroro-
sugoni, eba noda gongomusugoni ade nau niya sini eba tepaponi.
5 Nota kwarikwarisi ki notai nau rabinaneya tondono ki ka nau kowaniy-
oma eba raurutamoni, eba kapoisugoni ade eba tayatayabadai kwaesugoni.
Nota kwarikwarisi ki notai nau rabinaneya tondono ki ka iyapana berokoi
badidi kwaetagubu nau bamaneya ki nau eba notaponi ko deni mena
notagogapani.
6 Nota kwarikwarisi ki notai nau rabinaneya tondono ki ka nau berokoi
kuduba tagararapani manako yona mibai mena yadani doko mamamaponi.

7 Nota kwarikwarisi ki notai nau rabinaneya tondono ki ka nau ewanere
eba wirasugani ko nau sumani pokaiya gwede yabaraneya nawanani ton-
dau ki deneya nau deni mena yaroni giruru maba kobaiya tesugoni.
8 Mamanuga God e bonanai waina-piyamu tagamu ragidai mu yonamaga
ka mara mosi kewoyagisi. Iyapana mu tenawarimaga wirawagau yona ebo
ebo tagamu ragidai ki mu umunumaga ka mara mosi bodayagisi. Katai
wasisinai ragidai mu kataimaga kuduba ka mara mosi gogayagisi. Ko nota
kwarikwarisi ki notai ka maramara tondono kaniyono ko eba kewoyagisi.
9 Wainapumuri; Nu badidi kataigibi bo nu Mamanuga God e bonanai
badidi wainamipi iwagibi ki nu dai mena wainamipi ko eba ki kuduba
kataigibi wetawetara.
10 Ko gwede bagi supasupai mena matarawagana ki marai baiyagisi
makeya ki ka nu yewe wairau katai marai munta daikere mena kataigibi ki
kuduba gogayagisi.
11 Nau munu marai munta tondekeya makeya ki ka nau yonani ade nau
nuwani notani ka munurasi mu yona-maga ade mu nuwamaga notamaga ki
maba wainapekeya. Ko karako nau apunusugubuwani ki pokere munu rasi
mu notamaga maba ki nau eba nota-pakani.
12 Nu karako badidi empemei ki ka nu kiyabunuga kaburu eunapiyau ki
rabineya naigida eba empemei ki maba nu empemei. Ko mara baiyagisi
da nu Keriso mete deni deni empepe kasiwara-igamu. Nau katai karako
kataisugu-buwani ki ka marai munta madanai daikere mena ko mara ki
makeya ka Mamanuga God nau nuwani notani kuduba empupu siwa katai-
wena ki maba ka nau mete kina gwede kuduba empani siwa kataisugani.
13 Ko karako ka apeya eyaka yau mena uburau; Nu sumanuga ki kena,
nu gwede yabaranugu tondau nawanai idiwei ki kena, ade nu nota kwarik-
warisigamana notai ki kena. Ko yona apeya eyaka mu paunamugu nota
kwarikwarisi ki mena ka esida.

14

Mamanuga God e Keyai ki puyoi dai ki

1 Ki pokere kowaniyoma, wi deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraiwogoi
ade wi nuwaga notaga Mamanuga God e Keyai puyo ebo ebo nu negeyau
ki mena notapiyoi idiwoi. Mamanuga God e bonanai wainapamana iwaga-
mana matara ki puyoi ka bagi kawaya esida ki pokere wi nuwaga notaga
puyo ki kawareya ukworono.
2 Iyapana nima e tenawarai wirawena da e yona ebo ebo wagau ki ka e
Mamanuga God bameya wagau ko eba iyapana kaina mu bamamugu wagau
da mu e yonai ki kataitagisi. E wagau ki mu eba wainapiyamu mibai ka e
Mama-nuga God Keyai ki kasiyarai pokaiya yona wekewekei ki wagau.
3 Ko iyapana nima Mamanuga God e bonanai waina-piyau ade iyapana
kabuwatamiyau ki ka e mu waitatamiyau, mu togitamiyau ade mu rabina-
maga miniyau kwarisi nuwa-nusuru tageyau.
4 Iyapana nima e tenawarai wirawena wagau ki ka e ebo nene mena
kwaewagau, ko iyapana nima Mamanuga God e bonanai wainapiyau
matarapiyau ki ka e kowaiyoma Mama-nuga God nene dibipiyamu ragidai
ki mu kuduba mete waitatamiyau.
5 Nau nuwaneya ka wi kuduba wi tenawariga wirawagana da wi yona
ebo ebo iwagamana ki nana, ko ki ka ade erida. Wi kuduba Mamanuga
God e bonanai wainapamana matarau iwagamana ki ka bagi kawaya esida.
Iyapana nima Mamanuga God e bonanai wainapiyau iyapana kabuwa-
tamiyau ki kawayai ka esida ko iyapana nima e tenawarai wirawena yona

ebo ebo wagau ki kawayai ka erida. Ko iyapana mosi uburoto e tenawarai
wirawena pokaiya wagubu ki mibai mete matarapoto ki ka baganai. E
iyapana kuduba ika Mamanuga God nene dibimupu ki mu waitatamiyau.
6 Kowaniyoma, nau wi bamagau bausugani manako nau tenawarini
wirayagisi yona ebo ebo suwogoni ki ka yona ki wi toginiyoto bo pa mena?
Ki pa mena. Ko nau wi bamagau bausugani manako yona wekewekei mo
matarapani bo katai mo suwagani bo Mamanuga God e bonanai waina-
puwani ki suwagani bo kabuwa yonai mo wi kabuwaniyani, nau inako
kwaesugoni ki ka nau wi waitaniyakani ki pokere ki ka bagi kawaya.
7 Nau keyakeyai mo suwagani wainapumuri; Binogo yo ripa tapai ki mu
ka eba gwede mosi iyaiya. Iyapana nima e idai binogo umunai ki kawareya
eba taroto ko pa siyonoto ki bonanai ka eba bagi, ade iyapana nima e idai ripa
tapai ki kawareya eba taroto ko pa asusu miniyoto ki ka ratabai kawaya.
8 Ade iyapana bawiwi siyonoto bababa ki ka e kowaiyoma eba wainapo-
moto ki pokere mu ta yo kepata eba tepomoto baitagisi.
9 Ki maba, wi tenawariga wirayagisi pa umunuga mena pokaiya iwagi ki
ka iyapana wi yonaga ki mibai badidi maba wainapomoto kataitagisi? Ki pa
mena. Wi yonaga ki ka wi pa nusuru maba tamu.
10 Tawana tawana, madega kauwagau madega posiwagau ka yona ebo ebo
posiwena uburau ko yona ki kuduba mu mibimaga mete kina.
11 Nau tawana mo bausugani manako iyapana mosi e yonai nau eba
kataineya ki yagisi ki ka nau babasugani manako ki pokaiya ka e kataiyagisi
da nau ka tawana kudubai mu iyapanamaga mosi ade nau mete kataisugani
da e ka eba nau tawanani mete eyaka mena apunai.
12 Baganai, Mamanuga God e Keyai puyo ebo ebo nu negeyau ki diriwai
wi kwaiwagamu ki pokere wi sumaga eyaka mena Mamanuga God nene wi
mete dibipiyamu ragidai mu togitamana ki nana ki puyoi mena wi paunagau
wadumuri kawaya.
13 Iyapana nima e tenawarai wira-wena da e yona ebo ebo wagau ki ka e
Mamanuga God bameya guriguriyagisi da e yona badidi wagubu ki mibai
matarapana puyoi ki e mete kweyoto.
14 Nau tenawarini wirawena pokaiya gurigurisugakani ki ka bani nau
keyaini bagi kawaya guriguriwagau ko nau badidi gurigurisugubuwani ki
mibai nau niya notani mete eba kataiwena.
15 Ki pokere nau badidi kwaesugani? Nau yau wainapakani; Nau keyaini
pokaiya gurigurisugani ade nau notani pokaiya mete gurigurisugani. Nau
keyaini pokaiya umayosugani ade nau notani pokaiya mete umayosugani.
16 Wi tenawariga wirayagisi manako wi keyaiga mena pokaiya Mamanuga
God paraupiyoi ki ka iyapana wi paunagau idiwu ki wi guriguriga mibai
badidi maba wainapomoto were tagisi ke; ‘Ki mibai.’ Wi iwagubu ki mu
wenagumaga mena wainamupu.
17 Wi Mamanuga God bameya badidi iwagubu ki bani bagi kawaya ko
iyapana wi guriguriga ki wainamupu ki ka mu wi bonanaga ki mena
wainamupu ko yona ki mibai mu eba togitapu.
18 Wi kuduba tenawariga wirawena pokaiya iwagamu ki ka erida ko
nau tenawarini wirawena pokaiya kawareya kawareya suwagakani ki ka
kawaya daganani esida. Nau ki nene Mamanuga God paraupakani,
19 ko nu sumanuga eyaka mena ragidai Mamanuga God nene dibipomoto
ewapuru idiwono manako nau mu paunamugu uburani yona mo suwagani
ki ka nau yau mena kwaesugani; Nau iyapana kabuwa-tamana ki nana
uburani yona matarau rogobitau suwagani manako iyapana yona ki mibai

wainapomoto ki ka bagi kawaya. Ko nau uburani nau tenawarini wirawena pokaiya pa ratabasugoni yona rowarowa kawaya suwogoni tondoni da iyapana nau yonani ki mibai eba waina-pomoto ki ka eba baganai.

20 Munu wawayai mu ka berokoi kuduba ki mu gogoi ki pokere wi mu maba idiwoi ki ka bagi kawaya. Ko munu wawayai mu notamaga ade mu kataimaga ka eba kawaya ki pokere mu notamaga pa mena ki mu maba wi inako eba idiwoi ko iyapana kawakawai mu notamaga mete kina ki mu maba idiwoi.

21 Mamanuga God e gorai mosi okamupu ki wagubu ke;

‘Nu Kaiwawonuga wagau; Iyapana kwaiyanai ragidai mu yonamaga ebo ebo tagamu ki mu pokamugere ade mu umunumugere ka nau iyapananiyoma yau nau yonani tadeyani ko mu nau yonani ki eba wainapamana wainapomoto.’

22 Nu tenawarinuga wirawagau pokaiya iwegemei ki ka eba nu Iyesu sumapemei ragidai nu nene ko ki ka e eba sumapiyamu ragidai ki mu nene da mu ki pokaiya Mamanuga God e kasiyarai matarau empamana ki nana. Ko nu Mamanuga God e bonanai waina-pemei matarau iwegemei ki yonai ka eba mu nene ko ki ka e sumapemei ragidai nu nene.

23 Wi sumaga eyaka mena ragidai kuduba Mamanuga God nene dibipiyoi idiwoi ade ewapuru mena wi tenawariga wirawena pokaiya yona ebo ebo iwogoi manako pakasi iyapanai mosi bo suma eba sumawagau apunai bo ridai mosi ika baiyagisi wi wainaniyoto ki ka e uburoto wi kuduba notababa ragidai nidini.

24 Ko wi Mamanuga God e bonanai wainamupu ki matarau iwogoi manako pakasi iyapanai mosi bo suma eba sumawagau apunai bo ridai mosi ika baiyagisi wi yonaga ki wainapoto ki ka wi yonaga ki sikuru maba e rabineya suroto e paerei badidi kwaewena ki ugwadini ragiragi.

25 E wekei kuduba ki matarayagisi manako e notai wirayagisi Mamanuga God e yabareya kwarisi-yagisi e umunere yagisi ke; ‘Mibai, Mamanuga God yewe wi mete kina.’

Nu badidi maba Mamanuga God e si tepapamu.

26 Kowaniyoma, nau suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Wi Mamanuga God e si tepapamana ki nana dibipu-muri ki ka wi yau kwaiwagi; Wi mosi ka umayo yadini, wi mosi ka kabuwa yonai mo yagisi, wi mosi ka Mamanuga God e gwede mo kabuwapupu ki matarapoto, wi mosi ka e tenawarai wirawena ki pokaiya Mamanuga God e yonai yagisi, ade wi mosi ka e yonai wagubu ki mibai wirapoto matarau yagisi. Ko wi yau kuduba kwaiwogoi ki ka wi kowaguma Mamanuga God nene wi mete ewapuru dibipiyamu ragidai ki mu togitamana ki nana kwaiwogoi.

27 Wi dibipumuri idiwoi manako wi paunagau iyapana mosi uburoto e tenawarai wirawena ki pokaiya yogono ki ka baganai e yogono. Ko wi ropani kawaya inako eba ubumuri iwogoi. Iyapana apeya bo apeya eyaka ki mu mena ubumoto tagisi ko ade iyapana mosi mu ewamugu mete uburoto mu tagubu ki mibai wirapoto matarau yagisi ki ka baganai.

28 Ko yona ki wirapana matarapana apunai bo ridai mosi ika pa mena ki ka tenawarai wirawena apunai ki yona kamadini e ebo rabineya mena Mamanuga God siyono.

29 Wi dibipumuri idiwoi manako wi paunagau ridi bo apunu dai ubumoto Mamanuga God e bonanai wainamupu ki matarau tagisi ki ka mu apeya bo apeya eyaka mu mena inako ubumoto tagisi ko wi dai ki ka wi notaga

pakara-yagisi naigida mena notapumuri popo were iwagi da mu tagubu ki
supasupai bo eba supasupai.
30 Iyapana mosi uburoto yogono manako ki makeya ka Mamanuga God wi
iyapanaga mosi gwede mo kabuwapupu da e yona ki matarapana ki nana ki
ka e deni mena uburoto yona ki yagisi ko naiya wagawa apunai bo ridai ki e
yona kamadini.
31 Wi eyaka eyaka ubumuri Mamanuga God badidi kabuwanibu ki makeya
mena iwagi ki ka wi kuduba katai wadumuri ade wi rabinagau kasiyara
mete waina-pumuri.
32 Iyapana nima Mamanuga God e bonanai wainapana wagana ki puyoi
wadubu ki ka e badidi wagana ki makeya mena yagisi ko eba asusu yagisi,
33 mibai ka Mamanuga God e eba nuwaiya nu asusu iwagamana kwaiga-
mana ki nana ko e nuwaiya nu ewapuru mena nuwabagi rabineya naigida
mena makeya makeya kwaigamana ki nana.
Tawana tawana wi sumaga eyaka mena ragidai dibipiyamu idiwu,
34 ki ka ridi pa kerekereretagisi idiwono. Oragai apunai Mosisi gora
okapupu ki wagubu da ridi mu ka kwarisitagisi ko eba yabiyabiri ubumono.
35 Mu gwede mo kataitagamana wainapiyamu ki manui ka mu mubo
nobomomuguma tawamugu manutamini ko mu iyapana Mamanuga God
nene dibimupu idiwu ki mu pauna-mugu ubumoto tagisi ki ka midimama.
36 Wi nau sidimuri; Mamanuga God e yonai yabiri wi bamagau bauwena
bo? Ade wi mena yona ki mibai wainamupu bo? Ae, pa mena.
37 Iyapana nima wainapiyau da Mamanuga God e bonanai wainapana
wagana matara ki puyoi e wadubu bo puyo kudubai dai e mete tepupu
ki ka e uburoto mibipoto da nau Poru badidi okapuwani ki kuduba ka nu
Kaiwawonuga e yonai.
38 Ko e ki eba kwaeyagisi ko pa wainapoto kamadini ki ka e badidi yogono
ki wi mete pa wainapiyoi kamodoi.
39 Ki pokere kowaniyoma, wi nuwaga notaga Mamanuga God e bonanai
wainapamana iwagamana ki puyoi kawareya ukworono. Iyapana dai
mu tenawarimaga wirawena pokaiya tagamu ki mete baganai, eba bo-
datamiyoi.
40 Ko wi badidi kwaiwogoi ki ka wi asusu yabayababa eba kwaiwogoi ko
supasupai makeya mena kwaiwogoi.

15

Keriso ade iyawena kipu ubupu

1 Kowaniyoma, nau naiya Iyesu e yonai bagi kawaya dimasugekeya
wi kabuwaniyekeya manako wi yona ki wainamupu wadumupu doko
sumamupu ki kawareya nau karako yona ki wi ade nidiyana wainapakani.
2 Yona bagi kawaya nidibuwani ki wi wadumuri doko ki ka wi iya waunai
wadumuri. Ko wi sumamupu ki ragiragi kawaya eba wadumuri doko ki ka
wi sumaigamawa ki mibai pa mena.
3 Mamanuga God e yonai mibai kawaya esida nau kabuwasinibu nidi-
buwani ka yau kena; Mamanuga God e okai badidi okamupu ki makeya
mena ka Keriso nu biginuga nene powena.
4 Ade e okai badidi okamupu ki makeya mena ka mu e ononomupu
manako mara apeya eyaka ki eweya ka e ade iyawena kipu ubupu.
5 Ki eweya ka e apunu Pita bameya matarawena manako ki eweya ka e
tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya (12) ki mu
kuduba bamamugu mete matarawena.

6 Ki eweya ka e kowakowaiyoma ropani kawaya kuduba 500 mara eyaka
mena ki rabineya mu paunamugu matarawena da mu kuduba ewapuru
mena e kiyabui emupu. Iyapana ki dai mena popotagubu ko ropani kawaya
idiwu.
7 Ki eweya ka e apunu Diyemesi bameya matarawena manako ki eweya ka
e tonotapu ragidai kuduba mu bamamugu mete matarawena.
8 Ko siyarai ka e nau niya bamaneya mete matarawena, ko nau ka ridi
munu wenatamiyamu bababa ki maba nau wenasugubuwani.
9 Iyesu tonotapu ragidai mu kuduba ka esida ko mu paunamugu nau
mena ka erida. Nau naiya Iyesu sumapamawa ragidai giritamekeya pa-
sutamekeya umekeya ki pokere e tonotapu ragidai mu paunamugu nau
koritasinibena ki ka supasupai.
10 Ko nau paereni ki denai bita naubo wadana ki ka Mamanuga God e
rikapupu deni mena nau wadisinibu bagi ki pokere nau karako badidi maba
tondakani ki ka nau Poru yau kena. E nau wadisinibu bagi ki ka eba kororai
ko ki mibai mete kipu. Iyesu tonotapu ragidai kuduba mu ka Mamanuga
God nene ragiragi kawaya upitagamu ko nau e nene muya nunurakani
upisugakani ki ka ragiragi kawaya esida. Ko ki ka eba nau naubo kasiyarani
pokaiya inako upisugakani ko Mamanuga God nau deni mena wadisinibu
bagi puyo tegebu ki kasiyarai pokaiya ka nau inako upi-sugakani.
11 Nau dimasugekeya bo mu dimatagamawa ki ka asusu, mibai nau yo mu
ewapuru ka Keriso e yonai yau mena kawareya dimaigemeya manako wi
yona ki wainamupu sumamupu.

Nu ade iyaigamu kimamu ubumamu

12 Keriso powena ko Mamanuga God e ade iyapupu kipu ubupu ki yonai nu
dimaigemei ki pokere wi dai badidi pokere iwagamu da popotagubu ragidai
ewa eba iyatagisi kimoto ubumoto?
13 Wi yona iwagamu ki mibai maba ki ka Keriso mete eba iyawagubena
kipena ubupena.
14 Ade Keriso eba iyawagubena kipena ubupena maba ki ka nu yona bani
dimaigumpena ade wi ka yona bani sumampena? Ki pa mena.
15 Ade yau mete wainapumuri; Wi iwagamu ki mibai maba ki ka nu
iwegemei da Keriso iyawena kipu ubupu ki ka nu Mamanuga God bera
umani simpena, mibai ka popotagubu ragidai eba iyatagisi kimoto ubumoto
ki ka Mama-nuga God yabiri Keriso eba iyapena kipena ubupena. Ko nu
iwegemei da e iyawena kipu ubupu ki pokere wi badidi iwagamu ki mibai
maba ki ka nu beraigemei.
16 Wainapumuri; Wi iwagamu da iyapana popotagubu ragidai eba iyatag-
isi kimoto ubumoto ki ka wi mete iwagamu da Keriso e eba iyawena kipu
ubupu.
17 Ade Keriso eba iyawagubena kipena ubupena maba ki ka wi sumaga ki
mibai pa mena kororai ki pokere Mamanuga God wi bigiga ki eba empena
surupena ko wi karako wi bigiga mena rabineya idimpibena.
18 Wi wainapiyamu ki mibai maba ki ka ade iyapana Keriso sumapamawa
da popo-tagubu ragidai ki mu mete kina iya waunai eba wadumpena.
19 Nu deni mena popoigamu ade iya ewa eba yadamu ki ka nu gwedewau
Keriso pokaiya puyo ewa wadamana nawanai idiwei ragidai ki nu nuwaboy-
anuga ka kawaya daganani esida ko waira yau notai mena wainapiyamu
ragidai tawana tawana idiwu ki mu nuwaboya-maga ka maraitau erida.
20 Wainapumuri; Mamanuga God e ka ororeya mena Keriso iyapupu kipu
ubupu tondau. Nu maura amotana yabiri tepemei ki maba ka Keriso yabiri

iyawena kipu ubupu da nu ki pokaiya kataigamu wetawetara da popotagubu
ragidai ukwapamu ki mu mete iyatagisi kimoto ubumoto.
21 Apunu eyaka mena pokaiya ka po bauwena manako e pokaiya ka nu
kuduba popoigamu. Ko ki maba, iyapana eyaka mena yabiri iyawena kipu
ubupu ki e pokaiya ka popotagubu ragidai mete iyatagisi kimoto ubumoto.
22 Nu iyapana kuduba ka oragai apunai Adamu e momoiyoma ki pokere
e pokaiya ka nu kuduba mete popoigamu. Ko ki maba, iyapana gwedewau
Keriso e naureya idiwu ki ka mu e pokaiya ade iyatagisi kimoto ubumoto.
23 Ko nu eyaka eyaka asusu inako eba iyaigamu kimamu ubumamu. Keriso
e ka amotana maba yabiri iya-wena kipu ubupu ki pokere e ade wirayagisi
baiyagisi makeya ki ka e iyapanaiyoma e eweya mete iyatagisi kimoto
ubumoto.
24 Nu iyaigamu kimamu ubumamu ki eweya ka mara siyarai baiyagisi.
Mara ki makeya ka Keriso uburoto kunuma waira kaiwawoi, kunuma waira
kawakawai, ade kunuma waira kasiyarai ebo ebo mete kina ki kuduba
raurutamini deni mena suru-tamini manako ki eweya ka e uburoto e Kaiwa-
wowena ki kasiyarai kuduba yadini Mamanuga God e idai rabineya taroto.
25 Mibai, Keriso e Kaiwawoyagisi tondono yarono da Mamanuga God
uburoto e iyaraiyoma kuduba kwana-tamini e Gubagai kerarai kobaiya
nakatamini kewoyagisi.
26 E iyarai siyarai surupoto ki ka po e kasiyarai,
27 mibai ka Mamanuga God e okai wagubu ke; ‘Mamanuga God gwede-
gwede kuduba Keriso e kerarai kobaiya nakapupu.’ Oka ki ‘gwedegwede
kuduba’ nene wagubu ki ka e eba Mamanuga God e eya Keriso kobaiya
tondana ki nana wagubu, mibai ka gwedegwede kuduba Keriso e kerarai
kobaiya nakapana apunai ka Mama-nuga God e eya mena.
28 E gwedegwede kuduba e Gubagai kerarai kobaiya nakapoto kewoyagisi
ki ka e Gubagai kwarisiyagisi e Mamai kobaiya tondono. Naiya ka Ma-
manuga God gwedegwede kuduba e Gubagai kobaiya nakapupu, ko mara
ki makeya ka gwedegwede kuduba ade Keriso mete kina Mamanuga God e
kobaiya idiwomu manako e mena nu Kaiwawonuga kawaya uburono.

29 Karako nau yona mo suwagani wainapumuri; Iyapana dai mu ka Iyesu e
si pokaiya mu kowamuguma popotagubu ragidai ki mu nene siruwatagamu.
Ko iyapana popotagubu ragidai ki eba iyatagamana kimana ubumana maba
ki ka iyapana ki mibai gwede wenawagana ki nana inako kwaetagamu?
Popotagubu ragidai eba iyatagisi kimoto ubumoto ki mibai maba ki ka
mu gwede nana mu kowamuguma popotagubu ki mu nene kawareya ade
siruwatagamu?
30 Ade nuyo, nu wainampena da nu popoigamu ki ka nu ewa eba iyaigamu
kimamu ubumamu ki ka nu upinuga kwaigemei yau kamadumpena, mibai
ka upi yau pokaiya ka nu maramara po yawateya iwei.
31 Kowaniyoma, nau yona mibai suwagakani; Nau maramara po banana-
pakani. Ko nau yo wi ewapuru nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu e naureya
idiwei ki nene nau mamamasugakani ki pokere nau yona yau matarau wi
nidiyakani.
32 Nau yewe natere Epeso rabineya iyapana berokoi ‘papa kamarai’ maba
mete kandeigemeya. Nau upi kwaesugakani ki denai yewe wairau mena
wadana wainapena ki ka nau upi yau kamadubena. Iyapana popotagubu
ragidai eba iyatagamana kimana ubumana ki mibai maba ki ka nau up-
ini pokaiya muya nunurakani bita makari bananapakani ki kamadu-bena
manako iyapana dai tagamu ki kawareya nau mete suwagubena ke; ‘Bani

yo awana karako kupomu mamamaigomu, mibai ka marawani ka nu
popoigamu ko ewa mo eba iyaigamu.'
33-34 Wakapa giriwagi wi notaga paparayagisi kwaenda wi wiga kerapu
wadewadeiwagi, mibai ka; 'Bagi kwae-tagamu ragidai ki bigi kwaetagamu
ragidai mu paunamugu idiwono ki ka bagi ragidai ki mu iyamaga giriyagisi.'
Wi bigi karako kamadumuri nota bagi mena notapiyoi. Nau suwagakani
yau pokaiya ka nau bani wi dai midimama negeyakani mibai ka wi dai
Mamanuga God eba kataigau.

Nu midinuga kwakwarepunuga waunai

35 Wi dai bani manu iwagi ke; 'Popotagubu ragidai mu ka badidi maba
ade iyatagisi kimoto ubumoto idiwono? Ade mu kimoto ubumoto ki ka mu
kwakwarepumaga badidi maba wenayagisi?'
36 Ki ka notababa yonai. Nau waira yau keyakeyai suwagani waina-
pumuri; Wi momai mosi waira rabineya umuri ki ka e eya puwayagisi
manako mibai waunai miniyoto daburi. Momai oragai ki eba puwayagisi
ki ka mibai waunai ki mete eba kiroto.
37 Wi neka momai bo gwede mo momai inako umuri ki ka pa momai da e
eya ropayagisi ko momai ki pokaiya ka gumai baiyagisi kayayagisi manako
kwarai wenapoto yaroto.
38 Mamanuga God e ebo nuwaiya ki pokere e momai kiyabumaga ebo ebo
nakapupu ade momai ki eyaka eyaka mu pokamugere ka gumai ade kwarai
kiyabumaga ebo ebo ki mete wenayagisi baiyagisi kayayagisi.
39 Ki maba, gwedegwede kuduba iyaiya mu kiyabumaga ka mete ebo ebo;
Iyapana kaina nu kwakwarepunuga ka ebona. Papa mu kwakwarepumaga
ka ebona. Midiwari mu kwakwarepumaga ka ebona. Ade raubiyo awanau
mu kwakwarepumaga ka mete ebona.
40 Gwedegwede wairau mu kiyabu-maga ka ebona ade kunumau mu
kiyabumaga ka ebona. Waira nene ki tanai ka ebona ade kunuma nene ki
tanai ka mete ebona.
41 Madega tanai ka ebona, siragamu tanai ka ebona, ade supama tanai ka
ebona. Ade supama eyaka eyaka mu tanimaga ka mete ebo ebo.
42 Popotagubu ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto ki ka mu keyakeyai
nau karako suwagubuwani yau maba. Nu iyapana mosi e kwakwarepui
ononopamu ki ka e kwakwarepui waira rabineya puwayagisi. Ko e ade
iyayagisi kiroto uburoto ki ka e kwakwarepui waunai ki maramara tondono
kaniyono.
43 Iyapana mosi e kwakwarepui ononopamu ki kiyabui ka berokoi kawaya
ade e kasiyarai pa mena. Ko e iyayagisi kiroto uburoto ki ka e tanai bagi
kawaya ade e kasiyarai mete kawaya.
44 Iyapana mosi poyagisi ononopamu ki ka nu e midi kwakware-pui ki
ononopemei. Ko e iyayagisi ki ka e keyai ki ebo midi kwakwarepui mete
wenayagisi kiroto uburoto.
Nu yewe wairau idiwei ki ka nu midinuga kwakwarepunuga mete kina
ki pokere nu popoigamu ade iyaigamu ki ka nu keyainuga e ebo midi
kwakwarepui mete wenayagisi kiroto uburoto.
45 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Mamanuga God wagubu e
umuneya ka apunu Adamu iyapana kaina yabiri wenawena nu kwakware-
punuga iyai ki kerarai e birikapupu.' Ko apunu Adamu ewa bauwena ki e
Keyai ka nu maramara idiwana kaiwana ki iyai nu negeyau.
46 Nu keyainuga iyai ka eba yabiriwena. Pa mena. Nu midinuga kwak-
warepunuga yabiri wenawena manako ki eweya ka e nu keyainuga negebu.

47 Adamu yabiri ka Mamanuga God waira pokaiya yamana-pupu ko
Adamu ewa e ka kunuma were kawapu.
48 Iyapana waira yau notai wadamu doko ragidai ki ka mu waira pokaiya
yamanapupu apunai Adamu e wenai. Ko iyapana Mamanuga God e notai
wadamu doko ragidai ki ka mu kunuma were kawapu apunai ki e wenai.
49 Nu yewe wairau wenaigibi ki ka nu waira pokaiya yamanapupu apunai
e kiyabui maba wenaigibi ko mara ewa baiyagisi ki ka nu kiyabunuga
kunuma were kawapu apunai ki e kiyabui maba wenayagisi.
50 Kowaniyoma, nau suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Nu midinuga
kwakwarepunuga yau ka Mamanuga God e gari rabineya eba kaniyoto. Ade
puwawagana kwakwarepui yau ka maramara tondana kaniyana kwakwa-
repui ki watai eba yadini. Pa mena.
51-52 Kowaniyoma, nau yona mibai wekewekei yau matarapani suwagani
wainapumuri; Nu kuduba ka eba popoigamu mibai ka bawiwi siyarai
yogono makeya ki ka nu yabunuga topemei papemei ki maba garugaru
mena ka nu kuduba midinuga wirapoto ebo wenayagisi. Bawiwi ki yogono
makeya ka popai ragidai iyatagisi mu midimaga kwakwarepumaga waunai
ewa eba puwawagana ki pokaiya kimoto ubumoto manako nu iyaiya idiwei
ragidai ki nu midinuga kwakware-punuga ki mete wirayagisi waunai we-
nayagisi.
53 Nu midinuga kwakware-punuga oragai puwawagana ki wira-yagisi
eba puwawagana ki wenapoto. Ade nu midinuga kwakwarepunuga oragai
powagana ki wirayagisi eba powagana ko maramara tondana kaniyana ki
wenapoto.
54 Ko nu midi-nuga kwakwarepunuga puwawagana ki wirayagisi eba
puwawagana ki wenapoto ade nu midinuga kwakwarepunuga powagana
ki mete wirayagisi eba powagana ki wenapoto kewoyagisi ki makeya ka
Mamanuga God e okai badidi wagubu ki mibai wenayagisi. Oka ki wagubu
ke;
‘Po kasiyarai deni mena kewowena ko ewa mo eba tondono.’
Ade wagubu ke;
55 ‘Poyo, kau nu rauruniyana ki kasiyarai ka bani?
Poyo, kau nu giriniyana pasuniyana ki kasiyarai ki kau bani wadi?”
Oka ki inako wagubu.
56 Nu paerepemei bigi kwaigemei ki pokaiya ka po nu giriniyana pa-
suniyana ki kasiyarai ika wadau. Ade gora oragai umanibu dokodoko ki
pokaiya ka bigi e kasiyarai mete ika wadau.
57 Ko nu Mamanuga God paraupamu; E wagubu umuneya ka nu karako nu
Kaiwawo-nuga Iyesu Keriso e pokaiya po kasiyarai ki kuduba raurupamu.
58 Ki pokere kowaniyoma, nau nidiyani wainapumuri; Wi Mamanuga God
e nene ragiragi kawaya ubumoi ko eba kekeraiwogoi. Wi kataigubu kewo-
wena da wi ubumu nu Kaiwawonuga e upi badidi kwaiwagamu ki ka eba
kororai ko ki denai ka wi aita ewa wadumuri. Ki pokere wi nuwaga notaga
eyaka mena e upi mena kawareya ukworono ade e mena upi kwaiwogoi
yamoi.

16

Puyo nakapamana ki nana

1 Karako nau Iyesu sumapiyamu ragidai tawana Diyudiya rabineya
Mamanuga God nene dibipiyamu idiwu mu puyomaga bowa madai dai
wi damupamana ki nana manusinimupu ki yonai suwagani; Nau Iyesu
sumapiyamu ragidai tawana Garasiya rabineya badidi kwaetagamana ki

nene tadebuwani ki nau wi mete nidiyakani da wi mu kwaetagamu ki maba
wi mete inako kwaiwogoi.
2 Maramara pura kawaiya ka wi eyaka eyaka bowa madai wadamu ki
maraitau bo kawaitau ki wi wibo denegau dai nakapiyoi da nau wi bamagau
ika bausugani ki ka wi puyoga ki nu irimagere tepamu mu puyomaga
tonopamu.
3 Nau ika bausugani ki ka nau wi puyoga ki tepamana kayataga-mana
ragidai winetampu ki mu oka-maga mo okapani manako mu oka ki puyo ki
mete tepomoto natere Diyerusaremu kayatagisi.
4 Ki makeya nau naubo wainapani da baganai ki ka nau niya uburani mu
mete kaigamu.

Apunu Poru badidi kwaewagana notapupu

5 Nau tawana Makedoniya rabineya natere natere bausugana kayasugana
wainapakani ki pokere nau kani ki umoni da kewoyagisi ki ka nau wi
eminiyana ki nana ika bamagau mete bausugani.
6 Nau nusuru marai wi bamagau ika wi mete rowarowaitau idiwana
wainapakani ko nau ki kwaesugani bo pa mena ki nau karako naigida
eba wainapakani. Nau wi mete ika idiwomu da nau tawana mosi ade
kayasugana wainapani ki ka wi ubumuri nau waitasinimuri manako nau wi
kamadiniyani kayasugani.
7 Nau eba ka were bausugana wi eminiyana ki nana wainapakani ko nu
Kaiwawonuga wainapiyau da baganai ki ka nau mara rowarowaitau wi
mete ika idiwomu.
8 Ko nau karako yewe natere Epeso rabineya tondoni da ‘Pentikosi’ ki
marai kewoyagisi eweya ki nau ade kirani uburani kayasugani,
9 mibai ka nau Mamanuga God e upi yewe kwaesugana da iyapana ropani
kawaya e sumapa-mana ki nana ki gudui e yewe kwai-pupu. Ko nau
bodabodasiniyamu ragidai ropani kawaya yewe mete idiwu.
10 Apunu Simosi wi bamagau bai-yagisi ki ka wi e diriwai naigida mena
kwaiwagi mibai ka nau Keriso nene upisugakani ki maba e mete inako
upiwagau.
11 Wi mo e eba wereyakaura-pumuri ko wi ubumuri e waitapumuri
nuwabagi rabineya tonopumuri umono da nau bamaneya yewe baiyagisi.
Nau e nawanai tondakani ade nau kowakowa-niyoma dai e mete bautaga-
mana ki mu nene mete yabu tarakani.
12 Nau karako nu waretanuga apunu Aporosi nene manusinimupu ki
e nene suwagani; Nu kowanuguma wi bamagau daiyo kaiwa ki makeya
ka nau apunu Aporosi mu mete kayatagamana ki nana ragiragi kawaya
baiyonopekeya ko e eba kayawagana wainapupu ki pokere e karako tondono
da e ebo mideya ka wainapoto ki ka e kiroto uburoto kayayagisi manako ika
baiyagisi.
13 Wi wiga kwayubaga kwaiwogoi ade wi sumaga pokaiya yabarayabara
ragiragi kawaya ubumoi.
14 Wi upi badidi kwaiwogoi ki ka wi nota kwarikwarisi ki notai pokaiya
upiwogoi.
15 Kowaniyoma, wi kataigau da tawana Akaiya rabineya ka nu ware-
tanuga Sitepanasi e tawai eyaka mena ragidai mete kina ki mu mena yabiri
mu iyamaga wiramupu suma-tagubu. Mu nuwamaga notamaga eyaka
mena Mamanuga God e iyapanaiyoma waitatamana ki upi kwaetagamana
wainapiyamu ki pokere kowaniyoma, nau ragiragi kawaya wi nidiyakani
yau kena;

16 Iyapana ki kena ade mu kowamuguma dai mu mete dibipiyamu upi
eyaka mena kwaetagamu ragidai ki mu wi naigida mena wiwiratamiyoi ade
mu kobamugu idiwoi.
17 Apunu Sitepanasi yo Potunatasi yo Akaikasi mu nau bamaneya bau-
tagubu ki ka nau mamamasugubuwani. Nau wi yewe eba eminiyakani ki
pokere mu bautagubu emitamakani ki ka nau wi yewe baigubu diyayai
eminiyakani.
18 Mu bautagubu naiya wi wadinimawa tekateka ki maba mu nau mete in-
ako wadisiniyamu tekateka. Iyapana mu maba upi bagi kawaya inako kwae-
tagamu ragidai ki iyapana yabumugu mu parautamomu ki ka supasupai.

Parau siyarai

19 Nu sumanuga eyaka mena Mama-nuga God nene dibipiyamu ragidai
tawana Aisiya rabineya idiwu ki mu wi parauniyamu, ade apunu Akwira e
wainai Pirisira yo Iyesu sumapiyamu ragidai mu tawamaga rabineya mara-
mara ewapuru dibipiyamu idiwu ki mu mete kina nu Kaiwawonuga e si
pokaiya wi parauniyamu.
20 Iyesu iyapanaiyoma kuduba yewe idiwu ki mu mete kina wi para-
uniyamu.
Wi yowaguma tataguma badidi maba parautamiyamu ki maba wi Iyesu
supapiyamu ragidai kuduba mu mete inako deni deni parau kasiwaraiwogoi
idiwoi.
21 Nau Poru nau parauni yau nau naubo idanere okapakani yau kena;
“Kaiwa kaiwa wi bamagau.”
22 Iyapana nima nu Kaiwawonuga eba nota kwarikwarisipiyau ki ka
Mamanuga God uburoto kowaga e kweyoto.
‘Maranata’, ki ka ‘Kaiwawonuga, kau wiranuwagi baunuwagi.’
23 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e
rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. Nu Kaiwawonuga Iyesu karako wi
waitaniyoto da e wi nene kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi
wetawetara.
24 Nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu pokaiya ka nau wi kuduba nota kwarik-
warisiniyakani. Nau nuwaneya wi nota kwarikwarisi ki rabineya idiwoi.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

2 KORINI
Apunu Poru natere Korini ragidai mu okamaga ewa tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Natere Korini rabineya ka Iyesu sumapamawa ragidai dai apunu Poru simpu siyasiya ade e upi kaumupu. Oka yau pokaiya ka e mu mete rabinamaga ewapuru eyakamenaigamana ki nana ki yonai okapupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-11*
Poru ade Iyesu sumapiyamu ragidai *1:12-7:16*
Puyomaga damupamana ki nana *8:1-9:15*
Poru e eya taubabarai wagubu *10:1-13:10*
Parau siyarai *13:11-14*

1-2 Nu sumanuga eyaka mena ragidai Mamanuga God nene dibipiyamu natere Korini rabineya idiwu ade Mamanuga God e iyapanaiyoma kuduba tawana Akaiya rabineya idiwu mete kina; Nau Poru ade nu sumanuga eyaka mena apunai Simosi mete kina wi okaga yau okapemei. Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere e nau Poru winesinibu ade tonosinibu da nu Keriso Iyesu pokaiya iya waunai wadamana ki sisiyai nau iyapana tadeyana ki nana.

Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako waitanimoto da mu wi nene kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya mibi mamamai idiwoi.

Apunu Poru Mamanuga God paraupupu

3 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yo nu Mamanuga God karako parau-pamu. E ka nu Mamanuga ade e ka nu nuwa-nuwaniyau ki apunai. Nu waitaniyana ade nu rabinanuga miniyana kwarisi ki kasiyarai kuduba ki e mena nu negeyau.

4 Nu bita bo nuwaboya ebo ebo banana-pemei ki ka e nu toginiyau ade nu rabinanuga miniyau kwarisi ki pokere nu kowanuguma bita bo nuwaboya ebo ebo inako mete bananapiyamu ki ka nu ubumei Mamanuga God nu waitanibu nu rabinanuga minibu kwarisi ki maba nu mete inako makeya makeya nu kowanuguma waitatamemei mu rabina-maga minimei kwarisi.

5 Keriso e bita yo midi makari ebo ebo bananapupu ki maba ka nu mete bita yo midi makari inako e nene bananapemei. Ko ade Mamanuga God ubupu Keriso waitapupu ki maba ka e Keriso pokaiya nu mete inako kawaya daganani waitaniyau.

6 Nu bita yo nuwaboya mete banana-pemei ko ki pokaiya ka Mamanuga God wi waitaniyau, wi rabinaga miniyau kwarisi ade iya wi negeyau. E badidi maba nu waitaniyau nu rabinanuga miniyau kwarisi ki maba e wi mete inako waitaniyau wi rabinaga miniyau kwarisi. Nu giruru maba kobaiya teteigemei bita wademei ki ka wi mete inako giruru maba ki kobaiya teteiwagamu bita wadamu manako e wi mete toginiyau da wi eba nitaisiniwagi ko wi giruru maba ki kobaiya teteiwagi buridere baiwagi.

7 Ki pokere nu wi nene waina-pemei ko pore eba wainapemei mibai ka nu katainugu da wi nu mete ewapuru midi makari yo nuwaboya bananapemei

ki ka Mamanuga God nu waitaniyau ki maba e wi mete inako waitaniyoto wi rabinaga miniyoto kwarisi.

8 Kowaniyoma, nu tawana Aisiya rabineya bita yo midi makari ba-
nanamipi ki sisiyai nu nuwanugu ka wi naigida mena kataiwagi. Nu bita
bananamipi ki ka kawaya daganani esida po dabi kopakeya bananapemeya
siyasiya.
9 Nu nuwanuga notanuga wagubu ke; 'Nu popoigamana waipusui
bauwena.' Nu inako notamipi ki ka nu eba nu nubo kasiyaranuga pokaiya
iyaigamana ki nana wainamipi. Pa mena. Popai ragidai ade iyatamana
kimana ubumana apunai Mamanuga God ki e mena nu suma-mipi.
10-11 Nu iyaranuguma po keketai rogobitau teyamupu ko Mamanuga God
mu kodabamugu nu tenibu iyanibu. E ewa inako mete kwaeyagisi nu iyaniy-
oto. Ena, nu kataigibi wetawetara da wi guriguri pokaiya nu waitanimuri ki
ka e uburoto nu ade iyaniyoto. Wi ropani kawaya ubumoi nu nene gurig-
uriwogoi ki ka Mamanuga God wi guriguriga ki denai nu wadiniyoto bagi
manako ki pokaiya ka iyapana ropani kawaya nu pokanugere Mamanuga
God parau-pomoto e si esida tepapomoto.

Apunu Poru kayawagana wagubu ki notai e ade wirapupu

12 Nu wainapemei da nu supasupai kwaigemei ki pokere nu yona yau wi
nidimei; Nu rabinanugu nidiyau wira-wira ki mibipiyau da yewe wairau
ki nu iyapana paunamugu ade wi paunagau mete kina ki ka nu gwede
mo eba wekemipi ko nu nuwanuga notanuga eyaka mena pokaiya ka nu
Mamanuga God nuwaiya badidi ki mena matarau kwaigibi. Nu ka eba nu
nubo katainuga pokaiya iwegemeya kwaigemeya ko Mamanuga God e deni
mena nu wadi-nibu bagi ki puyoi kasiyarai pokaiya ka nu upigemeya.
13-14 Nu yona wekewekei eba okapemei ko wi nu yonanuga iyabapamana
ade mibai naigida mena kataipamana ki nana ka nu matarau mena oka yau
tamei. Karako ka wi yona dai mena wainamupu ko nu nuwanugu ka wi
yona yau ki mibai kuduba wainapamana ki nana wainapemei. Wi ki kuduba
wainapumuri ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu e marai baiyagisi makeya ki ka
nu e yabareya wi werega iwagamu ade ki maba ka wi ubumuri nu werenuga
mete iwagi.
15 Nau kataineya da nau naiya badidi kwaesugekeya ki wi nau bamaneya
mamama wainamupu ki pokere nau wi daiyoga ika bausugana ade kaya-
sugana manako ewa ade bausugana wi emini-yana toginiyana ki nana
wainapekeya.
16 Nau notani wagubu da nau tawana Makedoniya kayasugana ki ka
nau yabiri wi bamagau ika bausugana wi eminiyana ki nana manako
nau ewa ade wirasugana ki makeya ka nau wi bama-gau ika ade bausug-
ana wainapekeya. Nau nuwaneya wi daiyoga ika bausu-gana da wi nau
waitasinimana were ewa ka nau tawana Diyudiya kaya-sugana ki nana
wainapekeya.
17 Nau badidi inako notapekeya ko eba kwae-sugubuwani ki wi
wainapiyamu da nau wi beranibuwani bo? Waira yau notai wadamu
doko ragidai mu ka mara mosi tagamu da mu gwede mo kwaetagamana
ki nana ko ki mibai mu eba kwae-tagamu, ade mu mara mosi tagamu da
mu gwede mo eba kwaetagamana ki nana ko ki mu kwaetagamu. Ko wi
wainapiyamu da nau notani ka mu notamaga maba bo?
18 Mamanuga God e yona mibai mena wagau ki maba nau mete kina
yona mibai mena wi nidiyani wainapu-muri; Nau wi bamagau bausugana
suwagubuwani ki ka nau eba notani apeya wainapuwani pokaiya yona ki

suwagubuwani. Nau ka eba nau notani daikere; ‘Ena nau ika bausugani,’
ade daikere; ‘Pa mena, nau ika eba bausugani,’ ki ewapuru notapuwani were
suwagubuwani. Pa mena.
19 Nau yo apunu Sairasi yo apunu Simosi mete kina nu naiya wi bamagau
baigibi ika dimaigemeya ki ka nu Mamanuga God e Gubagai Iyesu Keriso e
yonai mena dimaigemeya. Keriso e notai ka eba daikere ‘Ena’ ade daikere
‘Pa mena’ ki ewapuru notapiyawa were wagawa. E bameya ka yona ‘Ena,
nau kwaesugani’ ki mena.
20 Mamanuga God gwaiyaba marai kawai ropani kawaya wagubu yona
ki kuduba mibimaga ka Keriso e pokaiya matarawena. Ki pokere nu
Mamanuga God e si esida tepapemei ki ka nu Keriso e si pokaiya iwegemei
ke; ‘Ki mibai.’
21 Keriso pokaiya ka Mama-nuga God nu yo wi ewapuru toginiyau da nu
karako sumanuga pokaiya ragiragi kawaya nu watanugu mena ubumei. E
nu winenibu e eya nene nakanibu,
22 manako e eya Keyai nu rabinanugu tapu tonabanibu da nu ki pokaiya
kataigamana wetawetara da e aita ewa nu badidi negeyana gwaiyabai
wagubu ki kuduba e negeni.
23 Nau nuwani notani kuduba ka Mamanuga God empiyau ki pokere e
yabuiya ka nau yona mibai wi nidiyani yau kena; Nau wi bamagau ika natere
Korini eba bausugubuwani ki mibai ka nau eba nuwaneya wi nuwaboya
kawareya ade negeyana ki kudeya wainapekeya.
24 Nu eba nuwanugu wi nidimana manako wi nu umununuga wadamana
ki nana. Wi wiga sumaga ka ragiragi kawaya ki pokere nu nuwanugu
wi mete deni deni togi kasiwaraigamana da wi ki pokaiya mibi mamamai
idiwana ki nana.

2

1 Nau naiya wi bamagau bausugubuwani ki ka nau nuwaboya wi nege-
buwani ki pokere nau notani karako wirapuwani da nau wi bamagau eba
bausugani kwaenda da nau nuwaboya wi ade negeyani.
2 Nau wi nuwaboya negeyani ki ka iyapana gwedewau nau mamamasini-
moto? Nau mamamasini-yamu ragidai ka wi mena ki pokere nau nuwaboya
wi negeyani ki ka wi badidi maba nau mamamasinimuri?
3 Nau wi bamagau bausugubena manako wi nau mamamasinimpena
ki ka baganai ko nau eba nuwaneya wi nuwaboya tegemana ki kudeya
wainapekeya ki pokere nau oka mena wi bamagau tonopuwani. Nau
notani eyaka mena wagubu ke; ‘Nau mamamasugoni ki ka mu kuduba mete
mamamatogomono.’
4 Nau oka ki wi bamagau okapuwani ki ka nau rabinani buwagawena
mibi yadi oka ki okapuwani tonopuwani. Nau eba nuwaneya wi nuwaboya
negeyana ki nana ko nau nuwani notani eyaka mena pokaiya wi nota
kwarikwarisiniyakani ki wi naigida mena kataigamana wetawetara ki nana
ka nau oka ki wi bamagau tonopuwani.

Paerepupu apunai e paerei notagogapamana ki nana

5 Apunu nima naiya paere kwaewena ki e eba nuwaboya nau tegebu ko e
nuwaboya wi kuduba negebu. Ko nau eba nuwaneya yona ragiragi kawaya
ki kawareya ade suwagani ki pokere nau yona yau mena wi nidiyani; E ka
bani nuwaboya maraitau wi negebu.
6 Wi ropani kawaya ubumpu e paerepupu ki denai bita e kwemupu ki
pokere baganai, karako kewowena.

7 Wi bita kawareya kawareya e kweyoi ki ka e nuwaboyai kawayayagisi da
e sumai kuduba kauyagisi. Ki ka eba baganai ki pokere e bigi kwaewena ki
wi karako deni mena notagogapumuri wi tagagau kwenupu-muri manako
apunu ki togipumuri kasiyara ade kwemuri.
8 Nau ragiragi kawaya wi nidiyakani yau kena; Apunu ki naigida mena
kabuwapumuri da wi eba e kamadumpu ko wi e nota kwari-kwarisipiyamu.
9 Nau oka naiya wi bamagau okapuwani ki mibai ka nau nuwaneya wi
nuwaga notaga empana ki nana; Nau suwagubuwani ki mibai wi makeya
makeya kwaiwagamana waina-mupu bo pa mena.
10 Iyapana mosi paerepoto bigi kwaeyagisi manako wi e kwaewena ki
bigi deni mena notagoga-pumuri wi tagagau kwenupumuri ki ka nau mete
kina e bigi kwaewena ki notagogapani nau taganeya kwenupani. Ena, nau
gwede mosi notagogapana ki notagogapuwani ki ka nau wi pokagere Keriso
e yabuiya gwede ki deni mena notagogapuwani kewowena.
11 Berokoi Apunai Seitani nu kerapunugu eba wadana ade nu eba rau-
runiyana ki nana ka nau inako kwaesugakani mibai ka Berokoi Apunai
Seitani nu badidi maba giriniyana notapiyau ki e yawatai nu katainugu.

Nu Keriso pokaiya bigi kuduba raurupemei

12 Nau natere Torowasi rabineya Keriso e yonai bagi kawaya ki dima-
sugana ki nana ika bausugubuwani ki ka nu Kaiwawonuga nau ika upisug-
ana ki nana ki gudui kwaipupu empuwani.
13 Ko nau iyaruiyaru bagi ububura-sugekeya mibai ka nu sumanuga eyaka
mena apunai Taitosi e nau ika eba bananapuwani ki pokere nau natere ki
ragidai kuwenatapuwani manako e kwaenei tawana Makedoniya kayasugu-
buwani.
14 Ko nu Mamanuga God paraupamu. Nu Keriso e naureya idiwei ki
pokaiya ka Mamanuga God nu yabiyabirinuga uburau e kasiyarai pokaiya
nu waraniyau da nu berokoi kuduba raurutamemei iwei. Nu tawana tawana
bani iwei ki ka iyapana Keriso kataitagamana ki katai nu pokanugere gwede
mosi aurai bagi kawaya ki maba tarau kawayawagau kayawagau.
15 Nu ka gwede mosi aurai bagi kawaya ki Keriso nu tenibu puyo maba
e eya Mamai e idai rabineya nu nakanibu. Nu aurinuga ki ka iyapana iya
waunai wadamu ragidai ade iyapana iya paerepiyamu ragidai mete kina ki
mu kuduba tauniyau kimugu warapiyau.
16 Iyapana gwedewau iya paerepiyamu ragidai ki mu bamamugu ka nu
aurinuga po kokowai ki gwitai maba mu tauniyau wainapiyamu, ko iyapana
gwedewau iya waunai wadamana ragidai ki mu bama-mugu ka nu aurinuga
iya waunai ki aurai bagi kawaya ki mu tauniyau kimugu warapiyau.
Ko wainapumuri; Iyapana nima kwaitana Mamanuga God e upi bagi
kawaya yau kwaeyagisi?
17 Iyapana ropani kawaya mu ka denai wadamana ki nana wainapiyamu
ki pokere mu Mamanuga God e yonai dimatagamu iwu. Ko nu ka eba
mu maba inako kwaigemei. Nu ka Mamanuga God e nu winenibu tonon-
ibu ragidai ki pokere Keriso pokaiya ka nu Mamanuga God e yabuiya nu
nuwanuga notanuga eyaka mena e yonai mibai supasupai ki mena iwege-
mei.

3

1 Wi bani wainapiyamu da nu karako kawareya ade yabara
kawakawaraigemei, ko wainapumuri; Iyapana dai ki wi bamagau baitagisi
ki ka wi mu kataitamana ki nana ki okai mete yadini baitagisi. Ade wi
iyapanaga dai tonotamuri tawana mo kayatagisi ki ka wi tawana ki ragidai

mu kataitamana ki nana ki okai mete tagemuri yadini kayatagisi. Wi
wainapiyamu da nu mete kina oka inako mete wadamana iwana ki nana
bo?
2 Nau suwagani wainapu-muri: Ki pa mena. Wi wiga ka nu oka-nuga
maba. Iyapana nu katainimana ki okai nu rabinanugu okapupu ka wiyo ade
nu okanuga ki ka iyapana kuduba empiyamu ade iyabapiyamu.
3 Iyapana wi eminimoto ki ka mu kataitagisi da nu wi paunagau badidi
maba upigemeya ki pokaiya ka Keriso e eya okai ki okapupu. Oka ki e eba
diba pokaiya bowa naureya okapupu ko Mamanuga God maramara tondau
apunai e eya Keyai ki pokaiya ka e oka ki iyapana kaina nu rabinanugu
okapupu.
4 Nu yona yau iwegemei ki mibai ka nu kataigibi wetawetara da Keriso e
pokaiya ka Mamanuga God ubupu upi yau nu negebu ade e badidi wagubu
ki makeya e kwaeyagisi.
5 E eya kasiyarai nu eba negebena ki ka nu karako eba ubumpena
iwagumpena da nu e upi makeya makeya kwaigemei. Pa mena. Nu nubo
kasiyaranuga pokaiya upigu-mpena ki ka nu mibinuga mete eba kipena.
6 E yonai waunai gwaiyabawena ki yonai ka nu e kasiyarai negebu
ki pokaiya makeya makeya bigabigai kwaigemei iwei. Yona waunai ki
gwaiyabai ka eba gora pokaiya ko e eya Keyai ki pokaiya. Gora okamupu ki
ka po wadubu nu negeyau ko Mamanuga God e eya Keyai ki nu iya negeyau.
7 Gora oragai apunu Mosisi bowa naureya okapupu ki kawareya ka Ma-
manuga God e eya tanai mete minibu siwa bauwena. Apunu Mosisi gora ki
wauneya wadubu makeya ka tanai ki e kiyabuiya kawaya daganani igwara-
piyawa ko e wirawena tawana Isiraero ragidai mu bamamugu ade bauwena
ka tanai ki mareyawena. Tanai ki mareyawena ko e iyapana yabumaga
ade poporapiyawa ki pokere mu apunu Mosisi e kiyabui empamana ka eba
baganai. Ko gora oragai po wadubu bauwena nu negeyau ki tanai ka kawaya
inako,
8 ki ka Mamanuga God e eya Keyai nu bigabigai kwaigemei ki tanai ka
kawaya daganani esida.
9 Gora oragai nu nidiyau da nu paeremipi ki upi ki tanai mete kina ki ka upi
waunai ki pokaiya e iyapana bagi supasupai nu nidiyau ki tanai ka kawaya
daganani esida.
10 Tanai waunai bauwena ki ka kawaya daganani esida ki pokere tanai
oragai ki karako gogawena.
11 Mibai, gwede oragai rowarowa kawaya eba uburawa ki tanai mete
kina ki ka gwede maramara tondono kaniyono ki tanai ka kawaya daganani
esida.
12 Nu puyo ewa wadamana ki nawanai nu idiwei ki pokere nu yabara-
yabara ubumei.
13 Nu ka eba oragai apunai Mosisi e maba. Tanai e kiyabuiya ki kasiyarai
mareyawagawa makeya ka e ubupu e eya kiyabui utapupu mibai ka tawana
Isiraero ragidai tanai ki empa-mawa ki ka mu yabumaga popora-piyawa.
14 Ko Mamanuga God iyapana ki mu notamaga bodapupu. Naiya mena
yabadawa da karako ka mu gwaiyaba oragai ki okai iyabapiyamu idiwu
ko gwaiyaba yonai ki mibai mu eba waina-piyamu. Oragai apunai Mosisi
e kiyabui utapupu ki maba ka uta maba mosi mu notamaga utapiyau.
Ko iyapana nima e iyai Keriso kweyoto ki mena pokaiya ka uta maba ki
wakayagisi.
15 Ena, naiya mena yabadawa da karako iyapana ubumu oragai apunai
Mosisi e gorai iyabapiyamu ki ka gwede mosi mu notamaga utapiyau.

16 Ko mu nuwa-maga notamaga wirayagisi nu Kaiwawo-nuga bameya ki
ka ‘gwede mosi mu notamaga utapupu ki rikayagisi.’
17 Ko nu Kaiwawonuga e ka ade Keyai. Ade Mamanuga God e eya Keyai
ki bani tondono ki wateya ka gwede mosi iyapana eba umeme dokodoko-
tamini ko gwede mosi mu naiya umatapu dokodoko ki kuduba rikayagisi.
18 Ko iyapana gwedewau nu kiyabunuga eba utamipi ragidai ki nu kawar-
inugu ka nu Kaiwawonuga e eya tanai miniyau siwa da iyapana nu emini-
moto ki ka mu e tanai nu kiyabunugu ki mete empo-moto. Nu Kaiwawonuga
e ka ade Keyai ki pokere e eya tanai nu kawarinugu inako miniyono siwa
ki ka nu kiyabu-nuga e maba wenayagisi manako e tanai ki nu kiyabunugu
matarayagisi kawayayogono yarono.

4

Keyakeyai kurari naureya

1 Mamanuga God nu nuwanuwanibu manako nu upinuga yau negebu ki
pokere nu notanuga eba kauyagisi da nu upinuga yau kamadamu.
2 Iyapana midimama berai badidi weki gwaiya kwaetagamu, bera ki
kuduba nu deni mena tagararamipi. Mamanuga God e yonai ki nu eba
wirawirapemei nu nubo yonanuga mete dibipemei ade nu iyapana eba
beraberatamemei mu rabinamaga kupemei. Pa mena. Mama-nuga God e
yabuiya ka nu yona mibai supasupai mena matarau iwegemei da iyapana
kuduba nu eminimoto ki mu rabinamugu mibipomoto da nu bagi kawaya
upigemei.
3 Nu yona matarau mena iwegemei ko iyapana iya yawatai paeremupu
kwakotagubu ragidai ki ka yona waunai bagi kawaya iwegemei ki mibai mu
eba wainapiyamu mibai ka gwede mosi mu notamaga utapupu.
4 Keriso e ka e eya Mamai e kiyabui nunupu wetawetara ade e sinini
tanai bagi kawaya ki ka e yonai bagi kawaya ki pokaiya matarapiyau.
Ko waira yau kawai Seitani e ka yona ki bodapiyau ade iyapana Keriso
eba sumapiyamu ragidai mu yabumaga ki e kenepiyau da tanai ki mu
kawarimugu miniyau siwa ki mu eba empiyamu.
5 Nu ka eba nu nubo yonanuga dimaigemei ko Iyesu Keriso e ka Kaiwawo
ki yonai mena nu iwegemei. Iyesu nene ka nu wi biga-bigaga kwaigemei.
6 Kunuma waira kerareya ka Mamanuga God wagubu ke; ‘Sisipu rabineya
ka tanai matarayagisi tawana miniyoto siwa.’ Yona ki wagubu apunai ki e
ubupu ade wagubu manako tanai ki bauwena nu rabinanugu mete minibu
siwa. Mamanuga God e kasiyarai tanai kawaya ki ka Keriso e kiyabuiya
matarawena da nu e kataipamana ki nana. Ki pokere e eya tanai nu rabina-
nugu minibu siwa ki igwarapono ki pokaiya ka iyapana mu mete kina e
empomoto ade kataipomoto.
7 Nu nuga ka kurari eba ragiragi ki maba ko Mamanuga God e nu keyain-
uga puyoi bagi bagi ebo ebo kurari ki rabineya nunupu. E kwaewena ki
pokaiya ka e nu kabuwaniyau da nu kasiyaranuga ka bani pa mena ko
kasiyara kuduba ka e nene ade e mena bameya bauwagau.
8 Nu bita ebo ebo empemei bananapemei ko bita ki nu eba taisi kuraku-
raniyoto. Mara dai ka nu babaigemei nota apeya apeya wademei ko nu eba
wairoroigemei.
9 Nu iyaranuguma mara ropani kawaya nu giriniyamu pasuniyamu ko
Mamanuga God e nu eba kamadinibu. Mara dai ka iyapana nu nuniyamu
para nakaniyamu ko nu eba popoigemei.

10 Nu tawana tawana iwei ki ka mu Iyesu minimupu poyo ki poi nu
mete inako bananapemei iwei ko nu eba popoigibi ki pokaiya ka iyapana
kataitagisi da Iyesu iyawena tondau ki iyai e nu mete negebu.
11 Nu midinuga kwakwarepunuga ewa poyagisi yau pokaiya ka nu Iyesu
e nene maramara po waunitau bananapemei tetetete da e iyai nu midinugu
pokaiya matarayagisi iyapana empomoto.
12 Ki pokere po nu wademei iwei ko iya wi rabinagau upiwagau.

13 Iyapana mosi oka yau tapu, wagubu ke; 'Nau e sumapakani ki pokere
suwagubuwani.' E sumawena were wagubu ki maba ka nu mete kina inako
sumaigemei were iwegemei.
14 Nu kataigibi wetawetara da Mamanuga God ubupu nu Kaiwawonuga
Iyesu iyapupu kipu ubupu ki maba ka e nu mete iyaniyoto da nu Iyesu mete
kimamu ubumamu manako e uburoto nu yo wi ewapuru waraniyoto da nu
e yabareya ubumamu.
15 Nu badidi bananapemei yau kuduba ka wi iyaga nene manako ki
pokaiya ka Mamanuga God nu bitanuga rikapupu deni mena wadinibu
bagi ki yonai kawayayogono yarono da iyapana ropani kawaya yona ki
wainapomoto sumapomoto. Ki pokaiya ka Mamanuga God e parau-pamana
iyapanai ropaniyagisi manako nu paraunuga e bameya mete kawaya-yagisi
kayayagisi.

16 Ki pokere, nu notanuga eba kauwena. Nu midinuga kwakwarepu-
nuga ka maramara makariwagau kasiyarai kewowagau ko nu nuwanuga
notanuga ka maramara kasiyara waunai wadau.
17 Nu karako bita makari banana-pemei yau ka tekatekai ka were bai-
yagisi kayayagisi. Ko nu badidi banana-pemei yau pokaiya aita ewa gwede
bagi kawaya esida bananapamu ki eba ka were baiyagisi kayayagisi ko
maramara tondono kaniyono.
18 Ki pokere nu nuwanuga notanuga ka nu yabunugere badidi empemei ki
kawareya eba ukwarau ko gwede eba empemei ki kawareya ukwarau. Nu
karako yabu-nugere badidi empemei ki pa ka were baiyagisi kayayagisi ko
nu gwede eba empemei ki maramara tondono kaniyono.

5

1 Nu midinuga kwakwarepunuga ka nabonabo maba ki pokaiya nu karako
waira yau kawareya idiwei. Ko nu katainugu da nabonabo yau roro-
roroyagisi ki ka Mamanuga God nu tawanuga waunai mosi e ebo idaiya
kunumau wadubu ki rabineya nu aita ewa maramara idiwomu.

2 Nu karako tawanuga kunumau ki rabineya idiwana wainapemei yadi
wademei. Nu nuwa-nugu kunuma iyai ki nu midinuga tatamai umemei ki
maba umamamu,
3 mibai ka nu midinuga kwakwarepu-nuga waunai ki yadamu umamamu
ki ka nu ninuga matarau eba idiwomu.
4 Nu karako nabonabo yau rabineya idiwei ki ka nu nuwaboya wainape-
mei yadi wademei. Nu nuwanugu kunuma iyai ki kaworoto waira yau
kwakwarepui aukwara maba utapoto iya kweyoto da e eba poyagisi ko
maramara tondono kaniyono.
5 Mamanuga God nu iya waunai inako wadamana ki nana yamananibu.
Nu kurari kweporeya bani yabiri warapemei ki maba ka e eya Keyai yabiri
kurari kweporeya negebu da nu ki pokaiya kataigamu wetawetara da aita
ewa ka e kurari nigidai kuduba nu mete negeni.

6 Ki pokere nu maramara yabara-yabara kasiyarai kawaya ubumei. Nu
katainugu da nu nabonabonuga yewe wairau ki rabineya idiwei ki ka nu
tawanuga mibai nu Kaiwawonuga e bameya ki ka uwama kawaya.
7 Nu sumanuga ki kasiyarai pokaiya idiwei ko eba nu gwede yabunugere
empemei ki kasiyarai pokaiya idiwei.
8 Nu yabarayabara kasiyarai kawaya ubumei ade nu notanuga wagau
ke; 'Nu nabo-nabo yau kamadamu manako nu tawa-nuga mibai nu Kaiwa-
wonuga bameya ki kaigamu ki ka bagi kawaya.'
9 Nu inako wainapemei ko nu e bameya kaigamu bo yewe idiwomu ki
eba gwedei mete kina. Nu bani iwei bo idiwei ki ka nu nuwanugu e mena
mamamapamana wainapemei,
10 mibai ka nu katainugu da mara baiyagisi da nu kuduba Keriso e
yabareya ubumamu manako e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyoto ra-
giragi. Nu waira yau kawareya nu midinuga kwakwarepunuga pokaiya
bagi bo berokoi badidi kwaigemeya idiweya ki nu denai makeya makeya
yadamu.

Keriso pokaiya ka Mamanuga God nu waretanibu

11 Nu Mamanuga God mayapamana ki nu katainugu ki pokere nu iyapana
e sumapamana ki nana ninekeneke-tamemei. Mamanuga God e nu nuwa-
nuga notanuga kuduba empiyau ade nau kataineya da wi mete kina nau
kataisinimupu.
12 Iyapana dai ubumu mu kowamuguma midimaga kwakware-pumaga
mena empiyamu were iyapana bagi bo berokoi tadeyamu ko eba mu
nuwamaga notamaga empiyamu were tagamu. Nu eba kawai gisipemei ko
iyapana ki wi eminimoto manunimoto ki ka nu nuwanugu wi nu iyanuga
badidi maba matarau emupu ki yonai mena mu tademuri ade nu werenuga
mete iwagi.
13 Nu notababa yonai iwegemei ki ka nu Mamanuga God e nene iwegemei,
ade nu yona supasupai iwegemei ki ka nu wi nene iwegemei.
14 Keriso kawaya daganani nu nota kwarikwarisiniyau ki notai nu
ninekenekeniyau da nu e upi kwaigemei. Nu kataigibi wetawetara da apunu
eyaka mena nu nene powena ki e pokaiya ka nu kuduba popoigibi.
15 E iyapana kuduba nene powena da iyapana gwedewau mu mubo nene
mena wainapiyamu idiwu ki ka mu nota ki kamadamana manako apunu mu
nene powena ade iyawena apunai ki e nene mena notapomono idiwono.
16 Karako ka nu eba waira yau yabui pokaiya iyapana emitamemei bagi
bo berokoi mu tademei. Naiya ka nu inako kwaigemeya ade Keriso e eya
mete inako empemeya siyemeya siyasiya ko karako ka nu nota ki kuduba
kamadimpi.
17 Iyapana nima Keriso e naureya tondau ki ka e wena waunai wenawena
ki pokere e iyai oragai ki kayawena ade iya waunai karako bauwena wata
wadubu.
18 Yau kuduba ka Mamanuga God e kwaewena. Nu naiya e iyaraiyoma
idiweya ko Keriso pokaiya ka e nu wiranibu e ebo kowaiyoma nu nidibu. E
inako kwaewena manako upi negebu da nu kaigamana iyapana tademana
da mu notamaga wirawagana manako mu mete kina e kowaiyoma idiwana
ki nana.
19 E yonai negebu ka yau kena; Keriso pokaiya ka Mamanuga God iyapana
kuduba tawana tawana idiwu ki wiratamiyau e ebo iyapanaiyoma mu
tadeyau. Mu naiya badidi paerepamawa bigitagamawa ki bimbinai e mu

eba tageni. Ade mu badidi maba kebomana e munuiyoma wenatagamana ki yonai e nu kabuwanibu da nu ubumana iyapana tademana ki nana.
20 Nu yona iwegemei ki ka Keriso e ebo uburana wagana ko ki nu karako e nene ubumei wi nidimei. Ki ka Mama-nuga God e eya nu pokanugere wi ninekenekeniyau. Keriso e nene ka nu ubumei wi nidimei, iwegemei ke; Mamanuga God nene wi rabinaga gudui kwaipumuri da e wi iyaga wirapoto. Naiya ka wi e iyaraiyoma idiwa ko karako wi notaga wirayagisi da wi e kowaiyoma idiwoi.
21 Keriso e bameya bigi mo pa mena ko nu biginuga kuduba ka Mamanuga God e Gubagai kwebu umani sibu da nu karako Keriso e naureya Mamanuga God e yabuiya iyapana bagi supasupai idiwana ki nana.

6

1 Nu Mamanuga God mete ewapuru eyaka mena upigemei ki pokere nu wi ragiragi kawaya nidimei yau kena; Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e deni mena rikapupu wi wadinibu bagi ki pokere e wi nene bagi kawaya inako kwaewena ki wi eba kamadumuri da giriyagisi.
2 Mamanuga God badidi wagubu ki wi wainapumuri. E wagubu ke;
‘Nau naubo wainapuwani marai wainapekeya ki makeya ka nau wi gurig-
uriga ki wainapuwani.
Nau wi iyaniyana marai wainapekeya ki makeya ka nau wi waitani-buwani
iyanibuwani.’
Nau nidiyani wainapumuri; Mama-nuga God e ebo wainapupu marai ka karako. Mara karako ka Mamanuga God wi iya waunai negeyana ki marai.

Apunu Poru bita ade midi makari bananapupu

3 Iyapana nu upinuga rabineya paere mo eba bananapamana ki kudeya ka nu naigida mena upigemei ko eba gwede mosi iyapana kerapumaga dabireya tamei da mu ki pokaiya pisipisitamini gwepomoto.
4 Nu upi badidi kwaigemei ki pokaiya ka iyapana nu eminimoto manako kataitagisi da nu ka Mamanuga God e bigabigaiyoma mibai kwaigemei ragidai. Nu giruru maba kobaiya teteigemei bita yo midi makari ade nuwaboya ragiragi kawaya bananapemei ko nu taganugere eba wiraigemei.
5 Iyapana ubumu nu nuniyamu giriniyamu teniyamu diburaniyamu ade mara dai ka mu nu kwagaraniyamu wereyakauraniyamu nidiyamu siyasiya. Nu ragiragi kawaya upigemei oro naigida eba ukwepemei ade mara dai nu mibai wetei mete upigemei.
6 Nu bigi mo eba kwaigemei ko nu katai bagi kawaya kataigibi pokaiya kwarisigemei iyapana mu bamamugu bagi mena kwaigemei. Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki nu toginiyau mete iwei ade nota kwarikwarisi ki notai pokaiya ka nu upigemei.
7 Mama-nuga God e kasiyarai pokaiya ka nu yona mibai mena iwegemei ade nu iyanuga supasupai ki nu auda maba nu idanugu daikere daikere tepemei.
8 Mara dai ka iyapana nu sinuga tepapiyamu ko ade mara dai ka mu nu sinuga kaupiyamu. Mara dai ka mu nu wereyakauraniyamu ade mara dai ka mu nu mamamaniyamu. Nu ka yona mibai supasupai mena iwegemei ko mu wainapiyamu da nu beraigemei.
9 Mu kataimugu nuyo ko mu gwe eba kataimugu nu diyayai ki maba mu inako nu bamanugu kwaetagamu. Nu po dabi kopakeya bananapemei tetete ko nu eba popoigibi ko iyaiya idiwei. Iyapana nu giriniyamu pasuniyamu ko mu nu eba nunimpu popo.

10 Mu nuwaboya negeyamu ko nu maramara mamamaigemei. Nu pura-
puranuga pa mena ko nu pokanugere ka iyapana ropani kawaya Mamanuga
God e puyoi ebo ebo wadamu. Nu ka gwede mosi gwe nu bamanugu pa mena
maba ko Keriso pokaiya ka gwedegwede kuduba nu nene.
11-12 Kowanuguma ika Korini rabineya idiwu, nu yona matarau mena wi
nidimei. Nu rabinanuga ki gudui ki nu wi nene eba bodamipi ko kwaimipi
ko wi rabinaga gudui nu nene ki wi bodamupu.
13 Wi ka nau mununiyoma maba ki pokere nau wi nidiyakani yau kena;
Nu wi nene gudu kwaimipi ki maba wi mete kina wi guduga nu nene inako
kwaipumuri.

Mamanuga God tagararapiyamu ragidai mete eba dibipiyoi

14 Wi Mamanuga God e tagarara-piyamu ragidai mete eba dibipiyoi ewa-
puru upiwogoi. Bera supasupai ade bera eba supasupai ki mu ka badidi
maba waretatagisi ewapuru idiwono? Ade tanai yo sisipu ki mu ka badidi
maba dibipomoto eyaka mena idiwono? Pa mena.
15 Keriso yo Berira si daikere Seitani mu rabinamaga ka eyaka mena bo?
Ade Mamanuga God e sumapiyamu ragidai ade e eba sumapiyamu ragidai
ki mu rabinamaga ka mete eyaka mena bo? Pa mena, mu iyamaga ka ebo
ebo.
16 Daisusu yo momorapa ade dai mete kina inako ki mu bamamugu
iyapana buburitagamu ki mu ka eba Mamanuga God e tawai ki mete eyaka
mena. Wainapumuri, nu nuga ka maramara tondau apunai Mamanuga God
e eya tawai. Mamanuga God e ebo yona yau wagubu ke;
'Nau iyapananiyoma mu paunamugu ka nau tawani yadani ade mu pauna-
mugu ka nau tondoni.
Mu Mamamaga God ka nau ade mu ka nau iyapananiyoma.'
17 Ade nu Kaiwawoga wagubu ke;
'Nau tagararasiniyamu ragidai ki wi deni mena kamaditamuri paepereiwagi
wi wibo mena idiwoi.
Gwedegwede kuduba eba bagi ki wi keipumuri da nau wi teniyani nau niya
nene nakaniyani.
18 Nau ka wi Mamaga tondoni ade wi ka nau gubaganiyoma ade nau
peteniyoma idiwoi.
Nau ka wi Kaiwawoga kasiyarani kawaya esida apunai yona yau suwa-
gakani.'

7

1 Kowaniyoma, nau wi nene kawaya daganani wainapakani, ki pokere
wainapumuri; Mamanuga God gwaiyaba ki wagubu ki ka e nu yo wi kuduba
nene wagubu. Ki pokere gwede nu nuwanuga notanuga bo nu midinuga
kwakwarepunuga bigi kweyau ki kuduba nu deni mena kamadamu man-
ako Mamanuga God wiwirapamana ki nana bagi supasupai mena e nene
idiwomu.

Apunu Poru mamama wainapupu

2 Wi rabinagau nu nene wata wadu-muri diriwanuga kwaiwagi. Nu
iyapana mo bameya berokoi eba kwaigibi ade iyapana mo eba girimipi
pasumipi bo bani yo gwedegwede e nu negeyana ki nana wainapemeya. Pa
mena.
3 Nau yona yau suwagakani ki ka eba nau wi midimama negeyana ki nana
suwaga-kani ko nau naiya nidibuwani ki nau kawareya wi ade nidiyakani
yau kena; Nu nuwanugu po wiyo ki pokere nu yo wi ewapuru idiwomu bo
popoigamu ki ka eba gwedei mete kina.

4 Nau wi bamagau pore eba wainapakani ko wi pokagere ka nau ma-
mamasugakani yabarayabara umakani. Bita yo nuwa-boya nu bamanugu
bauwagau ki nau eba kausiniyau. Nau mibi mamamai wainapakani ade nau
mamamani ki ka gwede mosi eba baiyagisi bodapoto.
5 Nu tawana Makedoniya baigibi ki makeya ka nu aiyata mo eba idiweya
ko nu tawa bani kaigemeya iweya ka iyapana nu kiranimawa bita makari
ebo ebo nu negemawa. Nu rabinanugu ka nu kudu mete wainapemeya.
6 Ko Mamanuga God e ka iyapana gwedewau mu notamaga kauwena
nuwasiyasiya nene idiwu ki mu togitamiyau kasiyara tageyau ki pokere
apunu Taitosi nu bamanugu bauwena ki pokaiya ka e nu toginibu kasiyara
negebu.
7 Apunu Taitosi nu bamanugu bauwena ki ka nu mamama wainamipi.
Wi e togimupu kasiyara kwemupu ki sisiyai wainamipi ki ka yona ki nu
tepanibu da nu mamama kawaya mete wainamipi. E ade sidibu wagubu
ke; 'Natere Korini ragidai mu kau nene ebotau waina-piyamu ade mu naiya
kwaetagubu siyasiya ki mu karako mu rabinamugu wainapiyamu da mu
paeremupu. Kau taububaragi ki mu mete tagamu.' Apunu Taitosi bauwena
nau inako sidibu ki pokere nau karako mamama kawaya daganani esida
wainapakani.
8-9 Nau oka naiya wi bamagau tonopuwani ki ka wi oka ki iyabamupu
manako nuwaboyaigubu ki pokere nau notani wagubu da nau oka ki eba
tonopena ki ka baganai. Nau notani inako wagubu ko karako ka nau
mamamasugakani mibai ka nau oka tonopuwani da wi nuwaboyaigubu ki
pokaiya ka wi iyaga wiramupu. Wi deni mena nuwaboyaigumpena ki ka nu
makari wi negempena ko Mamanuga God wainapupu da baganai ki pokere
e wi nuwaboyaga ki wirapupu da wi berokoi mo nu pokanugere eba banana-
mupu.
10 Mamanuga God wainapiyau da baganai ki pokaiya nu nuwaboya ba-
nanapamu ki ka nu nuwaboya ki eba tagararapamu mibai ka nuwaboya ki
pokaiya ka nu notanuga wirayagisi manako nu iya yadamu. Ko nu yewe
wairau giri kandigemei ki pokaiya iyapana nuwaboyatagisi, nuwaboya ki
kwauneya ka po matarayagisi.
11 Wi nuwaboya wainamupu ki pokaiya Mamanuga God wi rabinagau
badidi kwaewena ki wi wainapumuri; Nuwa-boya ki wi karunanibu da
wi garugaru mena ubumupu wi wiga taububaraga iwagubu. Berokoi wi
paunagau wena-wena ki wi keimupu ade ewa mo eba wenawagana ki
tatamai iwagubu. Wi nau emisinimana wainamupu, wi nau taububarani
iwagubu ade berokoi kwaewena apunai ki wi bita kwemupu. Ki pokere wi
bamagau ka karako paere mo pa mena. Nau badidi suwagubuwani ki wi bagi
supasupai mena kwaigubu.
12 Ki pokere kowaniyoma, nau oka ki okapuwani ki ka nau eba berokoi
kwaewena apunai ki sisibapana ki nana oka ki okapuwani bo e giritapu
ragidai ki mu nene oka ki okapuwani. Pa mena. Nau oka ki okapuwani mibai
ka nau nuwaneya wi Mamanuga God e yabareya nu nene kawaya daganani
wainapiyamu bo eba wainapiyamu ki mena wi naigida kataigamana ki
nana.
13 Ki pokere nu rabinanuga karako bagiwena kasiyara wainapemei.

Ko eba ki mena. Apunu Taitosi wi pokagere mibi mamamai nu bamanugu
bauwena ki ka nu mete kina mamama kawaya wainamipi. Wi e waitamupu
e diriwai kwaigubu ki pokaiya ka e rabinai kwarisiwena.
14 Nau naiya wi werega apunu Taitosi sibuwani ki mibai e wi paunagau
matarawena empupu ki pokere nau midimama eba wadisiniyau. Nu yona

mibai mena wi nidimeya ki maba ka nau wi werega apunu Taitosi sibuwani
ki mete mibai. Ade wi iyaga karako idiwu empupu ki pokaiya ka e kataiwena
da nau eba berasugubuwani.
15 E wi bamagau bauwena ki ka wi e wiwirapamana ki nana mibi didigurai
e diriwai kwaigubu ade e umunui ki wi wadumupu. Wi ubumpu e bameya
inako kwaigubu ki e notai eba goga-wena. E maramara wi notaniyau ade e
wi nota kwarikwarisiniyau ki notai mete kawayawagau yarau.
16 Nau wi nene pore eba wainapakani ko mamama-sugakani mibai ka nau
kataineya da wi supasupai mena kwaiwagamu.

8

Deni deni waita kasiwaraigomu

1 Kowaniyoma, Iyesu sumapiyamu Mamanuga God nene dibipiyamu
ragidai tawana Makedoniya rabineya idiwu ki mu bamamugu Mamanuga
God badidi kwaewena deni mena mu waditapu bagi ki sisiyai nu wi nidi-
mana wainapemei.
2 Midi makari yo nuwaboya ebo ebo mu bamamugu bauwena mu sumam-
aga nukepupu ko mu sumamaga eba kauwena. Mu ka imagei ragidai, mu
gwedegwedemaga ka eba ropani, ko mamama mu rabinamugu posiwena
ki pokaiya ka mu bowamaga madai taga-maga mesi nakamupu ki mete
temupu Mamanuga God e iyapanaiyoma puyotampu.
3 Nau mu badidi maba emitapuwani ki sisiyai nau karako wi ni-
diyakani. Mu eyaka eyaka mu mubo gwedegwedemaga kawayai ki makeya
nidatagubu. Ko eba ki mena, ko mu muga tagamaga mesi ki mu mete nida-
mupu. Mu mubo nuwamugu kwae-tagubu,
4 manako Mamanuga God e iyapanaiyoma tawana Diyudiya rabineya
idiwu mu waitatamana ki nana ka mu ragiragi kawaya nu nidimupu,
tagubu ke; ‘Nu mibi mamamai nu kowanuguma waitatamana wainapemei
ki pokere nu eba bodanimuri.’
5 Nu wainapemeya da mu maraitau nidatagisi ko ki pa mena, mu kawaya
daganani kwaetagubu. Mu yabiri mu nuwamaga notamaga kuduba nu Kai-
wawonuga kwemupu manako ki eweya ka mu Mamanuga God e nuwaiya ki
kwaetagubu nu umununuga wada-mawa makeya makeya kwaetagamawa.
6 Wi paunagau ka apunu Taitosi tawana Diyudiya ragidai waitatamana ki
upi birikapupu ki pokere nu e simipi da e upi ki kawareya ade kwaewagana
manako waitaniyana da wi mete kina nota kwarikwarisi ki notai pokaiya upi
ki kewopamana ki nana.
7 Mamanuga God gwedegwede kuduba bagi mena wi negebu; E wi sumaga
ragiragi kawaya negebu, wi dimaigamana puyoi negebu, ade katai kawaya
wi mete negebu. E wi iyapana waitatamana ki notai negebu ade nu nuga
nota kwarikwarisinimana ki notai wi mete negebu. Ki pokere kowaniyoma,
nu nuwanugu wi yabiriwagi nota kwarikwarisi ki notai pokaiya waita
kawaya daganani kwaiwogoi.
8 Nau suwagubuwani ki nau eba wi ninekenekenibuwani da wi kwaiga-
mana ki nana ko nau tawana Makedoniya ragidai bagi kawaya badidi
kwaetagubu ki sisiyai wi kabuwanibuwani ki pokaiya ka nau kataisugana
da nota kwarikwarisi ki notai wi bamagau ki mibai mete kina bo pa mena.
9 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e nota kwarikwarisi kawaya daganani wi
bamagau ki wi kataigau. E eya iyai bagi kawaya usi kunumau ki kuduba e
kamadubu kawapu yewe wairau wi nene imagei wenawena da ki pokaiya
ka wi iya kuduba wadamana ki nana.

10 Nau niya badidi wainapakani ki nau wi nidiyani wainapumuri; Wi
kwamura taganugu kayawena upi ki kerarai birikamupu kwaigamawa ki wi
karako kewopumuri. Upi ki kerarai ragidai ka wiyo ade wi eba umunuga
mena iwagubu ko wi ka mibai mete kwaiwagamu ragidai,
11 ki pokere wi upiga bagi kawaya ki karako kewopu-muri. Wi naiya upi ki
kwaiwagamana wainamupu diriwai kwaigubu ki maba karako wi gwedeg-
wedega badidi wi bamagau uburau ki kawayai makeya damupumuri man-
ako ki pokaiya wi upiga ki garugaru mena kewopumuri.
12 Wi kawaya daganani nidaigamana wainapiyamu manako wi bamagau
ki kawayai makeya nidaiwagi ki ka Mamanuga God wi mamamaga yagisi.
Wi bamagau kawaitau bo maraitau ki ka asusu ko wi bamagau ki kawayai
makeya mena tamuri.
13 Nau eba nuwaneya wi mena upi yau wadumuri manako tawana dai
ki iyapana pa aiyatatogomono idiwono. Pa mena. Nau nuwaneya iyapana
tawana tawana kuduba ewapuru mena upi yau kwaetogomono.
14 Ko karako ka wi bamagau gwedegwede ropani kawaya uburau ko mu
dai ki mu bamamugu ka pa mena ki pokere karako ka wi nidaiwagi mu
tagemuri manako ewa marai mosi ka mu nidatagisi wi negeni. Wi inako
kwaiwogoi ki ka wi bagi kawaya waita kasiwaraiwogoi.
15 Mama-nuga God e okai mosi wagubu ke;
‘Iyapana bani kawaya daganani temupu ki mu mubo denemugu,
ade maraitau temupu ki mete mu mubo denemugu.’

Apunu Taitosi e yonai

16 Nau Mamanuga God paraupakani, mibai ka nau wi nene wainapakani
ki maba ka Mamanuga God apunu Taitosi e rabinai wirapupu da e mete kina
wi inako notaniyau.
17 Ki ka eba nu e baiyonomipi ki pokere e wi bamagau kaniyana
wainapiyau ko e ebo nuwaiya wi eminiyana wainapiyau ki pokere e tauri-
tauri ka kwaewagau.
18 Nu wareta-nuga mosi e mete tonopemei. Apunu ki ka yona bagi
kawaya ki ragiragi kawaya dimawagau umau ki pokere nu suma-nuga eyaka
mena ragidai Mamanuga God nene dibipiyamu tawana tawana idiwu ki mu
kuduba e werei tagamu.
19 Ko eba ki mena. Mu e winemupu da e nu mete iwana nu waitaniyana
wi puyoga damumupu ki tepamana ki nana. Nu upi yau kwaigemei da ki
pokaiya nu Kaiwawonuga mamamapamana e si wadamana kawaya ki nana
ade iyapana nu eminimoto ki mu mete kataitagisi da nu tauritauri waita
kwaigemei.
20 Iyapana puyo damumupu nege-mupu da nu kowanuguma tagemana
ki nana, puyo ki nu naigida mena kwayuba-pemei. Nu eba nuwanugu
paerepamu da iyapana nu nidimoto siyasiya manako nu sinuga berokoi
tagisi.
21 Nu nuwa-nugu ka Mamanuga God e yabuiya ade iyapana kuduba mu
yabumugu mete kina bagi supasupai mena idiwana wainapemei,
22 ki pokere nu waretanuga ade mosi wi bamagau mete tonopemei. Nu
mara ropani kawaya e upi badidi kwaewagawa ki nu emipi da supasupai
bagi kawaya. E wi sumaniyau ki pokere nu katainugu da e maramara
ramata-ramata nu badidi maba waitaniyawa ki maba e wi bamagau inako
mete kwae-yagisi.
23 Apunu Taitosi e ka nau daikereni nu ewapuru wi waitanimana ki
nana upigemei. Nu kowanuguma dai ki e mete tonotamemei ki ka Iyesu

sumapiyamu ragidai Mamanuga God nene dibipiyamu tawana tawana idiwu ki mu winetampu tonotampu. Mu ka bagi kawaya kwae-tagamu ki pokere iyapana mu iyamaga empomoto manako mu pokamugere Keriso e si esida tepapomoto.

24 Iyapana ki wi bamagau baitagisi ki ka wi mu wiwiratamuri ade mu diriwamaga mete kwaiwagi da ki pokaiya ka Iyesu sumapiyamu ragidai tawana tawana idiwu ki kataitagisi da nu ubumei wi werega iwegemei ki ka eba yona kororai ko ki mibai mete kina.

9

1 Mamanuga God e iyapanaiyoma tawana Diyudiya rabineya idiwu ki mu puyomaga tonopamana yonai ki wi wainamupu kewowena ki pokere yona ki kawareya ka nau oka yau pokaiya wi eba kabuwaniyani.

2 Wi mu waitatamana wainapiyamu ki nau kataineya ki pokere wi werega ki nau tawana Makedoniya ragidai tadeyekeya, suwegekeya ke; 'Akaiya ragidai kwamura taganuga kayawena bowa madai dai puyo damu-pamawa ki maba wi mete inako kwaiwogoi.' Nau inako suwegekeya ki pokere mu ropani kawaya rabinamaga kipu ubupu da mu karako inako mete kwae-tagamu.

3 Karako nau kowaniyoma yau wi bamagau tonotamakani manako mu ika baitagisi ki ka nau wi werega suwagubuwani wainamupu ki mibai mu yabumugere empomoto. Wi ororeya mena okukunaigubu kewowena ki sisiyai nau mu tadebuwani ki pokere wi nawanaiwogoi.

4 Ko tawana Makedoniya ragidai ki nau mete ika baigamu manako wi eba okukunaigubu nawanaiwagamu maba ki ka wi midimamaiwagi ade nu mete kina midimama kawaya daganani wadiniyoto, mibai ka wi werega iwagibi ki mibai ka pa mena.

5 Ki pokere nau kowaniyoma yau yabiri wi bamagau tonotamakani manako mu wi waita-nimoto da wi puyo naiya tamana gwaiyabai iwagubu ki wi okukunaiwagi. Nau ewa ika bausugani ki ka nau wi okukunaigubu ki nau yabunere empani. Ki ka eba nau wi ninekenekenibuwani da wi mibai ungwerogweroroi puyo ki nakamupu ko ki wi wibo nuwagau nakamupu.

6 Nau yonani yau naigida mena wainapumuri; Iyapana nima bani momai eba ropani urau ki ka e bani mibai eba ropani raupomuyagisi. Ko iyapana nima bani momai ropani kawaya urau ki ka e bani mibai ropani kawaya mete raupomuyagisi.

7 Wi eyaka eyaka puyo tamana wainapiyamu ki mena makeya wi tamuri ko eba nu wi ninekenekenimei da wi gagaya diyayai mete tamuri. Iyapana nima e ebo nuwaiya puyo tarau ki ka Mamanuga God nuwaiya po eyo.

8 Mamanuga God e kasiyarai kawaya ki pokaiya ka e wi waitaniyoto wi gwedegwedega yadini kawaya ade katai mete negeni da wi bamagau ka gwedegwede kuduba posiyagisi siwagapoto. Wi denegau denegau bondaga yapaka ade uburono da wi upi bagibagi badidi kwaigamana ki wi eba babaiwagi.

9 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke;

'E ka puyo werena apunai. Kupamu siyasiya iwu ragidai mu kawari-mugu
ka e puyoi ki wadau daburi sikarapiyau.
E maramara supasupai mena inako kwaeyogono tondono.'

10 Mamanuga God e nu momo negeyau da nu ki umana ki nana ade e nu bani negeyau da nu ki kupamana ki nana. E gwedegwede kuduba negeyau apunai ki pokere e momai negebu ki e yadini kawaya miniyoto daburi ade wi bagi kawaya kwaigubu mibai kipu ki e kawareya mete yadini kawaya.

11 E wi wadiniyoto bagi ade gwedegwede kuduba ebo ebo wi mete negeni
da mara bagi bo eba bagi wi bamagau baiyogono ki ka wi maramara puyo
werena mete kwaiwagi. Wi inako kwaiwogoi ki ka wi puyoga nu idanugu
tamu wademei iyapana tagemei ki pokaiya ka iyapana ropani kawaya
Mamanuga God paraupomono.
12 Wi nida inako kwaiwogoi ki ka wi Mama-nuga God e iyapanaiyoma
bagi kawaya waitatamiyoi. Ko eba ki mena; Wi puyoga pokaiya ka iyapana
ropani kawaya Mamanuga God paraupomono.
13 Wi puyo nakapiyamu ki pokaiya ka mu kataitagisi da wi ka mibai
kwaiwa-gamu ragidai. Wi ka Keriso e yonai bagi kawaya wadamu
doko makeya makeya kwaiwagamu ade wi gwedegwedega ki wi eba
gwandagipiyamu ko wi werenaiwagamu iyapana kuduba mete tageyamu.
Wi inako kwaiwagamu ki pokaiya ka iyapana Mamanuga God e si esida
tepapomoto.
14 Mamanuga God kawaya daganani wi nene kwaewena wi wadinibu bagi
ki iyapana empomoto manako ki pokaiya ka mu notamaga wi kawarigau
ukworono ade wi nene Mamanuga God bameya guriguritogo-mono.
15 Mamanuga God nu wadinibu bagi ki puyoi ka kawaya esida eba iwaga-
mana makai ki pokere nu e parau-pomu ade e si esida mena tepapomu.

10

Apunu Poru e eya taububarai wagubu

1 Iyapana dai nau nene tagamu ke; ‘E nu bamanugu mete idiwei ki ka
e kwarisiwagau yona eba ragiragi wagau, ko e tawana mo tondau ki ka e
notagau yona ragiragi kawaya oka pokaiya nu nidiyau.’ Mu inako tagamu ko
nau wi nidiyani wainapumuri; Keriso kwarisiwena moyamoyakai kwaewa-
gawa ki maba nau inako mete kwaesugana wainapakani ki pokere nau
suwagakani ki wi naigida mena wainapumuri weta-wetara.
2 Nau wi bamagau bausugani ki wi nau eba gayasinimuri kwaenda nau
yona ragiragi kawaya wi nidiyani. Wi iyapanaguma dai tagamu da nau Poru
ade nau kowaiyoma mete kina ki ka nu waira yau notai wadimipi pokaiya
kwaigemei. Mu inako tagamu ko nau ika bausugani ki ka nau iyapana ki
emitamani.
3 Nu waira yau kawareya idiwei ko nu eba waira yau e notai wademei doko
pokaiya berokoi mete kandeigemei. Pa mena.
4 Nu audanuga ka kunuma e audai kasiyarai kawaya ki pokaiya nu berokoi
e kasiyarai kuduba musupemei giripemei pasumei, ko eba waira yau e
audai.
5 Iyapana yabara-yabara kwaetagamu Mamanuga God e kataipamana
yawatai bodabodapiyamu bera e notai ebo ebo inako ki nu puru-pemei
nunumei. Yewe waira e notai ebo ebo nu bamanugu bauwagau ki nu
umatamemei dokodoko wiratamemei da mu Keriso e umunui yadini.
6 Ki pokere karako ka nu wi nawananimei; Wi nu yonanuga kuduba ki
wadumuri doko makeya makeya kwaiwogoi were ewa ka nu ubumamu
iyapana gwedewau nu yonanuga raurupiyamu ragidai ki bita mu tageyamu.
7 Wi ka gwedegwede kuduba tagaiya mena empiyamu ko rabineya ka
wi eba empiyamu wainapakani. Wi gwedewau wainapiyamu da wi ka
Keriso e iyapana-iyoma ki ka wi eba notagogapumuri da nu mete kina ka
e iyapanaiyoma.
8 Nu Kaiwawonuga ubupu e kasiyarai nu negebu da nu kasiyara ki pokaiya
wi toginimana ko eba wi nununimana ki nana. Kataina, nu kasiyara

wadimipi ki nene ka nau bani kawaitau yabara kawakawarasugekeya ko
nau midimama eba wadisiniyau.
9 Nau oka wi bamagau tonopakani ki wi eba notapumuri da nau ki pokaiya
wi kudu negeyana ki nana kwaesugakani. Pa mena.
10 Iyapana dai tagamu ke; 'E okai tonopiyau ki yonai okapiyau ka ragiragi
bisi kawaya ko e nu bamanugu bauwagau mete idiwei ki ka e gumogumoroi
midi kokokoma nene yonawagau ade e yonai ki kasiyarai ka pa mena.'
11 Iyapana gwedewau inako tagamu ki ka mu naigida mena kataitagisi da
nu karako uwamau idiwei oka badidi tonopemei ki maba ka nu wi bamagau
baigamu ki nu matarau mete kwaigamu.
12 Nu eba nuwanugu iyapana mu muga si tepatepatagamu ragidai ki mu
mete dibipamu empamu da mu ka baganai ade nu ka eba baganai, bo nu
ka baganai ade mu ka eba baganai. Nu eba nuwanugu mu mete dibipamu
inako empepe kasiwaraigamu. Iyapana ki kena mu ka notababa ragidai. Mu
muga inako empepe kasiwaratagamu ade ki pokaiya ka mu mibipiyamu da
mu baganai bo eba baganai.
13 Ko nu inako eba kwaigemei. Nu eba asusu yabara kawakawaraigemei
ko Mamanuga God e nu upinuga winepupu negebu ki paupui makeya mena
nu upigemei iwei ade wi paunagau mete upigemei. Nu upinuga ki mena
pokaiya ka nu yabara kawakawaraigemei.
14 Nu naiya wi bamagau baigibi Keriso e yonai bagi kawaya wi nidimeya
kabukabuwa ki ka nu e badidi wagubu ki makeya mena kwaigemeya. E nu
upinuga purupupu negebu ki paupui mo nu eba raurumipi.
15 Iyapana dai ki wi paunagau upitaga-mawa da mibai wi rabinagau kipu
ki ka eba nu ubumipi mu kwaetagubu ki nene yabara kawakawaraigibi.
Pa mena. Mamanuga God e upi negebu ki paupui nu eba raurupemei ko
nu nuwanuga notanuga yau mena wainapemei; Nu nuwanugu wi sumaga
ragiragiyagisi manako nu upinuga wi paunagau ki mete kawayayagisi
kayayagisi. Ko nu maramara Mamanuga God e upi negebu ki paupui mena
rabineya upigomu ko eba raurupomu.
16 Nu inako kwaigomu ki ka nu wi tawanaga madanai daikere ki mete
kaigamu yona bagi kawaya ki iyapana ika idiwu mete kabuwatamomu.
Iyapana yabiri bautagubu upitagubu ki mu ewamugu nu baigamu manako
mu naiya badidi upitagubu ki kawareya nu upigamu yabara kawakawarai-
wagamu ki ka eba baganai.
17 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Iyapana nima yabara
kawakawarawagana wainapiyau ki ka e uburoto nu Kaiwawonuga badidi
kwae-wena ki nene mena yabara kawakawara-yogono.'
18 Oka wagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana nima e eya si tepapiyau
wagau da e ka baganai, yona ki mibai ka eba kawaya. Ko nu Kaiwawonuga
wagau da e ka baganai ki ka mibai kawaya.

11

Upi bera kwaetagamu ragidai

1 Nau karako notababa yonai maba mo suwagani ki nau nuwaneya wi nau
eba tagararasinimuri ko wainasiniyoi.
2 Mamanuga God wi wakitaniyau ki maba nau mete kina wi waki-
taniyakani. Onowa apunu mo mete eba iwa ki maba ka nau wi tonabani-
buwani da wi apunu eyaka mena Keriso e mena uwamana ki nana.
3 Nau kuduni ka yau kena; Motamota berokoi Seitani ki bera yawatai
kataiwena wetawetara manako ridi Iwi berapupu e kerareya wadubu ki

maba nau eba nuwaneya kerapu wadewade mo baiyagisi wi nuwaga notaga
eyaka mena supasupai mena Keriso notapiyamu ragidai mete beraniyoto wi
notaga wirapoto da wi yawata kwaiya kaiwagi.
4 Wi rabinaga ka tatatawai ki pokere iyapana dai ki wi bamagau baitagisi
manako Iyesu e yonai nu wi kabuwanimeya ki mu kamadini apunu Iyesu
kudubai mosi e sisiyai wi kabuwanimono ki ka wi mu sumatamana diyayai
wainapakani. Mamanuga God e eya Keyai wi negebu kewowena ade Keriso
e yonai bagi kawaya ki wi mete wainamupu sumamupu, ko iyapana baitagisi
keyai kudubai mosi ki sisiyai tagisi bo ade yona waunai kudubai mosi wi
kabuwanimoto, ki ka wi keyai ki ade yona ki diriwai mete kwaigamana
diyayai wainapakani.
5 Wi bani wainapiyamu da iyapana bautagamu inako tagamu ki mu ka
Iyesu 'tonotapu ragidai' wasisinai. Ko nau nidiyani wainapumuri; Nau ka
eba mu kobamugu.
6 Kataina, wi bani waina-piyamu da nau yona dimasugakani ka
babaibitau. Ki mibai, ko wainapumuri; Nau katai wadubuwani ka kawaya.
Nu naiya wi bamagau badidi kwaigemeya eminimawa ki ka wi nu katainuga
ki matarau mete emupu kewowena.
7 Nau Mamanuga God e yonai bagi kawaya wi bamagau dimasugekeya ki
ka nau denai mosi wi tegemana ki nene eba suwegekeya. Wi tepaniyana
ki nana ka nau niya kwarisisugubuwani nau sini erida kaupuwani. Nau ki
kwaesugu-buwani ki ka nau paerepuwani bo?
8 Nau wi bamagau tondekeya ki ka Iyesu sumapiyamu ragidai dai ki mu
mena nau waitasinimawa ki pokere wi pokagere ka nau kowaniyoma ki mu
bamamugu kuwa maba diyayai kwaesugubuwani.
9 Nau wi bamagau tondekeya manako mara dai nau bamaneya gwede pa
mena ki ka nau bita wi eba negeyekeya ko tawana Makedoniya ragidai bau-
tagubu nau gwede babasugekeya ki mu nau waita-sinimupu. Nau nidiyani
wainapumuri; Naiya, karako ade marawani gwede mosi nau bamaneya pa
mena ki ka nau wi bamagau eba genesugani da wi gwede mosi nau tegemuri.
10 Keriso e yona mibai mena wagawa ki maba ka nau mete kina yona
mibai suwagani wainapumuri; Tawana Akaiya rabineya ka iyapana mosi
eba uburoto nau iyani badidi maba tondakani pokaiya yabara kawakawara-
sugakani ki yonai bodapoto.
11 Nau gwede nana yona yau wi nidi-yakani? Nau wi eba nota
kwarikwarisi-niyakani ki pokere suwagakani bo? Ae, pa mena. Mamanuga
God e kataiya da nau wi nota kwarikwarisiniyakani.
12 Iyapana dai mu mubo simaga tepapamana ki nana tagamu ke; 'Apunu
Poru e kowaiyoma mete kina badidi kwaetagamu ki maba nu mete inako
kwaigemei.' Mu inako tagamu ko nau karako badidi kwaesugakani ki nau
kawareya kawareya ade kwaesugoni yaroni da ki pokaiya ka mu yonamaga
mibai pa mena tagamu ki kasiyarai kewoyagisi.
13 Iyapana ki kena mu ka eba mibai Iyesu mu tonotapu ragidai ko mu
beratagamu kerapu taisinitagamu mu upimaga mibai ki mu wekepiyamu
manako mu muga kiyabumaga wira-piyamu da iyapana mu emitamini tagisi
ke; 'Mu ka mibai Keriso e tonotapu ragidai.'
14 Ko mu kwaetagamu ki wi eba empumuri babapumuri mibai ka Berokoi
Apunai Seitani e mete kina nu e empamana babapamana ki nana e eya
kiyabui kwewirawagau da e aneya tanai kawaya ki kiyabui maba wenawa-
gau.
15 Ki pokere e eya bigabigaiyoma ubu-moto ki maba kwaetagisi mu kiyabu-
maga wirapomoto manako nu Mama-nuga God e yabuiya supasupai idi-

wana yonai iwegemei ki maba mu mete inako togomono, ki ka wi eba mu emitamuri babatamuri. Mu badidi kwaetagamu ki denai ka mu aita ewa makeya makeya bananapomoto.

Apunu Poru Iyesu nene bita bananapupu

16 Nau suwagubuwani ki kawareya nau ade suwagani; Nau ka eba notababa apunai. Ko wi wainapiyamu da nau notababa yonai suwagakani ki ka eba gwedei mete kina, notababa apunai nau sidimuri ko wata mete tegemuri da nau wi paunagau yabara kawakawarasugani.

17 Nau yona karako suwagani ki ka eba nu Kaiwawonuga e nuwaiya ki nau suwagani ko nau notababa apunai maba yabara kawakawarasugani nau niya sini tepapani.

18 Iyapana ropani kawaya wi bamagau waira yau notai pokaiya yabara kawakawaratagamu mu muga simaga tepapiyamu ki pokere karako ka nau mete kina inako kwaesugani nau niya sini tepapani emisinimuri.

19 Kataina, wi ka bani katai ragidai ki pokere wi mibi mamamai notababa ragidai ki mu diriwamaga kwaiwagamu.

20 Iyapana gwedewau wi umaniyamu dokodoko da wi mu bigabigamaga kwaiwagamana ki nana beraberaniyamu bo wi kerapugu wadamu weki gwaiya taotoroniyamu bo wi siga kaupiyamu ade mu muga simaga tepapiyamu bo wi kwanabugau weuniyamu isiyaniyamu, iyapana inako ki wi emitamiyamu mu diriwamaga kwaiwagamu.

21 Kapore, nau midimama wadisiniyau. Nu mete kina wi bamagau inako mete kwaigu-mpena ko nu kasiyaranuga ka bani pa mena bo?

Nau karako notababa apunai maba yona yau suwagani; Iyapana mosi yabarayabara uburoto e eya nodai gompoto yabara kawakawarayagisi ki ka nau inako mete yabarayabara uburani nau niya nodani gompani yabara kawa-kawarasugani.

22 Mu tagamu ke; ‘Nu ka Iburu ragidai.’ Ena, ko nau mete Iburu apunai. Mu tagamu ke; ‘Nu ka tawana Isiraero ragidai.’ Ena, ko nau mete tawana Isiraero apunai. Mu tagamu ke; ‘Nu ka oragai apunai Eburamu e momai.’ Ena, ko nau mete kina e momai.

23 Mu tagamu ke; ‘Nu ka Keriso e bigabiga-iyoma.’ Ena, ko nau suwagani waina-pumuri; Nau mu raurutapuwani. Nau notababa apunai maba ade suwagakani; Mu badidi maba upitagamawa ki ka erida ko nau upisugekeya ka kawaya daganani esida. Mara ropani kawaya ka iyapana nau wadisinimawa diburasini-mawa ko nau bananapuwani ki maba ka noda gongomutagamu ragidai ki mu eba bananamupu. Mara ropani kawaya ka iyapana nau kawareya kawareya raukekesinimawa ko ki maba mu inako eba bananamupu. Mara ropani kawaya ka nau po dabi kopakeya bananapekeya tetetete.

24 Gora pokaiya ka Diyu ragidai kuwe pokaiya nau kawareya kawareya (39) raukekesinimawa. Mu eba mara eyaka mena ki kwaetagamawa ko mareya mareya inako kwaetagamawa yamawa da mara ida daikere kewowena.

25 Mara apeya eyaka ka tawana Roumi ragidai nau raukekesinimawa, ade mara eyaka mena ka iyapana nau bowa were susinimawa. Mara apeya eyaka ka nau waka kawareya umekeya da waka egi rabineya supu. Mara mosi ka nau egi kawareya igida yauda ekasugekeya umekeya kemora eyaka mena ade nawaru eyaka mena.

26 Nau tawana tawana ebo ebo umekeya ki ka awana goya nau waunitau kawara-siniyana kwaewagawa ade yawatau ka kuwa ragidai waunitau nau

girisinimana kwaetagamawa. Mara ropani kawaya ka nau niya iyapananiyoma Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai mete kina mu kudumugu wainapekeya. Nau natereu bo gwabau bo egi kawareya inako umekeya ki ka nau mara ropani kawaya berokoi waunitau banana-pekeya tetetete ade suma beratagamu ragidai ki mu ubumpu nau waunitau mete girisinimana kwaetagamawa.

27 Mara ropani kawaya ka nau oro eba ukwerekeya ko ragiragi kawaya upi-sugekeya. Nau wetei berokoi kawaya mesiniyawa ade awana gobani mete wagawa. Mara ropani kawaya ka nau ukwarana watai pa mena, bani pa mena, ade sipuma aukwara mete pa mena.

28 Nau bitani ka eba ki mena ko tawana tawana nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God nene dipipiyamu ragidai naigida mena idiwu bo pa mena ki notai nau bita maba maramara kawarapakani umakani.

29 Nu sumanuga eyaka mena apunai bo ridai mosi wairorowagau ki ka nau mete inako wairorosugakani. Ade nu sumanugu eyaka mena apunai bo ridai paerepiyau bigi kwaewagau ki ka nau rabinaneya makari e nene wainapakani.

30 Nau gwede mo pokaiya yabara kawakawarasugani ki ka nau niya kasiyarani pa mena ki mena pokaiya yabara kawakawarasugani.

31 Nu Kaiwawonuga Iyesu e yo nu Mamanuga God e si nu maramara tepapemei ki e kataiya da nau eba berasugakani.

32 Nau natere Damaskasi rabineya tondekeya ki ka apunu Aretasi e kobaiya upiwagawa apunai kawai mosi ubupu piyara ragidai dai tonotapu natere ki gari katamuruiya nau wadisinimana ki nana dagura-tagamawa.

33 Ko nau kowaniyoma nau wadisinimupu katamuru iyarau kawaya keketa rabineya nau kwisinimupu kausinimupu da nau gari tagaiya ubupuwani manako nau wadisiniyana apunai ki baibigapuwani.

12

Poru waro were maba empupu

1 Nau yawatani mo pa mena ki pokere nau notababa apunai maba kawareya ade yabara kawa-kawarasugani. Nau kataineya da ki pokaiya ka gwede bagi mosi eba wenayagisi, ko baganai, nu Kaiwawo-nuga nau badidi waro were maba kabuwasinibu ki nau karako matarau suwagani.

2 Kwamura ida esida kewo-wena kerapu apeya apeya (14) nu taganugu kayawena ki makeya ka Mamanuga God ubupu Keriso e iyapanai mosi wadubu paere tepapupu kunumau iyarau esida tapu. Apunu ki nau kataineya. Kataina, e mibai tepa-pupu tapu bo waro were maba tepa-pupu tapu bo? Ki ka Mamanuga God e ebo mena kataiya.

3 Mamanuga God apunu ki wadubu paere tepapupu iyarau ‘Paradaisi’ tapu. Ko kataina, nau kawareya ade suwagani; E mibai tepapupu tapu bo waro were maba tepapupu tapu bo? Ki ka Mamanuga God e ebo mena kataiya.

4 E usi bau-wena badidi wenagere wainapupu ki ka gwede mosi kawaya esida iyapana kaina umunere eba wagana ki makai.

5 Apunu kunumau yapu ki e badidi empupu ki pokaiya ka nau yabara kawakawarasugani ko eba nau niya kwakwarepuni pokaiya yabara kawakawarasugani. Nau niya nene ka nau kasiyarani pa mena ki mena pokaiya yabara kawakawarasugani.

6 Iyapana nau notababa apunai sidiyamu ko nau niya nene yabara kawakawarasugubena ki ka nau notababa maba eba kwae-sugubena. Nau

yona mibai mena suwagubena. Ko nau nuwaneya iyapana nau badidi kwaesugakani bo suwagakani emisiniyamu ki mena pokaiya nau upini mibai bo bera sidimana ki nana ki pokere nau eba uburani nau niya nene yabara kawakawarasugani.

7 Nau usi kunumau badidi yabunere empuwani ki ka gwede mosi kawaya esida ko nau empuwani ki pokaiya nau niya eba noda gongomusugana ki nana ka Mamanuga God gwede mosi nau midineya gaya maba tapu nau ugwadi-siniyau makari tegeyau. Gwede nau kwakwarepuneya ugwadisiniyau ki ka Berokoi Apunai Seitani e bigabigai maba nau susiniyau.

8 Mara apeya eyaka ka nau ubupuwani nu Kaiwawonuga bameya gurigurisugubuwani da gwede nau makari tegayawa ki e wadana kwenupana ki nana.

9 Ko e denai nau sidibu, wagubu ke; 'Ae, pa mena. Nau puyo negebuwani kau nene kwaesugu-buwani ki kasiyarai ka kau denegeya. Kau kasiyaragi kewoyagisi ki ka nau niya kasiyarani kawaya ki nau uburani kau negeyani manako nau kasiyarani ki mena pokaiya ka kau upinugowa umowa.' E inako sidibu ki pokere nau niya kasiyarani kewoyagisi ki ka nau mamamasugoni mibai ka Keriso e eya kasiyarai baiyagisi nau togisiniyoto.

10 Nau kasiyarani pa mena pokaiya Keriso e nene upisugoni umoni ki ka baganai. Iyapana nau wereya kaurasinimoto bo bita tegeni bo girisinimoto pasusinimoto bo ragiragi ebo ebo inako tegeni ki ka baganai, nau mamamasugoni mibai ka nau niya kasiyarani kewoyagisi ki ka Keriso pokaiya ka nau kasiyarai kawaya upisugoni umoni.

Apunu Poru natere Korini ragidai mu nene wainapiyawa

11 Nau notababa apunai maba yona yau suwagubuwani. Ko ki ka wi nau sidimupu ki pokere nau suwagubuwani. Wi nau mibisinimpena ade nau diriwani kwaigumpena ki ka baganai, ko wi inako eba kwaigubu. Nau kataineya da nau niya kasiyarani ka pa mena ko nau nidiyani wainapumuri; Iyapana wi bamagau bautagubu manako wi mu emitamiyamu da mu ka Keriso e 'tonotapu ragidai' wasisinai, ki mu nau eba raurusinimupu. Pa mena.

12 Iyesu tonotapu ragidai mibai mu kiyabumaga emitamana kataitamana ka yau kena; Iyapana paunamugu ka mu notakoko matakirai ebo ebo kwaetogomono. Ko ki nau wi paunagau kawareya kawareya kwaesugekeya emisinimawa.

13 Wi bani wainapiyamu da suma ragidai Mamanuga God nene dibipiyamu tawana tawana idiwu ki ka nau mu kawaya daganani waitatamekeya ko wi bani pa mena bo? Nau nidiyani wainapu-muri; Nau yau mena wi bamagau eba kwaesugubuwani; Nau waita nene wi bamagau eba genesugubuwani. Kapore, nau paerepuwani ki wi notagogapumuri.

14 Nau yabiri wi bamagau bausugu-buwani, paunau wi bamagau bausugubuwani, ade karako waunitau ka nau wi daiyoga ade bausugana wainapakani. Nau ika bausugani ki ka nau waita nene eba suwagani bo wawereniyani. Pa mena. Nau wi wiga nene ika bausugani. Munu rasi eba ubumoto bani yo gwede-gwede mu inamuguma mamamuguma tageni ko inamuguma mamamuguma ubumoto bani yo gwedegwede inako mu munumuguma tageni ka baganai.

15 Nau ka wi mamaga maba ki pokere nau wi waitaniyana ki nana nau gwedegwedeni kuduba ade nau niya iyani mete kina wi nene tarani ki ka eba gwedei mete kina. Nau mamama-sugakani. Ko nau kawaya daganani wi inako nota kwarikwarisiniyakani ki denai ka wi maraitau nau nota kwarikwarisisinimuri bo?

16 Wi kataigau da nau eba wi wawereniyekeya bo bita mo wi negeyekeya,
ko iyapana dai tagamu ke; 'E wi beraberaniyawa wi kerapugau tapiniyawa.'
17 Mu inako tagamu ko ki ka badidi maba? Nau kowaniyoma dai wi
bamagau tonotapuwani ki pokaiya ka nau wi beranibuwani wade kwekwe-
nibuwani bo?
18 Nau apunu Taitosi wi bamagau kaniyana sibuwani ade nu sumanuga
eyaka mena apunai mosi e mete tonopuwani. Ko apunu Taitosi wi bamagau
bauwena ki ka e wi beranibu wade kwekwenibu bo? Ae, pa mena. Apunu
Taitosi inako mo eba kwaewena. E yo nau nu nuwanuga notanuga ka
ewapuru eyaka mena ade nu upi badidi kwaigemei ki mete eyaka mena.
19 Wi oka yau iyabapiyamu ki wi bani wainapiyamu da nu berokoi mo
wi bamagau kwaigibi ki denai nu karako oka yau pokaiya wi rabinaga
wadamana bagi ki nana kwaigemei. Ko ki pa mena. Kowaniyoma, nu wi
nene ebotau wainapemei. Nu badidi kwaigemei ki kuduba nu Mamanuga
God e yabuiya wi toginimana ki nana kwaigemei ade Keriso e nuwaiya wi
badidi nidimana wainapiyau ki mena nu makeya makeya wi nidimei.
20 Nau kuduni ka yau kena; Kataina, nau ika bausugani ki ka wi iyaga nau
eba nuwaneya iyai ki wi idiwoi eminiyani bo? Ade wi mete kina nau badidi
kwaesugoni emisinimuri ki ka wi midiga togayagisi bo? Nau kuduni ka
yau kena; Nau ika bausugani manako wi kira kasiwaraiwogoi bo nuwaroro-
iwogoi bo tayatayabadai idiwoi bo kapoiwogoi bo wereyakauraiwogoi bo
yanuweiwogoi bo yabara kawakawara-iwogoi bo nuwarara tagarara idiwoi
ki nau inako wi eminiyani bo?
21 Nau wi bamagau bausugani ki nau eba nuwaneya nau Mamai God wi
pokagere uburoto wi yabaragau midimama nau tegeni. Nau kuduni ka nau
ika bausugani manako iyapana ropani kawaya naiya bigi ebo ebo kwae-
tagamawa, taku maba igida yauda asusu iwa bo didiwa ukwapamawa ade
midimama berai ebo ebo inako kwae-tagamawa ko mu notamaga eba wira-
mupu ki nau mu emitamani manako nau rabinani mu nene buwagayagisi
yadi kirani.

13

Sisiba siyarai

1 Nau naiya mara apeya wi bamagau bausugubuwani ko karako ade
bausugana kwaesugakani. Mamanuga God e yonai wagubu ke; 'Iyapana
mosi paerepoto berokoi kwaeyagisi manako iyapana e wade supasupapa-
mana ki nana e yadini siyomono wirawira ki ka e berokoi badidi kwaewena
mu yabumugere emupu ragidai apeya bo apeya eyaka ki yabiri ubumoto
tagisi matara manako ki eweya ka iyapana ubumoto e bita kweyomoto.'
2 Nau yabiri wi bamagau bausugubuwani kayasugubuwani manako ewa
ade bausugubuwani ki makeya ka nau iyapana bigi kwae-tagamawa ko
eba kamadumpu ragidai badidi ragiragi kawaya tadebuwani ki nau karako
kawareya mu ade tadeyakani ade wi kuduba mete oka pokaiya nidiyakani
yau kena; 'Nau ewa wi bamagau ika bausugani manako wi bigi inako
kwaiwogoi eminiyani ki ka wi bani kaiwagi?'
3 Keriso kasiyara tegebu pokaiya suwagakani ki wi nuwagau matakira mo
empamana were mibisinimana wainapiyamu ki pokere baganai, nau ika
bausugani ki ka wi kasiyara ki matarayagisi empumuri. Keriso wi wade
supasupaniyoto ki ka e eba giyantau kwaeyagisi ko e ragiragi kawaya wi
wade supasupaniyoto.
4 Mibai, e ripa korosi kawareya e kasiyarai pa mena powena, ko karako
ka e Mamanuga God e kasiyarai pokaiya tondau. E kwakwarepui kasiyarai

pa mena ki maba ka nu kwakwarepunuga e pokaiya kasiyaranuga mete pamena-wena, ko e karako iyawena kasiyarai kawaya tondau ki maba ka nu mete kina e pokaiya iyaigibi kasiyarai kawaya idiwei ki pokere nu wi bamagau baigamu ki ka nu Mamanuga God e kasiyarai pokaiya wi wade supasupa-niyamu.

5 Wi wiga sumaga mete kina bo pa mena ki wiga sidiwagi. Keriso Iyesu wi rabinagau tondau ki wi wainapiyamu bo pa mena? Kataina, wi dai sumaga bani pa mena ki pokere wi eba waina-piyamu.

6 Nau rabinaneya wainapakani da nu upi badidi kwaigemei mibai kirau ki pokaiya ka wi kataiwagi da nu upi mibai kwaigemei.

7 Wi eba paerepamana ki nana ka nu ubumei Mamanuga God bameya wi nene gurigurigemei. Ki ka eba nu nuga upinuga ki mibai wi pokagere matarawagana ki nana nu inako gurigurigemei. Pa mena. Iyapana nu nidimoto da nu paeremipi upi mibai eba kwaigibi ki ka eba gwedei mete kina, ko nu nuwanugu poyo ka wi bagi supasupai mena kwaigamana ki nana.

8 Nu badidi kwaigemei ki ka nu gwede mibai kuduba ki mena togipemei ko eba bodabodapemei.

9 Nu nuga kasiyaranuga kewoyagisi ko ade wi kasiyarai kawaya idiwoi ki ka nu mamamaigemei. Wi maramara supasupai naigida mena kwaigamana ki nana ka nu Mamanuga God bameya wi nene gurigurigemei.

10 Nau wi bamagau bausugani ki nau eba nuwaneya nu Kaiwawonuga kasiyara tegebu ki pokaiya uburani wi nakari-niyani bo wade supasu-paniyani ki pokere nau karako uwamau tondakani ki ka nau oka mena pokaiya wi sisiba-niyakani. Nu Kaiwawonuga kasiyara tegebu da nau wi sumaga togipana ki nana ko eba wi sumaga kaupana ki nana.

Parau siyarai

11 Kowaniyoma, nau karako parau siyarai wi parauniyakani. Wi nuwaga notaga supasupai idiwana ki mena notapiyoi. Nau nidiyekeya teyateyama ki wi naigida mena wainapiyoi. Nuwarara tagarara eba idiwoi ko wi nuwaga notaga eyakamenayagisi nuwabagi rabineya idiwoi. Wi inako idiwoi ki ka nu nota kwarikwarisiniyau ade nuwabagi negeyau apunai Mama-nuga God ki ka wi e mete idiwoi.

12 Wi wiga yowaguma tataguma parautamiyamu ki maba wi Keriso e si pokaiya deni deni parau kasiwaraiwogoi idiwoi.

Mamanuga God e iyapanaiyoma kuduba yewe idiwu ki mu wi parau-niyamu.

13-14 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. Mamanuga God e nota kwarikwarisi rabineya idiwoi ade e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki mete ida wadewade kasiwaraiwogoi idiwoi.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

GARASIYA
Apunu Poru tawana Garasiya ragidai mu okamaga tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwa

Iyesu sumapamawa ragidai tawana tawana idiwa mu paunamugu ka iyapana dai tagamawa da nu eba Iyesu mena sumapomu ko gora mete kaisipomu ki ka nu iya yadamu. Apunu Poru mu kabuwamaga ki bodapana ki dimai wagawa umawa ko tawana Garasiya rabineya ka iyapana dai e simpu siyasiya. E mu wade supasupatamana ki nana ka e oka yau mu bamamugu okapupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-10*
Nima apunu Poru tonopupu *1:11-2:21*
Mamanuga God nu wadinibu bagi *3:1-4:31*
Gwede mo nu eba umaniyau dokodoko *5:1-6:10*
Parau siyarai *6:11-18*

1-2 Nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana Garasiya rabineya idiwu, nau Poru oka yau wi bamagau oka-pakani. Nau upi kwaesugakani ki ka eba iyapana kaina nau winesinimpu bo ade iyapana mosi e ebo nuwaiya nau tonosinibu. Pa mena. Mamanuga God e wagubu umuneya ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso iyawena kipu ubupu. E Mamai mete kina nau winesinimupu tonosinimupu.

Iyesu sumapiyamu ragidai kuduba yewe nau mete ewapuru dibimipi idiwei ki mu mete kina wi parauniyamu.

3 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako waitanimoto da mu wi nene badidi kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

4 Nu karako yewe wairau iyapana berokoi ebo ebo kwaetagamu ragidai mu paunamugu idiwei. Ko Mamanuga God e ebo nuwaiya badidi wainapupu wagubu ki ka Keriso e Mamai umunui wadubu manako e eya iyai nu biginuga nene tapu iyapana paunamugu nu tenibu e eya nene nakanibu,
5 ki pokere e si nu maramara esida tepapomu idiwomu. Ki mibai.

Iyesu e yonai bagi kawaya ka eyaka mena

6 Wi badidi kwaiwagamu ki nau nota koko tegeyamu. Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Keriso e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi ade ki pokaiya ka Mamanuga God wi winenibu e eya nene nakanibu. Ko wi badidi pokere wi nene kwaewena apunai ki garugaru mena kamadumpu ade karako kabuwa kudubai mosi iyapana tagamu da ki ka yona bagi kawaya ki diriwai kwaiwagamu.

7 Kabuwa ki ka eba Keriso e yonai bagi kawaya ki kena ko iyapana dai ki wi bamagau bautagubu Keriso e yonai ki wirapamana kwae-tagamu manako wi notababa negeyamu.

8 Nau nidiyani wainapumuri; Aneya kunumau idiwu bo nu mo baigamu yona bagi kawaya nu naiya wi bamagau dimaigemeya ki kamadamu manako yona kudubai mosi wi kabuwaniyomu ki ka Mamanuga God nu kowaga negeni ade e nuwai nu bamanugu maramara pupuyogono tondono.

9 Nau suwagu-buwani ki kawareya nau ade suwagani wainapumuri;
Iyapana mosi wi bamagau baiyagisi manako yona bagi kawaya ki wi naiya
wadumupu doko ki kamadini yona kudubai mosi dimayogono ki ka Mama-
nuga God e nuwai iyapana ki bameya maramara pupuyogono tondono.
10 Wi badidi maba wainapiyamu? Nau karako suwagubuwani ki ka
iyapana nau upini mibipamana ki nana suwagubuwani bo? Pa mena.
Nau nuwaneya Mamanuga God e mena nau upini mibipoto. Nau karako
suwagakani ki ka iyapana nau wereni tagamana mamamasinimana ki nana
suwagakani bo? Pa mena. Nau notani mu nau wereni tagamana ki kawareya
ukweri-bena ki ka nau Keriso e bigabigai eba kwaesugubena.

Mamanuga God badidi maba apunu Poru winepupu

11 Kowaniyoma, nau yonani yau suwagani ki wi naigida mena wainapu-
muri; Yona bagi kawaya nau dima-sugakani ki ka eba iyapana kaina mosi e
ebo notai nau kabuwasinibu ki yonai. Pa mena.
12 Yona ki ka eba iyapana kaina mosi nau sidibu bo kabuwasinibu ko Iyesu
Keriso e ebo yona ki matara-pupu nau kabuwasinibu.
13 Diyu ragidai mu goramaga pokaiya kwaetagamu ki maba nau naiya
inako mete ragiragi kawaya kwaesugekeya gora wiwirapekeya, ko nau
sisiyani ki wi ororeya mena wainamupu kewo-wena. Mamanuga God e
iyapanaiyoma Iyesu sumapamawa ragidai ki mu nuwaboyamaga nau eba
wainapuwani ko nau kawaya daganani mu giritame-keya pasutamekeya
ade mu upimaga bodapana ki nana mete kwaesugekeya.
14 Nau kowaniyoma nau mete sipuma-nuga eyaka mena ragidai Diyu
bususu-nuga pokaiya kwaigemeya ki mu dai paunamugu nau mena
mu rauru-tapuwani. Nu ripakwarakwaranuguma mu bususumaga nu
kwayubapemeya kwaigemeya ki ka nau ragiragi kawaya inako kwaesug-
ekeya gora naigida mena wiwirapekeya.
15-16 Ko nau paereni ki denai bita naubo wadana ki ka Mamanuga God
e deni mena rikapupu nau wadisinibu bagi manako ki pokaiya ka e nau
winesinibu e eya nene tamusinibu. Nau eba wenasugubuwani makeya ka e
ororeya mena nau winesinibu da nau e bigabigai kwaesugana ade e Gubagai
e yonai bagi kawaya ki iyapana kwaiyanai ragidai mu paunamugu dima-
sugana ki nana. Ki pokere e Gubagai nau bamaneya matarapana ki marai
wine-pupu ki bauwena makeya ki ka e eya nau kabuwasinibu. Eba nau
iyapana kaina mosi nau kabuwasiniyana ki nana bameya kayasugubuwani.
Pa mena.
17 Iyesu yabiri winetapu tonotapu ragidai natere Diyerusaremu rabineya
idiwa ki mu bamamugu mo nau eba kayasugubuwani. Nau deni mena
kipuwani ubupuwani tawana Araibiya kayasugubuwani manako ewa ka
nau ade wirasugubuwani natere Damaskasi ade bausugubuwani.
18 Kwamura apeya eyaka kewowena eweya ka nau apunu Pita e kiyabui
empana ki nana natere Diyerusaremu kayasugubuwani manako nau pura
apeya e mete ika idiweya.
19 Nau ika tondekeya ki ka nu Kaiwawonuga e yowai Diyemesi e mena nau
ika mete empuwani ko Iyesu tonotapu ragidai dai ki nau eba emitapuwani.
20 Mamanuga God e kataiya da nau okapakani yau ka kuduba mibai. Nau
eba berasugakani.
21 Ki eweya, ka nau tawana Siriya yo Sirisiya kayasugubuwani.
22 Mara ki makeya ka Iyesu sumapamawa Mama-nuga God nene dibipa-
mawa ragidai tawana Diyudiya rabineya idiwa ki mu nau kiyabuni mo eba
emupu kataisini-mupu.

23 Nau sisiyani iyapana dai tagamawa ki mena mu wainamupu. Iyapana
ki tagamawa ke; 'Apunu naiya nu giriniyawa pasuniyawa apunai ki e karako
nu waitaniyau nu sumanuga naiya bodapana kwaewagawa ki dimai e
wagau umau.'
24 Mu yona ki waina-mupu ka mu nau pokanere Mamanuga God e si esida
tepamupu.

2

Poru ade Iyesu Tonotapu Ragidai dai ki

1 Kwamura ida esida kewowena kerapu apeya apeya (14) kewowena
eweya ka nau apunu Banabasi banana-puwani wiraigibi natere
Diyerusaremu ade kaigibi. Nau apunu Taitosi e mete bananapuwani.
2 Nau kayasugubuwani ki mibai ka Mamanuga God e ebo nau
kabuwasinibu da nau ika kayasugana ki nana. Nau ika bausugubuwani
ki ka nau yabiyabiri ragidai mete nubo mena yonaigibi. Iyapana kwaiyanai
ragidai mu bamamugu nau Iyesu e yonai badidi maba dimasugekeya
umekeya ki sisiyai kuduba nau mu tadeyekeya, mibai ka nau naiya
badidi maba upisugekeya ade karako mete upisugakani ki nau nuwa-neya
kawakawai ragidai ki mu mibipa-mana ki nana kwaenda nau upini kuduba
ki kauyagisi.
3 Nau waretani Taitosi ka iyapana kwaiyanai tawana Guriki apunai mosi
ko nu ewapuru ika baigibi ki ka kawakawai ragidai ki e kwakwarepui
wakapamana yonai mo eba tagubu.
4 Iyesu bameya suma beratagamu ragidai dai ki weki gwaiya nu pau-
nanugu bautagubu ki mu mena e kwakwarepui wakapamana sisiyai taga-
mawa. Nu iyanuga Keriso Iyesu e naureya badidi maba idiwei ki mu
empamana ki nana ika bautagubu. Gora nu naiya umanibu dokodoko
ki ka Keriso e rikapupu purupupu kewowena da gwede mosi karako nu
eba umaniyau dokodoko, ko iyapana ki mu nuwamugu ka nu ade umeme
dokodokonimana wainapamawa ki pokere ika bautagubu.
5 Ko yona bagi kawaya ki mibai eba giriwagana ko supasupai kawaya wi
bamagau tondana ki nana ka nu ubumpi mu yonamaga tagubu ki mo eba
waina-mipi ko deni mena bodabodamipi.
6 Yabiyabiri ragidai ika idiwa ki iyapana tagubu da mu ka kawakawai ki
mu nau yonani suwagubuwani ki wainapamawa. Yabiyabiri ragidai bo eba
yabiyabiri ragidai ki ka eba gwedei mete kina, mibai ka Mamanuga God e ka
eba nu midinuga bo nu kawayainuga ki empiyau. E yabuiya ka nu kuduba
eyaka mena. Nau badidi dimasugakani ki kawareya nau yona mosi ade
kabuwa-sugana ki nana ki mu nau eba sidi-mupu,
7 mibai ka mu kuduba kataimugu da Mamanuga God apunu Pita wine-
pupu da e yona bagi kawaya Diyu ragidai mu tadeyana ki nana ki maba e
nau mete winesinibu da nau kayasugana iyapana kwaiyanai ragidai e yonai
ki mu kabuwatamana ki nana.
8 Mama-nuga God e kasiyarai pokaiya apunu Pita winepupu tonopupu da
e Diyu ragidai mu bamamugu upiwagau ki maba e nau mete winesinibu
tonosinibu da nau iyapana kwaiyanai ragidai mu bamamugu upisugana ki
nana.
9 Apunu Diyemesi yo Pita yo Diyoni ki iyapana tagubu da mu ka
kawakawai ragidai ki mu kataitagubu kewowena da Mama-nuga God nau
wadisinibu bagi ade e upi yau puyo tegebu ki pokere mu ubumpu nau yo
Banabasi besibesinimpu. Nu rabinanuga eyakamenawena purumipi da mu

ka Diyu ragidai mu paunamugu upitagamana ki nana ko nau yo Banabasi nu
ka iyapana kwaiyanai ragidai mu paunamugu upigamana ki nana.
10 Mu yona eyaka mena yau mena nu nidi-mupu, tagubu ke; 'Diyu
ragidai kupamu siyasiya idiwu ki wi maramara mu waitatamana ki nana
wainapiyoi.' Nau niya ki mete kwaesugana wainapekeya ki mu kawareya
nau sidimupu.

Apunu Poru ubupu apunu Pita sisibapupu

11 Ki eweya apunu Pita natere Antiyoka bauwena ki makeya ka nau e
badidi paerepupu ki iyapana yabumugu e sisibapuwani.
12 E paerei ka yau kena; Naiya ka e supasupai kawaya iyapana kwaiyanai
ragidai mete ewapuru kupe-tagamawa idiwa ko apunu Diyemesi iyapana
dai tonotapu e bameya bau-tagubu eweya ka e nitaisiniwena iyapana
kwaiyanai ragidai kamaditapu manako ewa mo mu mete eba kupe-tagubu.
Iyapana kwaiyanai ragidai mu kwakwarepumaga wakapamana ki notai
notapamawa ragidai ki mu kudumugu e wainapupu ki pokere e inako kwae-
wena.
13 Apunu Pita berawena e notai apeya apeya ki pokere nitaisiniwena
makeya ki ka Diyu Iyesu sumamupu ragidai dai ki e emupu manako mu mete
inako nitaisinitagubu. Apunu Banabasi mu emitapu ki ka e mete notababa
wadubu mu maba kwaewena.
14 Mu yona bagi kawaya ki mibai kamadumpu madaneya madaneya
kayatagamawa emitapuwani ki ka nau apunu Pita mu kuduba yabumugu
sibuwani, suwagubuwani ke; 'Kau ka Diyu taubanuwai ko kau iyapana
kwaiyanai mu maba tondei ki pokere kau gwede nana iyapana kwaiyanai
ragidai ninekeneketamiyei da mu Diyu ragidai mu goramaga ki makeya
makeya kwaetagamana ki nana tadeyei?' Nau e inako sibuwani.
15 Nu Diyu taubanuwai nu ubumei iyapana kwaiyanai ragidai tademei da
mu ka 'bigibigi'. Nu wainapemei da nu ka eba mu maba,
16 ko karako nu kataigibi wetawetara da iyapana nima Iyesu Keriso
sumapoto ki mena pokaiya ka Mamanuga God e iyapana bagi supasupai
siyoto. E ka eba gora oragai wiwirapono makeya makeya kwae-yogono ki
pokaiya Mamanuga God e inako siyoto. Pa mena. Nu Diyu ragidai mete kina
ka Keriso Iyesu sumapemei da nu e mena pokaiya Mamanuga God yabuiya
bagi supasupai idiwana ki nana. Nu ka eba gora oragai wiwirapemei makeya
makeya kwaigemei mibai ka nu kataigibi wetawetara da iyapana eyaka
eyaka gora wiwirapomono eba ki pokaiya ka Mamanuga God mu iyapana
bagi supasupai tadeni.
17 Nu Keriso pokaiya Mamanuga God e yabuiya supasupai bagi kawaya
idiwana wainapemei gora kamedemei manako iyapana kwaiyanai ragidai
bigibigi gari tagaiya idiwu ki mu maba nu mete inako idiwei. Ki pokere wi
badidi wainapiyamu? Keriso e ka bigi wadana kawaya ki nene bauwena bo?
Pa mena. Nota inako ka bera kawaya.
18 Ko nau gwede oragai mosi korita-puwani ki ade sunaraponi ki pokaiya
ka nau matarasiniyoto da nau paerepakani bigi kwaesugakani.
19 Gora oragai ki gwe nau susinibu po maba ki pokere nau karako gora ki
deni mena kamadubuwani da karako Mamanuga God nene tondakani.
20 Keriso ripa korosi naureya powena ki ka nau e mete posugubuwani,
ki pokere karako ka eba nau naubo tondakani ko Keriso nau rabinaneya
tondau ki mena pokaiya ka nau tondakani. Nau iyani karako tondakani ki
ka nau Mamanuga God e Gubagai sumapakani tondakani, mibai ka e nau
nota kwarikwarisisinibu ade e eya iyai nau nene tapu powena.

21 Nau paereni ki denai bita naubo wadana ko ki ka Mamanuga God e
rikapupu deni mena nau wadisinibu bagi ki pokere e nau nene kwaewena
ki nau eba tagararapani yadani nau taganeya tarani. Pa mena. Nu gora
wiwirapemei makeya makeya kwaigemei ki pokaiya Mamanuga God nu
iyapana bagi supasupai nidibena ki ka Keriso powena ki mibai gwe pa mena
maba.

3

Nu sumaigomu bo gora wiwirapomu?

1 Wi tawana Garasiya ragidai wi ka notababa ragidai. Iyesu Keriso ripa
korosi naureya powena ki sisiyai nu wi nidimeya ki ka wi gwe yabugere
maba e ripa korosi kawareya powagawa emupu. Ko karako ka nima wi
simaganibu?
2 Nau manuni eyaka mena yau nidiya-kani ki denai wi nau sidimuri;
Mama-nuga God e eya Keyai ki ka wi gora wiwirapamawa makeya makeya
kwaigamawa ki pokaiya Keyai ki wadu-mupu bo wi yona bagi kawaya
waina-mupu sumamupu ki pokaiya wadumupu?
3 Wi badidi pokere babaiwagamu? Mamanuga God e Keyai kasiyara
negebu ki pokaiya ka e wi iyaga upi wi rabinagau birikapupu. Ko kataina,
karako ka wi bani wi wibo kasiyaraga pokaiya upi ki kewopamana waina-
piyamu bo?
4 Wi naiya Keriso e nene bita midi makari ebo ebo bananamupu ki wi
wainapiyamu da ki ka kororai mibai pa mena bo? Ae, pa mena, nau
wainapakani da wi kataigubu kewo-wena da ki ka mibai mete kina.
5 Ko nau sidimuri; Mamanuga God e eya Keyai wi negebu ade wi paunagau
matakira ebo ebo kwaewagau ki ka wi gora oragai wiwirapiyamu makeya
makeya kwaiwagamu ki pokere e inako kwaewagau bo wi e yonai badidi
wagubu ki sumamupu ki pokere e inako kwaewagau?
6 Wainapumuri, Mamanuga God e okai apunu Eburamu nene wagubu
ke; ‘Apunu Eburamu e ka Mamanuga God sumapupu manako e sumai ki
pokaiya ka Mamanuga God ubupu e apunu bagi supasupai sibu.’
7 Ki pokere wi yona yau mete naigida mena wainapumuri; Iyapana gwede-
wau suma mena suma-tagamu ki ka mu mibai oragai apunai Eburamu e
momoiyoma.
8 Iyapana kwaiyanai ragidai aita ewa Mamanuga God sumapamana man-
ako e ki pokaiya mu iyapana bagi supasupai tadeyana ki nana ki sisiyai ka
e naiya takari kawaya iyapana dai kabuwatapu okamupu. Oka ki rabineya
ka oragai apunai Eburamu yona bagi kawaya wainapupu ki okai ika mete
kina. Oka ki wagubu ke; ‘Kau pokagere ka Mamanuga God uburoto iyapana
kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki waditamini bagi.’
9 Mamanuga God e okai inako wagubu ki pokere oragai apunai Eburamu
suma-wena ki maba nu mete inako sumaigomu ki ka Mamanuga God ubupu
apunu Eburamu wadubu bagi ki maba e uburoto nu mete inako wadiniyoto
bagi.
10 Iyapana gwedewau wainapiyamu da; ‘Nu gora naigida mena wi-
wirapomu ki pokaiya ka Mamanuga God denai nu iyapana bagi supasupai
nidini,’ iyapana gwedewau inako wainapiyamu ki ka mu kowaga kobaiya
idiwu, mibai ka Mama-nuga God e okai mu nene wagubu ke; ‘Iyapana
gwedewau gora kuduba wagubu ki mu makeya makeya mara-mara eba
kwaetogomono ki ka Mama-nuga God mu kowaga tageni.’
11 Nu kataigibi wetawetara da nima mosi eba gora wiwirapono makeya
makeya kwaeyogono ki pokaiya Mamanuga God e iyapana bagi supasupai

siyoto, mibai ka oka mosi wagubu ke; ‘Mamanuga God e yabuiya supasupai
bagi kawaya idiwu ragidai ki ka mu sumamaga mena pokaiya e nene
idiwono.’
12 Suma yo gora ka eba ewapuru, mibai ka Mama-nuga God e okai
mosi wagubu ke; ‘Iyapana nima gora kuduba wiwirapiyau makeya makeya
kwaewagau ko mo eba paerepiyau ki ka e gora ki mena pokaiya tondono.’
13 Nu gora umanibu dokodoko kowaga kobaiya idiweya ki makeya ka
Keriso bauwena nu rikanibu manako kowaga nu wadamana ki e wadubu.
Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; ‘Iyapana nima ripa kawareya giroro-
mupu ki e bameya ka Mamanuga God e kowagai bauwena.’
14 Keriso inako kwaewena ki pokaiya Mamanuga God oragai apunai
Eburamu wadana bagi ki gwaiyabai wagubu ki makeya ka e Keriso Iyesu
pokaiya iyapana kwaiyanai ragidai inako mete waditamini bagi. Ki pokere
nu sumaigomu ki ka Mamanuga God e eya Keyai nu negeyana gwaiyabai
wagubu ki e nu mete negeni.

Gora ade Gwaiyaba

15 Kowaniyoma, nau karako yona wekewekei eba suwagani ko keyakeyai
mosi yewe wairau ki mena wi kabuwa-niyani; Iyapana apeya gwede
mosi nene mu rabinamaga eyakamenawena manako deni deni gwaiyaba
kasiwara-tagubu mibimupu ki ka iyapana mosi eba baiyagisi mu gwaiyaba-
maga ki meyoto puru bo yona kudubai mosi ki kawareya taroto. Pa mena.
16 Mamanuga God ubupu oragai apunai Eburamu wadana bagi ki
gwaiyabai sibu ade e momai wadana bagi ki gwaiyabai mete wagubu. E okai
tamupu ki ka eba apunu Eburamu e ‘momoiyoma ropani kawaya’ ki mu nene
wagubu, ko e ‘momai eyaka mena’ ki nene mena wagubu. Ko e ‘momai eyaka
mena’ nene wagubu ki ka Keriso.
17 Nau suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Mamanuga God gwaiyaba
oragai apunai Eburamu badidi sibu ki gwaiyabai tondau. E gwaiyabawena
ki yarawa da kwamura 430 kewowena eweya ka oragai apunai Mosisi gora
wadubu tapu, ko gora ewa bauwena ki Mamanuga God e gwaiyabai naiya
wagubu ki watai eba yadini bo meyoto puru. Pa mena.
18 Mamanuga God gwaiyabawena da e uburoto puyo nu mete negeni
ko nu notapomu da nu gora wiwirapomu makeya makeya kwaigomu ki
pokaiya ka e denai puyo ki negeni ki ka nu e gwaiyabai wagubu ki mibai pa
mena kororai siyemei. Ko wainapumuri; Mamanuga God e oragai apunai
Eburamu gwaiyabapupu ki mena pokaiya ka e ubupu puyo ki e kwebu.
19 Baganai, ko Mamanuga God e gwaiyabai mena pokaiya nu wadiniyana
bagi wagubu ki ka e badidi pokere ade gora kawareya mete tapu? E gora tapu
ki mibai ka e nuwaiya ka nu biginuga kuduba wadana matara ki nana. Gora
ki tondawa yabadawa da oragai apunai Eburamu e momai ewa bauwagana
gwaiyabai naiya wagubu ki bauwena makeya.
Gora ka Mamanuga God e aneya-iyoma wadumupu kawamupu tawiri
ogayawa apunai Mosisi e idaiya tamupu,
20 ko Mamanuga God e oragai apunai Eburamu gwaiyabapiyawa ki
makeya ka tawiri ogayawa apunai ika pa mena mibai ka Mamanuga God e
eya gwaiyaba ki wagubu.
21 Nau yona karako suwagubuwani ki ka nau gora yo gwaiyaba nuwarara
tagarara idiwu ki yonai suwagubuwani bo? Ae, pa mena. Gora mo tondibena
da nu ki pokaiya iya waunai wadumpena ki ka nu gora ki makeya makeya
kwaigumpena manako ki pokaiya iya wadumpena.

22 Ko Mamanuga God e okai wagubu ke; 'Iyapana kuduba, madega kauwa-
gau madega posiwagau ki mu bigi umatapu dokodoko idiwu.' Iyapana
inako idiwei ki pokere Mama-nuga God nu yawatanuga mebu da nu gwede-
wau Iyesu Keriso sumapamu ki ka puyo e sumapiyamu ragidai e pokaiya
tageyana gwaiyabai wagubu ki nu mete yadamu.
23 Naiya, suma kerarai apunai ki eba bauwena makeya ka gora nu
umanibu dokodoko dibura rabineya maba idiweya yameya da nu sumanuga
ki kerarai apunai matarawena.
24 Nu Keriso sumapamana da Mamanuga God e pokaiya nu iyapana bagi
supasupai nidiyana ki nana ka gora ki nu yabiyabiriniyawa yabadawa da
Keriso bauwena makeya.
25 Ko karako ka suma kerarai apunai bauwena ki pokere gora nu
yabiyabiriniyawa ki marai wana kewowena.

Mamanuga God e munuiyoma

26 Wi karako Iyesu Keriso suma-piyamu ki pokaiya ka Mamanuga God wi
kuduba karako e eya munuiyoma nidiyau.
27 Wi Keriso e si pokaiya siruwa-igubu ki ka wi e mete eyakamenaigubu
manako e iyai badidi maba tondau ki wi midiga tatamai umamu ki maba
uma-mupu.
28 Keriso pokaiya ka wi kuduba eyakamenaigubu. Diyu ragidai yo
iyapana kwaiyanai ragidai, bigabiga ragidai yo iyapana wibo nuwagau
wainapiyamu kwaiwagamu ragidai, ridi yo apunu, wi ka eba ebo ebo ko
Keriso pokaiya ka wi kuduba eyakamenaigubu.
29 Wi Keriso e iyapanaiyoma idiwoi ki ka wi oragai apunai Eburamu e
momoi-yoma. Ki pokere Mamanuga God ubupu apunu Eburamu e momai
puyo badidi tageyana gwaiyabai wagubu ki puyoi e wi mete negeni.

4

1 Nau keyakeyai mosi suwagani ki wi wainapumuri; Apunu mosi e poyagisi
ki ka e gubagai uburoto e mamamai buderi ki tepoto. Gwedegwede kuduba
e mamai nene ki e nene. Ko e munu marai munta tondau ki ka e mamai
e bigabigaiyoma ki mu maba bigabiga mena kwaeyogono yarono da e
kawayayagisi makeya,
2 mibai ka e munu marai munta ki pokere iyapana dai ki e buderi ki
kwayubapomono idiwono da e mamai paupu tapu ki marai baiyagisi ki ka
mu buderi kuduba ki e idai rabineya nakapomoto.
3 Nau keyakeyai suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Nu mete kina
ka naiya munu rasi maba idiweya manako waira yau notai nu umanibu
dokodoko ki mena bigabigai nu kwaigemeya.
4 Ko Mama-nuga God mara winepupu ki paupui bauwena ki ka e eya
Gubagai tonopupu kawapu nu bamanugu bauwena. E ridi kaina rabineya
gora kobaiya wenawena.
5 Nu iyapana kuduba gora umanibu dokodoko kobaiya idiweya ki pokere
nu rikaniyana da Mamanuga God e munui-yoma mibai nu nidiyana ki nana
ka Keriso iyapana kaina wenawena gora kobaiya tondawa.
6 Wi naigida mena kataigamana wetawetara da wi ka Mamanuga God e
munuiyoma ki pokere e ubupu e eya Gubagai e Keyai nu rabinanugu tapu
tondau. E Keyai ki kasiyarai pokaiya ka nu yona yau iwegemei; 'Mamai, kau
ka nau Mamai mibai.'
7 Naiya ka wi bigabiga ragidai idiwa ko karako ka wi Mamanuga God e
eya munuiyoma idiwu. Wi ka e munuiyoma ki pokere e munuiyoma mu
puyomaga badidi nakapupu ki e wi mete negeni.

Apunu Poru tawana Garasiya ragidai mu nene wainapupu

8 Naiya ka wi Mamanuga God eba kataimupu ko wi daisusu yo momorapa
ade dai mete kina inako mibimaga pa mena ki mu mena bigabigamaga
kwaigamawa.
9 Ko karako ka wi Mama-nuga God kataimupu, bo ade suwagani ke;
Mamanuga God e kataiya wiyo. Ki pokere wi gwede nana keyai ebo ebo
mu kasiyaramaga pa mena naiya kamaditampu ki karako ade gwanawa-
tamiyamu? Mu wi umanimana dokodoko da wi mu bigabigamaga ade
kwaiga-mana ki nana wainapiyamu bo?
10 Kataina, wi bani Mamanuga God mamamapamana ki nana mara bo
siragamu bo bodu kwamura ki paupui makeya makeya inako wiwirapiyamu
idiwu bo?
11 Nau wi nene tagani kandau. Nau wi bamagau upisugekeya muya
nunurekeya ki mibai karako pamenayagisi gogayagisi bo?
12 Kowaniyoma, nau yonani yau suwagani ki wi naigida mena wainapu-
muri; Nau gora kamadubuwani wi maba tondakani ki maba wi mete inako
kwaiwogoi. Nau wi bamagau bausugu-buwani ki ka wi berokoi mo nau
bamaneya eba kwaigubu.
13 Wi kataigau da nau naiya wi bamagau ika bausugu-buwani yona bagi
kawaya dimasugekeya ki ka nau mibai sigirasugubuwani ki pokere ika
bausugubuwani.
14 Nau sigirasugubuwani ki pokere nau bita wi mete negebuwani ko wi
nau eba keisinimupu bo tagararasinimupu. Mamanuga God e aneyai mosi
wi bamagau bauwagubena e diriwai kwaigumpena ki maba wi nau diriwani
inako kwaigubu. Ade Keriso Iyesu e eya wi bamagau bauwagubena e diriwai
kwaigumpena ki maba wi nau diriwani inako mete kwaigubu.
15 Naiya ka wi mibi mamamai idiwa ko karako ka wi mamamaga ki bani
kayawena? Wi nau nene kawaya daganani wainapamawa, ena, wi wiga
yabuga bonai toporu-pamana tegemana ki yawatai mete kina maba ki ka wi
yabuga bonai ki bani toporumpena nau tegempena.
16 Ko nau karako yona mibai wi nidiyakani ki pokaiya ka wi nau iyara-
gasiniyamu bo?
17 Iyapana wi bamagau bautagubu mu ka supasupai eba kwaetagamu ko
mu dayaya mena pokaiya wi diriwaga kwaetagamu. Mu nuwamugu wi
nu bamanugu ki purunimana da wi mu mena diriwamaga kwaigamana ki
nana.
18 Nau wi bamagau tondekeya wi diriwaga kwaesugekeya ki maba iya-
pana nota supasupai pokaiya wi diriwaga kwaetogomono ki ka baganai. Ko
mu dayaya pokaiya wi diriwaga kwaetogomono ki ka eba baganai.
19 Mununiyoma nau nuwaneya po wiyo. Ridi munu wenapana makarai
wainapiyau ki makarai maba ka nau karako wi nene ade wainapakani. Nau
makarai ki wainaponi tondoni da Keriso e eya iyai wi rabinagau wata yadini
makeya.
20 Nau wi nene tomo baba-pakani. Nau wi bamagau bausugubena da
nau karako ragiragi kawaya suwaga-kani ki wirapena giyantau mena wi
nidibena ki ka nau mamama wainapena. Nau badidi maba kwaesugani wi
waita-niyani?

Ridi Eiga yo Sera mu keyakeyaimaga

21 Gora oragai kobaiya idiwana wainapiyamu ragidai, nau wi manu-
niyani; Gora badidi kabuwaniyau ki mibai wi kataigau bo?

22 Gora wagau da oragai apunai Eburamu e gubagaiyoma ka apeya; Mosi
ka bigabiga ridai ki e rabineya wenawena ade mosi ka e ebo wainai rabineya
wenawena. E wainai ka eba bigabiga ridai ko e ka pakasi ridai.
23 Apunu Eburamu e ka bigabiga ridai ki mete ukwapamawa manako
e gubagai ki wenawena ko e eya wainai ki ka Mama-nuga God badidi
gwaiyabapupu ki makeya ka e munu ki wenapupu.
24 Nau yona karako suwagubuwani ki ka yona matarau ko ki rabineya ka
keyakeyai dai mete kina. Keyakeyai ridi apeya mu naurimugu ki mibai ka
Mamanuga God e gwaiyabai apeya. Keyakeyai ki mosi ka bigabiga ridai Eiga
e naureya. Gwaiyaba e wadubu ka kweya Sainai were bauwena ki pokere
ridi Eiga e munuiyoma ka bigabiga ragidai.
25 Keyakeyai ridi Eiga e naureya ki mibai mosi ka kweya Sainai tawana
Araibiya rabineya ki kena ko ki ka ade natere Diyerusaremu yewe wairau
ki keyakeyai. Natere ki e iyapanaiyoma mete kina ki ka gora mu umatapu
dokodoko manako mu gora ki bigabigai mena kwaetagamu.
26 Ko natere Diyerusaremu usi kunumau e iyapanai-yoma mete kina ki ka
gwede mosi mu eba umatapu dokodoko. Pa mena. Natere ki ka nu inanuga.
27 Mamanuga God e okai wagubu ke;
‘Kagara tondei ridai, kau mamama wainapiyowa.
Munu eba wenapipi ade munu wenapana makarai gogoi ridai, kau mibi
mamamai patapiyowa.
Kau taerenugowa umowa mibai ka ridi wakeyara ki ka e munu ropani
kawaya wenatamini,
ko ridi nobomoi mete kina munu wenatamini ka eba ropani.’
28 Kowaniyoma, Mamanuga God e gwaiyabai oragai apunai Eburamu sibu
ki pokaiya e gubagai Aisiki wenawena ki maba ka wi mete kina e gwaiyabai
pokaiya e munuiyoma mibai wenaigubu.
29 Takari kawaya ka oragai apunai Eburamu e bigabigai ridai mete ukwa-
pamawa manako e munu wenapupu. Ko munu ki ubupu Mamanuga God e
Keyai ki kasiyarai pokaiya ewa wenawena munui ki giripiyawa pasurawa.
Munu naiya ki e momoiyoma karako mete ubumu munu ewa ki e momoiy-
oma inako mete giritamiyamu pasutamiyamu.
30 Mamanuga God e okai iyapana ki mu nene badidi wagubu? E okai
wagubu ke; ‘Bigabiga ridai e gubagai mete kina ki wi baiyonotamuri da mu
kayatagisi, mibai ka bigabiga ridai e gubagai ki eba uburoto pakasi ridai e
gubagai buderi yadini.’ Oka ki inako wagubu,
31 ki pokere kowaniyoma, nu ka eba bigabiga ridai ki e munuiyoma da
gwede mosi nu umaniyoto dokodoko manako nu e bigabigai kwaigomu. Ko
nu ka pakasi ridai ki e munuiyoma.

5

Keriso pokaiya ka gwede mosi nu eba umaniyoto dokodoko

1 Karako ka gwede mosi nu eba umaniyau dokodoko, mibai ka gwede
naiya nu umanibu dokodoko ki ka Keriso bauwena nu rikanibu kewo-wena.
Ki pokere ragiragi kawaya ubumoi kwaenda gwede mosi baiyagisi wi ade
umaniyoto dokodoko manako wi e bigabigai kwaiwogoi.
2 Karako nau Poru yona yau nidiya-kani teyateyama ki wi naigida mena
wainapumuri; Iyapana dai tagamu da wi gora pokaiya wi kwakwarepuga
wakapamana ki nana, ko wi inako kwaiwagi ki ka Keriso wi nene badidi
kwaewena ki wi mibai pa mena kororai siyamu.

3 Nau naiya nidibuwani ki nau karako kawareya wi ade nidiyakani yau
kena; Wi gwedewau iyapana kwakware-puga wakapamana tagamu ki mibi-
piyamu mu umunumaga wadamu ki ka wi gora oragai kuduba ki mete
makeya makeya kwaiwogoi ko mo eba kamadu-muri.
4 Wi gwedewau notapiyamu da wi gora wiwirapamana makeya makeya
kwaiwagamana ki pokaiya ka Mama-nuga God wi iyapana bagi supasupai
nidini, wi inako notapiyamu ki ka wi Keriso mete eyakamenaigubu ki wi
wiga meyamu puru. Mamanuga God deni mena wi wadinibu bagi ki wi
tagara-piyamu manako yawata kwaiya kaiwagamu.
5 Ko Mamanuga God e eya Keyai ki kasiyara nu negebu ki pokaiya ka nu
suma mena sumaigemei. E Keyai ki pokaiya ka Mamanuga God iyapana bagi
supasupai nu nidiyana ki marai bauwagana ki nawanai nu idiwei.
6 Nu Keriso e naureya idiwei ki ka nu kwakwarepunuga wakamupu bo eba
wakamupu ki ka eba gwedei mete kina. Ko gwede kawaya ka yau kena; Nota
kwarikwarisi ki notai pokaiya ka nu sumanuga matarayagisi.
7 Naiya ka wi bagi kawaya kwaiga-mawa ko karako ka nima bauwena
wi rabinaga kubabu wiranibu da wi yona mibai ki eba sumapiyamu ade
makeya makeya eba kwaiwagamu?
8 Mamanuga God ubupu wi nene wagubu e eba ade baiyagisi wi wenagu
temetemeniyoto, ko iyapana mosi bauwena wi inako wiranibu.
9 'Bani eyaka mena kinokino-yagisi ki ka e sigirai ki kawayayagisi kayayag-
isi bani ki kuduba pasitamini kinokinotagisi gawarara.'
10 Iyapana nima wi bamagau bauwena notababa negebu ki iyapanai nau
eba kataineya, ko e berokoi kwaewena ki denai ka Mamanuga God aita ewa
uburoto e bita kweyoto. Nau yo wi ka Keriso e naureya mete eyakamenaigibi
idiwei ki pokere nau wi nene pore eba wainapakani. Nau kataineya da nau
badidi notapakani ki wi mete inako notapiyamu.
11 Kowaniyoma, nau ubupena iyapana nu kwakwarepunuga wakapa-
mana yonai tagamu ragidai ki mu mete waretaigumpena ki ka mu nau eba
girisinimpena pasusinimpena. Ade mu kwaetagamu ki kawareya nau mete
inako kwaesuguibena ki ka nau Keriso ripa korosi naureya powena ki sisiyai
dimasugakani ki pokaiya ka mu rabina-magaeba pupuwagubena.
12 Iyapana notababa negeyamu ragidai ki nau nuwaneya mu badi muga
kwakwarepu-maga wakapomono da meyomoto tetetete manako igimaga
warapomoto.
13 Kowaniyoma, Mamanuga God wi winenibu da gwede mosi karako wi
eba umaniyau dokodoko ki pokere wi wibo nuwagau badidi kwaiwaga-
mana waina-piyamu ki wi kwaiwogoi. Ko gwede mosi wi eba umaniyau
dokodoko ki notai wi eba uta maba wadumuri manako gwaiya wi midiga
kwakwarepuga taininiyau ki niniyapiyoi. Wi inako eba kwaiwogoi ko nota
kwarikwarisi ki notai mena pokaiya deni deni waita kasiwaraiwogoi idiwoi.
14 Gora kuduba ki dabai ka yau kena; 'Wi wiga nene wainapiyamu ki maba
wi kowaguma mu nene inako mete wainapiyoi.'
15 Ko wi papa kamarai maba wi wiga deni deni wade sipasiparaiwagi bo
meme wakawakaiwagi ki ka eba baganai. Wi wiga kwarisiwagi naigida
mena notapiyoi popo were kwaiwogoi kwaenda wi wiga iyaga deni mena
giripumuri pasumuri.

Nu Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai pokaiya idiwomu

16 Nau suwagubuwani ki mibai ka yau kena; Mamanuga God e eya Keyai
ki wi yabiriniyono ko eba wi kwakware-puga taininiyau ki wi yabiriniyono.

17 Mamanuga God e Keyai notapiyau ka ebona ade wi wiga kwakwarepuga
taininiyau ki notapiyamu ka ebona. Nota apeya ki wi rabinagau kande-
tagamu ki pokere wi nuwagau badidi kwaiwagamana wainapiyamu ki wi
eba kwaiwagamu.
18 Ko Mamanuga God e eya Keyai wi yabiriniyoto ki ka wi gora oragai ki
kobaiya eba idiwoi.
19 Nu kwakwarepunuga nuwaiya taininiyau ki ka matarau; Ridi yo apunu
taku maba igida yauda iwu bo didiwa asusu ukwapamu bo midimama berai
ebo ebo kwaetagamu bo iya supasupai ki tagararapiyamu bera berokoi
mena kwaetagamu.
20 Mu daisusu yo momorapa ade dai mete kina inako ki mu bamamugu
buburitagamu simaga tepapiyamu. Mu pogina yo kairapu kwaetagamu
bo iyara kasiwaratagamu bo yawiratagamu bo nuwarorotagamu bo mu
nuwamaga pupuwagau mu rabinamugu berokoi mena waina-piyamu. Mu
gwandagi notai mena notapiyamu ade deni deni kira kasiwaratagamu pu-
rupiyamu nuwarara tagarara mu mubo mubo idiwu.
21 Mu kowamuguma badidi wadumupu ki mu mete wadamana
wainapiyamu. Mu awana suwakarai kubamu da mu yabara-maga
babawagau ade poraga kawareya ka mu igida yauda asusu iwu. Mu bigi
berai ebo ebo inako mena kwaetagamu ko nau naiya mena nidibuwani
ki nau karako kawareya wi ade nidiyakani yau kena; Iyapana gwedewau
inako kwae-togamu ki ka mu Mamanuga God e gari rabineya eba kaiwoto
idiwono.
22 Ko Mamanuga God e Keyai nu rabinanugu mibai kirau ka yau kena; E
kasiyarai pokaiya ka nu nota kwarikwarisigemei bo mamama wainapemei
bo nuwabagi rabineya idiwei bo kwarisigemei diriwadiriwa eba kwaigemei
bo nu kowanuguma mu nene wainapemei waitatamemei bo bagi mena
kwaigemei bo nu badidi iwegemei ki nu eba kamedemei ko makeya mena
kwaigemei,
23 bo nu nubo kwarisigemei moyamoyakai idiwei bo ade nu rabinanuga
pakarawagau naigida notapemei were kwaigemei. Nu bagi mena inako
kwaigomu idiwomu ki ka gora mosi eba baiyagisi nu bodaniyoto. Ki pa
mena.
24 Iyapana gwedewau Keriso Iyesu e iyapanaiyoma idiwu ki
mu kwakware-pumaga nuwaiya tanitamiyawa poisiyasiyai naiya
wainapamawa ki mu karako deni mena Keriso e ripai korosi kawareya
tainimupu poyo da ewa mo mu eba yabiritamini.
25 Mamanuga God e Keyai nu iya negebu ki pokere karako ka e mena nu
iyanuga yabiripono pokaiya idiwomu.
26 Nu eba kawai gisipomu bo nuwaroroigomu bo nu kowanuguma mu
rabinamaga yodomu pupu da mu rabinamaga berokoyagisi. Nu inako eba
kwaigomu.

6

Bita deni deni wade tekateka kasiwaraigomu idiwomu.

1 Kowaniyoma, wi paunagau iyapana mosi paerepoto berokoi mo
kwaeyagisi empumuri ki ka wi gwedewau sumaga ragiragiwena ragidai
e giyansu mena wade supasupapumuri. Ko wi wiga mete naigida mena
kwayubaiwogoi kwaenda berokoi ki wi kerapugau mete yadini.
2 Wi bita deni deni wade tekateka kasiwaraiwogoi idiwoi. Wi inako
kwaiwogoi ki ka wi gora Keriso wagubu ki mibipiyamu.

3 Iyapana nima wainapiyau da e ka kawaya ko e pa kawai gisipiyau ki ka e
eya kerapu wadewadewagau.
4 Nu eyaka eyaka badidi maba kwaigemei ki nu nubo empamu. Nu bagi
kwaigibi ki ka nu badidi kwaigibi ki mena pokaiya mamama wainapomu.
Nu notanuga eba yogono ke; 'Nau waretani e kwaewena ka erida ko nau
kwaesugubuwani ka esida,' bo ade yogono ke; 'Nau kwae-sugubuwani ka
erida ko e kwaewena ka esida.' Nu nota inako eba notapomu,
5 mibai ka nu badidi kwaigemei ki bitai ka nu nubo eyaka eyaka yadamu.

6 Iyapana gwedewau Mamanuga God e yonai wainapiyamu ragidai mu
bamamugu gwedegwede bagi uburau ki ka mu gwedegwede ki dai tepomoto
Mamanuga God e yonai kabuwatagamu ragidai tageni waitatamini.

7 Nu iyapana kaina mo Mamanuga God eba berapamu ki pokere wi wiga
eba kerapu wadewadeiwogoi. Nima mo upiyagisi ki ka e gwede momai upu
ki makeya yadini.
8 Iyapana nima e ebo kasiyarai pokaiya bo e ebo kwakwarepui tainipiyau
ki pokaiya upiwagau ki ka e maurai ka e po yadini. Ko iyapana nima
Mamanuga God e eya Keyai ki kasiyarai pokaiya upiwagau ki ka e maurai ka
Mamanuga God Keyai e maramara tondana kaniyani ki iyai kweyoto yadini.
9 Ki pokere bagi mena kwaigomu ko eba wairoroigamu bo ade nu midin-
uga togayagisi. Nu watanugu mena ragiragi kawaya ubumomu upigomu ki
ka mara ewa nu bamanugu ka maura baiyagisi.

10 Nu iyapana mu bamamugu bagi mena kwaigamana ki yawatai mo
empamu bo kataigamu ki ka nu yawata ki eba tagarapamu ko garugaru
mena iyapana ki waitatamamu bagi mu bamamugu kwaigamu. Ade nu
sumanuga eyaka mena ragidai mu bamamugu ka nu kawaya daganani esida
mu waitatamomu.

Parau siyarai

11 Karako ka nau naubo idanere oka kawakawaya yau tarakani ki wi
empu-muri.
12 Iyapana wi bamagau bautagubu wi kwakwarepuga wakapamana ki
nana ninekenekeniyamu ki ka mu muga simaga kawayawagana ade iya-
pana mu weremaga tagamana ki nana dayaya-tagamu mu midimaga pa
matakawagau. Iyapana mu eba giritamana pasutamana ki kudeya ka mu
Keriso ripa korosi naureya powena ki sisiyai eba tagamu.
13 Iyapana kwakwarepumaga waka-piyamu ragidai ki ka gora kuduba ki
mu eba wiwirapiyamu ko mu karako wi kwakwarepuga wakapamana ki
nana tagamu da mu muga simaga ki pokaiya kawayawagana manako mu
ki pokaiya yabara kawakawaratagamana ki nana.
14 Ko nau Poru, nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e ripa korosi naureya
powena ki mena pokaiya ka nau uburakani yabara kawakawarasugakani.
Keriso ripa korosi naureya powena ki pokaiya ka waira yau notai nau
bamaneya kewowena ade nau notani waira yau iyai bameya ki deni mena
mete kewowena.
15 Iyapana mo e kwakwarepui wakamupu bo eba wakamupu ki ka eba
gwedei mete kina. Ko gwede kawaya ka yau kena; Nu wena waunai
wenaigamu ki mena.
16 Iyapana gwedewau nota ki mena wadamu doko ragidai ki ka mu
nuwabagi mena rabineya idiwono manako Mamanuga God uburono mu
nuwanuwatamono tondono. Mu ka mibai Isiraero ragidai Mamanuga God
nene.

17 Nau yonani siyarai suwagakani yau kena; Wi bita mo nau eba tegemuri. Iyapana nau susinimawa bita tegemawa ko ki bidarai ka karako nau naurineya tondau. Bidara ki pokaiya ka iyapana kataitagisi da nau ka mibai Iyesu e bigabigai kwaesugakani apunai.
18 Kowaniyoma, wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi kewowena. E karako wi waitaniyoto da e wi nene kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara. Ki mibai.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

EPESO
Apunu Poru natere Epeso ragidai mu okamaga tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau ka apunu Poru e dibura rabineya tondawa ki makeya okapupu (3:1; 4:1; 6:20). Oka daikere ka e iyapana kwaiyanai ade iyapana taubanuwai Iyesu Keriso e naureya ewapuru eyakamenatagubu idiwa ki yonai okapupu. Keriso pokaiya ka Mamanuga God mu bigimaga rikapupu winetapu da mu kuduba aita ewa puyo ki e mu tageyana gwaiyabawena ki mu yadini. E eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki pokaiya ka e mu tonabatapu. Oka ki daikere ka Iyesu sumapamawa ragidai natere Epeso rabineya idiwa badidi maba naigida mena idiwana ki yonai e mu tadebu.

Oka yau rabineya ka apunu Poru keyakeyai dai waigugu pokaiya mete wagubu. Iyesu sumapamawa ragidai mu ka Iyesu e midi kwakwarepui ki maba, ko e eya ka Debai. Mu ka tawa maba, ko e eya ka tawa ki bebedai. Mu ka ridi mibai anikai ki maba, ko e eya ka ridi ki e nobomoi.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:12*
Keriso ade e iyapanaiyoma *1:13-3:21*
Iya Waunai *4:1-6:20*
Parau siyarai *6:21-24*

1 Kaiwa Kaiwa Mamanuga God e eya iyapanaiyoma natere Epeso rabineya
idiwu. Wi Keriso Iyesu eba kamadumpu ko wi sumaga ragiragi kawaya e
suma-piyamu e naureya idiwu ki pokere nau Poru karako oka yau wi nene
okapakani. Mamanuga God e ebo nuwaiya ki pokere e nau winesinibu ade
nau tonosinibu da nau Keriso Iyesu e bigabigai kwaesugana ki nana.
2 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e
rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso
mete kina karako wi yabuga yadini papomoto da mu wi nene kwaetagubu
ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya
idiwoi.

Iyesu bauwena nu nuwanuga notanuga wadubu bagi

3 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yo nu Mamanuga God e si nu esida mena
tepapemei. Nu Keriso mete ewapuru dibimipi idiwei ki pokere kunuma
puyoi kuduba ki ka Mamanuga God nu eyaka eyaka nu keyainuga togipana
ki nana negebu manako nu wadinibu bagi.
4 Mibai, e kunuma yo waira eba yamana-pupu ki makeya ka e nu winenibu
ade nu purunibu e eya nene nakanibu da nu Keriso pokaiya e yabareya
paere pa mena bagi supasupai mena ubumana ki nana.
Mamanuga God e nu nota kwari-kwarisiniyau,
5 ki pokere e ororeya mena e ebo nuwaiya wainapupu da baganai manako
Iyesu Keriso pokaiya nu kodanibu e eya munuiyoma nu nidibu.
6 E Gubagai nuwaiya poyo ki e pokaiya ka e bagi kawaya nu nene yau
kwaewena; E puyoi tanai bagi kawaya esida ki e deni mena nu negebu. Nu
paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki e rikapupu deni mena nu
wadinibu bagi, ki pokere e si nu karako esida mena tepapemei.
7-8 Keriso nu nene powena ade e darai nu nene kawapu ki pokaiya
ka Mamanuga God nu biginuga naiya umanibu dokodoko ki rikapupu
ade nu paerenuga ki e deni mena notagogapupu da karako gwede mosi

nu eba bodaniyau. ‘O, Mamanuga, kau nuwagi notagi nu bamanugu ka kawaya daganani esida ki pokere kau inako kwaenugibi. Nu paerenuga ki pokaiya denai bita nubo wadamana ko ki kau rikapipi bagi mena nu nene kwaenugibi nu wadinibi bagi.’

Mamanuga God e notai ka kawaya daganani esida. Gwedegwede kuduba e kataiya,

9 ki pokere e ororeya mena e ebo notai pokaiya badidi ewa wena-wagana notapiyawa ade Keriso pokaiya badidi kwaewagana wainapiyawa, nota ki e makeya makeya nu kabuwanibu kewowena. Ko e notai ki ka wekewekei ki pokere iyapana naiya idiwa ragidai e notai ki mu eba kataitagubu.

10 Mara e ebo winepupu tapu ki marai baiyagisi ki ka e naiya mena badidi notapiyawa ki kuduba kewopoto manako nau karako suwagana kwaesugakani yau kwae-yagisi; Gwedegwede kuduba kunumau ade wairau ki e tepoto dibipoto Keriso e kerarai kobaiya nakapoto da Keriso e mena nu kuduba Kawainuga uburoto.

11 Mamanuga God e gwede mo yabayababa eba kwaewagau ko e ebo nuwaiya purupupu nakapupu ki mena makeya makeya wenawagau. E kunuma waira kerareya wainapupu da baganai ki pokere e Keriso pokaiya nu winenibu.

12 Keriso uburoto iya nu negeyana nawanai idiwei ki yonai ka yabiri nu kataigibi da nu ki pokaiya Mamanuga God e kasiyarai ade e tanai bagi kawaya ki esida mena tepapomu.

13 E wi mete winenibu mibai ka e iya wi negeyana yonai mibai bagi kawaya wainamupu sumamupu ki makeya ka Mamanuga God wi mete iya waunai ki negebu manako Keriso e naureya wi dibinibu. Wi e sumamupu makeya ka Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya naiya tonopana gwaiyabawena ki e wi mete negebu wi rabinagau tapu. Wi ka e nene ki pokere e eya Keyai ki pokaiya ka e wi tonabanibu.

14 E Keyai nu rabinanugu tondau ki pokaiya ka nu kataigibi wetawetara da gwede bagi kawaya Mamanuga God e iyapanai-yoma nene gwaiyabawena tapu ki nu aita ewa yadamu. Ade nu mete kataigibi wetawetara da e Keyai ki nu rabinanugu tondono kaniyono da Mamanuga God e nene idiwei ragidai e nu nene badidi gwaiyabawena ki mibai e matarapoto makeya. Mamanuga God e tanai ka bagi kawaya esida ki pokere e si nu karako esida mena tepapemei.

Apunu Poru Epeso ragidai mu nene guriguriwena

15 Ki pokere, nau yona yau mete nidiyani wainapumuri; Wi nu Kaiwawonuga Iyesu sumapiyamu ade Mamanuga God e iyapanaiyoma kuduba mete nota kwarikwarisitamiyamu ki sisiyai nau wainapekeya yabedekeya da karako,

16 ki pokere nau maramara wi nene Mamanuga God paraupakani ade wi nene gurigurisugakani.

17 Nau guriguri-sugakani da nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yo nu Mamanuga God, Tanai Bagi Kawaya Apunai, ki e uburoto nota supasupai ade e notai wekewekei ki mibai wadana matara ki keyai e wi negeni. Keyai ki pokaiya ka wi Mama-nuga God naigida mena kataipumuri wetawetara.

18 Nau mete gurigurisugakani da e wi yabuga yadini papoto ade wi nuwaga notaga gudui kwaipoto da e tanai bagi kawaya ki wi empumuri. Ade e wi nene badidi ewa kwaewagana nawanai idiwu ki wi negeyana ki nana winenibu ki mibai wi mete kataiwagi. Wi ki kuduba kataiwagi

ki ka Mamanuga God gwede bagi kawaya esida e iyapana-iyoma nene
gwaiyabawena tapu ki wi mete kataiwagi,
19-20 manako e kasiyarai e sumapemei ragidai negebu pokaiya waitaniyau
ki kasiyarai wi mete kataiwagi. Gwede mo kasiyarai ka e kasiyarai maba pa
mena. E mena kasiyarai ka kawaya daganani esida. Kasiyara ki pokaiya ka
e naiya Keriso powena ki iyapupu wadubu yapu kunumau e ebo madaneya
e idai garu deneya tapu tondau. E kasiyarai ki e wi mete negebu kewowena.
21 Keriso kunumau yapu tondau ki ka e kunuma kawakawai yo kunuma
kaiwawoi yo kunuma kasiyarai kuduba ki raurutapu yabiriwena tondau. E
si ka kawaya esida. Yewe wairau bo usi kunumau bo ade mara kwauneya
waira waunai ki kawareya mete kina ka gwede upi debai mosi e maba mo
eba tondau. Pa mena.
22 Mamanuga God ubupu gwede-gwede kuduba Keriso e kerarai kobaiya
nakapupu ade e sumapemei ragidai nu Kaiwawonuga e mete winepupu da
gwedegwede kuduba Keriso kobaiya idiwana ki nana.
23 Nu e sumapemei ragidai nu ka e idai yo e kerarai yo e midi kwakwarepui
kuduba, ko e eya ka debai. Nu e naureya eba idimpena ki ka Mamanuga God
badidi notapiyawa ki mibai eba wenawagubena. Gwedegwede kuduba ki
kerarai ka Keriso eya mena. Wairau ade kunumau gwedegwede kuduba mu
rabinamugu ka e mena posiwena.

2

Nu popoigibi ko Keriso pokaiya ade iyaigibi

1 Ko wiyo, wi ka naiya Mamanuga God e yawatai paeremupu. Wi yawata
kwaiya kaigubu bigigamawa iwa ki pokere wi keyaiga ka powena idiwa.
2 Ki makeya ka wi waira yau notai berokoi ki mena notapamawa. Keyai
berokoi ebo ebo mu kawaimaga iyarau umau e diriwai wi kwaigamawa ade
e umunui wi wadamawa idiwa. Keyai berokoi ki e karako mete iyapana
inako giritamiyau e deneya mu tainitamiyau ki pokere Mamanuga God e
yonai mu tagararapiyamu ade e umunui mu kwenupiyamu.
3 Mibai, naiya ka nu mete inako mu maba kwaigemeya. Nu ka iyapana
kaina wenaigibi ade nu nubo midinuga bo notanuga berokoi badidi tain-
iniyawa kabuwaniyawa ki nu makeya makeya kwaigemeya ki pokere nu
kuduba pokanugere ka Mamanuga God e nuwai pupuwagau da e bita ewa
negeyana ki nu baibigapamana yawatanuga mo pa mena.
4 Ko Mamanuga God e nuwai notai kawaya daganani nu nota
kwarikwarisi-niyau ade kawaya daganani nu nuwanuwaniyau.
5 Nu iyapana popai maba nu yabunuga kenekenei paere-mipi yawata
kwaiya kaigemeya ki makeya ka e Keriso pokaiya nu iyanibu. Nu paerenuga
ki denai nu nubo bita wadamana ko Mamanuga God e ebo nuwaiya waina-
pupu da baganai ki pokere nu bitanuga ki e deni mena rikapupu manako ki
pokaiya iya waunai nu negebu.
6 Nu karako Keriso Iyesu e naureya idiwei ki pokere Mamanuga God ubupu
Keriso iyapupu kunumau tapu ki ka e nu mete iyanibu da nu mete kimpi
ubumpi e tondau madaneya kunumau karako e mete ika idiwei.
7 Mamanuga God ubupu inako kwae-wena ki mibai ka e nuwaiya iyapana
kuduba karako idiwei ade ewa mete wenatagisi ki nu kuduba naigida
mena kataigamana wetawetara da e Keriso Iyesu pokaiya nu nota kwarik-
warisinibu ki ka e gwede mosi kawaya daganani esida nu nene kwaewena
yau kena; Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki e rikapupu deni
mena nu wadinibu bagi.

8 Iyesu nu nene inako kwaewena nu wadinibu bagi ki nu sumapemei ki
pokere Mamanuga God ubupu iya waunai ki puyoi deni mena nu pa negebu.
Ko ki ka eba nu gwede bagi mosi e nene kwaigibi da ki pokaiya e denai iya ki
nu negebu. Pa mena.
9 Nu gwede bagi mosi e nene kwaigumpena manako ki pokaiya e denai iya
waunai nu negebena ki ka nu nubo sinuga tepampena yabara kawakawara-
igumpena. Ko ki ka eba baganai.
10 Nu ka Mamanuga God e yamanai. E nu yamananibu da nu Keriso Iyesu
e naureya idiwana manako e upi ororeya mena nu nene winepupu tapu ki
nu makeya makeya supasupai mena kwaigamana ki nana.

Keriso pokaiya ka nu kuduba eyaka mena

11 Ki pokere, wi naiya badidi maba idiwa ki wi wainapiyoi ko eba notagoga-
pumuri. Wi ka iyapana kwaiyanai ki pokere Diyu ragidai wi nidimawa da wi
ka ‘kwakwarepuga eba wakamupu ragidai’. Diyu ragidai mu muga tagamu
da ‘nu ka kwakwarepunuga wakamipi ragidai’. (Mu kwakwarepumaga mu
mubo idamugere inako wakapiyamu.)
12 Wainapumuri; Mara ki makeya ka wi Keriso e gari tagaiya idiwa. Wi ka
eba Isiraero taubanuwai ko wi ka iyapana kwaiyanai. Wi ka eba Mamanuga
God e eya iyapanaiyoma winenibu ragidai nu mete eyaka mena. Pa mena.
Mamanuga God e iyapanaiyoma badidi maba gwaiyabatapu ki gwaiyabai
ka eba wi nene. Wi ka pakasi pa idiwa ragidai. Puyo aita ewa wadamana ki
nawanai nu idiwei ki yonai wi naiya eba kataigubu, ade Mamanuga God e
eya mete wi eba kataimupu.
13 Ko karako ka wi e gari rabineya baigubu Keriso Iyesu e naureya idiwu
mibai ka wi uwama kawaya idiwa ki makeya ka Keriso wi nene mete powena
ade e darai wi nene mete kawapu manako ki pokaiya ka e wi mete tenibu
Mamanuga God e gari rabineya wi nakanibu.
14 Keriso inako kwaewena ki pokaiya ka Mamanuga God ubupu nu Diyu
ragidai ade wi iyapana kwaiyanai ragidai mete kina nu ewapuru mena
dobonibu nuwabagi negebu da nu karako ewapuru eyaka mena idiwei.
Naiya ka nu yo wi paunanugu gari ragiragi kawaya mosi uburawa nu
puruniyawa da nu nuwarara tagarara idiweya. Ko gari ki ka Keriso bauwena
wadubu rorororo.
15 E powena ki pokaiya ka e Diyu ragidai nu goranuga marai kawai
kuduba ki surupupu kewowena da nu iyapana kuduba nubo nubo nuwarara
tagarara idiweya ki e naureya eyakamenaigamana ki nana. E nu tenibu
dobonibu manako iyapana waunai eyaka mena nu nakanibu.
16 Nu naiya iyara kasiwara idiweya ko Keriso ripa korosi naureya powena
ki pokaiya ka e nu dobonibu tenibu eyaka mena dibinibu da nu karako e
naureya Mama-nuga God e iyapanaiyoma ewapuru eyaka mena ade idiwei.
17 Keriso bauwena ki ka e dobo yonai bagi kawaya wi iyapana kwaiyanai
ragidai naiya gari tagaiya idiwa ki wi bamagau dimawena ade nu Diyu
ragidai gari rabineya idiwei ki nu bamanugu mete dimawena.
18 E pokaiya ka nu yo wi kuduba Mamanuga God e Keyai eyaka mena ki
kasiyarai pokaiya Mamanuga God e yabareya ubumamu.

19 Baganai, ki pokere karako ka wi eba iyapana kwaiyanai bo iyapana
kudubai ko wi taubanuwaigubu Mamanuga God e iyapanaiyoma mete
ewapuru e gari rabineya e munuiyoma idiwu.
20 Nu kuduba ka tawa maba. Keriso nu tononibu e nene upigemei ragidai
ade Mamanuga God e bonanai wainapemei iwegemei ragidai mete kina ki

nu ka tawa ki bebedai ko wi ka tawa ki ripai dai ki. Ko Keriso eya mena ka
tawa ki wowo bebedai,
21 mibai ka e mena ka tawa kuduba wadubu dokodoko uburau. E mena
pokaiya ka Mamanuga God e eya tawai tanai bagi kawaya ki kawayawagau
yarau.
22 Wi mete kina ka tawa ki ripai. Nu Keriso e naureya idiwei ki ka
Mamanuga God nu kuduba teniyau dibiniyau e ebo tawai wadau manako
e eya Keyai tawa ki rabineya tondau ki ka e eya mete kina e Keyai ki pokaiya
ika mete tondau.

3

Apunu Poru iyapana kwaiyanai ragidai waitatapu

1 Mamanuga God bagi kawaya inako kwaewena ki pokere nau Poru karako
Mamanuga God bameya wi nene gurigurisugakani. Nau Keriso Iyesu e
bigabigai kwaesugekeya ki pokere iyapana dai nau wadisinimupu dibura-
sinimupu.
2 Mamanuga God ubupu deni mena nau wadisinibu bagi manako upi yau
wi bagiga nene tegebu ki wi kataigubu wetawetara.
3 E ebo notai wekewekei ki e wadubu matara nau kabuwasinibu. Ko yona
ki dabeya ka nau ororeya mena wi kabuwanibuwani kewowena.
4 Wi nau okani yau naigida mena iyabapumuri ki ka Mamanuga God
e Keriso pokaiya badidi kwaewagana wainapiyawa ade e ebo notai
wekewekei notapiyawa nau kabuwasinibu ki notai kuduba wi mete katai-
wagi.
5 Naiya takari kawaya ka Mamanuga God e ebo mena badidi notapiyawa ki
e eba wadubu matara e iyapanaiyoma kabuwatapu. Ko karako ka e tononibu
ragidai ade e bonanai wainapemei iwegemei e nene idiwei ragidai e eya
Keyai ki pokaiya yona ki nu nu bamanugu wadubu matara kabuwanibu.
6 Mamanuga God e ebo notai wekewekei ki mibai ka yau kena; E yonai bagi
kawaya ki pokaiya ka tawana Isiraero ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai
mete kina ewapuru mena Mamanuga God e puyoi yadini. E tawana Isiraero
ragidai ade iyapana kwaiyanai ragidai mete kina nu ewapuru tenibu e
naureya dibinibu da nu eyakamenaigibi. Ki pokere e Keriso Iyesu pokaiya
naiya badidi gwaiyaba-wena ki iyai ka karako eba Diyu ragidai nu mena
yadamu ko ki ka iyapana kwaiyanai ragidai ki wi mete wadumuri.
7 Mamanuga God e kasiyarai pokaiya nau puyo tegebu ka yau kena; E
nuwaiya ka nau e bigabigai kwaesugana e yonai bagi kawaya iyapana
tadeyana da mu wainapamana ki nana.
8 E sumapiyamu ragidai mu kuduba ka esida ko nau mena ka mu pauna-
mugu ko ade erida. Mu kuduba kobamugu ka nau. Ko nau paereni ki bitai
naubo wadana ki ka Mamanuga God e deni mena rikapupu nau wadisinibu
bagi manako nau winesinibu upi bagi kawaya yau tegebu da nau uburana
e yonai bagi kawaya yau iyapana kwaiyanai ragidai wi nidiyana ki nana
sidibu. E yonai ki ka bagi kawaya esida. Mamanuga God e Keriso pokaiya
nu puyo badidi negeyau ki ka iyapana kaina nu nubo notanuga bo katainuga
pokaiya eba bananapamu.
9 Kunuma yo waira yo gwedegwede kuduba ka Mamanuga God yamana-
pupu wadubu matara ko e eya Gubagai pokaiya badidi kwaewagana nota-
piyawa ki e eba wagubu matara ko e ebo mena nota ki notapiyawa yabadawa
da karako. Ko karako ka e nau winesinibu da e ebo mena notapiyawa ki
yonai wekewekei nau uburana wi kuduba matarau kabuwaniyana ki nana
sidibu.

10 E inako kwaewena ki mibai ka yau kena; Nu e sumapemei ragidai
nu pokanugere ka kunuma aneyai yo kunuma kasiyarai yo kunuma kawa-
kawai inako ki karako e katai ebo ebo kuduba ki mu mete kataitagisi.
11 Mama-nuga God e naiya mena kunuma waira kerareya inako no-
tapiyawa yabadawa ki e karako nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu pokaiya
wadubu matara.
12 Nu e sumapemei e mete dibimipi idiwei ki pokere gwede mosi nu eba
bodaniyoto ko nu Mamanuga God e yabareya yabarayabara ubumamu.
13 Ki pokere nau nidiyani wainapu-muri; Nau karako wi nene bita makari
yau bananapakani. Ko wi notaga nau nene eba kauyogono, mibai ka nau
bamaneya badidi wenawagau ki kuduba ka wi bagiga nene.

Keriso nu nota kwarikwarisiniyau

14 Mamanuga God e bagi kawaya nu nene kwaewena ki pokere nau karako
e yabareya nau ramatani kawareya uburakani wi nene gurigurisugakani.
15 Kunumau ade wairau ka e sumapemei ragidai nu tenibu dibinibu eyaka
mena idiwei. E nu sinuga waunai nidibu ki ka e eya si ki nu nidibu.
16 Mamanuga God e eya iyai ki tanai ka bagi kawaya esida ki pokere nau
e bameya guriguri-sugakani da e uburoto e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki
pokaiya wi kasiyara negeni da wi nuwaga notaga ragiragi kawaya ubumoi,
17 manako wi sumaga ki pokaiya ka Keriso wi rabinagau tawayagisi
tondono. Nau ade gurigurisugakani da deni deni nota kwarikwarisigamana
ki notai wi paunagau kawayayagisi ripa witai maba wi rabinagau suroto
wadiniyoto kekekeke da wi ragiragi kawaya ubumoi. Ragiragi kawaya
ubumoi,
18 manako Mamanuga God uburoto e iyapanai-yoma kuduba wi mete
kina e kasiyarai pokaiya wi nuwaga notaga gudui ki kwaipoto da Keriso wi
nene kwaewena deni mena nota kwarikwarisinibu ki mibai wi rabinagau
kawayayagisi, dadarayagisi, rowarowayagisi, esida kawayayagisi yaroto
ade erida kawaya-yagisi suroto, ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawe-
tara.
19 Ena, e wi nota kwarikwarisiniyau ki nau nuwaneya wi naigida mena
wainapumuri manako Mamanuga God e eya iyai e rabineya posiwena ubu-
rau ki iyai wi rabinagau mete posiyagisi siwagapoto. E notai nu bamanugu
ki mibai nu nubo notanuga bo katainuga pokaiya kataigamana ki yawatai
mo pa mena.
20 E kasiyarai nu rabinanugu tondau ki ka kawaya daganani esida. Nu
nubo notanuga pokaiya badidi notapemei bo gwede nene gurigurigemei ki
notai kuduba ka maraitau erida ko e notapiyau bo kwaewagau ki kuduba ka
kawaya daganani esida.
21 'O Mamanuga, kau tanigi ka bagi kawaya. Keriso Iyesu pokaiya ka nu
kau sumanimei ragidai kau sigi esida mena tepapomu mara mara. Ki mibai.'

4

Mamanuga God e eya Keyai nu rabinanugu tondau

1 Nau Kaiwawonuga e upi kwaesugekeya ki pokere iyapana nau wadisin-
imupu diburasinimupu. Ko nau karako ragiragi kawaya wi nidiyakani,
wainapumuri; Mamanuga God wi winenibu makeya badidi maba idiwana
wagubu ki wi karako makeya makeya inako supasupai mena idiwoi.
2 Eba yabara kawakawaraiwogoi ko kwarisiwagi moyamoyakai idiwoi
manako nota kwarikwarisi ki notai pokaiya wi kowaguma mete wiwira-
tamiyoi. Ade wi rabinaga eba urono, diriwa diriwa eba kwaiwogoi.

3 Mama-nuga God e eya Keyai wi rabinagau tondau ki kasiyarai pokaiya
ka wi eyakamenaigubu ki pokere wi tomoga ki wi karako eba kamadumuri
ko e nuwabagi pokaiya wi tenibu dobonibu ki wi naigida mena wadumuri
doko idiwoi.
4-5 Keriso e naureya ka nu eyakamenaigibi ewapuru eyaka mena idiwei.
Mamanuga God e eya Keyai nu negebu ki mete eyaka mena. Ade ki maba,
Mamanuga God wi winenibu da e puyo ewa negeyana wadamana wagubu,
puyo ki yonai ka mete eyaka mena. Nu Kaiwawonuga ka eyaka mena, nu
sumanuga ka eyaka mena, nu siruwa-nuga ka eyaka mena,
6 ade Mamanuga God e eya ka mete eyaka mena. Nu iyapana kuduba nu
Mamanuga eyaka mena ka eyo. E ka nu kuduba kawai-nuga, e ka nu kuduba
rabinanugu tondau, ade e ka nu kuduba nu rabina-nugu upiwagau were nu
e upi ebo ebo kwaigemei idiwei.

7 Keriso e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki mena e makeya makeya
kwaewena puyo nu eyaka eyaka negebu.
8 Mamanuga God e ororeya mena wagubu ki mu oka tamupu, tagubu ke;

'E iyarau yapu kayawena ki makeya ka e iyaraiyoma raurutapu ade tetapu
diburatapu ki mete waratapu kayatagubu.

E iyapana puyo ebo ebo mete negebu.'

Mu oka inako tamupu.

9 Ko wi waina-pumuri; 'E iyarau yapu kayawena' oka wagubu ki mibai ka
badidi? Ki mibai ka yau kena; E yabiri kunuma were kawapu yewe tondawa
ko e eba yewe waira kawareya mena tondawa ko e waira rabineya mete
supu.
10 Kunumau Kawapu Apunai e mena ka ade kipu ubupu yapu kunuma
raurupupu kawareya esida yapu. E kwaewena ki mibai ka e nuwaiya wairau
ade kunumau kuduba e tanai miniyana siwa ki nana.
11 Kawapu ade yapu apunai ki e ka 'puyo ebo ebo' nu mete negeyau. Nu dai
ka e 'tononibu ragidai' nidibu, dai ka e 'bonanai wainapamana iwagamana
ragidai' nidibu, dai ka e 'iyapana e yonai bagi kawaya eba kataimugu
ragidai iya waunai ki yonai mu tademana ki nana' nidibu, dai ka 'e eya
iyapanaiyoma kwayubatamana ki nana' nidibu, ade dai ka e 'iyapanaiyoma
tademana kabukabuwa ki nana' nidibu.
12 Keriso e puyo ebo ebo inako nu negebu ki mibai ka e nuwaiya
Mamanuga God e iyapanai-yoma kuduba e naureya idiwei nu nidiyana
teyateyama da nu e upi naigida mena kwaigamana ade nu sumanuga
kawayawagana ade ragiragiwagana ki nana. E nuwaiya inako wainapupu
ki pokere e nu waitanuga nene puyo ebo ebo ki negebu.
13 E puyonuga negebu ki pokaiya nu upigomu yamomu ki ka nu sumanuga
pokaiya ka nu nuwanuga notanuga eyakamenayagisi ade Mamanuga God
e eya Gubagai ki e nu naigida mena kataipamu wetawetara. Nu inako
kwaigomu ki ka nu sumanuga irawayagisi manako Keriso e eya iyai nu
rabinanugu posiyagisi siwagapoto.

14 Nu inako idiwomu ki ka eba nu munu rasi mu rabinamaga tatatawai ki
mu maba idiwomu da nusuru bo egi towawa bauwagau giniyau pasuniyau
ki maba nu inako igida yauda iwomu. Pa mena. Nu munu rasi maba
idiwomu ki ka iyapana mu kabuwamaga ebo ebo mu mubo notamaga
pokaiya kwae-tagamu ki tepomoto weki gwaiya baitagisi nu kerapunugu
yadini negemoto kekera manako waranimoto yawata kwaiya kaigamu. Ko
nu inako eba idiwomu.

15-16 Nu nota kwarikwarisi ki notai pokaiya yona mibai mena kabuwa kasiwaraigomu idiwomu. Nu inako idiwomu ki ka nu rabinanuga pakara-yagisi manako nu yabiyabirinuga apunai Keriso e iyai badidi maba tondau ki maba nu mete inako nu nuwanuga notanuga ade nu iyanuga mete kina ki e maba wenapoto idiwomu yamomu. Nu ka Keriso e idai yo e kerarai yo e midi kwakwarepui kuduba inako, ko e eya ka debai. E kasiyarai pokaiya ka nu eyaka eyaka e naureya idiwei. E nu tenibu dibinibu upi ebo ebo nu negebu da nu nota kwarikwarisi ki notai pokaiya upi ki yodomu makeya makeya kwaigomu ki ka nu nuwanuga notanuga eyaka-menayagisi manako nu irawaigamu ragiragi kawaya ubumomu.

Keriso iya waunai negebu

17 Ki pokere, nu Kaiwawonuga e si pokaiya ka nau karako ragiragi kawaya wi nidiyakani teyateyama yau kena; Naiya ka wi iyapana kwaiyanai mu notamaga kororai ade Mamanuga God eba kataimupu ragidai ki mu maba wi mete inako notapamawa kwaigamawa. Ko nota ki wi karako kamadumuri.
18 Iyapana ki mu notamaga ka sisi-pupupu, mu rabinamaga ka ragiragi kawaya ade mu wenagumaga ka mu muga bodamupu da mu babatagamu gwede mo eba kataitagamana waina-piyamu ki pokere Mamanuga God iya waunai nu negeyau ki tanai mu eba empiyamu.
19 Kataina, mu naiya paere-mupu bigi kwaetagubu ki ka bani mu midi-mama mete waditapu. Ko karako mu bigi kwaetagamu ki midimamai mu eba waditamiyau. Mu midimama berai ebo ebo kwaetagamu ade mu kwakware-pumaga tainitamiyau ki poisiyasiyai mu mete wainapiyamu kawareya kawareya kwaetagamu.

20-21 Nau kataineya da wi Keriso wauneya sumamupu ki ka wi inako eba idiwana ki nana iyapana wi nidimupu. Iyesu e ka mibai ade wi ka e ewakuma-piyamu ragidai ki pokere mu e yonai mibai ki mena wi kabuwan-impu.
22 Ki pokere, nau karako wi nidiyani wainapumuri; Wi iyaga oragai naiya umanibu dokodoko ki ka berokoi ki pokere wi giriniyawa pasuniyawa wi kerapugau wadawa ade taininiyawa da wi yawata kwaiya kaigamawa. Ko iya oragai ki wi karako kamadumuri. Wi midiga tatamai oragai rikapiyamu ki maba wi iya ki deni mena rikapumuri.
23 Wi nuwaga notaga oragai ki kuduba wi deni mena wirapumuri da waunai wenayagisi,
24 manako wi midiga tatamai waunai umamu ki maba wi iyaga waunai ki umamuri. Ko wi nuwaga notaga waunai ki ka Mamanuga God e eya nuwai notai ki maba wi negebu ki pokere e nuwai notai ki pokaiya ka wi Mamanuga God e yabuiya mibai supasupai bagi kawaya e nene mena idiwoi.

25 Ki pokere, karako yona bera kuduba ki kamadumuri. Nu Keriso e naureya ewapuru eyaka mena dibimipi idiwei ki pokere wi yona mibai mena kabuwa kasiwaraiwogoi idiwoi.
26 Wi nuwaga pupuyogono ki ka wi kwarisiwagi kwaenda wi nuwapupuga ki taininiyoto da wi paerepumuri bigi kwaiwagi. Ade eba gagaya rowarowa kawaya idiwoi da madega kaniyoto suroto.
27 Berokoi Apunai Seitani e gudui eba kwaipumuri bo wata kwe-muri.
28 Wi gwedewau naiya kuwa kwaigamawa ki wi karako kuwa kamad-umuri manako wi wibo idagere upiwogoi da mibai matarayogono ki wi tepiyoi iyapana bani pa mena ragidai mete waitatamiyoi.

29 Eba wi kowaguma mu rabinamaga berokowagana ki yonai iwogoi ko
maramara wi kowaguma togitamana ki yonai mena iwogoi. Wi inako
kwaiwogoi ki ka mu rabinamaga bagiyagisi kasiyara wainapomoto.
30 Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya wi rabinagau tapu tondau ki
wi nuwaboya eba kwemuri mibai ka e Keyai ki pokaiya ka Mamanuga God
wi tonabanibu e eya nene nakanibu. E Keyai wi rabinagau tondau ki pokaiya
ka wi kataigubu wetawetara da Mamanuga God wi teniyana gwede umanibu
dokodoko ki kuduba rikapana ki marai ewa bai-yagisi.
31 Gagaya bo nuwapupu bo bonana ragiragi bo kira kasiwara bo nuwa-
gayagaya yonai bo ade wi kowa-guma keitamiyamu idiwu, bera kudubi
kwaki inako ki wi kamadumuri.
32 Ko wi deni deni kwayuba kasiwaraiwogoi ade wi kowaguma mete
wiwiratamiyoi. Mu paere wi bamagau kwaetagubu ki wi deni mena berokoi
ki wi notagau surupumuri. Mamanuga God e Keriso pokaiya wi bigiga deni
mena surupupu ki maba wi mete kina inako kwaiwagi.

5

Sisipu yo Tanai ki yonai

1 Wi ka Mamanuga God e munuiyoma. E nuwaiya po wiyo, ki pokere
e badidi maba tondau ki maba wi mete inako makeya makeya kwaiwogoi
idiwoi.
2 Keriso nu nota kwarikwarisinibu e eya iyai nu nene tapu ko ki maba ka
wi mete kina wi kowaguma inako waitatamiyoi, nota kwarikwarisitamiyoi
idiwoi. Iyapana Mamanuga God e yabuiya puyo papa pasumu aurai bagi
kawaya e bameya yarau ki maba ka Keriso e eya iyai nu nene puyo inako
tapu powena.
3 Wi ka Mamanuga God e iyapanai-yoma ki pokere iyapana taku maba
asusu yabayababa igida yauda kwaetagamu ade didiwa ukwapamu iwu ki
mu maba wi inako eba kwaiwogoi. Wi midimama berai eba kwaiwogoi
ade eba kapoiwogoi wi kowaguma mu gwedegwedemaga mete eba taisi
teyateyamaiwogoi. Wi paere marai munta mo inako mete eba kwaiwagi
mibai ka Mamanuga God e eya iyapanaiyoma e nene idiwu ragidai inako
kwaetogomono ki ka eba supasupai.
4 Wi ka Mamanuga God e iyapanai-yoma ki pokere midimama yonai ki wi
eba iwogoi ade bainama yo kira berokoberoko ki yonai wi mete eba iwogoi
ko Mamanuga God e si mena esida tepapiyoi ade e paraupiyoi idiwoi.
5 Nau yona mibai wi nidiyani wainapu-muri; Iyapana nima taku maba
asusu igida yauda kwaeyogono umono bo midimama berai kwaeyogono bo
ade kapoiyogono e kowaiyoma mu gwede-gwedemaga taisi teyateyamayo-
gono ki ka Mamanuga God ade Keriso mu garimaga rabineya e eba kaniyoto.
Ade yona yau mete wainapumuri; Iyapana nima kapoiyogono e kowaiyoma
mu gwedegwedemaga taisiteyateyama-yogono ki e notai ka iyapana daisusu
bo momorapa ade dai mete kina inako bamamugu buburitagamu ki mu
nota-maga maba.
6 Wi naigida mena idiwoi kwaenda iyapana yona mibai pa mena tagamu
ragidai baitagisi wi beranimoto wi kerapugau yadini. Mamanuga God e
umunui kwenupiyamu ragidai badidi tagamu kwaetagamu ki pokaiya ka
Mamanuga God e nuwai mu bamamugu maramara pupuwagau tondau.
7 Iyapana inako kwaetagamu ragidai ki mu diriwamaga wi eba kwaiwogoi,
8 mibai ka wi mete kina naiya sisipu inako idiwa ko karako ka wi nu
Kaiwawonuga e eya iyapanaiyoma mibai. Wi ka e tanai rabineya idiwu ki

pokere iyapana e taneya idiwu ragidai badidi kwaetagamu ki maba wi mete
inako mena kwaiwogoi idiwoi.
9 Wainapumuri; Mamanuga God e tanai ki pokaiya ka iya bagi, iya supasu-
pai, ade gwede mibai kuduba wenayagisi.
10 Ki pokere, Mamanuga God e nuwaiya badidi wainapiyau ki mena nu
kwaenepamu makeya makeya kwaigomu da e nu pokanugere mamamayag-
isi.
11 Iyapana sisipu idiwu gwede mibai pa mena kwaetagamu ragidai badidi
kwaetagamu ki diriwai wi eba kwaiwogoi ko mu kwaetagamu ki wi matara-
pumuri tepumuri taneya nakapumuri.
12 Mu bigi weki gwaiya kwaetagamu ki sisiyai nu matarau iwagamana ki
ka midimama kawaya.
13-14 Ko gwedegwede kuduba taneya baiyagisi ki ka berokoi bo bagi ki
mibai matarayagisi. Ade gwedegwede kuduba taneya inako matarayagisi ki
pokaiya ka tanai kawayayagisi miniyoto siwa. Ki pokere, Mamanuga God e
okai mosi wagubu ke;

‘Oro wadamu ragidai, wi yabuiwagi kimuri ubumuri. Popoi maba eba
ukwopoi ko kimuri ubumuri da Keriso e tanai wi kawarigau miniyoto
siwa.’

15 E inako wagubu ki pokere wi badidi maba idiwu ki wi naigida mena
wainapiyoi. Notababa ragidai ki mu maba wi eba idiwoi ko iyapana notan-
otai ki mu maba idiwoi.
16 Mara karako ka iyapana ropani kawaya bigi ebo ebo kwaetagamu ki
pokere wi mu pauna-mugu bagi mena kwaiwagamana marai yau wi eba
paerepumuri.
17 Iyapana notababa kwaetagamu ragidai ki mu maba wi eba kwaiwogoi
ko nu Kaiwawonuga e nuwaiya wi badidi kwaiwagamana wainapiyau ki
mena wi kwaenepiyoi makeya makeya kwaiwogoi.
18 Awana ‘waeni’ kawaya daganani eba kubamuri kwaenda wi midiga
giripoto yabaraga babayagisi. Ko wi guduga kwaipumuri da Mamanuga God
e eya Keyai tonopoto wi rabinagau posiyagisi siwagapoto ki ka bagi kawaya.
19 Wi nuwaga notaga eyaka mena nu Kaiwawonuga e si umayo pokaiya
tepapiyoi manako guriguri ki umayoi bo nu keyainuga togipana ki umayoi
bo Mamanuga God e umayoi ki mu naiya mena e okai rabineya oka-mupu,
umayo ki mibai pokaiya ka wi deni deni kabuwa kasiwaraiwogoi idiwoi.
20 Gwede mo bagi bo eba bagi wenayagisi ki ka eba gwedei mete kina.
Wi maramara nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e si pokaiya Mamanuga God
paraupiyoi idiwoi.

Mibai anikai mu yonamaga

21 Wi wibo bagiga nene mena eba wainapiyoi ko kwarisiwagi wi
kowaguma wiwiratamiyoi mu bagimaga nene mete kwaiwogoi. Ade mu wi
nene inako mete kwaetogomono. Wi deni deni inako kwayuba kasiwarai-
wogoi idiwoi ki ka wi Keriso mete wiwirapiyamu.
22 Ridi, kau nima kau nobomogi mete kina ki kau yona yau naigida mena
wainapi; Kau Keriso wiwirapiyei ki maba kau kwarisinuwagi kau nobomogi
e kobaiya tondowa mete wiwirapiyowa.
23 Keriso e ka nu Iya Negeyana Apunai. E ka debai ko nu e sumapemei
ragidai nu kuduba ka e midi kwakwarepui. Keriso e ka debai ki maba ka
ridi e debai ka e nobomoi.
24 Ki pokere, nu Keriso sumapemei ragidai e wiwirapemei ade e kobaiya
idiwei ki maba ka ridi wi mete kwarisiwagi wi nobomoguma maramara
wiwiratamiyoi mu kobamugu idiwoi.

25 Apunu, kau nima kau wainagi mete kina ki kau yona suwagakani yau
wainapi; Keriso ubupu e sumapemei ragidai nu nene kawaya daganani nota
kwarikwarisinibu e eya iyai nu nene tapu ki maba wi wainaguma mete inako
nota kwarikwarisitamiyoi idiwoi.
26 Nu rabinanugu tanai bagi posiwagana ki nana ka Keriso nu nene
powena e eya iyai nu nene tapu. Nu awanau siruwaigibi ade e yonai wagubu
mete kina ki pokaiya ka e nu paerenuga ki bigi kuduba surupupu.
27 E kwaewena ki mibai ka e nuwaiya e sumapemei ragidai nu rabinanuga
bigi pa mena, bidara pa mena, giwi bo gayai pa mena, momomoi tanai bagi
kawaya ki mena e yabareya ubumana ki nana.
28-30 Ki pokere, apunu, wi wiga midiga kwayuba-piyamu ki maba ka wi
ridiguma inako mete kwayubatamiyoi ade nota kwari-kwarisitamiyoi. Nu
ka Keriso e midi kwakwarepui ki pokere e nu kwayuba-niyau ade nota
kwarikwarisiniyau. Ki maba, iyapana nima e eya midi kwa-kwarepui
kwayubapiyau ki ka e eya midi kwakwarepui ki e eba tagarara-piyau ko e
bani yo awana kweyau togipiyau. Ko ki maba ka wi ridiguma inako mete
kwayubatamiyoi ade nota kwarikwarisitamiyoi idiwoi.
31 Mama-nuga God e okai wagubu ke; 'Ki pokere, yaraga mosi ridi uworoto
ki ka e eya inai mamai kamaditamini manako ridi ki mete dibipomoto
ewapuru eyaka mena idiwono. Naiya ka mu mubo mubo idiwa, ko karako
ka mu dibimupu ewapuru eyaka mena idiwono.'
32-33 Yona ki daikere ka waigugu ko daikere ka matarau. Yona matarau
wi nene ki mibai ka yau kena; Apunu, kau kiya midigi kwakwarepugi
kwayubapiyei ki maba kau wainagi mete inako kwayubapiyowa wi rabi-
naga eyaka mena idiwoi. Ade ridi, kau nima kau nobomogi mete kina ki
kau e naigida mena wiwirapiyowa ade e mete wi nuwaga notaga ewapuru
eyaka mena idiwoi. Yona ki daikere ka waigugu ko ki mibai ka nau yau
wainapakani; Nu Keriso sumapemei e mete rabinanuga eyakamenaigibi ki
pokere e ka nu nene ade nu ka e nene.

6

Munu rasi ade ina mama mu yonamaga

1 Munu rasi, wi inaguma mamaguma wiwiratamiyoi ade mu tagamu ki mu
umunumaga wadoi makeya makeya kwaiwogoi. Nu Kaiwawonuga nuwaiya
ka wi inako kwaiwagamana ki nana wagubu.
2 Mamanuga God e gorai tapu, wagubu ke; 'Wi inaguma mamaguma
naigida mena wiwiratamiyoi.' E gorai tapu ka ropani kawaya ko gora eyaka
mena yau ka e yabiri gwaiyaba mete wagubu.
3 E gwaiyabawena wagubu ke; 'Wi inaguma mamaguma inako wiwira-
tamiyoi ki ka wi waira yau kawareya wi iyaga rowarowa kawaya idiwoi.'
4 Ina mama, wi munuguma eba bonana ragiragitamiyoi kwaenda mu
rabinamaga berokoyagisi gagayatagisi. Ko Mamanuga God e yonai pokaiya
mu naigida mena kabuwatamiyoi wade supasupatamiyoi.

Kawakawai ragidai ade bigabiga ragidai mu yonamaga

5 Bigabiga ragidai, nau wi yonaga yau suwagani wainapumuri; Wi
kawakawaiguma yewe wairau ki mu wi naigida mena wiwiratamiyoi ade
mu umunumaga wadoi. Wi Keriso e umunui wadamu e upi kwaiwagamu
ki maba ka wi nuwaga notaga eyaka mena mu umunumaga wadoi ade mu
upimaga kwaiwogoi.
6 Wi kawakawaiguma wi eminimana wi werega tagamana ki nana eba
notapiyoi were upiwogoi. Ko wi ka ade Keriso e bigabigaiyoma mibai ki

pokere wi Mamanuga God e nuwaiya badidi wainapiyau ki wi nuwaga notaga eyaka mena notapiyamu kwaiwagamu ki maba ka wi kawakawaiguma mu upimaga inako mete kwaiwogoi.

7 Ki pokere wi kawakawaiguma mu bigabigamaga kwaiwogoi ki ka wi mibi mamamai upiwogoi ko eba notapiyoi da wi iyapana mu nene mena upiwagamu ko wi upiga ki kena ki wi nu Kaiwawo-nuga e nene mete kwaiwagamu.

8 Wi yona yau naigida mena wainapumuri; Mamanuga God e yabuiya ka bigabiga ragidai ade pakasi ragidai ki mu kuduba ka eyaka mena. Iyapana nima upi bagi kawaya inako kwaeyogono ki ka aita ewa Mamanuga God denai puyo bagi kawaya e kweyoto.

9 Kawakawai ragidai, nau wi nene suwagani wainapumuri; Wi bigabigaguma ragidai wi bamagau badidi kwaetagamana ki nana suwagubuwani ki maba ka wi mu bamamugu inako mete kwaiwogoi. Mu wi umunuga wadamana ki nana kudu tagemana yonai mu eba tadeyoi mibai ka wi wiga ade wi bigabigaguma ragidai mete kina ki wi Kaiwawoga eyaka mena ka kunumau tondau. Mamanuga God e yabuiya ka iyapana kawakawai ade iyapana maimerei nu kiyabunuga ka eyaka mena. Aita ewa ka nu e yabareya ubumamu manako e idai gurai nu kuduba naurinugu ugwadiniyoto ragiragi.

Nu ragiragi kawaya ubumana ki nana ki gwedegwedei

10 Nau yona siyarai yau mete suwa-gani wainapumuri; Wi karako Keriso e naureya idiwu ki pokere wi rabinaga gudui kwaipumuri da nu Kaiwawonuga e kasiyarai negeni ki pokaiya ka wi ragiragi kawaya ubumoi.

11 Berokoi Apunai Seitani e ka bera berokoi ebo ebo weki gwaiya nu bamanugu kwaewagana notapiyau. Ko nu e raurupamana ki nana ka Mamanuga God nu bidara eba wadamana ki kepatai ade yawira bodapamana ki tatamai mete kina nu negebu. Ki pokere yawira gwedegwedei ki kuduba tepumuri wi midiga tatamai maba umamuri manako kasiyarai kawaya ubumoi.

12 Nu ka eba matarau iyapana kaina mete kandeigemei ko nu ka keyai berokoi ebo ebo eba emitame-mei yo kunuma kawakawai yo kunuma kaiwawoi yo ade kunuma kasiyarai ki mu mete inako kandeigemei. Mara karako ka mu maramaga ki pokere mu waira yau kawareya kawakawayatagamu sisipu gwaiya nu yawiyawiraniyamu giriniyamu pasuniyamu.

13 Ki pokere Mamanuga God wi bidara eba wada-mana tatamai negebu ki kuduba wi tepumuri wi naurigau umamuri manako kasiyarai kawaya ubumoi. Yawira marai ki wi bamagau baiyagisi ki ka wi kudu tagagere eba riyaiwogoi ko wi berokoi ki mete kandeiwogoi da yawira ki kewo-yagisi ki ka wi eba kekeraiwagi ko wi watagau ragiragi kawaya ubumoi.

14 Wi nuwaga notaga gwede mibai ki mena notapiyoi matarau kwaiwogoi manako piyara ragidai mu naurimugu maira umamu ki maba wi nota mibai ki maira maba wadumuri wi naurigau umamuri dokodoko. Ade piyara ragidai mu nodamaga tatamai ragiragi kawaya umamu ki maba ka wi Mamanuga God e yabuiya supasupai kwaigamana ki notai tepumuri wi nodaga tatamai maba umamuri manako yabarayabara ragiragi kawaya ubumoi.

15 Ade piyara ragidai mu kerapumaga tatamai umamu ki maba ka wi Mamanuga God e nuwabagi negebu ki yonai bagi kawaya iyapana tademana ki nana okukunaigubu ki tepumuri wi kerapuga tatamai maba umamuri.

16 Wi bidara eba wadamana tatamai yau kuduba umamuri kewo-yagisi ki
kawareya ka wi piyara ragidai mu kepatamaga tepiyamu iwu ki maba wi
sumaga kepata maba inako mete wadoi iwoi. Keyai berokoi mu kawai-maga
e tai uwareya mata beuwagau ki pokaiya e wi ugwadiniyana kwaewagau
ko wi sumaga pokaiya ka wi e tai ki bodapumuri manako e kasiyarai kewo-
yagisi.
17 Ade piyara ragidai mu deba-maga tatamai ragiragi kawaya umamu ki
maba Mamanuga God e iya waunai negebu ki deba tatamai maba wadumuri
wi debagau umamuri. Ade Mamanuga God e yonai wi negebu ki wi e eya
Keyai ki kasiyarai pokaiya kereba maba wadumuri ubumoi.
18 Wi yau kuduba kwaiwogoi ki ka wi guriguri mena pokaiya inako kwai-
wogoi. Wi bani iwoi upiwogoi bo ukwopoi ki ka wi Mama-nuga God e Keyai
badidi kabuwaniyau ki makeya makeya mena e bameya guriguriwogoi
ade genepiyoi. Yabu yabu ukwopoi ade Mamanuga God e iyapana-iyoma
kuduba mu nene mete guri-guriwogoi, ko wi midiga eba togayagisi.
19 Ade nau Poru, wi nau nene mete guriguriwogoi da iyapana nau dima-
sugana watai tegeni ki ka nau yabara-yabara uburoni Mamanuga God e
yonai wekewekei kabuwasinibu ki makeya makeya mena mataraponi.
20 Mama-nuga God nau winesinibu da nau e yonai bagi kawaya ki matara-
pana ki nana sidibu. Nau e yonai ki suwegekeya umekeya ki pokere iyapana
nau wadisinimupu diburasinimupu. Ko wi nau nene guriguriwogoi da nau
badidi suwagana ki nau yabarayabara ragiragi kawaya uburoni suwogoni.

Parau siyarai

21 Nu Kaiwawonuga e upi ragiragi kawaya kwaewagau apunai nu nuwa-
nugu po apunai Taikikasi wi bamagau ika baiyagisi ki ka nau badidi maba
tondakani ki yonai kuduba e wi nidiyoto,
22 manako nu yewe badidi maba upigemeya ki sisiyai e wi mete
kabuwaniyoto toginiyoto kasiyara negeni.
23 Baganai, Mamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina
mu karako wi nuwabagi negeni ade suma negeni da wi suma rabineya deni
deni nota kwarikwarisi kasiwaraiwogoi idiwoi.
24 Wi gwedewau wi nuwaga notaga eyaka mena ragiragi kawaya nu Kai-
wawonuga Iyesu Keriso maramara nota kwarikwarisipiyamu idiwu ragidai
ki wi bamagau ka nau parau siyarai yau suwagakani; Mamanuga God e wi
deni mena wadiniyoto bagi.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

PIRIPAI
Apunu Poru natere Piripai ragidai mu okamaga tapu

Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau ka apunu Poru dibura rabineya tondawa ki makeya e okapupu (*1:13-14*). Natere Piripai ka natere kawaya mosi tawana Makedoniya rabineya. Apunu Poru ka naiya Mamanuga God e yonai ika dimawagawa umawa manako iyapana dai Iyesu sumamupu. Ko ewa ka iyapana dai ki ika bautagubu Iyesu sumapamawa ragidai ki mu notamaga wiramupu ki sisiyai Poru wainapupu ki pokere e oka yau okapupu.

Iyesu sumapamawa ragidai natere Piripai rabineya mu ka maramara apunu Poru puyo-pamawa. Oka yau pokaiya ka e mu parautapu. Mu iya waunai wadumupu ki ka eba mu gora wiwirapamawa ki pokaiya mu iya ki wadumupu ko mu Iyesu sumamupu ki mena pokaiya ka Mamanuga God mu iya waunai puyo deni mena tagebu.

Iyesu sumapamawa ragidai mibi mamamai idiwana ade giruru kobaiya tetetagamana ragiragi kawaya sumatagamana ki nana ki yonai ka apunu Poru oka yau rabineya mu tadebu teyateyama.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-11*
Apunu Poru bameya badidi wenawena *1:12-26*
Iya Keriso pokaiya *1:27-2:18*
Simosi yo Epaporoditasi mu yonamaga *2:19-30*
Bera ragidai mu diriwamaga eba kwaigamu *3:1-4:9*
Apunu Poru ade natere Piripai ragidai *4:10-20*
Parau siyarai *4:21-23*

1 Kaiwa kaiwa Mamanuga God e eya iyapanaiyoma kuduba natere Piripai
rabineya idiwu, wi yabiyabiri-guma ade wi waitaguma ragidai mete kina.
Wi ka Keriso Iyesu e naureya idiwu manako nau Poru ade nau waretani
Simosi mete kina, Keriso Iyesu e ebo bigabigaiyoma, nu karako oka yau wi
nene tonopemei.
2 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e
rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. Ko e ade nu Kaiwawonuga Iyesu
Keriso mete kina karako ewapuru mena wi yabuga yadini papomoto da mu
wi nene kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade
nuwabagi rabineya idiwoi.
3 Nau wi wainaniyakani ki ka nau wi nene Mamanuga God paraupakani,
4 ade maramara mibi mamamai wi kuduba nene gurigurisugakani.
5 Nau naiya wi bamagau bausugubuwani tondekeya yabedekeya da
karako Mamanuga God e yonai bagi kawaya dimasugekeya umekeya ki ka
wi nau waitasinimawa ade nau togisinimawa.
6 Ki pokere nau kataineya da Mamanuga God e naiya wi notaga wirapupu
wi rabinagau upi bagi kawaya birikapupu ki upi e eba kamadini ko e inako
mena kwaeyogono yarono da Iyesu Keriso ade wirayagisi baiyagisi makeya.
7 Nau nuwaneya po wiyo. Nau wi nene inako wainapakani ki ka supasupai
bagi kawaya mibai ka nau yo wi nu rabinanuga ka eyaka mena. Mamanuga
God bagi kawaya nau nene kwaewena upi yau tegebu. Nau dibura ra-
bineya tondakani bo nau pa umakani wadakani Keriso e yonai bagi kawaya
dimasuga-kani iyapana yabaramugu mibipakani e taububarai suwagakani

ki ka wi nau waitasiniyamu. Wi karako nau mete togisiniyamu ki pokere nau
kawaya daganani wi notaniyakani.
8 Mamanuga God e yabuiya ka nau yona mibai yau suwagakani; Keriso
Iyesu wi nene kawaya daganani notapiyau ki maba ka nau wi mete inako
notaniyakani ade wi eminiyana ki nana mete wainapakani.
9 Nau wi nene Mamanuga God bameya gurigurisugakani da nota kwarik-
warisi ki notai wi rabinagau kawayayogono yarono manako ki pokaiya ka
wi katai mibai ki kataiwagi da wi nota supasupai mena pokaiya upiwogoi
idiwoi.
10 Wi inako kwaiwogoi ki ka wi yawata bani ka supasupai ade bani ka
eba supasupai ki wi kataiwagi manako Keriso e marai baiyagisi ki ka wi
rabinagau paere pa mena ki pokere wi e yabareya yabarayabara ubumuri,
ko nima mo eba baiyagisi wi nidiyoto siyasiya.
11 Wi inako idiwoi manako Iyesu Keriso pokaiya wi mibiga bagi kawaya wi
rabinagau kiroto ki ka iyapana wi iyaga ki empomoto manako ki pokaiya ka
mu Mamanuga God paraupomono e si esida mena tepa-pomono.

Nu Iyesu nene idiwomu

12 Kowaniyoma, nau nuwaneya wi yona yau naigida mena kataiwagi;
Iyapana nau wadisinimupu diburasini-mupu ki ka eba gwedei mete kina
mibai ka Mamanuga God e yonai bagi kawaya ki mu eba bodamupu ko e
yonai ki karako kawayawagau yarau.
13 Nau bamaneya badidi wenawena ki pokaiya ka tawana yau mu
kawaimaga e tawai kwayubapiyamu ragidai ade iyapana yewe mete idiwu
ki mu kuduba karako kataitagubu da nau Keriso e bigabigai kwaesugekeya
ki pokere nau dibura rabineya tondakani.
14 Ade wi yona yau mete wainapumuri; Nau dibura rabineya tondakani
ki pokaiya ka nu kowanuguma dai karako ubumu nu Kaiwawonuga e yonai
yabarayabara tagamu. Mu naiya kudu wainapamawa ko karako ka mu kudu
eba waina-piyamu ko mu Mamanuga God e yonai kasiyarai kawaya tagamu
iwu.
15 Mibai, iyapana dai Keriso e dimai tagamu ki ka mu nau bamaneya
gunara-tagamu ade nau kausinimana mu muga kawakawayatagamana ki
nana waina-piyamu. Ko mu dai e yonai tagamu ki mu nuwamugu supasupai
mena kwaiwagamana wainapiyamu,
16 ade mu nau mete nota kwarikwarisiniyamu. Mu kataimugu da nau
Mamanuga God e yonai bagi kawaya ki taububarai suwegekeya ki pokere
yewe tondakani.
17 Ko gunaratagamu ragidai ki mu notamaga ka eba eyaka mena. Mu
muga simaga kawayawagana ki nana ka mu Keriso e dimai tagamu.
Mu nuwamugu nau bitani yewe dibura rabineya ki kawayawagana mete
wainapiyamu.
18 Ko ki ka eba gwedei mete kina. Mu Keriso e dimai mu notamaga
eyaka mena tagamu bo mu notamaga apeya tagamu ki ka baganai. Keriso
e yonai mu pokamugere kawayawagau yarau ki pokere nau mibi mamamai
tondakani. Ena, nau mamamasugakani,
19 mibai ka nau kataineya da wi guriguriga pokaiya ka Iyesu Keriso e eya
Keyai ki kasiyarai nau waitasiniyoto manako bita karako kawarapakani ki
rikayagisi.
20 Nau Keriso upi tegebu ki kamadani ki ka aita ewa nau midimama
wadisiniyoto. Ki pokere nau nuwani notani kawaya ka yau kena; Nau
eba nuwaneya upi ki paunau kaupani ko nau nuwaneya maramara

yabarayabara uburani upi ki yadani yarani. Nau dibura rabineya tondoni
bo matarau bausugani bo nau iyaiya tondoni bo posugani ki ka eba gwedei
mete kina. Nau notani yau mena wainapakani; Nau nuwaneya Keriso e si
nau pokanere kawayayagisi.
21 Iya ka gwede? Nau iyani ka Keriso. Nau posugani ki ka bita karako
wadakani ki kuduba kewoyagisi manako nau puyoni nau nawanani tondau
ki nau yadani.
22 Ko nau yewe wairau tondoni ki ka nau upi bagi kawaya yau kwaesugoni
ki pokere nau upi bani ki winepani? Nau wi kamadiniyani Keriso e bameya
kayasugani bo nau yewe wi mete idiwomu?
23 Ki nau eba kataineya ko nau paunau uburakani nota apeya wadakani.
Nau idanugu tenene ki deneya kayasugani bo garu deneya kayasugani? Nau
naubo nene mena wainaponi ki ka nau waira yau kamadani Keriso bameya
kayasugani ki ka bagi kawaya esida.
24 Ko nau yewe tondoni wi waitaniyoni ki ka gwede kawaya mosi wi iyaga
nene,
25 ki pokere nau karako kataisugubuwani wetawetara da nau wi eba
kamadiniyani. Wi suma sumaiwagamu ko wi sumaga ragiragiwagana da
wi mibi mamamai idiwana ki nana ka nau wi mete ewapuru yewe wairau
idiwana wainapakani.
26 Nau wi bamagau ika bausugani ade empepeigamu ki ka wi mamamaga
Keriso Iyesu bameya nau pokanere kawayayagisi siwagapoto.
27 Nau wi nidiyakani teyateyama yau kena; Keriso e yonai bagi kawaya wi
badidi maba idiwana kabuwanibu ki wi inako mena kwaiwogoi idiwoi. Nu
ewa ade empepeigamu bo pa mena ki ka baganai ko nau nuwaneya po ka
yau kena; Wi nuwaga notaga ewapuru eyaka mena ragiragi kawaya Keriso
e nene idiwoi ki sisiyai mena nau wainapana wainapakani. Nau nuwaneya
ka wi nuwaga notaga eyaka mena ragiragi kawaya ubumoi Keriso e yonai
bagi kawaya sumapamana ki taububarai iwogoi, mibai ka iyapana ropani
kawaya karako e yonai ki bodabodapiyamu.
28 Yona bagi bodabodapiyamu ragidai ki mu kudumugu wi eba wainapiyoi
nitaisiniwogoi ko maramara ragiragi kawaya ubumoi. Wi inako kwaiwogoi
ki ka Mamanuga God wi waitaniyau ki kasiyarai iyapana empomoto manako
ki pokaiya ka mu kataitagisi da wi ka aita ewa iya wadumuri ko mu
paeremupu ki pokere aita ewa ka mu denai bita yadini.
29 Mamanuga God e wi winenibu ade wi puyoga yau negebu; Wi ka eba pa
suma mena sumapamana ki puyoi wadumupu ko wi Keriso e pokaiya bita
makari bananapamana ki puyoi e wi mete negebu.
30 Iyapana naiya nau bamaneya badidi kwaetaga-mawa Keriso e yonai
bodabodapamawa manako nau yona ki taububarai suwegekeya ki wi nau
emisinimupu kewowena. Wi kataigau da nau karako mete kina bita inako
bananapakani. Ki pokere wi karako nau mete ewapuru yabarayabara
ubumomu bita ki kawarapomu ade Keriso e yonai ki taububarai iwogomu.

2

Keriso kwarisiwena ki maba nu mete kwarisigamu

1 Wi Keriso e naureya idiwu ki kasiyarai wi wainapiyamu, e wi nota
kwarikwarisiniyau ki wi nuwabagi wainapiyamu, wi Mamanuga God e
eya Keyai mete ida wadewadeigubu ki wi wainapiyamu ade wi deni deni
kwayuba kasiwaraiwagamu ade deni deni waita kasiyaraiwagamu idiwu.

2 Wi inako wainapiyamu idiwu ki pokere nau yonani yau suwagani ki wi
mete wainapumuri; Wi nuwaga notaga eyaka mena idiwoi, nota eyaka mena
notapiyoi ade deni deni nota kwarikwarisiwogoi idiwoi. Wi inako idiwoi ki
ka nau mibi mamamai tondoni.
3-4 Wi wibo eba gwandagiwogoi ade eba kawai gisipiyoi ko wi kwarisiwagi
wi kowaguma mu mete wiwiratamiyoi. Wi wiga bagiga nene mena eba
kwaiwogoi ko wi kowaguma mu bagimaga nene mete kwaiwogoi. Ade eba
notapiyoi da wi wiga ka baganai ko ade wi kowaguma mu ka eba baganai.
Wi inako eba notapiyoi.
5 Keriso Iyesu badidi nota-piyawa ki maba wi mete inako mena notapiyoi.
6 E ka Mamanuga God mete eyaka mena ko e Mamanuga God e watai wadana
ki nana nisi eba kandawa.
7 E ebo nuwaiya kwarisiwena, gwede bagibagi kuduba usi kunumau ki e
kamadubu manako kawapu yewe wairau iyapana kaina nu maba
wenawena bigabiga upi ki mena kwaewagawa.
8 E iyapana kaina wenawena ko e ade kwarisiwena e Mamai umunui
wadubu manako po yawateya kayawena umawa da ripa korosi nau-
reya berokoi bananapupu powena.
9 E inako kwaewena ki pokaiya ka Mamanuga God ubupu e iyapupu
tepapupu iyarau yabiri tapu manako e si kasiyarai kawaya ki sibu. E
si ki sibu ka kawaya daganani esida. Gwedegwede kuduba kunumau
yo wairau nu sinuga kuduba ka erida.
10 Mamanuga God ubupu e si Iyesu sibu ki pokere e si pokaiya ka gwedeg-
wede kuduba kunumau yo wairau yo waira kobaiya ki kwarisitagisi mu
ramatamaga kawareya ubumoto,
11 manako mu umunumaga pokaiya matarau tagisi ke; 'Iyesu Keriso e ka nu
Kaiwawonuga Kawaya.' Mu inako togomono manako ki pokaiya Mamanuga
God e si esida mena tepapomono.

Keriso tanai negebu ki pokaiya upigamu

12 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo ki pokere nau nidiyani
wainapu-muri; Nau naiya wi mete idiweya ki ka wi maramara nau
umununi wadamawa makeya makeya kwaigamawa ko nau karako wi
kamadinibuwani ki ka wi naiya badidi kwaigamawa ki maba wi karako
inako mete naigida mena kwaiwagi. Mamanuga God e iya waunai wi
negebu kewowena ko wi karako kudu yo kasiyara paunau ragiragi kawaya
ubumuri upiwagi da wi iyaga mibai kiroto.
13 Mamanuga God e eya notai bagi kawaya maramara wi rabinagau
upiwagau da e nuwaiya badidi wainapiyau ki mena wi nuwaga notaga eyaka
mena pokaiya makeya makeya kwaiwagamana ki nana.
14 Wi gwede upi wadamu ki ka wi eba ungwerogweroroiwogoi bo midi
ragiragiwogoi,
15-16 ko wi mibi mamamai mena upiwogoi. Wi inako upiwogoi ki ka tanai
wi rabinagau miniyoto siwa ki pokere iyapana mosi eba baiyagisi wi nidiy-
oto siyasiya wi siga berokoi yagisi. Wi ka Mamanuga God e munuiyoma.
Wi paerega ka pa mena. Ko wi iyapana berokoi bigi kwaetagamu ragidai
mu paunamugu idiwu ki pokere wi supa-supai bagi mena kwaiwagi. Wi
iya yonai ki wadumuri doko tageyoi ki ka supama kunumau mu tanimaga
tawana miniyau siwa ki maba ka wi iyaga iyapana sisipu rabineya idiwu ki
mu kawarimugu mete miniyoto siwa. Wi inako idiwoi ki ka aita ewa Keriso e
marai baiyagisi ki ka nau e yabareya uburani wi pokagere mamama-sugani

mibai ka nau wi bamagau badidi kwaesugekeya bo kabuwaniyekeya ki ka eba kororai ko nau upini ki mibai kipu.

17-18 Wi sumaga Keriso bameya sumaiwagamu ki ka mu puyo papa pa-sumu ki maba. Wi sumaga puyoi ki Mamanuga God bameya tamuri manako iyapana dai baitagisi nau susinimoto poyo da nau niya iyani puyo maba wi puyoga mete tarani ki ka eba gwedei mete kina. Nau mamamasugani. Ki pokere, wi mete kina karako nau mete ewapuru mamamaigomu idiwomu.

Apunu Simosi yo apunu Epaporoditasi mu yonamaga

19 Nu Kaiwawonuga Iyesu e ebo nuwaiya wainapiyau da baganai ki ka e yawata yadini supasupa da nau apunu Simosi wi bamagau tonopani manako e ewa ade wirayagisi baiyagisi wi badidi maba idiwu ki yonai nau kabuwa-siniyoto ki ka kasiyara nau bamaneya baiyagisi.

20 Apunu Simosi maba mo yewe pa mena. E nuwai notai ka nau notani mete eyaka mena. Nau wi notaniyakani ki maba e wi mete inako notaniyau.

21 Iyapana dai ka mu mubo iyamaga nene mena wainapiyamu ko Iyesu Keriso e nuwaiya badidi wainapiyau ki mu eba wainapiyamu.

22 Ko Apunu Simosi ragiragi kawaya badidi maba upiwagawa ki wi kataigau. Nau ka e mamai maba ade e ka nau gubagani maba. E nau waitasiniyau Mamanuga God e yonai bagi kawaya ki upi nu ewapuru mena kwaigemei iwei.

23 Ki pokere, iyapana nau diburasini-mupu ragidai nau bamaneya badidi kwaetagamana wainapiyamu ki yonai tagisi nau wainapani were ewa ka nau apunu Simosi wi bamagau tonopani da e yona ki kuduba wi nidini.

24 Ko nau Kaiwawoni Iyesu sumapakani da e nau yawatani yadini supa-supa manako nau niya mete kina wi bamagau ika bausugani emisinimuri.

25-26 Nu sumanuga eyaka mena apunai Epaporoditasi e wi tonomupu nau waitasiniyana ki nana nau bamaneya bauwena. E nau togisinibu Keriso e upi ewapuru mena kwaigemeya ragiragi kawaya ubumeya Keriso e yonai ki taububarai iwegemeya iweya. Ko wi e sigirawena sisiyai wainamupu ki yonai e eya wainapupu manako nuwaboyawena. E nuwaiya po wiyo ade wi eminiyana mete wainapiyau ki pokere e nu mete yewe idiwomu ki nau wainapakani da eba baganai.

27 E sigirawena ki mibai, e waunitau powagana kwaewena, ko Mamanuga God e nuwaboyai wainapupu ki pokere iyapupu. Ko Mamanuga God e eba apunu Epaporoditasi e nene mena wainapupu ko e nau nuwaboyani mete wainapupu mibai ka nu waretanuga ki powagubena ki ka nau nuwaboyani karako waina-pakani ki kawayawagubena.

28 Baganai, nau nuwaneya e tonopani wi bamagau baiyagisi manako wi e kiyabui empu-muri ki ka wi mamamaiwagi manako nau niya nuwaboyani ki mete mareya-yagisi.

29-30 Apunu Epaporoditasi e ka nu Kaiwawonuga sumapiyau ki apunai ki pokere e ika baiyagisi ki ka wi e diriwai kwaiwagi mamamapumuri. Wi wiga ubumana nau waitasinimana ki yawatai ragiragiwena ko wi waretaga ki tonomupu yewe bauwena. E nau waitasiniyawa Keriso e upi kwaigemeya manako upi ki pokaiya ka e waunitau powagana kwaewena ki pokere e wi bamagau ade baiyagisi ki ka wi e naigida mena wiwirapumuri. Iyapana dai e maba wi bamagau baitagisi ki ka wi mu mete inako wiwiratamuri.

3

Iya supasupai badidi maba idiwana ki yonai

1 Kowaniyoma, nau yonani siyarai yau mete suwagani wainapumuri; Wi
ka nu Kaiwawonuga e naureya idiwu ki pokere mibi mamamai idiwoi. Nau
yona yau naiya mena oka pokaiya wi kabuwanibuwani kewowena ko nau
karako kawareya ade okapakani ki nau midini eba togawagau mibai ka yona
yau ka wi waitaniyana ade toginiyana ki yonai.
2 Nau yonani ka yau kena; Yabu yabu idiwoi da iyapana beramaga berokoi
taku kamarai maba ki eba baitagisi wi beranimoto tagisi ke; 'Iyapana nima
nuwaiya iya wadana wainapiyau ki ka e yabiri uburoto e kwakwarepui
wakapoto.'
3 Mamanuga God e iyai mibai wadimipi ragidai ka nuyo ko eba muyo. Nu
ka eba nu midinuga kwakwarepunuga wakamipi ki pokaiya iya ki wadimipi.
Pa mena. Mamanuga God e ubupu nu rabinanuga wirapupu e eya Keyai
nu negebu manako e Keyai ki mena pokaiya ka nu iya waunai wadimipi
ade e si esida mena tepapemei. Nu karako Keriso Iyesu e naureya idiwei ki
pokere nu mibi mamamai mete idiwei. Ko iyapana beramaga berokoi ki ka
mu mubo kasiyaramaga pokaiya idiwu. Nu mu maba inako eba idiwomu.
4 Nau naiya mu maba tondekeya ko karako ka nau inako eba tondakani.
Iyapana inako idiwu ki ka mu mubo kasiyaramaga pokaiya kwaetagamu da
kowamuguma ubumana mu simaga tepapamana ki nana wainapiyamu. Ko
wainapumuri; Mu kwaetagamu ki maba nau karako inako kwaesugubena ki
ka nau mu kuduba raurutapena manako iyapana nau sini iyarau esida mena
tepampena.
5 Mibai, nau wenasugu-buwani pura eyaka mena eweya ka mu nau kwak-
warepuni wakamupu. Nau ka tawana Isiraero taubanuwai. Nau kununi
ka Bendimani ade nau ripakwarakwara-niyoma kuduba ka mibai Iburu
ragidai. Nau ka Parisi apunai. Parisi ragidai Gora oragai naigida mena
kwayuba-piyamu makeya makeya kwaetagamu ki maba nau mete naiya
inako ragiragi kawaya kwaesugekeya.
6 Nau notani gora ki mena notapekeya ki pokere nau uburekeya suma
sumatagamawa ragidai Mamanuga God nene dibipamawa idiwa ki girita-
mekeya pasutamekeya umekeya. Apunu Mosisi gora kuduba tapu ki nau
naigida mena wiwirapekeya ade makeya makeya kwaesugekeya ki pokere
nau niya wainapekeya da Mamanuga God e yabuiya ka nau supasupai mena
kwaesugekeya tondekeya.
7 Naiya ka nau inako kwaesugekeya yabara kawakawarasugekeya nau
naubo midini mamamapekeya ko karako ka nau Keriso e pokaiya nota ki
kuduba deni mena kamadubuwani.
8 Ena, eba nota ki mena ko gwedegwede kuduba ki nau naiya wainapekeya
kwaesugekeya ki nau mete kamadubuwani. Karako ka nau nuwani notani
kawaya ka yau mena; Nau nuwaneya ka nau Kaiwawoni Keriso Iyesu e mena
naigida kataipani wetawetara. E pokaiya ka nau gwede-gwede kuduba
marai kawai tagarara-puwani mugu sibuwani isiyapuwani mibai ka nau
nuwaneya Keriso e mena iyai yadani doko,
9 ade e naureya e mete ewapuru eyaka mena idiwana ki notai mena nau
wainapakani. Naiya ka nau gora ki naigida mena wadekeya doko makeya
makeya kwaesugekeya manako nau wainapekeya da ki pokaiya ka nau
apunu bagi supasupai kawaya. Ko karako ka nau Keriso e mena sumapakani
manako ki pokaiya ka Mamanuga God nau apunu bagi supasupai sidibu.
10 Karako nau nuwaneya po ka yau kena; Nau nuwaneya ka Keriso naigida
mena kataipani wetawetara ade e powena ko ade iyawena kipu ubupu ki
kasiyarai nau naubo rabinaneya wainapana wainapakani. E bita kawara-
pupu makariwena ki maba nau mete inako bita kawarapana makarisugana

wainapakani ade e powena ki maba nau mete inako posugana wainapakani.
11 Nau wainapakani da Mamanuga God uburoto e iyapanaiyoma
popotagubu ragidai badidi maba iyatamini ade kimoto ubumoto ki maba ka
e nau mete iyasiniyoto da nau kirani uburani. Mara ki bauwagana nawanai
nau tondakani.

Katamuru yabiri baigamana ki diriwai garugarupomu

12 Kowaniyoma, nau eba suwagakani da nau paereni pa mena bo Keriso
badidi wagubu ki kuduba nau kewo-puwani. Ko Keriso Iyesu e ubupu nau
puyoni ororeya mena wadubu e bameya tapu tondau ki nau wadana waina-
pakani diriwai nisi kandakani. Nau puyo ki wadana ki nana ka Keriso nau
nene powena manako nau wadisinibu e eya nene tamusinibu.
13 Kowaniyoma, nau eba suwagani da nau puyo ki wadubuwani. Pa mena.
Ko nau karako notani eyaka mena yau mena waina-pakani; Gwedegwede
kuduba oragai ki nau deni mena kamadubuwani tagararapuwani ko gwede
eyaka mena nau yabaraneya tondau ki mena nau wadana wainapakani
diriwai nisi kandakani.
14 Mamanuga God e puyoi nau tegeyana wagubu ki ka iya waunai ki e
kunumau Keriso Iyesu pokaiya nau tegeyana ki nana winepupu tapu. Nau
puyo ki wadana ki nana katamuru deneya deni mena garupakani.
15 Iyapana gwedewau nu bebeda maba irawaigibi ki ka nau yona
suwagubuwani yau mena notapomu idiwomu. Ko wi dai notababa wadamu
ki ka Mamanuga God wi waitaniyoto yawata supasupai mena kabuwaniy-
oto.
16 Ko yona kawaya eyaka mena ka yau kena; Nu eyaka eyaka yawata bani
baigibi ki ka nu yawata ki eba kama-damu ko ewapuru mena yawatau mena
kaigomu yamomu.
17 Kowaniyoma, nau badidi maba kwaesugekeya wi yabugere emisini-
mawa ki maba wi mete kina inako makeya makeya kwaiwogoi idiwoi. Ade
iyapana dai ki nu maba inako mete kwae-togomono ki ka wi mu mete naigida
mena emitamuri manako mu kwae-tagamu ki kawareya wi inako mete
kwaiwogoi.
18 Nau naiya mara ropani kawaya yona yau kawareya kawareya wi
nidiyekeya ko karako ka nau yona ki kawareya mibi yadi wi ade nidiyakani
yau kena; Keriso ripa korosi naureya nu nene powena ki yonai ka iyapana
ropani kawaya karako tagararamupu iyarapiyamu.
19 Inako kwaetagamu ragidai mu ka bita wadamana ki deneya kay-
atagamu. Mu kawaimaga ka eba Mamanuga God ko mu kawaimaga ka mu
mubo midimaga kwakwarepumaga poisiyasiyai wainapiyamu tainitamiyau
ki kena. Mu midimama waditamana yabarayabara eba kwaetagamana be-
rai ki mu kwaetagamu, mibai ka waira yau gwedegwedei ebo ebo empiyamu
ki mena mu notapiyamu.
20 Ko nuyo, nu ka eba waira yau taubanuwai ko nu pa daiyo baigibi yewe
idiwei. Nu tawananuga mibai ka usi kunumau ki pokere nu Iyesu Keriso
kunumau ade wirawagana bauwagana ki nawanai mena nu idiwei ade e
diriwai nu kwaigemei.
21 E baiyagisi ki ka e uburoto nu midinuga kwakwarepu-nuga kasiyarai
pa mena ewa puwayagisi yau wirapoto e ebo midi kwakwarepui tanai bagi
kawaya ki maba wenayagisi. Ko e ki kwaeyagisi ki ka e ebo kasiyarai kawaya
ki pokaiya kwaeyagisi. E kasiyarai ki pokaiya ka e gwedegwede kuduba
mete tepoto e kerarai kobaiya nakapoto manako e eya nu kuduba kawainuga
uburoto.

4

Nu naigida mena idiwana ki yonai

1 Kowaniyoma, nau wi nene ebotau nota kwarikwarisiniyakani tondakani
ade wi eminiyana ki nana mete wainapakani. Nau upisugekeya ki denai
wadubuwani ka wiyo. Wi pokagere ka nau mamamasugakani. Ki pokere
kowaniyoma, nau wi nidibuwani ki wi makeya makeya inako kwaiwogoi nu
Kaiwawonuga eba kamodoi ko e naureya ragiragi kawaya ubumoi.
2 Egapuniyoma Eudiya yo Sintaki, nau wi toginiyana ki nana ka nau
ragiragi kawaya yona yau wi nidiyani wainapumuri; Nuwarara tagarara eba
idiwoi ko nu Kaiwawonuga pokaiya wi nuwaga notaga eyaka mena idiwoi.
3 Ade kau, nau daikereni waitasiniyei apunai, kau ridi apeya ki mu waita-
tamiyowa, mibai ka mu naiya Mama-nuga God e yonai bagi kawaya yau
kawayawagana ki nana nau mete ewapuru ragiragi kawaya upigemeya
iweya. Apunu Keremensi yo iyapana dai mete kina nu mete ewapuru inako
iweya. Mamanuga God e ororeya mena iyapana ki mu simaga e Iya Bukai
rabineya tapu kewowena.
4 Wi nu Kaiwawonuga mete eyaka-menaigubu e naureya idiwu ki pokere
mibi mamamai idiwoi. Nau yona yau kawareya ade suwagakani; Wi mibi
mamamai idiwoi.
5 Ade kwarisiwagi moyamoyakai maba idiwoi da iyapana kuduba wi iyaga
bagi ki empomoto. Nu Kaiwawonuga e ka nu bamanugutau yewena.
6 Wi gwede mo nene eba wainapiyoi nuwaboyaiwogoi ko guriguri pokaiya
ka wi gwede nene wainapiyamu ki kuduba kawareya mena maramara
Mamanuga God kabuwapiyoi. Ko wi gwede nene e kabuwapiyoi ki kuduba
nene wi e mete paraupiyoi.
7 Wi inako kwaiwogoi ki ka nuwabagi kawaya esida ki nu nuga katainuga
pokaiya eba kataipamana makai ki Mamanuga God uburoto wi negeni
manako wi nuwabagi ki pokaiya notababa eba wadumuri ko Keriso Iyesu
e naureya bagi kawaya idiwoi.
8 Kowaniyoma, nau yonani siyarai yau mete nidiyani wainapumuri;
Gwedegwede kuduba mibai yo gwede-gwede kuduba kewanai yo gwedeg-
wede kuduba supasupai yo gwedegwede kuduba bigi pa mena yo gwedeg-
wede kuduba nu yabanugere empamana yo gwedegwede kuduba nu
mamama-pamana si tepapamana ki nana, gwede-gwede kuduba inako ki
mena wi yabugere empiyoi, wi wenagugere wainapiyoi ade wi rabinagau
notapiyoi idiwoi.
9 Nau wi yabugau badidi maba suwegekeya bo kwaesugekeya emisini-
mawa ki maba wi mete inako kwaiwogoi iwoi. Wi inako kwaiwogoi ki ka
nuwa-bagi negeyau apunai Mamanuga God e eya wi bamagau baiyagisi wi
kwayuba-niyono tondono.

Poru puyo wadubu ki nene parauwena

10 Wi puyo nau bamaneya tonomupu ki nau wadubuwani, ki pokere
karako ka nau Kaiwawoni bameya mamama-sugakani. Wi naiya inako mete
waita-sinimawa. Ena, nau kataineya da wi maramara nau notasinimawa
kebomawa ko paunau ka wi nau waitasinimana ki yawatai ragiragiwena.
11-13 Nau parau-niyakani ki ka nau eba wi gwede mo kawareya nau ade
tegemana ki nana suwagakani. Gwede mosi nau bamaneya pa mena ki
ka nau eba nuwaboyasuga-kani ko nau mamama mete waina-pakani. Nau
wekewekei kataisugu-buwani ade manamasugubuwani ki pokere gwede
mosi nau bamaneya pa mena bo mete kina ki ka baganai. Nau maramara
tawana tawana umakani wadakani bani kawaya daganani kupakani bo bani

pa mena pa wetei umakani ki ka eba gwedei mete kina. Berokoi bo bagai nau bamaneya bauwagau ki ka nau Keriso e kasiyara tegeyau ki pokaiya tondakani umakani gwedegwede kuduba kwaesugakani.

14 Baganai, nau ba suwagubuwani. Ko bita kawaya nau bamaneya bauwena ki wi bagi kawaya nau waitasinimupu.

15 Kowaniyoma natere Piripai ragidai, wi kataigau da nau naiya tawana Makedoniya kamadubuwani Mamanuga God e yonai bagi kawaya iyapana tadeyana ki nana ki upi kerarai birika-puwani makeya ki ka nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai dai ki nau eba waitasinimawa. Wi mena ka nau mete deni deni waita kasiwaraigemeya idiweya.

16 Nau natere Tesaronika rabineya tondekeya gwedegwede nene babasugekeya ki makeya ka wi mena nau kawareya kawareya waitasinimawa.

17 Nau eba wi puyo tegemawa ki mamamai suwagakani ko nau mamamasugakani ki mibai ka wi nau nene kwaigubu ki denai ka wi rabinagau mibai kipu manako aita ewa ka Mama-nuga God puyo bagi kawaya mosi usi kunumau wi negeni.

18 Nau wi nene kwaesugubuwani ki ka maraitau erida ko wi nau nene kwaigubu nau puyoni apunu Epaporoditasi e idaiya nakamupu tepupu bauwena tegebu ki kuduba nau tepuwani ki pokere karako nau bamaneya ka maura bauwena. Iyapana Mamanuga God bameya papa puyo pasumu aurai bagi kawaya yarau manako Mamanuga God puyo ki mamamapiyau, wi nau bamaneya kwaigubu ka ki maba.

19 Keriso Iyesu e bameya ka puyo bagi bagi ebo ebo posiwena uburau ki pokere Keriso e pokaiya ka nau Mamai God uburoto wi gwede nene badidi wainapiyamu ki kuduba wi negeni.

20 ‘Mamanuga God e si bagi kawaya esida ki nu maramara tepopomu idiwomu. Ki mibai.’

Parau siyarai

21 Mamanuga God e ebo iyapanai-yoma kuduba Keriso Iyesu e naureya idiwu ki mu bamamugu ka wi nau parauni yau mu eyaka eyaka tademuri. Ade nau kowaniyoma nau mete yewe idiwei ragidai ki mu mete wi parauniyamu.

22 Mamanuga God e iyapana-iyoma kuduba yewe idiwu ki mu mete kina parau ki tonopiyamu. Tawana yau mu kawaimaga Sita e bigabigaiyoma Iyesu sumapiyamu ragidai ki mu mete kina kawaya daganani wi parauniyamu.

23 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako wi waitaniyoto da e wi nene badidi kwaewena ki mibai kuduba wi naigida mena kataiwagi wetawetara.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

KOROSIYA
Apunu Poru natere Korosiya ragidai mu okamaga tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Natere Korosiya ka natere mosi tawana Aisiya rabineya. Apunu Poru e eya ka natere ki eba umawa ko e waretai mosi tonopupu Keriso e yonai ika dimawagana ki nana. E waretai ika upiwagawa ki pokaiya iyapana dai Iyesu sumamupu ki sisiyai apunu Poru wainapupu ki pokere e oka yau pokaiya mu parautapu. E sisiya mete wainapupu da mu paunamugu ka kabuwa bera dai mete wenawagawa. Iyapana dai tagubu da Iyesu sumapamawa ragidai kaisi kwaetogomono ade aneya mu simaga tepapomono ki ka mu iya yadini.

Oka yau pokaiya ka apunu Poru natere Korosiya ragidai mu wade supa-supatapu. Mu kaisi bo gwede mo inako mu mubo kasiyaramaga pokaiya kwaetagisi ki ka mu yawata kwaiya kayatagisi. Keriso e mena pokaiya ka Mamanuga God waira kunuma kuduba yamanapupu ade e mena pokaiya ka nu iya waunai yadamu.

Oka yau ka apunu Poru dibura rabineya tondawa ki makeya e okapupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-8*
Keriso ka badidi maba *1:9-2:19*
Iya waunai Keriso bameya *2:20-4:6*
Parau siyarai *4:7-18*

1-2 Mamanuga God e eya iyapanaiyoma natere Korosiya rabineya e nene idiwu. Wi sumaga ragiragi kawaya Keriso sumapiyamu ki pokere nau Poru ade nu sumanuga eyaka mena apunai Simosi mete kina oka yau wi bamagau tonopemei. Mamanuga God e nau winesinibu ade nau tonosinibu da nau Keriso Iyesu e bigabigai kwaesugana ki nana.

Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako waitaniyoto da e wi nene kwae-wena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

Apunu Poru Mamanuga God paraupupu

3 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yo nu Mamanuga God e bameya ka nu wi nene gurigurigemei ade wi nene e mete paraupemei.

4 Nu wi nene inako guri-gurigemei ki mibai ka wi sumaga ragiragi kawaya Keriso Iyesu bameya ki sisiyai nu wainamipi ade wi e iyapana-iyoma mu kuduba mete nota kwari-kwarisitamiyamu idiwu ki sisiyai nu mete wainamipi.

5 Wi inako idiwu mibai ka Mamanuga God gwede bagi kawaya wi nene winepupu kunumau tapu ki wi notapiyamu nawanai idiwu. Wi Keriso e yonai mibai bagi kawaya ki wauneya wainamupu makeya ki ka wi puyo wadamana yonai ki mete wainamupu.

6 Wi paerega ki denai bita wibo wada-mana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E wi nene inako kwaewena ki sisiyai wi paunagau kawayawena kayawena ade e kwaewena ki mibai wi naigida mena kataigubu wetawetara. Ko ki maba ka Keriso e yonai bagi kawaya karako tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau inako mete kawayawagau kayawagau.

7 Nu waretanuga sumanuga eyaka mena apunai Epapurasi e yabiri ika
bauwena Keriso e yonai wi nidibu. E ka nu waitanuga apunai. Nu eba iwei
ki ka e nu watanuga wadau Keriso e yonai iyapana tadeyau umau.
8 Wi Mamanuga God e Keyai ki kasiyarai pokaiya deni deni nota kwarik-
warisiwagamu idiwu ki sisiyai e nu nidibu,
9 ki pokere nu wi sisiyaga ki wainamipi idiweya kebomeya da karako
ka nu wi eba notagoganimpi ko nu maramara wi nene gurigurigemei. Nu
Mamanuga God kabuwapemei da e nuwaiya badidi wainapiyau ki notai
kuduba e wi kabuwaniyoto manako wi nota ki naigida mena kataiwagi. Ade
nu e kabuwapemei da e eya Keyai tonopoto wi rabinagau tanai miniyoto
siwa da wi e notai pokaiya e eya katai kuduba ki mete kataiwagi.
10 Wi e katai ki kataiwagi ki ka Mamanuga God e nuwaiya wi badidi maba
idiwana waina-piyau ki wi maramara inako mena idiwoi manako e uburoto
wi mamamaga yagisi. Wi inako idiwoi ki ka wi iyaga mibai ebo ebo kiroto
manako wi notaga Mamanuga God bameya ki kawaya-yagisi da wi e naigida
mena kataipu-muri wetawetara.
11 Nu ade guri-gurigemei da Mamanuga God e ebo tanai kasiyarai kawaya
wi negeni da bita ebo ebo wi bamagau baiyogono ki ka wi kwarisiwagi giruru
maba kobaiya teteiwagi buridere baiwagi manako e kasiyarai pokaiya ragi-
ragi kawaya ubumoi.
12 Wi inako kwaiwogoi ki ka wi mibi mamamai Mamanuga God parau-
piyoi, mibai ka e iyapanaiyoma nene puyo winepupu nakapupu ki puyoi e
wi mete wadamana ki nana winenibu da wi e gari rabineya e eya tanai bagi
kawaya ki rabineya idiwana ki nana.
13-14 Sisipu kasiyarai nu umanibu dokodoko ki e rikapupu tenibu e eya
Gubagai nuwaiya po apunai ki e gari rabineya nu nakanibu. E Gubagai nu
nene badidi kwaewena ki pokaiya ka e nu rikanibu e eya munuiyoma nidibu
manako nu biginuga kuduba ki e deni mena surupupu notagogapupu.

Keriso e ka kawaya esida

15 Nu Mamanuga God nu yabunugere eba empemei ko e eya Gubagai
Keriso ki e nu empemei. E ka e eya Mamai maba. E ka e eya Mamai nunupu
wetawetara. E ka Mamanuga God e Gubagai amu suwakarai ko gwedegwede
kuduba ka ewa mataratagubu.
16 Gwedegwede kuduba kunumau ade wairau ki nu empemei ade eba em-
pemei yo kunuma kawakawai yo kunuma kaiwawoi yo kunuma kasiyarai
mete kina ki mu kuduba ka Mamanuga God ubupu e Gubagai mena pokaiya
yamanatapu. Gwedegwede kuduba marai kawai wenatagubu ka Keriso e
nene ade e pokaiya ka mu makeya makeya matara-tagubu.
17 Gwedegwede kuduba pa mena makeya ki ka Keriso ika tondawa. E idai
pokaiya ka e gwedegwede kuduba yamanatapu ki tetapu dibitapu manako
mubo mubo watamugu wata-mugu nakatapu ade e kasiyarai pokaiya kink-
inatapu.
18 Nu e sumapemei ragidai nu ka e idai yo e kerarai yo e midi kwakwarepui
inako ko e eya ka debai. E mena ka iya kerarai. Gwedegwede kuduba
popotagubu mu paunamugu ka e mena yabiri iyawena kipu ubupu manako
e iya yawatai mebu. Ki pokere karako, gwedegwede popai ade iyaiya kuduba
ki e raurutapu yabiri tondau.
19 Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere e eya
Gubagai e ebo kiyabui ade e ebo nuwai notai ki kuduba kwebu.
20 Kunumau wairau ka nu naiya Mamanuga God e iyaraiyoma idiweya ko
Mamanuga God e wainapupu da baganai ki pokere e Gubagai ripa korosi

kawareya powena e darai nu nene kawapu ki pokaiya ka e nu ripanuga teyapu manako tenibu dobonibu e yamanai kuduba e bameya ade baigamana ki nana ki yawatai mebu.

21 Naiya ka wi yawata kwaiya kaigubu wi beraga berokoi ebo ebo notapamawa kwaigamawa manako ki pokaiya ka wi Mamanuga God e gari tagaiya e iyaraiyoma idiwa.

22 Ko karako, e Gubagai e midi kwakwarepui ripa korosi kawareya wi nene tapu powena ki pokaiya ka e eya munuiyoma wi nidibu. Aita ewa ka wi e pokaiya wi paerega pa mena e yabareya yabara-yabara ubumuri ko nima mo eba baiyagisi wi nidiyoto wirawira.

23 Mama-nuga God e munuiyoma wi nidibu ki pokere wi wauneya Keriso suma-pamawa ki maba wi karako mete kina wi sumaga bebeda maba inako kaupu-muri ragiragi kawaya ubumoi. Wi Mamanuga God e yonai bagi kawaya wauneya wainamupu makeya ki ka wi puyoga e winepupu kunumau wi nene nakapupu ki sisiyai wi mete wainamupu nawanai idiwa. Ki pokere wi karako ragiragi kawaya inako ubumoi ki ka iyapana eba baitagisi wi nukenimoto bo wi puyoga wadamana nawanai idiwu ki notai meyomoto puru. Pa mena. Iyesu e yonai bagi kawaya ki karako tawana tawana, madega kauwagau madega posiwagau ki kawayawagau kayawagau. Mamanuga God ubupu nau Poru wine-sinibu da nau yona ki iyapana tadeyana kabukabuwa ki nana tonosinibu.

Apunu Poru suma ragidai togitamiyawa

24 Nau karako mamama wainapakani mibai ka nau wi nene makarisugakani bita wadakani. Keriso yewe wairau tondawa ki ka e sumapemei ragidai nu nene bita makari ade nuwaboya mete bananapiyawa, ko bita ki ka eba kewo-wena ko e badidi bananapiyawa ki maba nau mete karako inako banana-poni yaroni da kewoyagisi.

25 Nau e bigabigai kwaesugana ade e yonai kuduba wi nidiyana da wi naigida mena kataigamana wetawetara ki nana ka Mamanuga God nau winesinibu tonosinibu.

26 Naiya takari kawaya iyapana wenatagamawa popotagamawa ade wenatagamawa popotagamawa kebomawa da karako ka iyapana tawana tawana idiwu ki mu bamamugu Mamanuga God e yonai wekepupu ki mu eba kataitagubu. Ko karako ka Mamanuga God yona ki matarapupu e ebo iyapanaiyoma nu kabuwanibu.

27 E ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere e yonai bagi kawaya naiya eba matarapupu ki e iyapana kwaiyanai ragidai wi mete kabuwaniyana ki nana wainapupu. Yona wekewekei ki mibai ka yau kena; Keriso wi rabinagau tondau ki pokere aita ewa ka wi mete kina Mamanuga God e eya tanai bagi kawaya ki rabineya idiwoi.

28 Nu nuwanugu ka iyapana kuduba Keriso pokaiya supasupai bagi mena Mamanuga God e yabareya ubumana ki nana, ki pokere e ebo katai negebu ki pokaiya ka nu ubumei e yonai iyapana tawana tawana idiwu ki kabuwatamemei ade togitamemei.

29 Iyapana bagi supasupai mena idiwana ki nana ka Keriso kasiyara nau tegebu. Kasiyara ki pokaiya ka nau upisugakani ade muya nunurakani.

2

1 Wi yo tawana Raodikeya ragidai yo iyapana dai mete kina nau kiyabuni eba emupu ragidai ki wi nene ka nau ragiragi kawaya upisugakani muya nunurakani, ko ki sisiyai nau karako wi nidiyani.

2 Nau ragiragi kawaya wi nene inako upisugakani ki mibai ka nau
nuwaneya wi waitaniyana kasiyara negeyana da wi ewapuru eyaka mena
deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraigamana idiwana ki nana. Wi inako
idiwoi ki pokaiya ka wi nuwaga notaga wirayagisi da Keriso wi nene bagi
kawaya kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara. Ma-
manuga God e notai naiya wekepupu ki mibai kuduba ka Keriso e mena
bameya.
3 E pokaiya ka Mamanuga God e eya notai ade e katai bagi kawaya naiya
wekepupu ki matarapiyau.
4 Nau yona yau wi nidiyakani ki mibai ka nau eba nuwaneya iyapana dai
baitagisi dayaya yonai pokaiya wi nuwaga notaga wirapomoto.
5 Kwakwarepu pokaiya ka nau yo wi karako nubo nubo idiwei ko nau
nuwani notani pokaiya ka nau wi mete eyaka mena ika idiwei. Wi ragiragi
kawaya wi nuwaga notaga eyaka mena Keriso sumapiyamu ade e yonai
wagubu ki makeya makeya kwaiwagamu ki sisiyai nau wainapuwani ki
pokere nau rabinani bagiwena mamamasugakani.

Iya kuduba ka Keriso bameya

6 Wi Keriso Iyesu sumamupu ade wi Kaiwawoga e simupu ki pokere e
naureya ragiragi kawaya ubumoi.
7 Wi inako ubumoi ki ka wi iyaga ripa witai waira rabineya supu ragiragi
kawaya uburau ki maba uburono. Ade wi bebeda nunumu tawa kawareya
wadamu ki maba ka wi iyaga tawa maba Keriso kawareya wadumuri.
Wi Keriso e yonai naiya kabuwanimpu ki naigida mena wadumuri doko
sumapiyoi ki ka wi sumaga ragiragiyagisi kawayayagisi manako Mamanuga
God e paraupamana notai ki wi rabinagau posiyagisi.
8 Wi yabuga naigida kwarisiyagisi da iyapana eba baitagisi yona kororai
mibai pa mena tagisi wi beranimoto wi kerapugau yadini manako mu
kabuwa-maga ki kawayayagisi wi umaniyoto dokodoko. Iyapana baitagisi
inako togomono ki ka eba Keriso bauwena mu kabuwatapu ki makeya
mu tagamu ko mu mubo ripakwarakwaramuguma naiya kwaetagamawa
kebomawa kabuwa-tampu ade kunuma kasiyarai yo kunuma kaiwawoi
badidi maba kabuwatamiyamu ki mena makeya makeya mu kwae-tagamu.
9 Mamanuga God ubupu e eya nuwai notai ade e eya iyai kuduba e Gubagai
kwebu manako e Gubagai kawapu iyapana kaina nu maba yewe wairau
wenawena.
10 Ki pokere, wi e naureya e mete eyaka mena idiwu ki ka e iyai kuduba ki
wi mete wadumupu kewowena. Kunuma kawakawai yo kunuma kasiyarai
kuduba ka erida ko Keriso e ka mu kawarimugu esida.
11 Diyu ragidai ka gora pokaiya mu mubo idamugere mu kwakware-
pumaga wakapiyamu. Ko wi ka eba wi kwa-kwarepuga wakamupu ko wi ka
Keriso sumapiyamu e naureya idiwu ragidai ki pokere wi nuwaga notaga yo
wi kwakwarepuga bigi posiwena umanibu dokodoko ki kuduba e rikapupu.
12 Nu Keriso e si pokaiya siruwaigibi makeya ki ka nu e mete popoigibi
manako e urubau supu ki maba nu awana rabineya sumipi. Ade nu awana
rabineya kimpi ubumpi ki ka e Mamanuga God e kasiyarai pokaiya iyawena
kipu ubupu ki maba ka nu e kasiyarai sumamipi ki pokaiya ka nu e mete
ewapuru iyaigibi kimpi ubumpi.
13 Iyapana kwaiyanai ragidai wi ka naiya Mamanuga God e gorai tapu ki wi
eba kataigubu. Wi bigi rabineya idiwa ki pokere wi keyaiga ka iyapana popai
ki maba powena ukwarawa. Ko Keriso iyawena kipu ubupu ki pokaiya ka
Mamanuga God wi iya waunai negebu. Nu biginuga kuduba ki e surupupu
notagogapupu.

14 Nu paeremipi e gorai raurumipi ki pokere nu paerenuga bimbinai nu
nubo wadamana ki e ororeya mena okapupu nu nawananuga tapu. Ko
nu paerenuga ki bimbinai kuduba ka Keriso ripa korosi naureya nu nene
powena ki pokaiya rikapupu kewowena.
15 Ripa korosi kawareya ka Keriso kunuma kawakawai yo kunuma kasi-
yarai yo kunuma kaiwawoi ki kuduba raurutapu manako mu kasiyara-maga
taorotapu mu muga umatapu dokodoko e eweya nakatapu manako gwedeg-
wede kuduba paunamugu mibi midimamai tagebu waratapu kayawena.
16 Iyesu e iyaraiyoma kuduba raurutapu kewowena ki pokere iyapana mo
eba baiyagisi kaisi yonai yagisi ke; 'Bani yau kupumuri ko yau eba kupu-
muri, awana yau kubamuri ko yau eba kubamuri, poraga yau poragai-
wagi ko yau eba poragaiwagi, siragamu yau mamamapumuri ko yau eba
mamama-pumuri, ade aiyata marai yau wiwirapu-muri ko yau eba wiwira-
pumuri.' Iyapana mo eba baiyagisi gora ebo ebo inako wi kabuwaniyoto. Pa
mena.
17 Naiya ka gora inako ki mibai mete kina ko ki kuduba ka ewa badidi
wenawagana ki keyakeyai. Ko ewa badidi wenawagana ki mibai ka Keriso e
eya bauwena.
18 Iyapana mo baiyagisi yagisi da e waro were gwede mo empupu ki
pokaiya e aneya kunumau idiwu mu simaga tepapiyau ade kaisi ragiragi
kawaya mete kwaewagau, e inako yagisi ki ka wi e naigida mena empiyoi
kwaenda e uburoto wi notaga wirapoto manako wi puyoga ewa wadamana
nawanai idiwu ki wi paerepumuri. Iyapana mo bai-yagisi inako yagisi ki ka
e bani wi yabugau ki pokere e kaisi kwaewagau ade e eya si kaupiyau, ko e
eya rabineya ka e kawai gisipiyau. E waira yau notai pokaiya kwaewagau
yabara kawa-kawarawagau.
19 Nu ka Keriso e idai yo e kerarai yo e midi kwakwarepui kuduba inako,
ko e eya ka debai. Ko iyapana yabara kawakawaratagamu idiwu mu ka eba
nu yabiyabirinuga apunai Keriso e naureya idiwu ko mu paeperetagubu mu
mubo mena idiwu. Ko nu katainugu da nu ka Keriso wadimipi e naureya
idiwei ragidai. E nu tenibu dibinibu manako Mamanuga God e nuwaiya
badidi wainapiyau ki makeya makeya ka Keriso e midi kwakwarepui ki
kawayawagau yarau.
20 Keriso powena ki ka wi e mete popoigubu manako kunuma kasiyarai
ebo ebo naiya umanibu dokodoko ki kasiyarai ka Keriso rikapupu ke-
wowena. Ko wi badidi pokere iya naiya idiwa ki maba karako mete inako
idiwana wainapiyamu? Wi badidi pokere waira yau kaisi kwaiwagamu,
iwagamu ke;
21 'Ki eba wadumuri bo ki eba kupumuri bo ki eba geyapumuri?'
22 Gora inako ki ka iyapana kaina mu mubo umunu-mugu tagamu, ko ki ka
waira yau e notai ki pokere mara eba rowarowa uburono manako ewa ade
gogayagisi.
23 Wi gora ki kwaetagamu ragidai emitamuri ki ka wi notaga bani yagisi
ke; 'Mu ka supasupai kwaetagamu ragidai,' mibai ka mu bagi kawaya gurig-
uritagamu, mu aneya simaga tepapiyamu, mu muga simaga kau-piyamu,
mu kaisi pokaiya mu muga midimaga kwakwarepumaga Mamanuga God
nene makari kweyamu, mu inako kwaetagamu. Ko mu gora-maga inako
kwaetagamu ki kasiyarai pa mena mibai ka nota berokoi ebo ebo notapemei
bigi kwaigemei ki kwaitana ka kaisi ki eba bodapoto. Pa mena.

3

1 Mamanuga God e wagubu umuneya Keriso iyawena kipu ubupu ki

pokaiya ka wi e mete ewapuru inako iyaigubu kimpu ubumpu iya waunai wadumupu. Keriso karako kunumau Mamanuga God e idai garu deneya tondau ki pokere wi nuwaga notaga kunuma iyai usi ki mena notapiyoi idiwoi.
2 Wi nuwaga notaga gwedegwede usi kunumau ki mena notapiyoi ko eba wi notaga waira yau gwedegwedei ki kawareya ukworono,
3 mibai ka wi iyaga oragai ki wana kewowena ko wi iyaga waunai ka karako Keriso e naureya Mamanuga God bameya wekewena ko ewa were matarayagisi.
4 Wi iyaga mibai ka Keriso ki pokere e ade wirayagisi baiyagisi makeya ki ka wi iyaga ki matarayagisi manako wi e mete ewapuru e taneya idiwoi.

Iya waunai ade iya oragai ki yonai

5 Ki pokere waira yau kerapu wade-wadei wi nuwaga notaga tainipiyau ki kuduba wi deni mena tagararapumuri. Iyapana taku maba asusu yabayababa igida yauda kwaetagamu iwu ade didiwa ukwapamu ki mu maba wi inako eba kwaiwogoi iwoi, midimama berai ki wi mete eba kwaiwogoi, gwedegwede empiyamu ki wi yabuga kawareya eba midiyayogono poisiyasiyai wainapiyoi, nota berokoi eba notapiyoi, ade eba kapoiwogoi wi kowaguma gwedegwede-maga mete eba taisi teyateyamaiwogoi. Iyapana nima kapoiwagau ade e kowaiyoma mu gwedegwedemaga taisi teyateyamawagau ki e notai ka iyapana daisusu bo momorapa ade dai mete kina inako bamamugu buburitagamu ki mu notamaga maba.
6 Iyapana gwedewau inako kwaetogomono ki ka Mamanuga God e nuwai mu bamamugu pupuyogono tondono.
7 Wi naiya iyapana ki mete idiwa ade mu badidi kwaetagamawa ki wi mete inako kwaigamawa.
8 Ko karako gagaya yo nuwapupu yo yanuwe yo kira kasiwara yo ade wi kowaguma keitamiyamu, bera kudubi kwaki inako ki kuduba wi karako kamadumuri ko eba kwaiwogoi.
9 Wi beraga oragai kwaiwagamawa da manamaigubu ki wi midiga tatamai oragai rikapiyamu ki maba wi beraga oragai ki deni mena rikamupu kewowena ki pokere deni deni eba bera kasiwaraiwogoi.
10 Wi iyaga waunai ki wi midiga tatamai waunai umamu ki maba wi ororeya mena umamupu kewowena. Iya waunai ki kerarai ka Mamanuga God e mena. E nuwaiya ka wi e naigida mena kataipamana wetawetara ki nana wainapiyau ki pokere e wi nuwaga notaga kawareya kawareya wirawirapono tondono da wi nuwaga notaga e nuwai notai maba wenapoto taniyagisi.
11 Diyu ragidai ade iyapana kwaiyanai, kwakwarepunuga wakamipi ragidai ade eba wakamupu ragidai, katai ragidai ade notababa ragidai, bigabiga ragidai ade pakasi ragidai, Keriso pokaiya ka nu kuduba nu kiyabunuga eyaka mena. Keriso nu kuduba rabinanugu tondau. E ka nu yabiyabirinuga ki pokere Mamanuga God nu eminiyau ki ka e Keriso e eya nu rabinanugu tondau ki empiyau.
12 Wi ka Mamanuga God e munui-yoma. E nuwaiya po wiyo ade e wi winenibu da wi kuduba ka e eya nene, ki pokere wi kowaguma mu nuwaboya-maga mete wainapiyoi waitatamiyoi ade eba yabara kawakawaraiwogoi ko kwarisiwagi wi kowaguma mete wiwira-tamiyoi. Ade wi notaga pakarayagisi eba diriwa diriwa kwaiwogoi. Wi nota inako ki mena tepumuri wi midiga tatamai umamu ki maba umamuri,
13 manako moyamoyakai maba idiwoi.

Wi paunagau iyapana mosi e waretai kwaewena siyasiya e bameya ki nota-piyau tondau ki ka e waretai badidi paerepupu ki e deni mena notagogapoto. Nu Kaiwawonuga ubupu nu paerenuga empupu deni mena surupupu notagoga-pupu ki maba ka wi mete kina ubumuri wi kowaguma mu paeremaga notagoga-pumuri ade mu mete ubumoto wi paerega ki mete notagogapomoto.

14 Wi inako kwaiwogoi ki ka bagi kawaya ko ki ka ade maraitau. Wi deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraiwogoi idiwoi ki ka kawaya esida. Nota kwarikwarisi ki notai pokaiya ka wi rabinaga eyaka-menayagisi. Iya inako ki ka supasupai bagi kawaya.

15 Wi ka Keriso e eya idai yo e kerarai yo ade e midi kwakwarepui inako ko e wi winenibu da wi nuwabagi rabineya e naureya eyaka mena idiwana ki nana. Ki pokere wi eyaka eyaka nuwabagi ki wadumuri doko wi rabinagau tamuri tondono manako e uburono wi badidi kabuwaniyono ki mena wi makeya makeya kwaiwogoi idiwoi. Keriso wi nene badidi kwaewena ki denai e paraupiyoi.

16 Keriso e yonai tanai kawaya wi rabinagau tawayagisi ki ka bagi kawaya manako e notai pokaiya ka wi deni deni kabuwa kasiwaraiwogoi idiwoi. Mamanuga God paraupiyoi ade umayo bagi bagi ebo ebo ki pokaiya e si mete esida tepapiyoi.

17 Wi upi kiyabui ebo ebo iwogoi bo kwaiwogoi ki ka wi nu Kaiwawonuga Iyesu e mena si pokaiya inako kwaiwogoi ade e mena pokaiya gwede-gwede kuduba nene Mamanuga God paraupiyoi.

Iyapana tawa eyaka mena rabineya badidi maba idiwana ki yonai

18 Ridi, kau nobomogi mete kina ki kau kwarisinuwagi e kobaiya tondowa wiwirapiyowa. Nu Kaiwawonuga e yabuiya ki ka iya supasupai.

19 Apunu, kau wainagi mete kina ki kau e naigida mena nota kwarikwarisipiyowa ko eba bonana ragiragipiyowa.

20 Munu rasi, wi inaguma mamaguma badidi tagamu ki wi maramara mu umunumaga wadoi makeya makeya kwaiwogoi. Nu Mamanuga God e yabuiya ki ka iya supasupai.

21 Ina mama, wi munuguma eba bonana ragiragitamiyoi da mu gagayatagisi manako mu notamaga kauyagisi.

22 Bigabiga ragidai, wi kawakawai-guma mu umunumaga maramara wadoi makeya makeya kwaiwogoi ko eba mu ubumana eminimana wi werega taga-mana ki pokere wi inako kwaiwogoi mu umunumaga wadoi. Wi ka Keriso e bigabigaiyoma mibai ki pokere nu Kaiwawonuga wiwirapamana ki nana ka wi e nuwaiya badidi wainapiyau ki mena notapiyoi manako makeya makeya kwaiwogoi.

23 Wi gwedegwede kuduba kwaiwagamu ki ka wi nuwaga notaga eyaka mena pokaiya upiwogoi, mibai ka wi eba iyapana kaina mu nene upiwagamu ko wi nu Kaiwawonuga e nene upiwagamu.

24 Wi nota yau mena notapiyoi; ‘Keriso e mena ka nu kawai-nuga ade nu e mena bigabigai kwaigemei’. Wi e sumapiyamu ki pokere e puyo wi nene winepupu tapu ki e aita ewa denai makeya makeya wi negeni.

25 Ko iyapana nima berokoi kwaewagau ki ka e denai berokoi bananapoto, mibai ka Mamanuga God nu kuduba eminiyau denai makeya makeya nu negeyau. Iyapana nima supasupai kwaewagau ki ka e denai bagi bananapoto, ade iyapana nima berokoi kwaewagau ki ka e denai berokoi bananapoto.

4

1 Kawakawai ragidai, wi bigabigaguma wi nene upitagamu ki mu denimaga eba wakitapumuri bo wadu-muri doko ko mu bamamugu bagi supasupai mena kwaiwogoi. Wainapu-muri; Wi wiga Kawaiga mete usi kunumau tondau.

Nu naigida mena idiwana ki yonai

2 Mamanuga God bameya maramara guriguriwogoi ade e paraupiyoi. Yabu yabu idiwoi.

3 Wi nu nene mete guri-guriwogoi da Mamanuga God nu wata negeni manako e Keriso pokaiya badidi kwaewagana e ebo notapiyawa ki yonai bagi kawaya nu matarapamu iyapana tadeyomu kabukabuwa iwomu. Nau yona ki suwegekeya ki pokere iyapana nau wadisinimpu diburasinimpu,

4 ko Mamanuga God e nau winesinibu da nau e yonai ki matarau suwagana ki nana, ki pokere wi karako nau nene mete guriguriwogoi da nau e yonai ki mataraponi makeya makeya supasupai mena dimasugoni.

5 Wi suma eba sumatagamu ragidai mu paunamugu idiwu ki pokere mu bamamugu supasupai mena iwogoi kwaiwogoi. Mu ubumoto Mamanuga God e yonai iwagamana watai mo wi negeni ki ka wi mara ki eba paerepumuri ko e yonai iyapana ki tadeyoi kabukabuwa.

6 Wi maramara yona mibai supasupai mena inako iwogoi ki ka iyapana wi yonaga ki wainapamana mena wainapomono manako mu manu mosi wi manunimoto ki ka wi ubumuri denai supasupai mena mu tademuri.

Parau siyarai

7 Nu Kaiwawonuga e upi nu mete ragiragi kawaya kwaigemei apunai, nu nuwanugu po apunai Taikikasi, ki e wi bamagau tonopakani da e ika baiyagisi ki ka e nau badidi maba tondakani ki sisiyai kuduba wi nidini.

8 E wi bamagau tonopakani da nu yewe badidi maba upigemei ki yonai e wi kabuwaniyoto manako wi toginiyoto kasiyara negeni.

9 Wi wiga iyapanaga apunu Onesimasi ki e nau apunu Taikikasi mete ewapuru wi bamagau tonotamakani. Nu nuwa-nugu po eyo mibai ka e Iyesu upi ragiragi kawaya deni mena kwaewagau. Mu ika baitagisi ki ka mu tawana yau rabineya badidi wenawagau ki sisiyai wi mete nidini.

10 Nau mete ewapuru diburaigibi idiwei apunai Aristakasi ade apunu Banabasi e gurabai Maki mete kina ki mu wi bamagau parautagamu. Apunu Maki wi bamagau baiyagisi ki ka wi naigida mena e wiwirapumuri, ko yona ki wi ororeya mena kataigubu kewo-wena.

11 Apunu Diyosuwa si daikere ka Diyastasi e mete kina parau wi bamagau tonopiyau. Diyu ragidai karako Iyesu sumapiyamu mu paunamugu ka apunu apeya eyaka ki mu mena nau waita-siniyamu Mamanuga God e gari rabineya idiwana ki upi nau mete kwaigemei. Mu kawaya daganani nau waitasiniyamu ki pokere nau mu mamamamaga suwagakani.

12 Wi iyapanaga mosi, Keriso Iyesu e upi kwaewagau apunai Epapurasi, ki e mete kina wi parauniyau. E Mamanuga God bameya ragiragi kawaya wi nene maramara kawareya kawareya guriguri-wagau da eba wi notaga munu rasi mu notamaga maba idiwana ki nana ko wi notaga eyaka mena ragiragi kawaya Mamanuga God e nuwaiya badidi notapiyau ki mena wi kataigamana ade makeya makeya kwaigamana ki nana.

13 Apunu Epapurasi e uburau wi nene ade natere Raodikeya yo natere Iraporisi ragidai ki mu nene mete kina inako ragiragi kawaya kwaewagau. Ko ki nau naubo yabunere empuwani ki pokere wi kabuwaniyakani yau kena.

14 Nu waretanuga iyapana muramura-tamiyau apunai Ruki ade apunu
Demasi mete kina mu wi mete parauniyamu.
15 Nu sumanuga eyaka mena ragidai natere Raodikeya rabineya idiwu ade
ridi Nimpa e tawaiya Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai kuduba mete
kina ki wi nau parauni yau mu tade-muri.
16 Wi nau okani yau iyabapumuri kewoyagisi ki ka wi oka yau wadumuri
kaiwagi nu sumanuga eyaka mena ragidai tawana Raodikeya rabineya Ma-
manuga God nene dibipiyamu idiwu ki mu bamamugu mete iyabapumuri.
Ade nau okani mosi mu bamamugu tonopuwani ki wi mete iyabapumuri.
17 Apunu Akipasi simuri, iwagi ke; 'Nu Kaiwawonuga upi negebu kwae-
nugei ki kau midigi eba togayagisi paunau kamadi ko kewopi.'
18 Nau Poru nau parauni yau nau naubo idanere okapakani. Kaiwa
kaiwa. Nau dibura rabineya tondakani ki pokere nau eba notagogasinimuri.
Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki ka Mamanuga God e
rikapupu deni mena nu wadinibu bagi. E karako wi waitaniyoto da e wi nene
kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

1 TESARONIKA
Apunu Poru Tesaronika Ragidai mu okamaga yabiri tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Natere Tesaronika ka natere kawaya mosi tawana Makedoniya rabineya. Apunu Poru naiya mena Iyesu yonai ika dimawena manako iyapana Iyesu sumamupu. Ko Diyu ragidai dai ki nuwarorotagubu apunu Poru si-wakekemupu ki pokere e tawana ki kamadubu kayawena umawa da natere Korini bauwena. E ika tondawa ka e waretai Simosi e bameya bauwena Iyesu sumapamawa ragidai natere Tesaronika rabineya badidi maba idiwa ki sisiyai e kabuwapupu. Apunu Poru yona ki wainapupu ki pokere e oka yau mu togitamana kasiyara tageyana ki nana okapupu.

Natere Tesaronika ragidai supasupai kawaya idiwa ki nene ka apunu Poru mu parautapu ade mu iya inako mena idiwana ki nana mu mete tadebu teyateyama. Mu Keriso badidi maba ade wirawagana bauwagana ki notababai wadamawa manui dai tagubu ki e mete wadubu supasupa oka yau pokaiya mu kabuwatapu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1*
Mu weremaga wagubu *1:2-3:13*
Naigida idiwana ki yonai *4:1-12*
Keriso ade bauwagana ki yonai *4:13-5:11*
Parau siyarai *5:12-28*

1 Nu sumanuga eyaka mena Mamnuga God nene dibipiyamu ragidai natere Tesaronika rabineya idiwu. Wi ka Mamanuga God ade nu Kaiwa-wonuga Iyesu Keriso mete ewapuru eyaka-menaigubu ragidai. Nau Poru yo Sairasi ade apunu Simosi mete kina karako wi paraunimei kawaya daganani wi ba-magau. Kaiwa kaiwa.

Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako waitaniyoto da e wi nene kwae-wena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

Natere Tesaronika ragidai mu iyamaga bagi

2 Nu maramara Mamanuga God bameya wi nene gurigurigemei ade wi kuduba nene e paraupemei.

3 Ena, Mamanuga God e kataiya da wi badidi maba idiwu ki nu mara-mara notapemei idiwei. Wi eba suma mena sumaiwagamu ko wi sumaga ki pokaiya ka wi e wagubu ki makeya makeya mete upiwagamu. Nota kwarikwarisi ki notai pokaiya ka wi e nene muya nunumu, ade nu Kaiwawo-nuga Iyesu Keriso e nawanai idiwu ki nene ka wi giruru maba kobaiya teteiwagamu ragiragi kawaya ubumu.

4 Nu katainugu da Mamanuga God e nuwaiya po wiyo ki pokere e winenibu e eya nene nakanibu.

5-6 Wi kataigau da nu yabiri Mamanuga God e yonai bagi kawaya wadimipi wi bamagau ika baigibi makeya ki ka nu e kasiyarai mete wadimipi ika baigibi. Nu Mama-nuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai pokaiya iwegemeya ki ka e yonai ki wi geyanibu da wi e yonai mibai ki deni mena mibimupu. Nu Kaiwawo-nuga naiya badidi kwaewagawa umawa

ki maba nu wi bamagau inako mete kwaigemeya iweya manako wi nu
eminimawa ki ka wi mete kawareya inako kwaigamawa. Wi Mamanuga God
e yonai sumamupu ki pokere iyapana dai mete bautagubu wi girinimawa
pasunimawa. Ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya wi mamama
mete negebu ki pokere wi notaga eba kauwena ko wi mibi mamamai idiwa.
7 Wi badidi maba idiwa ki ka suma sumatagamu ragidai kuduba tawana
Makedoniya yo tawana Akaiya rabineya wi eminimpu ki pokere mu mete
kina karako inako kwaetagamu.
8 Wi pokagere ka Kaiwawonuga e yonai karako tawana Makedoniya yo
tawana Akaiya rabineya kawayawagau yarau. Wi e sumapiyamu ki sisiyai
tawana tawana bauwena kayawena ki pokere nu yona mo eba iwagamu
mibai ka wi sumaga ki sisiyai ka iyapana kuduba ororeya mena wainamupu
kewowena.
9 Nu naiya wi bamagau baigibi makeya wi nu diriwanuga badidi kwaigubu
ki sisiyai mu mete wainamupu. Ade wi daisusu yo momorapa ade dai mete
kina bamamugu buburigamawa ki wi deni mena kamaditampu manako wi
notaga wirawena maramara tondau apunai mibai Mamanuga God ki e mena
suma-mupu, ki sisiyai ka iyapana kuduba mete wainamupu kewowena da
karako tagamu.
10 Mu kuduba kataitagubu da wi karako Mamanuga God e Gubagai
kunuma were ade kaworoto ki e mena nawanai idiwu. E naiya mena
powena ko Mamanuga God wagubu umuneya ka e ade iyawena kipu ubupu.
Nu iyapana kuduba paeremipi ki pokere Mamanuga God e nuwai nu ba-
manugu pupu-wagawa. Bita ki nu nubo wadamana ko Iyesu bauwena nu
yawatanuga mebu da nu karako e pokaiya Mamanuga God e nuwa pupui ki
baibigamipi.

2

Apunu Poru natere Tesaronika rabineya upiwagawa

1 Kowaniyoma, wi kataigau da nu naiya wi bamagau baigibi ki ka nu eba
asusu baigibi ko ki mibai mete kina.
2 Wi kataigau da iyapana natere Piripai rabineya nu girinimpu
waegeyageyama-nimpu manako nu kebomipi wi ba-magau baigibi ki ka
iyapana dai ika mete kina nu bodanimana kwaetagubu. Nu ewanugere
eba wiraigibi ko Mama-nuga God e eya kasiyarai negebu ki pokaiya ka nu
ubumpi e yonai bagi kawaya ki wi kabuwanimpi.
3 Nu ubumei iyapana suma sumatagamana ki nana dimaigemei ki ka
eba nu nubo nuwa-nugu bera were waratamana da mu yawata kwaiya
kayatagamana ki nana iwegemei. Pa mena.
4 Ki ka Mamanuga God e nu eminibu da nu ka baganai ki pokere e nu
winenibu manako upi yau negebu da nu e yonai bagi kawaya iyapana
tademana ki nana. Nu ka eba iyapana nu werenuga tagamana ki wainape-
mei ko nu nuwanuga notanuga empiyau apunai Mamanuga God e rabinai
mamamawagana ki nana ka nu e nuwaiya badidi wainapiyau ki mena
makeya makeya iwegemei.
5 Wi kataigau da nu naiya wi bamagau baigibi ki ka nu eba wi gwedeg-
wedega mo taisi teyateyamaigamana ki notai notamipi were baigibi manako
dayaya yonai pokaiya wi rabinaga kupemeya. Pa mena. Mamanuga God e
kataiya da nau yona mibai suwagakani.
6 Nu eba wi bo iyapana dai ki nu sinuga tepapamana ki nana baigibi.

7 Nu ka Keriso e tononibu ragidai ki pokere nu bani bo gwedegwede nene
wi genenimpena ki ka eba gwedei mete kina. Ko nu inako eba kwaigibi.
Ridi mosi e munui wawayai naigida mena kwayubapiyau ki maba ka nu wi
naigida mena inako kwayubanimana ki nana baigibi.
8 Nu wi nene ebotau notapemei ki pokere Mamanuga God e yonai bagi
kawaya nu bamanugu bauwena ki ka nu nuwanugu yona ki wi mete
kabuwa-nimana ki nana wainamipi. Ko eba ki mena; Nu wi nota kwarik-
warisinimei ki pokere nu nubo iyanuga wi bagiga nene tampena da wi ki
pokaiya iya bagi wadumpena ki mete baganai.
9 Kowa-niyoma, nu wi bamagau badidi kwaigemeya ki wi kuduba
yabugere nu eminimpu kewowena. Nu Mamanuga God e yonai wi
kabuwanimeya ki ka nu aiyata mo eba idiweya. Nu eba nuwa-nugu wi
nu nene muya nunumana ki nana ki pokere kemora nawaru ka nu nubo
idanuga kasiyarawagawa pokaiya kupemeya idiweya.

10 Wi suma sumaiwagamu ragidai wi bamagau ki nu berokoi mo eba
kwaigibi ade gwede mo eba paeremipi. Nu wi bamagau bagi supasupai
mena idiweya ki wi kuduba yabugere nu eminimpu kewowena. Mamanuga
God e mete kataiya.
11 Wi kataigau da apunu mosi e munuiyoma naigida mena tadeyau kabuk-
abuwa ade wade supasupatamiyau ki maba ka nu wi eyaka eyaka inako
mete nidimeya kabukabuwa ade wade supasupanimeya.
12 Nu wi toginimeya kasiyara negemeya ade wi rabinaga minimeya
kwarisi nuwanusuru mete negemeya. Nu wi nidimeya teyateyama, iwege-
meya ke; ‘Mamanuga God e wi winenibu da wi e eya gari rabineya kaiwana
e tanai kasiyarai pokaiya idiwana ki nana wagubu ki pokere e nuwaiya wi
bagi supasupai mena idiwana wainapiyau ki wi inako mena idiwoi.’

13 Nu naiya Mamanuga God e yonai wi nidimeya kabukabuwa ki ka wi
e yonai ki deni mena sumamupu ki pokere nu maramara Mamanuga God
bameya wi nene paruigemei. Yona ki ka eba iyapana kaina nu yonanuga
ko ki ka Mamanuga God e eya yonai. Wi yona ki sumapiyamu ki pokere
yona ki wi rabinagau tawayagisi manako Mama-nuga God wi nuwaga notaga
rabineya upiyogono tondono.
14 Kowaniyoma, nau yona yau mete nidiyani wainapu-muri; Nu
sumanuga eyaka mena Mama-nuga God nene dibipiyamu ragidai tawana
Diyudiya rabineya idiwu mu naiya nuwaboya badidi bananamupu ki
nuwaboyai ka karako wi mete inako bananapiyamu yau kena. Mu mete
kina ka Keriso Iyesu e iyapanaiyoma ki pokere Diyu ragidai dai ubumpu mu
giritampu pasutampu. Ki kwaitana ka wi tawanaga eyaka mena ragidai dai
karako ubumu wi mete inako giriniyamu pasuniyamu.
15 Diyu ragidai ki mu ka nu Kaiwawonuga Iyesu wadumupu minimupu
poyo. Takari kawaya ka mu ubumpu Mamanuga God e bonanai waina-
pamawa tagamawa ragidai inako mete namutampu ade mu nu mete si-
wakekenimpu. Mu ka iyapana kuduba nu iyaranuguma. Mamanuga God
e mu bamamugu eba mamamawena.
16 Nu baigibi Mamanuga God iya negeyana yonai iyapana kwaiyanai
ragidai wi nidimana ki nana ki ka Diyu ragidai ki bautagubu nu yawatanuga
bodaboda-pamawa. Mu inako kwaetagamawa ki mu muga bigimaga
wadamawa kawaya da kewowena yau kena ki pokere karako ka Mamanuga
God e nuwa pupui mu bamamugu wana bauwena.

Apunu Poru e Tesaronika ragidai ade emitamana ki nana wainapupu

17 Kowaniyoma, nu suwawi garigari maba wi kamadinimpi kaigibi. Mara
eba rowarowa eweya ka nu nuwanugu poyo ade wiraigamana wi emini-
mana ki nana wainamipi ko nu yawatanuga ragiragi-wena. Nu kamadin-
impi kaigibi ko nu notanuga ka maramara wi bamagau ika tondau.
18 Nu ade wiraigamana wi bamagau baigamana wainamipi. Ena, nau
Poru yona mibai suwagakani; Nau maramara ika kaniyana ki nana kwae-
sugekeya ko Berokoi Apunai Seitani nau yawatani ki e bodabodapiyawa.
19 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso ade wira-yagisi baiyagisi manako nu e
yabareya ubumamu makeya ki ka e gwede pokaiya nu puyo negeni? Nu
puyo wadamana nawanai idiwei ki nu gwede pokaiya yadamu? Ade nu
mara ki makeya gwede pokaiya mamamaigamu? Nau suwagani waina-
pumuri; Nu wi mena pokagere mamama ki bananapamu.
20 Ena, wi pokagere ka nu mibi mamamai e yabareya yabarayabara
ubumamu.

3

1-3 Nu nuwanugu wi ade eminimana ki nana wainapemeya nu rabina-
nuga wadawa maramara bagi ububura-igemeya. Wi badidi maba idiwa
ki sisiyai nu kataigamana ki nana ka nu wareta-nuga Simosi wi bamagau
tonomipi ko nau yo Sairasi notamipi da nu mena natere Ateni rabineya
idiwana ki nana. Apunu Simosi e ka nu mete ewapuru Mamanuga God e
upi kwaigemei ade Keriso e yonai bagi kawaya mete ewapuru dimaigemei
ki apunai. Iyapana bautagubu wi girinimawa pasunimawa ko wi sumaga
eba kekerawagana ki nana ka nu e tonomipi da e wi togi-niyana kasiyara
negeyana manako wi sumaga ragiragiwagana ki nana. Wi kataigau da Ma-
manuga God nu yo wi ewapuru winenibu da nu bita makari ade nuwaboya
inako mete banana-pamana ki nana.

4 Ena, nu naiya wi mete ewapuru idiweya ki makeya ka nu kawareya
kawareya wi nidimeya teyateyama, iwegemeya ke; 'Wi Keriso sumapiyoi ki
ka iyapana mete baitagisi wi girinimoto pasunimoto.' Nu yona ki iwegemeya
ki mibai karako wi bamagau wana bauwena ki kena.

5 Nau wi nene ebotau wainapekeya, kemora nawaru oro naigida eba
ukwerekeya ko bagi ububurasugekeya mibai ka nau notani wagawa ke; 'Mu
sumamaga kamadumpu bo? Kerapu wadewade apunai Seitani bauwena mu
kerapumugu wadubu manako nu upinuga mu bamamugu kwaigemeya ki
kuduba e giripupu bo pa mena?' Nau inako notapekeya tagani kandawa ki
pokere nau apunu Simosi wi bamagau tonopuwani.

6 Apunu Simosi wi bamagau umawa ki e karako ade wirawena nu ba-
manugu bauwena manako wi Iyesu ragiragi kawaya sumapiyamu ade wiga
deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraiwagamu idiwu ki sisiyai bagi kawaya
e nu nidibu. E mete nidibu da nu wi nene badidi kwaigemeya ki wi eba
notagogamupu ko nu wi eminimana wainapemei ki maba wi nu mete inako
eminimana wainapiyamu.
7 Kowaniyoma, nu yewe maramara bita makari yo nuwaboya kawaya da-
ganani bananapemei ko wi sumaga ragiragi kawaya ki sisiyai nu wainamipi
ki pokere karako ka nuwa-nusuru nu bamanugu bauwena. Nu kasiyara
mete wainapemei.
8 Naiya ka nu wi kaupuwaga wainamipi ko wi karako nu Kaiwawonuga e
naureya ragiragi kawaya ubumu ki sisiyai nu wainamipi ki pokere karako
ka nu taganuga roronawena iya bagi kawaya idiwei.

9 Karako ka nu Mamanuga God wi nene paraupemei. E yabuiya ka nu
wi pokagere mamama kawaya daganani wainapemei. Mibai, ki denai nu
badidi maba e paraupamu?
10 Nu wi ade eminimana ki nana wainapemei ki pokere kemora nawaru ka
nu nuwanuga notanuga eyaka mena Mamanuga God bameya gurigurigemei
da nu yo wi empepeigamana ki yawatai e yadini supasupa. Wi Keriso
bagi kawaya sumapiyamu ko nu nuwanugu po yona dai kawareya wi ade
kabuwanimana ki nana da wi sumaga ragiragiyagisi.
11 Kowaniyoma, nu nuwanugu ka Mamanuga God ade nu Kaiwawonuga
Iyesu mete kina karako nu yawatanuga yadini supasupa da nu wi bamagau
ika ade baigamu.
12 Nu wi nota kwari-kwarisinimei ki maba ka nu Kaiwawo-nuga Iyesu
wi notaga wirapoto da nota kwarikwarisi ki notai wi rabinagau posiyagisi
siwagapoto manako ki pokaiya ka wi wiga deni deni nota kwarikwarisi
kasiwaraiwogoi ade iyapana kuduba inako mete nota kwarikwarisitamiyoi
idiwoi.
13 Wi inako idiwoi ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu wi toginiyoto kasiyara
negeni manako aita ewa e eya iyapanaiyoma popotagubu ragidai ki mete
waratamini baiyagisi makeya ki ka wi bagi supasupai ade wi paerega pa
mena Mamanuga God e yabareya e eya nene ubumuri.

4

Nu badidi maba idiwomu da Mamanuga God nu mamamanuga yagisi?

1 Kowaniyoma, nu oka yau kewopamana kwaigemei ko iyapana Ma-
manuga God e yabuiya badidi maba idiwana da e nu mamamanuga wagana
ki yonai ka nu karako kawareya wi ade nidimei yau kena. Nu katainugu
da nu naiya badidi nidimipi teyateyama ki wi makeya makeya inako kwai-
wagamu idiwu ko nu karako nu Kaiwawonuga Iyesu e si pokaiya ragiragi
kawaya kawareya wi ade nidimei da wi mara-mara inako mena kwaiwogoi
yamoi.
2 Wi badidi maba idiwana ki kabuwai ka nu Kaiwawonuga Iyesu kasiyara
negebu ki pokaiya nu wi nidimeya teyateyama. E kabuwai ki kuduba ka wi
kataigubu kewowena.
3 Mamanuga God e nuwaiya ka wi e yabuiya bagi supasupai mena e nene
idiwana ki nana. Ki pokere ridi yo apunu, wi taku maba igida yauda asusu
eba kwaiwogoi iwoi ade didiwa mete eba ukwopoi.
4 Wi apunu eyaka eyaka ridi tauwamana wainapiyamu ki ka wi Ma-
manuga God e yabuiya ade iyapana kuduba mu yabumugu mete kina waina
nobomo wi iyaga bagi supasupai mena idiwoi.
5 Iyapana kwaiyanai Mamanuga God eba kataimugu ragidai taku maba
iwana ki poisiyasiyai wainapiyamu notamaga ki deneya tainitamiyau ki mu
maba wi inako eba kwaiwogoi.
6 Ki pokere, yau nene ka nau yona yau ade suwagani wainapumuri; Kau
waretagi eba giripiyowa ade e eba rauru kawa-kawarapiyowa. Nu naiya
mena ragiragi kawaya wi nidimeya ki nu karako kawareya wi ade nidimei
yau kena; Iyapana nima inako kwaeyogono ki ka Mamanuga God aita ewa
bita kawaya mosi e kweyoto.
7 Mamanuga God nu winenibu da nu midimama berai inako eba kwaiga-
mana ki nana ko e nuwaiya ka nu e yabuiya iya bagi supasupai e nene mena
idiwana ki nana wagubu.

8 Ki pokere iyapana nima yona yau kwenupiyau ki ka e eba nu yonanuga
kwenupiyau ko Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya puyo negebu
ki e yonai e kwenupiyau.
9 Wi suma sumaiwagamu ragidai deni deni nota kwarikwarisi kasiwara-
igamana ki yonai nu oka pokaiya mo wi eba kabuwaniyamu mibai ka Mama-
nuga God e ebo mena nota kwarikwarisi ki notai wi kabuwanibu kewowena.
10 Nu sumanuga eyaka mena ragidai kuduba tawana Makedoniya ra-
bineya idiwu ki mu bamamugu ka wi mara-mara bagi kawaya inako kwai-
wagamu nota kwarikwarisitamiyamu idiwu. Ki pokere kowaniyoma; Nu
karako yona yau mena wi nidimei; Wi bagi kawaya kwaiwagamu ki wi eba
kamadumuri ko kawareya kawareya inako mena kwaiwogoi yamoi.
11 Nu naiya mena wi nidimipi, iwagibi ke; ‘Kau nima rabinagi tatatawai
ki kau kwarisinuwagi rabinagi pakarayagisi. Kau nima kowagiyoma mu
yonamaga nuparanugei nuwegei ki kau nupara kamadi. Ade kau nima
imagei tondei ki kau kaubo idagi kasiyarayogono pokaiya kupowa tondowa.’
12 Wi inako kwaiwogoi ki ka wi baniga digumau uburono manako iyapana
suma eba sumatagamu ragidai wi eminimono wiwiranimono ade wi werega
mete togomono.

Nu Kaiwawonuga Iyesu ade wirawagana bauwagana ki yonai

13-14 Kowaniyoma, nu karako iyapana popotagubu ragidai mu yona-maga
wi nidimana wainapemei. Iyapana iya wadamana nawanai eba idiwu
ragidai ki mu ka nuwaboya rabineya idiwu mibai ka mu kowa-muguma
popotagisi ki ka mu deni mena kayatagisi ko ewa mo eba emitamini. Ko
nu Iyesu sumapemei ragidai nu nuwaboya inako eba wainapomu mibai
ka nu katainugu da Iyesu powena ade iyawena kipu ubupu ki pokere
iyapana gwedewau e sumapamawa da popo-tagubu ki ka Mamanuga God
mu waratamini da mu aita ewa Iyesu mete wiratagisi baitagisi.
15 Nu Kaiwawonuga badidi wagubu ki nu karako makeya makeya wi
nidimei yau kena; Nu Kaiwawonuga ade wira-yagisi baiyagisi makeya ki ka
iyapana popotagubu ragidai yabiri iyatagisi kimoto ubumoto ko nu iyaiya
idiwei ragidai ki nu ka mu ewamugu yamamu.
16 Mara ki makeya ka Mamanuga God e bawiwi yagisi ade aneya
kawaimaga e bonanai ragiragi kawaya wena siyonoto ki nu mete waina-
pamu manako nu Kaiwawonuga kunuma kamadini kaworoto. Ki makeya
ka iyapana gwedewau Keriso e naureya idiwa da popotagubu ragidai ki mu
yabiri iyatagisi kimoto ubumoto.
17 Ki eweya ka Mama-nuga God uburoto nu iyaiya idiwei Keriso sumape-
mei ragidai kwananiyoto teniyoto popotagubu ragidai ki mete ewapuru ya-
mamu manako nu Kaiwawonuga oroguma kawareya iyarau bananapamu.
Bananapamu manako nu e mete mara-mara idiwomu kaiwomu.
18 Ki pokere yona yau pokaiya ka wi wibo wibo deni deni togi kasiwarai-
wogoi idiwoi.

5

Nu Kaiwawonuga ade wirayagisi baiyagisi e nawanai idiwomu

1 Kowaniyoma, nau wi nidiyani wainapumuri; Mara ki bauwagana sisiyai
nidibuwani ki gwede mara bo gwede madega baiyagisi ki nau oka pokaiya
mo wi eba kabuwaniyani.
2 Wi kataigubu wetawetara da nu Kaiwawo-nuga baiyagisi ki ka e kuwa
apunai kemorau bauwagau ki maba e inako baiyagisi.

3 Iyapana tagisi ke; ‘Nu karako bagi kawaya idiwei. Gwede berokoi mosi nu
bamanugu eba wenayagisi.’ Mu inako togomono idiwono ki makeya ka ridi
munu wenapana makarai garugaru mena e bameya bauwagau ki maba ka
Mamanuga God bita kawaya daganani garugaru mena tonopoto mu bama-
mugu baiyagisi nainitamini, ko mu bita ki baibigapamana yawatai mo pa
mena.
4 Kowaniyoma, wi ka eba sisipu rabineya idiwu da nu Kaiwawonuga kuwa
apunai maba baiyagisi wi naininiyoto. Pa mena.
5 Wi kuduba ka tanai ragidai karako taneya mena idiwu. Nu ka eba sisipu
ragidai da nu sisipu idiwomu.
6 Ki pokere iyapana oro wadamu ragidai ki mu maba nu eba ukwopomu
ko nu yabu yabu idiwomu ade nota naigida mena yodomu were kwaigomu.
7 Oro wadamu ragidai mu ka kemorau ukwapamu. Ade awana suwakarai
kubamu yabaramaga babawagau ragidai ki mu mete kemorau awana
kubamu iwu.
8 Ko nu ka nawarau ki ragidai ki pokere nu notanuga inako eba babayo-
gono ko nu nota naigida yodomu were kwaigomu. Piyara ragidai mu nodam-
aga tatamai ragiragi kawaya umamu ki maba ka nu ubumamu suma ade
nota kwarikwarisi ki notai tepamu nu nodanuga tatamai umamamu. Ade
piyara ragidai mu debamaga tatamai ragiragi kawaya umamu ki maba ka nu
mete kina ubumamu Mamanuga God iya waunai negeyana yonai wagubu
nawanai idiwei ki notai mena yadamu nu debanuga tatamai umamamu.
9 Mamanuga God nu winenibu da nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso pokaiya
iya waunai wadamana ki nana ko e eba winenibu da nu e nuwa-pupui ki
bananapamana ki nana. Pa mena.
10 E nuwaiya ka nu e mete idiwana ki pokere e Keriso tonopupu nu nene
powena. Ko nu iyaiya idiwomu bo popoigamu were e baiyagisi ki ka eba
gwedei mete kina mibai ka nu katainugu da nu e mete dibipamu manako
ewapuru eyaka mena e mete idiwomu.
11 Ki pokere kowaniyoma; Wi karako badidi kwaiwagamu ki mena wi
kawareya kawareya inako mena kwaiwogoi deni deni togi kasiwaraiwogoi
ade kwayuba kasiwaraiwogoi idiwoi.

Naigida mena idiwana ki yonai siyarai

12 Kowaniyoma, wi yona yau mete naigida mena wainapumuri; Wi
yabiyabiriguma paunagau ragiragi kawaya upitagamu ki denai mu naigida
mena wiwiratamiyoi idiwoi. Nu Kaiwawonuga mu winetapu da mu yawata
bagi wi kabuwanimana ki nana.
13 Mu wi nene upitagamu ki pokere naigida mena wiwiratamiyoi ade
nota kwarikwarisitamiyoi. Ade naigida mena nuwabagi rabineya ewapuru
eyaka mena idiwoi.
14 Kowaniyoma, nau yona yau mete nidiyani teyateyama wainapumuri;
Midi togatoga ragidai ki wi tademuri da mu upitogomono. Pore
wainapiyamu ragidai ki wi kasiyara tagemuri. Daiyororo ragidai ki wi
waitatamuri. Ade iyapana eba diriwatamiyoi ko kwarisiwagi mu kuduba
bamamugu naigida mena kwaiwogoi.
15 Iyapana wi girinimono pasunimono ki ka wi denai eba kwaiwagi ko
maramara iyapana kuduba bamamugu bagi mena kwaiwogoi.
16 Ade yona yau mete wainapumuri; Wi maramara mibi mamamai idiwoi,
17 ade maramara Mamanuga God bameya guriguriwogoi.
18 Mara bagi bo berokoi wi bamagau baiyagisi ki ka eba gwedei mete kina
ko wi maramara Mamanuga God mena paraupiyoi. Wi ka Keriso Iyesu e

naureya idiwu ragidai ki pokere Mamanuga God e nuwaiya ka wi inako
mena kwaiwagamana ki nana.
19 Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya wi rabinagau minibu siwa
ki tanai wi eba popumuri.
20-21 Iyapana mosi uburoto yagisi da e Mamanuga God e bonanai waina-
pupu ki ka wi e yonai ki garugaru eba tagararapumuri ade garugaru eba
mibipumuri. Wi rabinaga pakarayagisi yona ki naigida mena wainapumuri
popo da bagi ki ka wi yona ki diriwai kwaiwagi,
22 ko berokoi ki ka wi yona ki diriwai eba kwaiwagi ko tagararapumuri.

Parau siyarai.

23 Nuwabagi negeyau apunai Mama-nuga God e karako kasiyara negeni
ade kawareya kawareya wi rabinaga wirapono da wi e yabuiya bagi supa-
supai mena e nene idiwoi. Nau nuwaneya e uburono wi kwayubaniyono
da gwede berokoi mosi wi keyaiga yo wi nuwaga notaga yo wi midiga
kwakwarepuga mete kina ki eba giripoto. Nau nuwaneya ka wi paere mo
eba kwaiwagi ko bagi supasupai mena idiwoi yamoi da nu Kaiwawonuga
Iyesu Keriso ade wira-yagisi baiyagisi makeya.
24 Mamanuga God e wi winenibu ki pokere e eba kamadiniyoto ko e naiya
badidi gwaiyabawena ki e makeya mena wi bamagau kwaeyagisi.
25 Kowaniyoma, wi Mamanuga God bameya nu nene mete guriguriwogoi.
26 Wi yowaguma tataguma badidi maba parautamiyamu ki maba wi
sumaga eyaka mena ragidai kuduba mu mete inako deni deni parau
kasiwara-iwogoi idiwoi.
27 Nu Kaiwawonuga kasiyara tegebu ki pokaiya ka nau karako wi ni-
diyakani yau kena; Oka yau nu kowanuguma kuduba mu paunamugu
iyabapumuri da mu wainapomoto.
28 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga
Iyesu Keriso e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako waitaniyoto
da e wi nene kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

2 TESARONIKA
Apunu Poru Tesaronika ragidai mu okamaga ewa tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Iyesu sumapamawa ragidai natere Tesaronika rabineya mu paunamugu ka iyapana dai tagubu da Keriso ororeya mena wirawena bauwena. Notababa yonai ki kawayawena kayawena ki pokere apunu Poru mu wade supasupatamana ki nana oka yau okapupu. Keriso ade wirawagana bauwagana marai ki tondau ko yabiri ka iyapana ropani kawaya Mamanuga God tagararapomoto e yonai tapu ki raurupomoto manako bera apunai mosi si ka Gora Raurupiyau Apunai ki mete matarayagisi.

Oka yau rabineya ka apunu Poru Iyesu sumapamawa ragidai mu sumamaga ragiragiwagana ki nana ki yonai wagubu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-2*
Apunu Poru mu mamamamaga wagubu *1:3-12*
Keriso ade bauwagana ki kabuwai *2:1-17*
Supasupai mena idiwana ki yonai *3:1-15*
Parau siyarai *3:16-18*

1 Nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere Tesaronika rabineya idiwu. Wi ka Mamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mu nene ki pokere nau Poru yo Sairasi yo Simosi mete kina karako oka yau wi nene tonopemei. Kaiwa kaiwa.
2 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako waitanimoto da mu wi nene badidi kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

Parau ade guriguri

3 Kowaniyoma, nu Mamanuga God bameya wi nene maramara paraupomu ki ka supasupai kawaya. Nu inako eba kwaigomu ki ka nu paerepemei mibai ka wi sumaga kawayawagau yarau ade deni deni nota kwarikwarisi kasiwara-igamana ki notai wi paunagau mete kawayawagau yarau.
4 Wi suma mena sumaiwagamu ki pokere wi bita makari yo nuwaboya mete bananapiyamu. Ko Keriso e upi ki wi eba kamadumpu ko wi giruru maba kobaiya teteigubu ragiragi kawaya ubumu ki pokere nu sumanuga eyaka mena Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana tawana idiwu mu bamamugu iwei ki ka nu mibi mamamai wi sisiyaga mu mete tademei.
5 Mamanuga God e bagi supasupai mena kwaewena mibai ka wi bita yo makari bananamupu ki ka wi ewagere eba nitaisinigubu ko wi giruru maba kobaiya teteigubu ki pokere e wi eminiyoto yagisi da wi ka baganai manako e gari rabineya ki wi kaiwuri e kasiyarai pokaiya idiwoi.
6 Mamanuga God e supasupai mena kwaeyagisi ki pokere iyapana gwedewau karako bita wi negeyamu ki ka e aita ewa uburoto denai bita kawaya mu tageni.
7 Nu Kaiwawonuga Iyesu ade e aneyaiyoma kasikasiyarai ki mete kunuma were mata nonarai yadini kawomoto ki makeya ka nu yo wi ewapuru bita karako bananapemei ki e yadini tekateka.

8 Mara ki makeya ka iyapana gwedewau nu Kaiwawonuga Iyesu e yonai
bagi kawaya eba sumamupu ade Mamanuga God e eya mete eba katai-mupu
ragidai ki ka e denai bita kawaya mu tageni.
9 Bita ki eba kewoyagisi ko mu maramara makaritogomono yamono ade
Mamanuga God uburoto deni mena mu purutamini mubo mena nakatamini
da nu Kaiwawonuga e kasiyarai ki tanai rabineya mu eba idiwono.
10 Mara ki makeya, nu Kaiwawonuga ade wirayagisi baiyagisi makeya
ki ka e eya iyapanaiyoma kuduba ewapuru mena dibipomoto manako e si
esida tepapomono tarataragapomono. Nu e yonai wi nidimipi ki wi deni
mena sumamupu ki pokere nu yo wi ewapuru mu mete dibipamu manako
nu Kaiwawo-nuga inako mamamapomu.
11 Ki pokere nu maramara Mamanuga God bameya wi nene gurigurigemei
da wi iya badidi maba idiwana wagubu winenibu ki wi makeya makeya
inako mena idiwoi manako e wi eminiyoto yagisi da wi ka baganai. Nu ade
gurigurigemei da e kasiyara negeni manako wi iya bagi supasupai badidi
maba idiwana waina-piyamu ki wi inako idiwoi ade wi sumaga pokaiya
upi badidi maba kwaiwagamana wainapiyamu ki wi mete makeya makeya
kwaiwogoi yamoi da kewoyagisi.
12 Wi inako idiwoi ki ka Mamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso
mete kina puyo deni mena negemupu ki pokaiya ka nu Kaiwawo-nuga Iyesu
e si wi pokagere kawaya-yagisi ade e pokaiya ka wi siga mete kawayayagisi.

2

Gora Raurupiyau Apunai

1 Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso ade wirayagisi baiyagisi
nu kwananiyana da nu e mete ewapuru idiwana ki sisiyai nau karako wi
nidiyani naigida mena wainapumuri;
2 Iyapana dai tagamu da nu Kaiwawo-nuga e ororeya mena wirawena bau-
wena. Mu inako tagamu ko yona ki ka bera ki pokere wi eba tatawaiwogoi
ade wi notaga eba koyogono notababa wadoi. Yona tagamu ki kerarai ka nu
eba katainugu. Kataina, nu Mamanuga God e bonanai wainamipi iwagibi bo
yona mo dimaigibi ki iyapana waina-mupu paere bo nu oka okamipi ki mu
mubo wadumupu wira yona ki tagamu bo?
3 Nau eba kataineya, ko wi yabu yabu idiwoi da iyapana mosi eba baiyagisi
wi beraniyoto wi kerapugau inako yadini. Nu Kaiwawonuga ade wirawa-
gana bauwagana marai ki tondau ko naiya ka iyapana ropani kawaya
Mamanuga God tagarara-pomoto ade e yonai tapu ki rauru-pomoto manako
gora raurupiyau bita wadana deneya kayawagau apunai ki e eya mete
matarayagisi.
4 Gora Rauru-piyau Apunai ki e uburoto gwedegwede kuduba iyapana
sumapiyamu simaga tepapiyamu ki mu simaga kuduba kaupoto manako e
eya si esida tepapoto. Mamanuga God e Tawai rabineya ka e mete kaniyoto
manako ika tondono, yogono ke; ‘Wi Mamaga God mibai ka nau yau kena.’
5 Nau wi mete idiweya makeya ka nau yona yau kuduba wi nidibuwani
kewowena, ko wi bani notaga goga-wena bo?
6 Wi kataigau da gwede mosi karako Gora Raurupiyau Apunai e yawatai
bodapiyau, ko e marai baiyagisi ki ka e eya matarayagisi.
7 Gora Rauru-piyau Apunai ki e eya eba bauwagana kena ko e notai
mena karako weki gwaiya kawayawagau yarau. Ko gwede mosi e yawatai
bodapiyau ki paere-yogono makeya,

8 ki ka Gora Raurupiyau Apunai ki e eya matarayagisi. E matara-yagisi
makeya ka nu Kaiwawonuga Iyesu kunuma were kaworoto manako uburoto
e umunui aurai pokaiya Gora Raurupiyau Apunai ki puwapoto poyo ade
e sinini tanai bagi kawaya ki kasiyarai pokaiya e deni mena giripoto da
gogayagisi.
9 Ko naiya ka Berokoi Apunai Seitani uburoto e eya kasiyarai kuduba Gora
Raurupiyau Apunai ki kweyoto manako kasiyara ki pokaiya ka e uburono
matakira ebo ebo kwaeyogono, ko e notakoko matakirai kwaewagau ki
kuduba ka mibai pa mena.
10 Iyapana gwedewau yona mibai eba nota kwari-kwarisimupu ragidai
ki mu kerapumugu e yadini beraberatamini da mu e mena sumapomono,
ko aita ewa ka mu deni mena gogatagisi. Mu iya wadamana yonai mibai
ki diriwai kwaetagumpena ki ka mu iyatagumpena ko mu iya wadamana
yonai ki eba wainapamana wainamupu ki pokere mu denai berokoi inako
bananapomoto.
11 Mu yona mibai kwenumupu ki pokere Mamanuga God mu notamaga
wirapupu da mu yona bera ki mena sumapiyamu.
12 Iyapana gwedewau yona mibai eba sumapomoto ko mu mubo beram-
aga berokoi ki mena mamamai kwaetogomono ki ka Mamanuga God mu
beramaga berokoi ki empoto matarapoto manako denai bita tageni.

Ragiragi kawaya ubumana ki yonai

13 Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga e wi nota kwarikwarisiniyau ki pokere
nu Mamanuga God bameya wi nene maramara paraupomu ki ka supasupai
kawaya. E kerareya wi winenibu da wi yona mibai sumapamana manako
e eya Keyai wi rabinagau upiwagana wi notaga wirapana da wi e nene bagi
supasupai mena idiwana manako ki pokaiya ka wi iya waunai wadamana ki
nana.
14 Nu Mamanuga God e yonai bagi kawaya wi nidimipi ki pokaiya ka e
wi winenibu da wi nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete ewapuru e taneya
idiwana ki nana.
15 Ki pokere kowani-yoma, wi nuwaga notaga eyaka mena ragiragi kawaya
ubumoi manako nu yonanuga oka were okamipi bo nu umununugere
iwagibi ki mena wi wadumuri doko idiwoi.
16-17 Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko Mamanuga God
nu nota kwarikwarisinibu ki pokaiya ka e bita ki rikapupu deni mena nu
wadinibu bagi. E puyo nu nene winepupu tapu ki nu notapamana ade
nawanai idiwana ki notai e nu kabuwanibu ade nu maramara yabarayabara
ubumana ki nana ki kasiyarai e nu mete negebu toginiyau tondau. Nu
Kaiwawonuga Iyesu Keriso ade Mamanuga God mete kina karako wi wai-
tanimoto wi nuwaga notaga yadini papara kasiyara negeni da wi ragiragi
kawaya ubumoi yona bagi mena iwogoi ade bera supasupai mena kwai-
wogoi.

3

Mu apunu Poru nene guriguritagamana ki nana

1 Kowaniyoma, nau yona siyarai yau mete suwagani wainapumuri; Nu
naiya wi bamagau baigibi nu Kaiwawo-nuga e yonai wi kabuwanimpi
manako wi e yonai ki diriwai kwaigubu garugaru mena sumamupu ki
maba karako Mamanuga God bameya nu nene guriguriwagi da nu e yonai
iwogomu ki ka iyapana wi maba e yonai ki diriwai kwaetogomono manako
e yonai ki garugaru mena kawayayagisi kaya-yagisi.

2 Wi kataigau da iyapana dai nu badidi dimaigemei ki yonai mu eba
sumapiyamu ki pokere guriguriwagi da Mamanuga God iyapana beramaga
berokoi ki mu yawatamaga bodapoto da mu eba baitagisi nu girinimoto.
3 Nu Kaiwawonuga badidi wagubu ki e makeya makeya kwaeyagisi. E wi
eba kamadiniyoto ko e kasiyara negeni manako uburoto Berokoi Apunai e
yawatai bodapoto da e eba baiyagisi wi giriniyoto.
4 Nu Kaiwawonuga pokaiya ka nu wi nene pore eba wainapemei. Nu
katainugu da nu badidi nidimipi ki wi makeya makeya kwaiwagamu ade nu
mete katainugu da wi notaga eba gogayagisi ko nu iwagibi ki wi mara-mara
inako mete kwaiwogoi yamoi.
5 Mamanuga God e wi waitaniyoto ade wi notaga yadini papara da e wi
nota kwarikwarisiniyau ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara.
Ade e wi waitaniyoto da Keriso yewe wairau giruru maba kobaiya tewena
ki maba wi mete inako giruru maba ki kobaiya teteiwogoi yamoi.

Iyapana pa imagei eba idiwana ki nana

6 Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e si kasiyarai pokaiya ka
nu wi nidimei teyateyama yau kena; Iyapana nima Iyesu sumapiyau ko pa
imagei tondau ade nu yona naiya kabuwanimpi ki makeya makeya e eba
kwaewagau, iyapana inako ki e diriwai wi eba kwaiwagi.
7-8 Wi kataigau da nu naiya wi mete idiweya ki ka nu eba pa imagei idiweya
ko kemora nawaru ka nu nubo idanuga kasiyarawagawa were tepemeya
kupemeya idiweya, mibai ka nu eba nuwanugu wi baniga pa kupamana da
nu bita wi negemana ki nana. Nu inako kwaigemeya ki maba wi mete inako
kwaiwogoi.
9 Nu yona bagi kawaya wi nidimeya kabukabuwa ki pokere wi denai nu
bani pa negempena ki ka supasupai. Ko nu nuwanugu wi yabugau badidi
kwaigemeya ki wi makeya makeya inako mete kwaigamana ki nana waina-
mipi ki pokere nu kasiyarai kawaya upigemeya ko iyapana imagei ragidai
mu maba eba idiweya.
10 Nu wi ba-magau idiweya ki nu wi nidimeya teyateyama, iwegemeya ke;
‘Iyapana nima upi eba kwaeyogono ki ka e bani mete eba kupono.’
11 Nu yona yau oka pokaiya wi kabuwanimei ki mibai ka nu yona mo
wainamipi da wi paunagau ka iyapana dai pa imagei idiwu. Mu mubo ida-
mugere eba upitagamu ko mu iyapana yabumugu mu midimaga matakawa-
gau tawa roroneya asusu igida yauda iwu.
12 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e si kasiyarai pokaiya ka nu karako iya-
pana ki sisibatamemei da mu mubo idamaga kasiyarayogono upitogomono
bani kupomono idiwono.
13 Ko kowaniyoma, wi yonaga ka yau kena; Wi karako bagi supasupai
mena kwaiwagamu ki wi midiga eba togayagisi kamadumuri ko wi inako
mena kwaiwogoi yamoi.
14-15 Iyapana mosi wi paunagau karako yona yau oka pokaiya tamei ki
wainapoto ko makeya makeya eba kwaeyogono ki ka wi e deni mena eba
kamadumuri tagararapumuri ko e notai wirawagana ki nana ka wi mara
dai e kamadumuri da e paerei badidi kwae-wena ki e wainapoto midimama
yadini manako e notai wirayagisi. E ka eba wi iyaraga ko e ka wi iyapanaga
mosi ki pokere wi e bameya inako kwaiwagi.

Parau siyarai

16 Nu Kaiwawonuga e ka nuwabagi negeyau ki apunai ki pokere nu nuwa-
nugu ka wi badidi kwaiwagamana wainapiyamu ki e maramara uburono

wi toginiyono ade nuwabagi wi nege-yono. Nu Kaiwawonuga e wi eba
kamadiniyoto ko e wi mete ewapuru idiwoi.
17 Nau Poru nau parauni yau nau naubo idanere okapakani. Kaiwa kaiwa.
Nau okani kuduba siyareya ka nau maramara nau sini yau maba okapakani.
18 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga
Iyesu Keriso e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako waitaniy-
oto da e wi nene kwaewena ki mibai wi kuduba naigida mena kataiwagi
wetawetara.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

1 Simosi
Apunu Poru oka yabiri apunu Simosi nene okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Simosi e ka munu waunai mosi ki Iyesu sumapupu. E inai ka Diyu ade e mamai ka tawana Gurisi ki apunai. Apunu Simosi e ka apunu Poru e waitapiyawa ewapuru upitagamawa iwa.

Oka yau rabineya ka debai apeya eyaka; Iyesu sumapamawa ragidai mu paunamugu ka iyapana dai ubumpu kabuwa mibai pa mena ki kabuwatagamawa. Mu tagubu da iyapana kaisi idiwono ade eba anikatagisi ki ka mu iya yadini. Oka yau pokaiya ka apunu Poru kabuwa mibai pa mena ki bodapana yonai apunu Simosi sibu.

Yona debai mosi ka Iyesu sumapamawa ragidai badidi maba dibipamana ewapuru idiwana ki yonai. Mu yabiyabiri ragidai badidi maba winetamini upi tageni ki yonai e mete wagubu.

Siyarai ka apunu Poru apunu Simosi e eya badidi maba tondana upiwagana ki yonai e kabuwapupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-2*
Iyesu sumapamawa ragidai mu yonamaga *1:3-3:16*
Apunu Simosi e yonai *4:1-6:21*

1-2 Nau waretani Simosi, nau waitanibuwani da kau karako Iyesu sumapiyei ki pokere nau gubagani mibai ka kau. Nau mamagi Poru kau okagi yau tonopakani.

Nu iya negeyau apunai Mamanuga God ade nu puyo wadamana nawanai idiwei ki negeyana apunai Keriso Iyesu mete kina ki mu nau winesinimupu sidimupu da nau mu bigabigamaga kwaesugana ki nana tonosinimupu.

Kau paeregi ki denai bita kaubo wadana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena kau wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu mete kina mu karako kau nuwanuwa-nimoto nuwabagi negeni manako waitanimoto da mu kau nene kwae-tagubu ki mibai kau naigida mena katainuwagi wetawetara.

Kabuwa mibai pamena kabuwatagamu ragidai

3 Nau naiya tawana Makedoniya kayasugekeya makeya ka nau kau munanibuwani da kau ika natere Epeso rabineya tondana ki nana suwagubuwani. Yona ki nau karako kawareya kau ade nidiyakani yau kena; Natere ki rabineya ka iyapana dai bautagubu suma sumatagamu ragidai mu pauna-mugu kabuwa mibai pa mena kabuwa-tagamu ki pokere bera tagamu ragidai ki kau ragiragi kawaya tadeyowa da mu bera ki kamadini.

4 Iyapana ki mu nuwamaga notamaga ka mu mubo kunumaga bo mu mubo ripakwara-kwaramuguma bususumaga ade wensisiyamaga ki kawareya ukwarau ki pokere kau mu tatamatami. Mu kwae-tagamu ki pokaiya ka kira yo kande mena wenawagau ko Mamanuga God e upi ka eba inako. E upi ka suma mena pokaiya.

5 Kau mu tatamatamana ki nana nidiyakani ki mibai ka yau kena; Iyapana gwedewau mu rabinamugu bigi pa mena ade mu nuwamaga notamaga eyaka mena suma mena sumatagamu ragidai ki ka mu mubo rabinamugu wainapomoto da Mamanuga God e yabuiya mu ka baganai. Ade mu rabinamugu ka nota kwarikwarisi ki notai mete kawayayagisi.

6 Ko iyapana dai ki mu ka iya bagi ki tagararamupu kwako-tagubu yawata
kwaiya kayatagubu ki pokere mu karako yona asusu yaba-yababa mena
tagamu iwu.
7 Mu nuwa-mugu ubumana iyapana gora kabuwa-tamana ki nana
wainapiyamu ko mu yabarayabara ubumu tagamu yona ki mibai ka mu
muga eba wainapiyamu popo were tagamu.
8 Nu kuduba katainugu da gora oragai ki kuduba ka bagi mena. Ko
nu badidi maba idiwana kwaiwagamana gora wagubu ki nu asusu eba
kwaigamu.
9 Ade nu katainugu da gora ki ka eba iyapana bagi kwaetagamu ragidai
ki mu nene ko ki ka iyapana kuwakuwai gora raurupiyamu ragidai ki mu
nene. Ki ka iyapana Mamanuga God tagararapiyamu bera berokoi ebo
ebo kwaetagamu ragidai ki mu nene. Ki ka iyapana Mamanuga God eba
notapiyamu ko waira yau gwedegwedei niniyapiyamu diriwai kwaetagamu
ragidai ki mu nene. Ki ka naunuma ragidai ki mu nene.
10 Ki ka ridi yo apunu taku maba igida yauda iwu bo didiwa asusu
ukwapamu bo apunu e ebo waretai apunu uwarau bo ridi e ebo waretai
ridi uwarau ki mu nene. Ki ka iyapana bowa madai wadamana ki nana
bera berokoi kwae-tagamu mu kowamuguma weki gwaiya tetamiyamu
weketamiyamu ki mu nene. Ki ka iyapana beraberai mu kowa-muguma
naritamiyamu ki mu nene. Ade ki ka kabuwa mibai kamadumpu bera
kabuwai ebo ebo tagamu kwaetagamu ragidai ki mu nene.
11 Supasupai tanai bagi kawaya apunai Mamanuga God e eya yonai mibai
ki mu kamadumpu. Ko Mamanuga God e nau emisinibu da nau ka baganai ki
pokere e nau winesinibu da nau e yonai ki iyapana tadeyana ki nana sidibu.

Apunu Poru Mamanuga God bameya parauwena

12-13 Nau naiya nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu siyekeya siyasiya ade gaya-
gayasugekeya e iyapanaiyoma mete giritamekeya pasutamekeya. Ko Mama-
nuga God e nau nuwanuwasinibu ki pokere nau paereni ki e surupupu
manako Keriso wagubu da nau baganai ade nau winesinibu e eya kasiyarai
tegebu da nau e upi kwaesugana ki nana. E nau bamaneya inako kwaewena
ki pokere karako ka nau e paraupakani e si esida tepapakani. Nau naiya
badidi kwaesugekeya ki mibai nau niya eba kataineya. Nau notababa ton-
dekeya ade suma eba sumasugekeya, ko Mamanuga God e nau nuwaboyani
wainapupu.
14 Nu Kaiwawonuga bagi kawaya nau nene kwaewena. Nau paereni ki
denai bita naubo wadana ko ki e deni mena rikapupu manako e puyoi awana
taparai maba nau kawarineya kwebu wira nau wadisinibu bagi. Iyesu
Keriso pokaiya ka e nota kwarikwarisi ki notai nau tegebu ade e sumapana
ki nana ki kasiyarai e nau mete tegebu.
15 Nau yona suwagakani yau ka mibai kawaya iyapana kuduba wainapa-
mana ade mibipamana ki nana; Nu bigi kwaigemei ragidai iya waunai nu
nege-yana ki nana ka Keriso Iyesu yewe wairau kawapu. Iyapana kuduba
ka bigibigi ko mu paunamugu nau mena ka bigini kawaya esida.
16 Ko Mamanuga God e nau nuwaboyani wainapupu nau wadisinibu bagi
ki mibai ka yau kena; Iyapana kuduba mu paunamugu nau mena paereni ka
kawaya daganani esida. Ko Iyesu Keriso nau eba emisinibu basarasinibu.
Pa mena. E iya waunai tegebu ki pokere iyapana ewa e suma-pomoto iya
maramara idiwana kaiwana ki iyai yadini ki ka e nau bamaneya badidi
kwaewena ki mu notapomoto manako ki pokaiya ka mu kataitagisi da e

mu bamamugu inako mete kwae-yagisi. E midi mu bamamugu mete eba togayagisi.
17 'O Mamanuga, kau ka nu Kaiwawonuga kawaya esida. Nu kau eba eminimei ko kau maramara tondei. Kau bamageya ka po pa mena. Nu Mamanuga God ka kau kiya mena. Kau kasiyaragi ka kawaya ki pokere kau sigi nu maramara esida mena tepapomu idiwomu. Ki mibai.'
18 Gubagani Simosi, Mamanuga God e bonanai wainapiyamu tagamu ragidai naiya mena badidi kau nene tagubu ki yonai kau audagi maba wadi doko manako ki pokaiya kau Keriso nene ragiragi kawaya uburowa upinugowa. Mu kau nene badidi tagubu ki kawareya ka nau oka pokaiya kau kabuwaniyakani yau kena;
19 Kau sumagi ki kau eba kamadi ade kau rabinageya katainugibi wetawe-tara da Mamanuga God e yabuiya kau ka baganai ki notai kau mete wadi doko. Iyapana dai ki nota inako ki mu tagararamupu ki pokere waka nade kawareya yapu egi supu ki maba ka mu sumamaga inako mete kauwena.
20 Iyapana ki mu paunamugu ka apunu Imeniyasi yo Arekisanda mu inako kwaetagamu. Mu Mamanuga God e si giripiyamu ko mu bera ki kamadamana ki nana ka nau ubupuwani mu midi-maga kwakwarepumaga Berokoi Apunai Seitani e idai rabineya nakata-puwani da e mu giritamana ki nana.

2

Nu ewapuru mena badidi maba gurigurigamu

1 Nau karako yabiri yona yau ragiragi kawaya kau nidiyakani; Nu sumanuga eyaka mena ragidai kuduba tade da mu ubumana iyapana tawana tawana idiwu ki mu nene guriguri-tagamana ki nana. Mu gwede nene notapiyamu ki nene wi Mamanuga God kabuwapiyoi mu tagawaiwita-maga ubumoi guriguriwogoi.
2 Nu suma sumaigemei ragidai nuwabagi rabineya Mamanuga God nene supasupai bagi kawaya idiwana ki nana ka wi kawa-kawai ragidai ade yabiyabiri ragidai waira yau kawareya ki mu nene mete guriguriwogoi.
3 Wi inako kwaiwogoi ki ka bagi kawaya ade ki pokaiya ka nu Iya Negeyau Apunai Mamanuga God wi eminiyoto manako wi mamamaga yagisi.
4 E nuwaiya ka iyapana kuduba e yonai mibai kawaya ki kataitagamana ade iya waunai mete wadamana ki nana.
5 Mamanuga God e ka eyaka mena. Tawiri ogayawa apunai iyapana kuduba teniyau Mamanuga God mete dibiniyau apunai ki e ka mete eyaka mena. Nu dibiniyau apunai ki ka Keriso Iyesu e eya mena.
6 E ebo bauwagana marai ki makeya mena ka e bauwena nu nene powena manako nu bitanuga kuduba ki e rikapupu. E nu nene powena ki pokaiya ka iyapana kuduba kataitagisi da Mamanuga God e nuwaiya ka iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau iya waunai ki yadini.
7 E nuwaiya inako wainapiyau ki pokere e nau winesinibu ade nau tonosinibu da nau kayasugana iyapana kwaiyanai ragidai e yonai mibai mu tadeyana ade mu kabuwatamana da mu e sumapa-mana ki nana. Nau eba berasugakani ko nau yona mibai mena suwagakani.
8 Gubagani Simosi, nau yona yau mete nidiyani wainapi; Nau nuwaneya iyapana uratana mena tawana tawana Mamanuga God nene idiwu ki mu idamaga bagipomono manako mu rabinamaga eyaka mena kira gagaya pa mena nuwabagi mena rabineya guri-guritogomono idiwono.

9-10 Nau karako ridi mu yonamaga mete suwagani; Ridi gwedewau tagamu
da mu Mamanuga God e si tepapiyamu ki ka mu iyapana yabaramugu
iya bagi supasupai mena kwaetogomono. Mu iyamaga bagi ki ka mu
monagamaga ko eba mu kwakwarepumaga ki monaga-pamana da iyapana
monaga ki pokaiya mu emitamana taragatamana ki nana. Mu midimaga
tatamai naigida mena umomono ade eba mu debamaga wikupomono mon-
aga kiyabui ebo ebo yodomono bo gwedegwede denimaga kawakawaya
inako tepomono monaga-togomono. Pa mena.
11 Apunu ubumoto Mamanuga God e yonai kabuwatogomono ki ka ridi
kerekereretagisi pa idiwono yona mena wainapomono.
12 Nau ridi tatama-tamakani da mu Mamanuga God e yonai apunu eba
kabuwatamono ade mu apunu watamaga eba yadini ubumono. Mu ka yona
mena waina-pomono pa idiwono,
13 mibai ka Mamanuga God yabiri apunu Adamu yamanapupu manako
ewa ka e ridi Iwi yamanapupu.
14 Berokoi Apunai Seitani e ka eba yabiri apunu Adamu bameya bauwena
e kerareya wadubu. Pa mena. Yabiri ka e ridi Iwi e bameya bauwena e
kerareya wadubu manako ridi ki paere-pupu Mamanuga God e gorai raurupupu.
15 Ko ridi gwedewau Mamanuga God sumapomono bo iyapana nota
kwarikwarisitamono bo Mamanuga God e nene bagi supasupai mena idi-
wono bo ade midimama berai eba kwaetogo-mono, ridi inako idiwono ki ka
mu munu wenatamini ki pokaiya ka mu iya mete yadini.

3

Yabiyabiri ragidai

1 Gubagani Simosi, nau karako yona mibai mosi ade suwagani wainapi;
Apunu nima nuwaiya ka suma sumatagamu Mamanuga God nene
dibipiyamu ragidai mu yabiyabirimaga uburana wainapiyau ki ka e upi
bagi kawaya winepupu.
2 Ko apunu upi inako kwaeyogono ki ka e iyapana kuduba yabumugu
bagi supasupai mena kwaeyogono ade iyapana e bameya berokoi mo eba
wainapomoto. E eba werawerayagisi ade e eba nota baba maba tondono. E
naigida notapono were kwaeyogono. Iyapana dai e bameya daiyo baitagisi
ki ka e mu diriwamaga kwaeyagisi ade e iyapana badidi maba kabuwata-
mana ki yawatai mete naigida kataiyagisi.
3 E awana suwakarai eba kuburono da e yabarai babayagisi ade e eba
tayatayabadai ade kirakirai tondono ko e kwarisiyagisi moyamoyakai maba
tondono. E bowa madai nene eba nota kwarikwarisi-yogono,
4 ade e wainai yo e munuiyoma naigida mena kwayubatamono da e
munuiyoma mu mamamaga ki naigida mena wiwirapomono ade e umunui
yodomono makeya makeya kwaetogo-mono.
5 Apunu ki e eya wainai yo e eya munuiyoma naigida eba kwayubatamini
ki ka e badidi maba suma sumatagamu ragidai Mamanuga God nene
dibipiyamu idiwu ki mu kwayubatamini?
6 Waunai sumawena apunai eba uburoto upi yau maba yadini kwaenda
Berokoi Apunai Seitani yabara kawa-kawarawagawa manako Mamanuga
God ubupu e kaupupu ki maba ka apunu ki mete yabara kawakawara-yagisi
manako e Berokoi Apunai Seitani maba inako kauyagisi.
7 E iyai supasupai mena tondono ki ka iyapana suma eba sumatagamu
ragidai e iyai bagi ki empomoto manako e wiwirapomono ade e werei

togomono. Ko e paerepoto ki ka iyapana e waigubapomoto manako Berokoi Apunai Seitani baiyagisi e kerareya yadini da e yawata paerepoto kauyagisi.

Yabiyabiri ragidai mu waitamuguma

8 Yabiyabiri ragidai mu waita-muguma mu mete kina ka iyapana yabu-mugu supasupai bagi mena idiwono da iyapana mu wiwiratamono ade eba mu tenawarimaga ragaragapono. Mu awana 'waeni' kawaya daganani eba kubomoto da mu yabaramaga baba-yagisi ade gwedegwede kuduba eba taisi teyateyamatogomono bo kapoi-togomono.
9 Mamanuga God e yonai mibai wekewekei ki mu sumapomoto yadini doko ade mu muga rabinamugu ka mu wainapomoto wetawetara da Ma-manuga God e yabuiya mu ka supasupai.
10 Apunu mosi e nuwaiya upi yau kwaewagana wainapiyau ki ka wi naiya e iyai ki naigida mena empumuri wetawetara. E bagi supasupai mena kwaeyogono empumuri ki ka baganai, wi upi ki e kwemuri.
11-12 E eba werawera-yagisi ade e eya wainai yo e munuiyoma ki e naigida mena mu kwayubatamono da mu ewapuru deni deni wiwira kasiwarato-gomono idiwono.
13 Yabi-yabiri ragidai mu waitamuguma upi bagi supasupai mena inako kwaetogo-mono ki ka iyapana mu emitamini mu weremaga togomono ade mu simaga tepapomono. Mu yabarayabara ubumono manako Keriso Iyesu sumapiyamu ki yonai matarau togomono iwono.

Mamanuga God e yonai wekewekei

14-15 Gubagani Simosi, nau waunitau kau bamageya bausugana kau emi-niyana ki nana wainapakani. Ko gwede mosi nau bodasiniyoto da nau garu-garu ika eba bausugani ki kau oka yau mena iyabapi manako Mamanuga God nene dibipemei ragidai nu badidi maba idiwana ki nana ka oka yau kau kabuwaniyoto. Nu ka Maramara Tondau Apunai Mamanuga God e eya iyapanaiyoma. E yonai mibai ki nu bebeda maba togipemei.
16 Mama-nuga God e notai wekewekei ki e naiya e ebo mena notapiyawa tondawa, e notai ki ka kawaya daganani esida. Iyapana nota ki bera umani siyamana ki yawatai mo pa mena. E yona yau nu kabuwanibu, wagubu ke;
E ka iyapana kaina nu maba wenawena. Mamanuga God e eya Keyai mibipupu da e ka mibai. Aneya usi kunumau ki mu e mete emupu.
Tawana tawana kuduba ka iyapana kayatagubu e dimai tagamawa iwa. Yewe wairau, madega kauwagau madega posiwagau ka iyapana e sumamupu ko ki eweya ka Mamanuga God e wadubu tepapupu usi kunumau e eya taneya ade tapu.

4

Bera tagamu ragidai mu yonamaga

1 Mamanuga God e eya Keyai karako matarau nu kabuwaniyau da mara siyareya ka iyapana dai mu sumamaga kaupomoto manako wiratagisi keyai beraberai ebo ebo ki mu umunumaga yadini. Keyai berokoi mu badidi kabuwatamono ki mu makeya makeya mete kwaetogomono.
2 Kabuwa bera-tagamu ki kerarai ka yau kena; Iyapana ki mu midimaga pa matakawagau yona bera ebo ebo tagamu. Yawata supasupai kayataga-mana notai naiya mu rabina-mugu kabuwatamiyawa ki karako mata maba urabu rerewara auwena ki pokere mu badidi paerepiyamu ki mu muga eba kataimugu.

3 Iyapana ki mu kabuwa-maga wagau ke; ‘Ridi yo apunu anika-tagisi ki
ka eba baganai ade nu bani dai mena kupomu ko dai kaisipomu ki ka
supasupai.’ Iyapana ki mu inako tagamu ko nu suma sumaigemei ragidai
ki nu yona mibai kataigibi ki pokere nu mete katainugu da Mamanuga
God bani kuduba kiyabui ebo ebo nu kupamana ki nana yamanapupu.
Nu e paraupamu were ewa bani kuduba kiyabui ebo ebo ki tawiyaigamu
kupamu, ko iyapana mosi eba baiyagisi nu bodaniyoto.
4 Gwedegwede kuduba Mamanuga God yamanapupu ki ka bagi mena ki
pokere nu mo eba keipamu berokoi siyamu. Ko nu yabiri Mamanuga God
paraupamu were ewa bani ki kupamu,
5 mibai ka Mamanuga God e yonai pokaiya ade nu gurigurinuga pokaiya
ka e gwedegwede kuduba ki wadubu bagi kewowena.
6 Gubagani Simosi, kau nau yonani yau nu sumanuga eyaka mena ragidai
kabuwatamiyowa. Nu keyainuga bani ki kau kiya kupowa ade kabuwa
yonai katainugibi wadibi doko ki kau makeya makeya mete kwaenugowa.
Kau inako kwaenugowa ki kau mibai Keriso Iyesu e bigabigai apunai.
7 Iyapana mu wensisiyamaga bo mu bususumaga kororai mibai pa mena
tagamu ki kau eba wainapiyowa ko Mamanuga God nu badidi kwaiwaga-
mana wagubu ki mena kau makeya makeya kwaenugowa yarowa da kau
notagi bebeda maba irawayagisi.
8 Nu midinuga kwakwarepu-nuga tekatekawagana ki nana yanuwa
kwaigemei ki denai ka maraitau erida, mibai ki ka mara karako nene mena.
Ko nu keyainuga ragiragiwagana ki nana nu nubo wade supasupaigamu ki
denai ka kawaya esida, mibai iya ki ka mara karako nene ade mara ewa nene
mete kina.
9 Nau yona karako suwagubuwani ka mibai kawaya iyapana kuduba
waina-pamana ade deni mena mibipamana ki nana;
10 Maramara Tondau Apunai Mamanuga God e ka iyapana kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau nu Iya Negeyau ki Apunai. Nu
gwedewau e sumapemei ki ka e iya waunai nu negeni. E nuwaiya ka inako
wainapiyau ki pokere e puyo negeyana ki nawanai nu idiwei ade nu e nene
ragiragi kawaya upigemei muya nunumei.
11 Nau karako badidi kabuwani-buwani ki kau makeya makeya iyapana
kabuwatamiyowa tadeyowa teyateyama.
12 Kau ka munu waunai ki pokere mu ubumoto kau waigubanimoto,
tagisi ke; ‘Kau ka nu yabunugu wenanugibi.’ Mu inako nidimono ki kau
mu yonamaga ki eba wainapiyowa ko nu sumanuga eyaka mena ragidai
mu paunamugu ka kau supasupai mena kwaenugowa, kau yonagi pokaiya,
kau iyagi pokaiya, kau nota kwarikwarisigi pokaiya, kau sumagi pokaiya,
ade kau paeregi pa mena ki pokaiya. Kau inako kwaenugowa ki ka mu
kau eminimoto manako kau kwae-nugei ki maba mu mete inako kwaetogo-
mono.
13 Kau eba pa tondowa ko kau maramara iyapana yabaramugu uburowa
Mamanuga God e yonai iyabapiyowa, dimanugowa, ade iyapana tadeyowa
kabukabuwa. Kau maramara inako kwaenugowa yarowa da nau kau
bamageya ika bausugani makeya.
14 Mamanuga God kau keyaigi togipana puyoi negebu ki kau eba basarapi
ko puyo ki pokaiya ragiragi kawaya upi-nugowa umowa. Yabiyabiri ragidai
naiya ubumpu mu idamaga kau kawari-geya nakamupu kau nene guriguri-
tagubu makeya ka mu dai kau ewa badidi maba upinugana Mamanuga God
mu kabuwatapu ki sisiyai mu matarau tagubu. Mara ki makeya ka kau
puyogi ki mete wadibi ki pokere kau puyo ki karako eba tagararapi,

15 ko maramara kau nuwagi notagi eyaka mena pokaiya keyakeyapiyowa
yarowa da kau manamanuwagi manako kau tekatekai kawaya kwaenugei
ki iyapana kau eminimoto manako kau weregi togomono.
16 Iyapana paunamugu kau kiya iyagi ki naigida mena empiyowa ade
kau badidi kabuwanugei ki kau naigida mena wainapiyowa popo were
kabuwanugowa. Kau maramara inako kwaenugowa yarowa ki kau kiya iya
wadi ade kau pokagere ka iyapana kau wainaniyamu ragidai ki mu mete iya
yadini.

5

Iyesu sumapiyamu ragidai badidi maba kwayubatamamu

1-2 Iyapana magurai ki kau eba nakaritamiyowa bo bonana ragiragi-
tamiyowa. Mu ka kau mamagiyoma maba ki pokere mu wiwiratamiyowa
giyansu mena tadeyowa. Ridi magurai ki kau kiya inagi kwayubapiyei
ki maba mu mete inako kwayubatamiyowa, ade munu waunai yaraga
ki kau kiya yowagi-yoma tatagiyoma wiwiratamiyei ki maba mu mete
inako wiwiratamiyowa, ade munu waunai onowa ki kau kiya egapugiy-
oma wiwiratamiyei ki maba mu mete inako wiwiratamiyowa ko eba yabu
gedegedetamiyowa.
3 Ridi koborotagubu mu muga mena idiwu ki kau naigida mena mu
kwayuba-tamiyowa ade waitatamiyowa.
4 Ko koboro mosi e ebo munuiyoma bo e ataiyoma mete kina ki ka mu
ubumono e kwayubapomono. Nu inanuguma mamanuguma kwayubata-
mamu ki ka Mamanuga God e yabuiya iya bagi supasupai kawaya esida. Nu
inanuguma mamanuguma naiya nu kwayubanimpu ki pokere ki denai nu
ubumamu mu kwayubatamomu ki ka Mamanuga God e mamamayagisi.
5 Koboro nima e ebo mena tondau ki ka e mibai koborowena. E Mamanuga
God e waitapana ki nene mena notapiyau ki pokere maramara kemora
nawaru e bameya guriguriwagau tondau.
6 Ko iyapana nima e ebo midi kwakwarepui mamamapana ki mena
wainapiyau ki e keyai ka powena maba.
7 Gubagani, kau iyapana yona yau mete ragiragi tadeyowa teyateyama da
mu makeya makeya kwaetogomono ko eba paerepomoto. Mu paerepomoto
ki ka kwaenda iyapana baitagisi mu paeremaga ki matarapomoto manako
tadeni siyasiya.
8 Iyapana gwedewau mu mubo inamuguma mamamuguma bo mu mubo
ewamuguma ki eba kwayubatamiyamu ki ka mu muga sumamaga ki
giripiyamu ki pokere mu paeremaga ka kawaya daganani esida. Iyapana
suma eba sumatagamu ragidai ki mu paeremaga ka maraitau erida.
9 Ridi mosi apunu eyaka mena uwapu manako koborowena tondawa da
magurawena, ridi gwedewau inako idiwu ki mu mena simaga kau okapi.
10 Koboro magurai gwedewau mu muga munumuguma naigida mena
kwayuba-tamawa ade karako mete kina upi bagi kawaya inako kwae-
tagamu yo koboro gwedewau ubumu mu daiyomaga bautagamu ragidai
mu diriwamaga kwaetagamu werenatamiyamu yo koboro gwedewau suma
sumatagamu ragidai mu bamamugu bagi mena kwaetagamu yo koboro
gwedewau nuwasiyasiya nene idiwu ragidai ki mu waitatamiyamu yo
koboro gwedewau mu nuwamaga notamaga pokaiya deni mena upi bagi
kawaya kwaetagamu da iyapana mu emitamiyamu mu were-maga tagamu,
koboro inako kwae-tagamu ki mu mena simaga kau okapi.

11-12 Ko koboro ridi waunai ki mu simaga kau eba okapi. Mu koborotagubu makeya ka mu ewa eba anikatagamana ko Keriso e upi mena kwaetagamana ki nana ki gwaiyabai tagubu. Ko mu eba maguratagubu ki pokere mu ade anika-tagamana wainapomono ki pokaiya ka mu gwaiyaba naiya tagubu ki rauru-pomoto manako Mamanuga God uburoto ki pokaiya e idai gurai mu naurimugu ugwaditamini ragiragi.

13 Mu eba gwaiyaba tagubu ki mena giripomoto ko midi togatoga ade yanuwe teyateyama ki notai mu naiya eba notapamawa ki notai mu rabinamugu mete kawaya-yogono. Ridi inako mu mubo idamugere eba upitagamu ko mu kowamuguma bamamugu midimaga pa matakawagau tawa roroneya igida yauda asusu kupamu iwu manako yona eba tagamana yonai ki mu mete tagamu.

14 Ki pokere nau wainapakani da ridi anika waunai koborotagubu ki ka mu ade anikatagisi munu wenatamini da mu rabinamaga kwarisiyagisi manako mu tawamaga nauwamaga kwayubapomono. Mu inako kwaetogomono ki ka nu iyara-nuguma mu iyamaga supasupai ki empomoto manako nu sinuga berokoi tagamana yawatai kwaenepiyamu ki yawatai mo mu eba bananapomoto.

15 Nau yona yau kau nidiyakani ki mibai ka koboro dai mu ororeya mena yawata supasupai ki tagararamupu manako karako Berokoi Apunai Seitani e eweya kayatagamu.

16 Ridi nima suma sumawagau manako e rakarakaiyoma dai koboro idiwu ki ka e eya uburono mu waitatamono naigida mena kwayubatamono. E eba e kowaiyoma Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai ki mu mena bita ki tageyono. Pa mena. Mu paunamugu ridi dai koboro-tagubu mu mubo mena idiwu ki mu mena ka mu waitatamono.

17 Kau uburi nu sumanuga eyaka mena ragidai yona yau mete tade, nuwagi ke; Yabiyabiri ragidai wi paunagau upitagamu ki mu wi naigida mena wiwiratamiyoi ade mu upimaga ki denai naigida mena mu tageyoi. Mu dai wi nene ragiragi kawaya upitagamu muya nunumu, dimatagamu, ade yona wi kabuwaniyamu. Mu bagi kawaya inako kwaetagamu ki pokere wi mu denimaga mete wadumuri kawaya ki ka baganai.

18 Mibai, Mamanuga God e okai wagubu ke; ‘Papa burumakau uratanai wi nene upiyogono ki ka wi e umunui eba umamuri ko e upiwagau ki denai bani mete kwemuri.’ Ade oka mosi wagubu ke; ‘Upi kwaetagamu ragidai ki ka mu upimaga ki denai mete yadini.’

19 Gubagani, iyapana mosi uburoto yabiyabiri apunai mosi badidi paerepupu ki empupu sisiyai e eya mena yagisi ki kau e yonai ki eba mibipi. Ko iyapana apeya bo apeya eyaka baitagisi e yonai ki kawareya ade tagisi ki kau mu yonamaga ki wainapi.

20 Yabiyabiri apunai mosi paerepoto bigi kwaeyagisi ki kau iyapana yabaramugu e paerei ki matarapi wade supasupapi da e kowaiyoma ki empomoto ki ka mu kudu wainapomoto manako e kwaewena siyasiya ki maba mu inako eba kwaetagisi.

21 Mamanuga God yo Keriso Iyesu yo mu aneyamuguma bagi kawaya idiwu ki mu kuduba yabumugu ka nau yona ragiragi kawaya kau nidiyakani yau kena; Nau badidi nidibuwani ki kau makeya makeya kwaenugowa. Kau nuwageya po apunai paere mo kwae-yagisi ki kau eba e paerei ki emani utautapi manako ade iyapana mosi paerepoto ki e paerei matarapi. Kau inako eba kwaenuwagi. Kau nuwagi notagi eyaka mena pokaiya mu ewapuru wade supasupatami.

22 Apunu mosi nuwaiya ka nu Kaiwawonuga e upi mo kwaewagana
wainapiyau ki kau naiya e iyai emani popo were ewa kau idagi e kawareya
tari e nene gurigurinuwagi mibai ka e paere mo kwaeyagisi ki ka e paerei ki
bitai daikere kau mete kawarapi. Kau naigida supasupai mena tondowa da
bigi kau eba pasiniyoto.
23 Gubagani, kau romodogi maramara kenkedowagau ki pokere awana
kasiga mena eba kuborowa ko awana 'waeni' piri munta mete kawareya
kuborowa da makari yo sigira wainapiyei ki kewo-yagisi.
24 Iyapana dai berokoi kwaetagamu ki nu matarau mu emitamemei ki
pokere mu iyamaga badidi maba ki nu mete kataigemei. Ko iyapana dai mu
ka berokoi weki gwaiya kwaetagamu ki pokere mu iyamaga badidi maba ki
nu ewa were kataigamu.
25 Ki maba, iyapana dai karako bagi kwaetagamu ki nu matarau mu
emitamemei ki pokere mu iyamaga bagi ki nu mete kataigemei. Ko iyapana
dai mu ka bagi weki gwaiya kwaetagamu ko ki mibai ka ewa matarayagisi.

6

Bigabiga ragidai mu yonamaga

1 Bigabiga ragidai ki ka mu kawakawaimuguma naigida mena wiwirata-
mono ade mu umunumaga mete yodomono. Mu inako kwaetogo-mono ki
ka iyapana mu pokamugere Mamanuga God e si eba giripomoto ade nu
kabuwanuga badidi kabuwaigemei ki mu mete eba siyomoto siyasiya.
2 Bigabiga ragidai mu kawakawai-muguma suma mete sumatagamu ki ka
bigabiga ragidai ki mu notamaga eba yagisi ke; 'Nau kawaini mete ewapuru
Keriso sumapemei ki pokere nau ramata togatoga nene e upi kwaesugoni
ki ka baganai.' Mu inako eba notapomono ko mu notamaga yogono ke; 'Nau
kawaini mete kina nu sumanuga ka eyaka mena ade nau nuwaneya po eyo ki
pokere nau e nene kawaya daganani kwaesugoni muya nunuroni ki ka bagi
kawaya.' Mu inako notapomono ki ka mu supasupai mena kwaetogomono.
Nau yona yau nidibuwani ki kau makeya makeya dimanugowa ade iya-
pana tadeyowa kabukabuwa.

Waira yau gwedegwedei eba nota kwarikwarisipomu

3 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e yonai badidi wagubu ki kuduba mibai
ade nu sumanuga pokaiya badidi maba idiwana kabuwanibu ki yonai ka
mete supasupai kawaya. Ko iyapana dai baitagisi mu mubo kataimaga
pokaiya yona kudubai mosi tagisi,
4 ki kau kataigeya da mu yonamaga ki ka bera ade mu muga pa kawai
gisipiyamu yabara kawakawaratagamu were tagamu. Mu ka eba iya bagi
ki notai wadumupu ko mu nuwamugu ka yona pa wadamana wenapamana
waina-piyamu manako ki pokaiya ka nuwaroro yo kira kasiwara yo yona
berokoberoko yo nari kasiwara inako wenawagau.
5 Mu yabaramaga babawena yona mibai naiya wainamupu ki mu notam-
aga gogawena ki pokere mu karako kira mena tagamu nuwarara tagarara
idiwu. Mu wainapiyamu da mu Mamanuga God e upi kwaetogomono ki
pokaiya ka mu denai waira yau gwedegwedei pokaiya purapuratagisi. Ko
ki pa mena.
6 Nu Mamanuga God e upi kwaigomu ki ka nuwabagi nu rabinanugu
posiyagisi siwagapoto ko waira yau gwedegwedei nu tawanuga rabineya
posiyagisi siwaga-poto bo pa mena ki ka eba gwedei mete kina.
7 Nu wenaigibi ki ka nu ida kasikasi waira yau kawareya baigibi. Ade nu
popoigamu ki ka nu ida kasikasi waira yau kamadamu kaigamu.

8 Ki pokere nu baninuga bo nu midinuga tatamai mete kina ki ka nu nubo
denenugu baganai ki kena.
9 Ko iyapana mu mubo purapura-tagamana nene wainapiyamu ki mu
notamaga ka gwedegwede ki mena kawareya ukwarau manako denkoe
papa wadau ki maba mu notamaga wadubu doko. Nota berokoberoko
ebo ebo mu tainitamono notababa tageyono manako mu wiratamini mu
iyamaga deni mena giripoto.
10 Nu bowa madai nota kwarikwarisitamemei ki notai ka berokoi ebo
ebo kuduba ki kerarai. Iyapana ropani kawaya bowa madai ki poisiyasiyai
wainapamawa manako ki pokaiya mu sumamaga kaumupu manako nota
ebo ebo bauwena mu rabinamaga giripupu nuwaboya tagebu.

Apunu Simosi e yonai

11 Gubagani Simosi, kau ka Mama-nuga God e iyapanai ki pokere bera yau
kuduba ki kau tagararapi. Kau Mama-nuga God e yabuiya bagi supasupai
mena kwaenugowa, e mena notapiyowa, e mena sumapiyowa, ade e mena
nota kwarikwarisipiyowa. Gwede ragiragi mosi kau bamageya baiyagisi ki
kau giruru maba kobaiya tenuwagi manako kwarisinuwagi moyamoyakai
maba tondowa iyapana waitatamiyowa.
12 Kau sumagi pokaiya iya maramara tondana kaniyana ki puyoi wadana
ki nana nisi kandowa e diriwai garupiyowa. Kau ororeya mena iyapana
ropani kawaya mu yabumugu Keriso sumapana e eweya kayanugana ki
yonai matarau nuwagibi.
13 Gwedegwede kuduba iya negeyau apunai Mamanuga God yo Iyesu
Keriso ki naiya apunu Pontiyasi Pairasi e yabareya ubupu yona bagi supa-
supai mena wagubu, ki mu yabumugu ka nau karako kau ragiragi kawaya
nidiyakani yau kena;
14 Mamanuga God e nuwaiya kau badidi kwaenugana nidibu ki kau eba
paerepi kwaenda iyapana kau sigi berokoi tagisi. E badidi nidibu waina-pipi
ki kau makeya makeya bagi supa-supai mena kwaenugowa yarowa da nu
Kaiwawonuga Iyesu Keriso ade wira-yagisi baiyagisi makeya.
15 E wirawagana bauwagana marai ki ka Mamanuga God e ebo nuwaiya
winepupu tapu. E mena ka bagi kawaya ade e mena ka Kaiwawo. E ka
kaiwawo ragidai kuduba mu Kaiwawomaga ade kawakawai ragidai kuduba
mete kina mu Kawaimaga.
16 E mena maramara tondau ade e mena bameya ka tanai kasiyarai
kawaya, ki pokere iyapana kaina nu kwaitana mosi e tanai ki bameya eba
baigamu. Iyapana kaina mu yabumugere e eba emupu ade karako mete kina
nu yabunugere e eba empemei. E mena si nu maramara tepapomu. E mena
kasiyarai ka mara-mara tondono kaniyono ko eba kewo-yagisi. Ki mibai.
17 Gubagani Simosi, nau yona mosi ka nidiyani ka yau kena; Kau waira
yau kawareya purapuratagubu ragidai mu ragiragi kawaya tade, nuwagi
ke; ‘Wi waira yau gwedegwedei pokaiya eba yabara kawakawaraiwogoi
ade wi nuwaga notaga wi gwedegwedega ki kawareya eba ukworono mibai
ka waira yau e gwedegwedei ka mara mosi uburono ko mara mosi ade
gogayagisi. Wi nuwaga notaga Mamanuga God e mena bameya tondono
mibai ka yewe waira kawareya nu badidi kupamana mamamaigamana ki
gwedegwedei ka e mena nu denenugu denenugu negeyau.’
18 Kau yona yau mu mete tade, nuwagi ke; ‘Naigida mena idiwoi upi marai
kawai bagi mena kwaiwogoi ade wi gwedegwedega eba gwandagiwogoi ko
imagei ragidai mu mete waitatamiyoi.

19 Wi inako idiwoi ki ka wi puyoga kunumau wi nawanaga tondau ki
kawayayogono yarono manako mara yabaranugu tondau ade ewa ka wi
puyoga ki bebeda maba ragiragi kawaya uburono da wi bebeda maba ki
kawareya wi iyaga tawai wadumuri. Iya wadu-muri doko ki ka iya mibai
maramara idiwana kaiwana ki iyai.'
20 Gubagani Simosi, Mamanuga God kau eminibu da kau ka baganai ki
pokere e gwede upi negebu ki kau eba kamadi ko naigida mena kwayuba-
piyowa wadi doko yarowa. Iyapana notababa yonai asusu yabayababa
tagamu mu bani wainapiyamu da mu katai wadumupu. Ko ki pa mena.
Mu katai eba wadumupu. Mu yonamaga ka mibai pa mena ki pokere kau
wenagugi mena wainapi kamadi.
21 Iyapana dai mu muga kataimaga wadumpu suma-piyamu ki pokere
suma mibai ki yawatai mu paeremupu kwakotagubu yawata kwaiya kay-
atagamu.
Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e
rikapupu deni mena wi wadinibu bagi.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

2 SIMOSI
Apunu Poru oka siyarai apunu Simosi nene okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau rabineya ka apunu Poru e waitapiyawa apunai Simosi e yonai okapupu. E waretai ki giruru maba kobaiya kaniyawa ki e eba kamadana ko e upi ragiragi kawaya kwaewagana ki nana ka e oka yau pokaiya e togipiyawa kasiyara kweyawa.

Iyapana yona pa wadamana wenapamana yonai tagamawa ragidai ki mu yonamaga ka apunu Simosi eba wainapono mibai ka yona ki pokaiya ka yanuwe kira kasiwara ade nuwarara tagarara wenawagau.

Apunu Poru e badidi maba tondawa upiwagawa ki maba ka apunu Simosi e mete inako tondana upiwagana ki nana.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-2*
Apunu Simosi e werei wagubu *1:3-2:13*
Kabuwa yonai *2:14-4:5*
Apunu Poru e eya yonai *4:6-18*
Parau siyarai *4:19-22*

1-2 Nau gubagani Simosi. Nau nuwaneya po kau ki pokere nau Poru oka yau karako kau nene oka-pakani. Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere e nau winesinibu manako tonosinibu. E naiya mena gwaiyabawena da nu Keriso Iyesu pokaiya iya wadamana ki nana. Nau iya yonai ki iyapana tadeyana ki nana ka e nau winesinibu upi yau tegebu.

Kau paeregi ki denai bita kaubo wadana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena kau wadinibu bagi. Ko e ade nu Kaiwawonuga Keriso Iyesu mete kina karako kau nuwanuwanimoto nuwabagi negeni manako waitanimoto da mu kau nene badidi kwaetagubu ki mibai kau naigida mena katainuwagi wetawetara.

Poru apunu Simosi paraupupu

3 Nau ripakwarakwaraniyoma naiya Mamanuga God e upi badidi maba kwaetagamawa ki maba nau mete kina inako kwaesugakani. Nau rabinaneya wainapakani da Mamanuga God e yabuiya nau ka baganai ki pokere nau maramara e upi kwaesugakani kau notaniyakani ade Mamanuga God bameya kemora nawaru kau nene paraupakani ade kau nene gurigurisugakani.

4 Nau naiya kau kamadini-buwani ki makeya kau nau yadini kipi eminibuwani ki nau notani eba goga-wena ki pokere karako ka nau nuwaneya po kau ade eminiyana ki nana waina-pakani. Nu ade empepeigamu ki nau mamama kawaya ade wainapani.

5 Kau sumagi ragiragi kawaya tondei ki nau eba notagogapuwani. Kau inagi Yunesi yo kau atagi ridai Rousi mu Keriso deni mena ragiragi kawaya sumapamawa ki maba kau karako e inako mete suma-piyei wainapakani.

6 Ki pokere gubagani, nau nidiyani wainapi; Naiya nau idani kau kawarigeya tapuwani gurigurini-buwani ki makeya Mamanuga God kau puyogi negebu, puyo ki kau maramara wadi doko mata maba puwakakapiyowa da beuyogono ko eba popi.

7 Mamanuga God e eya Keyai nu negebu ki ka eba nu notanuga kauwagana kudu wainapa-mana ki nana. Pa mena. Nu kasiyara wainapamana nu

kowanuguma nota kwarikwarisitamana ade nu rabinanuga pakarawagana
naigida notapamana were kwaigamana ki keyai e nu negebu.
8 Nu Kaiwawonuga e yonai badidi katainugibi ki kau uburowa iyapana
yabaramugu dimanugowa ko midimama eba wadiniyoto. Ade nau karako
nu Kaiwawonuga e pokaiya diburasugu-buwani sisiyai togomono ki nene
kau mete eba midimamanugowa. Mama-nuga God e kasiyarai kau negeyau
ki pokaiya kau ragiragi kawaya nau mete ewapuru ubumomu Keriso e yonai
bagi kawaya ki nene makarigomu ade muya nunumomu.
9 Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere bita nu
nubo wadamana ki e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi. E nu iyanibu
ade nu winenibu da nu e nene mena idiwana ki nana. Ko ki ka eba nu gwede
bagi mosi e nene kwaigibi ki denai e inako kwaewena. Pa mena. E kunuma
yo waira eba yamanapupu ki makeya ka e ebo mena notapupu da e aita ewa
Keriso Iyesu pokaiya nu bita-nuga ki rikapoto deni mena nu wadiniyoto bagi.
10 Karako ka nu Iya Negeyana Apunai Keriso Iyesu bauwena. Po kasiyarai
ki e raurupupu kewowena manako nu eba popoigamana ko mara-mara
idiwana kaiwana ki iyai ka e yonai bagi kawaya ki pokaiya wadubu matara
nu kabuwanibu.
11 Mamanuga God e nau winesinibu da nau e yonai bagi kawaya ki iyapana
tadeyana ade kabuwatamana ki nana nau tonosinibu.
12 Nau e yonai ki suwegekeya ki pokere iyapana dai nau bita makari ade
nuwaboya mete tegeyamu. Ko bita ki pokaiya ka nau kudu bo midimama mo
eba wainapakani ko nau kawareya kawareya uburakani yona ki kawareya
dimasugakani. Nau nima sumapakani ki e nau kataipuwani kewowena
ade nau mete kataineya da e kasiyarai ka kawaya daganani esida. E nau
emisinibu da nau baganai ki pokere e nau wine-sinibu upi yau tegebu. Ko upi
ki e eya kwayubapono yarono da e marai bai-yagisi ki makeya kewoyagisi.
13 Nau yona mibai nidiyekeya ade kau badidi upinugana kabuwaniyekeya,
kabuwa ki kau wadi doko manako iyapana kuduba makeya makeya inako
kabuwatamiyowa. Kau Keriso Iyesu e naureya tondei ki pokere e mena
suma-piyowa ade e iyapanaiyoma mete nota kwarikwarisitamiyowa.
14 Mamanuga God e eminibu da kau ka baganai ade e kau winenibu e yonai
bagi kawaya iyapana tadeyana ki nana ki puyoi kau mete negebu. E eya
Keyai Tanai Bagi Kawaya nu rabinanugu tondau ki kasiyarai pokaiya ka kau
puyo ki naigida mena kwayubapiyowa.
15 Gubagani Simosi, kau kataigeya da tawana Aisiya ragidai apunu Paig-
erasi yo apunu Emogenesi mete kina ki mu kuduba nau tagararasinimupu.
16 Nau nuwaneya ka Mamanuga God uburoto apunu Onesiporo e iyapana-
iyoma mu nuwaboyamaga wainapoto waditamini bagi, mibai ka apunu ki
e maramara nau waitasiniyawa nau bitani wadawa tekateka ade kasiyara
nau mete tegeyawa. Nau diburasugubuwani ki sisiyai tagubu wainapupu ki
e nau bamaneya eba midimamawena,
17 ko e natere Roumi bauwena ki ka e nau kwaeneni kwaewagawa umawa
da nau bananasinibu.
18 Kau mete kataigeya da nau natere Epeso rabineya tondekeya ki makeya
ka e nau nene kawaya daganani kwaewagawa. Ki pokere nu Kaiwawo-nuga
e marai baiyagisi makeya ki ka nau nuwaneya e uburoto apunu Onesiporo e
nuwaboyai mete wainapoto.

2

1 Gubagani, kau ka Keriso Iyesu e naureya tondei. Kau paeregi ki denai bita
kaubo wadana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena kau wadinibu

bagi puyo negebu ki pokere puyo ki kasiyarai pokaiya kau karako e nene
ragiragi kawaya uburowa.
2 Nau iyapana ropani kawaya mu yabumugu dima-sugekeya emisiniyeya
nau yona badidi suwegekeya ki kau wadi doko manako kayanuwagi iya-
pana dai emitamiyei da mu ka baganai ade mu kowamuguma tademana
kabukabuwa ki mu mete baganai, iyapana ki kau yona yau tade da mu mete
kayatagisi mu mubo kowa-muguma tademono kabukabuwa iwono.
3 Piyara ragidai ragiragi kawaya ubumu ki maba ka nu mete kina Keriso
Iyesu e nene ubumei ade e nene makarigemei muya nunumei. Ko ki maba
ka kau mete kina uburowa e nene makarinugowa muya nunurowa ko eba
midi togatoga nene kwaenugowa.
4 Nau keyakeyai dai kau kabuwa-niyani wainapi; Piyara apunai eba e
ebo nuwaiya wainapiyau ki kwaeyogono umono. Pa mena. Piyara ragidai
mu mubo upimaga ki mena e kwaeyogono manako piyara ragidai mu
kawaimaga e empoto e mamamai yagisi.
5 Ade apunu mosi yanuwa rabineya garupana wainapiyau ki ka e yanuwa
gorai ki makeya makeya kwaeyagisi. E gora ki makeya eba kwaeyogono ki
ka e bani garupoto yabiri baiyagisi ko e denai eba yadini.
6 Ade iyapana nima e kokoreya upiyogono da maura marai baiyagisi ki ka
e eya yabiri bani ki tepoto kupoto.
7 Nau yona yau nidibuwani ki kau naigida mena wainapiyowa manako
nu Kaiwawonuga kau waitaniyoto da nau badidi kabuwanibuwani ki mibai
kuduba kau naigida mena katainuwagi.
8 Kau maramara Iyesu Keriso nota-piyowa. E powena ko e ade iyawena
kipu ubupu. E ka oragai apunai Dewida e momai. Nau yona bagi kawaya
dima-sugakani yau ka e yonai.
9 Yona ki pokaiya ka mu nau kuwa apunai maba wadisinimupu umasin-
imupu dokodoko makari tegeyamu. Ko Mamanuga God e yonai ki mu eba
umamupu dokodoko. Pa mena.
10 Mamanuga God e iyapanai-yoma winetapu ragidai mu iya waunai
Keriso Iyesu pokaiya wadamana ade e taneya e kasiyarai pokaiya maramara
idiwana ki nana ka nau mu nene karako bita makari ade nuwaboya ebo ebo
yau bananapakani giruru maba kobaiya tesugakani.
11 Nu wainapamana ade suma-pamana yonai mibai ka yau kena;
‘E powena ki maba nu e mete inako popoigamu ki ka nu aita ewa e tondau ki
maba nu mete inako iyaigamu e mete idiwomu.
12 Nu e nene giruru maba kobaiya teteigamu ki ka aita ewa nu e mete
ubumamu kaiwawo upi kwaigomu. Nu karako iwagamu bodaboda
da nu eba katainugu eyo ki ka aita ewa e mete kina nu inako nidini.
13 Ko nu gwaiyabaigibi ki mibai eba kwaigamu ko paerepamu ki ka e
gwaiyabawena ki e eba paerepoto ko mibai mena kwaeyagisi. E naiya
gwaiyabawena wagubu ki e eba kamadini mibai ka e bameya ka bera
mo pa mena.’

Mamanuga God nu upinuga mibipana ki yonai

14 Gubagani, kau iyapanagiyoma yona yau mete ragiragi kawaya tade,
nuwagi ke; ‘Wi Mamanuga God e yabuiya idiwu ki pokere wi yona pa
wadamana wenapamana yonai ki wi eba iwogoi kwaenda ki pokaiya kira
kasiwara wenayagisi. Wi inako kwaiwogoi ki pokaiya ka gwede bagi mosi
eba wenayagisi ade iyapana wi yonaga ki wainapomono ragidai mu iyamaga
ki mete giriyagisi.’

15 Gubagani, kau uburi Mamanuga God e upi negebu ki naigida mena
kwaenugowa ade e yonai mibai ki supasupai mena kabuwanugowa ki ka
ewa midimama kau eba wadiniyoto. Kau kaubo wainapiyei da baganai ki
makeya mena kwaenugowa ki ka Mama-nuga God kau eminiyoto yagisi da
kau ka baganai.
16 Iyapana waira yau yonai mibai pa mena ki kawareya deni deni tagamu
ragidai ki mu yonamaga ki kau eba wainapiyowa. Mu tagamu ki pokaiya ka
mu iyapana waratamiyamu yawata kwaiya kayatagamu ko Mama-nuga God
e deneya ki mu eba kaya-tagamu.
17 Mu yonamaga ka kwata pokesi iyapana mideya kawayawagau yarau ki
maba iyapana giritamiyau. Yona inako tagamu ragidai mu pauna-mugu ka
apunu Aimaniyasi yo apunu Pairitasi mete kina inako kwaetagamu.
18 Mu apeya yawata supasupai kama-dumpu karako bera yau tagamu ke;
'Popotagubu ragidai ororeya mena iyatagubu kimpu ubumpu ki pokere nu
iyaiya idiwei ragidai popoigamu ki ka nu ewa eba iyaigamu kimamu ubu-
mamu.' Mu inako tagamu ki pokaiya ka suma sumatagamu ragidai dai mu
sumamaga nusuruwena.
19 Ko Mama-nuga God e ororeya mena wowo bebedai kaupupu ragiragi
kawaya uburau. Iyapana bebeda ki nukepomoto ko e eba geyageyayagisi.
Bebeda ki naureya ka Mamanuga God oka yau okapupu; 'Nau iyapananiy-
oma nau nene idiwu ki mu eyaka eyaka nau niya kataineya.' Ade e oka
yau mete okapupu; 'Iyapana nima wagau da e ka nau nene ki ka e eya iyai
wirapoto e berai berokoi kuduba kamadini.'

20 Iyapana kawai mosi e tawai rabineya ka kebari yo kurari yo yogo yo
kapa yo karakara inako ropani kawaya uburau. Gwedegwede dai ka poraga
nene ko dai ka pa yabayababa uburau. Gwedegwede ki dai ka mu bowa
yama-yamai pokaiya yamanatampu, dai ka mu ripa pokaiya kaitetampu ade
dai ka mu nimadi pokaiya pasitampu.
21 Tawa rabineya gwedegwede dai bagi ade dai berokoi ki maba ka
iyapana nima e ebo idai kerarai rikapoto ade berokoi kuduba kamadini
ki ka e gwedegwede bagi yamayamai ki maba. Nu Kaiwawonuga uburoto
e winepoto upi bagi mena kweyoto manako e upi bagi ebo ebo ki mena
kwaeyogono tondono.
22 Ki pokere gubagani, onowa yaraga kwakwarepu-maga tainitamiyau
poisiyasiyai waina-piyamu ki maba kau inako eba kwae-nugowa. Nota
berokoi inako baiyagisi kau taininiyono ki kau nota ki weupi kwenupi man-
ako iyapana gwedewau mu nuwamaga notamaga supasupai Mama-nuga
God bameya waita nene guriguri-tagamu ragidai ki mu mete dibipumuri
ewapuru mena upiwogoi. Iya supasupai mena kwaenugana ki mena notai
kau notapiyowa, suma mena sumanugowa, nota kwarikwarisi ki notai
wainapiyowa, ade nuwabagi rabineya mena tondowa.
23 Ko iyapana yona mibai pa mena notababa yonai tagamu ragidai ki
mu yonamaga kau eba wainapiyowa. Kau kataigeya da mu yonamaga ki
pokaiya ka kira kasiwara ade bonana ragiragi wenawagau.
24 Nu Kaiwawonuga e bigabigaiyoma mu ka kira yonai eba togomono ko
mu iyapana bamamugu bagi mena kwaetogomono ade Mama-nuga God
e yonai supasupai mena kabuwatogomono. Iyapana dai mu yonamaga
garugaru eba wainapomoto ki ka mu midimaga eba togayagisi ko kawareya
mu ade kabuwatamono.
25 Iyapana dai mu bonana ragiragitamini ki ka mu denai mu eba giritamini
ko giyansu mena mu kabuwatamono wade supasupatamono, mibai ka ewa

marai mosi ka Mamanuga God bani iyapana ki waitatamini da mu notamaga
wirayagisi manako mu yona mibai kataitagisi.
26 Mu notamaga wirayagisi ki ka Berokoi Apunai Seitani e denkoi maba
waditapu doko ki purupuruyagisi manako mu baitagisi kayatagisi. Naiya ka
Berokoi Apunai e notai mu umatapu dokodoko da e nuwaiya badidi ki mena
mu makeya makeya kwaetagamawa. Ko mu nota-maga wirayagisi ki ka nota
oragai ki kewoyagisi.

3

Mara siyareya ka iyapana Mamanuga God tagararapomoto

1 Gubagani, nau yona yau suwagani ki kau naigida mena wainapi; Mara
siyareya ka bera berokoi ki notai kawayayagisi.
2 Mara ki makeya ka iyapana mu mubo nene mena waina-pomono,
kapoitogomono, bowa madai ki poisiyasiyai wainapomono, yabara
kawakawaratogomono, mu mubo simaga tepapomono, deni deni kira
kasiwaratogomono, mu inamuguma mamamuguma umunumaga kwenu-
pomono, ade iyapana mu waitatamono ki ka denai mu eba parautamini.
Mama-nuga God e nene bagi supasupai idiwana ki notai mu eba
wainapomono,
3 ade mu kowamuguma eba nota kwari-kwarisitamono. Iyapana berokoi
mu bamamugu kwaetagisi ki ka mu berokoi ki eba notagogapomoto ko mu
yanuwe-togomono. Mu naigida eba notapomono were kwaetogomono ko
mu rabinamaga gayagayayogono kiratogomono idiwono. Iya bagi ki mu
berokoi siyomono,
4 ade mu umunumaga pokaiya ka mu bani yowatata togomono ko mu
rabinamugu ka mu yogo tagamana wainapomono. Mu notamaga garugaru
mena wirayagisi berokoi kwaetagamana ki notai mena notapomono. Mu
kawai gisipomono ade mu muga midimaga tainitamiyau ki poisiyasiyai
wainapomono ko mu Mamanuga God eba nota kwarikwarisi-pomono.
5 Mu ka midimaga pa mataka-wagau ragidai. Mu umunumaga pokaiya
ka mu togomono ke; ‘Nu ka Mamanuga e upi kwaigemei ragidai.’ Mu inako
togomono ko mu mibimaga ka pa mena. Mamanuga God e kasiyarai ki mu
eba kataimugu. Iyapana gwedewau inako tagamu kwaetagamu ragidai ki
kau kamaditami mu mete eba idiwoi.
6 Iyapana ki dai tawa tawa kaya-tagamu ridi notamaga eba pakarawena ki
beratamiyamu mu rabinamaga wira-piyamu iwu. Ridi ki mu mubo paere-
maga naiya kwaetagamawa ki bitai wadamana kudeya maramara nota-
piyamu ko nota berokoi ebo ebo taini-tamiyau ki mu mete kwaetagamana
wainapiyamu.
7 Mu yawata supasupai kataitagamana ki kwaenei kwaetagamu ko yona
mibai ki mu kwaitana eba bananapomoto.
8 Takari kawaya apunu apeya Diyanesi yo Diyambesi oragai apunai Mosisi
e yonai bodabodapamawa ki maba ka iyapana ridi beratamiyamu ragidai ki
yona mibai mete bodaboda-pomoto. Iyapana ki mu yabaramaga babawena.
Mu umunumugere tagamu da mu suma sumatagamu ko ki pa mena mibai
ka mu ororeya mena paeremupu mu sumamaga kaumupu.
9 Ko mu notamaga ki eba kawayayagisi kaya-yagisi wainapakani, mibai
ka iyapana kuduba mu emitamini ki ka mu garugaru kataitagisi da mu ka
notababa ragidai. Oragai ragidai Diyanesi yo Diyambesi mu bamamugu
badidi wenawena ki maba mu bamamugu inako mete wenayagisi.

Apunu Simosi badidi maba tondana ki yonai

10-11 Gubagani, nau badidi suwege-keya bo kwaesugekeya ki kuduba kau
emisiniyeya. Nau iyapana badidi tadeyekeya kabukabuwa ki kau kataigeya
ade nau niya iyani badidi wainapekeya umekeya ki kau mete kataigeya. Nau
eba diriwadiriwa kwae-sugekeya ko nau nota kwarikwarisi ki notai mena
notapekeya sumasugekeya tondekeya. Iyapana bita yo midi makari ade
nuwaboya nau tegemawa ki ka nau upini eba kamadubuwani ko nau giruru
maba kobaiya tesugekeya. Natere Antiyoka rabineya, natere Aikoniyamu
rabineya ade natere Rusira rabineya mete kina iyapana badidi maba nau
girisinimawa pasusinimawa nuwaboya kawaya daganani nau tegemawa
ki kuduba kau kataigeya. Nau bita makari ade nuwaboya bananapuwani
ko nu Kaiwawonuga maramara nau waitasini-yawa iyapana mu idamaga
rabineya tondekeya ki taorotapu nau wadisinibu paere.
12 Nau yona mibai mosi kau ade nidiyani wainapi; Iyapana gwedewau bagi
supasupai mena Keriso Iyesu e naureya idiwana wainapiyamu ki ka iyapana
ubumono mu giritamono pasutamono bita makari ade nuwaboya mu mete
tagemono.
13 Ko bera ragidai yo midimaga pa matakawagau ragidai mu bigimaga ka
kawayayogono yarono. Mu iyapana beratamono mu kerapu-mugu wadita-
mono ade mu muga mete kerapu wadewade kasiwaratogomono.
14 Ko gubagani, kau yona mibai katainugibi sumapipi ki kau deni mena
wadi doko yarowa ko eba kamadi. Iyapana gwedewau yona mibai kau
kabuwanimupu ragidai ki kau kataigeya.
15 Kau munugeya tondeya yabedeya da karako ki kau Mamanuga God e
yonai bagi kawaya naiya takari kawaya okamupu ki kuduba kau wainapipi
katainugibi. Oka ki pokaiya ka nu kataigibi da nu Keriso Iyesu sumapamu
ki mena pokaiya ka nu iya waunai yadamu. Ko ki kuduba kau katainugibi
kewowena.
16 Mamanuga God e yonai ki e ebo Keyai pokaiya iyapana kabuwa-tapu
makeya makeya okamupu, oka ki kasiyarai ka kawaya. Oka ki pokaiya ka
Mamanuga God nu yona mibai kabuwa-niyoto, nu paerenuga matarapoto,
nu wade supasupaniyoto, ade iya naigida supasupai idiwana ki yawatai nu
mete kabuwaniyoto.
17 Iyapana nima Mama-nuga God e upi bagi kawaya ebo ebo kwaewagana
wainapiyau ki ka e Mamanuga God e yonai okamupu ki pokaiya upi ki
kwaewagana kasiyarai ade katai kuduba mete yadini.

4

1 Mamanuga God ade Iyesu Keriso mete kina ki e idai gurai popotagubu
ragidai ade iyaiya idiwei ragidai nu kuduba naurinugu ugwadiniyana ragi-
ragi apunai ki mu yabumugu ka nau Keriso ade bauwagana nu teniyana da
nu e gari rabineya e kasiyarai pokaiya idiwana ki nana yona ragiragi kawaya
yau kau nidiyakani;
2 Kau Mamanuga God e yonai dimanugowa iyapana tadeyowa. Mu kau
wainanimoto bani, pa mena bani, ko ki ka eba gwedei mete kina, kau
dimanugowa. Mu paerepiyamu ki kau mu waditamiyowa supasupa. Mu
berokoi kwaetagamu ki kau mu sisiba-tamiyowa. Mu bagi kwaetagamu ki
kau mu togitamiyowa kasiyara tageyowa. Mu kau yonagi ki garugaru eba
waina-pomoto ki kau kwarisinuwagi kawareya kawareya mu ade tadeyowa
ko kau midigi eba togayogono.
3 Mara yabadau da iyapana kabuwa mibai eba waina-pamana wainapo-
moto. Mu mubo rabinamugu tainitamiyau ki mena kwaetagamana
wainapomono ade kabuwa yonai ki mu mubo nuwamugu wainapamana

wainapiyamu ki mena diriwai kwaetogomono. Kabuwa ragidai gwedewau
mu kabuwamaga iyapana ki mu notamaga mete eyaka mena ragidai ki mu
mena diriwamaga mu kwaetogo-mono kwaenemaga iwono.
4 Mu yona mibai tagararapomoto manako mubo bususumaga bo wen-
sisiyamaga mibai pa mena kororai ki mena kawareya togomono iwono.
5 Ko gubagani, mara bagi bo mara berokoi ki kau maramara naigida
mena notapiyowa wetawetara were upinugowa. Kau ka Mamanuga God
e bigabigai apunai ki pokere bita makari ade nuwaboya kau bamageya
baiyogono ki kau giruru maba kobaiya tenugowa ade kau upigi ki kuduba
paunau mo eba kamadi ko yona bagi kawaya ki mena dimanugowa umowa.
6 Ko nau niya yonani ka yau kena; Mu Mamanuga God nene papa naumu
puyo pasumu ki maba ka nau waina-pakani da nau niya iyani waunitau
puyo ki maba tarani.
7 Mamanuga God nau upi tegebu ki nau paunau eba kamadu-buwani
ko nau upi ki kuduba kewo-puwani. E nau badidi sidibu ki kuduba nau
wadubuwani doko garupekeya da karako katamuru bausugubuwani. Nau
sumani e bameya ki nau eba kamadu-buwani,
8 ki pokere e nau apunu bagi supasupai sidibu ade nau puyoni ki e nau
nawanani tapu tondau. Nu Kaiwawonuga e ka supasupai mena e idai gurai
nu naurinugu ugwadiniyana ragiragi ki apunai ki pokere e eya bauwagana
marai baiyagisi ki ka e uburoto puyo ki nau tegeni. Ko e eba nau mena puyo
ki tegeni ko iyapana gwedewau mu nuwamugu po e bau-wagana empamana
nawanai idiwu ki mu e puyo ki mete tageni.

Apunu Poru e eya gwedegwedei

9 Gubagani, kau garugaru mena kau yawatagi kwaenepi nau bamaneya
yewe baunuwagi.
10 Apunu Demasi waira yau iyai nota kwarikwarisipiyawa ki pokere e
nau kamadisinibu natere Tesaronika kayawena. Apunu Kereseni tawana
Garasiya kayawena ade apunu Taitosi tawana Daramasiya kayawena,
11 ko apunu Ruki e mena nau mete yewe idiwei. Kau yabodowa ki
kau apunu Maki mete bananapi kebomuri da e nau waitasiniyoto wade
tekatekasiniyoto.
12 Nau apunu Takikasi tonopuwani natere Epeso kayawena.
13 Nau nusuru tatamai natere Torowasi rabineya apunu Kapasi bameya
tapuwani ki wi mete wadumuri ade nau bukani mete tepumuri. Nau
nuwaneya po bukai papa kwakwarai pokaiya yamanatampu ki wi mete
tepumuri.
14 Kirama yamanawagau apunai Arekisanda e kawaya daganani nau
girisinibu pasusinibu. E nau bamaneya kwaewena ki denai ka nu Kaiwa-
wonuga e mena kwaeyagisi.
15 Nu yonanuga ki e ragiragi kawaya bodabodapiyawa ki pokere kau mete
kina e naigida mena empiyowa ade kau kaubo kwayubagi mete kwaenu-
gowa.
16 Kawakawai ragidai yabiri nau sidimawa wirawira ki makeya ka iya-
pana mosi nau taganeya eba ubupu nau taububarani purupupu. Mu kuduba
nau kamadisinimupu kayatagubu. ‘O Mamai, mu badidi paeremupu ki kau
notagogapi ko eba notapiyowa.’
17 Ko nau Kaiwa-woni e nau eba kamadisinibu. E nau togisiniyawa
kasiyara tegeyawa ki pokere nau e yonai bagi kawaya ragiragi kawaya
iyapana kwaiyanai ragidai kuduba wainapamana ki nana dimasuge-keya.
Iyapana nau susinimana po waina-pamawa ko Mamanuga God nau barani

wadubu manako nau mu idamaga rabineya tondekeya ki taorotapu nau wadisinibu paere.

18 Nau kataineya da berokoi kuduba ebo ebo nau bamaneya ewa baiyagisi ki ka Mamanuga God nau eba kamadisiniyoto ko e uburoto nau kwayubasiniyoto iya tegeni manako wadisiniyoto kunumau e gari rabineya tamusiniyoto mete idiwomu.

‘O Mamai, kau mena ka tanai apunai. Karako ade aita ewa ka nu maramara kau sigi esida mena tepapomu. Ki mibai.’

Parau siyarai

19 Ridi Pirisira e nobomoi Akwira mete kina ade apunu Onesiporo e iyapanaiyoma mete kina nau mu kuduba parautamakani.

20 Apunu Erastasi e natere Korini rabineya tondau ade apunu Toropimasi ki e nau mibi sigirai natere Mairitasi rabineya kamadubuwani.

21 Gubagani, kau yawatagi garugaru mena kwaenepi yewe baunuwagi were ewa nusuru marai baiyagisi.

Apunu Eburusi yo apunu Pudesi yo apunu Rinusi yo ridi Karaudiya ade Iyesu sumapiyamu ragidai dai yewe mete idiwei ki mu kuduba kau parauniyamu.

22 Nu Kaiwawonuga kau keyaigi yadini bagi kasiyara negeni.

Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

TAITOSI
Apunu Poru e okai apunu Taitosi bameya okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Taitosi e ka kwaiyanai apunai mosi ko e Iyesu sumapupu ade apunu Poru waita-piyawa e mete ewapuru upitagamawa iwa. Poru apunu ki tawana Kurisi rabineya kamadubu da e Iyesu sumapamawa ragidai ika idiwa ki mu tadeyana kabukabuwa ki nana.

Oka yau rabineya ka apunu Poru yabiyabiri ragidai badidi maba idiwana ki yonai wagubu. E apunu Taitosi uburana iyapana badidi maba kabuwatamana ki yonai wagubu ade Iyesu sumapamawa ragidai mu iyamaga badidi maba idiwana ki yonai e mete wagubu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-4*
Yabiyabiri ragidai *1:5-16*
Upi debai ebo ebo *2:1-15*
Kabuwa yonai *3:1-11*
Parau siyarai *3:12-15*

1-4 Apunu Taitosi, nau Poru oka yau pokaiya kau parauniyakani kawaya daganani kau bamageya. Nau yo kau nu sumanuga ka eyaka mena ki pokere nau gubagani mibai ka kau. Mamanuga God e bigabigai nau kwaesugakani ade Iyesu Keriso e tonosinibu apunai nau sidibu.

Mamanuga God e iyapanaiyoma winetapu ragidai ki mu sumamaga togipana waratamana da mu e yonai mibai supasupai wainapamana wetawetara ki nana ka e nau winesinibu tonosinibu. Naiya takari kawaya, Mamanuga God kunuma waira eba yamana-pupu makeya, mara kerareya ko ade tagere ki makeya ka e iya maramara idiwana ki iyai nu negeyana gwaiyabai wagubu. Mamanuga God bameya ka bera mo pa mena ki pokere e ebo winepupu ki marai bauwena ki ka e badidi gwaiyaba-wena ki mibai e yonai pokaiya matara-pupu. Mamanuga God e ka nu Iya Negeyau ki Apunai. E nau emisinibu da nau baganai ki pokere e nau winesinibu ade ragiragi kawaya sidibu da nau e yonai iyapana kuduba tadeyana ki nana.

Kau paeregi ki denai bita kaubo wadana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wadinibu bagi. E ade nu Iya Negebu Apunai Keriso Iyesu mete kina karako waitanimoto da mu kau nene kwaetagubu ki mibai kau naigida mena katainuwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya tondowa. Kaiwa kaiwa.

Apunu Taitosi tawana Kurisi rabineya upiwagana ki yonai

5 Nau tawana Kurisi rabineya tondekeya ki ka nau suma sumatagamu ragidai ika idiwu ki kabuwa dai mena mu kabuwatapuwani. Kau kabuwa kuduba mu kabuwatamana ade mu nateremaga ebo ebo rabineya yabiyabiri ragidai winetamana nakatamana ki nana ka nau kau ika kamadinibuwani. Nau nidibuwani, suwagubuwani ke;

6 Iyapana nima yabiyabiri ki upi kwae-wagana wainapiyau ki ka e iyapana yabumugu paere mo eba kwaeyogono ko supasupai mena tondono. E eba werawerayagisi ade e munuiyoma mete kina suma sumatogomono. Mu ina-muguma mamamuguma umunumaga yodomono makeya makeya kwaetogo-mono ko eba gate kwaetogomono kwaenda iyapana baitagisi mu simaga berokoi tagisi.

7 Mamanuga God e iyapanaiyoma kwayubatamiyamu ragidai ki ka mu
Mamanuga God e upi kwaetagamu ki pokere mu bera berokoi mo eba
kwaetagisi ko iyapana yabu-mugu supasupai mena idiwono. Iyapana nima
yabiyabiri tondau ki ka e eba kawai gisipono bo ade eba e midi tayatayabadai
tondono. E awana 'waeni' kawaya daganani eba kuborono da e yabarai
babayagisi ade e midi gayagayai maba eba tondono. E eba kapoiyogono ade
iyapana mu gwedegwedemaga eba taisi teyateyamayogono.
8 Iyapana e bameya daiyo baitagisi ki ka e mu diriwamaga kwaeyagisi
ade iyapana kuduba bamamugu ka e bagi mena kwaewagana wainapono.
E notai pakarayagisi naigida mena notapono were kwaeyogono. E iyapana
bama-mugu bagi supasupai mena kwae-yogono ade e nuwai notai eyaka
mena Mamanuga God nene notapono upi-yogono. E badidi notapiyau ki
kwayubai e naigida mena wainapono were kwae-yogono.
9 Yona mibai naiya wainapupu sumapupu ki e yadini doko ko kabuwa
kudubai mosi ki diriwai e eba kwae-yogono. E supasupai inako tondono ki ka
e yona mibai kabuwawagau ki pokaiya iyapana togitamini kasiyara tageni.
Ade iyapana kabuwa mibai tagararapiyamu ragidai mu notamaga badidi
maba notapiyamu ki e uburono yona mibai pokaiya mete matarapono.
10 Mibai, karako ka iyapana ropani kawaya yona mibai ki tagarara-
piyamu. Mu yonamaga kororai mibai pa mena ki pokaiya ka mu iyapana
kerapumugu wadamu notababa tageyamu. Diyu ragidai karako Iyesu
sumapiyamu mu ropani kawaya inako kwaetagamu.
11 Mu eba kwaetagamana ki mu kwae-tagamu ade mu eba kabuwataga-
mana ki mu mete kabuwatagamu. Mu bowa madai tepamana ki nana ka
mu tawa tawa mu kabuwamaga pokaiya iyapana giritamiyamu notababa
tageyamu iwu, ki pokere mu yonamaga ki kau bodapi.
12 Tawana Kurisi mu muga apunumaga mosi ewa badidi wenawagana
yonai wagawa umawa e yona yau wagubu ke; 'Tawana Kurisi ragidai nu ka
papa kamarai yawiyawirai ki maba. Nu maramara beraigemei kaikayokayoi
idiwei ade bani irimagere mena kupemei.'
13 Apunu ki yona mibai wagubu ki pokere iyapana kabuwa mibai pa
mena tagamu ragidai ika idiwu ki kau mu nakaritami da mu sumamaga
wayowayowena ki ade ugwadini wawara iruirui kawaya wenayagisi.
14 Diyu ragidai mu wensisiyamaga ade iyapana yona mibai tagarara-
piyamu ragidai mu muga goramaga bo kaisimaga mu mubo notamaga
pokaiya tagamu, nota ki mu mete kamadini ko eba notapomono.
15 Iyapana gwedewau mu rabinamugu bigi pa mena ki ka gwedegwede
kuduba empiyamu ade wainapiyamu ki kuduba bagi mena. Ko iyapana
gwedewau Keriso eba sumapiyamu ki mu rabina-mugu ka bigi posiwena ki
pokere gwede empiyamu bo wainapiyamu ki kuduba ka berokoi, mibai ka
mu muga nuwa-maga notamaga ade mu rabinamugu tadeyau wirawira da
mu paerepiyamu ki notai ka bigi utapupu giripupu pasupu.
16 Mu umunumaga pokaiya tagamu da mu ka Mamanuga God e iyapanaiy-
oma, ko mu mibimaga ka pa mena. Mu ka kororai, mibai ka mu iyamaga
ka eba supasupai. Mamanuga God mu emita-miyau ki ka e rabinai mu
pokamugere kwiyakwiyawagau, mibai ka e umunui mu eba wadamu ade
gwede bagi mosi mu kwaitana eba kwaetagisi.

2

Keriso e kabuwai mibai

1 Ko gubagani Taitosi, kabuwa mibai supasupai ki mena kau makeya
makeya iyapana tadeyowa kabukabuwa.

2 Kau apunu magurai tade da mu nota-baba maba eba idiwono ko bagi
supa-supai mena idiwono da iyapana mu wiwiratamono ade mu notamaga
pakarayagisi naigida notapomono were kwaetogomono. Mu supasupai
mena sumatogomono, supasupai mena deni deni nota kwarikwarisito-
gomono, ade supasupai mena giruru maba kobaiya tetetogomono ragiragi
kawaya ubumono.
3 Ki maba, kau ridi magurai tade da mu iyamaga bagi supasupai mena Ma-
manuga God nene idiwono manako iyapana mu mete emitamono wiwira-
tamono. Mu eba yanuwetogomono ade awana suwakarai eba kubomono
kwaenda ki pokaiya ka mu iyamaga giriyagisi. Mu iyapana bagi supasupai
idiwana ki mena kabuwai kabuwa-togomono ade mu muga mete kina inako
mena idiwono,
4 da ridi waunai mu iyamaga bagi kawaya ki empomoto ki ka mu
mete kina kawareya inako kwaetogomono mu nobomomuguma ade mu
munumuguma naigida mena notatamono kwayubatamono,
5 ade mu notamaga pakarayagisi naigida mena notapomono were kwaeto-
gomono ko eba apunu dai mete iwana notapomono. Mu ridi mubo upimaga
supasupai bagi ki mena kwaetogomono ade mu mubo nobomomuguma
wiwiratamono mu kobamugu idiwono. Mu bagi supasupai inako mena
kwaetogomono ki ka iyapana mosi eba baiyagisi Mamanuga God e yonai
siyoto siyasiya.
6 Ade ki maba, kau apunu waunai mu mete tade da mu notamaga pakara-
yagisi nota naigida yodomono were kwaetogomono.
7 Gubagani Taitosi, kau kiya bagi supasupai mena kwaenugowa ki ka
iyapana kau eminimoto manako mu mete inako kawareya kwaetogomono.
Kau iyapana kabuwatamiyowa ki kau dayaya yonai eba nuwogowa ade kau
yanuwa maba eba kwaenugowa.
8 Kau yona bagi supasupai mena nuwogowa ki ka iyapana mosi eba
uburoto kau yonagi siyoto siyasiya. Kau inako mena kwaenugowa ki kau
iyaragiyoma midi-mama waditamini manako mu ubumana suma sumaige-
mei ragidai nu nidimana siyasiya ki mu yawatamaga pa mena.
9 Bigabiga ragidai badidi kwaetaga-mana ki nana kawakawaimuguma tag-
isi ki mu umunumaga yadini makeya makeya kwaetagisi ko eba basaratagisi
ungwerogwerorotagisi.
10 Mu eba mu kawakawaimuguma mu gwedegwede-maga kuwatagisi
ko mu bagi supasupai mena idiwono da kawakawaimuguma mu mibita-
mini sumatamini. Mu tomo-maga bagi kawaya idiwono ki pokaiya ka mu
kawakawaimuguma notamaga wirayagisi nu Iya Negebu Apunai Mama-
nuga God e kabuwai mete wainapamana kwaetagamana wainapomono.
11 Iyapana kuduba nu paerenuga denai bita nubo wadamana ko ki ka
Mamanuga God e deni mena rikapupu. E nu wadiniyana bagi ki yawatai
ka e ororeya mena mebu kewowena ki pokere iyapana gwedewau yona ki
sumapomoto ki mu ka iya waunai yadini.
12 Mamanuga God nu deni mena wadinibu bagi ki yonai nu kabuwaniyau
da nu naiya Mamanuga God eba suma-pemeya makeya yewe wairau ba-
didi maba idiweya ki nu deni mena kamadamu ade nu kwakwarepunuga
taininiyau poisiyasiyai wainapemei ki nu mete tagararapamu. Nu notababa
maba eba idiwomu ko nu notanuga pakarayagisi naigida notapomu were
kwaigomu. Nu yawatau mena kaigamu ade watanugu mena ragiragi
kawaya ubumomu nu nuwanuga notanuga eyaka mena Mamanuga God e
mena notapomu idiwomu.

13 Nu bagi supasupai inako mena kwaigomu yamomu ki ka nu mara bagi
mamama marai bauwagana ki nawanai mete idiwomu yamomu. Mara ki
baiyagisi makeya ka nu Iya Negebu Apunai Iyesu Keriso, ki ka nu Kawainuga
God, ki e Tanai Bagi Kawaya matara-yagisi ki nu empamu.
14 Bigi ebo ebo yewe wairau nu umanibu dokodoko ki rikawagana da nu
bigi pa mena supa-supai mena e nene idiwana ki nana ka Keriso nu nene
powena ade e darai nu nene kawapu. Nu nuwanuga notanuga bagi mena
wainapamana kwaiwaga-mana ade e eya iyapanaiyoma e nene idiwana ki
nana ka e inako kwaewena.
15 Nau yona nidibuwani yau pokaiya ki kau iyapanagiyoma tadey-
owa teya-teyama manako Mamanuga God e kasiyarai negebu ki pokaiya
uburowa mu togitamiyowa kasiyara tageyowa. Ko mu paerepomono ki kau
mu nakari-tamiyowa ade wade supasupatamiyowa. Ridi bo apunu mosi kau
nidiyono waigubaniyono ki kau mu yonamaga ki eba wainapi.

3

Suma sumaigemei ragidai badidi maba idiwomu

1 Yona naiya tademipi wainamupu ki kau iyapanagiyoma kawareya mu
ade tade da mu yona yau naigida mena wainapomoto; Kaiwawo ade
kawakawai ragidai kuduba ki wi wiwiratamiyoi ade mu umunumaga wadoi.
Upi bagi kiyabui ebo ebo ki mena wi wadamana diriwai kwaiwogoi.
2 Ade yona yau mu mete tade; Iyapana mosi eba simuri siyasiya ko
nuwabagi rabineya yowaiya tataiya moeginayamu rabineya idiwoi.
3 Naiya ka nu mete nota baba rabineya idiweya. Mamanuga God e
badidi wagubu ki nu tagararapemeya ade gwedegwede kiyabui ebo ebo
empemeya poisiyasiyai wainapemeya ki nu umanibu dokodoko da nu ki
mena diriwai kwaigemeya. Nu maramara nu iyaranuguma giritamana pa-
sutamana wainapemeya ade iyapana gwedegwedemaga taisi teyateyama-
igemeya deni deni giri kasiwaraigemeya idiweya.
4 Nu inako kwaigemeya kebomeya ko nu Iya Negebu Apunai Mamanuga
God e nu nota kwarikwarisi-nibu ade bagi kawaya nu nene kwae-wena ki
makeya,
5 ka e nu iya waunai negebu. E nu iya waunai ki negebu ki ka eba nu
gwede bagi mosi e nene kwaigibi ki denai e iya ki negebu. Pa mena. Ko e
nu nuwanuwanibu manako e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya tono-pupu nu
rabinanugu minibu siwa nu biginuga kuduba surupupu ki pokaiya ka nu
wena waunai wenaigibi ade iya waunai mete wadimipi.
6 Nu Iya Negebu Apunai Iyesu Keriso e pokaiya ka Mamanuga God e eya
Keyai Tanai Bagi Kawaya eba wakitapupu ko deni mena awana taparai maba
nu kawarinugu kwebu wira.
7 Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki e rikapupu deni mena
nu wadinibu bagi da nu Mamanuga God e yabuiya bagi supa-supai mena
idiwana ade maramara idiwana kaiwana iyai ewa wadamana nawanai
idiwei ki nu mete yadamu.
8 Nau yona yau nidibuwani ki ka mibai kawaya nu kuduba wainapamana
ade sumapamana ki nana.

Kau iyapanagiyoma yona ki mara-mara mu tadeyowa teyateyama. Mu
Mamanuga God sumapiyamu ki pokere mu nuwamaga notamaga eyaka
mena bagi mena kwaetagamana ki notai mu mete notapomono idiwono. Mu
inako kwaetogomono ki ka mu muga bagi-maga nene ade ki pokaiya ka mu
mibi-maga mete kiroto.

9 Gora kawareya eba kira kasiwara-iwogoi ade wi wibo kunuga bo wi wibo
ripakwarakwaraguma mu wensisiya-maga bo bususumaga ki pokaiya wi
yona eba wadoi wenapiyoi kwaenda wi nuwarara tagarara idiwoi. Nota
inako ka mibai pa mena ade ki pokaiya ka wi tomoga giriyagisi.
10 Iyapana nima yona wadau wenapiyau ki kau e sisibapi. E kau yonagi
wainapoto ki ka baganai ko pa mena ki kau e kawareya ade siyo manako e
kau umunugi eba yodono ki kau gwede mo eba kwaenuwagi ko deni mena e
kamadi.
11 Kau kataigeya da nima inako kwaewagau ki ka yawata supasupai ki
e kamadubu. Bigi e rabineya tondau ki mete kabuwapiyau da e yawata
paerepupu.

Parau siyarai

12 Karako nusuru marai waunitau baiyagisi ki pokere nau natere Niko-
porasi rabineya tondana waina-pakani. Nau apunu Atemasi bo apunu
Taikikasi kau bamageya tonotamani ki kau nau nene wainapi manako nau
bamaneya ika Nikoporasi baunuwagi.
13 Iyapana wade supasupatamiyau apunai Sinasi yo apunu Aporosi mete
kina ki kau mu waitatami kau nene ki kwaenuwagi manako yawata gwede-
gwedei waitatami were ewa tonotami kayatagisi.
14 Kau iyapanagiyoma maramara tadeyowa da mu upi bagi mena kwaeto-
gomono ade iyapana bamamugu supasupai kwaetagamana ki mena notai
notapomono idiwono. Mu imagei eba idiwono ko mu mubo idamaga
kasiyarayogono ki pokaiya ka bani matarayogono manako mu kuduba
kupomono idiwono.
15 Nau mete yewe idiwei ragidai kuduba mu paraumaga kau bamageya
tonopiyamu. Nu kowanuguma sumanuga eyaka mena ragidai mu bama-
mugu nu paraunuga yau mu tade. Wi paerega ki denai bita wibo wadamana
ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi kuduba wadinibu bagi.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

PAERIMONI
Apunu Poru e okai apunu Paerimoni bameya okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Paerimoni e ka gwedegwede ropani kawaya apunai mosi ki Iyesu sumapupu. E bigabigai apunai mosi si ka Onesimusi e wakapawena umawa wadawa da apunu Poru banana-pupu manako Poru e badidi kabuwapiyawa ki pokaiya ka e Iyesu sumapupu.

Oka yau pokaiya ka apunu Poru apunu Paerimoni siyau da e bigabigai apunai ki ade wirayagisi e bameya baiyagisi ki ka e eba gagayapoto ko Iyesu Keriso e si pokaiya e diriwai kwaeyagisi.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1-3*
Apunu Paerimoni e werei *4-7*
Apunu Onesimusi e yonai *8-22*
Parau siyarai *23-25*

1 Nu waretanuga ade nu upinuga eyaka mena kwaigemei apunai Paerimoni, nau Poru, Keriso Iyesu e upi kwaesugekeya ki pokere dibura rabineya tondakani apunai, ade nu sumanuga eyaka mena apunai Simosi mete kina, nu kau nene wainapemei ki pokere nu paraunimei kawaya daganani kau bamageya.

2 Nu sumanuga eyaka mena ragidai kau tawagi rabineya Mamanuga God nene mete dibipiyamu idiwu yo nu egapunuga Apiya yo nu waretanuga Iyesu nene ragiragi kawaya uburau apunai Akipasi mete kina ki mu bamamugu ka nu paruigemei ade oka yau wi nene tonopemei. Kaiwa kaiwa.

3 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina karako wi waitanimoto da mu wi nene kwaetagubu ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara ade nuwabagi rabineya idiwoi.

Apunu Poru apunu Paerimoni e nene Mamanuga God paraupupu

4 Nau waretani Paerimoni, nau maramara gurigurisugakani ki ka nau kau notaniyakani ade Mamanuga God bameya kau nene paraupakani,

5 mibai ka kau Kaiwawonuga Iyesu sumapiyei ade Mamanuga God e iyapanaiyoma tawana tawana idiwu ki kau mu mete nota kwarikwarisitamiyei ki sisiyai nau wainapuwani kewowena.

6 Nau gurigurisugakani da kau sumagi ki sisiyai kau maramara iyapana tadeyowa umowa. Kau inako kwaenugowa ki pokaiya ka Mamanuga God kau yabugi yadini papoto da e gwedegwede kuduba Keriso pokaiya negebu ki kuduba kau mete katainuwagi wetawetara.

7 Nau waretani, kau iyapana nota kwari-kwarisitamiyei ki pokaiya ka kau togisinibi kasiyara tegebi da nau karako mamama kawaya wainapakani. Kau inako kwaenugei ki pokaiya ka Mama-nuga God e iyapanaiyoma kuduba mu rabinamaga kipu ubupu karako kasiyara wainapiyamu.

Apunu Poru apunu Onesimasi nene wagubu

8 Karako nau yo kau nu sumanuga ka eyaka mena ki pokere nau kau badidi kwaenugana yonai nidibena ki ka baganai.

9 Ko nau kau nota kwari-kwarisiniyakani ki pokere nau ragiragi kawaya
kau eba nidiyakani ko giyansu mena kabuwaniyakani. Ko kau wainapi;
Nau ka Poru, apunu magurai ade karako Keriso Iyesu e nene yewe dibura
rabineya tondakani ki apunai yona yau karako suwagakani
10 Nau karako kau bigabigagi kwaewagawa apunai Onesimasi ki e nene
uburakani e sisiyai kau nidiyakani. Nau yewe dibura rabineya tondekeya
ki ka e Keriso sumapupu ki pokere nu sumanuga pokaiya ka nau e gubaga-
puwani ade e nau mamasinibu.
11 E naiya kau bigabigagi kwaewagawa ki makeya ka e midi togatoga nene
upiwagawa ko karako ka e rabinai wirawena ki pokere nau wainapakani da
e kawaya daganani kau waitaniyoto. E nau mete inako waitasiniyau.
12 Nau nuwani notani e bameya tondau ko nau karako e tonopani kau
bamageya kaniyoto.
13 Nau Keriso e yonai bagi kawaya ki suwegekeya umekeya ki pokere nau
karako dibura yau rabineya tondakani. Kau kiya yewe eba baunugibi nau
waitasiniyei ko kau bigabigagi kwaewagawa apunai Onesimasi kau watagi
wadubu kawaya daganani nau waitasiniyau ki pokere nau e munapena
yewe nau mete idimpena ki ka baganai.
14 Ko nau eba nuwaneya kau ninekenekeniyani da kau e ade tonopi
nau bamaneya baiyagisi. Pa mena. Nau nuwaneya kau kaubo nuwageya
wainapiyei baganai ki mena makeya kwaenuwagi. Nau eba nuwaneya kau
tagageya kwaesugani ko nau yo kau nu rabinanuga eyakamenayagisi ki ka
baganai.
15 Apunu Onesimasi badidi pokere kau kamadinibu umawa da yewe
bauwena? Kataina, e ewa kau mete maramara idiwana ki pokere bo?
16 E naiya kau bigabigagi apunai mena tondawa ko karako ka e eba kau
bigabigagi apunai mena ko e ka ade kau mete sumaga eyaka mena ki apunai.
Nau nuwaneya po eyo ko nau kataineya da e karako kau bamageya baiyagisi
ki ka e kau bigabigagi apunai tondono ade nu Kaiwawonuga pokaiya kau
mete sumaga eyaka mena apunai tondono, ki pokere kau notagi e bameya
ka kawaya daganani esida.
17 Ki pokere, kau wainapiyei da nau yo kau nu upinuga eyaka mena ki ka
nau kau bamageya bausugubena manako kau nau diriwani kwaenugubena
ki maba ka apunu Onesimasi kau bamageya baiyagisi ki kau e diriwai inako
mete kwaenuwagi.
18 E kau bamageya gwede mo kwaewena siyasiya bo kau gwedegwedegi
mo asusu wadubu denai eba negebu ki kau nau kabuwasini da ki denai nau
kau negeyani.
19 Nau Poru naubo idanere yona yau ade okapakani; Ki denai nau kau
negeyani. (Ko wainapi; Kau iya waunai nau pokanere wadibi ki denai nau
tegeyana ki tondau, ko ki yonai nau eba suwagani.)
20 Nau waretani, nau yona yau suwagubuwani ki kau nu Kaiwawonuga
pokaiya nau nene kwaenuwagi. Keriso pokaiya ka nau yo kau nu sumanuga
eyaka mena ki pokere kau inako kwaenuwagi ki ka nau rabinani kiroto
uburoto mamama wainapani.
21 Nau oka yau kau nene okapakani ki nau kataineya da nau badidi nidiya-
kani ki kuduba kau kwaenuwagi. Ena, eba ki mena ko gwede mo kawareya
ki kau mete kwaenuwagi.
22 Nau yonani yau mete wainapi; Nau wi bamagau ika bausugana ki nana
ka wi kuduba nau nene Mamanuga God bameya guriguriwagi ade nau

watani ika winepumuri da e nau yawatani yadini supasupa ki ka nau wi daiyoga ade bausugani.

Parau siyarai.

23 Apunu Epapurasi e ubupu Keriso Iyesu e yonai wagawa umawa ki pokere iyapana e wadumupu diburamupu karako nau mete yewe idiwei. E parau-wagau kawaya daganani wi bamagau.

24 Nu upinuga eyaka mena kwaigemei ragidai apunu Maki yo apunu Aristakasi yo apunu Demasi yo apunu Ruki mete kina ki mu kuduba wi parauniyamu.

25 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako waitaniyoto da e wi nene kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara.

Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

IBURU
Iburu ragidai mu okamaga
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau ka suma sumatagamawa ragidai ragiragi bananamupu ki mu togitamana ki nana okamupu. Iyesu e ka tawiri ogayawa apunai Mamanuga God e yabareya nu nene uburau nu yonanuga wagau.

Oka debai empamana ki kabuwai

Keriso e Mamanuga God nunupu wetawetara *1:1-3*
Keriso ka esida ko aneya kuduba ka erida *1:4-2:18*
Keriso ka esida ko Mosisi yo Diyosuwa ka erida *3:1-4:13*
Keriso ka esida ko dobopiyamu ragidai ka erida *4:14-7:28*
Keriso ka gwaiyaba waunai esida *8:1-9:28*
Keriso e puyoi ka kawaya esida *10:1-39*
Suma ka gwede? *11:1-12:29*
Mamanuga God mamamapamu *13:1-19*
Guriguri siyarai *13:20-21*
Parau siyarai *13:22-25*

Mamanuga God e yonai Iyesu pokaiya matarawena

1 Naiya takari kawaya nu bodanuguma Mamanuga God e yonai wainapamana ki nana ka e yawata ebo ebo pokaiya mara ropani kawaya e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai kabuwatamiyawa.
2 Ko karako mara siyarai yau rabineya ka e Gubagai pokaiya nu kabuwanibu. E pokaiya ka Mamanuga God kunuma waira kuduba yamanapupu ade e eya Gubagai mena winepupu da mara siyareya ki ka e gwedegwede kuduba e idai rabineya nakapoto.
3 Mamanuga God e eya sinini tanai bagi kawaya ki e Gubagai naureya minibu siwa. E nuwai notai ade e kiyabui kuduba ka e eya Mamai nunupu wetawetara ade e yonai kasiyarai kawaya ki pokaiya ka kunuma waira kuduba e wagubu umuneya mu wata-mugu ubumu. E nu biginuga kuduba surupana ki yawatai mebu kewowena eweya ka e ade kipu ubupu kunumau kayawena manako Mamanuga God Kasiyarai Kawaya Esida Apunai ki e madaneya e idai garu deneya kwarisi-wena tondubu tondau.
4 Aneya kuduba ka kawakawaya ade mu simaga ka mete kawaya. Ko Mama-nuga God e ebo nuwaiya wagubu da e eya Gubagai ki e mena ka kawaya esida ade e si ka mete kawaya esida ko aneya kuduba mu simaga ka e kobaiya.
5 Mamanuga God e eba ubupu e aneyai mosi sibu, wagubu ke;
‘Kau ka nau Gubagani ade karako kau mamagi ka nau.’
Pa mena, e inako eba wagubu. Ade e aneyaiyoma mete eba tadebu, wagubu ke;
‘Nau ka aneya buri ki e Mamai ade e nau Gubagani tondono.’
Pa mena, e aneyaiyoma inako eba tadebu.
6 Ko e eya Gubagai amu suwakarai waira yau kawareya tono-pana kwaewagawa ka e yona yau wagubu ke;
‘Nau aneyaniyoma kuduba, wi nau Gubagani yau e mena si esida tepapiyoi.’
7 Ade aneya mu nene ka e ubupu wagubu ke;
‘Nau suwagani manako nau aneyani-yoma nusuru maba baitagisi kayatagisi.

Nau suwagani manako nau bigabiga-niyoma mata nonarai maba wenatag-
isi.'
8 Mamanuga God e aneyaiyoma mu nene inako wagubu ko e eya Gubagai
ki e nene ka e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi oka yau
okapupu, wagubu ke;
'Kau ka God. Kau garigi rabineya ka kau kasiyaragi maramara tondono
kaniyono.
Kau iyapanagiyoma mu yabiyabiri-maga kau uburei bagi supasupai mena
mu wade supasupatamiyei
9 Bera bagi supasupai ki kau nuwageya poyo ko bera berokoi ki kau keipiyei,
ki pokere kau Mamagi God nau kau winenibuwani ade kau mamama-
nugana ki nana monaganibuwani, tepanibuwani ade iyarau tamuni-
buwani,
da kau kowagiyoma kuduba kau kobageya idiwana ki nana.'
10 Mamanuga God e okai inako wagubu ade e Gubagai nene ade wagubu ke;
'Kau ka Kaiwawo. Kau mara kerareya nuwagibi manako waira kuduba
wenawena.
Kau kaubo idagere kunuma yamanapipi.
11 Kunuma waira kuduba aita ewa gogatagisi,
ko kau ka maramara tondowa kaniyowa.
Sipuma goragora purupurutagamu gagai wenawagau ki maba ka kunuma
yo waira mu kasiyara-maga aita kewoyagisi.
12 Iyapana aukwara ewopiyamu ki maba kau kunuma waira ewopi,
ade iyapana gwedegwede gagai rikapiyamu ki maba kau kunuma waira
rikatami da mu kiyabumaga wirayagisi ebo wenayagisi.
Ko kau kiyabugi eba wirayagisi kudubai mo wenayagisi. Pa mena.
Kau eba maguranuwagi ade kau kwamuragi eba kewoyagisi.
Kau watageya mena mara mara tondowa kaniyowa.'
13 Mamanuga God e aneyaiyoma mo eba tadebu, wagubu ke;
'Kau yewe madanani garu deneya tondowa da nau kau iyaragiyoma kuduba
kwanatamani kau kerapugi kobaiya nakatamani kewoyagisi were.'
Pa mena. E mu mo inako eba tadebu ko e Gubagai mena yona ki sibu.
14 Ki pokere aneya ki mu ka gwede? Mu ka keyai. Mamanuga God mu
tonotapu da mu e bigabigai kwaetagamana ki nana. Iyapana iya waunai
wadamana ki nana winetapu ragidai ki mu waitatamiyamu togitamiyamu
iwu.

2

Mamanuga God Keriso tonopupu iya waunai negebu.

1 Ki pokere nu yona mibai waina mipi ki nu naigida mena yadamu doko
kwaenda waira yau notai baiyagisi nu taininiyoto manako nu paerepamu
yawata kwaiya kaigamu.
2 Naiya takari kawaya ka Mamanuga God e aneya-iyoma tadebu manako
mu yona ki nu ripakwarakwaranuguma tademupu. Mu yona tagubu ki ka
yona mibai ki pokere iyapana gwedewau mu yonamaga ki tagararamupu bo
eba sumamupu ki ka mu denai bita makeya makeya wadu-mupu.
3 Mu denai bita inako wadumupu ki pokere nu karako iya waunai bagi
kawaya ki yonai wainamipi sumamipi ragidai ubumamu yona ki tagarara-
pamu kamadamu ki ka nu bita denai wada-mana ki badidi maba baibiga-
pamu? Ki pa mena. Nu iyanuga yonai ki ka nu Kaiwawonuga yabiri wagubu
matara manako iyapana e yonai ki wainamupu mibimupu ragidai ki mu
pokamugere ka nu kataigibi wetawetara da yona ki ka mibai.

4 Ade mu yonamaga tagubu ki kawareya ka Mamanuga God matakira
kiyabumaga ebo ebo kunuma kasiyarai pokaiya mete kwaewagawa nu
yabunugere empemeya. E ebo nuwaiya ki makeya ka e puyo ebo ebo e Keyai
Tanai Bagi Kawaya ki pokaiya puru-pupu nu eyaka eyaka negebu ki pokere
nu kataigibi wetawetara da e badidi wagubu ki kuduba ka mibai.

Iyesu iya waunai ki yawatai nu kabuwaniyau

5 Nu karako waira waunai aita ewa baiyagisi kawareya idiwomu ki sisiyai
iwegemei. Mamanuga God eba e aneyaiyoma winetapu da mu waira ki
kwayubapamana ki nana. Pa mena.
6 Ko e okai mosi naiya okamupu ki wagubu ke;
'Mamanuga God, nu ka pa iyapana kaina ko kau gwede nana nu nene
wainapiyei?
Nu ka maimerei munta ko kau gwede nana nu kwayubaniyei?
7 Kau iyapana yamananibi ade aneya kobamugu mara eba rowarowa idi-
wana ki watai mete yamanapipi nu nakanibi,
ko ki eweya ka kau nu sinuga tepapipi kau kasiyaragi tanai bagi kawaya
negebi,
8 manako kau yamanagi kuduba mu yabiyabirimuguma nu nakanibi.'
Oka ki wagubu da e yamanai kuduba mu yabiyabirimuguma ki e nu iyapana
kaina nakanibu da nu ubumana gwede-gwede ki kuduba kwayubata-
mana ki nana. E wagubu ki nu karako nu yabunugere matarau eba
empemei,
9 ko nu Iyesu e empemei. Mara eba rowarowa ka e kwarisiwena aneya mu
kobamugu tondawa ko ki eweya ka Mamanuga God e tepapupu e kasiyarai
bagi kawaya ki taneya tapu tondau. Iyesu e ka midi makari ade nuwaboya
bananapupu iyapana kuduba nu nene powena. Nu paerenuga ki denai bita
nubo wadamana ko ki ka Mamanuga God e Iyesu kwae-wena ki pokaiya
rikapupu manako nu wadinibu bagi.
10 Mamanuga God e ka gwedegwede kuduba yamanapupu ade gwedeg-
wede kuduba maramara iya tageyau ki apunai. E ebo nuwaiya wainapupu
da supasupai ki pokere e iyapanaiyoma tetamana e eya taneya nakatamana
ki nana ka e bita yo midi makarai Iyesu kwebu da e bita wadubu ki pokaiya
nu Iya Negeyana Apunai uburana wara-niyana da nu iya waunai wadamana
ki nana. Mamanuga God e inako kwae-wena ki ka e supasupai bagi kawaya
kwaewena.
11 Nu biginuga surupiyau apunai Iyesu e yo nu Mamanuga ka eyaka mena
ki pokere e umunai eba mayamayawena,
12 ko e wagubu ke;
'Mamai, kau sisiyagi ki nau yowani-yoma tadeyakani.
Kau sumaniyamu ragidai mu pauna-mugu ka nau kau sigi umayo pokaiya
esida tepapakani.'
13 E inako wagubu, ade wagubu ke;
'Nau sumani ki nau Mamai God e bameya tarakani.'
Ade wagubu ke;
'Mamanuga God e mununiyoma tegebu ki karako nau mete idiwei yau kena.'
14 E munuiyoma ka nuyo, ko nu ka iyapana kaina, nu midinuga,
kwakware-punuga, daranuga mete kina, ki pokere Iyesu mete kina iyapana
kaina nu maba wenawena. E nu nene powena manako ki pokaiya ka
e minimini popo apunai Seitani e kasiyarai kuduba taoropupu tainipupu
poyo.

15 E kwaewena ki pokaiya ka iyapana kuduba maramara popoigamana
kudeya wainapemeya idiweya ki notai nu rabinanugu umanibu dokodoko
ki e rikapupu.
16 Nu katainugu da Iyesu yewe wairau bauwena ki ka e eba aneya wait-
atamana ki nana bau-wena ko e oragai apunai Eburamu e momoiyoma nu
waitaniyana ki nana bauwena.
17 E nu waitaniyana ki nana ka e iyapana kaina nu maba wenawena da
e yowaiyoma nu badidi maba idiwei ade gwedegwede marai kawai badidi
bananapemei ki kuduba e mete inako bananapana ki nana. Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai mu kawa-kawaimuguma yewe wairau
Mamanuga God nene upitagamu ki maba ka tawiri ogayawa apunai Iyesu
karako kunumau Mamanuga God e yabareya nu nene uburau nu sisiyanuga
wagau. E eba kamadiniyau ko e nuwanuwaniyau ki pokere Mamanuga God
karako Iyesu pokaiya nu biginuga empiyau surupiyau.
18 Iyesu e midi yo makari bananapupu ade waira yau kerapu taisini marai
kawai e bameya mete bauwena. Ki pokere nu kerapu taisini inako banana-
pemei ki ka e uburau nu waitaniyau ade nu toginiyau.

3

Iyesu e ka kawaya esida ko Mosisi ka e kobaiya

1 Kowaniyoma, nu sumanuga eyaka mena ragidai; Mamanuga God e wi
mete winenibu ki pokere wi nuwaga notaga Iyesu mena bameya tondono.
E ka tawiri ogayawa apunai ki pokere Mamanuga God ubupu e tonopupu
manako Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu kawaimaga yewe
wairau uburau upiwagau ki maba ka e mete kina inako nu nene uburau nu
sumanuga togipiyau.
2 Mamanuga God e tawai mibai ka e eya iyapanaiyoma. Oragai apunai Mo-
sisi yewe wairau Mamanuga God e tawai kwayubapiyawa tondawa ko eba
kamadubu ki maba ka Mamanuga God upi kuduba winepupu Iyesu kwebu
ki mo e eba kamadubu ko makeya makeya supasupai mena kwaewagawa
tondawa.
3 Wi keyakeyai yau mete wainapumuri; Apunu mosi tawa bagi kawaya
mosi yadini ki ka eba iyapana tawa ki si tepapomoto ko tawa wadubu apunai
ki e si mu tepapomoto. Ki maba; Iyesu e mena si nu esida tepapomu, ko
oragai apunai Mosisi e ka kobaiya erida.
4 Tawa kaina ka iyapana nu idanugu waditamemei ko gwede-gwede
kuduba ki yamanapiyau apunai ka Mamanuga God e mena.
5 Oragai apunai Mosisi e ka Mamanuga God e tawai kuduba ki rabineya bi-
gabiga upi kwaewagawa tondawa. E upi mo eba kamadubu ade Mamanuga
God aita ewa badidi wagana ki nene e mete kabuwa-wagawa.
6 Ko karako ka Keriso bau-wena. E ka Mamanuga God e eya Gubagai ki
pokere Mamanuga God e tawai mibai ki yabiyabiri apunai ka eyo. E uburau
upi ki kwaewagau ko eba kamadau. Nu sumanuga yadamu doko ade puyo
ewa wadamana mamamai iwegemei nawanai idiwei ki eba notagogapamu
ki ka nu Mamanuga God e tawai mibai.

Mamanuga God e iyapanaiyoma aiyata idiwono

7 Baganai, Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya naiya mena wagubu
ke;
‘Wi Mamanuga God e bonanai karako wainapiyamu,
8 ki ka wi ripakwarakwaraguma naiya takari kawaya iyapana eba idiwu
tawaneya tagamawa mama e tagararapamawa idiwa ade e kasiyarai

mete kina bo pa mena ki empamana ki nana e umunui kwenupamawa
ki mu maba wi inako eba kwaiwogoi.
9 Mamanuga God e wagau; Wi ripakwarakwaraguma tawana ki rabineya
nau kasiyarani mete kina bo pa mena ki empamana ki nana kwaesin-
imawa. Kwamura apunai apeya (40) ki rabineya ka nau kwayu-
batamekeya emisinimawa ko nau mu nene badidi kwaesugekeya ki
mibai mu eba kataitagubu,
10 ki pokere mu bamamugu ka nau nuwani pupuwena, suwagubuwani ke;
Mu maramara nau tagarara-siniyamu ade nau umununi ki mu eba
wadamana wainapiyamu.
11 Nau nuwani mu bamamugu pupuwena ki pokere nau gwaiyaba
suwagubuwani kaimatana, suwagubuwani ke; Nau aiyata tageyana
tawaneya ka mu mo nau bamaneya ika eba baitagisi idiwono. Pa
mena.'
12 Ki pokere kowaniyoma; Wi wibo kwayubaga kwaiwogoi yabu yabu idi-
woi kwaenda gwede berokoi mosi wi rabinaga wirapoto wi sumaga kaupoto
manako wi Mamanuga God Maramara Tondau Apunai ki tagararapumuri.
13 Mamanuga God e okai mara 'karako' nene wagubu ki ka e mara karako
idiwei ki nene wagubu. Ki pokere karako deni deni waita kasiwarai-
wogoi kwaenda bigi baiyagisi wi kerapugau yadini manako Mamanuga God
bameya ka wi midiga togayagisi wagemama kwaiwagi.
14 Nu Keriso wauneya sumamipi makeya nu sumanuga badidi maba deni
mena e bameya tamipi ki eba kamadamu ko yadamu doko yamomu ki ka nu
mibai Keriso mete ida wadewadeigemei ki ragidai.
15 Mama-nuga God e okai wagubu ke;
'Wi Mamanuga God e bonanai karako wainapumuri ki ka wi ripakwara-
kwaraguma naiya takari kawaya iyapana eba idiwu tawaneya taga-
mawa mama e tagarara-pamawa idiwa ki mu maba wi inako eba
kwaiwogoi.'
16 Iyapana Mamanuga God e bonanai wainapamawa ko ade tagararara-
pamawa ragidai ki mu ka gwedewau? Mu ka oragai apunai Mosisi mu wara-
tapu tawana Idipi kamadumpu kaya-tagubu ragidai ki muyo.
17 Ade Mama-nuga God e kwamura apunai apeya (40) ki rabineya e nuwai
mu bama-mugu pupuwagawa ragidai ki mu ka gwedewau? Mu ka bigi no-
tai nota-pamawa paerepamawa iyapana eba idiwu tawaneya gwairimupu
popo-tagubu ragidai ki muyo.
18 Ade Mama-nuga God e gwaiyaba wagubu ke; 'Nau aiyata tageyana
tawaneya ki ka mu mo nau bamaneya ika eba baitagisi idiwono,' e inako
wagubu ki ka e iyapana gwedewau nene wagubu? Ki ka iyapana e tagararara-
pamawa ragidai ki muyo.
19 Bususu yau pokaiya ka nu kataigamu da mu sumamaga pa mena ki
pokere mu aiyata tawaneya eba bautagubu.

4

1 Ko Mamanuga God e gwaiyabanibu da nu aiyata tawanai ki kaigamana
e mete ika aiyataigamana ki nana wagubu ki pokere nu naigida mena
notapamu wetawetara kwaenda nu aiyataigamana ki tetai tainipamu paere
manako e aiyatanuga watai gwaiyabanibu ki nu ika eba baigamu.
2 Iyapana naiya takari kawaya idiwa ragidai ki ka Mamanuga God e yonai
bagi kawaya nu karako wainapemei ki maba mu mete wainamupu. Mu e
yonai ki wainamupu ko eba sumamupu ki pokere yona ki mibai mu eba
banana-mupu.

3 Ko nu dai ki Mamanuga God e yonai ki nu wainamipi sumamipi ki pokere
nu aita ewa e bameya baigamu e mete ewapuru aiyataigomu idiwomu.
Iyapana naiya idiwa ragidai ki mu nene ka Mamanuga God oka yau tapu,
wagubu ke;
‘Nau nuwani mu bamamugu pupuwena ki pokere nau gwaiyaba
suwagubuwani kaimatana, suwagubuwani ke;
‘Mu mo nau bamaneya eba baitagisi nau aiyatani wateya nau mete ika eba
aiyataigomu. Pa mena.’
Mamanuga God inako wagubu ko e waira yamanapupu kewowena ki
makeya ka e eya upi ki kuduba kewo-pupu aiyata mena tondawa.
4 Pura kawai nene ka Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; ‘Pura
kawai ki makeya ka Mamanuga God e upi ki kuduba kewopupu aiyata mena
tondawa.’
5 Ade oka ororeya mena kabuwanibuwani ki rabineya ka e wagubu ke;
‘Mu mo nau bamaneya eba baitagisi nau aiyatani wateya nau mete ika eba
aiyataigomu. Pa mena.’
6 Iyapana takari kawaya Mamanuga God e yonai bagi kawaya yabiri
wainamupu ragidai ki ka e yonai ki mu eba wadumupu sumamupu ki pokere
aiyata tawaneya ki mu eba bautagubu.
Ko Mamanuga God e aiyatai watai ki tetai e ororeya mena tapu kewowena
ki pokere karako ka iyapana kudubai dai ki e bameya baitogomono e mete
ika aiyatatogomono.
7 E tagararapamawa ragidai ki ka mara yomi e teta tapu ki mu paeremupu
ki pokere Mamanuga God mara waunai mosi winepupu ki e si mara karako
sibu. Kwamura dai kewo-wena eweya ka e yona ki apunu Dewida pokaiya
matarapupu okapupu ko oka ki nau ororeya mena wi kabuwanibuwani
kewowena; ‘Wi karako Mamanuga God e bonanai wainapumuri ki ka wi eba
wagemamaiwagi.’
8 Oragai apunai Diyosuwa ubupena iyapana naiya idiwa ragidai warat-
apena Mamanuga God e aiyatai ki wateya nakatapena ki ka Mamanuga God
e aiyatai watai ewa nene ki yonai mo eba wagubena.
9 Ko Mamanuga God e eya pura kawai ki makeya aiyata tondawa ki maba
ka e iyapanaiyoma nu aiyata-nuga watai ki e mete tapu nu nawana-nuga
tondau.
10 Ki pokere iyapana gwedewau Mamanuga God e aiyatai watai ki kaiwoto
ki ka mu Mamanuga God e upi kewopupu aiyata tondawa ki maba mu mete
upimaga kewopomoto manako aiyata idiwono.
11 Ki pokere nau suwagani wainapumuri; Nu nuwa-nuga notanuga eyaka
mena pokaiya ragiragi kawaya nisi kandomu da nu Mamanuga God bameya
kaigamu e mete aiyataigomu. Iyapana takari kawaya e umunui eba
wadamawa ko tagararapamawa ki mu maba nu eyaka eyaka inako eba
kwaigomu kwaenda nu aiyata watai ki tetai tainipamu paere manako
gwepamu.
12 Mamanuga God e yonai badidi wagau ki kasiyarai ka kawaya esida ade e
yonai badidi wagau ki makeya makeya wenawagau. Kereba uwarai daikere
daikere ki uwarai ka maraitau ko e yonai ki uwarai ka kawaya. E yonai nu
rabinanugu surau ki ka nu mibinuga ade nu keyainuga ki paunamugu surau
purupiyau ewanauwapiyau ade nu suwananuga rabineya surau nu suwana-
nuga ade nu piwanuga purupiyau ewanauwapiyau. Nu notanuga ade nu
nuwanugu badidi kwaiwagamana wainapemei ki kuduba ka Mamanuga
God e yonai ki nu rabinanugu surau purupiyau, matarapiyau, ade wade
supasupaniyau.

13 Mamanuga God e yabuiya ka gwede mosi weki gwaiya eba tondau.
Gwedegwede kuduba yewe wairau e wagubu umuneya wenatagubu ki e
yabuiya matarau uburau. E yabareya ka nu kuduba ubumamu manako nu
badidi kwaigibi ki nu e bameya iwagamu matara.

Iyesu e ka tawiri ogayawa apunai

14 Iyesu e ka Mamanuga God e eya Gubagai karako kunumau yapu tondau.
E mena ka tawiri ogayawa apunai ki pokere e Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu kawaimaga upiwagau ki maba e mete inako kwae-
wagau Mamanuga God e yabareya nu nene uburau. E nu nene inako uburau
ki pokere nu iyapana tademei da nu e badidi maba sumapemei ki sumai nu
yadamu doko ko eba kamadamu.
15 Nota berokoi ebo ebo nu kerapunugu wadau ki nu kwaitana eba
ubumamu nu nubo kasiyaranuga pokaiya bodapamu. Pa mena. Ko nu
nene uburau apunai e ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu
kawaimaga ki e maba ko ade kawaya esida. Nu badidi maba idiwei ki
kuduba e kataiya. E nu nuwaboyanuga wainapiyau, mibai ka waira yau
kerapu wadewadei marai kawai nu rabinanugu taininiyau ki e mete inako
bananapupu ko e gwede mo eba paerepupu ade bigi mo e eba kwaewena.
16 Mamanuga God e ka nu deni mena wadiniyana bagi ki wateya tondau
ki pokere nu yabarayabara e bameya ika kaigamu. Nu kasiyaranuga ke-
woyagisi wairoroigamu ki ka e baiyagisi nu nuwanuwaniyoto ade toginiyoto
manako nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ki e rikapoto deni mena
nu wadiniyoto bagi.

5

1 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu paunamugu ka mu
waretamaga mosi winepomoto mu kawaimaga tamoto manako e mu nene
uburono Mamanuga God yabuiya e upi kwaeyogono. Iyapana bigi kwae-
tagubu ki mu bigimaga Mamanuga God empana surupana ki nana ka e
uburono papa naurono pasurono ade puyo ebo ebo mete kina Mamanuga
God bameya tarono.
2 Apunu ki e ka iyapana kaina ade e nuwai notai ki kasiyarai mete pa
mena ki pokere iyapana yawata paere-mupu kwakotagubu ragidai e bameya
baitagisi ki ka e eba mu bonana ragiragi-tamini ko e mu waitatamini mibai
e ka mu mete ewapuru eyaka mena.
3 E ka iyapana kaina ade e nuwai notai ki kasiyarai mete pa mena ki pokere
e Mamanuga God bameya papa naurono pasurono ki ka eba e iyapana mu
paere-maga nene mena inako kwaeyogono ko e eya paerei ki nene mete
kwaeyogono.
4 Iyapana Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi kwaetagamu
ragidai ki ka eba mu mubo nuwamugu kwae-tagamana wainapiyamu ki
pokere mu wata bagi kawaya ki wadumupu upi ki kwaetagamu. Pa mena.
Mamanuga God ubupu oragai apunai Aroni yabiri winepupu upi ki kwebu
ki maba e mu kuduba mete inako winetapu upi ki tagebu.
5 Ki maba, Keriso e ka eba e eya si kawayawagana ki nana e ebo nuwaiya
kwaewena manako Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-
maga e watai wadubu. Pa mena. Mama-nuga God e mena ubupu Keriso
wine-pupu, wagubu ke;
‘Kau ka nau Gubagani ade karako kau mamagi ka nau.’
6 Ade oka mosi rabineya ka e Gubagai nene yona yau wagubu ke;

‘Kau maramara kemora nawaru uburowa iyapana mu nene dobo-piyamu upi ki nau bamaneya kwaenugowa tondowa.
Oragai apunai Merukesidiki upi ki kwaewagawa ki maba kau inako mete kwaenugowa.’

7 Iyesu naiya yewe wairau tondawa ki makeya ka e nuwaiya badidi waina-piyawa ki kuduba e Mamanuga God kabuwapiyawa e bonanani ragiragi kawaya mibi yadi e bameya guriguri-wagawa. E kataiya da Mamanuga God kasiyara wadubu da e Iyesu powagana ki yawatai bodapana ki mete baganai. E kwarisiwena e eya iyai kuduba e Mamai idai rabineya tapu ki pokere e badidi guriguriwagawa ki ka Mamanuga God e waitapiyawa.

8 Iyesu e ka Mamanuga God e eya Gubagai ko e bita yo midi makari bananapupu ki pokaiya ka e Mamai umunui wadana ki yawatai kataiwena wetawetara.

9 E upi kuduba makeya makeya kwaewena kewowena ki pokaiya ka iyapana gwedewau karako Keriso e umunui yadini ki ka mu iya maramara idiwana kaiwana ki iyai bananapomoto. Mu iyamaga kerarai ka eyo.

10 E upi kuduba kewopupu makeya ka Mamanuga God ubupu e sibu, wagubu ke; ‘Oragai apunai Merukesidiki nau bamaneya dobopiyamu ki upi kwae-wagawa ki maba ka kau maramara iyapana nene nau yabaraneya uburowa dobopiyamu upi ki kwaenugowa.’

Wiraigamana ewanugere eba kaigamana ki kabuwai

11 Nu yona yau kawareya ade dai wi kabuwanimana wainapemei ko ki ka ragiragi kawaya mibai ka wi waina-piyamu ko garugaru mena eba kataiwa-gamu.

12 Wi mara rowarowa kawaya Iyesu e yonai kawareya kawareya waina-pamawa idiwa ki pokere wi karako kabuwa ragidai ubumpibena iyapana yona ki kabuwatampibena ka baganai. Ko ki wi eba kwaiwagamu. Wi yona iyaruiyaru mena wainamupu ki pokere Mamanuga God e iya negeyana yonai ki kerarai ka iyapana kawareya kawareya wi ade kabuwanimono idiwono da wi wainapumuri. Wi bani ragiragi eba kupamu ko wi amu mena kubamu.

13 Ko iyapana gwedewau amu mena kubomono ki ka mu munu wawayai maba mu watamugu mena idiwono. Munu wawayai ki ka nu supasupai badidi kwaiwagamana ki yawatai mu eba kataitagubu ade nu eba kwai-wagamana yawatai ki mu mete eba kataitagubu.

14 Ko iyapana kawakawai ki ka mu bani ragiragi mena kupomono. Yawata bagi ki kiyabui ka badidi maba ade yawata berokoi ki kiyabui ka badidi maba ki mu maramara empamawa kwaetagamawa ki pokere bagi ka bani kena ade berokoi ka bani kena ki mu mete kataitagubu kewowena.

6

1-2 Ki pokere, nu sumanuga yonai ki kerarai nu yabiri wainamipi suma-mipi ki mena nu kawareya kawareya iwogomu munu wawayai maba nu watanugu mena idiwomu ki ka eba baganai. Karako nu kawakawaigibi ade nu tawanuga bebedai ki nu ororeya mena nunumipi kewowena. Nu suma-nuga yonai ki kerarai ka yau kena; Po yawateya kaigemei ki nu kamadamu manako nu notanuga wirayagisi Mama-nuga God e mena sumapamana ki nana ki yonai; Iyesu e si pokaiya siruwa-igamana ki nana ki yonai; Nu idanuga iyapana kawarimugu nakapamana mu nene gurigurigamana ki nana ki yonai; Popotagubu ragidai ade iyatagamana kimana ubumana ki yonai; Ade Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba nu naurinugu ugwadiniyana ragiragi denai negeyana ki eba kewo-wagana ko maramara

tondana kaniyana ki yonai. Yona ki kuduba ka nu suma-nuga kerarai ki yonai,
3 ko nu yona ki kuduba nu taganugu kamadamu manako yabaranugere mena kaigamu. Mamanuga God e wainapiyau da baganai ki ka nu inako mena kwaigomu yamomu.
4 Suma sumatagamu ragidai gwedewau mu sumamaga deni mena kaupomoto kayatagisi ki ka mu nota-maga badidi maba ade wirayagisi mu beramaga berokoi ki kamadini? Mu naiya Mamanuga God e taneya idiwa ade kunuma puyoi ki mu bamamugu mete bauwena. Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki mu rabina-mugu minibu siwa kasiyara tagebu,
5 e yonai bagi kawaya ki mu ororeya mena kataitagubu kewowena ade iya ewa nene ki kasiyarai mu mete bananamupu.
6 Ki pokere mu kasiyara ki kuduba deni mena kamadini tagararapomoto manako ewa ubumoto mu notamaga wirapomoto Iyesu bameya ade baitagisi ki yawatai mo pa mena. Iyapana naiya Mamanuga God e Gubagai ripa korosi naureya ikoko-mupu manako iyapana paunamugu e midimama kwemupu, ki maba ka e tagararamupu ragidai ki karako e kawareya inako ade ikokopiyamu midimama kweyamu.
7 Nau keyakeyai mosi suwagani wainapumuri; Nawaya kaworoto manako waira bagi rabineya suroto ki ka momai umupu ki bagi kawaya wenayagisi mibai kiroto manako raupomu marai ewa baiyagisi. Mamanuga God e eya uburoto waira ki yadini bagi.
8 Ko waira ki kawareya gwaba ade gaya inako wenatagisi ki ka Mamanuga God e yabuiya waira ki ka berokoi ki pokere e kowagai ki marai baiyagisi ki ka e waira ki giripoto pasuroto kwarisi.
9 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nu sisiba yonai yau iwagibi ki ka nu wi bamagau pore eba wainapemei. Nu kataigibi wetawetara da wi ka iya yawateya bagi kawaya kaigubu kaiwu ki ragidai.
10 Mamanuga God e ka bagi supasupai ki apunai. Wi e iyapanaiyoma waitatampu ade karako mete waita-tamiyamu manako ki pokaiya e eya mete nota kwarikwarisipiyamu ki e notai eba gogayagisi.
11 Ko nu nuwa-nugu po ka yau kena; Wi eyaka eyaka wi nuwaga notaga pokaiya mibi mamamai badidi kwaiwagamawa ki maba wi karako inako mete kwaiwogoi yamoi da mara siyarai baiyagisi makeya. Wi inako kwaiwogoi ki ka puyo bagi ewa wadamana nawanai idiwu ki mibai wi bamagau baiyagisi.
12 Nu eba nuwa-nugu wi midi togatoga nene idiwoi ko iyapana kwarisitagubu suma mena sumatagamu da ki pokaiya Mamanuga God mu nene badidi gwaiyabawena ki puyoi e mu tageni ragidai, ki mu maba wi inako mete idiwoi.

Mamanuga God naiya gwaiyabawena ki mibai baiyagisi

13-16 Iyapana dai gwede mosi kawareya deni deni togomono manako iyapana mosi mu paunamugu uburoto apunu kawai mosi e si pokaiya gwaiyaba kaimatana yagisi, ki ka yona kuduba wana kewowena ki kena. Ki maba, Mamanuga God badidi gwaiyabawena ki kuduba mibai ki oragai apunai Eburamu naigida mena kataiwagana wetawetara ki nana ka Mamanuga God gwaiyaba kaimatana wagubu ki kawareya e eya si e mete sibu, mibai ka e si ki kawareya ka iyapana kawai mosi e si eba tondawa da e si ki pokaiya gwaiyabawagana ki nana. E oragai apunai Eburamu sibu, wagubu ke; ‘Nau karako gwaiyaba kaimatana nidiyakani ka yau kena; Nau wadiniyani bagi manako kau ewageya ka kau momogi ropani kawaya wenatagisi.’ Oragai

apunai Eburamu e ka Mamanuga God e badidi gwaiyaba sibu ki nene eba wagawa tondawa ko e kwarisiwena wateya mena nawanawagawa tondawa ki pokere Mamanuga God badidi e kweyana gwaiyabapupu ki e makeya mete kwebu.

17 Mamanuga God e iyapanaiyoma gwede bagi tageyana gwaiyabawena ki e notai eba wirapana ko e wagubu ki makeya makeya mu tageyana ki nana ka e eya si gwaiyaba ki kawareya mete tapu mu tadebu.

18 E gwaiyaba wagubu ade e eya si kawareya mete wagubu ki pokaiya ka nu kataigibi wetawetara da e notai eba wirapoto ade e eba bera-yagisi. Nu gwedewau e diriwai kwaigibi e bameya baigibi ade e kwayubai rabineya idiwei ragidai ki ka nu rabina-nugu kasiyara wainapomu mibai ka nu kataigibi kewowena da e negeyana gwaiyabai wagubu nawanai idiwei ki kuduba e nu negeni.

19 E negeyana wagubu nawanai idiwei ki yonai ka dana ragiragi kawaya ki maba nu nuwanuga notanuga togipiyau. Dana ki eba kaiyarayagisi bo gwairiyagisi ko e kerarai ka kunumau Mamanuga God e eya tondau wateya aukwara utapupu ki rabineya kinkinapupu uburau.

20 Nu nene ka Iyesu yabiriwena wata ki kanibu manako karako tawiri ogayawa apunai nu nene ika uburau. Oragai apunai Merukesidiki takari kawaya Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi kwaewagawa ki maba ka Iyesu karako kunumau upi ki maramara kwaeyogono tondono.

7

Mamanuga God bameya dobopiyawa apunai Merukesidiki

1-2 Oragai apunai Merukesidiki e ka tawana Saremu ragidai mu kawaimaga tondawa. Ade Bagi Kawaya Esida Apunai Mamanuga God bameya ka e dobo upi ki kwaewagawa. E si ki mibai mete kina. E si Merukesidiki ka keya-keyai ko ki mibai ka 'Kaiwawo Bagi Supasupai' ade e si daikere tawana Saremu naureya ki mete keyakeyai ko ki mibai ka; 'Nuwabagi Kaiwawoi'.

Oragai apunai Eburamu kawakawai ragidai apeya apeya ki raurutapu ade wirawena bauwena ki makeya ka apunu Merukesidiki e bananapupu paraupupu manako wadubu bagi ki pokere apunu Eburamu ubupu gwedegwede kuduba tepiyawa ki purupupu damu ida esida mena nakapupu manako damu ki eyaka mena wadubu apunu Merukesidiki puyo kwebu.

3 Apunu Merukesidiki e inai mamai yo e ripakwarakwaraiyoma mu bususumaga ki mo mu eba okamupu, ade e eya gwede mara wenawena ade gwede mara powena ki yonai mo mu mete eba okamupu. E ka Mamanuga God e Gubagai e maba uburau maramara Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi kwaewagau tondau.

4 Ki pokaiya ka wi kataiwagi da apunu Merukesidiki e ka apunu kawaya. Oragai apunai Eburamu e ka bususu kerarai ki apunai ko e yawira pokaiya gwedegwede kuduba tepiyawa ki e damu ida esida mena nakapupu manako damu ki eyaka mena wadubu apunu Merukesidiki kwebu.

5 Ade yona yau mete wainapumuri; Mamanuga God e gorai wagau da oragai apunai Riwai e momoiyoma Mamanuga God bameya dobopiyamu ki upi kwaetogomono ki ka mu tawana Isiraero ragidai mu gwede-gwedemaga kuduba purupomoto damu ida esida mena damupomoto manako damu ki eyaka mena ka mu yadini Mamanuga God nene tamoto. Kunu Riwai ki mu mete kina ka oragai apunai Eburamu e momoiyoma ko mu ubumu mu muga kowamuguma gwedegwede-maga purupiyamu damu eyaka mena Mamanuga God nene tamu.

6 Apunu Merukesidiki e ka eba kunu Riwai mu iyapanamaga ko e ubupu
oragai apunai Eburamu e gwedegwedei damu eyaka mena ki wadubu.
Eburamu e ka apunu kawaya Mamanuga God gwaiyabapupu ki apunai ko
apunu Merukesidiki ubupu apunu Eburamu wadubu bagi.
7 Ki pokaiya ka nu kataigibi da apunu Merukesidiki e ka kawaya esida
mibai ka wadana bagi ki yonai wagubu apunai e ka kawaya esida ko wadubu
bagi apunai e ka kobaiya erida.

8 Wi yona yau mete wainapumuri; Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai iyapana gwedegwedemaga damu eyaka mena tepiyamu ki mu
kuduba ka iyapana kaina ki pokere aita popotagisi. Ko apunu Merukesidiki e
nene ka Mamanuga God e okai rabineya wagubu da e ka maramara tondono
kaniyono.

9-10 Nau yona keyakeyai yau wi mete nidiyani wainapumuri; Oragai
apunai Eburamu apunu Merukesidiki yawatau bananapupu ki makeya ka
apunu Riwai eba wenawena ko e aita ewa e ripa-kwarakwarai Eburamu e
momai wena-wagana ki nana. Yona ki mibai ka yau kena; Apunu Eburamu e
gwedegwedei damu eyaka mena apunu Merukesidiki kwebu ki makeya ki ka
e momoi Riwai ade apunu Riwai e momoiyoma ewa wenatagisi mete kina ki
ka mu ripa-kwarakwaramaga Eburamu e pokaiya apunu Merukesidiki puyo
ki mete kwemupu. Ki pokaiya ka nu kataigibi da oragai apunai Merukesidiki
e ka kawaya esida ko kunu kerarai apunai Riwai ade e momoiyoma karako
damu eyaka mena ki tepiyamu ragidai ki mu kuduba ka apunu Merukesidiki
e maba ko ade erida.

11 Kunu kerarai apunai Riwai e momoiyoma Mamanuga God bameya
dobopiyamu upi kwaetagamawa ki mu paunamugu ka oragai apunai Mo-
sisi wenawena gora wadubu tawana Isiraero ragidai tagebu. Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai mu upimaga ki supasupai mena kwae-
tagumpena ki ka Mamanuga God e bameya dobopiyau apunai kudubai
mosi eba tonopena bauwagubena. Ko apunu mosi karako bauwena. E ka
eba apunu Riwai e momai apunu Eroni naureya wenawena ko e ka apunu
Merukesidiki e maba ubupu Mamanuga God bameya dobo-piyamu ki upi
kwaewagau.

12 Wainapumuri; Karako ka Mama-nuga God e bameya dobopiyau apunai
waunai mosi tonopupu ki pokere e gora waunai mete tonopupu bauwena.
13 Waunai bauwena apunai ki kena e ka nu Kaiwawonuga. E kunui
ka eba oragai apunai Riwai mete kunumaga eyaka mena. Pa mena. Nu
Kaiwawonuga e kunui ki rabineya ka iyapana mosi Mamanuga God bameya
dobopiyamu ki upi mo eba kwaewena ade Mamanuga God e Tawai rabineya
mo eba upiwena.
14 Nu kataigibi kewowena da nu Kaiwawonuga e ka kunu Diyuda ra-
bineya wenawena. Oragai apunai Mosisi ubupu Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu nene oka tapu ki ka e kunu Diyuda nene eba wagubu
ko e kunu Riwai mu nene mena oka ki okapupu.

15 Nau yona karako suwagani ki pokaiya ka wi mibai matarau wainapu-
muri; Nu nene uburau apunai e ka eba iyapana kaina Mamanuga God
bameya dobopiyamu ragidai ki mu maba ko e ka apunu Merukesidiki e
maba.
16 Maramara tondana kaniyana iyai ki kasiyarai pokaiya ka e Mamanuga
God bameya dobopiyamu ki upi wadubu kwaewagau. Iyapana kaina mu
mubo kunumaga bo bususumaga pokaiya upi ki wadamu ki maba e upi ki
inako eba wadubu,

17 mibai ka Mamanuga God e okai mosi e nene wagubu ke; ‘Kau maramara
kemora nawaru nau bamaneya dobopiyamu upi ki mena kwaenugowa
tondowa. Oragai apunai Merukesidiki tondawa upi kwaewagawa ki maba
kau inako mete kwaenugowa.’
18 Gora oragai ki kasiyarai ka pa mena ade e mibai eba kipu ki pokere
Mama-nuga God karako gora ki rikapupu madaneya tapu.
19 Gora oragai ki pokaiya ka gwede mosi bagi supasupai eba wenawena
ko yona waunai bau-wena ki pokaiya ka nu ewa wenawagana ki nawanai
idiwei ade Mamanuga God e bameya mete baigemei.
20-21 Iyesu uburana Mamanuga God bameya dobopiyamu upi wadana
ki gwaiyabai ka Mamanuga God ubupu e eya si pokaiya gwaiyaba ki
wagubu. Iyapana kaina yewe wairau upi ki kwaetagamu ki mu nene ka e
gwaiyaba mo inako eba wagubu ko Iyesu nene ka e eya si pokaiya gwaiyaba
kaimatana-wena, wagubu ke;

‘Nau ka kau Kaiwawogi. Nau karako nau niya sini pokaiya kau gwaiya-
baniyakani ade nau notani eba wirapani;
Kau maramara kemora nawaru nau bamaneya dobo upi ki mena kwaenu-
gowa tondowa.’

22 Mamanuga God e inako wagubu ki pokere Iyesu pokaiya ka nu karako
kataigibi wetawetara da gwede oragai ki kasiyarai kewowena ko gwaiyaba
waunai ki Mamanuga God ubupu Iyesu pokaiya nu gwaiyabanibu ki kasi-
yarai ka kawaya daganani esida.
23 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai yewe wairau upi-
tagamawa mu ka ropani kawaya. Mu upitagamawa da mo powagawa ki ka
mo uburawa e waretai ki e watai wadawa.
24 Ko Iyesu e ka maramara tondono kaniyono ki apunai ki pokere Ma-
manuga God bameya dobopiyamu upi ki e maramara kwaeyogono yarono
ko e watai ka iyapana kudubai mo eba yadini. Pa mena.
25 E maramara upi ki kwaeyogono ki pokere iyapana gwedewau mara
karako ade mara ewa e pokaiya Mamanuga God bameya baitogomono ki ka
e iya waunai mu tageni. E ka tawiri ogayawa apunai maramara Mamanuga
God bameya nu nene uburau nu taububaranuga purupiyau.
26 Iyesu e mena ka Mamanuga God bameya nu Doboniyau Apunai Kawai
tondau. E nu nene eba uburibena ki ka nu badidi kwaigumpena? Iyapana
yewe wairau ki nu kuduba bigi kwaigemei ko e mena ka tanai bagi kawaya
ki apunai. E paere mo eba kwaewena ade e rabineya ka bigi mo pa mena
ki pokere Mamanuga God e wadubu paere tepapupu e ebo nene iyarau
kunumau esida tapu.
27 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawakawai-muguma
mu ka iyapana kaina bigimaga mete kina ki pokere maramara ka mu
yabiri mu muga bigimaga nene papa naumono Mamanuga God bameya
puyo pasumono were ewa ubumono mu iyapanamuguma bigimaga nene
papa naumono puyo pasumono. Ko Iyesu e ka eba mu maba da e inako
kwaeyagisi. E bigi pa mena ko iyapana kuduba nu biginuga nene ka e po
eyaka mena powena e eya midi kwakwarepui nu nene tapu kewowena, ko e
ewa inako mo eba kwaeyagisi.
28 Gora oragai ki pokaiya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
mu muga kawa-kawaimuguma paeremaga mete kina ki winetamawa. Gora
ki yabiri bauwena ko ewa ka Mamanuga God e eya si pokaiya gwaiyaba
kaimatanawena manako gwaiyaba ki pokaiya ka e eya Gubagai winepupu
nu nene tapu. E Gubagai e mena ka bagi kawaya esida ade e mena ka

e Mamai badidi wagau ki makeya makeya mena maramara kwaewagau yarau.

8

Iyesu e ka nu doboniyau apunai kawaya esida.

1 Nu yona kuduba karako iwagibi ki dabeya ka yau kena; Nu doboniyau apunai ki e kunumau yapu nu Kawai-nuga Kawaya Esida e kemai kawareya e madaneya e idai garu deneya tondau nu yonanuga wagau.

2 E kunumau Tanai Bagi Kawaya ki wateya nu nene upiwagau. Tawa kunumau ki ka eba tawa iyapana nu wademei ki maba ko nu Kaiwawonuga God e ebo ubupu tawa ki wadubu.

3 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu kawakawaimuguma ki mu kuduba ka yewe wairau papa naumu pasumu ade puyo ebo ebo mete kina Mamanuga God bameya naka-piyamu. Dobopiyamu upi ka inako ki pokere nu nene uburau Mamanuga God bameya doboniyau apunai ki e mete kina Mamanuga God bameya puyo tarau.

4 E yewe wairau tondibena ki ka e Mamanuga God bameya dobo upi ki eba kwaewagubena, mibai ka yewe wairau ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ropani kawaya gora oragai pokaiya puyo inako naka-piyamu.

5 Ko mu yewe wairau Mama-nuga God e Tawai rabineya puyo inako nakapiyamu ki kuduba ka pa keyakeyai. Ki mibai ka usi kunumau ki pokere oragai apunai Mosisi ubupu Mamanuga God e Tawai yewe wairau ki wadana kwaewagawa makeya ka Mamanuga God e sibu, wagubu ke; ‘Kau nau mete kweyau idiweya nau tawani keyakeyai kabuwanibuwani empipi ki kau makeya makeya tawa inako wadi.’

6 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu upimaga ka baganai, ko Iyesu nu nene uburau nu yonanuga wagau ki upi ka bagi kawaya esida. Ade gwaiyaba oragai ki mete baganai, ko gwaiyaba waunai ki pokaiya Iyesu nu nene uburau Mamanuga God yabareya nu doboniyau ki gwayabai ka kawaya esida, mibai ka gwaiyaba ki pokaiya ka nu puyo bagi kawaya esida ki wademei.

7 Mamanuga God e ebo nuwaiya badidi ki kuduba gwaiyaba oragai pokaiya wenawagubena ki ka e gwaiyaba waunai mosi nu eba negebena,

8 ko e iyapanaiyoma mu paeremaga empupu ki pokere tadebu, wagubu ke; ‘Nau wi Kaiwawoga yona yau nidiyakani;

Mara yabadau da wi tawana Isiraero ragidai ade wi kunu Diyudiya ragidai nau gwaiyaba waunai mosi wi negeyani.

9 Wi ripakwarakwaraguma tawana Idipi rabineya idiwa mu idamugu nau tepuwani waratapuwani tawana ki kamadumpu kaya-tagamawa makeya ki ka nau gwaiyaba mu mete tadebuwani.

Ko nau gwaiyaba waunai negeyani ki ka eba gwaiyaba oragai ki maba. Nau gwaiyaba oragai tagebuwani ki mu tagararamupu ki pokere nau mu mete tagararatapuwani. Nau wi Kaiwawoga yona yau suwagakani.

10 Mara ewa baiyagisi ki ka tawana Isiraero ragidai nau gwaiyaba waunai mosi wi negeyani manako nau gorani ki nau wi yabaragau tarani ade wi rabinagau mete okapani.

Nau wi Kaiwawoga yona yau suwagakani. Wi Mamamaga God ka nau ade wi ka nau munu-niyoma.

11 Mara ki makeya ka iyapana mosi eba uburoto e eya rakarakaiyoma bo e kowaiyoma tadeni, yagisi ke; ‘Wi Kaiwawonuga kataipumuri.’ Mu

mosi inako eba tagisi mibai ka mara ki makeya ka iyapana kawakawai
ade iyapana gwabau idiwu ragidai ki mu kuduba nau kataisinimoto.
12 Nau mu nuwanuwatamani, mu bigimaga surupani, ade mu paeremaga
kuduba ki nau deni mena notagogapani.'
13 Mamanuga God gwaiyaba waunai nene wagubu ki ka e mete wagubu
da gwaiyaba yabiri bauwena ki oragawena. Ko nu kataigibi kewowena da
gwede mosi nenanenayagisi ki ka e waunitau purupuruyagisi gogayagisi.

9

Mu naiya Mamanuga God e si badidi maba tepapamawa

1 Mamanuga God e gwaiyaba oragai wagubu ki rabineya ka iyapana e si
badidi maba tepapamana ki gorai ika mete kina ade yewe wairau e si tepapa-
mana ki watai mete kina.
2 E tawai wadumupu ki rabineya ka rabinai apeya. Wata yabiri ki mu
si 'Mamanuga God Nene' simupu. Ki wateya ka mu duna kerarai tamupu
ade kepakepa mosi yamanamupu tamupu ki kawareya mu bani buredi
Mamanuga God puyo-mupu ki ika nakamupu.
3 Wata apeya ki paunau ka mu aukwara pokaiya gudu maba umamupu ade
ki rabineya ka wata mosi ki mu si 'Mamanuga God e Watai Tanai Kawaya'
simupu.
4 Wata ki rabineya ka mu kepakepa bowa yamayamai pokaiya ya-
manamupu ika tamupu ki kawareya mu ripa kwarai aurai bagi kawaya ika
pasumawa ade mauwa bagi kawaya mosi ki mu bowa yamayamai pokaiya
utamupu ki mete ika tamupu. Mauwa ki rabineya ka mu awana kororai mosi
bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ki ika tamupu ade awana kororai
ki rabineya ka mu kunuma bani si ka 'mana' ki dai ika nunumupu. Mauwa
ki rabineya ka mu oragai apunai Aroni e gunai naureya siwisiwipupu
kwarai wenawena ki mete ika kaumupu ade gora oragai apunu Mosisi bowa
petapetai apeya naurimugu okapupu ki mete ika nunumupu.
5 Kunuma aneyai apeya tanimaga bagi kawaya simaga 'serubimi'
tagamu ki keyakeyaimuguma mu kaitetampu ika mauwa ki kawareya
nakatampu ubumawa. Mu ubumawa wateya ki mu si 'Mamanuga God Nu
Nuwanuwaniyau Biginuga Surupiyau ki Watai' simupu. Wata ki kawareya
ka aneya ki mu mabumaga dadaramupu kawareya utamupu ubumawa.
Ko nau karako gwedegwede marai kawai ki sisiyai eba suwogoni kwaenda
madega kewoyagisi.
6 Mu tawa ki makeya makeya inako wadumupu kewowena ki ka Ma-
manuga God bameya dobopamawa ragidai maramara tawa ki rabinai yabiri
ki rabineya bautagamawa mu upimaga ika kwaetagamawa.
7 Ko tawa ki rabinai daikere ki ka Mamanuga God bameya dobopamawa
ragidai mu kawaimaga ki e mena kwamura eyaka mena rabineya mara
eyaka mena wata ki rabineya kaniyawa. E ika uburawa manako e eya nene
ade e iyapanaiyoma badidi paere-pamawa ko mu muga eba kataimugu ki
nene Mamanuga God mu bigimaga empana surupana ki nana papa darai
wadawa puyo ika tarawa.
8 Mu inako kwaetagamawa kebomawa ki pokaiya ka Mamanuga God e
Keyai Tanai Bagi Kawaya nu kabuwaniyau da tawa oragai wadumupu ki
wateya uburono ki ka 'Mamanuga God e Watai Tanai Kawaya' ki gudui mete
kina e wateya uburono. Ko tawa oragai ki rororororoyagisi ki ka gudu ki mete
siwayagisi.

9 Gudu uburana ki yonai ka keyakeyai nu karako idiwei ragidai nu waina-
pamana ki nana. Keyakeyai ki mibai ka yau kena; Nu Mamanuga God
e si tepapamana ki nana papa naumamu ade puyo ebo ebo e bameya
nakapamu ki ka eba ki pokaiya nu biginuga kewo-yagisi ade eba ki pokaiya
nu rabinanugu nidiyau wirawira ki nidini da nu paere-nuga pa mena.
10 Nu papa pasumamu bo puyo ebo ebo Mamanuga God nene nakapamu
ki ka iyapana bani yo awana kaisipiyamu bo gora pokaiya mu idamaga
siruwapiyamu ki maba. Ki kuduba ka pa kwakwarepunuga nene ki tondono
kaniyono da Mamanuga God uburoto gwede waunai negeni ki makeya mete
kewoyagisi.

Keriso e darai nu nene kawapu

11 Ko Keriso ororeya mena bauwena. Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai mu kawaimaga mibai ka eyo ade gwedegwede bagi
kuduba ka e pokaiya yewe matarawena. Mamanuga God e tawai oragai
yewe wairau mu idamugu wadumupu ki ka waira yau nene ki pokere marai
munta erida. Ko Keriso karako tawa rabineya upiwagau ki ka tawa bagi
kawaya esida eba iyapana kaina idanugere wademei ki maba.
12 Keriso ‘Mamanuga God e Watai Tanai Kawaya’ ki wateya mara eyaka
mena deni mena kanibu ki ka e eba papa gote bo papa burumakau munai
mu daramaga tepupu puyo Mamanuga God kwebu. Pa mena. E eya darai
wadubu kwebu manako e darai ki pokaiya ka e bigi nu kuduba umanibu
dokodoko ki deni mena rikapupu manako iya maramara idiwana kaiwana
iyai nu negebu.
13 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu ubumu gora wagau
ki makeya kwae-tagamu papa gote yo papa burumakau mu daramaga
tepiyamu iyapana bigi-maga mete pasitamiyamu ade papa burumakau
munai pasumupu ki wapurai mete tepiyamu iyapana wapuratami-yamu da
ki pokaiya ka iyapana mu idamaga kerapumaga rikapiyamu.
14 Ko ki kuduba ka erida. Keriso powena e darai kawapu ki kasiyarai ka
kawaya esida. E bameya ka bigi mo pa mena ki pokere Mamanuga God e
Keyai mara-mara tondau kaniyau e Keyai ki pokaiya ka Keriso e eya iyai
puyo Mamanuga God bameya nu pokanugere tapu. E darai eba nu biginuga
ki mena suru-pupu ko nu rabinanugu maramara nidiyau wirawira da nu
paerepemeya ade upi kororai kwaigemeya ki kerarai e mete kwaipupu. Ki
pokere nu karako gwede oragai ki kuduba kamadamu manako Mamanuga
God maramara tondau kaniyau apunai e upi mena kwaigomu yamomu.
15 Ki pokere wainapumuri; Mama-nuga God gwaiyaba waunai wagubu ki
ka e tawiri ogayawa apunai Keriso e mena pokaiya yona ki wagubu. Iyapana
gwedewau Mamanuga God mu winetapu da e gwaiyabawena ki makeya mu
maramara idiwana kaiwana puyoi wadamana ki nana ki ka mu puyo ki
yadini. Gwaiyaba oragai pokaiya ka nu biginuga eba kewowena ko Keriso
nu nene powena e darai nu nene kawapu ki pokaiya ka bigi naiya umanibu
dokodoko ki kuduba e deni mena rikapupu manako nu ripanuga teyapu.
16 Iyapana mosi e buderi badidi maba nidapana okai taroto manako
ewa poyagisi ki ka mu oka ki pokaiya e gwedegwedei kuduba ki makeya
nidatagisi. Ko e iyaiya tondono ki ka mu e buderi ki eba nidatagisi.
17 Oka tapu apunai tondau ki ka e okai ki kasiyarai pa mena. Ko e poyagisi
ki ka oka ki mibai matarayagisi. Mu oka ki em-pomoto manako ki pokaiya
makeya makeya e buderi nidatagisi.
18 Ki maba, gwaiyaba oragai ki kasiyarai matara-wagana ki nana ka mu
papa mosi ugwadumpu poyo manako e darai kawapu.

19 Oragai apunai Mosisi e ka yabiri ubupu Mamanuga God e gorai kuduba
iyapana makeya makeya tadebu kewowena manako ewa ubupu papa bu-
rumakau munai dai mu daramaga tepupu awana kasiga mete wirapupu.
E papa sipi kumai daragai mete wadubu ripa ragai kwarere kwarere ki
naureya painipupu awana ki rabineya kaupupu manako wadubu gora
ki okai ade iyapana kuduba mete kina mu kawari-mugu kwisikwisipupu
putamatapu kayawena.
20 E inako kwaewena manako iyapana tadebu, wagubu ke; 'Mamanuga
God wi gwaiyabanibu ade e badidi wagubu ki wi makeya makeya kwaiwaga-
mana ki nana nidibu ki e dara yau pokaiya mibipupu kewowena.'
21 Oragai apunai Mosisi inako wagubu manako Mamanuga God e tawai
ade e si tepapamana gwedegwedei kuduba mete kina ki kawarimugu e dara
kwisikwisipupu putamatapu.
22 E inako kwaewena ki mibai ka Mamanuga God e gorai wagau da dara
mena pokaiya ka gwedegwede marai kawai bigi siruwa-poto. Ade dara
eba kaworoto ki ka Mamanuga God eba uburoto iyapana bigimaga empoto
notagogapoto.
23 Mamanuga God e Tawai ade e si tepapamana gwedegwedei yewe wairau
ki kuduba ka usi kunumau badidi uburau ki keyakeyai. Yewe wairau ka
iyapana ade gwedegwede ki bigi kewo-wagana ki nana ka mu papa darai
pokaiya mu siruwatamawa. Ko Mama-nuga God e tawai usi kunumau ki ka
papa darai ki kwaitana eba yadini bagi. Pa mena.
24 Ko Keriso e ka eba kunuma keyakeyai iyapana mu mubo idamugere
wadumupu ki rabineya kanibu. E kunuma mibai ki rabineya kanibu man-
ako karako Mamanuga God e yabareya nu nene uburau.
25-26 Mama-nuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga yewe
wairau ki ka kwamura eyaka mena rabineya ka e mara eyaka mena papa
darai wadau 'Mamanuga God e Watai Tanai Kawaya' ki wateya kaniyau.
Ko Keriso e inako eba kwaewena. E darai ka eba kawareya kawareya
kawarawa ko e mara eyaka mena ki powena manako ewa kunumau yapu
kayawena. E inako eba kwae-wagubena maba ki ka kunuma waira kerareya
yabadawa da karako ki ka e kawareya kawareya nu bitanuga kawarapibena
powaguibena. Ko e karako mara siyareya deni mena kunumau yapu iya-
pana kuduba nu biginuga deni mena surupana ki nana e eya iyai nu nene
tapu kewowena.
27 Mamanuga God wagubu ki pokere nu kuduba po eyaka mena
popoigamu manako ki eweya ka nu e yabareya ubumamu manako e idai
gurai nu naurinugu nugwadiniyoto ragiragi.
28 Ki maba, mara eyaka mena ki rabineya ka Keriso iyapana ropani
kawaya nu biginuga surupana kwenupana ki nana e eya iyai deni mena
nu nene tapu. Mara ewa ka e ade wirayagisi baiyagisi, ko ki makeya ka e
eba nu biginuga ki empana surupana ki nana baiyagisi. Pa mena. E eya
iyapanaiyoma gwedewau e nawanai idiwu ragidai ki mu tetamana ki nana
baiyagisi manako iya waunai tageni.

10

Gora oragai nu iyaniyana kasiyarai pa mena

1 Mamanuga God e gorai oragai ki ka gora waunai ki keyakeyai, ko
keyakeyai ki ka eba gora waunai ki mete eyaka mena. Gwedegwede bagi-
bagi aita ewa wenayagisi ki sisiyai ka gora oragai ki dabeya mena nu
kabuwa-niyau. Gora ki pokaiya ka iyapana kwamura kwamura ki kawareya

kawareya papa naumu pasumu puyo nakapiyamu ko iyapana Mamanuga God nene inako kwaetagamu ragidai ki mu rabinamugu ka bigi eba kewowena.
2 Iyapana Mamanuga God inako nota-piyamu e si tepapiyamu ragidai gora ki pokaiya mu bigimaga deni mena surupena maba ki ka mu ewa bigi ki eba wainampibena ade puyo kawareya kawareya inako eba nakampibena.
3 Ko mu papa ki kwamura kwamura naumu pasumu ki pokaiya ka mu kataitagamu da mu bigimaga ika tondau, eba kewo-wena,
4 mibai ka papa burumakau yo papa gote mu daramaga kwaitana nu biginuga rabinanugu uburau ki eba surupoto. Pa mena.
5 Ki pokere, Keriso yewe wairau kawarana kwaewagawa ki makeya ka e Mamanuga God yona yau sibu, wagubu ke;
‘Mamai, mu papa naumu pasumu puyo ebo ebo kau nene naka-piyamu ki kau eba nuwageya ki pokere kau nau midini kwakwarepuni winepipi tapi.
6 Mu papa kumerekumere naumu pasumu ade mu bigimaga nene bani ebo ebo kau nene puyo mete nakapiyamu, ko mu kwaetagamu ki pokaiya kau eba mamamanugei.
7 Ki pokere nau suwagubuwani ke; Mamai God, nau yau kena. Kau nuwageya nau badidi kwaesugana wainapiyei ki nau makeya kwaesugani. Kau goragi ki wikui rabineya ka mu nau nene inako okamupu.’
8 Yabiri ka Keriso yona yau wagubu ke; ‘Mu papa kumerekumere naumu pasumu puyo ebo ebo kau nene naka-piyamu ade mu bigimaga nene bani ebo ebo puyo mete nakapiyamu ki kau eba nuwageya ade mete eba mamamanugei.’ Keriso inako wagubu ko gora oragai wagubu da iyapana makeya makeya inako kwaetagamana ki nana.
9 Ko ki eweya ka e yona yau mete wagubu ke; ‘Mamai, nau yau kena. Kau nuwageya nau badidi kwaesugana wainapiyei ki nau makeya makeya kwaesugani.’ Keriso yona wagubu ki mibai ka iyapana naiya papa naumawa pasumawa puyo ebo ebo mete nakapamawa ki kuduba ka Mamanuga God koritapupu manako e Keriso wadubu wata ki tapu.
10 Mama-nuga God e nuwaiya badidi waina-piyawa ki kuduba ka Iyesu Keriso makeya makeya kwaewena e eya midi kwakwarepui mara eyaka mena puyo nu nene tapu manako ki pokaiya nu biginuga kuduba surupupu.
11 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai mu ka papa naumu pasumu upi kiyabui eyaka mena ki maramara kawareya kawareya kwaetagamu ko ki pokaiya ka mu iyapana bigimaga eba surupiyamu. Pa mena.
12 Ko Keriso e ka nu biginuga ki denai mara eyaka mena e eya midi kwa-kwarepui puyo tapu powena manako e kwaewena ki kasiyarai eba kewoyagisi ko mara mara tondono kaniyono. E kwaewena kewowena ki eweya ka e kwarisiwena Mamanuga God e idai garu deneya tondubu tondau.
13 E ika nawana tondono kaniyono da Mamanuga God uburoto Keriso e iyaraiyoma kuduba kwanatamini e kerarai kobaiya naka-tamini kewoyagisi ki makeya.
14 Mara eyaka mena ka e eya midi kwakwarepui puyo tapu manako ki pokaiya ka iyapana gwedewau mu bigimaga e surupupu ragidai ki ka mu maramara Mamanuga God e yabuiya supasupai bagi mena idiwono.
15 Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya yona ki mete mibipiyau. Yabiri ka e yona yau wagubu ke;
16 ‘Mara ewa baiyagisi ki ka nau gwaiyaba waunai mosi wi negeyani manako nau gorani ki nau wi yabaragau tarani ade wi rabinagau mete okapani. Nau wi Kaiwawoga yona yau suwagakani.’

17 Ade ewa ka e wagubu ke;
‘Mu bigimaga ki nau surupani ade mu paeremaga ki kuduba nau deni mena notagogapani.’
18 Mamanuga God wagubu da nu biginuga kuduba ki e deni mena notagogapupu ki pokere nu biginuga ki puyoi mosi nu e bameya ewa eba tamamu. Ki pa mena.

Nu Mamanuga God maramara notapomu idiwomu

19 Kowaniyoma, Keriso nu nene powena ki ka e nu yawatanuga mebu da nu ‘Mamanuga God e Watai Tanai Kawaya’ ki wateya ka nu yabarayabara kaigamu.
20 E nu nene powena ki pokaiya ka Mamanuga God e Tawai ki katamurui aukwara pokaiya bodamupu ki aukwarai tegerewena manako e iya yawatai waunai e eya midi kwakwarepui pokaiya nu nene mebu.
21 Nu doboniyau apunai bagi kawaya esida e karako Mamanuga God e tawai rabineya nu nene yabiyabiri uburau,
22 ki pokere nu nuwanuga notanuga eyaka mena ragiragi kawaya Mamanuga God suma-pomu ade e bameya yabarayabara kaiwomu. Nu badidi paerepemeya nu rabinanugu maramara nidiyawa wirawira ki e deni mena surupupu kewowena ade awana negai pokaiya ka e nu midinuga kwakwarepunuga kuduba mete siruwapupu.
23 Mamanuga God badidi kwaewagana gwaiyabai wagubu ki kuduba e kwaeyagisi ki pokere e ewa nu puyo negeyana wagubu notapemei nawanai idiwei ki notai nu denai mena yodomu doko ko eba kamadamu.
24 Nu deni deni waita kasiwaraigomu ade iyapana bamamugu bagi mena kwaigamana deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraigamana ki notai mete notapomu idiwomu.
25 Nu ewapuru dibipemei Mamanuga God e si tepapemei ki ka bagi kawaya ki pokere nu eba kamadamu. Ko iyapana dai ki ewapuru dibipamana notai kamadumpu ki mu maba nu inako eba kwaigomu. Nau suwagani naigida mena wainapumuri; Nu Kaiwawonuga e marai rogobiwagau ki pokere nu deni deni togi kasiwara-igomu idiwomu.
26 Iyapana gwedewau Mamanuga God e yonai mibai ki mu wainamupu ko ewa ade kamadumpu mu mubo nuwa-mugu bigi kwaetagamu ki ka mu bigi-maga surupana apunai mosi eba tondau da e ewa baiyagisi e midi kwakwarepui mu nene puyo taroto. Ki pa mena.
27 Ki pokere mu bamamugu ewa badidi wenawagana ki mena kudeya mu wainapomono idiwono. Mara baiyagisi da Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi ko ki eweya ka e uburoto e midi ragiragipamawa ragidai ki kuduba tetamini mata kawaya ki nonareya nakatamini uratamono.
28 Iyapana gwedewau oragai apunai Mosisi e gorai tapu ki tagararamupu manako iyapana apeya bo apeya eyaka ubumoto iyapana ki mu paeremaga emupu ki tagisi matara ki ka kawakawai ragidai ubumoto paere ragidai ki eba nuwanuwatamini ko mu idamaga gurai mu naurimugu ugwaditamini ragiragi manako deni mena namutamini.
29 Iyapana ki mu paeremupu ki pokere mu denai bita kawaya ki wadumupu, ko paere kawaya daganani esida ka yau kena; Iyapana gwedewau Mamanuga God e Gubagai taisi kurakurapiyamu mugu siyamu bo gwaiyaba waunai e darai pokaiya mu bigimaga surupana wagubu ki mu sumamupu ko ewa tagararamupu manako dara ki mibai pa mena kororai simupu bo ade mu paeremaga denai bita mubo wadamana ki Mamanuga God e

Keyai pokaiya rikapupu deni mena waditapu bagi ki mu mete wereyakau-
rapiyamu, iyapana inako kwaetagamu ki mu bamamugu ka badidi maba
wenayagisi? Akae, mu yabaramugu ka bita kawaya daganani esida mu
nawanamaga tondau.
30 'Bimbinai ki nau kwaesugani ade denai ki nau mu tageyani.' Nima inako
wagubu ki nu katainugu. E ade wagubu ke; 'Nau ka Kaiwawo, nau idani
gurai nau iyapananiyoma mu naurimugu ugwaditamani ragiragi.' Nima
inako wagubu ki nu mete katainugu.
31 Akae, nu Mamanuga God maramara tondau kaniyau apunai e nuwa-
pupui rabineya sumamu ki ka berokoi kawaya.
32 Wi naiya suma wauneya suma-igamawa makeya badidi maba idiwa ki
wi notaga eba gogayagisi. Mamanuga God e tanai wi kawarigau minibu siwa
ki eweya ka bita yo midi makari ebo ebo wi bamagau bauwagawa ko wi eba
kekeraigubu ko wi watagau mena ragiragi kawaya ubumawa.
33 Mara dai ka iyapana bautagamawa iyapana paunamugu wi kiranimawa
wereya-kauranimawa ade girinimawa pasu-nimawa. Ade mara dai ka
iyapana bautagamawa wi kowaguma giritamawa pasutamawa ki ka wi
baigamawa mu madanimugu ubumawa togitamawa.
34 Mu dai dibura rabineya idiwa ki ka wi mu nuwaboyamaga wainapa-
mawa ade mu bitamaga daikere ki wi mete wadamawa. Piyara ragidai
bautagamawa wi gwedegwedega asusu yabayababa tepamawa ki wi eba
nuwaboyaigamawa ko wi rabinagau mamama mete waina-pamawa mibai
ka wi puyoga usi kunumau wi nawanaga uburau ki mena wi notapamawa
idiwa. Puyo ki eba berokotagisi ko maramara idiwono kaiwono.
35 Ki pokere wi naiya Mamanuga God nene kasiyarai kawaya yabara-
yabara inako ubumawa ki wi karako eba kamadumuri. Wi ragiragi kawaya
inako kwaiwogoi yamoi ki ka Mamanuga God wi puyoga bagi kawaya mosi
aita ewa negeni.
36 Ki pokere kwarisiwagi giruru maba ki kobaiya teteiwagi manako Ma-
manuga God e nuwaiya badidi wainapiyau ki wi makeya makeya ragiragi
kawaya kwaiwogoi yamoi da wi buridere baiwagi ki ka Mamanuga God
uburoto wi puyoga bagi kawaya gwaiyabanibu ki wi negeni.
37 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e okai mosi wagubu ke;
'Mara eba rowarowa ka bauwagana wagubu apunai ki baiyagisi,
ko e mara ki eba paerepoto riyapoto yaroto.
38 Gwedewau nau yabuneya supasupai mena idiwu ragidai ki mu nau
sumasinimono manako mu sumamaga ki pokaiya idiwono.
Ko gwedewau nau kamadisinimoto wiratagisi ewamugere kayatagisi
ragidai ki mu bamamugu nau eba mamamasugani.'
39 Ko nu ka eba iyapana iyamaga kaupiyamu wiratagamu ewamugere kay-
atagamu ragidai ki mu maba. Nu sumanuga pokaiya ka nu iya ki
yadamu.

11

Nu sumanuga pokaiya idiwana ki nana

1 Suma ka gwede? Nau suwagani; Nu puyo ewa wadamana nawanai idiwei
ki mibipemei da nu ewa yadamu ki ka nu suma sumaigemei. Ade nu gwede
mosi karako eba empemei ki mibipemei da nu ewa empamu ki nu mete
sumaigemei.
2 Oragai ragidai takari kawaya Mamanuga God inako sumapamawa ki
pokere e mu weremaga mete wagubu.

3 Nu sumanuga pokaiya ka nu mibipemei da Mamanuga God e wagubu
umuneya ka kunuma waira kuduba wenawena. Gwedegwede kuduba
yabunugere matarau empemei yau ka nu eba empemei apunai e pokaiya
matarawena.
4 Oragai apunai Eiboro e sumai pokaiya ka e papa mo wadubu puyo Ma-
manuga God kwebu manako Mama-nuga God ubupu puyo ki mibipupu. Ko
e tatai Kaini bani dai tepupu puyo Mamanuga God kwebu ki ka Mamanuga
God puyo ki eba mibipupu ko tagarara-pupu. Apunu Eiboro e ka Mamanuga
God sumapupu ki pokere Mamanuga God puyo ki wadubu manako apunu
bagi supasupai e sibu. Apunu Eiboro e ka takari kawaya powena ko e sumai
pokaiya badidi kwaewena ki yonai nu karako mete wainapamana makeya
makeya kwaiwagamana ki nana.

5 Oragai Apunai Enoki e sumai pokaiya ka Mamanuga God kawapu e iyaiya
wadubu usi kunumau tapu ko e eba powena. Iyapana e kwaenepamawa
ko mu mo e eba bananamupu mibai ka Mamanuga God kawapu e iyaiya
tepa-pupu wadubu kayawena. Mamanuga God e okai mosi wagubu da
apunu Enoki yewe wairau tondawa ki makeya ka e bagi supasupai mena
kwaewagawa ki pokere Mamanuga God e bameya mamama wainapiyawa.
6 Iyapana nima notapiyau da Mamanuga God e ka pa mena maba ki
ka e suma eba suma-wagau. Ko iyapana nima Mamanuga God bameya
guriguriwagau ki ka e guriguriwagau ki pokaiya mibipiyau da Mamanuga
God e tondau. E Mamanuga God eba sumapena ki ka e bameya eba
guriguriwagubena ko e sumawagau ki pokere Mamanuga God uburau e ma-
mamai mete wainapiyau. Iyapana gwedewau Mamanuga God sumapiyamu
manako e bameya guriguritagamu ki ka Mamanuga God mu denai puyo
tageni.

7 Mamanuga God e ewa bita tono-pana yonai wagubu ki e oragai apunai
Nowa kabuwapupu. Apunu Nowa yona ki mibai e yabere mo eba empupu ko
e sumai pokaiya ka e Mamanuga God e umunui wadubu waka yamanapupu
manako e wainai yo e gubagaiyoma yo mu ridimuguma mete kina waka ki
rabineya iyatagubu. E Mamanuga God sumapupu ki pokaiya ka Mamanuga
God e apunu bagi supasupai sibu ko iyapana dai ki mu paeremaga ki denai
ka mu bita kawaya bananamupu.

8 Mamanuga God e oragai apunai Eburamu waira waunai mosi e kweyana
ki nana gwaiyabapupu ki pokere e sumai pokaiya ka e kipu ubupu Ma-
manuga God e umunui wadubu kayawena. E sumai pokaiya ka e wairai
oragai ki kamadubu e wairai waunai ki kai kayawena ko e bani deneya
kayawagana ki e eya eba kataiya.
9 Mamanuga God e gwaiyabapupu ki wairai kawareya e bauwena ki ka
e sumai pokaiya ika tondawa. Waira ki ka iyapana kudubai dai ki mu
wairamaga ki pokere e tawa mibai ika eba wadubu ko e nabonabo papa
kwakwarai pokaiya wadumupu ki rabineya tondawa. E gubagai Aisiki ade
e atai Diyaikapu ki mu mete kina gwaiyaba ki pokaiya inako ika idiwa.
10 Natere kawaya mosi ki Mamanuga God e ebo notai pokaiya makeya
makeya bebeda ragiragi kawaya nunupu kawareya tawa wadubu ki naterei
ka apunu Eburamu empana ki nana nawanai tondawa.

11 Apunu Eburamu e ka magurawena ade e wainai Sera mete kina kagara
tondawa da magurawena ki pokere e munu wenapana marai ki ororeya
mena kewowena. Ko Mamanuga God e munu mosi kweyana gwaiyabapupu
ki apunu Eburamu sumapupu ki pokere e wainai romodowena munu wena-
pupu.

12 Apunu Eburamu e doborowena e midi kwa-kwarepui roparopawena ko
e wainai romodowena manako munu wenapupu ki pokaiya ka e momoiy-
oma minibu daburi kawayawena kayawena supama kunumau ade naya egi
papateya eba iyabapamana makai ki maba.

13 Iyapana yau kuduba Mamanuga God e naiya gwaiyabatapu ki mu
sumapamawa idiwa ko e badidi gwaiyabatapu ki mibai mu eba banana-
mupu ko popotagubu gawarara. Aita ewa badidi wenawagana ki mu yabara-
mugu uwamau kawaya buri emupu manako mamamatagubu. Mu matarau
tagubu da mu ka eba waira yau tauba-nuwai ko mu ka iyapana kwaiyanai
pa ka were bautagubu.

14 Iyapana inako tagamu mu mibipiyamu da mu tawana-maga mosi ki
kawareya mu maramara idiwana kaiwana ki nana ki kwaenei kwaetagamu.

15 Mu ade wiratagamana mu tawanamaga oragai kamadumpu kebomupu
ki ade kayatagamana notampena ki ka mu kayatagumpena ko nima mo mu
eba bodatapena.

16 Ko mu waira waunai bagi kawaya esida usi kunumau ki kwaenei kwae-
tagamawa nawanai idiwa. Mamanuga God e mu nateremaga usi kunumau
okukunawena kewowena ki pokere mu ubumoto mu mamamaga e siyomoto
ki ka e umunui eba mayamayayagisi.

17 Mamanuga God e oragai apunai Eburamu e sumai empana ki nana yona
yau e sibu, wagubu ke; ‘Kau gubagagi Aisiki karako mini poyo nau nene puyo
tari.’ E gubagai eyaka mena Mamanuga God e gwaiyabai pokaiya wenawena
ki e eba gwandagipupu ko e sumai pokaiya ka e ubupu Mamanuga God
wagubu ki makeya makeya kwaewena.

18 Mama-nuga God naiya e gwaiyaba sibu, wagubu ke; ‘Kau gubagagi Aisiki
pokaiya ka kau momogi ki kawayayogono yarono.’

19 Mamanuga God naiya inako wagubu ki pokere apunu Eburamu e guba-
gai miniyana po kwaewagawa ki makeya ka e notai wagubu ke; ‘Mamanuga
God aita uburoto popotagubu ragidai ade iyatamini kimoto ubumoto ki
pokere nau karako nau gubagani miniyani poyo ki mete baganai.’ Oragai
apunai Eburamu e notai pokaiya ka e notapupu da e gubagai gwe ororeya
mena powena maba ko e sumai pokaiya ka e mete notapupu da Mamanuga
God uburoto e gubagai ki ade iyapoto iyaiya kweyoto.

20 Apunu Aisiki e sumai pokaiya ka e ubupu e gubagaiyoma Diyaikapu yo
Iso ewa bagi kawaya idiwana ki nana mu waditapu bagi.

21 Apunu Diyaikapu e sumai pokaiya ka e powagana kwaewagawa ki
makeya e gubagai Diyosepa e gubagaiyoma waditapu bagi. E gunai
kawareya togi-wena manako Mamanuga God e si esida tepapupu.

22 Apunu Diyosepa e sumai pokaiya ka e powagana kwaewagawa ki
makeya ka e iyapanaiyoma Isiraero ragidai mu tawana Idipi kamadamana
tawana mo kayatagamana ki sisiyai tadebu ade e eya kwakwarepui ewa
wadamana tawana mo rabineya ononopamana ki sisiyai mu mete tadebu.

23 Apunu Mosisi e inai mamai mu sumamaga pokaiya ka e wenawena
makeya ki ka mu siragamu apeya eyaka ki rabineya e wadumupu
wekemupu idiwa. Mu emupu da e ka munu komeruwana kawaya ki pokere
kaiwawo Pero badidi wagubu ki kudeya mu eba wainamupu.

24 Apunu Mosisi e yaraga tondawa ki makeya ka kaiwawo Pero e petei
ubupu e gubagapana sibu ko e sumai pokaiya ka e yona ki bodapupu.

25 E eya iyai yewe wairau ki nene wainapena ki ka e kaiwawo tawaiya
tondibena ko e midi kwakwarepui tainipiyawa ki e tagarara-pupu manako

e ebo nuwaiya ki kwae-wena kipu ubupu kayawena Mamanuga God e iyapanaiyoma mu mete bita yo midi makari bananamupu.
26 E waina-pupu da tawana Idipi ragidai mu gwedegwedemaga mamamapamana ki mamamai ka erida ko iyapana Keriso pokaiya e wereyakaurapamana ki mamamai ka kawaya esida. E waira yau iyai nene eba notapiyawa mibai ka e denai bagi kawaya aita ewa wadana ki nene mena notapiyawa tondawa.
27 Apunu Mosisi e sumai pokaiya ka e tawana Idipi ragidai mu kawaimaga e kudeya eba wainapupu ko e kipu ubupu tawana ki kamadubu kayawena. Mama-nuga God e nu eba empemei ko apunu Mosisi e gwe empupu diyayai ki pokere e giruru maba ki kobaiya tewena deni mena kayawena.
28 Apunu Mosisi e sumai pokaiya ka e tawana Idipi rabineya 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki kerarai birikapupu. E iyapanaiyoma Isiraero ragidai papa naumana manako papa ki darai mu mubo eyaka eyaka tawamaga katamuruiya pasipamana ki nana wagubu. Mu inako kwaetagamana da 'Naunuma Aneyai' dara ki empana ki ka e mu munumuguma uratanai amu suwakarai ki eba namutamana ki nana.
29 Tawana Isiraero ragidai Egi Daragai ki papateya bautagubu ki ka mu sumamaga pokaiya ka egi ki puru-wena daikere daikere ubupu manako mu sumpu egi ki rabineya borau maba kayatagubu papasi daikere bautagubu. Ko tawana Idipi ragidai mu ewamugu kayatagubu kaiwa da paunau ka egi ki mu utatapu mu nonamaga kubabu manako mu popotagubu gawarara.
30 Tawana Isiraero ragidai mu sumamaga pokaiya ka mu mara ida daikere kewowena daikere apeya ki rabineya natere Diyeriko kikirau kowiwirapamawa da siyareya ka natere ki gwarantana kawaya minimupu wiwiramupu ki kuduba rororororowena gwekauriyapupu.
31 Yawata kawakawareya umawa ridai Reyabu e sumai pokaiya ka e tawau mena tondawa ki pokere tawana Isiraero ragidai ubumpu Mamanuga God tagararapamawa ragidai ki namu-tamawa makeya ki ka mu ridi ki eba minimupu poyo, mibai ka e naiya gopara ragidai ki waitatapu mu diriwamaga kwaewena.
32 Nau Mamanuga God e suma-pamawa ragidai ade dai mu bususu-maga mete suwagani bo? Apunu Gidiyoni yo Baraki yo Samsoni yo Diyepeta yo Dewida yo Samuwero yo ade Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai ropani kawaya mete kina mu bususumaga nau suwagana ko madega pa mena.
33 Mu sumamaga pokaiya ka mu iyara-muguma mete kandetagamawa raurutamawa ade wairamaga mete wadamawa. Mu bagi supasupai mena kwaetagamawa idiwa ki pokere mu gwede wadamana gwaiyabai wainamupu ki mu makeya wadumupu. Papa kamarai 'raiyoni' yawira bautagubu ki mu sumamaga pokaiya ka mu papa ki bodatampu.
34 Mu sumamaga pokaiya ka mu mata nonarai kawaya ki pomupu ade iyaramuguma ta temupu yawira bautagubu ki ka mu ubumpu mu baibigatampu. Mu wairorotagubu ko mu sumamaga pokaiya ka mu kasiyara ade wadumupu. Yawira marai bauwena ki ka mu ubumpu mu iyaramuguma kuduba raurutampu ki pokere iyara-muguma kuduba wakapatagubu.
35 Ridi dai mu sumamaga pokaiya ka mu munumuguma bo mu nobomomuguma bo mu rakarakamuguma popotagubu ki ade iyatagubu kimpu ubumpu mete ewapuru idiwa.
Iyapana dai ki bita yo midi makari kawaya bananamupu. Mu Mamanuga God tagararampena ki ka mu iyara-muguma mu idamaga kerapumaga rikatampena bautagumpena kayatagu-mpena. Ko mu iyara-

muguma umunu-maga eba wadumupu mibai ka mu ewa ade kimana
ubumana iya bagi kawaya esida wadamana ki mena notapamawa. Mu
Mamanuga God eba tagararamupu ko iyaramuguma mu idamaga rabineya
popotagubu.
36 Iyapana ubumpu mu dai wereyakauratampu ade wikuku pokaiya
raukeketampu ade dai ki mu tetampu mu idamaga kerapumaga umatampu
dokodoko dibura rabineya nakatampu.
37 Dai ka mu bowa were taunimupu popo, dai ka mu naurimugu puru-
tampu popotagubu, ade dai ka mu kereba pokaiya metampu popo. Mu dai
gwede-gwedemaga pa mena ki pokere papa sipi yo papa gote mu kwakware-
pumaga ki mu temupu umamawa iwa. Iyapana bautagubu mu giritamawa
pasutamawa ade bita ebo ebo mu tagemawa.
38 Mu tawamaga kamadumpu gwabau ade kweyau igida yauda iwa. Mu
dai ka ragu ukwapamawa ade dai ka urubau ukwapamawa. Waira yau
ragidai mu beramaga ka berokoi ko suma sumatagamawa ragidai ki mu
beramaga ka bagi supasupai kawaya ki pokere mu yewe idiwana watai mu
nene ka pa mena.
39 Iyapana yau kuduba mu suma-maga ka ragiragi kawaya ki pokere
Mamanuga God mu simaga tepapiyawa ade mu mamamamaga wagawa. Mu
bagi kawaya kwaetagamawa ko e mu badidi gwaiyabatapu ki mibai mo mu
eba bananamupu,
40 mibai ka ororeya mena ka Mamanuga God nu karako idiwei ragidai
nu nene wainapupu gwede bagi kawaya mosi nu nene tapu ki pokere
oragai sumatagamawa ragidai nu raurunimana yabiritagamana ki nana ka
eba baganai. Mamanuga God e nuwaiya ka nu yo mu ewapuru e badidi
wainapupu ki yadamu ade ewapuru mena e nuwaiya wainapiyau ki makeya
idiwomu.

12

Mamanuga God e munuiyoma wade supasupaniyau

1 Suma ragidai ropani kawaya naiya popotagubu mu karako oroguma
maba nu kwagaranimpu eminiyamu idiwu ki pokere gwedegwede kuduba
nu kwakwarepunuga tainipiyau ade bigi ki garugaru mena nu umeme
dokodokoniyau ki nu rikapamu manako nu nuwanuga notanuga eyaka
mena nisi kandamu katamuru yabaranugu ki deneya deni mena garupamu
kaigamu.
2 Nu sumanuga kerarai ka Iyesu e mena ade e mena pokaiya ka nu
sumanuga mibai mete kirau ki pokere e mena empomu ade nu yabunuga e
mena naureya uburono. E ripa korosi naureya powagana ki e yabareya buri
empupu ki e eba midimamawena nitaisiniwena. E ewa mamama kawaya
bananapana ki mena wainapiyawa ki pokere e giruru maba ki kobaiya
tewena ripa korosi naureya powena manako karako kema kawareya tondau
apunai Mamanuga God e madaneya e idai garu deneya tondau.
3 Wi bita yo nuwaboya banana-piyamu manako ki pokaiya wi notaga
kauwagana kwaewagau ade wi wairoroigamana kwaiwagamu ki ka iya-
pana bera berokoi kwaetagamawa ragidai Iyesu bameya badidi kwae-
tagamawa e giripamawa pasumawa ade bita yo midi makari ebo ebo e
kweya-mawa ki wi wainapiyoi idiwoi.
4 Wi berokoi mete kandeiwagamu ki ka ragiragi kawaya, ko ade waina-
pumuri; Wi mosi ki pokaiya eba popoigubu ade wi daraga eba kawapu.
5 Wi ka Mama-nuga God e munuiyoma ko e wi togi-niyana yonai naiya
mena wagubu ki wi notaga gogawena bo? E yona yau wagubu ke;

‘Gubagani, kau Kaiwawogi nau uburani kau wade supasupaniyani ki kau naigida mena wainapi,
ade nau uburani kau nakariniyani ki kau notagi eba kauyagisi,
6 mibai ka gwedewau nau nota kwarikwarisitamakani,
ki nau mu mete wade supasupa-tamakani,
ade gwedewau nau mununiyoma mu tadebuwani,
ki nau wade supasupatamana ki nana bita mu mete tageyani.’
7 Wi bita yo midi makari banana-piyamu ki ka wi notaga eba kauyagisi ko wi eyaka eyaka nota yau notapu-muri; ‘Mamanuga God e munui sidibu ade nau wade supasupasiniyau ki pokere nau ragiragi yau bananapuwani ki ka baganai.’ Mibai, inamama kuduba yewe wairau mu mete kina mu munu-muguma inako wade supasupa-tamiyamu.
8 Mamanuga God e munui-yoma kuduba wade supasupatamiyau ki pokere e wi eba wade supasupanibena maba ki ka wi eba e munuiyoma mibai ko wi ka yawata kawakawareya wenatagubu ragidai ki mu maba. Ko wi ka eba yawata kawakawareya wena-igubu.
9 Nu mamanuguma kaina yewe wairau nu wade supasupanimupu ki ka nu denai mu wiwiratampi. Ko wainapu-muri; Mu kuduba ka erida ko nu Mamanuga Mibai e ka kawaya esida ki pokere nu e naigida mena wiwirapomu ade e umunui yodomu. Nu inako kwaigomu ki ka nu iya bagi kawaya idiwomu.
10 Nu mamanuguma yewe wairau mu mubo wainamupu baganai ki makeya mu mara eba rowarowa nu wade supasupanimawa, ko nu nubo baginuga nene ka Mamanuga God nu wade supasupaniyau da e taneya bagi kawaya tondau ki maba nu e mete inako idiwana ki nana.
11 Nu mama-nuguma nu wade supasupanimana ki nana bita negeyamu ki makeya ka nu mamama eba wainapemei ko nu nuwaboya wainapemei. Ko mu wade supasupanimoto kewoyagisi eweya ki ka iya supasupai ade nuwabagi nu rabinanugu mibai kiroto.
12 Ki pokere wainapumuri; Wi idaga nubatagubu ki roronatamuri genge-mupumuri, ade rwi amataga boniboni-tagubu ki taisi rororororonaiwagi damda ubumuri.
13 Yawata kwaiya eba kaiwagi kwaenda wi tainipumuri paere manako wi kerapuga rokowena ki dagupumuri. Ko wi yawata supasupai mena kaiwagi da wi kerapuga rokowena ki iyayagisi.

Nu Mamanuga God eba tagararapamu

14 Wi iyapana kuduba paunamugu nuwabagi rabineya supasupai naigida mena kwaiwogoi ade Mamanuga God e nene mena idiwoi. Iyapana gwede-wau mu nuwamaga notamaga eyaka mena Mamanuga God nene inako eba idiwono ki ka mu nu Kaiwawonuga eba empomoto.
15 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi, ki pokere wi kwayubaga naigida mena kwaiwogoi kwaenda da gwede mosi baiyagisi wi kerapugau yadini manako Mamanuga God wi nene kwaewena ki wi tagararapumuri. Ade wi eyaka eyaka wi kwayubaga naigida mena kwaiwogoi kwaenda iyapana mosi wi paunagau e gagayai ki gwabiyara maba yadini baiyagisi igida yauda wi pasuniyoto kayayagisi.
16 Wi kwayubaga naigida mena kwaiwogoi kwaenda da wi paunagau iyapana mosi taku maba igida yauda umono. Ade wi kwayubaga naigida mena kwaiwogoi kwaenda oragai apunai Iso e kwakware-pui ki iyai nene wainapiyawa ki maba wi mete inako kwaiwagi. Apunu Iso e mamai uburana

puyo e kweyana wagubu ki e eba wainapupu ko e wetei mebu bani kupana ki
mena wainapupu ki pokere puyo bagi kawaya ki e yowai bauwena wadubu.
17 Apunu ki e bususui wi kataigau; E ewa bauwena e puyoi ki wadana ki
nana e mamai genepupu ko e mamai ororeya mena puyo ki e yowai kwebu.
Apunu Iso paerepupu ki e wadana supasupa ki nana mibi yadi kwaewagawa
ko e kwaewena siyasiya ki wadana supasupa yawatai mo pa mena.
18-21 Naiya takari kawaya tawana Isiraero ragidai kweya Sainai kerareya
bautagubu ki ka mu kweya ki kawareya mata nonarai warapiyawa emupu,
madegau tawana sisipu umapu emupu, oroguma pinai kawaya kawapu
emupu, ade nusuru kawaya gipiyawa ki mu mete emupu. Mu ki kuduba
emupu manako bawiwi wagubu wainamupu ade bonana mo kawapu
wagubu ki mu mete wainamupu. Mu bonana ki wainapa-mawa ka mu
kudu ebotau wainamupu manako genetagubu da mu bonana ki ewa mo
eba wainapamana ki nana, mibai ka bonana ki wagubu ke; 'Kweya yau
madaneya eba kebomuri. Eba iyapana wi mena ko wi papaguma mete
kina mu kerapumaga kwaipomoto kweya yau tainipomoto ki ka wi bowa
were mu namutamuri.' Mu yabumugere badidi emupu bo wainamupu ki
ka gwede kawaya mosi ki pokere oragai apunai Mosisi e mete wagubu ke;
'Nau kudu kawaya wainapakani, nau didigurani mete wagau.'
Iyapana ki mu ka kweya Sainai ki bameya bautagubu gwedegwede ki
kuduba mu yabumugere matarau emupu ko wi ka kweya ki bameya mo eba
baigubu. Pa mena.
22 Wi ka kweya Saiyoni ade maramara tondau kaniyau apunai Mamanuga
God e naterei Diyerusaremu kunumau ki bameya baigubu. Natere ki ra-
bineya ka Mama-nuga God e aneyaiyoma ropani kawaya eba iyabapamana
makai ika mamama nene dibimupu idiwu.
23 Yabiri Keriso sumapamawa ragidai ki Mamanuga God ubupu e munuiy-
oma mu tadebu ade mu simaga kunumau okapupu ki karako mamama
nene dibimupu idiwu ragidai ki mu bamamugu wi baigubu. Mama-nuga
God e idai gurai iyapana kuduba nu naurinugu ugwadiniyana ragiragi
apunai ki e eya bameya wi baigubu. Ade iyapana naiya yewe wairau bagi
supasupai mena idiwa popotagubu manako mu keyaimuguma kayatagubu
Mamanuga God mu waditapu bagi mete idiwu ragidai ki mu bamamugu wi
mete baigubu.
24 Wi ka tawiri ogayawa apunai Iyesu e bameya baigubu. E pokaiya ka
Mamanuga God gwaiyaba waunai negebu ade e darai nu nene kawapu ki
nu biginuga kuduba suru-pupu. Keyakeyai mosi dara naureya ka yau kena;
Oragai apunai Eiboro e darai kawapu ki mibai ka poyo ko Iyesu e darai
kawapu ki mibai ka iya ki pokere bagi kawaya esida.
25 Ki pokere nima karako nu bama-nugu wagau ki e yonai wi naigida
mena wainapumuri wetawetara ko eba basarapumuri. Naiya takari kawaya
iyapana e yonai yewe wairau waina-pamawa ko ewa ade tagararapamawa
ragidai ki ka mu denai bita wadamana ki mu baibigapamana yawatamaga
mo pa mena. Ki maba, karako nima kunumau nu nidiyau ki nu wainapamu
ko ade kamadamu ki ka nu aita ewa bita kawaya daganani esida banana-
pamu. Nu bita ki baibigapamana yawatai mo pa mena.
26 Wagubu apunai naiya wagubu ki makeya ka waira kuduba e bonanai
pokaiya geyageyawena. Ko karako ka e gwaiyabawena, wagubu ke; 'Mara
mosi ka nau waira ade kwisikwisipani. Eba waira mena ko kunuma mete
kina.'
27 E ade kwisikwisipana wagubu ki mibai ka e gwedegwede kuduba
orageya mena yamanapupu nu yabunugere empemei ki e ade kwisikwisi-

tamini da gogatagisi ko gwedegwede kuduba eba emitame-mei ki mu wata-
mugu mena idiwono ko eba geyageyatagisi.
28 Nu Mamanuga God e gari rabineya e kasiyarai pokaiya kaiwana idiwana
watai ki eba geyageyayagisi bo gogayagisi ki pokere nu Mamanuga God
mayapamu wiwirapamu ade e nu mamamanuga wagana ki nana parau-
pamu e si esida tepapamu.
29 Wainapu-muri; Mamanuga God e ka mata nonarai maba uburoto
gwedegwede kuduba pasutamini uratamini rerewara.

13

Mamanuga God nene idiwomu

1 Wi sumaga ka eyaka mena ki pokere deni deni nota kwari-kwarisi
kasiwaraiwogoi idiwoi.
2 Iyapana gogoi dai wi daiyoga baitagisi ki ka wi mu diriwamaga kwaiwagi.
Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana dai inako kwaetagubu ki ka mu aneya
diriwa-maga kwaetagubu ko ki mu muga eba kataimugu.
3 Iyapana dai dibura rabineya idiwu ki wi mu wainatamiyoi, ena, wi gwe
mu mete ewapuru dibura rabineya idiwu maba inako wainapiyoi. Ade
iyapana bita yo midi makari banana-piyamu ki wi mu mete wainatamiyoi,
ena, wi gwe mu mete ewapuru bita yo midi makari bananapiyamu ki maba
inako wainapiyoi.
4 Ridi yo apunu anikatagamu ki ka bagi kawaya ki pokere anika eba
simuri siyasiya. Mu anikatagubu ki ka mu naigida mena deni deni kwayuba
kasiwaratogomono idiwono ko eba taku maba asusu igida yauda iwono bo
rauru kawakawara kasiwaratogomono iwono. Iyapana gwedewau inako
kwaetogo-mono ki ka Mamanuga God e idai gurai mu naurimugu ugwadi-
tamini ragiragi.
5 Wi nuwaga notaga bowa madai kawareya eba ukworono ade gwede-
gwede dai kawareya tepamana ki nene eba wainapiyoi. Gwedegwede wi
bamagau kawaitau bo maraitau ki ka eba gwedei mete kina, mibai ka Mama-
nuga God e wagubu ke;
‘Nau wi mo eba kamadiniyani ade nau wi mo eba notagoganiyani.’
6 Nu nuwanuga notanuga eyaka mena pokaiya yabarayabara iwagamu ke;
‘Nau Kaiwawoni nau waitasiniyau ade togisiniyau ki pokere nau kudu eba
wainaponi.
Iyapana mosi eba baiyagisi nau girisiniyoto. Ki pa mena.’
7 Yabiyabiri ragidai Mamanuga God e yonai wi nidimawa kabukabuwa
yamawa da popotagubu ki mu badidi maba idiwa ki wi wainapiyoi ade mu
badidi maba sumatagamawa ki maba wi mete inako sumaiwogoi idiwoi.
8 Iyesu Keriso e ka mara yomi, mara karako, ade mara ewa e wateya mena
mara-mara tondau kaniyau.
9 Kabuwa ebo ebo kudubi kwaki ki wi eba wainapiyoi kwaenda wi ker-
apugau yadini yawata supasupai kaiwu ki paerepumuri yawata kwaiya
kaiwagi. Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki ka Mamanuga
God e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi ki pokere e kwaewena ki mena
nu wainapomu yamomu ki ka bagi kawaya. Ki pokaiya ka nu nuwanuga
notanuga ade nu mibinuga mete ragiragiyagisi. Ko iyapana gwedewau bani
nene kaisi ebo ebo kwaetagamu bo gora ebo ebo tamu ki mena notapiyamu
ki ka mu kaisi-maga bo mu goramaga ki pokaiya waita bagi mo eba ba-
nanapomoto.

10 Yona mosi ka yau kena; Mama-nuga God e puyo kweyamana watai
waunai mosi yamanapupu nu nene tapu, ko e bameya dobopiyamu ragidai
yewe wairau tawa oragai rabineya upitagamu ki mu kwaitana wata ki
kawareya nu mete eba dibipamu puyo e kweyamu. Pa mena.
11 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawai-maga e ka papa
darai ki wadau tawa rabineya 'Mamanuga God e Watai Tanai Kawaya' ki
wateya kaniyau iyapana bigimaga nene puyo tarau. Ko papa naumpu mu
midimaga kwakwarepu-maga ki mu tepiyamu gari tagaiya pasutamiyamu
uratamiyau rerewara.
12 Ki maba ka Iyesu e mete kina gari tagaiya powena iyapana kuduba nu
biginuga surupana wadiniyana bagi ki nana e eya iyai tapu ade e darai nu
nene kawapu.
13 Ki pokere nu mete kina karako gari tagaiya e bameya kaigamu manako
iyapana e simpu siyasiya wereyakauramupu ki maba mu nu mete inako
nidinimoto siyasiya wereyakaura-nimoto ki ka baganai.
14 Nu maramara idiwana kaiwana naterei mosi yewe wairau pa mena
ko nu mara ewa bau-wagana naterei ki nene nu yabu tamemei e nawanai
idiwei.
15 Ki pokere nu Mamanuga God e si Iyesu pokaiya maramara esida
tepapomu idiwomu. Nu inako kwaigomu ade nu umununuga pokaiya nu
sumanuga Iyesu bameya ki matarapomu ki ka nu puyo mibai Mamanuga
God bameya tamei.
16 Wi upi bagi ebo ebo kwaiwagamu ki wi eba kamadumuri ade deni deni
waita kasiwaraiwogoi idiwoi mibai ka upi inako ki ka puyo maba Mamanuga
God bameya ade ki pokaiya ka e wi mama-maga yagisi.
17 Wi yabiyabiriguma ki wi mu wiwiratamiyoi ade mu umunumaga wadoi
mibai ka mu maramara kemora nawaru wi kwayubaniyamu idiwu. Mu
upimaga supasupai bo eba supasupai ki mu muga aita ewa Mamanuga God
bameya matarapomoto. Wi mu umunu-maga wadoi ki ka mu upimaga ki
wi wadumuri tekateka da mu mibi mamamai upitogomono, ko wi inako eba
kwaiwogoi ki ka mu nuwaboya rabineya upitogomono manako ki pokaiya
ka wi iyaga eba supasupayagisi.
18 Nu rabinanugu nidiyau wirawira ki kabuwaniyau da nu paere mo eba
kwaigibi ko wi nu nene guriguriwogoi mibai ka nu nuwanugu ka maramara
bagi supasupai mena upigamana waina-pemei.
19 Nau wi bamagau ade bau-sugana ki nana wainapakani ki pokere nau
ragiragi kawaya wi nidiyakani da wi nau nene guriguriwagi da Mamanuga
God uburoto nau yawatani garugaru mena yadini supasupa.
20 Nu Kaiwawonuga Iyesu e ka e eya papaiyoma sipi mu Kwayubatamiyau
Apunai Bagi Kawaya. E nu nene powena ko Mamanuga God gwaiyaba wau-
nai wagubu ki pokaiya ka e ade iyawena kipu ubupu. Iyesu e darai pokaiya
ka Mamanuga God kawapu maramara tondana kaniyana ki gwaiyabai nu
negebu.
21 Nuwabagi Negeyau Apunai Mamanuga God e karako wi waitaniyoto da
e nuwaiya wi badidi kwaiwagamana wainapiyau ki puyoi bagibagi kuduba
e wi negeni manako wi puyo ki pokaiya upi kwaiwogoi. Ade e Iyesu Keriso
pokaiya nu eyaka eyaka nu rabinanugu mete upiyogono da e nuwaiya badidi
mamamapiyau ki makeya makeya nu rabinanugu wenayagisi. Keriso e si nu
maramara kawareya kawareya esida tepapomu yamomu. Ki mibai.

Parau siyarai.

22 Kowaniyoma, nau wi toginiyana yonai eba rowarowa yau okapuwani ki
wi naigida mena wainapumuri weta-wetara ko wi midiga eba togayagisi.
23 Nu waretanuga Simosi dibura rabineya tondawa e gudui mu kwaimupu
manako e bauwena kayawena ki sisiyai nau wainapuwani ki pokere nau
karako yona ki wi kabuwaniyakani. E garugaru yewe baiyagisi ki ka nau
e bananapani manako nau yo e ewapuru wi bamagau ika baigamu wi
eminiyamu.
24-25 Wi yabiyabiriguma kuduba ade Mamanuga God e iyapanaiyoma
kuduba ika idiwu mete kina ki nu paraunuga yau mu tademuri. Tawana Itari
ragidai kuduba nu mete yewe idiwei ki mu mete wi parauniyamu kawaya
daganani wi bamagau.
Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e
rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako waitaniyoto da e wi nene
kwaewena ki mibai wi naigida mena kataiwagi wetawetara.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

DIYEMESI
Apunu Diyemesi e okai tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Mamanuga God e eya iyapanaiyoma taubanuwai daburimupu tawana tawana kayatagubu mu bamamugu ka apunu Diyemesi oka yau okapupu. Iyesu sumapamawa ragidai eba suma mena sumatagamana ko keyai mete kwaetagamana ki nana ka e keyakeyai ropani kawaya mete wagubu mu kabuwatapu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1*
Suma ade katai *1:2-8*
Gwedegwede apunai ade kaikayokayoi *1:9-11*
Kerapu wadewade *1:12-18*
Wainapamu ade kwaigamu *1:19-27*
Eba yabunuga pokaiya iyapana purutamamu *2:1-13*
Suma ade keyai mete kwaigamu *2:14-26*
Tenawarinuga *3:1-18*
Waira e gwedegwedei mete eba waretatamomu *4:1-5:6*
Kabuwa yonai *5:7-20*

1 Mamanuga God e eya iyapanaiyoma taubanuwai wi daburimupu kaigubu tawana tawana idiwu ragidai, nau parauniyakani kawaya daganani wi bamagau. Nau ka Diyemesi, Mamanuga God ade nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso mete kina mu bigabigamaga kwae-sugakani apunai. Kaiwa kaiwa.

Suma ade kerapu wadewade

2 Iyapananiyoma, bita ebo ebo wi bamagau baiyagisi ki ka wi notaga eba kauyogono ko wi mamamaiwogoi,
3 mibai ka wi giruru maba ki kobaiya teteiwagi buridere baiwagi ki ka wi sumaga ragiragiyagisi da bita mosi ade baiyagisi ki ka wi eba kekeraiwagi.
4 Wi bebeda rikipiyamu da irawai matara-wagau ki maba ka bita wi bamagau bauwagau ki wi rikiniyono da wi sumaga irawayagisi. Wi sumaga inako irawayagisi ki ka wi pore mo eba wainapumuri.
5 Wi paunagau nima mosi katai e bameya pa mena ki pokere e pore wainapiyau ki ka e Mamanuga God bameya guriguriyagisi manako Mamanuga God katai ki deni mena e kweyoto. Mamanuga God iyapana ki eba tagararapoto ko katai deni mena e kweyoto ki mibai ka e iyapana kuduba puyo deni mena nu negeyau.
6 Ko iyapana nima inako guriguriyagisi ki ka eba e notai apeya apeya pokaiya guriguriyagisi. E notai eyaka mena Mamanuga God deni mena sumapoto were ewa guriguriyagisi. E notai apeya apeya guriguriyagisi ki ka e towawa egi kawareya igida yauda gipiyau umau ki maba.
7-8 Iyapana nima e notai apeya apeya inako guriguriwagau ki ka e bebeda iyaruiyaru uburau ki maba ki pokere e badidi guriguriwagau ki ka nu Kaiwawonuga guriguri ki eba waina-poto ade denai e gwede mo eba kweyoto.
9 Iyapana nima Mamanuga God nene tondau ko e gwedegwedei pa mena ki ka e gwedegwedei pa mena ki nene eba notapono ade nuwasiyasiya nene eba tondono. Ko Mamanuga God bauwena e keyai tepapupu iyarau tapu ki mena e notapono mibi mamamai tondono.

10 Ade iyapana nima Mamanuga God nene tondau ko e gwedegwedei mete
kina ki ka e gwedegwedei nene e eba notapono yabara kawakawarayogono
ko e kwarisiyagisi nota yau notapono; 'Nau ka pa iyapana kaina. Nau gwede-
gwedeni ka paraparawasi didiburu supiyau tanai bagi kawaya ki maba.
11 Madega posiyagisi muyayagisi ki ka paraparawasi ki uroto manako
tanai ki kewoyagisi gwetagisi.' Ki maba, iyapana gwedegwedemaga ropani
kawaya ragidai ki mu upimaga kwaetogomono yamono da paunau ka mu
muga mete popotagisi.

Nu sumanuga ragiragiwagana ki yonai

12 Iyapana nima bita bo kerapu wadewade ebo ebo e bameya baiyogono
ko e eba kekerayagisi ki ka e bebeda irawawena ki maba ragiragi kawaya
mibi mamamai uburono. E giruru maba kobaiya teyagisi manako buridere
baiyagisi ki ka e denai iya maramara idiwana kaiwana ki puyoi yadini.
Mama-nuga God e naiya mena gwaiyabawena da iyapana nima e nota
kwarikwarisi-piyau tondau ki ka e puyo ki yadini.
13 Iyapana nima bita bo kerapu wade-wade e bameya baiyagisi ki ka e notai
eba yogono ke; 'Yau ka Mamanuga God e bauwena nau kerapuneya wadau.'
E inako eba notapono mibai ka Mamanuga God e ka bera mo eba kwaeyagisi.
Nu kerapunugu ki e mete eba yadini. Ade gwede berokoi mosi Mamanuga
God e kerareya eba yadini. Pa mena.
14 Nu eyaka eyaka nu nubo kwakwarepunuga ade nu nubo notanuga
berokoi waina-pemei ki pokaiya ka nu yabunuga midiyawagau wade
dokodokoniyau ade taininiyau.
15 Nu notanuga inako taininiyono ki ka nu momai maba mosi nu rabi-
nanugu umei manako momai ki nu rabinanugu ugwadini sukwana ki ka bigi
wenayagisi. Ko bigi ki kawaya-yogono yarono da matarayagisi ki denai ka po
baiyagisi.
16 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Yabu yabu idiwoi da iyapana eba
baitagisi wi kerapugau yadini.
17 Puyo bagibagi kuduba ki ka Mamanuga God bameya kunuma were
kawarau. E ka mara kerareya kunuma tanai ebo ebo kuduba yamanatapu
ki apunai. Yewe wairau ka sisipu ebo ebo baiyagisi tawana sisipupoto
kayayagisi ko Mama-nuga God e ka eba inako. E ka eba mara mosi tondono
ko mara mosi gogayagisi. Pa mena. E ka maramara e wateya mena tondau.
18 Gwedegwede kuduba yamanatapu mu paunamugu ka e iyapana kaina
nu yamananibu manako debai nu nakanibu. E ebo nuwaiya winepupu ki e
makeya makeya kwae-wena manako e yonai mibai pokaiya ka e iya waunai
ki momai nu rabinanugu upu manako iya ki nu negebu.

Yona wainapamana ade kwaigamana

19 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nau yonani suwagani ki wi
naigida mena wainapumuri; Iyapana yona badidi nidiyamu ki wi garugaru
mena wainapumuri ko denai iwagamana ki wi naigida mena wainapumuri
weta-wetara were ewa iwagi. Wi midiga eba tayatayabadai idiwoi,
20 mibai ka Mama-nuga God e nuwaiya ka nu bagi supa-supai mena
idiwana ki nana. Nu midinuga tayatayabadai idiwomu ki ka iya bagi nu
bamanugu eba baiyagisi.
21 Ki pokere, wi iyaga oragai berokoi badidi kwaiwagamawa ade bigi
mena notapamawa da manamaigubu ki kuduba wi karako kamadumuri
manako kwarisiwagi wi nuwaga notaga kuduba Mamanuga God kwemuri.
E iya waunai negeyana yonai wi rabinagau momai maba upu ki mena wi
wadumuri doko notapiyoi idiwoi. Yona ki pokaiya ka wi iya wadumuri.

22 Ko Mamanuga God e yonai ki wi eba pa wainapiyoi ko e wagubu ki wi
makeya makeya mete kwaiwogoi. Wi e yonai pa wenaguga mena wainapiyoi
ki ka wi wiga kerapu wadewadeiwagamu.
23 Iyapana nima Mamanuga God e yonai wainapiyau ko makeya makeya
eba kwaewagau ki ka e iyapana e eya kiyabui kaburu negai rabineya
empiyau ki maba.
24 E eya kiyabui naigida mena empoto ko ewa kamadini kayayagisi ki ka e
kiyabui badidi empupu ki garugaru mena e notai ade gogayagisi.
25 Nu biginuga umanibu dokodoko ki rikapana yawatai ka Mamanuga
God e yonai ki nu kabuwaniyau. Yona ki ka supasupai bagi kawaya. Iya-
pana nima yona ki maramara naigida mena empono iyabapono wainapono
yarono ade e notai eba gogayagisi ko e badidi em-pupu bo wainapupu ki e
makeya makeya naigida mena kwaeyogono yarono ki ka Mamanuga God
iyapana ki waitapoto ade e upi badidi kwaewagau ki e deni mena yadini bagi.
26 Iyapana gwedewau tagamu ke; 'Nu ka Mamanuga God e nene waina-
pemei kwaigemei ragidai,' mu inako togomono ko mu muga tenawarimaga
naigida eba kwayubapomono ki ka mu Mamanuga God nene pa kwae-
tagamu ade mu muga kerapu wadewade-tagamu. Mu ka kororai ade mu
mibi-maga mo pa mena.
27 Ko nu Mamanuga God e nene wainapamana supasupai kwaiwagamana
wainapiyau ka yau kena; Suwawi yo koboro nuwasiyasiya nene idiwu
ragidai ki nu emitamana waitatamana ki nana, ade nu nuga kwayubanuga
mete kwaigomu da waira yau notai bo berai ki nu notanuga eba wirapoto nu
giriniyoto pasuniyoto.

2

Iyapana yabuga madana madana eba emitamiyoi

1 Kowaniyoma, wi ka nu Kaiwawonuga tanai bagi kawaya apunai Iyesu
Keriso e sumapiyamu ragidai ki pokere wi iyapana naigida emitamuri were
mosi ka bagi simuri ade mosi ka eba bagi simuri.
2 Nau keyakeyai mosi suwagani wainapumuri; Mara mosi ka iyapana wi
tawagau damupomoto manako iyapana apeya baitagisi. Mosi ka purapura
apunai. E monagai ka bagi kawaya ade e idaiya katama yamayamai mete
tapu. Ko mosi ka kaikayokayoi ade e midi tatamai ka tegetegerei.
3 Wi monaga bagi wadubu apunai ki e diriwai kwaiwagi, iwagi ke; 'Kau
yabi kebari bagi kawaya yau kawareya tomi.' Ko kaikayokayoi apunai ki wi
simuri, iwagi ke; 'Kau nu taganugu yewe tariya kawareya tondowa.'
4 Wi inako iwagi ki ka wi wibo yabuga pokaiya purumupu da apunu mosi
ka bagi ko mosi ka yopeyope. Ko wi iyapana inako puru-piyamu ki ka eba
supasupai.
5 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Iyapana gwedewau yewe wairau
mu gwedegwedemaga pa mena ki pokere iyapana mu emitamiyamu tagamu
da mu ka yopeyope ki ka Mamanuga God mu mete winetapu ki pokere mu
suma-maga pokaiya mu ka kawakawai. Mu ka e eya iyapanaiyoma ki pokere
e naiya badidi gwaiyabawena ki kuduba mete mu nene. Mara kwauneya ka
mu e gari rabineya kaiwoto idiwono.
6 Iyapana gwedegwedemaga pa mena ragidai ki wi mu tadeyamu siyasiya.
Ko wainapu-muri; Ki ka eba mu wi siga kaupiyamu, ko ki ka purapura
ragidai ki mu wi siga kaupiyamu. Ki ka purapura ragidai ki wi teniyamu
giriniyamu pari wirawira-niyamu.

7 Ade ki ka purapura ragidai ki ubumu Mamanuga God e si bagi kawaya
negebu ki siyamu siyasiya giripiyamu pasumu.
8 Mamanuga God e gari rabineya kaiwana idiwana ki gorai oka tapu ki
mosi ka yau kena; 'Kau kiya nene wainapiyei ki maba kau kowagiyoma mu
nene mete inako nota kwarikwarisi-tamiyowa.' Wi e wagubu ki makeya
makeya kwaiwagi ki ka supasupai.
9 Ki pokere wainapumuri; Wi wibo yabuga pokaiya purupumuri da iya-
pana mosi ka bagi ko mosi ka eba bagi ki ka wi Mamanuga God e gorai
ki raurupiyamu. Gora ki wi naurigau ugwadiniyau ragiragi wagau da wi
paeremupu bigi kwaigubu,
10 mibai ka iyapana nima Mamanuga God e gorai kuduba kwayu-
batamiyau makeya makeya kwaewagau ko gora eyaka mena mo paerepiyau
ki ka gora kuduba ki e mete raurutapu kewowena.
11 Mamanuga God e wagubu ke; 'Ridi yo apunu, wi eba rauru kawakawara
kasiwaraiwagi.' Ko e gora mosi ade wagubu ke; 'Iyapana mosi eba minimuri
poyo.' Ki pokere apunu mosi e wainai eba rauru kawa-kawarapoto ko e
iyapana mosi miniyoto poyo ki ka Mamanuga God e gorai kuduba ki e mete
raurutapu.
12 Mama-nuga God aita ewa e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyoto
ragiragi ki ka berokoi nu umanibu dokodoko ki e gora waunai tapu ki
pokaiya nu idanuga kerapunuga rikapoto. Ki pokere, wi supasupai mena
iwogoi kwaiwogoi.
13 Iyapana nima e waretai eba nuwa-nuwapiyau ki ka aita ewa Mamanuga
God e idai gurai nu naurinugu ugwadi-niyana ragiragi ki marai baiyagisi
makeya ki ka e iyapana ki mete eba nuwanuwapoto. Ko iyapana nima
e waretai nuwanuwapiyau ki ka aita ewa Mamanuga God e idai gurai
nu nauri-nugu ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ki ka e
iyapana ki mete nuwanuwapoto.

Nu sumanuga pokaiya mibai mete kwaigamu

14 Kowaniyoma, iyapana mo yagisi ke; 'Nau sumasugakani,' ko e Ma-
manuga God wagubu ki makeya makeya eba kwaeyogono ki ka e badidi
maba iya yadini? E suma mena sumawagau ki pokaiya e iya ki yadini bo?
15 Nau keyakeyai mosi suwagani wainapumuri; Iyesu sumapiyau apunai
bo ridai mosi mu sipuma bo goragora pa mena ade bani mete pa mena,
16 mu nuwasiyasiya nene inako idiwono manako wi dai mu bamamugu
baiwagi, iwagi ke; 'Parau kawaya, wi kaiwagi bani kupumuri ade monagai-
wagi da wi midiga muyayagisi,' wi inako iwagi ko bani bo gwedegwede mo
mu eba tage-muri ki ka wi parau iwagubu ki ka pa kororai.
17 Ki maba, wi sumaga mena pokaiya sumaiwogoi ko wi mibai mete eba
kwaiwogoi ki ka wi sumaga pa kororai mibai pa mena.
18 Kataina, iyapana mosi bani yagisi ke; 'Iyapana yau ka suma mena suma-
wagau, ko iyapana yau ka keyai mena kwaewagau.' E inako yagisi ko nau
denai e siyani, suwagani ke; 'Kau pa sumanugei ko gwede bagi mosi eba
kwaenugei ki pokere kau sumagi ki mibai ka bani? Kau nau emisini. Nau
gwede bagi kwaesugakani ki pokaiya ka nau sumani mibai ki matarapakani
kau kabuwaniyakani emani.' Nau inako siyani,
19 ade manu mosi e mete siyani, suwagani ke; 'Kau kataigeya da Mama-
nuga God e ka eyaka mena nuwegei. Baganai, ko kau katainugibi nuwegei ki
pokaiya kau iya wadi bo? Pa mena. Keyai berokoi ki mu mete kataimugu da
Mamanuga God e ka eyaka mena. Ko wainapi; Mu e kudeya wainapiyamu
ade mu didiguramaga mete wagau.

20 Kau ka notababa apunai. Nu suma pa sumaigomu ko keyai mosi eba
kwaigomu ki ka nu sumanuga ki pa kororai. Ko ki kau nuwageya nau
matarau kau kabuwaniyani emani bo?'
21 Nau nidiyani wainapumuri; Nu ripakwarakwaranuga Eburamu e eya
gubagai Aisiki wadubu puyo Mamanuga God nene gwarantana kawareya
tapu. E gubagai ugwadana po kwaewagawa ki pokaiya ka Mamanuga God
ubupu e apunu bagi supasupai sibu.
22 E inako kwaewena ki mibai ka yau kena; Apunu Eburamu e ka Ma-
manuga God suma-pupu. Ko e eba pa suma mena suma-wagawa ko Ma-
manuga God e badidi kwaewagana sibu ki e makeya makeya mete kwaewa-
gawa. E Mamanuga God sumapupu manako e sumai ki pokaiya keyai mete
kwaewagawa yarawa da mibai matarawena.
23 Mamanuga God e okai okamupu ki mibai wenawena yau kena. Oka ki
wagubu ke; 'Apunu Eburamu suma sumawagawa ki pokere Mamanuga God
e apunu bagi supasupai sibu.'
Mamanuga God apunu Eburamu e ebo waretai sibu,
24 ki pokere wi wainapumuri; Iyapana nima Mamanuga God sumapiyau
ade e wagubu ki makeya makeya kwaewagau ki ka Mamanuga God e
iyapana bagi supasupai siyoto. Ko e pa suma mena sumayogono ki ka
Mamanuga God e inako eba siyoto.
25 Ki maba, yawata kawakawareya igida yauda asusu umawa ridai Reyabu
e naiya Diyu ragidai natere ki goparai bautagubu ki mu diriwamaga kwae-
wena tetapu weketapu yawata kudubai mosi tonotapu da natere ki ragidai
mu eba emitamana ki nana. E sumai pokaiya inako kwaewena ki pokere
Mamanuga God ridi ki bagi supasupai sibu.
26 Wainapumuri; Iyapana mosi e eya keyai e rabineya tondau ki baiyagisi
kaiyayagisi ki ka e eya poyagisi manako e kwakwarepui kororai ukworono.
Ki maba, iyapana mosi e suma mena sumayogono ko keyai mosi mete eba
kwaeyogono ki ka e sumai ki kororai mibai pa mena.

3

Nu tenawarinuga

1 Kowaniyoma, nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e idai gurai
nu naurinugu ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ki ka nu e
yonai kabuwaigemei ragidai ki nu e naigida mena eminiyoto wetawetara, ki
pokere wi eba ropani kawaya yabiyabiri inako ubumoi kabuwaiwogoi.
2 Nu iyapana kuduba mara dai ka nu paerepemei nu tenawarinuga
pokaiya yona supasupai eba iwegemei. Iyapana mosi e tenawarai mara-
mara eba paerewagau ki ka e bagi supasupai kwaewagau ki apunai. E idai
kerarai mete eba paerewagau.
3 Nau keyakeyai mosi suwagani wainapumuri; Papa osi nu siyamana
umununuga wadana kayawagana ki ka nu ripa tapai marai munta mosi e
umuneya tamamu taburuba pokaiya umamamu manako ki pokaiya ka nu
papa kawaya ki wiwira-pamu da nu nuwanugu bani kaigamana ki e deneya
kayayagisi.
4 Ade waka kawakawaya egi kawareya iwu ki keyakeyai nau mete suwa-
gani wainapu-muri; Nusuru towawa wirawagau waka gipiyau ki ka waka
wadau apunai waka bani deneya kayawagana wainapiyau ki e waka ki
anai marai munta mosi ki wiwirapoto manako waka kawaya ki deneya
kayayagisi.

5 Nu tenawarinuga ka ki maba. Ki ka gwede marai munta mosi ko
e pokaiya ka iyapana mu muga kawai gisipiyamu ade mu muga simaga
tepapiyamu.

Ade nu tawiri pasumei ki keyakeyai nau mete suwagani wainapumuri; Nu
mata yabai marai munta yadamu tawiri pasumamu ko tawiri ki uroto ki ka
tawana kwakopoto kayayagisi.

6 Nu tenawarinuga ka tawiri urau ki maba. Berokoi yewe wairau posi-
wena ki maba ka nu tenawarinuga uburau nu midinuga kwakwarepunuga
kuduba giripiyau bigi kweyau. Nu tenawarinuga e kasiyarai ka Berokoi
Apunai Seitani e tondau ki deneya bauwagau nu iyanuga kuduba giripiyau
pasurau.

7 Papa kiyabumaga ebo ebo, papa kamarai yo midiwari yo motamota yo egi
raubiyoi kuduba ki ka iyapana mu kodatamiyamu ade wade manamanama-
tamiyamu tagamu da mu bonanamaga wainapiyamu manako bautagamu.

8 Ko nu papa kamarai wade manamanama-tamemei ki maba nu tenawar-
inuga wade supasupapamana ki nana ki ka eba baganai mibai ka e igida
yauda asusu wirawirayogono makimaki berokoi ki maba e rabineya posi-
wena ki kwiyapono baiyogono kayayogono.

9 Nu tenawarinuga pokaiya ka nu Kaiwawonuga ade nu Mamanuga pa-
rautamemei mu simaga tepapemei. Ko ade tenawarinuga pokaiya ka nu
kowanuguma Mamanuga God e eya maba yamanatapu ragidai ki nu berokoi
mu tademei ade giritamemei.

10 Nu umununuga eyaka mena ki pokaiya ka nu parau bagi iwegemei ade
kira mete iwegemei. Kowaniyoma, nu inako eba kwaigamana ki nana.

11 Awana usirai eyaka mena rabineya ki ka awana bagai ade awana
suwakarai usirai eyaka mena ki rabineya ewapuru baitagisi bo pa mena?
Ae, pa mena, bagi mena bai-yagisi.

12 Kowaniyoma, ripa damaya madai maureba wenapoto bo? Ae, pa mena,
damaya ebo damaya wenapoto. Ade ripa kauma mibai damaya wenapoto
bo? Ae pa mena, kauma ebo kauma wenapoto. Ade egi awana kaina wena-
poto bo? Ae pa mena, egi ebo egi suwakarai tondono. Ko nu tenawarinuga
ka badidi pokere yona bagi ade yona berokoi wagau?

Nota apeya

13 Wi wainapiyamu da wi paunagau ka iyapana mosi e notai supasupai
ade e katai bagi kawaya mete kataiwena ki ka e iyai ade e upi bagi kawaya
kwaewagau ki pokaiya ka iyapana e empomoto kataitagisi da e ka eba
e umunui mena matakawagau ko e kwarisiwena nota supasupai pokaiya
kwaewagau.

14 Ko wi nuwaroro kwaiwagamu bo gayagaya-iwagamu bo kapoiwagamu
bo taisi teyateyamaiwagamu, wi inako kwaiwagamu ki ka wi eba iwagi da wi
katai wadumupu. Pa mena. Wi inako iwagamu ki ka wi beraiwagamu ade
yona mibai ki wi bera umani siyamu.

15 Nota inako ki ka eba kunuma were kawapu. Nota ki ka waira yau notai
Berokoi Apunai Seitani e deneya bauwagau.

16 Nuwaroro yo kapoi yo taisi teyateyama, nota inako iyapana pauna-
mugu wenayogono yarono ki ka iyapana mu tomomaga mete giriyagisi ade
berokoi ebo ebo mu bamamugu mete wenayagisi.

17 Ko nota kunuma were kawapu ki ka tanai kawaya. Iyapana nota
ki wadumupu ragidai ki mu bamamugu ka nuwabagi mena yo kwayuba
kasiwara mena yo ade wiwira kasiwara ki notai mete kina. Iyapana mosi

nuwasiyasiyayogono ki ka e kowaiyoma e nuwaboyai wainapomoto wait-
apomoto ade mu paunamugu ka bera bagi ebo ebo mu rabinamugu ki mibai
mete kirono. Mu garugaru mena eba iyapana mosi berokoi siyomoto ade
mosi bagi siyomoto ko mu iyapana naigida mena emitamini wetawetara
were tagisi. Ade mu rabinamugu badidi notapiyamu ki mu makeya makeya
kwaetagisi ko eba paerepomoto kudubai mosi kwaetagisi.
18 Nuwabagi rabineya idiwu ragidai ki mu ka nuwabagi momai mena umu
manako momai ki kawayawagau ki ka gwedegwede mibai bagi mena kirau
maura bauwagau.

4

Waira yau e gwedegwedei eba waretatamomu

1 Kira yo yawira wi paunagau wenawagau ki kerarai ka badidi? Ki
ka wi wibo notaga berokoi ebo ebo wi midiga kwakwarepuga tainipiyau
poisiyasiyai wainapiyamu ki kwaewagau.
2 Wi kowaguma mu gwedegwedemaga kawareya wi yabuga midiyawagau
ko mu wi eba negeyamu ki pokere gwawai ki wi mu taunimana popo
wainapiyamu. Gwedegwede ebo ebo empiyamu ki wi rabinaga wadau ko
wi eba tepiyamu ki pokere wi kiraiwagamu ade yawira-iwagamu. Nau
suwagani wainapumuri; Wi Mamanuga God bameya eba guriguriwagamu
ki pokere wi gwede nene wainapiyamu ki wi eba wadamu.
3 Ko wi dai guriguriwagamu ko eba wadamu ki mibai ka wi wiga
kwakware-puga taininiyau poisiyasiyai waina-piyamu ki notai mena
pokaiya wi guriguriwagamu.
4 Wi rauru kawakawara kwaiwagamu ki wi wainapiyamu bo pa mena? Wi
yewe waira e gwedegwedei mete waretaiwagamu ki ka wi Mama-nuga God
e rauru kawakawarapiyamu manako e iyaraiyoma idiwu. Iyapana nima
nuwaiya waira yau e gwedegwedei waretatamiyau ki ka e Mamanuga God e
iyarai tondau.
5 Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; ‘E Keyai nu rabinanugu tapu
ki ka e eya nene ki pokere gwede mosi e Keyai ki watai yadini ki ka e
nuwaroroyagisi.’ Kataina, wi bani wainapiyamu da yona ki ka mibai pa
mena bo?
6 Nu paerepemei ki pokere Mama-nuga God nu bamanugu nuwaroro
wainapiyau. Ko e rabineya nuwaroro wainapiyau ki ka ade maraitau erida
ko e nu nota kwarikwarisiniyau ki notai ka kawaya esida. Nu paerenuga
ki denai bita nubo wadamana ko ki e rikapupu deni mena nu wadinibu
bagi. E okai mosi wagubu ke; ‘Iyapana nima yabara kawakawarawagau ki ka
Mamanuga God e iyarapupu. Ko nima kwarisiwena e paerei ki matarapiyau
ki ka Mama-nuga God iyapana ki e bitai wadana ki e rikapoto deni mena e
yadini bagi.’
7 Ki pokere, wi wiga kwarisiwagi Mamanuga God e kobaiya kaiwuri idiwoi.
Ade wi Berokoi Apunai Seitani e midi ragiragipumuri ki ka e wi kamadi-
niyoto wakapayagisi deni mena kaya-yagisi.
8 Wi kebomuri Mamanuga God e bameya baiwagi manako e wirayagisi wi
bamagau baiyagisi. Berokoi kwaiwagamu ragidai ki wi idaga bigi siruwa-
pumuri. Ade wi nuwaga notaga apeya apeya wainapiyamu ragidai ki wi
nuwaga notaga bigi posiwena ki mete siruwapu-muri da wi nuwaga notaga
eyaka mena nota bagi ki mena notapiyoi idiwoi.
9 Gwaita kamadumuri, yadi wadumuri, ade apena memuri. Ade mamama
kamadumuri nuwaboya wainapumuri.

10 Wi kwarisiwagi wi nuwaga notaga kuduba nu Kaiwawonuga kwemuri
manako e mena kobaiya kaiwuri idiwoi. Wi inako kwaiwogoi ki ka e wi
tepani-yoto iyarau nakaniyoto.
11 Kowaniyoma, wi deni deni eba yanuwe kasiwaraiwogoi. Wi kowaguma
yanuwetamiyoi ade wi idaga gurai mu naurimugu ugwaditamiyoi ragiragi
ki ka wi Mamanuga God e gorai ki giripiyamu ade wi idaga gurai gwe gora
ki naureya mete ugwadamu ragiragi. Wi inako kwaiwagamu ki ka wi gora
rauru-piyamu ade gora ki bera umani siyamu.
12 Mamanuga God e mena gora nu negeyau ade e mena gora ki pokaiya e
idai gurai nu naurinugu ugwadiniyau ragiragi. E mena ka nu iya negeyau
ade e mena ka nu bita negeni. Ko wi ka gwedewau? Wi idaga gurai
kowaguma mu naurimugu ugwaditamiyamu ragiragi ki wi wainapiyamu da
wi ka baganai ki pokere wi inako kwaiwagamu bo?

Yabara kawakawara kamadumuri

13 Nau karako suwagani wainapu-muri; Kau nima nuwegei ke; ‘Nau
karako bo marawani natere mo kaya-sugani manako kwamura eyaka mena
buri bowa madai nene bagibagisugoni da yadani were ewa ade wirasugani
yewe bausugani.’
14 Kau inako nuwegei ko marawani badidi wenawagana ki kau eba
kataigeya ki pokere kau inako eba nuwagana kena. Nau suwagani waina-
pumuri; Nu iyapana kaina nu iyanuga ka oroguma maba. Oroguma baiyag-
isi ko eba rowarowa tondono garugaru mena ade gogayagisi ki maba.
15 Ki pokere, nu yona yau mena iwagamu ke; ‘Nu Kaiwawonuga e ebo
nuwaiya wainapiyau da baganai ki ka nu marawani idiwomu manako upi
inako yodomu bo inako kwaigomu.’
16 Wi inako iwagumpena ka baganai ko wi karako Mamanuga God e
yabuiya yabara kawakawaraiwagamu noda gongomiwagamu, ko ki ka eba
supasupai.
17 Iyapana nima bagi supasupai mena kwaewagana wainapiyau ko eba
kwaewagau ki e paerepiyau bigi kwaewagau.

5

Purapura ragidai

1 Karako wi gwedegwedega ropani kawaya ragidai, nau nidiyani waina-
pumuri; Bita yo nuwaboya yabadau da wi bamagau baiyagisi ki pokere wi
apena meyoi yadi wadoi.
2 Wi gwede-gwedega kuduba puwawena ade wi midiga tatamai bagibagi
ki ketere kupamupu da berokotagubu.
3 Wi bowaga madai yamayamai ki niniwena ko ki pokaiya ka wi paerega
matara-yagisi manako denai bita yo makari wi bamagau baiyagisi. Mata
nonarai maba wi midiga kwakwarepuga uroto. Wi mara siyareya waira
yau e gwedegwedei wi wibo bondaga nakamupu ki pokere bita inako wi
bamagau baiyagisi.
4 Wainapumuri, wi raupomuga kwae-tagamawa ragidai mu denimaga
ki wi eba tagemupu ko wi wibo nene naka-mupu. Mu denimaga wi eba
tagemupu ki pokaiya ka wi paerega wadubu matara. Wi raupomuga kwae-
tagamawa ragidai makaritagamawa yadi wada-mawa mu bonanamaga ki
nu Kaiwawo-nuga Kasiyarai Kawaya Apunai e bameya bauwena da e waina-
pupu.

5 Wi yewe wairau gwedegwede yo bani ebo ebo tepamawa taisi teyateya-
maigamawa wi wibo kwakwarepuga werenapamawa kupamawa kebo-
mawa da buyagaigubu ki pokere naunuma marai rogobiwena wi nawanaga
tondau.
6 Wi idaga gurai ki wi iyapana bagi supasupai paere-maga pa mena ragidai
mu naurimugu ugwaditampu ragiragi manako tauni-mupu popo. Ko mu wi
eba iyaranimpu.

Naigida notapomu were kwaigomu

7 Kowaniyoma, nu Kaiwawonuga ade wirawagana bauwagana ki nawanai
wi naigida mena idiwoi. Wainapumuri, upi apunai doko waunai meyoto ki
ka e bodu marai ki makeya bani momai uroto manako ewa nawana mena
tondono kaniyono da bani raiyagisi ki ka raupomu marai da e bani bagi bagi
ki raupomuyagisi.
8 Ki pokere wi mete inako nawanaiwogoi. Nu Kaiwawonuga wirawagana
bauwagana marai ka waunitau ki pokere wi rabinaga pakara-yagisi wi
watagau mena ragiragi kawaya ubumoi.
9 Idai gurai nu naurinugu ugwadi-niyana ragiragi apunai ki e nu
katamuru-nugu uburau, ki pokere kowaniyoma; Wi kira kasiwaraiwagamu
ade nuwarara tagarara idiwu ki wi karako kamadu-muri kwaenda Ma-
manuga God e idai gurai wi naurigau ugwadiniyoto ragiragi manako denai
bita negeni.
10 Kowani-yoma, iyapana naiya Mamanuga God e bonanai wainapamawa
e yonai iyapana tademawa ki mu badidi maba idiwa ki wi wainapumuri
manako ki maba wi mete makeya makeya inako kwaiwogoi idiwoi. Bita
yo midi makari ebo ebo mu bamamugu bauwena ko mu ewamugere eba
wiratagubu ko mu giruru ki kobaiya tetetagubu ragiragi kawaya mu wata-
mugu mena nawanatagamawa idiwa,
11 ki pokere Mamanuga God mu deni mena waditapu bagi. Oragai apunai
Diyobu e ka berokoi ebo ebo banana-pupu ko e rabinai pakarawena ragiragi
kawaya uburawa. E bususui kuduba ki wi wainamupu kewowena. E naiya
berokoi bananapupu ko e kaniyawa da siyareya ka Mamanuga God e gwede-
gwede bagibagi ade kwebu. Nu Kaiwawonuga e ka nu nuwanuwaniyau
apunai ade maramara nu wadiniyau bagi ki apunai.
12 Kowaniyoma, nau yonani kawaya esida ka yau kena; Wi gwaiyaba yonai
mo iwagi ki ka wi gwede mo si pokaiya eba iwagi. Eba iwagi ke; ‘Kunuma
Apunai e yabuiya ka nau yona yau suwagakani,’ bo ‘Iyapana yabumugu ki
nau suwagakani.’ Wi inako eba gwaiyaba-iwagi ko wi yona yau mena iwagi
ke; ‘Nau kwaesugani,’ baganai, wi inako iwagi ki ka wi iwagubu ki makeya
kwaiwagi. Ade wi iwagi ke; ‘Nau eba kwaesugani,’ baganai, wi iwagubu ki
pokere wi ki eba kwaiwagi. Wi inako mena iwagi kwaiwagi ki ka Mamanuga
God eba e idai gurai wi naurigau ugwadiniyoto ragiragi bita negeni. Pa mena

Sumanuga pokaiya gurigurigamu

13 Wi gwedewau ragiragi banana-mupu nuwaboyaigubu ki ka wi Mama-
nuga God bameya guriguriwagi. Wi gwedewau mamama wainapiyamu ki
ka wi umayo pokaiya Mamanuga God e si esida tepapumuri.
14 Wi paunagau nima mo sigirawena ki ka e yabiyabiri ragidai ki mu nene
yagisi baitagisi manako mu ubumoto sigira apunai bo ridai ki nu Kaiwa-
wonuga e si pokaiya awana monamonai dobiri maba yadini e kawareya
kweyomoto wira manako kawareya guriguritagisi.

15 Mu suma-maga pokaiya inako guriguritogomono ki ka nu Kaiwawonuga
sigira apunai bo ridai ki iyapoto manako e iyayagisi kiroto uburoto. E bigi mo
kwaewena ki ka nu Kaiwawonuga bigi ki deni mena surupoto notagogapoto.
16 Ki pokere, wi gwedewau badidi paeremupu bigigubu ki wi deni deni
kabuwa kasiwaraiwagi iwagi matara manako ubumuri ki kawareya deni
deni guriguri kasiwara-iwagi. Wi inako kwaiwagi ki ka wi iyaiwagi, mibai ka
iyapana gwedewau bagi supasupai idiwu ki mu guriguri-maga ka kasiyarai
kawaya. Mu guriguri-tagisi ki ka mibai makeya makeya wenayagisi.
17 Oragai apunai Eraidiya e ka iyapana kaina nu maba. E Mamanuga God
bameya ragiragi kawaya guriguri-wena manako kwamura apeya eyaka ade
siragamu ida daikere kewowena daikere eyaka mena ki rabineya ka garewa
mo eba bauwena.
18 Ki eweya ka e ade guriguriwena manako kunuma gudui siwawena
garewa kawapu manako ripa yo gwaba yo bani kuduba suratagubu ki ade
iyatagubu watamugu watamugu ade wenatagubu.
19 Kowaniyoma, wi paunagau ridi bo apunu mosi yona mibai ki yawatai
kamadini kwakoyagisi manako ade wi mosi e wirapumuri bananapumuri
baiwagi,
20 ki ka wi yona yau wainapu-muri; Iyapana nima e waretai bigi kwaewa-
gau ki wirapoto bananapoto baiyagisi ki ka e waretai po yawateya kayawena
kaniyawa ki e wadubu iya yawateya tapu da e ewa eba poyagisi. E paere
ropani kawaya kwaewena ki ka Mamanuga God uburoto iyapana ki e bigi
empoto manako deni mena surupoto.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

1 PITA
Apunu Pita e okai yabiri tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Pita oka yau Iyesu sumapamawa ragidai daburimupu kayatagubu tawana tawana idiwa ki mu bamamugu okapupu. Mu bita yo midi makari bananapamawa ki e mu togitapu kasiyara tagebu. Iyesu Keriso mu nene powena ade iyawena kipu ubupu. E ade wirawagana bauwagana ki notai ka mu yadini doko manako giruru maba kobaiya tetetogomono e nawanai idiwono. Keriso ade wirayagisi baiyagisi ki ka e puyo mu nene winepupu tapu ki e mu tageni.

Apunu Pita iyapana ki mete tadebu teyateyama da mu Keriso nene supasupai bagi kawaya idiwana ki nana.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-2*
Mamanuga God iya negebu *1:3-12*
Mamanuga God e nene idiwomu *1:13-2:10*
Giruru maba kobaiya teteigamu *2:11-4:19*
Kwarisigamu moyamoyakai idiwomu *5:1-11*
Parau siyarai *5:12-14*

1 Mamanuga God e iyapanaiyoma winenibu ragidai wi wibo tawanaga kamadumpu daburimupu kaigubu tawana Pontasi, tawana Garasiya, tawana Kapadosiya, tawana Aisiya, ade tawana Bisiniya rabineya idiwu; Nau Pita, Mamanuga God nau tonosinibu apunai, nau karako wi okaga yau okapakani. Kaiwa kaiwa.
2 Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki pokere e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki pokaiya ka e wi winenibu e eya nene nakanibu. Iyesu Keriso wi nene powena manako e darai kawapu ki pokaiya ka Mamanuga God wi bigiga kuduba surupupu kewowena da wi karako Iyesu Keriso e badidi wagubu ki makeya makeya kwaiwagamana ki nana.

Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E nuwabagi negebu kewowena ko e karako wi waitaniyoto da e wi nene badidi kwaewena ki mibai kuduba wi rabinagau posiyagisi siwagapoto.

Iya waunai ki puyoi kunumau nu nawananiyau

3 Nu yo Iyesu Keriso nu ewapuru Mamanuga God e si nu karako esida tepapomu. E nu kawaya daganani nuwanuwanibu ki pokere e eya Gubagai Iyesu Keriso nu nene powena ki e ade iyapupu kipu ubupu. E gubagai pokaiya ka e iya waunai negebu ki pokere nu aita ewa e bameya maramara idiwana kaiwana ki nu kataigibi wetawetara da karako nawanai idiwei yau kena.
4 Iya puyoi e munuiyoma nu nene winepupu kunumau tapu ki diriwai nu kwaigemei ade nawanai idiwei. E puyo wi nene tapu ki e kunumau kwayubapono tondono ki pokere puyo ki eba beroko-yagisi bo puwayagisi bo gogayagisi. Pa mena.
5 Wi gwedewau wi sumaga pokaiya Mamanuga God e kwayubai rabineya ade e kasiyarai pokaiya bagi kawaya idiwu ki ka aita ewa ka wi puyo ki wadumuri. E puyo ki ororeya mena winepupu tapu manako mara kwauneya ki ka e iya maramara idiwana kaiwana iyai ki yadini matara wi negeni.

6 Wi karako bita yo midi makari bananapiyamu ki pokere wi nuwaboya
mete wainapiyamu. Ko nau suwagani wainapumuri; Bita yo nuwaboya ki
kuduba ka erida ko wi puyoga usi kunumau wi nawananiyau ki mamamai
ka kawaya esida.
7 Nau keyakeyai mosi suwagani wainapumuri; Bowa bagi
yamayamapiyau ki ka mu matau pasumoto manako ki pokaiya ka mu
empomoto kataitagisi da bowa bani ka yamayamai ade bani ka eba
yamayamai. Ki maba ka nu mete kina bita yo makari bananapamu manako
ki pokaiya ka nu sumanuga mibai bo eba mibai ki matara-yagisi. Bowa
yamayamapiyau ki ka waira yau e gwedegwedei da aita ewa gogayagisi ko
nu sumanuga ka gwede bagi kawaya mosi ki eba gogayagisi. Wi sumaga
mibai ragiragiyagisi ki ka Iyesu Keriso mara kwauneya matarayagisi
makeya ka Mamanuga God uburoto wi werega yagisi, wi siga tepapoto,
ade wi mamamaga mete yagisi.
8-9 Wi Keriso wi yabugere mo eba emupu ko wi e nota kwarik-
warisipiyamu. Ade karako ka wi e mete eba empiyamu ko wi e suma-
piyamu. Ko wi gwede nana e suma-piyamu? Nau suwagani; Ki ka wi
wiga mibiga rabinagau ki iyawagana ki nana wi e sumapiyamu. Wi iya ki
wadumupu ki pokere karako ka wi mamama kawaya eba iwagamana makai
ki mamamai wainapiyamu.

10 Oragai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai
mu ka iya maramara idiwana kaiwana iyai ki kerarai mu kwaenepamawa
idiwa. Ko Mamanuga God e puyo deni mena wi negeyana wagubu ki mu
yabumugere mo eba emupu bo kataitagubu ko mu puyo ki yonai mena
wainapamawa tagamawa.
11 Keriso e Keyai mu rabina-mugu tondawa ki mu kabuwatapu da Keriso
e eya aita ewa baiyagisi ki ka e bita yo midi makari bananapoto manako ki
eweya ka gwede tanai bagi kawaya mosi wenayagisi. Ko ki kuduba gwede
mara bo badidi maba wenawagana ki mu kwaenepamawa idiwa.
12 Mamanuga God e mu kabuwatapu da mu badidi tagubu ki ka eba
mu mubo iyamaga nene ko ki ka iyapana ewa wenataga-mana ragidai
ki mu iyamaga nene. Mu badidi tagubu ki yonai ka Mamanuga God e
yonai bagi kawaya iwegemei ragidai nu karako e Keyai Tanai Bagi kunuma
were kawapu ki kasiyarai pokaiya wi nidimei. Yona ki ka aneya kunumau
idiwu ki mu mete waina-pamana wainapamawa ko ki mibai mo mu eba
bananamupu.

Bagi supasupai mena idiwana ki yonai

13 Ki pokere karako wi nuwaga notaga pakarayagisi okukunaiwagi were
yabu tamiyoi idiwoi. Iyesu Keriso e matarawagana makeya puyo deni mena
wi negeyana ki mena wi notapiyoi ade nawanaiwogoi.
14 Ade wi Mamanuga God e umunui wadumuri. Wi naiya asusu
yabayababa idiwa wi midiga kwakware-puga taininiyawa ki mena
poisiyasiyai wainapamawa kwaigamawa kebomawa ki kuduba wi karako
kamadumuri.
15 Mamanuga God e wi winenibu, ko e ka ade tanai bagi kawaya ki apunai
ki pokere wi badidi maba idiwoi yamoi ki ka wi Mamanuga God e tondau ki
maba wi mete inako e nene idiwoi yamoi.
16 Mibai, Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; ‘Nau ka Tanai Bagi
Kawaya Tondakani Apunai ki pokere wi mete tanai bagi kawaya inako nau
nene idiwoi.’

17 Iyapana eyaka eyaka nu badidi kwaigemei ki kuduba ka Mamanuga God
e yabuiya ki pokere nu eyaka eyaka badidi kwaigibi ki pokaiya ka e aita
ewa denai nu makeya makeya negeni. Nu e 'Mamanuga' siyemei ki pokere
nu yewe wairau daiyo were idiwei ki ka nu e naigida mena mayapomu
idiwomu.
18 Naiya ka wi ripakwarakwaraguma mu notamaga mibai pa mena kororai
ki wi umanibu dokodoko idiwa, ko karako gwede rikanibu ki mibai wi
kataigau. Ki ka eba bowa madai bo bowa yamayamai aita gogayagisi ki
pokaiya e wi rikanibu,
19 ko ki ka Keriso nu nene powena e darai nu nene kawapu ki pokaiya
ka e wi rikanibu. E ka papa sipi munai midi remaremai ugwadamu poyo
Mamanuga God nene puyo pasumu ki maba.
20 Mamanuga God waira yo kunuma eba yamanapupu ki makeya ka e
Keriso winepupu manako e mara siyarai yau rabineya e tonopupu wi nene
bauwena.
21 Keriso powena ko Mamanuga God e wagubu umuneya ka e ade iyawena
kipu ubupu karako Mamanuga God e taneya tondau. Keriso pokaiya ka wi
Mamanuga God sumapiyamu manako e wi iyaniyana ki nana ki nawanai
idiwu.
22 Karako wi yona mibai wainamupu sumamupu da ki pokaiya wi nuwaga
notaga taniwena wi kowaguma mete notatamiyamu ki pokere nau wi ni-
diyani wainapumuri; Wi suma sumaiwagamu ragidai karako wi nuwaga
notaga eyaka mena deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraiwogoi idiwoi.
23 Yona ki keyakeyai mosi ka yau kena; Bani momai mosi kokorau we-
nawena mibai muduwa supu. Muduwa ki ka iyapana gwedewau wi wena
waunai wenaigubu ragidai. Ko momai ka Mamanuga God e eya yonai. Nu
bani momai kokora umei ki ka momai ki eya ropayagisi puwa-yagisi ko
Mamanuga God e yonai ki eba ropayagisi puwayagisi ko maramara iruirui
bagi kawaya tondono kaniyono manako iya kasiyarai wi negeyono.
24 Mamanuga God e okai wagubu ke;
'Iyapana kuduba ka gwaba wena-wagau ki maba. Mu tanimaga ka para-
parawasi sui tanai bagi kawaya ki maba.
Gwaba surayagisi ade paraparawasi sui ki mete gwetagisi,
25 ko Mamanuga God e yonai ka mara mara tondono kaniyono.'
Yona yau ka yona bagi kawaya ki mu wi bamagau dimatagamawa waina-
pamawa ki yonai.

2

Naigida mena idiwoi

1 Ki pokere, berokoi kudubi kwaki ebo ebo ki kuduba wi kamadumuri,
yona bera kamadumuri, wi midiga mena pa matakawagau ki kamadu-
muri, nuwaroro kamadumuri, ade yanuwe teyateyama kuduba ki wi mete
kamadu-muri.
2 Munu wawayai amu kubamana diriwai kwaetagamu ki maba wi mete
kina inako wi keyaiga bani bagi kawaya awana maba ki kubamana diriwai
kwaiwogoi. Wi awana inako kubomoi ki ka wi kawakawayaiwogoi yamoi
manako wi iya waunai wadumuri.
3 Mibai ka Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; 'Karako wi kataigubu
kewowena da Mamanuga God wi nene bagi kawaya kwaewena ki ka gwede
mosi midiyai ki maba.'
4-5 Bebeda mosi ki ka tawa wadamu ragidai e emupu berokoi umani
simupu manako wadumupu kwenumupu ko Mamanuga God ubupu bebeda

ki ade winepupu wadubu bagipupu wowo bebedai kaupupu. Wowo bebedai
ki ka keyakeyai ko ki mibai ka nu Kaiwawo-nuga karako iyawena tondau.
E pokaiya ka wi mete iyaigubu ki pokere wi karako e bameya kebomuri
manako e bebeda kaupupu uburau ki maba e wi mete tawa bebedai maba
nununiyoto ubumoi. Wi iya waunai wadumupu ki pokaiya ka Mamanuga
God e eya tawai wi kawari-gau yadini. Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai upitagamu ki maba ka wi mete kina tawa ki rabineya e nene
upiwogoi, e si tepapiyoi, ade wi keyaiga puyoi e kweyoi. Ko wi puyoga
Mamanuga God kweyamana ki ka wi Iyesu Keriso pokaiya e kwemuri
manako e wi puyoga ki yadini mibipoto.

6 Mama-nuga God e okai mosi wagubu ke;
'Empumuri, nau bebeda mosi wine-puwani tawana Saioni rabineya
kaupuwani.
Bebeda ki ka bagi kawaya ki pokere nau wadubuwani wowo bebedai
kaupuwani.
Iyapana gwedewau e sumapomoto ki ka mu midimama eba waditamini.'
7 Wi iyapana gwedewau e sumamupu, ki ka gwede bagi kawaya mosi
wi iyaga nene wadumupu. Ko iyapana gwedewau bebeda ki eba
sumapiyamu ki mu nene ka Mamanuga God e okai wagubu ke;
'Tawa wadamu ragidai bebeda ki simpu siyasiya kwenumupu,
ko Mamanuga God bebeda ki ade wadubu wowo bebedai kaupupu.'
8 Ade e okai mosi wagubu ke;
'Iyapana kaiwono da bebeda ki pokaiya ka mu pisipisitamini gwepomoto.'
Iyapana ki mu Mamanuga God e yonai tagararamupu ko eba sumamupu ki
pokere e yonai mu kerapumugu pisipisi-tapu gwemupu. Mamanuga
God naiya mena e ebo nuwaiya wainapupu da iyapana ki mu bama-
mugu inako wena-wagana ki nana.

9 Ko wiyo, Mamanuga God wi winenibu ade e eya iyapanaiyoma wi
nakanibu. Wi ka wi keyaiga ki puyoi nu Kaiwawonuga Kawaya Esida e
bameya tamu ki ragidai. Wi ka e eya iyapana-iyoma e nene idiwana ki
ragidai. Ade wi ka e eya munuiyoma. E sisipu rabineya wi winenibu tenibu
e eya tanai bagi kawaya ki rabineya wi nakanibu da wi gwedegwede kuduba
bagi kawaya kwaewena apunai Mamanuga God e sisiyai kuduba iyapana
tademana ki nana.

10 Naiya ka wi eba Mamanuga God e iyapanaiyoma idiwa ko karako
ka e ubupu e munuiyoma wi nidibu. Naiya ka Mamanuga God wi eba
nuwanuwa-niyawa ko karako ka e wi nuwanuwa-nibu deni mena wi wa-
dinibu bagi.

11 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo ki pokere nau yona yau ragiragi
kawaya wi nidiyakani; Wi ka eba waira yau taubanuwai ko wi ka iyapana
kwaiyanai pa daiyo were waira kawareya baigubu ki ragidai. Wi kwak-
warepuga taininiyau poisiyasiyai wainapiyamu ki diriwai wi eba kwaiwagi
mibai ka wi kwakwarepuga ade wi wiga mibiga ka eba eyaka mena ko mu
wi rabinagau nuwarara tagarara kande kasiwara-tagamu idiwu.

12 Wi ka iyapana Mama-nuga God eba kataimugu ragidai mu paunamugu
idiwu ki pokere naigida mena idiwoi. Mu wi nidimoto siyasiya da wi ka
bera berokoi kwaiwagamu ragidai. Ko wi mu paunamugu supasupai naigida
mena idiwoi ki ka mara mosi Mamanuga God mu notamaga wirapana marai
baiyagisi ki ka mu notamaga paparayagisi manako wi iyaga bagi kawaya
naiya idiwa eminimpu ki pokaiya ka mu notamaga mete wira-yagisi da mu
Mamanuga God e si tepapomoto.

13 Iyapana nu Kaiwawonuga e si eba giripamana ki nana ka wi waira yau
kawakawai ragidai kuduba naigida mena wiwiratamiyoi ade mu kobamugu
idiwoi. Mu kawaimaga e ka yabiri tondau ki pokere wi e umunui wadoi
makeya makeya kwaiwogoi,
14 ade e kobaiya upitagamu ragidai ki mu umunumaga wi mete wadoi,
mibai ka e mu tonotapu da mu iyapana kwayuba-tamana ki nana bau-
tagubu. Berokoi kwaetagamu ragidai ki mu denai bita tagemono ade bagi
kwaetagamu ragidai ki mu weremaga togomono.
15 Mama-nuga God nuwaiya ka yau kena; Iyapana notababa ragidai mu
yonamaga mibai pa mena asusu tagamu ragidai mu paunamugu wi supasu-
pai bagi mena idiwoi, ki ka wi iyaga bagi empiyamu ki pokaiya ka mu yona
kerekereretagisi.
16 Gwede mosi wi eba umaniyau dokodoko ki pokere wi wibo nuwagau
badidi kwaiwagamana wainapiyamu ki wi kwaiwogoi. Ko gwede mosi
wi eba umaniyau dokodoko ki notai wi eba uta maba wadumuri utaiwagi
manako uta ki kobaiya weki gwaiya bigi kwaiwagi.
17 Wi iyapana kuduba wiwiratamiyoi, wi sumaga eyaka mena ragidai mete
nota kwarikwarisitamiyoi, wi Mama-nuga God mayapiyoi, ade kawakawai
ragidai mu kawaimaga ki wi mete wiwirapiyoi.
18 Bigabiga kwaiwagamu ragidai, nau suwagani wainapumuri; Wi
kawakawaiguma dai ka moyamoyakai ade dai ka tayatayabadai ko ki wi eba
wainapiyoi ko mu kuduba naigida mena wiwiratamiyoi mu umunumaga
wadoi.
19 Mamanuga God e nuwaiya wi badidi kwaiwagamana wainapiyau ki wi
kataigau ki pokere wi kawaiga mosi uburoto wi pa asusu giriniyoto pasuni-
yoto bita yo makari negeni ki ka wi giruru maba ki kobaiya teteiwagi burid-
ere baiwagi manako Mamanuga God wi wadiniyoto bagi wi mamamaga
yagisi.
20 Ko wi bera berokoi kwaiwagi da wi kawaiga ki gwawai wi giriniyoto
pasuniyoto makari negeni ki ka wi giruru maba ki kobaiya bani teteiwagi ko
Mamanuga God e eba uburoto wi wadiniyoto bagi bo wi mamamaga yagisi.
Pa mena. Ko wi bagi mena kwaiwagi manako ki pokaiya wi bita makari
bananapumuri ki ka Mamanuga God wi mamamaga yagisi ade denai bagi
kawaya wi negeni.
21 Keriso wi nene bita yo makari bananapupu da e badidi kwaewena ki
wi empamana manako e kewoi kawareya e eweya kaigamana ki nana. Ma-
manuga God wi winenibu da wi bita yo makari inako mete bananapamana
ki nana.
22 Keriso, e ka bigi mo eba kwaewena ade yona bera mosi e umuneya eba
wagubu.
23 Iyapana e kirapamawa ade e waegeya-geyamapamawa ko e denai yona
berokoi mosi mu bamamugu eba wagubu. Mu e giripamawa midi yo makari
e kweya-mawa ko e denai siri gwaiyaba mo mu eba tadebu. E nuwai notai
deni mena Mamanuga God bameya tapu. Mama-nuga God e ka supasupai
mena kwae-wagau ki apunai ade aita ewa ka e uburoto e idai gurai iyapana
kuduba nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi.
24 Keriso e mena ka nu biginuga kuduba e eya mideya kwakwarepuiya
kawara-pupu nu nene ripa korosi kawareya powena. Bigi nu umanibu
dokodoko ki kasiyarai kuduba e ripa korosi kawareya deni mena rikapupu
kewowena da nu Mamanuga God e yabuiya bagi supa-supai e nene idiwana
ki nana. Iyapana e ugwadumpu bidara kwemupu ko e bidarai ki pokaiya ka
wi bigi nene popoigubu manako iyaigubu.

25 Wi ka papa sipi maba yawata paeremupu kwakoigubu kaigubu ko
karako ka wi wiga mibiga ki Kwayubapiyau Apunai bauwena wi ade
wiranibu yawata supasupaiya nakanibu manako e eya maramara wi koy-
agaga tondono.

3

Mibai anikai mu yonamaga

1-2 Ridi, wi nobomoguma mete kina ki wi yona yau naigida mena waina-
pumuri; Wi nobomoguma naigida mena wiwiratamiyoi ade kwarisiwagi
mu kobamugu idiwoi. Wi inako kwaiwogoi ki ka mu dai Mamanuga God
e yonai eba sumapiyamu ki wi iyaga supasupai badidi maba idiwu ki mu
wi eminimoto manako ki pokaiya ka mu nuwamaga notamaga wirayagisi
da mu e yonai ki wainapomoto. Mu ka eba wi badidi tadeyamu ki pokaiya
e yonai ki waina-pomoto sumapomoto ko wi iyaga supasupai idiwu mu
wiwiratamiyamu ki pokaiya ka mu sumatagisi.
3 Wi kwa-kwarepuga monagapiyamu wi debaga isiwaripiyamu bo barasi
sinegeiwagamu bo goragora bagibagi umamu, monaga ki ka eba monaga
mibai da wi monagaga ki pokaiya wi nobomoguma mu rabina-maga wira-
pumuri.
4 Monaga mibai ka wi wiga rabinagau. Wi nuwaga notaga mibai supasupai
kawaya ki ka Mama-nuga God e yabuiya monaga bagi kawaya esida. Wi
kwarisigubu moya-moyakai idiwu ki ka monaga bagi kawaya maramara
tondono kaniyono ki monagai.
5 Ridi naiya Mamanuga God e nene bagi supasupai mena idiwa ki
mu monaga yau wadamawa; Mu nuwamaga notamaga Mamanuga God
mena kweya-mawa manako mu muga nobomo-muguma wiwiratamawa
ade kwarisi-tagubu mu kobamugu idiwa.
6 Ridi Sera e inako mete kwaewagawa. E kwarisi-wena apunu Eburamu e
umunui wadawa e nobomoi kawai siyawa. Ki maba, wi bagi supasupai inako
mete kwaiwogoi ade gwede mo kudeya eba wainapiyoi ki ka wi oragai ridai
Sera e peteiyoma.
7 Ki maba, apunu gwedewau wi ridiguma mete kina ki wi nau yonani yau
mete naigida mena wainapumuri; Wi ridiguma mete idiwoi ki wi mu eba
bonana ragiragitamiyoi ko mu naigida mena wiwiratamiyoi mibai ka mu
kasiyaramaga ka eba wi kasiyaraga maba. Ko wainapumuri; Mamanuga
God uburoto iya waunai ki puyoi wi negeni ki puyoi e mu mete tageni ki
pokere wi bagi supasupai ewapuru eyaka mena idiwoi. Wi inako kwaiwogoi
ki ka wi Mamanuga God bameya guriguriwagamu ki ka gwede mosi eba
baiyagisi wi guriguriga ki bodapoto.

Bagi mena kwaigomu ki pokaiya bita yo makari bananapamu

8 Nau suwagubuwani ki kawareya nau yona siyarai yau mete suwagani
wainapumuri; Wi nuwaga notaga eyaka mena idiwoi, wi kowaguma mu
mete nota kwarikwarisitamiyoi, ade wi wiga siga eba tepapiyoi ko kwarisi-
wagi wi sumaga eyaka mena ragidai mu mena tepatamiyoi.
9 Iyapana gwedewau wi bamagau berokoi kwaetagisi ki denai mu bama-
mugu wi berokoi eba kwaiwagi. Ade mu wi kira beroberokonimoto ki denai
wi mu eba kiratamuri. Mamanuga God nuwaiya ka wi yau mena kwaiwaga-
mana wainapiyau; Iyapana berokoi wi bamagau kwaetagisi ki ka wi denai
mu waditamuri bagi. Wi inako kwaiwagi ki ka Mamanuga God naiya wi
wadiniyana bagi ki nana gwaiyabanibu ki makeya makeya e kwaeyagisi wi
wadiniyoto bagi.

10 Mamanuga God e okai wagubu ke;
‘Iyapana gwedewau mu iyamaga nene wainapiyamu ade mu nuwamugu mara bagi mena idiwana ki nana wainapiyamu,
ki ka mu yona berokoi ade bera yonai mo eba togomono.
11 Mu beramaga berokoi kamadini ade bagi mena kwaetogomono mu kowamuguma mete ewapuru eyaka mena nuwabagi rabineya idiwana ki mena kwaenei kwaenetogomono yamono.
Mu nuwarara tagarara eba idiwono,
12 mibai ka nu Kaiwawonuga e iyapanaiyoma supasupai kwae-tagamu ragidai ki e mu emitamiyau,
ade mu gurigurimaga ki wainapana ki nana ka e wenagui siwai namanamarawagau mu wainatamiyau,
ko berokoi kwaetagamu ragidai ki e mu iyaratamiyau.’
13 Wi bagi mena kwaiwagamana wainapiyoi ki ka nima mo eba baiyagisi wi giriniyoto.
14 Ko wi bagi inako kwaiwagi manako ki pokaiya wi bita bo makari bananapumuri ki ka wi mamamaiwagi. Wi notaga eba koyagisi ade wi iyapana mu kudumugu eba wainapumuri.
15 Ko wi iyaga rabineya ka wi Keriso e mena wadumuri doko wi Kaiwawoga simuri ade e mena wiwira-piyoi ade e mena si tepapiyoi. Iyapana baitagisi wi manunimoto, tagisi ke; ‘Wi puyo wadamana nawanai idiwu ki mibai wi matarapumuri da nu wainapamu.’ Mu inako tagisi ki ka wi eba babaiwagi ko wi naiya yona badidi iwagamana notamupu okukunaigubu ki mena wi makeya makeya mu tademuri.
16 Diriwa diriwa eba iwagi ko wi notaga kwarisi-yagisi wi manunimpu ragidai ki mu wiwiratamuri were tademuri. Ade wi rabinagau nidiyau da wi ka baganai ki notai wi eba kamadumuri. Wi ka Keriso e eweya iwu ragidai ki pokere wi naigida mena inako kwaiwagi ki ka iyapana wi nidiyamu siyasiya ragidai wi iyaga bagi supasupai ki mu empomoto manako mu midimama waditamini.
17 Wi bagi mena kwaiwagi manako Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapiyau da baganai ki pokaiya iyapana wi bita yo makarai wi negeni, ki ka baganai, eba gwedei mete kina. Ko wi berokoi kwaiwagamu manako ki pokaiya bita yo makari bananapumuri ki ka eba baganai.
18 Nu paere kwaigemei ragidai nu nene ka Keriso powena ko ewa mo eba poyagisi. E ka bagi supasupai ki apunai ko nu bigi kwaigemei ragidai nu nene ka e powena nu yawatanuga mebu da e uburana nu waraniyana Mamanuga God bameya kaigamana ki nana. E kwakwarepui pokaiya ka e iyapana kaina nu maba powena ko e keyai pokaiya ka e ade iyawena kipu ubupu maramara tondau kaniyau.
19 E powena makeya ka e keyai bauwena kayawena iyapana popai ragidai mu keyaimuguma po tawaneya diburatagubu idiwa ki mu bamamugu dimawagawa.
20 Iyapana naiya takari kawaya apunu Nowa waka yamanapiyawa makeya ubumpu Mama-nuga God e bonanai kwenumupu ragidai ki mu keyaimuguma bamamugu ka e bauwena dimawagawa. Apunu Nowa waka yamanapiyawa ki makeya ka Mamanuga God iyapana ki mu nene wagubu mu nawanamaga tondawa, ko mu e yonai ki eba wainamupu. Waka ki rabineya ka iyapana eba ropani ida daikere kewowena daikere apeya eyaka ki mu mena awana goya ki baibiga-mupu.
21 Awana ki ka keyakeyai ko awana ki mibai ka nu karako Keriso e si pokaiya siruwa kawemei manako ki pokaiya ka nu iya waunai wademei.

Nu siruwa kawemei ki mete kina ka keya-keyai ko ki mibai ka Iyesu Keriso powena ade iyawena kipu ubupu ki pokaiya ka nu mete kina e mete ewapuru iyaigibi kimpi ubumpi. Nu siruwa kawemei ki ka eba nu kwakwarepunuga bigi siruwa-pemei. Pa mena. Nu ka Mamanuga God e yabuiya nu nuwanuga notanuga eyaka mena gwaiyaba iwegemei da nu Iyesu Keriso sumapamana ade e mena eweya kaigamana ki nana ki gwaiyabai iwegemei.

22 Keriso kunumau yapu kasiyara wadubu manako karako Mama-nuga God e idai garu deneya tondau. Kunuma kawakawai yo kunuma kasiyarai yo ade aneya kuduba mete kina mu kuduba kawaimaga ka eyo.

4

Iyanuga oragai kamadimpi waunai wenaigibi

1 Keriso badidi maba notapiyawa tondawa ki notai wi mete kina inako notapiyoi manako nota ki pokaiya kasiyarai kawaya idiwoi. Keriso yewe wairau e kwakwarepui pokaiya bita yo midi makari bananapupu ko e bita ki nene eba notapiyawa. Ki maba ka wi mete kina bita yo midi makari banana-piyamu ki nene eba notapiyoi. Iyapana nima Mamanuga God nene e kwakware-pui pokaiya bita yo midi makari banana-piyau ki ka bigi kwaewagana notai e bameya pa mena.

2 Ki pokere wi karako yewe wairau idiwoi ki ka wi kwakware-puga taininiyau poisiyasiyai waina-piyamu ki wi eba niniyapiyoi ko Mama-nuga God e nuwaiya badidi wainapiyau ki mena wi makeya makeya kwaiwogoi idiwoi.

3 Mamanuga God eba kataimugu ragidai badidi kwaetagamu ki maba naiya wi inako mete kwaigamawa kebomawa. Wi naiya midimama berai kudubi kwaki ebo ebo kwaigamawa. Wi kwakwarepuga nuwaiya taininiyawa ki mena poisiyasiyai wi wainapamawa. Poraga kawareya ka wi awana suwakarai kubamawa wi yabaraga babawagawa. Wi taku maba igida yauda asusu iwa ade Mamanuga God e si wi giripamawa. Daisusu yo momorapa yo ade dai mete kina mu bamamugu wi buburigamawa mu simaga tepapamawa. Wi inako kwaigamawa iwa ko bera ki kuduba wi karako kamadumuri.

4 Mamanuga God eba kataimugu ragidai midimama berai inako kwaetagamu ki mu karako wi eminiyamu da wi iyaga ka eba mu mete ewapuru ki pokere mu notamaga baba-wena gagayatagubu ade wi giriniyamu pasuniyamu.

5 Ko mara baiyagisi da mu berokoi badidi kwaetagubu ki kuduba mu Mamanuga God matarau siyomoto. E ka popai ragidai ade nu iyaiya idiwei ragidai e idai gurai nu kuduba naurinugu ugwadiniyana ragiragi ki nawanai tondau.

6 Ki nene ka Keriso naiya ubupu popotagubu ragidai mu keyaimuguma bamamugu kayawena e yonai bagi kawaya ika dimawagawa. Mu naiya bera berokoi kwaetagamawa ki Mama-nuga God mu emitapu ki pokere e denai bita tagebu manako nu iyapana kuduba kwakwarepu pokaiya popoigemei ki maba mu mete inako popotagubu. Ko mu iya yawatai kataitagamana manako Mamanuga God iyaiya tondau ki maba mu keyaimaga iyawagana e mete inako idiwana ki nana ka Keriso mu bama-mugu kayawena e yonai bagi kawaya mu kabuwatapu.

7 Gwedegwede kuduba gogawagana marai ki wana rogobiwagau ki pokere wi notaga pakarayagisi supasupai mena Mamanuga God bameya gurigurigamana ki nana naigida mena notapiyoi popo were kwaiwogoi.

8 Nota supasupai bagi esida ka yau kena; Wi deni deni nota kwarikwarisi-
wagi ki pokaiya ka wi bigiga ropani kawaya badidi kwaigubu ki kuduba ka
nota kwarikwarisi ki notai utapoto kewoyagisi.
9 Wi werena gudui kwaipumuri deni deni werena kasiwara-iwogoi idiwoi
ko eba ewakimekimei iwogoi.
10 Wi eyaka eyaka Mamanuga God puyo negebu ki puyoi wi naigida mena
wadumuri doko kwayubapiyoi manako e puyo badidi negebu ki pokaiya wi
kowaguma mete deni deni waita kasiwaraiwogoi.
11 Iyapana nima dimawagana puyoi wadubu ki ka e Mamanuga God e
yonai kawareya dimayogono. Iyapana nima e kowai-yoma waitatamana ki
puyoi wadubu ki ka e Mamanuga God kasiyara kwebu ki kasiyarai pokaiya
e kowaiyoma waita-tamono. Wi gwedegwede kuduba inako kwaiwogoi idi-
woi ki ka Mamanuga God e si Iyesu Keriso pokaiya kawayayagisi. E bameya
ka tanai bagi kawaya ade e kasiyarai ka maramara tondono kaniyono ko eba
kewoyagisi. Ki mibai.

Iyapana nu girinimoto pasunimoto

12 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo; Bita yo midi makari ebo ebo wi
bamagau baiyagisi ki ka wi notaga eba babayagisi bo iyapana gogoi ki mu
maba wakapa giriwagi.
13 Wi nuwaboya eba wainapiyoi ko mamamaiwagi. Keriso naiya bita
yo midi makari bananapupu ki makarai wi mete karako bananapiyamu ki
pokere e tanai bagi kawaya matarayagisi makeya ki ka mamama kawaya wi
rabinagau posi-yagisi.
14 Wi ka Keriso e eweya iwu ragidai ki pokere iyapana ki pokaiya wi
girinimoto pasunimoto nidimoto siyasiya ki ka wi mamamaiwagi, mibai ka
Mamanuga God e eya Keyai, ki ka Keyai tanai bagi kawaya esida, Keyai ki
tanai wi kawarigau minibu siwa.
15 Iyapana mosi e waretai miniyoto poyo bo kuwayogono bo berokoi
ebo ebo kwaeyogono bo yona pa asusu yodono wenapono e kowaiyoma
mu midimaga pasurono manako ki pokaiya denai bita yo midi makari
bananapoto, ki ka e eya paerepupu ki denai banana-pupu. Ko wi inako eba
kwaiwogoi.
16 Wi siga ka ‘Keriso e Sumapiyamu Ragidai’, ena, wi siga ka Keriso e si
naureya, ki pokere wi ki pokaiya bita yo midi makari bananapumuri ki ka
wi midimama eba wadiniyono ko wi Mamanuga God paraupiyoi mibai ka e
ubupu Keriso e si wi negebu.
17 Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba nu naurinugu ugwadini-
yana ragiragi ki marai wana rogobi-wena. E idai gurai yabiri e sumapemei
ragidai nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi ko ki eweya ka e uburoto e
idai gurai e yonai bagi kawaya eba suma-mupu ragidai ki mu naurimugu
ugwadi-tamini ragiragi. Akae, bita mu banana-pomoto ka kawaya daganani
esida.
18 Mamanuga God e okai wagubu ke;
‘Iyapana bagi supasupai mena kwaetagamu ragidai iya wadamana ka ragi-
ragi kawaya,
ko iyapana bera berokoi bigi kwae-tagamu ragidai mu ka iya ki badidi maba
yadini?’
19 Iyapana gwedewau Mamanuga God e nuwaiya wainapiyau da baganai ki
makeya bita yo midi makari banana-pomoto ki ka mu midimaga eba
toga-yagisi ko bagi mena kwaetogomono yamono. Mu Yamanatapu
Apunai e ka supasupai bagi kawaya. E gwaiyaba-wena ki kuduba

e makeya makeya kwaeyagisi ki pokere mu nuwamaga notamaga eyaka mena e mena suma-pomono ade mu iyamaga kuduba e idai rabineya nakapomono.

5

Keriso nu kwayubaniyau

1 Keriso e iyapanaiyoma kwayubatamiyamu ragidai, nau karako wi yonaga suwagani wainapumuri; Nau mete kina ka iyapana kwayubatamakani apunai mosi. Keriso bita yo midi makari bananapupu ki nau naubo yabunere empuwani. Nau kataineya da e ade wirayogono baiyogono makeya ki ka e tanai bagi kawaya matarayagisi ki kaworoto nau kawarineya mete miniyoto siwa. Nau karako yona yau wi nidiya-kani;

2 Mamanuga God e iyapanaiyoma wi idaga rabineya nakatapu ki wi naigida mena mu kwayubatamiyoi. Mamanuga God e nuwaiya ka wi ramata-ramata e iyapanaiyoma kwayuba-tamiyoi ko eba midi togatoga nene kwaiwogoi. Wi eba denai wadamana ki poisiyasiyai wainapiyoi were upiwogoi ko wi iyapanaguma mu iyamaga nene mena wainapiyoi were kwaiwogoi.

3 Iyesu e iyapanaiyoma wi idaga rabineya nakatapu ki mu yabaramugu eba tadeyoi kawai gisipiyoi ko wi bagi supasupai mena kwaiwogoi da mu wi eminimoto manako mu mete kina supasupai mena inako kwaetogomono.

4 Kwayuba Debai Apunai e eya wira-yagisi baiyagisi makeya ki ka e uburoto wi puyoga deba tatamai tanai bagi kawaya mosi negeni, ko puyo ki tanai ka eba gogayagisi ko mara mara taniyogono tondono.

5 Ki maba, wi munu waunai iyapana magurai wiwiratamiyoi ade kwarisiwagi mu kobamugu idiwoi. Wi wiga siga eba tepapiyoi ko kwarisiwagi wi gwede-gwede waunai umamu ki maba deni deni wiwira kasiwaraigamana ki notai umamuri, mibai ka Mamanuga God e okai mosi wagubu ke;

‘Iyapana nima yabara kawakawara-wagau ki ka Mamanuga God e iyarapoto.
Ko nima kwarisiwena e paerei ki matarapiyau ki ka Mamanuga God uburoto iyapana ki bita wadana ki e rikapoto deni mena yadini bagi.’

6 Ki pokere Mamanuga God e yabareya eba yabara kawakawaraiwogoi ko wi kwarisiwagi wi nuwaga notaga kuduba e kwemuri manako e idai rabineya e kasiyarai pokaiya idiwoi. Wi inako kwaiwagi ki ka mara bagi e ebo nuwaiya winepupu tapu ki marai baiyagisi makeya ki ka e wi tepaniyoto iyarau nakaniyoto.

7 Wi gwede nene waina-piyamu nuwaboyaiwagamu ki kuduba wi Mamanuga God e idai rabineya nakapumuri, mibai ka e wi nene kawaya daganani wainapiyau.

8 Wi naigida mena notapiyoi popo were kwaiwogoi ade yabu yabu idiwoi. Wi iyaraga Berokoi Apunai Seitani wi kwaenega umau. E ka papa ‘raioni’ uwari sisiripiyau gagagaga mena wagau ki maba inako kwekwe wirawirawagau wi kupaniyana ki nana wi kwaenega kwaewagau umau.

9 Wi sumaga pokaiya ragiragi kawaya wi watagau mena ubumoi e iyarapiyoi. Wi kataigau da tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ka wi sumaga eyaka mena ragidai bita yo midi makari wi bananapiyamu ki maba mu mete inako bananapiyamu.

10 Mama-nuga God e ka puyo kuduba nu negeyau ade deni mena nu wadiniyau bagi ki apunai. E wi winenibu da wi Keriso pokaiya e tanai bagi kawaya ki rabineya e mete maramara ika idiwana ki nana. E inako kwaewena ki pokere wi midi makari yo nuwaboya karako banana-piyamu

ki ka mara eba rowarowa tondono ko ki eweya ka Mamanuga God bita
ki rikapoto wi iyaniyoto kasiyara negeni manako baginiyoto da wi bebeda
maba irawaiwagi ubumoi.
11 Mamanuga God e kasiyarai ka eba kewoyagisi ko mara mara tondono
kaniyono. Ki mibai.

Parau siyarai

12 Nau yonani rogobi munta kabuwa-nibuwani yau ka apunu Sairasi nau
waitasinibu okapupu yau kena. Nu sumanuga eyaka mena ragiragi kawaya
uburau apunai ka eyo. Nau oka yau wi toginiyana kasiyara negeyana ki
nana okapuwani. Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki ka
Mamanuga God e rikapupu deni mena nu wadinibu bagi. E kwaewena ki
mibai nau naubo yabunere empuwani ki pokere karako oka pokaiya wi
kabuwaniyakani yau kena. Yona mibai yau wi rabinagau wadumuri doko
manako ki pokaiya ragiragi kawaya ubumoi.
13 Mamanuga God e ubupu wi winenibu ki maba ka e iyapanaiyoma dai
yewe natere Babironi rabineya mete winetapu idiwu, ko mu kuduba wi
parauniyamu. Nau gubagani Maki e wi mete parauniyau.
14 Wi yowaguma tataguma parautamiyamu ki maba wi Keriso e nota
kwarikwarisiniyau ki notai pokaiya deni deni parau kasiwara-iwogoi idi-
woi.
Wi kuduba Keriso e naureya idiwu ragidai; Mamanuga God e wi nuwabagi
negeni.
Nau okani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

2 PITA
Apunu Pita e okai siyarai tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau ka apunu Pita Iyesu sumapamawa ragidai mu nene okapupu. Kabuwa mibai pa mena mu paunamugu kawayawagawa yarawa ade ki pokaiya ka iyapana dai midimama berai mete kwaetagamawa. Iyapana bera inako kamadamana ki nana ka apunu Pita oka yau oka-pupu.

Iyapana dai tagubu da Keriso ewa eba wirayagisi baiyagisi. Ko apunu Pita mu wade supasupatapu, wagubu ke; 'Iyapana kuduba bera berokoi kamadamana mu notamaga wirawagana ki nana ka Mamanuga God e kwarisiwena mu nawanatamiyau tondau.'

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-2*
Mamanuga God nu winenibu *1:3-21*
Kabuwa mibai pa mena *2:1-22*
Keriso ade wirayagisi baiyagisi *3:1-18*

1 Nu Iya Negebu Apunai Iyesu Keriso e ka ade nu Kawainuga God. E
wainapupu da supasupai ki pokere e suma bagi kawaya nu negebu. Iyapana
gwedewau wi sumaga ka nu sumanuga mete eyaka mena ragidai ki wi
bamagau ka nau Saimoni sini daikere ka Pita oka yau okapakani. Mamanuga
God e nau winesinibu ade nau tonosinibu da nau e bigabigai kwaesugana ki
nana. Kaiwa kaiwa.
2 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka Mamanuga God e
rikapupu deni mena wi wadinibu bagi nuwabagi negebu. Wi Mamamanuga
God ade nu Kaiwawonuga Iyesu mete kina naigida mena kataitamana ki
nana ki pokaiya ka mu wi nene badidi kwae-tagubu ki mibai kuduba wi
rabinagau posiyagisi siwagapoto.

Mamanuga God nu nene wagubu ade nu winenibu

3 Nu winenibu apunai ki e nu kataimipi wetawetara ki pokere nu yewe
wairau iya supasupai badidi maba idiwana ade Mamanuga God e nuwaiya
badidi wainapiyau ki makeya makeya kwaiwagamana ki nana ki kasiyarai
kuduba e nu mete negebu kewowena. E nu winenibu da e bagi kawaya
e taneya tondau ki maba ka nu mete kina e mete ewapuru bagi kawaya e
taneya idiwomu.
4 E nu yawatanuga mebu ki pokaiya ka e puyo bagibagi ade kawakawaya
naiya nu negeyana gwaiyabai wagubu ki kuduba e negebu kewowena. Yewe
wairau ka iyapana mu mubo kwakware-pumaga tainitamiyau poisiyasiyai
wainapiyamu ki notai mena notapiyamu idiwu ko wi nota ki baibigapamana
ki nana ka Mamanuga God e puyoi bagi-bagi ki wi negebu. Puyo ki pokaiya
ka e uburoto wi wadiniyoto paere da e badidi maba tondau ki maba wi mete
inako idiwoi ade e notai badidi maba notapiyau ki wi inako mete notapiyoi.
5 Ki pokere wi kasiyarai kawaya upiwagi. Wi sumaiwagamu ki ka baganai
ko wi eba suma mena sumaiwagi ko wi sumaga ki kawareya bera bagibagi
mete kwaiwagi. Ade bera bagibagi kwaiwogoi ki kawareya ka wi nota
supasupai mete notapumuri.
6 Ade wi nota supasupai notapiyoi ki kawareya ka wi rabinaga pakarayag-
isi naigida mena notapumuri popo were kwaiwagi. Ade wi rabinaga
pakarawena naigida mena notapiyoi popo were kwaiwogoi ki kawareya

ka wi giruru maba ki kobaiya teteiwagi ragiragi kawaya ubumuri. Ade wi
giruru maba ki kobaiya teteiwogoi ragiragi kawaya ubumoi ki kawareya
ka wi nuwaga notaga eyaka mena Mamanuga God e mena notapumuri
kwaiwagi.
7 Ade wi nuwaga notaga eyaka mena Mamanuga God e mena notapiyoi
kwaiwogoi ki kawareya ka wi sumaga eyaka mena ragidai ki mu mete
deni deni kwayuba kasiwaraiwagi. Ade wi sumaga eyaka mena ragidai
ki mu mete deni deni kwayuba kasiwaraiwogoi ki kawareya ka wi nota
kwarikwarisi ki notai wadumuri doko idiwoi.
8 Wi ka ororeya mena nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso kataimupu ke-
wowena ko nota yau kuduba wi rabinagau tawayagisi kawayayogono
yarono ki ka wi Keriso kataimupu ki ka eba kororai ko wi rabinagau ka katai
ki mibai mete kipu.
9 Ko iyapana nima nota yau kuduba e rabineya eba tawawena ki ka e iya-
pana yabui kenekenei tawana naigida eba empiyau ki e maba. Mamanuga
God ororeya mena ubupu iyapana ki e nene bagi kawaya kwaewena e bigi
kuduba surupupu notagogapupu ko Mamanuga God ubupu e nene badidi
kwaewena ki mibai e notai gogawena.
10 Ki pokere kowaniyoma, nau yonani yau suwagani wainapumuri; Ma-
manuga God ubupu wi nene wagubu winenibu ki wi maramara notapiyoi
ade mibai matarau mete kwaiwogoi. Wi inako kawaiwagi ki ka wi sumaga
eba kau-yagisi bo nusuruyagisi.
11 Nu Kaiwawo-nuga Iya Negebu Apunai Iyesu Keriso e ade wirayagisi
baiyagisi makeya ki ka e wi waraniyoto Mamanuga God e gari rabineya e
kasiyarai pokaiya wi naka-niyoto manako wi maramara ika idiwoi.
12 Ki pokere kowaniyoma, yona ki wi naiya mena kataigubu kewowena
ade wi mibai mete makeya makeya kwaiwa-gamu ko nau maramara
kawareya kawareya ade suwogoni.
13-14 Nu Kaiwawonuga nau sidibu ki pokere nau kataineya da nau waunitau waira yau kamadani kayasugani. Ko wi yona yau eba notagogapamana ki nana ka nau notani wagau; ‘Nau karako yewe tonda-kani ki pokere nau yona yau kawareya kawareya mu tadeyoni teyateyama ki ka baganai.’ Nau notani inako wagau,
15 ade nau yawata mo mete kwaesugani tarani da nau posugani ewaneya
ki ka nau yonani yau suwagubuwani ki wi eba notagogapumuri ko mibai
mete kwaiwogoi yamoi.
16 Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e kasiyarai pokaiya ade wirawagana
bauwagana sisiyai wi nidimeya ki ka eba nu iyapana kaina mu wensisiya-
maga bo bususumaga mu mubo yabara-maga pokaiya nidiyamu ki maba wi
nidimeya. Pa mena. Keriso kaiwawo-wena ki kasiyarai nu nubo yabunugere
badidi matarau emipi ki sisiyai nu wi nidimeya kabukabuwa iweya.
17 Mama-nuga God kawapu e Gubagai kweya kawareya mamamapiyawa
tanai bagi kawaya kweyawa ki makeya ka nu ika mete kina e yabunugere
emipi. Ade Tanai Bagi Kawaya Esida Apunai e bonanai kunumau kawapu,
bonana ki nu mete matarau wainamipi, wagubu ke; ‘Yau ka nau Gubagani.
Nau nuwa-neya po eyo. E mamamai nau karako suwagakani.’
18 Mamanuga God e kweyai bagi kawaya ki kawareya nu Iyesu mete
idiweya ki makeya ka nu bonana ki inako kunumau kawapu wainamipi.
19 Nu ki kuduba matarau emipi bo wainamipi ki pokere Mamanuga
God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai takari kawaya gwede ewa
wenawagana yonai okamupu ki kuduba nu deni mena sumapemei. Oka
okamupu ki ka duna maba tawana sisipu miniyau siwa ki pokere wi yona

ki naigida mena wainapumuri wetawetara. Duna ki urono kawayayogono yarono da Keriso e eya tanai ki mara supamai tanai maba wi rabinagau taniyagisi ki ka nawaru puruyagisi.

20-21 Ko yona yau kawareya suwagani ki wi mete wainapumuri; Mamanuga God gwede ewa wena-wagana yonai wagubu oka pokaiya tamupu ki mibai ka iyapana kaina nu nubo nuwanuga notanuga pokaiya eba kataigamu. Ko Mamanuga God e eya Keyai nu waitaniyoto ki pokaiya ka nu mibai ki kataigamu. Mibai, gwede ewa wenawagana yonai oka pokaiya tamupu ki ka eba iyapana mu mubo notamaga pokaiya okamupu ko Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya mu yabiritapu badidi kabuwatamiyawa ki mena mu makeya makeya tagamawa ade e okai okapamawa.

2

Kabuwa beratagamu ragidai mu yonamaga

1 Takari kawaya ka iyapana dai iyapana paunamugu ubumawa tagamawa ke; 'Nu ka Mamanuga God e bonanai wainapemei iwegemei ragidai.' Mu inako tagamawa ko ki pa mena, mu ka pa beratagamawa. Ki maba, karako wi paunagau ka iyapana dai mete baitagisi bera kabuwai wi kabuwa-nimoto. Mu weki gwaiya wi sumaga kaupamana ki nana kerapu wadewade-nimono. Nu Kaiwawonuga mu nene mete powena ade e darai mu nene mete kawapu ko e mu nene kwaewena ki mu kamadumpu tagararamupu ki pokere mu paeremaga ki bimbinai mu nawana-maga tondau da aita ewa nainitamini.

2 Mu midimama berai kwaetagamu ki iyapana ropani kawaya mu emitamini mu ewamugu kayatagisi manako mu paeremaga ki pokaiya ka iyapana dai ubumoto iya yawatai mibai ki si giri-pomoto.

3 Bera ragidai ki mu ka kapo-kapoi ade genegenei. Mu mubo yabaramaga pokaiya bera kabuwai wi kabuwa-nimoto manako ki pokaiya ka mu muga gwedegwedemaga kawayayagisi. Ko idai gurai mu naurimugu ugwaditamana ragiragi apunai e ororeya mena mu beramaga berokoi ki e empupu kewo-wena. Ade denai bita mu tageyana apunai e yabui pawena mu giritamana ki nana mu nawanamaga tondau.

4 Nau keyakeyai dai mete suwagani wainapumuri; Aneya naiya paerepamawa bigi kwaetagamawa ki ka Mamanuga God mu nuwaboyamaga eba wainapupu ko e tetapu taburuba ragiragi pokaiya umeme dokodokotapu manako uruba sisipu kawaya ki rabineya mu isiyatapu. E idai gurai mu naurimugu ugwaditamana ragiragi ki marai bau-wagana ki nawanai mu karako ika idiwu.

5 Ade takari kawaya iyapana waira yau kawareya Mamanuga God tagararapamawa idiwa ki ka e mu nuwaboyamaga eba wainapupu. E wagubu manako awana goya kawaya ki bauwena mu bibiyotapu gawarara. Apunu Nowa e mena ka bagi supasupai idiwana ki dimai dimawagawa ki pokere Mamanuga God ubupu apunu Nowa yo e iyapanaiyoma ida daikere kewowena daikere apeya ki mu mena iyatapu.

6 Ade keyakeyai natere Sodomu yo Gomara ragidai mu naurimugu badidi wenawena ki wi mete wainapumuri; Mu bera berokoi kwaetagamawa ki denai ka Mamanuga God ubupu mu giritapu mu tawamaga kuduba pasupu urabu rerewara. E inako kwaewena ki pokaiya ka iyapana berokoi kwaetagamu ragidai ki empomoto manako kataitagisi da mu berokoi kwaetogomono ki ka mu bama-mugu inako mete wenayagisi.

7-8 Ade keyakeyai oragai apunai Rote e naureya ki wi mete wainapumuri; E ka bagi supasupai mena kwaewagawa ki apunai ki pokere

Mamanuga God e iyapupu. Iyapana gora raurupamawa midimama berai
ebo ebo kwaetagamawa ragidai mu paunamugu e tondawa ki pokere e
nuwaboya wainapiyawa. Mu maramara kemora nawaru berokoi badidi
kwae-tagamawa ki e mu emitamiyawa ki pokere e makari wainapiyawa e
rabineya mena kekemurupiyawa.
9 Apunu Rote bameya badidi wenawena ki pokaiya ka nu kataigamu
da iyapana bagi supasupai mena kwaetagamu ragidai bita yo makari ba-
nanapomoto ki ka Mamanuga God mu badidi maba iyatamana yawatai ki
e kataiya. Ade berokoi kwaetagamu ragidai mu waditamana dokodoko bita
tageyana idiwana yamana da e idai gurai mu naurimugu ugwaditamana
ragiragi marai baiyagisi ki yawatai e mete kataiya.
10 Berokoi kwaetagamu ragidai kuduba ka denai bita yadini ko gwedewau
Mamanuga God e kasiyarai keipiyamu siyamu siyasiya ragidai ade iyapana
gwedewau mu kwakwarepu-maga tainitamiyau poisiyasiyai waina-piyamu
midimama berai ebo ebo kwaetagamu ragidai, ki ka aita ewa ka mu denai
bita kawaya bananapomoto.
Iyapana kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai mu ka yabara-
yabara ubumu mu muga kataimaga ki werei tagamu noda gongomutagamu
ko aneya kawakawai kunumau idiwu ki mu eba wiwiratamiyamu ko mu
ubumu mu wereyakauratamiyamu.
11 Ko wi yona yau wainapumuri; Aneya kunumau idiwu mu ka nu Kai-
wawonuga e yabuiya wereyakaura yonai inako eba tagisi. Aneya ki mu
kasiyaramaga ka kawaya esida ko iyapana kabuwa beratagamu ragidai mu
kasiyaramaga ka erida ko mu ade ubumu aneya raurutamana ki nana kawai
gisipiyamu.
12-13 Iyapana bera tagamu ragidai mu ka papa kamarai notamaga pa
mena mu kwakwarepu-maga pokaiya pa asusu iwu ki mu maba. Papa
kamarai pa asusu iwu ki pokere iyapana mu namutamiyamu, ko ki maba ka
naunuma marai bera tagamu ragidai ki mu nawanamaga tondau. Mu gwede
bagi eba emupu bo kataitagubu ki mu pa asusu giripiyamu wereyakaura-
piyamu. Mu iyapana bita tageyamu ki pokere mu muga denai bita inako
mete bananapomoto. Mu nawarau iyapana yabumugu mu mubo kwak-
warepumaga tainitamiyau ki mamamapiyamu ade midimama berai ebo ebo
mete kwae-tagamu. Wi ewapuru dibipiyamu kupeiwagamu ki ka mu mete
ika bautagamu kupetagamu ko wi kupega ki mu giripiyamu bigibigipiyamu.
Mu wi kerapugau wadamu midimama berai mamama gwaiya ika mete weki
gwaiya kwaetagamu.
14 Mu notamaga ka ridi midimama berai kwaetagamu ragidai ki mu mena
yabu gedegedetamana ki nana wainapiyamu. Mu bigi kwaetagamana ki
notai wetei meniyau ki maba mu metamiyau. Iyapana rabinamaga eba
pakarai mu kerapumugu ki mu wadi-tamiyamu ade mu gwedegwedemaga
taisi teyateyamatagamu ki pokere mu Mamanuga God e kowagai rabineya
idiwu.
15 Mu yawata supasupai kama-dumpu kwakotagubu yawata kwaiya kay-
atagubu apunu Boso e gubagai Baramu kwaewena siyasiya ki maba mu mete
inako kwaetagamu. Apunu Baramu e ka berokoi mo kwaewagana da e ki
pokaiya denai bowa madai dai wadana ki nana ki notai mena notapiyawa.
16 Ko Mamanuga God ubupu e nakari-pupu. E papa ‘donki’ kawareya
kani-yawa manako Mamanuga God papa ki e tenawarai wirapupu da papa
ki iyapana kaina maba ubupu apunu Baramu yona pokaiya nakaripupu.
Apunu Baramu e ka Mamanuga God e bonanai waina-piyawa wagawa ki
apunai mosi ko e paere eba kwaewagana ki nana ka papa ‘donki’ ki yona

wagubu manako apunu ki notababa berai kwaewagana waina-piyawa ki e
kamadubu.
17 Iyapana kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai mu ka awana
yabai powena raragawena ki maba ade nusuru oroguma puwapiyau daburi-
wagau ebo ebo kayatagamu ki maba. Ko mu watamaga sisipu kawaya ka
Mama-nuga God ororeya mena mu nene winepupu tapu.
18 Mu yabarayabara ubumu notababa yonai tagamu manako iyapana
naiya mu beramaga berokoi kwaetagamawa ko notamaga wirawena ragidai
ki mu kerapumugu mu waditami-yamu ade mu kwakwarepumaga taini-
tamiyau poisiyasiyai wainapiyamu nota ki pokaiya ka mu iyapana tapita-
mana ki nana kwaetagamu.
19 Mu iyapana tadeyamu, tagamu ke; 'Wi nu ewanugu ubumuri manako wi
nuwagau badidi kwaiwagamana wainapiyamu ki wi asusu kwaiwagi.' Mu
inako tagamu ko mu mamamatagamu kwaetagamu ki pokaiya ka mu muga
umeme dokodoko-tagamu da aita ewa ka mu bita kawaya bananapomoto,
mibai ka iyapana gwedewau gwede mo emupu manako mu rabinamaga
wadubu, gwedegwede ki pokaiya ka mu muga idamaga yo kerapumaga
umeme dokodokopiyamu.
20 Iyapana gwedewau nu Kaiwawonuga Iya Negebu Apunai Iyesu Keriso
katai-mupu manako katai ki pokaiya mu waira yau notai naiya giritapu
umatapu dokodoko ki kamadumpu ki ka mu karako bagi kawaya idiwu.
Gwede mosi mu eba umatamiyau dokodoko. Ko waira yau notai mu ade tapi-
tamini gwairere-tamini ki bitai ka kawaya esida. Naiya umatapu dokodoko
ki bitai ka maraitau erida.
21 Mu Keriso e yawatai supasupai eba wainampena kataitagumpena ki ka
baganai ko mu karako Mamanuga God e yonai bagi kawaya ki wainamupu
ko tagararamupu kamadumpu ki ka berokoi kawaya.
22 Iyapana waigugu yau tagamu ki mibai; 'Taku kwiya kandini ki ka e eya
kwiyai ki ade kupoto.' Ade tagamu ke; 'Papa boyo doneya dogiya nunuroto
manako garewa baiyagisi e mideya ugwadini siwa ki ka e garugaru mena
ade wirayagisi doneya dogiya ade nunuroto.' Iyapana gwedewau yawata
supasupai kataitagubu ko kamadamu ragidai mu ki maba kwaetagamu.

3

Nu Kaiwawonuga ade wirayagisi baiyagisi

1 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nau naiya oka wi bamagau
tonopuwani ade karako mosi tono-pakani yau kena. Oka naiya ade oka
karako ki pokaiya ka nau nuwaneya wi rabinaga tepapana da wi nota bagi
supasupai mena notapamana idiwana ki nana.
2 Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai e nene bagi
kawaya idiwa mu naiya takari kawaya badidi tagubu ki wi naigida mena
wainapumuri wetawetara. Ade nu Kaiwawonuga Iya Negebu Apunai ubupu
e tonotapu ragidai badidi tadebu teyateyama ki yonai wi mete naigida mena
wainapumuri wetawetara.
3 Yabiri ka nau yona yau suwagani wainapumuri; Mara siyarai yau idiwei
makeya ka iyapana dai mu mubo kwakwarepumaga nuwaiya tainitamiyau
niniyapiyamu ki baitagisi wi nidimoto siyasiya manako gwaigwitanimoto,
4 tagisi ke; 'E ade wirawagana bau-wagana gwaiyabai wagubu ko e badidi
pokere eba bauwena? Nu bodanuguma idiwa kebomawa da popotagubu
ade nu inanuguma mamanuguma idiwa kebomawa da popotagubu karako
nu idiwei ko nu gwede mo eba wenawena emipi. Mamanuga God

waira kunuma yamanapupu makeya yabadawa da karako ka gwedegwede kuduba wateya mena uburau wainapemei.'

5-6 Iyapana inako tagamu ragidai ki ka Mamanuga God naiya mena wagubu manako e umuneya kunuma yo waira matara-tagubu ki sisiyai mu eba wainapamana wainapiyamu ki pokere e yonai ki mu tagararapiyamu. Mamanuga God ubupu waira awana pokaiya yamanapupu manako awana daikere tapu ade waira daikere tapu. E ade wagubu manako awana goya kawaya ki bauwena waira ade gwedegwede kuduba utatapu giritapu.

7 E ade wagubu ki pokaiya ka nu kataigibi da kunuma yo waira aita ewa mata pokaiya uratamana kwarisi ki marai e winepupu tapu tondau. Mama-nuga God e karako nawana tondau da aita ewa e idai gurai iyapana e tagarara-mupu ragidai mu naurimugu ugwadi-tamana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka e iyapana ki kuduba surutamini manako waira yo kunuma mete gogatagisi.

8 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nau yonani yau suwagakani ki wi notaga eba gogayagisi; Nu Kaiwawonuga yabuiya ka mara eyaka mena idiwei ade kwamura ropani kawaya 1000 idiwei ki mu kiyabumaga ka gwe eyaka mena diyayai. Eba kwamura 1000 rowarowa kawaya ade mara eyaka mena ki rogobi munta. Pa mena.

9 Iyapana dai tagamu ke; 'Mamanuga God nu nene gwaiyaba-wena ki e garugaru nu eba negeyau.' Mu inako tagamu ko ki ka eba mibai. Nu Kaiwawonuga e wi nawananiyau. E eba nuwaiya wi mo kwakoiwagi berokoi bananapumuri ko e nuwaiya ka iyapana kuduba mu bigimaga kamadini mu notamaga wirayagisi ki pokere e diriwa diriwa eba kwaewagau ko e kwarisi-wena iyapana nawananuga tondau.

10 Nu Kaiwawonuga e marai ka kuwa apunai weki gwaiya bauwagau ki maba baiyagisi wi naininiyoto. Mara eyaka mena ki rabineya ka kunuma mumugarai kawaya mo yagisi manako kunuma gogayagisi, madega, sir-agamu yo supama kuduba mete uratamini kewoyagisi ade gwedegwede kuduba waira kawareya ki mete gogatagisi.

11-12 Gwedegwede kuduba inako giriyagisi ki pokere wi badidi maba su-pasupai idiwana ki nau karako suwagani wainapumuri; Mama-nuga God e Marai baiyagisi ki pokere wi nuwaga notaga eyaka mena supasupai kawaya e mena nawanapiyoi idiwoi. Ko wi eba pa nawana mena idiwoi ko wi ragiragi kawaya upiwogoi da ki pokaiya ka wi mara ki wadumuri rogobi. Mara ki baiyagisi ka kunuma uroto kewoyagisi manako madega yo siragamu yo supama kuduba ninimatagisi kwereretagisi manako gogatagisi.

13 Ko Mamanuga God e kunuma waira waunai mosi yamanapana nu negeyana gwaiyabai wagubu ki nawanai nu idiwei. Kunuma waira waunai ki kawareya ka iyapana supasupai bagi mena kwaetagamana wainapomono idiwono.

Parau siyarai

14 Kowaniyoma, wi Mamanuga God e marai bauwagana ki nawanai idiwu ki pokere ragiragi kawaya ubumoi da mara ki baiyagisi ki ka wi bigi pa mena, paere pa mena, nuwabagi mena rabineya e yabareya yabarayabara ubumuri.

15 Mamanuga God e wi nawananiyau ki pokere wi eba nawanaiwogoi ko e iya waunai negebu ki wi karako deni mena wadumuri doko sumapiyoi idiwoi. Mamanuga God e ororeya mena ubupu e ebo katai nu sumanuga eyaka mena apunai Poru kwebu. E katai ki pokaiya ka Poru ubupu yona yau maba wi bamagau okapupu.

16 E okai kuduba okatapu ki rabineya ka e kabuwa yonai yau maba mete
wagubu. E okai dai ka ragiragi kawaya ki pokere iyapana dai mu sumamaga
iyaruiyaru ade e yonai ki mibai naigida eba wainamupu ragidai ki mu
ubumu mu mubo notamaga pokaiya e yonai ki wirapiyamu paerepiyamu
tagamu. Mu ka eba apunu Poru e okai ki mena inako wirapiyamu ko Mama-
nuga God e yonai dai mete kina ki mu wadamu kiyokiyo, ki pokere mara
kwauneya ka mu mubo paeremaga ki denai bita yadini.
17 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nau yona yau suwagubuwani ki
wi ororeya mena kataigubu kewowena ki pokere wi yabu yabu idiwoi. Ade
wi wiga kwayubaga mete kwaiwogoi kwaenda iyapana Mamanuga God e
gorai raurupiyamu ade mu muga iya-maga kaupiyamu ragidai ki baitagisi
wi taininimoto manako wi mu mete ewapuru gwepumuri.
18 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga
Iya Negebu Apunai Iyesu Keriso e rikapupu deni mena wi wadi-nibu bagi.
Wi e kataimupu ade e wi wadinibu bagi ki wi mete kataigubu wetawetara.
Ko e karako waitaniyoto da wi rabinagau ka katai ki kawayayogono yarono.
Keriso e mena ka nu kawainuga ade e mena tanai ka kawaya ki pokere e si
nu karako ade ewa maramara esida mena tepapomu idiwomu. Ki Mibai.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

1 DIYONI
Apunu Diyoni e okai yabiri tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau rabineya ka apunu Diyoni yona debai apeya ki kabuwai wagubu.

Debai mosi ka iyapana Mamanuga God ade e Gubagai Iyesu Keriso mu mete ewapuru eyaka mena idiwana ki yonai.

Debai mosi ka kabuwa mibai pa mena iyapana paunamugu kawayawagawa yarawa ki bodapamana ki nana ki yonai. Iyapana dai tagubu da waira yau ka bigibigi ki pokere nu iyapana kuduba ka mete bigibigi. Mu tagubu da Mamanuga God e Gubagai eba iyapana kaina nu maba wenawena. E iyapana kaina nu maba wenawagubena ki ka e mete bigibigi. Mu inako tagubu ade tagubu da nu bagi supasupai idiwomu bo deni deni nota kwarikwarisigomu ki ka eba gwede kawaya mosi.

Apunu Diyoni notababa yonai ki wade supasupapupu. E wagubu da Iyesu Keriso e ka mibai iyapana kaina nu maba wenawena ki pokere iyapana gwedewau e sumapiyamu ade Mamanuga God mete nota kwarikwarisipiyamu ki ka mu kowamuguma mete deni deni nota kwarikwarisi kasiwaratogomono idiwono.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-4*
Tanai ade Sisipu *1:5-2:29*
Mamanuga God e munuiyoma ade Seitani e munuiyoma *3:1-24*
Mibai ade bera *4:1-6*
Nota kwarikwarisi ki notai *4:7-21*
Berokoi kuduba raurumipi *5:1-21*

1-2 Nu Iya Wadamana Yonai e ka kunuma waira kerareya tondawa yabadawa da nu bamanugu matara-wena. E sisiyai nu karako oka pokaiya wi kabuwanimei yau kena. Nu Iya Yonai ki apunai bananamipi, e bonanai nu wenagunugere wainamipi, ade e midai nu idanugere mete geyamipi. Nu Iya Wadamana Yonai matarawena ki ka nu e yabunugere matarau emipi. Nu iya maramara idiwana kaiwana ki kerarai apunai ka naiya mena Mamanuga God bameya tondawa ko e kawapu nu bamanugu bauwena ki nu e emipi kewowena ki pokere e yonai nu karako wi kabuwanimei yau kena.

3 Nu badidi emipi bo wainamipi ki kuduba nu wi nidimei da wi nu mete dibipamu manako nu rabinanuga eyakamenayagisi ewapuru mena idiwomu ade Mamanuga God e Gubagai Iyesu Keriso mete kina mu mete ewapuru idiwomu.

4 Nu oka yau okapemei da nu yo wi ewapuru mibi mamamai idiwana kaiwana ki nana. Kaiwa kaiwa wi bamagau.

Mamanuga God e ka nu Taninuga Kawaya

5 Yona ki e nu nidibu wainamipi ki nu karako wi nidimei yau kena; ‘Mamanuga God e ka tanai kawaya ko sisipu mo e bameya pa mena.’

6 Ki pokere, nu iwagamu da; ‘Nu ka Mamanuga God mete ewapuru idiwei,’ nu inako iwege-mei ko ade sisipu rabinaneya idiwei ki ka nu nubo beraigemei ko supasupai eba idiwei.

7 Ko nu e taneya tondau ki maba nu mete e taneya idiwomu ki ka nu kuduba nu rabinanuga eyakamena-yagisi ewapuru mena idiwomu manako

e Gubagai Iyesu nu nene powena e darai kawapu, e darai ki pokaiya ka e nu
biginuga kuduba surupoto.
8 Nu iwagamu da; 'Nu rabinanugu ka bigi mo pa mena,' nu inako iwegemei
ki ka nu nubo kerapu wadewadeigemei. Yona mibai nu rabinanugu eba
tawa-wena.
9 Ko nu bigi badidi kwaigibi ki kuduba nu umununuga pokaiya Mama-
nuga God bameya matarau iwagamu ki ka e naiya mena gwaiyabawena ki e
makeya supasupai yau kwaeyagisi; Nu biginuga ki kuduba e empoto deni
mena surupoto manako nu bigi badidi kwaigibi ki e yadini nu taganugu
kwenupoto kayayagisi.
10 Ko nu iwagamu da; 'Nu gwede mo eba paeremipi,' nu inako iwegemei ki
ka nu Mamanuga God e bera umani siyemei ade e yonai ki nu rabinanugu
eba tawawena. Pa mena.

2

Nu waitanuga apunai ka Iyesu

1 Mununiyoma, wi bigi eba kwaiwagamana ki nana ka nau oka yau wi
nene okapakani. Ko Iyesu Keriso e ka apunu supasupai bagi kawaya tawiri
ogayawa apunai ki pokere nu eyaka eyaka paerepemei ki ka e Mamanuga
God e yabareya uburau nu nene wagau.
2 Nu biginuga ki denai bita nubo wada-mana ko bita ki ka Iyesu nu nene
wadubu kewowena. E nu nene powena ki pokaiya ka Mamanuga God nu
bigi-nuga kuduba empupu surupupu. E eba nu bitanuga mena wadubu
ko iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau nu bitanuga
kuduba ki Iyesu wadubu manako nu yawatanuga mebu.
3 Iyapana nima Mamanuga God e umunui wadau ki pokaiya ka e katai-
wena da e Mamanuga God mete katai-pupu.
4 Ko iyapana nima yagisi ke; 'Mamanuga God e nau kataineya,' nima inako
wagau ko ade Mamanuga God e umunui eba wadau ki ka e berawagau yona
mibai mo e bameya pa mena.
5-6 Iyapana nima Mamanuga God e yonai wadau sumapiyau ki ka e mibai
Mamanuga God nota kwarikwarisipiyau. Ade iyapana nima yagisi ke;
'Nau ka Mamanuga God e naureya tondakani,' nima inako yagisi ki ka
Iyesu badidi maba kwaewagawa umawa ki maba e mete inako kwaeyogono
umono. Ade iyapana nima inako kwaeyogono umono ki ka e rabineya mena
wainapono da e mibai Mamanuga God e iyapanai.

Gora waunai

7 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nau gora yau okapakani ki ka
eba gora waunai mosi. Ki ka gora oragai ki wi naiya mena wainapamawa
kebomawa ki gorai nau karako kawareya ade okapakani yau kena.
8 Wi gora ki naiya mena wainapamawa ko Keriso bauwena ki ka e gora
oragai ki mibai waunai matarapupu. Wi mete kina gora ki mibai matara-
piyamu ki pokere sisipu kasiyarai ki karako mareyawagau ko tanai mibai ki
kasiyarai karako tawana miniyau siwa.
9 Iyapana nima yagisi ke; 'Nau ka tawana taneya tondakani,' nima inako
wagau ko ade e eya yowaiyoma tatai-yoma midi ragiragitamiyau ki ka e
sisipu rabineya tondau.
10 Ko iyapana nima e eya yowaiyoma tataiyoma nota kwari-
kwarisitamiyau ki ka e tawana taneya tondau. E yawata naigida mena
empono manako gwede mosi e kerarai eba pisipisipoto.

11 Ko iyapana nima e eya yowaiyoma tataiyoma midi ragiragi-tamiyau ki
ka e sisipu rabineya tondau ade sisipu rabineya umau. E kaniyono yabodono
ko yawata mosi eba empoto mibai ka sisipu ki e yabui kenepupu.
12 Mununiyoma, nau oka yau wi nene okapakani mibai ka Keriso e pokaiya
ka Mamanuga God wi bigiga empupu surupupu kewowena.
13 Mamaniyoma, nau oka yau wi nene okapakani mibai ka kunuma waira
kerareya tondawa yabadawa apunai Keriso e wi kataigau. Yaraganiyoma,
nau oka yau wi nene okapakani mibai ka Berokoi Apunai Seitani e wi
raurumupu kewowena.
14 Mununiyoma, nau oka yau wi nene okapakani mibai ka Mamanuga
God e wi kataigau. Mamaniyoma, nau oka yau wi nene okapakani mibai ka
kunuma waira kerareya tondawa yaba-dawa apunai Keriso e wi kataigau.
Yaraganiyoma, nau oka yau wi nene okapakani mibai ka wi kasiyaraga
ka kawaya. Mamanuga God e yonai ki wi rabinagau tawawena ki pokere
Berokoi Apunai Seitani e wi raurumupu kewo-wena.
15-16 Wi waira yau gwedegwedei eba niniyatamiyoi bo nota kwarikwarisi-
tamiyoi, mibai ka wi inako kwaiwagi ki ka wi Mamanuga God eba nota
kwari-kwarisipiyamu. Nu kwakwarepunuga poisiyasiyai wainapemei
kwaigemei bo nu yabunuga midiyawagau empemei niniyapemei bo nu
gwedegwedenuga nene yabara kawakawaraigemei, nota inako ki ka eba
Mamanuga God nu negeyau ko ki ka waira yau e notai.
17 Waira yo gwedegwede kuduba iyapana mamamatamiyamu ki kuduba
gogatagisi ko iyapana nima Mamanuga God e umunui wadau makeya
makeya kwaewagau ki ka e iya maramara tondono kaniyono.

Keriso e Iyarai

18 Mununiyoma, nu mara siyareya baigamana kwaigemei. Wi naiya
mena wainamupu da Keriso e iyarai matarau baiyagisi ki ka mara siyarai
rogobiwena. Ko nau karako suwagani wainapumuri; Keriso e iyaraiyoma
ropani kawaya ororeya mena bautagubu yewe idiwu ki pokere wi kataigubu
da mara siyarai ki wana rogobiwena.
19 Iyapana ki mu naiya nu mete idiweya ko mu ka eba nu iyapananuguma
mibai. Mu nu mete ewapuru rabinanuga eyaka mena idimpibena ki ka mu
eba ubumpena nu kamadinimpena kayatagumpena. Ko mu kamadinimpu
kayatagubu ki pokere nu katainugu da mu ka eba nu mete ewapuru eyaka
mena.
20-21 Ko Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki Keriso ubupu
wadubu wi kawarigau kwebu wira. Nau kataineya da yona mibai ki wi
kuduba kataigubu kewowena ki pokere nau oka yau wi nene okapakani. Ko
ki ka eba wi gogoi. Wi kataigau da yona mibai ade yona bera ki kerarai ka
ebo ebo, eba eyaka mena.
22 Bera Apunai e berai ka yau kena; E maramara yogono ke; ‘Iyesu e ka eba
nu Iya Negeyana Apunai Keriso.’ Ko iyapana nima inako wagau ki ka e Iyesu
iyarai. E Mamanuga God tagararapiyau ade Mamanuga God e Gubagai mete
tagararapiyau.
23 Nima Mamanuga God e Gubagai tagararapiyau ki ka e Mamanuga God e
eya mete tagararapiyau. Ade nima Mamanuga God e Gubagai mibipiyau ki
ka e Mamanuga God e eya mete sumapiyau.
24 Wi naiya Iyesu e yonai wainamupu ki wi eba kamadumuri ko maramara
wi rabinagau notapiyoi idiwoi. Wi inako kwaiwagi ki ka wi Mamanuga God
ade e Gubagai Iyesu mu mete ewapuru mara-mara idiwoi.

25 Keriso e gwaiyaba nidibu kaimatana da e iya waunai maramara idiwana
kaiwana ki iyai nu negeni.
26 Nau oka yau okapakani mibai ka iyapana dai bautagubu wi beraniyamu
wi kerapugau wadamu.
27 Ko Keriso e ororeya mena e eya Keyai wi negebu kewowena. E Keyai
ki wi rabinagau tondau ade e Keyai ki pokaiya ka e gwedegwede kuduba
wi kabuwaniyau. E badidi kabuwaniyau ki kuduba mibai mena ki pokere
iyapana kudubai mosi eba baiyagisi wi kabuwaniyoto. Pa mena. Keriso e
eya Keyai ki kabuwai mena wi wadumuri doko ade Keriso e mena naureya
idiwoi.
28 Mununiyoma, wi Keriso e mena naureya inako idiwoi ki ka e baiyogono
makeya ki ka nu yabarayabara e bameya baigamu, ko nu midimama eba
wadiniyoto wekeigamu. Pa mena.
29 Wi kataigau da Keriso e ka bagi supasupai kawaya. Ko wi ki waina-
pumuri wetawetara ki ka wi mete kataiwagi da wi e maba supasupai mena
kwaiwagi ki ka wi mibai Mama-nuga God e munuiyoma.

3

Nu ka Mamanuga God e munuiyoma

1 Nau suwagani wainapumuri; Mamanuga God e nu nota kwari-
kwarisiniyau ki pokere e munuiyoma nu nidibu. Ena, e munuiyoma mibai
ka nuyo ko waira yau notai wainapiyamu ragidai ki mu eba kataimugu da
nu ka e munuiyoma mibai ka mu Mamanuga God mete gogoi.
2 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo ki pokere wainapu-muri; Nu ka
Mamanuga God e munu-iyoma ko nu mara aita ewa badidi maba idiwomu
ki nu karako naigida mete eba katainugu. Ko nu kataigibi wetawetara da
Keriso ade wirayagisi baiyagisi makeya ki ka nu e eya kiyabui matarau
empamu manako nu e maba wenaigamu.
3 Ki pokere iyapana nima Keriso e nawanai tondau ki ka e naigida mena
tondono da nota berokoi e kerareya eba yadini. Keriso bigi pa mena tanai
mena tondau ki maba e mete inako bigi pa mena bagi supasupai mena
tondana wainapono.
4 Iyapana nima bera berokoi kwae-wagau ki ka Mamanuga God e gorai
tapu ki e raurupiyau, mibai ka bigi kuduba gora ki giripiyau.
5 Wi kataigau da Keriso iyapana kuduba nu biginuga surupana ki nana
bauwena. E bameya ka bigi mo pa mena ko tanai mena posiwena uburau.
6 Ki pokere iyapana nima Keriso e naureya tondau ade Keriso tondau ki
maba e mete inako tondana wainapiyau ki ka e bera berokoi kuduba deni
mena kamadini ko ewa mo eba kwaeyogono. Iyapana nima bera berokoi
kawareya kawareya kwaewagau ki ka e Keriso eba bananapupu. E eba
kataiya eyo.
7 Mununiyoma, yabu yabu idiwoi da iyapana mo eba baiyagisi wi beraniy-
oto wi kerapugau yadini. Nau nidiyakani yau kena; Iyapana nima bera
bagi supasupai mena kwaewagau ki ka Keriso Mamanuga God e yabuiya
supasupai bagi kawaya tondau ki maba e inako mete tondau.
8 Ko iyapana nima bera berokoi kawareya kawareya kwaewagau ki ka
e Berokoi Apunai Seitani e nene, mibai ka Berokoi Apunai Seitani e ka
mara kerareya bera berokoi mena kwaewagawa yabadawa da karako. Ko
Mamanuga God e Gubagai tonopupu yewe wairau kawapu da e uburana
Berokoi Apunai Seitani e upi kuduba kaupana ki nana.

9 Iyapana nima Mamanuga God e munui tondau ki ka e bera berokoi
kawareya kawareya eba kwaeyogono, mibai ka Mamanuga God e eya iyai
e kwebu. Mamanuga God tondau ki maba e mete e iyai kwebu ki pokaiya
tondau ki pokere bera berokoi ki e eba kwae-wagau.
10 Ko iyapana nima bera berokoi mena kwaewagau ade e eya yowaiyoma
tataiyoma mete midi ragiragitamiyau ki ka e eba Mamanuga God e munui.
Nau yona suwagakani yau pokaiya ka wi Mamanuga God e iyapanaiyoma
ade Berokoi Apunai Seitani e iyapanaiyoma mu kiyabumaga matarau emi-
tamuri.

Nu deni deni nota kwarikwarisigomu

11 Wi Iyesu sumamupu makeya e yonai badidi wainapamawa kebomawa
da karako ka yau kena; 'Nu deni deni nota kwarikwarisigomu idiwomu.'
12 Oragai apunai Kaini e maba nu eba idiwomu. E ka Berokoi Apunai
Seitani e munui ki pokere e ubupu e eya yowai Eiboro minibu poyo. E
kwaewena ki kerarai ka yau kena; E eya upi kwae-wagawa ki e paerepiyawa
ko e yowai badidi upiwagawa ki kuduba bagi supasupai mena.
13 Ki pokere kowani-yoma, waira yau notai wainapiyamu ragidai baitagisi
wi girinimoto ki ka wi notaga eba babayagisi.
14 Nu rabinanugu mena wainapemei da nu yowanuguma tatanuguma
nota kwarikwarisitamemei ki pokere nu mete kataigibi da po yawatai ki nu
ororeya mena raurumipi kebomipi karako iya yawateya idiwei. Ko iyapana
nima e eya yowaiyoma tataiyoma eba nota kwarikwarisitamiyau ki ka e po
yawatai ki eba baibigapupu.
15 Iyapana nima e waretai midi ragiragi-piyau ki ka e Mamanuga God e
yabuiya e waretai ki miniyana po maba kwae-wagau. Ade wi kataigau da
naunuma ragidai mu rabinamugu ka iya maramara kaiwana idiwana ki iyai
pa mena.
16 Nu deni deni nota kwarikwarisigamana ki kerarai ka Keriso birikapupu
nu ka-buwanibu kewowena. E eya iyai nene eba wainapupu ko e nu iyanuga
nene wainapupu manako e ubupu eya iyai nu nene tapu. Ki maba ka
nu mete kina nu nubo iyanuga nene eba wainapomu ko nu yowanuguma
tatanuguma mu iya-maga nene ka nu nubo iyanuga ki mu nene tamamu.
17 Nau suwagani waina-pumuri; Iyapana mosi e eya gwede-gwedei ropani
kawaya ko e waretai imagei apunai e nuwaboyai ki e eba wainapiyau ade
gwede mosi e eba kweyau waitapiyau ki ka e paerepiyau. E yagisi ke, 'Nau
ka Mamanuga God e nota kwarikwarisipakani tondakani,' e inako wagau ko
ade e waretai ki eba waitapiyau ki ka e berawagau ade yona kororai mena
wagau.
18 Mununiyoma, nu deni deni nota kwarikwarisigomu idiwomu ki ka nu
eba pa yona mena iwogomu ko nu mibai mete kwaigomu.

Nu Mamanuga God e yabareya yabarayabara ubumamu.

19-20 Nu inako kwaigomu ki nu mete kataigamu da nu ka mibai kwaigemei
ragidai. Ki pokere nu rabinanugu nidiyau wirawira da nu paeremipi ki ka
nu Mamanuga God e yabareya pore eba wainapamu mibai ka Mamanuga
God gwedegwede kuduba e kataiya.
21 Ko kowaniyoma, wi ade wainapumuri; Nu rabinanugu nidiyau
wirawira da nu eba paeremipi ki ka nu Mamanuga God e yabareya
yabarayabara ubumamu.
22 Nu e bonanai yodomu ade e nuwaiya badidi wainapiyau ki kwaigomu
ki ka nu gwede nene wainapemei ki nu e siyamu manako e ki kuduba nu
negeni.

23 Mamanuga God e nu kwayubanuga yonai nu nene wagubu ka yau
kena; Nu e Gubagai Iyesu Keriso sumapomu ade nu nuga deni deni nota
kwarikwarisi kasiwara-igomu idiwomu. Yona ki ka Keriso e eya mete nu
nidibu.
24 Nu Mamanuga God e yonai ki makeya makeya kwaigomu ki ka nu e mete
idiwomu ade e nu mete idiwomu. E eya Keyai Tanai Bagi Kawaya puyo nu
negebu ki pokere nu katainugu da e nu mete idiwei.

4

Bera ragidai ropani kawaya yewe wairau posiwena

1 Kaiwa kaiwa kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Karako yewe wairau
ka bera ragidai ropani kawaya posiwena. Ki pokere iyapana ki tagisi ke;
'Mamanuga God yona yau nu nidibu,' mu inako tagisi ki ka wi mu yona-
maga ki garugaru eba sumapumuri ko wi notaga kwarisiyagisi mu naigida
mena emitamuri werena; Mamanuga God e Keyai mu kabuwatamiyau were
tagamu bo keyai kudubai mosi mu kabuwa-tamiyau were tagamu?
2 Ko wi badidi maba kataiwagi da Mamanuga God e Keyai wagubu mu
kabuwatapu? Nau suwagani wainapumuri; Iyapana nima yagisi ke; 'Iyesu
Keriso, e ka kunumau kawapu iyapana kaina nu maba wena-wena,' nima
inako wagau ki ka Mama-nuga God e eya Keyai e kabuwapupu ki makeya e
wagau.
3 Ko iyapana nima yagisi ke; 'Ki pa mena,' ki ka eba Mama-nuga God e
Keyai e kabuwapupu ki makeya e wagubu ko ki ka Keriso e iyarai yona ki
e kabuwapupu. Wi naiya mena wainamupu da Keriso e iyarai aita ewa
baiyagisi ko nau karako suwagakani da berokoi ki e keyai ki ororeya mena
yewe wairau bauwena.
4 Mununiyoma, wi ka Mamanuga God e iyapanaiyoma. Bera tagamu
ragidai ki mu wi raurutampu kewowena, mibai ka Mamanuga God e Keyai
Tanai Bagi Kawaya wi rabinagau posiwena uburau ki kasiyarai ka kawaya
esida ko waira yau keyai kasiyara tagebu pokaiya tagamu ki kasiyarai ka
marai munta erida.
5 Bera tagamu ragidai mu ka yewe wairau idiwu ki pokere mu waira
yau yonai mena tagamu manako waira yau ragidai mu diriwamaga kwae-
tagamu ade mu yonamaga mete waina-piyamu sumapiyamu.
6 Ko nu ka Mama-nuga God e iyapanaiyoma ki pokere gwedewau Ma-
manuga God kataimupu ragidai ki mu mena nu yonanuga ki wainapo-
moto. Ko gwedewau Mamanuga God tagararapiyamu ki ka nu yonanuga
ki mu tagararapomoto ade eba suma-pomoto. Nau yonani nidibuwani yau
pokaiya ka wi kataiwagi da keyai mibai ka bani kena ade keyai bera ka bani
kena.

Mamanuga God nu nota kwarikwarisiniyau

7 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Nu deni deni nota kwarikwarisi
kasiwaraigomu idiwomu mibai ka nota ki ka Mamanuga God e eya notai.
Nima e kowaiyoma ade e yowaiyoma tata-iyoma nota kwarikwarisitamiyau
ki ka e mibai Mamanuga God e munui. E ka Mamanuga God kataipupu
wetawetara.
8 Ko nima e kowaiyoma ade e yowa-iyoma tataiyoma eba nota
kwarikwarisi-tamiyau ki ka e Mamanuga God eba kataipupu, mibai ka
nota kwarikwarisi ki kerarai ka Mamanuga God.
9 Mama-nuga God nuwaiya po nuyo ki pokere e yau kwaewena; E Gubagai
eyaka mena ki e nu nene tonopupu yewe wairau kawapu da nu e si pokaiya
iya waunai e bameya wadamana ki nana.

10 Nu deni deni nota kwarikwarisigemei ki kerarai ka eba nu yabiri
ubumipi Mamanuga God nota kwarikwarisimipi. Pa mena. E eya mena
yabiri ubupu deni mena nu nota kwarikwarisinibu e eya Gubagai tonopupu
nu nene powena manako e Gubagai pokaiya ka Mamanuga God karako nu
biginuga empiyau surupiyau.
11 Kaiwa kaiwa kowaniyoma, Mamanuga God e kawaya daganani nu nota
kwari-kwarisiniyau ki pokere nu mete kina deni deni inako nota kwarik-
warisi kasiwaraigomu ade nu rabinanuga eyakamenayagisi were idiwomu.
12 Yewe wairau ka iyapana kuduba Mamanuga God nu yabunugere mo eba
emipi. Ko nu deni deni nota kwarikwarisigomu idiwomu ki ka Mamanuga
God nu rabinanugu tondono manako e nota kwarikwarisi notai nu negebu
ki mibai nu rabinanugu tawayagisi matarayagisi ki iyapana matarau empo-
moto.

13 Nu badidi maba kataigamu da Mamanuga God nu rabinanugu tondau
ade nu e rabineya idiwei? Nau suwagani wainapumuri; E eya Keyai
tonopupu nu rabinanugu tondau ki pokaiya ka nu kataigibi.
14 Iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau nu iya waunai
wadamana ki nana ka Mama-nuga God e eya Gubagai tonopupu kawapu, ko
ki nu nubo yabunugere emipi kewowena ki pokere e sisiyai nu karako wi
matarau nidimei yau kena.
15 Iyapana nima yagisi ke; ‘Iyesu, e ka mibai Mamanuga God e Gubagai,’
nima inako wagau ki e rabineya ka Mamanuga God tondau ade e mete kina
ka Mama-nuga God e naureya tondau.

16-17 Mamanuga God nuwaiya po nuyo ki nu wainapemei ade sumapemei.
Nu deni deni nota kwarikwarisigamana idiwana ki kerarai ka eyo ki pokere
iyapana nima e kowaiyoma ade e yowaiyoma tataiyoma maramara inako
nota kwarikwarisitamiyau ki ka e Mamanuga God e naureya tondau ade
Mamanuga God iyapana ki rabineya mete tondau. Nu inako idiwomu ki
ka nu mara kwauneya Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba nu
naurinugu ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ki ka nu e
yabareya yabara-yabara ubumamu. Nu yabarayabara inako ubumamu ki
mibai ka Mamanuga God e nu eminiyoto da nu ka e Gubagai Keriso mete
eyakamenaigibi ki pokere e yagisi da nu ka baganai.
18 Iyapana nima e rabineya nota kwarikwarisi ki notai tawawena tondau
ki pokaiya ka kudu e rabineya ki deni mena baiyagisi kayayagisi. Ko iyapana
nima e rabineya nota kwarikwarisi ki notai pa mena ki ka e kudu mete
wainapono tondono, mibai ka kudu kerarai ka yau kena; Iyapana nima
supasupai eba tondau ki ka e paerei ki denai bita wadana ki kudeya mena
e maramara wainapono tondono.

19 Mamanuga God yabiri nu nota kwarikwarisinibu ki pokere denai ka nu
karako e mete inako nota kwarikwarisi-pomu.
20 Ko iyapana mo yagisi ke; ‘Nau ka Mamanuga God e nota kwarikwarisi-
pakani tondakani,’ e inako wagau ko ade e ebo yowai bo tatai midi ragiragi-
piyau ki ka e berawagau. E yowaiyoma tataiyoma matarau emitamiyau
mete idiwu ki eba nota kwarikwarisitamiyau ki ka e badidi maba Mamanuga
God eba empemei ki nota kwarikwarisipono tondono? Ki pa mena.
21 Nu kwayuba-nuga yonai Keriso gwaiyabanibu ka yau kena; Iyapana
nima Mamanuga God nota kwarikwarisipiyau ki ka e eya kowaiyoma ade
e eya yowaiyoma tataiyoma ki mu mete inako nota kwarikwarisitamono
tondono.

5

Nu sumanuga pokaiya waira yau notai raurupamu

1 Iyapana nima e notai eyaka mena wainapiyau da; ‘Iyesu, e ka nu Iya
Negeyana Apunai Keriso,’ nima inako wainapiyau ki ka e Mamanuga God
e munui. Ade iyapana nima e eya mamai nota kwarikwarisipiyau ki ka e
yowa-iyoma tataiyoma ki mu mete nota kwarikwarisitamiyau.
2 Ki maba, nu Mamanuga God nota kwarikwarisipomu ade e gorai tapu ki
makeya makeya kwaigomu ki pokaiya ka nu kataigamu da nu Mamanuga
God e munuiyoma mete nota kwarikwarisitamemei.
3 Nu Mamanuga God nota kwarikwarisipomu ki ka nu e umunui yodomu
ade e gorai badidi tapu ki nu makeya makeya mete kwaigomu. E gorai ka
eba ragiragi kawaya,
4 mibai ka iyapana nima Mama-nuga God e munui wenawena ki ka e waira
yau notai kuduba kaupoto ki mete baganai. Nu sumanuga pokaiya ka nu
waira yau e notai ki kuduba rauru-pamu.
5 Iyapana nima e notai eyaka mena yagisi ke, ‘Iyesu, e ka Mamanuga God
e eya Gubagai,’ iyapana nima e notai inako wagau ki ka e waira yau notai
kuduba raurupoto ki mete baganai.

Iyesu e ka Mamanuga God e eya Gubagai

6 Iyesu Keriso e ka kunuma were kawapu yewe wairau wenawena. Apunu
Diyoni ubupu awana pokaiya e siruwa-pupu manako e powena ki makeya ka
mu e ta were ugwadumpu manako e darai bauwena kayawena. Mamanuga
God e Keyai nu mete kabuwaniyau da Iyesu e ka eba awana pokaiya siruwa-
wagana pa tondana ki nana bauwena ko e powagana manako e darai bau-
wagana ki nana mete bauwena. Ade nu katainugu da Mamanuga God e
Keyai yona mibai mena wagau.
7 Yona apeya eyaka yau kuduba mibipiyau da Iyesu, e ka Mamanuga God
e eya Gubagai;
8 Mamanuga God e eya Keyai badidi wagau ki kena, Iyesu awana pokaiya
siruwawena yonai ki kena, ade e darai bauwena kayawena yonai ki kena.
9 Yona apeya eyaka ki kuduba ki mibai ka eyaka mena. Nu iyapana kaina
mu yonamaga sumapemei ki ka maraitau erida ko Mamanuga God e eya
Gubagai nene yona yau wagubu ki ka kawaya esida, mibai ka Mamanuga
God e ebo yona ki wagubu.
10 Iyapana nima Mamanuga God e Gubagai sumapiyau ki e rabineya ka
Mamanuga God e yonai yau mete tawawena. Ko iyapana nima Mamanuga
God e yonai eba sumapiyau ki ka e Mamanuga God bera umani siyau mibai
ka Mamanuga God e eya Gubagai nene yona mibai kawaya badidi wagubu
ki yonai e eba sumapupu.
11 Ki pokere yona mibai ka yau kena; Iya waunai maramara idiwana
kaiwana ki iyai ka Mamanuga God e Gubagai pokaiya nu negebu.
12 Iyapana nima Mamanuga God e Gubagai sumapiyau ade wadubu e
eya iyai rabineya tapu ki ka maramara idiwana kaiwana iyai ki e wadubu
kewowena. Ko iyapana nima Mamanuga God e Gubagai eba suma-piyau ade
e eya iyai rabineya eba tapu ki ka maramara idiwana kaiwana iyai ki e eba
wadubu.

Iya waunai maramara idiwana kaiwana iyai

13 Mununiyoma, wi ka Mamanuga God e Gubagai sumapiyamu ki ragidai.
Nau oka yau okapakani mibai ka nau nuwaneya wi naigida mena kataiwagi

wetawetara da iya waunai maramara idiwana kaiwana iyai ki wi wad-
umupu kewowena.
14 Nu Mamanuga God e yabareya yabarayabara ubumamu manako e
nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya makeya e siyamu ki ka nu katainugu
da e nu wainaniyoto manako nu badidi iwagibi ki kuduba e nu negeni.
15 Mibai, nu e badidi siyemei ki e nu wainaniyau ki pokere nu mete
kataigibi da nu e badidi simipi ki e ororeya mena nu negebu kewowena.
16 Kowaniyoma, iyapana mosi wi paunagau paerepoto bera berokoi mo
kwaeyagisi empumuri ki ka wi e nene guriguriwagi da e bigi kwaewena ki
kuduba Mamanuga God empoto suru-poto manako iya kweyoto. Ko e paere
kawaya mo kwaewena da e po yawateya kayawagau, nau eba ki nene wi
guri-gurigamana ki nana suwagakani.
17 Bera berokoi kwaigemei ki kuduba ka bigi ko nu bigi dai kwaigemei ka
erida ki pokere nu denai eba popoigamu.
18 Nu katainugu da nu Mamanuga God e munuiyoma idiwei ki ka nu
bigi kawareya kawareya eba kwaigomu. Mamanuga God e Gubagai nu
kwayuba-niyau ki pokere Berokoi Apunai Seitani eba baiyagisi nu giriniy-
oto. Pa mena.
19 Nu mete kataigibi da nu ka Mamanuga God e munuiyoma ko waira
yau notai notapiyamu ragidai madega kauwagau madega posiwagau ki mu
kuduba ka Berokoi Apunai Seitani e umunui wadamu ragidai.
20 Nu mete kataigibi da Mamanuga God e Gubagai bauwena nu notanuga
wadubu papara ki pokere Yona Mibai Wagau Apunai Mamanuga God ki e nu
mete kataimipi kewowena. Nu karako e idai rabineya idiwei ade e Gubagai
Iyesu Keriso e idai rabineya mete idiwei. Iyesu e ka God mibai ade e ka nu
iya maramara idiwana kaiwana ki kerarai.
21 Mununiyoma, daisusu bo momo-rapa bo ade dai mete kina inako ki mu
mibimaga ka pa mena ki pokere mu bamamugu wi eba buburiwogoi.
Kaiwa kaiwa, nau Diyoni oka yau okapuwani.
Ika kewowena.

2 DIYONI
Apunu Diyoni e okai paunau tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Mamanuga God e wine-pupu ridai mosi e munui-yoma mete kina mu bama-mugu ka apunu Diyoni oka yau oka-pupu. Ridi ki e munui-yoma mete kina ka keyakeyai ko ki mibai ka Iyesu suma-pamawa ragidai tawana mo rabineya idiwa.

Oka yau pokaiya ka apunu Diyoni mu kabuwatapu da mu deni deni nota kwarikwarisi-togomono idiwono ade kabuwa mibai pa mena ki kabuwai mu eba waina-pomono.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1-3*
Nota kwarikwarisi ki notai *4-6*
Kabuwa mibai pa mena ki yonai *7-11*
Parau siyarai *12-13*

1 Mamanuga God e winenibu Ridai, kau munugi-yoma mete kina; Nau parauniyakani kawaya daganani wi ba-magau. Nau Diyoni, Iyesu iyapana-iyoma kwayubaniyakani apunai oka yau wi nene tarakani. Nau nuwaneya po wiyo ko ki ka eba nau mena wi nota kwarikwarisiniyakani ko iyapana kuduba yona mibai katai-tagubu ragidai ki mu mete kina wi inako nota kwarikwarisi-niyamu.
2 Yona mibai nu rabinanugu tondau ki eba kewo-yagisi ko maramara tondono kaniyono.
3 Nu paerenuga ki denai bita nubo wadamana ko ki bitai ka Mamanuga God e Gubagai Iyesu Keriso pokaiya rika-pupu deni mena nu wadinibu bagi. E Gubagai mete kina mu karako nu nuwaboyanuga waina-pomoto nuwabagi negeni manako waitanimoto da mu nu nene bagi kawaya badidi kwae-tagubu ki mibai nu naigida mena kataigamu wetawetara manako nu yona mibai ki mena yadamu doko nu rabinanugu tawa-yagisi da nu deni deni nota kwari-kwarisigomu idiwomu.

Nu deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraigomu idiwomu

4 Mamanuga God e ubupu e yonai mibai nu wainapamana makeya makeya kwaiwagamana ki nana nidibu ko ki kau munugi-yoma dai makeya makeya kwae-tagamu emitamakani ki pokere nau rabinaneya mamama waina-pakani.
5 Ridi, nau kau nene waina-pakani ki pokere nau kau nidiyakani yau kena; Nu nubo deni deni nota kwarikwarisi kasiwaraigomu idiwomu. Nau oka-pakani yau ka eba yona waunai mosi ko ki ka gora oragai ki nu naiya mena wainapemeya kebomeya da karako yau kena.
6 Mamanuga God e gorai tapu ki nu makeya makeya kwaigomu ki ka nu mibai nota kwarikwarisigemei. Gora ki wi kerareya mena waina-pamawa kebomawa da karako ka yau kena; ‘Wi deni deni nota kwarikwarisi kasiwara-iwogoi idiwoi.’
7 Wi bera-nimana kerapugau wada-mana ragidai ropani kawaya yewe wairau posi-wena idiwu. Mu kuduba tagamu da; ‘Iyesu Keriso e ka eba iyapana kaina nu maba-wena-wena.’ Mu inako tagamu ki pokere mu ka Keriso e iyarai-yoma. Mu yona bera-tagamu idiwu,

8 ki pokere wi wibo kwayubaga kwaiwogoi idiwoi da wi Keriso e nene
badidi kwaigubu ki denai e puyo wi negeni ki puyoi wi eba kaupu-muri.
9 Iyapana nima Keriso e yonai waina-piyau ko ade e ebo notai pokaiya
yabiriwagau ki ka e Mamanuga God e idai rabineya eba tondau. Ko iyapana
nima Keriso e yonai wainapiyau makeya makeya mena kwaewagau ki ka e
Mamanuga God e Gubagai mete kina mu ida-maga rabineya tondau.
10 Ki pokere wainapu-muri; Iyapana mosi wi ba-magau bai-yagisi manako
Keriso e yonai yau eba yogono ko e kabuwa kudubai mosi wi ka-buwaniyono
ki ka wi e diriwai eba kwaiwagi ade e wi tawagau mete eba ukworoto.
11 Nau suwagu-buwani ki mibai ka yau kena; Wi e diriwai kwaiwagi ki
ka e paere-piyau berokoi kwaewagau ki wi e wata kweyamu waita-piyamu
diyayai.

Parau siyarai

12 Yona kawaya daganani nau bamaneya uburau ko nau eba nuwaneya
oka pokaiya wi ka-buwaniyani. Nau nuwaneya wi daiyoga ika bausugani
empepeigamu manako yonaigomu ade mibi mamamai ewapuru idiwomu.
13 Wi yowaga Mamanuga God e wine-pupu Ridai ki e munui-yoma wi
parauniyamu kawaya daganani wi ba-magau.
Nau yonani ika kewo-wena. Kaiwa kaiwa.

3 DIYONI
Apunu Diyoni e okai siyarai tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau ka apunu Diyoni apunu Gaiyasi e bameya oka-pupu. Apunu Gaiyasi e Iyesu suma-pamawa ragidai ropani kawaya waita-tamiyawa ki pokere apunu Diyoni e werei wagubu.

Apunu mosi si ka Diyotepesi. E berai ka eba bagi ki pokere apunu Diyoni oka yau pokaiya apunu Gaiyasi e wenagui wadubu kabuwa-pupu.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-4*
Apunu Gaiyasi e werei wagubu *5-8*
Apunu Diyotepesi e yonai *9-10*
Apunu Demeteresi e si tepa-pupu *11-12*
Parau siyarai *13-15*

1 Nau waretani Gaiyasi, nau kau nene ebotau waina-pakani. Nau Diyoni, Iyesu iyapanai-yoma kwayubatamakani apunai karako parauniyakani kawaya daganani kau bamageya.
2 Waretani, nau nuwaneya kau bagi kawaya tondana da sigira bo gwede mo inako kau bamageya eba bauwagana ki nana ki pokere nau Mamanuga God bameya kau nene gurigurisugakani. Nau kataineya da kau keyaigi ka kasiyarai kawaya.
3 Nu sumanuga eyaka mena ragidai yewe bau-tagubu nau sidi-mupu da yona mibai ki kau eba kamadibi ko wadibi doko makeya makeya kwae-nugei ki pokere nau rabinani bagi-wena poyo.
4 Nau mununi-yoma yona mibai ki waina-pomoto makeya makeya kwae-togomono ki sisiyai wainapani ki ka nau mamama kawaya daganani wainapani. Gwedegwede kuduba mamamai ka mamama ki kobaiya.

Apunu Diyoni apunu Gaiyasi e werei wagubu

5 Waretani, nau nuwaneya po kau. Nau kataineya da suma sumatagamu ragidai ki kau naiya mu emitapi ade dai ki kau naiya mu eba emitapi ki mu kau bamageya bau-tagamu ki kau mu eba tagarara-tamiyei ko mu diriwamaga bagi kawaya ki kau kwaenugei.
6 Mu dai wira-tagubu yewe bau-tagubu manako nu suma sumaigemei Mamanuga God nene dibipemei ragidai kuduba yewe idiwei nu paunanugu ubu-mpu kau weregi tagubu. Kau bagi kawaya kwaenugei ko nau karako kau ade nidiyani; Iyapana kau bamageya inako bautagamu mu ka Mamanuga God e upi kwae-tagamu ragidai ki pokere kau yawata gwede-gwedei dai mu waitatamiyowa da mu supasupai bagi mena ade kimoto ubu-moto kaya-tagisi. Kau inako kwaenugowa ki ka Mamanuga God e mete mamamayagisi.
7 Mu Iyesu e upi kerarai birika-mupu kaya-tagamawa ki makeya ka suma eba sumatagamu ragidai dai ubu-mpu mu puyotamana kwaetaga-mawa. Ko mu puyo ki eba wadamana waina-mupu,
8 ki pokere nu nubo Keriso e si wademei ragidai karako nu kowa-nuguma ki waitatamomu mu mete dibipamu manako yona mibai ki upi ewapuru mena kwaigomu.

Apunu Diyotepesi yo Demeteresi mu yona-maga

9 Nau naiya oka rogobi munta mosi okapuwani suma sumaiwagamu
Mama-nuga God nene dibipiyamu ragidai ika idiwu wi ba-magau tonop-
uwani. Ko apunu Diyotepesi e ebo nuwaiya kawai gisi-piyawa ki pokere nau
yonani suwagu-buwani ki e kwenu-pupu.
10 Nau niya ika bausugani ki ka nau e berokoi kwaewagau ki yonai
matarau wi nidi-yani, mibai ka e nu wereyakauraniyau ade nu yonanuga
ki e ebo nuwaiya berawagau umau. Ko eba ki mena; Iyesu e upi wadamu
ragidai e bameya bau-tagamu ki ka e mu tagarara-tamiyau, ade iyapana dai
ki mu diriwa-maga kwaetagamana kwae-tagamu ki ka e mu bodatamiyau
ade siwakeketamiyau da mu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai mete
eba idiwana ki nana.
11 Waretani, nau nuwaneya po kau. Bera berokoi kwae-tagamu ragidai
badidi kwae-tagamu ki kawareya kau inako eba kwaenugowa ko bera bagi
kwae-tagamu ragidai badidi kwae-tagamu ki mena kau makeya makeya
kwaenugowa. Iyapana nima bera bagi mena kwae-yogono ki ka e Ma-
manuga God e iyapanai. Ko iyapana nima bera berokoi kwaewagau ki ka
e Mamanuga God eba katai-pupu.
12 Iyapana kuduba apunu Demeteresi e werei tagamu ade e eya badidi
mibai supasupai kwaewagau ki nu kabuwa-niyau da e ka apunu bagi. Nu
nuga mete kina e werei iwegemei, ade kau kataigeya da nu badidi iwegemei
ki kuduba ka mibai mena.

Parau siyarai

13 ona kawaya daganani nau bamaneya uburau ko nau eba nuwaneya
yona ki oka pokaiya kau ka-buwaniyani.
14 Nau waina-pakani da nau niya waunitau kau bamageya ika bausugani
empepeigamu manako nu yonaigamu.
15 Kau nuwabagi rabineya tondowa.
Kau kowagi-yoma kuduba yewe idiwu mu kau parauniyamu kawaya
daganani kau bamageya. Ade nu kowanuguma kuduba ika idiwu ki nu mu
mete parautamemei. Nu paraunuga ki kau mu eyaka eyaka tade.
Nau yonani ika kewo-wena. Kaiwa kaiwa.

DIYUDI
Apunu Diyudi e okai tapu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Oka yau pokaiya ka apunu Diyudi Iyesu sumapamawa ragidai kabuwatapu da mu kabuwa mibai pa mena ragidai ki mu kabuwamaga eba wainapamana ki nana.

Oka yau ka Apunu Pita e okai siyarai tapu ki maba.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1-2*
Kabuwa mibai pa mena ragidai *3-16*
Ragiragi sumatagamana ki nana *17-23*
Mamanuga God e si wadubu bagi *24-25*

1 Mamanuga God e winenibu iyapanaiyoma ki e nota kwarikwarisi rabineya idiwu ade Iyesu Keriso e kwayubai rabineya mete idiwu ragidai; Nau Diyudi wi okaga yau okapakani. Nau ka Iyesu Keriso e bigabigai kwaesugakani apunai ade nau ka nu suma-nuga eyaka mena apunai Diyemesi e yowai. Kaiwa kaiwa.
2 Mamanuga God e wi nuwanuwa-niyau, wi nota kwarikwarisiniyau, ade nuwabagi wi negeyau ko e karako wi waitaniyoto da e wi nene badidi kwaewena ki mibai kuduba wi rabinagau posiyagisi siwagapoto.

Kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai mu yonamaga

3 Kowaniyoma, nau nuwaneya po wiyo. Mamanuga God ubupu nau yo wi ewapuru iya waunai negebu ki yonai nau oka pokaiya wi kabuwaniyana ki nana wainapuwani ko karako nau wainapakani da nau yona kudubai mosi wi bamagau okapani manako ki pokaiya wi toginiyani kasiyara negeyani. Wi sumaga ki Mamanuga God ubupu e iyapanaiyoma deni mena negebu ki wi eba kaupumuri ko ragiragi kawaya wadumuri doko,
4 mibai ka Mamanuga God e yonai tagararapiyamu ragidai dai mu weki gwaiya bautagubu nu suma sumaigemei ragidai nu paunanugu mete dibimipi idiwei. Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e mena ka Kaiwawo ko mu e tagararamupu ade nu paerenuga denai bita nubo wadamana ki Mamanuga God rikapupu deni mena wadinibu bagi ki yonai mu wadamu kiyokiyo mu mubo kwakwarepumaga tainitamiyau poisiyasiyai wainapiyamu ki kabuwai mete dibipiyamu kabuwatagamu iwu. Ko iyapana ki badidi kwaetagamu ki denai mu aita ewa bita yadini ki yonai ka Mamanuga God takari kawaya e okai rabineya tapu kewowena.
5 Nau yonani karako suwagakani ki kuduba wi ororeya mena wainamupu kewowena ko wi kawareya ade waina-pamana ki nana ka nau keyakeyai yau wi ade nidiyakani; Mamanuga God e iyapanaiyoma takari kawaya tawana Idipi rabineya tawana ki taubanuwai ragidai mu paunamugu idiwa ki makeya ka e mu waditapu paere waratapu bautagubu kayatagubu. Ko ki eweya ka e ubupu e iyapanaiyoma eba suma-tagamawa ragidai ki mu namutapu popotagubu gawarara.
6 Ade wi keyakeyai yau mete waina-pumuri; Aneya kunumau takari kawaya Mamanuga God e kasiyarai tagebu ki paupui raurumupu kayatagubu ki ka Mamanuga God mu sisipu rabineya bodatapu taburuba ragiragi kawaya pokaiya umatapu dokodoko idiwu. Taburuba ki eba rikatagisi ko inako mete idiwono kaiwono da Mamanuga God e idai gurai aneya ki mu

nauri-mugu ugwaditamana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ki ka e mu
paeremaga ki denai bita tageni.
7 Ade keyakeyai natere Sodomu yo Gomora yo tawana dai mu madan-
imugu mete kina mu naurimugu nau suwaga-kani ki wi mete wainapumuri;
Aneya berokoi kwaetagubu ki maba ka iyapana ki inako mete kwaetagubu.
Mu taku maba igida yauda asusu kwaetagamawa, midimama berai kwae-
tagamawa, ridi e ebo waretai ridi uwarawa ade apunu e ebo waretai
apunu uwarawa. Mu berokoi ebo ebo inako kwaetagamawa ki pokere mata
maramara urau ki matai mu uratapu gawarara. Mu bita bananamupu ki
nu empamana kudu wainapamana manako mu badidi kwaetagubu ki maba
nu inako eba kwaigamana ki nana. Mu bamamugu badidi wenawena ki nu
notanuga eba gogayagisi.
8 Ki maba, kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai karako berokoi
inako mete kwaetagamu. Mu waro were maba empiyamu manako ki
pokaiya ka mu midimama berai kwaetagamu mu muga kwakwarepumaga
bigi kweyamu. Mamanuga God e kasiyarai ki mu tagararapiyamu ade
aneya kawakawaya kunumau idiwu ki mu tadeyamu siyasiya wereyakau-
ratamiyamu.
9-10 Mu ka iyapana kaina ko mu kawai gisipi-yamu aneya kawakawaya usi
kunumau ki mu eba emitampu bo kataitampu ki mu simaga mu giripiyamu.
Aneya mu kawaimaga Maikero e paere inako mo eba kwaewena. Oragai
apunai Mosisi e powena kwakwarepui wadamana ki nana ki kawareya ka
aneya Maikero yo Berokoi Apunai Seitani gatepamawa idiwa. Mu deni
deni tagamawa idiwa ko aneya Maikero ubupu Berokoi Apunai Seitani
ragiragi kawaya eba kirapupu ko e kwarisiwena manako yona yau mena
wagubu ke; ‘Nau kau eba nakariniyani ko Mamanuga God e mena uburoto
kau nakariniyoto.’ Aneya kawaya Maikero e eya kwarisiwena ko iyapana
kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai ki mu ka papa kamarai mu
notamaga pa mena kwakwarepumaga pokaiya pa asusu yabayababa iwu
ki mu maba. Ko mu badidi kwaetagamu ki pokaiya ka mu aita ewa bita
bananapomoto.
11 Akae, mu aita bita kawaya yadini. Oragai apunai Kaini berokoi
yawateya kayawena ki e eweya mu kayatagamu. Oragai apunai Baramu
badidi paere-pupu ki maba mu mete paerepiyamu bowa madai wadamana
ki nana kabuwa mibai pa mena ki kabuwatagamu. Oragai apunai Kora e
midi ragiragiwena manako Mamanuga God ubupu e giripupu ki maba ka
mu mete kina inako midi ragiragitagamu idiwu ki pokere Mamanuga God
aita ewa uburoto mu giritamini.
12 Wi ka tanai ragidai ko kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai
mu ka bigibigi ki pokere mu wi mete ewapuru dibipiyamu kupeiwagamu
ki ka mu wi kupega ki bigi kweyamu. Mu kapoitagamu ade mu muga
nene mena wainapiyamu. Mu yonamaga ka nusuru oroguma kawarapiyau
daburi-wagau ebo ebo kayatagamu ko garewa eba bauwagau ki maba. Mu
ka ripa supiyau ko mibai eba kirau ki maba. Mu ka ripa kerareya kerareya
kwaimupu da witai surawena ki maba.
13 Mu midimama berai kwaetagamu ki ka towawa egi kawareya kaniyau
yabadau totori posiwagau ki totori maba. Mu ka supama kunumau
garupiyamu kaya-tagamu ki maba. Ko mu watamaga sisipu rabineya
aita ewa maramara idiwana watai ki ka Mamanuga God e ororeya mena
winepupu tapu mu nawanamaga tondau.
14 Yabiri wenawena apunai Adamu e ataiyoma wenatagamawa kebo-
mawa da wenatagamawa kebomawa da ida daikere kewowena daikere

eyaka mena ki makeya ka apunu Enoki wenawena. Iyapana kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai mu bamamugu badidi wenawagana ki nana ki yonai ka apunu Enoki naiya mena wagubu ke; ‘Empumuri, Mamanuga God e aneyai-yoma ropani kawaya eba iyabapamana makai e nene idiwu ki mu waratamini mete baitagisi,
15 manako e idai gurai iyapana kuduba nu naurinugu ugwadi-niyoto ragiragi. Iyapana gwedewau e tagararapamawa ade bera berokoi ebo ebo kwaetagamawa e wereyakaura-pamawa e si giripamawa ragidai ki mu bamamugu ka e denai bita mu tageni.’
16 Iyapana kabuwa mibai pa mena kabuwatagamu ragidai mu ka mara-mara gunaratagamu ade maramara mu kowamuguma yanuwetamiyamu idiwu. Mu mubo kwakwarepumaga taini-tamiyau poisiyasiya wainapiyamu ki mu niniyapiyamu ade mu muga kawai gisipiyamu noda gongomutagamu. Dayaya yonai pokaiya ka mu iyapana rabinamaga wirapiyamu da mu umunu-maga wadamu.

Notanuga paparawagana ki yonai

17 Kowaniyoma, wainapumuri; Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso e tonotapu ragidai naiya wi badidi nidimupu ki yonai wi wadumuri doko naigida mena notapiyoi idiwoi.
18 Mu nidimupu, tagubu ke; ‘Mara siyareya ka iyapana mu mubo kwakwarepumaga taini-tamiyau poisiyasiyai wainapiyamu ragidai baitagisi wi nidimoto siyasiya gwaigwitanimoto.’
19 Iyapana gwedewau inako kwaetagamu ki ka mu iyapana purutamiyamu da mu nuwarara tagarara idiwu. Mamanuga God e eya Keyai mu rabinamugu pa mena ki pokere mu muga kwakwarepumaga nuwaiya badidi tainitamiyau ki mu niniyapiyamu makeya makeya kwaetagamu.
20 Ko kowaniyoma, wi ka eba inako. Wi ewapuru togi kasiwaraiwogoi da wi eyaka eyaka wi sumaga bagi kawaya ki pokaiya bebeda maba irawaiwagi ragiragi kawaya ubumoi. Wi Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki kasiyarai pokaiya guriguriwogoi,
21 ade Mamanuga God e nota kwarikwarisi rabineya naigida mena idiwoi. Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso wi nuwanuwaniyana manako maramara idiwana kaiwana iyai negeyana ki nawanai mena idiwoi.
22 Iyapana gwedewau mu notamaga apeya apeya wainapiyamu ki wi mu nuwanuwatamiyoi ade togitamiyoi,
23 manako ki pokaiya ka wi mata nonareya mu taorotamuri. Ade wi iyapana dai ki mu mete nuwanuwa-tamiyoi togitamiyoi ko wi wiga kwayubaga mete kwaiwogoi, mibai ka mu kwakwarepumaga tainitamiyau poisiyasiyai wainapiyamu ki bigi mu midimaga tatamai pasipupu ki kwaenda wi mete pasiniyoto.

Apunu Diyudi Mamanuga God e si tepapupu

24 Mamanuga God e wi kwayuba-niyono toginiyono tondono da wi eba gwepumuri manako teniyoto wi paerega pa mena mibi mamamai e yabareya e taneya wi nakaniyoto.
25 Mamanuga God e ka eyaka mena. E mena ka nu Iya Negeyau Apunai. Nu Kaiwawonuga Iyesu Keriso pokaiya ka nu e paraupomu ade e si esida mena tepapomu. E kunuma yo waira eba yamanatapu makeya yaba-dawa da karako ade mara ewa mete kina ka e tanai bagi kawaya ki rabineya e kasiyarai pokaiya maramara kaiwawo-yogono tondono. Ki mibai.
Nau yonani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.

MATARAPUPU
Iyesu Keriso e yonai apunu Diyoni bameya matarapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Apunu Diyoni oka yau okapupu makeya ka Iyesu sumapamawa ragidai ropani kawaya bita makari bananapamawa. Mu togitamana ade kasiyara tageyana ki nana ka e oka yau okapupu.

Apunu Diyoni e ka gwede marai kawai waro were maba kunumau empupu. E badidi empupu ki mibai ka yau kena; Keriso pokaiya ka Mamanuga God e iyaraiyoma kuduba ade Berokoi Apunai Seitani mete kina raurutamini deni mena surutamini manako kunuma waira waunai kawareya ka e eya iyapanaiyoma ika waditamini bagi.

Oka debai empamana ki kabuwai

Parau *1:1-8*
Natere 7 mu okamaga *1:9-3:22*
Wiku mosi rima 7 naureya *4:1-8*-1
Bawiwi 7 *8:2-11:19*
Motamota kwakoru ade kunkani apeya *12:1-13:18*
Waro maba dai ki *14:1-15:8*
Mamanuga God e nuwa pupui tera 7 rabineya *16:1-21*
Natere Babironi gumorowena ade Seitani e kasiyarai kewowena *17:1-20:10*
Mamanuga God e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi *20:11-15*
Kunuma waira waunai ade natere Diyerusaremu waunai *21:1-22:5*
Parau siyarai *22:6-21*

1 Oka yau ka Iyesu Keriso apunu Diyoni bameya yona badidi matarapupu ki okai. Mamanuga God e biga-bigaiyoma ragidai gwede waunitau wenawagana yonai kuduba kataitaga-mana ki nana ka e yabiri yona ki Keriso kabuwapupu manako e ubupu e aneyai mosi yona ki e bigabigai apunai Diyoni kabuwapana ki nana tonopupu.

2 Mama-nuga God e yonai ade Iyesu Keriso e mibai badidi matarapupu apunu Diyoni empupu bo wainapupu ki kuduba ka e oka yau pokaiya nu kabuwanibu.

3 Iyapana nima oka yau iyabapiyau ki ka e mibi mamamai tondono ade iyapana gwedewau aita ewa wena-wagana yonai yau wainapiyamu ade oka yau wagau ki makeya makeya kwaetagamu ragidai ki mu mete kina ka mibi mamamai idiwono. Mibai, mara siyarai waunitau baiyagisi da yau kuduba wenayagisi.

Apunu Diyoni parauwena

4-5 Apunu Diyoni e Iyesu sumaiyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere ida daikere kewowena daikere apeya (7) tawana Aisiya rabineya idiwa ki mu paraumaga yau tonopupu, wagubu ke:

Kaiwa kaiwa; Naiya kerareya tondawa, karako tondau, ade ewa baiyagisi Apunai Mamanuga God e karako wi parauniyau. Ade keyai ida daikere kewowena daikere apeya kema kawareya tondau Apunai e yabareya ubumu ki mu mete kina wi parau-niyamu. Ade yona mibai eba kamadubu ko yona supasupai mena kabuwaniyau apunai Iyesu Keriso ki e mete kina wi parauniyau. E powena ko yabiri ade kipu ubupu popotagubu ragidai ade iyatagamana kimana ubumana ki nana mu yawatamaga mebu. E ka waira

yau kawakawai ragidai kuduba mu Kaiwawo-maga kawaya. Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. Mu karako wi waitanimoto da wi nuwabagi rabineya mibi mamamai idiwoi.

Iyesu e nuwaiya po nuyo ki pokere nu biginuga umanibu dokodoko ki e darai pokaiya deni mena rikapupu,

6 manako winenibu da nu e kasiyarai pokaiya ubumana e Mamai God bameya dobopiyamu upi ki nu mete kwaiwaga-mana ki nana. Karako ade ewa ka Iyesu Keriso e kasiyarai eba kewoyagisi ki pokere nu e si maramara esida mena tepapomu idiwomu. Ki mibai.

7 Empumuri, e oroguma kawareya kawarau. Tawana tawana kuduba ka iyapana e empomoto ade e ugwadumpu po ragidai ki mu mete kina e matarau empomoto. Iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau mu ka e pokaiya apena meyomoto yadi kimoto. Ena, ki makeya makeya inako wena-yagisi. Ki mibai.

8 Kasiyarai Kawaya Esida Apunai nu Kawainuga God e wagau; Nau ka Aropa ade nau ka Omega, nau ka Kerarai ade nau ka Kwaunai. Nau naiya tondekeya, nau karako tondakani, ade nau mara ewa mete bausugana ki apunai.

Apunu Diyoni e Iyesu waro were maba matarau empupu

9 Nau ka Diyoni, wi sumaga mete ewapuru eyaka mena ki apunai. Nu ka Iyesu e naureya idiwei ade e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki nawanai nu idiwei. E pokaiya ka nu midi makari mete bananapemei ade giruru maba kobaiya teteigemei ko nu eba kekeraigemei.

Mamanuga God e yonai ade Iyesu e yonai bagi kawaya ki nau dimasugekeya iyapana tadeyekeya umekeya ki pokere mu nau wadisinimupu ruku mosi si ka Pasimosi ki kawareya nau tamusini-mupu.

10 Pura Kawaiya, nu Kaiwawo-nuga e marai ki makeya ka Mamanuga God e Keyai nau kawarineya minibu siwa yabirisinibu manako nau bonana ragiragi kawaya mosi bawiwi maba nau taganeya wagubu wainapuwani.

11 Bonana ki wagubu ke; ‘Kau gwede empiyei ki kuduba kau okapi suma sumatagamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere ida daikere kewowena daikere apeya (7) yau mu bamamugu tonopi. Natere ki mu simaga ka; Epeso yo Simona yo Pogamamu yo Tayataira yo Sodisi yo Piraderopiya yo Raodikeya.’

12 Nau bonana wagubu ki empana ki nana wirasugubuwani nau taganeya yabu tapuwani manako nau duna uburau watai ida daikere kewowena daikere apeya (7) bowa yamayamai pokaiya yamanatampu ki ika ubumawa emitapuwani.

13 Ko duna uburau watai ki mu paunamugu ka nau gwede mosi kiyabui iyapana kaina maba ika mete uburawa empuwani. E midi tatamai ka rowarowa kawaya kerareya bauwena ki nau empuwani, ade e naureya maira maba bowa yamayamai pokaiya yamanamupu umapu ki nau mete empuwani.

14 E debai kumai ka poe kawaya oroguma bo midiwari weyaku ki maba. E yabui sinini ka mata nonarai maba warapiyawa,

15 ade e kerarai ka mete tanai kawaya bowa wawinebowa yamayamai ki maba. E bonanai ka awana tapara sikipiyau ki mumugarai maba wainapuwani.

16 E idai garu deneya ka e supama ida daikere kewo-wena daikere apeya (7) e idaiya te-piyawa empuwani ade kereba maba uwarai daikere daikere

ki e umuneya bauwena ki nau mete empuwani. E kiyabui sinini ka tanai
kawaya madega paunau yabunuga poporapiyau ki maba.
17 Nau apunu ki empuwani ka nau e kerareya gwairisugubuwani iyapana
popai maba ukwapuwani. Ko e idai garu nau kawarineya tapu manako
sidibu, wagubu ke; 'Kau kudu eba wainapiyowa. Nau ka Kerarai ade nau
ka Kwaunai.
18 Nau ka maramara tondakani apunai. Nau posugubuwani ko kau
wainapi; Nau ade iyasugubuwani kipuwani ubupuwani karako maramara
tondoni kaniyoni. Iyapana popotagisi bo eba popotagisi bo ade popai ragidai
mu watamaga ki gudui nau kwaipana bo bodapana ki kasiyarai kuduba nau
wadubuwani.
19 Ki pokere kau karako badidi empiyei ade gwede ewa wena-wagana ki
mete empiyei ki kuduba kau okapi.
20 Kau supama ida daikere kewowena daikere apeya (7) nau idani garu
rabineya emitamiyei ade duna uburau watai ida daikere kewowena daikere
apeya (7) bowa yamayamai pokaiya yamanatampu ki mete emi-tamiyei
ki ka gwede mosi wekewekei ko ki mibai nau karako kau nidiyakani yau
kena; Supama ida daikere kewowena daikere apeya (7) emitamiyei ki ka
nau sumasiniyamu ragidai natere ida daikere kewowena daikere apeya (7)
rabineya Mamanuga God nene dibipiyamu idiwu ki mu aneyamuguma. Ade
duna uburau watai ida daikere kewowena daikere apeya (7) emitamiyei ki
ka nau suma-siniyamu ragidai natere ida daikere kewowena daikere apeya
(7) rabineya Mamanuga God nene dibipiyamu idiwu ki mu muga.'

2

Natere Epeso ragidai mu okamaga

1 'Nau sumasiniyamu ragidai natere Epeso rabineya Mamanuga God nene
dibipiyamu idiwu ki mu aneya-maga bameya kau yona yau okapi tonopi;
Yona yau ka supama ida daikere kewowena daikere apeya (7) nau idani
garu deneya tepakani ade duna uburau watai ida daikere kewowena daikere
apeya (7) bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ki mu paunamugu
umakani apunai nau yonani.
2 Wi badidi kwaiwagamawa idiwa ki kuduba nau kataisugubuwani. Wi
nau nene bita kawarapamawa muya nunumawa ade kwarisigubu giruru
maba kobaiya teteigamawa ki nau mete wi emini-buwani kewowena.
Berokoi kwae-tagamu ragidai mu diriwamaga ki wi eba kwaiwagamu ade
iyapana dai bautagubu tagubu da mu ka nau tonotapuwani ragidai ki ka
wi diriwa-diriwa eba kwaigubu ko wi iyapana ki naigida mena emitampu
wetawetara were kataitampu da mu ka bera ragidai.
3 Wi nau pokanere bita makari banana-mupu ko wi notaga eba kauwena
ade nau eba kamadisinimupu.
4 Ki kuduba ka baganai, ko yau mena ka eba baganai; Wi wauneya
nau suma-sinimupu makeya ki ka wi kawaya daganani nau nota
kwarikwarisisini-mawa ko karako ka wi nuwaga notaga nau bamaneya
ki maraiyawena.
5 Wainapumuri, wi naiya sumaga ragi-ragi kawaya nau sumasinimawa ko
karako ka wi gwemupu wi sumaga nusuruwena. Ki pokere wi paerega ki
tagararapumuri wi notaga wirayagisi manako wi wauneya nau sumasini-
mawa badidi maba kwaiwagamawa idiwa ki maba wi karako inako mete
kwaiwogoi idiwoi. Ko wi paerega ki eba kamadu-muri ki ka nau wi bama-
gau bausugani manako wi dunaga uburau watai ki nau koritapani yadani
kayasugani.

6 Ko gwede supasupai mosi wi kwaiwagamu ka yau kena; Nikoraita
ragidai badidi kwaetagamu ki berai wi keipiyamu. Nau mete kina inako
kwaesugakani.
7 Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e Keyai e sumapiyamu
ragidai e nene dibipiyamu idiwu ki mu bamamugu badidi wagau ki wi
wainapu-muri. Wi gwedewau berokoi raurumupu ki ka aita ewa nau
suwagani manako ki pokaiya ka wi kaiwuri Mamanuga God e Kokorai
rabineya Iya Ripai ki madai bagi kawaya ki kupoi idiwoi.'

Natere Simona ragidai mu okamaga

8 'Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere
Simona rabineya idiwu ki mu aneya-maga bameya kau yona yau okapi
tonopi;
Yona yau ka nau kunuma waira kerareya tondekeya ade mara kwauneya
tondoni apunai nau yonani. Yau ka nau posugubuwani ko ade iyasug-
ubuwani kipuwani ubupuwani apunai nau yonani;
9 Nau kataineya da wi berokoi banana-mupu ade nuwaboyaigubu. Waira
yau iyai pokaiya ka wi imagei ragidai ko nau pokanere ka iya mibai wi
bamagau posiwena siwagapupu. Iyapana dai bautagubu tagubu da mu ka
Diyu ragidai ko mu beratagubu mibai mu ka Berokoi Apunai Seitani e iya-
panaiyoma. Mu bautagubu wi girinimpu yona beroko-beroko wi bamagau
tagubu, ko ki nau kataineya.
10 Wainapumuri, nuwaboya makari marai wi bamagau bauwagana
kwaewagau ko wi kudu eba wainapiyoi. Berokoi Apunai Seitani uburoto wi
sumaga ragiragi kawaya bo pa mena ki empana kwaeyagisi manako iyapana
dai baitagisi wi tenimoto diburanimoto manako wi mara ida esida mena
dibura rabineya ukwapumuri midi makari bananapumuri. Wi ragiragi
kawaya nau nene ubumoi ko eba nau kamadisiniyoi. Mu ubumoto wi
namunimoto ki ka wi nau nene ragiragi kawaya ubumawa ki denai ka nau
iya maramara idiwana kaiwana ki puyoi wi negeyani.
11 Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e Keyai e sumapiyamu
ragidai e nene dibipiyamu idiwu ki mu bamamugu badidi wagau ki
wainapu-muri. Wi gwedewau berokoi ki rauru-mupu ki ka wi kwakware-
puga poyagisi ko wi keyaiga ka eba poyagisi. Po ewa baiyagisi ki eba wi
giriniyoto.'

Natere Pogamamu ragidai mu okamaga

12 'Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere
Pogamamu rabineya idiwu ki mu aneyamaga bameya kau yona yau okapi
tonopi;
Yona yau ka kereba uwarai daikere daikere wadakani apunai nau yonani;
13 Wi idiwu watagau ka Berokoi Apunai Seitani mete ika tawawena tondau
e kasiyarai ika mete kina uburau. Bita yo midi makari ade nuwaboya wi
bamagau bauwena ki ka wi nau eba kamadisini-mupu. Ade mu ubumupu wi
waretaga nau nene ragiragi kawaya uburawa nau sisiyani wagawa apunai
Antopasi nau pokanere ika Seitani tondau tawaneya minimupu poyo ki ka
wi sumaga nau bamaneya ki mete eba kauwena.
14 Ki kuduba ka baganai ko yau mena ka eba baganai; Nau sumasini-
yamu ragidai wi paunagau ka wi dai oragai apunai Baramu e umunui
wadamu. Oragai apunai Baramu e ka takari kawaya ubupu apunu Bereki
uburana tawana Isiraeru ragidai mu kerapumugu wadana da mu bigi kwae-
tagamana ki nana ki yawatai e kabuwa-pupu. Mu daisusu yo momorapa ade
dai mete kina mu bamamugu yadau umamawa ki bani kupamana ade ridi

yo apunu taku maba igida yauda asusu kwaetagamana ki yawatai e mu mete kabuwatapu.

15 Ko ki maba ka iyapana dai wi paunagau karako ubumpu Nikoraita ragidai mu kabuwamaga wadumpu doko kwaetagamu.

16 Ki pokere wi paerega kawaya ki wi karako kamadumuri wi notaga wirayagisi. Ko wi paerega ki eba kamadumuri ki ka nau niya waunitau ika bausugani manako nau kerebani uwarai daikere daikere nau umununeya bauwena tondau ki pokaiya ka nau uburani iyapana ki mete kandamu.

17 Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e Keyai e sumapiyamu ragidai e nene dibipiyamu idiwu ki mu bamamugu badidi wagau ki wainapu-muri. Wi gwedewau berokoi ki rauru-mupu ragidai ki wi nene ka nau kunuma bani 'mana' karako wekewena ki dai wi negeyani. Ki makeya ka nau bowa poe naureya si waunai mosi okapuwani ki wi eyaka eyaka mete negeyani. Bowa ki wadau apunai bo ridai e mena si waunai ki kataiyagisi.'

Natere Tayataira ragidai mu okamaga

18 'Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere Tayataira rabineya idiwu mu aneya-maga e bameya kau yona yau okapi tonopi;

Yona yau ka Mamanuga God e eya Gubagai nau yabuni sinini mata nonarai maba warapiyau ade nau kerarani mete tanai kawaya bowa wawinebowa maba yamayamapiyau ki nau yonani;

19 Wi badidi maba idiwu ki nau kataineya. Nota kwarikwarisi ki notai wi bamagau tondau ki nau kataineya. Wi ragiragi kawaya ubumu nau eba kamadisiniyamu ki nau kataineya. Wi waita kasiwara kwaiwagamu ki nau kataineya. Ade wi giruru maba kobaiya teteiwagamu wi sumaga eba kaupiyamu ki nau mete kataineya. Wi wauneya nau sumasini-mawa makeya ka wi maraitau inako kwaigamawa ko karako ka wi kawaya daganani kwaiwagamu.

20 Ki kuduba ka baganai ko yau mena ka eba baganai; Ridi Diyesaboro e wi eba baiyonomupu ko ridi ki e kabuwai wi wadumupu doko. E wagau da e ka nau bonanani wainapiyau wagau ki ridai, ko ki pa mena. E nau iyapananiyoma beratamiyau ade mu kerapumugu wadau da mu daisusu yo momorapa ade dai mete kina bama-mugu yadau umamu ki bani mu kupamana ade ridi yo apunu taku maba igida yauda asusu iwana ki kabuwai e mu mete kabuwatamiyau.

21 Nau naiya mena ridi ki uburana midimama berai ki kamadana e notai wirawagana ki nana sibuwani ko e berai ki eba kamadana wainapiyau.

22 Ki pokere nau sigira e kweyani manako e kebari kawareya ka e mete ewapuru rauru kawakawara kasiwaratagamu ragidai bita yo makari kawaya daganani bananapomoto. Ko mu ridi ki mete berokoi kwaetagamu ki berai kamadini ki ka nau kowaga ki mu eba tageyani.

23 Nau ridi ki e munu-iyoma namutamani manako nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai tawana tawana idiwu ki pokaiya kataitagisi da nau ka iyapana kuduba wi nuwaga notaga empakani wainapakani ki apunai. Wi eyaka eyaka badidi kwaigubu ki denai nau makeya makeya wi negeyani.

24 Ko wi natere Tayataira rabineya idiwu ragidai dai ki ka ridi berokoi ki e kabuwai wi eba wadumupu ade nota ki mu tagamu da ki ka 'Berokoi Apunai Seitani e notai wekewekwei' ki wi mete eba kataigubu. Nau nidiyani wainapu-muri; Nau wi gwede mosi kwaiwaga-mana ki nene eba suwagani,

25 ko wi wauneya ragiragi kawaya nau sumasini-mawa kebomawa ki
mena wi wadumuri doko nau sumasiniyoi yamoi da nau bausugani makeya.
26-28 Wi gwedewau berokoi rauru-piyamu ade nau nuwaneya badidi ki
kuduba wi kwaiwogoi yamoi da wi mara siyareya baiwagi makeya ki ka
nau Mamai kasiyara tegebu ki kasiyarai nau wi mete negeyani manako wi
kasiyara ki pokaiya waira kuduba madega kauwagau madega posiwagau
mu kawakawaimuguma ubumoi. Iyapana kurari mininiyamu sukwana tapi
tapi ebo ebo wenapiyau ki maba ka wi nau kasiyarani kepata maba wi
idagau wadumuri manako berokoi kwaetagamu ragidai ki inako musuta-
muri. Mara ki makeya ka nau mara supamai wi mete negeyani.
29 Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e Keyai e sumapiyamu
ragidai e nene dibipiyamu idiwu mu bamamugu badidi wagau ki wi waina-
pumuri.'

3

Natere Sodisi ragidai mu okamaga

1 'Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere
Sodisi rabineya idiwu mu aneyamaga bameya kau yona yau okapi tonopi;
Yona yau ka Mamanuga God e Keyai ida daikere kewowena daikere apeya
(7) ade supama ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki tepupu e bameya
idiwu apunai ki e yonai; Wi badidi kwaiwagamu ade badidi maba idiwu ki
kuduba nau kataineya. Iyapana wi sisiyaga tagamu da wi ka iyaiya, ko nau
suwagakani; Wi ka popai.
2 Ki pokere nainiwagi kimuri ubumuri wi kasiyaraga maraitau uburau ki
kasiyara ade kwe-muri kwaenda deni mena poyagisi. Nau Mamai God e
yabuiya ka wi badidi kwaiwagamawa ki naigida mena eba supasupawena.
3 Ki pokere wi wauneya nau sumasinimupu makeya badidi wainamupu
bo wadumupu doko ki wi notaga eba gogayagisi ko karako mete notapiyoi
makeya makeya kwaiwogoi ade wi notaga wirapumuri. Ko wi yabuga
eba papumuri ade wi eba kimuri ubumuri ki ka nau kuwa apunai maba
bausugani wi naininiyani, ko nau bausugana madegai ki wi eba kataigau.
4 Ko wi natere Sodisi ragidai eba ropani ka supasupai mena idiwu. Wi
midiga tatamai ka eba bigibigiwena ade wi bagi supasupai badidi maba
idiwana ki wi makeya makeya idiwu ki pokere wi midi tatamai poe ki
umamuri manako nau mete kaigamu.
5 Iyapana gwedewau berokoi raurupiyamu ki mu mete kina ubumoto midi
tatamai poe ki umomoto manako mu simaga Iya Bukai rabineya ki nau eba
surupani. Nau Mamai e aneyaiyoma mete kina mu yabaramugu ka nau
uburani suwagani da iyapana ki mu ka nau nene.
6 Wi wenaguga mete kina ki ka Mamanuga God e Keyai e sumapiyamu
ragidai e nene dibipiyamu idiwu mu bamamugu badidi wagau ki wi waina-
pumuri.'

Natere Piroderopiya ragidai mu okamaga

7 'Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere
Piroderopiya rabineya idiwu mu aneya-maga bameya kau yona yau okapi
tonopi;
Yona yau ka apunu Tanai Bagi Kawaya ade Yona Mibai Wagau Apunai e
yonai; Oragai apunai Dewida e kasiyarai nau wadubuwani kewowena. Nau
gudu mo kwaipani ki ka nima mosi eba baiyagisi gudu ki umuroto. Ade nau
gudu mo umarani ki ka nima mosi eba baiyagisi gudu ki kwaipoto. Pa mena.

8 Wi badidi kwaiwagamu ade badidi maba idiwu ki nau kataineya. Wi ka
eba iyapana mamatarai ko nau yonani ki wi wadumupu doko ade wi nau eba
tagararasinimupu ki pokere wi yabara-gau ka nau gudu mo kwaipuwani ko
nima mosi eba baiyagisi gudu ki umu-roto.
9 Wainapumuri, iyapana dai ki Berokoi Apunai Seitani e mete dibi-mupu
idiwu ragidai ki mu tagamu da mu ka Diyu ragidai. Ko ki pa mena, mu ka
bera ragidai. Nau suwagani manako mu wi bamagau baitagisi mu ramata-
maga kawareya wi yabaragau kwarisi-tagisi manako mu kuduba kataitagisi
da wi ka mibai nau nota kwarikwarisi-niyakani ragidai.
10 Nau nidibuwani ki wi makeya makeya kwaigubu kwarisigubu giruru
maba kobaiya teteigubu ki pokere iyapana waira kuduba madega kauwagau
madega posiwagau mu sumatagamu bo pa mena ki mibai matarapana marai
baiyagisi ki ka nau wi toginiyani da bita marai ki wi bamagau eba baiyagisi.
11 Nau waunitau ade wirasugani bau-sugani ki pokere wi sumaga wadu-
muri doko kwaenda iyapana mosi baiyagisi wi sumaga puyoi ki taoroniyoto.
12 Iyapana nima berokoi ki rauru-pupu ki ka nau Mamai Tawai ki bebedai
maba e kaupani manako e maramara e wateya mena ragiragi kawaya
uburono ko eba puwayagisi. Bebeda ki naureya ka nau Mamai God e si
okapani ade nau Mamai God e naterei ki si mete okapani. Natere ki ka
Diyerusaremu waunai ki nau Mamai God tonopoto kunuma were kaworoto.
Bebeda ki kawareya ka nau niya sini waunai ika mete okapani.
13 Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e Keyai e sumapiyamu
ragidai e nene dibipiyamu idiwu mu bamamugu badidi wagau ki wi waina-
pumuri.'

Natere Raodikeya ragidai mu okamaga

14 'Nau sumasiniyamu Mamanuga God nene dibipiyamu ragidai natere
Raodikeya rabineya idiwu mu aneya-maga bameya kau yona yau okapi
tonopi;
Mamanuga God e gwaiyaba kuduba wagubu ki mibai nau pokanere
matara-wena ade gwedegwede kuduba e umuneya wenawena ki kerarai
apunai ka nau. E badidi wagau ki mo nau eba kamadakani ko makeya
makeya mena suwagakani. Nau yonani ka yau kena;
15 Wi badidi kwaigubu ade badidi maba idiwu ki nau kataineya. Wi ka eba
nusurai ade wi ka eba muyai. Wi muyai idimpibena ki ka baganai ade wi
nusuru idimpibena ki mete baganai,
16 ko wi ka paunau ki pokere nau eminiyakani ki ka nau umununi iwai-
wawagau ki pokere nau wi kwiyaniyana maba wainapakani.
17 Wi iwagamu ke; 'Nu gwede mo nene eba wainapemei. Nu ka baganai,
gwede-gwede kuduba nu bamanugu uburau'. Wi inako iwagamu, ko wi eba
kataigau da wi ka nuwasiyasiya nene kwaiwa-gamu ragidai. Wi gwedeg-
wedega pa mena, wi niga ka matarau, ade wi yabuga kenekenei idiwu.
18 Wi badidi kwaiwagamana ki nau karako wi kabuwaniyani waina-
pumuri; Wi karako nau bamaneya baiwagi manako bowa yamayamai mata
yabeya pasumupu ki nau bamaneya gimarapumuri da wi purapuraiwagi.
Ade midi tatamai poe nau bamaneya mete gimarapumuri da wi midimama
nene niga matarau iwu ki wi midiga sikwapumuri. Ade yabu muramurai
nau bamaneya mete gimarapumuri wi yabuga muramurapu-muri da wi
yabuga payagisi tawana ade empumuri.
19 Iyapana gwedewau nau nota kwarikwarisitamakani ki nau mu mete
sisibatamakani ade wade supasupa-tamakani ki pokere wi nuwaga notaga

eyaka mena nau yonani yau wainapu-muri wadumuri doko manako wi beraga berokoi ki kuduba kamadumuri.
20 Wainapumuri, nau wi katamuruga uburakani wi guduga miniyakani. Iyapana nima nau bonanani wainapoto e gudui kwaipoto ki ka nau e tawai rabineya kaniyani e mete kupeigamu ade e nau mete kupeigamu.

21 Berokoi kuduba ki nau rauru-puwani kewowena ki pokere nau Mamai e tondau wateya ki ka nau mete kina e madaneya ika tondakani. Ki maba, iyapana gwedewau berokoi ki raurumupu ki ka nau mu tadeyani da nau tondakani wateya ki mu mete ika idiwono.

22 Wi wenaguga mete kina ki ka wi Mamanuga God e Keyai e sumapiyamu ragidai e nene dibipiyamu idiwu mu bamamugu badidi wagau ki wi waina-pumuri.' Iyesu apunu Diyoni inako sibu.

4

Usi kunumau Mamanuga God e si tepapamawa

1 Ki eweya ka nau pairasugubuwani kunuma gudui mosi wakawena ki usi waro were maba empuwani manako bonana ki nau naiya bawiwi maba wagubu wainapuwani ki ade wagubu wainapuwani. Bonana ki nau sidibu, wagubu ke; 'Kau yewe umuni da ewa badidi wenayagisi ki nau kau kabuwa-niyani.'
2 Ki makeya ka Mamanuga God e Keyai garugaru mena bauwena nau kawarineya minibu siwa yabirisinibu manako nau usi kunumau kema bagi kawaya mosi empuwani. Kema ki kawareya ka nau iyapana mosi ika tondawa empuwani.
3 Apunu ki e kiyabui ka tanai kawaya, bowa bagibagi poe si 'diyasipa' ade daragai 'kaneriya' ki maba. E tondawa kemai ka bowa kasikasigai si 'emera' ki wari maba e kwagarapupu ki nau empuwani.
4 Kema ki ka paunau ko e madaneya ka kema ropani kawaya apunai eyaka mena ade ida apeya apeya (24) e kwagaramupu. Kema ropani kawaya ki kawarimugu ka kwayuba debai ragidai apunai eyaka mena ade ida apeya apeya (24) ika idiwa ki mu nau mete emitapuwani. Mu midimaga tatamai poe mena monagatagubu ade mu debamaga tatamai bowa yamayamai pokaiya yamanatampu ki mu debamugu nakamupu.
5 Kema paunau ki kawareya ka yangwara maba wadawa empuwani ade mumugarai ka gaiya maba wagawa bo ade kwarara puruwagau ki mumu-garai maba wagawa ki nau waina-puwani. Kema ki yabareya ka duna ida daikere kewowena daikere apeya (7) beutampu urawa ika ubumawa. Duna ki ka keyakeyai ko ki mibai ka Mamanuga God e Keyai ida daikere kewowena daikere apeya (7).
6 Kema ki yabareya ka nau kaburu maba negai kawaya ika tapasisipiyawa ki mete ika empuwani.

Kema paunau ki madanai daikere daikere ka gwede dai iyaiya apeya apeya ika ubumawa emitapuwani. Mu yabu-maga ka yabaramugu ade ewagaragara-mugu.
7 Gwede dai iyaiya ki mosi e kiyabui ka papa 'raiyoni' maba, ade mosi e kiyabui ka papa burumakau uratanai ki maba, ade mosi e kiyabui ka iyapana kaina nu kiyabunuga maba, ade siyarai e kiyabui ka midiwari kusuketa iyarau robowagau umau ki maba.

8 Gwede dai iyaiya apeya apeya ki mu eyaka eyaka ka mu mabumuguma
ida daikere kewowena daikere eyaka mena (6). Mu midimaga kuduba taga-
mugere ade rabinamugere ka mu yabumaga mena posiwena. Maramara
kemora nawaru ka mu umayo yau mena umayotagamawa, tagamawa ke:
'Nu Kawainuga God Kaiyarai Kawaya Esida Apunai e ka tanai mena, tanai
mena, tanai mena.
E naiya tondawa, karako tondau ade ewa mete bauwagana ki apunai.'
9 Gwede dai iyaiya apeya apeya ubumu kema kawareya maramara tondau
kaniyau apunai e si umayo pokaiya inako tepapiyamu, paraupiyamu ade
wiwirapiyamu,
10 ki ka kwayuba debai ragidai apunai eyaka mena ade ida apeya apeya
(24) kema ki yabareya mu ramatamaga kawareya kwarisitagamu manako
mu mete kina maramara tondau kaniyau apunai ki e si esida mena tepa-
piyamu. Mu debamaga tatamai bowa yamayamai pokaiya yamanatampu ki
mu tepiyamu e yabareya nakapiyamu manako tagamu ke;
11 'Nu Kaiwawonuga ade nu Mamanuga God, kau ka bagi kawaya esida,
ki pokere nu kau wiwiranimei ade kau sigi esida mena tepapemei.
Kau kasiyaragi ka kawaya ki pokere nu kau mete paraunimei.
Gwedegwede kuduba ki kau yamanatapi ade kau kaubo nuwageya ka
gwedegwede marai kawai mataratagubu.
Kau ka gwedegwede kuduba iya negeyei ki apunai.'
Mu inako tagamu.

5

Oka wikumupu ade papa sipi e munai

1 Kema kawareya tondawa apunai e idai garu rabineya ka nau oka wikere
wadawa ki waro were maba empuwani. Wiku ki naureya ka oka madanai
daikere daikere ade wiku ki naureya ka mu rima ida daikere kewowena
daikere apeya (7) ki kawareya umamupu.
2 Aneya kasiyarai kawaya mosi e bonanai ragiragi kawaya wagubu ki nau
mete wainapuwani ade empuwani. E wagubu ke; 'Nima ka bagi supasupai
da e uburoto rima yau koritatamini wiku yau rikapoto?'
3-4 E manu inako wagubu ko kunumau, wairau, ade waira kobaiya ka
wiku ki rikapana rabineya empana iyapanai mo pa mena ki pokere nau yadi
kawaya daganani kipuwani.
5 Nau yadi kirekeya tondekeya manako kwayuba debai apunai mosi nau
bamaneya bauwena sidibu, wagubu ke; 'Kau yadi kamadi, emani; Oragai
apunai Dewida e gidaragai kunu Diyuda mu papamaga 'raiyoni' ki e ka bagi
supasupai. Berokoi kuduba ki e rauru-pupu kewowena ki pokere e mena ka
rima ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki koritatamini ade wiku ki
rikapoto.' E inako wagubu.
6 Ki makeya ka nau kema paunau papa sipi munai mosi ika uburawa
empuwani. Gwede dai iyaiya apeya apeya ade kwayuba debai ragidai ki
mu ka papa sipi ki kwagaramupu. E kiyabui ka mu e gwe ugwadumpu po
maba mibi bidarai ika uburawa. E debai ganai ka ida daikere kewowena
daikere apeya (7) ade e yabui ka mete ida daikere kewowena daikere apeya
(7). E yabui ki ka keyakeyai ko ki mibai ka Mamanuga God e keyai ida daikere
kewowena daikere apeya (7) ki e tonotapu waira kuduba madega kauwagau
madega posiwagau ki kayatagubu.
7 Papa sipi munai ki kanibu apunu kema kawareya tondawa apunai ki e
idai garu rabineya wiku ki wadubu,

8 manako ki makeya ka gwede dai iyaiya apeya apeya ade kwayuba debai
ragidai apunai eyaka mena ade ida apeya apeya (24) ki mete kina papa sipi
munai ki e yabareya kwarisitagubu. Mu eyaka eyaka mu idamugu ka mu
ripa tapai maba temupu ade kapa bowa yamayamai pokaiya yamanatapu
rabineya gwede mosi aurai bagi kawaya pasumupu gwisi yarawa ki mu
eyaka eyaka mete temupu. Aurai bagi kawaya ki mibai ka Mamanuga God e
eya iyapanaiyoma mu guriguri-maga.
9 Mu inako kwaetagubu manako umayo waunai mosi umayotagubu,
tagubu ke;
‘Kau ka bagi supasupai kawaya ki pokere kau wiku yau wadi rima kuduba
koritatami ki ka baganai.
Kau inako kwaenuwagi ki mibai ka iyapana kau nunimupu poyo manako
kau daragi kawapu ki pokaiya ka kau iyapana tawana tawana, kunu
kunu, yona yona, midimaga ebo ebo kuduba ki mu bigimaga ki kau
surupipi Mama-nuga God e nene mu gimaratapi.
10 Kau mu winetapi da mu Mama-nuga God e kasiyarai pokaiya ubu-
mana e bameya dobopiyamu upi ki kwaetagamana, waira kawareya
yabiyabiri ubumana ade Mamanuga God e bigabigai kwaetagamana
ki nana.’
Mu inako tagubu.
11 Ki makeya ka nau ade yabu tapuwani manako kema ki, ade gwede dai
iyaiya apeya apeya ki, ade kwayuba debai ragidai ki mu kuduba madani-
mugu ka nau aneya ropani kawaya eba iyabapamana makai ika bautagubu
mu kwagaratampu ubumawa emitapuwani.
12 Aneya ropani kawaya ki mu bonana-maga ragiragi kawaya umayo yau
umayotagamawa, tagamawa ke;
‘Papa Sipi Munai, mu kau nunimupu poyo ko kau ka bagi supasupai ki pokere
nu kau paraunimei ade kau sigi tepapemei.
Kasiyara kuduba ka kau bamageya, gwedegwede kuduba ka kau bamageya
ade katai kuduba ka kau bamageya,
ki pokere nu kau wiwiranimei, kau paraunimei ade kau sigi esida tepape-
mei.’
13 Aneya ropani kawaya ki inako tagubu manako ki eweya ka nau gwedeg-
wede kuduba iyaiya ika kunumau, waira kawareya, waira kobaiya,
ade egi rabineya mete kina, gwedegwede kuduba inako madega
kauwagau madega posiwagau ki mu umayo yau tagamawa waina-
puwani;
‘Kema kawareya tondei apunai ade papa sipi munai, wi kasiyaraga ka
kawaya daganani esida.
Nu wi paraunimei, wi wiwiranimei, ade wi siga maramara esida tepapemei.’
14 Mu kuduba inako tagamawa manako gwede dai iyaiya apeya apeya
ki denai tagubu ke; ‘Ki mibai.’ Kwayuba debai ragidai kuduba
kwarisitagubu mu ramatamaga kawareya ubumpu manako mu kema
kawareya tondau apunai ade papa sipi munai ki mu taragatampu.

6

Oka wikumupu ki rimai

1 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai yabiri rikapupu
empuwani. E ki kwaewena makeya ka gwede dai iyaiya ki mosi e bonanai
ragiragi kawaya gaiya maba wagubu ke; ‘Kau yabi.’

2 Nau yabu tapuwani manako nau papa osi poe mosi empuwani. Papa ki
kawareya ka apunu mosi e pewa idaiya wadubu tondawa ki nau mete em-
puwani. Mu apunu ki e kaiwawowagana debai tatamai kwemupu manako
e iyapana kuduba raurutamana mu wairamaga wadana ki nana bauwena
kayawena empuwani.

3 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai ade mosi
rikapupu empuwani. E ki kwaewena makeya ka gwede dai iyaiya ki mosi
wagubu ke; 'Kau yabi.'

4 Manako nau papa osi ade mosi e kumai daragai ki mete bauwena
empuwani. Papa osi ki kawareya ka apunu mosi tondawa. E kasiyara
wadubu da e waira kawareya kande ade deni deni minimini popo-tagamana
ki kerarai birikapana ki nana. Mu kunumau kereba kawaya mosi e idaiya
tamupu ki nau empuwani.

5 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai ade mosi
koritapupu empuwani. E ki kwaewena makeya ka gwede dai iyaiya ki
ade mosi wagubu ke; 'Kau yabi.' Nau yabu tapuwani manako papa osi
pinai mosi ika empuwani. Papa osi ki kawareya ka nau apunu mosi ki
gwedegwede ruba-piyamu ki rubai mosi e idaiya wadubu tondawa ki nau
mete empuwani.

6 Ki makeya ka nau gwede dai iyaiya apeya apeya ki mu paunamugu
bonana maba mosi wainapuwani. Bonana ki wagubu ke; 'Iyapana mosi
mara eyaka mena bagibagiyagisi ki ka e denai eba kawaya suguna poe kapa
eyaka mena ki mena yadini bo suguna madimadi kapa apeya eyaka ki mena
tepoto. Ko ripa 'oripi' ki otai ade awana daragai 'waeni' ki kau eba giripi.'
Bonana ki inako wagubu.

7 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai ade mosi
koritapupu empuwani. E ki kwaewena makeya ka gwede dai iyaiya ki
siyarai wagubu ke; 'Kau yabi.'

8 Nau yabu tapuwani manako apunu mosi si ka Po Kerarai Apunai ki
papa osi e kumai ku maba kawareya tondubu bauwena ki nau empuwani.
Apunu ki e tagaiya ka apunu ade mosi papa osi ki nikareya tondobu.
E si ka Po Tawanai Apunai. Iyapana apeya ki kasiyara wadumupu da
mu kayatagamana iyapana waira kuduba purutamana damu apeya apeya
nakatamana ki nana. Mu kasiyara mete wadumupu da mu yawira pokaiya,
wetei pokaiya, sigira berokoi pokaiya ade papa kamarai berokoi ki pokaiya
damu ki eyaka mena namutamana gawarara ki nana.

9 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai ade mosi korita-
pupu empuwani. Nau yabu tapuwani manako kunumau kepakepa kobaiya
ka nau iyapana popai dai ki mu keyai-muguma mete ika idiwa emitapuwani.
Iyapana ki mu ka naiya Mamanuga God e yonai eba kamadumpu ko taga-
mawa iwa ki pokere ki gwawai ka iyapana ubumpu mu namutampu.

10 Iyapana ki mu bonanamaga ragiragi kawaya tagubu ke; 'Kaiwawonuga,
kau kasiyaragi ka kawaya esida. Kau ka mibai ade kau ka bagi supasupai
kawaya ko kau gwede mara uburi nu namunimpu ragidai ki bimbinai kau
idagi gurai mu naurimugu ugwadi ragiragi bita tage?'

11 Mu inako tagubu manako kunumau ka dai ubu-mupu midi tatamai poe
temupu iyapana ki eyaka eyaka tagemupu, tagubu ke; 'Wi watagau yewe aiy-
ataiwogoi. Wi namunimpu ragidai ubumoto wi kowaguma sumaga eyaka
mena ragidai wairau idiwu ki dai mete namutamono yamono da Mamanuga
God e yagisi da kewowena ki ka e uburoto bimbina ki kwaeyagisi.' Mu inako
tagubu.

12 Ki eweya ka nau papa sipi munai oka wikumupu ki rimai ade mosi
korita-pupu empuwani. Ki makeya ka waira nutanuta kawaya eba marai
mo bau-wena. Aukwara pinai tatabura kwenu-piyamu ki maba ka madega
piniwena empuwani ade siragamu dara maba inako daragawena.
13 Nusuru kawaya ripa damaya kwisipiyau madai mara-kirakirai gwe-
tagamu ki maba ka supama kunumau wairau gwegwetagubu ki nau mete
emitapuwani.
14 Nu kebari ewope-mei ki maba ka kunuma inako ewopupu yapu
wekepupu ade kweya yo ruku ebo ebo ki geyageyatagubu sisiwatagubu mu
watamaga kamadumpu kayatagubu.
15 Ki makeya ka yewe waira kawareya kawakawai ragidai yo piyara
ragidai mu kawakawaimuguma yo purapura ragidai yo iyapana kasikasi-
yarai yo pakasi ragidai yo bigabiga kwaetagamawa ragidai, iyapana kuduba
inako ki mu wakapatagubu ragu weketagubu idiwa ki nau mete emita-
puwani.
16 Mu bonana-maga ragiragi kawaya kweya yo bowa tademupu, tagubu ke;
'Wekenimuri da kema kawareya tondau apunai nu eba eminiyoto ade Papa
Sipi Munai e nuwai nu bamanugu eba pupuyogono.
17 Mu nuwapupumaga ki marai berokoi kawaya bauwena ki pokere nima
mu boda-tamini?' Mu inako tagubu.

7

Tawana Isiraero ragidai kuduba 144,000

1 Ki eweya ka nau aneya apeya apeya waira kawareya ubumawa emita-
puwani. Mosi ka nu yabaranugu buri kiya uburawa, mosi ka nu ewanugu
buri kiya uburawa, mosi ka nu idanuga garu deneya buri kiya uburawa,
ade mosi ka nu idanuga tenene deneya buri kiya uburawa ki nau waro
were maba mu emitapuwani. Aneya ki nusuru mubo denemugu denemugu
bauwagawa ki mu mubo bodapamawa ki pokere nusuru waira kawareya
eba tarawa, ripa eba geyageyatagamawa, ade nusuru egi kawareya mete eba
garupiyawa ki nau empuwani.
2 Ki makeya ka nau aneya mosi madega posiwagau ki deneya bauwena
empuwani. E idaiya ka e maramara tondau apunai Mamanuga God e
kurikuri ki mete wadubu bau-wena. Aneya apeya apeya ki waira yo ripa yo
egi kuduba giritamana kasiyarai wadumupu nawanai ika ubumawa ki mu
wenamaga e siyapu manako e bonanai ragiragi kawaya mu tadebu, wagubu
ke;
3 'Wi nawana ubumoi da nu Mamanuga God e bigabigaiyoma kuduba mu
yabaramugu e kurikuri pasitamamu kewoyagisi were ki ka wi waira yo ripa
yo egi kuduba ki giritamuri.'
4 Iyapana gwedewau mu yabaramugu Mamanuga God e kurikuri mu pa-
sitampu ragidai ki damui kuduba kabuwasinibu ka iyapana ropani kawaya
eba iyabapa-mana makai kuduba 144,000. Mu ka tawana Isiraero ragidai
kunu ebo ebo kuduba ki dai ki.
5 Kunu Diyuda rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Rubeni rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Gata rabineya ka 12,000 pasitapu.
6 Kunu Ata rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Natari rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Manase rabineya ka 12,000 pasitapu.
7 Kunu Simiyoni rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Riwai rabineya ka 12,000 pasitapu.

Kunu Isikari rabineya ka 12,000 pasitapu.
8 Kunu Teburoni rabineya ka 12,000 pasitapu.
Kunu Diyosepa rabineya ka 12,000 pasitapu.
Ade kunu Bendimani rabineya ka 12,000 pasitapu.
Aneya ki Mamanuga God e kurikuri pokaiya iyapana inako pasitapu.
Mamanuga God e iyapanaiyoma ropani kawaya
9 Ki eweya ka nau ade yabu tapuwani manako iyapana damu kawaya eba iyabapamana makai ade mosi ika ubumawa emitapuwani. Mu ka waira kuduba madega kauwagau madega posiwagau mu kwakwarepumaga ebo ebo, mu kunumaga ebo ebo, mu waira-maga ebo ebo, mu yonamaga ebo ebo, mu tawana tawana kuduba ki deneya bautagubu. Mu kunuma kemai ki ade Papa Sipi Munai ki mu yabaramugu ubumawa midi tatamai poe monaga-tagubu ade mu idamugu ka mu notowiya kwarai temupu,
10 manako mu bonana-maga ragiragi kawaya tagubu ke;
'Mamanuga God kema kawareya tondau apunai ade Papa Sipi e Munai ki mu mena nu iya negeni.'
11 Mu inako tagamawa makeya ka aneya kuduba kema ki kwagaramupu ubumawa yo kwayuba debai ragidai yo anu dai iyaiya apeya apeya ki mete kina kuduba kema ki yabareya gwairitagubu nikapu mempu manako mu Mamanuga God taragamupu,
12 tagubu ke;
'Ki mibai. Mamanuga God, nu kau paraunimei ade kau sigi esida tepapemei. Kau ka tanai bagi kawaya ki apunai.
Katai yo kasiyara kuduba ka kau bamageya ki pokere nu kau paraunimei, kau wiwiranimei, ade kau sigi maramara esida mena tepapemei. Ki mibai.'
13 Mu inako tagubu manako ki eweya ka kwayuba debai apunai ki mosi nau manusinibu, wagubu ke; 'Iyapana midi tatamai poe utatagubu ki kau wainapiyei da mu ka gwedewau? Ade kau waina-piyei da mu ka tawana bani were bautagubu?'
14 E inako wagubu manako nau denai e sibuwani, suwagubuwani ke; 'Bada, ki nau eba kataineya ko kau kataigeya.'
Ko e ade sidibu, wagubu ke; 'Waira kawareya ka Mamanuga God iyapana kuduba bita kawaya tagebu ko iyapana karako emitamiyei mu ka giruru maba ki kobaiya tetetagubu yaudere bau-tagubu manako mu midimaga tatamai Papa Sipi Munai e darai pokaiya siruwamupu da taniwena ki ragidai.
15 Mu bigimaga inako siruwamupu ki pokere mu maramara Mamanuga God e tawai rabineya e kemai ki yabareya ubumono kemora nawaru e upi kwae-togomono, e si esida mena tepapomono, manako kema kawareya tondau apunai ki e mu gwanawatamono tondono.
16 Karako ade ewa ka wetei mo mu eba metamini, mu awana gobamaga eba yagisi ade madega muyai bo gwede muyai kawaya mu eba uratamini,
17 mibai ka Papa Sipi Munai kema kawareya paunau tondau ki e uburoto mu kwayubatamini manako waratamini awana yabai maramara usirapiyau ki kabuwatamini. Mu yabumaga iwai bauwena ki kuduba ka Mamanuga God surupoto kewoyagisi.' E inako sidibu.

8

Oka wikumupu ki rimai siyarai

1 Papa Sipi Munai oka wikumupu ki rimai siyarai koritapupu kewowena
ka kunumau daumoro ukwapu nawaru dumai tarau yarau da nawaru puru-
wagau ki rowarowai maba.
2 Ki eweya ka mu dai ki bawiwi ida daikere kewo-wena daikere apeya
(7) ki temupu bautagubu aneya ida daikere kewowena daikere apeya (7)
Mamanuga God e yabareya ubumawa ki eyaka eyaka mu tagemupu.
3-4 Aneya ade mosi bauwena kunuma kepakepai ki yabareya ubupu. E
idaiya ka kapa mosi bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ki rabineya
gwede mosi aurai bagi kawaya urawa gwisi yarawa ki nau empuwani. Aurai
ki ka Mamanuga God e iyapanaiyoma kuduba mu guri-gurimaga. Aneya
ki kanibu kepakepa bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ki yabareya
ubupu manako kepakepa ki kawareya kapa ki Mamanuga God nene puyo
tapu. Gwede aurai bagi kawaya mosi kwemupu ki e mete wadubu puyo ika
tapu manako gwede aurai bagi kawaya ki ade Mamanuga God e iyapanaiy-
oma mu gurigurimaga ki, mu aurimaga ka aneya ki e idaiya gwisi maba
Mamanuga God bameya yarawa empuwani.
5 Gwisi ki yapu kewowena ka aneya ki mata komai yabai dai kepakepa
kawareya tepupu kapa ki rabineya nunupu manako e kapa ki wadubu
kwenupupu wairau kawapu. E kapa ki kwenupupu makeya ka yangwara
wadubu gaiya mumugarai mete wagubu ade kwarara puruwagau mumu-
garai maba wagubu ki nau mete wainapuwani. Waira nutanuta mete
bauwena ki nau empuwani.

Bawiwi wagubu

6 Ki makeya ka aneya ida daikere kewowena daikere apeya (7) bawiwi
okukunatagubu ki siyamana ki nana ubumawa.
7 Aneya yabiri ki e ubupu bawiwi siyapu wainapuwani. E siyanawa
makeya ka nawaya aniyata kawaya kawapu manako nusuru yo mata
nonarai yo dara mete kina inako dibipupu wairau kawapu. Waira purupupu
damu apeya eyaka ki damui mosi ka mata ki urabu kwarisi. Ripa purupupu
damu apeya eyaka ki damui mosi ka mete urabu kwarisi. Ade gwaba kasiga
ki mete urabu gawarara.
8 Ki makeya ka aneya mosi ubupu bawiwi siyapu wainapuwani. E
siyanawa makeya ka gwede kawaya mosi kweya maba beuwena ki mu
kwenumupu egi supu ki nau empuwani. Kweya maba ki egi surawa makeya
ka egi purupupu damu apeya eyaka ki damui eyaka mena ka wirawena dara
wenawena,
9 manako egi raubiyoi damu apeya eyaka purupupu ki damui eyaka mena
ka popotagubu gawarara ade waka maimerei kawakawai ki purupupu
damu apeya eyaka nakapupu ki damui eyaka mena ka giriwena ki nau mete
empuwani.
10-11 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e bawiwi siyapu wainapuwani. E
siyanawa makeya ka kunumau supama kawaya mosi si ka Makimaki duna
maba urawa ki kauwena kawapu manako awana kuduba purupupu damu
apeya eyaka ki damui mo rabineya supu empuwani. Awana rabineya supu
makeya ka awana ki yabai mete giri-wena pasuwena ki pokere iyapana
ropani kawaya awana ki kubamupu ki ka mu kuduba popotagubu gawarara.
12 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e bawiwi siyapu wainapuwani. E
siya-nawa makeya ka madega yo siragamu yo supama kuduba purupupu
damu apeya eyaka ki ka madega damui eyaka mena ki berokowena, sir-
agamu damui eyaka mena ki berokowena ade supama damui eyaka mena ki
mete berokowena. Nawarau ka madega napusi apeya apeya ki rabineya ka

madega eba tapapupu ade kemorau ka siragamu yo supama madega napusi apeya apeya rabineya ki mete eba tanitagubu.

13 Ki makeya ka nau yabu tapuwani manako midiwari kusuketa usi kunuma bogaboga ika robowagawa e bonanai ragiragi kawaya wagawa ki nau empuwani wainapuwani. E wagawa ke; 'Akae, akae, akae, waira kawareya idiwu ragidai ki mu nene ka nau yona yau suwagakani; Siyarai aneya apeya eyaka mu bawiwimuguma siyomono ki ka bita kawaya eba marai iyapana kawarimugu suroto.' E inako wagubu.

9

1 Ki makeya ka aneya ki mosi ubupu e bawiwi siyapu ki nau wainapuwani. E siyanawa makeya ka nau supama mosi kunumau kauwena wairau kawapu ki mete empuwani. Uruba nigidai pa mena ki rabineya mu keyai berokoi bodatampu idiwa ki gudui kwaipana kasiparai ka supama ki wadubu kawapu.

2 E gudu ki kwaipupu makeya ka gwisi pinai kawaya mugu pasumu ki gwisi maba uruba ki rabineya posiwena iyarau yapu madega yabui wadubu.

3 Gwisi ki rabineya ka borepa maba ropani kawaya eba biga-bigai positagubu waira yau kawareya kawamupu. Mu kasiyara wadumupu ka reuwa meniyau ki makarai maba.

4 Ko aneya ubumpu borepa maba ki tade-mupu, tagubu ke; 'Wi gwaba bo ripa bo gwedegwede kuduba inako ki eba giritamuri ko iyapana gwedewau mu yabaramugu Mamanuga God e kurikuri eba pasitampu ki mu mena wi girita-muri.'

5 Borepa maba ki mu eba iyapana namutamana ki kasiyarai wadumupu ko mu siragamu ida daikere mena ki rabineya maramara kemora nawaru iyapana makari mena tagemana ki nana ki kasiyarai wadumupu. Makari ki makarai ka reuwa meniyau ki makari maba,

6 ki pokere mara ki makeya ka iyapana makari kudeya popotagamana yawatai kwaenepomono ko mu eba bananapomoto.

7 Borepa maba ki mu ka papa osi yawira nene monagatamiyamu ubumu ki maba emitapuwani. Mu debamugu ka mu deba tatamai bowa yamayamai pokaiya yamanatampu ki maba naka-mupu. Mu kiyabumaga ka iyapana kaina nu kiyabunuga maba,

8 ade mu debamaga kumai ka ridi debamaga kumai rorowa kawakawaya ki maba. Mu uwarimaga ka papa 'raiyoni' e uwarai maba.

9 Mu nodamaga tatamai umamupu ka ragiragi kawaya kirama maba ade mu mabumaga mumugarai ka papa osi ropani kawaya yawira anai nimaga kareya tainitamiyamu garu-piyamu ki mumugarai maba.

10 Mu yawarimaga ade mu dowamaga ka gwedeyapuni gimpuru ki maba. Mu yawarimaga ki pokaiya ka mu siragamu ida daikere mena ki rabineya iyapana makari tagemana ki kasiyarai wadu-mupu.

11 Borepa maba ki mu kawai-maga ka aneya mosi uruba nigidai pa mena ki yabiyabiri uburau. E si yona Iburu were ka Abadoni ade yona Guriki were ka e si Aporiyoni, ko e si ki mibai ka 'Giri Pasu ki Apunai'.

12 Nuwaboya makari marai apeya eyaka ki mo kewowena yau kena ko apeya uburau.

13 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e bawiwi siyapu. E siyanawa makeya ka nau bonana mosi kunumau wainapuwani. Bonana ki ka kepakepa bowa yamayamai pokaiya yamanamupu Mamanuga God e yabareya uburau ki ganai apeya apeya mu pokamugu bauwena.

14 Bonana ki bawiwi siyanawa aneyai ki sibu, wagubu ke; ‘Kau aneya
apeya apeya awana kawaya Euperatasi papateya umatampu dokodoko
idiwu ki rikatami da mu baitagisi kayatagisi.’
15 E rikatapu makeya ka aneya apeya apeya ki bautagubu kayatagubu.
Mama-nuga God e ebo kwamura bo siragamu bo mara bo madega winepupu
tapu da mu kayatagamana iyapana kuduba damu apeya eyaka nakatapu ki
damui eyaka mena namutamana ki nana ki marai wana bauwena yau kena.
16 Nau yabu tapuwani manako piyara ragidai papa osi kawareya idiwa
ropani kawaya eba iyabapamana makai ki nau mete emitapuwani. Mu ka
ropani kawaya eba iyabapamana makai kuduba 200 miriyoni (200,000,000)
nau kabuwa-sinimupu.
17 Nau waro were maba papa osi ade kawareya kayatagubu ragidai ki mu
emitapuwani. Mu nodamaga tatamai ka daragai mata nonarai maba, pinai
kunuma maba, ade miyamiyawai. Papa osi mu debamaga ka papa ‘raiyoni’
mu debamaga maba. Mu umunumugu ka mata nonarai, gwisi pinai, ade
gwisi berokoi kokokowai mete bauwena kayawena.
18 Iyapana kuduba madega kauwagau madega posiwagau damu apeya
eyaka nakatapu ki damui eyaka mena ka mata nonarai, gwisi pinai ade
gwisi berokoi papa osi mu umunumugu bauwena ki pokaiya popotagubu
gawarara.
19 Papa osi ki mu kasiyara-maga ka mu umunumugu ade mu yawarimugu.
Mu yawarimaga ka motamota maba debai uwari mete kina ki pokaiya mu
iyapana giritamawa.
20-21 Iyapana waira kawareya idiwa bita ebo ebo bauwena kayawena ki
pokaiya eba popotagubu ragidai mu bita ki kuduba emupu ko mu notamaga
eba wirawena Mamanuga God bameya. Kweya kairapu bo daisusu bo mo-
morapa bo ade dai mete kina ki keyakeyai-muguma mu bowa yamayamai
yo bowa wawinebowa yo ripa pokaiya mu mubo idamugere yamanatampu,
gwedegwede ki mu eba kamaditampu ko mu bama-mugu buburitagamawa
mu simaga esida mena tepapamawa idiwa. Ko keyakeyai yamanatampu
ki kuduba ka mibai pa mena kororai. Daisusu yo momorapa inako mu ka
tawana eba empiyamu, mu yona eba wainapiyamu, ade mu kerapumugu
ka eba iwu. Ko iyapana gwedegwede ki kuduba eba kama-dumpu. Ade
minimini popo yo simaga yo muwara yo kuwa yo ade ridi yo apunu taku
maba igida yauda asusu kwaetagamu iwu, bera kuduba inako ki mu mete
eba kamadumpu.

10

Aneya mosi oka wiku wadubu

1 Ki eweya ka nau aneya kasiyarai kawaya ade mosi kunuma were kawapu
empuwani. E midi tatamai ka oroguma ade e debai tatamai ka wari. E
kiyabui sinini ka madega maba ade e kerarai daikere daikere ka mata
nonarai ki maba.
2 E oka wiku marai munta mosi e idaiya wadubu ki dadarapupu manako
e kerarai garu egi kawareya teyapu ade e kerarai tenene waira kawareya
teyapu.
3 E bonanai ragiragi kawaya papa ‘raiyoni’ kwewagau ki bonanai maba
nau wainapuwani manako e wagubu ki denai ka gaiya ida daikere ke-
wowena daikere apeya (7) bonana maba tagubu ki mumugarai nau mete
wainapuwani.
4 Nau mu bonanamaga ki wainapekeya ki ka nau mu badidi tagubu ki
okapana kwaesugekeya ko bonana ade mosi kunuma were kawapu nau

sidibu, wagubu ke; ‘Bonana ida daikere kewo-wena daikere apeya badidi
tagubu ki kau kaubo mena rabinageya wadi doko wainapiyowa ko kau eba
okapi.’
5 Ki makeya ka aneya e kerarai egi kawareya ade waira kawareya uburawa
ki e idai garu kunuma deneya bagipupu ki nau empuwani.
6 Kunuma ade kunuma rabineya gwedegwede kuduba yamanapupu
apunai, waira yamana-pupu ade waira kawareya gwedegwede kuduba
yamanapupu apunai, ade egi rabineya gwedegwede kuduba mete yamana-
pupu maramara tondau kaniyau apunai Mamanuga God, e si pokaiya ka
aneya ki ragiragi kawaya gwaiyaba kaimatana wagubu ke; ‘Mara winepupu
tapu ki marai riyapamana yamana yawatai mo pa mena,
7 mibai ka aneya siyarai uburoto e bawiwi siyonono makeya ki ka Ma-
manuga God takari kawaya e ebo nuwaiya mena badidi notapiyawa ki
kuduba matarayagisi. E ororeya mena e bonanai wainapamawa tagamawa
ragidai kabuwatapu da inako wenayagisi.’ Aneya ki inako wagubu.
8 Ki eweya ka nau bonana naiya kunuma were sidibu ki ade wagubu
wainapuwani. E sidibu, wagubu ke; ‘Kau kaniyo aneya kerarai egi kawareya
ade waira kawareya uburau ki e idai rabineya oka wiku dadarapupu wadau
ki kau wadi.’
9 Nau yona ki wainapuwani ka nau aneya ki bameya kanibuwani oka wiku
ki e nau tegeyana ki nana sibuwani, ko e denai nau sidibu, wagubu ke; ‘Kau
wiku yau wadi kupi. Kau umunugeya kupowa ki midiyai ka manigowa maba
ko kau kupi kaupi kau rabinageya suroto ki ka suwakarai wenapoto.’
10 Nau wiku marai munta e idaiya ki wadubuwani kubabuwani ki
ka nau umununeya midiyai manigowa maba wainapuwani. Ko nau
kubabuwani kaupuwani nau rabinaneya supu ki makeya ka suwakarai
mete matarawena wainapuwani.
11 Ki makeya ka mu nau ade sidimupu, tagubu ke; ‘Iyapana mu kwak-
warepumaga ebo ebo ade mu yonamaga ebo ebo tawana tawana idiwu
mu kawakawaimuguma mete kina mu bamamugu badidi ewa wenawagana
yonai Mamanuga God wagubu ki kuduba kau kawareya mu ade tadeyowa
umowa.’

11

Yabumugu emupu tagubu ragidai apeya

1 Ki eweya ka apunu mosi ruwa tegebu ki nau waro were maba empuwani.
E sidibu, wagubu ke; ‘Kau kiri uburi Mamanuga God e Tawai ade e kepakepai
mete kina ki mu ruwamaga wadi manako iyapana badibadi ika Mamanuga
God e si tepapiyamu idiwu ki mu mete iyabatami.
2 Ko e tawai tagaiya matarau ki kau eba ruwapi, mibai ka wata ki ka
Mamanuga God ubupu iyapana kwaiyanai ragidai mu watamaga winepupu
tagebu. Mu ka kwamura apeya eyaka ade siragamu ida daikere ke-
wowena daikere eyaka mena ki rabineya Mamanuga God e naterei kawaya
Diyerusaremu ki giripomono pasumono.
3 Mara ki makeya ka nau iyapananiyoma apeya tonotamani manako mu
midimaga tatamai berokoberoko umumoto tataburatogo-mono mara 1,260
ki rabineya iyapana paunamugu Mamanuga God e yonai togomono iwono.’
Apunu ki nau inako sidibu.
4 Ripa ‘oripi’ apeya yo duna uburau watai apeya waira yau Kaiwawoi e
yabareya ubumu ki ka keyakeyai ko ki mibai ka iyapana apeya ki muyo.
5 Iyapana gwedewau ubumoto iyapana apeya ki giritamana kwaeto-
gomono ki ka mata nonarai mu umunumugu baiyagisi mu iyaramuguma ki

uratamini popo ki pokere iyapana gwedewau iyapana apeya ki giritamini pasutamini ki ka mu denai popotagisi.
6 Iyapana apeya ki kasiyara wadumupu da mu tagisi ki ka kunuma gudui bodapoto ki pokere mara ropani kawaya ka mu Mamanuga God e yonai togomono iwono ko nawaya mo eba baiyagisi. Mu kasiyara mete wadumupu da mu tagisi ki ka awana usirai kuduba dara wenayagisi. Ade mu kasiyara mete wadumupu da mu mubo nuwamugu kwaetagisi ki ka sigira ebo ebo ade berokoi ebo ebo waira kawareya posiyagisi.
7 Mu Mamanuga God e yonai togo-mono iwono da kewoyagisi makeya ka uruba kawaya nigidai pa mena ki rabineya ka kunkani maba berokoi kawaya mosi posiyagisi iyapana apeya ki mete kandetagisi. Mu kandetogomono yamono da paunau ka berokoi ki uburoto mu namutamini,
8 manako iyapana ubumoto mu kwakwarepumaga ki tepomoto natere kawaya ki imateya pa nakapomoto ko eba ononotamini. Natere ki rabineya ka iyapana naiya ubumupu iyapana apeya ki mu Kaiwawomaga wadumupu ripa korosi naureya e minimupu poyo. Yona kwakwarai pokaiya ka natere ki si Sodomu bo Idipi.
9 Iyapana tawana tawana kuduba mu kunumaga ebo ebo, mu kwakwarepumaga ebo ebo, ade mu yonamaga mete ebo ebo, mu ka iyapana apeya popotagubu ki mu kwakwarepu-maga ika pa emitamono ko eba ononotamini. Ononotamana yawatai ki mu bodabodapomono yamono da mara apeya eyaka kewoyagisi ade mara mosi ka yarono da madega paunau.
10 Mamanuga God e yonai tagamawa ragidai apeya ki popotagubu ki pokere iyapana kuduba yewe wairau mamama-tagamawa taeretagamawa deni deni puyo kasiwaratagamawa idiwa emita-puwani. Iyapana apeya ki iyaiya idiwa makeya ka iyapana kuduba mu poka-mugere makaritagamawa ko karako mu popotagubu ki pokere iyapana mu rabinamaga bagiwena.
11 Mara apeya eyaka ki kewowena ade mara mosi yarawa da madega paunau ki makeya ka Mamanuga God e eya umunai aurai tonopupu iyapana popai ki mu rabinamugu supu manako mu ade iyatagubu kimpu ubumpu. Iyapana mu emitampu ki ka mu nota-maga kowena kudu ebotau wainamupu.
12 Ko iyapana apeya ki mu bonana ragiragi kawaya mosi kunumau kawapu ki wainamupu, wagubu ke; 'Wi yewe umunumuri.' Ki makeya ka iyapana apeya ki mu iyaramuguma kuduba yabumugu yamawa idiwa da kunumau oroguma gwaiya tetetagubu kayatagubu emitapuwani.
13 Mu oroguma gwaiya tetetagamawa makeya ka waira nutanuta kawaya mo bauwena manako natere ki damu ida esida mena ki damui eyaka mena giripupu manako iyapana ropani kawaya kuduba 7000 popotagubu gawarara. Ko iyapana eba popotagubu ragidai mu kudu ebotau wainapamawa manako Mamanuga God kunumau tondau e si mu esida tepapamawa emitapuwani.
14 Nuwaboya yo makari marai apeya eyaka ki apeya kewowena yau kena ko eyaka mena uburau.

Aneya bawiwi siyarai siyapu

15 Ki eweya ka aneya siyarai ubupu e bawiwi siyapu ki nau empuwani. E siyanawa makeya ka nau bonana ropani kawaya kunumau ragiragi kawaya tagubu wainapuwani, tagubu ke;

'Nu Kaiwawonuga Kawaya ade e madanai irikai Keriso ki mu karako waira kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki mu kawakawaimuguma maramara ubumono.'

16 Ki makeya ka kwayuba debai ragidai apunai eyaka mena kewowena
ade ida apeya apeya (24) Mamanuga God e yabareya mu mubo kemamaga
kawareya idiwa ki mu ubumpu gwairi-tagubu nikapu mempu manako
Mama-nuga God taragapamawa,
17 tagamawa ke;
‘Kawainuga God, kasiyara kuduba wadibi apunai, kau naiya tondeya ade
karako mete tondei.
Kau kasiyaragi kawaya ki kau karako wadibi matara karako waira kuduba
mu Kaiwawomaga tondei.
18 Kau tagararaniyamu ragidai mu nuwamaga pupuwagau mibai ka kau
bita tageyana ki marai bau-wena ade iyapana popotagubu ragidai
kau idagi gurai mu nauri-mugu ugwaditamana ragiragi ki marai mete
bauwena.
Kau bigabigagiyoma kau bonanagi wainapamawa tagamawa ragidai,
ade kau iyapanagiyoma kawakawai maimerei kuduba kau wiwiranimawa
idiwa ki denai puyo bagi mu tageyana ki nana ki marai mete bauwena.
Ki pokere kau karako uburi iyapana waira giripamawa pasumawa ragidai
ki denai mu giritami.’
19 Mu inako tagubu wainapuwani manako ki makeya ka nau Mamanuga
God e Tawai kunumau ki gudui siwa-wena empuwani manako Ma-
manuga God e gwaiyabai wagubu okamupu tamupu ki sikwai nau
ika tawa rabineya mete matarau empuwani. Ki makeya ka yangwara
wadubu, gaiya mumugarai bauwena kayawena, kwarara wadau ki
mumugarai maba wagubu, waira nutanuta bauwena waira kuduba
geyageyawena, ade nawaya aniyata ki mete bauwena nawaya tai
bowa maba kawapu ki nau empuwani.

12

Ridi ade motamota kwakoru maba

1 Ki eweya ka gwede bagi kawaya mosi usi kunumau matarawena ki nau
waro were maba empuwani. Nau ridi mosi empuwani. E goragorai ka
madega ade e debai tatamai ka supama ida esida kewowena kerapu apeya
(12). E ika tondubu manako e kerarai siragamu kawareya sirigipupu.
2 Ridi ki munu waunitau wenapana kwaewagawa munu makarai
wainapiyawa kwewagawa wainapuwani.
3 Ki makeya ka gwede mosi usi kunumau matarawena empuwani. Nau
motamota kwakoru maba daragai kawaya mosi empuwani. E debai ka
kuduba ida daikere kewowena daikere apeya (12) ade e debai ganai ka
kuduba ida esida mena (10). E debai eyaka eyaka mu tatamamaga mete kina.
4 E yawarai gipupu manako supama damu apeya eyaka ki damui eyaka
mena ki e minibu rorororo wairau gwetagubu manako e kanibu ridi ki e
yabareya munu wenapana ki kupana dagurai ika uburawa empuwani.
5 Ki makeya ka nau ridi ki munu uratanai wenapupu empuwani ko mo-
tamota kwakoru maba bauwena munu ki wadana kwaewagawa ki makeya
ka gwede mosi bauwena munu ki motamota e idaiya taoropupu Mama-nuga
God e kemai kawareya kunumau tapu. Munu ki aita ewa kasiyarai kawaya
uburono e idaiya kepata yodono manako iyapana kuduba yabaramugu mu
Kaiwawomaga uburono.
6 Ko ridi ki wakapawena Mamanuga God wata mosi iyapana eba idiwu
tawaneya e nene winepupu tapu ki ika tondana ki nana kayawena. E mara
ropani kawaya 1,260 Mamanuga God e kwayubai rabineya ika tondono.

7 Ki eweya ka nau kande kawaya mosi usi kunumau wenawena empuwani. Aneya kawaya Maikero e aneyaiyoma mete kina daikere ubumupu ade mota-mota kwakoru maba e aneyaiyoma mete kina daikere ubumupu.
8 Mu kandetagamawa idiwa da kandetaga-mawa idiwa da paunau ka aneya Maikero e aneyaiyoma mete kina berokoi ki kuduba raurutampu baiyonotampu da mu ewa kunumau eba idiwana ki nana.
9 Mu motamota kwakoru kawaya ki kunumau wadumupu wairau kwenumupu manako e aneyaiyoma kuduba mete wairau isiyatampu. Motamota ki e ka motamota oragai si ka Seitani ade e si daikere Nari Apunai simupu. E ka iyapana kuduba nu kerapunugu wadau ade beraniyau ki apunai.
10 Ki makeya ka nau bonana ragiragi kawaya mosi kunumau wagubu waina-puwani, wagubu ke; 'Karako ka iya waunai bauwena ade Mamanuga God e Kaiwawo kasiyarai ki mete matarawena. Karako ka e madanai irikai Keriso e kasiyarai mete matarawena. Mibai, nu sumanuga eyaka mena ragidai maramara naritamiyawa apunai ki e mu karako kunumau wadumupu wairau kwenu-mupu. E kemora nawaru Mamanuga God e yabareya uburawa nari yonai wagawa ki karako kewowena.
11 Papa Sipi e darai pokaiya ade Mamanuga God e yonai mibai tagamawa ki pokaiya ka nu sumanuga eyaka mena ragidai ubumupu Berokoi Apunai ki e kasiyarai kuduba raurumupu. Mu muga iyamaga nene eba wainapamawa ko mu suma-maga nene popotagamana ki mu waina-pamawa da ki ka baganai.
12 Ki pokere wi kunumau idiwu ragidai wi karako mamamaiwagi. Ko wi gwedewau ika waira kawareya idiwu bo egi rabineya idiwu ragidai ki wi bamagau ka berokoi baiyagisi ki pokere wi nuwaboyaiwagi. Nari Apunai Seitani karako supu wi paunagau ika wi mete idiwu. E kataiya da e marai rogobiwena ki pokere e nuwai pupuwagau.' Bonana ki inako wagubu wainapuwani.
13 Motamota kwakoru maba waina-pupu da mu e wairau kwenumupu ki ka e ubupu ridi munu uratanai wenapupu ki kiwunapiyawa kwaenepiyawa umawa.
14 Ko Mamanuga God ubupu ridi ki midiwari kusuketa mabui maba apeya mete kwebu da e robowagana buri iyapana eba idiwu tawanai Mamanuga God e kwayubai rabineya tondana ki wateya kayawagana ki nana. E kwamura apeya eyaka ade siragamu ida daikere kewowena daikere eyaka mena ika tondana da motamota berokoi e bameya eba bauwagana giripana ki nana.
15 Motamota kwakoru maba ridi ki robowagana kwaewagawa empupu ka e umuneya awana goya bauwena ridi ki kawarapana ki nana,
16 ko waira bau-wena ridi ki waitapupu. Goya kawaya motamota umuneya bauwagawa ki ka waira susukwanawena manako awana ki waira rabineya kayawena.
17-18 Mota-mota kwakoru maba ki empupu ka e ridi ki bameya e nuwai pupuwena manako e ewere wirawena ridi ki e momoiyoma dai ki mu yawiramaga kayawena. Ridi ki e momoiyoma ka iyapana gwedewau Mamanuga God e umunui wadamu ade Iyesu e yonai tagamu iwu ki ragidai.

13

Berokoi apeya egi positagubu

1 Motamota kawaya kwakoru maba ki egi papateya nayau uburawa manako nau yabu tapuwani gwede berokoi mosi kunkani maba ika egi posiwena empuwani. Berokoi ki e debai ka ida daikere kewowena daikere apeya (7)

ade e debai ganai ka ida esida mena (10). E debai ganai ki eyaka eyaka ka mu tatamamaga mete kina ade e debai kuduba mu naurimugu ka e si dai mete okapupu. E si okapupu ki ka eba e eya siyo ko e Mamanuga God e si bagi kawaya ki sibu siyasiya ika oka-pupu.

2 Nau yabu tapuwani manako e kiyabui papa kamarai 'reopadi' ki kiyabui diyayai empuwani. Berokoi ki e kerarai ka papa 'beya' maba ade e umunui ka papa 'raioni' ki maba. Nau yabu tapuwani manako motamota kwakoru maba ki kanibu e eya madanai irikai kunkani maba ki sibu ade e eya kasiyarai kawaya ki dai e mete kwebu da kunkani maba ki waira kawareya kawai uburana ki nana.

3 Kunkani maba ki e debai eyaka mena ka gwe ugwa-dumpu powena maba ki bidarai nau empuwani ko e kwatai ki ewa ade iyawena. Iyapana tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau kunkani maba ki emupu ki ka mu notamaga kowena e diriwai kwaetagubu manako mu e eweya kayatagubu.

4 Motamota berokoi kwakoru maba ki e ubupu e eya kasiyarai kunkani maba ki kwebu ki pokere iyapana kuduba motamota ki e si tarataragapamawa esida tepapamawa. Mu kunkani maba ki e si mete tepa-pamawa, tagamawa ke; 'Iyapana mo kasiyarai e maba pa mena ade iyapana e kwaitana eba raurupomoto kau-pomoto.'

5 Mamanuga God ubupu kunkani maba ki wata kwebu da kwamura apeya eyaka ade siragamu ida daikere kewo-wena daikere eyaka mena ki rabineya ka e kasiyarai kawaya uburana yona berokoberoko wagana umana ki nana.

6 E umuneya ka e Mamanuga God siyawa siyasiya ade e si giripiyawa pasurawa. Mamanuga God e tawai kunumau ade gwedewau kunumau idiwu ki mu simaga e mete giripiyawa.

7 Mamanuga God e iyapanaiyoma yawiyawiratamana ade raurutamana ki kasiyarai e mete wadubu. E uburana iyapana kuduba, kunu ebo ebo, tawana ebo ebo, yona ebo ebo, kwakwarepu-maga ebo ebo, mu e idai rabineya idiwana da e mu kawaimaga uburana ki nana ki kasiyarai e mete wadubu.

8 Iyapana waira kuduba ubumoto kunkanki maba ki e si tarataragapomono esida tepapomono idiwono ko iyapana gwedewau Mamanuga God waira kunuma eba yamanapupu makeya mu simaga Iya Bukai rabineya okapupu ragidai ki mu mena e si eba tepapomoto. Iya Bukai ki ka Papa Sipi Munai mini-mupu poyo ki e bukai.

9 Wi wenaguga mete kina ki ka wi yona yau wainapumuri;

10 Iyapana gwedewau Mamanuga God mu winetapu da iyaramuguma ubumana mu tetamana diburatamana ki nana ki ka mu tetamini diburatamini. Ade iyapana gwedewau Mamanuga God mu winetapu da iyaramuguma ta were mu taugwaditamana popo ki nana ki ka mu taugwaditamini popo. Ki pokere mara ki baiyagisi ki ka Mamanuga God e iyapanaiyoma mu sumamaga ragiragi kawaya ubumono giruru maba kobaiya tetetogomono kaiwono ki ka baganai.

Berokoi ade mosi waira rabineya posiwena

11 Ki eweya ka nau gwede berokoi kunkani maba ade mosi waira rabineya posiwena empuwani. Berokoi ki e debai ganai apeya ka papa sipi munai mu debamaga ganai ki maba ko e bonanai ka motamota kwakoru e bonanai maba.

12 Berokoi ki kanibu e kasiyarai kunkani yabiri ki e bameya wadubu e irikai ubupu manako ewa kayawena waira yo waira kawareya gwedegwede kuduba idiwu e kasiyarai kawaya ki pokaiya mu notamaga wade

wirawirapiyawa da mu kunkani maba naiya e debaiya bidara wadubu ko ade iyawena ki e tarataragapamana si tepapamana ki nana.

13 Berokoi ki matakira kawaya-kawaya ebo ebo kwaewagawa ki nau empuwani. E wagubu manako iyapana kuduba mu yabumugu ka mata nonarai kunuma were kawapu.

14 Berokoi ki kasiyara wadubu da e uburana e waretai kunkani maba ki e nene matakira ebo ebo kwaewagana ki nana. Ki pokaiya ka e iyapana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau mu kerapumugu wadana mu notamaga wirapana ki nana ki nau mete empuwani. E iyapana ragiragi kawaya tadeyawa da mu ubumana kunkani maba kereba pokaiya ugwadumpu ade iyawena ki e keyakeyai mosi yamanapamana manako ewa ubumana keyakeyai ki pokaiya kunkani maba ki e si tepapamana ki nana.

15 Berokoi ki kasiyara mete wadubu da e uburana keyakeyai ki puwapana iya kweyana da e yonawagana ki nana, ko ki nau mete empuwani. Iyapana gwedewau e si eba tarataragamupu ki ka kunkani maba e keyakeyai ki ubupu mu namutapu.

16 Berokoi ki mete ubupu iyapana kawakawai yo iyapana maimerei, iyapana gwedegwedemaga mete kina yo imagei ragidai, pakasi ragidai yo bigabiga ragidai, iyapana kuduba inako ki e mu ninekeneke-tamiyawa da mu kunkani maba ki e si okai mu idamaga garu naureya bo mu yabaramugu kurikuri pokaiya kapa-pamana ki nana ki nau mete empuwani.

17 Iyapana gwedewau kunkani maba ki e si bo e si keyakeyai namba pokaiya ki mu naurimugu pa mena ki ka mu gwede mosi eba gimarapamana bo deni deni eba nida kasiwaratagamana ki nana.

18 Yona yau ka wekewekei ki pokere iyapana notanotai ki mu mena ka yona yau mibai bananapomoto. Iyapana nima e yabarai supasupai ki ka e kunkani maba e si namba pokaiya tamupu ki mibai mete kataiyagisi. E si namba pokaiya ka iyapana kaina mosi e siyo. E si ki nambai ka 666.

14

Umayo waunai mo tagubu

1 Ki eweya ka nau waro were maba ade empuwani manako Papa Sipi Munai ade iyapana ropani kawaya eba iyabapamana makai kuduba 144,000 e bananamupu kweya Saiyoni kawareya e mete ika ubumawa ki nau mu emitapuwani. Papa Sipi e eya siyo ade e Mamai e si mete kina ki okai ka nau iyapana ki mu yabaramugu empuwani.

2 Nau bonana mosi kunuma were kawapu wainapuwani. Bonana ki mumugarai ka awana kawaya tapara sikipiyau ki maba bo gaiya wagau ki mumugarai maba bo iyapana ripa tapai yanuwatagamu bonanai bagi kawaya ki maba.

3 Iyapana kuduba 144,000 mu ka Mamanuga God e kemai ki, ade gwede dai iyaiya apeya apeya ki, ade kwayuba debai ragidai ki, mu kuduba yabaramugu ubumupu umayo waunai mosi umayotagamawa. Iyapana kuduba wairau idiwa mu paunamugu ka Mama-nuga God ubupu iyapana ki mena e ebo nene winetapu tetapu ki pokere mu mena ka umayo waunai ki kataitagubu. Iyapana dai ki umayo ki eba kataitaga-mana makai.

4 Iyapana 144,000 mu notamaga eyaka mena Mamanuga God deni mena notapiyamu. Mu eyaka eyaka ka ridi mo mete eba iwa ade papa Sipi Munai bani kayawagau umau ki ka mu e ewakumapiyamu mete iwu. Iyapana kuduba paunamugu ka Mamanuga God mu rikatapu da karako ka mu maura

amotana ki maba yabiri Mamanuga God yo Papa Sipi Munai mu bamamugu
bautagubu.
5 Mu rabinamugu ka tanai mena posiwena. Mu yona bera mo eba tagubu
ade mu paeremaga mete pa mena.

Aneya apeya eyaka

6 Ki eweya ka aneya mosi usi kunuma bogaboga robowagawa ki nau
empuwani. E ka iyapana kuduba, kwakwarepumaga ebo ebo, kunu ebo ebo,
yona ebo ebo, tawanamaga ebo ebo ki iya maramara idiwana kaiwana ki
yonai bagi kawaya mu tadeyana ki nana bauwena.
7 E bonanai ragiragi kawaya wagawa ke; 'Mamanuga God e idai gurai
iyapana kuduba naurigau ugwadana ragiragi ki marai wana bauwena ki
pokere e mayapiyoi ade e mena si tepapiyoi. E ka kunuma yamanapupu,
waira yamanapupu, egi yamanapupu, ade awana usirai mete yamanapupu
ki apunai ki pokere e mena tarataragapiyoi.'
8 Aneya ki inako wagubu eweya ka aneya ade mosi bauwena e waretai
eweya robowagawa kaniyawa, wagawa ke; 'Natere kawaya Babironi karako
gumoruowena po minibu. Iyapana awana suwakarai kubamu mu yabara-
maga babawagau ki maba ka ridi ki naiya e kwakwarepui poisiyasiyai
wainapiyawa tainipiyawa ki iyapana tawana tawana idiwu mete tagebu da
mu karako taku maba igida yauda iwu.'
9 Aneya ki inako wagubu eweya ka aneya ade mosi bauwena e kowaiyoma
apeya ki mu ewamugu robowagawa kaniyawa e bonanai ragiragi kawaya
wagawa ke; 'Iyapana gwedewau ubumu kunkani maba ade e keyakeyai mu
idamugu yamanamupu ki mu simaga tarataragapiyamu bo kunkani maba
ki e si okai mu yabaramugu tondau,
10 ki ka awana 'waeni' suwakarai kawaya Mama-nuga God kapa rabineya
gwepupu ki e yadini mu tageni kubomoto. Ko awana 'waeni' ki kena ki ka
Mamanuga God e eya nuwapupui ki keyakeyai. Iyapana gwedewau kunkani
maba ki tarataraga-piyamu ki ka aita ewa ka mu Mamanuga God e eya
aneyaiyoma ade Papa Sipi Munai ki mu yabaramugu mata nonareya gwisi
berokoi rabineya makaritogomono idowono.
11 Gwisi ki eba kewoyagisi ko maramara yarono. Iyapana gwedewau
ubumu kunkani maba ade e keyakeyai mu idamugu yamanamupu ki mu
simaga tarataragapiyamu bo e si okai mu naurimugu okamupu tondau ki ka
mu Mamanuga God e nuwapupui baibiga-pamana ki yawatai mo pa mena
ko mu maramara kemora nawaru makari-togomono idiwono.
12 Ki pokere mara ki baiyagisi ki ka ka iyapana gwedewau Mamanuga
God e umunui wadamu ade mu sumamaga Iyesu bameya ki eba kamadamu
ragidai ki ka mu ragiragi kawaya ubumono giruru maba ki kobaiya tetetagisi
kaiwono ki ka baganai.
13 Ki eweya ka nau bonana mosi kunuma were ade wainapuwani, wagubu
ke; 'Kau yona yau okapi; Iyapana karako ade ewa nu Kaiwawonuga e
naureya idiwu e bigabigai kwaetagamu ki ka mu popotagisi ki ka mu mibi
mamamai idiwono.'
E inako wagubu manako Mamanuga God e eya Keyai ki kawareya wagubu
ke; 'Ki mibai, mu ragiragi kawaya upitagamawa muya nunumawa ki
pokere karako ka mu aiyatatogomono. Mu gwede bagi yewe wairau kwae-
tagamawa ki ka Mamanuga God eba notagogapoto.'

Waira yau kawareya raupomu marai bauwena

14 Ki eweya ka nau yabu tapuwani manako oroguma poe kawaya ki
kawareya ka nau gwede mosi e kiyabui iyapana kaina maba ika tondawa

empuwani. E debai tatamai ka bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ki
e tapu ade e raupomu kerebai uwarai korekorei kawaya mosi e idaiya mete
wadubu ki nau empuwani.
15 Ki makeya ka aneya mosi Mamanuga God e Tawai kunumau ki ra-
bineya matarau bauwena manako wena siyapu oroguma kawareya ton-
dawa apunai ki sibu, wagubu ke; 'Raupomu marai wana bauwena ki pokere
uburi raupomu kerebai uwarai korekorei ki wadi waira kawareya bani
miyawawena ki raupomunuwagi.'
16 E yona ki wagubu ka oroguma kawareya tondawa apunai ki ubupu e
kerebai wadubu waira kawareya bani miyawa-wena ki kuduba petapiyawa
raupomu-wagawa.
17 Ki eweya ka nau aneya ade mosi Mamanuga God e Tawai kunumau ra-
bineya matarau bauwena empuwani. E mete kina kereba uwarai korekorei
kawaya ki mo wadubu.
18 Nau yabu tapuwani manako aneya ade mosi ki Mamanuga God e
kepakepai kawareya mata urau ki kwayubapiyawa aneyai ki e kepakepa
deneya matarau bauwena manako e bonanai ragiragi kawaya e ware-
tai kereba wadubu apunai ki sibu, wagubu ke; 'Ripa 'waeni' madai
miyawawena ki pokere kau kerebagi uwarai ki wadi suri waira kawareya
ripa madai ki kuduba gwiyapiyowa.'
19 Aneya yona ki wagawa makeya ka kereba wadubu apunai ki supu
waira kawareya ripa 'waeni' miyawatagubu ki kuduba gwiyapupu tepupu
Mamanuga God e nuwapupui ki wateya botopamana ki nana nakapupu.
20 Mu ripa madai ki botopamana watai ka gari tagaiya manako mu madai
ki botopamawa ki ka dara goya maba bauwena kayawena. Goya ki urubai ka
kerapunugu da debanugu ade e rowa-rowai ka uwama kawaya. Nu kerapu-
nugu yawata ki kaigamu ka pura apeya kwaitana kewoyagisi (300 kiromita).

15

Bita yo makari siyarai

1 Ki eweya ka nau gwede kawaya mosi usi kunumau waro were maba
empuwani. Nau kodabani kawena notani kowena. Aneya ida daikere ke-
wowena daikere apeya (7) iyapana bita yo makari siyarai tagemana ki nana
mu bita ki mu mubo idamugere mete tempu bautagubu ki nau mu emita-
puwani. Mu iyapana bita yo makari ki tageni kewoyagisi ki ka Mamanuga
God e nuwai iyapana bamamugu pupuwagau ki mete kewoyagisi.
2 Ki eweya ka nau ade yabu tapuwani manako kaburu maba negai kawaya
ika tapasisipiyawa mata nonarai mete dibipupu ki nau ika empuwani.
Iyapana gwedewau ubumupu kunkani maba bo e keyakeyai mu idamugu
yamanamupu bo e si namba pokaiya okamupu ki kuduba raurumupu
ragidai ki mu nau ika kaburu negai kawaya ki papateya ubumawa emi-
tapuwani. Ripa tapai ki Mamanuga God mu eyaka eyaka tagebu ki mu
idamugu temupu,
3 manako mu ika ubumawa Mamanuga God e bigabigai apunai Mosisi ade
Papa Sipi Munai mu umayomaga umayo were tagamawa ke;
'Kaiwawonuga Mamanuga God, kau kasiyaragi ka kawaya.
Kau kwaenugei ki kuduba ka mibai bagi supasupai mena ade kawaya esida.
Iyapana kuduba nu Kaiwawonuga ka kau mena.
4 Kaiwawonuga, iyapana kuduba kau mayanimono ade kau kasiyaragi bagi
kawaya ki mu mamamapomono.
Kau mena ka tanai bagi kawaya.

Kau gwedegwede kuduba supasupai mena kwaenugei ki ka iyapana kuduba
nu yabunugere empemei,
ki pokere tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ka
iyapana baitagisi kau yabarageya ubumono kau tarataraganimono.'
5 Ki eweya ka nau Mamanuga God e Tawai kunumau ki gudui siwawena
empuwani ade tawa ki rabineya ka e tanai miniyau siwa ki watai nau mete
ika empuwani.
6 Ki makeya ka aneya ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki iyapana
bita yo makari tagemana ki bitai mu mubo idamugu temupu ki Mamanuga
God e Tawai rabineya matarau bautagubu ki nau mu mete emitapuwani.
Mu midimaga tatamai ka poe yamayamai bagi kawaya ade bedi bowa
yamayamai pokaiya yamanamupu ki mu nodamugu sinegetagubu.
7 Gwede dai iyaiya apeya apeya ki mosi ubupu aneya ida daikere ke-
wowena daikere apeya ki tera bowa yamayamai pokaiya yamanatampu
ki eyaka eyaka mu tagebu. Mamanuga God maramara tondau apunai e
nuwapupui ka awana maba tera ki rabineya posiwena.
8 Mu tera ki tepamawa makeya ka Mamanuga God e Tawai rabineya e
eya sinini tanai ade e eya kasiyarai ki gwisi maba yarawa ki pokere nima
mosi tawa ki rabineya eba kaniyoto. Ko aneya ida daikere kewowena
daikere apeya iyapana bita yo makari tageni kewoyagisi ki makeya ka tawa
ki rabineya yamana yawatai mete kina.

16

Mamanuga God e nuwapupui ki terai

1 Ki eweya ka nau bonana ragiragi kawaya mosi usi kunumau waina-
puwani. Bonana ki aneya ida daikere kewowena daikere apeya ki mu
tadebu, wagubu ke; 'Wi kaiwagi manako Mamanuga God e nuwapupui wi
eyaka eyaka teraga rabineya posiwena ki waira kawareya kwemuri wira.'
2 Aneya yabiri kayawena e terai kwebu wira ki makeya ka berokoi kawaya
mosi wenawena. Iyapana gwedewau kunkani ki e si okai mu naurimugu
tondawa bo e keyakeyai mu idamaga pokaiya yamanamupu ki si tepapa-
mawa ragidai ki mu midimaga ka kwata posiwena mauweta gwitai berokoi
kawaya tarawa makarai mu tageyawa.
3 Ki eweya ka aneya ade mosi e terai wadubu egi kawareya kwebu wira ki
nau empuwani. Ki makeya ka iyapana popai mu daramaga pinai kawaya ki
maba ka egi dara ki maba wenawena manako gwedegwede kuduba iyaiya
egi rabineya idiwa ki mu popotagubu gawarara.
4 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e terai wadubu kayawena awanau
ade awana usireya kwebu wira manako awana dara wenawena ki nau mete
empuwani.
5 Nau awana kwayubapiyau ki aneyai e bonanai mete wainapuwani,
wagubu ke;
'Naiya tondeya ade karako mete tondei apunai, kau tanigi ka bagi kawaya.
Kau karako iyapana bita yo makari tagebi ki kau eba paerepipi ko kau
supasupai mena kwaenugibi.
6 Iyapana karako bita tageyei mu naiya kau iyapanagiyoma ade kau bo-
nanagi wainapamawa tagamawa ragidai ki namutampu da mu dara-
maga kawapu,
ki pokere kau karako bimbinai kwaenugei dara kubamana ki nana mu
tageyei ki ka mu paeremaga ki denai mu makeya wadamu.'
E inako wagubu.

7 Ki makeya ka nau bonana ade mosi Mamanuga God e kepakepai deneya
bauwena wainapuwani. Bonana ki wagubu ke;
‘Kaiwawonuga Mamanuga God, kau kasiyaragi ka kawaya esida.
Yona ki ka mibai.
Kau iyapana karako bita yo makari tageyei ki kau eba paerepiyei ko supasu-
pai mena kwaenugei.’
8 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e terai wadubu madega kawareya
kwebu wira manako madega muyai kawaya-wena iyapana kuduba uratapu
sipasiparatagubu.
9 Madega muyai iyapana uratapu sipasipara ki ka mu Mamanuga God
simpu siyasiya ade e si girimupu pasumupu mibai ka e bita inako mu
tageyawa. Mu bita yo makari wadamawa ko mu notamaga eba wirawena,
mu beramaga berokoi ki mu eba kamadumpu ade Mamanuga God e si mu
eba tepamupu. Pa mena.
10 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e terai wadubu kunkani ki e kemai
kawareya kwebu wira manako kunkani ki ade e eweya kayatagubu ragidai
ki mu kuduba kawarimugu ka sisipu kawapu. Ki makeya ka iyapana
makari kawaya daganani wainapamawa mu kiyabumaga giriwagawa mu
uwarimaga sisiripamawa ‘aige aige’ tagamawa.
11 Mamanuga God kunumau tondau apunai e bita yo makari yo kwata
berokoberoko inako mu tageyawa ko mu beramaga berokoi ki mu eba
kamadumpu ko mu e siyamawa siyasiya ade e si giripamawa pasumawa.
12 Ki eweya ka aneya ade mosi ubupu e terai wadubu awana kawaya
Euperatasi ki kawareya kwebu wira ki nau empuwani manako awana ki
powena raragawena yawata wenapupu da kawakawai ragidai mu piyara-
muguma mete kina madega posiwagau deneya ika bautagamana kebomana
ki nana.
13 Ki makeya ka nau keyai berokoi apeya eyaka mu kiyabumaga kweru
maba bautagubu emitapuwani. Ki mosi ka motamota kwakoru maba ki e
umuneya posiwena bauwena kaya-wena, mosi ka kunkani ki e umuneya
posiwena bauwena kayawena, ade mosi ka kunkani e madanai irikai iya-
pana bera were waratamiyawa apunai ki e umuneya posiwena bauwena
kayawena.
14 Kweru berokoi apeya eyaka mu ka kweya kairapu mu keyaimuguma
ki matakira ebo ebo kwaetagamana ki nana ki kasiyarai wadumupu. Mu
tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki kayataga-
mana manako waira yau kawakawai ragidai kuduba tetamana dibitamana
da mu Kasiyarai Kawaya Esida Apunai Mamanuga God e marai kawaya ki
kawareya kandetagamana ki nana.
15 Nu Kaiwawonuga wagubu ke; ‘Wainapumuri, nau kuwa apunai maba
bausugani wi naininiyani. Wi mara ki makeya nau nawanani yabu yabu
idiwu ki ka wi mamamaiwogoi ko wi sipuma goragora eba okukunaigubu
ade nau nawanani eba idiwu ki ka wi iyapana mu yabumugu niga matarau
ki pokere midimama wi wadiniyoto.’
16 Keyai berokoi ki kayatagubu kawakawai ragidai kuduba waratampu
wata eyaka mena ki mu si yona Iburu were Amagedoni tagubu ki ika
dibitampu idiwa emitapuwani.
17 Ki eweya ka aneya siyarai ubupu e terai iyarau kwebu wira manako bo-
nana ragiragi kawaya mosi Mamanuga God e tawai rabineya kema deneya
bauwena ki nau wainapuwani. Bonana ki wagubu ke; ‘Ika kewowena.’
18 Ki makeya ka yangwara wadubu, gaiya mumugarai bauwena
kayawena, ade waira nutanuta kawaya eba marai bauwena waira kuduba

geyageyawena. Naiya, Mama-nuga God iyapana yamanapupu makeya yabadawa da karako ka waira nutanuta kawaya yau kwaitana mo eba bauwena.
19 Tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ka natere kuduba tawa gwaigwiritagubu mogotapu gawarara. Natere kawaya Babironi purupuruwena damu apeya eyaka wenapupu. Natere ki ragidai badidi kwaetagamawa ki Mamanuga God e notai eba gogawena ki pokere karako bimbinai e nuwapupui awana suwakarai maba kapa rabineya ki e mu tagebu kubamupu.
20 Ruku kuduba egi rabineya sumupu ade kweya kuduba kwereretagubu dobu wenapupu.
21 Bowa bisi kawakawaya eba bibiyo-pamana makai ki nawaya aniyata tai maba kunumau gwegwetagubu iyapana kawarimugu kawamupu mu giritamawa pasutamawa ki pokere iyapana Mama-nuga God siyamawa siyasiya ade e si mete giripamawa.

17

Yawata kawakawareya umawa ridai

1 Ki makeya ka aneya ida daikere kewowena daikere apeya ki naiya tera kwekwe wirawiratampu ki mosi nau bamaneya bauwena sidibu, wagubu ke; ‘Kau yabi da yawata kawakawareya igida yauda umawa ridai e si kawaya-wena kayawena ki Mamanuga God uburoto e badidi maba yadini bita kweyoto ki nau kau kabuwaniyani. Ridi ki ka keyakeyai ko ki mibai ka natere kawaya awana ropani kawaya pauna-mugu wadumupu uburau ki kena.
2 Kawakawai ragidai yewe wairau mu ka ridi ki mete taku maba igida yauda kwaetagamawa iwa. Iyapana awana suwakarai kubamu mu yabaramaga babawagau ki maba ka ridi ki igida yauda umawa e notai awana suwakarai maba iyapana ki tageyawa da mu yabaramaga babawena manako e badidi kwaewagawa umawa ki maba mu mete inako kwaetagamawa iwa.’
3 Ki makeya ka Mamanuga God e Keyai nau yabirisinibu manako aneya ki nau tepasinibu iyapana eba idiwu tawaneya kaigibi. Ika baigibi ka ridi mosi nu papa osi kawareya iwei ki maba e kunkani daragai kawaya mosi kawareya kaniyawa ki nau empuwani. Kunkani ki e debai ka kuduba ida daikere kewowena daikere apeya ade e debai ganai ka ida esida mena. E si dai e mideya okapupu ki ka eba e eya siyo ko e Mamanuga God e si bagi kawaya ki dai kuwawena okapupu.
4 Ridi ki e midi tatamai daragai yo pinai ki umapu ade e barasi bagibagi ebo ebo bowa yamayamai, bowa bagibagi dai ki, ade gwede dai denai kawakawaya pokaiya yamanatampu ki e idaiya, e gobaiya, ade e mideya sinegewena. E idaiya ka e tera mosi bowa yamayamai pokaiya yamanamupu ki wadubu. E midimama berai kwaewagawa ade taku maba igida yauda asusu umawa ki berai kuduba ka awana suwakarai maba tera ki rabineya posiwena.
5 Ridi ki e yabareya ka mu e si mibai yau okamupu;

‘Natere kawaya Babironi ka nau. Ridi kuduba, madega kauwagau madega posiwagau yawata kawakawareya iwu mu inamaga ka nau.’

6 Mamanuga God e iyapanaiyoma yo iyapana gwedewau Iyesu eba kamadumpu ko e nene popotagubu ragidai, iyapana ki mu daramaga ka ridi ki kubabu manako iyapana awana suwakarai kubamu mu yabaramaga

babawagau ki maba ka e yabarai mete babawena. Nau Diyoni ridi ki waro were maba empuwani ki ka nau notani kowena kodabani kapuwani.
7 Ko aneya ki nau ade sidibu, wagubu ke; ‘Kau notagi gwede nana kowena? Kunkani e debai kuduba ida daikere kewowena daikere apeya ade e debai ganai ida esida mena ki mibai nau karako matarapani kau kabuwaniyani ade ridi kunkani kawareya kaniyau ki mibai nau mete matarapani kau kabuwa-niyani.
8 Kunkani maba empipi ki ka naiya iyaiya tondawa ko karako eba tondau. E uruba nigidai pa mena rabineya tondau ki e waunitau kamadini matarau posiyagisi manako e bita bananapana deni mena gogawagana ki wateya kayayagisi. Mamanuga God kunuma waira eba yamanatapu ki makeya ka e eya iyapanaiyoma mu simaga Iya Bukai rabineya okapupu. Iyapana gwedewau yewe wairau mu simaga Iya Bukai ki rabineya pa mena ragidai ki ka mu kunkani ki empomoto manako wakapa giritagisi, mibai ka e naiya tondawa, karako eba tondau, ko ewa ade baiyagisi.
9 Iyapana notanotai ade katai nibadi kataimugu ragidai ki mu mena yona yau mibai wainapomoto; Debai ida daikere kewowena daikere apeya empipi ki ka kweya kwaunai ida daikere kewowena daikere apeya ki kawareya ridi ki tondau. Ko kweya kwaunai ki ka mete keyakeyai; Ki mibai ka kawakawai ragidai ida daikere kewowena daikere apeya.
10 Kawakawai ragidai ida daikere kewowena daikere apeya ki mu paunamugu ida daikere mena ka ororeya mena popotagubu, eyaka mena karako kawaiwena tondau, ade eyaka mena ka ewa baiyagisi. E baiyagisi ki ka e mara eba rowarowa tondono.
11 Kunkani maba ki naiya tondawa ko karako eba tondau e ka kawakawai ragidai ida daikere kewowena daikere apeya ki mosi, ko e bita bananapana deni mena gogawagana ki wateya kayayagisi.
12 Debai ganai ida esida mena empipi ki mibai ka kawakawai ragidai ida esida mena ki ewa baitagisi kasiyara yadini manako kunkani maba ki mete kaiwawotagisi. Mu baitagisi manako madega napusi eyaka mena ki mena rabineya kaiwawotagisi.
13 Kawakawai ragidai ida esida mena ki kena ki mu nuwamaga notamaga ka eyaka mena. Mu kasiyaramaga kuduba ki mu ubumoto kunkani maba ki e kweyo-moto.
14 Mu Papa Sipi Munai ki mete kandetogomono ko Papa Sipi Munai e ka kaiwawo ragidai kuduba mu Kaiwawomaga ade kawakawai ragidai kuduba mu Kawaimaga ki pokere e uburoto mu kuduba raurutamini. E eya iyapanaiyoma mu nene wagubu wine-tapu e eba kamadumpu ragidai ki mu mete kina e mete ubumoto kawakawai ragidai ki raurutamini.’
15 Aneya ki inako wagubu manako ade sidibu, wagubu ke; ‘Yawata kawakawareya umawa ridai awana ropani kawaya mu paunamugu tondawa empipi, awana ki ka mete keyakeyai. Awana ki mibai ka iyapana mu waira-maga ebo ebo, iyapana mu kiyabumaga ebo ebo, iyapana mu kwakwarepumaga ebo ebo, ade iyapana mu yonamaga ebo ebo.
16 Debai ganai ida esida mena empipi ade kunkani maba e eya mete kina ki mu ubumoto yawata kawa-kawareya umawa ridai ki keipomoto manako e tawai ade e gwedegwedei kuduba ki mu tepomoto. E eya midi tatamai ki mu mete rikapomoto manako ni matarau e kamadini. E midi kwa-kwarepui ki mu kupomoto ade matau deni mena pasumoto.
17 Mamanuga God e ebo nuwaiya wainapupu da baganai ki matarawagana ki nana ka e mu nota-maga wirapoto da mu rabinamaga eyakamenayagisi manako mu kasiyara-maga kuduba ki mu kunkani maba ki kweyomoto

da e uburoto kasiyara ki pokaiya kaiwawoyogono tondono. E inako kaiwawoyogono tondono da Mamanuga God badidi wagubu ki mibai kuduba wenayagisi makeya ki ka e kasiyarai ki kuduba kewoyagisi.
18 Kau ridi empipi ki ka natere kawaya ki e keyakeyai. Natere ki ka kawakawai ragidai kuduba, madega kauwagau madega posiwagau mu kawaimaga uburau.' Aneya ki nau inako sidibu.

18

Natere Babironi gumoruowena

1 Ki eweya ka nau aneya ade mosi kunumau kawapu empuwani. E kasiyarai ka kawaya ade e tanai ka waira kuduba madega kauwagau madega posiwagau ki minibu siwa.
2 E bonanai ragiragi kawaya wagubu ke;
'Natere kawaya Babironi karako gumorowena tawana po minibu.
Natere ki rabineya ka kweya kairapu, keyai berokoi ebo ebo, ade midiwari berokoi ebo ebo eba kupemei ki mete kina wata wadumupu idiwu.
3 Iyapana awana suwakarai kubamu mu yabaramaga babawagau ki maba ka ridi ki e ebo kwakwarepui poisiyasiyai waina-piyawa taku maba igida yauda umawa ki notai ka e awana suwakarai maba iyapana kuduba tawana tawana idiwu mu kubamana ki nana tageyawa.
Waira yau kawakawai ragidai ridi ki mete taku maba asusu yabayababa iwa, ade e nuwai notai waira yau gwedegwedei ki mena kawareya ukwarawa,
ki pokere tawana tawana kuduba ka gwedegwede deni deni nida kasiwaratagamu ragidai e bameya bautagamawa manako e pokaiya purapuratagamawa.'
Aneya ki nau inako sidibu.
4 Ki makeya ka nau bonana ade mosi kunumau kawapu wainapuwani. Bonana ki wagubu ke;
'Iyapananiyoma, wi ridi ki kamadu-muri matarau baiwagi.
E bigi kwaewagau ki wi mete eba kwaiwagi kwaenda e bita yodono ki daikere wi mete wadumuri.
5 E bigi ka damu yapu kunuma bananapupu ki pokere e berokoi badidi kwaewena ki bigi kuduba ka Mamanuga God e ororeya mena empupu kewowena ko e notai eba gogayagisi.
6 Ridi ki wi bamagau berokoi badidi kwaewena ki wi denai makeya makeya e bameya inako mete kwaiwagi ko ade kawareya mete kwaiwagi.
E nuwaboya awana suwakarai maba wi negebu ki ka e wi kapa nigideya negebu,
ko wi denai kapa posipumuri were e kwemuri.
7 Naiya ka ridi ki e bameya gwede-gwede posiwena ki pokere e yabara kawakawarawagawa,
ko ki maba wi karako bita makari yo nuwaboya e kwemuri da e gwedegwedei ki kuduba gogayagisi,
manako bita makari yo nuwaboya baiyagisi wata ki yadini.
Ridi ki e eya sidiwagau, wagau ke; 'Nau ka kaiwawo kemai kawareya tondakani ki ridai. Nau ka eba koboro. Nuwaboya nau bamaneya eba baiyagisi ade nau apena eba meyani.'
8 E inako wagau ki pokere mara eyaka mena ki rabineya ka bita yo makari yo sigira yo nuwaboya yo wetei e bameya baiyagisi.
Nu Kaiwawonuga Mamanuga God, e kasiyarai ka kawaya.
E uburoto e idai gurai ridi ki e naureya ugwadini ragiragi,

manako e berai berokoi badidi kwaewena ki denai ka mata e uroto rere-
wara.'
9 Aneya ki inako wagubu, ade wagubu ke; 'Waira yau kawakawai ragidai
mu ridi ki mete iwa ade e mete ewapuru mu kwakwarepumaga poisiyasiyai
waina-pamawa, ko mu ridi ki mata urono gwisi yarono empomoto ki ka mu
yadi kimono e apenai meyomono.
10 Bita e bananapupu ki mu eba bananapamana ki kudeya ka mu uwa-
mau ubumono gwisi dauyogono empomono manako e durui teyomono,
togomono ke; 'Akae, akae, nu naterenuga kawaya Babironi, nu ridinuga
kasiyarai kawaya. Madega napusi eyaka mena yau rabineya ka bita kau
bamageya bauwena.'
11 Gwedegwede deni deni nida kasiwaratagamu ragidai tawana tawana
kuduba idiwu ki mu mete yadi kimono ridi ki e apenai meyomono. Yomi ka
mu natere ki rabineya deni deni nida kasiwaratagamawa idiwa ko karako
ka mu nida kasiwaratagamana ki marai kewowena.
12 Gwedegwede naiya nida kasiwaratagamawa ki gwedegwedei ka yau
kena; Monaga bagibagi yamayamai bowa ebo ebo pokaiya yamanamupu,
yo aukwara bagibagi poe bo pinai bo daragai bo yamayamai mu denimaga
kawakawaya, yo ripa ebo ebo aurai bagi kawaya mu denimaga kawak-
awaya, yo keyakeyai marai kawai ripa bagibagi pokaiya kaitemumpu bo
kirama bo papa dowai bo bowa yamayamai daragai pokaiya yamanamupu
ki mete kina.
13 Ade bani ebo ebo, yo ripa madai, yo ripa kwarai aurai bagibagi ebo
ebo, yo parawa poe yo parawa madai, yo awana 'waeni' yo awana papa
monamonai maba mete kina. Ade papa burumakau yo papa sipi yo papa
osi yo ade papa osi gwede mosi nikareya tainipiyau umau ki kena. Mu naiya
gwedegwede marai kawai inako deni deni nida kasiwara-tagamawa idiwa
ade iyapana kaina mete nidatamawa denai bowa madai wadamawa, ena,
iyapana mibimaga ki mu mete nidapamawa.
14 Ko karako ka ki kuduba kewowena ki pokere gwedegwede deni deni
nida kasiwara-tagamu ragidai mu ubumoto ridi ki siyomoto, tagisi ke;
'Gwedegwede marai kawai ki kau tepana ki nana notagi kawareya uk-
warawa ki marai wana kewowena. Kau gwedegwedegi ade kau monagagi
bagibagi ki kuduba karako deni mena gogawena da kau ewa mo eba emani.'
15 Gwedegwede deni deni nida kasiwaratagamu ragidai mu ka naiya
natere ki pokaiya purapura-tagubu. Bita e bananapupu ki mu eba banana-
pamana ki kudeya ka mu uwamau ubumono yadi kimono e durui teyomono,
16 togomono ke; 'Akae, akae, nu naterenuga kawaya. Kau naiya aukwara
bagibagi poe yo pinai yo daragai pokaiya monaganugibi ade bowa bagibagi
ebo ebo yamayamai bedi sinegenugibi,
17 ko karako madega napusi eyaka mena yau rabineya ka kau gwedeg-
wedegi ebo ebo ki kuduba gogatagubu.'

Waka wadamu ragidai yo waka ki kawareya upitagamu ragidai yo waka
kawareya pa iwu ragidai yo ade iyapana gwedewau waka bautagamu ade
kaya-tagamu ki wateya upitagamu ragidai ki mu mete uwamau ubumono,
18 manako mata urono gwisi dauyogono ki mu empomono manako mu
notamaga koyogono, togomono ke; 'Nu naterenuga kawaya yau maba mo
pamena ko e karako gogawena.'
19 Mu inako togo-mono manako yadi kimono tatabura tainipomono
popoku mete tepomono taudumatogomono manako duru teyo-mono, to-
gomono ke; 'Akae, akae nu naterenuga kawaya. E gwedegwedei marai kawai
ki pokaiya ka nu egi kawareya iwei ragidai purapuraigibi. Ko madega napusi

eyaka mena yau rabineya ka e gwedegwedei ki kuduba gogawena.' Mu inako
togomono.
20 Natere ki gogawena ki pokere kunumau idiwu ragidai wi mamama-
iwagi. Mamanuga God e iyapanaiyoma yo e tononibu ragidai yo e bonanai
wainapiyamu iwagamu ragidai ki wi mete mamamaiwagi, mibai ka ridi
ki naiya wi giriniyawa pasuniyawa ki bimbinai ka Mamanuga God karako
ubupu e idai gurai ridi ki e naureya ugwadubu ragiragi bita kwebu.
21 Ki eweya ka nau waro were maba aneya kasiyarai kawaya mosi ika
empuwani. Aneya ki bowa bisi kawaya mosi wadubu kwenupupu egi
rabineya supu manako wagubu ke;
'Nau bowa kasiyarai kawaya kwenupuwani ki maba ka natere kawaya
Babironi rororororoyagisi deni mena gogayagisi.
22 Kainaga yo ripa tapai yanuwa-tagamu ade bawiwi yo binogo siyamu ki
bonanai ka natere ki rabineya ewa mo eba yogono.
Iyapana upi ebo ebo kwaetagamu ragidai wi natere ki rabineya mo eba
upitogomono emitamuri ade bani madai bowa pokaiya musu-piyamu
ki ratabai ki wi ewa mo mete eba wainapumuri.
23 Natere ki rabineya ka wi duna tanai mo eba empumuri,
ade wi ridi yo apunu natere ki rabineya ewa mo eba anikatogomono emita-
muri.
Gwedegwede deni deni nida kasiwaratagamawa ragidai natere ki rabineya
idiwa ki mu kasiyara-maga ka kawaya esida. Tawana tawana kuduba
mu maba mo pa mena ko ki kuduba karako wana kewowena.
Mu naiya tawana tawana, madega kauwagau madega posiwagau ki kay-
atagamawa aimana pokaiya iyapana kuduba mu notamaga wirapa-
mawa ade mu kerapu-mugu wadamawa.
24 Natere ki rabineya ka mu ubumpu Mamanuga God e bonanai waina-
pamawa tagamawa ragidai ade e iyapanaiyoma mete kina ki ika
namutampu.
Ena, iyapana kuduba yewe wairau mu iyaramuguma taunimupu popo ki mu
daramaga ka natere ki rabineya kawapu.'
Aneya ki inako wagubu.

19

Mamama kawaya kunumau

1 Ki eweya ka nau iyapana ropani kawaya eba bigabigai kunumau
dibimupu idiwa mu bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa ki waina-
puwani. Mu tagubu ke;
'Kaiwa kaiwa Mamanuga God, kau sigi nu tepapemei.
Kau mena nu iya negeyei,
kau mena tanigi ka kawaya,
ade kau mena kasiyaragi ka esida.
2 Kau badidi kwaenugei ki kuduba ka mibai ade supasupai kawaya.
Yawata kawakawareya umawa ridai rauru kawakawara notai iyapana
kuduba kabuwatamiyawa wara-tamiyawa ki kau empipi manako kau
idagi gurai e naureya ugwadibi ragiragi bita kwebi.
E ubupu kau bigabigagi kwae-tagamawa ragidai namutapu ki bimbinai kau
e bita kwebi.'
3 Mu inako tagubu, ade tagubu ke;
'Kaiwa kaiwa, nu Mamanuga God e si tepapemei.
Natere rororororowena urau ki gwisi maramara dauyogono yarono ko eba
kewoyagisi.'

4 Mu inako tagamawa makeya ka kwayuba debai ragidai apunai eyaka
mena ade ida apeya apeya (24) yo gwede dai iyaiya apeya apeya ki mete kina
kema kwareya tondau apunai Mamanuga God e yabareya kwarisi-tagubu e
si tarataragapamawa, tagamawa ke;
'Ki mibai. Kaiwa kaiwa, Mamanuga God e si nu tepapemei.'
5 Mamanuga God e kemai ki deneya ka bonana mosi wagubu ki nau mete
wainapuwani, wagubu ke;
'Mamanuga God e bigabigai kwaiwagamu ragidai,
ade iyapana kuduba kawakawai ade maimerei e mayapiyamu idiwu ragidai,
wi karako e si esida tepapumuri.'
6 Ki makeya ka iyapana ropani kawaya eba bigabigai kunumau dibi-mupu
idiwa mu bonanamaga ragiragi kawaya tagamawa mumugaramaga awana
taparai kawaya sikipiyau bo gaiya mumugarai wagau kayawagau ki maba
nau mu bonanamaga waina-puwani. Mu tagubu ke;
'Kaiwa kaiwa, Mamanuga God e si nu esida tepapemei.
Nu Kaiwawonuga e kasiyarai ka kawaya esida. E karako Kaiwawo wateya
tondau,
7 ki pokere nu mamamaigomu ade e kasiyarai kawaya ki mamama-pomu,
mibai ka Papa Sipi Munai e anikawagana ki marai bauwena.
E uwarana ridai ki ororeya mena okukunawena e nawanai tondau.
8 Mamanuga God ubupu monaga bagi tanai kawaya bigi pa mena ridi ki
kwebu da e umarana ki nana.'
(Monaga tanai kawaya ki ka keyakeyai ko ki mibai ka Mamanuga God
e iyapanaiyoma supasupai bagi kawaya badidi kwaetagamawa ki
kena.)
9 Ki makeya ka aneya ki nau ade sidibu, wagubu ke; 'Kau yona yau
okapi; Iyapana gwedewau Papa Sipi Munai anikawagana kupei kawareya
bautagamana ki nana mu bibimaga tonopupu ki ka mu mibi mamamai
idiwono.' E inako wagubu manako kawareya nau ade sidibu, wagubu ke;
'Yona nidibuwani yau ka Mamanuga God e eya bonanai.'
10 Aneya yona ki wagubu ka nau e si tepapana ki nana e yabareya nau
ramatani kawareya kwarisisugubuwani. Ko e wagubu ke; 'Ae, kau inako eba
kwaenuwagi. Kau kowagiyoma mete kina Iyesu e bigabigai kwaiwagamu e
yonai iwagamu iwu ki mosi ka nau. Mamanuga God e mena si kau tepapi.
Iyapana gwedewau Mamanuga God e bonanai wainapiyamu tagamu ki ka
mu Iyesu badidi mibai kawaya kwae-wagawa ki mena mu matarapomono
togomono iwono.' Aneya ki inako wagubu.

Apunu mosi papa osi poe kawareya bauwena

11 Ki eweya ka nau waro were maba kunuma gudui siwawena empuwani
ade papa osi poe mosi ika empuwani. Papa osi ki kawareya ka apunu mosi
ika tondawa ki e si 'Upi Eba Kamadau Apunai' ade e si mosi 'Mibai Mena
Wagau Apunai' tagubu. Apunu ki uburau iyapana wade supasupatamiyau
bo gwede bagi nene ragiragi kawaya uburau taububarai purupiyau ki ka e
supasupai mena kwaewagau.
12 E yabui ka mata nonarai maba ade e debaiya ka e kaiwawowena ki debai
tatamai ropani kawaya nakapupu. E mideya ka e si mosi okamupu ki mibai
e ebo mena kataiya.
13 E midi tatamai umapu ki kuduba ka dara mena pasipupu ade e si ka
'Mamanuga God Yonai'.

14 Kunuma piyarai kuduba mu midimaga tatamai bigi pa mena poe tanai
kawaya uma-mupu mu papamuguma osi poe kawareya bautagubu e eweya
kaya-tagamawa ki mu nau mete emita-puwani.
15 Kereba uwarai daikere daikere apunu ki e umuneya bauwena manako
kereba ki pokaiya ka e iyarai-yoma tawana tawana kuduba rauru-tamini. E
kasiyarai kawaya uburono kepata e idaiya yodono manako iyapana kuduba
mu yabaramugu mu Kaiwawo-maga uburono. Kasiyarai Kawaya Esida
Apunai Mamanuga God e nuwapupui ki wateya ka apunu ki uburoto e iyara-
iyoma kuduba nakatamini taisi kurakura-tamini.
16 E midi tatamai ki naureya ade e tekaiya ka mu e si yau okamupu;
'Kawakawai Ragidai Kuduba Kawai-maga' ade 'Kaiwawo Ragidai Kuduba
Kaiwawomaga'.
17 Ki eweya ka nau waro were maba aneya mosi usi madega kawareya
uburawa empuwani. E wena siyapu manako midiwari kunuma bogaboga
robotagamawa iwa ki mu tadebu, wagubu ke; 'Kebomuri manako ewapuru
dibipumuri Mamanuga God e poragai kawaya ki kawareya kupeiwagi.
18 Wi baiwagi iyapana kwakwarepumaga kupumuri, kawakawai ragidai,
piyara ragidai, kasiyaramaga mete kina ragidai, papa osi ade papa osi
kawareya iwu ragidai, bigabiga ragidai, pakasi ragidai, iyapana kawakawai,
iyapana maimerei, iyapana kuduba inako ki mu kwakwarepumaga wi
kupumuri.' E midiwari ki inako tadebu.
19 Ki eweya ka nau kunkani maba ki yo waira yau kawakawai ragidai
ebo ebo mu piyaramuguma mete kina ki tawana tawana madega kauwagau
madega posiwagau deneya bautagubu dibimupu idiwa ki emitapuwani. Mu
papa osi kawareya tondawa apunai ade e piyaraiyoma mete kandetaga-
mana ki nana bautagubu.
20 Papa osi kawareya tondawa apunai ade e piyaraiyoma mete kina ki
mu ubumpu kunkani maba ki yo e madanai irikai e waretai nene matakira
ebo ebo pokaiya iyapana notamaga wirapiyawa umawa ki mu tetampu
manako iyaiya mata gwisi berokoi kawaya ki nonareya isiyatampu. (Naiya
ka kunkani maba e madanai irikai ki ubupu iyapana gwedewau kunkani
maba ki e okai mu naurimugu okamupu bo ade e keyakeyai mu idamugu
yamanamupu ki tarataraga-mupu ki matakira ebo ebo pokaiya mu kera-
pumugu wadubu yawata kwaiya kayatagubu.)
21 Papa osi kawareya tondawa apunai e umuneya kereba uwari daikere
daikere bauwena e ubupu kunkani maba ki e piyaraiyoma kuduba e kerebai
pokaiya namutapu gawarara manako midiwari kuduba bautagubu mu
kwakwarepumaga kupamawa idiwa da mu romodomaga naigida mena
posiwena.

20

Aneya mosi Berokoi Apunai Seitani umapu dokodoko

1 Ki eweya ka nau waro were maba aneya mosi kunumau kawarawa
empuwani. E idaiya ka e uruba kawaya nigidai pa mena ki kasiparai wadubu
ade taburuba ragiragi kawaya mosi mete wadubu bauwena.
2 E kanibu taburuba ragiragi kawaya pokaiya motamota kwakoru maba
ki umeme dokodokopupu da e kwamura rowarowa kawaya kuduba 1000
inako dibura rabineya tondono kaniyono. Motamota kwakoru maba
e ka naiya takari kawaya tondawa yabadawa motamotai si ka 'Kerapu
Wadewade-niyau Apunai' bo si daikere ka Seitani.

3 Berokoi Apunai ki eba uburana iyapana tawana tawana idiwu mu
kerapu taisinitamana ki nana ka aneya ki ubupu e umeme dokodokopupu
uruba kawaya ki rabineya kwenupupu manako uruba ki umunai bodapupu
kasiparapupu. Kwamura rowarowa kawaya 1000 ki kewoyagisi eweya ka
mu gudu ki ade kwaipomoto manako Berokoi Apunai Seitani ade matarau
baiyagisi, ko mara ki makeya ka e eba rowarowa kawaya upiyogono umono.
4 Ki eweya ka kaiwawo ragidai kema ropani kawaya kawareya idiwa ki
nau emitapuwani. Kaiwawo ragidai ki mu idamaga gurai iyapana kuduba
nauri-mugu ugwaditamana ragiragi ki kasiyarai mu mete wadumupu. Iya-
pana gwedewau Mamanuga God e yonai pokaiya ade Iyesu e dimai taga-
mawa iwa ki pokaiya iyapana gwawai ubu-mupu mu gobamaga purutampu
ragidai ki mu keyaimuguma nau ika mete emitapuwani. Iyapana ki mu ka
bagi kawaya kwaetagamawa. Kunkani maba ade e keyakeyai mete kina ki
mu eba tarataragatamawa ade e okai ki mu yabaramugu bo mu idamugu
eba okamupu. Mu naiya popotagubu ko mu ade iyatagubu kimpu ubumpu
karako kwamura 1000 ki rabineya Keriso mete kaiwawotogomono idiwono.
5 Iyapana ki mu mena ka yabiri iyatagubu kimpu ubumpu ko popo-tagubu
ragidai kuduba ka ewa iyatagisi kimoto ubumoto. Mu ka aiyata wateya pa
idiwono kaiwono da kwamura 1000 ki kewoyagisi makeya ki ka mu mete
kina iyatagisi kimoto ubumoto.
6 Iyapana gwedewau yabiri iyatagubu kimpu ubumpu ragidai ki mu
mamamatogo-mono, mibai mu ka Mamanuga God e nene. Po ewa baiyagisi
ki eba baiyagisi mu giritamini pasutamini. Mamanuga God yo Keriso mu
kasiyaramaga pokaiya ka mu ubumoto dobopiyamu upi ki kwaetogomono
manako kwamura 1000 ki rabineya ka mu Keriso mete kaiwawotogomono
idiwono.

Mamanuga God ubupu Seitani deni mena raurupupu

7 Kwamura kuduba 1000 ki kewo-yagisi eweya ka mu uruba gudui ki
kwaipomoto Berokoi Apunai Seitani e idai kerarai rikapomoto manako e
matarau posiyagisi kayayagisi.
8 E waira kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki kayayagisi iya-
pana kuduba beratamini mu kerapumugu yadini manako tetamini yawira
nene dibitamini. Iyapana ropani kawaya eba iyabapa-mana makai naya egi
papateya ki maba e tetamini damutamini. Mu simaga ka Goga yo Magoga.
9 Iyapana ki yawira nene purupomoto mubo mubo kaya-tagisi manako
mu ubumoto Mamanuga God e iyapanaiyoma ade e nuwaiya po naterei ki
kuduba kwagaratamini. Ko mu inako kwaetogomono ki makeya ka mata
nonarai kunumau kaworoto deni mena mu uratamini gawarara.
10 Ki makeya ka Mamanuga God uburoto Kerapu Wadewade Apunai
Seitani yadini mata gwisi berokoi ki nonareya kwenupoto. Naiya ka e
kunkani maba yo e madanai irikai mete kina ki tetapu mata nonareya
isiyatapu ki pokere karako ka mu ewapuru mena maramara kemora nawaru
ika makaritogomono idiwono ko makari ki eba kewoyagisi.

Mamanuga God e idai gurai nu naurinugu ugwadiniyoto ragiragi

11 Ki eweya ka apunu mosi e kemai poe tanai kawaya ki kawareya tondawa
ki nau empuwani. E kasiyarai pokaiya ka kunuma waira kuduba deni mena
gogatagubu.
12 Popotagubu ragidai marai kawai ika Mamanuga God e kemai yabareya
ubumawa ki nau mu emitapuwani manako aneya dai bau-tagubu buka dai
dadaratampu ade Iya Bukai ki mete dadaramupu. Iyapana eyaka eyaka

badidi kwaetagamawa buka wagubu ki makeya makeya ka mu eyaka eyaka denai mete wadumupu.

13 Iyapana egi popotagubu ragidai ki mu mete kina egi rabineya kimpu ubumpu Mamanuga God e yabareya ubumupu. Ade popotagubu ragidai kuduba po kasiyarai waditapu dokodoko po wateya idiwa ki mu mete kina kimpu ubumpu Mamanuga God e yabareya ubumupu. Mu eyaka eyaka badidi kwaetagubu ki denai mu makeya makeya wadumupu.

14 Ki eweya ka Mamanuga God ubupu Po Kasiyarai yo Po Watai ki koritatapu tetapu uruba rabineya mata maramara urau ki nonareya isiyatapu. Mata maramara urau ki ka po ewa ki watai.

15 Iyapana nima e si Iya Bukai ki rabineya pa mena ki ka Mamanuga God uburoto e yadini mata maramara urau ki nonareya kwenupoto.

21

Waira waunai ade kunuma waunai

1 Ki eweya ka nau waira waunai ade kunuma waunai mete emitapuwani. Waira oragai ade kunuma oragai kuduba gogatagubu ade egi mete gogawena.

2 Nau yabu tapuwani manako natere Diyerusaremu Waunai Tanai Bagi Kawaya ki Mamanuga God e deneya kunuma were kawarawa ki nau empuwani. Natere ki ka onowa apunu uwarana monagai wadubu ki maba monagawena kawapu empuwani.

3 Bonana ragiragi kawaya mosi Mamanuga God e kemai ki deneya bauwena ki nau mete wainapuwani. Bonana ki wagubu ke; ‘Wainapumuri, Mamanuga God e karako iyapana mu bamamugu bauwena. E mu paunamugu mu mete ewapuru idiwono ki pokere e iyapanaiyoma mibai ka muyo ade mu Mamamaga God ka eyo.

4 Mu yabumaga iwai ki e surupoto. Karako ka po pa mena, nuwaboya pa mena, yadi pa mena ade makari mete pa mena. Gwedegwede oragai ki kuduba goga-wena.’ Bonana ki inako wagubu.

5 Ki makeya ka kema kawareya tondawa apunai e eya wagubu ke; ‘Nau karako gwedegwede kuduba waunai yamanapani matarayagisi.’ E inako wagubu manako nau sidibu, wagubu ke; ‘Nau yonani yau ka mibai ade iyapana sumapamana ki nana ki pokere kau yona yau makeya mena okapi.’

6 E inako wagubu manako ade sidibu, wagubu ke; ‘Nau badidi suwagubuwani ki kuduba nau makeya makeya kwae-sugubuwani kewowena. Nau ka Kerarai ade nau ka Kwaunai. Nau ka Aropa ade nau ka Omega. Iyapana nima awana gobai yogono ki ka nau iya awanai maramara usirapiyau ki pa deni mena e kweyani.

7 Iyapana nima ragiragi kawaya uburau berokoi kuduba raurupiyau ki ka nau suwagubuwani yau kuduba ki nau puyo e kweyani manako e Mamai ka nau ade nau gubagani ka eyo.

8 Ko iyapana gwedewau nau yonani mu tagamana ko mu iyapana kudumugu nitaisinitagamu nau tagararasiniyamu bo bigi notai mu rabinamugu posiwena ki pokaiya kwaetagamu bo ubumu iyapana namutamiyamu bo rauru kawakawaratagamu taku maba igida yauda asusu iwu bo muwaratagamu bo momorapa yo daisusu yo ade dai mete kina mu bamamugu buburitagamu bo yona beratagamu, iyapana inako kwaetagamu ki ka mu uruba ki rabineya mata maramara urau ade gwisi berokoi yarau ki wateya kayatagisi. Mata maramara urau ki ka po ewa ki watai.’

9 Aneya ida daikere kewowena daikere apeya ki Mamanuga God e nuwapupui siyarai tera rabineya awana maba posiwena mu idamugu temupu ki

mosi nau bamaneya bauwena sidibu, wagubu ke; ‘Kau yabi da Papa Sipi
Munai uwarana ridai ki nau kau kabuwaniyani emani.’
10 Mamanuga God e Keyai nau kawarineya minibu siwa yabirisinibu
manako aneya ki nau tepasinibu kweya kawaya mosi ki kwauneya nau
tamusinibu. Tamusinibu manako natere Diyerusaremu Waunai Tanai
Bagi Kawaya ki Mamanuga God deneya kunuma were kawarawa ki e nau
kabuwasinibu empuwani.
11 Natere ki naureya ka Mamanuga God e eya tanai minibu siwa. Nau
tawa ki rabineya empuwani ka nainiwara wadawa tanai sinini ka bowa ya-
mayamai denai kawaya bowa ‘diyasipa’ ki maba ade kaburu negai kawaya
ki maba.
12 Natere ki gari ka iyarau kawaya ade gari ki katamurui ka ida esida
kewowena kerapu apeya. Gari ki katamuruiya ka aneya eyaka eyaka ika
ubumawa. Tawana Isiraero ragidai mu kunumaga ida esida kewo-wena
kerapu apeya mu simaga ki mu katamuru eyaka eyaka ki mu nauri-mugu
okatampu.
13 Gari ki nu idanuga garu madega posiwagau deneya ka katamuru apeya
eyaka, nu idanuga tenene madega surau deneya ka kata-muru apeya eyaka,
nu yabaranugu deneya ka katamuru apeya eyaka, ade nu taganugu deneya
ka katamuru apeya eyaka.
14 Natere kawaya ki gari togipana danai ka bowa ida esida kewowena
kerapu apeya nunumupu. Bowa ki kawareya ka mu Papa Sipi Munai e
tonotapu ragidai mu simaga eyaka eyaka bowa ki kawareya okatampu.
15 Aneya nau sidiyawa apunai e idaiya ka ruwa mosi bowa yamayamai
pokaiya yamanamupu ki wadubu. Ruwa ki pokaiya ka e natere yo gari yo
katamuru ki ruwapupu.
16 Natere ki rowarowai yo dadarai yo kawayai esida ka kuduba eyaka
mena, ko ki ka umawa kawaya nu kerapunugu kaigamu ka pura ropani
kawaya yawatau kewo-yagisi (2400 kiromita).
17 Aneya ki gari kawayai esida ki mete ruwapupu ko ki rowarowai ka
taburuba apeya eyaka dibipemei badipemei ki rowarowai maba (60 mita).
Iyapana nu ruwa badidi wademei ki maba e mete inako ruwapupu.
18 Gari ki mu bowa bagi kawaya ‘diyasipa’ pokaiya umamupu, ade natere
ki e eya ka mu bowa yama-yamai sinini tanai bagi kawaya ki pokaiya
wadumupu.
19 Gari togipana danai ki bowai ida esida kewowena kerapu apeya
nunumupu ki bowai ka bagibagi mu kiyabumaga ebo ebo. Mosi ka bowa
daragai ‘diyasipa’, mosi ka bowa pinai ‘sipaiya’, mosi ka bowa poe ‘ageta’,
mosi ka bowa kasikasigai ‘emera’,
20 mosi ka bowa gwadugwadu-warai ‘sadoniki’, mosi ka bowa daragai
‘koniriya’, mosi ka bowa miyamiyawai ‘kurisora’, mosi ka bowa pinai ade
kasikasigai ‘beriro’, mosi ka bowa miyamiyawai ‘topasi’, mosi ka bowa
miyamiyawai ade kasikasigai ‘kirisopasi’, mosi ka bowa pinai ‘aiyasini’, ade
siyarai ka bowa daragai ‘ametisi’.
21 Gari katamurui ida esida kewowena kerapu apeya ki eyaka eyaka ka
mu gwede bagi poe mosi riyariya maba si ka ‘pero’ pokaiya yamanamupu.
Katamuru eyaka eyaka ka mu ‘pero’ eyaka eyaka ki pokaiya yamanatampu.
Natere ki imateya ka mu bowa yama-yamai ko ade nenanenai pokaiya
yamanamupu ki nau empuwani.
22 Nau yabu tapuwani ko nau Mamanuga God e si tepapamana tawai mosi
ika eba empuwani, mibai ka Mamanuga God e eya ade Papa Sipi Munai ki
mu muga ka tawa ki kena.

23 Mamanuga God e eya Tanai Bagi Kawaya natere ki miniyau siwa ki
pokere iyapana madega bo siragamu tanai nene eba notapomono. Natere
ki dunai ka Papa Sipi Munai ki kena.
24 Iyapana tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau
duna ki taneya iwono manako kawa-kawai ragidai yewe wairau mu puyo-
maga bagi ebo ebo ki tepomoto natere ki rabineya baitagisi.
25 Natere ki ka sisipu eba umuroto ki pokere gari katamurui kwaimupu ki
maramara uburono ko ewa eba bodapomoto.
26 Iyapana tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau
mu puyomaga bagi bagi ebo ebo tepomoto natere ki rabineya baitagisi.
27 Ko gwede mo bigibigi bo iyapana midimama berai kwaetagamu bo
beratagamu mu ka natere ki rabineya eba kaiwoto. Pa mena. Ko iyapana
gwedewau mu simaga Papa Sipi Munai e Iya Bukai rabineya okapupu ki mu
mena ka natere ki rabineya kaiwoto.

22

Iya Awanai ade Iya Ripai

1 Aneya ki Iya Awanai usirapiyau nau mete kabuwasinibu. Awana ki ka
negai kawaya nainiwara kawareya wadau. E Mamanuga God ade Papa Sipi
Munai mu kemamaga kobaiya usira-piyawa,
2 natere ki imateya bauwagawa kayawagawa ki nau empuwani. Awana
ki papasi daikere daikere ka Iya Ripai ika mete ubumawa. Ripa ki siragamu
eyaka eyaka rabineya mibai kirono ade ripa ki kwarai ka tawana tawana
kuduba madega kauwagau madega posiwagau ki iyatamini.
3 Mamanuga God e gwede mosi kowaga eba kweyoto ki pokere gwede e
eba nuwaiya ki natere ki rabineya eba kaniyoto. Mama-nuga God ade Papa
Sipi Munai mu kemamaga ka ika mete kina ki pokere Mamanuga God e
bigabigaiyoma e si ika esida mena tepapomono idiwono.
4 Mu e kiyabui matarau empomoto ade e eya si mu yabaramugu mete
okapoto.
5 Tawana eba sisipuyagisi ki pokere iyapana duna nene bo madega nene
eba notapomono. Nu Kaiwawonuga Mama-nuga God e eya tanai tawana
ki miniyoto siwa manako e eya bigabigai-yoma ika ubumoto kaiwawoto-
gomono manako maramara e mete idiwono kaiwono.

Iyesu ade wirayagisi baiyagisi

6 Ki makeya ka aneya ki nau ade sidibu, wagubu ke; 'Yona yau ka
mibai, iyapana kuduba sumapamana ki nana. Mamanuga God e ka nu
Kaiwawonuga. E bonanai wainapiyamu tagamu ragidai mu ka e eya Keyai
mu kabuwatamiyau ki pokaiya tagamu ko karako ka e aneyai tonopupu
gwede waunitau wenayagisi ki sisiyai e bigabigai kwae-tagamu ragidai mu
kabuwatapu.' Aneya ki inako wagubu.
7 Ki makeya ka Iyesu e eya ubupu, wagubu ke; 'Kau wainapi; Nau waunitau
ade wirasugani bausugani.'
Iyapana gwedewau ewa wenawagana yonai oka yau rabineya tondau
ki sumapiyamu makeya makeya kwae-tagamu ki ka mu mibi mamamai
idiwono.
8 Nau Diyoni yona yau kuduba wainapuwani ade gwedegwede yau
kuduba waro were maba mete empuwani. Nau ki kuduba empuwani ke-
wowena ka nau kabuwasinibu aneyai ki e si tepapana ki nana wainapuwani
ki pokere nau e yabareya nau ramatani kawareya kwarisisugubuwani.

9 Ko e tatamasinibu, wagubu ke; ‘Ae, kau inako eba kwaenuwagi.
Kau kowagiyoma mete kina wi gwedewau Mamanuga God e bonanai
wainapiyamu iwagamu ade Iyesu e yonai oka yau rabineya wadamu doko
e bigabigai makeya makeya kwaiwagamu ki wi waretaga mosi ka nau. Wi
Mamanuga God e mena si tepapiyoi idiwoi.’
10 E inako sidibu, ade wagubu ke; ‘Gwedegwede kuduba ewa wenawagana
yonai oka yau rabineya wagubu ki wenawagana marai ka waunitau ki
pokere yona yau kau eba wekepi.
11 Bera berokoi kwae-tagamu ragidai mu ka bera berokoi kwaetogomono
yamono, ade midimama berai kwaetagamu ragidai mu ka midimama be-
rai ki mete kwaetogomono yamono. Ko iyapana nima bera bagi kawaya
kwaewagau ki ka e bera bagi ki mena kwaeyogono yarono, ade iyapana nima
Mamanuga God e nene mena tondau ki ka e Mamanuga God nene mena
inako tondono kaniyono.’
12 Iyesu e eya nau ade sidibu, wagubu ke; ‘Kau wainapi; Nau waunitau ade
wirasugani bausugani. Nau iyapana mu denimaga mete tepani bausugani
manako mu upi badidi kwaetagamawa ki makeya makeya nau mu eyaka
eyaka denai puyo tageyani.
13 Nau ka Yabiri ade Ewa, nau ka Kerarai ade Kwaunai, nau ka Aropa ade
Omega.
14 Iyapana gwedewau mu midimaga tatamai siruwamupu taniwena idiwu
ki ka mu mibi mamamai idiwono. Mu midimaga tatamai siruwamupu ki
pokaiya ka mu Iya Ripai ki mibai kupomono ade gari rabineya kaiwoto ko
nima mosi mu eba bodatamini.
15 Ko gari ki tagaiya ka taku idiwu. Mu ka muwaratagamu, mu ka
yawata kawa-kawareya igida yauda asusu yabayababa iwu, mu ka minimini
popo kwaetagamu, mu ka daisusu yo momorapa yo ade dai mete kina mu
bamamugu buburitagamu, ade mu ka bera mena tagamu kwae-tagamu ki
ragidai.
16 Nau ka Iyesu. Nau yonani yau nau sumasiniyamu Mamanuga God nene
dibipiyamu ragidai mu kabuwatamana ki nana ka nau aneyani kau bam-
ageya tonopuwani. Nau ka oragai apunai Dewida e siwai ade e gidaragai.
Nau ka Mara Supamai. Nau tanini ka kawaya.’
17 Mamanuga God e Keyai ade e sumapiyamu ragidai ridi maba e uwa-
mana ki nana e nawanai idiwu ki mu tagisi ke; ‘Kaiwawonuga, kau
baunuwagi.’ Ade yona yau wainapiyamu ragidai ki mu mete tagisi ke;
‘Kaiwawo-nuga, kau baunuwagi.’

Wi gwedewau takotakoigubu awana gobaga wagau bo wi nuwagau awana
kubamana wainapiyamu ki wi kebomuri Iya Awanai ki puyo deni mena
wadu-muri kubamuri.

Yona siyarai

18 Iyapana nima gwede ewa wenawagana yonai oka yau rabineya
iyabapoto wainapoto manako e eya notai mete dibipoto ki ka nau Diyoni
ragiragi kawaya suwagakani yau kena; Mamanuga God oka yau rabineya
bita iyapana tageyana ki nana wagubu ki e iyapana ki mete kweyoto.
19 Ade iyapana nima gwede ewa wenawagana yonai oka yau rabineya mo
koritapoto ki ka Mamanuga God gwede bagi iyapana tageyana yonai oka
yau rabineya nu kabuwanibu ki e koritapoto manako Iya Ripai ki mibai ka
iyapana ki eba kupoto ade Natere Tanai Bagi Kawaya ki rabineya e mete eba
kaniyoto.

20 Yona yau mibai wenawagana yonai matarapiyau apunai ki e wagau; ‘Ki
mibai. Nau waunitau ade wirasugani ika bausugani.’
Ki mibai. Nu Kaiwawonuga Iyesu, kau baunuwagi.
21 Wi paerega ki denai bita wibo wadamana ko ki ka nu Kaiwawonuga
Iyesu e rikapupu deni mena wi wadinibu bagi. E karako nu waitaniyoto da e
iyapanaiyoma kuduba nu nene badidi kwaewena ki mibai nu naigida mena
kataigamu wetawetara.
Nau okani ika kewowena. Kaiwa kaiwa.